

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

తృతీయ సంపుటము

7, 8 మండలములు

ఆంధ్రానువాద కర్త

కావ్యతీర్థ

నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి

సంకలన కర్త-పరిష్కర్త-పూరణ కర్త

బ్రహ్మర్షి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళా-ప్రపూర్ణ”

ప్రచురణ :

శ్రీ. జి. కుమారస్వామిరెడ్డి ఐ.ఏ.ఎస్.

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

తిరుపతి

1982

PLACED ON THE SHELF

Qno...S-1-96

**SAMULA
SRIMADANDHRA RUGVEDA SAMHITA**

**III VOLUME
7, 8 Mandalas**

Telugu Translation

by

Kavya teertha

NEMANI VENKATA NARASIMHA SASTRY

*Compiled, Edited
and Completed*

by

Brahmarshi

Vangmaya Mahadhyaksha

Dr. VADLAMUDI GOPALA KRISHNAIAH

Kala-Prapoorna

977

Q11 82.3
35M

T. T. D. Religious Publication Series No. 108

FIRST EDITION

Copies : 2,000

Price : Rs. 100

S. V. Central
Library
TIRUPATI

Published by :

SRI G. KUMARA SWAMY REDDY, I. A. S.

Executive Officer,

Tirumala Tirupati Devasthanams

TIRUPATI

Andhra Pradesh

INDIA

Printed at :

SWATANTRA PRESS

1-7-166, Bakaram,

Hyderabad - 500 048.

**SRI VENKATESWARA
CENTRAL LIBRARY &
RESEARCH CENTRE,**

Acc. No. **9777**

Date

TIRUPATI.

విషయ సూచిక

తొలిపలుకు : శ్రీ జి. కుమారస్వామిరెడ్డి. ఐ.ఏ.ఎస్.	VII
సందేశం : శ్రీ కోట్ల విజయభాస్కరరెడ్డి	XI
పరిచయము : శ్రీ పి. వి. నరసింహారావు	XIII
ఆముఖం : శ్రీ గోగినేని నాగేశ్వరరావు	XVII
పీఠిక : డాక్టర్ వల్లమాడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”	XXIII
అంకితము	
సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత	1
ఋగ్వేద-సంహితా	1
సప్తమం మండలమ్	1
పంచమోఽష్టకః - ద్వితీయోఽధ్యాయః	12
తృతీయోఽధ్యాయః	81
చతుర్థోఽధ్యాయః	159
పంచమోఽధ్యాయః	241
షష్ఠోఽధ్యాయః	311
సప్తమోఽధ్యాయః	381
అష్టమం మండలమ్	403
అష్టమోఽధ్యాయః	454
షష్ఠోఽష్టకః - ప్రథమోఽధ్యాయః	528
ద్వితీయోఽధ్యాయః	600
తృతీయోఽధ్యాయః	670
చతుర్థోఽధ్యాయః	755
పంచమోఽధ్యాయః	856
షష్ఠోఽధ్యాయః	924
సప్తమోఽధ్యాయః	1005

యదద్య కచ్చ పత్రహన్నదగా అభి సూర్య ।

సర్వం తద్దిన్ద్ర తే వశే ॥

(ఋగ్వేదం-8 మం-93 సూ-4వ ఋక్కు-968 పేజీ)

చరాచరాత్మరూపకా : సమస్త జగద్దీపకా :

అజ్ఞానతిమిరనాశకా : అఖిలలోకజాల కాల

సర్వస్వము నీ వశమై సంచరించుఁ బరమాత్మా : ॥

(974 వ పేజీలో ఉండవలసిన అర్థాంతరానువాదము)

బ్రహ్మర్షి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళా-ప్రపూర్ణ”

విజయీ భవ !

*కమలాకుచచూచుకకుంకుమతో

నియతారుణితాతులనీలతనో !

కమలాయతలోచన ! లోకపతే !

విజయీభవ ! వేంకటశైలపతే ! ॥

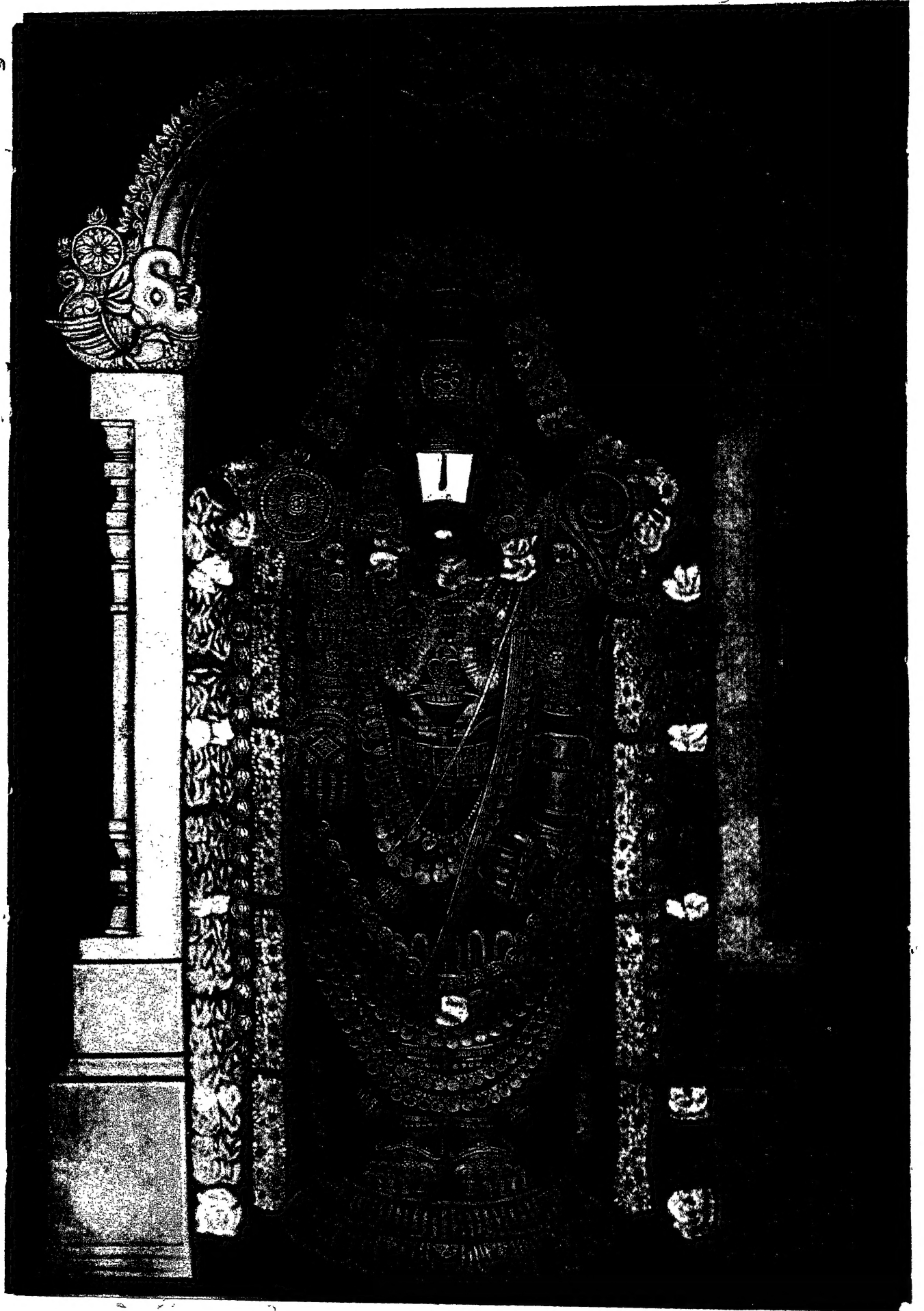
*“కమల = పద్మమలయొక్క, అకుచ = బీజకోశమలమీద వున్న - అనగా దుద్దులపైన వున్న, చూచుక = కింజల్క-మలమీద కల, కుంకుమతః = ఎరనిపుప్పొడిరజమువల్ల, నియత = ఎల్లప్పుడూ, అరుణిత = ఎర్రగా చేయబడిన, అతుల = సాటిలేని, నీలతనో! = నీలిమవర్ణంతోవున్న శరీరం కలవాడా!-” అని అసలైన అర్థం. అంటే-“నీలిమవర్ణంతోవున్న సాటిలేని నీ శరీరం అపాదమస్తకమూ నియత పూజలో ఉపయోగింపబడే అరుణవర్ణ పద్మ కింజల్కాల పుప్పొడితో యెర్రగా వుంటుం”దని తాత్పర్యం. సాంప్రదాయ సిద్ధంగా గతానుగతికంగా చెప్పుకుంటున్న “శ్రీదేవియొక్క చనుమొనల యందలి కుంకుమపూవు రంగువలన” అన్న అర్థంలో బొత్తిగా భ్రాంతివ్వలేదు. చనుమొనలమీది కుంకుమ-ముఖం-వక్షస్థలం-హస్తతలాదులమీద అంటుకొనడానికి అవకాశంవున్నదిగాని పాదాలూ-ఉరువులూ-ఉదరంవంటివాటిమీదా, మిగిలిన శరీరమంతటా అంటుకొనే అవకాశంలేదు. అందువల్ల యీ గతానుగతికార్థంలో సార్థకతకాని భ్రాంతివ్యంకాని అణుమాత్రమైనా లేదు.

బ్రహ్మర్షి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళా-ప్రవూర్ణ”

All rights with
T. T. Devasthanams

श्री वेङ्कटेश्वर (बालाजी, तिरुपति)

Printed at
T. T. D. Press, Tirupatt.
Price : 0.50 Rs

తొలి పలుకు

శ్రీ జి. కుమారస్వామిరెడ్డి, ఐ. ఏ. ఎస్.

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

వేదమనేది ఒక దైవీయమైన మహాకావ్యం. సర్వమానవాళికీ సంబంధించిన సర్వేశ్వర సాహిత్య సమగ్ర స్వరూపం. విశ్వశ్రేయమే దీని ఏకైక పరమలక్ష్యం. వేదం అఖండ జ్యోతిలాగ తాను ప్రకాశిస్తూ విశ్వమంతటికీ వెలుగును ప్రసాదిస్తూవుంటుంది.

మన సంస్కృతి కంతటికీ మూలభూతమైన వేదం పవిత్రం, శక్తిమంతం, సత్యధర్మాలు సనాతన సంస్కృతికి జీవనాడులు. వేదసంస్కృతి వైభవమూ, వైశిష్ట్యమూ సత్యధర్మాల మీదే ఆధారపడి వున్నది. వేద హృదయ మర్మాలు గ్రహించగలిగినప్పుడే మనం మన సంస్కృతిని గుర్తించగలం. వేదసంస్కృతి సమారాధనం చేయని జాతిభవిష్యత్తు మంగళకరం కాజాలదని ప్రజల ప్రగాఢ విశ్వాసం. అందువల్లనే అస్తికులంతా పరమానురక్తితో, భక్తితో వేద ధర్మానుసారంగా జీవితరీతులను దిద్దుకుంటున్నారు.

సర్వాన్నీ దైవమయం చేసుకోగలిగిన భారతీయ దివ్య జీవనవిధానం ఎంతో పవిత్రం. భగవత్సంబంధమైన విజ్ఞానాన్ని అవిష్కరించడమే భారతీయుల పరమార్థం. అదినుంచీ ఆ దివ్యనిర్ణయం మన మనుగడకు మార్గదర్శకం. పరమేశ్వర తత్వాన్ని సమగ్రంగా, సాధికారంగా విశదీకరించగలిగిన మనోబలం వేదాధ్యయనం వల్లనే లభిస్తుంది. అందుమూలంగానే వేద విజ్ఞానాన్ని నిజమైన ఈశ్వరీయవిజ్ఞానంగా మనం భావిస్తున్నాము.

వేదం ఒక ప్రాంతానికిగాని, ఒక జాతికిగాని సంబంధించిందికాదు. వేదవిజ్ఞాన సముపార్జనకు ప్రతి ఒక్కరూ ప్రయత్నించవచ్చు. మానవుల మధ్య అనుక్షణం సమైక్యభావ ధోరణిని ప్రోత్సహిస్తూ విశాలదృష్టిని కలగజేస్తున్న వేదగానాలు జాతి అభ్యుదయానికి నిధానాలు. యోగ్యత వున్నవాళ్ళకే వేదమాతృ హృదయం సమగ్రంగా అర్థమవుతుంది. అందువల్ల వైదుష్యం అందరికీ అవసరమనీ, దాన్ని ఆర్జించడానికి శ్రద్ధవహించమనీ జాతికి వేదం ప్రబోధించింది.

విశ్వంలోని మానవులంతా వైదుష్యం సముపార్జించుకుని పరస్పర ప్రేమభావంతో ధర్మమార్గానుసారులై, సత్యపథానుగాములై సాధుతత్వంతో వ్యవహరించి సర్వేశ్వరుడి కటాక్షంవల్ల సఫలమనోరథులై చరితార్థులు కావాలనే విశ్వకల్యాణకాంక్ష వేదాలలో సర్వత్రా వ్యక్తమవుతున్నది.

ఋగ్వేదం, యజుర్వేదం, సామవేదం, అథర్వవేదం అనే నాలుగు వేదాలూ మానవజాతికి తరుణోపాయాన్ని సూచిస్తున్న పరమేశ్వరజ్ఞాన భాండాగారాలు. ఈ చతుర్వేదాలు భారతీయ జీవిత విధానంలో పూజనీయాలిగా భావించబడుతున్నాయి. మధురభావనలతో మానవాళిని అలరిస్తూ, మహోత్తమోపదేశంచేస్తూ మనుగడలను ధన్యంచేసిన వేదమాతఋణాన్ని ఎవరూ తీర్చుకోలేరు. వేదాధ్యయన తత్పరతతో, వేదధర్మానురక్తితో మాత్రమే మానవులు కొంతవరకూ ఈ ఋణాన్ని తీర్చుకోగలుగుతారు.

అల్లి బిల్లి గ అల్లుకునివున్న వేదవిజ్ఞానాన్ని తెలుసుకోవడానికి సునిశితమూ విశాలమూ అయిన దివ్య చక్షువు అవసరం. ఈ దృష్టి అందరికీ లభించడం అసాధ్యం. అందువల్ల ఏదో ఒక ప్రాచీన భాష్యాన్ని అనుసరించి, ఆ భాష్యదృక్కోణంతో అయినా వేద విషయ పరిజ్ఞానం సంపాదించవలసి వున్నది. సంప్రదాయ సిద్ధమైన అధ్యయనాధ్యాపన పద్ధతివల్ల వేదవిజ్ఞానం కొద్దిమందికి మాత్రమే లభిస్తున్నది. అలాంటి పరిస్థితుల్లో వేద విషయ జ్ఞానాన్ని ఒక భాష్యదృక్కోణంతో అయినా ఆంధ్రులందరికీ అందించాలనే వుద్దేశంతో తెలుగులో వేదాలను ప్రచురించే కార్యక్రమాన్ని తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు ప్రారంభించారు.

వేదాలు పదం పదంలోనే కాకుండా ప్రతి అక్షరంలోనూ దివ్యత్వాన్ని దీపింపజేస్తూ మొట్టమొదట వెలుగు జిలుగులను వెలయించిన మేలి ధ్రువతారలు. అప్పటినుంచీ భారత ప్రజానీకానికి, పావన భారత భూభాగానికి మొక్కవోని చెక్కుచెదరని అపూర్వకీర్తిని, అనంత సౌభాగ్యాన్ని సంస్కృతభాషే సమకూర్చి పెడుతున్నది. మహోన్నతమూ, మహోజ్వలమూ అయిన సంస్కృతభాషలోని సామరస్యాన్ని, శాస్త్ర మర్యాదలనూ ఆకళించుకున్న కావ్యతీర్థ శ్రీ నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రిగారు సుమారు అర్ధశతాబ్దంక్రితం అహోరాత్రాలూ పరిశ్రమించి ఋగ్వేదాన్ని ఆంధ్రీకరించారు.

వైదిక వాఙ్మయంమీద విసుగూ విరామం లేకుండా పరిశోధనలు సాగించిన శ్రీ శాస్త్రిగారు బరంపురం లోని కళ్ళికోట కళాశాలలో తెలుగు పండితులుగా పనిచేస్తూ యేసంస్థ అండదండలూ లేకుండా యెన్నో శ్రమలకోర్చి ఋగ్వేదాన్ని పద్యగద్యాత్మకంగా అనువదించడంద్వారా వేద విజ్ఞానానికి చేసిన సేవ చిరస్మరణీయం. విశేష విజ్ఞతతో, విలక్షణ విశాల భావనతో శ్రీ నేమానివారు 1926-1932 మధ్య కాలంలో ఈ గ్రంథాన్ని రచించారు. రాజమహేంద్రవరంలోని గౌతమీ గ్రంథాలయంలో భద్రపరచబడ్డ ఈ అనువాదగ్రంథం వ్రాత ప్రతు లన్నీ అర్ధశతాబ్దంపాటు అముద్రితాలుగా, అప్రకటితాలుగా నిలిచిపోయాయి. వేదాలను తెలుగులో ప్రచురించాలనే విధానానికి తొలిమెట్టుగా శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితను చేపట్టడం జరిగింది. దేవస్థానంవారి కోరిక మేరకు సంపాదకత్వామూ, సంహిత-శేషభాగపూరణ కార్యభారమూ బ్రహ్మర్షి, "కళా-ప్రపూర్ణ", వాఙ్మయమహాధ్యక్ష శ్రీ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్యగారు స్వీకరించారు.

మూల ఋగ్వేదం తెలుగులిపిలో సంపూర్ణంగా యింతవరకూ వెలువడలేదు. తెలుగు అనువాదం మాత్రమే కాకుండా మూల ఋగ్వేదాన్నికూడా అందిస్తే అందరికీ ఉపయోగకరంగా వుంటుందనే అభిప్రాయంతో సర్వ మంత్ర సూక్త సంకలితమై సుసమగ్రతను సంతరించుకునే విధంగా ఈ గ్రంథం రూపొందించబడుతున్నది. ఈ సందర్భంలో ఎంతో పరిశోధన, పరిశ్రమ సాగిస్తున్న శ్రీ వడ్లమూడి వారిని హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను.

గతంలో ప్రథమ, ద్వితీయ మండలాలతో కూడిన ప్రథమ సంపుటమూ, తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ మండలాలతో కూడిన ద్వితీయ సంపుటమూ విడుదలయ్యాయి. సప్తమ, అష్టమమండలాలతో వున్న తృతీయ సంపుటం ప్రస్తుతం ప్రకటిత మవుతున్నది. శ్రీ నేమానివారి ఆంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత పది మండలాలలోను తొమ్మిది మండలాలలో పద్యాలే అత్యధికంగా వుండి గద్యాలు తక్కువగా వున్నవి. కాని ఈ సంపుటంలోని యేడవ మండలం మొత్తం రమారమి గద్యాత్మకంగా శ్రీ నేమానివారు వ్రాయడం విశేషం. నవమ, దశమ మండలాలతో వున్న చతుర్థ సంపుటం కూడా త్వరలోనే వెలువడుతుంది.

ఈ సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ప్రచురణ సందర్భంగా తమ అమూల్యమైన సందేశం యిచ్చిన ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి గౌరవనీయులైన శ్రీ కోట్ల విజయ భాస్కరరెడ్డిగారికి మా హార్దికమైన ధన్యవాదములు.

భారత ప్రభుత్వ విదేశాంగశాఖా మంత్రిగా తీరికలేని వివిధ కార్యక్రమాలలో నిమగ్నులై వుండికూడా తమ అమూల్యమైన కాలాన్ని కొంత వినియోగించి ఈ గ్రంథానికి చక్కని 'పరిచయం' వ్రాసిన బహు భాషాకోవిదులూ, విమర్శకులూ, రచయితలూ అయిన గౌరవనీయులు శ్రీ పి. వి. సరసింహారావుగారికి మా హృదయ పూర్వకమైన కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

ఈ గ్రంథానికి దయతో "అముఖం" వ్రాసిన ఆంధ్రప్రదేశ్ దేవదాయ - ధర్మాదాయ శాఖామాత్యులు గౌరవనీయులైన శ్రీ గోగినేని నాగేశ్వరరావుగారికి మా కృతజ్ఞతాంజులులు.

సమూల శ్రీ మదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత శీఘ్రంగా వెలుగు చూడడంలోనూ, నిరాటంకంగా ప్రచురణాది కార్యక్రమాలు జరగడంలోనూ ప్రత్యేక శ్రద్ధ వహిస్తున్న తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల ప్రజాసంబంధ శాఖాధికారి శ్రీ రావుల సూర్యనారాయణమూర్తికి నా అభినందనలు. శ్రీ నేమానివారి శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత వ్రాతప్రతులను ప్రచురణ నిమిత్తం మా కందించిన రాజమండ్రి గౌతమీ గ్రంథాలయంవారికి మా అభివందనాలు.

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు ఆంధ్రప్రజానీకానికి తొలిసారిగా అందిస్తున్న ఈ ఋగ్వేదవైదిక ప్రసూనం ఆంధ్రుల అందరికీ శిరోధార్యం కాగలదని ఆశిస్తున్నాము.

విజయదశమి

దుందుభి-నిజాశ్వయుజం

తిరుపతి

జి. కుమారస్వామిరెడ్డి

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

—“మన వేదాలు ప్రాచీన భారతీయ విజ్ఞాన నిధానాలు. భారతదేశ ఆత్మంత
 ప్రాచీన సంస్కృతీ చరిత్రలకు దర్పణంవంటివి. తన ప్రాచీన
 సంస్కృతీ చరిత్రల పురావైభవనాన్ని విస్మరించే జాతి పతన స్థితికి
 అభిముఖమైనట్లే! అందువల్ల మన గౌరవాన్ని మనకీర్తి ప్రతిష్ఠలను
 దళదీకలా వ్యాపింప చేయాలంటే మన ప్రాచీన వేద విజ్ఞాన
 సంస్కృతులను పునరుద్ధరింపజేయవలసిన అవసరం యెంతైనావున్నది.”—

—శ్రీమతి ఇందిరా గాంధీ

మన ప్రధాని
శ్రీమతి ఇందిరా గాంధీ

మన ముఖ్యమంత్రి
శ్రీ కొట్ల విజయభాస్కరరెడ్డి
ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం

సం దేశం

శ్రీ కోట్ల విజయభాస్కరరెడ్డి

ముఖ్యమంత్రి

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం

వేదాలు ప్రపంచ వాఙ్మయ చరిత్రలోనే అతి ప్రచీన గ్రంథాలుగా ప్రసిద్ధి నొందాయి. భారతీయ మహర్షులు స్రష్టలుగా కాక ద్రష్టలుగా అవిష్కరింపజేసిన మహిమాన్విత మహత్తర గ్రంథాలు మన వేదాలు.

లోకంగా కనిపించే మానవజాతి వికాసానికి, పూర్ణాభివృద్ధికి మాత్రమేకాక, అలోకికమై, నిరాకారమై నిర్వికారమై, సచ్చిదానందమయమైన బ్రహ్మనుభూతి లక్ష్యంగా వేద విజ్ఞానాన్ని రూపొందించడం జరిగింది. “లోకాస్సమస్తాః సుసంభవంతు” అని సమస్త లోకాలలోని ప్రాణికోటి సుఖ, సౌభాగ్యాలను కోరే విశ్వజనీన గ్రంథాలు మనవేదాలు.

వేదం మొట్టమొదట బృహత్తరమైన ఏకైక గ్రంథంగానే అవతరించిన దానిని దూరదృష్టితో మన మహర్షులు ఋగ్వేద, యజుర్వేద, సామవేద, అథర్వవేదాలుగా నాలుగువేదాలుగా విభజించారు. అధ్యయనం చేయడానికి వీలుగా వుండాలనే పుద్గేశంతో ఒక్కొక్క దానిని తిరిగి పెక్కు శాఖలుగా కూడా విభజించి వేద విజ్ఞానాన్ని పొందడానికి మార్గాన్ని సుగమం చేశారు.

అనువంశికంగా గురుశిష్య పరంపరగా అనాదినుండి అధ్యయనం చేస్తూ మనవారు వీటిని యెంతగా భద్ర పరచుకుంటూవచ్చినా, సహస్రాధికంగా విస్తరించిన వేద శాఖల్లో అనేకం దురదృష్టవశాత్తూ కాలగర్భంలో కలిసి పోయాయి. ప్రస్తుతం మనం వేళ్ళమీద లెక్కపెట్టుకోడానికి సరిపోయేన్ని చతుర్వేద శాఖాసంహితా గ్రంథాలు మాత్రమే మనకు లభించాయి.

భారతీయ విజ్ఞానానికి పెట్టనికోటలుగా ప్రపంచంలో వెలుగొందుతూ వచ్చిన వేదాలు క్రమేపీ ఆంగ్ల విద్యా వ్యవస్థాదుల ప్రభావంవల్ల ఉపేక్ష భావనకు, నిరాదరణకు గురైన సంగతి అందరికీ తెలిసిందే. స్వాతంత్ర్యానంతరం భారతీయ సంస్కృతి వికాసానికి దోహదం చేసే అనేక కార్యక్రమాలను మనం చేపట్టాం. సంస్కృత భాషా వికాసానికి వేద వాఙ్మయ ప్రచారానికి కూడా పూర్తిగా చేయూతనిచ్చి వాటిని తిరిగి పున్నతస్థితికి తీసుకురావాలన్న దృష్టితో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం కృషి చేస్తున్నది. మన రాష్ట్రంలో అనేక సంస్కృత పాఠశాలలను, కళాశాలలను

ప్రభుత్వం స్వయంగా నిర్వహిస్తున్నది. ప్రయివేటు పాఠశాలలకు, కళాశాలలకు కూడా ఉదారంగా ప్రభుత్వం గ్రాంటులు యిస్తూ సహాయం చేస్తున్నది. సంస్కృతాన్ని చదువుకునేందుకు విద్యార్థులకు ఉపకారవేతనాలు కూడా యిస్తూ ప్రోత్సహిస్తున్నది. ప్రతి సంవత్సరం సుప్రసిద్ధులైన వేద పండితులలో కొందరిని ఎన్నికచేసి సన్మానించి గౌరవించడం జరుగుతున్నది. ఇంకా అనేక విధాలుగా సంస్కృత భాషా సాహిత్యాల అభివృద్ధికై కృషిని కొనసాగించడానికిగాను, వేరువేరు భాషలకు వున్నట్లే సంస్కృతానికి కూడా ఒక ఎకాడమీని ఏర్పరచాలనే ప్రతిపాదన వున్నది.

ప్రాచీన వేద విజ్ఞానాన్ని పునరుద్ధరించి, ప్రచారం చేసి దానికొక పూజనీయస్థానాన్ని ఏర్పాటు చేయడానికి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు విశేషంగా కృషిచేస్తున్నారు. వేదాలన్నింటినీ తెలుగులోకి అనువదించజేసి మూలమంత్రాలతో సహా ప్రకటించి అందరికీ అందుబాటులోకి తేవాలని దీక్షకంకణులై కృషిచేస్తున్నారు. తత్ ఫలితంగానే “సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత” అన్న పేరుతో మూలఋగ్వేదాన్ని ఆంధ్రానువాదంతో సహా ప్రచురించడం జరుగుతున్నది. బరంపురం కళ్ళికోట కాలేజీలో ప్రధాన ఆంధ్రాధ్యాపకులుగా పనిచేస్తూ 1932లో కీర్తిశేషులైన కావ్యతీర్థ శ్రీనేమాని వేంకటనరసింహ శాస్త్రిగారు సరళమైన తెలుగుభాషలో అనువదించిన ఋగ్వేదాన్ని దేవస్థానం వారు ప్రచురించడం అభినందనీయం. అసంపూర్తిగా వున్న ఈ ఋగ్వేద సంహితను సుప్రసిద్ధకవి, పండిత పరిశోధకులు, బ్రహ్మర్షి, వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష బిరుదాంకితులు అయిన కళా-ప్రహర్షి, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్యగారు పూర్తిగా ఆంధ్రీకరించి పరిష్కరించి యివ్వడం ప్రశంసనీయం. ఇందులో మరుగున పడివున్న అనేక “ఖిల” మంత్రాలను, “ఖిల” సూక్తాలను కూడా డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు నేకరించిచేర్చి మొదటిసారిగా ఋగ్వేదాన్ని సుసమగ్రంచేసి ప్రచురించడం మరీ విశేషం. ఈ మహాగ్రంథానికి బహుభాషా కోపిదులు, భారతవిదేశాంగశాఖామంత్రి శ్రీ పి. వి. నరసింహారావుగారు “పరిచయం” వ్రాయడం పేర్కొన దగింది. గతంలో ప్రథమ, ద్వితీయ మంషలాలతో వున్న ప్రథమ సంపుటమూ, తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ మండలాలతో వున్న ద్వితీయ సంపుటమూ వెలువడినాయి.

ఇప్పుడు సప్తమ-ఆష్టమ మండలాలతో వున్న తృతీయ సంపుటం వెలువడుతున్నందుకు నేనెంతో సంతోషిస్తున్నాను. అతి సమర్థులు, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం కార్య నిర్వాహణాధికారి అయిన శ్రీ గంగిసాని కుమారస్వామిరెడ్డి ఐ. ఏ.ఎన్. గారు అత్యంత ఖక్తి శ్రద్ధలతో సమర్థవంతంగా ఈ ఋగ్వేద ప్రచురణ కార్యక్రమాన్ని నిర్వహిస్తున్నందుకు హృదయ పూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను. మిగిలిన నవమ - దశమ మండలాలతో వున్న చతుర్థ సంపుటం కూడా త్వరలోనే వెలువడగలదని ఆశిస్తున్నాను.

ప రి చ య ము

శ్రీ పి. వి. నరసింహారావు

విదేశాంగశాఖా మంత్రి

భారత ప్రభుత్వము

వేదములు మన ప్రాచీన భారతీయ మహర్షులు ద్రష్టలుగా అవతరింపజేసిన అపౌరుషేయ మహాసంపదలు. “అనంతా వై వేదాః” అని వేదమే పేర్కొన్నట్లు వాస్తవమునకు వేదము అనంతములు. అనంతములైన యీ వేదములలో మనకు లభ్యమైనవి కొన్ని మాత్రమే. మొదట వేద మొక్కటిగానే అవతరించగా దానిని చతుర్వేదములగు ఋగ్వేద - యజుర్వేద - సామవేద-అథర్వ వేదములుగా వేదవ్యాస మహర్షి విభజించి ప్రచారక ప్రవక్త అయినట్లు ప్రసిద్ధి కలదు. వేదమును నాల్గువేదములుగా విభజించి ప్రచారమొనరించిన తొలిమహర్షి పైల మహర్షి యని కొందరు భావింపగా కపిల మహర్షి యని కొందరు తలంచినారు. ఏకైకమైన వేదము చతుర్వేదములుగా విభజితమైనప్పటికిని చతుర్వేదములు నైతము మహాత్తరాలైన బృహత్తర గ్రంథాలుగానుండి అధ్యయన అధ్యాపనలకు క్లిష్టముగా నున్నందువల్ల మనమహర్షులే ప్రాచీనకాలములో ఋగ్వేదమును 21 శాఖలుగను, యజుర్వేదమును 101 శాఖలుగను, సామవేదమును సహస్రశాఖాత్మకములుగను, అథర్వవేదమును నవసంఖ్యా పరిమిత శాఖలుగను విభజించి వివిధ శిష్య బృందములకు ఒక్కొక్కశాఖ వంతున బోధించి విభిన్నశాఖలను పరిష్కాప్తించెడించి ప్రచారమొనరించిరి. 21 శాఖలుగా విభజితమైన ఋగ్వేద శాఖలలో ఐతరేయ శాఖ - శాకల శాఖ - పౌష్య శాఖ అన్న త్రివిధ నామాలతో నిర్దిష్టమైన ఒకే ఒక సంహితాగ్రంథము మనకు లభ్యమై విస్తృత ప్రచారము నొందినది. అత్యంత ప్రాచీన కాలమునుంచి ఒక్క ఋగ్వేదమే కాక మిగిలిన వేదశాఖలు కొన్ని మాత్రమే గురుశిష్య పరంపరగా అధ్యయన అధ్యాపనలతోగూడ సురక్షితముగా నిలిచియున్నవి. వేదాలు లేవలము గురుశిష్య పరంపరలో అధ్యయన అధ్యాపనల రూపములో మాత్రమేకాక ఆదినుండియు, వేదముల లేఖనమునకు సంబంధించిన ‘లిపి’ యేర్పడి యున్నదనియు, పుస్తకరూపములో వ్రాసియుంచుటద్వారాకూడా మన మహర్షులు వేదములను రక్షించినారనియు డాక్టర్ వల్లమూడి గోపాల కృష్ణయ్యగారు ప్రథమ సంపుటమునకు వ్రాసిన పీఠికలో వివరించినారు. దీనివల్ల ప్రాచీన భారతీయ ఆర్ష వాఙ్మయ వ్యవస్థ యెంత స్థిరముగా వెలుగొందినదో మన మూహించ వచ్చును.

ప్రస్తుతము భారతదేశములో విస్తృత ప్రచారములో నుండి మన కుపలభ్యమానమైన ఋగ్వేదఐతరేయశాఖ కాత్యాయనముని సంపాదితమైనది. అధ్యయన రూపముగానే కాక గ్రంథరూపమునగూడ ఋగ్వేదములోని సూక్తములకు, అధ్యాయములకు - అష్టకములకు - మంత్రములకు ఒకానొక కృమివ్యవస్థ నేర్పరచిన వ్యక్తులలో కాత్యాయన మహర్షి ఒకరు. అనంతమైన వేదమునకు ఆద్యంతములు పేర్కొనుట సాధ్యము కాకున్నను అధ్యయన అధ్యాపనలకు ఏదో ఒక కృమి వ్యవస్థ అవశ్యకము. అందువల్ల సకారణముగానే ప్రాచీనులొక కృమి మేర్పరచిరి. సృష్టివ్యవస్థకు మూలము అగ్నికావ్య అగ్నిసూక్త మాదిగా ఋగ్వేద శాకల శాఖను ప్రాచీనులు రూపొందించినారు. ఈ ఋగ్వేద శాకల శాఖకు కాత్యాయనముని సంకలిత సంహితకు పూర్వమే సాంఖ్యాయన మహర్షి ఒక సంహితను, బాష్కల మహర్షి మరొక సంహితను, శానక మహర్షి వేరొక సంహితను రూపొందించినట్లు కొన్ని వివరాలతో డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు ప్రథమ సంపుటమునకు వ్రాసిన పీఠికలో వివరించినారు. ఈ విషయము

లన్నింటిని పరిశీలించగా చరిత్రకారులూహించిన కాలమునందే కాక అత్యంత ప్రాచీన వేదకాలములోనే భారతీయుల లేఖన స్వరూపమైన 'లిపి' చాల సువ్యవస్థితమై యున్నదని చెప్పక తప్పదు. లిపి-లేఖన వ్యవస్థయే లేనిచో ఋగ్వేద మందలి ఒకే ఒక శాఖకు ఇన్ని సంహితలు యేర్పడియుండెడివి కావు. కాగా వేదకాలమున లిపి ఉన్నదని నిస్సందేహముగా చెప్పవచ్చును.

యాస్కాచార్యుని నిరుక్తము వేద పదార్థములకు స్వచ్ఛమైన దర్పణము వంటిది. భాష్యకర్తలందరిలో సాయనాచార్యులు, స్కందాచార్యులు ప్రసిద్ధులు. ఆంధ్రుడై పుట్టి పెరిగి క్రీస్తుశకము 15 వ శతాబ్దములో నున్న సాయనాచార్యులు రచించిన వేదభాష్యము ఒక్క ఆంధ్రదేశమునందే కాక అనేకు హిమాచల పర్యంతము పూర్వము నుంచి నేటి వరకును విస్తృతప్రచారము నొంది పరమప్రామాణికమై శిరోధార్యముగా భావింపబడుచున్నది. ఆధునిక యుగములో నార్జనసంస్కృతి ప్రచారమునకు వేదవాఙ్మయ ప్రచారమునకు శ్రీ దయానంద సరస్వతి చేసిన సేవ అమూల్యమైనది. శ్రీ దయానంద సరస్వతి విరచించిన వివిధ వేద భాష్య విమర్శనాది గ్రంథములు భారతదేశ మంతటను వివిధదేశ భాషలలో ననూదితములై బహుళ ప్రచారము నొందినది.

ఆధునిక యుగములో లోకమాన్య శ్రీ బాలగంగాధర తిలక్ - డాక్టర్ రాయల్ - శ్రీ ధీరేంద్రనాథ మహోపాధ్యాయ - శ్రీ పి. సి. సేన్ గుప్త - శ్రీ సి. ఆర్. దత్తు - వి. వి. కేత్కర్ - రాహుల్ సాంకృత్యాయన మొదలైన భారతీయులు శ్రీ జాకాబ్, డాక్టర్ ఫర్నెల్, డాక్టర్ వింటర్నిట్జ్, ప్రొఫెసర్ మాక్సుముల్లర్, హెచ్. జి. వెల్స్ - ప్రభృతి పాశ్చాత్య పండిత పరిశోధకులు వివిధ దృక్కోణాలతో పరిశోధనలు చేసి విమర్శ పూర్వకమైన పెక్కు రచనలు చేసినారు. వేదాలను సేకరించి భద్రపరచి పండితులతో సుపరిష్కృతము కావించి, ప్రచురించి విస్తృతముగా పండితప్రజల కందించుటకు కృషిచేసిన విదేశీయులలో మాక్సుముల్లర్ ప్రథముడు. వేద విజ్ఞానముమీద, వేద సంస్కృతమీద, వేదములమీద, మాక్సుముల్లర్ కున్న గౌరవ మపారమైనది.

ప్రాచీనకాలమున చతుర్వేదములకు నెందరెందరో పండితులు భాష్యములు రచించిరి. కాని యవి యన్నియు వివిధ భారతీయ దేశ భాషలలోనికి అనూదితములై, ప్రకటితములై సులభముగా ప్రజల కందుబాటులోనికి రావలసిన యవసర మెంతయును కలదు. విశ్వశాంతి సౌభాగ్యాలకు పెట్టనికోటలుగా వెలుగొందు బహుముఖమైన వేద విజ్ఞాన రహస్యములు ప్రజల కందుబాటులో లేకుండ పోయినందువల్లనే మన అమూల్యమైన ప్రాచీన భారతీయ సంస్కృతి దెబ్బతిన్నది. సాహితీ సంస్కృతులు జాతికి జీవనాదుల వంటివి. సాహితీ సంస్కృతులు ప్రజలకు దూరమైనచో జాతి నిర్వీర్యమైపోవును. అందువల్ల వేదములను వివిధ దేశభాషలలోని కనువదించి ప్రజల కందించుట చాల అవసరమని ఈ శతాబ్దములోనే అనేకులు గుర్తించిరి. తత్ఫలితముగా అనేకులు ఆంగ్లభాషలో విజ్ఞానప్రదములైన విమర్శాగ్రంథములు వ్రాయగా శ్రీ దయానంద సరస్వతి హిందీలో పెక్కు గ్రంథములు విరచించిరి.

ఇట్టి యావశ్యకతను 50 సంవత్సరాలకు పూర్వమే గుర్తించి కావ్యతీర్థ శ్రీ నేమాని వేంకట సరసింహ శాస్త్రిగారు ఋగ్వేదమును చాలవరకు సాయన భాష్యానుసారముగా లలిత పద సంకలితమైన పద్య గద్యాత్మకముగా నాంధ్రీకరించిరి. శ్రీ నేమానివారు 1882 ప్రాంతములో జన్మించి 1932లో హఠాత్తుగా కీర్తిశేషులయిరి. శ్రీ శాస్త్రి

రు సంస్కృతాంధ్ర, ఆంగ్ల, హిందీ, ఒరియా భాషలలో మంచి కవి. పండితులు, విమర్శకులు, పరిశోధకులు. వారు దాదాపు ఆరు సంవత్సరములపాటు రాత్రింబవళ్ళు కృషిచేసి బహుగ్రంథ పరిశీలనతో "శ్రీ మదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత" అన్న పేరుతో ఋగ్వేద శాకల శాఖను చాలవరకు ఆంధ్రీకరించిరి. మధ్యమధ్య వివిధ సూక్తములలోని

కొన్నికొన్ని ఋక్కులు. కొన్నికొన్ని సూక్తములు ప్రమాద వశమునను-కొన్ని ఋక్కులు, సూక్తములు దుర్గాహ్యములుగా నున్నందువల్లను ఆంధ్రీకరించక విడిచిపెట్టిరి. వారు కీర్తిశేషులైన తరువాత వారి యాంధ్ర ఋగ్వేదసంహిత వ్రాతప్రతులు రాజమండ్రిలోని గౌతమీ గ్రంథాలయములో భద్రపరుచబడగా వాటిని స్వీకరించి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమువారు మూల వేదముతోసహా యీ ఆంధ్ర ఋగ్వేద సంహితను బ్రహ్మర్షి, వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష బిరుదించితులు. నాకు చిరపరిచితులు నగు మిత్రులు డాక్టర్ వల్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ” గారిచేత సంకలనము చేయించి పరిష్కరింపించి లుప్తభాగ పూరణములు చేయించి ప్రకటించుట ముదా వహమైన విషయము.

డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు సుప్రసిద్ధ పండిత పరిశోధకులు. గత ముప్పది సంవత్సరములుగ వివిధ శాస్త్రములలోను బహుముఖమైన వేద విజ్ఞానములోను నవిశ్రాంతముగా పరిశోధన లొనరించుచున్న మేధావి. పైగా అత్యంత హృదయంగమమైన లలిత కవిత్వ రచయించగల మనీషి. కావ్యతీర్థ బిరుదించితులైన శ్రీ నరసింహశాస్త్రి గారి ఆంధ్ర ఋగ్వేదమును పరిష్కరించి శేషభాగ పూరణము చేసి మూల ఋగ్వేదముతో సంకలనము చేయు బాధ్యతను వారు వివిధ దృక్కోణములలో చక్కగా నిర్వహించి యీ బృహత్తరమైన సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితను నాలుగు సంపుటలలో రూపొందించినారు.

మూల ఋగ్వేదము సంపూర్ణముగా తెలుగులిపిలో ప్రచురణ మగుట యిదే ప్రథమము. మూల ఋగ్వేద మును రూపొందించుటలో డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు వివిధ ముద్రితప్రతులను వ్రాతప్రతులను తులనాత్మకముగా పరిశీలించి పాఠాంతరములను ఆయా సందర్భములలో పుట్టనోటలలో నిచ్చిరి. వేదము పదములమీదనేకాక సుప్ర తిష్ఠతమైన స్వరవ్యవస్థపైననై తమ నాధారపడియున్నది. స్వరము మారినచో నర్థముమారునని తత్ఫలితముకూడ భిన్నమగునని ప్రాచీన మహర్షులు చెప్పిరి. ఒక్కఋగ్వేద శాకలశాఖకే బాష్కల సంహిత-సాంఖ్యాయన సంహిత శానక సంహిత-కాత్యాయనముని సంహిత అని నాలుగు భిన్నసంహిత లేర్పడినప్పుడు శబ్దముల విపరిణామములలోనే కాక స్వరముల విపరిణామములలోనుగూడ, మహర్షులలోనే అభిప్రాయభేదము లున్నవనుట స్పష్టము. ఈ వేద స్వరశబ్దవ్యవస్థల విషయమై మనమహర్షుల అడుగుజాడలలో ఆచరణపూర్వకముగా బహుముఖమైన పరిశోధనలు జరుపవలసియున్నది. ఈ పరిశోధనలో నార్షవిజ్ఞానపు నిగ్గులు తేల్చుటకు డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారిచ్చిన వివిధ పాఠాంతరము లెంతైనను సుపయోక్తములు కాగలవు.

వేదాలంకారాల విషయమై డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు ప్రథమ సంపుటము పీఠికలో వ్రాసిన విషయ ములు మౌలికములు. మనకున్న అలంకారశాస్త్రములు తెలుగువ్యాకరణ దీపమువలె చాల చిన్నవి. డాక్టర్ గోపాల కృష్ణయ్యగారు చెప్పినవిధముగా వేదాలంకారాలవిషయమై అంతరాంతరాలలోనికి వెళ్ళి పరిశోధనలు చేయవలసి యున్నది.

ఈ తృతీయ సంపుటమునకు వ్రాసిన పీఠికలో డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు వేద ఖగోళ విజ్ఞానము దృష్ట్యా అష్టమము మర్మస్థానమన్న దృక్పథముతో గుహ్యతిగుహ్యములైన పెక్కు రహస్యాంశములు బైట పెట్టినారు. వీటిని పరిశీలించగా డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారి బహుముఖ వేద విజ్ఞాన పరిశోధనలన్నియు వెలుగు చూడవలసిన యవసరమెంతేని కలదని తెల్లమగుచున్నది.

ఆధునికయుగములో ఖగోళశాస్త్రము కొత్తమలుపు తిరిగి ఆధునిక విజ్ఞానబలముతో గ్రహాంతరయానము నకు మార్గమును సుగమము చేసినది. ఇదియెంతయు ప్రశంసనీయము. గర్వకారణము. మన వేదర్షులు తమ

తపస్సుతో ఓషధీమంత్రయోగాది విద్యలతో ఒక్క భూమ్యాకర్షణశక్తిని మాత్రమేకాదు, యే గ్రహాకర్షణశక్తులకు సైతము లోబడక వాటి ఆకర్షణశక్తిని సైతము అరికట్టి కేవలమానసికశక్తితో గ్రహాంతరయానమును నిత్యకృత్యముగా నొనరించుకున్నట్లు చరిత్రయు వేదవిజ్ఞానములును చాటుచున్నవి. ఇటువంటి బహుముఖమైన వేదవిజ్ఞానములో అసాధారణమైన మౌలికమైన పరిశోధనలుచేసి మహత్తరభారతీయ వేదవిజ్ఞానమును ప్రపంచము ముందుంచవలసిన అవసరమెంతయుగలదు. ఈ దృష్ట్యా మూలవేద మంత్రశబ్ద, విశ్వబ్ద శక్తులమీద బహుముఖములుగా ఆచరణపూర్వకముగా పరిశోధనలు చేయుట కీ మూలముగ్గేద మెంతయు సుపయక్తము కాగలదు.

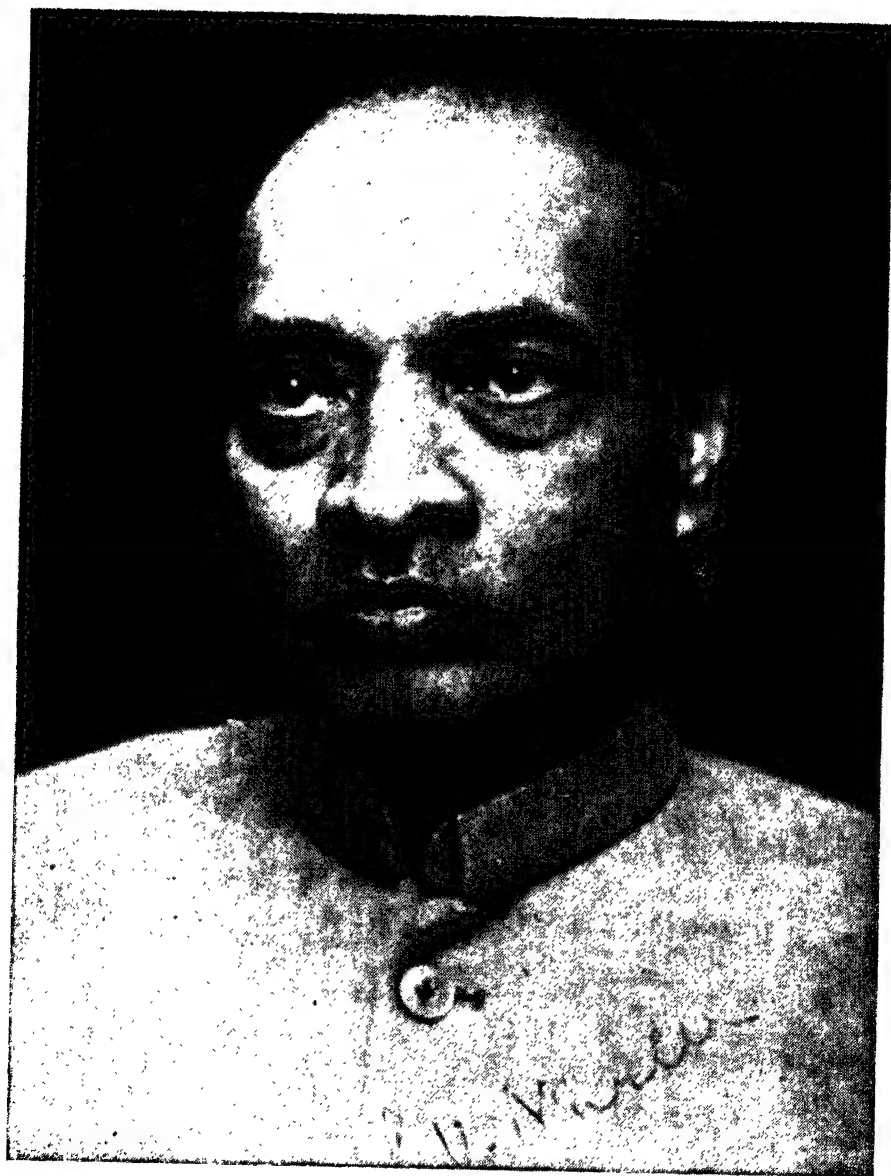
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమువారు హిందూధర్మప్రచారమునకు బహుముఖాలుగా కృషి చేయుచున్నారు. అనేక గ్రంథములను ప్రచురించి చౌకధరలకు ప్రజల కందించుచున్నారు. వేదముల ప్రచారమునకు కూడ అనేక విధముల కృషి చేయుచున్నారు. వేదపండితులకు గౌరవవేతనములిచ్చి పోషించుట, వేదవిద్యార్థులకు, ఉపకారవేతనములిచ్చి వేదాభ్యాసమును ప్రోత్సహించుటయేకాక, ఆధునికతా ప్రభావమున క్రమక్రమముగా క్షీణించుచున్న వేదాధ్యయనవ్యవస్థను దృష్టిలో పెట్టుకొని వివిధవేదములను సస్వరముగా ప్రామాణికులైన పండితులచేత చదివించి రేవేరికార్డ్ కూడా చేయించి ముందుతరాలవారికోసమై పరిశోధనల నిమిత్తమై భద్రపరచుచున్నారు. చివరికి వేదముల నన్నింటిని నాంధ్రీకరింపజేసి సమూలముగా ప్రచురించి యేవిధమైన లాభాపేక్షయేకాదు తాముపెట్టినపెట్టుబడినైనను తిరిగి రాబట్టవలయు నను దృష్టికూడా లేకుండ చాల తక్కువవెలకు ప్రజల కందునట్లు చేయవలయునను సంకల్పముతో నీకృషికి సమకట్టినారు. ఇందుకు ప్రతిఫలముగానే యీ సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితను నాలుగు బృహత్తర సంపుటలలో ప్రకటించుచున్నారు. లోగడ ప్రథమ, ద్వితీయ మండలములతోనున్న ప్రథమ సంపుటము- తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠమండలములతోనున్న ద్వితీయ సంపుటమును బ్రకటితములైనవి. సప్తమ, అష్టమ మండలములతోనున్న తృతీయ సంపుటమిప్పుడు వెలువడుచున్నది. నవమ, దశమ మండలములతోనున్న చతుర్థ సంపుటమునుకూడ నచిరకాలములోనే వెలువరింతురని ఆశించుచున్నాను.

ఈ సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితను ప్రచురించుచున్నట్లే సమూల శ్రీమదాంధ్ర శుక్ల-కృష్ణ యజుర్వేద సంహితలను, సమూల శ్రీమదాంధ్ర సామవేద కౌఠుమ-జైమిని-రాణాయనీయశాఖా సంహితలను కూడ ప్రామాణిక గ్రంథములుగా ప్రకటింపవలసిన అవసరమెంతయుగలదు. ఏవో చిన్నచిన్న భాగములు తప్ప అధర్వవేద మింతవరకును మూలగ్రంథమే ముద్రితము కాలేదు. అయిదారు సంవత్సరముల క్రిందట ఒరిస్సా రాష్ట్రములో ఒక అధర్వవేద లిఖితప్రతి లభ్యమైనట్లు పత్రికలలో వార్తవచ్చినది. ఈ లిఖితప్రతి ఒరిస్సాప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారములో భద్రపరుపబడియున్నది. దీని నాంధ్రీకరింపజేసి అముద్రితముగనున్న మూలగ్రంథముతోపాటు ముద్రించి ప్రకటింపవలసిన అవసరమెంతేని కలదు. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమువారు ఈ కర్తవ్య నిర్వహణలో కృతార్థులయి విజయవంతులు కాగలరని హృదయపూర్వకముగా నాశించుచున్నాను.

ఇట్లు

పి. వి. నరసింహారావు
విదేశాంగశాఖా మంత్రి
భారత ప్రభుత్వము

9. మోతీలాల్ నెహ్రూ మార్గ
కొత్త ఢిల్లీ

శ్రీ పి. వి. నరసింహారావు
తారత విదేశాంగ శాఖా మంత్రి

శ్రీ గోగినేని నాగేశ్వరరావు
దేవాదాయ - ధర్మాదాయ శాఖా మంత్రి
ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం

ఆ ము ఖ ం

శ్రీ గోగినేని నాగేశ్వరరావు

దేవదాయ - ధర్మాదాయ శాఖా మంత్రి

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం

ప్రాచీన భారతీయ మహత్తర సంపదలలో అతి ముఖ్యములైనవి వేదాలు. అపౌరుషేయాలని ప్రాచీన మహర్షులచే, భారతీయులచే విశ్వసింపబడి గౌరవింపబడ్డాయి. ఋగ్వేదం, యజుర్వేదం, సామవేదం, అథర్వవేదం అని వేదం నాలుగు విధాలుగా అత్యంత ప్రాచీనకాలంలోనే విభజితమైనది. యజుర్వేదం - శుక్లయజుర్వేదం, కృష్ణయజుర్వేదం అని రెండు విధాలుగా విభజితమైన సంగతి ప్రత్యేకించి చెప్పనవసరం లేదు. అత్యంత విశాలమైన వాఙ్మయంగా అవతరించిన, బృహద్గ్రంథమైన ఏకైకమైన వేదాన్ని గురు శిష్య పరంపరగా గ్రహణ భారణ శక్తులు క్రమంగా ప్రాచీన కాలంలోనే సన్నగిల్లడంవల్ల, ఆ వేద వాఙ్మయాన్ని రక్షించడంకోసం విభిన్నశాఖలుగా విభజించి కొంత కొంతగ్రంథభాగాలను కొంతమందికి వర్గీకరణతో వాటి సంరక్షణ సముద్ధరణ బాధ్యతలను అప్పజెప్పి, విజ్ఞాన ప్రదంగా నేర్పించడం జరిగింది. అతి ప్రాచీనకాలంనుంచి ఋషి పరంపరగా, గురుశిష్య పరంపరగా, ఆనుపంశికంగా అత్యంత శ్రద్ధాభక్తులతో వేదాలు అధ్యయనం చేయబడ్డా, వాటిపట్ల అనాదరణదృష్టి ప్రాచీనకాలంలోనే యేర్పడినందువల్ల వివిధ వేదాలలో అనేకశాఖలు నామమాత్రావశిష్టాలై పోయాయి. ఋగ్వేదంలో 21 విభిన్నశాఖలు ఉండగా ప్రస్తుతం 8 అష్టకాలతో, 10 మండలాలతోను ఉన్న ఋగ్వేద శాకలశాఖ ఒక్కటే మనకు లభించింది. సృష్టిప్రారంభంలో మహర్షులు ద్రష్టలుగా మంత్రాత్మకాలైన వేదాలను గుర్తించి, వేదర్షులుగా శాశ్వతమైన కీర్తిని సంతరించుకున్నారు. గురుశిష్యపరంపరగా, సంరక్షింపబడుతూ అధ్యయన రూపంతోనే కాక గ్రంథరూపంలోకూడా 10 మండలాలలో ఉన్న ఋగ్వేదం రూపొందింది. ఇదికూడా సుసమగ్రమైన ఋగ్వేదం అని చెప్పలేము. ఈసృష్టిలో బహుముఖ విజ్ఞానాత్మకమై, శ్రవణీయ దర్శనీయ సాహిత్యంగా శాశ్వత జ్యోతులుగా వేదాలు విరాజిల్లుతున్నాయి. సృష్టిస్థితిలయాలు పరమేశ్వరాధీనాలు. ఒక అపూర్వమైన క్రమశిక్షణతో సృష్టివ్యవస్థను కొరడా పట్టి నడుపుతున్నట్లు ప్రతినిత్యమూ సూర్యోదయాస్తమయాలు, గ్రహనక్షత్రాల చలన ఉదయాస్తమయాలూ జరుగుతూఉన్నాయంటే అదికేవలం పరమేశ్వరుని చిద్వి

లాసమే అనాలి. ఈ ఖగోళ వ్యవస్థలోని క్రమ శిక్షణను చూచి ఎంత విజ్ఞాని, మహామేధావి అయిన మానవుడైనా ఆశ్చర్యపడక తప్పదు. పరమేశ్వర నిశ్వసిత రూపంగా అవతరించిన వేదవాఙ్మయం విశ్వవిజ్ఞానాన్ని అనంతంగా, బహు ముఖంగా ఆవిష్కరించింది. దైవ స్వరూప ధ్యానంతో లోకశాంతికి, విశ్వకళ్యాణానికి దోహదం చేయగల శక్తి వేదమంత్రోచ్ఛారణలోను, ఆ మంత్రాక్షరాధిదేవతా శక్తులలోను నిండినిబిడీకృతమై ఉన్నది. ఆయా శక్తులను, విజ్ఞానాన్ని వెలికి తీయగలిగినవాడు సరియైన వేదతత్వజ్ఞుడు మాత్రమే!

కాలక్రమంగా పూర్వకాలంనుంచి భారతీయ సంఘంలో వచ్చిన నిరాదరణ, నిర్దిష్టతలు కారణంగా వేదాలు దాదాపు క్షీణదశకు చేరుకున్నాయనే చెప్పవచ్చును. హిందూమత ధర్మరక్షణకు, సాహితీ సంస్కృతుల వికాసానికి పరివ్యాప్తికి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు అనేక లక్షలు ఖర్చుపెట్టి పెక్కు సాధకములైన ప్రయత్నాలను ఆచరణశ్రమపూర్వకంగా చేస్తున్నారు. ఆంధ్రదేశమంతటా ఉన్న వేద పండితులకందరికీ వేదాధ్యయనం కోసం, వేదాధ్యాపనంకోసం వేద ప్రచారంకోసం రకరకాలైన ఉపకార వేతనాలను యిచ్చి, వేద సంరక్షణతోపాటు వేద ప్రచారార్థంకూడా అభినందించవలసిన కృషి చేస్తున్నారు. ఋగ్వేదానికి మాత్రమేకాక, ఉపనిషత్సూత్రాలైన విభిన్న వేదాల కన్నిటికీ, ప్రాచీనులైన అనేకమంది విద్వాంసులు భాష్యాలు వ్రాశారు. యాస్కాదులు నిఘంటువులు వ్రాశారు. ఈ వేదాలన్నింటినీ ప్రాంతీయ భాషలలోకి అనువదించి ప్రకటించితే ప్రజలకు దూరంగా ఉన్న వేదాలు సన్నిహితం అవుతాయనీ, అందుబాటులో ఉంటాయనీ, చిరకాలంగా అనేకమంది ప్రముఖులు విద్యావేత్తలు భావిస్తూ వచ్చారు. ఇదేవేదాల పరిరక్షణకు ప్రచారానికి మూలకందంకూడా! ఈ పరిరక్షణ ప్రచారాల దృష్టితోనే ఋగ్వేద, యజుర్వేద, సామవేద, అథర్వవేదాలను నాల్గింటిని తెలుగు అనువాదాలతోసహా మూల గ్రంథంతోపాటు ప్రకటించాలని తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు నిర్ణయించి, ఈ పథకాన్ని అమలుపరుస్తున్నారు. ఆంధ్రీకరణతో మూలవేదాల ప్రచురణ జరగడం అటు తెలుగుసాహిత్య చరిత్రలోను, ఇటు సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్రలోను ఒక సువర్ణాధ్యాయ మనే చెప్పాలి. ఈ మహోద్యమానికి ప్రాతిపదికగా తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు మొట్టమొదట-తొలి వేదమైన “సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత”ను నాలుగు భాగాలుగా ప్రకటిస్తున్నారు. ఇప్పటికి ప్రథమ ద్వితీయ మండలాలతో ఉన్న ప్రథమ సంపుటమూ, తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ మండలాలతో వున్న ద్వితీయ సంపుటమూ గతంలోనే వెలువడ్డాయి. ప్రస్తుతం సప్తమ అష్టమ మండలాలతో ఉన్న తృతీయ సంపుటం వెలువడుతున్నది. కావ్యతీర్థ శ్రీ నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రిగారు బరంపురంలోని కళిక్రొట కాలేజీలో ప్రధానాంధ్రాధ్యాపకులుగా పనిచేస్తూ, ఆరు సంవత్సరాలకు పైగా కృషిచేసి 1926-1932 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో ఋగ్వేదం పదిమండలాలలో దాదాపు చాలాభాగంవరకూ తెలుగులో అనువదించి, అది పూర్తిచేయకుండానే, 1932లో కీర్తికేశులయ్యారు. వారు అసమగ్రంగా అనువదించిన “ఆంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత” అముద్రితంగా రాజమండ్రిలోని “గౌతమీ గ్రంథాలయం” లో భద్రపరచబడి ఉన్నది. ఈ ఋగ్వేద సంహితను ఆంధ్రీకరించడంలో శ్రీనేమానివారు

అత్యధిక భాగం సాయశాచర్య భాష్యగ్రంథాన్ని అనుసరించినా, ఆధునిక పరిశోధక విమర్శకులు వ్రాసిన అనేక వేద విమర్శనా గ్రంథాలనుకూడా పరిశీలించి యీ అనువాదాన్ని విరచించారు. శ్రీ నేమానివారు పరిశోధించిన గ్రంథాలలో వివిధ వేదాలు, విభిన్న వేద భాష్యాలు, దయానంద సరస్వతి గ్రంథాలు, బ్రాహ్మణారణ్యక గ్రంథాలు, ఉపనిషత్తులు, పురాణాలు, స్మృతులు, చరక, సుశ్రుతాది వైద్యగ్రంథాలు, వెండితాడు, జండ్ అవెస్త వంటి గ్రంథాలు మూడ్రమే లేవు. అచ్యుతుని వేంకటా చలపతిరావు, అలెగ్జాండర్, జాకోబి, డా॥ ఫర్నెల్, డా॥ రాయల్, థీడెండ్రినాథ్ మహోపాధ్యాయ, బాలగంగాధర తిలక్, సి.ఆర్. దత్, హెచ్.జి. పెల్స్, మాక్స్ ముల్లర్ మొదలైన పరిశోధక విమర్శకుల గ్రంథాలుకూడా బహు శ్రమలతోర్చి అధ్యయనం చేశారు. శ్రీ నేమానివారు సంస్కృతాంధ్ర హిందీ, బెరియా ఆంగ్ల భాషలలో అసాధారణమైన పాండిత్యాన్ని సంపాదించారు. వారి కవిత ధారాశుద్ధి కలిగి, సరళమై, బ్రాహ్మ పాకంతో విరాజిల్లుతూ ఉంటుంది. మామూలు కథాకావ్యాలు విరచించడానికి, వేదాన్ని ఆంధ్రీకరించడానికి సంబంధమే ఉండదు. వేదాలలో కేవలం స్తుతి రూపాలు, విజ్ఞానప్రదాలు అయిన ఋక్కులు బహుముఖంగా చోటుచేసుకున్నాయే కాని కథాగమనంతోను, పరిపుష్టితోనుకూడ, వివిధ ఘట్టాలతో, సంఘటనలతో నిండి వర్ణనాత్మకమైన యే పురాణ రూపంగానో, ఇతిహాస రూపంగానో, కావ్యరూపంగానో, అవతరించిన గ్రంథం కాదు. ఇటువంటి ఖండిత ఉపదాలుగా విరాజిల్లే సాంకేతికమైన వేదాన్ని, కవిత్వరూపంలో ఆంధ్రీకరించడం అంత సులభతరమైన పనికాదు. అందేకాదు స్వయంకృషితో కూడిన, మౌలికమైన విజ్ఞాన ధృక్పథంతో ఆంధ్రీకరించడం అత్యంత కష్టసాధ్యమైనదైతే నా సాయుధ భాష్యానుగుణంగా ఆంధ్రీకరించడంకూడా అంత సులభమైన పనికాదు.

శ్రీ నరసింహశాస్త్రిగారు వివిధ మండలాలలో భ్రమ ప్రమదాలవల్ల కొన్ని ఋక్కులను, తమరు దురదృష్టవశాత్తూ ఉన్న మరికొన్ని సూక్తాలను, ఋక్కులను ఆంధ్రీకరించకుండా విడిచిపెట్టి, దశమమండలంలోని చివరి అధ్యాయాలను, అసలు ఆంధ్రీకరించకుండానే హఠాత్తుగా కీర్తిశేషులయ్యారు. శ్రీ నరసింహశాస్త్రిగారు విరచించిన “శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేదసంహిత”ను ప్రకటించాలని తొలుత అభిప్రాయపడిన తిరుమలతిరుపతిదేవస్థానంవారు సుప్రసిద్ధరవి, పండితులు, పరిశోధకులు అయిన బ్రహ్మర్షి, వాఙ్మయమహాధ్యక్ష, కళా-ప్రపూర్ణ డాక్టర్ వల్లభమూడి గోపాలకృష్ణయ్యగారిచేసి లుప్తభాగాలను శేషభాగాన్ని పూర్తిచేయించి, ప్రకటించాలని నిర్ణయించారు. డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారి కలహాచారము యీ శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితను మూలంతో సహా ప్రకటించాలని నిశ్చయించి, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారు యీ బృహత్తర కార్యక్రమాన్ని డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారికే అప్పగించడం చాలా ప్రశంసనీయుండైన విషయం. వేదపండిత విమర్శక లోకానికే గౌరవప్రదమైన విషయం.

డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు అనేక శాస్త్రాలలోను వేదవాఙ్మయంలోను, బహుముఖాలుగా పరిశోధించి చేస్తూ చిరకాలంగా కీర్తిని గడించారు. గోపాలకృష్ణయ్యగారు గుంటూరుజిల్లా పొన్నూరులో ఉన్న శ్రీ భావనారాయణ స్వామి సంస్కృతకళాశాలలో ప్రధానాంధ్రాధ్యాపకులుగా 1951-1952-1953 సంవత్సరాలలో పనిచేశారు. అచ్యుతుని లాగా వారి బహుముఖమైన కృషిని-శుక్లపక్ష చంద్రునివలె దినదినాభివృద్ధి చెందిన వారి కీర్తిప్రతిఫలం-రవి, చంద్రులు.

షించేవారిలో నే నొకణ్ణి. నాకు అత్యంత గౌరవనీయులు అత్మీయులూ అయిన డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారి బహుముఖ కవితా పాండితీ గరిమలనుగూర్చి నాకై నేను వ్రాయడంకంటే 1971, జనవరి 17వ తేదీన జరిగిన ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తువారి పద్నాలుగవ “తాన్వకేషన్”లో గోపాలకృష్ణయ్యగారికి “కళా-ప్రపూర్ణ” బిరుదునిచ్చి, సంభావించిన సందర్భంగా- మనదేశంలో నుహా వై యాకరణులుగా చిరకీర్తి గడించిన కళా-ప్రపూర్ణ శ్రీ వర్ణులచిన సీతారామస్వామి శాస్త్రిగారి శిష్యులు, సుప్రసిద్ధ పండితులూఅయిన కళా-ప్రపూర్ణ శ్రీ దువ్వూరి వెంకట రమణశాస్త్రిగారు రచించగా శ్రీ పి. జగదీశ్వరరావుగారు చదివినప్రఖ్యాపన ప్రసంగం (Citation) లోని అంశాలను యథాతథంగా పేర్కొంటే సముచితంగా ఉంటుందని తలచి ఆ అంశాలనే యిక్కడ ఉటంకిస్తున్నాను.

—“గోపాలకృష్ణయ్యగారు 1928 అక్టోబరు 24 న కృష్ణా మండలమందు కవుతరమున జన్మించినారు. వీరి తల్లిదండ్రులు శ్రీ సరస్వతీ రంగారావులు. అనగా సరస్వతీరంగము వీరి జన్మస్థాన మన్నమాట. దానికి తగినట్లు గోపాలకృష్ణయ్యగారి నిరంతర సంవార భూమిగూడ సరస్వతీరంగమే యగుట సముచితమయిన సంఘటన. బాల్యము స్ఫుర్తియు వీరు ఆ సరస్వతీరంగముననే బహుముఖ పరిశోధన ప్రదర్శనములకయి వినుగు విరామములేని వ్యాసంగము సాగించుచుండుట అద్భుత సన్నివేశము. అనేకములగు సారస్వత పరిశోధన ప్రసక్తులలో ఎంతవారినయిన నెదుర్కొనుట, ఔనని వారిచేతనే యొప్పించి మెప్పు లందుట వీరి సారస్వత జీవితమున చాల ఘట్టములందు చూపట్టును.

వీరు బాల్యమున సంస్కృతాంధ్రములు చక్కగా నభ్యసించి కొవ్వూరులోని ఆంధ్ర గీర్వాణ విద్యా పీఠమున 1950లో భాషా-ప్రవీణ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులయినారు. పూవు పుట్టగనే పరిమళము. వీరివాద ప్రతివాద భంగి సంకులమయిన సారస్వత సంగ్రామము, గురువులతోనే ఆరంభమయినది. ఆ విద్యాపీఠమున వీరికి గురువులయిన పండిత ప్రకాంతులు వేదులవారు రచించిన అప్పకవీయ వివరణము పయిని పెక్కులు విమర్శవ్యాసములు వీరు ప్రకటించినారు. అందు అనేకవిషయములు సప్రమాణముగ ఖండించుటగాంచి పరిశీలన పాటవమునకు నాశ్చర్యమునొందుచు ఆ గురువులు తమ్ము మించిన యీ శిష్యుని “మా విద్యాన్వయ చూడామణి” పని మెచ్చుకొని మిక్కిలిగా నభినందించినట్లు ప్రసిద్ధమయిన యంశము. సంస్కృతాంధ్రములలో ఛందోలంకార వ్యాకరణ లక్షణములందును, కావ్యనాటకాది బహుముఖ సాహితీ ప్రక్రియలందును, నాట్యసంగీతాది కళలయందును, జ్యోతిషాయుర్వేదాది శాస్త్రములందును, సాంఖ్యయోగాది దర్శనములందును, కామతంత్ర మంత్రశాస్త్రములందును, భాషావాఙ్మయ చరితములందును, శుక్రతులందును, స్త్రోతులందును, సరస కవితా నిర్మితియందును, చిత్రకవితా రచనమునందును, వీరి బుద్ధి తుల్య మగు సుత్సాహముతో ప్రవేశింపగలదు. ప్రవేశించి వినోదింపగలదు. వీటి యన్నిటినింగూర్చి వీరు ప్రకటించిన పరిశోధన వ్యాసము లనేకములుగలవు పొత్తు కలియని భిన్న భిన్న సారస్వత శాఖలను బరిశోధించుటలో యిట్టి యాసక్తి, యంత ఏకాగ్రత, ఇట్టి యాత్మ విశ్వాసము, ఇంతసాహసమును ఏకవ్యక్తి నిష్ఠములయి కానంబడుట కష్టము. తొలుత గురువులతోనే వివాదవినోదము నుపక్రమించిన వీరు క్రమముగా అనుభవశాలురును, సుప్రసిద్ధ పరిశోధకులు నయిన వజ్రులవారు, గిడుగువారు,

నిడుదవోలు వారు మున్నగు ప్రముఖులతో విమర్శ సమరములు సాగించి వారిని ఒప్పించి తుదికి ఆ సంగ్రామ రంగములను క్రీడారంగములుగా పరిణమింపజేసిన పటుత్వము గల వారి వల్లమూడి వారు. మరియు వీరు వ్యావహారికాంధ్రమును గూడ నుద్ధరింప దలచి అపూర్వమయిన “వ్యావహారిక భాషా వ్యాకరణము” నొకదానిని వెలయించినారు. మునుపటి వ్యావహారిక వాదప్రవీణులు సాధింపని ఈ ఘనకార్యమును అసహాయముగా ఒక్క చేతిమీదుగా సాధింప గలిగిరను ప్రఖ్యాతి నందుకొన్నారు. ఆ గ్రంథ-మావిష్కృతమయిన మద్రాసు మహాసభలో దాని విశిష్టతను, చిన్నయసూరి సూత్రశైలిని దలపించు దాని శైలి పటుత్వమును కోవిదులు పెక్కురు కొనియాడి యుండిరి. గోపాలకృష్ణయ్యగారు వ్యావహారిక వాదప్రియులయ్యును చిన్నయ సూరిని చిన్నయసూరిగా భావించి గారవించు హృదయము గల వారగుటంబట్టి ఆ సూత్ర శైలి పటుత్వమునెవ అభిరుచిగల వారగుటకు సందియము లేదు. అసాధారణమయిన యీ వ్యాకరణ గ్రంథము నభినందించుచు గొప్ప సమ్మాన సంఘ మొకటి యేర్పడి 1956లో పండిత ప్రకాండులు పరిశోధన ప్రవీణులు పలువురు సమావిష్టులయిన మహాసభలో వల్లమూడి వారిని కనకాభిషేకముతో గౌరవించినారు. సువర్ణఘంటా కంకణముతో సత్కరించినారు. రతనములు పొదిగిన బంగారు పదకముతో సమ్మానించినారు. “వాఙ్మయమహాధ్యక్ష” బిరుదుముతో బహూకరించినారు. ఆ పిమ్మట గుడివాడలో ఆంధ్రనలంబ పక్షమున జరిగిన ఒక మహా పరిషత్తునందు అచ్చటి ముఖ్యులు “పంచ గజ పంచ పంచానన గంధపెండ్లము” తొడిగి వీరిని ఆలంకరించినారు”—

డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు కవిగా వివిధ వేద శాఖాసాహిత్యరంగాలలో పండితపరిశోధక విమర్శకులుగా చేసిన అనేకములైన మౌలిక రచనలు విద్య ల్లోకానికి తలమానికాలు. వేద వాఙ్మయంలోను, వేద విజ్ఞానంలోను, ఆ విజ్ఞానాలతో అవినాభావ సంబంధం కలిగిన వివిధశాస్త్రాలలోను పరిశోధనలు చేసి సరస్వతీ ప్రియ పుత్రులుగా ప్రస్తుతింపబడి “కళా-ప్రపూర్ణ” అనేఅనరరీ డాక్టరేటుతో గౌరవింపబడి ఏకైక వేద కళా-ప్రపూర్ణులుగా కీర్తిపొందిన డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారి క్షీకోరికపై ఋగ్వేద సంకలన-పరిష్కరణ-పూరణల బాధ్యతలను స్వీకరించడం యెంతైనా ముదావహమైన విషయం. డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారికి అప్పగించిన యీ బృహత్తరమైన బాధ్యతను, అత్యంత ప్రశంసనీయంగా నిర్వర్తించారనడంలో యే మాత్రమూ సందేహంలేదు. ఒక్క “శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత”ను పరిష్కరించి, పూరించడమేకాక, వివిధ మూల ఋగ్వేద ముద్రిత ప్రతులను, కాశపత్ర గ్రంథాలను వ్రాతప్రతులను, డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు పరిశోధించి, వివిధ పాఠాంతరాలను ఇష్టానుసారం పాటు ఎక్కడెక్కడో చెల్లాచెదురుగాపడి వున్న “ఖిల” మంత్రాలను, “ఖిల” సూక్తాలను సేకరించి, పరిష్కరించి సముచిత స్థానాలలో ఆంధ్రీకరణలతో సహా వాటిని కూర్చి, సంస్కృతమూల ఋగ్వేదానికి మొట్టమొదటి సారిగా ఒక విశిష్టమైన సునమగ్రతను సమకూర్చడం జరిగింది. సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ప్రథమ, ద్వితీయ సంపుటలకు డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారు వ్రాసిన పీఠికలలో అమూల్యమైన అనేక సూతన పరిశోధనాంశాలను విజ్ఞానాంశాలను వెల్లడించిన సంగతి విజ్ఞులందరికీ తెలిసిందే. వేదభగోళ విజ్ఞానంరీత్యా “అష్టమ” స్థానం పూర్ణస్థానం అన్న

దృష్టితో ఋగ్వేదాష్టమ మండలంలో ఉన్న రహస్యాంశాలను కొన్నిటిని సప్రామాణికంగా డాక్టర్ గోపాల కృష్ణయ్యగారు ఈ తృతీయ సంపుటం పీఠికలో ఆశ్చర్యకరంగా ఆవిష్కరించారు. శ్రీనేమానివారి కవిత ఒక ఫక్కిలో నడువగా డాక్టర్ గోపాలకృష్ణయ్యగారి కవిత మరొక ఫక్కిలో శ్లేషాత్మకంగా, బహుముఖ విజ్ఞానప్రతిబింబ కంగా, మహాప్రవాహంగా దొర్లిపోతుంది. ఈ వైశిష్ట్యంగురించి ప్రత్యేకించి నేను చెప్పడంకంటే, కోవిదులైన కవి పండిత పరిశోధకవిమర్శకులు అంతరాంతరాలలోకి వెళ్ళి, పరిశీలించి, అమహత్తర విజ్ఞాన విషయాలను గ్రహించి, సంతోషించడం సముచితం కాగలదు.

వేద వాఙ్మయ అర్షవిజ్ఞానాల పునరుద్ధరణకు, ప్రచారానికి, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారు చేస్తున్న మహత్తరకృషిని హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తూ, అత్యంత సమర్థులు, పరిపాలనాదక్షులు, విశాలహృదయులు నయిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం కార్యనిర్వహణాధికారి శ్రీ జి. కుమారస్వామిరెడ్డి, I.A.S. గారిని హృదయ పూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను.

గతంలో వెలువడిన ప్రథమ, ద్వితీయ మండలాలతో కూడిన “సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత” తొలి సంపుటాన్ని, తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ మండలాలతో కూడిన ద్వితీయ సంపుటాన్ని ఆదరించినట్లే సప్తమ, అష్టమ మండలాలతో ఉన్న యీ తృతీయ సంపుటాన్నికూడా కవి పండిత విద్యద్విమర్శకలోకం ఆదరిస్తుందని ఆశిస్తున్నాను.

రంగభవనం

హైదరాబాద్

22-9-1982

గోగినేని నాగేశ్వరరావు

దేవాదాయ - ధర్మాదాయ శాఖా మంత్రి

ఆంధ్రప్రదేశ్ పృథుత్వం

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

అహ్మద్

వాణిజ్య మహావిద్య

డాక్టర్ పద్మమూర్తి గోపాలకృష్ణయ్య

"కథా-ప్రబంధ"

పీఠిక

బ్రహ్మర్షి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళా-ప్రపూర్ణ”

గతంలో సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంపాత ప్రథమ, ద్వితీయ మండలాలతోపున్న ప్రథమసంపుటమూ, తృతీయ, చతుర్థ, పంచమ, షష్ఠ మండలాలతోపున్న ద్వితీయ సంపుటమూ ముద్రితమై ఆవిష్కృతాలయ్యాయి. ఇవి సప్తమ, అష్టమ మండలాలతోపున్న తృతీయసంపుటం.

వేద భగోళ జ్యోతిర్విజ్ఞానం ప్రకారం అష్టమం గుహ్యస్థానం. మర్మస్థానం. గుహ్యైర్గుహ్యమైన విషయాలకు స్థానభూతమైనదీ ప్రాణప్రదమైనదీ అష్టమం. అష్ట అష్టకాలతో దశ మండలాలతోనూ పున్న ఋగ్వేదంలోని అష్టకాలు అన్నీకూడా ఆష్టాధ్యాయ సంభరితాలు. వివిధ అధ్యాయాలలో పున్న ప్రతి ఎనిమిదవ అధ్యాయంలోనూ ఎనిమిదవ మండలంలోనూ అష్టమాష్టకంలోనూ తదితర అధ్యాయాలలోకంటే మండలాలలోకంటే అష్టకాలలోకంటే అత్యధికమైన గుహ్యైర్గుహ్యతః వేదవిజ్ఞాన మర్మ విషయాలు అనేకం అభివర్ణించడం జరిగింది. వేదాలు ఆపౌరుషేయాలని వాటికి మూలభూతుడైనవాడు శ్రీ మహావిష్ణువు మాత్రమేనని సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేదసంపాత ప్రథమ సంపుటానికి ప్రాసిన పీఠికలో నేను స్పష్టపరిచివున్నాను. వేదాలు నిత్యవాక్కులని ఋగ్వేదం అష్టమ మండలంలో పున్న ఈ క్రింది ఋక్కులో విస్పష్టంగా చెప్పడం జరిగింది.

తస్యై నూనమభిద్యవే వాచా విరూప నిత్యయా ।

వృష్టే చోదస్య సుప్టుతిమ్ ॥

(ఋ- 8 మం, - 75 నూ - 8 ఋక్కు - 899 పేజీ)

వదకొండు సంవత్సరాల క్రిందట కొవ్వూరు ఆంద్ర గీర్వాణ విద్యాపీఠం ముఖంగా నా గురువులైన ‘ఆర్ష విద్యాభూషణ’ శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తంగారు అధ్యక్షత వహించగా, శ్రీ కేశిరాజు వెంకట సృనింహ అప్పారావుగారు ప్రారంభించగా జరిగిన ఒకమహాసభలో నేను వేదసంస్కృతిగురించి ఉపన్యసించడం జరిగింది. ఈసందర్భంలో సభాప్రారంభకులైన శ్రీ అప్పారావుగారు తమ ప్రారంభోపన్యాసంలోనూ అధ్యక్షులైన శ్రీపురుషోత్తంగారు తమఅధ్యక్షోపన్యాసంలో తొలిపలుకుల్లోనూ వేదాలుఆపౌరుషేయాలు నిత్యసత్యాలనేవిషయం నొక్కివక్కాణించడం జరిగింది. అప్పుడు నాపువన్యాసం ప్రారంభంకాకవూర్వమే అధ్యక్ష, ప్రారంభకుల ఉపన్యాస విషయాలను దృష్టిలోపెట్టుకుని సభాసదులలో ఒకరు “వేదాలు ఆపౌరుషేయాలని చెప్పారు. సోమకాసురుడు బ్రహ్మవద్దనుంచి వేదాలనెత్తుకు పోగా మహావిష్ణువు సోమకాసురుణ్ణి సంహరించి తరిగి వేదాలను తీసుకొని బ్రహ్మ కిచ్చినట్లు పురాణాలు చెప్తున్నాయిగదా! దీనివల్ల వేదాలు గ్రంథరూపంలో వుండగా బ్రహ్మ వద్దనుంచి సోమకాసురుడు బలవంతంగా లాక్కొని వెళ్ళాడని అర్థమవుతున్నది. అయినప్పుడు వేదాలు ఆపౌరుషేయాలు యేవిధంగా అవుతాయి?” అని ఒక ప్రశ్ననూ “వేదశాఖలనేకం వున్నాయి. ఆ శాఖలన్నిటిలోనూ మనకు ఒక వంతు గ్రంథమైనా దొరకలేదని మిగిలినవి రూపుమాసిపోయాయని పెద్దలంటారు. అయినప్పుడు వేదాలు నిత్యసత్యా లేవిధంగా అవుతాయి?” అని మరొక ప్రశ్ననూ ప్రాసిన పంపారు. శ్రీ పురుషోత్తంగారూ, అప్పారావుగారూ యీప్రశ్నలు చదివి సమాధానం యేంచెప్పాలో

తోచక ఆ ప్రశ్నలున్న నీటి నాకు చూపించి చాలా కలవచపడ్డారు. ఆ చీటి చూచిన తరువాత “పంచాంగం. ఆప్రశ్నలను మీరు మైకులో సభాసదులకు వినిపించండి! నేను వాటికి తగిన సమాధానం చెప్తాను” అని చెప్పడమూ ఆ తరువాత ఆప్రశ్నలను ఆప్రశ్నలను సభా సదులకు వినిపించడమూ నేను వాటికి నూటిగా సమాధానం చెప్పి సభాసదులను ఆశ్చర్య చకితులను చేయడమూ జరిగింది. ఆ సమాధానాలు ఇవి. “సోమకాసురాదులు వేరువేరు సందర్భాలలో వేదాలను అపహరించారంటే గ్రంథరూపంలో వున్నవాటిని అపహరించారని అర్థంకాదు. ఒకవేళ గ్రంథరూపంలో వున్నవాటిని అపహరించానుకున్నా ఒక బ్రహ్మకైకాదు. అనేకమంది వేదబ్రహ్మలకూ రక రకాల పండితులకూ వేదాలు కంటగిటాలుకాబట్టి వాటిని వారు చదివే యితరులకు నేర్పాలి. అవసరమనుకుంటే తిరిగి గ్రంథరూపంలో తీర్చిదిద్దాలి. ఈ పరిస్థితిలో వేదాలను అపహరించిన సోమకాసురాదులను వేదసంరక్షణార్థమై మహావిష్ణువు సంహరించవలసిన అవసరంలేదు. ఇక్కడ వేదాపహరణ అంటే యిదికూడా విశిష్టమైన ఒక వేదవిద్యకు సంబంధించింది. “పంచవిద్యాభక్షణి” అని ఒక వేదవిద్యవున్నది. దీనికి సంబంధించిన మంత్రాన్ని జపించి సిద్ధి పొంది ఆశక్తిని ఒకరిమీద గాని, అనేకమందిమీదగాని, వేదాభ్యాసం చేసిన పండిత మండలి సర్వస్వం మీదగాని సకరిమంగా ప్రయోగిస్తే ఆ వేదవిద్యలన్నీ ఆయా పండితులవద్దనుండి విలువైపోయి మంత్రప్రయోగం చేసిన వ్యక్తిని ఆశ్రయిస్తాయి. ఇటువంటి ప్రయోగంతో ఒక్క బ్రహ్మవద్ద నుండేకాదు. ఈ ఆనంత విశ్వంలో ఎక్కడెక్కడవున్న వేదవేదాంగాది విద్యలనైనా విజ్ఞానాలనైనా ఎవరివద్దవున్నా ఎంతమందివద్దవున్నా హరించవచ్చును. ఇటువంటి సందర్భంలో వేదరక్షణకు రెండే రెండు మార్గాలున్నాయి. వేదాపహరణ చేసిన వ్యక్తిని భయపెట్టి, లోబరుచుకొని ఆయా విద్యలను ఎవరివి వారికిప్పించడం ఒక మార్గం, లేదా ఆ అపహరణను సంహరించి ఆయావిద్యలను యథాస్థానాలకు చేర్చడం రెండవ మార్గం. ఇంతకు మించి మార్గాలం లేదు. సోమకాసురుడు కూడా యీ “పంచవిద్యా భక్షణి” విద్యా ప్రయోగంతోనే చతుర్ముఖ బ్రహ్మవద్ద నుంచి వేదాలను అపహరించాడు. అందుకే శ్రీ మహావిష్ణువు తన అజేయమైన శక్తితో సోమకాసురుణ్ణి సంహరించి వేదాలను కాపాడడం జరిగింది. మహావిష్ణువుకున్న అపూర్వ మహాశక్తులలో రెండు చాలా ముఖ్యమైనవి. వీటిలో ఒకటి సుదర్శనశక్తి. రెండవది అమోరాత్మ శక్తి. సుదర్శనాన్ని ఎవరిమీద ప్రయోగిస్తామో వారు తమకు వచ్చిన విద్యా విజ్ఞానాలను వినర్హిస్తూ అత్రునన్యాసం చేసి దాసోహం అంటే ఆది వాడిని సంహరించదు. అత్రు సన్యాసం చేయకుండా శత్రువు ఎదురుతిరిగినట్లయితే అతడెక్కడికి వెళ్ళినా సుదర్శన శక్తి వెంటాడి తరిమి తరిమి సంహరించి తీరుతుంది. అమోరాత్మ శక్తి అయిన రెండవది ఒక విచిత్రమైన శక్తి. శత్రువు యెటువంటి శక్తి ప్రయోగం చేసినా అదే శక్తి తిరోగమనంతో వెనకకువెళ్ళి తత్రుయొక్క అయిన వ్యక్తినే బాధ పెట్టేట్లు చేయగల లేదా సంహరించేట్లు చేయగల శక్తి సామర్థ్యాలు యీ అమోరాత్మ విద్యలన్నాయి. ఈసుదర్శన అమోరాత్మ విద్యలుకల వ్యక్తి జగ జ్ఞగీయమానుడై ఎదురులేనివాడై తిరుగులేనివాడై వెలుగొందగలడు. ఈశక్తులతోపాటు అనేకానేక అమేయశక్తులుకలవాడే శ్రీమహావిష్ణువు. వేదాలన్నిటికీ మూలాధారభూతుడైనవాడూ తొలి ఉపదేష్ట అయినవాడూ శ్రీమహావిష్ణువే. భూలోకంలో సహస్రాధికంగా ఉండవలసిన వేదశాఖలు ప్రస్తుతం ఒక వందైనా లభించని మాట వాస్తవమే. వేదాలు భూలోకంలో పండితులవద్దనుండిగాని, మరే యితరలోకంలో వున్నటువంటి పండితులవద్దనుంచైనా గాని, వేద బ్రహ్మల వద్దనుంచి గాని, ఆనలు బ్రహ్మవద్దనుంచైనాగాని, హరించి పోవచ్చును. కాని శ్రీ మహావిష్ణువు దగ్గరనుంచి మాత్రం యే కాలంలోనూ చివరికి మహాప్రళయ కాలంలోనైనా సరే హరించకుండా నిత్య సత్యాలై శాశ్వతంగా వుండగలవు. అందువల్లనే “వేదాలు నిత్యాలు” అని వేదమే అభివర్ణించడం జరిగింది.”

ఈ విధంగా నేను సమాధానాలు చెప్పగా ప్రశ్నలు చేసిన వ్యక్తులతోసహా సభాసదు లందరూ హర్ష ధ్యానాలు చేస్తుంటే సభాధ్యక్షులైన శ్రీ పురుషోత్తం గారు “మా గోపాల కృష్ణయ్య తాను నిజంగా బ్రహ్మర్షి నని నిరూపించుకున్నాడు. గురువులకు గురువు ననిపించుకున్నాడు.” అని బహుధా ప్రశంసించారు. వేదాలు ఓరాబ్ధిలో ఆదిశేషమహాఫణిరాజశాయి అయిన శ్రీ మహావిష్ణువువద్దనుంచి చతుర్ముఖ బ్రహ్మకు లభించగా ఆ బ్రహ్మ చతుర్ముఖాలనుంచి వెలువడే నాలుగు వేదాల నాదాలనూ వాణి తన వీణ కచ్చపివై మంద్రస్వరంతో నినదించ చేస్తూ వుంటుంది. ఇది నిత్య సత్యమైన పరమ వైజ్ఞానిక విషయం. అనంత ఖగోళగతమై విరాజిల్లే యీ పరమ వైజ్ఞానిక సత్యాన్ని యీ ఋగ్వేద అష్టమ మండలంలోనే నాలుగు ఋక్కులలో వివరించడం జరిగింది.

సముద్రే అంతః శయత ఉద్నా వజ్రో అభీవృతః।

భరస్యస్త్రి సయతః పురఃప్రసవణా బలిమ్॥

యద్వాగ్వదంత్యవిచేతనాని రాష్ట్రీ దేవానాం నిషసాద మన్తాః।

చతస్ర ఊర్జం దుదుహే పయాంసి క్వ స్విదస్యాః పరమా జగామ॥

దేవీం వాచమజనయంత దేవాస్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదంతి।

సా నో మన్ద్రేషమూర్జం దుహానా దేనుర్వాగస్మానుప సుష్టుతైతు॥

సఖే విష్ణో వితరం వి క్రమస్వ యౌర్దేహి లోకం వజ్రాయ విష్కభే।

హనావ వృత్రం రిణహవ సింధూ నిన్ద్రస్య యంతుప్రసవే విసృష్టాః॥

(ఋ. 3 మం- 100 నూ. 9, 10, 11, 12 ఋక్కులు)

నిత్య నత్యాలైన వేదాలు అత్యధికంగా ఉదాత్తాస్త్వం వ్యవస్థలమీదా శబ్దశక్తులమీదా వైజ్ఞానికంగా ఆధారపడి ఉన్నాయి. ఒక్కొక్క స్వంవ్యవస్థకు, ఒక్కొక్క విశిష్టార్థం నిర్దిష్ట మవుతూవుండడంవల్ల స్వంవ్యవస్థలమీద ఆర్థం మారిపోతుంది. మామూలు మాటల్లో కాకుండా బుద్ధివ్యక్తంగానే ఉపయోగించినా - పొంపాటున ఉపయోగించినా ఆప్రయత్నమైన కాకుండా వున్నారందుకొని అర్థప్రాప్తి జరిగినట్లు వేద మంత్ర వతనంలో నైతం బుద్ధివ్యక్తంగానే కాని, పొంపాటున గాని స్వరాన్ని మార్చి చదివితే ఆ స్వర ప్రయోగానికి తగిన అర్థప్రాప్తి జరుగుతుంది. అయితే మనస్సులో ఒకానొక ఫలాపేక్షను ఉంచుకొని తత్ఫలప్రాప్తినిచ్చే స్వంవ్యవస్థకు భిన్నమైనస్వంతో మంత్రోచ్ఛ్వాస చేస్తే ఆ అపేక్షిత ఫలం ఉపలభ్యం కాదు నరకదా అందుకు భిన్నంగా యే స్వరోచ్ఛ్వాస చేశామో ఆ స్వరఫలితమే లభిస్తుంది. ఈ ఫలితం సత్ఫలితమూ కావచ్చు- దుష్ఫలితమూ కావచ్చు- ఇందుకు ఉదాహరణగా “ఇంద్ర శత్రు వర్ధస్వ” అన్న తైత్తిరీయసంహితా మంత్రభాగాన్ని చింకాలంగా అనేకమంది ఉదాహరించడం జరుగుతున్నది. దీనికి సంబంధించిన స్వంవ్యవస్థ విషయమూ తద్దోషఫలితంగా కలిగిన దుష్ఫలితామవిషయకథా యిది. పుత్రానురుదు ఇంద్రునిమీద అభిచారప్రయోగంచేసి ఆతని శక్తిని శమయింప జేయాలనే తలంపుతో “ఇంద్ర శత్రు వర్ధస్వ” అన్న మంత్ర భాగాన్ని ఉచ్చరించాడు. అనలు దీన్ని “ఇంద్రునియొక్క శత్రువును పృథ్వి పొందింపుము” అన్న ఆర్థం వచ్చేట్లు అంత్యంలో ఉదాత్తస్వం ఉండేట్లుగా తత్పురుష సమానంచేసి ఉచ్చరించాలి. ఇందుకు భిన్నంగా అంత్యోదాత్త స్వంవ్యవస్థం లేకుండా ఆదిలోనే ఉదాత్తస్వరాన్ని ఉంచుచదివితే ఆది తత్పురుష సమానం కాకుండా బహుప్రీహి సమానంగా మారి (శత్రువుగా యే ఇంద్రుడు ఉన్నాడో వాటిని) “శత్రువైన ఇంద్రుణ్ణి పృథ్వి పొందింపుము” అనే ఆర్థం వస్తుంది. ఈ విధంగా పొంపాటుగా చదవడంవల్ల తన్నురాను శమించుకున్నట్లయింది. ఇంద్ర నాశనాన్ని కోరి పుత్రానురుదు చేసిన అభిచార ప్రయోగం యెదురు తిరిగి తన వాళ్ళే తనకు వ్యతిరేకంగా వజ్రమై పుత్రానురుణ్ణి శమింపజేసింది. ఇక్కడ స్వంవ్యవస్థ మారడంవల్ల - ఉద్దిష్ట ఫలితాని కనుగొనగా స్వరాన్ని ఉపయోగించకపోవడంవల్ల తప్పిన్నమైన ఫలితమే- ప్రయత్న స్వరానుగూఢమైన దుష్ఫలితమే సంప్రాప్తమయ్యింది కాని స్వంవ్యవస్థలమీద ఆనలు ఫలితం లేదనికాదు. ఎవరైనా తత్తుతాము శమింపజేసుకోదలిస్తే వారు ఇంద్రునిపై శత్రుత్వం వహించి ఆదిలో ఉదాత్తస్వరాన్ని ఉంచి బహుప్రీహి సమానంగా ఉచ్చరించితే ఆ ఉద్దిష్టమైన స్వశమయితావ్యక్తమైన అత్యు బలహీనతా ఫలితమే సంభవిస్తుంది. కాగా మంచి చెడు ఫలితాలతో నిమిత్తం లేకుండా మంత్రఫలితాన్ని అర్థింపవైతా అచంక హుక్తంగా పరిశోధనలు జరిపి వాటిని విశ్వ శాంఠికి లోకశ్రేయ్యానికి ఉపయోగించడంవల్ల వేదసార్థకత లభించగలదనడంలో సందేహం లేదు. అందువల్ల వేదమంత్రవతనంలో స్వంవ్యవస్థ చాలా ప్రాధాన్యం వహిస్తున్నది. ఈ దృష్ట్యా పాణినిమహర్షి తన రచన పాణినియ శిక్షా గ్రంథంలో వేద మంత్రోచ్ఛ్వాసకు సంబంధించిన స్వచ్ఛతను స్పష్టపరుస్తూ అయిదు శ్లోకాలు వివరించాడు.

సుతీర్థాదాగతం వ్యక్తం స్వామ్యాయం సువ్యవస్థితం।
 సుస్వరేణ సువక్త్రేణ ప్రయుక్తం బ్రహ్మ రాజతే॥
 మంత్రో హీనః స్వరతో వర్ణతో వా మిథ్యాప్రయుక్తో న తమర్థమాహ।
 స వాగ్యజ్ఞో యజమానం హినస్తి యథేంద్రశత్రుః స్వరతోఽపరాధాత్॥
 అనక్షరం హ్యనాయుష్యం విస్వరం వ్యాధిపీడితమ్।
 అక్షతాశస్త్రరూపేణ వజ్రం పతతి మస్తకే॥
 హస్తహీనం తు యోఽధీతే స్వరవర్ణవివర్జితమ్।
 ఋగ్యజుస్సామభిర్దగ్ధో వియోనిమధిగచ్ఛతి॥
 హస్తేన వేదం యోఽధీతే స్వరవర్ణార్థసంయుతమ్।
 ఋగ్యజుస్సామభిః పూతో బ్రహ్మలోకే మహీయతే॥

(పాణినీయా శిష్య - 51, 52, 53, 54, 55)

పాణిని వేదస్వరవర్ణసంబంధమును దృష్టిలోపెట్టుకొని తనకు అత్యంత ప్రాచీనకాలంనుండి సాంప్రదాయసిద్ధంగా వస్తున్న ఒక ఆవస్వరోచ్ఛారణా
 సలితమైన సంఘటనను ఉదాహరించి “మంత్రోహీనః” ఇత్యాది శ్లోకం విచించాడు. ఈ పాణిని మహర్షి సాంప్రదాయసిద్ధంగా పేర్కొన్న
 విషయాన్నే దృష్టిలో పెట్టుకుని మహర్షి వతంజలి తన వ్యాకరణ మహాభాష్యంలో వస్తుశాస్త్రాంతరాలని శాస్త్రప్రయోజనాధికరణంలో
 యీ క్రింది విధంగా వివరించాడు..

దుష్టః శబ్దః స్వరతో వర్ణతో వా మిథ్యాప్రయుక్తో న తమర్థమాహ।
 స వాగ్యజ్ఞో యజమానం హినస్తి యథేంద్రశత్రుః స్వరతోఽపరాధాత్॥
 ఇతి దుష్టాచ్చట్టాన్మాప్రయుక్తహీత్యధ్యేయం వ్యాకరణమ్॥

(వ్యాకరణ మహాభాష్యం - 1 ఆ - 1 పా -)

వతంజలి విచించిన యీ మహాభాష్యానికి కైయటుడు విచించిన తన “వదీవ” వాఖ్యలో యీ క్రింది విధంగా మరింత వివరిణ యిచ్చాడు.

—“దుష్టః శబ్దః ఇతి స్వరేణ-స్వరతః, ఆద్యాది త్వాత్తసిః. మిథ్యాప్రయుక్త ఇతి. యదర్థప్రతిపాదనాయ
 ప్రయుక్తస్తతోఽర్థాంతరం స్వరవర్ణదోషాత్ ప్రతిపాదయన్నాభిమతమర్థమాహేత్యర్థః. వాగేవ వజ్రో హింసకత్వాత్.
 యథేంద్రశత్రుశబ్దః స్వరదోషాద్యజమానం హింసితవానిత్యర్థః. ఇంద్రస్యాభిచారో వృత్రేణారబ్ధస్తత్ర “ఇంద్రశత్రు
 ర్వర్ణస్య” ఇతి మంత్ర ఊహితః. తత్రేంద్రస్య శమయితా శాతయితా వా భవ-ఇతి క్రియాశబ్దోఽత్ర శత్రుశబ్ద ఆశ్రితో
 న తు రూఢీశబ్దః. తదాశ్రయణే హి బహువ్రీహితత్పురుషయోరర్థాభేదః. తత్రేంద్రామిత్రత్వే సిద్ధే సతి “ఇంద్రస్య
 శత్రుర్భవ” ఇత్యర్థే ప్రతిపాద్యోఽన్తోదాత్తే ప్రయోక్తవ్య ఆద్యుదాత్త ఋత్విజా ప్రయుక్త ఇతి-అర్థాంతరాభిధానాదింద్ర
 ఏవ వృత్రస్య శాతయితా సంపన్నః, ఇంద్రశత్రుత్వస్య చ విధేయత్వాత్ సంబోధనవిభక్తేరనువాద్య విషయత్వాదిహ
 భావః. యథా-తాతా భవ యుధ్యన్యేతి. ఊహ్యమానస్యచామంత్రత్వాత్ “యజ్ఞకర్మణి” ఇతి జపాదివర్యుదాసేన
 మంత్రాణామేకశ్రుతిర్విధేయమానాసేనా భవతి.”—

ఈ విషయాన్నే సాయణాచార్యులు కూడా

“స త్వష్టా గ్రహప్రవారసమయే ఇంద్రశత్రురితి పూర్వపదాదుదాత్తతయా ఇంద్రః శత్రుర్యన్యేతి

బహుప్రీతి సమాసం కృత్వా మంత్రం ప్రయుక్తవానత ప్రమింద్రో జఘాన.యద్యసౌ అంతోదా త్తతయా తత్పురుష సమాసేన వా ఇంద్రస్య శత్రురితి వ్యస్తనిర్దేశేన వా బూరియాత్తదా నిశ్చితమేవ స ఇంద్రం హన్యాత్.”

అని పేదరించాడు.

త్రైయుటుడుగాని, పతంజలిగాని, పాణినిగాని తమకు అత్యంత ప్రాసీనకాలంనుండి సాంప్రదాయసిద్ధంగావస్తున్న స్వరాదివ్యవస్థను, దాని బహుముఖ ప్రయోజనాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని యీ విచారణ పూర్వం మైన విశేషాలు ప్రాశారేగాని ఏదీని పీఠెష్వరూ ఆర్షవిజ్ఞానానికి ఢిన్నంగాగాని విరుద్ధంగాగాని ప్రకల్పనంచేసి వ్రాయలేదు. ఈ చెద శుద్ధస్వరంగురింపి దృతాను “ఇన్ద్ర శత్రుర్వ్యస్తస్య” మంత్ర విస్తర ఫలితంగురింపి ముష్టముదల చెప్పినవాడు పాణిని మహర్షి కానేకాదు. ఈ విషయం ప్రాక్యాణినియాంలో అనేక గ్రంథాలలో పేర్కొన బడిందే. సరిగ్గా యీ మంత్రంగురించే శతపథ బ్రాహ్మణంలో

“అథ యదబ్రవీత్ ఇంద్రశత్రుర్వ్యస్తస్వేతి తస్మాదు హైనమింద్ర ఏవ జఘాన.అథ యద్ధ శశ్వదవక్ష్యత్-ఇంద్రస్య శత్రుర్వ్యస్తస్వేతి శశ్వదుహ స ఇంద్రమేవాహనిష్యత్”

(శత - బ్రా - 1కా - 5ప్ర - 2 బ్రాహ్మణం)

అని పేర్కొనడం జరిగింది.

బ్రాహ్మణారణ్యకాల కాలానికే కనుమరుగైన స్వరసార్థత :

వేదస్వర శబ్దము వరిశుద్ధత్యంగురించె ఋగ్వేదంలోని అష్టమ మండలంలోనే యీ క్రింది మూడు ఋక్కులలోనూ విస్పష్టంగా చెప్పడం జరిగింది.

ఏతో నిన్ద్రం ప్రవామ శుక్తం శుద్ధేన సామ్నా।

శుద్ధైరుత్తైర్వా వృద్వాంసం శుద్ధ ఆశీర్వాన్ మమత్తు॥

ఇంద్ర శుద్ధో న ఆ గహి శుద్ధః శుద్ధాభిరూతిభిః।

శుద్ధో రయిం ని ధారయ శుద్ధో మమద్ధి సోమ్యః॥

ఇంద్ర శుద్ధో హి సో రయిం శుద్ధో రత్నాని దాశుషే।

శుద్ధో వృత్రాణి జిఘ్నునే శుద్ధో వాజం సిషాససి॥

(ఋ. 8 మండలం - 95 నూ - 7, 8, 9 ఋక్కులు)

“ఋక్కులు ఒక్క స్వరపరింగామాత్రమే కాక పట్టశబ్దాలు అన్నింటివరింగాకూడా స్వైతోముఖంగా వరిశుద్ధాత్త స్వచ్ఛంగా వుండాలి” అని వక్కాణించడమేకాక సామవేదంలోని ఋక్ స్వరాలు పట్ట శబ్దాలు మరింత స్వచ్ఛంగా వరిశుద్ధంగా ఉండాలని నిర్వహించడానికి పేర్కొనబడింది. పుత్రవధపల్లకలిగిన బ్రహ్మహత్యాపాపంతో ఆవపిత్రుడైన యింద్రుణ్ణి అత్యంత శుద్ధమైన సామమంత్ర శబ్దస్వరశక్తులతో వరిశుద్ధునిగా చేయడం జరిగినట్లు “ఇన్ద్ర శుద్ధో హి” ఇత్యాది ఋక్కులలో తేల తెల్లం చేయబడింది.

స్వరం మారితే అర్థం మారుతుందని అభిలషిత శుభము విజయ లాభ షేమంబరాలైన అర్థాలను భావాలను అజ్ఞానకు వ్యాపారం కలుగుతుందని వేదర్షులు వేదవిజ్ఞానులు భావించారు. ఇక్కడ పున్న రహస్యమేమంటే రేపలం లోకషేమంబరాలు విశ్వశ్రేయస్కరాలు అయిన భావాలతోనే ఆయా శుభలాభలక్ష్యసిద్ధులను దృష్టిలో పెట్టుకొనిమాత్రమే తల్లత సిద్ధులను సాధించి ప్రసాదించ గల స్వరవ్యవస్థనుమాత్రమే వరిశుద్ధస్వరాలుగా మనవేదర్షులు భావించి - విశ్వవివాశకార్థకాలు - లోకషేమవిధ్వంసకారకాలు అయిన వివిధవిషవిస్తంభవ్యవస్థలను దుష్టస్వరవ్యవస్థలను గుర్తించిన మనమహర్షులు ఆ స్వరాలను దూరంగా ఉంచి వాటిజోలికి పోవలదని శాసించారు. నీనివల్ల స్వరం మారితే అర్థం మారుదని వాల్చిప్రాయ వడినట్లు మనం భావించరాదు. స్వరం మారితే అర్థం మారుతుందని

నిష్ఠిష్ఠాం భభంకరాఢం ఉపలభ్యంకాదసి వైగా ఆనభ్యుదయకమై ఆనభిలషితమైన ఆత్మవినాశకార్యంకూడా ప్రాప్తించవచ్చునని, మహర్షులు తేజోవల్లంబితము. అయితే కేవలం ఆనభ్యుదయకమై దుష్టఫలప్రదంకాగల స్వయమంత్రవ్యవస్థ కావాలని కోరుకున్నప్పుడు ఆ దుష్టవ్యవస్థలకూడా వేదాలనుంచి మనకు లభ్యమవుతాయని మహర్షులే తెలియజెప్పారు. అందువల్లనే అప్రప్రాసిన కాలంలోనే మనమంత్ర శాస్త్రవ్యవస్థ నామాచార్యమై దుష్టవ్యవస్థలకు అనాచార దురాచారాలకు నైతం అలవాదమై అభిచార క్రియలతో అనేకరకాలుగా వెలిరితలలు పేసి కుక్కమూర వింటెలువేసి రకరకాల విషఫలాలను విరగకాచింది. అందువల్ల మంత్రశబ్ద స్వరాలను సస్యశేమంతరాలై శుభనుఖ ప్రదాలై సవ్యవస్థతో విలసిల్లాలని మహర్షులు వేదమంత్రాలలోనే నిర్దేశించడంలో యెంత విశ్వశ్రేయస్కరాలైన దృఢభావనాయో మనం గ్రహించవచ్చు.

బహుశాస్త్రసాధకాలు - సాధనాలు అయిన వేద మంత్రస్వర సద్యస్థలవల్ల ఆర్చదృక్పథం అత్యంత ప్రాసినకాలంలోనే కొన్ని పేలు లక్షల సంవత్సరాలకు పూర్వమే విలువైన ప్రభుత్వమైపోయినందువల్ల ఏకైకమైన వేదాన్ని చతుర్విధాలుగా ఋగ్వేద - యజుర్వేద - సామవేద - అథర్వవేదాలుగా విభజించడంలోని ఆంతర్యాన్ని నైతం ప్రాసిన వండితలోకం గుర్తించలేకపోయింది. మొట్టమొదట వేదం ఏకైకమే అనడానికి ప్రత్యక్షసాక్షిభూతాలుగా ఉన్నవి వివిధ వేదాలలో కనిపిస్తున్న ఏకైకస్వరూపంకల వేదమంత్రాలే. విభిన్న ఆర్చ దృక్పథాలలో విభిన్న శాస్త్ర విషయాలతో వేదాలు చతుర్విధాలుగా విభజించబడ్డాయేగాని వేరుకావడంతో కానేకాదు. ఒకేఒక ఋక్కు అటు ఋగ్వేదంలోనూ ఇటు శుక్ల - కృష్ణ యజుర్వేదాలలోనూ - ఇంకా తదితరాలైన సామవేద - అథర్వవేదాలలోనూకూడా పుండ వచ్చును. అంతమాత్రంచేత ఆ ఋక్కుకు అన్ని వేదాలలోనూ ఒకే ఒక ఆర్చం వున్నదని చాటి నిర్దిష్టఫలితం ఒక చేసినీ భావించడం వేద విభజన మూల సూత్రానికి బహుముఖమైన వేద విజ్ఞానానికి పూర్తిగా విరుద్ధమైన విషయం. ఈవిషయాన్ని అబద్ధమాత్రమైనా గుర్తించ లేని ప్రాసిన వండిత ప్రతిపాదకమైన ఏకైకార్థ భావ ప్రతిపాదక భాష్య వ్యవస్థ వారి వేదవిజ్ఞాన అభిజ్ఞతకు ప్రత్యక్ష రామాయణం వంటి చరుగులేని చెరువరాని చెరువలేని చెరుగబోని దుర్బభావవిద్యావజులే శాస్త్రతపిహ్నం. ఈ సందర్భంలో మనం గుర్తించవలసిన అత్యంత ఆశ్చర్యకరమైన విషయ రహస్యం ఒకటే ఉన్నది. పీఠైచానరే ఒకే ఒక్క ఋక్కు వివిధ వేదాలలో యథాతథంగా శబ్దమై వ్యవస్థల్లో యే విధమైనమార్పులేకుండానే ఉండవచ్చును. అయినా ఆ ఋక్కుకు చెప్పవలసిన ఋగ్వేదార్థంవేరు - శుక్లయజుర్వేదార్థంవేరు - కృష్ణయజుర్వేదార్థం వేరు - సామవేదార్థం వేరు - అథర్వ వేదార్థం వేరు. విభిన్న శాఖలలోకూడా యీ విభిన్నార్థవ్యవస్థకు వేదవిజ్ఞాన వరంగా చరుగులేని స్థానం వున్నది. యెప్పుడో బ్రాహ్మణాంజ్ఞక ప్రాంతాఖ్యా గ్రంథాల అవతరిణకు పూర్వమే యీ విభిన్నార్థ ఋగ్వేదప్రస్తావనానం వినాశమైపోయిందికాబట్టి యీ అనేకార్థకవ్యవస్థను వేదవండితలోకం గుర్తించకపోవడంలో ఆశ్చర్యపడవలసిన దేమీలేదు. కాని “స్వయంమారితే అర్థంమారుతుంది. అభిలషితమైన సవర్ణం లభించకపోగా దుష్పరిణామాలకు దుష్ఫలితాలకు చివరికి ఆత్మ వినాశనానికి నైతం దారితీయవచ్చును” అని సాంప్రదాయసిద్ధంగా అనున్యూతంగా తపితరాలుగా బ్రాహ్మణ గ్రంథాలకు పూర్తి కాలంనుంచి అధ్యయనం చేస్తూ ప్రబోధం చేస్తూవచ్చిన వేదవండితలోకమే సామవేద మంత్ర స్వర గాన వ్యవస్థకు - తద్భిన్న వేద మంత్ర స్వర గాన వ్యవస్థకు ఉన్న భిన్నత్వాన్ని వైశిష్ట్యాన్ని గుర్తించలేకపోయిందంటే మనకు ఆశ్చర్యం కలుగకమానదు. ఈరూపంగా సామవేదస్వరసార్థకత యెన్నెన్నోలక్షల సంవత్సరాల కాలానికి పూర్వమే విలువైనవైపోయిందంటే మరింతగా ఆశ్చర్యం కలుగక మానదు. బహుముఖమైన సామవేదస్వరసార్థకత యెంతగా వినాశనమైపోయిందో తెల్సుకొనడానికి ఉదాహరణగా ఒక ఋక్కును పేర్కొంటున్నాను.

అగ్న ఆ యాహి వీతయే గృతానో హవ్యదాతయే।

ని హోతా సత్ని బర్హిషి॥

(ఋగ్వేదం- 6 మండలం- 16 సూక్తం- 10 ఋక్కు)

ఈ పై శబ్ద స్వర వ్యవస్థతో ఉన్న ఋక్కుకు ఋగ్వేద భాష్యంలో సాయణాచార్యులు వ్రాసిన భాష్యం యిది.

“హే అగ్నే త్వమ్ ఆ యాహి ఆగచ్ఛ. కిమర్థమ్. వీతయే హవిషాం భక్షణార్థమ్. కించ హవ్యదాతయే హవ్యాని హవీంషి దేవేభ్యో దాతుమ్. గృణానః స్తూయమానస్త్వం బర్హిషి ఆస్తీర్ణే దర్శే హోతా సన్ ని సత్ని నిషీద ఉపవిశ.”

(ఋగ్వేద సాయణ భాష్యం)

“అగ్నే ఆ యాహి” ఇత్యాదిగాగల యిదే ఋక్కు సామవేదో కౌఠుమ- జై మిసికాఖ లనబడిన వాటిలోనూ రాణాయణీయ శాఖ లోనూ యీక్రింది విధంగా పున్నది.

2 3 1 2 3 1 2 3 2 3 1 2
అగ్నే ఆ యాహి వీతయే గృణానో హవ్యదాతయే।

1 2 3 1 2
ని హోతా సత్ని బర్హిషి॥

ఈ వై ఋక్కుకున్న స్వర చిహ్నాలు 1 ఉదాత్త చిహ్నం - 2 స్వరిత చిహ్నం, 3 అనుదాత్త చిహ్నం. సామవేదంలో ఋషులు ఉదాత్త స్వరిత అనుదాత్త స్వరాలకు తోడు “వ్రచయ” “నన్నతల” స్వరాలు మరి రెండు ఉన్నాయి. అంతేకాక ఓ, క, ఊ, అ, వంటి అక్షర చిహ్నాలుకూడా విశేష స్వర చిహ్నాలుగా ఉన్నాయి. ఇంకా విచిత్రమేమంటే ఉదాత్త చిహ్నంగా లోగడ పేర్కొన్నట్లు 1 సంఖ్యను కాక 2 సంఖ్యలకూడా కొన్ని కొన్ని సందర్భాలలో ప్రాసీన కాలంలోనే వ్రాయడం జరిగింది. అనేక ఉదాత్త స్వరాలున్న ఆద్యంత్య స్వరాల మీద యెక్కడో ఒకచోట ఒకానొక చిహ్నం- అనేక స్వరిత స్వరాలున్నప్పుడు ప్రత్యేక స్థలాలలో ఒకానొక చిహ్నం- అదేవిధంగా అనేక అనుదాత్త స్వరాలున్నప్పుడు ఆద్యంత్య స్వర స్థానాలలో ప్రత్యేక సంఖ్యాక్షర చిహ్నాలు వ్రాయడంకూడా జరిగింది. ఇంకా విచిత్రమేమంటే ఉదాత్త చిహ్నం-స్వరితానికి- అనుదాత్తానికి, స్వరిత చిహ్నం- ఉదాత్తానికి- అనుదాత్తానికి, అనుదాత్త చిహ్నం-ఉదాత్తానికి-స్వరితానికి, చిహ్నాలుగా నైతం ప్రత్యేక సంఖ్యాక్షరాలుగా ప్రాసీన కాలంలోనే పేర్కొనడం జరిగింది. ఒక నిర్ణీత స్వరవ్యవస్థ లేని యీ వరస్వర విరుద్ధాలైన లకమకలవల్ల యేది ఉదాత్తమో యేది అనుదాత్తమో యేది స్వరితమో స్పష్టంగా చెప్పడానికి వీలులేని దుస్వ్యవస్థకు ప్రాసీనకాలంలోనే సామవేదం తావల మైపోయింది. స్వర వ్యవస్థ యంతగా కకావికలమయి పోయినప్పుడు స్వర వ్యవస్థపై ఆధారపడి చెప్పవలసిన అర్థం- “స్వరం మారితే అర్థం మారిపోతుంది” అన్న అర్థ సిద్ధాంతాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొనిమరి భాష్య నిర్వచనం చేయవలసిన పరిస్థితిలో ఋగ్వేదంలోని ఋగర్థమే సామ వేదంలోనూ చెప్పితే అది స్వర సార్థకతను మటుమాయం చేసినట్లు కావడం లేదా? ఋగ్వేదంలోనూ సామ వేదంలోనూ ఉన్న ఋక్కులు రెండు వేదాలలోనూ ఏకార్థ దాయకాలే అయితే ఋషులుగా అవి వేద మంత్రాలంటే సరిపోదా? అర్థ విభిన్నత్వం వైశిష్ట్యం లేనప్పుడు అంతా ఒకే ఒక వేదానికి చెందినవి అని చెప్తే సరిపోతుంది కదా! ప్రత్యేకించి ఋగ్వేద మంత్రమనీ సామవేద మంత్రమనీ నిర్దేశించవలసిన అవసరం లేదు కదా! అయినప్పుడు అర్థ విభిన్నత్వం ఉన్నది కాబట్టే స్వర సార్థకత ఉన్నది కాబట్టే విభిన్న విశేష ఫల సార్థకత ఉన్నది కాబట్టే ఒకే ఒక ఋక్కును విభిన్న వేదాలలో పేర్కొన్నా భిన్న వేద మంత్రంగానే ప్రాసీనులు వరిగణించి భిన్న వేదంగా పేర్కొన్నానని భావించడం సత్య సమ్మతమూ సార్థకసన్నిహితమూ కాదా? స్వరం మారితే అర్థం మారుతుందన్న దృష్టితో చూచినా “అగ్నే ఆ యాహి” ఇత్యాది మంత్రానికి ఋగ్వేదంలోనూ సామవేదంలోనూ ఉన్న స్వర భిన్నత్వాన్ని పులస్కరించుకొని విభిన్నార్థాలు చెప్పవలసిన అవసరం వున్నది. కాని సాయణాచార్యులు మాత్రం మాటలు మార్చినా “అగ్నే ఆ యాహి” ఇత్యాది ఋక్కుకు ఋగ్వేద భాష్యంలో యేటవంటి భాష్యం వ్రాశాడో సామవేద భాష్యంలోకూడా అటువంటి భాష్యాన్నే యీ క్రింది విధంగా వ్రాశాడు.

“హే అగ్నే అంగనాదిగుణవిశిష్ట త్వం ఆయాహి అస్మద్ యజ్ఞం వ్రత్యాగచ్ఛ. కిమర్థం? వీతయే హవిషాం చరుపురోదాశాదీనాం భక్షణాయ.”

(సాయణాచార్యకృత సామవేదభాష్యం)

విశ్వవైశిష్ట్యమూ లేకుండా ఒకేఒక మంత్రాన్ని ఒకవంక ఋగ్వేదంగానూ మరోవంక సామవేదంగానూ పేర్కొనడం నిష్పాదా? లేనిదోని శ్రమ కాదా? ఉపలభ్యమానాలైన సామవేద తౌఖ్యము-జైమిని రాజాయనీయ శాఖల్లో 1875 ఋకులు కనిపిస్తావీటిల్లో దాదాపు 1340 ఋకులు ఋగ్వేద - యజుర్వేద - ఆధర్వవేదాలలో ఉన్నవే. యీ ఋకులకు యే విశిష్టావస్థరిగి లేనప్పుడు వీటిని సామవేద మంత్రాలుగా వరిగణించవలసిన అవసరం లేనేలేదు. గానవ్యవస్థకు-ఆ గానవ్యవస్థకు మూలభూతమైన వ్యవస్థకు-ఈ రెండింటికీ మూలమై వివిధ రూపాలలో వికృతం చెందుతున్న వదస్వరూప స్వభావాలకు-విశిష్ట ప్రత్యేక ప్రవచన మూలంగా ఉండబట్టి వీటిని మన మహర్షులు ప్రత్యేకంగా వరిగణించి సామవేదంగా పేర్కొనడం జరిగింది. నిజం చెప్పాలంటే “ఆ ఆ యాహి” ఇత్యాది ఋగ్వేద మంత్రానికి సామవేదంలో స్వరం మార్పుతో చెప్పవలసిన అర్థం వేరు. యీ అర్థం ఋగ్వేద ఋగర్థ నిస్సందేహంగా విభిన్నమైనది. విశిష్టమైనది. ఇంకా అంతరాంతరాలలోకి వెళ్ళి పరిశీలించి చెప్పాలంటే సామవేదసంహితకు విభిన్నమైన ఇతర వేద సంహితలకు సంబంధం లేనేలేదు. సామవేదంలో ఋకులు గానాత్మకాలు. గానాత్మకత్వంతో స్వరవ్యయంతో మార్పు చెందుతుంది. అంతేకాదు. కేవల స్వరంపంంగానే కాక శాబ్దికంగా నైలం ఋకుల సామవేదంలో మార్పు చెందుతా కాగా ఇతర వేదాలలో ఉన్న ఋక్ స్వరూపాలు సామవేదంలో యథాతథంగా ఉండనే ఉండవు. మామూలుగా ఋగ్యజుఃసంహిత వేదా కనిపించే సంహితాగతమైన ఋక్కు సామవేదంలో గానాత్మకత్వంతో వివిధ వికృతులకు లోనై సార్థకమైన విశిష్ట స్వర వ్యవస్థ ప్రత్యేక వదనంతలతమై విభిన్న సంహితా పాఠంగా-విభిన్నమైన ఋక్కుగా రూపొందుతుంది. ఈ దృష్ట్యా వైన ఉదాహరణ “అగ్ని ఆ యాహి” ఇత్యాది ఋక్కు ఋగ్వేదగతమైనదేగాని వాస్తవానికి సామవేదగతమైనది కానేకాదు. ఈ ఋక్కు సామవేద గానాత్మకత్వంతో కేవల స్వర వ్యవస్థలోనే కాక వదక్రమ స్వరూప స్వభావ విషయాలలో కూడా చిరకాలంగా మహర్షుల దృష్టి మార్పును సంతరించుకొన్నది. “గీతమ” మహర్షి ప్రత్యక్ష పరిశోధనల దృష్టిలో “అగ్ని ఆ యాహి” ఇత్యాదిగా గల ఋక్కు ఋక్కు రెండు విధాలుగా యీ క్రింది రూపాలలో వదక్రమ స్వర సార్థకతతో గానరూపం దాల్చింది.

(1)— ⁴ఓన్నాఇ. ^{2౪౪}ఆయా ¹హీని ²వోఇ వోఈతోయా ¹2ఇ. ¹తోయా 2ఇ.

గృణానో హః వ్యధతోయా జిజ్ఞః తోయా జిజ్ఞః నాసి హో తా సా 2 3

తా 2 ఇ 1 వా 2 3 4 ఓ హా 3 వా 3 ర్ 2 ఇ 4 షి॥

(2) — అగ్నీ ఆయా హి, వో 5 ఇ తయా ఇ గృణా నో హవ్య దా 1 తా 3 యే.

ని హో³తా 2 3 4 సా⁵ త్నా¹ 2 3 4 ఇ వా² హో¹ 2 3 3 4 ఇ షో¹ 6 హా¹॥

ఈ వై రెండు విధాలకు భిన్నంగా యీ “అగ్ని ఆయాహి” ఇత్యాది ఋక్కునే “కాశ్యప” మహర్షి యీ క్రింది సంఘీ స్మరరూపంగా వేరొక స్థావరతతో గానం చేశాడు.

(3) — అగ్నే^{4 5} ఆయా^{4 5} హో, వో తయాఇ, గృణానో హవ్యదాతా

2 3 యా ఇ ని హా తా సత్తి బద్ధా 2 3 యా ఇ పి.

1 3 5 2 1 1 1 1
బద్దా 2 ఇషా 1 3 4 టా హా వా బద్దా 3 షి 2 3 4 5 ||

“అగ్ను ఆ యాహి” ఇత్యాది ఋగ్వేదముక్కుకు అనలైన సామవేద స్వరూప మంత్రాలే ఈ మూడు విధాలైన మంత్రాలు. వీటిలో యిద్దరు మహర్షుల మతాలలో - గౌతముని మతంలో ఒకేఒక మంత్రం రెండువిధాలుగానూ కాశ్యపుని మతంలో ఔరొక విధంగానూ - మొత్తం మూడు విధాలైన రూపులు దాల్చింది. ఈ మూడింటిలోనూ పున్న విభిన్న శబ్దవ్యవస్థను స్వరవ్యవస్థను మనం తేలికగా గుర్తించవచ్చును. స్వరం మారితేనే అర్థం మారుతుందన్న ఆర్షవిజ్ఞానం దృష్టితో చూస్తే పదస్వరూపం మారినా అక్షరం మారినా అర్థం సూరితీరుతుంది. వివిధాక్షర శబ్ద నిశ్శబ్ద శక్తుల ప్రభావాలు ఆ ప్రభావాల ఫలితాలు సూరితీరతాయి. అయినప్పుడు ఋగ్వేద మంత్ర ఫలితమూ సామవేద మంత్ర ఫలితమూ - ఆ ఋక్కు ఒక్కటే అయినా - పతనగానాలతో శబ్దస్వరాల వ్యవస్థ సూరితీరుతుంది కాబట్టి - ఏకైకంగానే ఉంటుందని చెప్పడం వెర్రితనం కాదా? అర్షేయ ఆధునాతన విజ్ఞానాలకే విరుద్ధం కాదా? సత్యవ్యవస్థకే విఘాతకం కాదా? ఈ స్వర శబ్ద సార్థక వ్యవస్థ యెప్పుడో బ్రాహ్మణాల కాలంనాటికే కకావికలైపోయి ప్రభ్రష్టమైపోయిన విషయం నగ్నసత్యం. ఈ నగ్న సత్యాన్ని బహుముఖ వేద విజ్ఞానాల వైశిష్ట్యాన్ని గుర్తించేది ఒక్క సాయణాచార్యులే కాదు “దేవరాజయజ్ఞు, స్కందస్వామి, రామావదేవ, శ్రీనివాస, మధవదేవ, ఉవ్వలభట్ట, భాస్కరమిశ్ర, భరతస్వామి,” ప్రవృత్తులందరూ అప్రామాణికాలైన వివిధభాష్యాలను వ్రాసి సామవేద విజ్ఞానాన్ని సమాధి చేశారనే చెప్పవచ్చు. నమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ప్రథమ, ద్వితీయ సంపుటలకు నేను వ్రాసిన వీరికలలో వివరించినట్లు ఋగ్వేదం వివిధ సౌరమండలాల విజ్ఞానానికి సంబంధించింది కాగా శుక్ల-శుద్ధ యజుర్వేదాలు వివిధ చంద్రమండలాల విజ్ఞానానికి సంబంధించినవి. సౌరమండలాల్నూ, చంద్రమండలాల్నూ వాటి ననుసరించి వాటి వరిధుల్లో సంచరించే వివిధ గ్రహసూత్రాలున్న కూడా కాలబద్ధమై సంచరించేవే. వాటి వరిధ్రవజంవల్ల కలిగే శబ్దశక్తులకూడా (ధ్వని) కాలబద్ధమై అవతరించేవే. అందువల్లనే వివిధ సామవేద శాఖలు కాలబద్ధాలుగా గానాత్మకాలై అవతరించాయి. గానం తాళలయాత్మకం - తాళలయలు కాలబద్ధాలు. కాగా తాళలయ గానాత్మకత్వంతో వెలుగొందే సామవేదం వివిధ శబ్ద నిశ్శబ్ద శక్తుల స్వరూప వుంజాలతో భగోళకాల వ్యవస్థకు శాబ్దిక పదగానతాళలయ సంగీత వ్యవస్థకు ప్రతీకగా అవతరించింది. గానం కేవలం బాహ్య శబ్ద పదాక్షర ధ్వనియాత్మకం మాత్రమే కాదు. నిశ్శబ్దాత్మకంకూడా - శబ్దశక్తికంటే నిశ్శబ్ద శక్తి మహాశక్తివంతమైనట్లు గానంకంటే మౌనగానం మహాశక్తివంతమైనది. గాన-మౌన గానాత్మకమైన యీ శబ్ద నిశ్శబ్ద శక్తుల విభిన్న ప్రభావాలగురించి శక్తులగురించి తుంబుర నాచిదాసి మహర్షులు దివ్యజ్ఞానులై వేద విజ్ఞానులై మహత్తరమైన పరిశోధనలు ఆచరణ పూర్వకంగా చేశారు. ఈ పరిశోధనల ఫలితాలు సంప్రదాయ సిద్ధంగా మనకు ఉపలభ్యం కాకపోయినా సంగీతం మాత్రం కొంతచుకూ ఆనందదాయకంగా నిలిచి వున్నది. సంగీత రాగ నామ సార్థకత నైతం అప్రాసీనకాలంలోనే దాదాపు రూపుమాసిపోయిందనే చెప్పాలి. వేదాభ్యాసంతో పనిలేకుండానే అలవర్చుకొనడానికి వీలైన సంగీత విజ్ఞానం - నామసార్థకత వెల్లివిరిసే రాగశక్తి - ప్రజలకు దూరమైనప్పుడు వీటికి మూలమైన సామవేద స్వరగాన సార్థకత పండిత మండలికి దూరమైపోవడంలో విచిత్ర మేముంది? మన వేదర్షుల అడుగు జాడలలో బహుముఖాలుగా వేదవిజ్ఞానాలలో పరిశోధనలు చేసి నేను రచిస్తున్న “వేద వ్యాకరణం” లోని “సామ పరిచ్ఛేదం”లో వున్న “స్వర-గాన-ప్రకరణా”లో యీ సామవేద స్వరగాన సార్థకతను వరమ వైజ్ఞానికంగా నిరూపించి పునరుద్ధరించడం జరిగింది. ఋగ్వేదం అష్టమ మండలంలోని ఋక్కుల్లో పేర్కొన్న శుద్ధ సామ-శుద్ధశబ్ద-శుద్ధ స్వరశక్తుల స్వరూప స్వభావాలను మాత్రమే కాదు. అశుద్ధసామ-అశుద్ధశబ్ద-అశుద్ధ స్వరశక్తుల స్వరూప స్వభావాలనునైతం యీ నా “వేదవ్యాకరణం” లోని “సామపరిచ్ఛేదం”లో వున్న “స్వర-గాన-ప్రకరణా”లో వివరించడం జరిగింది. ఈ దృష్ట్యా వివిధ వేద విజ్ఞానాలతో పాటు సామవేద విజ్ఞానాన్ని నైతం వివిధ వికృతుల ఫల వివరణలతో స్వర సార్థకతతో సహా ప్రామాణికంగా నా “వేదవ్యాకరణం”లో పునరుద్ధరించడం జరుగుతున్నది. బ్రాహ్మణాల కాలంనుంచి వేద స్వరాన్ని శుద్ధంగా చదవాలని “గుడ్డెద్దు చేలో వడినట్లుగా” అనునూతంగా చెప్పకొనడమే గాని వేద పద శబ్ద స్వర వ్యవస్థలను, వాటి శబ్ద నిశ్శబ్ద శక్తుల వ్యవస్థలను సరైన పద్ధతులలో గ్రహించి ఆచరణ పూర్వకంగా నిలబెట్టుకొనలేకపోవడంవల్లనే యితర వేద విజ్ఞానాలకంటే మరింతగా సామవేద విజ్ఞానం - సామ స్వర సార్థకతావిజ్ఞాన మహావృక్షం కూకటివేళ్ళతో సహా సంస్వవిధాలా వినాశన మైపోయింది.

వేద వాఙ్మయంలో ఇంద్రుడు దేవతగా ఉన్న ఋక్కులు సహస్రాధికంగా ఉండడం విష్ణువుకు సంబంధించిన ఋక్కులు చాలా తక్కువగా ఉండడంవల్లకూడా వేద కాలంలోనూ వేదాలలోనూ ఇంద్రున కున్నంత ప్రాధాన్యం విష్ణువుకు లేదని అనేకమంది విమర్శకులు అభిప్రాయపడ్డారు. ఒక్క ఋగ్వేదంలోనే ఇంద్రుడు దేవతగా ఉన్న నూత్రాలు రెండు వందల నలభై యేడు ఉండగా -

ఇతర దేవతలతో కలిసి ఇంద్రుడు దేవతగా ఉన్న నూత్నాలు యాభైనాలుగుపాతకా ఉన్నాయి. కాగా ఒక్క ఋగ్వేదంలోనే “ఇంద్రుడు” దేవతగావున్న ఋక్కులు మూడు పాతకాల వైగా ఉన్నాయి. యజుర్వేదంలో అటు శుక్ల యజుర్వేదంలోనూ, ఇటు కృష్ణ యజుర్వేదంలోనూ కలిపి చూస్తే ఇంద్రుడు దేవతగా ఉన్న ఋక్కులు రెండువందల యాభై వైగా కనిపిస్తున్నాయి. సామ వేద శాఖలుగా భావించబడిన కౌఠుమాది సామవేదగాన భాగాలలో కూడా ఇంద్రుడు దేవతగా ఉన్నవి అరవైమూడు ఋక్కులు వైగా కనిపించగా ఇతర దేవతలతో కలిసి ఇంద్రుడు దేవతగా ఉన్నవి పద్నాలుగుపాతకా ఉన్నాయి. సామ వేద “వాంకా” శాఖలో సైతం ఇంద్రుడు దేవతగా ఉన్న ఋక్కులదే వైచేయిగా ఉన్నవి. ఇంద్రుడు దేవతగా ఉన్న ఋక్కులు అత్యధికంగా ఉన్నంతమాత్రంచేత ఇంద్రుడు విష్ణువుకంటే గొప్పవాడని భావించడం జరిగింది చంటి అది పూర్తిగా వేద విజ్ఞాన విహీనమైన విషయం. వైగా నత్య సమ్మతమైన విషయం అనలుకానే కాదు.

ఇంద్రుడొక్కడేనా?

వాస్తవం చెప్పాలంటే విష్ణువుతో పోల్చడానికి ఇంద్రుడు అంతమాత్రమైనా సమర్థుడూ కాదు సమర్థుడూ కాదు. ఆర్ష విజ్ఞానం ప్రకారం పరిశీలించినా వేదశాస్త్ర పురాణవాఙ్మయాల నవలోడించినా అనలు ఇంద్రుడు అనేపేరుతో ఒకదేవుడున్నట్లే కనపడదు. ఇంద్రత్వ మనేది ఒక వదవి. అది స్వర్గాధిపత్యాన్ని యివ్వగల వదవి. ఈ స్వర్గలోకాధిపత్యాత్మకమైన ఇంద్రపదవిని బలశాల్య పరాక్రమాల మీద ఆధారపడి యెవరైనా సంపాదించవచ్చునని “బలి చక్రవర్తి” కథవల్ల పురాణాల ద్వారా తెలుస్తున్నది. బలి చక్రవర్తి తన బల శాల్య పరాక్రమాలతో ఇంద్రుణ్ణి స్వర్గాధిపత్యం నుంచి దూరం చేసి ఆ అధిపత్యాన్ని తన హస్తగతం చేసుకొన్న విషయం పురాణజ్ఞు లకు సువిదితం. హిరాణ్యాక్ష - హిరణ్యకశ్యప - రావణాసురాదులనేకులు స్వర్గాధిపత్యంకోసం అప్పటి ఇంద్రునిమీద యధాలు చేసిన విషయంకూడా పురాణాలవల్లనే విదిత మవుతున్నది. శతయజ్ఞాలు చేసిన వా డెవడైనా స్వర్గాధిపత్యాన్ని పొంది ఇంద్రుడు కాగలడని పురాణాలలో సుప్రసిద్ధంగాఉన్న “సహస్రని” కథ చెప్పక చెబుతున్నది. పురాణాలవల్ల శతక్రతువులు చేసి స్వర్గాధి పత్యం పొందినవాడు ఒక్క నరసింహుడని మాత్రమే మనకు తెలుస్తున్నది. కాని వేద విజ్ఞానం ప్రారంభమైనతర్వాత ఈ ఆనెక కోట్ల సంవత్సరాలలో ఎంతమంది మహానుభావులు శతక్రతువులు చేశారో మనకు ఊహకైనా అందని విషయం. కొంత కాలం ఇంద్రపదవి నధిష్ఠించినవారిలో ప్రవ్లాదుడు - బలి కూడా ఉన్నారు.

ఆర్ష విజ్ఞాన ప్రకారం, ఖగోళ శాస్త్ర పురాణాదుల ప్రకారం మనకు స్వాయంభు - స్వారోచిష - ఉత్తమ - తామస - రైవత - చాక్షుష - వైవస్వత - సూర్య సావర్జిక - దక్ష సావర్జిక - బ్రహ్మ సావర్జిక - రుద్ర సావర్జిక - ధర్మ సావర్జిక - రోచ్య - భోచ్య - నామకాలైన పద్నాలుగు మన్వంతరాలున్నాయి. మన్వంతరానికి మానవ కాలమానం ప్రకారం 30 కోట్ల 87 లక్షల 20 వేల సంవత్సరాలు. మన ఖగోళాదిశాస్త్రాల ప్రకారం చూస్తే ప్రతి మన్వంతరానికి అంటే ప్రతి 30,87, 20, 000 సంవత్సరాలకూ ఇంద్రుడు ఖచ్చితంగా పూరిపోతాడు. “స్వాయంభువు” మన్వంతరంలో “రోచసుడు” అనేవాడు ఇంద్రుడు. “స్వారోచిష” మన్వంతరంలో “వివశ్చితుడు” అనేపేరుగలవాడు ఇంద్రుడు. “ఉత్తమ” మన్వంతరంలో కేనోపనిషత్తు ననుసరించి “సుశాంతు” డనేవాడు ఇంద్రుడు. ఇదే మన్వంతరంలో మహా భారతం ప్రకారం “నత్యక్షితు” అనబడేవాడు ఇంద్రుడు. “తామస” మన్వంతరంలో మామూలు ఖిచి చక్రవర్తి కాదు “శ్రీశకు” డయిన “ఖిచి” అనే పేరు కలవాడు ఇంద్రుడు. “రైవత” మన్వంతరంలో “విభు” డనే పేరుగలవాడు ఇంద్రుడు. “చాక్షుష” మన్వంతరంలో “మనోజవుడనే పేరుగలవాడు ఇంద్రుడు. “వైవస్వత” మన్వంతరంలో “ఓజస్వి” అనే పేరుగలవాడు ఇంద్రుడు. “సూర్య సావర్జిక” మన్వంతరంలో “బలి” అనే పేరుగల వాడు ఇంద్రుడు. “దక్ష సావర్జిక” మన్వంతరంలో “కుమారస్వామి” “అద్భుతు” డన్న పేరుతో ఇంద్రుడు. “రుద్ర సావర్జిక” మన్వంతరంలో “ఋతధాము” డనే పేరుగలవాడు ఇంద్రుడు. “రోచ్య” మన్వంతరంలో “బృహస్పతి” అనేపేరుగలవాడు ఇంద్రుడు. ఇంకా “బ్రహ్మ సావర్జిక - ధర్మ సావర్జిక - భోచ్య” నామకాలైన మూడు మన్వంతరాలలోనూ ఇంద్ర పదవి నధిష్ఠించే వారిపేరు లేమిటో పరిశోధించి తెలిసికొనవలసిన అవసరం ఉన్నది.

అంతేకాదు. లభ్యమానమైన వేదవాఙ్మయాన్ని పరిశోధిస్తే “త్రైలోక్యాత్మ” డైన ఇంద్రుడొకడు - “విశ్వకర్మ” అయిన ఇంద్రుడొకడు ఉన్నట్లు తెలుస్తున్నది. ఇంకా చెప్పాలంటే అనలు శ్రీమహావిష్ణువుకు నివాస స్థానమైన వైకుంఠమే నివాసంగా కలిగిన “ఇంద్రుడు” మరొకడు ఉన్నట్లు కూడా తెలుస్తున్నది.

తైలోక్తాత్మేంద్రుడు

సామవేద కౌఠుమ-జై మిని-రాజాయసీయ శాఖల గానభాగాలలో పేర్కొనబడిన 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, ఋక్కులకు “దేవతా ఇంద్రస్యైలోక్తాత్మా” అని పేర్కొనడం జరిగింది. ఆ ఋక్కు లివి.

దేవతా — ఇన్ద్రస్యైలోక్తాత్మా

విదా మఘవన్ విదా గాతు మనుశం సిషో దిశః ।

శిజి శచీనాం పతే పూర్వీణాం పురూవసో ॥

అభీష్ట్యమభిష్టిభిః స్వాఽఽన్నాశుః ।

ప్రచేతస ప్రచేతయేన్ద్రో ద్యుమ్నాయ న ఇషే ॥

ఏవా హి శక్రో రాయే వాజాయ వజ్రీవః ।

శవిష్ట వజ్రీన్ద్రజ్ఞనే మంహిష్ట వజ్రీన్ద్రజ్ఞనే ।

ఆ యాహి పిబ మత్స్వ ॥

విదా రాయే సువీర్యం భవో వాజానాం పతిర్వశాగ్ం అను ।

మంహిష్ట వజ్రీన్ద్రజ్ఞనే యః శంవిష్టః కూరాణామ్ ॥

యో మంహిష్టో మహేనామంకుర్న శోచిః ।

చికిత్వో అభి నో నయేన్ద్రో విదే తము స్తుహి ॥

ఈశే హి శక్రస్తమూతయే హవామహే జేతారమపరాజితమ్ ॥

స నః స్వర్షదతి ద్విషః క్రతుశ్చన్ద్ర ఋతం బృహత్ ॥

ఇన్ద్రం ధనస్య సాతయే హవామహే జేతారమపరాజితమ్ ।

స నః స్వర్షదతి ద్విషః స నః స్వర్షదతి ద్విషః ॥

పూర్వస్య యత్రే అద్రివోఽంకుమదాయ ।

సుమ్న ఆ ధేహీ నో వసోపూర్తిః శవిష్ట శస్యతే ।

వశీ హి శక్రో నూనం తన్నవ్యం సన్నస్యే ॥

ప్రథో జనస్య వృత్రహస్తస్సమర్థేషు బ్రవావహౌ ।

కూరో యో గోషు గచ్ఛతి సఖా సుశవా అద్వయుః ॥

ఏవాహ్యే ఽగిఽగిఽగి వ । ఏవాం హ్యగ్నే ।

ఏవాహీన్ద్రో । ఏవా హి పూషన్ । ఏవా హి దేవాః ॥

(చూడు : సామవేద వాంకారశాఖ :

“వాఙ్మయ మహాధ్యక్షుని సామవేద విశ్వరూప వ్రదంతున :

253-254-255 పేజీలు.)

విశ్వకర్మేంద్రుడు

శుక్లయజుర్వేదంలో “విశ్వకర్మేంద్రుడు” డని ప్రత్యేకంగా ఒక ఇంద్రుడు: ఈ క్రింది మంత్రానికి దేవతగా ఉన్నట్లు పేర్కొనడం జరిగింది.

దేవతా — విశ్వకర్మేంద్రుః

విశ్వకర్మన్ హవిషా వర్ధనేన తాతర మిన్ద్ర మకృణో రవన్యమ్ ।
తస్మై విశః సమనమన్త పూర్వీరయ ముగ్రో విహవ్యో యథాసత్ ।
ఉపయామ గృహీతోఽసీన్రాయత్వా విశ్వకర్మణ ఏష తే యోనిరిన్రాయత్వా విశ్వకర్మణే॥

(శు. యజు. ఆధ్యాయ 8. మంత్రం. 48)

వైకుంఠేంద్రుడు

ఋగ్వేదంలో ప్రత్యేకించి యోనిమిది ఋక్కులకు వైకుంఠ వాసియైన ఇంద్రుడు దేవతగా ఉన్నట్లు విస్పష్టంగా పేర్కొనడం జరిగింది. వికుంఠ అనే క్రికి ఇంద్రుడే పుత్రుడై పుట్టినందువల్ల వైకుంఠేంద్రుడనబడ్డాడన్న పురాణాల కథ వాస్తవం కాదు. ఆ “వైకుంఠేంద్రుడు” దేవతగా ఉన్న ఋగ్వేదంలోని ఋక్కులు ఈ క్రింద ఉదాహరించడం జరుగుతున్నది. ఈ ఋక్కులకు “నప్త సురాంగిరసుడు” ఋషి.

దేవతా — వైకుంఠ ఇన్ద్రః

- జగృభ్మాతే దక్షిణ మిన్ద్రహస్తం, వసూయవో వసువతే వసూనామ్ ।
విద్యాహిత్యా గోవతిం కూరగోనా, మన్మథ్యం చిత్రం వృషణం రయిందాః ॥ 1.
- స్వాయుధం స్వవసం సునీథం, చతుః సముద్రం ధరుణం రయీణామ్ ।
చర్క్మత్యం శంస్యం భూరివార, మన్మథ్యం చిత్రం వృషణం రయిందాః ॥ 2.
- సుబ్రహ్మణం దేవవన్తం బృహన్త, మురుం గభీరం పృథుబుధ్న మిన్ద్ర ।
శ్రుత ఋషిముగ్రమభిమాతిషాహ, మన్మథ్యం చిత్రం వృషణం రయిందాః ॥ 3.
- సనధ్వాజం విప్రవీరం తరుత్రం, ధనస్పృతం కూశువాం సంసుదక్షమ్ ।
దన్యుహనం పూర్విదమిన్ద్ర సత్య, మన్మథ్యం చిత్రం వృషణం రయిందాః ॥ 4.
- అశ్వావన్తం రథినం వీరవన్తం, సహస్రిణం శతినం వాజమిన్ద్ర ।
భద్రవ్రాతం విప్రవీరం స్వర్ణ, మన్మథ్యం చిత్రం వృషణం రయిందాః ॥ 5.
- ప్రసప్తగుమృతధి తిం సుమేధాం, బృహస్పతిం మతిరచ్ఛా జిగాతి ।
య ఆజ్గిరసో నమసో పసద్యో, ౭ సృథ్యం చిత్రం వృషణం రయిందాః ॥ 6.
- వనీవానో మమ దూతాస ఇన్ద్రం, స్తోమాశ్చరన్తి సుమతీ రియానాః ।
హృదిస్సృశో మనసా వచ్యమానా, అన్మథ్యం చిత్రం వృషణం రయిందాః ॥ 7.
- యత్ త్వాయామీ దద్ధి తన్న ఇన్ద్ర, బృహన్తం క్షయమసమం జనానామ్ ।
అభిదత్ ద్యావాపృథివీ గృణీతా, మన్మథ్యం చిత్రం వృషణం రయిందాః ॥ 8.

(ఋగ్వే. మం 10, సూ 47.)

ఇదే విధంగా సామవేద కొఠుమ కైమిన్యాది గానభాగాలలో ఉన్న పూర్వసంహితలో నైతం ఒక ఋక్కుకు వైకుంఠేంద్రుడు దేవతగా ఉన్నట్లు పేర్కొనడం జరిగింది. ఆ ఋక్కు యిది.

దేవతా — ఇంద్రో వైకుంఠః

జగ్మహ్యతే దక్షిణ మింద్ర, హస్తం వసూయవో వసువతే వసూనామ్ ।

విద్యాహిత్యా గోవతిగం కూరగోనామన్మభ్యం, చిత్ర(త్రం-పా) వ్యషణగం రయిందాః ॥

(సా-పూ, సం-4 ప్ర-3-5 ఋక్కు..)

ఋగ్వేద, విషద సామవేద గానభాగాలలో కొన్ని ఋక్కులకు వైకుంఠవాని యైన ఇంద్రుడు దేవతగా పేర్కొనబడడం చూడగా వైకుంఠవానియై వైకుంఠాధిదేవుడైన ఆ శ్రీమహావిష్ణువుకు నిత్య ఆశ్రయముగా నిత్య సన్నిహితుడుగా ఇంద్రుడు ఉండడంవల్లనే శ్రీమహా విష్ణువుకు ఆనలు “ఉపేంద్ర” డనే పేరు స్థాపితంగా యేర్పడిందేమో ననిపిస్తున్నది.

ఇంద్రులలో హమూలు ఇంద్రుడే కాక త్రైలోక్యాత్యేంద్రుడు - విశ్వకర్మేంద్రుడు - వైకుంఠేంద్రుడు - మాత్రమేకాక వధూలుగః మన్వంతరాలోనూ ఒక్కొక్క మన్వంతరానికి ప్రత్యేకంగా వేరు వేరు ఇంద్రులున్నట్లు గతంలోనే ఒకసారి పేర్కొనడం జరిగింది. తమ మహత్తవమైన బలవరాక్రమాలతో అప్పటికి ఉన్న ఇంద్రుణ్ణి పార్వద్రోలి స్వర్గాధిపత్యాన్ని వహించి ఇంద్రత్వాన్ని పొందిన “బలి” చక్రవర్తి చంటి వారు యెంద రున్నారో మనకు తెలియదు. ఆనలు చంద యజ్ఞాలు చేసినప్రత్యక్షి ఇంద్రపీఠాన్ని అధిరోహిస్తాడని పురాణాలలోని “నహుష”ని కథవల్ల స్పష్టపడుతున్నట్లు గతంలోనే గ్రహించాము. “నహుషని” వలె శతద్రువులు జరిపి యెంతమంది ఇంద్రత్వాన్ని చేజిట్టారో ఎవరూ చెప్పరరు. ఈ పరిస్థితిలో ఋగ్వేదంలోగాని యజుర్వేద సామవేదాలలోగాని ఇంద్రుడు దేవతగా ఉండి వెలాదిగా వున్న ఋక్కులన్నీ కేవలం ఒకే ఒక ఇంద్రునకు సంబంధించిన వని భిన్నతంగా చెప్పే అధికారం యెవరికి ఉండదు. ఒక్క ఋగ్వేదంలోనే 325 సూక్తాలలో ఇంద్రాధి దేవతత్వం స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నది. ఆ య సూక్తాలుకాని ఋక్కులు కాని యే యే ఇంద్రుణ్ణి ఉద్దేశించి ఆవిష్కృతా లయ్యాయో సప్రామాణికంగా పివరించాలంటే అర్థ పిజ్జానంలో అగాధమైన పరిశోధన అవసరమని ఉన్నది. ఆ య సూక్తాల్లో న యింద్రు లందరూ ఒకే ఒక్క యింద్రుణ్ణి నిర్దేశిస్తారని చెప్పడానికి వీలు లేదు. హమూలుగా “నామలిజ్గాఃకానన” నామర అమరకోశాది లోకీక సంస్కృతభాషానిఘంటువులలో యింద్రునికి వర్ణనలుపదాలుగా పేర్కొనబడినఇంద్ర-మరుత్-మమహ-బిదేజ-పాకానన-వృష్రవ-శునాసీ-పురుహూత-పుండర. జిష్ణు-తేజర్హ-శ్రవ-శతమన్యు వివస్వ-సుత్రామ-గోత్రభిత్-వక్ర-వాసవ-వృతహ-చృష-వాస్తోష్ణ-సురవతి-బలారా-శనీవ-అంభభేది-హరివీయ - స్వారాద్ నముచిసూచన-సంక్రందన-దుశ్యవన-తురాషే-పులోమజిత్-చంటి వదాలన్నీ ఏకైక ఇంద్ర వాచకాలని చెప్పడానికి అర్హపిజ్జానా దృష్ట్యా అవకాశాలు తక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి. వేదాలలోనే కొన్ని ఋక్కులకు “ఇంద్రుడు” దేవతగా పేర్కొనబడగా మరికొన్ని ఋక్కులకు “మహేంద్రుడు” దేవతగానూ వేరే కొన్ని ఋక్కులకు “వసవుడు” దేవతగానూ పేర్కొనడం జరిగింది. వీటిల్లో అర్హ విజ్ఞానం దృష్ట్యా విజ్ఞన్న భృచ్చథం లేకపోతే పీఠ విభిన్నేంద్రు లన్న అభిప్రాయమే లేకపోతే ఈ విధంగా వేరు వేరు గామాలతో ఇంద్రుణ్ణి పేర్కొనడం జరిగివుండేదే కాదు. దీనికితోడు కొన్ని ఋక్కులకు ప్రత్యేక విశిష్టత కల దేవతలుగా పేర్కొనబడిన ముష్కరేందుగిడు - త్రైలోక్యాత్యేందుగిడు - విశ్వకర్మేందుగిడు - వైకుంఠేందుగిడు వేరువేరు ఇంద్రులుగా నిర్దిష్టంగా ఉండనే ఉన్నారు. అంతేకాదు. ఇంద్రునికి సహస్రాక్షు డనే నామాంతరం ఉన్నట్లు అనేక లోకీక సంస్కృత గ్రంథాలవల్ల మనకు తేటతెల్ల మవుతుంది. కాని ఇంద్రత్వా న్నధిరోహించిన ప్రతివాడూ సహస్రాక్షు డవుతా చనుకొనడం పొలిపాదే కాగలడు. † “నహుషుడు” శతద్రువులు చేసి కొంతకాలమైనా ఇంద్రవదలిలో ఉన్నాడు. అతడు సహస్రాక్షుడు కానే కాదు. “బలి చక్రవర్తి” కూడా తన బల వరాక్రమాలతో కొంతకాలం “ఇంద్ర” వదలి నదిరోహించాడు. ఈ “బలి” కూడా సహస్రాక్షుడు కానే కాదు.

† మానవదేహంపీఠ ఉన్న చచ్చుచక్షువులను (శరీరంపీఠ సూక్ష్మరంధ్రాలను) పురస్కరించుకొని ప్రమాదపుడూ సహస్రాక్షు డవుతాడనే విషయం వేరు. ఇది ఆస్వేదగ్రాతు లైన దేవతల విషయమై చర్చించదు.

ప్రజ్ఞాదుడుకూడా అంతే. కాగా “ఇంద్ర” శబ్దవర్ణాయ పదాలుగా లౌకిక సంస్కృత వాఙ్మయంలో చలామణీ అవుతున్నాయి శబ్దాంశ్చి ఏకైక ఇంద్రబాచకా లనుకొనడం పాఠిమాణికం కానేరదు. ఈ శబ్దాలన్నీ చాలావరకు విభిన్నమైన ఇంద్రులను సూచించేవిగా కనిపిస్తున్నవి. అయితే ఈ ఇంద్రు లందరిగురించి ఇదమితమని సాధికారికంగా తేల్చి చెప్పాలంటే విభిన్నమైన వివిధ వేద శాఖలన్నింటినీ మనకు ఉపలభ్యమానమైన వాటిని పరిశోధించి తీరాలి. వేదా లన్నింటినీ పరిశీలించకుండా విభిన్నమైన ఇంద్రులగురించి మాట్లాడడం ఇంద్రు డేకైకతే నని పేర్కొనడం సాహసమే కాగలదు.

అయితే “ఇంద్రుడు” దేవతగా ఉన్నట్లుగానే “ఇంద్రు” ధనే పేరుతో ఒక వేదర్షి కూడా ఉన్నాడు. వైగా ఋగ్వేదం పదవ మండలం ముప్పై యెనిమిదవ సూక్తంలోని ఆయదవ ఋక్కుకు ఋషిగా “ముష్కవాన్ ఇంద్రః” అనికొందరు పేర్కొనడం జరిగింది. ఈ ముష్కరేంద్రుడు ఒక దేవతగా భావించినవారూ కొంద రున్నారు. ఋగ్వేదం పదవ మండలంలోని నలభై యేడవ సూక్తానికి “నప్తగురాంగిరనుడు” మహర్షిగానూ “వైకుంఠేంద్రుడు” దేవతగానూ స్పష్టంగా పేర్కొనడం జరిగింది. ఈ పదవ మండలంలోనే నలభై యేడవ సూక్తానికి తరువాత సూక్తమైన నలభై యెనిమిది, నలభై తొమ్మిది, యాభై యవ, సూక్తాలకు “వైకుంఠేంద్రుడు” మహర్షిగానూ, “ఇంద్రుడు” దేవతగానూ పేర్కొనడం జరిగింది. దీనివల్ల దేవతలపేర్లు ఋషులకు సైతం ఉన్నట్లు మనకు పుష్కలంగా స్పష్టపడుతున్నది. మామూలుగా మానవులలో శ్రీ పురుషులకు శ్రీ పురుష దేవతలపేర్లు పెట్టుకునే సంప్రదాయం పురాణాలకాలంనుంచి మాత్రమే యేర్పడలేదని అనలు లౌకిక సంస్కృత వాఙ్మయ ఆచార్యవ కాళంసుంచే ఏర్పడలేదని అంతకు చాలా పూర్వకాలంనుంచే వేదపురా కాలంనుంచే ఈ సంప్రదాయం ఉన్నదని, వేదర్షులు కూడా దేవతలపేర్లు పెట్టుకున్నారని, మనం ఆర్షవాఙ్మయదృష్ట్యా సాధికారికంగా పరిశ్రమించవలసి ఉన్నది.

ఇంతకూ అనలు చెప్పవలసింది దేమిటంటే “ఇంద్ర”దేవతాడు ఏకైకడు కానేకాడని, విభిన్న ఇంద్రులు యింపై మండికి వైగా ఉన్నారని, మనకు సాధికారికంగా నిరూపణ అవుతున్నప్పుడు వైగా శత్రువులద్వారానో-బలవరాత్రమాలద్వారానో ఇంద్ర పదవి సమర్పించినవా రెంతమంది ఉన్నారో చెప్పలేనప్పుడు ఇంద్రుణ్ణి విష్ణువుకంటే గొప్పవానిగా వేదాలు పేర్కొన్నాయనడం కేవలం పొరపాటే కాగలదని మాత్రమే. వాస్తవానికి ఇంద్రుడు స్వర్గాధిపతి కావచ్చును. కాని మామూలుగా సామాన్యులైన విభిన్నమైన తదితర యే దేవతలకూ లేని పరిమిత వ్యవస్థ- ఆధికారిక వ్యవస్థ ఇంద్రునికి ఉన్నది. ఇంద్రుడు స్వర్గలోక వాసుల కధిపతీ అయినా ఆ స్వర్గలోకవాసుల కన్నంత స్థిరత్వం ఇంద్రునికిమాత్రం లేదు. ముష్కరుడైన ఇంద్రు డొకడున్నట్లు కొందరు భావించాలని యింతకు ముందు పేర్కొనడం జరిగింది. ఈ ముష్కరేంద్రుణ్ణిగురించి చెప్పిన వేదమంత్రం యిది.

స్వవృజం హిత్యా సుహమింద్ర కుశ్రవానుదం వృషభ రద్రచోదనం ।

ప్రముంచస్వపరి కుత్సాదిహాగహికిముత్యా వాన్ముష్కయోర్బద్ధ అసతే ॥

(ఋ-10, మం-38 సూ-5 ఋక్కు)

ఇంద్రు లనేకమంది ఉన్నారని, వారిలో అతిదుష్టుడైన ముష్కరేంద్రు డొకడున్నాడని, తెలియనివారు “రకరకాల ఈర్ష్యా ద్వేషాలా దుష్టత్వాలూ సీచత్వాలూ గూడుకట్టిన ఇంద్రుడు అనలైన యింద్రుడే” అని ప్రాసీన కాలంనుంచి పొరపాటున అనేక మంది భావించడం జరిగింది. “ఇంద్రుడు వట్టితాగుబోతు. పచ్చివ్యభిచారి. కేవలం ఈర్ష్యాద్వేషాలుకల అనూయాపరుడు. అంతటి స్వార్థపరుడూ పిరికివాడూ దేవతలలో ఇంకొకడు లేడు. దేవతలలో ఉంచవలసిన సుగుణం ఒక్కటి కూడా ఇంద్రునిలో కలికానికైనా కనపడదు. మహర్షుల తపస్సును చెడగొట్టడానికై దేవదేశ్యాలను పురికొల్పి పంపి ఉపయోగించే నీచుడు. తాను దుర్బలుడైనప్పుడూ, శత్రువులతోటి యుద్ధంలో అనమృతమై ఓటమియెదుర్కొనవలసిన పరిస్థితి వచ్చినప్పుడూ మహావిష్ణువును ఆశ్రయిస్తాడు”. అని అనడానికి వీలుగా బహుముఖమైన అతని సీచత్వాన్ని దుర్మార్గత్వాన్ని వర్ణించే రక రకాల కథలూ, గాథలూ, సంఘటనలూ, అనేక రామాయణ మహాభారత భాగవతాది గ్రంథాలలోనూ, అష్టాదశపురాణాలలోనూ ఉపపురాణాలలోనూ, వర్ణించడం జరిగింది. ఈ దుష్టకథలన్నీ దుష్టేంద్రు లైన ముష్కరేంద్రుని వంటి వారికి సంబంధించినవే నని గుర్తించని పురాణ కర్తలు దేవతలలో ఒక విశిష్టుడుగానూ, అనంత అసాధారణ శక్తియుక్తులుగల దేవుడు

గానూ త్రిమూర్తులకు తరువారివాడుగానూ వర్ణించిన వేదోపనిషత్తుల వాక్యాలను వాటి ఆంతర్యాన్ని సూచనామాత్రంగానైనా గ్రహించ లేక పోయారు. బహుముఖమైన వేద భగోళ విజ్ఞానాన్ని గుర్తించలేని పురాణ కర్తలు యింద్రాదులకు సంబంధించిన లోక క్షేమంకరాలైన విజ్ఞాన విషయాలను, దుష్ట ముష్కరేంద్రులకు సంబంధించిన అజ్ఞాన విషయాలను, కలగాపులగంచేసి కొన్ని కొన్ని కాకమ్మ కథలను అవతతవకలతో రూపొందించడం జరిగింది. అసలైన యింద్రుణ్ణి గురించి పృష్టిప్రదుడూ నిత్యతరుణుడూ అనవసతుడూ అయిన ఆ ఇంద్రుణ్ణి గురించి యుగ్వేదంలో అష్టమమండలంలోని అనేక సూక్తాలలో వివిధ ఋక్కులలో వర్ణించడం జరిగింది. సర్వ వ్యాపి అయిన ఇంద్రస్థానం గురించి తెలిసికొనడం అంత సులభం కాదని ఋగ్వేద అష్టమమండలంలోని ఈ క్రింది రెండు ఋక్కులలో గుహ్యవిగుహ్యంగా పేర్కొనడం జరిగింది.

క్వంస్య వృషభో యువా తువిగ్రీవో అనానతః ।

బ్రహ్మ కస్తం సవర్యతి॥ (7)

కస్య స్విత్ సవనం వృషా జుజుష్వాగ్ం అవ గచ్ఛతి ।

ఇన్ద్రం క ఉ స్విదా చతే॥ (8)

(సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత, తృతీయ సంపుటం, 8 మండలం, 64 సూక్తం, పేజీ 886)

అంతే కాదు. ఇంద్రుణ్ణి చూడడం అంత సులభమైన విషయం కాదని, ఇంద్రు డొక్కడే అని పేర్కొనడంకూడా వాస్తవం కాదని, ఇంద్రు లనేకమంది ఉన్నారని, అష్టమ మండలంలోనే యీక్రింది ఋక్కులలో స్పష్టపరచడం జరిగింది.

ప్ర సు స్తోమం భరత వాజయన్త ఇన్ద్రాయ సత్యం యది సత్యమస్తి ।

నేన్ద్రో అస్తీతి నేమ ఉ త్వ ఆహ క ఈం దదర్శ కమభిష్టవామ ॥

(సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత-తృతీయ సంపుటం, 8 మండలం, 100 సూక్తం-8 ఋక్కు-పేజీ 1014)

సాయణ భాష్యం మీద ఆధారపడి శ్రీనేమానివారు స్వవచనవ్యాఖ్యానాలతో కూడిన (1017 పేజీ, 1471 గద్యం)-అనువాదం చేశారే కాని ఇందులో భర్గవనేముని ఇంద్రత్వ ప్రసక్తికి అసలు అత్యైత సిద్ధాంతరీత్యా కానేకాదు ఆర్థాచ్చైతసిద్ధాంతరీత్యానైనా కూడా బొర్లిగా అవకాశం లేనేలేదు. విశ్వసృష్టిలో భవక్ర వ్యవస్థకున్న నేమానికి (చక్రంయొక్క నేమికి అంటే అంచుకు) ఇంద్రునికి ఉన్న సంబంధాన్ని ఎవరు దర్శించగల రన్న మమ వైజ్ఞానిక విషయాన్ని పేర్కొనగా భవక్రమమైన నేమ శబ్దాన్నిచూచి కొందరు భాష్య కర్తలు తక్కువపడి ఇది భర్గవుడైన వేదర్షికి సంబంధించినదని అభిప్రాయపడి అవభాష్యాలువ్రాశారు. అసలు ఇంద్రు లెందరున్నారో చెప్పడం సాధ్యం కాదని ఋగ్వేదంలో అష్టమ మండలంలో 100 వ. సూక్తంలోని “ప్ర సు స్తోమం” ఇత్యాదిఋక్కు యెలుగెత్తి చాటుతుంటే ఇంద్రు డనేవాడు ఒకే ఒక్కడున్నాడని అంతటి పసుదుష్టుడు ఇంకొకడు లేడని పురాణ కవి వండిత విమర్శక లోకం భావించిందంటే ఇది యెంత అవాస్తవికమైన విషయం అనాలి? ఎంతటి అజ్ఞాన విలసితమైన విషయ మనాలి?

ఇంద్రుడు — పృత్రవధ — బ్రహ్మహత్యా పాప దోషం

ఇంద్రు లనేకమంది ఉన్నారనేది విస్పష్టం. అయితే ఒక్క ఋగ్వేదంలోనే దాదాపు 925 సూక్తాలలో వివిధ ఋక్కులలో పేర్కొనబడిన ఇంద్రుడు ఏకైకుడు మాత్రం కాడు. కాని పృత్రవధ చేసిన యింద్రుణ్ణి మొత్తం 104 సూక్తాలలో వివిధ ఋక్కులలో (విశ్వక్షేమ ఘాతుకుడైన పృత్రుని వధించిన పీరుడుగా) అభివర్ణించడం జరిగింది. మరి మిగిలిన 221 సూక్తాలలోనూ పున్న వివిధేంద్రుల వర్ణన పృత్రహతకుడైన యింద్రుని వర్ణన కాకుండా తద్బిన్నులైన యింద్రుల వర్ణనగా భావించవలసి వున్నది. ఈ దృష్ట్యా యీ 221 సూక్తాలలోగల వివిధ ఋక్కులలో యే యే యింద్రులు వర్ణించబడ్డారో వృథకర్తించి ప్రత్యేకించి యే వర్ణన యే యింద్రునికి సంబంధించిందో చెప్పడం సాధ్యపడదు. విభిన్నులైన యింద్రుల సామలను వివక్షించి వివేచించి వేదకాలంలో చెప్పన లేదని చెప్పలేంకాని తదనంతరకాలంలో ఆ సామాలన్నీ కాలగర్భంలో కలిసిపోయివుంటాయి అనిమాత్రం చెప్పక తప్పదు. పృత్రాసురుణ్ణి

వదించిన యింద్రుడు కేవలం వృత్రాసురుణ్ణి మాత్రమే వదించలేదు. అనేకమంది ప్రముఖ రాక్షసులను కూడా సంహరించినట్లు పెదమే పేర్కొంటున్నది. ఇంద్రుడుచేసిన వధల్లో వృత్రవధ అత్యంత ప్రాముఖ్యాన్ని సహించినమాట వాస్తవమేగాని దీనికి మూలభూతాలైన విషయాలు మరికొన్ని ఉన్నాయి. వాటికి సంబంధించిన ప్రాచీన కావ్యపురాణోపనిషదాంబ్యకబ్రాహ్మణాది గ్రంథ విశేషా లివి.

“రచన” అనే దనుజకాంతకు త్వష్టప్రజాపతికి విశ్వరూపుడనే మహాశక్తివంతుడైన వుత్రుడు శ్రుతినుకూడె పుట్టి హెచ్చమైన తపస్సు చేస్తాడు. ఒకసారి దేవగురువైన బృహస్పతిని యింద్రుడు చూచి ద్రవ్యుత్థానుడై లేచి గౌరవించలేదన్న కారణంతో అగౌరవం పాలైన బృహస్పతి అంతర్ధానుడై పోతాడు. అప్పు డింద్రులు మహాతపస్విఅయిన త్వష్టని కుమారుడైన విశ్వరూపుణ్ణి దేవగురువుగా పురోహితుడుగా ఉండవలసిందని కోరి అతన్ని పూజిస్తూ యజ్ఞభాగా లిస్తూ వుంటారు. విశ్వరూపుడు ఆ యా యజ్ఞభాగాలను కేవలం దేవతలకు మాత్రమే వంచిపెట్టకుండా తన తల్లి రాక్షసశ్రీ “రచన” వై పు బంధువులై మాతృమంగా దాయాదులైన దానవులకు కూడా పాక్షిక దృష్టితో వంచిపెట్టావుంటాడు. కేవలం దేవతలకు మాత్రమే వంచిపెట్టవలసిన యజ్ఞ భాగాలను దేవతలకేకాక రాక్షసులకు కూడా విశ్వ రూపుడు దేవగురు పీఠంలో వుండి వంచిపెట్టడం ధర్మవిరుద్ధమని భాపించి యింద్రుడు విశ్వరూపుని శింసున్ను ఖండించి సంచరిస్తాడు. మహా శక్తివంతుడై దేవగురు స్థానంలోవున్న తన వుత్రుడైన విశ్వరూపుణ్ణి యింద్రుడు సంహరించినందుకు ఆగ్రహించి త్వష్ట ప్రజాపతి యింద్రునివై వైరిం పూనుతాడు. తత్ఫలితంగా యింద్రుణ్ణి యింద్ర వదపీభ్రష్టుణ్ణి చేయించాలనే దృష్టితో తన తపశ్శక్తితో మరొక “విశ్వరూపుణ్ణి” సృష్టిస్తాడు. ఈ రెండవ “విశ్వరూపుడు” తండ్రియైన త్వష్టప్రజాపతి ఆజ్ఞమేరకు యింద్రోపదవి కోరి హెచ్చతపస్సు చేస్తావుంటాడు. ఈ విశ్వరూపుని తపస్సుకు భంగం కలిగించవలసిందిగా రంభాది అప్పంసలను అనేకమందిని యింద్రుడు నియమిస్తాడు. అయినా, విశ్వరూపుడు ఆ యా రంభాద్యప్పంసల సృత్య సంగీతాది హావభావాలకు లొంగక, అమూత్రమైనా చలించక, అంతర్ముఖుడై యింద్రోపదవి కోరి హెచ్చతపస్సు చేస్తూనే ఉంటాడు. అప్పు డింద్రుడు సహించలేక అతని శింసున్ను ఖండిస్తాడు. తన రెండవపుత్రుడై మహాతపశ్శక్తివలంగా సంజనితుడైన విశ్వరూపుణ్ణి కూడా యింద్రుడు సంహరించాడని తెలిసి సహించలేని త్వష్ట ప్రజాపతి మరింత మహాగృధై యింద్రో సంహారార్థమై తన హోమగుండంలోని మహా యజ్ఞాగ్నిలోనుంచి వృత్రాసురుణ్ణి సృష్టిస్తాడు. వృత్రుడు మహాగ్ని సంజాతుడై మహాగాగ్ని స్వరూపుడై మహాత్తర తపశ్శక్తితో విశ్వకంటకుడుగా రూపొందినందువల్లనే యీ వృత్రవధ విశేష ద్రశస్తిని ప్రచారాన్ని పొంది ప్రముఖంగా అభివర్ణింపబడిందేగాని వృత్రాసురుని అన్నలవంటివారు “త్వష్ట ప్రజాపతి రచన” దంపతుల స్వశరీర ప్రత్యక్షపుత్రుడైన విశ్వరూపుని వధ - త్వష్ట ప్రజాపతి మహా తపశ్శక్తితో సంజనితుడైన రెండవ విశ్వరూపుని వధకూడా వేదంలో పేర్కొనబడకపోలేదు.

అపాం షేనేన సముచేః శిర ఇన్ద్రోదవర్తయః ।

విశ్వా యదజయః స్పృధః ॥

(సమూల కీమదాంధ్రీ యిగ్వేద సంహిత-తృతీయ సంపుటం - 8 మండలం - 1 సూక్తం - 18 ఋక్కు. 553 పేజీ)

త్వష్ట ప్రజాపతి ప్రత్యక్షతనూజాతు దొకడు, తపఃఫలసృష్టిభూతు డింకొకడు అయిన యిరువురు విశ్వరాక్షసుల విషయం అనేక ఋక్కులలో యింద్ర ప్రశంస సందర్భంగానే వ్రస్తావించబడినా పొగిన భాష్యకర్తలు - యెంతసేపూ యింద్రుని వృత్రోపదను మాత్రమే ప్రముఖంగా తమదృష్టిలో ఉంచుకున్నందువల్ల, “విశ్వ” రాక్షసుణ్ణి సిద్ధేశిచే “విశ్వ” శబ్దం యే ఋక్కులో యే కర్కర కనిపించినా - ఆ “విశ్వ”నామక రాక్షసార్థం చెప్పకుండా తద్భిన్నార్థంతో సరిపెట్టుకుంటూపోయారు. అంతేకాదు. శత్రుభూతుడుగా యింద్రుడే ఋక్కులలో వర్ణింపబడినా - ఆ ఋక్కులలో వృత్రోపద ప్రయోగం లేకపోయినా - అది వృత్రోపదకు సంబంధించిన ఋక్మేసని భావించి భాష్యాలు వ్రాసిన సందర్భాలు కూడా అనేకం వున్నాయి. యింద్రుడు వధించినవారు విశ్వరూపు లిద్దరేకాక మరి అనేకమంది వున్నా యీ భాష్యకర్తల దృష్టిలో అత్యధికంగా వృత్రాసురు డుండమే విచిత్రంగా కనిపిస్తుంది. ఇంద్రునికి సంబంధించిన సూక్తాలలో ఋక్కులలో యీ “విశ్వ” రాక్షసుని వగనక్తి అనేకదోట్ల కనిపిస్తుంది. ఉదాహరణకు కొన్ని ఋక్కులు.

త్వష్టపుత్రుడైన విశ్వరూపుడు దేవపురోహితుడై నట్లు కృష్ణ యజుర్వేద సంహితలో విస్తృతంగా పేర్కొనడం జరిగింది.

విశ్వరూపో నై త్యాష్ట్రః పురోహితో దేవానామాసీత్ ।

(కృష్ణ యజుర్వేదసంహిత: 2 వ కాండం. 5 వ పాఠకం - 1 వ అనువాకం)

త్వమిన్ద్రో స్రవితవా అపస్కః పరిష్ఠితా అహినా భూర పూర్వః ।

త్వద్ వా పత్రే రథ్యో యి న దేనా రేజన్తే విశ్వా కృత్రిమాణి భీషా ॥

భీషా వివేషాయుధేభిరేషామపాంసి విశ్వా సర్యాణి విద్వాన్ ।

ఇన్ద్రః పురో జర్హూపాణో వి దూధోత్ యి వజ్రహిస్తో మహినా జఘాన ॥

(సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత:- తృతీయ సంపుటం.

7 వ మండలం - 21 వ సూక్తం - 3-4 ఋక్కులు: 87 వ పేజీ)

ఆ నో విశ్వాభిరూతిభిః సజోషా బ్రహ్మ జాషాణో హర్యశ్వ యాహి ।

వరీవృజత్ స్థవిరేభిః సుశిప్రాన్యే దధత్ వృషణం శుష్మమిన్ద్రో ॥

(సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత: - తృతీయ సంపుటం -

8 వ మండలం, 24 వ సూక్తం - 4 వ ఋక్కు - 98 వ పేజీ)

త్వమిన్ద్రో ప్రతూర్తిష్వభి విశ్వా అసిస్సృధః ।

అశస్త్రహా జనితా విశ్వతూరసి త్వం తూర్య తరుష్యతః ॥

అసు తే శుష్మం తురయన్త మీయతుః ఖోణీ శిశుం స మాతరా ।

విశ్వాస్తే స్రృధః శ్నఘయన్త మన్యవే వృత్రం యదిన్ద్రో తూర్వాసి ॥

(సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత:- తృతీయ సంపుటం -

8 వ మండలం - 99 వ సూక్తం - 5-6 ఋక్కులు. 1010-1011 పేజీలు)

అష్టమండలంలో 14 వ సూక్తంలోవున్న ఈ క్రింది 13 వ ఋక్కులో స్పష్టంగా యిందుగ్గిడు “విశ్వ”రూప రాక్షసుని శిరస్సును చేడించినట్లు ఆభివర్ణించబడింది.

అపాం ఫేనేన సముచేః శిర ఇన్ద్రోదవర్తయః ।

విశ్వ యదజయః స్పృధః ॥

(సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత - తృతీయ సంపుటం -

8 వ మండలం 14 వ సూక్తం- 13 వ ఋక్కు- 553 పేజీ)

అనేక సందర్భాలలో “విశ్వ” రాక్షసవధను తెచ్చే ఋక్కులు ఉన్నప్పటికీ ఇందుగ్గిని వృత్రవధ విషయమే సువ్రసిద్ధంగా ఉన్నందువల్లా, యీ విశ్వరూప రాక్షసుల వధ విషయం వండితమండలికి అంతగా తెలియనందువల్లా, వృత్రాసురుని అన్నల వధ విషయం వ్రసిద్ధం కానూకాలేదు. వేద ఋక్కులలో వర్ణితమైనా వాస్తవ దృక్పథంతో ఆర్థభావావిష్కరణం జరగనూ జరగలేదు.

తొలి విశ్వరూపుడు ఇందుగ్గినికి విరుద్ధంగా అవతరించినవాడూ కాడు. పెరిగినవాడూకాడు. అతడు చచ్చినా త్వష్టప్రజావతుల సహజ సంతతిగానే పుట్టి పెరిగి మహాతపస్సంపన్నుడై దేవ గురువీతాన్ని ఆయాచితంగానే అధిరోపించగలిగాడు. రెండవ విశ్వరూపుడు ఇంద్రో వై రంకోసం సంజనితుడై యింద్రుని వధవికోసం ఘోరమైన తపస్సుచేసి యిందుగ్గిని వజ్రాయుధంచేత హతుడై నాడు. వృత్రాసురుడు ఇంద్రాధిపత్యాది వాంఛ లేపి లేకుండా కేవలం యిందుగ్గిణ్ని సహరించడంకోసమే పుట్టి పెరిగి ఘోరతపస్సు చేసినవాడు. ఒక్క

ఇంద్రానంహార వాంఛ తప్ప వృత్తానురుడు మరే యితర వాంఛ అనుమాత్రమైనా లేని నిష్కామ కర్మయోగి అని చెప్పవచ్చు. అసలు తన్మయ వ్రజావలీ వృత్తానురుణ్ణి మహాయజ్ఞాగ్నిహోమకుండంలోనుంచి సృష్టించింది కేవలం యంద్రానంహారార్థం మాత్రమే. ఆ వృత్తానురుడు మహాతపస్సంపన్నుడై మహాత్తర మహిమార్జిత శక్తివంతుడై - “నా అన్న లెరువురినీ చంపిన యింద్రుణ్ణి సంహరించితిరుతాను” అన్న పట్టుదలతో తత్సద్వికోసం అహరహం నిర్విరామంగా పరితపించాడు. ఇంద్రానంహారంలో యింద్రుడు చేసే లోకక్షేమంకరకార్యాల నన్నింటినీ తన మహాగ్రాగ్నిశక్తితో ధ్వంసం చేయడానికి కంకణం కట్టుకొని కృషి చేశాడు. పంను లోకకంటకుడుగా నిలిచాడు. అయినా చివరికి విధి వక్రించి ఇంద్రుని వజ్రాఘాతంతో స్వంభంగోచ్ఛారణతో స్వయంకృతాపరాధభూయ కంగానే నిర్వీర్యుడై తుపి! శిరచ్ఛేదానికి గురయ్యాడు. ఇంద్రునిచేతిలోనే హతుడయ్యాడు.

ఈ వృత్రపథకు వేదఖగోళ విజ్ఞానవరంగా లోకమాన్య శ్రీ బాలగంగాధరపతి, శ్రీ గొబ్బూరు వెంకటానందరాఘవ రావుగార్లు ఒక ప్రత్యేక సమన్వయా నిమిత్తం. విశేషంగా శ్రీ గొబ్బూరువారు తమ “నక్షత్రములు” (50-51-125 పేజీలు) గ్రంథంలోను, “జ్యోతిర్వేదము” (42, 43-44 పేజీలు) గ్రంథంలోను మృగశిరా నక్షత్రమే వృత్రానురుడుగానూ జ్యేష్ఠానక్షత్రమే ఇంద్రుడుగానూ చిత్రించి ఇంద్రవృత్రానురులు ప్రతిస్పర్థలైనట్లే జ్యేష్ఠ మృగశిరా నక్షత్రాలుకూడా ప్రతిస్పర్థలని వివరించారు. పైగా జ్యేష్ఠ తూర్పున ఉదయించినప్పుడు వడమట మృగశిర అస్తమిస్తుంది కాబట్టి దానినే వృత్రపథగా మన మహర్షులు చిత్రీకరించినట్లుకూడా స్పష్టపరచారు. వేదఖగోళ విజ్ఞానందృష్ట్యా యీ సమన్వయం పూర్తిగా అపారామర్శితమైనది మాత్రమేకాదు. అసమంజసమైనదికూడా. జ్యేష్ఠానక్షత్రం యంద్రుడై వత్స మన్నమాట వాస్తవమే. కాని మృగశిర వృత్తానురు డనడానికి అనుమాత్రమైనా అవకాశం లేదు. జ్యేష్ఠనక్షత్రంపేరుమీద దాని అధిదేవత అయిన యింద్రుణ్ణి గ్రహించినప్పుడు మృగశిరా నక్షత్రంపేరుమీద దాని అధిదేవత అయిన “సోమదేవత”ను గ్రహించాలేగాని వృత్తానురుడెట్లా పరిగృహీతు డవుతాడు? మృగశిరాధిదేవత వృత్తానురు డని యే అర్హగోళాస్త్ర గ్రంథంలోనూ పేర్కొనబడలేదు! పైగా సోమదే మృగశిరాధిదేవతగా ఆ ఆధిపైవత్వాలగుంచి పేర్కొన్న అన్ని సందర్భాలలోనూ తేటతెల్లం చేయడంబరిగింది. అంతేకాదు-ఈ నక్షత్రోదయాస్తమయ నిధాంతాలమీద ఆధారపడి వృత్రపథపది కథల్ని సమన్వయపరచాలని చూస్తే అదే నిధాంతంవ్రకాం వృత్రపథాది కథలన్నీ కాలాంతంలో యెదురుదిరుగుతాయి. రాశిచక్రంలోవున్న వ్రత్రనక్షత్రానికి దానికి యెదురుగాఉండే నక్షత్రం యేదో-అది వ్రత్రస్థితి అవుతునే ఉంటుందా? కాదు. మామూలుగా యేదో ఒక నక్షత్రం మరొక నక్షత్రానికి యెదురుగా ఉండనే ఉంటుంది. రాశిచక్రంలో వున్న నక్షత్రాలన్నీ క్రమానుగతంగా తూర్పున ఉదయించేవే-తూర్పున ఉదయించిన వ్రత్రనక్షత్రమూ తిరిగి వశ్చిమన అస్తమించేదే. ఈ కార్యక్రమం యెప్పుడూ చక్రగ్రహణిక్రమంలో జరుగుతూవుండేదే! ఉదయించిన నక్షత్రం విజయవంతమైనట్లు భావించి దానికి యెట్టయెదుట వడమట అస్తమించిన నక్షత్రం అపజయంపాలైనట్లో! మృతి చెందినట్లో! భావిస్తే వ్రత్రనక్షత్రమూ ఉదయించి వ్రత్రనక్షత్రమూ అస్తమిస్తూనే ఉంటుందికాబట్టి అన్నీ యెప్పుడోఒకప్పుడు (ఉదయించినప్పుడు) విజయవంతమైనట్లే-అన్నీ అపజయం (అస్తమించినప్పుడు) పాలైనట్లే-మృతిచెందినట్లే భావించవలసివస్తుంది. “జ్యేష్ఠ” తూర్పున ఉదయించినప్పుడు దానికి యెదురుగాఉన్న నక్షత్రమైన “మృగశిర” అస్తమిస్తుందికాబట్టి-జ్యేష్ఠాధిపత్యయిన యింద్రుడు-మృగశిర రూపుడైన వృత్తానురుణ్ణి వధించినట్లుగానే మనం సమన్వయపరచదలిస్తే - “మృగశిర” తూర్పున ఉదయించినప్పుడు దానికి యెదురుగాఉన్న నక్షత్రమైన “జ్యేష్ఠ” సహజంగానే అస్తమిస్తుందికాబట్టి “మృగశిర” రూపుడైన వృత్తానురుడు జ్యేష్ఠాధిదేవత అయిన యింద్రుణ్ణి సంహరించినట్లు మనం తప్పనిసరిగా యీ సమన్వయదృష్టితోనే ఆమోదించవలసివస్తుంది. అయినప్పుడు వృత్రపథకూ యంద్రవిజయానికి సార్థకత లేనేలేదు. రానేరాదు. అందువల్ల యీ నక్షత్రోదయాస్తమయాలను పుంస్కరించుకొని విజయావజయా లనుగాని జీవన్మరణాలనుగాని నిర్ధారించడానికి అవకాశం బొత్తగా లేదు. అసలు మనం గ్రహించవలసివస్తే ఆధిపైవత్వవరంగా జ్యేష్ఠానక్షత్రాన్ని పుంస్కరించుకొని ఇంద్రుణ్ణి గ్రహించినప్పుడు మృగశిరానక్షత్రాన్ని పుంస్కరించుకొని దాని అధిదేవత అయిన సోమదేవతను గ్రహించవలసివుంటుందేతప్ప తద్బిన్నంగా సంబంధంలేని వృత్తానురుణ్ణి గ్రహించడానికి వీలులేదు. పైగా నక్షత్రానికి దాని ఆధిపైవత్వానికి అసలు వైర్విధ్యాన్ని మన మహర్షులు నిర్దేశించారేగాని ఏకత్వాన్ని నిర్దేశించలేదు. జ్యేష్ఠానక్షత్రానికి అధిదేవత యింద్రు డన్నారేగాని ఆ జ్యేష్ఠయే యింద్రు డని మహర్షు లెవరూ యెక్కడా చెప్పలేదు. కృత్తికాది నక్షత్రాలన్నీ ఉన్న వాటి అధిదేవత లన్నీ ఆయా నక్షత్రాలు యే పరిస్థితుల్లోనూ కావు. ఆయా నక్షత్రాలే ఆయా దేవత లయితే వాటికి అధిదేవతలతో వనేముంది?

ప్రతినక్షత్రానికి దానివై అధిపత్యాన్ని పహించి అధికారాన్ని చెలాయించి తన ప్రభావంతో దాన్ని నడిపించగల అధిదేవత ఆ నక్షత్రానికి అతీతంగా ఉంటుందనేదే వేద భగోళవిజ్ఞానులయిన మన మహర్షుల అభిప్రాయం - అందుకే తమ దివ్యదక్షువుతో అనంత భగోళవేదచేసి వివిధ నక్షత్రాలను తమ అదుపు ఆజ్ఞల్లో ఉంచుతూ తమ మహత్తర ప్రభావంతో జ్వలింపజేస్తూ చలింపజేస్తున్న అధిదేవతలను గుర్తించి శాస్త్రీయంగా ప్రకటించారు. అందువల్ల మృగశిరంబంగా దాని అధిదేవత కానటువంటి వృత్రాసురుణ్ణి గ్రహించి జ్యేష్ఠవరంగా తదధిదేవతలయిన యింద్రుణ్ణి గ్రహించి చెప్పడానికి పీలులేదుననికదా పైగా ఆ జ్యేష్ఠానక్షత్రమే యింద్రు డని చెప్పడానికి అనలే పీలులేదు. ఈ రూపంగా శ్రీ గోబ్బూరు వెంకటానందరామవరాధుగారు మొదలైనవారంతా వేదభగోళ విజ్ఞానం పేరుతో వివిధనక్షత్రాల ఉదయాస్తమయాలపై ఆధారపడి యిచ్చిన దేవరాక్షసుల జయాపజయాలగాథల సమన్వయాలు - దేవ రాక్షసయుద్ధసంహారకాండాది సమన్వయాలు అన్న నిర్ద్వంద్వంగా అప్రామాణికాలుగానే నీలుస్తాయి. అందువల్ల యీ అప్రామాణికమైన వేదభగోళ సమన్వయాలను లోగిసి రాజనక తప్పదు. అంతమాత్రం చేత వృత్రోపహాదిగాథలకు విష్ణుమాయాపిలాసంగా కృష్ణలీలగా అవతరించిన యీ మహాసృష్టిలో వేద భగోళవిజ్ఞానపరంగా సమన్వయం లేదనికాని వాస్తవికత లేదనికాని చెప్పడానికి పీలులేదు.

“వృత్రాసురు” నక్షత్ర మన్నది “మృగశిర” కానేకాదు. అది వాక భయంకరమైన తోక చుక్క - అహూర్వ ఆమేయ ధూమకేతువు. కొన్నికోట్ల కోట్ల మైళ్లనిడివి వైశాల్యమూ కల మహావిషపూరితాగ్నిస్వరూప మైనది. విశ్వసృష్టిలోపున్న కాలపరమైన జలీతనాథులను తన మహాగ్రాగ్నిచ్ఛటలతో హరించి అనలు వ్ద మన్నమాటే లేక నీటిచుక్కే లేకుండా హరించి లోకకంటకంగా రూపొందిన వృత్రాసురువిష ధూమకేతువు. ఇంద్రుడు తన శక్తియుక్తులతో సంహరించి వృష్టికాలకుడై లోకత్రాణపరాయణుడై మానవమాత్రులతోనేకాదు నకలప్రాణులతోను జేజేలతోనహా జేజేలు పలికించుకొన్నాడు. వాస్తవానికి మృగశిర వృష్టికాలక నక్షత్రం - మృగశిరలో సూర్యుడు ప్రవేశించగానే మునలి యెద్దులుకూడా లేచి రంకెలువేసే విధంగా వాన జల్లులు పడతాయి. “మృగశిర కా రై రాగానే మునలి యెద్దుకూడా రంకె వేస్తుందన్నది వేదర్షుల సంతక అయిన తెలుగువారి తంతరాల సామెత - అనంత భగోళవిజ్ఞానాన్ని ప్రతిబింబించే నిత్యసత్యమైన చెరుగరాని చెరువరాని సామెత - యిక్కడ మునలి యెద్దు అంటే లౌకికంగా బాగా వయస్సుమీరి కదల లేని స్థితిలోవున్న యెద్దనిమాత్రమే అర్థం. మృగశిరకారైలోపడిన ఆ వర్షపు చినుకుల నత్తువకు - అంతకుముందు రోజుకూడా పగిలే విధంగా యెండలుకాచిన రోహిణీకారైలో అట్టుడికినట్టు ఉడికిన శరీరం కల - మునలియెద్దుకూడా తెప్పరిల్లి నూతనశక్తితో రంకెవేస్తుంది అని అర్థం. కాని అలౌకికంగా - మునలియెద్దు అంటే చాలా మునలిపైన యెద్దు - తండ్రి లందరికీ తండ్రి అన్నట్టు యెద్దు లన్నింటికీ తండ్రివంటి యెద్దయిన - అలెప్పొసినవు పృషభరాజు - సృష్టిలో తొలి పృషభరాజు అయిన ఆ భగోళపృషభంకూడా రంకెలు వేస్తుంది అని అర్థం - మృగశిరపరమైన పృషభం ఆ కారైలో క్రొక్కారు మేఘాల ఉరుముల పేరుతో రంకెలు వేస్తుందని అర్థం. సూర్యసంగమంతో మృగశిర నక్షత్రం వృష్టికాలకమై నిత్యపృత్యక్ష విజ్ఞానప్రతిబింబకమై అఖండంగా వెలుగుతూవుండగా - ఆ వృష్టి కాలకమైన మృగశిరను - వృష్టినిరోధకుడైన వృత్రాసురుడుగా పేర్కొనడం పూర్తిగా వాస్తవవిరుద్ధమైన విషయం.

వృత్రాసురుడు - త్వష్టప్రజాపతి తన మహాయజ్ఞాగ్నిగుండంనుంచి ప్రొద్దుప్పించజేసిన మహాగ్రాగ్నిస్వరూపుడు. ఇంద్రుణ్ణి సంహరించే పీఠశూరుడుగా శక్తిసంపన్నత కలవాడుగా ఉద్భూతుడు కావాలని - త్వష్టప్రజాపతిచేత తనమహాయజ్ఞాగ్నిగుండంలో కేవల మహావిషమ విషోగ్రాగ్ని స్వరూపుడుగా కావాలని సృష్టింపబడినవాడు వృత్రాసురుడు. అతని జననలక్ష్యం కేవలం యింద్రోపధ మాత్రమే. ఈ లక్ష్యంతో కేవలం విషాగ్నిరూపుడుగా బుద్ధిపూర్వకంగా సృష్టింపబడిన వృత్రాసురుడు సహజంగానే యింద్రోపధ చెయ్య గల శక్తిసంపన్నుడుగా జన్మించినా అతడు వెంటనే యింద్రోపధకు పూనుకోలేదు. బ్రహ్మగురార్చి సంవత్సరాలతరబడి అహారాత్రులు తపస్సుచేసి బ్రహ్మవల్ల అనేకానేక అహూర్వ ఆమేయ వరాలు పొందాడు. బ్రహ్మత్వనిధి సంపాదించాడు. తన జన్మతోనే రూపొందిన మహాగ్నిస్వరూపం మరింత మహోగ్నిరూపంగా దశదిశల్లోనూ పెంపొందింది. శంఖు, పిఠు, గుణాధ్యక్ష, త్ర్యక్ష, త్రిదశ పండిత, సంవాహ, వివాహ, నభ, విప్రు, విచక్షణ, దశరుద్రులకు వ్రేలాడి ఉద్బోధిక్కులోనూ - కపాలీశ, అబ్ధి, బిద్ధరుద్ర, వజ్ర దేహ, ప్రమర్దన, పిఠూల, అవ్యయ, శాంత, పినాకి, త్రిదశాధిప, దశరుద్రులకు వ్రేలాడి పొగ్గిశలోనూ - ఆగ్ని, హతాశన, పింగళ, భాదక, హరి, జ్వలన, దహన, బభృ, భస్మాంతక, క్షయాంతక, దశరుద్రులకు వ్రేలాడి ఆగ్నియధిశలోనూ - యామ్య, మృత్యు హరణ, ధాతృ, విధాతృ, కర్తృ, కాల, ధర్మ, ఆధర్మ, సంయుక్త, వియోజక, దశరుద్రులకు వ్రేలాడి దక్షిణదిశలోనూ - నైఋతి, మారుత, హస్త, కూర్మదృష్టి, భయానక, ఊర్ధ్వకేశి, విరూపాక్ష, ధూమ్ర, వౌష్ణి, లోహిత, దశరుద్రులకు వ్రేలాడి నైఋతిదిశలోనూ -

బల, అతిబల, పాశహస్త, మహాబల, శ్రేత, జయభద్ర, దీర్ఘబాహు, జలాంతక, బడబ, భీమ, దశరుద్రులకు ప్రతిగా వశిష్ఠుని కిశోరీనూ - శిమ్ర, లఘు, వాయువేగ, సూక్ష్మ, తీక్షణ, భయాంతక, వంచాంతక, వంచశిఖ, కవర్తి, మేఘవాహన, దశరుద్రులకు ప్రతిగా వాయువ్యకిశోరీనూ - జటామకుటధారి, నానాత్నధర, నిదీశ, రూపవంత, ధన్య, సౌమ్యదేహ, ప్రస్థాకృత్, ప్రసాద, లక్ష్మీవంత, కామరూప, దశరుద్రులకు ప్రతిగా ఉత్తరదిశలోనూ-విద్యాధర, జ్ఞానధర, సర్వజ్ఞ, వేదపాఠగ, మాతృవృత్, పింగాక్ష, భూతపాల, బలిప్రియ, స్వవిద్యావిధాత, సుఖదుఃఖకర, దశరుద్రులకు ప్రతిగా యీశాన్యదిశలోనూ దశదిశల్లోనూకలిపి దశదశరుద్రులుగా - మృగవ్యాధరుద్రునికి పోటీగా- మాయామృగరూపుడుగా వృత్తాసురుడు వ్యాప్తిచెంది విశ్వసృష్టిలోని శీతజలనాభులను హరించి సూర్యసంగమంతో సంభవించే మృగశిర కన్ను తొలకరిశక్తినినైతం హరించివేశాడు. తొలకరికి మూలమైన మృగశిరా వర్షశక్తినినైతం హరించిన వృత్తాసురుడు, మృగశిర తన మహాగొన్నితో ఆవరించి సంహరించజూచిన వృత్తాసురుడు, మృగశిరకు భిన్నుడే అవుతాడుగాని మృగశిరాసత్త్వమే యే విధంగా అవుతాడు? మృగశిరాశక్తినినైతం హరించి యింద్రుని వర్షశక్తినేకాదు ఆనలు యింద్రుణ్ణి సంహరించా లనుకున్న వృత్తాసురుణ్ణి - అతనికి ప్రతిస్పర్థిగా జ్యేష్ఠాదేవతగా వెలుగొండే యింద్రుడు తన శక్తియిక్తులతో చివరికి శిరచ్ఛేదంచేసి సంహరించి లోకాల్లో శాంతిని నెలకొల్పాడు. తన సువృష్టితో విశ్వాన్ని చల్లబరచాడు. ఋగ్వేదం సప్తమమండలంలోవున్న 27వ సూక్తంలోని మూడవముక్కులో యింద్రుడువిషవత్తును రక్షించి జలనాభిని పునరుజ్జీవితంచేసి జగత్తుకు వృష్టిని ప్రసాదించినట్లు వసుశక్తుల్ని ప్రసాదించినట్లు పేర్కొనబడింది. ఇంద్రాధిదైవత్వంకల ఆ ముక్కు యిది.

ఇన్ద్రో రాజా జగతశ్చర్షణీనామధి క్షమి విమరూపం యదస్తి ।

తతో దుదాతి దాకుషే వసూని చోదద్ రాధ ఉవస్తుతశ్చిదర్వాక్ ॥

(స. శ్రీ, ఋ. తృతీయ సంపుటం - 107 పేజీ)

ఋగ్వేదం చతుర్థమండలం 18 వ సూక్తంలోవున్న 6,7,8,9 ముక్కులవల్లా యింకా ఆనేక యితర సూక్తాలలో వున్న వివిధ ముక్కులవల్లా వర్షనిరోధకుడై జలశీతనాభుల్ని హరించివేసిన వృత్తాసురుణ్ణి యింద్రుడు వధించి జలాధారభూతమైన విశ్వసృష్టి నిత్యజలధారలను ప్రసాదించాడని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది.

వేదభగోళ విజ్ఞానం ప్రకారం యీ వృత్తాసుర ధూమకేతు సంజనన ప్రవృత్త పరివ్యాప్తి సంహారకాండ యావత్తు సృష్టి జరిగిన తరువాత తొలి మన్వంతరమైన "స్వాయంభువ" మన్వంతర కాలంలో యిప్పటికి దాదాపు 184,08,20,000 సంవత్సరాలకు పూర్వకాలంలోనూ 197,12,16,000 సంవత్సరాలకు ప్రారంభంలోనడచిన 12,08,96,000 సంవత్సరాలకాలంలో జరిగివుండవచ్చునని అనిపిస్తున్నది. ఈ వృత్తాసురుణ్ణి సంహరించినవాడు "రోచనేంద్రుడు." విశ్వ వృత్తాసురుల తండ్రి అయిన త్వష్టప్రజాపతి విశ్వకర్మ అనీ యితడు. ఈ వైవస్వత మన్వంతరంలో ప్రస్తుత చతుర్థ్యంలోని ద్వాపరంతంలోను కలియుగ ప్రాభవంలోనూ వున్న పాండవులకాలంలో వున్నాడని కొన్ని పురాణకథలవల్ల తెలుస్తున్నది. అయితే ఆర్షవైజ్ఞానికదృష్టితోగాని ఆధునిక విజ్ఞానదృష్టితోగాని వృత్తాసురుడు యంత నన్నిహిత ప్రాసీనకాలంలోని వాడుగా కనపడడు. పాండవుల కాలంకంటే మరి కొన్నివేల సంవత్సరాలు ప్రాసీనతను సంతరించుకోగల నహుషని కాలంలో ఈ వృత్తాసురవధ జరిగినట్లు మరొక పురాణకథవల్ల తెలుస్తున్నదికాని యిదికూడా వైజ్ఞానికంగా చూస్తే వాస్తవంగా కనపడదు. ప్రహ్లాదుని అనుచరులూ గోత్రీయులూ అయిన కొందరు రాక్షసులను వధించిన కాలంలోనే వారిని వధించిన ఆ యింద్రుడే వృత్తాసురుణ్ణి కూడా వధించినట్లు ఈ రూపంగా ఈ వధ సరసింహావతారానికి స్థితరువాతి కాలంలో అంటే హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశ్యపులకు తరువాతి కాలంలో జరిగినట్లు మరొక పురాణకథవల్ల ద్యోతక మవుతున్నదికాని హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశ్యపులను మించిన శక్తియిక్తులు గల వృత్తాసురుడు అప్పటివాడుగా కనపడడంలేదు. వృత్తుని వధించిన యింద్రుడువేరు- ప్రహ్లాదానుయాయులను వధించిన యింద్రుడు వేరు. వైవస్వతమన్వంతరేంద్రుడు వేరు. సృష్టిప్రారంభమైన తరువాత తొట్టతొలి మన్వంతరంలోనే తోక చుక్కలకే తోక చుక్కవంటి బ్రహ్మాండమైన యీ వృత్తాసుర ధూమకేతువు తన మహావిఘ్నోగొన్నివ్యూలతో విశ్వరూపం దాల్చి వ్యాపించినట్లు కనిపిస్తున్నది. ద్వితీయ మన్వంతరంలోకాని తదనంతర మన్వంతరాలలో గాని యీ వృత్తాసుర ధూమకేతువు దృశ్యమానమై పర్యాప్తి చెందినట్లు కనపడదు.

సక్షత్ర గణాలలో దేవ మానవ రాక్షస గణా లున్నాయి. మహాగ్నివిషరూపాలయిన ధూమకేతువు లన్నీ వివిధ రాక్షస స్వరూపాలే. ఆ యా దేవ మానవ రాక్షస గ్రహసక్షత్ర ధూమకేతువుల అంశతో రకరకాల శిష్టదుష్టశక్తి స్వరూపులు దేవమానవ

రాక్షస పాపాలు వివిధలోకాలలో వుట్టి వారి వారి జన్మకర్మల గతుల కనుగుణమైన సవనజీవితాలను వైవరీలగానే గడుపుతారు. యిది యీ సృష్టిలోని విచిత్రం. వింత! వింతలకు వింత! ఆ జగన్నాటక సూత్రధారి గగనతలంలో నక్షత్రాదుల రూపంలో కథాకథ సంగా నడిపే నాటకాలన్నీ వివిధ లోకాలలో యీవిశ్వసృష్టిలో నడిచేవే. యిదే విధంగా వృత్తానుట ధూమకేతవ్యంతో ఒకానొక మహా విషాగ్ని రూపరాక్షస గుణాలు కలిగి లోకకంటకుడైన వృత్తానురుడు వుట్టి వుండనూ వచ్చును. మహావిష్ణ్వంశానంతూతుడై యింద్రత్వ వృత్తావృతధరిలో మరొక అవతారమూర్తి అవతరించి ఆ మాయా వృత్తానురుణ్ణి సంహరించనూ సంహరించి వుండవచ్చును. వృత్తానురుణ్ణి వధించినందువల్ల ఇంద్రునికి బ్రహ్మహత్యాదోషం వచ్చిందని, ఆదోషంవల్ల యింద్రవదవి కోల్పోగా ఆకాలంలోనే నహుషుడింద్ర వదవి నధిరోపించి భృష్టుడైన తరువాత మహర్షులు ఆసలైన యింద్రుణ్ణి వెలికి తీసుకొనివచ్చి అగస్త్యుని సలహాప్రకారం ఆ యింద్రుణ్ణి వేదమంత్రాలతో బ్రహ్మహత్యాదోష విముక్తుణ్ణి చేసి రిరిగి యింద్రవదవిని అధివసించేట్లు చేసినట్లు ఒక మహాభారత కథ కలదు. అయితే మహాభాగవతంలో వున్న మరొక కథవ్రకాం యిందుకు ఖిన్నవిషయాలు తెలుస్తున్నాయి. “యింద్రవదవిని కోరి తపస్సు చేస్తున్న రెండవ విశ్వరూపుణ్ణి సంహరించినందువల్ల యింద్రునికి బ్రహ్మహత్యాపాపం చుట్టుకొన్నట్లు, ఆతర్వాత యింద్రుడు తన బ్రహ్మ హత్యాపాపాన్ని స్వీకరించవలసిందిగా శ్రీలను, జలాన్ని, వృక్షాలను, భూమిని, కోలగా ఆ యింద్రకృత బ్రహ్మహత్యాపాపాన్ని శ్రీలు రిజోవికారూపంలోను, నీరు యెందుకూ కొలగాని నీటిబుడగల సురుగు రూపంలోను, లతావృక్షాదులు తాము విడిచిపెట్టే బొగ్గువులును గాలి రూపంలోను, భూమి “యిరిణి” రూపంలోనూ అంటే చవిటిసేల రూపంలోను నాలుగు భాగాలుగా స్వీకరించడానికి ఆమోదించి అందుకు ప్రతిఫలంగా లాభంగా కామసుఖానుభవంతోపాటు రిజోవికార దోషదహనరూపంలో సంభోగదోషంపోయేట్లు శ్రీలూ, తమతో వృక్షాశన వైనట్లు పరిశుద్ధంగా తయారయ్యేట్లు జలసమూహమూ, భేదితాలైన రిరిగి ప్రాణవృరోహంతో చిగిచ్చి మొగ్గతోడిగి వూచి కాచేట్లు పృథ్వీలతాదులూ, తనలో యేర్పడిన యేగొయ్యి అయిన దానంతట ఆదే వూడిపోయేట్లుగా భూమి వరా లడుగగా వాటిని యింద్రుడు వ్రసా దించి తన బ్రహ్మహత్యాపాపాన్ని ఆ శ్రీజన, జల, లతావృక్ష, భూములకు, యిచ్చివేసి తాను వవిశ్రు డయ్యాడు” అని మహాభాగవతం కథవల్ల తెలుస్తున్నది. అయితే విశ్వరూపుణ్ణి వధించడంవల్ల బ్రహ్మహత్యాపాపం ఇంద్రుణ్ణి చుట్టుకున్నదా? లేక వృత్తానుటవధివల్ల చుట్టుకున్నదా? అన్న విషయం యీ పురాణకథలవల్ల వివాదాస్పదంగా తయారైనది. అయితే సాయణాచార్యులు ఋగ్వేదం చతుర్థ మండలంలో వున్న 18 వ సూక్తంలోని యీ క్రింది యేడవ ఋక్కుకు భాష్యం వ్రాస్తూ వృత్తానుట వధవల్ల యింద్రుడికి బ్రహ్మ హత్యాపాపం వచ్చినట్లు వ్రాయడం జరిగింది.

కిము ష్వదస్మై నివిదో భనస్తేన్ద్రస్యావద్యం దిధిషస్త ఆపః ।

మమైతాన్ పుత్రో మహతా వధేన పుత్రం జఘన్యాం అన్యజద్వి సిన్ధూన్ ॥

(స. శ్రీ. ఋ. ష్వతీయ సంపుటం- 4వ మండలం- 18వ సూక్తం - 7వ ఋక్కు-320 వ పేజీ)

ఈ ఋక్కుకు సాయణాచార్యులు వ్రాసిన భాష్యప్రాయ మైన వాక్యా లివి.

— “యదేన్ద్రో వృత్తానుట హతవాన్ తదా కాశ్యతీం బ్రహ్మహత్యాం ప్రాప్తవానితి వామదేవస్యాభిప్రాయమున్నీయ అపిః ఆపః. నివిదః మరుత్వతీయశస్త్రే ప్రయుజ్యమానాని “మరుస్తోతో మరుద్గణః” ఇత్వాదీన్ద్రస్తుప్రతిపాదకాని కానిచిత్ పదాని నివిచ్చజ్జేనోచ్యంతే. తా నివిదః అస్మై ఇమం పుత్రపథనిమిత్తం బ్రహ్మహత్యారూపం పాపం ప్రాప్నువన్తమిన్ద్రం కిము ష్వీత్ భవన్త భవన్తి. కిం పదన్తి చిత్. తర్హి ఇన్ద్రం పాపహితం మత్వా నివిదః స్తుపన్తి. కథమిన్ద్రస్య పాపరహితత్వమ్ ? ఉచ్యతే. ఆపః ఫేనరూపేణాన్య ఇన్ద్రస్య అవద్యం బ్రహ్మహత్యాదిరూపం పాపం దిధిషన్తే దారయన్తి. మమ పుత్రః మదీయః పుత్ర ఇన్ద్రః మహతా ప్రభూతేన వధేన-వధ ఇం ప్రజనామైతత్. చక్షేజ పుత్రం జఘన్యాన్ హతవాన్. తతః ఏతాన్ సిన్ధూన్ ఉదకాని వి అన్యజత్ విశేషజ స్త్రైరీత్యేన సర్వం సృష్టవాన్. ఇన్ద్రోణోత్సృష్టా ఆవస్తస్య పాపం జగ్గుహరిత్యర్థః. ”—

(సాయణాచార్య కృత ఋగ్వేదభాష్యం)

అయితే శ్రీ నేమాని వేంకట సరసింహశాస్త్రిగారు ఋగ్వేదం చతుర్థ మండలంలోని 18 వ సూక్తాన్ని ఆంధ్రీకరిస్తూ సప్తమ ఋగనువాద సందర్భంగా “బ్రాహ్మణుల డగు వృత్తుని జంపుటవలన గలిగిన యింద్రుని పాపమును జలసమూహము ఫేనరూపముగా ధరించెను. అందుచేత నింద్రుడు బ్రహ్మహత్యా పాపహితు డయ్యెను” అని సాయణాచార్యభాష్యవాక్యాన్ని ఆంధ్రీకరించుటలో ఉదాహరించి- “వృత్తుడు బ్రాహ్మణుడైనట్లు పురాణకథ కలదు. కాని వేదములో నెక్కడను కనవడదు. ఇంద్రునకు

బ్రహ్మహత్యా పాపమున్నట్లు గానరాదు” - (న. శ్రీ. ఋ - ద్వితీయ సంపుటం - 323వ పేజీ) అని యిందునికి బ్రహ్మహత్యా దోషం లేనట్లు స్పష్టంగా వాయవ్యమేకాక ఇందుని బ్రహ్మహత్యాపాపదోషజ్ఞాపిత్య విషయం వేదప్రామాణికం కాదనికూడా తమ అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించారు. అంతే కాదు. ఋగ్వేదం అష్టమమండలం 32 వ సూక్తంలోని “అహం వృత్రమ్” ఇత్యాది 26 వ ఋక్కును ఆంధ్రీ కరిస్తూ యీ క్రింది విధంగా వుదాహరించారు.

— “వృత్రవధ విషయమై కౌషీతకీ బ్రాహ్మణోపనిషత్తులో (కౌ॥ 3-1. ఐ. బ్రా 7-28) ఇందుగఁడు వృత్రర్షునకు “నేను వృత్రాసురుని (వాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డైనను) జంపిఁచి. బ్రహ్మ వ్రతపాదక ఋక్కుల నెరుంగని వ్యాసులను ముక్కలు ముక్కలుగ నరికి తోడేశ్వవత వేసితిని. మా వ్రతక్షుల ననేకముల నుల్లంఘనముఁ జేసినవారును, బ్రహ్మోదని యావులును గోత్రజాలు నైన పౌలోమ కాల ఖంజనామ రాక్షసుల వధించితిని. ఇట్టివి యెన్ని యొనర్చినను వానిచే (“తస్యమే తత్ర స లోమం చ మా మీయడే”) నా లోమమునకైనను వంకర కలుగలేదు” అని చెప్పెను. ఇంతను నెవ్వరు పూర్వముగ నాత్మజ్ఞానము కలవాఁడై యున్నారో, వారికి మాతృవధ పితృవధ బ్రాహ్మహత్య స్నేయాదు లగు నితర కర్మల దోషములు కలుగవు. ఇట్టి విషయములు మనస్సునం దిడుకొని యిందుగఁడు వృత్రర్షున కాత్మవిద్య బోధించెను. (గీతాఽహంస్యము)” (నే-వే-న-శా) —

(న. శ్రీ. ఋ - తృతీయ సంపుటం - అష్టమమండలం - 32 సూక్తం - 678 వేజీ)

యెంతెంతమంది బ్రాహ్మణులను సంహరించినా “బ్రహ్మహత్యాపాపం మాట దేవు డెరుగనుగాని” - అనలు పాపమే నాదరికి చేరనే చేరలేదు. అనలు “నా వెంటుక ఊడనై నా ఊడలేదనై నాకాదు” - “నా వెంటుక వంక రయినా లిరగలేదు” - అంటే “కదలనై నా కదలలేదు” అన్న అభిప్రాయంతో వృత్రర్షునికి యిందుగఁడు చెప్పినట్లుగా ఉన్న ఆ ఋగ్వేదీయ కౌషీతకీ బ్రాహ్మణోపనిషద్వాక్యా లివి.

— “ప్రతర్థనోహ వై కైవోదాసి రింద్రస్య ప్రియం ధామో వజ్రగామ యుద్ధేన పౌరుషేణ చ తం హేంద్ర ఉపాచః॥ ప్రతర్థన వరం తే దదాసితి స హోవాచ ప్రతర్థన స్త్యమేవ వృణీష్యేత్యం త్వం మనుష్యాం హితతమం మన్యస ఇతి తం హేంద్ర మువాచ నవై వరం వరస్మై వృణీతే త్వమేవ వృణీష్యేత్యం వరో వై తర్హి కిల మ ఇతి హోవాచ ప్రతర్థనోఽథో ఖల్వింద్ర స్సత్యా దేవనేయాయ స్సత్యం హేంద్ర హేంద్రస్య హోవాచ మా మేవ విజానశ్యోతదే వాహం మనుష్యాం హితతమం మన్యేయ స్మాం విజాసియాం త్రిశీర్షాణం త్యాష్ట్ర మహన మవాజ్మతా న్యశీంత్సాలావకేభ్యః ప్రాయచ్చం బహ్వీస్సంధా అత్రకమ్య దివి ప్రహ్లాదన తృణ మహమంతరిక్షే పౌలోమాన్ పృథివ్యాం కాలకాళ్యాం స్తస్య మే తత్ర స లోమచనా మీయడే నయో మాం విజాసియా న్నాస్య కేనచ కర్మణా లోకో మీయతే స మాతృవధే స పితృవధే ననస్తేయే స న భూజహత్యాయా నాన్య పాపంచ న చ కృషో ముఖాన్మీలం వేత్తీతి.” -

(కౌషీతకీ బ్రాహ్మణోపనిషత్తు : తృతీయాధ్యాయం)

వ్యాసు లనేకమంది వున్నా రనడం వాస్తవం. వారిలో “బ్రాహ్మజ్ఞానాభిజ్ఞులయిన వ్యాసులను సంహరించాను” అని యింద్రు డన్నట్లు యీ ఉపనిషద్వాక్యంలో వున్నా యిందుగఁడు బ్రాహ్మజ్ఞానాభిజ్ఞులైన - అంటే - అజ్ఞాను లయిన వ్యాసులను కాక - బ్రాహ్మజ్ఞాన విరోధు లైన వ్యాసులను వధించినట్లు గ్రహించడం సముచితం కాగలదు. అస లిక్కడ “వ్యాసులా? వ్యంసులా?” అన్న సంగతి చర్చనీయాంశమై వేరే ఉండనే వున్నది. “వ్యంసు”డంటే మోసగాడు - వంచకుడు అని అర్థం. అయితే యింద్రుడు బ్రహ్మహత్యా పాపవంకిలుడు కాలేదని యీ ఉపనిషద్ వాక్యాలు చెబుతున్నా యిది వాస్తవంగా కనవడదు. విశ్వకర్మ అయిన త్వష్ట ప్రజావతి బ్రాహ్మణుడు. త్వష్ట ప్రజావతివల్ల రచనకు కలిగిన విశ్వరూపుడు త్రిశిరస్కుడై మహాగ్రతవస్సుచేసి దేవగురువైన బృహస్పతి పీఠాన్ని అధిరోపించడానికి తగిన మహాన్నత స్థానాన్ని సంపాదించాడు. యింద్రుడు చేసిన అగౌరవం కారణంగా ఆదృశ్యమయిపోయిన బృహస్పతియొక్క దేవగురువు పీఠాన్ని యింద్రుడి దేవతల కోరికపై అధిరోపించిన విశ్వరూపుడు తన తల్లివైపు బంధువులైన రాక్షసులకుకూడా దేవతలు తన కిచ్చే యజ్ఞభాగాలను వంచి పెడుతూ ఈ అధర్మ క్రియతో యింద్రుని అగ్రహానికి గురై సంహరింపబడ్డాడు. ఈ విశ్వరూపుడు దేవగురువు పీఠాన్ని అధిరోపించినా దేవతలీ యాయగా దేవతలకు మాత్రమే ఈయవలసిన యజ్ఞభాగాలను దేవతలతోపాటు సమానప్రతిపత్తితో లోకకంఠకులైన రాక్షసులకుకూడా వంచిపెడుతూ అధర్మకర్మకాండకులోనై తన డైవీయమైన పుణ్యశక్తిని క్రమంగా కోల్పోయి వుంటాడుకాబట్టి అటువంటి విశ్వరూపుణ్ణి వధించిన యింద్రునికి బ్రాహ్మహత్యాపాపం వచ్చివుండకపోవచ్చును. యింక రెండవ విశ్వరూపుడు త్వష్ట ప్రజావతిచేత కృత్రిమంగా యింద్రునిమీద కోపంతో సృష్టించబడినవాడై కేవలం యింద్రువదపీ కాంక్షతో మాత్రమే అబ్రాహ్మజ్ఞుడై

ఘోరాతిఘోరమైన తపస్సుచేస్తూ వచ్చాడు. అందువల్ల ఈ విశ్వరూపుడు జన్మతఃకాని బ్రహ్మజ్ఞత్వంతోకాని దాగ్రహణం కాదుకాబట్టి యితనిని వధించటంవల్లకూడా యింద్రుడికి బ్రహ్మహత్యాదోషం అంటివుండకపోవచ్చును. యింక వృత్రాసురుడు తొలివిశ్వరూపునివలె చనితన తస్వప్రజాపతి దంపతులకు సంజనితుడైనవాడు కాదు. తస్వప్రజాపతి మహాగంగా యింద్రద్వేషరూపం దాల్చి పోల్చిన మహాత్మర యజ్ఞాన్ని హోమగుండంనుంచి అగ్నిస్వరూపుడుగా ఉద్భవించినవాడు వృత్రాసురుడు. సహజంగానే మంత్రపూతమైన పవిత్ర యజ్ఞాన్నిగుండంనుంచి అగ్నితేజస్సుడై సంజనితుడైన వృత్రాసురుడు యింద్రసంహారాద్ధమై ఉద్భవించాడు. యింద్రుని సంహారమే వృత్రాసుర జన్మలక్ష్యం. జీవితలక్ష్యం. మహాశక్తివంతుడుగా పుట్టినా వృత్రాసురుడు బ్రహ్మ నుద్దేశించి ఘోరతపస్సుచేసి బ్రహ్మజ్ఞానంతోపాటు బ్రహ్మప్రత్యక్షాన్నినైతం సాధించి అనేకానేకవరాలు పొంది బ్రహ్మజ్ఞులకు బ్రహ్మజ్ఞుడుగా రూపొందాడు. వృత్రాసురుడు మహాగ్నిరూపంతో దశదిశలా వ్యాపించి యింద్రసంహారలక్ష్యంతో లోకకంటకంగా రూపొంది ప్రకృతి విరుద్ధమైన వ్యవస్థతో జలశీతనాథులనునైతం హరించి అనేక రూపాలలో ప్రకృతిమాతనే ఖోభపెట్టాడు. అయినా యిన్ని పాపకర్మలతో అతడి వుజ్యం సారిస్తున్నా-బ్రహ్మజ్ఞులకు బ్రహ్మజ్ఞుడైన బ్రహ్మజ్ఞునిగా బ్రహ్మ సాక్షాత్కారంతో అతనినుంచి అనేకవరాలు పొందినకారణంగా యింద్రునికి ఎదురొడ్డి వృత్రాసురుడు మహాశక్తివంతుడుగా నిలిచాడు. ఇంద్రుడు యెన్నిసార్లు యుద్ధంచేసినా వజ్రాయుధ ప్రయోగంచేసినా వృత్రాసురుణ్ణి సంహరించలేకపోయాడు. అతనిపై విజయం సాధించలేకపోయాడు. కాగా చివరికి వృత్రుడు యింద్రుణ్ణి సంహరించడానికై ఆఖిచాక్రియతో మంత్రప్రయోగం చేస్తూ వుంటాడు. అప్పుడు యింద్రుడు తన వజ్రాయుధాన్ని అనేకసార్లు ప్రయోగించి వృత్రుని వేదమంత్రోచ్ఛారణలో స్వరదోహాలు వచ్చేట్లుగా చేస్తాడు. వేదమంత్రప్రయోగం చేస్తున్న వృత్రుడు “ఇంద్రశత్రుర్వర్జస్వ” అన్న వాక్యాన్ని స్వర నిర్దేశంతో “యింద్రునియొక్క శత్రువును వృద్ధిపొందించుము” అని అర్థం వచ్చేట్లు చదవా లనుకొని యింద్రుని వజ్రాయుధంతవల్ల జరిగిన స్వరాల తక్కిబ్బుతో “యింద్రుడైన శత్రువును వృద్ధిపొందించుము” అని అర్థం వచ్చేటట్లుగా మంత్రోచ్ఛారణ చేస్తాడు. ఈ ప్రయోగంతో యింద్రునికంటే శక్తివంతుడుగా రూపొందా లనుకున్న వృత్రాసురుడు యింద్రునికంటే బలహీనుడై పోగా- యింద్రుడు మరింతగా శక్తివంతుడు అవుతాడు. అప్పుడు యింద్రుడు-వృత్రాసురుడు బలహీనుడైన అదను చూచుకొని తిరిగి వజ్రాయుధప్రయోగంచేసి వృత్రాసురుని శిరస్సును ఛేదిస్తాడు. “ఇంద్రుడు వృత్రాసురుని శిరస్సును ఖండించలేదనీ, ఋషులు దేవతలు ప్రార్థించగా మహేశ్వరుడు వృత్రాసురుని తపశ్శక్తిని హరించగా ఆ తరువాత యింద్రుడు వజ్రాయుధంతో వృత్రాసురుణ్ణి కొట్టి అతని జవనత్వాలను పోగొట్టి ఓడించాడనీ, ఈ విధంగా ఓడిపోయిన వృత్రుడు యింద్రపదవివంటి వాటిమీద వ్యామోహం లేనివాడుకాబట్టి “అవి చలితుడై” వుండగా రాక్షస గురువైన శుక్రాచార్యుడువచ్చి “ఎందు కిట్లా అవిచలితుడవై ఉన్నావు?” అని ప్రశ్నిస్తే కలిమిలేములు కాల వశాలు. బుద్ధి జ్ఞానం లేనివారు వాడివల్ల నుఖదుఃఖాలు పొందుతారు. నా కటమంటి ఆశాపాశాలు ఏమీ లేవు” అని వృత్రుడు సమాధాన మిచ్చాడనీ, అయినా శుక్రాచార్యుడు వృత్రుని వరీక్షించడానికి యెంతవాదించినా తన కేకోరిక లేదనీ యింద్రశక్తికి మూలమైన మహావిష్ణు మహిమను బోధించి అతనిలో ఐక్యమయ్యే మార్గాన్ని తెలుపవలసిందనీ వృత్రుడు కోరగా- శుక్రుడు అప్పుడే అక్కడకు వచ్చిన సనత్కుమారుణ్ణి వృత్రాసురుడికి విష్ణుమాహాత్మ్యం చెప్పవలసిందిగా కోరినట్లు- తరువాత సనత్కుమారునివల్ల మహావిష్ణు మాహాత్మ్యం విని వృత్రుడు తనకైతాను ప్రాణాలు విడిచి ఆ ఆనంతుణ్ణి చేరినట్లు” మహాభారతంలోనే ఒకానొక కథ వున్నది. ఇది వాస్తవం కాదు. వైగా యింద్రుడు వృత్రాసురుని శిరస్సును ఖండించినట్లు ఋగ్వేదంలోనే స్పష్టంగా ఉన్నది.

అయమిన్ద్రో మరుత్సఖా వి వృత్రస్యాభినచ్చిరః । వజ్రేణ శతపర్వణా ॥

(స. శ్రీ. యు. - తృతీయ సంపుటం - 8 వ మండలం - 76వ సూక్తం - 2 ఋక్కు - 903 వ పేజీ)

మహాహోమాన్ని స్వరూపుడుగా, తపస్సంపన్నుడుగా, బ్రహ్మజ్ఞునిగామాత్రమే కాక బ్రహ్మ ప్రత్యక్షాన్నినైతం పొంది అనేక వరాలు పడసిన వృత్రాసురుణ్ణి వధించడం గురించి యెవరు ప్రశ్నించినా ప్రశ్నించక పోయినా యింద్రుని తల్లియైన అదితి, శ్రీ మహావిష్ణువూ వీరిద్దరూ ఆక్షేపించినట్లు ఆ ఆక్షేపణను రాక్షసగురువైన శుక్రాచార్యుడునైతం తిరస్కరించి “ఒకవేళ నీవు వృత్ర హంతకుడై నయింద్రుణ్ణి సంహరించితే నీవు కూడా చంపబడతావు” అని ఆ శ్రీ మహావిష్ణువునే శుక్రాచార్యుడు బెదిరించినట్లు “ఉతమాతా” ఇత్యాది ఋగ్వేద ఋక్కుకు అనేకమంది భాష్యం వ్రాశారు.

ఉత మాతా మహిషమన్యవేనదమీ త్వా జహతీ పుత్రదేవాః ।

అథాబ్రవీద్ వృతమిద్దో హనిష్యన్ తస్యే విష్ణో వితరం వి క్రమన్య ॥

(న. శ్రీ. ఋ. - ద్వితీయ సంపుటం - 4 వ మండలం - 18 వ సూక్తం - 11 వ ఋక్కు-321 వ పేజీ)

వృత్రవధ విషయంలో రాక్షసగురువైన శుక్రాచార్యుడు కూడా యింద్రుణ్ణి సమర్థించాడంటే వృత్రవధ యెంత సహేతుకమైనదో అర్థం అవుతుంది. అయినా యింద్ర, అదితి, వామదేవులు ఋషులుగాను దేవతలుగా నైతం రూపొంది వున్న ఈ 18వ సూక్తంలోని ఋక్కులకు ప్రాసీనులు వాగిన భాష్యాలు ప్రామాణికమైనవిగా కనిపించడంలేదు. సూక్తదృష్టలైన ఋషులెవరో, మంత్రాధిదేవతలెవరో తెలియని పరిస్థితులలో లభించిన ఈ సూక్తగత ఋక్కులకు “ఆర్షవిజ్ఞానరహితులైన భాష్యకర్తలు వాగిన వ్యాఖ్యానాలు వరమ ప్రామాణికాలు” అని చెప్పడానికి పీలులేదు. యింద్రుని నేకమంది వుండగా “యింద్రుడు ఒకడే వున్నట్లు ఆ ఒక యింద్రుడే ధర్మపీఠంగా యదేచ్ఛాకర్తృలు అచరించాడు కాబట్టి నేనుకూడా యదేచ్ఛావర్తనుడ సవుతా నని వామదేవుడు యెదురుతిరిగినట్లు దానికి యింద్రునితోనహా అదిత తలచివచ్చి సమాధానం చెప్పినట్లుగానూ వున్న సంభాషణా వ్యవస్థను పురిస్కరించుకొని అవతరించిన భాష్యాలు కొంచెమైనా ప్రామాణికాలని యెట్లా చెప్పగలం? యింద్రునికి వృత్రునితో జరిగిన అనేక యుద్ధాలలో వృత్రాసురుని అనుచరించిన అనేక మందిని యింద్రుడు సంహరించినట్లుకూడా అష్టమమండలంలోని ఈ క్రింది ఋక్కులవల్ల స్పష్టమవుతున్నది.

తువిగ్రీవో దపోదరః సుభాహరస్తపో మదే । ఇన్దో వృత్రాణి జిమ్నుతే ॥

ఇన్ద్రో ప్రేహి పురస్తస్యం విశ్వస్యేశాన ఓజసా । వృత్రాణి వృత్రహజ్ఞహి ॥

(న. శ్రీ. ఋ - తృతీయ సంపుటం - 17 వ సూక్తం-8-9 ఋక్కులు - 587 పేజీ)

అంతేకాదు. దేవతల యజ్ఞభాగాలను అధిష్టవృత్తితో రాక్షసులకు యిస్తున్న తొలివిశ్వరూపుణ్ణి యింద్రుడు సంహరించాడన్న కోవంతో అతని తండ్రి అయిన త్వష్టప్రజావతి యింద్రుణ్ణి పదపీఠ్యుణ్ణి చేసి యింద్రవధవి నధిష్టించడానికై తపస్సుచేసే మరొక విశ్వరూపుణ్ణి సృష్టించాడు. ఈ రెండవ విశ్వరూపుణ్ణికూడా యింద్రుడు సంహరించేసరికి మరింత ఉగ్రుడైన త్వష్ట అసలు ఇంద్రుని యింద్ర వధపీఠ్యత్వకోసం కాదు-యింద్రుణ్ణి సంహరించి హరించేయాలనే దృష్టితో ఆ లక్ష్యనిర్దిష్టం వృత్రాసురుణ్ణి సృష్టించాడు. యింద్రుడు నానా అవస్థలూ వడి వృత్రాసురుణ్ణి కూడా సంహరించిన తరువాత- “త్వష్ట మరింతగా ఆగ్రహించి వట్టుదలకుపోయి మరొక మోర రాక్షసుణ్ణి యెవణ్ణి సృష్టిస్తాడో? లేక తనకు తానుగానే యింద్రవధకు పూనుకుంటాడోయేమో” అన్న భయం యింద్రునికి కలగడం సహజం. అందువల్ల యింద్రుడు ముందాలోచనతో దూరదృష్టితో ఈ విలయాలకు కారకుడైన అసలు త్వష్టప్రజావతినే సంహరించాడని ఈ ఋక్కు పేర్కొంటున్నట్లు ప్రాసీనులైన అనేకమంది వేదజ్ఞులు భావించారు.

కస్తే మాతరం విధవామచక్రచ్ఛయం కస్త్యామజిఘానచ్చరస్తమ్ ।

కస్తే దేవో అధి మార్జిక అసీద్ యత్ ప్రాక్షిణాః పితరం పాదగృహ్య ॥

(న. శ్రీ. ఋ-ద్వితీయ సంపుటం. 4 వ మండలం-18 వ సూక్తం-12 ఋక్కు-321 పేజీ)

ఈ ఋక్కును పురిస్కరించుకొని యింద్రుడు త్వష్టప్రజావతినీ సంహరించి వృత్రాసురుని తల్లిని అంటే త్వష్టప్రజావతి భార్య అయిన “చచన”ను విధవగా చేసినట్లు కొందరు భావించారు. అయితే వేరే ఇంకొందరు అసలు యింద్రుడు తన తండ్రినే సంహరించి తన తల్లినే విధవను చేశాడని యిదే ఋక్కులో పేర్కొనబడినట్లు భావించారు. ఏది యేమైనా యింద్రుడు ఎన్నెన్ని బ్రహ్మహత్యలు కావించినా విశ్వశ్రేయస్సుకోసం చేసిన ఈ హత్యలవల్ల యింద్రునికి బ్రహ్మహత్యా పాపం రాకపోయినా - మహాయజ్ఞాన్ని స్వరూపుడగా అవతరించి బ్రహ్మజ్ఞానిగా బ్రహ్మ వ్రత్యక్షంతో ఆతనివద్ద నుంచి అనేక వరాలు పొందిన తొలి విశ్వరూపుని మించిన మహాబ్రహ్మజ్ఞుని అయిన వృత్రాసురుణ్ణి సంహరించడంవల్ల యింద్రునికి బ్రహ్మహత్యా పాపం అంటి ఉండవచ్చును. అవర బ్రహ్మ అయిన త్వష్టప్రజావతినీ సంహరించడంవల్ల కూడా బ్రహ్మహత్యా దోషం యింద్రునికి సంప్రాప్తమై ఉండవచ్చును. ఆశ్వమేధయాగం చేయించడంవల్ల యింద్రుని బ్రహ్మహత్యాపాపాన్ని పోగొట్టవలసిందని ఋషులకు ఆగమ్యుడు సలహా ఇచ్చినట్లు ఋషులు ఆ సలహాను పాటించి తద్రూపంగా యింద్రుణ్ణి బ్రహ్మ హత్యాపాప విముక్తుడుగా చేసి వున్నట్లు చేసినట్లు వురాణాలలోనే కథలు వున్నాయి. వివిధ వేదమంత్రాలతో, శుద్ధస్వరాలతో

విశుద్ధ సామాలతో యిందుగ్గిడు వ్రజాశీత పాపపంకిలుడై వుసిత డయ్యాడని ఋగ్వేదంలోనే వక్కాణించబడినట్లు యిదివరకే పేర్కొనడం జరిగింది. దుష్టస్వరమంతోచారజలతో ఆశ క్తుడై పోయిన పృథ్వినురుణ్ణి యిందుగ్గిడు సంహరించుతున్నప్పుడు వృతుగ్గిడు ఆగ్రహించి “సీవు ఇటుకరాయివై ఉండువుగాక!” అని యిందుగ్గిణ్ణి శపించినట్లు, ఆ తరువాత యిందుగ్గిడు మహావిష్టువును పార్థింబి అతని అనుగ్రహంతో శాపవిముక్తి పొందినట్లు, మహాభారతంలో వేరొక కథకూడా వున్నది. దీనివల్ల పృథ్వినురుడు యెంతటి శక్తి సంపన్నుడుగా ఉద్భవించాడో “యెంతటి మహాగ్ని తేజస్వరూపుడుగా వెలిగిపెద్దవాడై విస్తృత వ్యాప్తి చెందాడో! మనం గ్రహించ వచ్చును. అయినా యిందుగ్గిడు సామాన్యుడు కాడు. “మహావిష్టుండా సంభూతుడు. బ్రహ్మహుహేశ్వర స్వరూపుడు. మహావీరుడు. పీఠహుహేశ్వరుడు.” అనడంలో విశేషంలేదుగాని బ్రహ్మ స్వరూపుడుగాను, పీఠబ్రహ్మ స్వరూపుడుగాను, ఈ క్రింద ఋక్కులో వేదమే వర్ణించిందంటే యిందుగ్గిడు యెంతటివాడో మనం గుర్తించవలసి వుంటుంది.

బ్రహ్మన్ వీర బ్రహ్మకృతిం జషాణో ౭ర్వాచీనో హరిభిర్యాహి తూయమ్ ।

అస్మిన్నా ఘ సవనే మాదయస్వోప బ్రహ్మాణి శృణవ ఇమానః ॥

(స. శ్రీ. ఋ - తృతీయ సంపుటం - 7 వ మండలం - 29 వ సూక్తం - 2 ఋక్కు-111 పేజీ)

యింద్రుడు ఒక్కడు కాదన్నది కళ్ళకు కడుతున్న నగ్నసత్యం. నీచాతి నీచాలైన అనేక అకృత్యాలకు కేవల స్వార్థ పరత్వంతో అనహన ఈర్ష్యాద్వేషాలతో దేవ మానవ రాక్షసాది భేదాలు లేకుండా అందరినీ అష్టకష్టాలపాలు చేసిన దుష్టేంద్రుని సంగట కాదు. విశ్వశ్రేయస్కరుడూ, సృష్టిస్థితి లయాత్మకమైన ప్రకృతి ప్రభా ప్రతిభాసంపన్నుడూ, త్రిమూర్త్యాత్మకుడూ, అయిన యింద్రుడు దేవేంద్రుడే అవుతాడుకాని మానవేంద్రుడూ కాడు. రాక్షసేంద్రుడూ కాడు.

ద్వైతా ద్వైత తు డు :

వామనావతారానికి మూలమైన మహావిష్టు చైత్రతాచైత్ర రూప వ్యవస్థను త్రిపాదాత్మక విశ్వవ్యాపిత్య వ్యవస్థను ఋగ్వేద అష్టమ మండలంలోని 52 వ సూక్తంలోవున్న యీ క్రింది రెండు ఋక్కులలోనూ చక్కగా అభివర్ణించడం జరిగింది.

య ఉక్థా కేవలా దధే యః సోమం ధృషితా పిబత్ ।

యస్మై విష్టుప్రీతి పదా విచక్రమ ఉప మిత్రస్య ధర్మభిః ॥

యస్య త్వమిన్ద్రో స్తోమేషు చాకనో వాజే వాజిచ్ఛతక్రతో ।

తం త్వా పయం సుదుఘామివ గోదుహో జిహూమసి శ్రవస్యవః ॥

(స. శ్రీ. ఋ. - తృతీయ సంపుటం - 729-794 పేజీలు)

శ్రీమహావిష్టువుకు సంబంధించిన విభిన్న వివిధ అవతారాలన్నీ కేవల చైత్రతవరాలో అచైత్రతవరాలో అయి మాత్రమే అవతరించాయి. కాని వామనావతారం ఒక్కటిమాత్రం అటు చైత్రతవరంగానూ-యిటు అచైత్రతవరంగానూ రెండింటికీ ప్రతీకగా వెలు గొందడం విశేషం. సృష్టి స్థితి లయాత్మకత్వంలో లయానంతరమహావిష్టు శక్తి స్థితి వ్యవస్థనుసైతం శాశ్వతంగా ప్రతిబింబించే యీ చైత్రతాచైత్రత దేవతాప్రతిపాదన మహత్తరమైనది.

ఆదిత్యుడు వేరు - సూర్యుడు వేరు

ఆదిత్య సూర్యులవ్యాధి శబ్దాలు పర్యాయపదాలుగా బ్రాహ్మణాలకు పూర్వకాలంనుంచికూడా భ్రమ ప్రమాదాలకు లోనై భావించడం జరిగింది. ఆదిత్య మహాగ్రహాలు ద్వారా సంఖ్యకుమాత్రమే పరిమితాలు. సూర్యులు అంటే సౌరమండలాలు లెక్కకు మిక్కిలిగా యెన్నివున్నాయో యేవరూ చెప్పలేనన్నీ వున్నాయి. ఈదృష్ట్యానే “ఆదిత్యా ద్వారా” అని ఆదిత్యులు పన్నిండుగా చెప్పిన వేదమే “దశదిశో నానా సూర్యాః” అని దశదిక్కుల్లోనూ అనేకమంది సూర్యులున్నారని చెప్పింది. ఆ సౌరగోళాలను సంఖ్యాపరిమితితో బంధించి గణించి గణించలేకపోయింది. బ్రాహ్మణాలకాలంనుంచి ఆదిత్యశబ్దాన్ని సూర్యపర్యాయ వాచకంగా పొరపాటుగా చెప్పకొనడం

జరుగుతున్నది. “ద్వాదశ మాసాః పంచరత్నవస్త్రయః ఇమే లోకా ఆసావాదిత్య ఏకవింశః” (ఐ. బ్రా. 1-30) † అని ఐతరేయ బ్రాహ్మణంలో పౌరపాటుగా చెప్పినదాన్ని వట్టుకుని “ఆదిత్యు డంటే సూర్యుడేనని చైత్రాది-లేదా-మేషాది ద్వాదశ మాసాత్మకత్వంలో సూర్యుడు ద్వాదశాదిత్యులుగా పరిగణనకు వచ్చాడనీ” అతి ప్రాసీనకాలంనుంచి పండితులు భావించి వివిధ శాస్త్రాశాస్త్ర గ్రంథాలలో వ్రాసిపెట్టడం జరిగింది. అనేక సౌరమండలా లున్నాయని వేదమే ఘోషిస్తుంటే సూర్యులు పండ్రెండుగురున్నారని ద్వాదశ సంఖ్యకు పరిమితం చెయ్యడమేమిటి అజ్ఞానం కాకపోతే ! వేదభగోళ విజ్ఞానప్రకారం ఆదిత్యులు వేరు, సూర్యులు వేరు. వేద విజ్ఞానాన్ని అనుసరించబట్టి “ఆదిత్యానామహం విష్ణుః జ్యోతిషం రవిరంశమాన్” అని భగవద్గీత ఆదిత్యులలో విష్ణువనే ఆదిత్యుడుగాను, ప్రకాశ వంతమైన సూర్యుల్లో “రవి” అనబడే సూర్యుడుగాను వివేచించి ఆదిత్య-సూర్యగ్రహాలు విభిన్నమైనవని స్పష్టపరిచింది. ప్రమతాచార్యులు మువ్వరూ యీ విభిన్న ఆదిత్య-సూర్యవ్యవస్థలను వేద ప్రోక్తాలుగా గుర్తించలేక యీ సందర్భంలో ఆదిత్య శబ్దాన్ని సౌరవర్ణించేసి భగవద్గీతా భాష్యాలలో వ్యాఖ్యలు వ్రాయడం జరిగింది. ఒకే ఒక శ్లోకంలో తన రూపంగా వివేచన చేయడంలో పునరుక్తిగా ఆదిత్య-రవులను యెందుకు పేర్కొంటాడనైనా వారు ప్రశ్నించుకోకుండా ఏకార్థకత్వ ప్రతిపాదన చేశారు. అయితే ఋగ్వేదం ఆష్టమ మండలంలో 69వ సూక్తంలో ఉన్న యాక్రించి ఋక్కులో ఆదిత్య స్థానాలు ఉన్న ప్రసంగం (21 సంఖ్యకు) పరిమితాలుగా అభివర్ణించిపేర్కొనడం జరిగింది.

ఉద్యద్భిద్భస్య విష్ణవం గృహమిన్ద్రోశ్చ గన్వహి ।

మధ్యః పీత్యా సచివహి త్రిః సప్త సఖ్యః పదే ॥

(స. శ్రీ. ఋ. తృతీయసంపుటం-964-867 పేజీలు)

ఆదిత్యులు ద్వాదశసంఖ్యకు పరిమితాలుగదా! మరి ఆదిత్యస్థానాలు 21 గా యేవిధంగా ఉంటాయి?” అని సందేహం రావడం సహజం. ఆదిత్య నామకమహాగ్రహాలు ద్వాదశ సంఖ్యకు (12) పరిమిత లనడంవాస్తవం. ఒక్కొక్క ఆదిత్యుడు కొన్ని కొన్ని సౌరమంత్రాలకు ఆధిపత్యం వహించి పరిభ్రమిస్తూవుంటాడు. అంటే అనేక గ్రహ నక్షత్రాదిగోళాలను తన పరిధిలో స్థితికాల పరిభ్రమణ బద్ధంచేస్తూ సూర్యుడు వేలుగొండుతన్నట్లే- మన సౌరమండల పరిధిలో అనేక గ్రహనక్షత్రాదులు బద్ధమైవున్నట్లే అనేక సౌరమండలాలు ఒక ఆదిత్య మహాగ్రహ పరిధిలో ఆ మహాగ్రహాశక్తి లోబడి పరిభ్రమిస్తూవుంటాయన్నమాట. ఇటువంటి మహాగ్రహ రూపాలైన ఆదిత్య మహాగ్రహాలు మొత్తం పన్నిండు ఉన్నాయి. ఈ పన్నిండు ఆదిత్య మహాగ్రహాలలోను “విష్ణు” నామకమైన మహాగ్రహం మిగిలిన పదకొండు ఆదిత్య మహాగ్రహాలకంటే మరింత మహత్తరమైనది. మహిమాన్వితమైనది. మహావిష్ణునామక ఆదిత్య మహాగ్రహానికి సృష్టి స్థితిలయాత్మక మహాశక్తులన్నీ సమానశక్తితో అసమాన పీఠత్రయంగా త్రిస్థానాలుగా మూర్తీభవించి ఉంటాయి. కాని మిగిలిన పదకొండు ఆదిత్యమహాగ్రహాలలోను విష్ణుస్థితశక్తి అతిసామన్యంగావుండి అవి అటు దశవిధబ్రహ్మకళాశక్తులతోనూ

† ఏకవిశాంతి స్థానాలు అంటే ద్వాదశమాసాలు అయిదు-మూడు ఋతువులు అని మొత్తం $12 + 5 + 3 = 21$ అని బ్రాహ్మణాలకాలంనుంచి భావించడం జరిగింది. ఇది శుద్ధ పౌరపాటు. ద్వాదశ మాసాలు సంవత్సరకాలంలో భాగాలేకాని స్వతంత్ర వ్యవస్థ కలవి కావు. వేద భగోళ విజ్ఞానప్రకారం ఆరు ఋతువులు సంవత్సరకాలంలో సామాన్యవ్యవస్థ కలవి. పంచ ఋతువులు సకృత్తుగా వచ్చే లు ప్రమాన వ్యవస్థకులోనైన సంవత్సర కాల ఋతువ్యవస్థకు సంబంధించినవి. “త్రినాభి చక్రమ్” ఇత్యాది దీర్ఘతమపరిధిల ఋక్కును పురస్కరించుకొని మూడు పెద్ద ఋతువులని కొందరు బ్రాహ్మణాల కాలంలోనే భావించారుకాని అవి మూడు పెద్ద ఋతువులు కావు. రెండు ఋతువులు ఒక నాభిగా పరిగణనకు వచ్చే త్రికాలాత్మక వ్యవస్థను (వేసాకాలం-వర్షాకాలం-శీతాకాలంగా) ప్రతిబింబించేది “త్రినాభి” వ్యవస్థ. ఇది ఉష్ణ-జల-శీతనాభులకు ప్రతీకగా నిలిచిన కాలవ్యవస్థ. ఇదికూడా ద్వాదశ మాసాల వలె, షడ్భుతువుల వలె, లు ప్రమాన భరితాలైన పంచ ఋతువుల వలె సంవత్సరాత్మక కాలవ్యవస్థలో అంతర్గతాలు మాత్రమే. వీటిని ఆదిత్యస్థానాలుగా కాదు కనీసం సూర్యస్థానాలుగా పేర్కొనాలన్నా యిందులో నిర్ణీతమైన వ్యవస్థ లేదు. ఈ వ్యవస్థను శుక్ల-కృష్ణ వజ్రాలకు, 360-లేదా 365 రోజులకు- దివారాత్రులకు నైతం వర్తింపజేయవచ్చును. అయినప్పుడు యీ స్థానాలు ఏకవింశతి సంఖ్యకు పరిమితం కానేరవు. కావు. కాగా యీ పై బ్రాహ్మణ వాక్యార్థం అప్రామాణికమని వేరే చెప్ప సవనరంలేదు.

దశవిధ దుద్రకశా శక్తులతోనూ ప్రతి ఆదిత్యగ్రహమూ బ్రహ్మ శివ స్థానాలలో ఒక్కొక్కటి యిరవై స్థానాలు - పీఠాలు - కలిగిఉంటుంది. కాగా సృష్టిలయాత్మక శక్తులతో విష్ణ్వితరాలైన ఆదిత్య మహాగ్రహాలు వింశతి (యిరవై) స్థాన వ్యవస్థలతో నిలువగా మహావిష్ణునామకాదిత్య మహాగ్రహం ఏకైక మైన మహత్తర మహామహిమాన్విత సమానానమానశ క్రిప్తహానంవ లితమై నంకలితమై సృష్టి స్థితిలయాత్మక మహాశక్తి కేంద్రంగా వెలుగొందుతుందన్నమాట. అందువల్లనే ఆదిత్యులు ద్వారక సంఖ్యకు పరిమితాలే అయినా యీ మహావిశ్వసృష్టిలో వాటి మహాస్థానాలు ఏక వింశతగా - [యిరవై యొక్కటిగా] - ఋగ్వేదం ఆభివర్ణించింది. ఆనలు అనేకానేక సౌరమండలాల వ్యవస్థనే గుర్తించలేని నేటి ఆధునిక విజ్ఞానలోకం వేదర్థులు తమ దివ్య చతువుతో గుర్తించిన సౌరమండలాలకు మూలభూతాలై ఆధారభూతాలైన ఆదిత్యమహాగ్రహవ్యవస్థలను సృష్టి - స్థితి లయాత్మక వ్యవస్థల మూలశక్తి స్వరూపాన్ని యెప్పటికీ గుర్తించగలుగుతుందో! యెన్నెన్ని జన్తులకు యెన్నెన్నికొట్ట సంవత్సరాలకు గుర్తించ గలుగుతుందో!

న దు లు

ఆత్యంత ప్రాచీనకాలంలో ఆహ్వానంగా అగాధంగా ఖగోళపరిశోధనలుచేసిన వేదర్థులు ఆనంత విజ్ఞాన పరిశీలనకాలైన వేదవిషయాలను విజ్ఞాన పరిశీలనలనుదృష్టిలో పెట్టుకొని యీ విజ్ఞానాన్ని సర్వజనవ్యాప్తం చెయ్యడానికి - వీలైనంత యొక్కవ కాలం విజ్ఞానాన్ని ప్రజల్లో నిలవడానికి భూగోళంమీద ఖగోళవర్ణించుకొన్న ఒకానొక చిత్రపటంవంటి వ్యవస్థను యేర్పరచినట్లు కనిపిస్తున్నదని కొన్ని విశేషాలను నా పరిశోధనాచరణ “శ్రీ విరూపాక్ష - శ్రీరామశాసనములు; - ఆరవీటి వంశచరిత్ర”† అన్న గ్రంథంలో కొంత వివరించి వున్నాను. వేదఖగోళ విజ్ఞానాలు ఖగోళంలోవున్న వివిధ గ్రహనక్షత్రాదుల పర్గాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని వాటికి చిహ్నంగా వర్ణితమైన వస్తువులనిర్దేశాలతో ఒక చిత్రపటంవలె భూమిమీద వివిధ ప్రాంతాలకు యేర్పరచినట్లు కనిపిస్తున్నది. ఆర్షవిజ్ఞానందృష్ట్యా అగాధమైన సృష్టివ్యవస్థను పరిశీలిస్తే ఒక్క భూమండలమేకాదు మొత్తం సృష్టి భగవంతుని ఒక లీలగా క్రీడగా కనిపిస్తుంది. దీన్ని లీల ఆనందం తప్ప మన ప్రాచీనులు మరొకమాట ఆనందే పోయారు. ఈ లీలలో అగాధమైన విచిత్రం కూడా వున్నదేమో అనిపిస్తుంది. భూమండలంలో ఆర్యావర్తానికి, ఈ రూపంగా ప్రాచీన భారతదేశానికి, సృష్టిలో సహజంగా ఒక విశిష్టత వున్నట్లు కనిపిస్తున్నది. ఖగోళంలో ఉత్తరదిగ్భాగంలో బ్రహ్మాండమైన హిమగోళాలున్నాయని ఆధునిక ఖగోళశాస్త్రజ్ఞులు భావిస్తున్నారు. కొద్ది సంవత్సరాలక్రిందట ిష్యోలో ఎడారివంటి ఒక పెద్దపర్వదేశంలో ఒక గామమంత బృహత్తరమైన మంచుగర్జ ఆకాశంలోనుంచి వడింది. దీనిని పరిశీలించిన తరువాత ఉత్తరఖగోళంలో హిమగోళాలున్నాయని రష్యావైజ్ఞానికులు అభిప్రాయపడ్డారు. పార్శ్వత అనబడిన నక్షత్రపుంజం ఖగోళంలోని ఆ హిమగోళాలనుంచి ఉద్భవించింది కావచ్చును. అయితే ఇక్కడ మనం గుర్తించ వలసిన విచిత్రవిషయం భారతదేశానికి సరిగ్గా ఉత్తర దిగ్భాగంలోనే హిమాలయ పర్వతాలుండడం. అందుకే ఆనలు భారతదేశానికి సృష్టిలోనే యేదైనా ప్రత్యేకత ఉన్నదేమోనని అనిపిస్తున్నది. ఈ ప్రత్యేకతే లేకపోతే “భారతదేశంలో పుట్టినంతమంది మహర్షులు ప్రపంచంలో మరెక్కడా పుట్టలేదేమి?” అన్న ప్రశ్న యేర్పరచుతుంది. ఖగోళంలో నక్షత్రరూపమైన గంగానది విష్ణుపాదోద్భవి అయి మిథునరాశిగా వున్న నక్షత్రరూపమైన శివుని జటాజూటంమీదకు వచ్చి దిగ్భావకు జారిపోతున్నట్లు కనిపిస్తుంది. ఆకాశంలోవున్న యీ గంగకు వర్ణించుకొని భూమిమీదవున్న ఒక నదికి గంగానది అని పేరుపెట్టినట్లు కనిపిస్తున్నది. యమనా, సరస్వతీ, కృష్ణా, గోదావరి మొదలైన జీవనదులన్నింటికీ వివిధ ప్రవాహాలవలె బారులు తీరివున్న నక్షత్రాల శ్రేణులను దృష్టిలోపెట్టుకొని పేర్లు పెట్టి నట్లు తోస్తున్నది. సుప్రసిద్ధ శ్లోత్రాలు, దేవాలయాలు ప్రాచీనకాలంలో వెలసినవన్నీ ఖగోళంలోని దివ్య శక్తివంతాలైన నక్షత్రాలకు వర్ణించుకొని యేర్పరచినట్లు కనిపిస్తున్నది. ఈ సిద్ధాంతాన్ని మనం ఆమోదించనప్పుడు “ఆకాశంలో గంగపేరుతో నక్షత్ర సముదాయం యెందుకుండాలి? దాని కాపేరు యెందుకు పెట్టాలి? శతసహస్రాబ్దాలుగా గంగానదిని ఆ పేరుతోనే యెందుకు పిలువ వలసి వచ్చింది? ఆ యా నదుల కనలు ఆ పేరే యెందుకు పెట్టాలి?” అన్న ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పలేము. కన్యాకుమారి అగ్రమున్నది క్రిస్తు ఆవతరణ తరువాత ఆ మతపర్యావరణం యేర్పడింది కాదు. అది కన్యారాశికి చిహ్నంగా వేదర్థులు యేర్పరచిన ప్రాంతమేకాని వెదకాదు. ఈ దృష్ట్యా మన మహర్షులు తమ ఖగోళపరిశోధనలను దృష్టిలోపెట్టుకొని మేషాదిద్వారకరాకుల వర్ణించుకొని భూమండలవ్యవస్థను నిర్ణయించాలని భావించవలసివున్నది. మన మహర్షులు ఖగోళంలోవున్న మేరువుకు చిహ్నంగా భూమండ లంలోని ఒక పర్వతానికి మేరువు అని పేరు పెట్టివుండవచ్చును. ఖగోళంలోని వివిధనక్షత్రరూపాలైన సమహిమగోళాలకు చిహ్నాలుగా వింధ్యాది పర్వతసమాలనునైతం మన మహర్షులు యేర్పరచి వుండవచ్చును. ఇంతమాత్రంచేత భూమిమీదవున్న పస్తున్నలాదులు ఖగోళంలో వున్నవాటితో దీటురాగలవి. సమానమైనవి అని అనుకొనడం పొరపాటే కాగలదు. కొన్నికొట్ట భూమండలాల వైశాల్యంకల ఖగోళం లోని కన్యారాశిని భూమిమీదవున్న కన్యాకుమారి అగ్రంతో మనం పోల్చగలమా? ఇదే విధంగా యెన్నెన్నో కొట్ట భూమండలాలను

† శ్రీ విరూపాక్ష - శ్రీరామశాసనములు - ఆరవీటి వంశచరిత్ర; రచన:- వాఙ్మయమహాధ్యక్ష, “కళా - పరిపూర్ణ” డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య - ప్రచురిణ - ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలీఖిత గ్రంథాలయం - పరిశోధనాలయం - హైదరాబాద్ (1978 ప్రచురిణ.)

మించివున్న నక్షత్రాలుయైన ఆ గంగనగంగతో పోల్చినపుడు భూమి మీది గంగానది అవగించలో అరవయ్యవ వంతుకైనా దీటురాదు. గంగ మామూలుగా విష్ణుపాదోద్భవి కాబట్టి విష్ణువుకు పుత్రికగానూ మహేశ్వరుడికి భార్యగానూ పురాణాలు పేర్కొన్నాయి. వాస్తవం పరిశీలిస్తే గంగ విష్ణువు పుత్రిక కాదు. మహావిష్ణువు వామనావతార కాలంలో భూ నభోంతరాకాలు మాత్రమేకాక విశ్వసృష్టి సంతటిని ఆకర్షించిన ఆ దేవదేవుడైన మహావిష్ణు పాదాన్ని బ్రహ్మ తన కమండలంలోని ఉదకంతో కడుగగా ఆ పాదప్రక్షానంతో జారిన బ్రహ్మకమండలంలోని వుదకమే “గంగ” గా అభివర్ణించ బడిందని ఒక వంక విష్ణుపురాణమూ మరోవంక బ్రహ్మవైవర్తపురాణమూ వర్ణిస్తున్నాయి. వై గా గంగ మహావిష్ణువుకు పుత్రిక కాక భార్య అనికూడా ఉద్ఘోషిస్తున్నాయి. మరి గంగ బ్రహ్మపుత్రిక అయినప్పుడు మహావిష్ణువుకు భార్యఅనడంలో విచిత్రమేమీ లేదు. ఒక్క గంగమాత్రమే కాదు. సరస్వతీ యమునలు కూడా మహావిష్ణువు భార్యలే నని బ్రహ్మవైవర్తపురాణం, బ్రహ్మాండ పురాణం వక్కాణిస్తున్నాయి. సరస్వతీ బ్రహ్మమానస పుత్రిక - ముఖవాసిని. “శివలింగాంతం చూచా”నని బహ్మ ఆబద్ధం అడిగిందే వల్ల బ్రహ్మముఖవాసిని అయిన సరస్వతిని నదిని కావలసిందిగా శివుడు శపించినట్లు బ్రహ్మాండపురాణం చెప్తున్నది. సరస్వతి బ్రహ్మపుత్రిక అనీ బ్రహ్మకే భార్య అన్న విషయం సుపరిస్థం. అయితే బ్రహ్మ పుత్రిక అయిన సరస్వతి మహావిష్ణువుకు భార్య అని విశిష్టంగా బ్రహ్మవైవర్తపురాణం పేర్కొంటున్నది - మహాభారత పంచవక్రకారం సరస్వతి “సుభద్ర, కనకాక్షి, విశాల, సురతన్య, ఓఘమాల, సువేదాని, విమలోదక” అని సప్తరూపాలు ధరించినట్లు తెలుస్తున్నది. “కాంచనాక్షి, విశాలానది, మనోరమ, ఓఘవత, సురేఖనది, భీమలోద, సుప్రభ” అని సప్తసరస్వతులుగా సరస్వతీనది భూతలంమీద రూపువార్చిందన్న సంగతి వృత్తాక్ష సాక్షిభూతమైన విషయం. మామూలుగా “యమున” సూర్యానంత్రం పుత్రిక అని పురాణాది గ్రంథాలలోనే కాక వేదాలలోకూడా ప్రసిద్ధ మైనదే. అయితే వేదవిజ్ఞాన అంతర్యాలను దృష్టిలో పెట్టుకుంటే “యమ” పంపైన మహాక్షి స్థానభూత మైనవాడు “బ్రహ్మ” కాబట్టి “యమున” కూడా బ్రహ్మమానస పుత్రికగా విరాజిల్లక తప్పదు, అందుకే శుక్ల యజుర్వేదం బ్రహ్మకూ యమునకూ వున్న వీత్స-పుత్రికాస్థానవలమైన అవినాభావ సంబంధాన్ని పెక్కుసార్లు వర్ణించింది. కాగా బ్రహ్మపుత్రికలుగా వెలుగొందుతున్న గంగ-యమున-సరస్వతులు ముగ్గురూ త్రవేజులై మహావిష్ణువు భార్యలుగా విరాజిల్లే అవకాశం లభించింది. బ్రహ్మ మహావిష్ణు నాభికమల సంజాతు డన్న విషయం దృష్టిలోపెట్టుకుంటే విష్ణువు తండ్రిగాను-బ్రహ్మ పుత్రుడుగాను విలసిల్లుతారు. మరి బ్రహ్మపుత్రికలైన గంగ-యమున - సరస్వతులు ముగ్గురూ మహాష్టవిష్ణుకు మనుమరాళ్లే అవుతారు. పుత్రపుత్రికాసంతతివివేచనావిషయం విస్తరిస్తే తాతా మనుమరాళ్లను దృష్టి పెట్టకొని “మనుమరాలా నన్ను పెళ్లాడతవా!” - “ఏమేమిల్లా తాతను పెళ్లాడతవా?” వంటి వరుసల సరససల్లాపాలు అవైదికాలని మనం అనడానికి అవకాశాలు లేవు. దీనికి మూలం-మహావిష్ణు-గంగ-యమున-సరస్వతుల తాతమనుమరాళ్ల వలసనీత్యాల సంబంధభాంధవ్యాసేననడంలో విచిత్రమేమీలేదు. మొదట విభిన్న త్రవేజుగామలుగా గంగ-యమున-సరస్వతులు ఒకవళ్లుపెట్టవరువు లెత్తినా భూమిమీదవున్న త్రవేజీసంగమంనుంచి పరిశీలిస్తే సరస్వతి అంతర్వాహిని-బ్రహ్మహాసనపుత్రికలై వక్షస్థలస్థాయినుంచి అవ తరించిన గంగ-యమునలు-బ్రహ్మముఖ సంజనితమై పరిశ ప్రాయిన సరస్వతీని తమలో సంతీనంచేసుకొని తాము ఉపరితలస్థితిగతులతో ఉరకలు పెట్టడం అపూర్వ విషయమేమీకాదు. అయినా ఆ అంతర్వాహిని అయిన సరస్వతీనదివల్లతతఅమేయమైనది. అపూర్వమైనది.

తేవ్య విశ్వా సరస్వతి శ్రితాయాషి దేవ్యామ్ । శునహోత్రేషు మత్స్య ప్రజాం దేవి దిదిడ్ధి నః ॥

(న. శ్రీ. ఋ. ప్రథమ సంపుటం-ద్వితీయమండలం-42 నూ. 17 ఋక్కు - 825 పేజీ)

అని అసలు సృష్టిజీవాధారశక్తికి మూలభూతాలైన ప్రాణకణాలు సరస్వతీనదిలోనే ఉన్నట్లు వేదమే వర్ణించింది. అంతే కాదు. దీనికి పూర్వం వున్న ఋక్కులోనే “అమృతమే నదీతమే దేవితమే సరస్వతి” (సమాలక్రిమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంపాత-ప్రథమ సంపుటం-ద్వితీయమండలం-42నూ, 16 ఋక్కు-825 పేజీ) అని సరస్వతీనది తల్లులకు తల్లిగా-నదులకు నదిగా - దేవులకు దేవిగా అభివర్ణితమైనది. “సరస్వతీ సప్తధీ సింధుమాతా” (ఋ. 7 మండలం - 38 నూ, 6 ఋక్కు) అని నదీమతలులకు తల్లిగా సైతం నుతించబడింది. సరస్వతీనదీ మాహాత్మ్యాన్ని వైభవాన్ని ఋగ్వేదం సప్తమమండలంలోవున్న 95, 96 సూక్తగతాలైన వివిధ ఋక్కులలో విశిష్టంగా వర్ణించడం జరిగింది.

ప్రక్షోదసా ధాయసా సస్ర ఏషా సరస్వతీ ధరుణమాయసీ పూః ।

ప్రభాబధానా రథ్యేవ యాతి విశ్వా అపో మహినా సిన్ధురనః ॥

ఏకాచేతత్ సరస్వతీ నదీనాం శుచిర్యతీ గిరిభ్య ఆ సముద్రాద్ ।

రాయశ్చైత స్తీ భవనస్య భూరేర్ధృతం పయో దుదుహే నాహుషాయ ॥

(న. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం. 7 వ మండలం - 370 పేజీ)

“ప్రక్షోదసా” ఇత్యాదిగాగల ఋక్కులో “విశ్వా అపో మహినా” అని సరస్వతీ నదియొక్క మహిమాన్వితమైన విశ్వ వ్యాప్తిత్వాన్ని విస్తృతంగా వర్ణించిన విషయాన్ని గుర్తించడం వేదఅపొరుషేయత్వాన్ని విస్మరించి, ఏకాచేతత్” ఇత్యాదిగాగల ఋక్కులో

ఉన్న “గిరిభ్య ఆ సముద్రాద్” అన్నగిరి సముద్ర శబ్దాలను చూచి భూగోళ వ్యవస్థితమైన పర్వత సముద్రాలని భావించి వేద విజ్ఞాన విరుద్ధంగా వాస్తవ విరుద్ధంగా కేవలలోకకార్థాన్ని కొంద రజ్ఞులు ప్రవచించడం జరిగింది. వాస్తవానికి భూమిమీద ఒక్కలవణ సముద్రం మాత్రమే వున్నది. కాని మిగిలిన ఇత్తు, సుర, సర్పి, దధి, షీర, జల, సముద్రాలు ఆరూ భూమండలమీద లేనేలేవుకదా! అయినప్పుడు “ఆ సముద్రాద్” అన్న శబ్దంచేత భూగోళంమీదవున్న సముద్రమే నిర్దిష్టమైనదని చెప్పటం దుస్సాహసం కాగలదు. “గిరి” శబ్దంచేత అంతరిక్షంలో ఉన్న మేఘ వింధ్యాది పర్వతాలు పరిగృహీతా లాతాయని తెలిసికొనలేక కేవలం భూగోళంమీద ఉన్న హిమాలయం వంటి మామూలు పర్వతం పరిగృహీత మౌతుం దనుకొనడం శుద్ధబొరపాటు. సప్తసముద్రాలను గుర్తించినట్లే సప్తసింధు వులను-అంటే-సప్త నదులనుకూడా వర్ణించిన ఋక్కులను వేదర్షులు గుర్తించి ఉటంకించినట్లు కన్పిస్తున్నది. అసలు “సింధు” శబ్దం అతిసామాన్య నదివాచకంగానే వేదంలో ప్రయుక్త మైనట్లు కూడా స్పష్టమవుతున్నది.

అశ్వో వారో అభవ స్తదింద్ర సృకే యత్ త్వ ప్రత్యహన్ దేవ ఏకః ।

అజయో గా అజయః భూర సోమ మవాన్యజః సర్తవే సప్త సింధూన్ ॥

(స. శ్రీ. ఋ. ప్రథమ సంపుటం-ప్రథమమండలం-32 సూ-12 ఋక్కు - 80 పీఠీ)

త్వా యుజా తవ తత్ సోమ సఖ్య ఇన్ద్రో అపో మనవే సుస్రుతస్కః ।

అహన్నహిమరిణాత్ సప్త సిన్ధూ నపావృణో దవిహితేవ భాని ॥

(స. శ్రీ. ఋ. ద్వితీయ సంపుటం-చతుర్థమండలం - 28 సూ. 1 ఋక్కు)

సింధుశబ్దం కేవలనదీ వాచకమన్న సంగతి గుర్తించక యీక్రింది ఋక్కులను చూచి సరైన అవగాహనకు రాలేక “ఓ సింధునదీ! నీవు ప్రవహించునట్టి గోమతినదిని కూడుచుకయి పర్వతోపరిభాగమునుండి క్రిందికి దిగుచు ప్రథమమున “తృష్టామ” యను నది తోడ గలసిల్చి. తరువాత సునర్దు, ౨న, శ్వేతి, త్యా, కుభా, మేహత్ను యను నదులతోడగలసి ఒకే రథము నధిష్ఠించిన దానివలె ప్రవహించుచున్నావు.” అని ఒకవిధంగానూ, “ఈయేడ నదులును 1 గంగ, 2 యమున, 3 సరస్వతి, 4 శతద్రు, 5 వత్సప్తి, 6 అసిక్ని 7 సింధునదులయియున్నవి”. అని వేరొకవిధంగానూ స్వవచన వ్యాఖ్యాతంగా భౌగోళిక చారిత్రకాంశాలు పేరుతో కొందరు దుర్వ్యాఖ్యలు విరచించారు.

ఇమం మే గంగే యమునే సరస్వతి కుతుద్రి సోమం పవతా పరుష్ట్యా ।

అసిక్న్యా మరుద్ధృధే విత స్తయా ౨౨ రీకియే శృణుహ్యో సుషోమయా ॥

తృష్టామయా ప్రథమం యాతవే సజాః సుసర్వా రసయా శ్వేత్యా త్యా ।

త్వం సిన్ధో కుభయా గోమతీం క్రుముం మేహవ్త్వా సరథం యారీరాయనే ॥

(ఋగ్వేదం - దశమమండలం. 78 సూక్తం. 5, 6 ఋక్కులు)

ఒకవంక సింధునదితోసహా కలిపి సప్తనదు లంటూనే “సింధు-గోమతి - తృష్టామ-సునర్దు - ౨న-శ్వేతి-త్యా-కుభా-మేహత్ను” నదు లని మొత్తం తొమ్మిది నదులను స్వవచనవ్యాఖ్యాతంగా పేర్కొంటున్నా మనే అలోచనకూడా యీ పరిశోధకులకు రాలేదు. వాస్తవానికి సప్తసింధువులు వేరు-ఆదేవిధంగా “సప్తదీపా వసుంధరా” అన్నట్లు సప్తదీపాలు వేరు. వీటినే అర్షవిజ్ఞానులు సప్త సింధుదీపాలనికూడా భావించడం జరిగింది. వేదవిజ్ఞాన దృష్టితో పరిశీలిస్తే “వసుంధర” అంటే భూమి అని అర్థంకాదు. నిజానికి అష్టవసువదార్థ సర్వస్వాన్ని భరించగల భరించగల భగోళ వ్యవస్థితమైన సృష్టి స్థితికి మూలభూతమైన మహాశక్తి “వసుంధర”. ఈ త్రికమకలలో పడి కొట్టుకోలేకనే లోకమాన్య బాలగంగాధరలలిత తన పరిశోధనాచరణ “Arctic Home of vedas” అన్న గ్రంథంలో “NAY, IT IS MORE LIKELY THAT CELESTIAL RIVERS ARE REFERRED TO EVERYWHERE BY THE EXPRESSION OF SAPTA SINDHAVAH” (Page 290) అని యీ సప్తనదులు “దివిజనదులు” అయివుండ వచ్చు నని పేర్కొనడం జరిగింది.

వివిధ లోకాలు

విశ్వసృష్టిలో లోకా లెన్ని ఉన్నాయో వేదర్షులు చెప్పినట్లు కనపడదు. “దశదిశో నానా సూర్యాః” అని దశదిశలలోనూ యెన్నిన్ని సౌరమండలా లున్నాయో చెప్పడానికి సాహసించలేని వేదర్షులు లోకా లెన్ని ఉన్నాయో గుర్తించి చెప్పారనుకొనడం బొరపాటి కాగలదు. మామూలుగా త్రిలోకాలంటే స్వర్గ-మర్త్య-పాతాళలోకాలని అనకుంటూ వుంటాము. ఇది “కల్పై-కొల్పై-తెన్వై” అన్న మూడు మాటల్లో రామాయణ కథ చెప్పడంవంటిది. అది మధ్యాంతలోకాలను మూడింటిని పేర్కొంటే సమస్తలోకాలూ పరిగృహీతా లవుతాయని భావించి యీ విధంగా పేర్కొనడం జరిగింది. వజ్రాంతరంగా కాక - పీఠీకి విపులీకరణగా సప్త ఊర్ధ్వలోకాలు - సప్త

అధోలోకాలూ వున్నాయని కొందరు పానీనులు పేర్కొన్నారు. ఈ చతుర్థశలోకాల్లో “భూలోకం, భువర్లోకం, సువర్లోకం, మహర్లోకం, జనలోకం, తపోలోకం, నత్యలోకం న ప్రక్షిర్ణ్యలోకాలూ, అతల-వితల-సుతల-సాతల-మహాతల-తలాతల-పాతాళలోకాలూ యేడు అధోలోకాలూ వున్నాయని మనప్రాసీనులు భావించారు. వరమవైజ్ఞానికంగా అవతరించిన యీ చతుర్థశభువనవ్యవస్థ అతి ప్రాసీనకాలంనుండి కూడా భారతీయ సంస్కృతిలో సంలీనమైపోయింది. మృత్యుచెందినవా రెవరైనానరే వుణ్యలోకాలకు వెళ్ళారని ఆందులోనూ న ప్రక్షిర్ణ్యలోకాలలో ఆత్మస్తుత మైనదీ చిట్టచివరిదీ ఆయన స్వర్గలోకం పొందుతారని భావించేవారు. చనిపోయినవ్యక్తి యెంతదుర్మార్గుడైనా యెంతటి పాపాత్ముడైనా అతడుకూడా వుణ్యగతులు పొందాలని స్వర్గప్రాప్తి పొందాలని అత్యంత విశాల హృదయంతో వాంఛించేవారు. ఈ దృష్టితోనే మృత్యుచెందినవారి దేహానికి అంత్యక్రియలు జరపడానికై తీసుకొనివెళ్లే సందర్భంగా యేడంటే యేడేయేడు మైళ్లతో కట్టిన వాసాల వాహనంమీద ఉంచి యేడు కట్టతోనే కట్టిమరి మోసుకొని వెళ్తారు.* ఈ సాంప్రదాయం అతి ప్రాసీనకాలంనుండి యిప్పటివరకూ భారతీయ సంఘంలో చెక్కుచెదరకుండా వున్నది. ఒక సౌరమండలంలోనే యెన్నెన్ని లోకాలున్నాయో తెలియదు. యేడేడు వధ్నాలుగు లోకాలు మాత్రమేకాదు వధ్నాలుగువధ్నాలుగుల (196) లోకాలూ వుండవచ్చు. యింకా యెక్కువ లోకాలూ వుండి వుండవచ్చు. మామూలు దృష్టితోమాస్తేనే స్వర్గలోకమే - యంద్రలోకం - మరి బ్రహ్మలోకం వెరు. వైకుంఠలోకం వేరు. మాహేశ్వర కైవల్యలోకం వేరు. వివిధ దేవతావరాల లోకాలు వేరు. మరి “దశదిశో నానా సూర్యాః” అన్నట్లు దశదిశల్లోనూ యెన్నెన్ని సౌరమండలాలున్నాయో చెప్పలేని స్థితిలో బ్రహ్మ - విష్ణు - మాహేశ్వర ఇంద్రాదిలోకాలు మాత్రమేకాక మరెన్నెన్ని లోకాలున్నాయో యెవరు చెప్పగలరు? అయినప్పటికి వివిధ మానవులతో విభిన్న మానవులతో కూడిన లోకాలు కేవలం భూలోకం మాత్రమేకాక యింకా వేరే మరినాలుగు మానవలోకాలున్నాయని-అంటే మొత్తం అయిదు విభిన్న మానవలోకాలున్నాయని వేర్వేరు యెలుగొత్తి చాటుతున్నది.

యతే పాశ్చజన్యయా విశేష్టే హేషా అస్పృశత ।

అస్త్రైజాద్వర్షణా విపో ౭ ర్యో మానస్య న క్షయః ॥

(న. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం. ఆష్టమ మండలం. 83 సూ. 7 ఋ. 832 పేజీ)

న ప్రక్షిర్ణ్యలోకాల్లోనూ నత్యలోకం-స్వర్గలోకం-తప్త మిగిలిన ఆయిదు లోకాలూ విభిన్న మానవలోకాలేనని కొందరు ప్రాసీన మహర్షులు భావించారు. విభిన్న కాలమానాలదృష్టితో వివిధలోకాలెన్నెన్నివున్నాయో చెప్పడం వేదర్షుల దివ్యదృష్టి కే సాధ్యం కానప్పుడు కేవల లౌకిక భౌతిక విజ్ఞానమయమైన ఆధునిక విజ్ఞానదృష్టికి సాధ్యమవుతుం దనుకొనడం పొరపాటే కాగలదు. అనేక ఋక్కులలో “వంచత్సంతోకూడిన జను” అన్న వరమ ఆర్ష వైజ్ఞానిక దృక్పథంతో వ్రయు క్తమైన “వంచజన” శబ్దాన్ని చూచి ప్రాసీన భాష్య కర్తలూ విమర్శకులూ రకరకాల హింసాపాతాలతో అర్థాలు వెల్లడిస్తూ గాలితో యుద్ధం చేశారుగాని ఇది వాస్తవం కాదు. ఇది ఒకానొక అజ్ఞాన వైజ్ఞానిక వంచమత్సంతోకూడిన వంచనార్థమేకాని వేరుకాదు. వరుణ పరివృతాలైన వివిధ లోకాలు యిరవై యొక్కటి (ప్రసప్త) ఉన్నాయని - మూడు స్వర్గాలూ-మూడువిధాలైన భూలోకాలుకూడా వున్నాయని వేదర్షి తన దివ్యవక్షువుతో గుర్తించిన యీ క్రింది ఋక్కుల్లో పరిబింబితమైనది.

ఉవాచ మే వరుణో మేధిరాయ త్రిః సప్త నామాఘ్నై బిభర్తి ।

విద్వాన్ పదస్య గుహ్యో న మోచద్ యుగాయ విప్ర ఉపరాయ శిక్షన్ ॥

త్రిస్రో ద్యావో నిహితా అస్తరస్మిన్ త్రిస్రో భూమీరుపరాః షడ్విధానాః ।

గృతో రాజా వరుణశ్చక్ర ఏకం దివి ప్రేఖం హిరణ్యయం శుభే కమ్ ॥

[న. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం. సప్తమ మండలం. 87 సూ. 4, 5 ఋక్కులు. 834 పేజీ]

మూడువిధాలైన దివులూ (స్వర్గాలూ), మూడు రకాలైన భూలోకాలూ అంతరిక్షంలో ఉపరిభాగంలో వున్నాయని మైత్రాపరుణీయైన వశిష్ట మహర్షి “త్రిస్రోద్యావో” ఇత్యాది ఋక్కుల్లో సృష్టపరిచాడు. అయితే అంతరిక్షంలో ఉపరిభాగంలో మూడు స్వర్గాలూ మూడు భూలోకాలూ వున్నాయని వశిష్ట దంటున్నాడంటే యీ “త్రిసంఖ్య” ఉపరిలోకాలకు మాత్రమే పరిమితమై అధోలోకాలలో కూడా దివి భువి లోకాలున్నాయని, అవి యెన్నెన్ని ఉన్నాయో తాను యిక్కడ చెప్పబోవడంలేదని, మన వెన్నుతట్టి చెప్తున్నాడని అర్థం. అధోలోకాలలో నాగలోకంకూడా ఒకటున్నదని మన మహర్షులు భావించారంటే నాగదేవతాలోకంకూడా ఒక దేవలోకంగా

* ఈ విశ్వంలోని సౌరమండల మంతా సూర్యునితోసహా గ్రహనక్షత్రాది వివిధ గోళాలన్నీ ఉత్తరదిశవైపు వ్రయాణం చేస్తున్నాయని ఆధునిక వైజ్ఞానికులు పేర్కొన్నారు. ఒక మన సౌరమండలమేకాదు. మొత్తం సృష్టిలోని సౌరమండలాలన్నీ ఉత్తరం వైపు వ్రయాణించి చివరికి మహావిప్లు నక్షత్రాలలో లయమవుతున్నాయని వేదాలు వర్ణించాయి. ఈ సత్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొనే చనిపోయిన వారిదేహాలకునైనా ఉత్తర దిశలో అంత్యక్రియలు జరపటం వరమ వైజ్ఞానికంగా భావించి వేదర్షులయిన తెలుగువారు ప్రాసీనకాలంలో వ్రతి ఊరుకూ ఉత్తరదిక్కులోనే శ్మశానాలను యేర్పరచారు. ఇది వ్రస్తుతాంశం కాదు.

వారు పేర్కొన్నాననే చెప్పవచ్చు. అయినప్పుడు అధోలోకాలు కేవలం నస్త సంఖ్యకే పరిమితా లనిగాని యీ అధోలోకాలలో యిన్ని దేవలోకాలు యిన్ని భూలోకాలు వున్నాయనిగాని నిర్ణయించి చెప్పడానికి యెవరు సాహసినారు? అనలు మనం నివసించున్న భూమండల గతమైన భూమి వివిధ ప్రదేశాలలో యెన్నెన్ని రూపాలలో యెన్నిన్న స్వభావాలతో యెన్ని కాలాలుగా ఉన్నదో యెవరూ చెప్పలేరు. అందువల్ల భూలోకంలోని భూమి మూడుకాలాని వేదరి చెప్పివుంటాడనడానికి అనలు అవకాశం బొత్తిగా లేదు. ఒకవంక “త్రిస్తో ద్యావో” అని స్వర్గోకాలు మూడింటిని, “త్రిస్తో భూమీరువరాః” అని ఉపరిలోకాలుగా దేవలోకాలతోపాటు భూలోకాలు మూడింటిని పేర్కొంటూ మొత్తం షడ్విధ లోకవ్యవస్థను మంటావధంగా చెప్తుంటే యిందుకు భిన్నంగా, వాస్తవ విరుద్ధంగా భూరూపంలో వున్న మట్టి మూడు కాలాలమాత్రమే కానప్పుడు- మట్టి మూడు కాలాని చెప్పినట్లు యేవిధంగా భావించగలం! మట్టి త్రివిధాలని చెప్పినదే యిక్కడ భావిస్తే స్వర్గోక పదార్థంకూడా త్రివిధాలని భావించవలసి వస్తుంది. పైగా అనలు “ఉపరి” శబ్దంతో విభిన్న గోళ-లోక-వ్యవస్థనే నిర్వచించకపోతే “కేవల ఉపరి పదార్థంమాత్రమే త్రివిధాలనీ, అంతరాంతర పదార్థం యెన్నివిధాలో తెలియదనీ” వేదరి తెలివి తక్కువగా అవైజ్ఞానికంగా-వాస్తవ విరుద్ధంగా-చెప్పినట్లు కాదా? అందువల్ల వేదరి తాను దైవీయ వేదముగృహిస్తే గుర్తించిన ఋక్కులో యివై యొక్క లోకాలలో కేవల ఉపరిలోకాలలోనే మూడు స్వర్గోకాలు మూడు భూలోకాలూ వున్నాయని స్పష్టపరిచినట్లు మనం గుర్తించ వలసివున్నది. పశ్చిమ ఉపరిస్థిత త్రివిధ భూలోకాలగురించే పేర్కొన్నాడుగాని మధుచ్ఛందుడు గుర్తించిన యీ క్రింది ఋక్కులో అయిదు భూలోకాలున్నట్లు పేర్కొనడం జరిగింది.

య ఏకశ్చర్షజీనాం వసూనామిరజ్యతి ఇన్ద్రః పంచక్షితీనామ్ ||

(స. శ్రీ. ఋ. ప్రథమ సంపుటం- ప్రథమ మండలం. 7 సూ. 9 ఋక్కు- 18 పేజీ)

పశ్చిమ ఉపరితలంలో ఉన్న మూడు భూలోకాలను పేర్కొన్న సంగతి గతంలో గుర్తించాము. కాని అంతరిక్షోపరితలంలో వున్న యీ మూడు భూలోకాలకు తోడు అధోతలంలోవున్న మరి రెండు భూలోకాలనుకూడా మధుచ్ఛందుడు గుర్తించి మొత్తం “పంచక్షితు”లు అయిదు భూలోకాలున్నట్లు అవి పనువులతోనహా యింద్రుని ఆధిపత్యానికి లోబడివున్నట్లు పేర్కొంటున్నాడు. ఈ ఋక్కులోనే కాక యితర సందర్భాలలోకూడా అనేకచోట్ల ప్రయుక్తమైన “పంచక్షితి-పంచజన” వంటి శబ్దాలను చూచి ఆర్షవిజ్ఞానందృష్ట్యా వాటి వాటి ఆంతర్యాన్ని గ్రహించలేక ప్రాసీన భాష్యకర్తలూ విమర్శక పరిశోధకులూ మన భూమండలంమీద వివిధ మానవజాతుల విషయమై-ప్రత్యేకించి అత్యంతగత వర్ణాది వ్యవస్థలను దృష్టిలో పెట్టుకుని వీటిని ప్రయోగించినట్లు భావించారు గాని యీ అభిప్రాయాలు కేవలం ఆర్ష విజ్ఞానపరమైన సృష్టివ్యవస్థకే విరుద్ధమైనవి. కాగా యీ సృష్టి లోక భిన్నాభిప్రాయాలు అపరిగ్రహ్యము.

అస్త్ర విద్యలు

అనంతమైన వేద విజ్ఞానంలో వాయవ్య, నారాయణ, బ్రహ్మ, వైష్ణవ, నాగ, అగ్నేయ, మేఘ, కౌబేర, మానవ, యమ, గంధర్వ, ఇంద్ర, పాశుపత, రోద్ర, బ్రహ్మశిరోనామక, మోహన, వజ్ర, జ్వంభక, శబ్దభేది, గారుడ, వైద్యాధర, వైనాక, దండ, వారుణ, ఐక్షిక, కంకణ, కంకాల, కాందర్ప, కాపాలకౌంఠ, గిభస్తి, నందన, వైశాచ, ప్రమథ, శిఖర, సత్య, సోమ, మకర, సింహ, శార్దూల, శూల, త్రిశూల, గద, సుదర్శనాది అస్త్రాలు అనేకం వాటిమహాశక్తి స్వరూపస్వభావాల వివేచనతో ప్రయోగోప సంహారపురస్కరాలుగా దైవీయాలుగా అభివర్ణితాలయ్యాయి.

త్ర్యమ్మకం యజామహే సుగన్ధిం పుష్టివర్ధనమ్ |

ఉర్వారుకమివ బన్ధనాన్మృత్యోర్మృక్షీయ మామృతాత్ ||

(స. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం - సప్తమ మండలం- 159 సూ. 12 ఋక్కు- 237 పేజీ)

ఇది మృత్యుంజయ సిద్ధిదాయకమైన మంత్రమని కొందరు- అకాల మృత్యు- అపమృత్యుహరణ మంత్రమని కొందరూ అత్యంత ప్రాసీనకాలంనుంచీ మనవారు భావిస్తూవచ్చారు. ఆర్షేయమైన వేద విజ్ఞానాన్ని ఆ అక్షర అనులోమ విలోమ పూర్వకమైన అశ్వయ శబ్ద నిశ్శబ్ద శక్తుల ఆంతర్యాన్ని గుర్తించలేనందువల్ల యీ మంత్రఫలితం యే వేదర్షులకో బ్రహ్మర్షులకోతప్ప- అందరికీ అందని పండుగానే నిలిచిపోయింది. కేవల పద-క్రమ-జటాంతంగానేకాదు, ఘనాంతంగా నైతం వేదమంతటిని కాదు, యీ 59 వ సూక్తాన్నిగాని యీ ఋక్కునుగాని అనుదినమూ అనునీత్యమూ “నామస్మరణ” కంటే అధికంగానే చదువుతున్నా-జపం చేస్తున్నా- వారు శబ్ద నిశ్శబ్ద పూర్వక ప్రాణశక్తికి సంబంధించిన సిద్ధినికాని-దానికి మూలమైన వాక్ శబ్దాని కాని పొందినవారు కాకపోవడంతో కాలధర్మం పాలేకాదు, అకాలమరణం పాలుకూడా అవుతూనే వున్నారు. అపమృత్యువాత పడుతూనే వున్నారు. ఆర్షేయమైన భారత దేశంలో పతనమైన ఆర్ష విజ్ఞానవ్యవస్థ మామూలు కాలాకాల మరణాలకు పరణమైపోయింది.

ఒక్క అపూర్వ అమేయ దైవీయమైన శక్తికితప్ప మిగిలినసృష్టిలో ఈర్ష్యాద్వేషాదులు అతిసామాన్యాలు. ఋషులలోనేకాదు ఋతుపర్ణాది రాజర్షులలోను, జైమిన్యాదికాండర్షులలోను, శుశ్రుతాది శృతర్షులలోను, వ్యాసాదిమహర్షులలోను, భేరాది పరమర్షులలోను, పశ్చిమాది బ్రహ్మర్షులలోను, అంగిరసాది వేదర్షులలోను, నారదాది దేవర్షులలోను కూడా యీ యీర్ష్యాద్వేషాదిదుర్గుణాలు స్థానం సంపా

దింపకపోలేదు. విభిన్న ఋషివర్గాల మాటెందుకు? రాక్షస వర్గాలలో యీ యీర్వాద్యేషాదు లన్నీ మామూలే కాని మరి వివిధ దేవవర్గాలలో కూడా వీటికి స్థానం లేకపోలేదు. వీటికి సంబంధించిన కథలూ గాథలూ మనకు పురాణాలలో కోకొల్లలు. ఈ యీర్వాద్యేషాదులు కారణంగా పరివీడనం - పాంస మొదలైన దురుజ్ఞానాన్ని రూపొంది గూడుకట్టుకొని వివిధ దశల్లో విభిన్న రూపాలలో ప్రకటించినూవుంటాయి. కాగా ప్రాణికోటికి సహజంగా ప్రాప్తించే జరావ్యాధి మరణాదురేకక ఆసహజంగా - ఆకాలంలో - కృత కంగానైతం శత్రుప్రయోగాత్మకంగా జరావ్యాధి మరణాదులు పెక్కు రూపాలలో ప్రాప్తినూవుంటాయి. కేవలం ఔషధాయుధాది ప్రయోగాలవల్ల మాత్రమేకాక తదితర ఔషధాధారవల్లనైనా యీ బాధలు కలుగవచ్చును. చివరికి వాయువుకూడా ఒక వదార్థమే కాబట్టి దానివల్లకూడా - అంటే వాయుప్రభావంతో - వాయువీడనంతో మాత్రమేకాదు - వాయుమూలకమైన వివిధ విభిన్న శబ్ద నిశ్శబ్ద శక్తి స్వరూపాలైన అనేక అక్షరమంత్ర ప్రయోగాలతో ప్రభావాలతో కూడా యీ క్షయత్యం ప్రాప్తించవచ్చును. శత్రుకృత వివిధ విభిన్న విరుప దుష్టమంత్ర ప్రభావాలను శక్తులను - తరిమి తరిమి కొట్టడమేకాదు - ఆయా దుష్టశక్తులను ప్రయోగించిన వారినే ఆ శక్తులే యెదురు తిరిగి బాధించి రూపుమాపగల మహిమాన్వితమై దైవీయమైన అపూర్వ శక్తి "అహెరాత్ర" మహాశక్తి. ఈమహాశక్తి నిధి పొందనందువల్ల ఆదిశంకరాదులేకాదు అనేకమంది మహర్షులు కూడా-దుర్బేద్యాలైన శత్రుశక్తుల్ని నిర్జించలేక అష్టకష్టాలపాలై నారు. ఆకాలమరణాల పాలై నారు. అవమృత్యువుల పాలై నారు. శ్రీమహావిష్ణుహస్తగతమైన సుదర్శనవిష్ణుచక్రశక్తికి తరువాత అతిలోక మహత్తర దైవీయ శక్తిగా పేర్కొనదగింది "అహెరాత్ర" మహాశక్తి.

తత సు నః శర్మ యచ్చతా ౬౬ దిత్యా యన్ముమోచతి ।

ఏనస్వస్తం చిదేనసః సుదానవః ॥

యో నః కశ్చిద్గిరిక్షతి రక్షస్యేన మర్త్యః ।

స్వైః ష ఏవై రిరిషిష్ట యుర్జనః ।

సమిత్ తమఘమశ్చ వదేదుః శంసం మర్త్యం రిపుమ్ ।

యో అస్మత్రా దుర్హణావాగ్ం ఉప ద్వయః ॥

(న. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం. అష్టమ మండలం. 18 సూ. 12,13,14 ఋక్కులు. 572-573 పేజీలు)

ఋగ్వేదాష్టమమండలంలో 18 వ సూక్తంలోవున్న యీ ఋక్త్రయంలో అహెరాత్ర మహామంత్ర వ్యవస్థ స్వరూప స్వభావ ప్రభావాలు ఆర్షవిజ్ఞానందృష్ట్యా ప్రకటించితి అయ్యాయి. ఈ అహెరాత్ర శక్తికి కొంత తక్కువ స్థాయిగల శక్తి పాశవిమోచక శక్తి. యేన్నెన్ని మహత్తరశక్తులున్నవాడైనా పాశబద్ధుడైతే అతని వద్దవున్న మిగిలిన శక్తులన్నీ వ్యర్థాలే అవుతాయి. పాశవిమోచకశక్తి రహితుడైన వ్యక్తి తత్పాశబద్ధుడు కాకతప్పుడుకాబట్టి అతనివద్దగల శక్తులన్నీ వ్యర్థాలే. అణిమాద్యష్టసిద్ధులన్నీ పొంది వైవ స్వరూపుడుగా - రామునికి ప్రతిగా - నిలువగల ఆంజనేయుడే లంకలో పాశబద్ధుడై పోయి నిర్వీర్యుడుగా నిలిచినప్పుడు - పాశవిమో చకశక్తిలేని ఆంజనేయుని నిస్సహాయతను గుర్తించిన సీతామహాదేవి తనవద్దగల పాశవిమోచకశక్తిని ప్రయోగించి ఆంజనేయుణ్ణి పాశవిముక్తుణ్ణి చేసి సురక్షితుణ్ణి చేస్తుంది. ఈ పాశవిమోచనీమహామంత్రస్వరూపస్వభావాలను అభివర్ణించిన ఋగ్వేద ఋక్కు యిది.

ద్రువాసు త్యాసు షీతిషు షీయన్తో వ్యస్మత్ పాశం వరుణో ముమోచత్ ।

అమో వన్వానా అదితేరుపస్థాద్ యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

(న. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం. నవమ మండలం - 88 సూక్తం - 7 ఋక్కు - 338 పేజీ)

అమృతసిద్ధి - బ్రహ్మశక్తులకు దీటురాగల మహామహిమాన్వితశక్తిగా యీ పాశవిమోచకశక్తిని పేర్కొనడానికి పిలులేదు కాని కొన్నికొన్ని సందర్భాలలో బ్రహ్మశక్తి వలెనే వనిచేసి బంధవిమోచనం కలిగించగల యీ మహాశక్తి కూడా అల్పమైనదేమీ కాదు. వరుణ దేవాధీనమైన యీ పాశశక్తిని వరుణదేవుడేకాక అమృతవర్షణ-బ్రహ్మశక్తులుకూడా ఉపసంహరించగలవు.

వర్షకరణం - రకరకాల వానలు

ఘృణిమయమైన అదిత్యశక్తి కేవలం భూమండలలోపరిస్థితమైన వర్షశక్తి మాత్రమేకాదు సమస్త గోళోపరిస్థితమైన వర్ష శక్తిని చివరికి జలనాభినినైతం హరించి మహోష్ణవ్యవస్థను సృజించగలదు. గతంలో అనేకమంది మహర్షులు యిటువంటి ప్రయోగాలు చేశారు. వరుణు డంతటివాడు ఉపధ్యుని భార్య సౌందర్యానికి మోహితుడై ఆమె నెత్తుకుపోగా అగ్రహించిన ఉపధ్యుడు ఒక్క భూమండలంమీది మేఘరాజిలోని సీటినేకాదు వివిధ లోకాలపై నున్న మేఘాల సీటిని-జలనాభిని-చివరికి జలనాభికి మూలమైన వరుణ లోకంలోని జలవ్యవస్థనే హరించి ఆ వరుణలోకాన్ని ధూళిధూసరితం చేసి అట్టుడికినట్లు ఉడికించి ఆ వరుణుణ్ణి పాదాక్రాంతుణ్ణి చేసుకున్నాడు. ఉపధ్యు డెవరో కాదు-తెలుగువారికి అక్షరాలా తాత- తండ్రి తండ్రి-వేదర్షి- వేదవిజ్ఞానమూర్తి. ఇందుకు భిన్నంగా వర్షకరణప్రయోగమంత్రజపవజ్ఞయ్యాగి క్రియామార్గాలుకూడా అనేకంవున్నాయి. మామూలు మేఘరాజిని మాత్రమేకాకుండా జలనాభిని

నైతం భేదించి లేదా రంజింపజేసి అనేకరకాలైన వర్షాలను వివిధ లోకాలలో వర్షింపజేయవచ్చును. ఋగ్వేదం న ప్రమమండలంలో వున్న 101 - 102 సూక్తాలు ప్రత్యేకించి వర్షకరణ సూక్తాలుగా మన ప్రాసీన మహర్షులు భావించడం జరిగింది. (చూ. 381 - 382-పేజీలు) “అన్యదమ్నం విగాహ్యః పౌజ్ఞాః ప్రియతత్పదః సూక్తాభ్యాం త్రిస ఆదిభ్యా ముపత్తవేత భాస్కరమ్” అన్న “ఋగ్వేదాన” గ్రంథంలోని శ్లోకంలో శౌనకుడు ఆ సూక్తాలను మూడుసార్లు వఠించాలని చెప్పినట్లు కొందరు భావించగా “త్రిస” శబ్దాదిగా వున్న ఋక్కుతో పౌరంభమైన సూక్తాదిగా రెండు సూక్తాలను వఠించాలని శౌనకుడు చెప్పినట్లు కొందరు భావించారు. నీటి కరువువచ్చి నీటికై యెద్దడి యేర్పడినప్పుడుకదా వర్షాలుకావాలని కోరేది! జలాభావస్థితిలో వరకామి అయినవాడు వర్షంకురిపించగలిగిన వేరుమార్గాల గురించి చెప్తే ఔచిత్యమూ సార్థకతా వుంటుందికాని “కంఠదమ్నం”గా నీటిలో నిలబడి జపం చెయ్యాలంటే ఔచిత్య మేముంటుంది? “ఆయనే ఉంటే మంగలివాడెందు” కన్నట్లు కంఠంలోతుగల నీటిలో నిలబడి జపంచేయడానికి అవకాశం వున్నప్పుడు అంత నీరే ఉన్నప్పుడు-కొంత అలన్యంగానైనా వర్షాలుకురిపించగల మార్గాల్నే-కంఠదమ్నంగా నీటిలో నిలబడవలసిన పనిలేకుండానే వర్షాలు కురిపించగల మార్గాల్నే అనుసరించికురిపించవచ్చును. ఈ సందర్భంలో 101-102 సూక్తాలను మాత్రమేకాక 103 వ సూక్తాన్ని నైతం వర్షకరణసూక్తంగా కొందరు పొగిసేనులు భావించారు. భారతదేశంలో ప్రత్యేకించి తెలుగునాట వర్షాభావం యేర్పడినప్పుడు వర్షం కురవాలని కోరుతూ రకరకాల పాటలు పాడుతూ కప్పల పెళ్లిళ్లు చేయడం చిరకాలంగా అనూచానంగా జరుగుతున్నది. వర్షకరణసూక్తాలుగా శౌనక మహర్షి పేర్కొన్న యీమూడు సూక్తాలకుతోడు వండితమండలిలో సుప్రసిద్ధమైన వరుణసూక్తం వర్షకరణసూక్తంగా వుండనే ఉన్నది. ఏదో వరుణసూక్తం వర్షకరణసూక్తంగా పొగిసేకాలంనుంచి వండితులు భావినూపచ్చారుగాని ఋగ్వేదదేవతా వ్యవస్థాంతరాంతరాలను పరిశోధిస్తే-వరుణుడు ఇంద్రుడు విభిన్నంగాగాని కలిసికాని దేవతలుగా వున్న సూక్తాలన్నీకూడా విభిన్నాలైన వివిధ వర్షాలను కురిపించగలవేనని తేల్చివేస్తున్నది. భూమండలంమీద కురుస్తున్న వర్షం యే కాలంలో కురిసినా యే విధంగా కురిసినా యేంతగా కురిసినా ఒకే రకమైన వర్షమనే అభిప్రాయం సామాన్య ప్రజల్లోనేకాదు వండితుల్లోనూ విజ్ఞాల్లోనూ విజ్ఞానుల్లోనూకూడా వున్నది. ఇది వాస్తవం కాదు. మూమూలుగా మన ప్రాసీనులు చెప్పిన వైద్యశాస్త్రాల ప్రకారమే వర్షపునీరు ఒకరక మైనది కాదు. సాధారణంగా వాననీరు చలువ చేస్తుంది. వీర్యగత మైన మహాష్వాన్ని కూడా తగ్గించివేస్తుంది. నిద్ర, శ్లేష్మ ప్రకోపం, బలవృద్ధివంటి వాటిని కలిగించడమేకాక సమస్త మలదోషాలను మలాలను నిర్మూలిస్తుంది. వాతాన్ని పెంచి ఆకలిని మందగింపజేస్తుంది. సామాన్యంగా రాత్రివడిన వర్షపునీరు కఫాన్ని పెంచుతుంది. ఇది సముద్రోదకంతో సరిసమానమైందనికూడా కొందరు భావించారు. వాతాన్నికూడా పెంచేదే అయినా చలువ కారి. వగలువడిన వాననీరు కఫ విదాహాలను హరిస్తుంది. వాతప్రకోపదమైనా లఘుత్వం కలిగి ఉంటుంది. మేఘచ్ఛన్నమై రాత్రింబవళ్ళు మబ్బు పట్టినప్పుడు కురిసిన వాననీరు సాధారణంగా వాతభూయిష్ఠంగా ఉంటుంది. శోష పోగొట్టి తృప్తి నిచ్చినా కఫాన్ని పెంచుతుంది. క్రావణమాన వర్షం వాతవీత శ్లేష్మాలను ప్రకోపింపజేసి దురదల్ని అనేక వ్యాధుల్ని పుట్టిస్తుంది. ఈ నీరు త్రాగడానికి ప్రశస్తం కాదు. భాద్రపదమాన వర్షపునీరు చిక్కగా ఉంటుంది. మధురంగా కూడా ఉంటుంది. వీతరోగాల్ని శమింపజేస్తుంది. అయినా శ్లేష్మవాతాల్ని పెంచి రక్తాన్ని దూషితం చేస్తుంది. ఆశ్వయుజమానంలోని వర్షం రూక్షగణం కలదిగా ఉంటుంది. వీత ప్రకోపకం- ఆఘ్రునసంభరితం- కాని గుల్మవ్యాధుల్ని, రక్త వికారాల్ని కూడా కలిగిస్తుంది. కార్తీకమాన వర్షపు నీరు చల్లదనాన్ని కలిగించి తాపాన్ని హరిస్తుంది. వాత వీత శ్లేష్మహరిగా పనిచేస్తుంది. సమస్త సస్యాలకు మేలు సమకూరుస్తుంది. విదాహాన్ని జ్వరాన్ని హరిస్తుంది. బలాన్ని, వీర్యవృద్ధిని కలిగిస్తుంది. చిత్రానక్షత్ర వర్షం సస్యాలకు కీడు చేసేది ఖరమైనది అని, స్వాతి వాన చాలా వర్షకర మైనదనీ, ప్రాసీనులు కొందరు భావించారు. ఇవి మూమూలు వర్షజలాలకు సంబంధించిన విషయాలు. అయితే వసంత విషువచ్ఛలనంతో ఆయనాంశచలనంమూలకంగా నిలకడలేని ఋతువ్యవస్థతో చైత్రాదివివిధమాసాలలో మారుతూఉండే విభిన్న ఋతు పరిణామాలవల్ల కలిగే ఆ యా వర్షజలాల స్వరూప స్వభావాలు యెప్పటికప్పుడు మారసజ్జామారసజ్జత ఋతుప్రారంభ-మధ్య-అంత్య కాలాల వ్యవస్థనుబట్టి మారిపోతువుంటాయి. ఈ వర్ష జలగుణవ్యవస్థ లనేకం. అందువల్ల ఒక వర్షాకాలంలోనేకాక వివిధ విభిన్న ఋతువులలో కురిసే వర్షాలన్నీకూడా ఏకైక స్వరూపస్వభావాలు కలవి కావని మనం గ్రహించాలి. అనలు మూమూలుగా వర్షఋతువులో కురిసే వాన నీరు మినహా మిగిలిన యే ఋతువులో కురిసిన వాన అయినా సర్వప్రాజులుకీ వాతవీత శ్లేష్మాలను ప్రకోపింపజేసి - ప్రత్యేకించి శ్లేష్మరోగాలను అధికం చేస్తుందనీ, అనలీ వాన నీరు యే మాత్రమూ మంచిది కాదనీ చెప్పిన ప్రాసీనులూ ఉన్నారు. వాస్తవానికి వసంత, గ్రీష్మ, వర్ష, హేమంత, శిశిర, శరద్ ఋతువులలో కురిసే వర్షాలు విభిన్నమైవే కాని ఏకైక స్వరూప స్వభావాలు కలవి కావు. షడ్విధాయున ఈ ఋతుజలాలలో శరద్ ఋతువర్ష జలం వియ్యంగానది ప్రభావంతో సంభవిస్తుందని వేదవిజ్ఞానులు పేర్కొన్నారు. “సుఖిత”కర్త అయిన ధన్వంతరి వేదవిజ్ఞానాన్ని ప్రతిబింబిస్తూనే శరద్ ఋతు వర్షజల విశిష్టతగురించి వక్కాణించాడు అంతేకాక రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, గురు, శని, బుధ, కేతు, శుక్ర గ్రహాల ప్రభావంతో అంటే ఏకైక వ్యస్తగ్రహ ప్రభావంతోను ద్వితీయతరుణిగ్రహాల సంయోగ సమిష్టిప్రభావంతోను, అశ్విన్యాది వివిధనక్షత్రాల ప్రభావంతోనూ, వర్షించేజలం ఏకైక శక్తి స్వభావాలు కలదికాదు. చివరికి ఆదిత్య సోమాది విభిన్న నక్షత్రాలలో కురిసే వర్షజలగుణాలు కూడా ఏకైకం కావు. అంతేకాదు, అనలు వర్షాలలోనే శతసహస్రాధికమైన భేదాలున్నాయి. ఈ భేదాలు జలరూప వ్యవస్థలోనేకాదు జలస్వభావంలోకూడా వున్నాయి. అనలు జలఉత్పత్తి స్వభావంలోనే యీ విభిన్నత్వా లున్నాయి. ఒక్క భూమండలంమీద రకరకాల వివిధవిభిన్నప్రదేశాలలో మాత్రమేకాదు, భూమితరాలైన

గోళాలమీద కల విభిన్నవివిధప్రదేశాలలోవున్న జలంనైతం ఏకైకస్వరూపస్వభావాలుకలది కాదు. అనేక విభిన్న స్వరూప స్వభావాలు కలదే. మాటవరనకు భూమండలంమీద ఉన్న నీటిసంగతే మాదాం. భూమి అంతా ఒక్కచే మండలమైనా వివిధ ప్రదేశాలలోవున్న భూమి ఏకైక స్వభావం కలదికాదు. ఈ భూమి స్వభావంలో యెన్నెన్ని రకాల గుణగణాలుకల భూమి వున్నదో చెప్పడం కష్టం. భూమిమీద యెన్నిరకాల నీరు వున్నా ఆ రకరకాల నీళ్ళన్నీ సూర్యాతపవల్ల అవిరికాక మానవు. అవిరియైన నీరు మేఘ రూపం దాల్చుతుంది. మేఘాలన్నీకూడా ఒకరకమైనవని చెప్పడానికి పీలులేదు. మామూలుగా మనం మేఘవాచకాలు అనుకునే పదాలు మేఘ విశేషాలను వర్ణించే వివిధ శబ్దాలు వాడివాటికి అవి పర్యాయపదాలని అనుకుంటూ వుంటాం. వేద విజ్ఞానదృష్టితో, అర్హ విజ్ఞాన దృష్టితో యివన్నీ పర్యాయపదాలు మాత్రం కావు. ఆర్భ, మేఘ, వారివాహ, స్రవయిత్ర, బలాహక, ధారాధర, జలధర, తటి త్యాస, వారిద, అంబుభృత్, ఘన, కీమూత, ముదిర, జలమక్, ధూమయోని ఇత్యాదిగాగల పదాలు సామాన్యపదాలైన మేఘవాచక పర్యాయపదాలు కావు. ఇవన్నీ విభిన్న స్వరూప స్వభావులుగల విశేష మేఘవాచకాలే! ఇదేవిధంగా సంవర్త, అవర్త, పుష్కలావర్త, ద్రవణ, కాళ, నీల, మహాకాశాదులు, కాదంబిని, మేఘమాల, మేఘవంక్తి, ఆఖియం, స్రవితం, గర్జితం, రసితం, శంఖ, శతహ్రద, హ్రాసిని, ఐరావతి, క్షణప్రభ, తటిత్, సౌదామిని, విద్యుత్, చంచల, చవల, మేఘజ్యోతి, ఇరమ్మథ, స్ఫూర్ణభ, వజ్రనిర్దోష, ఇంద్ర ధనస్సు, రోహితం, ఋజు, చృష్టి, ధారాసంపాత, ఆసార, కీకర, అంబుకణ, వర్షవల, కరక ఇత్యాది శబ్దాలన్నీ దేని కదే వ్యస్తంగా విశిష్టార్థదాయకమే అవుతుంది. జలం పేరుకు జలమేగాని జలభేదాలలో శతసహస్రార్థిభేదాలున్నాయి. వివిధ తటాకాలు, నదీనదాలు, సముద్రాలు అన్నింటోను ఉన్న జల మంతా ఒకే ఒక స్వరూపం స్వభావం కలది కాదు. వీలన్నింటిలోను వున్న విభిన్న జలగుణాలన్నీ జలంతో సూర్యరశ్మితోసహ అవిరిరూపం దాల్చి రకరకాల మేఘరూపం దాల్చేవే. లవణ, ఇక్షు, సుర, సర్పి, దధి, క్షీర, జల సముద్రాలలోవున్న నీరు, సప్తగంగలలో వున్న నీరు, విభిన్నమైనదేకాని ఏకైకమైనదికాదు. కాంచనాక్షి, విశాల, మనోరమ, ఓమవతి, సురేణు, భీమలోద, సువర్ణభ, గౌతమి, చక్రవర్తి, వైవస్వతి, తుల్యభాగ, ఆత్రేయ, భారద్వాజ, విశ్వామిత్ర, జమదగ్ని, భాగీరథి, సుధద్రౌ, కనకాక్షి, సురతస్య, ఓమమాల, సువేణి, విమలోదక, గంగ, యమున, సరస్వతి, కృష్ణ, కావేరి, తుంగభద్రాదులు, తామ్రవర్ణి సింధు, సరయు, సర్వధ, నళిని, హృదిని, పావని, తరంగణి, సరిత్, శైవలిని, తటిని, ధుని, శ్రోతస్యిని, దీపవతి, స్రవంతి, నిమ్నగ, ఆపగ, కూలంకష, నిర్మలి, రథోవక్త్ర, త్రివధగ, త్రిశోత, కాశింది, శమన,స్యం, దేవ, సోమోద్భవ, మేఖలకన్యక, కరతోయ, నదానీర, బాహుద, నైతవాహిని, శతద్రు, విపాళ, శోణ,కుల్య, కృత్రిమ, శరావతి, వేత్రవతి, చంద్రభాగ, భీమరథి, వ్రణాళి ఇత్యాదిగాగల నదుల జలాలన్నీ ఒకటి కావు. వర్షపాతానికి మూలమైన వాయువులు కూడా ఒకటి కావు. కాగా విభిన్నవాయు వర్షభావాలతో కురిసే వర్షమూ, జలమూ, విభిన్నమైనదే కాని ఏకైక మైనదికాదు. అయినప్పటికీ అవహ, సంవహ, అతివహ, అనువాహ, ఏరివాహ, వాహాది భేదాలతోవున్న విభిన్న వాయువర్షభావాలతో సంభవించే వర్షజలం విభిన్నమైనదే. భూగర్భగత కౌబేరాది జలనాడులనుంచి సంభవించే విభిన్నజలాలుకూడా ఏకైక స్వభావం కలవికావు. ఎరువు, వసువు, ఆకువచ్చ, మొదలుగాగల ఏడు రంగులలోవున్న జలాలు, వివిధవర్ణ మిశ్రితజలాలు, వేరువేరుగా వుండనే వున్నాయి. జలగుణసాలకునంబంధించి మధుర (తీవ్ర) కటు (కారం) లవణం (ఉప్పు) కషాయ (వగరు) అప్త (పులుపు) తిక్త (చేదు) రసాలతో ఏకైక గుణరసవ్యవస్థతోనే కాక అల్పాధిక మిశ్రితగుణాలతోవుండే విభిన్న వర్షజలాలు అనేకం వున్నాయి. హిత, పాషాణ, అమృత, హీన, నిర్మల, మలినాదిభేదాలతో విభిన్న వర్షజలాలుకూడా వున్నాయి. వివిధ ఖగోళగోళాలలో వున్న చంద్రకాంతాది మణిశిలా ప్రభావాలతోను సూర్యకాంతాది మణిశిలా వర్షభావాలతోను కురిసే వాననీరు కూడా వుంటుంది. సౌగంధిక, కలహారాది పరిమళ పుష్పాలప్రభావంతోను, హల్లక, రక్తసంధ్యక, ఉత్పల, కువలయ, నీలాంబుజ, ఇందీవర, కైరవ, పద్మ, నలిన, అరవింద, మహాత్పల, కమల, కుశేశయ, పంకేరుహ, తామర, సారస, సరసీరుహ, బిసప్రసూన, రాజీవ, పుష్కర, అంబురుహ, పుండరీక, రక్తసరోరుహ, రక్తోత్పల, కోకనదాది వివిధ భిన్నాలైన కలువల వద్దాల ప్రభావంతో కురిసే వర్షాలేకాక దివిజగంగాగతాలు మాత్రమేకాక అనేకానేక వివిధ దేవనదులలోను, మహాసరస్సులలోను ఉండే శతవత్సర సహస్రదశ వర్ష మహా విశాల షండాల ప్రభావంతో కురిసే విశేషవర్షాలు వుంటాయి. కరహాట సౌగంధికాది కండాల ప్రభావంతోనూ, వారివర్ణి, శైవలినిల ప్రభావంతోనేకాక వివిధ కుముద్వతుల మృణాళనాళాల ప్రభావంతో కురిసే వర్షాలు నైతం అనేక విధాలుగా వున్నాయి. వివిధ విభిన్న వృక్షాల ప్రభావంతో కురిసే విభిన్న విశిష్ట వర్షాలు సంకరవర్షాలు అనేకం వున్నాయి. ఉదాహరణకు మైశ్మతరబిడిఉన్న కేవల ఆశోకవృక్ష వనాల మాహాత్మ్యంతో కురిసేవర్షాలు ఆశోక వృక్షస్వభావ ప్రభావితాలైన తద్గుణకాలైన వుంటాయి. యిదేవిధంగా అనేక వివిధ తరులతాతండాల ప్రభావంతో విభిన్న వర్షాలు కురివవచ్చును. అనేకానేక ఖగోళ-వృక్షశాస్త్రాల పరంగా సమన్వయ పరచవలసిన వర్షాలు యింకా వెక్కులున్నాయి. హిమశీలలతో కూడిన వర్షాలు [వడగళ్ల వానలు] కురవడం మనం చూస్తూనే ఉంటాము. యిదేవిధంగా వివిధ నవరత్న వర్షాలుకూడా కురియవచ్చును. మామూలు శిలావర్షాన్ని విపరీతంగా కురిపించి యాదవులను భాదించాలని యింద్రుడు ప్రయత్నించగా శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధనపర్వతాన్ని యెత్తి యాదవులను కాపాడినవిషయం భాగవతంవల్ల తెలుసుకున్నాము. ఈ విధంగా శిలావర్షమేకాదు యింకా వర్షం, బురదవర్షం, నత్తగుల్లలవర్షం, అలిచివుల ముత్యపుచివుల వివిధశంఖాల వర్షాలూవున్నాయి. చివరకి వివిధ క్రిమీకీటకాదుల వర్షాలేకాక, ఝష మత్స్యాదివివిధమీనాల వర్షాలు గంటక, శకులార్భకాది పిల్లచేపలతో కూడిన 'కెల్ల'ల వర్షాలు, పీతలు, క్షుద్రాండ, మత్స్య సంఘాత, పోతాధాన, నడమీన, శఫరి, ప్రోష్ణి, ఉలూపి, రోహిత, మద్దుర, శాల,

రాజీవ, శకుల, సహస్రదోష్ఠి, తమి, తమింగిల, తమింగిలగిల, మండూకాది జల జంతువుల వర్షాలుకూడా వున్నాయి. విభిన్న ఖుద్ర. సీద సర్ప మహానాగాదివర్షాలూ వున్నాయి. యింలెందుకు? వీడగుల వర్షమేకాదు, అగ్నివర్షంకూడావున్నది. మహా హిమవర్షం వున్నది. విషవర్షం వున్నది. చివరికి దివ్యమైన “అమృత వర్షం” కూడా వున్నది. శత సహస్రాధికంగా వున్న యిన్నిన్నీ వర్షాలలో యే వర్షాన్న యీ సరే అవతరించేయగల మహాశక్తులు అనేకం దివ్యజ్ఞానులయిన మన ప్రాసిన వేదర్షుల కుండేవి. ఈ విభిన్న వివిధ అనేకానేక వర్షాల విషయమై వరుణుడు అధిదేవతగావున్న ఋగ్వేదంలోని 1 వ మండలం 24, 25 సూక్తాలు, 2 వ మండలం 28 సూక్తం, 7 వ మండలం 86, 87, 88, 89 సూక్తాలు, 8 వ మండలం 41, 42 సూక్తగతాలయిన వివిధ ఋక్కులలోనూ మరికొందరు యితర దేవతలతో కూడా కలిసి వరుణుడు అధిదేవతగావున్న 1 వ మండలం 2, 15, 17, 22, 23, 41, 43, 94, 136, 137, 139, 151-2 వ మండలం 37, 42-3 వ మండలం 62-4 వ మండలం 1, 41, 42 - 5 వ మండలం 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 85 - 6 వ మండలం 67, 68, 75-7 వ మండలం 41, 50, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 82, 83, 84, 85-8 వ మండలం 25, 59, 69, 101-10 వ మండలం 124, 134, 172, 198 సూక్తగతాలయిన వివిధ ఋక్కులలోను ఈ విభిన్న విశేష వర్షకరణలను గురించి వర్ణించడం జరిగింది. ఇదేవిధంగా యింద్రుడు అధిదేవతగా వున్న వివిధసూక్త మంత్రాలన్నీ అనేకానేక వర్షకరణ మంత్రపూరితాలే. కేవలం యింద్రుడు మాత్రం అధిదేవతగావున్న ఋగ్వేదంలోని విభిన్నమండలాలలోవున్న సూక్తాలు యివి. 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 16, 17, 29, 32, 33, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 62, 63, 80, 81, 82, 83, 84, 100, 101, 102, 103, 104, 130, 131, 133, 169, 170, 173, 174, 176, 177, 178 (1 వ మండలం)-11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 [2 వ మండలం]-30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52 [3 వ మండలం]-16, 17, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 31 [4 వ మండలం]-29, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39 [5 వ మండలం]-17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46 (6 వ మండలం)-19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 (7 వ మండలం)-12, 13, 14, 15, 16, 32, 33, 34, 36, 37, 49, 50, 51, 52, 53, 61, 62, 64, 65, 66, 70, 76, 77, 78, 81, 82, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 97, 98, 99 (6 వ మండలం)-22, 23, 27, 29, 32, 38, 42, 43, 44, 48, 49, 50, 54, 55, 73, 74, 86, 99, 104, 105, 111, 112, 113, 116 120, 135, 136, 140, 147, 150, 151, 153, 157, 164, 176, 184, 185 (10 వ మండలం) విభిన్నలయిన యితర దేవతలతోకూడిన వివిధ ఋగ్వేద మండలాలలోవున్న-యిక్కడ పేర్కొంటున్న ఆ యా సూక్తాలలోని యింద్రసంబంధమైన ఋక్కులు కూడా వివిధవిభిన్న వర్షకరణ ప్రయోగాలకు సంబంధించిన మంత్రపూరితాలై నవే. యితర దేవతలతో కూడిన యంద్రాధిపత్యంగల ఋగ్వేద సూక్తాలు యివి. 2, 3, 6, 14, 15, 18, 21, 22, 23, 30, 108, 109, 121, 129, 132, 135, 139, 142, 155, 165, 167, 168, 171 (1 వ మండలం)-24, 30, 32, 37, 42 (2 వ మండలం)-12, 25, 33, 53, 60, 62 (3 వ మండలం)-18, 23, 26, 27, 28, 30, 32, 41, 42, 46, 47 (4 వ మండలం)-27, 30, 31, 40, 51, 86 (5 వ మండలం) - 21, 27, 28, 45, 47, 57, 59, 60, 63, 69, 72 (6 వ మండలం)-18, 33, 41, 44, 55, 82, 83, 84, 85, 90, 91, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 104 (7 వ మండలం)-1, 2, 3, 4, 6, 17, 21, 38, 40, 45, 46, 54, 55, 56, 59, 63, 68, 69, 80, 93, 96, 100 (8 వ మండలం)-24, 28, 33, 47, 60, 89, 103, 124, 129, 133, 165, 172, 198-(10 వ మండలం) ఇంద్రాధిపత్యంగల ఋక్కులలో యింద్రుని బలశౌర్యవరాక్రమాదులను బహుముఖంగా వర్ణించడం జరిగిందని భాష్యకర్తలు విమర్శకులందరూ భావించారు. ఇది యధార్థంకాదు. వేద విజ్ఞానాన్ని దృష్టిలోపెట్టుకొన్నప్పుడు యింద్రుని బలశౌర్య వరాక్రమాదులన్నీ పితృశ్రేయస్సుకు భిన్నంగా లోకకంఠకంగా విజృంభిస్తున్న రాక్షసశక్తుల సంహారంకోసం ఉపయోగపడినవే కాని తద్భిన్నంకాదు. వైగా పితృశ్రేయస్సుకు భిన్నంగా లోకకంఠకంగా విజృంభించే ఈ దుష్ట రాక్షసశక్తులకూడా విశ్వసృష్టికి ప్రాణాధానభూతమై ప్రాణప్రదమైన జలనాభిని మూలమట్టంగా హరించేవే కావడం విశేషం. ఈ జలనాభిని హరించడంలో మహాశక్తిమంతులుగా పరిభవిల్లినవారు విశ్వరూపరాక్షసుడు, పృథ్వాసురుడు వారి అనుయాయులు వారివారి వర్గీయులు. విశ్వసృష్టికి విధ్వంసాన్ని కలిగిస్తూ విశ్వవృష్టి వినాశకమైన వివిధ విభిన్న క్రియాప్రతిక్రియలతోను యుక్తి ప్రతియుక్తులతోనూ విజృంభించిన ఈ రాక్షసుల సంహారకాండకు కంకణంకట్టుకున్నవాడుకాబట్టే మహేంద్రుడు మహావీరుడుగా అనేక ఋక్కులలో అభివర్ణించబడి వివరించబడ్డాడు. ఈ సంగతి గుర్తించలేని ప్రాసిన భాష్యకర్తలు విమర్శకులూ యీ ఋక్కులన్నీ కేవలం యింద్రస్మృతవరాలని పొుపాటుగా భావించారు. వరుణాధిపత్యంతోపాటు యింద్రాధిపత్యం కలిగిన వివిధ సూక్తాలు ఋక్కులు అన్నీ జలనాభి వ్యతిరేకమైన దుష్టశక్తులను నాశనంచేసే అనేకాలయిన కరకాల వర్షాలను కురిపించే శక్తిదాయకాలైన మంత్రపూరితాలు. ఏయే సూక్తమంత్రాలవల్ల యేటువంటి వర్షాలు పడతాయో ఆయా సూక్త ఋక్కులలో ఆరవిజ్ఞాన దృక్పథంతో పేర్కొనడం జరిగింది. ఈ వర్షకరణ ప్రయోగాలకు సంబంధించిన వివిధ సూక్త మంత్రరహస్యవిషయాలను గురించి వాటితో అవినాభావ సంబంధం కలిగిఉన్న ఆ యా విభిన్నవర్ష స్వరూప స్వభావాదులగురించి నామహత్తర పరిశోధనాచరణ “వాఙ్మయమహాధ్యక్షుని ఋగ్వేద దివ్యలోకనం” అన్న గ్రంథంలోను “వాఙ్మయ మహాధ్యక్షుని వేదవిజ్ఞానస్వరూపం” * అన్న గ్రంథంలోను సప్రామాణికంగా సాధికారికంగా వివరించడం జరిగింది.

* వాఙ్మయ మహాధ్యక్షుని వేదవిజ్ఞాన స్వరూపం - “సమూల శ్రీమదాంద్ర ఋగ్వేద సంహిత” - ద్వితీయ సంపుటానికి వ్రాసిన

దుస్వప్న దోషహరణం

నిద్రావస్థకు తొలిమెట్టయిన స్వప్నావస్థలో ప్రాణకోటికి లక్షలకాల కలలు వస్తూవుంటాయి. వీటిలో శుభస్వప్నాలు అశుభ స్వప్నాలు వుంటాయి. సుఖసంతోషాలలో తేలిస్తూ అనందడోలలో పూగించే సుస్వప్నాలూ భయాందోళనలతో గుండెలు బెంబేలు పడగా బాధామయంగా హఠిక మానసికానారోగ్యాలు కలిగించే దుస్వప్నాలూ వస్తాయి. వాతవీతశ్లేష్మిదిదోషాలవల్ల వచ్చే స్వప్నాలు నిష్ఫలాలని స్వప్నశాస్త్రాలు పేర్కొంటున్నాయి. ఈ స్వప్నాలు మానవుల కొక్కరికే రావు. పశుపక్ష్యాదులకేకాక దేవతలకుకూడా వస్తాయి. దేవతలు “ఆనిమిషు” లనే విషయం నువ్రసిద్ధం-ఆనిమిషులంటే రెప్పపాటు లేనివాని అర్థం. ఈ ఆనిమిషత్వాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని దేవతలకు నిద్రావస్థ లేదని ప్రాచీనులు చెప్పినట్లు కొందరు భ్రమపడ్డారుగాని అది వాస్తవంకాదు. ఆనిమేషస్థితి వేరు. నిద్రా వస్థ వేరు. ఈ రెండింటికీ అసలు సంబంధమే లేదు. అసలు ఆనిమేషస్థితికాని నిమేషస్థితికాని మెలకువలోనే వుంటాయి. నిద్రావస్థలో కాదు. ఈ స్వప్నభేదాలగురించి విశేషాలగురించి “కృష్ణశతశతి” అన్న నా పద్యకృతిలో యీక్రింది విధంగా వివరించాను.

కలలు వచ్చు నిద్ర మెలకువలో రావు, పగటినిద్ర వచ్చు బగటి కలలు

కలలతీరుఁబట్టి ఫలితమ్ము లుండురా! † యుగయుగాల నిజము కృష్ణగీత॥

కలలు పెక్కు లగుచు నెలమి స్వప్నావస్థఁ, బగలురాత్రులందు వచ్చుచుండు

నిద్రకాని నిద్ర నిర్నిద్రగతి తోప, యుగాయుగాల నిజము కృష్ణగీత॥

దోష, సహజ, మంత్ర, దూరశ్రవణదృష్టి, శక్తివంత దై వజమ్ములగుచుఁ

గలలు షష్ట విధము లలలుగాఁ జెలఁగురా!, యుగయుగాల నిజము కృష్ణగీత॥

స్వప్నమైనయెడలఁ బైత్యాదిదోషాల, ఫలిత ముండ దండ్రు పగలు రాత్రీ

పగటి కలలుకూడఁ బాటిరా వన్నారు, యుగయుగాల నిజము కృష్ణగీత॥

సహజమైన కలలు సహజమ్ముగనె వచ్చు, జపమువలన మంత్రజమ్ము లగును

దై వజమ్ము లగును దేవాశీ కృపచేత, యుగయుగాల నిజము కృష్ణగీత॥

దూరదృష్టి అల్లి దూరశ్రవణమును, గల్గు సిద్ధు లిచ్చు కలలు నుండు

వారి చిత్తశుద్ధిపై సత్యమౌ నప్పి, యుగయుగాల నిజము కృష్ణగీత॥

దోషజములు సిద్ధదుష్ట సంకల్పజ, స్వప్నములును దక్క సకలము లగు

కలలు కలలుకావు కల్లులు కావురా!, యుగయుగాల నిజము కృష్ణగీత॥

పూర్ణ సత్యములగు భూతభవిష్యత్తు, వర్తమానవిషయమూర్తు లగుచుఁ

జెల్లు కలలు మంచి చెడ్డలఁ దెల్పురా!, యుగయుగాల నిజము కృష్ణగీత॥

(కృష్ణశతశతి: ఆంధ్రభూమి - నచిత్ర తెలుగు వార పత్రిక 9-11-1977, 10-11-1977 సంచికలు.)

ఆకలల్లో యేముంది? అని మనం కొట్టిపారవెయ్యడానికి వీలులేదు. సుఖశాంతుల్లో అనందడోలల్లో తేలిఅడించే శుభ స్వప్నాలు వస్తే మంచిదే-కాని పగలంతా-పగలు - పగలు - నెగలు - పొగల్తోను వివిధ కష్టనష్టాలతోను, భయాందోళనలతోను,

పీడికలో “వాఙ్మయ మహాధ్యక్షుని ఆర్ష విజ్ఞాన సర్వస్వం” అన్న గ్రంథాన్ని నేను విరచించినట్లు పేర్కొన్నాను. 1985లో శిలపు రామకృష్ణశాస్త్రి విరచితమైన “ఆర్ష విజ్ఞాన సర్వస్వము” రెండు భాగాలు వెలువడినా అది సరైన విజ్ఞాన సర్వస్వం కాదన్న దృష్టితోనే దాన్ని త్రోసిరాజుని నా రచనకు “ఆర్ష విజ్ఞాన సర్వస్వం” అన్న పేరునే పెట్టడం జరిగింది. “సమూల శ్రీ మదాంధ్ర ఋగ్వేద సంపాత” ప్రథమ-ద్వితీయ సంపుటాలు వెలువడినతరువాత తిరుమలతిరువతిదేవస్థానంవారు “ఆర్ష విజ్ఞాన సర్వస్వం” అన్న పేరుతో అనేక సంపుటాలను ప్రకటించా లని నిశ్చయించి తొలి సంపుటాన్ని ప్రకటించడం జరిగింది. మద్దిరిచితమైన “ఆర్ష విజ్ఞానసర్వస్వం” కేవలం విజ్ఞాన ప్రతిబింబకం. తిరుమల తిరువతి దేవస్థానంవారు ప్రకటించినదానికి నా రచనకూ బొత్తగా పోలిక లేదు. అయినా ఒకేపేరుతో యీ భిన్న గ్రంథాలుండడం మంచిదికాదని భావించి నా “ఆర్షవిజ్ఞాన సర్వస్వ” గ్రంథనామం “వాఙ్మయ మహాధ్యక్షుని వేద విజ్ఞాన సర్వస్వం”గా మార్పు చేయడం జరిగింది.

† “కృష్ణశతశతి” పద్యాలు “ఆంధ్రభూమి”లో ప్రకటితమైనప్పుడు తొలుత “జననూతాంతరంగ! వినుర! రంగ!” అన్న మకుటంతో ప్రకటితమైనాయి. అనంతరం యీ మకుటాన్ని “యుగయుగాల నిజము కృష్ణగీత” గా మార్చడం జరిగింది.

గడిచే మానవునికి రాత్రువూ పైగా నాలు మెతుకులు తిని గుండెమీద చెయ్యివేసుకొని హాయిగా నిద్రపోయే స్థితిలో దానికి తొలిమెట్టయిన న్యస్సావస్థలోకూడా సుఖశాంతలు కరువై పోతే యెలా? మామూలు బ్రతుకులోనే కాదు - న్యస్సావస్థలో-అంటే-కలలో కూడా జీవితం సుఖమయం ఆనందమయం కాకుండా బాధామయమే భయావహమే అయితే ఆ ప్రాణి జీవితం యేమనుకోవాలి? రోజు రోజుకూ భయావహాలూ దుఃఖప్రదాలూ అయిన కలలు వస్తూనేవుంటే యెంత గుండెబిచ్చరం కలవాడైనా యెంతటి ధీధైర్యశాలి అయినా “కలలోకూడా సుఖంలేదే” అని బెంబేలు వడిపోడా! దిగాలువడిపోడా! కాగా కష్టనష్టాల్లో సతమతమయ్యే మానవుడు మరింత అనమర్దుదై నీర్వీర్యుడుగా దిగజారిపోడా! పైత్యాదిదోషాలవల్ల వచ్చినా-సంఘంలో జరిగే వివిధసంఘటనలప్రభావంతో వచ్చినా-శత్రుభూత ప్రయోగాలవల్ల వచ్చినా, దైవీయంగానే వచ్చినా, ఆ దుస్సస్సాల ప్రభావంతో మానవుడు దుర్బలుడుకాకుండా స్థిరచిత్తంతో సబలుడుగానే నిలవడానికి దేవదేవుడైన ఆమహావిష్ణు నామస్మరణతో గుహ్యగూహ్యంగా అష్టవిధనామాలను కనీసం ఎనిమిది వర్యాయా లైనా జపించడం శ్రేయస్కరమని మన ప్రాసీనులు చెప్పారు.

అచ్యుతం కేశవం విష్ణుం హరిం సత్యం జనార్దనం । హంసం నారాయణంచైవ హ్యేతన్నామాష్టకం శుభమ్॥

అని మహావిష్ణు నామాష్టకాన్ని అష్టావృత్తితోనైనా స్మరించడం శుభప్రదంగా బోధించారు. న్యస్సాలు శత్రుకృతాలయినా, చివరికి దైవ కృతాలయినా, వాటి దుష్టత్వం దేవదేవుడైన ఆమహావిష్ణుశక్తికి అతీతమైందికాదుగదా! వేదవిజ్ఞానం అందరికీ అలవడటంసాధ్యం కాదుకాబట్టి ఈ మహావిష్ణు నామాష్టక స్మరణను తద్వజ్ఞులు యేర్పాటు చేశారేగాని ఋగ్వేదంలోని అష్టమమండలంలో అష్టాదశఋక్కులతో వున్న ఆదిత్యోషస్సులు దైవీయాలుగా-మహావిష్ణు ఆదిత్యవరంగా వివిధ దుస్సవ్వు దోషముంగా 47 వ సూక్తం విరాజిల్లుతున్నది. (సూ. న.శ్రీ.ఋ. అష్టమ మండలం-47 వ సూక్తం-767 వ పేజీ) అష్టాదశవ్యసనాలప్రభావంతోను అష్టాదశదేహసంభవగజాలప్రభావంతోనూ మాత్రమేకాక అష్టాదశవిద్యల ప్రభావంతోగాని అష్టాదశ దేవగజాలయిన ఆమర, సిద్ధ, సాధ్య, గరుడ, కిన్నర, కింపురుష, గంధర్వ, యక్ష, విద్యాధర, భూత, విశాచ, రుద్ర, ఉరగ, ముని, తుషిత, దైత్య, భాస్కర, గుహ్యక, గజాల ప్రభావంతోగాని వచ్చే దుస్సస్సాల దోషాన్ని నైతం రూపుమావగల ఈ సూక్తాన్ని త్రితమహర్షి ఆవిష్కరించాడు. నాద, శృతి, స్వర, గ్రామ, మూర్చన, తాన, వర్ణ, అలంకార, గమక, వాలి, రాగ, భాష, భాషాంగ, విభాష, అంతర్భాష, ఉపాంగ, క్రియాంగ వ్యవస్థలతో సంగీతశాస్త్రాల వరంగానూ-అంత రంగ, పావనాశిని, ఛాయామల్లికారున, వేదసంగమేశ్వర, గణికానిధ్యేశ్వర, మోక్షేశ్వర, భుజంగ, బ్రహ్మనారాయణ, మణిక్వర్తిక, ప్రయాగ, మౌఢవ, సోమనిధ్యేశ్వర, దేవద్రోణ, నాదాతుంగసంగమ, కలకలేశ్వర, నాగభోగేశ్వర, శుకేశ్వర, అగ్నిరూపా లైన లౌకికాలౌకిక అష్టాదశ మహాత్మీయాల పవిత్రతనునైతం భౌతికంగానూ, సమకూర్చేదిగా ఈ అష్టాదశ ఋక్సంభరితమైన సూక్తాన్ని వేదర్షి ఆవిష్కరించి అష్టవిధ బ్రహ్మ, వానవ, ఆత్మ, విద్య, ఆదైవత, విషయ, సహజ, యోగానందాలకు అతీతంగా మహానందప్రదాయకం చేశాడు.

అపభాష్యాలు

ప్రాసీన భాష్యకర్తలలో వేదాలు మానవవిరచితాలు కావని వైవీయాలైన ఆపౌరుషేయాలని చాలా సుదృఢమైన అభిప్రాయం ఉన్నదనడంలో విప్రతిపత్తి యేమీ లేదు. అయినా వారిలో ఆర్షవిజ్ఞాన దృక్పథం కొంచెం వడినందువల్ల అనేకఋక్కులకు భాష్యాలు వ్రాయడంలో అవి మానవ విరచితాలేనని మానవ సంఘ వ్యవస్థ విషయ ప్రబలింబకాలనీ లౌకికాలనీ అభిప్రాయపడేట్లుగా భ్రమ ప్రమాదాలకు లోనై వ్రాశారు. యిటువంటి వాటిని అంతరాంతరాలలోకి వెళ్లి పరిశీలించి వేద ఖగోళ మంత్ర విషయ పూరితా లయిన విశిష్టార్థాలను ప్రవచించుకొనడంద్వారా మనం పునరుద్ధరించుకొనవలసిన అవసరం యెంతైనా వున్నది. “ఆవదీంద్ర యమునా” ఇత్యాది ఋక్కులో (7వ మం. 18 సూ. 19 ఋ. 68, 74 పేజీలు) అప్పటి భారతదేశంలోని వివిధ దేశ నామాలు (రాష్ట్రనామాలు) పేర్కొనబడినట్లు భావించడం జరిగింది. ఇదే విధంగా “రాజా రాష్ట్రానాం” ఇత్యాది ఋక్కులో (7వ మం. 34 సూ. 11 ఋ. 141, 146 పేజీలు) వివిధ రాష్ట్రనామాలను ఉద్దేశించి రాష్ట్రశబ్దం ప్రయుక్తమైనట్లు భావించడం జరిగింది. వాస్తవానికి యివి గోశార్థకాలుగాని లోకార్థకాలుగాని అవుతాయే తప్ప ఒకే భూమండలం మీద వున్న రాష్ట్రాలు మాత్రం కాదు. “తవన్తి శత్రుం” ఇత్యాది ఋక్కులో (7 మం. 34 సూ. 19 ఋ. 143-147 పేజీలు) మహాసేనాసహితమైన రాజసమూహాలున్నట్లు భావించడం జరిగింది. ఇక్కడ దేవసేనాభివర్ణనం చేయబడిందేగాని మానవసేనాభివర్ణనం చేయబడలేదని విశ్వదేవగణ దేవతాధిపత్యమే తేటతెల్లం చేస్తుంది. “ఉద్ ద్యామివేత్” ఇత్యాది ఋక్కులో (7 మం. 33 సూ. 5 ఋ. 184, 187 పేజీలు) దాశరాజయుద్ధం అభివర్ణితమైనట్లు లోకమాన్య శ్రీభాలగంగాధరతిలక్ వంటివారు దీనికి రామాయణాధారోప దశకంతునితోను సమన్వయించాలని ప్రయత్నించారు. రావణుని తమ్ముడైన కుంభకర్ణుడు యెడతెగకుండా 6 నెలలు నిద్రపోవడాన్నికూడా దీనితో ముడివేసి ద్రువ మండల దీర్ఘరాత్ర దీనివల్ల సూచిత మవుతున్నట్లు అనేకవిధాల సమన్వయం చేయాలని ప్రయత్నించారు కాని యింద్ర చక్రివృత్త దేవతాధిపత్యం కలిగిన ఈ ఋక్కులలో రామాయణాధార వంటి అతిస్వల్ప విషయాలు కాక సౌర మండలాలకు తదంతర్రతా లయిన విభిన్న చంద్రమండలాల విశేషాలకు సంబంధించిన వివిధ లోకాల విషయాలు అభివర్ణితమయ్యాయే కాని తద్విన్నం కాదు. దీర్ఘరాత్రులకు సంబంధించిన విషయాలుకూడా అనేకానేక కృష్ణవజ్రాధిక చంద్ర మండలాలకు సంబంధించినవే కాని వేరుకాదు. ఋగ్వేదన ప్రథమమండలంలోని 104వ సూక్తంలోగల (391, 393, 394, 395, 396 పేజీలు) వివిధ ఋక్కులలో భూమండలగతమైన మానవులలో వున్న ఆర్య అనార్యాదిజాతుల విషయాలూ వారి యజ్ఞయాగాదుల ప్రశంసలూ

అనాద్యుల యాగవిధ్వంసకార్యకలాపాల నిరసనలూ అభివర్ణిత మైనట్లు అనేకమందిభావించారుగాని యిదివాస్తవం కాదు. ఈ ఋక్కులలోని ఆర్య శబ్దం మానవవాచకంగా కాక -చైవ వాచకంగామాత్రమే ప్రయోగితమై అనార్యశబ్దం పాఠశీకార్యలనుదృష్టిలోపెట్టుకొన్నది కాక -లోకకంఠకులైనరాక్షసులనునిర్దేశించేదిగానేప్రయుక్తమైనట్లుమనంభావించాల్సివుంటుంది. ఇందుకుభిన్నంగానేచెప్పినప్పుడు ఈసూక్త ఋగ్వేదవర్ణనలతో సమన్వయం కుదరనేకుదరదు. “మోఘవరుణ” ఇత్యాది ఋక్కులో (7మం.89నూ.1ఋక్కు.340,341 పేజీలు) ఆర్యుల మృణ్మయగృహాల అభివర్ణనం ఉన్నట్లు “ప్రక్షోదసాధాయసా” ఇత్యాది ఋక్కులో (7మం.95 నూ. 1ఋ. 360-361 పేజీలు) ఆర్యులు నిర్మించుకున్న యినుప యిళ్ళ విషయం అభివర్ణిత మయినట్లు భావించడం జరిగింది. “మోఘవరుణ” ఇత్యాది ఋక్కులో “వరుణమృణ్మయం” అన్న శబ్దాలను “వరుణం + మృణ్మయం” అని విభజించి సత్యమయమయిన వరుణలోక వ్యవస్థనుఅభివర్ణించడం జరిగిందని ఆర్థం చెప్పుకొనడానికి మారుగా “వరుణం + మృణ్మయం” అని “రాముని తోక” వంటి పౌరపాటు విభజన చేసుకొనడం వల్ల ఈ మట్టి యిళ్ళకు సంబంధించిన దుర్భంఠ-అయోమయమయిన విషయాలతో ప్రకల్పితమైనదే గాని వేరుకాదు. పైగా యీ మంత్రాధిదేవత అయిన వజ్రేత సరస్వతీ మాతను దృష్టిలో పెట్టుకొన్నప్పుడు - భగోళగతమైన దివ్య నదీమతల్లని దృష్టిలో పెట్టుకొన్నప్పుడు ఈ అయోమయ (యినుప) పురాలన్నీ కేవల అమోమయ (దారి తెన్నులేని) పురాలుగానే నిలుస్తాయి. యిదేవిధంగా “కౌత్యాని నా” ఇత్యాదిఋక్కులో (7 మం. 53 నూ. 5 ఋ. 337,339 పేజీలు) “సహస్ర” ద్వారాశబ్దాన్ని చూచి “వెయ్యి ద్వారాలున్న యిళ్ళు కూడా ఆర్యులకు వుండే”వని పెక్కు మంది భావించారు గాని యిది యధార్థం కాదు. అనేకానేకలోకాలను తన జలశక్తితో ప్రభావితం చేసి సహస్రముఖాలుగా వర్ణనలు కురిపించే వరుణశక్తిని దృష్టిలోపెట్టుకొన్నప్పుడు ఈ గృహం మామూలుగృహం కాదని పరుణలోకమని మనం అర్థం చేసుకోగలం. వాస్తవానికి యిక్కడ సహస్ర శబ్దం సహస్ర సంఖ్యావాచకంమాత్రం కాదు. “సహస్ర కింఞ” శబ్దంలోని సహస్రశబ్దంవంటిది. కాగా ఇది అనేకానేక సహస్రాధిక సంఖ్యావాచకంఅన్నమాట. “దశస్యంతా” ఇత్యాదిఋక్కులో (8మం.22నూ.6ఋ. 608,612 పేజీలు) ఆర్యుల వ్యవసాయవర్ణనలవిషయమైఅభివర్ణితమైనట్లు కొందరుభావించారుగాని ఈ సూక్త దేవతలయిన ఆగ్నినిదేవతలగు దృష్టిలో పెట్టుకొన్నప్పుడూ, ఋక్కులో ప్రయుక్తమైనది వి శబ్దాన్ని చూచినప్పుడూ, ఈసందర్భంలో వర్ణితమైనవి భూలోకవ్యవసాయ విషయాలు కానేకావని తేటతెల్లం కాగలదు. “మహంతా మిత్రావరుణా” ఇత్యాదిఋక్కులో (8మం.25 నూ. 4 ఋ. 633, 638 పేజీలు) స్వరాజ్యరాజ్యాంగవిధానం పేర్కొనబడినట్లు అనేకమంది భావించారు. పైగా యిటువంటి స్వరాజ్యరాజ్యాంగవిధానం భారతదేశంలోని దక్షిణభాగంలోఉన్నట్లు ఐతరేయ బ్రాహ్మణంలోనే పేర్కొనబడిందంటే బ్రాహ్మణాలకాలం నాటికే వేద విజ్ఞానం యెంతగా కనుమరుగైపోయిందో చెప్పవచ్చును. “ఏతస్యాం ప్రతీనీం దిశి ఏతేద నౌచ్యానాం రాజానో ... నాచక్షత (ఐ.బ్రా. 8-14) అంటూ లోకీక స్వరాజ్యవిషయంగాఉన్న ఐతరేయ బ్రాహ్మణవాక్యం ప్రామాణికం కానేకాదుసరికదా “మహంతా మిత్రావరుణాసమ్రూపా దేవావసురా” అని మిత్రావరుణులు దేవసమ్రూపాలుగా స్పష్టంగా పేర్కొనబడుతుంటే వారు భూమండలంమీది స్వరాజ్యాధిపతులు యెట్లా అపుతారు? “పుంమేదేనవృషు అంతఃపురంయొక్కడుంటుం”దన్నట్లుమానవార్యరాజులూ వారిపరిపాలనా యుద్ధాలూ మొదలై నవి అనలుముగ్గోడంలో అభివర్ణితాలే కానప్పుడు “రాజేవహి జనిభిః” (7 మం. 18 నూ. 2ఋ 65, 70 పేజీలు) “ఈయర్గావో” (7మం. 18 నూ. 10 ఋ. 66, 72 పేజీలు) “ఏకంచయో” (7మం.18నూ.11ఋ.66,72 పేజీలు) “విస ద్యో విశ్వా” (7మం.18 నూ.13ఋ. 67,72 పేజీలు) ఇత్యాదిఋక్కులలో ఆర్యరాజుల బహుభార్యత్వం-మానవరక్షారహితాలైన వశుగణాలు వంటచేలను పాడుచేయడంవంటి విషయయాలు, వల్లెటూళ్ళ విషయాలు, సప్తప్రాకారపుర వర్ణనాది విషయాలు, అభివర్ణిత మయ్యాయంటే ఆలోచనావరు లెవ్వరూ ఆమోదించలేరు. ఒక వంక ఇంద్ర దేవత్యంతో ఇతరలోకరాక్షస సంబంధితన సప్తప్రాకారపురాలను భేదించినవాడుగా అనేక సందర్భాలలో యింద్రుణ్ణి అభివర్ణిస్తుంటే ఇవి భూమండలంమీదవున్న మానవార్యుల పురాలవర్ణనకు సంబంధించిన వసుకోవడం కేవలం తెలివితక్కువకాక మరేమవుతుంది?

ఇంతకంటే మోరాటపాఠమైన విషయమేమంటే ఆత్రేయ అయిన “అపాల” ఋషికగా ఇంద్రుడు దేవతగా రవి, చంద్ర, కుజ, గురు, శని, బుధ, శుక్ర నామక సప్తగ్రహాధిపత్యవిషయంపైతమై ద్వాదశరాశ్యాత్మకాభివర్ణనామయమై “కన్యా వారహయతీ” ఇత్యాదిన ప్రముఖిలనితమైన (8 మం. 91 నూ. 951, 952 పేజీలు.) సూక్తానికి వ్రాసిన భాష్యం సీఛాతీసీచం పావభూయిష్టమై “అథఃకేఱాల” ప్రసక్తులతో అవిష్కృతం కావడం. వెనుకటికి యెవడో ఒక వెర్రివాడు “మేనమామ చెవులమీద వెంట్రుకలు వుంటే మేనల్లుడికి నీరినంపదలు కలుగుతాయని విని నిష్ఠతో భగవంతుణ్ణి గూర్చి మోరమైన తవస్సు చేశాడట. ఆ తవస్సుకు భగవంతుడు చెప్పి ప్రత్యక్షమై ఏం వరాలు కావాలో కోరుకొమ్మని అడిగితే యింతా తవస్సుచేసిన ఆ వెర్రివాడు తనకు ప్రత్యక్షమయిన భగవంతుణ్ణి అనేక నీరినంపదలు అన్నగ్రహించవలసిందని కోరుకుండా “మా మేనమామ చెవులమీద వెంట్రుకలు మొలిపించ”మని వేదాడట. ఈ వెర్రి కథను స్ఫురింపజేస్తూ ఋషికగా గుర్తింపబడి కీర్తి ప్రతిష్ఠలు సంపాదించిన ‘అపాల’ యింద్రుణ్ణి గూర్చి తవస్సుచేసి “తన చర్మ రోగాలు పోగొట్టవలసిందని కోరడంతోపాటు తన తండ్రి తలమీద వెంట్రుకలను మొలిపించవలసిందని తన మర్యాదలంపీద కూడా రోమాలు మొలిపించవలసిందని” కోరినట్లు ప్రాసీనులు హీనాతిహీనంగా భాష్యారాలు చెడవ్రాసి పెట్టారు. (చూ-952-953-954-955-956 పేజీలు) దివ్యమై దైవీయమై మహాపూజనీయ స్థానంలోవున్న వేదగౌరవాన్ని సర్వనాశనంచేసి అమూల్యమైన వేదభగోళ జ్యోతిర్మంత్ర విజ్ఞాన విషయాలను గుర్తింపలేక అథఃపాతాళంలోకేకాదు నీవాతీనీదమైన అత్యంత హీనస్థితికూడా వేదాన్ని దిగజార్చడం జరిగింది. ఈసూక్తంలోవున్న 7 ఋక్కుల్లోను రావ్యాదిన సప్తగ్రహాల విషయాలు తదాధిపత్యపీక్షాదాఫలితాలు మేషాదిద్వాదశరాశ్యాత్మక

మైన కాంక్షవృత్త బహుముఖ ప్రభావాలు అభివర్ణిత మయ్యాయి. ఈ సూక్తంలోని “అపాల” “రోమ” శబ్దాలు వేదభాష్యకర్తలందరూ భావించినట్లు కేవలసామాన్యార్థాలు కావు. ఇక్కడ “అపాల” శబ్దం ‘రలయోరభేదః’ అన్న సూత్రం ప్రకారం రకారంగా రూపొంది “పారములేనిది” “అంతలేనిది” అన్న భావంతో “అనంత” అనే అర్థంలో ప్రయుక్తమైందేకాని వేరుకాదు. యదేవిధంగా ఈ ఋక్కులలో వున్న “రోమ” శబ్దానికి వెంట్రుక అని అలి సామాన్యార్థం చెప్పటానికి బొత్తిగా అవకాశం లేదు. యిక్కడ రోమ శబ్దంచేత “మేక-గొర్రెపొడలు” లుగా నిర్దిష్టమై అశ్వినాదిగా అశ్వినీదేవతలతో ప్రాసంభవమై భరణినేకాదు, అవభరణి అయిన యమదేవత్యాన్ని సైతం మధ్యలో యిరికించి కృత్రికప్రథమ పాదాంత్యంగా మహాగ్నిరూప ప్రారంభంతో ముగిసిన ఖగోళగతమైన మేషరాశి వివక్షితమైనది. వేదఖగోళ విజ్ఞానపరంగా - అపాల (౪) - అంటే - అనంత-విశాల విశ్వస్వరూపిణి అయిన కన్యారాశికి సంబంధించిన విషయాలూ - యీ కన్యకు గుహ్యోత్పిగుహ్యమైన అష్టమ స్థానం - రోమశ - అంటే - మేషరాశికి సంబంధించిన విషయాలూ - యీ సూక్తంలో వివరించడం జరిగింది. ఈ దృష్ట్యా ఈ ఋక్కులన్నింటికీ అటు సప్తగ్రహాలవరంగానూ యిటు ద్వారదశలాశులవరంగానూ అనేక విశేషార్థాలను ప్రవచించవలసి ఉన్నది. గ్రహనక్షత్రాల ప్రభావాలతో రకరకాల రూపాలలో విరాజిల్లే ఆయుర్వేదవైద్య ఔషధ విషయ సహస్రాలుకూడా అశ్వినీదేవవైద్యులను పురస్కరించుకొని యీ సంప్రదించులో అభివర్ణితా లయ్యాయి. ఈ వేదఖగోళ జ్యోతిర్మండల త్రాయర్వేదాదివిషయాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని ఈ సూక్తగతాలయిన ఋక్కులకు వినిూతనాలయిన విభిన్న భాష్యాలను విరచించవలసివున్నది. యిటువంటి అమూల్య విశేషాలు కేవలం సాయణయాస్కాచార్యుల కాలాలనాటికేకాదు, బ్రాహ్మణాలకాలాలనాటికే పూర్తిగా కనుమరుగయి పోయాయని “శాత్యాంస బ్రాహ్మణ” గ్రంథంలో ఉటంకించబడిన “అపాల-యంద్రుల” కథ తేలెల్లంచేస్తున్నది. (చూ. స. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం. అష్టమ మండలం. 952, 953 పేజీలు) ఈ సూక్త గతమయిన విజ్ఞాన విషయాలన్నింటినీ యిక్కడ స్థలాభావం చేత వివరించడంలేదు - ఈ విజ్ఞాన విశేషాలన్నీ నా పరిశోధనాచరణ “ఋగ్వేద దివ్యాలోకనం” లోను, “వేదవిజ్ఞాన సర్వస్వం” లోను సప్రామాణికంగా వివరించడం జరిగింది. ఇన్నిన్న అలౌకిక విజ్ఞాన విశేషాలు కల ఋగ్వేదం దైవీయంకాక లౌకికమూ మానవ విరచితమూ యేవిధంగా అవుతుంది? ఇదే విధంగా అష్టకదృష్టితో మర్నాష్టకమైన ఋగ్వేద అష్టమాష్టకంలో కూడా పెక్కు రహస్య విషయాలు పరిగర్భితమై వున్నాయి. వీటి విషయమై చతుర్థ సంపుటం వీతికలో కొంత వివరిస్తాను.

1, 2, 3, 4, 5 మండలాలతోవున్న సమూహ శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సహిత ప్రథమ, ద్వితీయ సంపుటాలలో మూల సంస్కృత ఋగ్వేద ఋక్కులకున్న వివిధ పాఠాంతరాలను అనేక వ్రాతప్రతులను ముద్రితప్రతులను పరిశోధించి యిచ్చిన విధంగానే 7, 8 మండలాలతోవున్న ఈ సంపుటంలోకూడా వివిధ పాఠాంతరాలను పుద్ నోట్లలో యివ్వడం జరిగింది. అనేక వ్రాతప్రతులను పరిశోధించి పెక్కు “ఖిల” మంత్రాలను నా ఆంధ్రీకరణలతోనైతం యీ సంపుటంలోకూడా సమకూర్చడం జరిగింది.

ఋ - అరు

తెలుగువారు అతిప్రాచీనకాలంనుంచీ అక్షరాలను నేర్చుకొన్నట్లు ఋ - ఋ అను అరు - అరులుగాను, ౧ - ౧౧ అను అలు - అలులుగాను ఉచ్చరించి చెప్పడం వున్నది. ఋ - ౧ లకు అభిన్నత్వం వున్నందువల్ల ఋకారంతో పాటు ౧ కారాన్నికూడా గ్రహించడం జరిగిందిగాని యిక్కడ ఋకార విషయమే పేర్కొనబడుతున్నది. ఋషి మొదలయిన శబ్దాలతోవున్న ఋకారాన్ని “అరు”కారంగా ఉచ్చరించడం వేదకాలంనుంచీ వున్నది. వేదఋషులలోవున్న ఈ సాంప్రదాయమే తెలుగువారిలోకూడా గురుశిష్య పరం పరలో వేదంవలెనే అధ్యయన అధ్యాపనర్లో నిలిచిపోయింది. మొట్టమొదటి వేదర్షులయిన అంగిరసాదులు తెలుగువారే అయినందువల్ల ఈ ఋకారాన్ని అరుకారంగా ఉచ్చరించే సంప్రదాయం యితరదేశభాషీయుల్లోకాకుండా తెలుగువారిలోనే తరతరాలుగా నెలకొనడంలో విశేషం లేదు. ఋగ్వేదంలో సప్తమ, అష్టమ మండలాలలో ప్రత్యేకించి ఋషి శబ్దంలోని ఋకారం ‘అరు’గా ఈ క్రింది ఋక్కులలో విశిష్టంగా ప్రయుక్తమైంది.

అప స్వసురుషసో నగ్నిహీతే రిణక్తి కృష్ణీరరుషాయ పన్దమ్ ।

అశ్వామఘా గోమఘా వాం హువేమ దివా నక్తం శరుమస్మద్ యయోరమ్॥

(స. శ్రీ. ఋ. - తృతీయ సంపుటం-7 వ మండలం - 71 సూ. 1 ఋ. 283 పేజీ)

శతం వేణుశ్చతం శునః శతం చర్మాణి మ్లాతాని ।

శతం మే బల్బజన్తుకా ఆరుషీణాం చతుశతమ్॥

(స. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం - 8 వ మండలం - 55 సూ. 3 ఋ. 802 పేజీ)

ఈరెండు సందర్భాలలోనేకాక ఋగ్వేదంలో శత సహస్రాధిక ఇతర సందర్భాలలోకూడా ఋషిత్వాదిగాగల పదాలన్నీ అరుకారంగానే పేర్కొనబడుతున్నాయి. అంతేకాదు. వ్రాతలోకూడా అనేక సందర్భాలలో ఋకారాన్ని అరుకారంగా వ్రాయకుండా విశేషంగా ‘అఋ’ కారంగా వ్రాయడం జరిగింది. యిటువంటి వ్రాతలు వ్రాతప్రతుల్లో అకారప్రశ్లేపాచిహ్నులతోనైతం అనేక సందర్భాలలో నిర్దిష్టమవుతూ వచ్చాయి.

సామవేద జైమిని కౌఠుమ రాణాయనియ శాఖలోనేకాక వాంకారశాఖలోకూడా అనేక ఋక్కుల గానాలలో 'ఋ'కారం 'అ'కార పూర్వకంగానే ఉచ్చరింపబడుతూ వుంటుంది. మామూలుగా ఋషి మొదలగు శబ్దాలలోని 'ఋ' కారం ఇత్య విశిష్ట ఋకారోచ్ఛారణ కలదని ప్రాచీన సంస్కృత వ్యాకరణ సంప్రదాయాభిజ్ఞుల అభిప్రాయాలప్రకారం భావింపబడుతూ వచ్చింది. అంతేకాక ఋకారానికున్న "రు"కారోచ్ఛారణం తరువాతపరిణామ మని ఆధునికమనీకుడా భావించడం జరిగింది. ఈ ప్రాచీన రికార ఉచ్ఛారణ, అర్వాసీన రుకారోచ్ఛారణ సిద్ధాంతాల విషయమై నా పరిశోధనా రచన "ప్రాచీన వాఙ్మయంలో వ్యావహారిక భాష" లేక "ధ్వని-లిపి-పరిణామం" అన్న గ్రంథంలో (53-114 పేజీలు) ప్రతిపాదించివున్నాను. కాని వేదభాషా స్వరూప స్వభావాలను పరిశోధిస్తే ఋకారాన్నికున్న రుకారోచ్ఛారణ ఆరు కారోచ్ఛారణలు అత్యంత ప్రాచీనాలని వేదకాలంనాటివేనని సప్రామాణికంగా నిరూపిత మవుతున్నది. ఈ విషయా లన్నింటినిగురించి సాధికారికంగా సప్రామాణికంగా నా చుహత్తర పరిశోధనా రచన "సామవేద విశ్వరూప ప్రదర్శన" లో నిరూపించడం జరిగింది. "అపస్వ నరుష" ఇత్యాదిఋక్కులు "శతశేషణాశ్చతం" ఇత్యాదిఋక్కులను ఆంధ్రీకరించడంలో శ్రీ నేమానివారు ప్రాచీన భాష్యకర్తల ననుసరించి ఋషి శబ్దభిన్నమైన దృక్పథంతో "సూర్యాశ్వములగు నరుషులకు మార్గమును చూపెట్టెను" (284 పేజీ. 622 గద్యం.) 'శత చతుష్టయమును నరుషులను నున్నవి". (803 పేజీ. 942 గద్యం) అని వ్యాఖ్యారు. కాని వాస్తవానికి ఋక్కులలోవున్న "అరుషాయ-అరుషీణాం" అన్న శబ్దాలను ఋష్యర్థదాయకాలుగానే పరిగ్రహించాలిగాని అందుకు భిన్నంగా పరిగ్రహించడానికి యే మాత్రమూ పీలులేదు.

శేషభాగాలను పూరించడంలోను ఆంధ్రానువాదంలో ఖిలమంత్రాలను ఆంధ్రీకరించడంలోను నేను అనుసరించిన పద్ధతులగురించి ప్రతిబింబించిన విశేషాలనుగురించి ప్రత్యేకించి నేను పేర్కొనవలసింది యేమీలేదు. శ్రీనేమాని వేంకటరసింహశాస్త్రిగారి అనువాద పద్ధతులగురించి సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ప్రథమ, ద్వితీయసంపుటలకువాసిన పీఠికలలో తెలియజేసిఉన్నాను. ఋగ్వేద ఆంధ్రానువాదసందర్భంగా ఆరోజుల్లో అనేకమందివండితులు తెలుగువచనంలో అనువాదం చేయవలసిందిగా నేమానివారిని ఒత్తిడి పెట్టి నట్లు ప్రథమ సంపుటం పీఠికలోనే తెలియజేశాను. బహుశా ఈ వత్తిడుల ప్రభావంచేతనే కాబోలు శ్రీ నేమానివారు దాదాపు సప్రమ మండలమంతా గద్యాత్మకంగానే అనువదించారు. అయితే సప్రమ మండలంలోవున్న ఋక్కులు చిన్నవి పెద్దవి యెటువంటివి వున్నా చిన్నవాటినేకాక అనేక పెద్ద ఋక్కులను కూడా గద్యాత్మకాలుగానే నేమానివారు అనువదించడం విశేషం. చిన్న ఋక్కుల్ని తేటగీత, ఆటవెలిది, కందం మొదలైన ఛందస్సుల్లో అనువదించవచ్చును. నేమానివారు అనేక ఋక్కులను కలిపి ఉత్పలపాల, చంపకమాల, సీసపద్యంవంటి ఛందస్సుల్లో ఒకే ఒక పద్యంలో అనువదించినసందర్భాలు ఇతరమండలాలలో అనేకం వున్నాయి. యిదేవిధంగా అనేక ఋక్కుల్ని వివిధాలైన పెద్ద వృత్తాలుగా సప్రమమండలంలోకూడా అనువదించవచ్చును. అయినా దాదాపు సప్రమమండలమంతా గద్యాత్మకంగానే అనువదించడం విశేషం. ఖిల ఋక్కులకాక సప్రమమండలంలోని ఋక్కులు 841. ఋగ్వేదం 6 వ మండలంలోని 62 వ సూక్తం మొదలుకొని నడచిన శ్రీనేమానివారి అనువాదరచన 8 వ మండలంలోని 11 వ సూక్తాంత్యంవరకూ నూటికి తొంభై తొమ్మిది పాళ్ళు గద్యరూపంలోనే నడిచింది. యీభాగమంతా పంచమాష్టకమనే చెప్పాలి. ఈ పంచమాష్టకగతమే సప్రమమండలం. పంచ మాష్టకానువాదంలో వివిధ ఋగనువాదాలుగా 1229 గద్యా లుండగా కేవలం 28 మాత్రమే పద్యా లున్నాయి. సప్రమమండలం అను వాదంలో శ్రీనేమానివారు విరచించిన 820 పద్యగద్యాలలో గద్యాలు 804 కాగా పద్యాలు 16 మాత్రమే వున్నాయి. కేవల గద్యరూప అనువాదంతో శ్రీనేమానివారు సంతృప్తిపడినట్లు కనపడదు. కాగా అష్టమ, నవమ, దశమ మండలాలలోవున్న ఋక్కులను నూటికి తొంభై తొమ్మిది పాళ్ళు పద్యాత్మకంగానే అనువదించడం జరిగింది.

ఆంధ్రానువాదంలో వ్యాకరణచ్చందో విశేషాలు

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితా రచనలో శ్రీ నేమానివారుచేసిన వ్యాకరణ చ్చందో విశేషాలనుగురించి సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ప్రథమ సంపుటం పీఠికలో అనేక విషయాలను, ద్వితీయసంపుటం పీఠికలో మరికొన్ని విషయాలను, నేను వివరించడం జరిగింది. ఈ తృతీయ సంపుటంలోవున్న సప్రమ, అష్టమమండలాలలోని వ్యాకరణచ్చందో విశేషాలనుగురించి యిక్కడ వివరించడం జరుగుతున్నది.

"తాను నేను" పదాలు ద్రుతప్రకృతికాలని ప్రాచీన లాక్షణిక కవివండిత గ్రంథకర్తలు అనేకమంది భావించడం జరిగింది. సకృత్తుగా కొద్దిమంది "తాను నేను" పదాలు కళలుగా భావించారు. నేమానివారు పీఠిని ద్రుతప్రకృతికాలుగానే భావించి తదనుగుణ మైన సంధిప్రయోగాలు అనేక సందర్భాలలో చేశారు. మామూలుగా "తాను + అరుగుచు" అన్నప్పుడు "తా నరుగుచు" అని నకారయుక్త మైన సంధిరూపాన్నిగాని "తాను నరుగుచు" అని ద్రుతయుక్తమైన వినంధిరూపాన్ని కాని ప్రయోగించవలసివున్నది. ద్వితీయా ప్రత్యయ మైన 'ను' వర్తకాని కున్నట్లుగానే ప్రథమా విభక్త్యంతా లయిన "తాను, నేను" పదాలలోని 'ను' వర్ణానికి ద్రుతత్వం దుతప్రకృతికత్వం కూడా విశిష్టంగా వున్నది. కాగా అజాదిపదం పరమైనప్పుడు "తాను, నేను"ల్లోని "ను" వర్ణాలకు సంధి వినంధి రూపాలు రెండూ విశిష్టంగా రూపొందుతాయి. అయితే శ్రీనేమానివారు తాను + అరుగుచు అన్నప్పుడు "తా నరుగుచు" అన్న నకారయుక్తమైన సంధిరూపాన్ని కాకుండా "తాయరుగుచు" అన్న 'య'దాగమ యుక్తరూపాన్ని 'య' ప్రాసబద్ధంగా "వాయవ" ఇత్యాది పద్యంలో ప్రయోగించడం జరిగింది.

క॥ వాయువ : తగు నధ్వర్యుడు

పాయక హవ్యములఁ బ్రీతి భక్షింపంగ

న్యాయ మగు మార్గమునఁ బడి

తాయరుగుచు నుండుఁగాకఁ దత్పరమతియై ॥

(న. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం-8 మండలం. 101 నూ. 1025 పేజీ-1492 పద్యం.)

తాను + అరుగుచు అన్నప్పుడు “తానరుగుచు” అన్న “న” వర్ణయుక్తమైన సంధిరూపాన్ని కాకుండా “తా యరుగుచు” అని నేమానివారు విశిష్టంగా ప్రయోగించడంలో వారు ఒక ప్రత్యేక దృక్పథం కలిగివున్నట్లు కనిపిస్తున్నది. ‘తాను’లోని ‘ను’ వర్ణం ద్రుతం కాబట్టి పదాంతమైన ద్రుతానికి విభాషగా లోపం వస్తుంది. ద్రుతలోపం అయినప్పుడు ‘తా’ శబ్దం కళగానే మిగులుతుంది. ద్రుతలోపమైన ‘తా’ శబ్దంలోని ‘అ’ కారానికి అచ్చు పరమైనప్పుడు సంధి జరుగదు కాబట్టి తా + అరుగుచు అన్నప్పుడు విలువైన ‘ను’ వర్ణంతో సంధిజరిగే సమస్య ఉత్పన్నం కాదు కాబట్టి యిక్కడ నేమానివారు “య” డాగమం చేసినట్లు కనిపిస్తున్నది. అయితే పదాంత ద్రుతానికి అచ్చు పరమైనప్పుడు ఒక సంధి భావవ్యవస్థలోనే తప్ప వినంది వ్యవస్థలో ద్రుతలోపాన్ని ప్రాసీనులు పాటించలేదు. వైగా ద్రుతలోపం పద్య పాదాంతాల్లో గణవ్యవస్థనుబట్టి జరుగుతుందనికూడా భావించారు. కాని యీ ద్రుతలోపం వచనంలోని వాక్యంతాలోకూడా జరుగవచ్చు. అయినా శ్రీనేమానివారు ప్రాసలో అగతంగా “య” డాగమ ప్రయోగం చేసినట్లు స్పష్టపడుతున్నది. కాగా దీన్ని మనం వ్యాకరణ విశేష ప్రయోగంగా పరిగ్రహించవలసి వున్నది.

సవితృ శబ్దం ‘ఋ’ కారాంతం. ఋ కారం అచ్చుకాబట్టి ‘తృ’ వర్ణపూర్వకమైన ‘వి’ వర్ణం లఘువే అవుతుంది. అయితే ‘ఋ’ వర్ణంలోవున్న రేఫత్యాన్ని దృష్టిలోపెట్టకొని సవితృ శబ్దంలోని ‘తృ’ వర్ణాన్ని సంయుక్తంగా భావించి ‘వి’ వర్ణానికి గురుత్వాన్నిచ్చి శ్రీనేమానివారు ఈక్రింది ఉత్పలమాలలో విశిష్టంగా ప్రయోగించారు.

ఉ॥ ఓపి సవితృడే ఋతము యుక్తిని సంజ స్వఘృష్టితాపమల్

(న. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం-8వ మండలం- 88 నూ. 939-పేజీ 1273 పద్యం)

వైవర్ధ్యంలోని సవితృ శబ్దంలో వివర్ధాన్ని గురువుగానే రగజాద్యక్షరంగా శ్రీనేమానివారు ప్రయోగించినా వ్రాతలో మాత్రం సవితృ శబ్దంలోని ‘తృ’ వర్ణాన్ని ‘త్రు’ వర్ణంగా సంయుక్తాక్షరంగాకాక ‘తృ’ వర్ణంగానే ‘ఋ’ కార విశిష్టంగానే వ్రాయవలసివేస్తూ స్పష్టంగా వ్రాశారు. (చూ. శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత-వ్రాతప్రతి-9వ సంపుటం 914-పేజీ) కాగా సవితృ శబ్దంలోని ఋవర్ణం రేఫాంశ కలిదికాబట్టి దాన్ని సంయుక్తంగా భావించి శ్రీనేమానివారు వివర్ధాన్ని విశిష్టంగా గురువుగా ప్రయోగించారని మనం భావించవలసివున్నది.

‘అకృష్ట’ శబ్దంలోని ‘కృ’ వర్ణంలో వున్న తలకట్టును చూచి అకారమని భ్రమపడి “అవరివృతుడు” లోని ఆది అచ్చుకు శ్రీనేమానివారు భ్రమప్రమాదపూరితంగా ఈ క్రింది పద్యంలో యతి ప్రయోగంచేశారు.

సీ॥ నీ వభీష్టుడడవు నీవు కామప్రదా కృష్ణుండ వరులచే నపరి వృతుడ

(న. శ్రీ. ఋ. తృతీయ సంపుటం-8 మండలం - 93 నూ. 684 పేజీ-662 పద్యం.)

“అ” కార రహితమైన ‘కృ’ వర్ణంలోని తలకట్టును చూచి అది అకార చిహ్నమన్న భ్రమతో దానిలో లేని అకారానికి శ్రీనేమానివారు ఒక్కరే యతి చెయ్యలేదు. కస్తూరి రంగకవి తన ఆనందరంగరాట్టండంలోను, ఎఱ్ఱాప్రగడ హరి వంశంలోనూ, యిటువంటి భ్రమాపూరితమైన ప్రయోగాలు చెయ్యకపోలేదు. తెలుగులో అకారేతర స్వరాల్ని కొన్ని హల్లులమీదకూడా ఉపయోగించబడుతూ వచ్చిన యీ తలకట్టువల్ల యేర్పడిన అనేక లిప్తములగురించి “ప్రాసిన వాఙ్మయంలో వ్యావహారిక భాష” లేక “ధ్వని-లిపి - పరిణామం” (85-99 పేజీలు) అన్న నా పరిశోధనాచనలో చర్చించడం జరిగింది.

ఋకారం పొలు హల్లుతో మేళనమైనప్పుడు వ్రాయవలసిగా “ృ” గా మారుతుంది. ఈ మార్పు ప్రకారం ఋకార స్వరంకల హల్లులను వాస్తవానికి క్వి-గ్వి-త్వి అనే పద్ధతిలోనే వ్రాయవలసి వుంటుంది. కాని ఈ విధంగా మనమే కాకుండా మనపూర్వులకూడా వ్రాసియేరుగరు. ప్రప్రథమంగా ప్రతిఅక్షరానికి పైన అడ్డగీతగా నిలబడి రాసురాసు అకారం గుర్తుగా కొన్ని హల్లులమీద మాత్రం మిగిలి మరి కొన్నిటిమీద అందాన్ని, నిండుతనాన్ని, అపేక్షించడంవల్ల వచ్చిన తలకట్టు తెలుగు భాషకు తెచ్చిన నష్టం ఇంతా అంతా కాదు. మహాకవుల్ని పప్పులో కాలువేయించింది. విమర్శక శిఖామణుల్ని పెక్కుమందిని బొల్తా కొట్టించింది. ఇక సామాన్యుల మాట చెప్పేదేముంది?

ఒకసారి 1053లో ఇంకా ఒక సంవత్సరం చాలితే “తెలుగు వండిత పదవి” నలంకరించే ఒక భాషా ప్రవీణ విద్యార్థిని “కుమారుడు అన్నప్పుడు “కు” అనే దానికి వర్ణక్రమం చెప్పవయ్యా!” అని అడిగితే - క్ + అ + ఉ కలిస్తే “కు” అయిందని చటుక్కున చెప్పి పూరుకున్నాడు. అంతేనా? అని రెట్టించి అడిగేసరికి అయిదు నిమిషాల్లో తెప్పరిల్లి “తప్పు చెప్పానండి మేష్టారూ! క్ + ఉ కలిస్తే కు అవుతుందండీ!” అని నర్దుకున్నాడు. ఇక చిన పిల్లల్లో ఈ విధంగా యెన్నిసార్లు జరుగుతుందో చెప్పలేము. కానీ చొరవా, బుట్టా వున్న కుర్రవాడెవడైనా “మాష్టారండీ! “క” అన్నప్పుడు తలకట్టు అకారం గుర్తుకాదా “కు” అన్నప్పుడు తలకట్టుకూడా అకారం గుర్తు అని

అనకూడదా? యెందుకని?" అని యే ఎలిమెంటరీ టీచర్ నో అడిగితే అయనకు పచ్చివెలక్కాయగొంతున వడ్డట్లయి "అది అంతేరా పెదవ!" అని కనీస సరిపుచ్చాల్సిందే కాని కుర్రాణ్ణి యేమని నంతృప్తి వరచగలడు?

ఈ తలకట్టు క, గ, చ, ఛ, త, థ, మొదలైన అక్షరాలమీద ఆకారం గుర్తుగా వచ్చింది. అంతేకాక కు, గు, చు, ఛు, తు, థు, దు, ధు, తూ, దూ, కృ, హృ, వృ, మొదలైన అక్షరాలమీదకూడా తలకట్టు వుంటోంది. ఆకారవ్యతిరేకస్వరాలతో కూడు కున్న హల్లుల మీద కూడా తలకట్టును పెట్టుకోవడం కేవలం ఆ అక్షరాలు బోడిగాను, బోసిగాను వుండకూడదనీ, అందాన్ని, నిండు తనాన్ని కోరుకొని మాత్రమే. ఈ అందంకోసంవచ్చిన రంకట్టువల్ల మహాకవులు కొందరు, విమర్శకులుకూడా కొందరు ప్రమాదవశు లయ్యారు. అటువంటి ప్రమాదాలవల్ల జరిగిన లోపాలు కొన్ని పరిశోధనల్లో బయటపడ్డాయి చూడండి! కృ పృ, హృ ఇత్యాదుల్లో ఋకార స్వరం గుర్తును(వట్టువనుడిని) హల్లుకు అంటుకుండా వేరే ప్రత్యేకంగా వ్రాస్తాము. ఇటువంటి కృ, పృ, మొదలైన అక్షరాల్లో క్రిందుగాను, ప్రత్యేకంగాను వుండే వట్టువనుడిని చూడక వైన వుండే తలకట్టును చూచి కృ, పృ, ఇత్యాద్యక్షరాలను క, చ ఇత్యా ద్యక్షరాలుగా భావించిన పెద్దలు లేకపోలేదు. ఈ క్రింది పూర్వకవుల ప్రయోగాలు చూడండి.

వృత్తమున కొభ జ స-వృత్తి న భ జ ల్ న న ల-పై గురులు రంగ నృపధీరా! (ఆ. రం. చందం - 4 ఆ - 131వ.)

ఇది "మంగళమహాశ్రీ" అనే వృత్తంలోని ఒక పాదం. దీనికి యెనిమిదేని అక్షరాలమీద పాదానికి రెండు యతులు వుంటాయి. చూడండి-వృత్తమున 4; కొభజన 4; (4+4=8) తరువాత వృత్తిలోని "వృ" మొట్టమొదటి యతిస్థానం. యిక రెండవది మరల యెనిమిది అక్షరాలు దాటిన తరువాత వృత్తినభ 4; జల్ ననల 4; (4+4=8) "పై" అనే అక్షరం యతి స్థానం అయింది. మొదటి అక్షరం వృకారానికి యెనిమిది అక్షరాల తరువాత వృకారానికి మొదటి యతి చెల్లింది. రెండవ యతి స్థానంలో "పై" అనే అక్షరం వున్నది. వాస్తవానికి "వృ" అనేదానికి "పై"కి యతిపైత్రలేదు. ఇక్కడ "వృ"లో ఋకారంవున్న సంగతి మరచి పోయి వైనన్న తలకట్టు చూచి "ప" అనుకొని "పై" అనే అక్షరానికి యతి సరిపెట్టుకొన్నాడు రంగకవి. ఈ సందర్భంలో - పాఠాంతరాలు కూడా కావు, సవరణలు ప్రతిపాదించి రంగకవి వడ్డ ప్రమాదాన్ని తొలగించాలని యెవరో ఒకానొకరు ప్రయత్నించారు. కాని పద్య లక్షణం చెబుతున్న ఆ రంగకవి పద్యంలో "ననలపై గురులు" అన్నప్పుడు-మీద - తర్వాత - అనే అర్థంలో వాడిన ఆ "పై" అనే శబ్దానికి అర్థంతో యెంత సంబంధమున్నదో వారు గమనించలేదు.

మనకు పరమ ప్రామాణికమైన యెర్రావెగడ రచించిన హరివంశంలోని ఒక పద్యంలో యిట్లాగే మరొక యతి వున్నది.

క॥ విషయేంద్రియ ప్రపంచము. హృషీక మనః బరగు నీ వతీతుడవై యు
స్మృషితముగ నది ధరించుట, హృషీకేశ నామ శోభివైతివి కృష్ణా॥

(హరివంశం- ఉత్తరభాగం - 8 ఆశ్వాసం - 80వ)

అసలు ఈ పద్యమే విచిత్రమైన పద్యం - ఇందులో నాలుగో పాదం కందపద్య లక్షణాన్ని అమాంతంగా వుల్లంఘించింది. పద్యం దిద్దడానికి పీలుకాని మట్టం-వైగానాలోపాదంలో "హృ-ఐ" లకు యతి వేయబడింది. యిక్కడకూడా "హృ"లో వట్టునుడి వున్నసంగతి మరచిపోయి వైన వున్న తలకట్టునుచూచి "హ" అత్సవిశిష్టమైన దనుకొనడంవల్లనే యీ పొరపాటు జరిగింది.

తలకట్టు భ్రమవల్ల యిక్కడ యెర్రావెగడ "హృ" కారంలో వట్టువనుడిని చూచుకోక "హ"కారంగా భావించి "హృ-ఐ" లకు యతి వేశాడన్న సంగతి గమనింపక హరివంశం ముద్రణ ప్రతిలో పరిష్కర్తలు "హృషీకేశ నామ శోభి వీవో కృష్ణా!" అని యతి కోసం సంస్కరించి ముద్రించివారు. (ఈ సంస్కరణైనా మధ్యలో జరిగిందేకాని మొట్టమొదట అసలుజరగనేలేదు. మొదటిముద్రణలో యథాతథంగా "హృషీకేశనామశోభి వైతివి కృష్ణా!" అనేవున్నది. కాని యీపాఠాన్ని 1926 సంవత్సరం వావిళ్ళవారిముద్రణ కొత్త కూర్పులో "హృషీకేశనామశోభి వీవో కృష్ణా!" అని దిద్దబడింది. ఈ దిద్దుబాటైనా పద్యభాగంలో జరగలేదు. తప్పొప్పుల పట్టికలో జరిగింది. పద్యభాగంలో మామూలుగా "శోభివైతివి" అనే పాఠమే వున్నది.) యతికోసమని గతీలేక తొందరపడి "శోభివీవో" అని సంస్కరించారేకాని ఆ సంస్కరణ ఆ పద్యార్థానికి యెంతవరకు సరిపోతుందో చాలదో వారు చూచుకోలేదు - పై కందం పూర్వార్థంలో "హృషీకమనః బరగు నీ వతీతుడవై" అని "నీవు" శబ్దం ఒకసారి ప్రయోగించబడింది. పూర్వార్థంలోనే నీవు వుండగా తిరిగి వుత్తరార్థంలో "ఈవు" అని పెట్టడంలో అర్థమేమిటి? పోనీ యీ "నీవు" "ఈవు" అనే పదాలు భిన్నవాక్యాల్లో వున్నా బాగానే వుండేది. అలా కాకుండా ఒకే ఒకవాక్యంలో రెండుసార్లు-నీవు-అని ఒకసారి - ఈవు అని మరొకసారి ఏకార్థక శబ్దాలు వుండడంలో ఔచిత్యమేమిటి? "విషయేంద్రియ ప్రపంచము హృషీకము - అనః - బరగు"-ఓ కృష్ణా! నీవు + అతీతుడవై యుస్మృషితముగ నది * ధరించుట (న = ధరించుటచేత) హృషీకేశ నామ శోభి వీవు"-అని ఈ ఒకే వాక్యంలో రెండుసార్లు ఏకార్థకాలైన "నీవు - ఈవు" శబ్దాలు వుండడంలో అర్థంకాని కనీసం అందంకాని యేదైనా వున్నదా?

* ఇక్కడ "అది" శబ్దంచేత "హృషీకమనః బరగు విషయేంద్రియ ప్రపంచము" గ్రాహ్యం.

“తెలుగు లినికి తలకట్టు తెచ్చిన పువ్వులు” అనే నా వ్యాసాన్ని “ఆంధ్రప్రభ” దినపత్రికలో చదివి “కళా-ప్రపూర్ణ” శ్రీవజ్రల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రిగారు 12.3.1953న నాకు జాబు వ్రాస్తూ “హృషీకపల నామ శోభి వీగల గృహ్లా” అను రీతిది కవిప్రయత్నమై యుండును” - అని వ్రాశారు.† అసలు ఈ యెర్రాప్రగడవద్ద “శివుడు శ్రీకృష్ణ మహాత్మ్యము నభివర్ణించి స్తుతి చేయుట” అనే సందర్భంలోనిది. ఈ సందర్భంలో ఈ క్షరకుడు “విష్ణు, నారాయణ, వాసుదేవ, త్రివిక్రమ, మాధవ, హృషీకేశ, మొదలైన పేర్లు శ్రీకృష్ణుడికి యెందువల్లవచ్చాయో-వది వ్యుత్పత్త్యర్థాలను వివరంగా చెప్పాడు-యీ చెప్పే సందర్భంలో ప్రతి పద్యంలోను ఏదో ఒక క్రియ ప్రయోగించాడు.

1. విష్ణు నామము యతిశయిల్లు	75వ.
2. నారాయణుడనగా నీ పేరు వెలయు	76వ.
3. వాసుదేవుడందురు	77వ.
4. త్రివిక్రముడైతి (వి) త్రివిక్రమంబులన్...	78వ.
5. మాధవాఖ్యుడొగడుదురు	79వ.
6. హృషీకేశనామ శోభి వైతివి	80వ.
7. వామనుడనఁ బరగితివి	81వ.

ఈ పద్యంలో ఆ పద్యా లన్నీ నడిచాయి - “హృషీకేశ” అనే శబ్దాన్ని క్రింద చతుర్థ పాదంలో ఆదిలో పెట్టడమే గణభంగానికి దారితీసింది-ఎంతో ప్రసిద్ధిగావున్న కేశవనామాల్లో సైతం “హృషీకేశాయ నమః” అని “హృషీకేశ” శబ్దాన్ని వ్యవహరించడమే ప్రాసీనకాలంనుంచీ వున్నది కాని “హృషీకపల” శబ్దాన్ని వ్యవహరించడ మనేది శ్రుతపూర్వం కానేకాదు. ఎర్రాప్రెగడకూడా మామూలు వ్యవహారంలోవున్న “విష్ణు, నారాయణ, వాసుదేవ, త్రివిక్రమ, మాధవ” అదిగాగల శబ్దాలను గ్రహించినట్లుగానే “హృషీకేశ” అనే ప్రసిద్ధశబ్దాన్ని గ్రహించి వుంటాడనడమే సమంజసం కాని ఆ ప్రసిద్ధమైన, వ్యవహారంలో లేని “హృషీకపతి” శబ్దాన్ని గ్రహించి వుంటాడనడం సమంజసంకాదు. పాల్కురికి సోమన “ఆనభవసూరము, చతుర్రేదసారము, చెన్నమల్లుసీసములు” మొదలుగాగల గ్రంథాలలో విరచించిన తన పద్యాలలో వేదపదనాలను ఉదాహరిస్తూ పేర్కొనవలసి వచ్చినప్పుడు ఆపదనాలు వున్న వివస్వట్లుగానే యథాతథంగా ప్రయోగించాలంటే గణభంగంజరుగుతుందని సంకోచించకుండా వాటిని వున్నవివున్నట్లుగా (గణభంగానికి అంగీకరించి) ప్రయోగించాడు. అలా గణభంగం జరిగిన ప్రయోగాలు అతని సీసపద్యాల్లో కోకొల్లలు- “అపి మాషం మషం కుర్యాత్ ఛందోభంగం న కారయేత్” “మాషం అనే శబ్దాన్ని మషం అనే నా చెయ్యిగాని ఛందోభంగం మాత్రం చెయ్యకు” అనే ప్రాసీనుల వాక్యాన్ని తప్పనిసరిగా “ఛందోభంగమైన చెయ్యిగాని నుశబ్దాన్ని అవశబ్దంగా మార్చకు” అని కూడా మనం మార్చుకొనక తప్పదు. ఒక మంత్రభాగాన్ని సుస్వరంగా పద్యంలో పెట్టాల్సివచ్చినప్పుడు గణభంగం కాక యేమవుతుంది? అక్కడ మంత్రానికి ప్రాధాన్యం కాని యితరాలకు కాదు-ఈ విధంగానే యిక్కడ “హృషీకేశ” అనే శబ్దాన్నే వినియోగించాలని భావించిన యెర్రాప్రెగడ గణభంగాన్ని అంగీకరించడంలో ఆశ్చర్యంవుండదు- శ్రీవజ్రలవారు సూచించిన ‘ఈ గట’ అనేదే చేరిస్తే నిజంగా (హృషీకపతి నామ శోభి వీగల గృహ్లా!”) అక్కడ గటలేక పెట్టుకొన్నట్టే కన్పడుతుంది. “ఈ గట” అనేదానికి అర్థవృష్టిగాని సందర్భశుద్ధిగాని ఈ పద్యంలో యేదీలేదు-గణయతి భంగాలు జరిగినప్పటికీ “హృషీకేశనామ శోభి వైతివి కృష్టా!” అనేపాఠంలోనే యెంతో అర్థం, ఆంధం, రెండూ కన్పడుతున్నాయి.

ఈ విధంగానే క్రింద విడిగావుండే పట్రవసుడిని గమనింపకా, ఆ ఆక్షర (స్వరవ్యంజనాల) విభాగాన్ని దృష్టిలోవుంచుకోకా కొందరు వ్యాకరణ వ్యాఖ్యాకర్తలు సైతం వైసున్న తలకట్టునుమాచి దాన్ని ఆకాంక్షింపగా భావించి భ్రమలు పడ్డారు. ఆంధ్ర శబ్ద చింతా మణి ఆజంత వరిచ్చేదంలో ‘ఉర్వ్యంద్యే యః’ అని వాక సూత్రం వుంది. ద్వంద్వసమాసంలో పూర్వోత్తరపదాలు ఋకారాంతాలయి నప్పుడు పూర్వ పదాంత ఋకారస్థానంలో (ఆదేశంగా) ఆత్మవిశిష్టమైన ‘ః’ అనేది వస్తుందని దాని అర్థం. ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణికి క్రి॥ శ॥ 1600 ప్రాంతంలో వ్యాఖ్య వ్రాసిన బాలసరస్వతిమొదలు అతనికి తర్వాతివారుకూడా దాన్ని యే విధంగా వ్యాఖ్యానిం చారో చూడండి!

† ఆ లేఖలో నా వ్యాసానికి సంబంధించిన వాక్యా లివి-“రేప శబ్దముకూడా అత్య విశిష్టకారవ్యంజనవాచిగ వాడుకలు గలవు- “చ॥ న జ భ జ జల్ జ రేఫలః జెనంగి” (కవిజనాశ్రయము) “హృషీకనామ శోభి వైతివి కృష్టా!” అను భగ్నవృందము భగ్న యతియు నగు పాఠము ప్రబంధ పరిమేశ్వర ప్రయత్నము కాదని విమర్శకు లంగీకరింప నగును. ముద్రణ సంస్కార లోపమున నట్లు వడినదను నిశ్చయము. “హృషీకపలనామశోభి వీగల గృహ్లా!” అనురీతిది కవి ప్రయత్న మన నోవును. ఇంకను స్వరసికమగు పాఠము పండిత కపింద్రులు కల్పింతురు గాక.” -

1. “ద్వంద్వే = ద్వంద్వసమానమందలి, ఊ = ఋకారాంత శబ్దముల ఋకారమునకు, క్యచిత్ = కొన్నిచోటలు, యః = రేఫము వచ్చును. “మాత్ర విత్త భావమున తైలపుత్రై గోలుతు” - (బాలసరస్వతీయం-207 వ. పుట.)

* 2. “ఋకారాంత ద్వంద్వే పూర్వపదసంబధినో ఋకారస్య స్థానే యః స్యాత్ = మాత్రవిత్తబుద్ధి సంబోధిపుత్రై గోలుతు”
(వాసుదేవపుత్ర-నా వర్త పున్న తాళ వత్తవత్త-15 వత్తం-మొదటివైపు - మొదటి పంక్తి)

3. “ఋకారాంత ద్వంద్వే పూర్వపద సంబధియః ఋకార స్తస్య స్థానే యః స్యాత్ - మాత్రవిత్తబుద్ధి వై దేహపుత్రై దలతు” - (అహోబలపండితీయం - 298 పుట.)

4. “ద్వంద్వే = ద్వంద్వ సమానమునందు, ఊ = ఋకారమునకు, యః = రేఫదేశము, వా = వికల్పముగా నగును.”
(ఆంధ్ర వ్యాకరణ సంహితా సరస్వతము - 2 సంపుటము. 1244 పుట)

ఋకారస్థానంలో ఆత్మవిశిష్టమైన రికారం వస్తుందని యీ వ్యాఖ్యాత రైతవ్వరూ చెప్పలేదు. బాల సరస్వతి ఖచ్చితంగా రేఫ స్తుందన్నాడు-వాసుదేవుడు“యః” అన్నాడుకాబట్టి ఆత్మంతో కూడిన రికారంగా భావించాడని చెప్పుకోవచ్చు-అయినా స్పష్టపరచాల్సింది. అహోబలకుకూడా యః అనే అన్నాడు కాని ఆ వ్యాఖ్యలోనే దాన్ని రేఫగా వ్యవహరించాడు - శ్రీ వజ్రలవారు “రేఫ” అనే అన్నారు.

మాత్రవిత్తలు-దీనిలో మొదటిపదం మొదటిస్థితి ఋకారాంతస్వంలో మాత్ర అని వుంటుందికదా! “తృ” లో ఋకారస్వరం ఒక్కదే వున్నదికాని ఆకారం లేదు. “తృ” మీద వున్న తలకట్టుమాచి ఆకారం అనుకొని ఋకారస్థానంలో రేఫ-అంటే - పౌల్లరకారం (వ్యంజనం మాత్రం) వస్తుందని అనుకొని “త్ర” అవుతుంది నుకొన్నాడు-ఒకవేళ ఆ “తృ” లో వున్నతలకట్టే ఆకారమయితే ఋకార స్థానంలో వా రనుకొన్నట్లు రేఫే (పౌల్ల రికారమే) వస్తే “తర” అవుతుందికాని “త్ర” యెట్లా అవుతుంది? “ర” అనేది “త్ - అ” అనే వాటికి మధ్యలో వస్తేనే గాని (త్ + ర + అ = త్ర) అవికలిసి “త్ర” కాదు-అనలు “తృ” లో ఋత్వమేకాని అత్వం లేనేలేదు - అయితే ఆ పై నున్న తలకట్టు ఆ ఆక్షరం-బోడిగా-బోసిగా - వుండకూడదనీ, అదాన్నీ, నిండుతనాన్నీ అపేక్షించి వచ్చిందే కాని వేరుకాదు.

ఈ సందర్భంలో చిన్నయ్యనూరి బాల వ్యాకరణంలోని సూత్రం చూడండి-

“ద్వంద్వంబునందు ఋకారంబునకు యవర్ణంబు విభాష నగు”-మాత్రవిత్తలు-మాతావిత్తలు-ఇత్యాదులు-(బాల-సమా-24నూ)

ఈ సూత్రంలో స్పష్టంగా ఋకారస్థానంలో ఆత్మవిశిష్టమైన “ర” వస్తుందని “యవర్ణము” అని వర్ణశబ్దం వుంచి చిన్నయ్యనూరి నిర్దేశిస్తుంటే వ్యాఖ్యాతలు చూడండి యెంత వింతగా వాఖ్యానించారో!

1. - “ద్వంద్వ సమానంబునందుఁ బూర్వ పదాంతంబయిన ఋకారంబునకు రవర్ణంబు (క్రావడి) వెక్కిరికంబుగా నగును-”
(గుప్తార్థ ప్రకాశిక - 282 పుట - కర్త : కల్లూరి వెంకటరామశాస్త్రి)

2. - “మాతృ + విత్త - ఇందుఁ దొలి నున్న మాతృశబ్దము తుది ఋకారమున కీ విధిచే రేఫము కల్గెను” -
† (“గ్రాంథికాంధ్రకల్పము అను సామాంతరము కల బాలవ్యాకరణ సారస్వ సర్వస్వ పేటిక.” అను టీక - 353 - 354 పుటలు - కర్త; దూసి రామమూర్తిశాస్త్రి)

3. “ద్వంద్వ సమానమున మొదటి పదము చివర నున్న ఋకారమునకు రేఫము వికల్పముగా నగును-(మాతృ + విత్తలు)-
మాత్రవిత్తలు - ఇందు మాతృ తొలి పదము - దాని చివరి ఋకారము రేఫముగా మారినది” -

(బులుసు వెంకట రమణయ్యగారి లఘుటీక - 200 పుట)

అని యీ విధంగా బాలవ్యాకరణ వ్యాఖ్యాత లందరూ ఆకారంతో కూడిన రికారం వస్తుందనడానికి రేఫ వస్తుందనే చెప్పారు. వై పెచ్చు శ్రీ కల్లూరివారు “క్రావడి” వస్తుందని స్పష్టంగా వ్రాశారు - ఈ విమర్శకు లైన వ్యాఖ్యాత రైల ప్రమాదాలకు కారణం (మాతృ) తృ మొదలైన వాటిల్లో తలకట్టు వుండడమే! - తలకట్టు ఆకారం అనుకొని, ఋకారం రావత్తుగా - అంటే - క్రావడిగా మారిపోతుందని భ్రమపడ్డారు - “తృ” లోని తలకట్టు ఆకారం గుర్తు కాదు; ఋకారం క్రావడిగానూ మారదు - నిక్కచ్చిగా “తృ”

* అప్పకవి ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి వ్యాఖ్యాతల్లో వొకడైనప్పటికీ అతని వ్యాఖ్య సంధిపరిచ్ఛేదంతోనే ముగిసినందువల్ల ఈ సూత్రానికి వ్యాఖ్య వ్రాయలేదు.

† ఈ సూత్ర వ్యాఖ్య సందర్భంలో దూసివారు పెక్కుచోట్ల రేఫ రేఫ అంటూ రేఫను వ్యవహరించారే కాని ఒక్కసారైనా ఆత్మంతో కూడిన రికార మని వ్రాయలేదు.

అన్నప్పుడున్న “త్ + ఋ” అనే వాటిల్లో ఋకార స్థానంలో అత్వవిశిష్టమైన “ర” వర్ణం ఆదేశంగా వచ్చి “త్ + ర = త్ర” అవుతుండేగాని వేరుకాదు. ఈ సందర్భంలో మనం ముఖ్యంగా గమనించవలసిన విశేషం వొకటే - “త్” అన్నప్పుడున్న తలకట్టు ఆకారం గుర్తు కానేకాదు - “త్” అనే దాంట్లో ఆకారం లేనేలేదు - “త్ర” అన్నప్పుడున్న తలకట్టు ఆకారం గుర్తు - “త్ర” అనే దాంట్లో ఆకారం వున్నది - త్ + ఋ అక్షరాల మేళనం జరిగినప్పుడు వచ్చేమార్పు రూపంలో - అంటే - త్ర అనేదాంట్లో తలకట్టు వుంటుంది. అయితే ఆది ఆకారం గుర్తుమాత్రం కాదు - ఈ “త్” అన్నప్పుడున్న (త్ + ఋ) ఋకారస్థానంలో అత్వ విశిష్టమైన రకారం అనేది ఆదేశంగా వస్తుంది-అంటే “ఋ”కారస్థానంలో “ర + ఆ” అనేవి రెండూ (ఆదేశాలుగా) వస్తాయన్నమాట- ఆదేశంగా వచ్చే ర + ఆ అనే యీ రెండక్షరాలూ “త్” అనే పొల్లుపొల్లుతో కలిసేటప్పుడు- * “ర” అనేది క్రావడి () గాను, “ఆ” అనేది తలకట్టు () గాను, మారి మరీ కలుస్తాయి - అంటే - “త్” కారంలో అందంకోసం, నిండతనంకోసం మనీ వున్న తలకట్టుపొయి సార్థకమైన తలకట్టు (ఆకారవాచ్యమైన తలకట్టు) వచ్చి దాని క్రింద పొల్లు రకారంగా క్రావడి వస్తుందన్నమాట - అప్పుడు “త్” అనేది “త్ర” గా మారి త్ + ర + ఆ = అనే అక్షరాల సంహితత్వాన్ని (పరిస్థితికర్తత్వాన్ని) తెలియపరుస్తుంది- ఈ విషయాన్ని (త్రలోని తలకట్టు ఆకారం గుర్తు కాదనీ, త్రలోని తలకట్టు ఆకారం గుర్తనీ) గమనించక శ్రీ కల్లూరివారు “రవర్ణంబు (క్రావడి) వై కల్పికంబుగా నగును” అని వ్రాయడం కేవలం పొరపాటు - మామూలుగా ఏ ఒత్తులైనా పొల్లుపొల్లులకే గుర్తులుకాని స్వరసహితాంకు కానేకావు- క్త-క్తి-క్రు-క్తై-క్తో మొదలైన యిటువంటి అక్షరల్లో స్వరాల గుర్తులు (తలకట్టు) ✓ - (గుడి) ౨ - (కొమ్ము) ౩ - (ఎత్తం) ౪ - (ఒత్తం) ౫ - అనేవి అక్షరాలకు వైభాగంలో వుండనే వుంటాయి.† (ఒక్క ఐకారం గుర్తుమాత్రం హల్లుల్లో వైన (ఎత్తం గుర్తు) ౬ - క్రింద ౭ అనే గుర్తుగా వైనా క్రిందా రెండుచోట్లా కలిపి వున్నది -) కాబట్టి క్రింద వచ్చే ఒత్తులన్నీ వ్యంజనాలకు మాత్రమే చిహ్నం లనడం సమంజసం-అయితే శ్రీ కల్లూరివారు వ్రాసినవిధంగా “త్” లో వున్న ఋకారం క్రావడిగానే మారితే ఆది స్వరసహితమైన “త్, ర” అనే రెండు వ్యంజనాల రూపమాత్రమే అవుతుంది కాని “త్ర”

* ఇక్కడ సందర్భవశాత్తు త్ర-త్ర అనే వాటినే గ్రహించామ గాని ఋకార స్థానంలో వై నూత్రాలచేత రవర్ణం ఆదేశంగా వచ్చే యే అక్షరాన్నైనా గ్రహించవచ్చు-ఈ త్ర-త్రలు ఇతర అక్షరాలకు కూడా ఉపలక్షణం -

† న్యాయానికి సంయుక్తాల్లో స్వరాలు మొదటి హల్లుమీద వుండకూడదు. చివరి హల్లుమీదనే వుండాలి-కాని మనం ప్రాసీన కాలం నుంకికూడా వ్రాతలో మొదటి హల్లుమీదనే స్వరం వ్రాసుకొనడమూ వర్తకమ విచక్షణ వచ్చేసరికి ఆ స్వరం చివరి హల్లుకి సంబంధించిందని భావించుకొని వ్యవహరించడమూ ఒకగుతున్నది-వాస్తవానికి క్త-క్తి-క్రు-క్తై-క్తో అని వ్రాస్తున్న యిటువంటి సంయుక్తాక్షరాల నన్నుండినీ క్త-క్మి-క్రు-క్తై-క్తో-అని యీ విధంగా చివరిహల్లుమీద స్వరంవుండేట్లుగానే వ్రాయాలి- ఈ విషయాన్నే అప్పకవి యీ క్రింది పద్యంలో స్పష్టంగా చెప్పాడు.

తే॥గీ॥ ఎన్ని హల్లులు జక్షలై† యున్ననేమి
పొల్లులకు మీద నుండెడు హల్లు తెల్లఁ
గడపటను వ్రాయు ద్విత్వమొక్కటియె తాల్చు
దానితలకట్టు మొదలైన వాని నెల్ల॥ (అప్పకవీయం - 2౪ - ౩9వ.)

అయితే సంయుక్తాలను క్త - క్మి - క్రు - అనే వర్ణంలో వ్రాయడమనేది క్త - క్తి - క్రు - అనే వర్ణంలో వ్రాయడంకంటే కష్టతరమైంది. అందుకే యీ కష్టాన్ని భరించలేని మన పూర్వులు ఈ విధమైన లిపిని సుఖపేక్షతో మనకు సృష్టించిపెట్టారు - కాని యిటువంటి లిపి సక్రమమైన దనడానికి ఆస్కారంలేదు.

† ద్విత్వాలైన హల్లుల్ని (క్త - క్త - చ్చ - మొదలైనవాటిని) మాత్రమే కాకుండా అన్యహల్ సంయుక్తాలను(క్త-త్త - శ్చ - మొదలైనవాటిని) కూడా “జడ్డ” శబ్దంతో అప్పకవిలాగా ప్రాసీన లక్షణ గ్రంథకర్తలు చాలామంది వ్యవహరించారు. యీ వ్యవహారం సరైదికాదు - “జడ్డ” అనేది ద్విత్వానికి సంజ్ఞ - ద్విత్వశబ్దాన్ని అన్యహల్సంయుక్తాలకు కూడా ప్రాసీనులు కొందరు వాడారు - అదికూడా సరికాదు - ద్విత్వ మనేది ద్విత్వకానికి సంజ్ఞ -

తే॥గీ॥ ద్విత్వమున కాది వర్ణంబు తెనుఁగునందు
నూఁదకుండును వలసిన నూఁదియుండు
జానకీవల్లభుఁడు క్షమాళాలి యనఁగ
దశరథాత్మజుఁడు స్వామిధాత్రి కనఁగ ॥(ఛందోదర్పణం - 1౪ - 67వ.)

అని అనంతు డీ సందర్భంలో అన్యహల్ సంయుక్తాల నుద్దేశించి “ద్విత్వ” శబ్దాన్ని వ్రయోగించడం సమంజసం కాదు.

యేలా అవుతుంది? ఈ విషయమంతా గమనించని ఒకానొకరు శ్రీ కల్లూరివారి వ్రాతను నమర్చిస్తూ “రవర్ణము వస్తే తెలుగు లిపి స్వభావమునుబట్టి క్రావడి అని వ్రాసియుంటారు” - అని ఒకచోట వ్యాఖ్య - అత్తవిశిష్టమైన రకారం తెలుగు లిపిలో క్యావడిగా మారుతుందా? మారితే అందులో స్వరం ఎక్కడ? - అత్తవిశిష్టమైన వర్ణం యెప్పుడూ క్యావడిగా మారుదు - అందులోవున్న వ్యంజన రకారం మాత్రమే క్రావడిగా మారి మిగిలిన అకారం మరొక గుర్తుగా యేర్పడుతుంది - (ట మొదలైన కొన్ని అక్షరాల్లో తలకట్టు వుండదు. కాబట్టి అత్తవున్న అక్షరలో అవి యే విధంగా వుంటాయో ఆ విధంగానే వుంటాయి.)

అత్తవిశిష్టమైన రకారానికి “రేఫ” శబ్దాన్ని వ్యవహరించకూడదని యిదివరకే తెలిపాను. అయితే లోగడ నేను ఉదాహరించిన లేఫలో (LXV పేజీ) “రేఫ” శబ్దం అత్తవిశిష్ట రకారానికి మారుగా వాడడం వున్నదని శ్రీ వజ్రలవారు పేర్కొన్నారు. అందుకు ఉదాహరణగా “చ॥ నజభజజల్ జరేఫలః జెనంగి...” (కవిజనాశ్రయము) అని ఒక వ్యయోగాన్ని యిచ్చారు. గణవాచకాలైన భ, జ, న, న, మ, య, ర, త, మొదలైన అక్షరాల్లోవున్న అకారాలు (“హయవరద్” మొదలైన సూత్రాల్లో వున్నట్లుగా) ఉచ్చారణ సౌలభ్యంకోసం (ఫ్-జ్-న్-స్-మ్-య్-ర్-త్-అని వుచ్చరించడం కష్టం కాబట్టి) వచ్చినవేకాని వేరుకాదు - భ, జ, న, ఇత్యాదుల్లోవున్న అకారాలు వుచ్చారణ సౌలభ్యంకోసం వచ్చినవే కాకపోతే

చంపకకేసరి॥ “సజసాస్వలౌ యతి గజంబులఁ జంపకకేసరిన్”॥

కుసుమితలతావేల్లిత॥ “విన్నత్నల్ యాయల్ కుసుమితలతా వేల్లితన్ వళ్ళురుద్రుల్”॥

(లక్షణసార సంగ్రహం-1 ఆ-35 పుట.)

మేదిని (వాణి)॥ “మృషయతి నజ్జజగ్గముల మేదిని సమాఖ్యన్”॥

(అప్పకవీయం - 4 ఆ - 16 ఛందం - 239 పుట.)

మొదలైన వృత్తాల్లో చిత్రకవివెద్దన్న అప్పకవులు “స, వ” అనడానికి “స్వ” అనీ; “మ, త, నల్” అనడానికి “మత్నల్” అనీ; “న, జ, భ, జ, ర, గములు” అనడానికి “నజ్జజగ్గములు” అనీ గణాక్షరాలను సంయుక్తాలుగాచేసి ప్రయోగించడానికి అవకాశమే లేదు - భ, జ, న మొదలైన గణాక్షరాలలో వున్న అకారస్వరం సహజమైందికాక ఉచ్చారణ సౌలభ్యంకోసం వున్నది కాబట్టి అది లోపించడానికి, “జ్” మొదలైన సంయుక్తరూపాలు యేర్పడడానికి అవకాశం లభించింది. ఉచ్చారణం వున్న స్వరంకాబట్టి కవిజనాశ్రయక రకూడా రకణంలోని రకారాన్ని రేఫగా వ్యవహరించాడు. అత్తవిశిష్టమైన రకారానికి “రేఫ” అని వ్యవహరించడమనేది కేవలం తెలుగులోనేకాదు - సంస్కృతంలోకూడా యేకూడా లేదు - ఉన్నది అని గట్టిగా వాదించేవారు తగిన ఆధారంతో “రేఫ” శబ్దాన్ని అత్త విశిష్టరకానికి గ్రహణ అయ్యేట్లుగా యొక్కడ యే విధమైన రూపసాధనలో సంస్కృత వ్యాకరణ కర్తలు పేర్కొన్నారో సోదాహరణంగా నిరూపించడం అవసరం - ఇది అలా వాదించేవారి కర్తవ్యంకూడా - ఆ విధంగా నిరూపించుకొనకుండానే ఊరికే వాదించి ప్రయోజనం వుండదు.

“రేఫ” అంటే పొల్లురకారమేగాని అత్తవిశిష్టరకారం కాదని స్పష్టంగా అభిప్రాయపడిన చిన్నయ్యసూరి తన “ఆంధ్రశబ్దాశాసనం” లో (32 పుట) “ఋత్వంబునకు రవర్ణం బగు” అనీ, “సంస్కృత సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణం” లో - “ఉరానజ్యేషయస్య రో వా” - ఆనజ్యేషయస్య ఋతో రః - అనీ-బాలవ్యాకరణంలో “ద్వంద్వంబునందు ఋకారంబునకు రవర్ణంబు విభాష నగు” అని-సూత్రాలు వుంచి వేటిలోనూ “రేఫ” అని వ్యవహరించలేదు - బాల వ్యాకరణంలో యొక్కడైనా రేఫ రకారశబ్దాలను మాత్రమే చిన్నయ్య ఉపయోగించాడు గాని ఈ “ద్వంద్వంబున” ఇత్యాది వై సూత్రంతో తప్ప మరెక్కడా కూడా “రవర్ణము” అని వర్ణశబ్ద ప్రయోగంతో “ర”ను నిర్దేశించలేదు - “ఈ ఒక్క సందర్భంలోనే చిన్నయ “రవర్ణము” అని యెందుకు వ్యవహరించాల్సి ఇతర చోట్లలోలాగానే యొక్కడకూడా “రేఫ” శబ్దాన్ని యెందుకు ప్రయోగించలేదు?” అనే యీ ప్రశ్నలకు సమాధానం - “రేఫంటే పొల్లు రకారమేకాని స్వర విశిష్టం కాదు కాబట్టి” అనేదే సమాధానం - “రి, రు, రె, రా” మొదలైన వాటిల్లో హల్లునుకూడా మనం రేఫలుగానే వ్యవహరిస్తాము ఇక్కడ స్వరవిశిష్టంగా కాక కేవలం పొల్లురకారాన్ని మాత్రమే (వ్యంజనాన్నే) గ్రహిస్తాంకాబట్టి కేవలం రేఫశబ్దాన్ని యిటువంటిచోట్ల వ్యవహరిస్తాము - స్వర విశిష్టంగానే గ్రహించాల్సి వచ్చినప్పుడు “రి”కారం, “రు”కారం అనే పద్ధతిలోనో లేక “రి” “రు” అనే పద్ధతిలోనో గ్రహిస్తాము - దీన్నిబట్టి చూచినా “రేఫ” అంటే రకార వ్యంజన మనే మనకు తేలే సారాంశం -

అను ర + ఇఫ = రేఫ - అనిగదా రూపం - ర + ఇఫ - అన్నప్పుడున్న రకారంలోని అకారం యెప్పుడైనా ఉచ్చారణ సౌకర్యానికి వచ్చిందిగానే భావించుకొని నంది (గుణం) చేసుకోవాల్సేగాని స్వతస్సిద్ధమైన అకారంగా భావించుకొని నంది చేసుకోకూడదు. వాస్తవానికి స్వతస్సిద్ధమైన అకారంకల “ర” వర్ణానికి “ఇఫ” ప్రత్యయం చేరనే చేరదు. ఆ విధంగా స్వతస్సిద్ధమైన అకారంకల

“ఓ” వర్ణం మీదనే “ఇఫ” ప్రత్యయం చేరవలసివస్తే రి,రు, రే,రో మొదలైన నహజాలైన ఇతర స్వరాలుకల వాటిమీదకూడా చేరి “రీఫ-ర్విఫ-రయిఫ-రవిఫ” వగైరా వెర్రిరూపాలన్నీ తయారవుతాయి-అందుకే మామూలుగా ఉచ్చారణసౌలభ్యం కోసమని పెట్టుకొన్న + అకారంకల రకారానికి మాత్రమే ఇఫ ప్రత్యయం చేరుతుందనీ, నహజాలైన అకారంకల రకారానికి చేరదనీ భావించడం సర్వవిధాలా సమంజసం-*. ఇంతకూ ఈదర్శనపు “కు,కృ” మొదలైన అకారవ్యతిరెక్త స్వరాలుకల హల్లులమీద తలకట్టు వుండదంవల్ల అందమూ, నిండుతనమూ తప్ప ప్రత్యేకమైన ప్రయోజనమేమీ లేదనీ, ఆ విధంగా ప్రయోజన రహితంగా వున్న యీ తలకట్టువల్ల కొందరు కవి పండిత విమర్శకులు కొన్ని పొరపాట్లు వ్రాశారనీ తేలుతున్నది-

శ్రీ కల్లూరివారు తమ గుప్తార్థ ప్రకాశిక 4 వ పుటలో (ప్రథమ ముద్రణం) “కైవము” అని వ్రాసినందుకు శ్రీ వజ్జులవారు తమ ఆంధ్ర వ్యాకరణ సంపాతా సర్వంలో(49పుట)- “గుప్తార్థ ప్రకాశికాకర్త “కైవము” అని చూపక “కైవము” అని చూపుటచే(...)

గూరము హల్లువయ నిల్పునపుడు “అ” కారానుమావకమగు తలకట్టు వ్రాయరాదని యాతడు తలంచెనని తోచుచున్నది - ఆవక్షము నందు దుఃఖము మున్నగుచోటులందలి యుకారలేఖనము నందును...” - అని విమర్శించారు - కాని అకార వ్యతిరెక్త స్వరాలుగల హల్లులపై ఆ తలకట్టు ఉండదంవల్ల ప్రయోజనమేమో చర్చించలేదు - అసలు ఈ పరిశీలనవల్ల కొందరు కవిపండితులు “కృ, వృ” ఇత్యాదుల్లో క్రిందుగా విడిగావుండే పుట్టువనుడి నహజత్వాన్ని, దాని సంపూర్ణవర్ణతత్వాన్ని, గమనింపక పైని అందంకోసమై వచ్చిన తలకట్టును చూచి ఆ తలకట్టు అకార స్వరచ్ఛిన్నంగా భావించానని స్పష్టపడుతున్నది. అకార చిహ్నంగా అవతరించిన తలకట్టు అకారేతరస్వరాలన్న కొన్ని హల్లులమీదకూడా అందంకోసం నిండుతనంకోసం నిలవదంవల్ల యెంతమంది యెన్నిరకాల భ్రమ ప్రమాదాలకు లోనయ్యారో ఈ పరిశీలనలవలన స్పష్టపడుతున్నది. యెర్రాపెగడవంటి ప్రాసినమహాకవులు హేమాపామీ లనబడిన లక్షణ వేత్తలయిన చైయాకరణలే భ్రమప్రమాదాలకులొనై పొరపాట్లుపడగా శ్రీనేమానివారు “నీ పభిష్టదుడవు నీవు కామప్రదాకృష్టుండ పరులచే నవరిప్పతుడ” వన్నపాదంలో “ఆకృష్ట” శబ్దంలోని ‘కృ’ కారంలోవున్న తలకట్టునుచూచి అకారంగా భ్రమపడి “అవరిప్పత” శబ్దంలోని తొలి అకారంతో యిది మైత్రని పాటించడంలో విచిత్ర మేమీ లేదు.

ఉక్తాది 26 చంపస్సుల్లోనూ వుట్టిన నమవృత్తాలు 13,42,17,726. ఈ నమవృత్తాలమీద ఆధారపడి అవతరించిన అనేకానేక అర్థనమవృత్తాలు 54048243551,51,80,050-వివిధ ఛందస్సుల్లో ఉద్భవించిన ఈ విభిన్ననమవృత్తాల సమ్మేళనంతో రూపొందిన స్వస్థాన విషమవృత్తాలు వరస్థాన విషమవృత్తాల సంఖ్య 7205799185,85,73,400. పై నమవృత్త సంఖ్యమీదనే ఆధారపడి అవతరించిన సర్వస్వస్థాన విషమవృత్తాలు సర్వపరిస్థాన విషమవృత్తాల సంఖ్య 900708889888,01,188. ఈ నమ అర్థనమ విషమవృత్తాలగురించి “దేశి ఛందస్సులను అంతర్గత సంచేసుకోగల అసంతకోటి సంస్కృత ఛందోరీతులు” అన్న నా బృహద్యాయనంలోను

+ అయితే యిక్కడ “ఉచ్చారణ సౌలభ్యం కోసం అకారాన్నే యెందుకు పెట్టుకోవాలి? ఇకారాన్ని కాని ఉకారాన్ని కాని ఏదో ఒక యితర స్వరాన్ని యెందుకు పెట్టుకోకూడదు? ఉచ్చారణ సౌలభ్యానికై అకార వ్యతిరెక్త స్వరాలనే పెట్టుకొని రి+ఇఫ=రీఫ, రు+ఇఫ=ర్విఫ అనే వర్ధంతో “రీఫ” అనికాని “ర్విఫ” అనికాని ఆయారూపాలతో రికారవ్యంజనాన్ని యెందుకువ్యవహరించ కూడదు? కేవలం అకారం మాత్రమే చేర్చి రి+ఇఫ=రేఫ అనే యెందుకు వ్యవహరించాలి?” - అని యెవరైనా ప్రశ్నలు వెయ్యడానికి అవకాశం ఉన్నది - “ఉచ్చారణ సౌలభ్యానికై అకారాన్ని మాత్రమే చేర్చడమనేది అనాదిగా వున్న ఒక సాంప్రదాయం-ఎప్పుడో కొన్ని పందలు వేల యేళ్ళకు పూర్వం “హ,య,వ,ర,ల్-ఇ,మ,జ,ణ,నమ్,-ఝ,భజ్-ఘడధష్” మొదలైన మహేశ్వర సూత్రాల్లో అకారమే ఉచ్చారణ సౌకర్యార్థం వినియోగించబడింది-అకారం బ్రహ్మ (అనందోబ్రహ్మ) పదార్థవాచకమని దాన్ని వినియోగించి వుండవచ్చు-లేదా అక్షర సమామ్నాయంలో అకారం మొట్టమొదటిది కాబట్టి ముఖ్యంగా దాన్నే వినియోగించి వుండవచ్చు-అసలు అకార వ్యతిరెక్త స్వరాలను వినియోగించి ఉచ్చరించడంలేదే అకారాన్ని వినియోగించి ఉచ్చరించడం సులభం, సుఖంకూడా - ఈ సులభాపేక్షతోనే, ఈ సుఖాపేక్షతోనే అమహేశ్వర సూత్రాల్లో హకారాదుల్లో అకారం ఉచ్చారణ సౌకర్యార్థం ప్రవేశపెట్టబడి వుంటుంది-అనాదిగా-అనుశ్రుతంగా అలవాటుగా-మన తాతముతాతల దగ్గరనుంచి మనకు నియమపూర్వకంగా సంక్రమించింది కాబట్టే పుచ్చాచారా సౌకర్యానికి హల్లులమీద అకారం ఒక్కడే చేర్చబడుతున్నది!” అనేదే పై ప్రశ్నలకు సమాధానం-

* “అనజ్ స్యాదృతో ద్వంద్వో రేఫశ్శారికపేష్మతే” అని అథర్వణ విరచితంగా వెలసిన యీ వికృతవివేకకారికలో రవర్ణాన్ని వుద్దేశించి “రేఫ” శబ్దాన్ని వినియోగించడం కేవలం పొరపాటని యీ పరిశీలనవల్ల తేలుతున్నది-చింతామణి, బాలవ్యాకరణ సూత్రవ్యాఖ్యాకర్తలలాగానే క్రావడి తత్వాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొక పైనుండే తలకట్టును అకారంగా భావించడంవల్లనే యీ పొర పాటుకూడా దొర్లొందనడం సమంజసం-

(ఆంధ్రప్రభ-దినపత్రిక 15-8-1960, 21-8-1960) “మార్గ-దేశి” అన్న నా పరిశోధనా గ్రంథంలోను-“శృంగారపదములు” † అన్న గ్రంథానికి నేను వ్రాసిన పీఠికలోను చర్చించడం జరిగింది. నమ అర్థనమవృత్తాలను విడిచిపెడితే రూపొంది స్వస్థాన విషమ వృత్తాలు, పరస్థాన విషమవృత్తాలు, స్వస్వస్థాన విషమవృత్తాలు, స్వపరస్థాన విషమవృత్తాల మొత్తం సంఖ్య 16212833033,98, 74,538. ఇన్ని కోటానుకోట్ల భేదాలతోపున్న విషమవృత్తాలు కేవలం ఉత్పాది 26 ఛందస్సులలో ఉద్భవించిన నమవృత్తాలమీద ఆధారపడినవి మాత్రమే. యిందుకుభిన్నంగా ఉద్భవమాలాది వృత్తాదుల రూపంలోను అంటే-పాదానికి 26 కంటే అధికంగా అక్షరాలుగల వృత్తాలరూపంలోను-ఆయా వృత్తాల విషమ వృత్తాల ఛందస్సుల రూపంలోను-అవతరించే వృత్తసంఖ్య మరెన్నెన్ని కోట్లకు చేరుతుందో చెప్పలేము. మన ప్రాచీనకవులు ‘ఛందశ్శాస్త్రకర్తలు’ 13 కోట్ల వైగావున్న నమవృత్తాలలో శతాధికమైన వృత్తాలనైనా ఉపయోగించ లేదు. వివిధ అర్థనమ విషమవృత్తాలను వేళ్ళమీద రెక్కపెట్ట తగినన్నింటిని లక్షణకర్తలు విరచించడం జరిగింది. కావ్యచరణలో ప్రాచీనకవులు విషమవృత్తాలను వాడిన సందర్భాలు మృగ్యాలనే చెప్పవచ్చు. శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితా రచనలో శ్రీ నేమాని వెంకట సరసింహశాస్త్రిగారు అష్టమమండలంలో విభిన్నసూక్తానువాదాలలో మూడు విధాలయిన విషమవృత్తాలను విరచించారు. అయితే ఈ వృత్తాలను శ్రీ నేమానివారు విషమ వృత్తాలుగా సరిగా గుర్తించనందువల్లకాబోలు వీటికి మామూలు నమవృత్తనామాలను - వైగా సుప్రసిద్ధమైన నామాలనే పెట్టి-లక్షణ విరుద్ధంగా పేర్కొనడం జరిగింది.

మత్త భద్రము

రుద్రపుత్రకు లసుర హంతలు రూఢ యౌవనవంతులై
భద్రమైన నణస్సు వీడుచు వచ్చి యే నుతివల్ల మా
క్షుద్రకాంక్షిత మెల్లఁ దీర్తురొ! నూటి నాస్తుతిగీతిని
ర్నిద్రఁ బొందుచుఁ గాంక్షితంబుల నిత్యమీర లొసంగరే ::

(న. శ్రీ. ఋ. - తృతీయసంపుట - 8 మండలం - 20 సూ - 597 పేజీ - 474 పద్యం)

“రుద్రపుత్రకులు” ఇత్యాదిగావున్న ఈ వై వృత్తాన్ని “మత్తకోకిల”గానో, “మత్తమయూరం” గానో, “మత్తావృత్తం” గానో, భావించాలన్న దృష్టితోనోయేమో శ్రీ నేమానివారు వ్రాతప్రతిలో స్వహ సంతోనే “మత్త” అని వ్రాసి నిర్దేశించారు. (చూ. వ్రాతప్రతి. 9 సంపుట. 51 పేజీ) “మత్తకోకిల”కు పాదానికి వద్దెనిమిది అక్షరాలవంతున “ర,న,జ,జ,భ,ర” గణాలు ఆరుంటాయి. “మత్తమయూరానికి” పాదానికి పదమూడు అక్షరాలవంతున “మ,త,య,న,గ” గణాలుంటాయి. “మత్తావృత్తా”నికి పాదానికి పదిఅక్షరాల వంతున “మ,భ,న,గ” గణాలుంటాయి. ఈమూడూ నమవృత్తాలు. ఈమూడు వృత్తలక్షణాలలో యేకక్షలక్షణంకూడా “రుద్రపుత్రకులు” ఇత్యాది పద్యానికి అనువ రించడంలేదు. ఈ “రుద్రపుత్రకులు” ఇత్యాది పద్యాన్ని శ్రీ నేమానివారు విషమవృత్తంగానే భావించి కేవలం “మత్త” అని మాత్రమే పేరు పెట్టారేమో అని భావించడానికి వీలులేదు. కాఁటమేమంటే విభిన్న లక్షణాలతోపున్న ముందు ఉదాహరించ బోయే మరొక విషమవృత్తాన్నికూడా “మత్త” అని యీ రెండక్షరాలతోనే నేమానివారు నిర్దేశించారు. అందువల్ల రెండు విభిన్న విషమ వృత్తాలను “మత్త” అని నిర్దేశించడంలో శ్రీ నేమానివారు పొరపాటునే తేలికై మవుతున్నది. “రుద్రపుత్రకు” లిత్త్యాది పద్యంలో తొలిపాదం “అతిధృతి” ఛందస్సులో పంచాక్షిపి అక్షరాలతో 1,86,107 వ వృత్తపాదంగా “ర,న,న,న,జ,జ,గ” గణాలతోను- రెండు, మూడు, నాలుగు, పాదాలు “ధృతి” ఛందస్సులో వద్దెనిమిది అక్షరాలతో 93,019 వ వృత్తపాదంగా “ర,న,జ,జ,భ,ర” గణాలతోను విషమవృత్తంగా వున్నది. తొలిపాదంలో పన్నెండవ అక్షరం యతిస్థానంకాగా మిగిలిన మూడు పాదాలలోను పదకొండవ అక్షరం యతి స్థానం. విభిన్న గణాలతోపున్న యీ పరస్థాన విషమవృత్తానికి “మత్తభద్రవృత్తం”గా నేను నూతననామం పెట్టినా- శ్రీ నేమానివారు పొరపాటునో గ్రహపాటునో పెట్టిన “మత్త” అన్న అక్షరద్వయనామాన్ని విస్మరించడం యిష్టంలేకనే “మత్త” శబ్దంతోనే ప్రారంభించి నేను యీ నూతన విషమవృత్తనామం పెట్టడం జరిగింది.

“మత్త భద్ర” పరస్థాన విషమ వృత్తం

పాదసంఖ్య - ఛందస్సు	అక్షరసంఖ్య	వృత్తక్రమసంఖ్య	గణాలు	యతిస్థానం
1 అతిధృతి	19	1,86,107	ర,న,న,న,జ,జ,గ	12
2 ధృతి	18	93,019	ర,న,జ,జ,భ,ర	11
3 ధృతి	18	93,019	ర,న,జ,జ,భ,ర	11
4 ధృతి	18	93,019	ర,న,జ,జ,భ,ర	11

వైన ఉదాహరించిన “రుద్రపుత్రకులు” ఇత్యాదిపద్యంలోని మూడవ పాదంలో “నూటి నాస్తుతిగీతిని” అన్నదానికి మారుగా

† ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నమెంట్ ఓరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్టు లైబ్రరీ ఆండ్ రిసర్చ్ ఇన్స్టిట్యూట్ - హైదరాబాద్ - ప్రచురణ.

వ్రాతప్రతిలో “నూటి నా స్తోత్రానిన్” అని శ్రీనేమానివారు వ్రాసినపాఠంవున్నది. ఈపాఠాంతరంతో కూడినప్పుడు “శుద్ధకాంక్షితమెల్లదీర్తురో నూటి నా స్తోత్రానిన్” అని పాదం భిన్న లక్షణంతో పూరుతుంది కాబట్టి యిది “ధృతి” ఛందస్సులోని “ర, న, జ, జ, భ, ర” గణాలతోవున్న 93,019వ వృత్తపాదంగాకాక - పాదానికి పదిహేడు అక్షరాలతోవున్న “అత్యష్టి” ఛందంలోని 85,675వ వృత్తపాదంగా “ర, న, జ, జ, మ, వ” గణాలతో ఏకాదశాక్షరం యతిస్థానంగానే రూపొందగలదు. ఈ పాఠాంతరంతో కూడినప్పుడు త్రివిధాలయిన గణాలతో అతిధృతి, ధృతి, అత్యష్టి ఛందస్సులలోని మూడు విభిన్న వర్ణస్థాన నమ వృత్తపాదాల సాంకర్యంతో ఈ వర్ణస్థాన విషమ వృత్తం యేర్పడగలదు. యేమైనా “రుద్రపుత్రులు” ఇత్యాది పద్యం వర్ణస్థానాత్మకాలైన ద్వివిధ ఛందస్సులతోకాని త్రివిధ ఛందస్సులతోకాని విషమవృత్తంగా అవిషగృతమైందనడంలో వివరవల్ల యేమీలేదు.

సుమేశవృత్తము

పరస్వరోపమేయై న వరుణ మిత్రు లిద్దఱున్
బరీత దీప్తు లౌచు హవ్యభాగ్యసంయుతుల్ గదా !
కరంబు వారు సకల దివిని గల్పనంబుఁ జేయుచున్
బరుల్ పఠించు సూక్తి సూర్యుఁ బరమదీప్తుఁ జేయరే ! ॥

(న. శ్రీ. ఋ. - తృతీయ సంపుటం - 8 మండలం - 29 సూ. 661 పేజీ. 624 వద్యం)

“పరస్వరోపమేయై న” ఇత్యాది పద్యాన్ని శ్రీనేమానివారు వ్రాతప్రతిలో “సుగంధివృత్తము” అని స్పష్టంగా పేర్కొనడం జరిగింది. (చూ. వ్రాతప్రతి - 9 వ సంపుటం - 109 పేజీ) నమవృత్తమైన “సుగంధి” వృత్తానికి “ర, జ, ర, జ, ర, వ,” గణాలుంటాయని ఛందశ్శాస్త్రకర్తలు అనేకమంది యెలుగెచ్చెచాటారు. “సుగంధి” వృత్తం “అత్యష్టి” ఛందంలోనిది. శ్రీనేమానివారు విరచించిన పరస్వరోపాది పద్యాన్ని ప్రథమ చతుర్థపాదాలు “అత్యష్టి” ఛందస్సులో పదిహేడు అక్షరాలతో 44,886 వ వృత్తపాదాలుగా “జ, ర, జ, న, ర, వ,” గణాలతో పదవ అక్షరం యతిస్థానంగాను - రెండవ పాదం “అష్టి” ఛందస్సులో పదహారు అక్షరాలతో 21,846 వ వృత్తపాదంగా “జ, ర, జ, ర, జ, గ” గణాలతో పదవ అక్షరం యతిస్థానంగాను - మూడవ పాదం “ధృతి” ఛందస్సులో పదైనిమిది అక్షరాలతో 88,054 వ వృత్తపాదంగా “జ, భ, న, న, జ, ర” గణాలతో పన్నిండవ అక్షరం యతిస్థానంగాను - ఒకానొక విశిష్ట విషమ వృత్తలక్షణము క్రింది విధి విషమ ఛందస్సులతో విరచించడం జరిగింది. అందువల్ల యిది “సుగంధి వృత్తం” కానే కాదు.

“సుమేశ” పరస్థాన విషమ వృత్తం

పాదసంఖ్య	ఛందస్సు	అక్షరసంఖ్య	వృత్తక్రమసంఖ్య	గణాలు	యతిస్థానం
1	అత్యష్టి	17	44,886	జ, ర, జ, న, ర, వ	10
2	అష్టి	16	21,846	జ, ర, జ, ర, జ, గ	10
3	ధృతి	18	88,054	జ, భ, న, న, జ, ర	12
4	అత్యష్టి	17	44,886	జ, ర, జ, న, ర, వ	10

విభిన్న త్రివిధ ఛందస్సులతో త్రివిధ వృత్త గణాలతో వర్ణస్థానవిషమవృత్తంగా రూపొందిన “పరస్వరోపమేయై న” ఇత్యాది పద్యానికి వర్ణస్థాన విషమవృత్తాలలో “సుమేశవృత్తం”గా నేను పేరు పెట్టడం జరిగింది.

మత్తభృంగి

ఏ పృథుశ్రవసుండు మా కిల నెల్ల ధనము నొసంగఁ దా
నోపి మనసునఁ దల్చి తుష్టిని నొందియుండెనో ! యాతఁడే
యా పరాక్షి, సుకృత్సు, సహాపని నా యరధుని ప్రీతితో
నేపు మీరఁగ ధనము నడిగెను సీయు మంచుఁ బ్రపత్తితోన్ ॥

(న. శ్రీ. ఋ. - తృతీయ సంపుటం - 8 మండలం - 46 సూ. 765 పేజీ. 851 వద్యం.)

“రుద్రపుత్రకులు” ఇత్యాది పద్యాన్ని శ్రీనేమానివారు “మత్త” అని రెండక్షరాలతో నిర్దేశించినవిధంగానే “ఏ పృథుశ్రవసుండు” ఇత్యాదిగా గల వైషద్యాన్ని కూడా “మత్త” అన్న రెండక్షరాలతోనే వ్రాతప్రతిలో వృత్తనామంగా స్వహస్తంతోనే వ్రాసి నిర్దేశించారు. (చూ. వ్రాతప్రతి. 9 వ సంపుటం. 188 పేజీ) గతంలో పేర్కొన్న విధంగానే యిది మత్తకోకిలగాని, మత్తమయూరంగాని, మత్తావృత్తంగాని

కానేకాదు. ఈవద్యంలో తొలిపాదం "అతిధృతి" ఛందస్సులో వందొమ్మిది అక్షరాలతో 1,95,419వ వృత్తపాదంగా "ర,న,జ,జ,న,జ,గ" గణాలతో పదకొండవ అక్షరం యతిస్థానంగాను, రెండవపాదం "అతిధృతి" ఛందస్సులో వందొమ్మిది అక్షరాలతో 1,86,0 / వృత్త పాదంగా "భ,న,ర,న,జ,జ,గ" గణాలతో వన్నెండవ అక్షరం యతిస్థానంగాను-తృతీయపాదం "అతిధృతి" ఛందస్సులోనే వందొమ్మిది అక్షరాలతో 1,86,331వ వృత్త పాదంగా "ర,న,న,న,జ,జ,గ" గణాలతో వన్నెండవ అక్షరం యతిస్థానంగాను-చతుర్థపాదం "కృతి" ఛందస్సులో యిరవై అక్షరాలతో 3,72,731వ వృత్త పాదంగా "ర,న,న,న,ర,న,వ" గణాలతో పదమూడవ అక్షరం యతిస్థానంగాను రెండు విభిన్న ఛందస్సుల్లో నాలుగు విభిన్న వృత్తలక్షణాలుగల పాదాలతో ఈ "మత్తభృంగి" పరస్థాన విషమవృత్తం రూపొందింది

"మత్తభృంగి" పరస్థాన విషమవృత్తం

పాదసంఖ్య	ఛందస్సు	అక్షరసంఖ్య	వృత్తక్రమసంఖ్య	గణాలు	యతిస్థానం
1	అతిధృతి	19	1,95,419	ర,న,జ,జ,న,జ,గ	11
2	అతిధృతి	19	1,86,047	భ,న,ర,న,జ,జ,గ	12
3	అతిధృతి	19	1,86,331	ర,న,న,న,జ,జ,గ	12
4	కృతి	20	3,72,731	ర,న,న,న,ర,న,వ	13

ద్వివిధ విభిన్న ఛందస్సులలో చతుర్విధాలయిన వేరు వేరు వృత్తలక్షణాలతో రూపొందిన ఈ పరస్థాన విషమ వృత్తానికి గతంలో వలెనే శ్రీనేమానివారు నిర్దేశించిన "మత్త" నామ శబ్దాన్ని పరిత్యజించకుండా "మత్తభృంగి" అని నేనే నూతనంగా పేరు పెట్టడం జరిగింది. ఇవి యీ సంపుటంలోపున్న శ్రీనేమానివారు ప్రయోగించిన వ్యాకరణ ఛందో ప్రయోగ విశేష విషయాలు.

ఈ సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత సంకలన-పరిష్కరణ-శేషభాగపూరిణల కార్యక్రమాలు నిర్వహించడంలోను, అనేక మూల ఋగ్వేద ముద్రిత ప్రతులతోను, వ్రాతప్రతులతోను తులనాత్మకమైన పరిశీలన చెయ్యడంలోను, నా జ్యేష్ఠ కుమార్తె కుమారి వడ్లమూడి జయశ్రీ బి.యస్.సి., నా ఆర్థాంగి శ్రీమతి శశికళ అహరహం అహోరాత్రులు నాతోపాటు పరిశ్రమించడం జరిగింది. నా ద్వితీయ కుమార్తె కుమారి వడ్లమూడి సత్యలక్ష్మి (బి.ఎ.) సహితం ఈ కార్యక్రమంలో భక్తితత్పరతతో నిరపేక్షగా పరిశ్రమించడం జరిగింది. అందుకు పీరు ముగ్ధుడికి నా హృదయ పూర్వకమైన శుభాకాంక్షలు. ఈ సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత సంకలన-పరిష్కరణ-పూరిణల-బాధ్యతలు నా కప్పగించాలని ఆచరణలో తొలుత ఉత్తర్యులు యిచ్చినవారు తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం బోర్డు అధ్యక్షులు అయిన డాక్టర్ సి. అన్నారావు, ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసర్ శ్రీ పి.ఎస్. రాజగోపాలరాజు I.A.S. గారు. పీరు చేసిన నిర్ణయాన్ని ఆ తరువాత హృదయపూర్వకమైన గౌరవాభిమానాలతో 1979 లో ఆమెలు పరచాలనే నిర్ణయానికి వచ్చిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం ధర్మకర్తలమండలికి నూతనంగా అధ్యక్షులయిన డాక్టర్ ఎస్. రమేశన్ I.A.S. గారు. ఈ నిర్ణయాన్నే అమలుపరచిన వారు తరువాత ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసర్ శ్రీ పి.వి. ఆర్. కె. ప్రసాద్ I.A.S. గారు. పీరి అభిమాన గౌరవాలతో గతంలో సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ప్రథమ సంపుటమూ, ద్వితీయ సంపుటమూ ముద్రితమై అవిష్కృత మయినాయి. ఇప్పుడు నిరాడంబరులు, మహాభక్తులు, ఆతిసమర్థులు, నీతినిజాయితీలకు స్థానభూతులు, ఆదర్శప్రాయులు, పరిపాలనాధక్షులు, ప్రస్తుతం తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసర్ అయిన శ్రీ గంగిసాని కుమారస్వామిరెడ్డి I.A.S. గారి ఆదరాభిమానాలవల్ల న ప్రథమ, అష్టమ, మండలాలతో పున్న ఈ తృతీయ సంపుటం వెలువడుతున్నది. అందుకు పీరిందరికి నా హృదయపూర్వకమైన కృతజ్ఞతలు. ఈ సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ప్రచురణ కార్యక్రమం ఒక సంపుటం తరువాత మరొకటిగా-కొనసాగడంలో సంపూర్ణంగా సంహకరించిన ప్రస్తుతం బోర్డు అధ్యక్షులయిన శ్రీ బి. నాగిరెడ్డిగారికి, ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసర్ శ్రీ గంగిసాని కుమారస్వామిరెడ్డి I.A.S. గారికి, తదితర బోర్డు సభ్యులకు, నా మనఃపూర్వకమైన కృతజ్ఞతలు. ఈ సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత త్వరితగా వెలుగుచూడడానికై ముద్రణాది కార్యక్రమాలు శీఘ్రంగా జరగడంలో పూర్తిగా సహకరిస్తున్న తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం పబ్లిక్ రిలేషన్స్ ఆఫీసర్ శ్రీ రావుల సూర్యనారాయణ మూర్తి M.A. గారికి నా అభినందనలు. ఇతర విషయాలలో నాకు తోడ్పడిన సప్రగిరి ఎడిటర్ శ్రీ కె. సుబ్బారావుగారికి అభినందనలు.

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఈ తృతీయ సంపుటాన్ని అనేక శ్రమలకొర్చి ముద్రించిన "స్వతంత్ర ప్రెస్" అధిపతులయిన శ్రీ థియో ఇమాన్యుల్, శ్రీమతి క్లరినా ఇమాన్యుల్ దంపతులకు-శ్రీ క్రిష్టిజోసెఫ్, శ్రీమతి బర్ని జోసెఫ్ దంపతులకు-శ్రీ నెల్లొ ఇమాన్యుల్ గారికి నా హృదయపూర్వకమైన శుభాకాంక్షలు.

2-2-1136/7/2

న్యూ నల్లకుంట

హైదరాబాద్

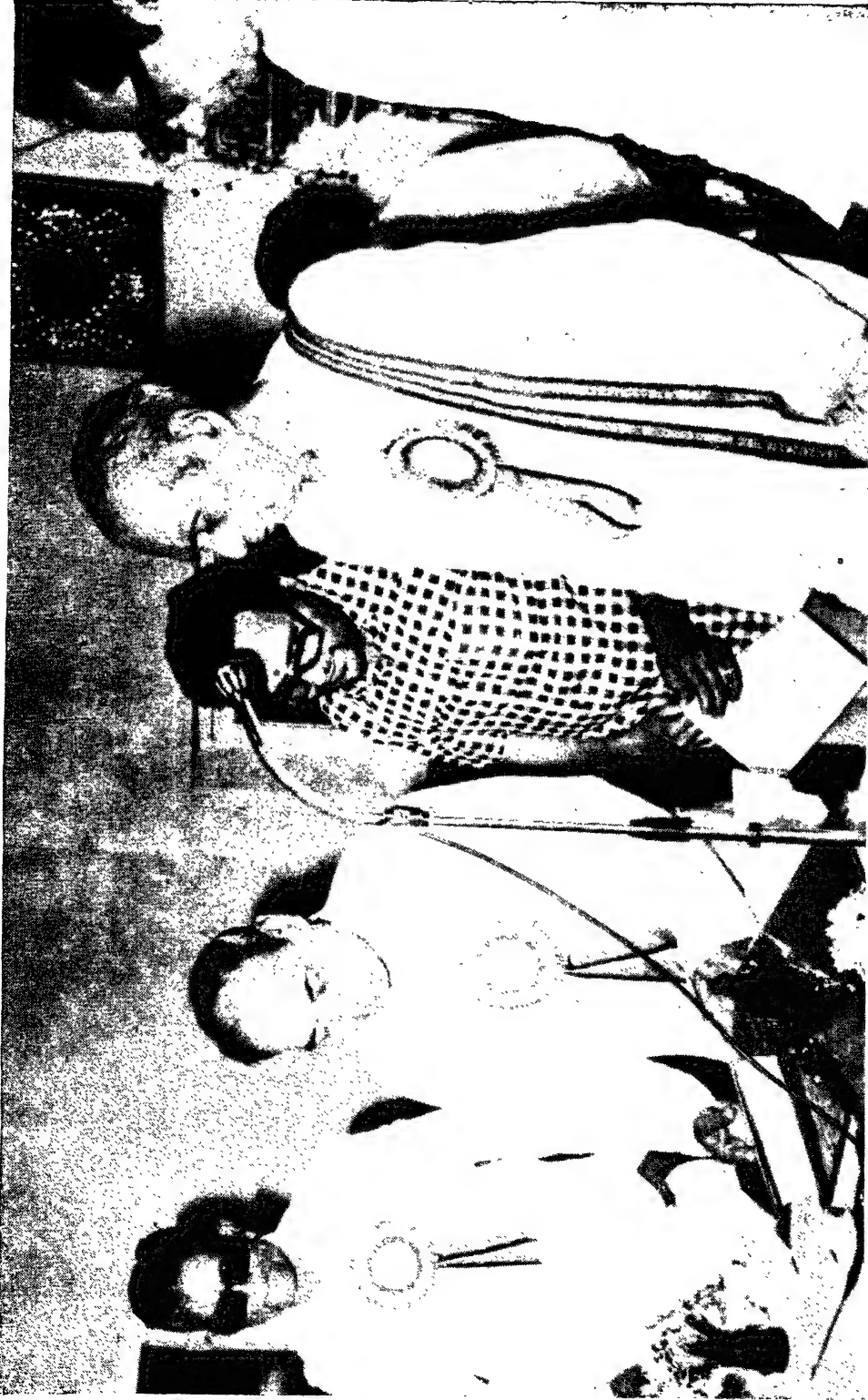
ఆంధ్రప్రదేశ్

బ్రహ్మర్షి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

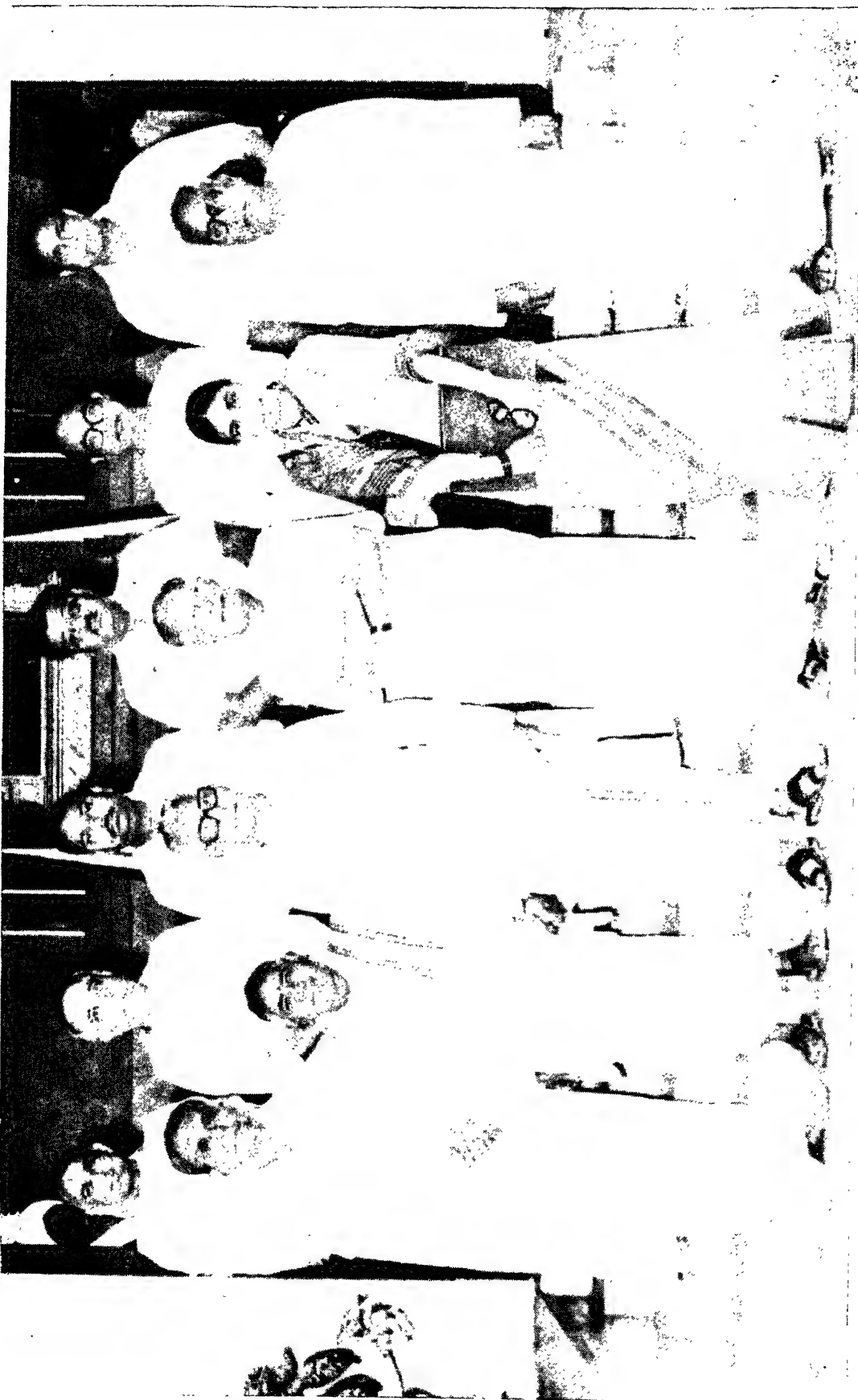
డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

"కళా-ప్రపూర్ణ"

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత పృథమ ద్వితీయ సంపుటాలను భారత విదేశాంగ శాఖ మంత్రి

శ్రీ పి. వి. నరసింహారావు పరంగల్లలో 1982 మార్చి 14న అవిష్కరిస్తున్న దృశ్యం.

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల భర్తృత్వాల మండలి

ముందువరుస : ఎడమనుంచి కుడికి - శ్రీ వై. వి. రామిరెడ్డి, బి.ఎ.బి.ఎల్; శ్రీ సైదయ్య ఎమ్.ఎల్.ఎ; శ్రీ ఎస్. సూర్యప్రకాశరావు, బి.ఎ.ఎమ్.ఎల్.ఎ.
 శ్రీ బి. నాగిరెడ్డి (అధ్యక్షులు), శ్రీమతి కె. ప్రభావతమ్మ, ఎమ్. ఎల్. ఎ; శ్రీ కె. పీరారెడ్డి.

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల ధర్మకర్తల మండలి

1. శ్రీ బి. నాగిరెడ్డి
అధ్యక్షులు
మద్రాసు
2. శ్రీ జి. కుమారస్వామి రెడ్డి. ఐ. ఏ. యన్.
కార్యనిర్వహణాధికారి
తిరువర్తి.
3. కమీషనర్;
దేవదాయ ధర్మాదాయ శాఖ
ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం
హైదరాబాదు.
4. శ్రీ ఎన్. సూర్యప్రకాశరావు. బి. ఎ. ఎమ్. ఎల్. ఎ.
ఏలూరు.
5. శ్రీ కె. వీరారెడ్డి.
మూడుచింతలపల్లి, టంగారెడ్డిజిల్లా.
6. శ్రీ ఆర్. పి. గోయంకా.
కలకత్తా.
7. శ్రీ ఆర్. సాంబశివరావు. ఎమ్. పి.
గుంటూరు.
8. శ్రీ బి. సత్యనారాయణ. ఎక్స్-ఎమ్. ఎల్. ఎ.
చిలకలూరిపేట, గుంటూరుజిల్లా.
9. ప్రొఫెసర్, ఇ. ఎన్. జోషి.
హనుమకొండ.
10. శ్రీ వై. వి. రామిరెడ్డి. బి. ఎ. బి. ఎల్.
రెడ్డిపాల్స్, హైదరాబాద్.
11. శ్రీ నైదయ్య. ఎమ్.ఎల్.ఎ.
హైదరాబాదు.
12. శ్రీమతి కె. ప్రభావతమ్మ. ఎమ్. ఎల్. ఎ.
రాజంపేట.
13. శ్రీ హెచ్. ఆర్. బసవరాజ్. ఎక్స్-ఎమ్. పి.
బెంగళూరు.

అభినందన!

౧

సామాన్య కుటుంబమున న
సామ్యాతఁ బుట్టి పెరిగి శశ్వచ్చక్రిన్
సామాజిక నవ చైత
న్యాయుతుఁడగు నాగిరెడ్డి నభినందింతున్॥

౨

పండిన వయసున నిండుగు
గుండెలు మెండుగను నేడు కొండల గుడులై
పండఁగ నధ్యక్షుండై
రెండింతల కీర్తి నాగిరెడ్డి వెలిఁగెడున్॥

౩

ఒకవంక వేదాల యకలంక నాదాలు విమలశక్తుల నిండి విస్తరిల్ల
నొకవంక శాస్త్రాలు వికసించు మార్గాల వేలువేలుగఁ బాలు వెల్లివిరియ
నొకవంక సాహిత్య సకల శాఖలు వేరువేరు రూపులు దాల్చి వెలుఁగుచుండు
నొకవంక సంగీత చకిత నృత్యరవళుల్ చెవులు గింగురుమంచుఁ జెలఁగుచుండు
వరల బహుముఖాలఁ దిరుమల తిరుపతి
దేవళముల నెల్లఁ దీర్చిదిద్ది
శాశ్వతంపుఁ గీర్తి సకల దిశల వెల్ల
శ్రీ బి. నాగిరెడ్డి శ్రీల నేలు॥

౪

చెలఁగ శారదా విజయలక్ష్మీ ప్రళస్తి
లక్ష్మీనారాయణప్రసాద్ లక్ష్మణుద్ధి
వేణుగోపాల - విశ్వనాథ్ - విమలవృత్తు
లలర వేంకటరాముడు నభ్యుదయపు
మార్గముల నాగిరెడ్డి సమాన్యఁ డగుతః॥

బ్రహ్మరి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమాడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళాప్రపూర్ణ”

శ్రీ వి. నాగిరెడ్డి

అధ్యక్షులు

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల ధర్మకర్తల మండలి

శ్రీ జి. కుమారస్వామిరెడ్డి ఐ. పి. ఎస్.

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

శుభాశంస!

1

ఉయ్యాల గోత్రజం డుత్తమ వంశజుడై వృద్ధి నందిన యమలమూర్తి
నెయ్యాన మైత్రిమై నిత్య సంభృతి మెయిన్ “నిర్మల” హృదయుడో సీతిమూర్తి
ఉన్నతోన్నత విద్య నూర్జితమేధమైఁ బాలనా దక్షుడై వరలు మూర్తి
భక్తి సంయుక్తుడై ముక్తి సంరక్తుడై నవ్యత్వమును గోరు భవ్యమూర్తి
ప్రీతి జీ. కుమారస్వామిరెడ్డి వరుడు
అలరు తిరుమల తిరుపతి నమరు దేవ
దేవు దివ్యనేవల నాంధ్ర తేజరిల్లఁ
జేయతనుగాక! సకల సుశ్రీలు చెలఁగ॥

2

శ్రీ రామిరెడ్డి తనయా!
రారాజ మహా జన పద రాజద్వినయా!
సారామృత వాక్సునయా!
ధీ రాజిత ప్రభుత శక్తి దేయానునయా! ॥

3

వేదోపనిషదాది విమల సద్విద్యలు వేల లోలల నాడి వెల్లివిరియ
నాగమముల సృష్టి యాగక్రియల తుష్టి విజ్ఞానదృష్టితోఁ బుష్టి నొంద
వివిధ శాస్త్రావళు లవితథ విస్తృతిన్ దివ్యమౌ జ్ఞానాలఁ దేజరిల్ల
బహుముఖ సాహిత్య భవ్య శాఖలు మహావాణి మేఖల తాచుఁ బరిధవిల్ల
ధృతిని శ్రీ కుమారస్వామిరెడ్డి! సుకృతి
స్వచ్ఛ పరిపాలనాదృతి సర్వగతుల
దివ్య తిరుమల తిరుపతి దేవళములఁ
దీర్చి దిద్దుమ! ధన్యతన్ దేజరిలఁగ॥

4

“సాయికల్పన” యొక చక్కఁ జక్క వెలుఁగ
విమల “వెంకటసాధన” వెల్లివిరియ
సల “జగత్కుమారనవీనుఁ” డలర ముందు
“నిర్మలా కుమారస్వామి” నెగడుఁగాక! ॥

5

అంబర కుటుంబమై జగ
దంబా సంరక్తి భక్తు లలరంగ-నిరా
డంబర కుమారసామి కు
టుంబము-వే వెలుఁగులుగఁ గడుం గడు వెలుఁగున్ ॥

బ్రహ్మర్షి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళా-ప్రపూర్ణ”

ఆ శీ స్సు

సమూల

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సంకలన - పరిష్కరణ - పూరణల

మహత్తర కార్యక్రమంలో

అనవరతం - అహరహం - అహోరాత్రులు

నాతోపాటు

అవిశ్రాంతంగా కృషిచేసిన

నా జ్యేష్ఠ కుమార్తె

చిరంజీవి సౌభాగ్యవతి

కుమారి వడ్లమూడి జయశ్రీ బి. ఎస్.సి. కి

భగవంతుడు

దీర్ఘాయు రారోగ్య సౌభాగ్య భాగ్యముల నొసగి

కాపాడుగాక !

బ్రహ్మర్షి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళా-ప్రపూర్ణ”

ఓమ్

సమూల
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

కృతీయ సంపుటము

7, 8 మండలములు

ఆంధ్రవాసువాచకర్

కావ్యతీర్థ

నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి

సంకలనకర్త - పరిష్కర్త

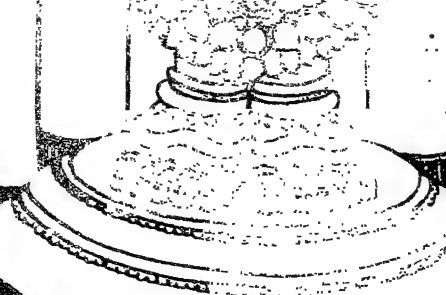
పూరిణకర్త

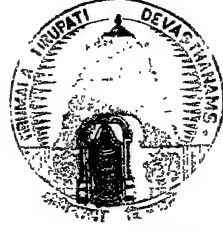
బ్రహ్మర్షి

పాట్లయి మహాధర్మ

డాక్టర్ పద్మమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

కళా - ప్రహరణ

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అంకితము

ఆంధ్రులకు

కావ్యతీర్థ

నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి

బ్రహ్మర్షి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళా-ప్రపూర్ణ”

1

సీ॥ ఐతరేయ బ్రాహ్మణాది వర్ణిత వైభవోపేత దేశమై యుండె నెద్ది ?
రాజనరేంద్ర సంపూజిత పద నన్నయ కవి భూషిత మౌచ నమరె నెద్ది ?
కృష్ణరాయనిపేరఁ గృతులు రచించిన కవ్యప్రకముతోడఁ గ్రారె నెద్ది ?
కావ్యనిర్మాణ సంకల్పనచఱులైన కవివతంసుల నెల్లఁ గలిగె నెద్ది ?
గీ॥ యఖిల జనులకుఁ గ్రొత్తదైనట్టి శక్తిఁ, బుట్టఁజేసిన గ్రంథముల్ పొందె నెద్ది ?
యట్టి మా యాంధ్ర దేశమునందుఁ గలుఁగు, నాంధ్రులకు దీని నర్పింతు నంకితముగ ॥

2

సీ॥ రాజరాజ నరేంద్ర తేజః ప్రసక్తిచే నన్నయ ఫణతులు మున్నె వెలిగె
శ్రీరామ మహిమంబుచేతఁ బోతనమంత్రి భాగవతం బిలఁ బాదుకొనియెఁ
గృష్ణరాయనివల్లఁ గీర్తిగాంచిన పెద్దనాదుల కృతు లెల్ల నతిశయించెఁ
గడు రెడ్డ సంపద కలిమిచేఁ దెనున శ్రీనాథ కావ్యంబు శ్రీలు గాంచె
గీ॥ నట్లే మా యాంధ్ర దేశంబునందుఁ గల్గు, నూతన సుశక్తి పుత్రుఁడు పూతమతిని
నన్నుఁ దనియింపఁజేయుచున్నాఁడు తెనుఁగు, వేదమును నాదరింపఁడే! వేయి పాళ్ళు ॥

కావ్యతీర్థ

నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి

ఆ॥వె॥ దేవ వేద వేద దేవై క్యమై వెల్ల, వేద మనువదించ వాద మగునె ?
శబ్ద మనువదించు శబ్దశక్తుల నెవ్వ, డనువదించునోయి ! యమృత గతిని ॥

సీ॥ ప్రభవించి వేలేళ్ళు విభవమ్ముతో నుండి శక్తశక్తిని మహాశోభ నొంది
యల ప్రమదౌత్యము లలరార సృజన శక్త్యతివిపులగతి సహస్ర వత్స
రాఘ లెన్నెన్నియో! యధిగమింపగఁ బృథ్విపైఁ బ్రజోత్పత్తి సుప్రాభవముగ
నా పైని నాంగిరుఁ డవతరించుచు నాంధ్రజాతికి మూలమై చదలు నంట
గీ॥ వేద విద్య విస్తృతి దీప్త విమల శక్తి, చీర్ఘతముఁ డాదిగ మును లుదీర్ణతగను
నాంధ్రులకును మత్కృత సుకృతాంధ్రదేవ, పద్యపాఠజాలాల నర్పణ మొనర్తు ॥

బ్రహ్మర్షి
వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష
డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య
“కళా-ప్రపూర్ణ”

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అథ సప్తమం మండలమ్

అనువాకః—1, సూక్తమ్—1

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వాసిషః†

దేవతా—అగ్నిః

ఛందః—విరాట్; 19 25-త్రిష్టుప్.

(1) అగ్నిం సర్వో ధీః తిభిర్జ్యోర్హస్తచ్యుతీ జనయన్త పృశన్తమ్.

1. దూరేదృశం 2. గృహపతిమధ్యమ్ ॥

1

(2) తమగ్నిమస్తేవసవో స్పృణ్వన్ తుప్రతిచక్షమవసే2 కుతశ్చిత్ .

దక్షియో యో దమశి ఆస నితః ॥

2

† వసిష్ఠుడు ఋషిగానున్న స్వస్వ సూక్తములలోను గేవల వసిష్ఠుడుగా మాత్రమే యీ సప్తమ మండలములో సాయన భాష్య, మాక్ష్పముల్లర్ ప్రతులలో గలదు. “వశిష్ఠ” శబ్దము “శ” ఋగ్వేదముగా, గొన్ని ప్రతులలోను, “స” వజ్జయుక్తముగా, గొన్నిటిలోను గలదు.

1. దూరేదృశం, 2. గృహపతి మధ్య, 3. దమశి ఆస. [ప్రా.ప్ర.]

(3) పే॒ద్ధో¹ అ॒గ్నే ఓ॒దిహి పు॒రో నో॑ జ॒స్రయా సూ॒ర్యా యవిష్ట॑ ।

త్వాం శ॒శ్వ॒న్త² ఉప॑ యన్తి వా॒జాః ॥

3

(4) ప్ర॒ తే³ అ॒గ్నయో॒గ్నిభ్యో॑ వ॒రం విః సు॒వీరా॑ః శో॒శుచ॑న్త ద్యు॒ష్టన్తః॑ ।

యత్రా॒ నః స॒మాస॑తే సు॒జాతాః॑ ॥

4

(5) దా॒ నో⁴ అ॒గ్నే ధి॒యా ర॒యిం సు॒వీరం॑ స్వ॒పత్యం॑ సహస్య॑ ప్రశ॒స్తమ్ ।

స యం॑ యా॒వా త॑రతి యాతు॒మావాన్॑ ॥

5

(6) ఉప॑ య॒మేతి॑ యు॒వతిః॑ సు॒దత్తం॑ దో॒షా వ॒ష్టోర్వవి॑ష్మతీ॒ ఘృతా॑చీ ।

ఉప॑ నై॒వ్విస॑మర॒మతి॑ర్వసూ॒యః ॥

6

(7) వి॒శ్వా⁵ అ॒గ్నేఽప॑ ద॒హరా॑తీ॒ర్యేభి॑న్త పో॒భిరద॑హ్నో జ॒రూభమ్॑ ।

ప్ర॒ వి॒స్వరం॑ చాత॒యస్వామీ॑వామ్ ॥

7

1. పే॒ద్ధోఽఅ॒గ్నే, 2. శ॒శ్వ॒న్తఽఉప॑, 3. తే॒ఽఅ॒గ్నయో॒గ్ని, 4. దా॒ నోఽఅ॒గ్నే, 5. వి॒శ్వాఽఅ॒గ్నే. (ప్రా.ప్ర.)

(3) ఆ యస్తే¹ అన్న ఇహతే² అనేకం వనిష్ట³ శుక్ర⁴ దీదిహః పాపిక⁵ ।

ఉహ⁶ న⁷2 వీధిః స్తప్త⁸హైహి⁹ హ్యోః ॥

8

(4) ఏ యే¹ రే² అన్నే³ ఛేజలే⁴ అనేకం మర్తా⁵ సరః విద్రాసః పృథుర⁶ ।

ఉహ⁷ న⁸2 వీధిః సమన⁹5 ఇహ హ్యోః ॥

9

(10) ఇమే¹ సహ² వృతహర్యే³ కురా⁴ విహ్వా⁵ అదేవీ⁶ రధ⁷ సస్త⁸ మాయాః ।

యే⁹ యే¹⁰ ధియం వనయన్త¹¹ ప్రశస్తామ్ ॥

10

(11) మా¹ హనే² అన్నే³ ఏ పదామ⁴ నృతాం మాశేషసో⁵ పీర⁶ పరి⁷ ర్వా ।

ప్రజావతీ⁸ ధుర్మాను⁹ దుర్య¹⁰ ॥

11

(12) యశస్వి¹ నిర్యముపమా² తి³ యజ్ఞం ప్రజా⁴ వస్తం⁵ స్వపర్యం⁶ త్తయం⁷ సః ।

స్వజన్మనా⁸ శేషసా⁹ వాప్యధా¹⁰ నమ్ ॥

12

1. యస్తే¹ అన్నే² ఇహతే³ అనేకం, 2. స⁴2 వీధిః, 3. హైహి⁵, 4. రే⁶ అన్నే⁷, 5. సమన⁸5 ఇహ, 6. విహ్వా⁹ అదేవీ¹⁰,

7. హనే¹ అన్నే², 8. మాశేషసో³ పీర⁴. [హృ.ప్ర.]

(13) పాహీ నో¹ అగ్నే రక్షసో అజష్టాత్ పాహీ ధూరే రరుషో² అఘాయోః ।

త్వా యజా పృతనాయూగంఽభి ష్యామ్ ॥

13

(14) సేదగ్నిర్ఽగ్నిగ్ంఽరత్యస్త్వన్యాన్ యత్ర వాజీ తసయో వీళపాణిః ।

సహస్రపాథా⁴ అక్షరా సమేతి ॥

14

(15) సేదగ్నిర్యో వసుష్యతో నిపాతి సమేద్ధారనుంహస⁵ ఉర్షిష్యాత్ ।

సుజాతానః పరి చరన్తి పీరాః ॥

15

(16) అయం సో⁶ అగ్నిరాహతః పురుత్రా యమీశానః సమిదిన్ధే హవిష్యాన్ ।

పరి యమేత్యధ్వరేషు హోతా ॥

16

(17) త్వే⁷ అగ్న ఆహవినాని భూరీశానాస⁸ ఆ జహయామ నిత్యా ।

ఉభా కృణ్వన్తో వహతూ మియేధే ॥

17

1. నోఽఅగ్నే రక్షసోఽఅజష్టాత్, 2. రరుషోఽఅఘాయోః, 3. ంగ్నిగ్ంఽరత్య. 4. పాథాఽఅక్షరా,
5. సుంహసఽఉరుష్యాత్, 6. సోఽఅగ్ని, 7. త్వేఽఅగ్నఽఆహవ, 8. శానాసఽఆ, [వ్యా.ప్ర.]

(18) ఇమో¹ అగ్నే² పీతర³మాని హవ్యా⁴ ఒజస్రో⁵ వక్షి⁶ దేవతా⁷తిమచ్ఛ⁸ ।

సతి⁹ సశి¹⁰ ఈం¹¹ సు¹²భి¹³జే వ్యన్తు ॥

18

(19) మా¹ నో² అగ్నే³ ఒపి⁴రే⁵ వరా⁶ దా⁷ దుర్వా⁸సనే⁹మతయే¹⁰ మా¹¹ నో¹² అన్యై¹³ ।

మా¹⁴ సః¹⁵ ఖి¹⁶చే¹⁷ మా¹⁸ రక్ష¹⁹స²⁰ ఋరా²¹వో²² మా²³ నో²⁴ దయే²⁵ మా²⁶ పస²⁷ ఆ²⁸ జహూ²⁹ర్థాః ॥

19

(20) నూ¹ యే² బ్రహ్మ³ణ్యగ్నో⁴ ఉచ్చ⁵రా⁶ధి⁷ త్వం⁸ దేవ⁹ మఘవ¹⁰దభ్యః¹¹ సుమా¹²దః ।

రాతో¹³ స్యా¹⁴మో¹⁵భయా¹⁶స¹⁷ ఆ¹⁸ తే¹⁹ యూ²⁰యం²¹ పాత²² స్వ²³ప్తి²⁴భిః²⁵ సదా²⁶ సః ॥

20

(21) త్వమ¹గ్నే² సుహ³వో⁴ రణ్వా⁵సంద్య⁶క్ సు⁷జి⁸తీ⁹ సూ¹⁰నో¹¹ సహ¹²సో¹³ ది¹⁴వీ¹⁵హీ ।

మా¹⁶ రే¹⁷వే¹⁸ సదా¹⁹ రస²⁰యే²¹ ని²²త్య²³ ఆ²⁴ ధ²⁵జ్మా²⁶ పీ²⁷రో²⁸ అ²⁹న్య³⁰న్య³¹రో³² వి³³ దా³⁴సీ³⁵త ॥

21

(22) మా¹ నో² అగ్నే³ దు⁴ప్య⁵తయే⁶ స⁷చై⁸మ⁹ దే¹⁰వే¹¹ధే¹²ష్వ¹³గ్ని¹⁴మ¹⁵ ప్ర¹⁶ వో¹⁷చః ।

మా¹⁸ తే¹⁹ అ²⁰స్మా²¹న్ దు²²ప్య²³తయో²⁴ భ²⁵మా²⁶చ్చి²⁷ద్ దే²⁸వ²⁹స్య³⁰ సూ³¹నో³² సహ³³సో³⁴ స³⁵శ³⁶న్తు ॥

22

-
1. ఇమోఅఅగ్నే, 2. హవ్యాజస్రో, 3. సజశి, 4. నోఅఅగ్నే, 5. దుర్వాసనేమతయే, 6. నోఅఅన్యై, 7. రక్షసలఋరావో, 8. పసలఆ 9. బ్రహ్మణ్యగ్నోఉచ్చరాధి 10. భయాసలఆ తే, 11. నిత్యలల, 12. పీరోలలస, 13. మా నోఅఅగ్నే, 14. మాతేఅఅస్మాన్, 15. సహసో సశన్తు, (ప్రా.ప్ర.)

(23) స మర్తే అగ్నే స్వశీక రేవానమర్థే య ఆజహోతి హవ్యమ్ ।

స దేవరా ఏకావసిం దధాం యం శిశుర్విత్ స్వశ్శమానశి వీతి ॥

23

(24) మహో నో అగ్నే హవితస్య విద్వాన్ రయం సూరియో ఆ పహో బృహన్తమ్ ।

తేన ఏయం సహసావన్ మదేమాఽవిక్షిరానశి ఆయుషా హవీరాః ॥

24

(25) సూ మే బ్రహ్మణ్యగ్న ఉచ్చరాధి త్వం దేవ మభివద్భ్యః హహాదః ।

రాతే స్వాహోఽయాన ఆశి తే యూయం హత స్వప్తిభిః సదా నః ॥

25

ఇతి

సంచమోఽష్టకే ప్రథమోఽధ్యాయ

స్సమాప్తః

-
1. యఽఅజహోతి, 2. సూరియో, 3. మానఽవీతి, 4. నోఽలగ్నే, 5. సూరియోఽయ, 6. విక్షిరానఽఅయుషా, 7. బ్రహ్మణ్యగ్నఽఉచ్చరా, 8. యానఽయ. (ప్రా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సప్తమ మండలము

అనువాకము—1, సూక్తము—1

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు†
దేవత—అగ్ని*

(1) గద్యము ॥

ప్రశస్థుడు, దూరదృశ్యమానుడు, గృహపతి, గమనవిశిష్టుడునగు నగ్నిని నేతలు
“ఆరణే”ద్యయమునుండి హస్తాంగుళలతోఁ బట్టింపఁగలరు ॥

1

(2) గద్యము ॥

నిత్యపూజనీయుడగు సుదర్శనాగ్నిని సర్వవిధముల భయము లేకుండఁ జేయుటకు
వసువులు గృహమందు స్థాపించిరి ॥

2

(3) గద్యము ॥

ఓయవకాగ్ని! నీ వెక్కువగ వెలింగి యజ్ఞస్రజ్వాలామండితుడవై మా ముందటఁ బ్రజ్వలిల్లుము.
అన్నము మీ సమీపమునకు వచ్చును ॥

3

(4) గద్యము ॥

సుజాతనేతలారా! ఏయగ్ని సమీపమునందు వసించెదరో! లొకికాగ్నిసమూహమునకు
నధికదీప్తిమంతుడును, గళ్యాణకరుడును, బుత్రపౌత్రాదిప్రదుడునగు నాయగ్ని
విశేషరూపమున దీప్తి నొందును ॥

4

† వశిష్ఠ-వసిష్ఠ శబ్దములు రెండును వ్రాతప్రతిలోఁ బ్రయుక్తములైనవి.

* వ్రాతప్రతిలో (7వ సంపుటము. 37వపుట) శ్రీనేమానివా శీసూక్తమునకు మూలానుగుణముగా “అగ్ని” యెడఁగానే
వ్రాసి 15b సంపుటములోఁగల ఋషి దేవతల పట్టికలో “అప్రిసులు” దేవతలుగాఁ బొరపాటున వ్రాసిరి.

(5) గద్యము ॥

అభిషవకుళబుడగు నగ్ని! శత్రువులను హింసించుచు నేది బాధాకరమునాదో! కళ్యాణ
కరముఁ బుత్రప్రాత్రప్రదమును మనోహరాపత్యయుతము నగునట్టి ధనము
స్తుతుడవై మా కిడుము! ॥

5

(6) గద్యము ॥

హవ్యయుక్తయువతయగు జుహువు దివారాత్రము దత్తుడగు నగ్నిసమీపమునకు
వచ్చును. స్వకీయ దీప్తి ధనము నభిలషించి దాని చెంతకుఁ బోవును ॥

6

(7) గద్యము ॥

ఓయగ్ని! నీ వే తేజస్సువలనఁ పరుషశబ్దముఁజేయువానిని దగ్ధము గావించెదవో!
యాతేజస్సున సమస్తశత్రుగణములను నశింపఁజేయుము! నీవు ప్రతాపమును
బోఁగొట్టుచు రోగమును శాంతింపఁజేయుము! ॥

7

(8) గద్యము ॥

ఓవశిష్టశుభ్రుడా! దీప్తుడా! పావకా! అగ్ని! యెవ్వరు మిమ్ము భాసింపఁజేయుదురో!
వారి స్తోత్రములకువలె మా స్తోత్రములకు సంతృప్తులై యీ యజ్ఞమందు వసింపుడు! ॥

8

(9) గద్యము ॥

ఓయగ్ని! పితృహితులగు నే మానవ నేతలు మీ తేజస్సును బహుదేశములయందు
విభక్తము కావించెదరో! వారి స్తుతులకువలె మా స్తోత్రములకుఁ బ్రసన్నులయి
యజ్ఞమునకు రండు! ॥

9

(10) గద్యము ॥

ఏవ్వరు మాశ్రేష్ఠకర్మల స్తుతిఁ జేయుదురో! యట్టి శూరనేతలు సంగ్రామములయందు
మాయను దిరస్కరింతురుగాక! ॥

10

(11) గద్యము ॥

ఓయగ్ని! మా శూన్యగృహమున నివసింపుము! గృహమునకు హిత మొసంగెడు నగ్ని! మేము పుత్ర శూన్యులము. వీర శూన్యులము. మేము మీ పరిచర్యఁజేయుచుఁ బూజ్యులగు గృహమందు వసించెదము ॥

11

(12) గద్యము ॥

అశ్వవంతుఁడగునగ్ని యజ్ఞాశ్రయభూతమగు గృహమునకుఁ జనును. భృత్యాదియులము, నపత్యనహితము, నౌతనజాతపుత్రుద్వారా వర్ధమానము నగు గృహమును మూల నొసంగును ॥

12

(13) గద్యము ॥

ఓయగ్ని! నీ వప్రీతికర రాక్షసులబారెనుండి మమ్ము రక్షింపుము! లోభులు, పాపాత్ములు హింసకులనుండి మమ్ముఁ గాపాడుము! మీ సాహాయ్యమువలనఁ బుత్రనామర పృక్తులను వికసనమొందెదను ॥

13

(14) గద్యము ॥

బలవంతులు, దృఢహస్తము, బహున్నవిశిష్టముఁ దనయరహితము నగు స్తోత్రముద్వాపా యెవఁ డగ్నికిఁ బరిచర్యఁజేయునో! యతఁ డగ్నికై యగ్నిని సభిభవించునుగార! ॥

14

(15) గద్యము ॥

ఎవఁడు ప్రబోధకుని హింసాపాపములనుండి సంరక్షించునో! యెవనిని సుజన్ములగు పితరుల సేవించురో! యతఁడే యగ్ని ॥

15

(16) గద్యము ॥

సమృద్ధహవ్యయుక్తుఁడగు వ్యక్తి బాగుగ నెవనిని వెలిగించునో! యెవనిని చూత యట్లువలయుఁ జేర్చునో! యట్టి యగ్ని బహుప్రదేశములయం దాహూతుఁడగును ॥

16

(17) గీ॥ అనుచుఁడా! మేము ధనమున కధిపతులము

నీ నిమిత్తము స్తోత్రంబు నిత్య ముగ్ధ

డించుచున్ శస్త్రములచేత నంచితేష్టు

లందు హవ్యంబు నొసంగెదమయ్య! నీకు ॥

(2)

17

(18) గద్యము ॥

ఓయగ్ని! నీ వనవరతము దేవతల సమీపమున కత్యంత కమనీయ హవ్యమును
వహించుచుండుము! దేవతలు ప్రత్యేకము మావలన సురభిహవ్యమును
గాంక్షించుదుగాక! ॥

18

(19) గద్యము ॥

ఓయగ్ని! మా కపుత్రతాదానము నొసంగకుము! తుచ్ఛవస్త్రముల నీయకుము! దుర్మతిని
మాకు బ్రసాదింపకుము! కోపమును బూనకుము! మమ్ము రాక్షసహస్తములయం
దర్శింపకుము! సత్యవంతుడవగు నగ్ని! గృహమందును వనమందును మమ్ము
హింసింపకుము! ॥

19

(20) గద్యము ॥

ఓయగ్ని! మా యన్నమును బోషింపుము! ఓదేహ! నీవు యజ్ఞవంతుల కన్న
మెమ్ము! మే ముభయులము నీ దానమువల్లనే జీవించియుండెదము. నీవు
సర్వదా మాకు మంగళ మొసంగుచు గాపాడుము! ॥

20

(21) గద్యము ॥

ఓబలపుత్రుడా! యగ్ని! నీవు మనోహరాహ్వనవిశిష్టుడవు! రమణీయ దర్శనుడవు!
శోభనదీప్తితో వెలుంగుము! నీవు సహాయకుడవుకమ్ము! మా యౌరస పుత్రులను
నష్టపెట్టకుము! మా మనుష్యులనుగాని పాతముజేయు పుత్రులనుగాని
క్షయ మొందువారిగా నొనర్చకుము! ॥

21

(22) గద్యము ॥

నీవు సహాయకుడ వగుము! ఓయగ్ని! సుఖము నొసంగుమని ఋత్విగ్గణసమిద్ధుడగు
నగ్నితో ననుము! ఓబలపుత్ర! యగ్ని! నీ నిగ్రహబుద్ధి మాపై బ్రసరింపజేయకుము! ॥ 22

(23) గద్యము ॥

ఓయమర్త్యాగ్ని! నీకు హవ్య మొసంగెడువాడు ధనవంతుడగును. ఎవనిచెంతకు
స్తోత్ర యర్పియై చనునో! యట్టి యగ్నిదేవుడు యజమానులను ధరించును ॥

23

(24) గద్యము ॥

ఓయగ్గీ! నీవు మా కళ్యాణకర్మల నవగతములు గావించుకొనుము! బలపుత్రుడా! మేము
నీస్తోతలము దేనివలన మే మక్షీణపూర్ణాయస్సుగలవారమై పుత్రపౌత్రాదియుతులమై
సంతసించుచుండెదమో! యట్టి మహాధనము నొసంగుము! ॥

24

(25) గద్యము ॥

ఓ యగ్గీ! మా యన్తమును విశేషముగాఁ బోషింపుము! దేవా! యజ్ఞవంతుల కన్న
మిమ్ము! మే ముభయులమును నీవల్లనే జీవించియుండెదము. నీవు సర్వదా మంగళ
మొసంగుచు మమ్ముఁ గాపాడుము! ॥

25

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర హోత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబా గర్భకుక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
సేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందుఁ
బంచమాష్టకమునఁ బ్రథమాధ్యాయము
సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా సప్తమం మండలమ్

పంచమోఽష్టకః—ద్వితీయోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—2

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—(అపీ సూక్తం) 1-ఇథ్మః సమిధోఽగ్నిర్యా, 2-నరాశంసః,
3-ఇళః, 4-బర్హిః, 5-దేవీర్ద్యౌః, 6-ఉషాసానక్తా, 7-దైవ్యా హోతారా ప్రచేతసా,
8-త్రిస్తో దేవ్యః సరస్వతీశాభారత్యః, 9-శ్వష్టా, 10-వనస్పతిః, 11-స్వాహాకృతయః.

ఛందః—త్రిష్టుప్.

(1) జాషస్వ సః సమిధమగ్నే అవ్య శోవా
బృహద్ యజఃం ధూమమృణ్యన్ ।
ఉప స్పృశ దివ్యం సాను స్తువైః సం
ఽశ్మిభిస్తతసః సూర్యస్య ॥

26

(2) నరాశంసస్య మహిమానమేషాముప
స్తోషామ యజతస్య యజ్ఞైః ।
యే సుక్రతవః శుచయో ధియంధాః
స్వదన్తి దేవా ఉభయాని హవ్యా ॥

27

(3) ఈశోన్యం¹ వో¹ అనురం¹ సుదత్తమ¹ స్తర్హతం¹

రోదసే¹ సత్యవాచమ¹ ।

మనుష్యదగ్నిం¹ మనునా¹ సమర్థం¹

సమర్థవాయ¹ సదమన్మహేమ¹ ॥

28

(4) సప్యవో¹ భరమా² అభిజ్ఞ² ప్ర¹ పృథ్వీ¹ సమసా¹ బిర్హిరగ్నో¹ ।

అజహ్వనా¹ పృథప్యంతం¹ పృష¹ ద్వదధ్వర్యవో¹ హవిషా¹ మర్షయధ్వమే¹ ॥

29

(5) స్వాద్యోత¹ వి¹ దురో¹ దేవయన్తో¹ లశిశ్రయూ¹ నిశయర్దేవతా¹ ।

పూర్వీ¹ శిశం¹ స¹ మాతరా¹ విహతే¹ సమగ్రవో¹ స¹ సమనేష్వజ్ఞన్¹ ॥

30

(6) ఉత¹ యోషవే¹ దివ్యే¹ శిమహీ¹ స¹ ఉషాసానక్తా¹ సుదుశేవ¹ చేనుః¹ ।

బిర్హిష¹ దా¹ పురుహూతే¹ మమోనీ⁴ ఆ¹ యజ్ఞయే¹ హవిరాయ¹ శ్రమేతామే¹ ॥

31

(7) విప్రా¹ యజ్ఞేషు¹ మానుషేషు¹ కౌరూ¹ మన్యే¹ దాం¹ జాతవేదసా¹ యజ్ఞధ్యై¹ ।

ఊర్ధ్వం⁵ నో¹ అధ్వరం¹ కృతం¹ హవేషు¹ తా¹ దేవేషు¹ వసథో¹ వార్యాణి¹ ॥

32

1. వో¹ అనురం, 2. భరమా² అభిజ్ఞ 3. మహీ¹ నా² ఉషా 4. మమోనీ² ఆ 5. ఊర్ధ్వం⁵ నో¹ అధ్వరం. [వ్రా.ప్ర.]

(8) ఆ భారతీ భారతీభిః సజ్జోషా¹ ఇశా దేవైర్మనుష్యభిరగ్నిః ।

సరస్వతీ సారస్వతేభిర్రావౌ తిప్రో దేహిర్భూరేదం సదస్తు ॥

33

(9) తన్నస్తురీపమథ పోషయిత్ను దేవ త్వష్టర్వి రరాణః స్యస్య ।

యతో వీరః కర్మణ్యః సుదక్షో యత్తగ్రావా జాయతే దేవకామః ॥

34

(10) వనస్పతేఽవ సృజోవ దేవానగ్నిర్హవిః శమితా సూదయాతి ।

సేదు హోరా సత్యతరో యజాతి యథా దేవానాం జనిమాని వేద॥

35

(11) ఆ యాహ్యగ్నే సమిధానో అర్వాజిన్ద్రేణ దేవైః సరథం తురేభిః ।

బిర్హిర్హ² ఆస్తామదితిః సుపుత్రా స్వాహా దేవాః అమృతా మాదయన్తమ్ ॥

36

1. సజ్జోషాఽఇశా 2. బిర్హిర్హ² ఆస్తా 3. దేవాఽఅమృతా. [వ్యా.ప్ర.]

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సప్తమ మండలము

పంచమాష్టకము — ద్వితీయాధ్యాయము

సూక్తము—2

ఋషి — మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత — అప్రిసులు †

(1) గద్యము ॥

ఓయగ్ని! నీవు మా సమిధలను సేవింపుము! యజనీయ ధూమమునుఁ బ్రేరేపించుచు
మిక్కిలి దీప్తుఁడవు కమ్ము! తప్తరశ్మలద్వారా యంతరిక్షముయొక్క—
సానుప్రదేశములను స్పృశింపుము! అటులనే సూర్యరశ్మిసమూహమును
గలిసికొనుము! ॥

26

(2) గద్యము ॥

సుక్రతువులు, దీప్తిమంతులు, కర్మసమూహమును ధరించువారునగు నేదేవత
లుభయహవ్యమును భక్షింతురో! యాదేవతలమధ్య నేను యజనీయుండగు
నరాశంసుని స్తుతించెదను ॥

27

(3) గద్యము ॥

నీవు, స్తుతియొగ్గుఁడును, ననురుఁడును, సుదక్షుఁడును, ద్యావాప్రథివీమధ్యమున
దూతయు, సత్యవాక్కును నగు మనుకృతసమిధాగ్నిని మనుష్యగణమువలెఁ
బూజింపుము! ॥

28

†వ్రాతప్రతిలోఁ (7వ సంపుటము. 43వ పుట) బొంబాయిన “అత్రి” దేవతగాఁ జేర్చిని 15b సంఖ్యగల సంపుటములోఁగల
ఋషి దేవతల పట్టికలో “అగ్ని” దేవతగాశ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి. ఇది యాశ్రీసూక్తము.

(4) గద్యము ॥

పరిచర్యాభిలాషులు జానువులపై నిలువఁబడి పాత్రములు పూర్ణములుగా నొనర్చుచు
హవ్యసహితాగ్నికి బర్హిస్సు నిచ్చుచున్నారు. ఓయధ్వర్యుగణమా!
ఘృతపృష్ఠమును, స్థూలా బిందుయత్తమునగు బర్హిస్సును
హోమముఁ జేయుము! ॥

29

(5) గద్యము ॥

సుకర్ములు, దేవాభిలాషులు, నగు రథాభిలాషులు యజ్ఞద్వారముల నాశ్రయించుచున్నారు.
మాతృద్వయము శిశువును ముద్దిడునట్లు లేహనకారులును బూర్వాభిలాషులును నగు
నధ్వర్యుగణము నదివలె యజ్ఞమును దడుపుచున్నారు ॥

30

(6) గద్యము ॥

యువత్యయు, దివ్యయు, మహత్యయు, గుళసమాసీనయు, బహుస్తుతయు, ధనవత్యయు,
యజ్ఞార్థయు, నహోరాత్రము కామములను బూరించునదియు నగు
ధేనువువలెఁ గళ్యాణమునకై మాకు నాశ్రయ మిచ్చుఁగాక! ॥

31

(7) గద్యము ॥

విప్రపులు, జాతవేదులు, మానవ యజ్ఞకర్తలు నగు దేవీద్వయమా! మీకు
యాగముఁజేయుటకై స్తుతించుచున్నాను. స్తుతించినపిదప మమ్ము
దేవాభిముఖులుగా నొనర్చుఁడు! మీరు దేవతల మధ్య విరాజిల్లు
వరజీయ ధనమును విభాగించి యిండు! ॥

32

(8) గద్యము ॥

భారతీగణముతోఁగూడిన భారతి వచ్చుఁగాక! దేవతలతోడను, మనుష్యులతోడను,
నిలాదేవి వచ్చుఁగాక! దేవీత్రయము వచ్చి సుఖముగాఁ గుళలపై నుండుఁగాక! ॥

33

(9) గద్యము ॥

ఓదేవతవైష్ణవా! నీవు సంతృప్తఁడవై, దేనివలనవీరుఁడును, గర్మకుశలుఁడును,
బలశాలియు, సోమాభిలాషకై ప్రస్తరమును ధరించి దేవతలఁ గోరు వాఁడు నగు
పుత్రుఁ డుత్పన్నుఁడగునో! త్రాణ కుశలమును బుష్టికారియు నగునట్టి
వీర్యమును మాకు నిమ్ము! ॥

34

(10) గద్యము॥

ఓ వనస్పతీ! నీవు దేవతలను సమీపమునకుఁ దెమ్ము! పశుసంస్కారకుండగు నగ్ని
(వనస్పతి) దేవతలకై హవ్యమును బ్రేరేపించుఁగాక! యజ్ఞరూప దేవతలను
బిలుచు నగ్ని యజ్ఞమును జేయుఁగాక! అతఁడే దేవతాజన్మము
నెరింగినవాఁడు ॥

35

(11) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నీవు దీప్తియుక్తుడవై యింద్రుని దేవతలను నొకరథముమీదనే మా కభిముఖగాఁ
దెచ్చెదవుగాక! పుత్రవిశిష్టయగు నదితి మా కుశలపై విశ్రమించుఁగాక! నిత్యమును
దేవతలు హవ్యయుక్తులై తృప్తిని బొందుదురుగాక! ॥

36

సూక్తమ్—3

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా — అగ్నిః

ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) అగ్నిం వో దేవమగ్నిః సజోషా యజిష్ఠం మామధ్వరే కృ¹ణుధ్వమి.

యో మర్త్యేషు విదురివృతావా తప్తరూర్ధా పుతాన్వః పావకః॥

37

(2) పో¹థదహ్వో స యపే²విష్యన్ యదా మహాః సంపితాద్ వ్యస్థా¹త్.

ఆదస్య వాతో² అను వాతి ఛోచిరధ స్మ తే¹ ఏరిజసం కృష్ణమస్తీ॥

38

(3) ఉద్ యస్య తే నమజాతస్య ఏగ్నేః పరస్యజరా¹ ఇధానాః।

అచ్ఛా ద్వామరుషో ధూమశి ఏతి సం దూతో అగ్న ఉయనే హి దేవాన్॥

39

(4) వి యస్య తే పృథివ్యాం పాతోః ఆశ్రేత్ శ్రుషు యదన్నా సమపృక్త జమైః।

సేనేవ సృష్టా ప్రసిరిష్ట⁴ ఏతి యవం స దస్మ జహ్వో విచేక్షి॥

40

(5) వివిద్ వోషా తముషసి యవిష్మమగ్నిమత్యం న మర్జయన్త నరః।

నిశానా⁵ అతిథిమస్య యోనా వీదాయ శోచిరాహుః స్య వృష్టాః⁶॥

41

(6) సుసందృక్ తే⁷ స్వనిక ప్రతీకం వి యద్ రుక్మా న రోచనః ఉపాతే।

ద్వివో న తే తస్యతురేతి కుష్మాశ్చిత్రో⁹ న సూరః పృతి చక్షి భానుమ్॥

42

(7) యథా వః స్వాహాగ్నయే దాశేమ పరీణాభ్యుతపద్భిశ్చ హవ్యైః।

తేభిర్నో¹⁰ అగ్నే అమృతైర్మహోభిః శతం పూర్పిరాయసీభిర్ని పాహి॥

43

1. జరాఽఇధానాః, 2. ధూమఽఏతి సం దూతోఽఅగ్నఽఉయనే, 3. పాతోఽఆశ్రేత్, 4. ప్రసిరిష్టఽఏతి,

5. నిశానాఽఅతిథి, 6. వృష్టాః, 7. సుసందృక్తాః, 8. రోచనఽఉపాతే, 9. కుష్మాశ్చిత్రో,

10. తేభిర్నోఽఅగ్నేఽఅమి. [వా. ప్ర.]

(8) యా చా॑ లే॒ సన్తి॑ దా॒శుషే॑ అ॒భృష్టా॑ గి॒రో వా॑ యాభి॒ర్నృప॑వీరు॒ష్యాః ।

తాభి॑ర్నృ॒షా నూనో॑ సమా॒సో ని పా॑హి స్మత్ సూరీ॑శ్చ॒త్రాజ్ఞా॑తజేదః ॥

44

(9) ని॒ర్యతే॑ పూ॒తేష॑ స్వ॒ధీతిః॑ శు॒చిర్దా॑ న్స్వయా॒ కృపా॑ తన్వా॒న్ రోచ॑మానః ।

ఆ యో మా॒రౌద్రు॒శేన్యో జ॑నిష్ఠ దే॒వయ॑జ్ఞాయ సు॒క్రతుః॑ పావ॒కః ॥

45

(10) ఏ॒తా నో॑ అగ్నే॒ పౌభగా॑ ది॒క్షిహ్యపి॑ క్రతుం సు॒చేత॑సం వతేమ ।

వి॒హ్వై స్తో॒మ్రోభో॑ గృ॒ణలే చ॑ సస్తు యూ॒యం పాత॑ స్వస్తి॒భిః సదా॑ నః ॥

46

సూక్తము—3

ఋషి—మైత్రావరుణ్యగు వశిష్ఠుడు

దేవత—అగ్ని

(1) ఉ॥ ఎవ్వడు మర్త్యమధ్యగతుఁ డెవ్వడు ప్రజ్ఞను గల్గువాడో! యిం
కెవ్వడు తాపకుం డగునో! యెవ్వడు దేవతలార! శ్రేష్ఠుడో!
యెవ్వడు తేజముం గనునో! యెవ్వడు యజ్ఞక పుంగవుండో! తా
నెవ్వడు భిన్నవహ్నిగను నిష్ఠుల వానిని దూతఁ జేయుడీ! ॥

37

1. దాశుషేఅభృష్టా, 2. స్వధీతిః, 3. నోఅగ్నే. [వ్రా.ప్ర.]

(2) గద్యము॥

అశ్వమువలె నగ్ని ఘాసమును భక్షించుచు, శబ్దమును జేయుచు, మహానిరోధమునుండి
వృక్షసమూహములను సవస్థానములుగాఁ జేయుటఁబట్టి యతని దీప్తి ప్రవహించును.
అనంతర మో యగ్ని! నీకుఁ గృష్ణవర్ణవర్త మగును ॥

38

(3) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నవజాతము జరారహితము నగు నే సమిధశిఖ గలదో! దానియొక్క
యారోచమాన భూమము ద్యోలోకమునకుఁ బోవును. ఓ యగ్ని! నీవు
హుతవై దేవతలకు సంప్రాప్తుఁడ వగుము! ॥

39

(4) గద్యము॥

నీవు కాష్ఠాదులను నన్నమును భక్షించుము! నీతేజస్సు పృథివిలో విమిశ్రిత
మగును. నీ శిఖ సేనవలె విడువఁబడినదియై నడచును. దర్శనీయాగ్ని! నీవు
శిఖలద్వారా యవలవలెఁ గాష్ఠాదులను భక్షించుము! ॥

40

(5) గద్యము॥

మనుష్యులు యువతమాతిథినివలెఁ బూజ్యుఁడగు నగ్నిని దత్తస్థానమున దివారాత్రమును
వెలిఁగించుచు సతతగామియగు నశ్వమునువలె వాని పరిచర్యఁ జేయుదురు.
ఆహూతాగ్నిశిఖను దీపింపఁజేయుము! ॥

41

(6) గద్యము॥

ఓ సుందరతేజోవిశిష్టాగ్ని! నీవు సూర్యునిబోలి సమీపమున దీప్తినొందుదువుకాన నీరూపము
దర్శనీయము. నీ తేజస్సు అంతరిక్షమునుండి యశనివలె నిర్గతమగును. నీవు దర్శనీయ
సూర్యునివలె స్వయముగా దీప్తినిఁ బుట్టించి వెలుఁగుము! ॥

42

(7) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! గవ్యఘృతయుక్తహవ్యముద్వారా నీకు స్వాహా నొసంగెదను. ఓయగ్ని! నీ వా
యభిమతతేజోబలమును నపరిమితములు నయోనిర్మితములునగు నగరములద్వారా
మాకు రక్షల నొసంగుము! ॥

43

(8) గద్యము॥

ఓ బలపుత్ర! జాతనేదుఁడా! నీవు దానశీలుఁడవు. నీ కే శిఖలుగలవో! యెట్టి వాక్యములవలనఁ
బుత్రవంతులగు ప్రజలను రక్షించెదవో! యట్టి సముదయముద్వారా మమ్ము రక్షింపుము!
ప్రళస్త హవ్యైపేరకులను రక్షింపుము! ॥

44

(9) గద్యము॥

ఋచియగు నగ్ని సన్నికేయశరీరముద్వారా కృపావశమున రోచమానుఁడై తీక్షణతర పరశువువలెఁ
గాష్టములనుండి నిర్గతుఁడగును. కాబట్టి యతఁడు యాగయోగ్యుఁ డగును.
కమనీయుఁడు సుకర్మయునగు నగ్ని మాతృభూతారణిద్వయమునుండి
పుట్టుచున్నాఁడు ॥

45

(10) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! మా కాసుందరధనము నొసంగుము! సుచేతస్కుఁడు యజనకారియు నగు పుత్రుని
నొసంగుటకు సమర్థుఁడ వగుదువు! సమస్తధనము నుద్ధాత్మగణమునకు స్తుతికారులకుఁ
గలుగునుగదా! నీవు సర్వదా స్తుతిద్వారా మమ్ముఁ బరిపాలింపుము! ॥

46

సూక్తమ్—4

ఋషిః— మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా— అగ్నిః

ఛందః— త్రిష్టుప్

(1) పృథ్వీః కృత్యాయ భానవే భరద్వం హవ్యం మతిం చాగ్నే సుహృతమ్।

యో దైవ్యాని మాసుషా జనూష్యంతర్విశ్వాని విద్యనా జిగాతి॥

47

(2) స గృతో¹ అగ్నిస్తరుణి²దస్తు యతో యవిష్టో³ అజనిష్ట మాతః।

సం యో వసా యుషితే కుచీదన్ భూరి చిదన్నా సమిదత్తి సద్యః॥

48

(3) అస్య దేవస్య సంసద్యనీ⁴కే యం మర్తాసః క్షేత్రం జగృధేరి।

ని యో గృభం హేయషేయామువోచ దురాకమగ్నిరాయవే కుహోచ॥

49

(4) అయం కవిరకవిషు పృచేరా మర్తేష్వగ్నిరమృతో ని ధాయి।

స మా నో⁵ ఆత్మజాహరః సహస్వః సదా త్వే సుమనసః స్యామ॥

50

(5) ఆ యో యోనిం దేవకృతం ససాద⁴ కృత్వా హ్యగ్నిరమృతాగ్ం⁶ ఆతారీత్।

తమోషధీశ్చ పనిశ్చ గృం భూమిశ్చ విశ్వధాయసం⁶ విభర్తి॥

51

(6) ఈశే హ్యగ్నిరమృతస్య భూరేరీశే రాయః సువీర్యస్య ధాతోః।

మా త్వా వయం సహసావన్నదీరా మాప్సః పరి షదామ మాదువః॥

52

1. సగృతో¹ అగ్నిః, 2. యవిష్టో² అజ, 3. స మా నో³ అగ్ని, 4. సమాదకృత్వా,

5. తాగ్ం⁵ ఆతారీత్, 6. విశ్వధాయం. (ప్రా.ప్ర.)

(7) పరిషద్యం హ్యుపణస్య రేత్తో నిత్యస్య రాయః పతయః స్యామః।

న శేషో¹ అగ్నే అన్యజాతమన్త్యచేతానస్య మా పథో వి దుక్షః॥

53

(8) సహి గృభాయాంజః సుశేవో ఽన్యోద్యో మససా మస్తవా² ఉ।

అథా చిదోకః పునరిత్ సరి ఏత్యా ఽఽ నో దాజ్యధీషాశేతు నవ్యః॥

54

(9) త్వమగ్నే పనుష్యతో ని పాహి త్వము సః సహసావన్నపద్యాత్।

సం త్వా ధ్వస్మస్వదధ్యేతు పాతః సం రయః స్పృహయాన్యః సహస్రి॥

55

(10) ఏతా నో⁴ అగ్నే సౌభగా దిక్షిహ్యపి కర్మతుం సుచేతనం వతేమః।

విత్వా ప్రోతృథ్యో గృణతే చ సస్తు యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః॥

56

సూక్తము—4

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—అగ్ని

(1) గద్యము ॥

నీవు శుభదీప్రాగ్నికి సుపూతహవ్యము నిచ్చి స్తుతింపుము! అగ్ని దైవ మనుష్య సంబంధములగు పదార్థముల మధ్యమునకుఁ బ్రజ్ఞద్వారా పోవును ॥

47

1. శేషో¹ అగ్నే² అన్యజాతమ³, 2. మస్తవా⁴ ఉ, 3. సఽఏత్యా, 4. ఏతా నో⁴ అగ్నే సౌభగా. [వ్రా.ప్ర.]

(2) గద్యము॥

అగ్ని యరణినుండి యువతముడై పుట్టుచున్నాడు. కాబట్టి యా మేధావియగు నగ్ని తరుణుడగునుగదా! దీప్తాగ్ని వనసమూహమును నగ్ని సంయుతముగాఁ జేయును. షణ్మూత్రమునఁ బ్రభూతాన్నమును భక్షించును ॥

48

(3) గద్యము॥

మంత్రగణ మే శుభ్రాగ్నిని దేవస్థానమందుఁ బరిగ్రహించునో! యెవఁడు పురుషగణ కర్తృకగృహీత వస్త్రసేవ నొనర్చునో! యట్టి యగ్ని మనుష్యులకై శత్రు దుస్సేవ్య రూపమునఁ బ్రకాశించును ॥

49

(4) గద్యము॥

కవి, ప్రకాశకుడు, నమరుడు నగు నగ్ని, యకపు లగు మర్త్యులలో నుచఁబడును. ఓ బలవదగ్ని! మేము సర్వదా నీ భక్తులమైయుండెదము. నీవు మమ్ము హింసింపకుము! ॥ 50

(5) గద్యము॥

అగ్నికర్మద్వారా దేవతలను గృతార్థులుగా నొనర్చుటఁబట్టి యతఁడు దేవకృతస్థానములందుఁ బ్రవేశించును. ఓషధులు వృక్షసమూహములు విశ్వధారకుడును, గర్భవిద్యమానుడును నగు నా యగ్నిని ధరించును. భూమి వానిని ధరించును ॥

51

(6) గద్యము॥

అగ్నిప్రభూతామృత దానము నొసంగుటకు సమర్థుడు. సుందర వీర్యయుక్తధనము నిచ్చుటకుఁ దగినవాడు. ఓ బలవదగ్ని! నేను నీవల్లనే పుత్రాదివిరహితుడనై యుండను. రూపరహితుడనై యుండను. పరిచర్యాహితుడనై యుండను ॥

52

(7) గద్యము॥

అరుణవ్యక్తి ధనము పర్యాప్త మగును. అందుచే మేము నిత్యమును ధనపతుల మగుదుము. ఓ యగ్ని! యపత్యము అన్యజ్ఞాచము కాకుండును. అవేత్తపథము తెలియదు ॥

53

(8) గద్యము॥

అన్యజాతపుత్రుఁడు సుఖకరుఁడైనను వానినిఁ బుత్రుఁడని గ్రహించుటకుఁగాని తలచుటకుఁ
గాని సమర్థుఁడను గాను.* వాఁడు మరలఁ దన స్థానమునకుఁబోవును. కాబట్టి
యన్నవంతుఁడు, శత్రునాశకుఁడు, నవజాతుఁడు నగు పుత్రుఁడ
మా నికటమునకు వచ్చుఁగాక! ॥

54

(9) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! నీవు మమ్ము హింసకులభారినుండి సంరక్షింపుము! ఓ బలవంతుడా! మమ్ము
బాపములనుండి రక్షింపుము! సహస్ర సంఖ్యాకమైన స్పృహణీయధనము
నొసంగుదువుగాక! ॥

55

(10) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! మాకు సుందరధనము నిమ్ము! దానివలన మేము యజ్ఞకారియు సుచేతస్కుఁడునగు
పుత్రుని బడయఁగలము. సర్వధనము నుద్ధాత్మగణములకు స్తోతలకు నగుఁగాక!
నీవు స్తుతిచ్చారా మమ్ముఁ బాలింతువుగాక! ॥

56

సూక్తమ్—5

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా—వైశ్వానరోఽగ్నిః

భందః—త్రిష్టుప్

(1) ప్రాగ్నయే॑ తవ॑సే॒ ఉ॒ధ్వం॑ గి॒రం॑ ది॒వోఽ॑ అ॒తయే॑ పృ॒థి॒వ్యాః ।

యో వి॑శ్వే॒తామ॑మృ॒తానా॑మ॒ప॒స్థే వై॑శ్వా॒నరో॑ వా॒వృధే॑ జా॒గృవ॑ద్భిః ॥

57

* పాతకులారా: చూచితారా: దత్తపుత్రుఁడు నకు వలదనియు నొకసపుత్రుఁడే కావలయుననియు ఋషి
ప్రార్థించుచున్నాఁడు. పుత్రుఁడు లేనివాఁడు “పుష్” అను నరకమును దొందునని పారాణికధర్మముకాని
చేదసిద్ధాంతము కానట్లు తోచుచున్నది. (నే.వేం.న.కా.).

1. ప్రాజ్ఞయే॑ తవ॑సే, 2. ది॒వోఽ॑ అ॒తయే॑. [ప్రా.ప్ర.]

(2) పృ॒ష్ఠో॑ ది॒వి ఛా॒య్యగ్నిః॑ పృ॒థి॒వ్యాం నే॒తా సి॒న్ధూనాం॑ పృ॒షభః॑ ప్రి॒యానామ్ ।

స మా॑మ॒క్షీర॒భి విశో॑ వి ఛాతి వై॒శ్వాన॒రా వా॑వృ॒థానో॑ వరేణ ॥

58

(3) త్వద్ భి॒యా విశ॑ ఆ॒యన్న॑సి॒క్ష్మీర॑న॒మనా జహ॑తీర్భజనాని ।

వై॒శ్వాన॑రః పి॒హుర॑వే శో॒కుచా॑నః పు॒రో యదగ్నే॑ ద॒రయ॑న్న పీదేః ॥

59

(4) తవ॑ త్రి॒భాతు॑ పృ॒థివీ॑ ఉ॒త ద్యా॑ర్వై॒శ్వాన॑రః ప్ర॒తమ॑గ్నే సచ॒స్త ।

త్వం ఛా॒సా రోద॑సీ॒ ఆ త॑తన్తా॒జప్రే॑ణ శోచి॒షా శో॑కుచానః ॥

60

(5) త్వామగ్నే॑ హ॒రితో॑ వావ॒శానా గి॑రః సచి॒న్తే ధు॑నయో ఘృ॒తాచీః ।

వతిం॑ కృ॒ష్ణీనాం॑ ర॒థ్యం ర॒యీజాం॑ వై॒శ్వాన॑రము॒షసాం॑ కే॒తుమ॑హ్నామ్ ॥

61

(6) త్వే అ॒సు॒ర్యం॑ వస॒వో న్యృ॑ణ్విన్ క్రతుం॑ హి తే॒మిత్ర॑మహో జ॒షస్త॑ ।

త్వం ద॒స్యూగ్ం॑రోక॒సోఽ అగ్న॑ ఆజ ఉ॒రు జ్యోతి॑ర॒న్తన॑యన్నార్యాయ ॥

62

1. విశఆయన్న, 2. పురవే, 3. పృథివీఉత, 4. రోదసీఆ, 5. కేతుమహ్నాగమ్,

6. రోకసోఅగ్న. [వ్యా.పృ.]

(7) స జాయమానః పంచే వోమన్ వాయున్ పాథః పరి పాసి సద్యః ।

త్వం భువనా జనయన్నభి క్రన్నపత్యాయ జాతవేదో దశస్యన్ ॥

63

(8) తామగ్నే¹ అన్తే ఇషమేరయస్వ వైశ్వానర ద్యుమతీం జాతవేదః ।

యయా రాధః పిన్వసి విశ్వవార పృథు శ్రవో దాశుషే మర్త్యాయ ॥

64

(9) తం నో² ఆగ్నే మమవర్భ్యః పురుషం రయిం ని వాజం ప్రయ్యంతి యువస్వ ।

వైశ్వానర మహి నః శర్మ యచ్చ రద్రేభిరగ్నే వశధిః సజోహః ॥

65

సూక్తము—5

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వశిష్ఠుడు

దేవత—వైశ్వానరాగ్ని

(1) గద్యము ॥

ఏ వైశ్వానరుడు జాగరిత సర్వదేవతలతో వృద్ధిని బొందునో! ప్రవృద్ధుడై
యంతరిక్షమున, బృథివియందు గమనశీలుడగునో! యా వైశ్వానరాగ్నిని
నుద్దేశించి స్తుతుల నుచ్చరింపుము! ॥

57

1. తామగ్నే అన్తే ఇషమే, 2. తం నో అగ్నే. (ప్రా.ప్ర.) 3. శుక్రత్యం. (సా.మా.)

(2) గద్యము ॥

నదులకు నేతయు, జలవర్షియు నర్చితుండు నగు నగ్ని యంతరిక్షమునుండి పృథ్వినుండి
నిస్సృతుం డగును. ఆ వైశ్వానరుడు శ్రేష్ఠహవ్యముద్వారా ప్రవర్ధితుడయి మనుష్య
ప్రజాభిముఖముగ శోభించును ॥

58

(3) గద్యము ॥

ఓ వైశ్వానరుడా! నీవు పూరువు సమీపమున దీప్యమానుడవై వాని శత్రుపురములను
బడఁగొట్టుచు జ్వలించితివి! కావున నీ భయమువలన నసిక్కిప్రజాగణము
పరస్పరము సమవేతములై భోజనమును ద్యజించుచు వచ్చెను! ॥

59

(4) గద్యము ॥

ఓ వైశ్వానరుడా! యంతరిక్షము, పృథివి, ద్యౌలోకము, నీ వ్రతమును సేవించును.
నీ వెల్లపుడును బ్రకాశముద్వారా దీప్యమానుడవై స్వదీప్తివలన ద్యావాభూములను
విస్తారితములుగఁ జేయుము! ॥

60

(5) గద్యము ॥

వైశ్వానరాగ్ని! నీవు ప్రజలకుఁ బతివి! ధనమునకు నాయకుడవు! ఉషస్సునకు దివసమునకుఁ
గేతుస్వరూపుడవు. అశ్వగణము కామయమానమై నిన్ను సేవించును. పాపనాశకము లగు
ఘృతయుక్తవాక్యములు నిన్ను సేవించును ॥

61

(6) గద్యము ॥

మిత్రగణపూజయితా! యగ్ని! వసుగణము నీయందు బలమును స్థాపించియున్నది.
నీ వార్యులవిషయమై యధికతేజస్సును బుట్టించుచు దస్యులను స్వస్థానమునుండి
పోవునటులఁ జేసితివి! ॥

62

(7) గద్యము॥

నీవు పరమవ్యోమప్రదేశమందుఁ బ్రాదుర్భాతుఁడవై వాయువువలె సద్యస్సోమమును ద్రావుము!
ఓ జాతవేదుఁడా! నీవు జలమును బుట్టించుచు నపత్యమువలెఁ బాలనీయవ్యక్తి
కభిలాషలను దీర్చి గర్జించుచుండుము! ॥

63

(8) గద్యము॥

ఓ సకలవరణీయాగ్ని! దేనివలన ధనమును రక్షించెదవో! హవ్యదాత యగు మనుష్యుని
యశస్సును గాపాడెదవో! జాతవేదుఁడ వగు వైశ్వానరాగ్ని! నీవు దీప్తిమంత మగు
నా యన్నము నొసంగుము! ॥

64

(9) గీ॥ అగ్ని! నీవు యజ్ఞ మాచరించెడు మేము
సంసరితి నన్న సంపదలను
బుత్రకులను మరియుఁ బూజ్యబలంబు-
దాన మిడుము! మాకుఁ దగినయటుల ॥

65

గీ॥ ఓయి! వైశ్వానరా! నీ వమేయతుష్టి
తోడఁ గూడుచు రుద్రులతోడ వసు గ
ణంబుతోఁ గూడుచు మహాధనంబు మాకుఁ
గడుఁ బ్రసాదింపుమా! స్థిర కరుణఁబూని ॥

66

సూక్తమ్ — 6

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—వైశ్వానరోఽగ్నిః

ఛందః—తిరిష్టుప్

(1) పృ॑ స॒మ్రా॒జో¹ అ॒సుర॑స్య పృ॑శ॒సిం పు॒ంసః కృ॑ష్టి॒నామ॑నుమాద్యస్య ।

ఇ॒ష్ట్రస్యే॒ష పృ॑ ॒వస॑స్కృ॒తాని॑ వ॒న్దే దా॒యం వ॒న్దమా॑నో వి॒పక్తి॑ ॥

66

(2) క॒నిం కే॒తుం ధా॒సిం ధా॒నుషద్యే॑న్వస్త్వి॒శం రా॒జ్యం రో॒దస్యోః ।

పు॒రంద॑రస్య గీ॒ర్విరా వి॒వాసే॑ ॒గ్నేర్వ॒తాని॑ పూ॒ర్వా మహా॑ని ॥

67

(3) స్య॑క్ర॒తాన్ గృ॒ణిన్ మృ॒ధ్రావా॑చః ప॒ణిగ్ం²శ్ర॒ద్ధాగ్ం² అ॒వృ॒ధాగ్ం అ॒య॒జ్ఞాన్ ।

పృ॒ప్ర తాన్ ద॒హ్యగ్ం³ర్వి॒వాప॑య పూ॒ర్వశ్చ॒రావ॒రాగ్ం³ అ॒య॒జ్ఞాన్ ॥

68

(4) యో అ॒పాచీ॑నే త॒మపి॑ మద॒స్తేః పా॒చీశ్చ॒కార॑ నృ॒తమః శచీ॑భిః ।

తమీ॑శా॒నం వ॒స్వో⁴ అ॒గ్నిం గృ॒ణేషే॑ ॒నాన॑తం ద॒మయ॑స్తం పృ॒తన్యాన్ ॥

69

1. స॒మ్రా॒జోఽఅ॒సుర॑స్య, 2. ర॒శ్రద్ధా॒గ్ంఽఅ॒వృ॒ధాగ్ంఽఅ॒య॒, 3. ప॒రాగ్ంఽఅ॒య॒జ్ఞాన్,

4. వ॒స్వోఽఅ॒గ్నిం గృ॒ణేషే॑నానతం. (ప్రా.ప్ర.)

- (5) యో దేహ్యోః¹ అనమయద్ వధస్నైర్వో² అర్యవత్సీరుషసశ్చకార³ ।
న నిరుద్యా నహషో యహ్వో⁴ అగ్నిర్విశశ్చకే⁵ బలిహృతః నహోభిః ॥

70

- (6) యస్య శర్మన్నవ విశ్వే జనా⁶ సః ఏదైస్తస్థుః సుమతిం భిక్షమాణాః⁷ ।
వైశ్వానరో వరమా రోదస్యోరాగ్నిః ససాద పితౄరువస్థమ్ ॥

71

- (7) ఆ దేవో దదే బుహ్వోః⁸ పసూని వైశ్వానర⁹ ఉదితా సూర్యస్య¹⁰ ।
ఆ సముద్రాదవరాదా వరస్మాదాగ్నిర్దదే దివ¹¹ ఆ పృథివ్యాః ॥

72

సూక్తము—6

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత—వైశ్వానరాగ్ని*

- (1) గద్యము ॥

నేను బురములను ఛేదించినవానికి వందనం బాచరించెదను! సప్రమాట్టు, నసురుడు, వీరుడు,
జనస్తుతియొగ్గుడు, బలవంతుడు నగు నింద్రుని బోలు నా వైశ్వానరాగ్నిని
స్తుతులచేతను, గర్మసమూహముచేతను గీర్తించెదను! ॥

67

1. స్నైర్వోఽఅర్యవత్సీ, 2. యహ్వోఽఅగ్ని, 3. జనా⁶ సః ఏదైస్త, 4. భిక్షమాణం,
5. వరఽఉదితా, (వ్రా.ప్ర.) 6. సూర్యస్య (సా.మా.), 7. దివా ఆ. (వ్రా.ప్ర.)

* వ్రాచప్రతిలో (7వ సంపుటము. 94వ పుట) దేవత వైశ్వానరుడనియు, 15b సంఖ్యగల సంపుటములోగల ఋషి దేవతల పట్టికలో నగ్నియనియు గలదు.

(2) గద్యము॥

అగ్నులు, కవులకేతుస్వరూపులు, నదీధారులు, దీప్తిమంతులు, సుఖకరులు, ద్యావాభూములకు
రాజులును నగు దేవత లా వైశ్వానరాగ్నిని గర్మసమూహములచేతను స్తుతులచేతను
బ్రీతునిగా నొనర్తురు. పురివిదారకుఁ డగు నగ్నియొక్క పురాతనకర్మలవలనను
స్తుతులవలనను గీర్తించెదను ॥

68

(3) గద్యము॥

అగ్ని యజ్ఞరహితులు, జల్పకులు, హింసితవాక్కులు, శ్రద్ధారహితులు, బుద్ధిశూన్యులును నగు
ఫణినామక దన్యులను గొట్టుఁగాక! వాఁడు ప్రధానుడై యపరయజ్ఞరహితులను
నిందులుగా నొనర్చుఁగాక! ॥

69

(4) గద్యము॥

నేతృతముఁడగు నే యగ్ని యప్రకాశమానమగు సంధికారమున నిమగ్నులగు ప్రజలను
హృష్టులుగ నొనర్చుచుఁ బ్రజ్ఞచే ఋజుమార్గములుగఁ జేయునో! ధనస్సామియు,
ననతుఁడును, యోధ దమనకారియు నగు నా యగ్నిని నేను స్తుతించెదను ॥

70

(5) గద్యము॥

ఎవఁడుశత్రు కౌశలమును నాయుధములవలన హీనముగాఁ జేయునో! యెవ్వఁ డార్యపత్ని యగు
నుషస్సును సృష్టిఁ జేయుచుండునో! యట్టి యగ్ని ప్రజలను బలముతో నిరోధించుచు
నహుషరాజునకుఁ గరప్రదులుగాఁ జేయుచున్నాఁడు ॥

71

(6) గద్యము॥

సమస్తలోకము సుఖము నిమిత్తమై యెవని యనుగ్రహమును బ్రార్థించి హవ్యమును
ధరించియుందురో! యట్టి వైశ్వానరాగ్ని పితృమాతృభూతులగు ద్యావాప్రభువుల
మధ్యనుండు సంతరిక్షమునకు వచ్చును ॥

72

(7) గద్యము॥

సూర్యుఁ డుదయించినపైని వైశ్వానరదేవుఁ డంతరిక్షమునుండి తమస్సమూహమును గ్రహించును.
అగ్ని యవరాంతరిక్షమునుండి తమస్సును గ్రహించును. సముద్రమునుండి తమస్సును
గ్రహించును. ద్యౌలోకమునుండి తమస్సును గ్రహించును. పృథివినుండి
తమస్సును గ్రహించును ॥

73

సూత్రమ్—7

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా — అగ్నిః

ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) పృ॑ వో॑ దే॒వం॑¹ చి॒త్ సహ॑సా॒సను॑గ్నిమ॒శ్వం స॑ వా॒జినం॑ హి॒షే స॑మా॒భిః ।

భ॒వా నో॑ చూ॒తో² అ॒భ్వర॑స్య వి॒ద్వాన్ త॒వా దే॒వేసు॑ వివిదే మితద్యుః ॥

73

(2) ఆ యా॑హ్యగ్నే॒ జ॒త్యాః ఆను॑ స్వా మ॒న్దో దే॒వానాం॑ స॒ఖ్యం జా॑హణః ।

ఆ సా॒ను శు॒ప్తైర్నద॑యన్ పృ॒థి॒వ్యా జమృ॑భిర్విశ్వముశ॒శగ్న్వనా॑న్ ॥

74

(3) స్రా॒గీనో॑ య॒జ్ఞః సు॒ధితం॑ హి బ॒హ్విః పీ॒ణీతే॑ ఆగ్ని॒రీతో స॑ హో॒రా ।

ఆ మా॒తరా॑ వి॒శ్వవారే॑ హ॒వానో॑ యతో॒ యవిష్ఠ॑ జ॒జ్ఞపే॑ సు॒శేనః॑ ॥

75

(4) స॒వ్యో అ॒భ్వరే॑ రి॒థిరం॑ జ॒సన్త మాను॑షో వి॒చేత॑సో య⁴ ఏ॒షామ్ ।

వి॒రామ॑దాయ వి॒శ్వకీర్తి॑రొ॒ణేః అగ్ని॒ర్జన్తో॑ మధు॒వచా॑ ఋతా॒వా ॥

76

1. దే॒వం, 2. చూ॒తో అ॒భ్వర॑స్య, 3. పీ॒ణీతే॑ అగ్ని, 4. య॒ ఏ॒షామ్,

5. మధు॒వచా॑ ఋతా॒వా. (ప్రా.ప్ర.)

(5) అసాది పృతో విహీరాజగన్వానగ్నిరప్రహ్మ నృపదనే విధర్తా ।

ద్యాశ్చ యం పృథివీ వాప్రభాతే¹ ఆ యం హోతా యజతి విశ్వవారమే ॥

77

(6) ఏతే ద్యుమ్నేభిశ్శ్వమాతిరిన్త మన్తగ్రిం యే వారం నర్యా² అతక్షన్ ।

పగ్రి యే విశస్త్రిన్త శ్రోషమాణా³ ఆ యే మే అన్య వీధయన్నతస్య ॥

78

(7) సూ త్వామగ్న⁴ ఈమహే వసిష్ఠా ఈశానం సూనో సహస్రో వసూనామ ।

ఇషం శ్రోతృభ్యో మమవద్యు⁵ ఆనద్ యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

79

సూక్తము—7

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వశిష్ఠుడు

దేవత—అగ్ని

(1) గద్యము ॥

ఓ యగ్నిదేవా! నీ వభిభవితవు. అశ్వమువలె వేగవంతుడవు. నేను స్తుతిద్వారా నిన్నుఁ బ్రేరేపింతును. ఓ విద్వాంసుడా! మా యజ్ఞదూతవు కమ్ము! అగ్నిదేవతలలో దగ్ధద్రుముడవను ప్రఖ్యాతి కలదు ॥

74

1. వాప్రభాతే¹ ఆ యం, 2. నర్యా² అతక్షన్, 3. శ్రోషమాణా³ ఆ యే మే, 4. త్వామగ్న⁴ ఈమహే వసిష్ఠా⁵ ఈశానం, 5. మమవద్యు⁵ ఆనద్. (వ్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నీవు స్తుతియోగ్యుడవు! దేవతలతో సఖ్య మొనర్చుము! నీవు తేజోబలమునఁ బృథివియందుఁగల తృణ గుల్మదులను సానుప్రదేశములను శబ్దమును జేయునట్లు తొనర్చుచు దంష్ట్రలవలన సమస్త వనములను దహించి స్వమార్గమును బట్టి రమ్ము! ॥ 75

(3) గద్యము॥

ఓ యువతమాగ్ని! నీవు సుఖయుతుడవై పుట్టుటవలన యజ్ఞ మనుష్ఠిత మగును! బర్హిస్సుంచఁబడును. స్తుతియోగ్యుడగు నగ్నియు, హోతయుఁ దృప్తు లగుదురు. సకలవరణీయలు మాతృభూతలును నగు ద్యావాభూములు నాహూతు లగుదురు ॥ 76

(4) గద్యము॥

ప్రాజ్ఞులు యజ్ఞమందు రథియగు నగ్నిని తత్క్షణమే పుట్టింతురు. వారి హవ్యములను నగ్ని వహించును. మదయిత, మధువాక్కు, యజ్ఞవంతుఁడు, విస్మృతి యగు నగ్ని మనుష్య గృహముల స్థాపింపఁబడును ॥ 77

(5) గద్యము॥

ద్యోతకమునఁ బుడమిని నెవనిని నభివృద్ధిఁబరచెదరో! హోత యే వరణీయాగ్నికి యాగ మొనర్చునో! వృతుఁడు, హవ్యవాహకుఁడు, బ్రహ్మ, సకలధారకుఁడు నగు నా యగ్ని వచ్చుచు మనుష్యగృహముల నుపవిష్టుఁ డగును ॥ 78

(6) గద్యము॥

ఏ మనుష్యులు పర్యాప్తముగ మంత్రసంస్కారములను జేయుదురో! యే మనుష్యులు శ్రవణేచ్ఛలై వర్ధిల్లు లగుదురో! యే మనుష్యులు సత్యభూతుడగు నగ్నిని వెలిఁ గింతురో! వా రన్నము ద్వారా సమస్త పోష్యవర్గమును వృద్ధిఁ బొందించురు ॥ 79

(7) గద్యము॥

ఓ బలపుత్రాగ్ని! నీవు వసుసమాహమునకుఁ బతివి. వసిష్ఠగణము నిను స్తుతి చేయుచున్నాడు. నీవు స్తోతలను, యజ్ఞకరలను, శీఘ్రముగ నన్నద్వారమున వ్యాప్తులుగ నొనర్చుము! మాకు స్వస్తి నొసంగి పాలింపుము! ॥ 80

సూక్తమ్—8

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా — అగ్నిః

ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) ఇన్ద్రే¹ రాజా సమర్హో² నమో³భిర్యస్య పృతీ⁴కమాహూతం పుతేన⁵ ।నరో హవ్యే⁶భిరీశతే సజాధ¹ అగ్నిరగ్ర² ఉషసా³మహో⁴వి ॥

80

(2) అయము¹ ష్య సుమహాగ్ం² అవేది హోతా³ మన్దో⁴ మనుషో⁵ యహో⁶ అగ్నిః ।వి భా¹ అకః సనృజా²నః పృథి³వ్యాం కృష్ణా⁴పవిరోషధీ⁵భిర్వవక్షే ॥

81

(3) కయా¹ నో² అగ్నే³ వి వసః సుప్ర⁴క్తిం కాము⁵ స్వధా⁶మృణవః శస్య⁷మానః ।కదా¹ భవే²మ పతయః సుదత్ర³ రాయో⁴ వస్తారో⁵ దుష్టర⁶స్య సాధోః ॥

82

(4) ప్రస్రాయమగ్ని¹ర్భరతస్య శృణ్వే² వి యత్ సూర్యో³ న రోచతే⁴ బృహద్ భాః ।అభి యః పూరుం¹ పృతనా²సు తప్తౌ³ ద్యుతా⁴నో దైవ్యో⁵రి అతిథిః శురో⁶చ ॥

83

1. సజాధ¹ అగ్నిరగ్ర² ఉషసా³, 2. మహాగ్ం² అవేది, 3. కృష్ణా⁴పవిరోషధీ⁵భిర్వవక్షే, 4. నో² అగ్నే³,

5. కాము⁵భధా⁶మృణవః, 6. దైవ్యో⁵రి అతిథిః. (వ్రా.వ్ర.)

- (5) అ॒స॒న్నిత్ తే॒వ్వి¹ ఆ॒హ॒వ॒నాని॒ భూ॒ భువో॒ విశ్వే॒భిః సు॒మ॒నా² అ॒సీ॒తైః ।
స్తు॒తశ్చి॒దగ్నే శృ॒ణ్వేషే గృ॒ణానః॒ స్వయం॑ వర్ధ॒స్వః స్వం॑ సు॒జాత॑ ॥

84

- (6) ఇ॒దం వ॒చః శత॑సాః సంస॒హస్రము॑దగ్నయే జనిషీ॒ష్ఠ ద్వీ॒బధ్వాః ।
శం యత్ స్తోత్ర॑భ్యో ఆ॒వయే॑ భ॒వాతి ద్యు॒మద॑సీ॒వచాత॑నం రక్షో॒హః ॥

85

- (7) నూ త్వా॒మగ్న॑ ఈ॒మహే॒ వసి॑ష్ఠా ఈ॒శానం॑ సూ॒నో సహ॑స్రో వసూ॒నామ్ ।
ఇషం॑ స్తోత్ర॑భ్యో మ॒ఘవ॑ద్యభ్య⁴ ఆనద్ యూ॒యం పాత॑ స్వస్తి॒భిః సదా॑ నః ॥

86

సూక్తము—8

ఋషి — మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠఁడు

దేవత—అగ్ని

- (1) గద్యము ॥

ఎవని రూపము ఘృతముద్వారా యాహతమగునో! నేతలు బాధాయుతులై హవ్యసహితులై
యెవని స్తుతింతురో! రాజు స్వామియు నగునట్టి యగ్ని స్తుతిచే సమిధుఁ డగును. అగ్ని
యుషస్సుముందు దీపించును ॥

81

1. తే॒వ్వి॒ఆహ॑వ॒నాని, 2. సు॒మ॒నా॒అసీ॑తైః, 3. స్తోత్ర॑భ్యో॒ఆవో॑యే, 4. మ॒ఘవ॑ద్యభ్యో॒ఆనద్. [వా.ప్ర.]

(2) గద్యము॥

హోత, మదయిత, మహాత్ముడు నగు నగ్ని మనుష్యకర్తృకమహాత్ముడని విభాతృ
డగును. ఆతడు దీప్తిని వెదజల్లును. కృష్ణవర్త్యులగు నగ్ని పృథ్వియందు
హృష్టుడై యోషధులద్వారా వృద్ధి నొందును ॥

82

(3) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! యే సర్వదా మే స్తుతి వ్యాప్తమగునట్లు చేసెదవు? స్తూయమానమై యే సర్వదా
ప్రాప్తించును? ఓ శోభమానాగ్ని! మే మెట్లు దుస్తర సాధనమునకుఁ బతులమై
తద్విభాగకారుల మగుదుము? ॥

83

(4) గద్యము॥

ఆ యగ్ని సూర్యునిబోలి బృహత్పతిభాశాలియై ప్రకాశించును. కాబట్టి భరతులచేఁ బ్రసిద్ధు
డగును. పాడు సంగ్రామములయందుఁ బూరుని బరాభూతునిగ నొనర్చెను. దీప్యమానుడు
దేవాతిథియగు నగ్ని ప్రజ్వలించుచున్నాడు ॥

84

(5) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నీవలన నెక్కువ హవ్య మొసంగఁబడుచున్నది. నీవు సమస్త తేజస్సహితుడవై
ప్రసన్నుడ వగుము! స్తోతల స్తోత్రముల నాలకింపుము! ఓ సుజాతుడా! నీవు
స్తూయమానుడవై సర్వయముగా శరీరమును పృద్ధిబొందించుకొనుము! ॥

85

(6) గద్యము॥

శతగోవులను విభాగించువాడు, సహస్రగోవిశిష్టుడు, స్థానద్వయమందు మహాత్ముడు నగు
వసిష్ఠుఁ డీ వాక్యములను నగ్ని నుద్దేశించి యుచ్చరించెను. దీప్తిమంతుడు, రోగనివారకుడు,
రాక్షసనాశకుడు నగు నగ్ని స్తోతలకు వాని బంధువులకు సుఖదుఁ డగుగాక! ॥

86

(7) గద్యము॥

బలపుత్రాగ్ని! నీవు వసుగుణములకుఁ బతివి! వశిష్ఠగుణము నిన్ను స్తుతించుచున్నారు.
నీవు స్తోతకు, యజ్ఞకరునకుఁ ద్వరితముగ నన్నము నిమ్ము! నీవు సర్వదా మమ్ము
స్తుతులచేఁ బాలింపుము! ॥

87

సూక్తమ్—9

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—అగ్నిః

చందః—త్రిష్టుప్

(1) అ॒వో॒ధి జా॒ర॑ ॒ఉ॒ష॒సా॒ము॒ప॒స్థా॒వ్ధో॒తా మ॒స్త్రిః క॒విత॑మః॒ २ పా॒వకః॑ ।

ద॒ధాతి కే॒తు॒ము॒ఖయ॑స్య జ॒న్తో॒ర్హవ్యా దే॒వేషు దృ॒విణం॑ కి॒సుకృ॑త్సు ॥

87

(2) స॒ ४ సు॒కృ॒తుర్వో వి దు॒రః ప॒ణీ॒నాం పు॒నానో॑ అ॒ర్కం పు॒రు॒భోజ॑నం సః ।

హో॒తా మ॒న్దో వి॒శాం ద॒మూ॒నా ప్తి॒రస్త హే దదృ॑శో రా॒మ్యాజా॑మ్ ॥

88

(3) ఆ॒మూః క॒విర॑ది॒ర్విప॑స్వాన్ తు॒సంస॑న్మితో॒ 7 అతి॑థిః కి॒వో సః॑ ।

చి॒త్రభా॑ను॒షసాం భా॒త్యగ్రే॑ ८ ॒పాం గృ॒భః ప్ర॒స్వగ్ ఆ వి॑వే॒శ ॥

89

(4) ఈ॒శే॒న్యో వో మ॒నుషో॑ యు॒గేషు॑ సమ॒నగా॑ అ॒శుచ॑జ్ఞాత॒వేదాః॑ ।

సు॒సం॒దృశా॑ భా॒నునా॑ యో వి॒భాతి॑ పృ॒తి గా॒వః సమి॑ధానం బు॒ధస్త ॥

90

1. జా॒ర॒ఉ॒ష॒సా, 2. క॒విత॑మంపావకః, 3. సు॒కు॒త్సు, 4. సు॒సు॒కృ॒తు, 5. పు॒నానో॑అ॒ర్కం,

6. దదృ॑శోరా॒మ్యా, 7. సన్మి॒తోఅతి॑థిః, 8. భా॒త్యగ్రే॑పాం, 9. సమ॒నగా॑అశు. [వ్రా.వ్ర.]

(5) అగ్నే॑ యాహి॑ దూత్యం॑ మా॑ రిషజ్యో॑ దే॒వాగ్¹ అ॒చ్ఛా బ్రహ్మ॑కృతా॑ గజే॑న ।

స॒సృ॒తీం మ॒రుతో² అ॒శ్వినా॑పో॒ యక్షి॑ దే॒వాన్ రత్న॑ధే॒యాయ॑ విశ్వాన్ ॥

91

(6) త్వామగ్నే॑ నమ॒ధానో॑ వసి॒ష్ఠో జ॒రూథం॑ హన్ యక్షి॑ రా॒యే శిపు॑రంధిమ్ ।

పు॒రు॒జీ॒థా జాత॑వేదో జ॒రస్వ యూ॒యం పాత॑ స్వ॒స్తిభిః॑ సదా॑ సః ॥

92

సూక్తము—9

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—అగ్ని

(1) గద్యము ॥

అగ్ని జారస్వరూపుడు, హోతృస్వరూపుడు, మదయిత, కవితముడు, పావకుడు.

వాఁడు షోమధ్యమున బ్రబుద్ధుడగును. వాఁడు భయ జంతువులకు బ్రజ్ఞ నొసంగును.

దేవతలకు హవ్య మిచ్చును. సుకృతకర్మలకు ధన మందజేయును ॥

88

(2) గద్యము ॥

ఎవఁడు పణులద్వారముల వెల్లడిచేయునో! యట్టి యగ్ని సుకర్మ. వాడు మా నిమిత్తము

బహుక్షీరవిశిష్టములగు గోవులను గొనితెచ్చును. వాడు హోత, మాదయిత,

మానదాత. అగ్ని రాత్రులయొక్కయు, జనులయొక్కయు దమస్సును

దూరముగ గొట్టుచు బరిపృష్ఠుడగును ॥

89

1. దేవాగ్¹ అచ్ఛా, 2. మరుతో² అశ్వినాపో, 3. పురాంధిమ్. (ప్రా.ప్ర.)

(3) గద్యము ॥

అమూఢుఁడు, కవి, యదీనుఁడు, దీప్తిమంతుఁడు, శోభనగృహవిశిష్టుఁడు, మిత్రుఁడు, నతిథి,
యస్మన్మంగళకరుఁడు నగు నగ్ని విశిష్టదీప్తియుక్తుఁడై యుషర్ముఖంబందును
శోభించును, మరియు జలగర్భరూపమందు సంజాతుఁడై యోషధీసమూహమందుఁ
బ్రవేశించును ॥

90

(4) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! మనుష్యుని యజ్ఞకాలమందు నీవు స్తుతియోగ్యుఁడవు! జాతవేదుఁడు
యుద్ధమందుఁ జొరఁబడి వెలుంగును. అగ్ని దర్శనీయతేజముద్వారా
శోభించును. సమూహసమిద్ధుఁడగు నగ్నిని బ్రతిబోధింతును ॥

91

(5) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నీవు దేవాభిముఖముగ దౌత్యకార్యమును గొనిపోము! స్తోతలను
హింసింపకుము! మాకు రత్నముల నొసంగుటకై నీవు సరస్వతి,
మరుద్గణము, నశ్విద్వయము, జలప్రభృతీసకలదేవతలయొక్క
యాగముఁ జేయుము! ॥

92

(6) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! వసిష్ఠుఁడు నిన్నుఁ బ్రకాశింపఁజేయును. నీవు పరుషభాషులను
వధింపుము! ధనవంతులకై బహుధా దేవతలయాగ మొనర్పుము!
జాతవేదుఁడా! స్తోత్రములచే నిను స్తుతింతుము. నీవు సర్వదా
స్వస్తిద్వారా మమ్ముఁ బాలింపుము! ॥

93

(4) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! నీవు వసుగణముతోఁ గలిసికొని యింద్రుని బిలుపుము! రుద్రులతోఁగూడి మహారుద్రుని నాహ్వానింపుము! ఆదిత్యులతోఁగలిసి విశ్వజనహితకరయగు నదితిని బిలుపుము! స్తుతియొగ్గులగు నంగిరోగణములతోఁ గలియుచు, సర్వవరణీయుఁ డగు బృహస్పతిని నాహ్వానింపుము! ॥

97

(5) గద్యము॥

అభిలాషులగు మనుష్యులు స్తుతియొగ్గుఁడును, హోతయు, యవతముఁడునగు నగ్నిని యజ్ఞమందు స్తుతింతురు. వాఁడు రాత్రివిశిష్టుఁడు. దేవతలకు యాగ మొనర్చుటకై హవ్యదాతకుఁ దంద్రదారహితుఁడగు దూతుఁ డగుచుండుటయే యందుకుఁ గారణము ॥

98

సూక్తమ్—11

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—అగ్నిః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) మహాగ్ం¹ అన్యధ్వరన్య పృకేతో న² ఋతే త్వదమృతా మాదయన్తే ।

ఆ విశ్వేభిః³ సురథం యాహి దేవైర్భ్యగ్నే హోతా పృథమః సదేహ ॥

98

(2) త్వామీశతే⁴ అజిరం దూత్యాయ హవిష్మన్తః సదమిన్మానుషానః ।

యన్య దేవైరానదో బర్హిరగ్నే⁵ అహన్యన్తై సుదినా భవన్తి॥

99

1. మహాగ్ం² అన్య, 2. స² ఋతే, 3. సురథం, 4. త్వామీశతే² అజిరం,

5. బర్హిరగ్నే హన్యన్తై. [వా.ప్ర.]

(3) త్రిశ్చి¹దక్షోః పృ చికి²త్వసూని త్వే³ అన్తర్దా⁴కుషే మర్త్యాయ ।
మనుష్యదగ్న⁵ ఇహ యక్షి దేవాన్ భవా నో దూతో⁶ అభిశప్తి⁷సావా ॥

100

(4) అగ్ని¹రీశే బృహతో అధ్వరస్యా²గ్నిర్విశ్వస్య హవిషః కృతస్య ।
కృతుం³ హ్యస్య చక్షో⁴ జషస్తా⁵థా దేవా దధిరే హవ్యవాహమ్ ॥

101

(5) ఆగ్నే¹ వహ హవిరద్యాయ దేవానిన్ద్రజ్యేష్ఠాస² ఇహ మాదయన్తామ్ ।
ఇమం యజ్ఞం దివి దేవే³షు దేహి యూయం పాత స్వప్తి⁴భిః సదా నః ॥

102

సూక్తము—11

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వశిష్ఠుడు

దేవత—అగ్ని

(1) గద్యము ॥

ఓ యగ్ని! నీవు యజ్ఞప్రజ్ఞాపకుండవై మహాత్మకుండ వగుము! దేవతలు నీవు లేకుండ నాకు వశ్యులు కారు. నీవు సర్వదేవతలతోఁ గూడి రథముపై రమ్ము! మరియు నీ కుశలపై ముఖ్యహోతవై విశ్రమింపుము! ॥

99

1. త్రిశ్చిదక్షోః, 2. త్వేఅన్త, 3. దగ్నఁఇహ వాక్షి, 4. దూతోఅభి, 5. ఋతుం హ్యస్య,

6. జషస్తాథా, 7. జ్యేష్ఠాసఁఇహ. (వా.ప్ర.)

(2) గద్యము ॥

ఓ యగ్ని! నీవు గమనశీలుడవు! హవిష్మంతుడవు! దౌత్యకార్యమును నడపవలసినది
యని మనుష్యులు నిన్ను సర్వదా ప్రార్థింతురు. దేవతలతో నీ వెవరి కుశలపై
విశ్రమంతువో! వారికి దివసములు సుదినము లగును ॥

100

(3) గద్యము ॥

ఓ యగ్ని! ఋత్విక్కులు దివసమును ముమ్మారు హవ్యము నొసంగు మనుష్యులకై
నీయందు హవ్యమును బ్రక్షేపింతురు. మనుయజ్ఞమునందువలె నీవు దూతవై యాగము
నొనర్చుము! ఇంక మమ్ము శత్రువులజారినుండి రక్షింపుము! ॥

101

(4) గద్యము ॥

అగ్ని మహాయజ్ఞమునకు స్వామి. అగ్ని సమస్తసంస్కృతహవ్యమునకు స్వామి.
వసుగణ మందుచేతనే వానికర్మలను సేవింతురు. మరియు దేవత అగ్నిని
హవ్యవాహకునిగాఁ జేసిరి ॥

102

(5) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నీవు హవ్యమును భోజనము చేయుటకై దేవతలను నాహ్వానింపుము!
ఈ యజ్ఞమునందు నింద్రప్రముఖదేవగణములను బ్రమత్తులుగా నొనర్చుము! నీవు
సర్వదా మాకు స్వస్తిని పాలింపుము! ॥

103

సూక్తమ్—12

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా — అగ్నిః

ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) అగన్మ మహా నమసా యవిష్ఠం యో బీదాయ సమిధః స్వే దురోజే ।

చిత్రభాసుం రోదసి¹ అస్తరుర్వి స్వాహతం విశ్వతః పృత్యశ్చమ్ ॥

103

(2) స మహ్నో విశ్వా దురితాని సాహ్వనగ్నిః² ప్తవే దమ ఆ జాతవేదాః ।

స నో రక్షిషద్ దురితాదవద్యాదస్మాన్ గృణతశి ఉత నో మఘానః ॥

104

(3) త్వం⁴ పరుణ ఉత మిత్రో అగ్నే త్వాం వర్ధన్తి మతిభిర్యసిష్ఠాః ।

తేష్వ వసు⁵ సుషణాని సస్తు యూయం పాత స్వప్తిభిః సదా నః ॥

105

1. రోదసి అస్తరుర్వి, 2. సాహ్వనగ్నిప్తవేదమ ఆ, 3. గృణత ఉత, 4. త్వం పరుణ ఉత మిత్రో అగ్నే,

5. సుషణాని. [వ్రా.ప్ర.]

సూక్తము—12

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—అగ్ని

(1) గద్యము॥

ఎవడు స్వగృహమందు సమిద్ధుడై దీప్తిమంతుడగునో! యవతముడు, ద్యావాభూముల
మధ్యస్థితుడు, విచిత్రశిఖా విశిష్ఠుడు, సుందరరూపమున నాహూతుడు, సర్వత్ర
గమనకారియు నగు నగ్నిసహివమునకు నమస్కారపూర్వకంబుగ వెడలెదను ॥

104

(2) గద్యము॥

ఆ జాతవేదుడు నిజమహత్వమున సమస్తపాపములను బోగొట్టును. వాడు యజ్ఞ
గృహమందు స్తుతింపఁబడును. వాడు మా పాపములను నిందితకర్మలను
దొలఁగించును. మేము వాని స్తుతించి వానికై యాగము నొనర్తుము ॥

105

(3) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! నీవు వరుణుడవు. మిత్రుడవు. వసుగణము నిన్ను స్తుతులచే వృద్ధిఁ
బొందింతురు. నీయొద్దగల ధనము సులభ మగును. నీవు మాకు స్వస్తి
నొసంగి పరిపాలింపుము! ॥

106

సూక్తమ్—13

ఋషిః — మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా — అగ్నిః

ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) పాగ్నయే విశ్వకుచే ధియందే! 1 అసురమ్నే మన్మ ధీతిం భరధ్వమ్ ।

భరే హవిర్న బర్హిషి పీతానో వైశ్వానరాయ యతయే మతీనామ్ ॥

106

(2) త్వమగ్నే శోచిషా శోకుచాన¹ ఆ రోదసి అపృతా జాయమానః ।

త్వం దేవాగ్ం² అభిశస్తేరముఖో³ వై శ్వానర జాతవేదో మహిత్యా ॥ 107

(3) జాతో యదగ్నే భువనా వ్యఖ్యః పశూన్ న గోపా⁴ ఇర్యః పరిజ్ఞా ।

వై శ్వానర బ్రహ్మజే⁵ విస్త గతుం యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥ 108

సూక్తము—13

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు*

దేవత—వైశ్వానరాగ్ని

(1) గద్యము ॥

సకలోద్ధీపకుడు, కర్మధారకుడు, నసురవివాళకుడు నగు నగ్ని నుద్దేశించి స్తుతింపుము!
నేను భీతుడనై యభిమతదాతయగు వైశ్వానరుగూర్చి హవ్యమును ధరించి
స్తుతుల నుచ్చరింతును ॥

107

(2) గద్యము ॥

ఓ యగ్ని! నీవు దీప్తిద్వారా దీప్తి విశిష్టుడవై పుట్టి ద్యాప్రభువులను నిండించుచున్నావు.
ఓ జాతవేదుడా! వైశ్వానరుడా! నీవు మహత్వమున దేవతలను
శత్రువిముక్తులుగా నొనర్చితివి ॥

108

1. చాన² ఆ రోదసి² అపృతా, 2. దేవాగ్ం² అభిశస్తే, 3. గోపా² ఇర్యః, 4. బ్రహ్మజో. (వ్రా.ప్ర.)

* వ్రాతపతి 15b సంఖ్యగల సంపుటములో (గల ఋషిదేవతల పట్టికలో శ్రీనేమానివాడు పొరపాటున నీ 13వ సూక్తము మొదలు 29వ సూక్తమువరకు వైశ్వానరుడు ఋషిగా వ్రాసిరి.

(9) గద్యము ॥

ఓ యగ్ని! నీవు సూర్యరూపమునఁ బుట్టితివి. స్వామివి. సర్వత్ర గమనశీలుడవు.
గోపాలకుఁడు పశువులను సందర్శించునటుల నీవు భూతసమూహములను
సందర్శింతువు. అందున స్తోత్రరూప ఫలలాభమును జేయుము! ॥

109

సూక్తమ్—14

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—అగ్నిః

ఛందః—త్రిష్టుప్, 1-బృహతీ.

(1) సమి॑ధా॒ జాత॑వేదసే॒ దే॒వాయ॑ దే॒వహూతి॑భిః ।

హవి॑ర్భిః శుక్ర॑శోచిషే॒ సమ॑స్వి॒తో వ॒యం దా॑శేహగ్నో॒యే ॥

109

(2) వ॒యం తే॑ అగ్నే॒ సమి॑ధా॒ విధే॑మ వ॒యం దా॑శేమ సు॒ష్టుతీ॑ యజత్య ।

వ॒యం శు॒క్రతే॑నాధ్వర॒స్య హోత॑ర్వయం దే॒వ హవి॑షా భద్రాశోచే ॥

110

(3) ఆ నో॑ దే॒వేభి॑దవ దే॒వహూతి॑మగ్నే॒ యాహి॑ వ॒షట్కృతి॑ం జ॒షాణః॑ ।

తుభ్యం దే॒వాయ॑ దాశతః॒ స్యామ॑ యూ॒యం పాత॑ స్వ॒స్తిభిః॒ సదా॑ నః ॥

111

1. దే॒వహూతి॑భిః, 2. తే॑ అగ్నే, 3. శుక్రతే॑నాధ్వరస్య, 4. యాహవి॑షట్కృతిం. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—14

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠఁడు
దేవత—అగ్ని

Q11
35M82.3

(1) గద్యము ॥

మేము హవిష్మంతులము. మేము సమిధలతో జాతవేదుని పరిచర్య నొనర్తుము. దేవస్తుతిచే
నగ్నిదేవుని సేవింతుము. హవ్యమును శుభ్రాగ్నికి నొసంగెదము ॥

110

(2) గద్యము ॥

ఓ యగ్ని! మేము సమిధలను ధరించి నీ పరిచర్యఁ జేయుదుము. ఓయజునీయుఁడా! స్తుతిని
బరించి నీసేవఁ జేయుదుము. యజ్ఞహోతా! నీకు ఘృతము నర్పింతుము. ఓ కళ్యాణ కర
శిఖావిశిష్టఁడా! యగ్నిదేవ! నీకు హవ్యము నర్పింతుము ॥

111

(3) గద్యము ॥

ఓ యగ్ని! నీవు హవ్యమును వషట్కృతిని సేవించుచు మా యజ్ఞమునకు రమ్ము! నీవు
ద్యోతమానుఁడవు. మేము నీ పరిచర్యఁ జేయువారము. నీవు సర్వదా మమ్ముఁ
బాలింపుము ॥

112

సూక్తమ్—15

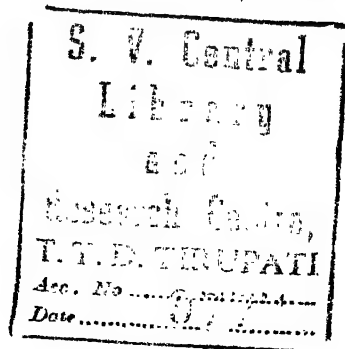
ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః
దేవతా—అగ్నిః
ఛందః—గాయత్రీ

Q11:21
M82.3

(1) ఉపసద్యాయ 1 మిహ్నుష ఆస్యే జాహతా హవిః ।

యో నో నేదిష్ఠమాప్యమ్ ॥

1. మిహ్నుష ఆస్యే. [వ్యా.ప్ర.]

112

(2) యః పశ్య చక్షరభి నిషసాద వయేదమే ।

కవిస్సృహపతిర్ద్యువా ॥

113

(3) స నో వేదో¹ అమాత్యమగ్ని రక్షతు విశ్వరః ।

ఉతాస్మాన్ పాత్వంహసః ॥

114

(4) నపం సు త్రోమమగ్నయే దిపః శ్యేనాయ జీజనమ్ ।

పశ్యః కువిద్ వనాతి నః ॥

115

(5) స్పార్ధా యస్య శ్రయో దృశే² రయిర్వీరవతో యథా ।

అగ్రో యజ్ఞస్య శోచతః ॥

116

(6) సేహం వేతు పపటక్రతిమగ్నిర్దృష్టపత నో గిరః ।

యజిష్ఠో హవ్యవాహనః ॥

117

1. వేదో అతిపమాత్య, 2. దృశో రయిర్వీ. (వా.ప్ర.)

(7) ని త్వా నక్ష్య విశ్పతే ద్యుమన్తం దేవ ధీమహి ।

సువీరమగ్న¹ ఆహుత ॥

118

(8) క్షవ² ఉన్రశ్చ ధీదిహి స్వగ్నయస్త్వయా వయమ్ ।

సువీరస్త్వమస్మయః ॥

119

(9) ఉప త్వా సాతయే నరో విప్రాసో యన్తి ధీతిభిః ।

ఉపాక్షరా⁴ సహస్రిణీ ॥

120

(10) అగ్ని రజ్జంసి నేధతి శుక్రశోచిమర్త్యః ।

శుచిః పావక ఈడ్యః ॥

121

(11) స నో రాధాంస్యా భరేశానః సహసో యహో ।

భగశ్చ దాతు వార్తమ్ ॥

122

1. మగ్న¹ ఆహుత, 2. క్షవ² ఉన్రశ్చ, 3. సువీరా³ స్త్వ, 4. ఉపాక్షర సహస్రిణీ. (వ్రా.ప్ర.)

(12) త్వమగ్నే వీరవద్ యశో దేవశ్చ సవితా భగః ।

దితిశ్చ దాతి వార్యమ్ ॥

123

(13) అగ్నే రక్షా తో అంహసః ప్రతి స్మ దేవ రీషతః ।

తప్తిమైరజరో దహ ॥

124

(14) ఆదా మహీ న ఆయన్యవాధృష్టో నృపీతయే ।

పూర్షవా శతభుజిః ॥

125

(15) త్వం నః పాహ్యంహసో దోషాన్తరహాయతః ।

దివా నక్తమదాభ్య ॥

126

సూక్తము—15

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత—అగ్ని

(1) గద్యము ॥

ఎవడు మాకు సమీప బంధువో! యుపసదసీయుడు నభీష్టవర్షియు నగు నాయగ్ని యొక్క-
ముఖమున హవ్యము నిడెదను ॥

113

1. పూర్షవా శతభుజిః, 2. రహాయతః. (వ్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

కవియు, గృహపతి, యవయు నగు నగ్ని, ప్రాజ్ఞులగు మనుష్యుల కభిముఖముగఁ
బ్రతి గృహమందును నిషణ్ణుఁ డగును ॥ 114

(3) గద్యము॥

ఆ యగ్ని మా కమాత్యుఁడు. సర్వావత్తులనుండి ధనమును సంరక్షించును. మమ్ముఁ
బాపములనుండి కాపాడును ॥ 115

(4) గద్యము॥

ద్యోలోకమున శ్యేనమువలె క్షిప్రగామియగు నగ్నినిగూర్చి నూతనస్తోమమును బుట్టించితిని.
వాఁడు మాకు బహుధనము నొసంగుఁగాక! ॥ 116

(5) గద్యము॥

యజ్ఞాగ్రభాగమున దీప్యమానుం డగు నగ్నియొక్క దీప్తిసమూహము పుత్రవంతుండగు
వ్యక్తియొక్క ధనమువలెఁ జూడఁదగినది ॥ 117

(6) గద్యము॥

యాజ్ఞకశ్రేష్ఠుఁడు హవ్యవాహకుఁడు నగు నా యగ్ని యీ వషట్కృతిని గామించుచు
మా స్తుతిని సేవించునుగాక! ॥ 118

(7) గద్యము॥

ఓ యుపగంతవ్యుఁడా! లోకపతిచేఁ బిలవఁబడువాఁడా! యగ్నిదేవా! నీవు
ద్యుతిమంతుఁడవు! సువీరుఁడవు! మేము నిన్ను స్థాపించెదము ॥ 119

(8) గద్యము॥

నీవహారాత్రము వ్రదీప్తుడ వగుము! మేము నీవలన సుందరాగ్నిగలవార మగుదుము.

నీవు మాకోర్కెలఁ దీర్చుచు మనోహరస్తోత్రవిశిష్టుడ వగుము! ॥

120

(9) గద్యము॥

మేధావులగు నేతలు ఘనకర్మలచే ధనమును గోరి నీ చెంతఁ జేరెదరు! సహస్ర సంఖ్యాకము,

క్షయరహితము నగు స్తుతి నిన్నుఁ జేరును ॥

121

(10) గద్యము॥

పరిశుభ్రుఁడు, శిఖా విశిష్టుఁడు, మరణ రహితుఁడు, శుచి, పావకుఁడు, స్తుతియోగ్యుఁడు

నగు నగ్ని రాక్షసులకు బాధను గల్పించుఁగాక! ॥

122

(11) గద్యము॥

ఓ బలపుత్రా! నీ వీశ్వరుడవై మాకు ధన మందఁజేయుము! భగవంతుఁడు కోరినధనము

నిచ్చుఁగాక! ॥

123

(12) గీ॥ పుత్రపౌత్రాదిసంయుత పూర్ణ ధనము

నగ్నిదేవుడా! మా కిడు మతిశయముగ

సవితృదేవుడు దితియును జారు ధనము

నిచ్చుఁగాక! ముదంబును హెచ్చుగలిగి ॥

124

(13) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నీవు మమ్ముఁబాపములబారినుండి రక్షింపుము! జరారహితదేవుడా! నీవు

హింసాకారులను దాపక మగు తేజస్సున దహింపుము! ॥

125

(14) గద్యము॥

నీ వప్రదర్శనీయుడవు! ఈ క్షణమందు నీవు మా నరులను రక్షించుటకుఁ బురములు
నయోనిర్మితములు శతగుణములుగలవిగను నగును ॥ 126

(15) గద్యము॥

ఓ యరిహంససీయరాత్రి నాచ్ఛాదించువాడా! నీవు మమ్ముఁ బాపములనుండి పాపాత్ముల
బారినుండి దివారాత్రములు సంరక్షింపుము! ॥ 127

సూక్తమ్—16

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా—అగ్నిః

ఛందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాఢః)

(1) ఏనా వో¹ అగ్నిం సమసో²ద్ధో నపాతమా హువే ।

ప్రియం చేతిష్ఠమరతిం స్వధ్వరం విశ్వస్య దూతమమృతమ్ ॥ 127

(2) స యోజితే² అరుషా విశ్వభోజసా స దుద్రవత్ స్వాహుతః ।

సుబ్రహ్మ యజ్ఞః సుశమీ వసూనాం దేవం రాధో జనానామ్ ॥ 128

1. ఏనా వో¹ అగ్నిం, 2. యోజితే² అరుషా. (వా.ప్ర.)

- (3) ఉదస్యః శోచిరస్థాదాజహ్వనస్య మిహ¹షః ।
ఉద² ధూమాసో అరు³సో దివిస్సృళః సమగ్నిమిద్ధతే సరః ॥ 129
- (4) తం త్వ దూతం కృణ్మహే యశస్తమం దేవాగ్ం⁴ ఆ పీతయే వహా ।
విత్వా సూనో సహసో మర్తభోజనా రాస్య తద్ యత్ తేషమహే ॥ 130
- (5) త్వమగ్నే గృహపతిస్త్యం హోతా నో⁵ అధ్వరే ।
త్వం పో⁶రా విశ్వనా⁷ పృచే⁸రా యక్షి వేషి చ వార్యమ్ ॥ 131
- (6) కృది రత్నం యజమానాయ కసుక్రతో ర్వం హి రత్నదా⁹రి అసి ।
ఆ న⁷ ఋతే శిశీహి⁸రి విశ్వమృత్విజం⁹రి సుశంసో యశ్చ దక్షతే ॥ 132
- (7) త్వే¹⁰ అగ్నే స్వాహత ప్రియాసః సస్తు సూరయః ।
యన్తారో యే మఘవా¹¹నో జనానా¹¹ మూర్వాన్ దయన్త గోనామ్ ॥ 133

1. మిహుషః, 2. ఉధూమాసోఽఅరు, 3. దేవాగ్ంఽఆ 4. హోతా నో ఽఅధ్వరే, 5. సువ్రతోత్వం,
6. రత్నదాఽఅసి, 7. ఆ నఽఋతే, 8. శిశీహ విశ్వ, (వ్రా.ప్ర.)9. మృత్విజం, [సా] 10. త్వేఽఅగ్నే,
11. జనానామూర్వాన్. [వ్రా.ప్ర.]

- (8) యేషామి॑శా॒ ఘృ॒తహస్తా॑ దు॒రోణ॑ ఆగ్ం ఆపి॑ ప్సారా॒ నిషీ॑దతి ।
తాగ్ంస్త్రా॑యస్వ సహస్య దు॒గ్రహో॑ విదో॒ యచ్చా॑ నః శత్ర॑ త్ర బీ॒ర్తుకు॑త్ ॥

134

- (9) స మ॒న్త్రయా॑ చ జి॒హ్వయా॑ వహ్ని॒రాసా॑ విదుష్ట॒రః ।
అగ్నే॑ రయిం మ॒ఘవద్యో॑ నః ఆ వహ॑ హవ్యదాతిం చ సూదయ ॥

135

- (10) యే రాదాంసి॑ దద॒త్యశ్వా॑ మ॒ఘా కామే॑న శ్రవ॒సో మహాః॑ ।
తాగ్ం॑ అంహసః పిపృహి ప॒త్రభి॑ష్ట్యం శతం॑ పూర్పి॒ర్యవి॑ష్ట్య ॥

136

- (11) దేవో॑ వో దగ్వి॒ణోదాః॑ పూర్ణాం వివ॒ష్ట్యాసి॑చమ్ ।
ఉద్ వా సి॒ంచ॒ధ్వము॑వ వా పృణ॒ధ్వమాది॑ద్ వో దే॒వః ఓహ॑తే ॥

137

- (12) తం హోతా॑రమ॒ధ్వర॒స్య వ్ర॑చేత॒సం వహ్ని॑ం దే॒వా అ॑కృణ్వత ।
దదాతి॑ రత్నం విధ॒తే సు॒వీర్య॑మగ్ని॒ర్జనా॑య దా॒తుషే॑ ॥

138

1. దురోణఽఆగ్ంఽఆపి, 2. నఽఆ వహ, 3. తాగ్ంఽఅంహసః, 4. శత్రపూర్పి, 5. దేవఽఓహతే,

6. దేవాఽఅకృణ్వత. (వ్రా.వ్ర.)

సూక్తమ్—16

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—అగ్ని

(1) గద్యము॥

నేను నీనిమిత్తము బలపుత్ర ప్రియుఁడు, ప్రజ్ఞాపకశ్రేష్ఠుఁడు, గమనశీలుఁడు, సుందరయజ్ఞ విశిష్ఠుఁడు, సకలదూత, నిత్యుఁడు, నగు నగ్నిని నీ స్తోత్రములచే బలచెదను ॥ 128

(2) గద్యము॥

వాఁ డారోచమానుఁడు. సర్వపాలకుఁడు. అశ్వద్వయమును రథమునకు సమకూర్చును. వాఁడు దేవతలనిమిత్తము ద్రుతగమనముతో బోవును! సుందరముగా నాహూతుఁ డగును. సుందరస్తుతి గలవాఁడు, యజనీయుఁడు, సుకర్మ, వసువుల ధన మగ్నిదేవుని చెంతకు వచ్చుఁగాక! ॥ 129

(3) గద్యము॥

అభీష్టవర్షి, యభిహూయమానుఁడు నగు నీ యగ్నియొక్క తేజస్సు పుట్టుచున్నది! ఆరోచమానము నంతరిక్షస్పర్ధి యగు ధనసమూహము పుట్టుచున్నది! నరు లగ్నిని వెలిగించుచున్నారు ॥ 130

(4) గద్యము॥

ఓ బలపుత్రుఁడా! అగ్నీ! నీ వత్యంత యశస్వివి. మేము నిన్ను దూతగాఁ జేయుదుము. నీవు హవ్య భోజనమునకై దేవతల నాహ్వానింపుము! మేము నిన్ను యాచించుటంబట్టి మనుష్యులకు భాగమును (ధనమును) దాన మిమ్ము! ॥ 131

(5) గద్యము॥

ఓ సకల వరణీయాగ్నీ! నీవు మాయజ్ఞమునందు గృహపతివి. హోతవు. నీవు పోతవు. నీవు ప్రకృష్టమతివి. నీవు వరణీయహవ్యయాగము నొనర్చుము! ॥ 132

(6) గద్యము॥

ఓ సుకర్ముడా! నీవు రత్నదాతవుకాబట్టి యజమానులకు రత్నముల నిమ్ము! నీవు
మా యజ్ఞములందు ఋత్విక్కుల నుదీప్తలగా నొనర్చుము!
హోత వృద్ధిఁ బొందింపఁబడెను ॥

133

(7) గీ॥ సుందరస్వరూప! శోభనాహ్వనుడా!

స్తోత్రలెల్లఁ బ్రయులు సూటి నీకు
ధనము కల్గునట్లు దాతలను నీవు
ప్రియుడ వౌదుకాదె! ప్రియముఁ గరుప ॥

134

(8) గద్యము॥

ఎవ్వరి గృహమందు ఘృతహస్తయగు నిల పూర్ణయై యుండునో! యో బలవంతుడ
వగు నగ్ని! వారిని ద్రోహులనుండి, నిందకులనుండి రక్షింపుము! మాకు
దీర్ఘకాలము వరకు స్తుతియోగ్య సుఖము నొసంగుము! ॥

135

(9) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నీవు హవ్యవాహకుడవు. విద్వాంసుడవు. నీవు మోదయిత్రియు,
నాస్యస్థానీయయునగు జిహ్వవలన మాకు ధనము నొసంగుము! నేను
హవిష్మంతుడను. నీవు హవ్యదాతకుఁ గర్మను జేరేపించుము! ॥

136

(10) గద్యము॥

ఓ యువతముడా! యెవరు మహాయశస్సునుగోరి సాధకాశ్వరూపమగు హవ్యము
నిచ్చెదరో! వారి పాపమును నీవు కొట్టుము. *శతనగరములద్వారా పరిపాలింపుము! ॥

137

* ఆర్యులు గ్రామములనేకాక పట్టణములనుగూడఁ గట్టుకొని యందుఁగాపురములనుగూడఁ జేయుచుండిరి.
వేదకాలమున నాగరికత కలదు. కాని పౌరాణిక నాగరికతకంటె భిన్నముగా నుండెను.
వేదకాలమున నున్నవారికి వాస్తుశాస్త్రము తెలియును. (నే. వేం. న. శా.)

(11) గద్యము॥

ధనదాత యగు నగ్నిదేవుడు మా పూర్ణ స్రుక్కులను గోరును. నీవు సోమరసమునఁ
బాత్రలనింపుము! సోమరసము నీయుము! అనంతకుఁ డగు నగ్నిదేవుడు మమ్ము
వహించును ॥

138

(12) గద్యము॥

దేవతలు ప్రకృష్టమతి యగు నగ్నిని యజ్ఞవాహకునిగాను, హోతగాను జేయుదురు.
అగ్నిపరిచరు లగు హవ్యదాతలకు వీర్యయుతంబులగు రత్నముల నొసంగును ॥

139

సూక్తమ్—17

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా— అగ్నిః

ఛందః— ద్విపదా త్రిష్టుప్

(1) అగ్నే భవ¹ సుషమిధా¹ సమిధ¹ ఉత బిర్హి¹ రుర్వియా వి స్తృణీతామ్ ॥

139

(2) ఉత ద్వాపర² ఉశతీర్వి శ్రయన్తాముత దేవాగ్ం³ ఉశత ఆ వహేహ ॥

140

(3) అగ్నే వీహి హవిషా యక్షి దేవాన్ తస్వధ్వరా⁴ వృణుహి జాతవేదః ॥

141

1. సమిధృఉతవాద్రి, 2. ద్వాపరఉశతీ, 3. దేవాగ్ంఉశతఆవహేహ, 4. వృణుహి. [వ్రా.ప్ర.]

(4) స్వధ్వరా కరతి జాతవేదా యక్షద్ దేవాగ్¹ అమృతాన్ పిష్యయచ్చ ॥ 142

(5) వంస్వ విశ్వా వార్యాణి ప్రచేతః సత్యా భవన్త్యాశిషో నో² అద్య ॥ 143

(6) త్వాము తే దధిరే హవ్యవాహం దేవాసో³ అగ్న ఊర్జ ఆ నపాతమ్ ॥ 144

(7) తే తే దేవాయ దాతః స్యామ మహో నో రత్నా వి దధ⁴ ఇయానః ॥ 145

సూక్తము—17

ఋషి— మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—అగ్ని

(1) గీ ॥ అగ్ని! శోభన సమిధల నతివికాస
మానుండవు కమ్ము! ప్రీతిని బొంది నీవు
దీక్ష నధ్వర్యు లెల్లరు దివ్యకుశలఁ
బరచెదరుగాక! నీకయి భక్తి తోడ ॥ 140

(2) గద్యము ॥

దేవాభిలాషులగు ద్వారసమూహముల నాశ్రయింపుడు! యజ్ఞమును గాంక్షించు దేవతల
నీ యజ్ఞమునకుఁ గొనితెమ్ము! ॥ 141

1. దేవాగ్¹ అమృతాన్, 2. నో² అద్య, 3. దేవాసో³ అగ్న ఊర్జ ఆ 4. దధ⁴ ఇయానః. (ప్రా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

జాతవేదుడా! యగ్ని! దేవాభిముఖముగఁ బొమ్ము! హవ్యముచే దేవయాగమును జేయుము!
చారిని శోభన యాగవంతులుగా నొనర్చుము! ॥

142

(4) గద్యము॥

జాతవేదుడు నమరు లగు దేవతలను సుందరయజ్ఞవంతులుగా నొనర్చుగాక!
ప్రీతులుగాఁ జేయుగాక! ॥

143

(5) గద్యము॥

ఓ మతిమంతుడా! సమస్త వరణీయధనము నిమ్ము! ఆశీర్వాదములు మాకు
సత్యము లగును ॥

144

(6) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నీవు బలపుత్రుడవు! దేవతలు నిన్ను హవ్యపాహునిగాఁ జేసిరి ॥

145

(7) గద్యము॥

నీవు ద్యోతమానుడవు! నీకు మేము హవ్య మొసంగెదము. నీవు మహాత్ముడవు.
ఉపగమ్యుడవు. మాకు రత్నముల నిమ్ము! ॥

146

అనువాకః—2, సూ క్తమ్—18

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః
దేవతా — ఇంద్రః, 22—25—సుదాః ప్రజవనః
ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) త్వే హ యత్ పితరశ్చిన్న¹ ఇన్ద్రో విశ్వా వామా జరితారో² అపన్వన్ .

త్వే గావః సుదుహస్తే హ్యశ్వాస్త్యం వసు దేవయతే వనిష్ఠః ॥

146

1. పితరశ్చిన్నఽఇన్ద్రో, 2. జరితారోఽఅపన్వన్. (వా.ప్ర.)

(2) రాజే॑వ హి జని॑భిః క్షే॒ప్యే॒వా॒వ॑¹ ద్యుభి॑రభి విదుష్క॒విః సన్ ।

పి॒శా గి॒రో మ॒మ॒వన్ గోభి॑ర॒క్వే॒స్త్వా॒స్త్వాయ॑తః శిశీ॑హి రా॒యే² అ॒స్మాన్ ॥

147

(3) ఇ॒మా³ ఉ త్వా ప॒స్పృ॒థానా॑సో⁴ అ॒త్ర మ॒న్ద్రా గి॒రో దే॒వ॒య పీ॒రుప॑ స్థుః ।

అ॒ర్వాచీ॑ తే వ॒ఛ్యా రా॒య⁵ ఏ॒తు స్యా॑మ తే స॒మ॒తావి॑న్ద్ర శ॒ర్మన్ ॥

148

(4) దే॒నుం న త్వా సూ॒యవ॑సే దుదు॒క్షస్సు॒వ బ్ర॑హ్మ॒ణి స॒సృ॒జే వసి॑ష్ఠః ।

త్వామి॒న్ద్రే గో॑వ॒తం వి॒శ్వ⁶ ఆ॒హా ॒వ॒ న ఇ॒న్ద్రః సు॒మ॒తిం గ॒న్త॒వీచ॑ ॥

149

(5) అ॒ర్హంసి చిత్ ప॒వృ॒థానా॑ సు॒దా॒స⁷ ఇ॒న్దో గా॒ధాన్య॑కృ॒ణోత్ సు॒పా॒రా ।

శ॒ర్ధన్తం⁸ శి॒మ్యు॒ముచ॑థన్య న॒వ్యః శా॒పం సి॒న్ధూనా॑మకృ॒ణోద॑శస్తిః ॥

150

(6) పు॒రో॒ణా⁹ ఇత్ తు॒ర్వశో॑ య॒జురా॑సిద్ రా॒యే మ॒త్స్యా॒సో నిశి॑తా¹⁰ అ॒పీవ॑ ।

కు॒ర్షిం చ॒క్రు॒ర్భృగ॑వో దు॒గ్ధ్యా॒వశ్చ స॒ఖా స॒ఖాయ॑మత॒రద॑ వి॒హాచోః ॥

151

1. క్షే॒ప్యే॒వా॒వ, 2. రా॒యే॒అ॒స్మాన్, 3. ఇ॒మా॒ఉ త్వా, 4. నా॒సో॒అ॒త్ర, 5. రా॒య॒ఏ॒తు,

6. వి॒శ్వ॒అ॒హా న॒వ ఇ॒న్ద్రః, 7. సు॒దా॒స॒ఇ॒న్దో, 8. శ॒ర్ధ॒తం, 9. పు॒రో॒ణా॒ఇత్,

10. నిశి॑తా॒అ॒పీవ. [[వా.ప్ర.]

(7) ఆ పక్తాసో¹ భలాససో భనన్తా లలివాసో విషాణినః శివాసః ।

ఆ యోనయత్ సధమా ఆర్యస్య గవ్యా తృత్సుభ్యో³ అజగన్ యథా నృన్ ॥

152

(8) దురాధ్యో³ అదితిం సేవయన్తో లచేతసో వి జగృభ్యే పరుష్టిమ్ ।

షహ్నోవివ్యక్ పృథివీం పత్యమానః పశుష్క-విరశయచ్ఛాయమానః ॥

153

(9) ఈయరర్థం న న్యర్థం పరుష్టిమాశుశ్చనేదభిపిత్వం జగామ ।

సుదాన ఇన్ద్రః సుతుకాగ్ం అమిత్రానరస్థయన్మానుషే వధీవాచః ॥

154

(10) ఈయర్థావో న యవసాదగోపా యథాక్రమభి మిత్రం చితాసః ।

పృశ్నిగావః పృశ్నినివేషితాసః కృష్టిం చక్కుర్నియతో రన్తయశ్చ ॥

155

(11) ఏకం చ యో వింశతిం చ శ్రవస్యా వైకర్ణయోర్జనాన్ రాజా న్యస్తః ।

దస్యో⁶ న సద్మన్ వి శితాతి బ్హరిః కూరః సర్గమకృణోదిన్ద్ర⁷ ఏషామ్ ॥

156

1. ఆ పక్తాసో, 2. ఆ యోనయత్సధమా ఆర్యస్య, 3. తృత్సుభ్యో అజగన్, 4. ఈయరర్థం,

5. శ్రవసా వైకర్ణ, 6. దుస్యో, 7. దిన్ద్ర ఏషామ్. [వా.ప్ర.]

(12) అధ॑ శ్రు॑తం క॒వ॒షం వృ॑ద్ధమ॒వస్వ॑ను ద్రి॒హ్యం ని వృ॑ణగ్వి॒జ్రి॒భాహుః॑ ।
వృ॒ణానా॑ అత్ర॑ స॒ఖ్యాయ॑ స॒ఖ్యం త్వా॒యన్తో యే॑ అమ॒దన్న॑ను త్వా ॥

157

(13) వి స॒ద్యో వి॒శ్వా దృం॑హితాన్వే॒షాః షి॒ష్టః పు॒రః సహ॑సా స॒ప్త ద॒ర్ధః ।
వ్యాస॑వస్య తృత॒సవే॑ గయం భాగే॑ష్మ పూ॒రుం విద॑థే మృ॒ధ్రవా॑చమ్ ॥

158

(14) వి ३ గ॒వ్యవో॑న॒వో ద్రి॒హ్యవ॑శ్చ ష॒ష్టః శతా॑ సు॒పు॒షః షట్ సహ॑స్రా ।
ష॒ష్టిరీ॒రాసో॑ అధి॒ షడ్ దు॒వోయు॑ విశ్వే॒ది॒ష్ఠ్యస్య॑ వీ॒ర్యా కృ॒తాని॑ ॥

159

(15) ఇన్ద్రే॑జైతే తృత॒సవో 4 వో॑వి॒షాణా॑ ఆపో న సృ॒ష్టా అధ॑వస్త నీచీః ।
దుర్మి॒త్రాసః॑ ప్రక॒లవి॑న్మి॒మానా॑ జహర్వి॒శ్వాని॑ భోజ॑నా సుదా॒సే ॥

160

(16) అర్ధం వీ॒రస్య॑ శృత॒పామ॑ని॒ష్ఠ్యం పరా॑ శర్ధ॒న్తం నునుదే॑ అభి జౌమ్ ।
ఇన్ద్రో॑ మ॒న్యుం మ॒న్యుః 6 మో॒మాయ॑ భేజే॒ పథో॑ వర్త॒నిం పత్య॑మానః ॥

161

1. వృణానా అత్ర, 2. యే అమ, 3. గవ్యవోనవో, 4. వోవిషాణా అపో న సృష్టా అధ, 5. నునుదే అభి, 6. మన్యుభ్యో. (వ్రా.ప్ర.)

(17) ఆప్రే॑జ చిత్ తద్వే॑కం చ॒కార॑ సి॒న్ధ్యాం చిత్ పే॑త్వేనా జహా॑న ।

అప్ర॑త్యైర్వే॒శ్యాపృ॑శ్చది॒న్ద్రః ప్రా॑యచ్చ॒ద్ విశ్వా తో॑జనా సుదా॑సే ॥ 162

(18) శశ్వ॑న్తో హ శత్ర॑వో రా॒ధృష్టే భే॒దస్య చి॒చ్ఛర్ధతో వి॒న్త 1ర॑న్ధిమ్ ।

మర్తా॑గం॒2 ఏ॒సః సు॒వతో యః కృ॒ణోతి తి॒గ్మం॒3 తస్మిన్ ని జహీ॑ వజ్రమి॒న్ద్ర ॥ 163

(19) ఆప॑దిన్ద్రం॒ యము॑నా తృ॒తృవ॑శ్చ ప్రాత్ర॑ భేదం॒ సర్వతా॑తా ముషా॑యత్ ।

అజా॑సశ్చ శి॒గ్రవో॑ యక్ష॑పశ్చ బలిం శీ॒ర్షాణి॑ జ॒భ్రుర॑శ్శ్యాని॥ 164

(20) న త ఇ॑న్ద్ర సుమ॒తయో॑ న రా॒యః సంచ॑క్షే పూ॒ర్వా॑ ఉ॒షసో॑ న నూ॒త్నాః ।

దే॒వకం చి॒న్మాన్మ॑మా॒నం జ॒ఘ్నా॒వ త్తనా॑ బృహ॒తః శ॒వ్పరం॑ భేత్ ॥ 165

(21) ప్ర మే॑ గృహా॒దమదు॑స్త్వా॒యా పరా॑శరః శత॑యాతు॒ర్వసి॑ష్ఠః ।

న తే॑ తో॒జస్య॑ సఖ్యం॒ మృ॒షన్తా॒దా సూరి॑భ్యః 5సు॒దినా॑ వ్యచ్ఛాన్ ॥ 166

1. రన్ధి. 2. మర్తా ఏ॒సః, 3. తి॒గ్మం, 4. పూ॒ర్వా॑ ఉ॒షసే, 5. సు॒దినా॑ వ్యచ్ఛాన్. (వా.ప్ర.)వ్యచ్ఛాన్. (సా)

(22) దే॒వీ స॒ప్త॒రే॒వ॒వ॒తః॑ శ॒తే గో॒ర్ధ్వా రథా॑ వ॒ధూమ॑న్తా సు॒దా॒సః ।

అ॒ర్హ॒న్మగ్నే॑ పై॒జవ॑స॒స్య దా॒నం హో॑తే॒వ స॒ద్మ వ॑ర్యే॒మి రే॒భన్ ॥

167

(23) చ॒త్వా॒రో మా॑ పై॒జవ॑స॒స్య దా॒నాః సృ॒ద్ధి॒ష్టయః॑ కృ॒శని॑నో ని॒రే॒కే ।

ఋ॒జ్రాసో॑ మా పృ॒థివి॑ష్టాః¹ సు॒దా॒సస్తో॑కం తో॒కాయ॑ శ్ర॒వసే॑ వహ॒న్తి ॥

168

(24) య॒స్య శ్ర॒వో రో॒దసీ॑² అ॒స్తరు॑ర్వీ శీ॒రేశీ॑రే వి॒బభా॑జా వి॒భక్తా॑ ।

స॒ప్తే॒ది॒న్ద్రం³ న స్ర॒వతో॑ గృ॒ణన్తి ని॑ య॒ధ్యామ॑ధిమశి॒శాద॑భీ॒కే ॥

169

(25) ఇ॒మం న॑రో మ॒రుతః॑⁴ స॒శ్చ॒తాను॑ ది॒వోదా॑నం న పి॒తరం॑ సు॒దా॒సః ।

అ॒వి॒ష్టనా॑ పై॒జవ॑స॒స్య కే॒తం⁵ దూ॒ణాశం॑ క్ష॒త్రమ॑జం దు॒వోయు॑ ॥

170

1. పృథివిష్టానుదాస, 2. రోదసీఽఅస్త, 3. సప్తేదిన్ద్రం, 4. సశ్చతాను, (వ్రా.ప్ర.) 5. కేతం. (సా.మా.)

అనువాకము—2, సూక్తము—18

ఋషి—మైత్రావరుణి యగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—ఇంద్రుఁడు, 22 — 25 — సుదాసరాజుయొక్క యజ్ఞ స్తవము

(1) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మా పితృగణము నిన్ను స్తుతించుచు నీవలన సమస్తధనమును
బొందినారలు. నీవలన గోవులు సుఖదోహనక్షయము లగుచున్నవి. నీవల్లనే యశ్వము
లున్నవి. మరియు దేవాభిలాషులకు వ్యక్తులకు నధికము ధన మొసంగుము! ॥ 147

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు *జాయలతో రాజు మాట్కి దీప్తిసహితుఁడవై నివసింపుము!
ఓ మఘవానుడా! నీవు విద్వాంసుఁడవు, కవివి, యగుచు స్తోత్రలకు రూప మిమ్ము!
గోవులమూలమునను, నశ్వముల మూలమునను రక్షింపుము! మేము నిన్ను,
గోరుచున్నాము. మమ్ము ధనమువిషయమై సంస్కృతులుగాఁ జేయుము! ॥ 148

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! స్పర్థమానములు, వరణీయములు నగు స్తుతు లన్నియు నీ సమీపమును
జేరును. నీ ధనము మా చెంతకు వచ్చుగాక! నీ యనుగ్రహమువలన సుఖవంతుల
మగుదుము ॥ 149

(4) గద్యము॥

సుతృణ విశిష్టమగు ధేనువుభంగి నిన్ను దోహనముజేయఁ గోరి వసిష్ఠుఁడు స్తోత్రము
చేయుచున్నాఁడు. లోకమంతయు నిన్ను గోపతి వని పలుకెదరు. ఓ యింద్రుడా! మాకు
సుస్థితి కలుగుగాక! ॥ 150

*జాయలతో రాజుమాట్కి ననువాక్యమువలన రాజునకు బహువల్లభత్వ మున్నట్లు ప్రమాణ
మిచటఁ గలదు. (నే. వేం. న. శా.)

(5) గద్యము॥

స్తుతియోగ్యుడగు నింద్రుడు నదులను బ్రథితములుగాఁ జేయుచు సునికై తలస్పర్శ
యోగ్యులుగాను, సుఖపారయోగ్యులుగాను జేయుచున్నాడు ॥

151

(6) గద్యము॥

యజ్ఞశీలుడు, దానకారియగు తుర్వశుఁ డనురాజు గలఁడు. అతఁడు మత్స్యమువలె
నియంత్రితుడైనచో భృగువులు, ద్రుహ్యులు ధనార్థమై సుదాసునకుఁ
దుర్వశునకుఁ బరస్పరము సాక్షాత్కారమును గల్పించిరి. వ్యాప్తిశీలు
రగు నా యుభయులు సఖుని వధించిరి. ॥

152

(7) గద్యము॥

హవ్యసమూహపాచకుడు, భద్రముఖుడు, విషాణహస్తుడు, మంగళకరుడు నగు వ్యక్తి
యింద్రు స్తుతించును. ఇంద్రుడు సోమపానమత్తుడై యాహ్యుల గో సమూహమును
హింసకుల వశమునుండి తెచ్చెను. స్వయముగ లాభమును గూర్చెను.
యుద్ధముల మనుష్యుల వధించెను ॥

153

(8) గద్యము॥

దురభిసంధు లగు మందమతులు ఖనన మొనర్చుచు మహానదివలెఁ గూలములను భేదించిరి.
సుదాసుడు మహిమచేఁ బృథ్విని నిందించెను. భయమానపుత్రుఁ డగు కవి, పాలిత
పశువువలె శయనించెను ॥

154

(9) గద్యము॥

నదీజలము గంతవ్యప్రదేశాభిముఖముగ నదీద్వారా పారును. అగంతవ్యప్రదేశాభిముఖముగఁ
బ్రవహించదు. అటులనే సుదాసుని యశ్వము గమ్యప్రదేశమునకే చనును. ఇంద్రుడు
సుదాసునకు మనుష్యమధ్యమున నపత్యవిశిష్టులు జల్పకులు నగు మిత్రులను
వశపరచెను ॥

155

(10) గద్యము॥

† రక్షకవిహీన గోవులు యవలనిమిత్తమై పోవునటుల మాతృప్రేరిత మగు నేకత్రితమరుద్ధణము
మొదటఁ జేసిన ప్రతిజ్ఞానుసారము మిత్రుఁ డింద్రాభిముఖముగ నటులే పోయెను ॥ 156

(11) గద్యము॥

సుదాసుఁడనెడు రాజు యశోలాభమునకై రెండు *జనపదములలో నేకవింశజనులను వినాశ
మొనరెచ్చెను! యజ్ఞగృహమందు యువకుఁడగు నధ్వర్యుఁడు కుశల నెట్లు ఛేదించునో!
యటులనే వాఁడు శత్రువులను ఛేదించును. శూరుఁ డగు నింద్రుఁడు వారికై
మరుద్ధణములను బ్రసవించెను ॥ 157

(12) గద్యము॥

మరియు వజ్రబాహు వగు నింద్రుఁడు శ్రుతుని, గవధుని, వృద్ధుని, ద్రుహ్యుని, నానుషూర్యుని
రూపమున జలమధ్యమున ముంచివేసెను. ఆ సమయమున నెవ్వరో! వానినిఁ గోరుచు
స్తుతించిరి. వారు సఖ్యమునకు వరించి, సఖ్యలాభము నొనర్చిరి ॥ 158

(13) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు నిజబలముచే వారి దృఢపురములను వాటి ‡సప్తప్రాకారములను తత్క్షణమే
ఛేదించెను! అసురపుత్రుల గృహములను ద్వత్సునకు దాన మొసంగెను. అందువలన
నేను దుష్టవాక్యములను శత్రువులను జయింప సమర్థుఁడను ॥ 159

† ఇప్పటివలె వేదకాలమందును మనుష్యరక్షక హీనములగు నాలపోతులు మొదలగునవి
పౌలములఁగల సస్యములను విచ్చలవిడిగాఁ దినుచుఁ దిరుగుచుండెడి వని
జీనివలనఁ దెలియ నగును. (నే.వేం.న.శా.)

* ఆ నాఁడు పల్లీగ్రామము లున్నట్లు సూచన కలదు (నే.వేం.న.శా.)

‡ ఆ నాఁడు సప్తప్రాకారములఁ గల పురములు గలవు. శత్రువులవల్లఁ మృగములకు హాని
కలుగకుండ నీ ప్రాకారములను గట్టియున్నట్లు తలంపవచ్చును. ఆహా ! యాద్యులు
శత్రువులవలన నెంత బాధపడిరో కదా ! (నే. వేం. న. శా.)

(14) గద్యము॥

అసురులు, ద్రుహ్యుని గోవులను గోరువాసును, షష్టిశత సంఖ్యాకులు, షట్సహస్ర సంఖ్యాకులు, షడధికషష్టి సంఖ్యాకులు నగు పుత్రులు పరిచర్యాభిలాషియగు సుదాసునికై శయనించినాడు. ఈ సర్వకార్యములు నిండుని పీర్వసూచకములు॥ 160

(15) గద్యము॥

దుష్టమిత్రవిశిష్టులగు నీ యజ్ఞాన తృత్సుగణ మింద్రునితో యుద్ధమందుఁ దలపడి పరిగిడుచు నిమ్నుగామి యగు జలమువలెఁ బరువెత్తిరి! బాధాప్రాప్తులై సుదాసునకు సర్వభోగ్య వస్తువుల నొసంగెను ॥ 161

(16) గద్యము॥

పీర్వవంతుడగు సుదాసును హింసించెడువారు నింద్రరహితులు, హవ్యదాతలు, నుత్సాహ మానులు నగు వ్యక్తులను నింద్రుఁడు భూమినుండి ప్రేరేపించెను! వాఁడు క్రోధకారులకుఁ గ్రోధజనితబాధను గలిగించును! సుదాసుఁడు శత్రువుల మార్గమందు నడచుచుఁ దానిపోవుచు మార్గమును గనిపెట్టెను ॥ 162

(17) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు దరిద్ర సుదాసునిచేఁ గార్యములను జేయించెను. భాగమువలన సింహమును జంపించెను! సూచిచేత యూపాదులను జెక్కించెను! సమస్తధనమును సుదాసుకు దాన మొసంగెను ॥ 163

(18) గద్యము॥

ఓయి! యింద్రుడా! నీకు బహుతర శత్రులు వశిభూతు లయిరి! ఉత్సాహవంతుడగు భేదుని వశ్యునిగా నొనర్చుము! ఎవ్వఁడు నిన్ను స్తుతింపఁడో! వాడే భేదుఁడు! వాని కనిష్టము గూర్చుము! వానికి విరుద్ధముగా నిశితయోధుని బుట్టింపుము! ॥ 164

(19) గద్యము॥

ఈ యుద్ధమందు నింద్రుడు భేదుని నశింపజేసెను! యముడు వానిని సంతృప్తునిగాఁ జేసెను! †అజము, శిగ్గుము, యక్షువు నను మూడు జనపదములు నింద్రు నుద్దేశించి యశ్వముయొక్క మస్తకమును నుపహారముగా నిచ్చెను ॥

165

(20) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ పురాతనానుగ్రహము, ధనము, వర్ణనాతీతములు. నూతనానుగ్రహము, ధనమును, వర్ణనాతీతములు. నీవు మన్యమాన్యమానపుత్రుడగు దేవకుని వధించితివి. స్వయముగా మహాశైలమునుండి శంఖరుని భేదించితివి ॥

166

(21) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యెవనిని ననేకరాక్షసులు హింసించుటకు నిచ్చగింతురో! యా పరాశరవసిష్ఠుడు నిన్నుఁ గాంక్షించి గృహమునకు వచ్చుచు నిన్ను స్తుతించెను. వాడు నీ సఖ్యమును మరువరేదు. నీవు భోజుని మరుచుటలేదని పలికితివి. వానికి సర్వదా సుదినము లుండును ॥ 167

(22) గద్యము॥

ఓ దేవశ్రేష్ఠుడా! దేవవంతుడను రాజు పౌత్రుడు పిజవనపుత్రుడు సుదాసువలన రెండు వందలగోవులు, రెండు రథములు నే నింద్రుని స్తుతించి పొందితిని. హోత యజ్ఞగృహమునకుఁ బోవునట్లు నేను వెళ్ళితిని ॥

168

(23) గద్యము॥

దానాంగదత్తుడు స్వర్ణాలంకారయుతుడనై దుర్గతినుండి ఋజుగామియుఁ బృథివీస్థితుడుఁ బిజవనసుతుడనగు సుదాసుఁ డిచ్చిన నాలు గశ్వములు పుత్రవత్పాలనీయుడగు వసిష్ఠుని పుత్రాన్నార్థమై వహించెను ॥

169

†అజము, శిగ్గుము, యక్షువు ననునవి దేశములు కాని యా దేశనామములు నశించి యా దేశములు భిన్ననామములతోఁ బిలువఁబడుచునుండు. అయ్యవి యిప్పు డేదేశనామములతో వ్యవహరింపఁబడుచుండెనో! నిర్ణయించుట దుష్టరము. (నే.వేం.న.శా.)

(24) గద్యము॥

ఏ సుదాసుని యశస్సు ద్యావాపృథివీమధ్య నున్నదో! యే దాతృశ్రేష్ఠఁడు శ్రేష్ఠవ్యక్తులకు
ధనము నొసంగునో! సప్తలోకములు నా వ్యక్తిని నిండ్రునివలె స్తుతించును. నదులు
యుద్ధమందు యుధ్యామధినామకుఁ డగు శత్రువును నశింపజేసెను ॥ 170

(25) గద్యము॥

ఓ నేత లగు మరుత్తులారా! యీ సుదాసరాజు తండ్రి దివోదాసునివలె మీరు వానిని సేవింపుఁడు!
పిజవనపుత్రుని గృహమును గాపాడుము! వానిబలము వినాశరహితమును
నశిథిలమును నగును ॥ 171

సూక్తమ్—19

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః
దేవతా — ఇంద్రః
ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) యన్తిగ్మశృంగో వృషభో న భీమ¹ ఏకః కృష్టిశ్చాప్యవయతి పృ విశ్వాః ।

యః శశ్వతో² అదాకుషో గయస్య పృయస్తాసి సుషివరాయ వేదః ॥ 171

(2) త్వం హ³ త్యదిన్ద్రో కుత్సమావః కుశూషమాజస్తస్య సమర్యే ।

దాసం యచ్ఛుష్టం కుయవం న్యస్మా⁴ అరన్ధయ ఆర్జునేయాయ శిక్షన్ ॥ 172

1. భీమఽఏకః, 2. శశ్వతోఽఅదా, 3. హ త్యదిన్ద్రో, 4. న్యస్మాఽఅరన్ధయఽఆర్జునే. (వా.ప్ర.)

(3) త్వం ధృష్టో ధృషతా పీడహవ్యం పాహ్లో విశ్వాభిరూతిభిః సుదాసమ్ ।

ప్రౌ పౌరుకుత్సిం త్రసదస్యమావః క్షేత్రసాతా వృత్రహత్యేషు పూతుమ్ ॥

173

(4) త్వం నృభిర్నృషణో దేవకీతౌ భూరీణి వృత్రా హర్యశ్వ¹ హంసి ।

త్వం ని దస్యం చుము²ం దునిం విహస్వావయో దభీతయే సుహస్తు ॥

174

(5) తవ చ్యౌతాని వజ్రహస్త తాని నవ యత్ పురో నవతిం చ నద్యః ।

నివేశనే శతతమావివేషీరిహంచ వృత్రం నముచిముతాహన్ ॥

175

(6) సనా తా లః³ ఇన్ద్ర భోజనాని రాతహవ్యాయ ధాశుషే సుదాసే ।

వృష్టే తే హరీ వృషణా యనజ్మి వ్యస్తు బ్రహ్మాణి⁴ పురుశాక వాజమ్ ॥

176

(7) మా తే అస్యాం సహసావన్ పరిష్టావమాయ భూమ హరివః వర్తదై ।

త్రాయస్వ⁵ నో⁵వృతేభిర్వరూధైస్తవ ప్రియాసః సూరిష స్వామ ॥

177

1. హర్యశ్వు, 2. చాస్వావయో, 3. తల-ఇన్ద్ర, 4. బ్రహ్మాణి, 5. యస్వ నోవృతే. [వ్రా.వ్ర.]

(8) ప్రియాస ఇత్ తే మఘవన్నభిష్టౌ నరో మదేమ శరణే సఖాయః ।

ని తుర్వశం ని యాద్వం శిశిహ్యతిథిగ్వాయ శంస్యం కరిష్యన్ ॥ 178

(9) సద్యశ్చిన్న తే మఘవన్నభిష్టౌ నరః శంసస్యక్తశాస¹ ఉక్తౌ ।

యే తే హవేభిర్వి పణిగ్ంరదాశన్నస్మాన్ పృణేష్వ యజ్ఞాయ తస్మై ॥ 179

(10) ఏతే సోమా నరాం పృతమ తుభ్యమస్మద్ర్యంచో దదతో మఘాని ।

తేషామిన్ద్ర పృత్రహత్యే శివో భూః సఖా చ కూరోఽవితా చ సృతామ్ ॥ 180

(11) మా ఇన్ద్ర కూర స్తవమాన శిక్షతీ బ్రహ్మజాత స్తన్వా⁴ వావృధస్వ ।

ఉప నో వాజాన్ మిమిహ్యుప స్తీన్ యాయం పాత స్సస్తిభిః సదా సః ॥ 181

ఇతి

పంచమోఽష్టకే ద్వితీయోఽధ్యాయ

సప్తమాస్తకః

1. శాస¹ఉక్తౌ, 2. పణిగ్ంరదాశన్నస్మాన్, 3. మాన²ఉక్షతీ, 4. వావృధస్వ. (బ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—19

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

ఎవ్వఁడు తీక్షణశృంగములుగల వృషభమువలె భయంకరుడై యేకాకియై శత్రువులను
స్థానభ్రష్టులుగా నొనర్చునో! యెవ్వఁడు హవ్యరహితుల గృహముల నపహరించునో!
యా యింద్రుఁ డత్యంతసోమాభిషవకారులకు ధన మొసంగుఁగాక! ॥

172

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ వేకారణమున నర్జునీపుత్రుఁ డగు కుత్సనకు ధనము నిచ్చుచు దాసుని,
శుష్టుని, గుయవుని వశీభూతులుగాఁజేసితివో! యా కారణమున శరీరముచే
శుశ్రూషమానుడవై యుద్ధమందుఁ గుత్సని రక్షించితివి ॥

173

(3) గద్యము॥

ఓ ధర్షకుడా! హవ్యదాతయగు సుదాసుని ధర్షకరాజ్యముద్వారా సమస్తరక్షారహిత మగు
రక్ష నొసంగుము! యుద్ధమందు భూలాభమునకై పురుకుత్సపుత్రుఁ డగు నీ సదస్యుని
బూచువును సంరక్షింపుము! ।

174

(4) గద్యము॥

నేతృస్తుతియొగ్గుఁడ వగు నింద్రుడా! నీవు సంగ్రామమందు మరుద్గణములతో
బహువృత్రగణములను వధించితివి. ఓ హరిద్యుక్తుడా! నీవు దధీతినిమిత్రము,
దస్యుని, జమూరిని, ధనికుని, వజ్రముద్వారా చంపితివి ॥

175

(5) గద్యము॥

ఓ వజ్రహస్తుడా! నీ బల మిట్టిది. నీవు నవనవతి పురములను భేదించితివి! నివాసమునకై
శతతమ పురములను వ్యాపించితివి! వృత్రుని నముచిని సంహరించితివి! ॥ 176

(6) గద్యము॥

ఓ! యింద్రడా! హవ్యదాతయు యజమానుడు నగు సుదాసునికై నీ ధనము
సనాతన మైనది. బహుకర్మ గలవాడా! నీ వభీష్టవర్షివి! నేను నీవిషయమై
యభీష్టవర్షులగు నశ్వద్వయమును సమకూర్చుచున్నాను. నీవు బలవంతుడవు!
స్తోత్రములు నిన్ను జెందునుగాక! ॥ 177

(7) గద్యము॥

ఓ బలవంతుడా! యశ్వవంతుడా! యీ నీ యజ్ఞమందు బరదానభాగులము కాని
పాపభాగులము కాము. మాకు బాధారహిత మగు రక్షవలన నవన మొసంగుము!
స్తోతలలో నేను బ్రియుడ నయ్యెదను! ॥ 178

(8) గద్యము॥

ఓ ధనవంతుడా! నీ యజ్ఞమందు నేనే నేతను. నేనే సఖుడనునై గృహమందు సంతృప్తుడ
నగుదును. నీ వతిథివత్సలసుదాసునకు సుఖసంపాదనమును జేయుచు దుర్వశుని
వశ్యునిగాజేయుము! యాధను! వశీభూతునిగా నొనర్చుము! ॥ 179

(9) గద్యము॥

ఓ ధనవంతుడా! నీ యజ్ఞమునందు నేను నేతను. ఉక్తోచ్ఛారణకారిని. ఇపు డుక్తమును
నుచ్చరించుచున్నాను. నీవు హవ్యముచే బణిగణములకు ధనము నిమ్ము! నన్ను
సఖునిగా బరిగ్రహింపుము! ॥ 180

(10) గద్యము॥

ఓ నేతృశ్రేష్ఠుడ వగు నింద్రుడా! యీ నేతల స్తుతి నీకుఁ బూజనీయ హవ్యమును దాన
మిచ్చుచు మా కభిముఖముగ వచ్చుచున్నది. నీవు యుద్ధములం దా నేతలకుఁ
గళ్యాణకరుడవు, సఖుడవు, శూరుడవు, రక్షకుడవు కమ్ము! ॥

181

(11) గద్యము॥

శూరుడ వగు నింద్రుడా! యిప్పుడు నీవు స్త్రాయమానుడవు, స్తోత్రయుక్తుడవు నయి
శరీరమును వృద్ధిబొందించుకొనుము! మాకు నన్నము నౌసంగము! గృహముల నిమ్ము!
నీవు స్తుతులచే మమ్ముఁ జరిపాలింపుము! ॥

182

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పాత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబా గర్భశక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందుఁ
బంచమాష్టకమున ద్వితీయాధ్యాయము
సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

సప్తమం మండలమ్

పంచమోఽష్టకః—తృతీయోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—20

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఉగోఽజ్జిజ్ఞీర్షిర్యాయ స్వధావాంచక్రిరపో నర్వో యత్ కరిష్యన్ ।

జగ్మిర్యవా నృషదనమవోభిస్త్రాతా 1న ఇన్ద్రో వినసో మహశ్చిత్ ॥

182

(2) శిహస్తా వృత్రహిన్ద్రః శుశువానః పాప్రీస్తు వీరో జరితారమూతీ ।

కర్తా సుదాసేఽహ వా ఉ లోకం దాతా వసా ముహూరా దాశుషే భూత్ ॥

183

1. నల ఇన్ద్రోఽవినసో, 2. హతం, 3. సుదాసేఽహ వా ఉ లోకం. (వ్రా.ప్ర.)

(3) యుక్తో¹ అనర్వా జజకృత్ సమద్వా శూరః సత్ప్రాప్తాద్² జనుషేమషాశ్వాః ।

హ్యసః³ ఇన్ద్రః పృతనాః సోష్ణా⁴ అథా విశ్వం శత్రూయస్తం జహూన ॥

184

(4) ఉచే చిదిన్ద్రో రోదసి మహిత్యా⁵ లల వప్రాథ తవిషీభిస్తువిష్మః ।

ని వజ్రాన్⁶ హరివాన్ మిమిక్షన్ తస్మన్దస్మా మదేషు⁷ తివా ఉవోచ ॥

185

(5) పృథా జజాన పృషణం రణాయ⁸ లము చిన్నారీ నర్యం ససూవ ।

వ్యయః⁹ నేనానీరథ నృభ్యో¹⁰ అస్తీనః సత్వా గవేషణః స ధృష్టుః ॥

186

(6) నూ చిత్ స ఛ్రేషతే జనో న రేషన్ మనో యో¹¹ అన్య హేరమావివాసాత్ ।

యజ్ఞైర్య¹² ఇన్ద్రే రథతే దువాంసి జయత్ స రాయ¹³ ముతపా ముతేజాః ॥

187

(7) యదిన్ద్రో పూర్వో¹⁴ అపరాయ శిక్షన్నయజ్ఞాయాన్ కసియసో¹⁵ దేష్ణమ్ ।

అమృత¹⁶ ఇత్ పర్యాసిత దూరమా చిత్ర చిత్ర్యం భరా రయం నః ॥

188

1. యుక్తో¹ అనర్వాన్వజ, 2. మహాహుః, 3. హ్యస³ అఇన్ద్రః, 4. సోష్ణా⁴ అథా, 5. మహిత్యా⁵ ప్రాథ, 6. వా⁶ ఉవోచ, 7. నృభ్యో⁷ అస్తీనః, 8. యో⁸ అన్య, 9. యజ్ఞైర్య⁹ ఇన్ద్రే, 10. రాయ¹⁰ ముతపా¹⁰ ముతేజాః,

11. పూర్వో¹¹ అపరాయ, 12. దేష్ణమ్, 13. అమృత¹³ ఇత్. (వ్రా.ప్ర.)

(8) యస్త¹ ఇన్ద్రో ప్రియో జనో దదాశదసన్నిరేకే² అదివః సఖా తే ।

వయం తే అస్యాం సుమతౌ చనిష్ఠాః స్యామ వరూఢే³ అఘ్నతో వృషీతో ॥ 189

(9) ఏష⁴ ప్రోమో అచిక్రదద్ వృషా త⁵ ఉత స్తామర్మఘవన్నక్రపిష్ట ।

రాయస్కామో జయితారం త⁶ అగన్ త్వమంగ శక్ర వస్వ⁷ ఆ శక్తో నః ॥ 190

(10) స స⁸ ఇన్ద్రో త్వయాతాయా ఇషే ధాన్తనా చ యే మఘవానో జనన్తి ।

వస్వీ ఘ తే జయితే¹⁰ అస్తు శక్తిరూపాయం పాత స్వన్తిభిః సదా నః ॥ 191

1. యస్త¹ ఇన్ద్రో, 2. రేకే² అదివః, 3. వరూఢే³ అఘ్నతో, 4. ఏషా⁴ ప్రోమో అచిక్ర, 5. వృషా త⁵ ఉత,
6. త⁶ అగన్, 7. వస్వ⁷ అశక్తో, 8. స⁸ ఇన్ద్రో త్వయా, 9. యా⁹ ఇషే, 10. జయితే¹⁰ అస్తు. (వ్రా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సప్తమ మండలము

పంచమాష్టకము—తృతీయాధ్యాయము

సూక్తము—20

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు*

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

జలవంతుడు నుగ్గుడు నగు నింద్రుడు వీర్యప్రకాశమునకై జనించినాడు. మనుష్యులకు
హిత మొనర్చెడు నింద్రు డేకర్మ మొనర్చుట కిచ్చగించునో! తప్పక యా కర్మ జేయును.
యువ యాశ్రయ మిచ్చుటకు యజ్ఞగృహములకు బోవువాడు నగు నింద్రుడు
పాపములనుండి మమ్ము రక్షించును ॥

183

(2) గద్యము॥

ఇంద్రుడు వర్ణమానుడై వృత్రుని వధించెను. వా డాశ్రయదానార్థమై స్తోతలను
రక్షించును. వాడు వీరుడు. సుదాసునికై జనపదత్రయమును నిర్మించెను.
యజమానులకు మాటిమాటికి ధనము నొసంగును ॥

184

(3) గద్యము॥

ఇంద్రుడు యోధ. ప్రతిపక్షశూన్యుడు. కలహపరాయణుడు. శూరుడు. స్వభావముచే
బహులోకాభిభావి. వాడు శత్రువులవలన ననభిభవనీయుడు. ప్రకృష్టబలసంయుతుడు.
ఇంద్రుడే శత్రు సేనను గొట్టెను. ఎవరు శత్రుత్వముబూనెదరో! వాని నింద్రుడే
సంహరించును ॥

185

* వ్రాతప్రతి 15b సంఖ్యగల సంపుటములోనున్న ఋషిదేవతల పట్టికలో 20వ సూక్తము మొదలు
29వ సూక్తమువరకును వైశ్వానరుడు ఋషిగా బొరపాటున శ్రీ నేమానివారు వ్రాపిరి.

(4) గద్యము॥

బహుధనవంతుడ వగు నో యింద్రుడా! నీవు బలమువల్లను, మహిమవల్లను, ద్యావాభూములను
బరాభూతములుగా నొనర్చితివి. అశ్వవంతుడగు నింద్రుడు శత్రువులపై వజ్రములను
విసరుచు యజ్ఞములయందు సోమరస సేవితుడగును ॥

186

(5) గద్యము॥

పిత యజ్ఞార్థమై యభీష్టవర్షియగు నింద్రుని బుట్టించెను. నారీ మనుష్యులకు హిత మొసంగెడు
నింద్రుని బుట్టించెను. ఇంద్రుడు మనుష్యులకు సేనానియై ప్రభు వగుచున్నాడు.
వాఁ డిశ్వరుడు. శత్రు నివారకుడు. గో సహస్రములను నన్వేషించువాడు.
శత్రువులను దిరస్కరించువాడు ॥

187

(6) గద్యము॥

ఏ వ్యక్తి యీ యింద్రునికి శత్రునాశక మనస్సుతోఁ బరిచర్యఁ గావించునో! యావ్యక్తి యే
స్థానము నుండియు భ్రష్టుడు కాఁజాలడు. ఏ వ్యక్తియందుఁ బరిచర్య సమర్పించునో!
యజ్ఞపాలకేంద్రుఁ డావ్యక్తికి ధనము నిచ్చుటకై పసించును ॥

188

(7) గద్యము ॥

ఓ విచిత్రేంద్రుడా! పూర్వవర్తియగు వ్యక్తి పరవర్తికి నేది దానమిచ్చునో! జ్యేష్ఠుడు
కనిష్ఠనివలన నే దేయధనమును బొందునో (ఏ ధనలాభమును బొంది)
యమృతమువలె దూరదేశమునకు వెడలునో! యీ మూడు విధములగు
ధనములు మా నిమిత్తము తెమ్ము! ॥

189

(8) గద్యము॥

ఓ వజ్రధారీ! యింద్రుడా! నీ కే హవ్యదాత ప్రియసఖుడు హవ్యము నిచ్చునో! వాడు
నీ దానమునందే నిలిచియుండుఁగాక! నేను హింసజేయకుండ నీ యనుగ్రహమును
బడయుచు నన్నిటికంటె నధికతరుడను నన్నవంతుడను నయి మనుష్య
రక్షణ శీలములగు గృహములందు నుండ సమర్థుడ నగుదును ॥

190

(9) గద్యము॥

ధనవంతుడ వగు నో యింద్రుడా! యీ సోమరసము నీ నిమిత్తము వర్షితమైయున్నది.
మరియు స్తోత్రము నీ స్తవము చేయుచున్నారు. ఓ శక్రుడా! నేను నీ స్తోత్రము.
ధనాభిలాషకై మాకుఁ బ్రాప్తుడ వయితివి! కాబట్టి నీవు శీఘ్రముగ
మాకు వాసయోగ్య మగు ధనము నిమ్ము! ॥

191

(10) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మమ్ములను ధరించుము! అందుచేత మేము త్వద్ధత్తాన్నము ననుభవింపఁ
గలము. హవ్యదాతలు నిజముగ హవ్యము నిచ్చెదరు. వారిని ధరించుము! అత్యంత
ప్రశస్త స్తుతికార్యములందు మేము సమర్థుల మగుదుము. మేము నీ స్తోత్రము.
నీవు మమ్ము సర్వదా స్తుతిచేఁ బరిపాలింపుము! ॥

192

సూక్తమ్—21

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః
దేవతా — ఇంద్రః
చందః — త్రిష్టుప్

(1) అసావి దేవం 1 గోఽఋణీకమన్తో స్యస్మిన్నిన్తో జనుషేమువోచ2 ।

3 బోధమసి త్వా హర్యశ్వ యజ్ఞైర్వోదా సః స్తోమమస్థస్థో మదేషు ॥

192

(2) పోయన్తి యజ్ఞం విపయన్తి బిర్హిః సోమమాదో 4 విరథే దుధ్రవాచః ।

5 స్య భిర్యన్తే యశస్వో గృభాదా 6 దూరశపత్తో వృషణో నృషాచః ॥

193

1. గోఽఋణీక, 2. ముషేచ, 3. బోధమసి, 4. విరథేదుధ్ర, 5. దూరశపత్తో. (వ్రా.ప్ర.)

(3) త్వమిన్ద్రో స్రవితవా¹ అవస్కః పరిష్కతా అహినా శూర పూర్వః ।

త్వద్ వావత్యే రథ్యోఽన దేనా రేజన్తే విశ్వా కృత్రిమాణి భీషా ॥

194

(4) భీమో వివేషాయుధేభిరేషామపాంసి విశ్వా నర్యాణి విద్వాన్ ।

ఇన్ద్రః పురో జ్వర్హషాణో వి దూధోత్ వి వజ్రహస్తో మహినా జహాన ॥

195

(5) న యాతవ² ఇన్ద్రో జూజువుర్నా న వస్దనా శవిష్ట వేద్యాభిః ।

న శర్ధదర్యో విమణస్య జన్తోర్మా శిశ్నదేవా అపి గుర్భతం నః ॥

196

(6) అభి క్రత్వేన్ద్రో భూరధ జ్మన్ న తే వివ్యజ్ మహిమానం రజాంసి ।

స్వేనా హి వృత్రం శవసా జఘన్త న శత్రురన్తం వివిదద్ యుధా తే ॥

197

(7) దేవాశ్చిత్ తే⁴ అసుర్యాయ పూర్వే⁵ అనుక్షత్రాయ మమిరే సహంసి ।

ఇన్ద్రో మఘావి దయతే విషహ్యేన్ద్రం వాజస్య జోహువన్త సాతౌ ॥

198

1. వాఅవస్కః, 2. యాతవఅన్ద్రో, 3. అపి గర్భతం నః, 4. తేఅసుర్యాయ,

5. పూర్వేనుక్షత్రా.(వా.ప్ర.)

(8) కీ॒రి॒చ్ఛి॒ద్ధి త్వా॒మవ॑నే॒ జు॒హవే॑శా॒వమి॒న్ద్రౌ పౌ॒భగ॑స్య భూ॒రేః ।

అ॒వో బ॒భూధ॑ శత॒మూతే॑ అ॒స్మే అ॒భిక్ష॑తు॒స్త్వావ॑తో వ॒రూతా॑ ॥

199

(9) స॒ఖా॒యస్త॑ ఇ॒న్ద్రౌ వి॒శ్వహా॑ స్యా॒మ న॒మోప॑ధా॒సో మహి॒నా త॑రుత్య ।

వ॒న్వస్తు॑ స్మా ३తే॒వసా॑ నమి॒తే 4భీ॑తిమ॒ర్యో వను॑ఁఁ శ॒వాంసి॑ ॥

200

(10) స॒ స ఇ॒న్ద్రౌ త్వ॑యతా॒యా ఇ॒షే ధా॒న్తనా॑ చ॒ యే మ॒మవా॑నో జు॒సన్తి॑ ।

వ॒స్వి ఘ॑ తే॒ జరి॑తే॒రి అ॒స్తు శక్తి॑ర్యూ॒యం పా॑త స్వ॒స్తిభిః॒ సదా॑ సః ॥

201

సూక్తము—21

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) గద్యము॥

దీప్త గవ్యమిశ్రితసోమ మభిషుత మయ్యెను. ఈ యింద్రుఁడు స్వభావముచే దీనిని బుచ్చుకొనును. ఓ హర్యశ్వఁడా! నిన్ను స్తోత్రములచేఁ బ్రబోధింతుము. సోమరసముఁ ద్రావి మదించినపుడు మా స్తోత్రములను దెలిసికొనుము ॥

193

1. మూతే॒ అ॒స్మే అ॒భి, 2. య॒స్త ఇ॒న్ద్రౌ, 3. స్మా॒ తే॒వసా॑, 4. సమి॒తే॒భీ॑తి, 5. తా॒యా అ॒ఇ॒షే,

6. జరి॑తే॒ అ॒స్తు (వ్రా.ప్ర.)

(2) క॥ యజమానుఁడు యజ్ఞమునకు

నిజముగఁ జనుచుండె దర్భ నెగడచు నుండెన్

యజనంబునఁ బ్రస్తరములు

భజనీయధ్వనినిజేసి పరగుచునుండెన్ ॥

194

గీ॥ అన్నవంతుఁ డౌచు నతెడూరగామియు

నౌచు శబ్దసహితుఁ డౌచు ఋత్వి

జుండు వర్షకారి సుందరప్రస్తర

ములను గృహమనుండి యెలమిఁ దెచ్చు ॥

195

(3) గద్యము॥

ఓ శూరుఁ డగు నింద్రుఁడా! నీవు వృత్రుని బంధించి జలమును బ్రేరేపించినావు. నీవు

మంచివాఁడ వని సకలనదులు రథులవలె నిర్గతము లగుచున్నవి. సకల

కృత్రిమ భువనములు భయముచే వడంకుచుండును ॥

196

(4) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు మనుష్యులకు హిత మగు కర్మను దెలిసికొని యాయుధముచే భయంకరుఁడై

శత్రుగణముల నాక్రమించుచున్నాఁడు. వారి నగరము లన్నియుఁ గంపించుచున్నవి.

వాఁడు హృష్టుఁడు, మహిమయుతుఁడు, వజ్రహస్తుఁడునై వారిని వధించెను ॥

197

(5) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! రాక్షసులు మమ్ము హింసింపరు. బలవత్త మేంద్రుఁడా! రాక్షసులు మమ్ముఁ

బ్రజలనుండి వేరుపరుపలేరు. స్వామి యగు నింద్రుఁడు విషమజంతువధవిషయమై

యుత్సాహవంతుఁ డగును. శిశ్నదేవగణము మా యజ్ఞమునకు విఘ్నము చేయరు ॥

198

(6) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు కర్మలద్వారా పృథ్వియందుఁగల జంతువులను దిరస్కరింపుము!
 లోక మంతయు నీ మహిమను వ్యాప్తమగునట్లు చేయఁజాలదు. నీవు నిజబలమున వృత్రుని
 సంహరించితివి. శత్రువులు యుద్ధములో నిన్ను జయింపలేరు॥

199

(7) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! పూర్వదేవగణములబలము ప్రాణివధవిషయమై నీ బలాపేక్షచే ననల్పము
 లనుమాట విదితమేగదా! ఇంద్రుడా! శత్రువులను బరాభవించి భక్తులకు ధన
 మిమ్ము! స్తోత్ర లన్నమున కింద్రుని స్తుతించెదరు ॥

200

(8) గద్యము॥

ఓ యింద్రా! నీ వీశానుడవు. స్తోత్ర రక్షణమును గోరి నిన్ను బిలుచుచున్నాఁడు.
 బహురక్షకేంద్రుడా! మా ప్రభూతధనమునకు రక్షకుడ వగుము! నీతో
 సమానమగు నే వ్యక్తి మమ్ము హింసించునో! వానిని నివారింపుము! ॥

201

(9) గద్యము ॥

ఓ యింద్రుడా! స్తుతులచే నిన్ను వృద్ధి బొందించుచు సర్వదా నీతో సఖ్యమును
 జేయుదును. నీవు నిజమహిమచే సకలతారకుడవు. నీ యాశ్రయమందు
 నార్యస్తోత్రలు యుద్ధకాలమున యుద్ధమునకు వచ్చిన హింసకులను
 బలముచే హింసించురుగాక! ॥

202

(10) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు మమ్ము ధరింపుము! నీ వాసంగిన యన్నమును భోగింతుము.
 స్వయముగ హవ్యము నిచ్చెడివారిని ధరింపుము! ప్రశస్త స్తుతికార్యమున మాకు
 సామర్థ్య మున్నది. నేను నీ స్తోత్రను. నన్ను స్తుతులవలన బరిపాలింపుము! ॥

203

సూక్తమ్—22

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—విరాట్, 9-త్రిష్టుప్

(1) పిత॑వా సోమ॑మి॒న్ద్ర మ॑న్దతు॒త్వా యం॑ తే సు॒షావ॑ హ॒ర్యశ్వాది॑ః ।

సోతు॒ర్వాహ॑భ్యాం స॒యతో॑ నార॒వా ॥

202

(2) యస్తే॑ మదో॒ యుజ్య॑శ్చాదు॒రస్తి॒ యేన॑ వృ॒త్రాణి॑ హ॒ర్యశ్వ॑ హం॒సి ।

స త్వామి॒న్ద్ర ప॑భూ॒షసో॑ మమ॒త్తు ॥

203

(3) టో॒ధా సు॑ మే మ॒మవ॑న్ వాచ॒మేమాం॑ యాం తే॒ వసి॑ష్ఠో ఆ॒ర్చతి॒ పృశ॑స్తిమ్ ।

ఇ॒మా బి॑హ్మ స॒ధమా॑దే జా॒షస్వ ॥

204

(4) క్రు॒ధీ హ॑వం వి॒షిపా॑న॒స్యాద్రో॒ర్ధా వి॒ప్రస్యా॑ర్చతో మ॒సీషామ్॑ ।

కృ॒ష్యా దు॒వాన్య॑స్త॒మా స॒చేమా ॥

205

(5) స॒తే¹ గి॒రో॒ అపి॑ మృ॒ష్యే తు॒రస్య॑ స॒ సు॒ష్ఠుతి॑మ॒సుర్య॑స్య వి॒ద్వాన్ ।

సదా॑ తే॒ నామ॑ స్వ॒యశో॑ వివక్తి ॥

206

(6) భూ॒రి హి॒ తే స॒వనా॑ మాను॒షేష॑ భూ॒రి మ॒నీషీ॑ హ॒వతే॑ త్వామిత్ ।

మారే॑² అ॒స్మన్మ॑ఘ॒వంజ్యోక్ కః ॥

207

(7) తు॒భ్యేది॒మా స॒వనా॑ శూ॒ర వి॒శ్వా తు॒భ్యం బ్ర॒హ్మణి॑ వర్ధ॒నా కృ॑ణోమి ।

త్వం నృ॒భిర్భ॒వోఽవి॑శ్వ॒ధాసి ॥

208

(8) నూ చి॒న్ను తే॒ మన్య॑మానస్య ద॒ష్టోద॑శ్శు॒వన్తి మ॒హిమా॑నముగ్ర ।

న పీ॒ర్యమి॑న్ద్ర తే॒ న రా॑ధః ॥

209

(9) యే చ పూ॒ర్వః³ ఋష॑యో యే చ నూ॒త్నా⁴ ఇ॒న్ద్ర బ్ర॒హ్మణి॑ జ॒నయ॑న్త వి॒పాః ।

అ॒స్మే తే॒ సప్త॑ స॒ఖ్యా శి॒వాని॑ యూ॒యం పాత॑ స్వ॒ప్తిభిః॑ సదా॑ నః ॥

210

1. వతోగిరో॒ అపి, 2. మారో అస్మన్మ, 3. పూర్వః ఋషయో, 4. నూత్నా ఇన్ద్ర. (వా.ప్ర.)

సూక్తము—22

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

సోమమును ద్రావుము! సోమము నీకు మదమును బుట్టించుఁగాక! హరినామకాశ్వయుతుఁడా!
రశ్ములచే సంయుతములగు నశ్వములవలె నభిషవకర్తయొక్క హస్తద్వయముచే
గ్రహింపఁబడిన ప్రస్తరము సోమము దీయుచున్నది ॥

204

(2) గద్యము॥

హరినామకాశ్వయుతుఁడా! ప్రభూతధనవంతుఁడా! యింద్రుఁడా! యిప్పుడు నీ కుపయుక్తమగు
సోమ మున్నది. దేనివలన నీవు వృత్రగణముఁ బరిమార్చితివో! యా సోమము
నీ కొసంగఁబడుఁగాక! ॥

205

(3) గద్యము॥

ఓ మఘవానుఁడా! వసిష్ఠుడు నీ స్తుతి రూప మగు నేకధను జెప్పుచున్నాడో! నీ వా మాయా
వాక్యములను దెలిసికొనుము! మరియు నీ యజ్ఞమందు స్తుతిని సేవింపుము! ॥

206

(4) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడా! నేను సోమపాన మొనర్చితిని. నీవు మా ప్రస్తరాహ్వనము నాలకింపుము!
స్తుతికరుఁడగు విప్రుని స్తుతిని దెలిసికొనుము. భక్తుల పరిచర్యను
బుద్ధిస్థముగఁ జేయుము! ॥

207

(5) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు శత్రుహింసకుడవు. నీ బలము నే నెఱుంగుదును. నీ స్తుతిని నేను
దృఢింపను. సర్వదా నీ యసాధారణనామమునే యుచ్చరించెదను ॥ 208

(6) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మనుష్యుల మధ్యమున నీ కభిషవములు పెక్కులు. మనీషి నిన్నే మిక్కిలి
పిలుచును. సర్వవిధముల నీవే మనుష్యాహ్వాన యోగ్యుడవు! ॥ 209

(7) గద్యము॥

ఓ శూరుడా! యీ సోమాభిషవమంతయు ని న్నుద్దేశించియే. నీకొఱకే వర్ధనకరములగు
ప్రోతములను జేయుచున్నాము. నీవే యన్నివిధముల మనుష్యాహ్వాన యోగ్యుడవు! ॥ 210

(8) గీ॥ స్తూయమానుండ వై నచో నీయమేయ

మహిమ నెవ్వఁడు తెలియంగ మరచువాఁడు?

దర్శనీయుడ! నీదైన ధనము నెవఁడు

పొందకుండఁడు? జగతినిఁ బొలుపు మిగుల ॥

211

(9) గద్యము॥

ప్రాచీన ఋషు లెవరు గలరో! నవీన ఋషు లెవరు గలరో! వా రందరును నీకు ప్రోత్రములను
బుట్టించిరి. మాకు నీ సఖ్యము మంగళకర మగును. మమ్ము స్వస్తిచేఁ బరిపాలింపుము ॥ 212

సూక్తమ్—23

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా — ఇంద్రః

ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) ఉదు¹ బ్రహ్మ²వైరత శ్రవ³స్యేంద్రం సమర్యే⁴ మహయా వసిష్ఠ ।

ఆ యో విశ్వాని శవసా తతానో⁵వశోతా మః⁶ ఈవతో⁷ వచా⁸సి ॥

211

(2) అయామి¹ ఘోష² ఇంద్ర దేవజామిరిరజ్యస్త³ యచ్ఛరువో⁴ వివాచి ।

సహి⁵ స్వమాయుశ్చి⁶తే జనేషు⁷ తానీందహంస్యతి⁸ పర్వస్మాన్ ॥

212

(3) యజే¹ రథం గవేషణం హరిభ్యాముప² బ్రహ్మజీ జాజాషాణమస్థుః ।

వి బాధిస్త³ స్య రోదసి⁴ మహితే⁵న్ద్రో వృతా⁶జ్యవ్రతీ⁷ జఘన్వాన్ ॥

213

(4) ఆపశ్చిత్¹ పిష్యుః² స్తర్వో³ న గావో⁴ నక్షన్నతం జరితారస్త⁵ ఇంద్ర ।

యాహి⁶ వాయుర్న⁷ నియుతో⁸ నో⁹ అచ్చా¹⁰ త్వం హి ధీభిర్దయసే¹¹ వి¹² వాజాన్ ॥

214

1. బ్రహ్మవైరత, 2. మఃఈవతో, 3. ఘోషఽఇంద్ర, 4. తానీందహంస్యతి,

5. పిష్యస్తర్వో, 6. రస్తఽఇంద్ర, 7. నోఽఅచ్చా, 8. వివాజానీ. (వ్రా.ప్ర.)

(5) తే త్వా మదా¹ ఇన్ద్ర మాదయన్తు కుష్మిణం తువిరాధసం జరితే² ।

ఏకా³ దేవతా దయసే హి మర్తానస్మింఛార సవనే మాదయస్వ ॥ 215

(6) ఏవేదిన్ద్రం వృషణం వజ్రబాహుం వసిష్ఠాసోః⁴ అభ్యర్చన్త్యైః ।

స నః⁴ స్తుతో పీఠవద్ ధాతు గోమద్ యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥ 216

సూక్తము—23

ఋషి— మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

అన్నేచ్ఛకై సోత్రము లుచ్చరింపఁబడును. ఓ వసిష్ఠుడా! నీవు యజ్ఞమందు నింద్రుని స్తుతింపుము! వాడు బలముచే సమస్త భువనమును వ్యాపించును. నేను వాని సన్నిధికిఁ బోవుట కిచ్ఛగింతును. వాడు మా స్తుతివాక్యములను వినునుగాక! ॥

213

(2) గద్యము॥

సకలోషధులు వృద్ధిఁబొందింపఁబడుటచే దేవతలు ప్రియశబ్దమును బలెక్కెదరు. మరియు లోకమధ్యమునందు నెవ్వరును నీ యాయుఃపరిమాణమును దెలిసికొనలేరు. మా పాపములను దుదముట్టింపుము!

214

1. మదా¹ ఇన్ద్ర, 2. ఏకా² దేవ, 3. సో³ అభ్యర్చ, 4. స న స్తుతో. (వ్రా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

నేను రెండు హస్తములచేతను నిందుని గోప్రాపక రథమును గూర్చెదను. ఇందుడు
స్తుతిసేవజేసెను. వాని నుపాసించెను. వాడు స్వమహిమచే ద్యావాపృథువులను
బాధితములుగాఁ జేయుచున్నాడు. ఇంద్రుడు శత్రుద్వంద్వ సమాహమును
నశింపజేసెను ॥

215

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యప్రసూతగోవువలె జలము వృద్ధిబొందును. నీ స్తోత్రలు జలమును వ్యాప్తిఁ
జెందింతురుగాక! వాయు వనిరుద్గణముచెంతకు వచ్చునటుల నీవు మా కడకు రమ్ము!
నీవు కర్మద్వారా యన్నము నిమ్ము! ॥

216

(5) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మదకరస్రోమము నీకు మదమును బుట్టించుగాక! స్తోత్రలకు బలవంతులు
బహుధనులు నగు పుత్రులను గలుగఁజేయుము! ఓ శూరుడా! దేవతలలో
నొక్క నీవే మనుష్యునియెడల దయఁజూపువాడవు. ఈ యజ్ఞమునందు
మదించినవాడ వగుము! ॥

217

(6) గద్యము॥

వసిష్ఠగణ మర్చనీయస్తోత్రములచే నిట్లు వజ్రబాహువు నభీష్టవర్షియు నగు నింద్రుని
బూజింతురు. వాడు స్తుతుడై వీరవిశిష్టము గో విశిష్టము నగు ధనము నిచ్చుగాక!
నీవు మమ్ము స్తుతులచే రక్షింపుము! ॥

218

సూక్తమ్—24

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) యోనిష్ఠ¹ ఇంద్రో నదనే² అకారి తమా నృభిః పురుహూత పృ యాహి ।

అసో యథా నో³ వితా వృధే చ దదో వసూని మమదశ్చ సోమైః ॥

217

(2) గృభీతం తే మన² ఇంద్రో ద్విబద్ధాః సుతః సోమః పరిషిక్తా మధూని ।

విపృష్టదేనా భరతే సువృక్తిరియమిన్ద్రం జోహవతీ మనీషా ॥

218

(3) ఆ నో దివః ఆ పృథివ్యా ఋజీషిన్నదం బర్హిః సోమపేయాయ యాహి ।

వహస్త్వ త్వా హరయో మద్యం చ మాంగూషమచ్ఛ తవ సం మదాయ ॥

219

(4) ఆ నో విశ్వాభిరూతిభిః సజోషా బ్రహ్మ జషాణో హర్యశ్వ యాహి ।

వరీవృజత్ స్థవిరేభిః సుప్రా² స్మే దధద్ వృషణం శుష్కమిన్ద్ర ॥

220

1. యోనిష్ఠః ఇంద్రో నదనే అకారి తమా నృభిః, 2. మనః ఇంద్రో, 3. దివః ఆ పృథివ్యాః ఋజీషిన్నదం. (వ్రా.ప్ర.)

- (5) ఏష¹ స్తోమో మహా ఉగ్రాయ వాహే ధురీతవాత్యో న వాజయన్నధాయి ।
ఇన్ద్రో త్వా²యమర్కః ఈ³త్యై వసూనాం దివీ⁴వ ద్యామధి నః శ్రోమతం ధాః ॥

221

- (6) ఏవా న⁸ ఇన్ద్రో వార్యస్య పూర్తి పృ తే మహీం సుమతిం వేవిదామ ।
ఇషం పిన్వ మఘవద్యుః సువీరాం యాయం పాత స్వప్తిభిః సదా నః ॥

222

సూక్తము—24

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు
దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీకు గృహము కల్పించుటకు స్థానము కల్పింపఁబడినది. ఓ పురుహూతుడా! మరుద్గణముతోఁ గలసిరమ్ము! నీ వేరూపమున మాకు రక్షకుఁడవో! యెట్లు మాకు వృద్ధిని గలిగించుచున్నావో! యటులనే ధనదానము నిమ్ము! మా సోమముచే మత్తుఁడ వగుము! ॥ 219

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు రెండు స్థానములయందుఁ బూజ్యుఁడవు. నీ మనస్సును నేను గ్రహించితిని. సోమము నభిషుతముగాఁ జేయుచున్నాను. మధుపరిషేదము చేయఁబడుచున్నది. మధ్యమస్వరమున నుచ్చారణ సమాప్తి నొందినది. ఈ స్తుతి వారంవార మింద్రుని బిలిచి యుచ్చరింపఁబడుచున్నది ॥

220

1. ఏషః స్తోమో మహా ఉగ్రాయ, 2. మర్క-ఈత్యై వసూనాం, 3. ఏవా న ఇన్ద్రో. (వా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు మా యీ యజ్ఞమునకు స్వర్గమునుండి యంతరిక్షమునుండి రమ్ము!
మరియు నశ్వము లానందమునిమిత్తము మా కభిముఖముగా నింద్రుని
స్తోత్రాభిముఖమందు వహించుగాక! ॥

221

(4) గద్యము॥

ఓ హర్యశ్వుడా! శోభనహవ్యవిశిష్టుడా! యింద్రుడా! నీవు సర్వప్రకారముల రక్షా
సహితుడవై మరుత్తులతోఁగూడి శత్రువుల హింసించుచు నభీష్టవర్ష లగు
పుత్రులను మా కొసంగుము! ॥

222

(5) గద్యము॥

రథాశ్వమువలె నీ బలకారకస్తోమము చాల గొప్పది. ఓజశ్శాలి, విశ్వవాహకుఁడు, విశ్వ
కారకుఁ డగు నింద్రు నుద్దేశించి స్థాపింపఁబడినది. ఓ యింద్రుడా! స్తోత్ర నీచెంత
ధనమును యాచించును. నీ వాకాశమువలె స్వర్గమువలె శ్రీమంతుఁడగు
పుత్రుని నిమ్ము! ॥

223

(6) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ వీ రూపమున వరణీయధనమున మమ్ముఁ బరిపూర్ణులుగా నొనర్చుము!
మేము హవిష్మంతులము. నీ యనుగ్రహమును బొందెదము. మాకు వీరపుత్ర
విశిష్టమగు నన్నము నిమ్ము! నీవు మమ్ము స్వస్తిద్వారా
పరిపాలింపుము! ॥

224

సూక్తమ్—25

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆ తే మహా¹ ఇన్ద్రో²త్యుగ్రో సమన్యవో³ యత్ సమరన్త సేనాః ।
వతాతి దిద్యున్నర్వస్య బాహ్వోర్మా తే మనో విష్వద్యోగి⁴ చారీత్ ॥

223

(2) ని దుర్గ⁵ ఇన్ద్రో శ్నధిహ్యమిత్రానభి యే నో మర్తాసో⁶ అమన్తి ।
ఆరే తం శంసం కృణుహి నినితో⁷సరా నో భర సంభరణం వసూనామ్ ॥

224

(3) శతం తే శిషిన్నాతయః⁸ సుదాసే⁹ సహస్రం శంసా¹⁰ ఉత రాతిరస్తు ।
జహి వధర్వనుషో మర్త్యస్యా¹¹స్మేరి ద్యుమ్నుమధి రత్నం చ ధేహి ॥

225

(4) త్వావతో¹² హీన్ద్రో క్రత్యే¹³ అస్మి త్వావతో¹⁴ వితుః శూర రాతౌ ।
విశ్వేదహాని తవిషీవ¹⁵ ఉగ్రగ్ం ఓకః కృణుస్వ హరివో న మర్ధీః ॥

226

1. మహా¹ ఇన్ద్రో, 2. దుర్గ² ఇన్ద్రో, 3. మర్తాసో³ అమన్తి, 4. సుదాసో, 5. శంసా⁵ ఉత,

6. మర్త్యస్యా⁶స్మేరి, 7. క్రత్యే⁷ అస్మి, 8. తవిషీవ⁸ ఉగ్రగ్ం⁸ ఓకః. (బ్రా.ప్ర.)

(5) కుత్సా¹ ఏతే హర్యశ్వా²య శూషమి³స్త్యే సహో⁴ దేవజాతమియానాః ।

సత్తా² కృపి సుహనా శూర వృత్తా³ వయం తరుత్తా⁴ః శిసనుయామ వాజిమ్ ॥ 227

(6) ఏవా న ఇస్త్యో వార్యస్య పూర్తి వ్యో తే మహీం సుమతిం వేవిదామ ।

ఇషం పిన్వ మమవద్యః సువీరాం యూయం పాత స్వస్తీభిః సదా నః ॥ 228

సూక్తము—25

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

ఓ యుగ్రేంద్రుడా! నీవు మహాత్ముడవు! మనుష్య హితకరుడవు! నీ సేనయంతయు సమానము. ఇట్టి యభిమానము బడుచు యుద్ధమును జేయుటచేత నీ హస్తమందుండు వజ్రము మా సంరక్షణమునకై యుపయోగించును. సర్వతోగామి యగు నీ మనస్సు చలింపకుండుగాక! ॥

225

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యుద్ధమందే జనులు మా కభిముఖులై మా కభిభవమును గల్పింతురో! యా శత్రువులను బరాభవింపుము! ఎవరు మమ్ము నిందించుటకు నిశ్చయింతురో! వారిమాట నెత్తకుము! మా విషయమై ధనమును దెమ్ము! ॥

226

1. కుత్సా¹ ఏతే, 2. సత్తా² కృపి, 3. సుహనా, 4. శిసనుయామ. (ప్రా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

ఓ యుష్టిషవంతుడా వగు నింద్రుడా! నేను సుదాసుఁ డను వాఁడను. నీ శతసంఖ్యక రక్ష
మా కగుఁగాక! నీ హస్తాభిలాష ధనము మేము పొందెదముగాక! హింసకులను
హింసాసాధనాయుధములను వినాశముఁ జేయుము! మాకు దీప్తాన్నమును
రత్నములను దాన మిమ్ము! ॥

227

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నేను సీతో సమాను లగువారి కర్మకై నియుక్తుఁడ నైతిని. తత్సదృశ
రక్షకత్వముయొక్క దానమందు నియుక్తుఁడనైతిని. ఓ బలవంతుడా!
యో యశస్వీ! యింద్రుడా! సర్వదిశలు మాకు స్థానమును
గల్పించును. ఓ హరివంతుడా! మమ్ము హింసింపకుము! ॥

228

(5) గద్యము॥

మే మైశ్వర్యవంతుఁడగు నింద్రునికై స్తోత్రము నొనర్చి యింద్రుని దేవప్రేరితబలమును
యాచించుచు దుర్గములను విస్తరింపఁజేయుచు బలము నొందెదము. ఓ శూరుడా!
మమ్ము శత్రువధక్షములనుగా నొనర్చుము! ॥

229

(6) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ వీరూపమున మమ్ము వరణీయధనముచేఁ బరిపూర్ణులుగాఁ జేయుము!
నేను నీ యనుగ్రహమును సంపాదించెదను. నేను హవిష్మంతుఁడను. మాకు
వీరపుత్ర విశిష్టమగు నన్నము నొసంగుము! స్తుతులచే మమ్ము రక్షింపుము! ॥

230

సూక్తమ్—26

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) న సోమ ఇంద్రమసుతో మమాద నాబ్రహ్మణో మఘవానం సుతాసః ।

తస్మా ఉక్తం జనయే యజ్ఞజ్ఞోషన్నవన్నపీయః శృణవద్ యథా నః ॥

229

(2) ఉక్తఉక్తే¹ సోమ ఇంద్రం మమాద నీథేనీథే మఘవానం సుతాసః ।

యదీం సబాధః పితరం న పుత్రాః సమానదక్షై² అవసే హవస్తే ॥

230

(3) చకార తా కృణవన్మృనమన్యాయాని బ్రువన్తి వేదసః సుతేషు ।

జనీరివ పతిరేకః సమానో ని మామృజే పురః ఇంద్రః సు సర్వాః ॥

231

(4) ఏవా తమాహురుత శృణ్వ⁴ ఇంద్ర ఏకో విభక్తా తరణిర్మఘానామ్ ।

మితస్తుర⁵ ఉతయో యస్య పూర్వీరస్మే భద్రాణి సశ్చత ప్రియాణి ॥

232

1. ఉక్తఉక్తే సోమ ఇంద్రం, 2. దక్షై అవసే, 3. పుర ఇంద్రః, 4. శృణ్వ ఇంద్ర.

5. మితస్తుర ఉతయో. (వా.ప్ర.)

(5) ఏ॒వా చ॑సి॒ష్ట¹ ఇ॒న్ద్రః॑ఋ॒తయే॑ స॒హన్ కృ॑ష్ణీ॒నాం పృ॑ష్ఠ॒భం సు॒తే గృ॑ణాతి ।

సహస్రి॑ణ² ఉ॒ప నో॑ మాహీ॒వాజాన్ యూ॒యం పాత॑ స్వప్తి॒భిః సదా॑ సః ॥

233

సూక్తము—26

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) గద్యము॥

ధనవంతుఁడగు నింద్రుని సోమముచే నెవరు యజ్ఞమున నభిషురము కావింపరో! వారు తృప్తి నొందరు. అభిషుత మొనర్చినను స్తోత్రహీనసోమము తృప్తికరము కాఁజాలదు. మా యే యుక్త యింద్రుని సేవించునో! రాజు దేనిని వినునో! యా నూతనోక్తము నింద్రునినిమిత్తము పఠించెదను ॥

231

(2) గద్యము॥

ప్రత్యుక్తము ప్రతిస్తుతికాలమందు సోమధనముగల యింద్రుని దృప్తిపరచును. కాఁబట్టి పరస్పరము మిళితులై సమానోత్సాహమును గలిగిన ఋత్విజులు పుత్రుఁడు తండ్రినిఁ బిలుచునట్లు వానిని రక్షకై పిలుతురు ॥

232

(3) గద్యము॥

స్తోత్రలు సోమ చుభిషుతముకాఁగ నే యే సకలకర్మలఁ జెప్పెదరో! యింద్రుఁడు పూర్వకాలమందే యా కర్మలను జేసెను. ఇపు డన్యకర్మలను జేయుచున్నాఁడు. సమవృత్తుఁడు, సహాయరహితుఁడు నగు నింద్రుఁడు పతిపత్నిని శోధనఁ జేయు నట్లు సమస్తశత్రు నగరములను శోధించెను ॥

233

1. చ॑సి॒ష్టఇ॒న్ద్రః 2. సహస్రి॑ణఉ॒ప నో॑. (వ్రా.ప్ర.)

(4) గద్యము॥

ఇంద్రునకుఁ బరస్పర సంశ్లిష్టమగు రక్షాగుణము కలదు. ఋషు లిట్లు చెప్పుచున్నారు.
 మరియు నింద్రుఁడు పూజనీయధనము నిచ్చువాఁడు. వాని కాపదుద్ధారకుఁ డను
 ప్రతీతి గలదు. వానిప్రసాదమువలనఁ బ్రీతిదాయక మగు కళ్యాణము
 మమ్ము సేవించుఁగాక! ॥

234

(5) గద్యము॥

వసిష్ఠుల రక్షించుటకుఁ బ్రజల కభీష్టము లొసంగుటకు నింద్రుని సోమాభిషేకమందు నుతిని
 జేయుచుండిరి. ఓయింద్రుఁడా! నీవు సహస్రసంఖ్యాకమగు నన్నము నిచ్చెదవుగాక!
 నీవు మమ్ము స్వస్తిద్వారా పాలింతువుగాక!॥

235

సూక్తమ్—27

ఋషీః — మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః
 దేవతా — ఇన్ద్రః
 ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) ఇన్ద్రో॑ నరో॑ నేమ॑దితా హవ॑న్తే యత్ పార్వా॑ యున॑జతే॒ధియస్తాః॑ ।

హరో॑ నృ॒షా॑తా శవ॑సశ్చ॒కాన॑ ఆ గోమ॑తి ప్రజే॑ భజా॒ త్వం నః॑ ॥

234

(2) య ఇన్ద్రో॑ కుష్మో॑ మమ॑వన్ తే॒ ఆస్తి॑ శి॒జ్జే సఖి॑భ్యః పురు॑హూత నృ॒భ్యః॑ ।

త్వం హి శి॒ద్ధృక్ష్వా॑ మమ॑వన్ విచే॑తా అపా॑ వృధి॒ పరి॑వృతం న రా॑ధః ॥

235

(3) ఇన్దో¹ రాజా జగతశ్చ²ర్షణీనామధి క్షమి విపురూపం యదస్తి³ ।

తతో⁴ దదాతి దాకుషే⁵ వసూని చోదద్ రాధ¹ ఉపస్తుతశ్చిదర్వాక్⁶ ॥

236

(4) నూ చిన్న² ఇన్దో¹ మఘవా³ సహూతీ⁴ దానో వాజం ని యమతే⁵ స⁴ ఊతీ⁶ ।

అనూనా⁷ యస్య దక్షిణా⁸ పీషాయ⁹ వామం నృభ్యో¹⁰ అభివీతా¹¹ సఖిభ్యః¹² ॥

237

(5) నూ⁶ ఇన్ద్రో¹ రాయే² పరివస్కృధీ³ స⁷ ఆ తే⁴ మనో⁵ వవృత్యామ మఘాయ⁶ ।

గోమదశ్వావద్⁷ రథవద్⁸ వ్యన్తో⁹ యూయం పాత¹⁰ స్వస్తిభిః¹¹ సదా¹² సః¹³ ॥

238

సూక్తము—27

ఋషి— మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

యుద్ధోద్యోగ స్వకీయకర్మప్రయుక్తమగుటచే లోకు లా యింద్రుని యుద్ధమందుఁ బిలుతురు.

ఇంద్రుడా! నీవు మనుష్యులకు ధనప్రదుఁడవు! బలాభిలాషివియై గో సహిత

గోష్ఠమందుండి మరియుఁ బొమ్ము! ॥

236

1. రాధఉష, 2. చిన్నఉఇన్దో, 3. సుహూతా, 4. సఉఊతీ, 5. నృభ్యోఉఅభి,

6. నూఉఇన్ద్రో, 7. కృధీ సఉఆ తో. (ప్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

ఓ పురుహూతుడా! యింద్రా! నీ కే బలముకలదో! దానిని స్తోతల కౌసంగుము!
 ఓ ముఘవానుడా! నీవు దృఢ పురసమూహములను భేదించుటంబట్టి ప్రజ్ఞను
 బ్రకాశింపఁజేయుచు ధనము సంపాదించి యిమ్ము! ॥

237

(3) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు జంగమ జగత్తునకు మనుష్యులకు రాజు. వాఁడు హవ్యప్రదలకు ధన
 మొసంగును. ఆ యింద్రుఁడు మాచే స్తుతింపఁబడి పూ కభిముఖముగ
 ధనమును బ్రేరేపించుఁగాక! ॥

238

(4) గద్యము॥

ధనవంతుఁడు దానశీలుఁడు నగు నింద్రుని మేము మరుద్గణములతోఁగూడి పిలిచెదము.
 మా సంరక్షణమునకై వాఁడన్నమును బ్రేరేపించుఁగాక! వాఁడు మనుష్యుల
 నుద్దేశించి మనోహర ధనము దోహదముఁ జేయును ॥

239

(5) గద్యము॥

ఓ యింద్రా! నీవు మాకు ధనము ప్రాప్తించుటకు వరము నిమ్ము! మేము పూజనీయస్తుతి
 నుద్దేశించి నీ మనస్సును ద్రిప్పెదము. నీవు గోవులను నశ్వములను గలిగి
 యున్నవాడవు! ధనవంతుడవు! నీవు సర్వదా మమ్ము
 స్తుతిద్వారా పాలింపుము! ॥

240

సూక్తమ్—28

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—తిష్ఠుప్

(1) బ్రహ్మ¹ ఋ² ఇంద్రో³ప యాహి విద్వానర్వాంచస్తే⁴ హరయః సస్తు యుక్తాః ।

విశ్వే⁵ చిద్ధి⁶ త్వా విహవస్త మర్తా⁷ అస్మాకమిచ్ఛుణుహి విశ్వమిన్వ ॥

239

(2) హవం⁸ త⁹ ఇంద్ర మహిమా వ్యానద్ బ్రహ్మ యత్ పాసి శవసిన్నప్షితామ్ ।

ఆ యద్ వజ్రం దధిషే హస్త¹⁰ ఉగ్రః సమాః సన్¹¹ క్రత్వా జనిష్ఠా అషాహ్వాః ॥

240

(3) తవ ప్రణీతిస్త్యో జోహవానాన్ త్వం యన్నూన్ స రోదసి వినేథ ।

మహే క్షత్రాయ శవసే హి జజ్ఞే¹² అతాతుజిం చిత్ తాతుజిరశిశ్నత్ ॥

241

(4) ఏభిర్¹³ ఇంద్రాహభిర్దశస్య దుర్మిత్యాసో హి క్షితయః పవన్తే ।

ప్రతి¹⁴ యచ్ఛష్టే¹⁵ అనృతమనేనా అవ ద్వితా వరుణో మాయీ సః సాత్ ॥

242

1. బ్రహ్మ ఋఇంద్ర, 2. నర్వాంచస్తో హరయః, 3. వహివస్తమర్తాఅస్మాక, 4. హవస్తఇంద్ర, 5. హవస్తఉగ్ర, 6. సమాక్రత్వాజనిష్ఠాఅషాహ్వాః, 7. నఇంద్ర, 8. యచ్ఛష్టేఅనృతమనేనాఅవ. (వ్రా.ప్ర.)

9. హవస్తఉగ్ర, 6. సమాక్రత్వాజనిష్ఠాఅషాహ్వాః, 7. నఇంద్ర, 8. యచ్ఛష్టేఅనృతమనేనాఅవ. (వ్రా.ప్ర.)

(5) వోచేమేదిన్ద్రో¹ మఘవానమేసం మహో రాయో రాధసో యద్ దదన్న్యః ।

యో అర్చతో బ్రహ్మకృతిమవిష్టో యాయం పాత స్వప్తిభిః సదా నః ॥

243

సూక్తము—28

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు తెలిసికొనుచు మా ప్రోతములనిమిత్తము రమ్ము! నీ యశస్విగణమును
మా కభిముఖముగ సమకూర్చుము! ఓ పీఠితిప్రదుడవగు నిందుగ్రిడా! సమస్త
మనుష్యులు నిన్ను వేరువేరుగా బిలిచెదరు. అయినను నీవు మా మా
యాహ్వానములను నాలకింపుము! ॥

241

(2) గద్యము ॥

బలవంతుడవగు నింద్రా! యెందువలన ఋషుల స్తుతులను రక్షించితివో! యందువలన నీ
మహిమ ప్రోతను బొందుగాక! ఓ యోజస్వి! యిందుగ్రిడా! హస్తమున వజ్రమును
ధరింపుము! కర్మచే భయంకరుడవై శత్రువులకు దుర్బుధుడవగుము! ॥

242

(3) గద్యము॥

ఇంద్రా! నీ యపదేశము ననుసరించి యే లోకము స్తవ మొనర్చునో యా లోకమును
ద్యౌలోకమందు, భూ లోకమునందు బ్రతిష్ఠించుము! నీవు మహాబలధనములకై
పుట్టియుంటివి! నిన్నుద్దేశించి యెవరు యాగము జేయరో! యట్టి యజ్ఞవిరహితులను
హింసించుటకు నీవు సమర్థుడవు! ॥

243

1. చేమేదిన్ద్రో మఘవాన. (వ్రా.ప్ర.)

(4) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! శత్రుభూతమనుష్యులు వచ్చుచుందురు. ఈ యన్ని దినములును ధనము మా కిమ్ము!
మరియుఁ బాపహారియుఁ బ్రజ్ఞావంతుఁడు నగు వరుణుఁడు మా యే పాపములను
జూడఁగల్గెనో! యా పాపములను రెండు విధములఁ బోఁగొట్టుము! ॥

244

(5) గద్యము॥

ఏ యింద్రుఁడు సమరమందు నారాధనీయ మహాధనము నిచ్చునో! యెవఁడు స్తుతికరుల
స్తోత్రకార్యములను రక్షించునో! యట్టి ధనవంతుఁ డగు నింద్రుని స్తుతించెదను.
ఓ యింద్రా! నీవు స్తుతిద్వారా మమ్ము రక్షింపుము! ॥

245

సూక్తమ్—29

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠ
దేవతా—ఇంద్రః
చందః—తిర్విష్టప్

(1) అ॒యం సోమ॑¹ ఇ॒న్ద్ర తు॑భ్యం సు॒న్వ² ఆ తు పృ॑ యాహి హరి॒వస్త॑దో॒కాః ।

పి॒బా త్వ॑గ్న॒స్య శి॒సు॒ఘ॒త॒స్య చా॒రో॒ర్ధదో॑ మ॒ఘాని॑ మ॒ఘవ॑న్ని॒యాసః॑ ॥

244

(2) బృ॑హ్మన్ వీ॒ర బృ॑హ్మకృ॒తిం జ॒షాణో॑ ॒ర్వాచీ॒నో హ॑రిభి॒ర్యాహి॑ తూ॒యమ్ ।

అ॒స్మిన్నా॒ పు స॑వనే మాదయ॒స్వోప॑ బృ॒హ్మణి॑ శృ॒ణవ॑⁴ ఇ॒మా నః॑ ॥

245

1. సోమ॑ ॒ఇన్ద్ర॑, 2. సు॒న్వ ॒ఆ తు, 3. ఘ॒ఘ॒త॒స్య, 4. శృ॒ణవ॑ ॒ఇమా॑. [వా.ప్ర.]

(3) కా తే¹ అస్త్యై²రంకృతిః శిశూ³క్తైః కదా నూనం తే మఘవన్ దాశేమ ।

విశ్వా మతీరా తతనే త్వా⁴యా ఒదా⁵ శిమ ఇన్ద్ర శృణ్వో హవేమా ॥

246

(4) ఉతో ఘా తే పురుష్యాః ఇదాసన్ యేషాం⁴ పూర్వేషామశృణోర్భిక్షామ్ ।

అధాహం త్వా మఘవంజోహవీమి త్వం న ఇన్ద్రాని పృమతిః పితేవ ॥

247

(5) వోచేమేదిన్ద్రం మఘవానమేనం మహో రాయో రాధసో యద్ దదన్మః ।

యో⁵ అర్చతో బ్రహ్మకృతిమవిష్టో యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః ॥

248

సూక్తము—29

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! ని న్నుద్దేశించి సోమ మభిషత మగుచున్నది. హరివంతుడ చగు నింద్రుడా!

దానిని సేవించుటకు సత్వరము రమ్ము! లెస్సగా నభిషత మగు సోమమును

ద్రావుము! మఘవానుడా! మేము యాచించుచున్నాము.

మాకు ధనము నిమ్ము!॥

246

1. తే¹ అస్త్యై 2. శిశూక్తైః 3. మ² ఇన్ద్రా 4. పూర్వేషా 5. యో⁵ అర్చతో. [వా.ప్ర.]

(2) గద్యము॥

బ్రాహ్మణ వీరుడ వగు నింద్రుడా! స్తోత్రములను నేవించుచు నశ్వయానముపై శీఘ్రముగ
మా కభిముఖముగ రమ్మ! ఆ స్తోత్రములు మాకు సర్వమును బ్రేరేపించుగాక! ॥ 247

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నూత్నములచే నీ యుపకృతి నెట్లు సంపాదించగలము? ఎట్లు నీకుఁ
బ్రీతిని వుట్టింపగలము? నిన్నుఁ గోరుచు సమస్తస్తుతులను బఠించుచున్నాము.
కాబట్టి యో యింద్రుడా! మా స్తుతి నాలకింపుము! ॥ 248

(4) గద్యము॥

మఘవానుడా! నే ఋషుల స్తుతుల నాలకించెదవో! యా ఋషులు పురుషులకు హితకరు
లగుదురు. కాబట్టి మేము నిన్ను మాటిమాటికిఁ బిలుచుచున్నాము. ఇంద్రుడా!
పితవతే మాకు నీవు బంధువుడవు! ॥ 249

(5) గద్యము॥

ఏ యింద్రుడు మాకు సమారాధనీయమగు ధనము నిచ్చుచున్నాడా! యెవడు స్తుతికారుల
స్తోత్రకార్యములను స్తుతించునో! యట్టి ధనవంతుడగు నింద్రుని స్తుతించెదను.
నీవు సర్వదా మమ్ము రక్షింపుము! ॥ 250

సూక్తమ్—30

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆ నో దేవ శవసా యాహి కష్టినో బవా వృధ ఇంద్ర రాయో¹ అస్య ।

మహే స్తృష్ణాయ నృవతే సువజ్ర మహి క్షత్రాయ పౌంస్యాయ శూర ॥

249

(2) హవన్త ఉ త్వా హవ్యం వివాచి తనూసు శూరాః సూర్యస్య సాతౌ ।

ఓం విశ్వేసు సేన్యో జనేసు త్వం వృత్రాణి రన్ధయా సుహస్తు ॥

250

(3) అహో యదింద్ర సుదినా వ్యుచ్ఛాన్ దధో యత్ కేతుముపమం సమత్సు ।

న్యగగ్నిః సేదదసురో న హోతా హవానో² అత్ర సుభగాయ దేవాన్ ॥

251

(4) వయం తే త³ ఇంద్ర యే చ దేవ స్తవన్త శూర దదతో మఘాని ।

యచ్ఛా సూరిభ్య⁴ ఉపమం పరూథం స్వాభువో జరణామశ్నవన్త ॥

252

1. రాయో¹అస్య, 2. హవానో²అత్ర, 3. త³ఇంద్ర, 4. సూరిభ్య⁴ఉపమం. (వ్రా.ప్ర.)

(5) వోచేమేద్దస్యం మఘవానమేనం మహో రాయో రాధసో యన్యై దదస్మః ।

యో¹ అర్చతో బ్రహ్మకృతమవిష్ఠో యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః ॥

253

సూక్తము—30

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

బలవంతుడు, మృచిమంచుచు నగు నింద్రుడా! బలముతోగూడ మా యొద్దకు రమ్ము!
సువజ్ర! నృపతి! నీవు మహాబలవంతుడ వగుము! శత్రు నాశక మగు
మహాపురుషత్వమును బొందుము!॥

251

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ వాహ్వనయోగ్యుడవు! మహా కోలాహలసమయమున శరీర
సంరక్షణమునకై సూర్యునివిధమున ని న్నాహ్వనింతురు. సమస్తలోకముల
మధ్యను నీవుసేనార్హుడవు! నీవు సుహంతృనామక వజ్రమున శత్రువులను
మాటు వశపరచుము!॥

252

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! దినమంతయు సుదినమై ప్రభాత మగును. నీవు యుద్ధ సమీపవర్తివని
మే మెఱుంగుదుము. అందువలన హోతయగు నగ్ని మా కుత్తమధనము నిచ్చుటకు
బిలుచుచు నీ యజ్ఞమం దుపవసించును॥

253

1. యో¹అర్చతో. (ప్రా.ప్ర.)

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మేము నీవారము. ఎవరు నీకుఁ బూజనీయహవ్యము నొసంగుచు స్తుతి
నొనర్తురో! వారు నీ వారలే. అట్టి స్తోతలకు శ్రేష్ఠగృహముల నిమ్ము! మరియు వారు
సుసమృద్ధులై జరను బొందెదరు ॥

254

(5) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మాకు సమారాధనీయమగు మహాధనము దాన మిచ్చుచున్నావు. ఎవఁడు
స్తుతిపాఠకుల స్తోత్రకార్యములను రక్షించునో! యా యింద్రుని స్తుతించెదము. నీవు
మమ్ము స్తుతులచే రక్షింపుము! ॥

255

సూక్తమ్—31

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—గాయత్రీ, 10-12-విరాట్

(1) పృ॑ వ॑ ఇ॒న్ద్రాయ॑ మా॒ద॒న్తం హ॑ర్యశ్వా॒య గా॑యత ।

సఖా॑యః సోమపా॑షే ॥

254

(2) శం॑సేదు॒క్తం సు॒దా॑నవ॒ ఉ॒త ద్యు॒క్షం యథా॑ నరః ।

చక్ర॑మా సత్య॒రాధ॑సే ॥

255

(3) త్వం న¹ ఇన్ద్ర వాజయన్త్వం గవ్యః శతకృతో ।

త్వం హిరణ్యయర్వసో ॥

256

(4) వయమిన్ద్ర త్వాయవో ఽభి పృ చోనుమో వృషన్ ।

విన్దీ త్వంస్య నో పసో ॥

257

(5) మా నో నిదే చ వక్తవే ఽర్యో రస్తిరరావే ।

తేషి అపి కృతుమ్ ॥

258

(6) త్వం వర్మాసి సప్రథః పురోయోధశ్చ పృతహన్ ।

త్వయా పృతి బురీషే యజా ॥

259

(7) మహాగ్ం³ ఉతాసి యస్య తే ఽను స్వధావరీ సహః ।

మమ్నా⁴ తే ఇన్ద్ర రోదసి ॥

260

1. త్వం న¹ ఇన్ద్ర, 2. రేవే² అపి, 3. మహాగ్ం³ ఉతాసి, 4. మమ్నా⁴ తే ఇన్ద్ర రోదసి. [ప్రా.ప్ర.]

(8) తం తా॑ మ॒రుత్వ॑తీ॒ పరి॒ భవ॑ద్ వాణీ॑ స॒యాప॑రీ ।

స॒క్షమా॑ణా స॒హ ద్యు॑భిః ॥

261

(9) ఊర్ధ్వా॑స॒స్త్వాన్వి॑ష్ట॒వో భువ॑న్ ద॒స్మము॑ప ద్యవి॑ ।

సం తే॑ నమ॒స్త కృ॑ష్టయః ॥

262

(10) పృ॑ వో మ॒హే మ॒హివృ॑చే శ॒రధ్వి॑ం పృచే॑తసే॒ పృ సు॒మతి॑ం కృ॒ణుధ్వి॑మ్ ।

విశాః॑¹ పూర్వీః పృ॒చరా॑ చ॒ర్షణి॑హ్విః ॥

263

(11) ఉ॒రువ్య॑చసే॒ మహి॑నే సు॒ప్రక్తి॑మి॒ష్టాయ॑ బృ॒హ్మ జన॑య॒స్తః² వి॒పాః³ ।

తస్య॑ వృ॒తాని॒ న మి॑న॒న్తి ధీ॑రాః ॥

264

(12) ఇ॒న్ద్రో¹ వాణీ॑ర॒సుత॑మ॒న్యమే॒వ స॒త్రా రాజా॑నం దధి॑రే స॒హధ్యై॑ ।

హ॒ర్షశ్వా॑య బ॒ర్హయా॒ సమా॑పీన్ ॥

265

1. విశాః పూర్వీః, 2. జనయన్తి, 3. ఇన్ద్రవాణీ. [బ్రా.ప్ర.]

సూక్తము—31

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

ఓ సఖులారా! మీరు సోమపాయయు హర్యశ్వఁడు నగు నింద్రునిగూర్చి మదకర
స్తోత్రములను గానముజేయుడు! ॥

256

(2) గద్యము॥

శోభనదానయుతుఁడు సత్యధనుఁడునగు నింద్రునకు స్తోత్ర లెట్లు పీఠస్తోత్రములను
బరించెదరో! నీవు కూడ నట్లే చేయుము॥

257

(3) గీ॥ నీవు గోకాముఁడవు కమ్ము! నీవు వజ్రీ!
యస్మదీయాన్నమును గోరు మతిశయముగ
నోయి! వాసప్రదా! యంద్ర! యుచితహోమ
దాత వగుమయ్య! సంతతప్రీతితోడ॥

258

(4) గీ॥ మేము నిన్నుఁ గోరి చుక్కిలి వినుతించు
చున్నవార మింద్ర! హోయలు చెలఁగఁ
గామవర్షి! నీవు ఘన మగు మా స్తుతి
చెవులఁ బెట్టుమయ్య! చెలిమిఁగలిగి॥

259

(5) గద్యము॥

ఓ యార్యేంద్రుడా! యింద్రుడా! యే పురుషుఁ డవాచ్యముల నుచ్చరించునో! యెవరు
నిందింతురో! యెవరు దాన మీయకుందురో! యట్టివారిని మా కవశీభూతులుగాఁ
జేయకుము! మాస్తోత్రములు నిన్నే చెందుఁగాక॥

260

(6) గద్యము॥

ఓ వృత్రహనుడా! నీవు మా కవచము. నీవు సర్వవిధములఁ బ్రథితసమ్ముఖ యుద్ధ
కారివి! నిన్ను సహాయముగాఁగొని శత్రువులఁ బరిమార్చెదము ॥

261

(7) గద్యము ॥

అన్నవిశిష్ట లగు ద్యావాభూము లింద్రబలమును స్వీకరించును. ఆ యింద్రుఁడు
గొప్పవాఁ డగుచున్నాఁడు ॥

262

(8) గీ॥ అధికతేజో విరాజిత మైనయట్టి

నీకు సహగామియై కడు నిలుచునట్టి

స్తోత్రసంయుతమైనట్టి స్తుతి మహేంద్ర!

నిన్ను గ్రహించుఁగాక దా నన్నివిధుల ॥

263

పాఠాంతరము

గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీకు సహగామినియు, దేజోయక్తయు, స్తోత్రవిశిష్టయు నగు స్తుతి నిన్ను
సర్వవిధముల గ్రహించుఁగాక! ॥

264

(9) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు స్వర్గసమీపమున నున్నవాడవు! దర్శనీయుడవు! మా సోమ మంతయు
నీకైయున్నది. ప్రజలందఱును నీకు నమస్కారములు చేయుచున్నారు ॥

265

(10) గద్యము॥

ఓ మదీయపురుషులారా! మీరు మహాధనమును వృద్ధిఁ బొందించువాఁడును మహాత్ముఁడు నగు
నింద్రు నుద్దేశించి సోమప్రణయన మొనర్చుడు! ప్రకృష్టమతికిఁ బ్రకృష్టస్తుతి
నొనర్చుడు! ప్రజాకామపూరకుడా! యెవరు హవ్యమున నిన్నుఁ బూర్ణుని
గావించురో! వారి కభిముఖముగ రమ్ము! ॥

266

(11) గద్యము॥

ఏ యింద్రుడు ప్రభుతవ్యాప్తివిశిష్టుడు, మహాత్ముడు నగునో! వాని నుద్దేశించి మేధావులు
స్తుతులను హవ్యమును బుట్టించురు. ప్రాజ్ఞులు వాని వ్రతమును హింసింపజాలరు॥ 267

(12) గద్యము॥

సర్వవిధముల జగదీశ్వరుడు, నప్రతిహతక్రోధుడు నగు నింద్రునిస్తుతి సకల శత్రువుల
దిరస్కరించును. కాబట్టి యింద్రుని స్తుత్యర్థము బంధువుల బ్రోత్సాహులుగా
నొనర్చుము! ॥ 268

సూక్తమ్—32

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః, 26—పూర్వార్ధస్య శక్తిర్వాసిష్ఠో వా (శాట్యాయనే బ్రాహ్మణే)

26-27 శక్తిర్వాసిష్ఠో వా (తాణ్డకే బ్రాహ్మణే)

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—బృహతీః, సతోబృహతీ (ప్రగాఢః) 3-ద్విపదా విరాట్

(1) మో¹ ఘ త్వా వా²ఘతశ్చనా³నారే అస్మన్ని⁴ రీరమన్ ।

ఆరా⁵తాచ్చిత్ సధమా⁶దం స⁷ ఆ గహీ⁸హ వా సన్ను⁹ప కృది ॥

266

(2) ఇ¹మే హి తే² బృహ³క్మతః సు⁴తే సచా మధా⁵ న మక్ష⁶ ఆస⁷తే ।

ఇ⁸న్ద్రే కా⁹మం జరి¹⁰తారో వసూ¹¹యవో రథే¹² న పా¹³దమా¹⁴ దధుః ॥

267

1. మేఘత్వా, 2. నారేఅస్మన్, 3. నల ఆ గహీహ. ([వా.ప్ర.]

(3) రాయస్కామో వజ్రహస్తం సుదక్షిణం

పుత్రో స పితరం హువే ॥

268

(4) ఇమ¹ ఇన్ద్రాయ సున్విరే సోమాసో దధ్యాశిరః ।

తాగ్ం² ఆ మదాయ వజ్రహస్త పితయే హరిభ్యాం యాహ్వాకరి ఆ ॥

269

(5) శ్రవచ్ఛ్రుత్కర్ణ⁴ ఈయతే వసూనాం నూ చిన్నో మర్థిషద్ గిరః ।

సద్యశ్చిద్ యః సహస్రాణి శతా దదన్నక్తిర్దిత్సన్తమా మినత్ ॥

270

(6) స పీరో అప్రతిమృత ఇన్ద్రేణ శూకువే నృభిః ।

యస్తే గభీరా సవనాని వృత్రహన్ తునోత్యా చ దావతి ॥

271

(7) భవా వరూథం మఘవన్ మఘానాం యత్ సమజాసి శర్ధతః ।

వి త్వాహతస్య వేదనం భజేమహ్య దూణాశో భరా గయమ్ ॥

272

1. ఇను² ఇన్ద్రాయ, 2. తాగ్ం² ఆ మదాయ, 3. క² ఆ, 4. శ్రవచ్ఛ్రుత్కర్ణ² ఈయతే,

5. స పీరో² అప్రతిమృత ఇన్ద్రేణ. (వా.ప్ర.)

(8) స॒నో॒తా సోమ॑పా॒ప్నే సోమ॑మి॒న్ద్రాయ॑ వ॒జ్రి॒ణే ।

ప॒వతా॑ స॒క్తిర॑వ॒సే కృ॑ణు॒ధ్వమిత్ పృ॑ణ॒న్తిత్ పృ॑ణ॒తే మ॑యః ॥

273

(9) మా॑ సే॒ధత॑ సోమి॒నో దక్ష॑తా మ॒హే కృ॑ణు॒ధ్వం రా॒యః॑ ఆతు॒జే ।

త॒రణి॑రి॒జ్జయ॑తి జే॒తి పు॑ష్క॒తి న దే॒వాసః॑ క॒వత్స॑వే ॥

274

(10) న॒కిః సు॒దాసో॑ ర॒థం ప॑ర్యా॒స న రీ॑ర॒మత్ ।

ఇ॒న్ద్రో య॑స్యా॒వితా॑ య॒స్య మ॒రుతో॑ గ॒మత్ స గో॑మ॒తి వ్ర॑జే ॥

275

(11) గ॒మద్ వా॑జం వా॒జయ॑న్ని॒న్ద్ర మ॒ర్త్యో య॒స్య త్వ॑మ॒వితా॑ భు॒వః ।

అ॒స్మాకం॑ టో॒ధ్యవితా॑ రథా॒నామ॑స్మాకం॑ శూ॒ర నృ॑ణామ్ ॥

276

(12) ఉ॒దిన్న॑స్వ॒స్య రి॒చ్యతే॑ం॒ఽశో ధ॒నం న జి॒గ్మ॑షః ।

య॑ః ఇ॒న్ద్రో హ॑రి॒వాన్ న ద॑భ॒న్తి తం రి॒పో దక్షం॑ దధా॒తి సోమి॑ని ॥

277

(13) మస్త్రమఖర్వం సుధితం సుపేశనం దధాత యజ్ఞియేష్వా ।

పూర్వీశ్వన పరిసితయస్తరిన్తి తం య¹ ఇన్ద్రో కర్మణా భవత్ ॥

278

(14) కస్తమిస్త్ర త్వావసమా మర్త్యే దధర్షతి ।

శ్రద్ధా² ఇత్ తే మఘవన్ పార్యే దివి వాజీ వాజం సిహసతి ॥

279

(15) మమోనః స్మ వృత్తహత్యేషు చోదయ యే దదతి ప్రియా వసు ।

తవ ప్రణీతీ హరశ్వ సూరిభిర్విశ్వా రేమ దురితా ॥

280

(16) తవేద్దిస్త్రావమం వసు త్వం పుష్యసి మధ్యమమ్ ।

సత్రా విశ్వస్య పరమస్య రాజసి నకిష్ట్యా గోషు వృణ్యతే ॥

281

(17) త్వం విశ్వస్య ధనదా³ అసి శ్రుతో య⁴ ఈం భవన్త్యాజయః ।

తవాయం విశ్వః పురుహూత పార్థివో ఒవస్యన్నామ భిక్షతే ॥

282

1. యఽఇన్ద్రో, 2. శ్రద్ధాఽఇత్, 3. ధనదాఽఅసి, 4. యఽఈం. (ప్రా.ప్ర.)

(18) యదీ॑న్ద్ర॒ యా॑వ॒త॒స్త్వమే॑తా॒వద॑హమీ॒శీయ॑ ।

స్తో॒తార॒మిద్ ది॑ధి॒షేయ॑ రదా॒వసో॑ న పా॒పత్వా॑య రా॒స్సీయ॑ ॥

283

(19) శి॒క్షేయ॑మి॒న్మహా॑యతే ది॒వేది॑వే రా॒య¹ ఆ కు॑హచి॒ద్విదే॑ ।

నహి॑ త్వద॒న్యస్మ॑హవన్ న² ఆ॒ప్యం వ॒స్యో అ॒స్తి పి॒తా చ॒వ ॥

284

(20) త॒రణి॑రిత్ సి॒షాస॑తి వా॒జం పు॑రంధ్యా యు॒జా ।

ఆ వ ఇ॒న్ద్రం పు॑రుహూ॒తం న॑మే గి॒రా నే॒మిం శి॒ష్టేవ॑ సు॒ద్రవ్మ్ ॥

285

(21) న దు॒ష్టతీ॑ మ॒ర్త్యో వి॒న్దతే॑ వసు న సే॒ధన్తం॑ ర॒యిర్న॑శత్ ।

సు॒శక్తి॑రిన్మ॒ఘవన్ తు॒భ్యం మా॑వతే దే॒ష్టం యత్ పా॑ర్యే ది॒వి ॥

286

(22) అ॒భి త్వా॑ శూ॒ర నో॑ను॒మో ఽదు॒గ్ధా⁴ ఇ॒వ రే॒నవః॑ ।

ఈ॒శాన॑మ॒న్య జగ॑తః స్వ॒ర్ధృశ॒మీశా॑నమి॒న్ద్ర త॒స్థుషః॑ ॥

287

1. రాయ॒ఆ, 2. న॒ఆఆప్యం వ॒స్యో॒ఆస్తి, 3. శి॒ష్టేవ॑సు॒ద్రవ్మ్ 4. దు॒గ్ధా॒ఆఇ॒వ. [వ్రా.ప్ర].

(23) న త్వా¹వాగ్¹ అన్యో² ది²వ్యో² న పార్థి³వో³ న జా³తో³ న శి³జి³ని³ష్య³తే ।

అన్యాయ⁴స్తో⁴ మ⁴ఘ⁴వ⁴న్ని⁴న్ద్ర⁴ వా⁴జి⁴నో⁴ గ⁴వ్య⁴ప్త⁴స్త్వా⁴ హ⁴వా⁴మ⁴హే ॥

288

(24) అ⁵భీ⁵ స⁵త⁵స్త⁵దా⁵ భ⁵రే⁵న్ద్ర⁵ జ్ఞా⁵యః⁵ క⁵సీ⁵య⁵సః ।

పు⁶రూ⁶వ⁶స్సూ⁶ర్హి⁶ మ⁶ఘ⁶వ⁶న్ త⁶నా⁶ద⁶సి⁶ భ⁶రే⁶భ⁶రే⁶ చ⁶ హ⁶వ్యః ॥

289

(25) ప⁷రా⁷ ఋ⁷ద⁷స్వ⁷ మ⁷ఘ⁷వ⁷న్మి⁷త్రా⁷న్ త⁷ప్స⁷వే⁷దా⁷ నో⁷ ప⁷సూ⁷ క⁷ృ⁷ది ।

అ⁸స్మా⁸కం⁸ బో⁸ధ్య⁸వి⁸తా⁸ మ⁸హా⁸ధ⁸నే⁸ భ⁸వా⁸ వృ⁸ధః⁸ స⁸ఖీ⁸నా⁸మ్ ॥

290

(26) ఇ⁹న్ద్రో⁹ క⁹ృ⁹తుం⁹ న⁹ ఆ⁹ భ⁹ర⁹ పి⁹తా⁹ పు⁹త్రే⁹భ్యో⁹ య⁹థా⁹ ।

శి¹⁰జ్ఞో¹⁰ అ¹⁰స్మి¹⁰న్ పు¹⁰రు¹⁰హ¹⁰త¹⁰ యా¹⁰మ¹⁰ని¹⁰ జీ¹⁰వా¹⁰ జ్యో¹⁰తి¹⁰రశీ¹⁰మ¹⁰హి ॥

291

(27) మా¹¹ నో¹¹ అ¹¹జ్ఞా¹¹తా¹¹ వృ¹¹జ¹¹నా¹¹ దు¹¹రా¹¹ధ్యో¹¹ మా¹¹వా¹¹సో¹¹ అ¹¹వ¹¹ క¹¹ృ¹¹ముః ।

త్వ¹²యా¹² వ¹²యం¹² ప్ర¹²వ¹²తః¹² శ¹²శ్వ¹²తీ¹²ర¹²పో¹² తి¹² శూ¹²ర¹² త¹²రా¹²మ¹²సి ॥

292

1. వాగ్ అంత్యో, 2. సపార్థివోన, 3. జానిష్యతే, 4. పురూవస్సూర్హి, 5. క్రతుం సంతా భర,

6. శిజ్ఞో అస్మిన్, 7. మా నో అజ్ఞాతా, 8. వాసో అవ. [[వా.ప్ర.]

సూక్తము—32

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుఁడు, 26-27-వశిష్ఠుఁడు లేక వశిష్ఠపుత్రుఁడు శక్తి +
దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యీ యజమానులు దూరముగనున్న నిన్ను మేము గలిసికొనుట
కిష్టపడియున్నచో నీవు దూరమందున్నను మా యజ్ఞమునకు దయసేయుము!॥ 269

(2) గద్యము॥

మధువునందు మధుమక్షిక మెట్లు ప్రవేశించునో! యట్లు స్తోత్రకరులు నీకు సోమమును
సిద్ధపరచినచో నందుఁ బ్రవేశింపుము! రథమందుఁ బాదమునుంచునట్లు ధనకాములగు
స్తోతరు నింద్రునకు స్తుతుల సమర్పింతురు॥ 270

అర్థాంతరము

*క॥ అసమూహమునుండి మధువు
వెన గ్రహించిన పగిదిన్ విమలపు సోమం
బసహాయంబుగఁ ద్రావుము!
ససి రథమునఁ బాద ముంచుచాగున నింద్రా!॥ 271

*క॥ ధన మడిగెడు స్తోతరు కడు
ఘనభక్తిన్ నిన్ను నుతుల గారవ మొప్పన్
మనమున నుతింప నీవును
బ్రాణతుల వెలుగొందు దింద్ర! ప్రభువుల జగతిన్॥ 272

† 26-27 ఋక్కుల ఋషిభిన్నత్వము వ్రాతప్రతి (7వ సంపుటము-109వ పుట)లో లేదు. కాని
ఋషిదేవతల పట్టికలుగల వ్రాతప్రతి 15b సంఖ్యగల సంపుటములోఁ గలదు.

* రచయిత :- వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

- (3) గీ॥ పుత్రకుండు తండ్రీ బూర్జస్వరంబునఁ
బిలుచునట్లు నేను లలితధనము
గోరువాడ నగుచుఁ జేరి యింద్రుని బ్రీతిఁ
బిలుచువాడ నగుదుఁ బెద్ద నగుచు ॥

273

(4) గద్యము॥

ఈ దధిమిశ్రిత సోమ మంతయు నింద్రునివిషయమై యభిషేత మగుచున్నది.
ఓ వజ్రహస్తుడా! యానందమునకు నాసోమమును ద్రావుటకు నశ్వసహితుడవై
యజ్ఞాభిముఖముగ నరుగుదెమ్ము! ॥

274

(5) గద్యము॥

శ్రవణ శీల కర్ణుడగు నింద్రుని నా ధనమును యాచించెదను. వాడు వాక్యములను
వినుఁగాక! అందువలన వాడు నిష్కలుఁ డగును. ఏ యింద్రుడు
సత్యసహస్రశతములను దాన మొసంగునో! దానాభిలాషి యగు
నా యింద్రుని నెవ్వరును వారింపలేరు ॥

275

(6) గద్యము॥

ఓ వృత్రహనుడా! యెవ్వరు గో సోమము నభిషేకముఁ జేయుదురో! యెవ్వరు
నిన్ననుగమింతురో! వారలే వీరులు. వారికి విరుద్ధముగా మాటలాడు వారెవ్వరో!
వారే పరిచారికవేష్టితు లగుదురు॥

276

(7) గద్యము॥

ఓ మఘవానుడా! యింద్రుడా! నీవు హవిష్మంతులకు వర్మస్వరూపుడ వగుము!
ఉత్సాహశీలులగు శత్రువులను నశింపఁజేయుము! నీ వే శత్రువుల నష్టపెట్టెదవో!
వారి ధనమును దెచ్చి మా కిచ్చివేయుము! నీ కెవ్వరును నాశమును
గల్పింపలేరు. నీవు మా నిమిత్తము ధనమును దెమ్ము! ॥

277

(8) గద్యము॥

వజ్రయుతుఁడు సోమపాయయు నగు నింద్రునికి సోమాభిషవమును జేయుము! ఇంద్రుని
తృప్తికై ప్రస్తవ్యపాకమును వండుము! కర్తవ్యకార్యములను సంపాదించుము!
ఇంద్రుఁడు సుఖము నొసంగుచు హవ్యపూర్ణునిగాఁజేయును॥

278

(9) గద్యము॥

సోమయు క్తమగు యజ్ఞమునకు విఘ్నము కలిగింపకూడదు. ఎవ్వరును దాని కడ్డుపెట్ట
లేరు. శత్రువినాశకుం డగు నింద్రునికి ధనలాభమునకై కర్మ నాచరింపుము!
త్వరమాణ వ్యక్తి జయ మందును. నివాస మొసంగును. పుష్టుఁడగును.
కుత్సితక్రియాకారికి దేవత కాఁడు॥

279

(10) గద్యము॥

సుదానశీలవ్యక్తియొక్క రథమును దూరమం దెవ్వఁడును నుంచలేడు. ఇంద్రుఁ డెవ్వరి
రక్షకుఁడో! మరుద్గణ మెవ్వరి రక్షకమో! వారు గో సహిత గోష్ఠమును జేరుదురు॥

280

(11) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! నీ వే మర్త్యులకు రక్షకుఁడ వగుదువో! వారు నిన్ను బలవంతుని గాఁ జేయుచు
నన్నమును బొందెదరు. ఓ శూరుఁడా! మా రథమునకు రక్షకుఁడ వగుము! మా
పుత్రకులకు సంరక్షకుఁడ వగుము॥

281

(12) గద్యము॥

ఏ హరివంతుఁడగు నింద్రుఁడు సోమముగల యే వ్యక్తికి బలము నొసంగునో! యెవనిని
శత్రువులు హింసింపఁజాలరో! యట్టి యింద్రునిభాగము జయశీలవ్యక్తిభాగముకంటె
నన్ని విధముల నధికము॥

282

(13) గద్యము॥

దేవతలతో నిండ్రుడే యనల్పుడు. సువిహితములైన శోభనస్తోత్రములను నర్పించెదను.

ఏ వ్యక్తియొక్క కర్మద్వారా యింద్రునిచిత్త మాకర్షించుటకు సమర్థుమగునో!

వానిదగ్గర బహువిధబంధనములు చేరజాలవు॥

283

(14) గద్యము॥

నీ వెవ్వని బొందెదవో! యా మనుష్యు నెవ్వడు ఘర్షణచేయగలడు? ఓ మఘవానుడా!

నిన్నుగూర్చి శ్రద్ధాయుక్తుడై యెవ్వడు హవిష్మంతుడగునో! కాడు దోక మందు

దివసమందు ధనము పొందగలడు ॥

284

(15) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు మఘవానుడవు! ఎవ్వరు నీకు బ్రయమగు ధనము నిచ్చెదరో!

యట్టివారిని సంగ్రామములయందు బ్రేరేపింపుము! ఓ హర్యశ్వుడా! భవదీయోప

దేశానుసారముగ స్తోత్రలతోగూడ దురితములనుండి యుత్తిర్లుడ నయ్యెద ॥

285

(16) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యథమధనము నీయదియె. నీవు మధ్యమధనమును బోషింపుము! నీవు

సమస్తోత్కృష్ట ధనమునకు గర్త వనుమాట సత్యము. గోవుల విషయమై

యెవ్వడును నిను వారించుటకు సమర్థుడు కాజాలడు॥

286

(17) గద్యము॥

నీవు సర్వమునకు ధనదాత వను ప్రసిద్ధి గలదు. యుద్ధములయందుగూడ నీవు ధనదాత

వను ప్రసిద్ధి గలదు. ఈ సమస్త పార్థివలోకము రక్షాభిలాషచే నన్ను భిక్ష నడుగుచున్నది ॥ 287

(18) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ వెంత ధనమున కీశ్వరుడవో! యంతధనమునకు నే నీశ్వరుడ
నగుదును. ఓ ధనదుడ! స్తోతలను నేను బరిపాలించెదను. పాపత్వమునకు
ధనమును దాన మీయను ॥

288

(19) గద్యము॥

ఏదో యొక స్థానమందున్న పూజాకారి యగు లోకము నుద్దేశించి ప్రత్యహము ధనదానముఁ
జేసెదను. ఓ యింద్రుడా! నీవు భిన్నుడవు! మాకు బంధువుడవు! పితవు కావు ॥

289

(20) గద్యము॥

త్వరావంతమగు వ్యక్తి కర్మబలమువలన నన్నమును భజించును. త్వష్ట యె ట్లుతమకాష్ట
విశిష్టమగు నైమికమును నమితముగా నొనర్చునో! యట్టులే స్తుతులచేఁ
బురుహూతుఁ డగు నింద్రుని నమితునిగాఁ జేసెదను ॥

290

(21) గద్యము॥

మర్యులు మందస్తుతిద్వారా ధనమును బొందఁజాలరు. ధనహింసాకారుల సమీపమునకుఁ
బోఁజాలరు. ఓ మఘవానుడా! ద్యౌలోకమున దివసమందు మత్సర్యశలగురించి
నీ కెంత దాతవ్య మున్నదో! యది సుకర్మవ్యక్తి పొందఁగలఁడు ॥

291

(22) గద్యము॥

ఓ శూరుడా! నీ వీ జగంబున కనఁగా జంగమ పదార్థమున కీశ్వరుడవు! స్థావర
పదార్థముల కీశ్వరుడవు! సర్వదర్శివి! అశుద్ధధేనువువలె నిన్ను
స్తుతించుచున్నాను ॥

292

(23) గద్యము॥

ఓ మఘవానుడా! నీవలె నెవ్వరును స్వర్గమందుఁగాని పృథ్వియందుఁగాని జన్మింపలేదు.
జన్మించరు. గోవులను, నన్నమును, నశ్వములను గోరుచు నిన్నుఁ బిలుచుచున్నాను ॥ 293

(24) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! నీవు క్షేష్ఠుడవు! నేను గనిష్ఠుడ నగుచున్నాను. మా నిమిత్త మా ధనమును
దెమ్ము! నీవు చిరకాలమునుండి బహుధనవంతుడవు! ప్రత్యేక యుద్ధమందు హవ్య
లాభయోగ్యుడవు! ॥ 294

(25) గద్యము॥

ఓ మఘవానుడా! శత్రువులను బరాజ్ఞులుగా నొనర్చుచుఁ బ్రేరేపింపుము! మాకు
ధనమును సులభముగ నొనర్చుము! సంగ్రామములయందు మమ్ము రక్షింపుము!
మాకు రక్షకుడవు వర్ధయితవు కమ్ము! ॥ 295

(26) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మాకుఁ గర్మను దెమ్ము! పిత పుత్రున కిచ్చునట్లు నీవు మాకు ధనము
నిమ్ము! ఓ పురుహూతుడా! మా యజ్ఞమునకు జీవమువంటివాడవు! నేను బ్రత్యహము
సూర్యుని బొందెదను ॥ 296

(27) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! హింసకుఁడు, దుష్ప్రిసాధ్యుఁడు, నమంగళమయుఁడు, నగు శత్రు
వజ్ఞానమున మ మ్మాక్రమించలేడు. ఓ శూరుడా! నేను నీ చెంత న్రముడనై యనేక
కార్యములను గీ రించెదను ॥ 297

సూక్తమ్—33

ఋషిః—1-9-మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః, 10-14-వసిష్ఠపుత్రాః

దేవతా—1-9-వసిష్ఠపుత్రాః ఇన్ద్రో వా, 10-14-వసిష్ఠః

చందః—త్రిష్టుప్

(1) శ్విత్యం॑చో మా దక్షి॑ణతస్క॒వర్దా ది॒యంజి॒న్వాసో॑¹ అ॒భి హి పృ॑మ॒స్తుః ।

ఉ॒త్తిష్ఠన్ వోచే॑ పరి॒బర్హి॒షో నృ॒న్ న మే॑ ధూ॒రాద॑వి॒తవే॑ వసి॒ష్ఠాః ॥

293

(2) దూ॒రాద్వి॒ష్టోమ॑న॒యన్నా సు॒తేన॑ తి॒రో వై శ॒న్తమ॒తి పా॑న్త॒ముగ్ర॑మ్ ।

పాశ॑ద్యు॒మ్నస్య వా॒యత॑స్య సోమా॑త్ సు॒తాద్వి॒ష్టోఽవృ॑ణీతా వసి॒ష్ఠాన్ ॥

294

(3) ఏ॒వేన్ను కం సి॒ద్ధమే॑భి॒స్తతా॑రేవేన్ను కం భేద॑మే॒భిర్జహా॑న ।

ఏ॒వేన్ను కం దాశ॑రా॒జ్ఞే సు॒దా॒సం పా॒వదీ॑న్ద్రో బ్ర॒హ్మణా॑ వో వసి॒ష్ఠాః॥

295

(4) జుష్టి॑ నరో బ్ర॒హ్మణా॑ వః సి॒తృణా॑మ శి॒క్షమ॑వ్యయం న కిలా రి॒శాథ॑ ।

యచ్చ॑క్వ॒రీషు బృ॒హతా॑ ర॒వేణే॑న్ద్రే శు॒ష్మమ॑దధాతా వసి॒ష్ఠాః ॥

296

1. జిన్వాసోఽఅభి, 2. దూరాదవితవే, 3. పితృణా. [వ్రా.ప్ర.]

(5) ఉద్ ద్యామి¹పేత్ తృష్ణ²తో నాథితా³సో ఓధి⁴యర్దాశరాజ్ఞే⁵ వృతా⁶సః ।
 వసిష్ఠస్య⁷ స్తువ⁸తః ఇన్ద్రో⁹ అశ్రోదు¹⁰రం తృతు¹¹భ్యోః శికృ¹²ణోదు లోకమ్ ॥

297

(6) దక్షా¹ ఇవేద్ గో²అజనా³న ఆసన్ పరి⁴చ్చిన్నా భరతా⁵ అర్చకా⁶సః ।
 అభవ⁷చ్చ పుర⁸వతా వసిష్ఠ⁹ ఆదిత్ తృతూ¹⁰నాం విశో¹¹ అప్ర¹²థస్త ॥

298

(7) క్రయః¹ కృణ్వన్తి భువనే²షు రేతస్తి³స్యః ప్రజా⁴ ఆర్యా జ్యోతి⁵రగాః ।
 త్రయో⁶ ఘర్మా⁷సః ఉషసం సచ⁸న్తే సర్వా⁹గ్ం ఇత్ తా¹⁰గ్ం అను విదు¹¹ర్వసిష్ఠాః ॥

299

(8) సూర్య¹స్యేవ వక్ష²తో జ్యోతి³రేషాం సముద్ర⁴స్యేవ మహి⁵మా గభీ⁶రః ।
 వాత⁷స్యేవ ప్రజ⁸వా నాన్యే⁹షు ధోమా¹⁰ వసిష్ఠా¹¹ అన్వే¹²తవే వః ॥

300

(9) త¹ ఇన్ని²ణ్యం హృదయ³స్య ప్రకే⁴తైః సహస్ర⁵వల్మమ⁶భి సం చర⁷న్తి ।
 యమే⁸న తతం పరి⁹ధిం వయన్తో¹⁰ అప్సర¹¹సః ఉష సేదు¹²ర్వసిష్ఠాః ॥

301

-
1. దాశరజ్ఞే, 2. స్తువతః ఇన్ద్రో అశ్రో, 3. తృతుభ్యో అకృణో, 4. దందా ఇవేద్గో అజనాన అస, 5. పురవతా వసిష్ఠ ఆదిత్, 6. విశో అప్రథస్త, 7. ప్రజా ఆర్య, 8. ఘర్మాసః ఉష, 9. సర్వాగ్ం ఇత్తాగ్ం అను, 10. వసిష్ఠా అన్వే, 11. త ఇన్నిణ్యం, 12. వయన్తో అప్సరసః ఉష. [వా.ప్ర.]

(10) వి॒ద్యుతో॑ జ్యోతిః॑ పరి॑ సంజహ॑నం మి॒త్రావ॑రుణా॒ యద॑పశ్యతాం త్వా ।

తత్ తే॑ జన్మోత్త॑కం వసి॒ష్ఠాగ॑స్త్యో¹ యత్ త్వా విశ॑² ఆజ॒భార॑ ॥ 302

(11) ఉ॒తాసి॑ మైత్రావ॒రుణో॑ వసి॒ష్ఠోఽవ్య॑తా బ్ర॒హ్మన్ మన॑సోఽధి³ జాతః ।

దృ॒ష్టం స్క॒న్నం బ్ర॑హ్మణా దై॒వ్యేన॑ విశ్వే॒ దేవాః పుష్క॑రే త్వాదదన్త ॥ 303

(12) స ప్ర॑కేత॑ ఉ॒భయ॑స్య పృ॒విద్వాన్ త్సహ॑స్రదాన॑ ఉత వా సదానః ।

యమే॑న తఱి॑ం పరి॑ధిం వయి॒ష్యన్న॑స్పర॒సః పరి॑ జజ్ఞే॒ వసి॑ష్ఠః ॥ 304

(13) సత్రే॑ హ జాతావి॒షితా॑ నమో॒భిః కు॒మ్భే⁷ రేతః॑ సిషిచతుః సమానమ్ ।

తతో॑ హ మాన॑ ఉది॒యాయ॑ మధ్యాత్ తతో॑ జాతమృషి॒మాహం॑ర్వసి॒ష్ఠమ్ ॥ 305

(14) ఉ॒క్తభృ॑తం సామ॒భృతం॑ బిభ॒ర్తి గౌ॑వాణం బిభ్రేత్ పృ వదాత్యగే॑ ।

ఉ॒పై నమా॑ధ్వం సుమన॒స్యమానా॑ ఆ వో గచ్ఛాతి పృతృదో॑ వసి॒ష్ఠః ॥ 306

1. వసిష్ఠాగస్త్యో, 2. విశఆజభార, 3. ఉతసిమైత్రా, 4. మనసోధిజాతః, 5. ప్రకేతఉభయ, 6. దానఉత,

7. కుమ్భరేతః, 8. మానఉదియా, 9. మానాఆవో. [వ్రా.ప్ర.]

సూక్తము—33

ఋషి — మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు, 10-14-వశిష్ఠుని పుత్రులు*
దేవత—వసిష్ఠపుత్రగణము లేక ఇంద్రుడు, 10-14-వశిష్ఠుడు†

(1) గద్యము॥

శ్వేతవర్ణముఁ గర్మపూరకము నగు దక్షిణభాగమందుఁ జూడఁగలరులు మము హర్షితులుగాఁ జేసిరి. నేను బైనుండి లేచునమయమున లోక మంతట నిట్లు చాటుము! వసిష్ఠగణము మా చెంతనుండి దూరముగాఁ దొలఁగకుండుఁగాక! ॥

298

(2) గద్యము॥

వసిష్ఠపుత్రగణము చమనస్థసోమపాయినీ నుగ్రుఁడగు నింద్రుని దూరమునుండి పాశాదులను దిరస్కరించుచు సోమముద్వారా తెచ్చెను ॥

299

(3) గద్యము ॥

ఇట్టులనే వారు సుఖముగా నదులను దాటఁగల్గిరి. భేదుఁ డనువానిని జంపఁగలిగిరి. ఓ వసిష్ఠగణమా! యిట్టులనే దశజన రాజుతో జరిగిన యుద్ధమున మీ మంత్ర బలముచేతనే యింద్రుడు సుదాసరాజును రక్షింపఁగలిగెను ॥

300

(4) గద్యము॥

ఓ మనుష్యులారా! మీ స్తోత్రముద్వారా పితృదేవతలు తృప్తి నొందుదురు. నేను రథాక్షములను క్షయ మొనర్చెదను. ఓ వసిష్ఠగణమా! మీ శక్వరీ ఋక్కు-శ్రేష్ఠ శబ్దములవలన నింద్రబలమును సంపాదించినది. ఓ వసిష్ఠగణమా! మీరు క్షీణులు కాకూడదు ॥

301

* వ్యాకర్మణిలో (7వ సంపుటము. 115వపుట) నీ సూక్తమునకు ఋషి “వసిష్ఠ శ్రవణము” అనియు ఋషి దేవతలపట్టికలుగల 15b సంఖ్యగల సంపుటములో “వశిష్ఠుడు వానిపుత్రులు (10-14)” అనియుఁగలదు.

† వ్యాకర్మణిలో (7వ సంపుటము) దేవత “వసిష్ఠపుత్రగణము” గాను, 15b సంఖ్యగల సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “వశిష్ఠపుత్రులు, వశిష్ఠుడు”గాను వ్యాయఁబడియున్నది.

(5) గద్యము॥

జాతతృష్ణులు, రాజపరివృతులు, వృష్టిపౌర్ణులు నగు వసిష్ఠగణములు దశరాజుతో† జరుగు యుద్ధమున నాదిత్యునివలె నిందుని నూర్ధ్వముగ నుత్థాపితునిగ నొనర్చిరి. స్తుతికారి యగు వసిష్ఠుని స్తుతిని నిండుఁడు వినెను. రాజులకై విస్తీర్ణలోకము నొసంగెను ॥ 302

(6) గద్యము॥

గోప్రేరకమగు దండము మాట్కి భరతగణము (శత్రువులయందు) పరిచ్చిన్నానల్ప సంఖ్యాకమై యున్నది. అనంతరము వసిష్ఠుఁడు మాకుఁ బురోహితుఁ డయ్యెను. తృప్తులకుఁ బ్రజావృద్ధి యగుట మొదలిడెను ॥ 303

(7) గద్యము॥

ముగ్గురు జనులు భువనమందు జలమును బుట్టింతురు. వారికి జ్యోతిష్ పరముఖులును నార్యులును నగు ముగ్గురు జనులు గలరు. దీప్తిమంతు లగు నా ముగ్గురు నుషన్మున వయన మొనర్తురు. వసిష్ఠుఁడు వారి నందరిని నెరుంగును ॥ 304

(8) గద్యము॥

ఓ వాసిష్ఠగణమా! మీ స్తోమము సూర్యజ్యోతివలెఁ బ్రకాశిత మగును. మీ మహిమ సముద్రము వలె గంభీరమైనది. మీ స్తోమము వాయువేగమువలె నన్యు ననుగమించుట కశక్యమైనది ॥ 305

† దశరాజ యుద్ధమిది. సుదాసుఁ డనువాఁడు వశిష్ఠునిద్వారా యింద్రుని సహాయమును బడసెనట. ఆర్యులు మొదట నార్యావర్తమునకు వచ్చినపు డిచ్చటనున్న యాదిమ నివాసులతోఁ జేసిన యుద్ధమిచ్చట వర్తింపఁ బడినదని కొందఱు హింపచున్నారు. లోకమాన్యుఁడు (బాలగంగాధరతిలక్) (x. 120-6)మంత్రములో వర్తింపఁబడిన యంధకారరాక్షసులతోఁజేసిన యుద్ధమే యీరీతిగ వర్తింపఁబడెనని యభిప్రాయపడెను. ఇంక నీ విషయమునుగూర్చి యిట్లువాసి. “రామాయణమునకు నైతిహాసికముల యాధార మేమైన కలదా? యని విచారించవలసియున్నది. రామాయణమునఁ బ్రతి సూక్ష్మవిషయమున కేదియో యొక చిన్నబ్రతిహాసిక విషయ ముండితీరవలయును. రామాయణకవి వైదికగాథలనుండి కొన్ని చిన్నచిన్న యంశములను గ్రహించి మూలమునందు నైతిహాసముగ నున్న ప్రధానాంశములతో సమ్మిళితము కావించి రామాయణకథ నర్లనని తెలియుచున్నది. దశరాజయుద్ధమందు సుదాసుఁడు అయజ్వలగు పదిమంది రాక్షసరాజులతోఁ బోరాడవలసి వచ్చె ననియు ఋగ్వేదమందుఁ జెప్పఁబడెను. వేదమందుఁ జెప్పఁబడిన యీపదిమంది రాజులె రామాయణ మందు పదితలలు కలిగిన యొక్కరావణుఁడుగ వర్తింపఁబడెను. రావణునితమ్ముఁడు కుంభకర్ణుఁడు యెడ తెగక యారునెలలు నిద్రపోవుచుండుననుట ద్రువమండల దీర్ఘరాత్రిని సూచించుచున్నది” అని యే మేమో వ్రాసిరి. ఈ యంశమును బెద్దలు విచారించెదరుగాక! (నే. వేం. న. శా.)

(9) గద్యము॥

ఆ వసిష్ఠగణము హృదయజ్ఞానమువ్వాచా తిరోహిత సహస్రశాఖలుగల సంసారమందుఁ
దిరుగుదురు. వారు యమకర్తృకమగు విస్తృతవస్త్రమును వయన మొనర్చుచు నప్పరో
గణములయొద్దకుఁ బోయిరి ॥

306

(10) గద్యము॥

ఓ వసిష్ఠగణమా! విద్యుత్తువలె స్వీయజ్యోతిస్సును బరిత్యజించునపుడు మిత్రుఁడు,
వరుణుఁడు మిమ్ములను జూచియున్నారు. అగస్త్యవాసస్థానమునుండి మి మ్మెప్పుడు
కొని తెచ్చిరో! యప్పుడు మీ కౌక్కటియే జన్మము ॥

307

(11) గద్యము॥

మరియు నో వసిష్ఠుఁడా! నీవు మిత్రావరుణుల పుత్రుఁడవు! ఓ బ్రాహ్మణుఁడా! యూర్హి
మనస్సునుండి నీవు పుట్టితివి! మిత్రావరుణుల రేతస్సు స్కలన మైనది. విశ్వ దేవ
గణము దైవ్యస్తోత్రముద్వారా పుష్కరమధ్యమందు నిన్ను ధరించిరి ॥

308

(12) గద్యము॥

ప్రకృష్టజ్ఞానసంపన్నుఁడగు వసిష్ఠుఁ డుభయలోకములు తెలిసికొని సహస్రదానుఁడో!
సర్వదానవిశిష్టుఁడో! యయ్యెను. యముఁ డొనరించిన విస్తృతవస్త్రమును వయనముఁ
జేయుద మను నిచ్చచే వసిష్ఠుఁ డూర్హినినుండి పు దైను ॥

309

(13) గద్యము॥

“యజ్ఞమందుఁ బుట్టిన మిత్రావరుణులు స్తుతులచేఁ బ్రార్థింపఁబడినవారై కుంభమధ్యమున
నొక్కమారు రేతఃపతనమును గావించిరి. అనంతరము మధ్యనుండి మానము
ప్రొదుర్భూత మయ్యెను. ఋషి దానివలనఁ బుట్టినాఁడు” అను ప్రతీతి కలదు ॥

310

(14) గద్యము॥

ఓ ప్రతృద్గణమా ! వసిష్ఠుడు మీ నికటమునకు వచ్చినాడు. నీవు ప్రసన్న
మనస్సుగలవాడ వగుటకుఁ బూజ నొనర్చుము! వాఁ డగ్రవర్తియై
యుక్తధారియు, సోమధారియు, బ్రస్తరాభిషవణకారియు నగు నీను
ధరించును. మరియు వస్తవ్యవాచన మొనర్చును ॥

311

అనువాకః—3, సూక్తమ్—34

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—విశ్వేదేవాః, 16-అహిః, 17-అపిర్బుధ్నః

ఛందః—ద్విపదావిరాట్, 22-25-త్రిష్టుప్

(1) ప్ర కృతై¹తు దేవీ¹మసీషా¹ అస్మాత్

సతష్టో¹ రథో¹ న వాజీ¹ ॥

307

(2) విదుః¹ వృథి¹వ్యా ది¹వో జనిత్రం¹

శృణ్వంత్యై¹పో¹ అధ¹ క్షర¹స్త్రీః ॥

308

(3) ఆపశ్చిద¹వై పిన్వ¹స్త్ర¹ పృథ్వీ¹ర్వృత్రే¹షు

కూరా¹ మంస¹స్త ఉగ్రాః¹ ॥

309

1. మసీషా² అస్మాత్, 2. పో² అధ, 3. పిన్వస్త్ర. [వా.ప్ర.]

(4) ఆ ధూ॒ష్ట॑వై॒ దధా॑తాన్వనిన్దో॒

స ప॒జీ॒ హి॑రణ్యబాహుః ॥

310

(5) అ॒భి పృ॑స్థా॒హే॒వ య॑జ్ఞం యా॒తే॒వ

ప॒త్నీన్ త॑న్మనా హి॒నో॒త ॥

311

(6) త॑న్మనా స॒మత్స॑ హి॒నో॒త య॑జ్ఞం

దధా॑త కే॒తుం జనా॑య వీ॒రమ్ ॥

312

(7) ఉ॒ద॒స్య కు॑ష్మాద్ భాను॒ర్నార॑

విభ॑ర్తి భా॒రం పృ॑థి॒వీ న భూ॑మ ॥

313

(8) హ్వా॒యామి దే॒వాగ్ం¹ అ॒యాతు॑రగ్నే

సా॒ధన్న॑తే॒న ధి॑యం దధామి ॥

314

1. దే॒వాగ్ం¹ అ॒యాతు. (ప్రా.ప్ర.)

(9) అభి॑ వో॑ దే॒పీం॑ ధి॒యం॑ దధి॒ధ్వం॑ ప్ర॒ వో॑

దే॒వ॒త్రా వా॑చం॒ కృ॑ణుధ్వమ్ ॥

315

(10) ఆ చ॑ష్ట॒ ఆ॒సాం॑ పా॒తో స॒దీ॒నాం॑

వరు॑ణ॒ ఉ॒గ్రః॑ స॒హ॒స్ర॑చ॒క్షైః ॥

316

(11) రా॒జా రా॒ష్ట్రానాం॑ పే॒తో స॒దీ॒నాను॑త॒మన్మై॑

క్ష॒త్రం వి॒శ్వా॒య ॥

317

(12) అ॒వి॒ష్టో అ॒స్మాన్ వి॒శ్వాసు॑ వి॒క్ష్య॒ద్యం॑

కృ॒తోత॑ శం॒సం॑ ని॒వితో॑న్ః ॥

318

(13) వ్యే॒తు ది॒ద్యుద్ ది॒వి॒షామ॑శే॒వా

యు॒యోత॑ వి॒ష్వగ్ర॑ప॒స॒నూనా॑మ్ ॥

319

1. ఆ చ॑ష్ట॒ఆ॒సాం, 2. వరు॑ణ॒ఉ॒గ్రః. (వ్రా.ప్ర.)

(14) అవి¹న్నో¹ అగ్ని¹ర్హవ్యాన్న¹మో¹భిః

ప్రే²ష్టో² అస్మా² అధాయి² ప్రో²మః ॥

320

(15) సజ్జా¹రే¹వే¹భి¹ర¹పా¹ం న¹పా¹తం

సఖా¹యం కృ¹ధ్వం శి¹వో¹ నో¹ అస్తు ॥

321

(16) అజ్ఞా¹ము¹త్తై¹రహి¹ం గృ¹ణీ¹షే

బు¹ధే¹న¹వీ¹నా¹ం ర¹జః¹సు¹ పీ¹దన్ ॥

322

(17) మా¹ శి¹నో¹హి¹ర్బు¹ధో¹న్వి¹ రి¹షే¹ ధా¹న్మా¹ య¹జ్ఞో¹

అ¹స్య¹ సి¹ధదృ¹తా¹యోః ॥

323

(18) ఉ¹త¹ నో¹ ఏ¹షు¹ నృ¹షు¹ శ్ర¹వో¹ధుః¹ ప్ర

రా¹యే¹ య¹స్తు¹ శ¹ర్ధ¹నో¹ః¹ అ¹ర్యః ॥

324

1. అవి¹న్నో¹ అగ్ని¹, 2. ప్రే²ష్టో² అస్మా² అధాయి², 3. మా¹నో¹హి¹ర్బు¹ధో¹న్వి¹, 4. య¹జ్ఞో¹ అస్య¹,

5. ఉ¹త¹ న¹ఏ¹షు¹, 6. శ¹ర్ధ¹నో¹ అర్యః (వా.ప్ర.)

(19) తపన్తి శత్రుం స్వర్ణభూమా

మహానేనాసో¹ అమేభిరేషామ్ ॥

325

(20) ఆ యన్నః పత్నిర్గమన్త్యచ్చా త్వష్టా

సుపాణిర్దధాతు వీరాన్ ॥

326

(21) వ్రతి నః స్తోమం త్వష్టా జుషేత

స్యాదన్మే² అరమతిర్వసూయః ॥

327

(22) తా నో రాసన్ రాతిషాచో వసూన్యా రోదసి వరుణానీ శృణోతు ।

ఎదూత్రీభిః సుశరణో నో³ అస్తు త్వష్టా సుదత్రో వి దధాతు రాయః ॥

328

(23) తన్నో రాయః పర్వతాస్తన్న⁴ ఆవస్తద్ రాతిషాచ ఓషధీరుత ద్యౌః ।

వనస్పతిభిః పృథివీ సజోషా⁵ ఉభే రోదసి పరి పాసతో నః ॥

329

1. నేనాసో¹ అమే, 2. దన్మే² అరమతి, 3. నో³ అస్తు, 4. పర్వతాస్తన్న⁴ ఆవస్తద్ రాతిషాచ ఓషధీ, 5. సజోషా⁵ ఉభే, (వ్రా.ప్ర.)

(24) అను తద్వర్షి రోదసి జహతామను ద్యుక్షో వరుణ¹ ఇన్ద్రసఖా ।

అను విశ్వేషమరుతో యే సహసో రాయః స్యామ ధరుణం ధియధైః ॥

330

(25) తన్న² ఇన్ద్రో వరుణో మిత్రో³ అగ్నిరావ ఓషధీర్వనినో జుషన్త ।

శక్రన్ త్వామ మరుతామపస్థే యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః ॥

331

అనువాకము—3, సూక్తము—34

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుఁడు

దేవత—విశ్వే దేవగణము, 16-అహి, 17-అహిర్బుధ్వుఁడు*

(1) గద్యము॥

దీప్తము, నభీష్టప్రదస్తుతి, వేగవంతము, సంస్కృతము నగు రథమువలె మా
చెంతనుండి దేవతలకడకుఁ జనుము! ॥

312

(2) గద్యము॥

క్షరణశీల మగు జలముయొక్కయు స్వర్గభూములయొక్కయు నుత్పత్తి తెలిసినది.
మఱియు స్తుతి నాలింపుము! ॥

313

1. వరుణాఽఇన్ద్రో, 2. తన్నఽఇన్ద్రో, 3. మిత్రోఽఅగ్నిరావఽఓషధీ. (ప్రా.ప్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (7వ సంపుటము. 119వ పుట) నీ సూక్తమునకు దేవత “విశ్వేదేవగణము” గాను, ఋషి
దేవతల పట్టికలు గల 16b సంఖ్యగల సంపుటములో “విశ్వేదేవగణము, అహిర్బుధ్వుఁడు” గాను
బేర్కొనఁబడినది.

(3) గద్యము॥

వి స్తీర్ణజలము నిండు నాప్యాయితగఁ జేయును. ఉపద్రవము వచ్చినపు డుగ్రశూరగణము
వానిని స్తుతి సేయును ॥

314

(4) గద్యము॥

వాని కిభిముఖముగ నశ్వములను రథాగ్రమునందుఁ గూర్చుఁడు! ఇంద్రుఁడు వజ్రధారి.
సువర్ణమయ హస్త విశిష్టుఁడు ॥

315

(5) గద్యము॥

యజ్ఞాభిముఖముగఁ జనుఁడు! జనులారా! గంతవృత్తివలె మీరు యజ్ఞమార్గమునఁ
జనవలయును ॥

316

(6) గద్యము॥

సంగ్రామమునకు స్థిరముగఁ జనుఁడు! లోకమునకై ప్రజ్ఞాపకముఁ బాపవారము నగు
యజ్ఞము నాచరింపుఁడు! ॥

317

(7) గద్యము॥

ఈ యజ్ఞబలమునుండి సూర్యుఁడు పుట్టెను. పృథివి యెట్లు భూతగణముల భారమును
వహించునో! యట్లు సూర్యుఁడు యజ్ఞభారమును వహించుచున్నాఁడు ॥

318

(8) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! యహింసాది నియమములుగల యజ్ఞములద్వారా మనోరథముల నిండించు
దేవతలఁ బిలుచుచున్నాను. వారికై యజ్ఞములను జేయుచున్నాను ॥

319

(9) గద్యము॥

ఓ జనులారా! మీరు దేవతల నుద్దేశించి దీప్తకర్మ లుద్ధరింపుడు! స్తుతులఁ జేయుడు! ॥ 320

(10) గద్యము॥

ఉగ్రసహస్రచక్షు వగు వరుణుఁ డీ నదీజలమును దర్శించుఁగాక! ॥ 321

(11) గద్యము॥

వరుణుడు రాష్ట్రమునకు† రాజు. నదీరూపుడు. వాని బల మవారితము. సర్వతో గామి ॥ 322

(12) గద్యము॥

ఓ దేవగణనూ! యందఱి ప్రజలలోను మమ్ము రక్షింపుము! నిందాకరణేచ్ఛ లగు శత్రువులను దీప్తిరహితులుగా నొనర్చుము! ॥ 323

(13) గద్యము॥

అసుఖజనకులగు శత్రువుల యాయుధములు నాలుగు దిక్కులకుఁ జెదరిపొవుఁగాక!
ఓ దేవతలారా! శరీరపాపమును మానుండి వేరుగాఁ జేయుడు! ॥ 324

(14) గద్యము॥

హవ్యభోజి యగు నగ్ని నమస్కారముద్వారా ప్రియతముఁ డగును. వాడు మాకు రక్షఁ జేయును. మేము వానిని స్తుతించెదము ॥ 325

†రాష్ట్రమునకు రాజు—ఈ కాలమునఁ బ్రత్యేకరాష్ట్రములుగాఁ గొన్ని కలవనుట కిది నిదర్శనము. ఇంక నైతరేయ బ్రాహ్మణము వరుణప్రస్తావమున రాజ్యవిభాగము లిట్లు కలవు. స్వరాజ్యము, వై రాజ్యము, పారమేష్ఠ్యము, రాజ్యము, మహారాజ్యము, ఆధిపత్యము మొదలగునవి కలవు. వీని వివరణములు వేరొక సందర్భమున లిఖింపఁబడినవి—(నే.వేం.న.శా.)

(15) గద్యము॥

దేవతలకు సహచరుండగు నపాత్తుని సఖునిగాఁ జేసికొనుము! వాఁడు మాకు మంగళకరుఁ
డగును ॥

326

(16) గద్యము॥

మేఘాహంతృ నదీస్థానమునందున్న జలజాతమందుఁ గల యగ్ని స్తోత్రములచే
స్తుతింపుము! ॥

327

(17) గద్యము॥

అహిర్బుధ్నుఁడు మమ్ము హింసకుల హస్తములలోఁ బెట్టకుండునుగాక! యజ్ఞకర్తలయొక్క
యజ్ఞములు క్షీణములు కాకుండుఁగాక! ॥

328

(18) గద్యము॥

దేవత లీ లోకమునకై యన్నమును ధరింతురు. ధనమున కుత్సహించుచున్న శత్రువులు
వెడలుదురు ॥

329

(19) గద్యము॥

ఆదిత్యుఁడు భూతగణము నెట్లు తపింపఁజేయునో! †మహాసేనాసహితమగు రాజసమూహము
వారి బలముచే నెట్లు శత్రువులను దపింపఁజేయును ॥

330

† మహాసేనాసహితమగు రాజసమూహము—రాజ్యసంరక్షణార్థము రాజులు మహాసేనలను బోషించుచుండిరి.
తద్వారా శత్రువులను దాధలు పెట్టుచుండి రనుట కీ మంత్రార్థము నిదర్శనము. (నే.వేం.న.శా.)

(20) గద్యము॥

దేవపత్నులు మా కభిముఖముగ వచ్చెదరు. కాబట్టి యుత్తమ హస్తములు గల త్వష్ట
మాకు వీరపుత్రుల నిచ్చుఁగాక! ॥

331

(21) గద్యము॥

త్వష్ట మా స్తోత్ర సేవజేయునుగాక! పర్యాప్తబుద్ధిగల త్వష్ట మాగురించి
ధనకాముఁ డగును ॥

332

(22) గద్యము॥

దానదక్ష లగు దేవపత్నులు మా కౌసంగుట కేమిదలచిరో! యది యిచ్చెదరుగాక! దానిని
ద్యావాప్యథ్వులు, వరుణానియు† వినెదరుగాక! కళ్యాణకర దానవిశిష్టఁడును ద్వష్టయు
నుష్కదవములను నివారించు దేవపత్నులతో సుశరణప్రసవ లగుదురు ॥

333

(23) సీ॥ పర్వతపంక్తి మా పరమధనంబును నంచితరీతిఁ బాలించుఁగాక!

దేవపత్నులు దాన దీప్తితోఁగూడి తా మెసఁగు నా ధనము రక్షింతుగాక!

నోషధీతతు లెల్ల నుచితరీతిని బూని కరము దానిని భద్రపరచుఁగాక!

ద్యౌలోకమును దాని ద్యుతి వెలింగెడున ట్లమేయ సంతృప్తితోఁ జేయుఁగాక!

గీ॥ నల వనస్పతి సహితమౌ సంతరిక్ష

భాగమును నా ధనంబుఁ గాపాడుఁగాక!

దివియు భూమియు మా కిల దివ్యరక్ష

నొసఁగుదురుగాక! సంతతోత్సాహ మొంది॥

334

(24) గద్యము॥

మేము ధారుణీ ధనమున కాధారుల మగుచుము. విస్తీర్ణ ద్యావాభూములు దాని ననుమో
దించునుగాక! దీప్తికి నాధారభూతుం డగు నింద్రుఁడు, సఖుఁ డగు వరుణుఁడు, దాని
ననుమోదింతురుగాక! ఎవరు పరాజయమును గావించురో! యా మరుత్తు
లనుమోదింతురుగాక! ॥

335

(25) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు, వరుణుడు, మిత్రుఁడు, నగ్ని, నీరు, నోషధులు, వృక్షగణము, మా నిమి త
మి సోత్రముల సేవింతురుగాక! మరుద్గణముల సమీపముననుండి మేము సుఖముగ
నుండెదము. మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతిచ్వారా పరిపాలింపుఁడు! ॥

336

సూక్తమ్—35

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

ఛందః—త్రిష్టుప్, 19— త్రిపదా విరాట్, 20—ద్విపదా విరాట్

(1) శం న¹ ఇన్ద్రాగ్ని భవతామవో¹భిః శం న ఇన్ద్రావరుణా రాతహవ్యా ।

శమిన్ద్రాసోమా సువితాయ శం యోః శం న ఇన్ద్రాపూషణా వాజసాతో ॥

332

(2) శం నో భగః శము నః శంసో² అస్తు శం నః పురంధిః శము సస్తు రాయః ।

శం నః సత్యస్య సుయమస్య శంసః శం నో అర్యమా పురుజాతో అస్తు ॥

333

1. శం న¹ ఇన్ద్రా, 2. శంసో² అస్తు. [వా.ప్ర.]

(3) శం నో¹ ధాతా శము² ధర్తా నో¹ అస్తు శం న ఉరూచీ భవతు స్వధాభిః ।

శం రోదసీ³ బృహతీ శం నో² అద్రిః శం నో¹ దేవానాం సుహవాని సస్తు ॥

334

(4) శం నో¹ అగ్నిర్ద్యౌతిరసికో³ అస్తు శం నో¹ మిత్రావరుణావశ్వినా⁴ శమ్ ।

శం నః సుకృతాం సుకృతాని సస్తు శం నః ఇషిరో అభి వాతు వాతః ॥

335

(5) శం నో¹ ద్యావాపృథివీ పూర్వాహూతౌ శమన్తరక్షం దృశయే నో⁶ అస్తు ।

శం నః⁷ ఓషధీర్వనినో భవస్తు శం నో¹ రజసస్పతిరస్తు జిష్టుః ॥

336

(6) శం న ఇన్ద్రో¹ వసుభిర్దేవో² అస్తు శమాదిత్యేభిర్వరుణః సుశంసః ।

శం నో¹ రుద్రో రుద్రేభిర్జలా³షః శం న స్వస్థా గ్నాభిరిహ శృణోతు ॥

337

(7) శం న సోమో భవతు బ్రహ్మ శం నః శం నో¹ గ్రావాణః శము సస్తు యజ్ఞాః ।

శం నః స్వరూపాం మితయో భవస్తు శం నః ప్రస్వగః శమ్యస్తు వేదిః ॥

338

1. ధర్తా నో² అస్తు శం న ఉరూచీ, 2. శం నో² అద్రిః, 3. రసికో² అస్తు, 4. విశ్వినాశమ్,

5. శం న ఇషిరో, 6. నో² అస్తు, 7. శం న ఓషధీ. [బ్రా.ప్ర.]

శం నః పర్వతా ధ్రువయో భవన్తు శం నః సింహః శము నన్యైవః ॥

(9) శం నో అదితిర్భవతు ప్రతేభిః శం నో భవన్తు విమరుతః స్వరాః ।

శం నో విష్ణుః శము శివః నో అస్త్ర శం నో భవిత్రం శమ్వస్తు వాయుః ॥

(19) శం నో దేవః న వితా త్రాయమాణః శం నో భవన్తాపసో విభాతీః ।

శం నః పర్జన్యో భవతు ప్రజాభ్యః శం నః క్షీత్రన్య పతిరస్తు శంభుః ॥

(11) శం నో దేవా విశ్వదేవా భవస్తు శం సరస్వతీ సహ ధీభిరస్తు ।

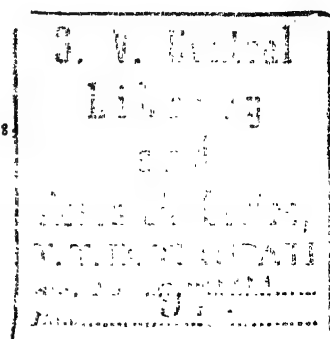
శమభిషాచః శము రాతిషాచః శం నో దివ్యాః పార్థివాః శం నో 4అప్యాః ॥

(12) శం నః సత్యస్య పతయో భవన్తు శం నోఽ అర్హంతః శము నన్త గావః :

శం నః ఋభవః సుకృతః సుహస్తాః శం నో భవన్తు పితరౌ హవేషు ॥

1. సూర్యుడగుచజ్జెడఉదేతు, 2. మరుతాః, 3. పుషా నోఽఅసు, 4. శం నోఽఅప్యః

పి. శం నో¹అర్వ¹నః, రి. శం న¹ఋ¹భవః. [ప్రా.ప్ర.]

(13) శం నో¹ అజ ఏకపాద్ దేవో ఆస్తు శం నో² హిరుచ్ఛద్వ్యగః³ శం సముద్రః ।

శం నో⁴ అపాం సపాత్ పేరుస్తు శం నః పృశ్నిర్భవతు దేవగోపా ॥

344

(14) ఆదిత్యా రుద్రా వసవో జుషన్తేదం బ్రహ్మ⁴ క్రియమాణం నవీయః ।

శృణ్వస్తు నో దివ్యాః పార్థివాస్తో గోజాతా ఉత యే యజ్ఞయాసః ॥

345

(15) యే దేవానాం యజ్ఞయా యజ్ఞయానాం మనోర్యజత్రాః అమృతాముతజ్ఞాః ।

తే నో⁷ రాసన్తామురుగాయమద్య యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

346

*(16) శంవతీః పారయంత్యేతే రం పృచ్ఛంతి వచో యుజా ।

అభ్యారం తం యమాకేతుం య ఏవేదమితి బ్రవన్ ॥

347

*(17) భాసాకేతుం సప్రస్తుతం భారతీర్భహ్మవర్ధనీః ।

సంజానానా మహీ మాతా య ఏవేదమితి బ్రవత్ ॥

348

1. శం నో¹ అజ ఏకపాద్దేవో² ఆస్తు, 2. బుద్వ్యగః³ శం, 3. శం నో⁴ అపాం, 4. బ్రహ్మ క్రియమాణం,

5. గోజాతా ఉతయే, 6. యజత్రా అమృతాముతజ్ఞాః, 7. సన్తామురుగా. [వ్రా.ప్ర.]

* 16వ ఋక్కుమొదలు 21వ ఋక్కువరకు గల మంత్రములు పరిశిష్టములుగా గొన్ని వ్రాతపత్రములలో గలవు. ఇవి “శ్లోల” మంత్రములని కొందరు భావించిరి.

*(18) ఇంద్రస్తం కిం విభుం ప్రభుం భానునేయం సరస్వతీం ।

యేన సూర్యమరొచయద్యేనేమే రోదసి ఉభే ॥

349

*(19) జుషస్వాగ్నే అంగిరః కాణ్వం మేధాతిథిమ్ ।

మా త్వా సోమస్య బుభుహత్ సుతస్య మధుమత్తమః ॥

350

*(20) త్వమగ్నే అంగిరః శోచస్య దేవపితమః ।

ఆ శంతమ శంతమాభిరభిష్టిభిః శాంతిః స్వప్తిమకుర్వత ॥

351

*(21) శం నః కనిక్రదద్ దేవః పర్జన్యో అభి వ్సతు ।

శం నో ద్యావాపృథివీ శం ప్రజాభ్యః శం న ఏధి ద్విపదే శం చతుష్పదే ॥

352

ఇతి

పంచమోఽష్టకే తృతీయోఽధ్యాయ

స్సమాప్తః

* ఇవి పరిశిష్ట మంత్రములుగాఁ గొన్ని వ్యాకృత్యులలోఁ గలవు. ఇవి “ఖిల” మంత్రములని కొందఱు భావించిరి. కొన్ని వ్యాకృత్యులలో 16-17-18-19 ఋక్కులుమాత్రమే యుండఁగా మరికొన్ని వ్యాకృత్యులలో 20-21 ఋక్కు లధికముగాఁ గలవు.

సూక్తము—35

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—విశ్వ దేవగణము

(1) గద్యము॥

ఓ యింద్రాగ్నులారా! రక్షాద్వారా! మాకు శాంతి ప్రదులు కండు! ఓ యింద్రావరుణులారా!
 యజమానుడు హవ్యము నిచ్చుచున్నాడు. మీరు మాకు శాంతిని గళ్యాణమును
 నొసంగుడు! ఇంద్రుడు పూషణుడు మాకు శాంతిని సుఖమును
 నొసంగుత! ॥

337

(2) గద్యము॥

భగుడు మాకు శాంతిప్రదు డగును. నరాశంసుడు మాకు శాంతిప్రదుడగును.
 ధనమంతయు మాకు శాంతి నిచ్చును. ఉత్తమ యమసహిత సత్యవచనము
 మాకు శాంతిప్రద మగును. పెక్కుమారులు ప్రాదుర్భూతుం డగు
 నర్యముడు శాంతిప్రదు డగును ॥

338

(3) గద్యము ॥

ధాత మాకు శాంతిప్రదు డగును. భరించెడి వరుణుడు మాకు శాంతిప్రదు డగును.
 †ధివర్తగమనముగల పృథివి యన్నముతోగూడ మాకు శాంతిప్రద యగును.
 గొప్పవి యగు ద్యావాభూములు మాకు శాంతిప్రద లగును. పర్వతములు,
 దేవతాగణము, నుత్కృష్టస్తుతులు, మాకు శాంతి నిచ్చును ॥

339

(4) గద్యము॥

జ్యోతిర్ముఖం డగు నగ్నియు, మిత్రావరుణులు, నశ్విద్యయము, మాకు శాంతి నిచ్చెదరు.
 పుణ్యకారులయొక్క పుణ్యకర్మయు గమనతీరుం డగు వాయువు మానిమిత్తము
 శాంతిని వహించుట కుండెదరుగాక! ॥

340

† ధివర్తగమనము = వివర్తగమనము

(5) గద్యము.

మొదటఁ బిలిచినతోడనే ద్యావాభూములు శాంతిప్రద లగుఁగాక! అంతరిక్షము
దర్శనార్థమై మాకు శాంతిప్రద మగుఁగాక! ఓషధులు, వృక్షములు, మాకు
శాంతిప్రద లగును. జయశీలుం డగు లోకపతి మాకు శాంతిప్రదుఁ డగును॥

341

(6) గద్యము॥

దేవుండగు నిందుండు వసుగణముతో మాకు శాంతి నొసంగును. శోభనస్తుతి
సహితుం డగు వరుణుం డాదిత్యగణముతోఁగూడ మాకు శాంతి నొసంగును.
రుద్రదేవుండు రుద్రగణముతోఁగూడ మాకు శాంతి నొసంగును. దేవ
పత్నులతోఁగూడ త్వష్ట మాకు శాంతి నొసంగును. యజ్ఞమందు
పీఠెల్లరును మా స్తోత్రముల నాలకించెదరుగాక! ॥

342

(7) గద్యము॥

సోమము మాకు శాంతి నొసంగుఁగాక! స్తోత్రము శాంతిప్రద మగును. ప్రస్తరగణము,
యజ్ఞము, చూపపరిమాణము, మాకు శాంతిప్రదము లగును. ఓషధిగణము, వేదియు
శాంతిప్రదము లగును ॥

343

(8) గద్యము॥

విస్తీర్ణ తేజస్కుం డగు సూర్యుండు మాకు శాంతి కలుగుటకై యుదయించును. నాలుగు
మహాదిక్కులు, స్థిరపర్వతములు మాకు శాంతి నొసంగును. నదీసమూహము, జలము,
మా శాంతికై యుండును ॥

344

(9) గద్యము॥

అదితి కర్మద్వారా మాకు శాంతి నొసంగును. శోభనస్తుతిసహితులగు మరుత్తులు మాకు
శాంతిప్రదు లగుదురు. విష్ణువు శాంతిప్రదుఁ డగుఁగాక! పూషణుండు మాకు శాంతి
ప్రదుఁ డగును. అంతరిక్షము, వాయువును, మాకు శాంతిప్రదలు ॥

345

(10) గద్యము॥

సవితృదేవుడు రక్ష నొనర్చుచు మాకు శాంతిప్రదుఁ డగును. తమో నివారక మగు
నుషస్సమూహము మాకు శాంతిని బ్రసాదించును. పర్జన్యుడు ప్రజలకై
శాంతిప్రదుఁడై యుండును! శ్రేతపతి యగు శంభువు మాకు
శాంతిప్రదుఁ డగును॥

346

(11) గద్యము॥

ద్యుతిమంత మగు విశ్వదేవగణము మాకు శాంతిప్రద మగును. సరస్వతి కర్మసహితయై
మాకు శాంతిప్రద యగును. యజ్ఞసేవకులు దానదక్షులు మాకు శాంతిప్రదు లగుదురు.
భూలోకము, వ్యోలోకము, నంతరిక్షలోకము, వీనియందుఁ బుట్టిన
వన్నియు మాకు శాంతిప్రదము లగును ॥

347

(12) గద్యము

సత్యమును బరిపాలించెడి దేవతలు మాకు శాంతి నొసంగెదరు. అశ్వములు, గోవులు,
మాకు సుఖము నొసంగును. సుకర్మకరులు, సుహస్తులు నగు ఋభువులు శాంతిప్రదు
లగుదురు. స్తుతించినచో మా పితృగణము మాకు శాంతి నొసంగెదరు ॥

348

(13) గద్యము॥

అజయు, నేకపాదయు నగు దేవత మాకు శాంతిప్రద యగును. అవిర్బుద్ధ్యుదేవత మాకు
శాంతిప్రద యగును. సముద్రుడు మాకు శాంతిప్రదుఁ డగును. ఉపద్రవములఁ
బోఁగొట్టెడి యపానపాత్తు మాకు శాంతిప్రదుఁ డగును. దేవపాలిక యగు
పృథ్వి మాకు శాంతిప్రద యగును ॥

349

(14) గద్యము॥

నే నీ నూతనస్తోత్రమును జేయుచుంటిని. ఓ యాదిత్యగణమా! రుద్రగణమా! వాయుగణమా!
మీరు దీనిని సేవింపుడు! ద్యోలోకభవము, పార్థివము, పృథ్విజాతమును
యజ్ఞార్హులగు వారందరును మా యాహ్వానమును నాలకింతురు ॥

350

(15) గద్యము॥

యాజ్ఞార్హులగు దేవతలకు సైతము యజనీయులును, మనువునకు, నజునికినిగూడ యజనీయులై
మరణరహితు లగు నే దేవతలు గలరో! వార లిపుడు మాకు బహుకీర్తివంతులగు పుత్రులను
నిచ్చెదరుగాక! వారు మమ్ము స్వస్తి వ్వారా పరిపాలింతురుగాక! ॥ 351

(16)† ప॥ పారము ముట్టిన శంవతి

వారక పృచ్ఛింవె నొకట బ్రాజితమౌ న
భ్యారంతము పగిది యముని
ధీరత నాయుఃపరిమేతి తేజరిల రహిన్ ॥ 352

(17)† గీ॥ బ్రహ్మవర్ధిని యైనట్టి భారతి తన

భాసమానకేతనములపగిది వేద
మీ సమస్త సృష్టిని వెల్గి యాడిత మగు
మహితశక్తిని బ్రవృద్ధ మగునుగాక! ॥ 353

(18)† గీ॥ ఇంద్రవిభులైన భానుఁడు నిష్టపూర్ణ

మా సరస్వతి లోదసి నలంఘించి
నూర్మ్యుఁ దేజరిల్లఁగఁజేయ నార్య దీప్తి
వంతమై వెల్గుఁగాపుతఁ బ్రథిత మౌచు ॥ 354

(19)† గీ॥ అంగిరుఁడు కాఞ్చిఁడును మేధ్య యదితి యైన

సోమనుతుఁడైన మధుమత్తు శోభితాగ్ని
తముఁడు నగ్నిదేవుండు ప్రతాపతుఁడును
గాక కవియౌచు వెల్గుతఁ గ్రాలు దీప్తి ॥ 355

† ఇది పరిష్టమంశ్రయముగాఁ గొందఱును, “నిం”మంత్రములుగాఁ గొందఱును భావించిన ఋక్కుల
కనువాదములు. వీనిని శ్రీనేమూరివా రాంధీకరింపలేదు.

† రచయిత :- వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా—ప్రపూర్ణ”

(20)† క॥ ఆశాంత మాభివృద్ధిని

నా శాంతియు స్వస్తియగుత నఖిల జగత్తున్

దా శంకరుగతి సాగర

మాశాంతముగా సకలము నారాధ్య మగున్ ॥

356

(21)† క॥ వర్షదుఁడౌ పర్జన్మృఁడు

వర్షమును గురియ సకలప్రజలును బ్రాణుల్

కర్షకుల గతిని నా దుర్

ధర్షములును కూన్య మగుచుఁ దనరుత! జగతిన్ ॥

357

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పాత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర

సీతాంబాగర్భశక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక

నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులతో

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందుఁ

బంచమాప్తకమునఁ దృతీయాధ్యాయము

సంపూర్ణము

† ఇవి పరిశిష్ట మంత్రములుగాఁ గొందరును “ఖిల” మంత్రములుగాఁ గొందరును భావించిన ఋక్కుల కనువాదములు. పీఠిని శ్రీనేమానివా రాంధ్రీకరింప లేదు.

† రచయిత :— వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్డమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

సప్తమం మండలమ్
పంచమోఽష్టకః—చతుర్థోఽధ్యాయః
సూక్తమ్—36

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః
దేవతా — విశ్వే దేవాః
ఛందః — త్రిష్టుప్

(1) ప్ర బ్రహ్మైతత్ సదనాదృతస్య వి ర్శ్మిభిః ససృజే సూర్యో గాః ।

వి సానునా పృథివీ సన్ర¹ ఉర్వి పృథు ప్రతీకమధ్యేధే² అగ్నిః ॥

353

(2) ఇమాం³ వా మిత్రావరుణా సువృక్తిమిషం న కృణ్వే⁴ అసురా నవీయః ।

ఇనో వామన్యః పదపీరిదభ్దో జనం చ ఋతో⁵ యతతి బ్రువాణః ॥

354

1. సంసృజ ఉర్వి, 2. ధే అగ్నిః, 3. ఇమాం వా మిత్రా, 4. కృణ్వే అసురా. [వా.ప్ర.]

(3) ఆ వాతస్త్వ¹ ధజతో² రస్త³ ఇత్యా అపీవయస్త ధేనవో⁴ స సూదాః ।

మహో⁵ దివః సదనే⁶ జాయమానో⁷ 2 చిక్రదద్ వృషభః⁸ సస్మిన్నాధన్ ॥

355

(4) గిరా⁹ య ఏతా¹⁰ యసజద్ధరీ¹¹ త¹² ఇన్ద్రో¹³ ప్రియా¹⁴ సురథా¹⁵ శూర ధాయా ।

ప్ర యో మన్యుం¹⁶ రితిక్షతో¹⁷ మినాత్యా¹⁸ సుక్రతుమర్యమణం¹⁹ వవృత్వామ్ ॥

356

(5) యజన్తే²⁰ అన్య సఖ్యం²¹ వయశ్చ²² సమస్వినః²³ స్వ²⁴ ఋతస్య²⁵ ధామన్ ।

వి సృక్షో²⁶ బాబధే²⁷ వృఖిః²⁸ స్తవానో²⁹ ఇదం³⁰ సమో³¹ రుద్రాయ³² ప్రేష్ఠమ్ ॥

357

(6) ఆ యత్ సాకం³³ యశో³⁴ వావశానాః³⁵ సరస్వతీ³⁶ సప్త³⁷ థీ³⁸ సిన్ధుమా ।

యాః సుష్వయస్త³⁹ సుదుఘాః⁴⁰ సుధారా⁴¹ అభి⁴² న్వేన⁴³ పయసా⁴⁴ పీష్యానాః ॥

358

(7) ఉ⁴⁵ త్యే⁴⁶ నో⁴⁷ మచతో⁴⁸ మన్తసానా⁴⁹ దియం⁵⁰ తోకం⁵¹ చ⁵² వాజినో⁵³ 10 వస్తు ।

మా⁵⁴ సః⁵⁵ పరి⁵⁶ ఖ్యదక్షరా⁵⁷ చరన్త్య⁵⁸ పీ⁵⁹ వృధన్⁶⁰ యజ్ఞం⁶¹ తే⁶² రయిం⁶³ సః ॥

359

1. రస్త ఇత్యా అపీ, 2. మానోచిత్త్ర, 3. సస్మిన్నాధన్, 4. యఏతా, 5. త ఇన్ద్రో, 6. యజన్తే అన్య, 7. స్వ ఋతస్య, 8. స్తవాన ఇదం, 9. సుధారా అభి, 10. వాజినో వస్తు. [వ్రా.వృ.]

(8) పృ॑ వో॑ మ॒హీ॒మ॒ర॒మ॒తి॑ం కృ॒ణు॒ధ॒స్వం॑ పృ॑

పూ॒ష॒ణం॑ వి॒ద॒థ్యం॑గ॒ న దీ॒రమ్ ।

భ॒గం॑ ధి॒యో॒ఽవి॒తా॒రం॑ 1నో॑ అ॒స్యాః

సా॒తౌ వా॒జం॑ రా॒తి॒షా॒చం॑ పు॒ంధి॒మ్ ॥

360

(9) అ॒చ్ఛాయం॑ వో॑ మ॒రుః॒ శ్లో॑క॒ఽవీ॒త్వచ్ఛా॑

వి॒ష్ణుం॑ నిషి॒క్త॒పా॒మవో॑భిః ।

ఉ॒త ప్ర॒జా॒యై గృ॒ణతే॑ వ॒యో ధ॒ర్యాయం॑

పా॒త స్వ॒స్తి॒భిః॑ స॒దా నః॑ ॥

361

1. నో॒ఽఅ॒స్యాః, 2. శ్లో॑క॒ఽవీ॒త్వచ్ఛా॑. (ప్రా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సప్తమ మండలము

పంచమాష్టకము—చతుర్థాధ్యాయము

సూక్తము—36

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత—విశ్వే దేవతలు

(1) గద్యము॥

యజ్ఞసదనమునుండి స్తోత్రము లుత్కృష్టరూపమున వెడలుఁగాక! సూర్యుడు
కిరణసమూహములచే వృష్టిజలమును సృష్టిజేసెను. పృథివి సాను
సమూహమును విస్తీర్ణముగాఁజేసి వ్యాపించియుండెను. అగ్ని
పృథ్వియొక్క విస్తృతావయవముపైఁ బ్రజ్వలిల్లుచున్నది ॥

358

(2) గద్యము॥

అసురులగు మిత్రావరుణులారా! మి మ్ముద్దేశించి యన్నమువలె నూతన స్తుతిని జేయు
చున్నాను. మీలో నన్యతరప్రభు వగు వరుణుఁ డీ స్థానమును బుట్టించువాడు.
మిత్రుఁడు స్తూయమానుడై ప్రాణులను దిగ్విప్రచుండును ॥

359

(3) గద్యము॥

గమనశీలుండగు వాయువుయొక్క గతి నాలుగుదిక్కులయందుఁ బ్రకాశించును.
క్షీరముల నొసంగెడు ధేనువులు వృద్ధిని బొందుచున్నవి. ద్యౌతమానుం డగు
నాదిత్యుని స్థానమం దుత్పన్నుడును, వర్షణశీలుండును నగు పర్జన్యుఁ
డంతరిక్షమున నాక్రందనముఁ జేయుచుండును ॥

360

(4) గద్యము॥

ఓ హరేంద్రుడా! నీకుఁ బ్రియులును, సుందరగతిగలవారును, ధారకులును, నగు
నీ యశ్వద్వయము లోకమందు స్తుతిద్వారా రథమునకుఁ గూర్చబడును. అర్యముఁడు
హింసాకరమగు కోపమును నశింపజేయును. శోభనకర్మయుతుండగు
నా యశ్వముని నావర్తితునిగా నొనర్చెదను ॥

361

(5) గద్యము॥

యజ్ఞపరాయణు లన్నవిశిష్టులై యజ్ఞస్థానములయందుండెడి వారి సఖ్యమును గోరుచుంటిని.
నేతలచే స్తుతింపఁబడి రుద్రుఁ డన్నదానమును జేయును. నేను రుద్రునినకుఁ
బ్రియం బగు నమస్కారముఁ జేయుచున్నాను ॥

362

(6) గద్యము॥

ఏ నదీగణమధ్యమందు సింధునది, సరస్వతి, సప్తమస్థానీయలో! కామదుఘలు సుదారలు
నగు నా నదులు ప్రవహించుచున్నవి. స్వీయజలమున వృద్ధిఁ బొందునవియు, నన్న
యుతములైనవియు నగు నదు లొక్కచూరు వచ్చుఁగాక! ॥

363

(7) గద్యము॥

హృష్టులు వేగవంతులు నగు మరుత్తులు మా యజ్ఞకర్మలను బుత్రులను రక్షించెడుఁగాక!
వ్యాప్తయు, విచరణశీలయు నగు వాగ్దేవత చూకుఁ ద్యాగమునుజేసి యన్యులను
జూడదు. మరుత్తు, చాక్కు, మాకు ధనము నియతమైనచో దానిని వృద్ధిఁ
బొందింతురుగాక! ॥

364

(8) గద్యము॥

నీవు శేషరహితయు మహతియు నగు భూమిని బిలుపుము! యజ్ఞార్హుఁడును, వీరుఁడు నగు
పూషణుని బిలుపుము! మాయొక్క కర్మరక్షకుఁడగు భగుని నాహ్వానింపుము! దానదత్తులు
పురాణులు నగు ఋభువులలో నొకడైన వాజదేవుఁడు యజ్ఞమందుఁ
బిలవఁబడుఁగాక! ॥

365

(9) గద్యము:

ఓ మరుద్గణమా! యీ మా శ్లోకము† నీ కభిముఖముగ వచ్చుగాక! ఆశ్రయగాతయు గర్భ
పాలకుడు నగు విష్ణువు నికటమునకు వచ్చుగాక! వారు స్తుతికారులకుఁ బుత్రులను
నన్నమును నిచ్చెదరుగాక! మీరు సర్వదా స్తుతులచే మమ్ము రక్షింపుడు! ॥

366

సూక్తమ్—37

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆ వో వాహిష్టో వహతు స్తవద్యై రథో వాజాః ఋభుక్షణో అమృక్తః ।

అభి త్రిష్టుషైః సవనేషు సోమైర్మదే సుశిష్యా మహభిః పృణధ్వమ్ ॥

362

(2) యాయం హ రన్నం మమవత్స ధత్త స్వర్దృశ ఋభుక్షణో అమృక్తమ్ ।

సం యజ్ఞేషు స్వధావన్తః పిబధ్వం వి నో రాధాంసి మతిభిర్దయధ్వమ్ ॥

363

† ఇక్కడ శ్లోక శబ్దము కలదు. ఇది కీర్తికిని సంస్కృత పద్యమునకును బిర్యాయ పదముగా నిపుడు వాడబడు చున్నది. వేద మంత్రములుకాక సంస్కృత భాషలో ఛందస్సు రామాయణకాలమునాఁడే పుట్టినది యనియు, నదియే యాదికావ్యమనియుఁ బెద్దలు చెప్పెదరు. రామాయణ మాదికావ్య మని రామాయణస్థ సర్గాంతగద్యలే ప్రమాణములు. ఛందస్సు వేదకాలమున నుండుటఁబట్టి వేదము లన్నియు ఛందోనిబద్ధములే. కావున ఛందస్సు వేదకాలమునకుఁ బూర్వమే కలదనుటకు వేదముక్కులే ప్రబలసాక్ష్యములు ఋక్కులలో ఛందో నిర్ణయము కలదు. యజుర్వేదమున నక్కడక్కడ గద్యములుకూడఁ గలవు. ఒక ప్రసిద్ధకథాంశమును బురస్కరించుకొని వ్రాసిన మహాకావ్యములలో మొదటి కావ్యము రామాయణమై యుండుటచే నది యాది కావ్య మని నిర్ణయించియుండి రని యూహ!— (నే.వేం.న.శా.)

1. వాజాః ఋభుక్షణో అమృక్తః, 2. స్వర్దృశ ఋభుక్షణో అమృక్తమ్. [వ్రా.ప్ర.]

(3) ఉ॒వో॑చి॒థ హీ॑ మ॒మవన్ దే॒ష్టం॑¹ మ॒హా॑ అ॒ర్చస్య॑ వసు॒నో వి॒భాగే॑ ।

ఉ॒భా తే॑ పూ॒ర్ణా వసు॑నా గభ॒నీ స సూ॒నృతా॑ ని యమతే వస॒వ్యా ॥ 364

(4) త్వ॑మి॒న్ద్ర స్వ॑యశా² ఋ॒భుజ్ఞా వా॒జో స సా॒ధుర॑వ॒మేష్య॑త్వా³ ।

వ॒యం ను తే॑⁴ దా॒శ్వాంసః॑ స్యామ॒ బ్రహ్మ॑ కృ॒ణ్వన్తో హరి॑వో వసి॒ష్టాః ॥ 365

(5) సని॑తాసి ప్రవ॒తో దా॒శుషే॑ చిద్ యా॒భిర్వివే॑షో హర్యశ్వ ధీ॒భిః ।

వవ॒న్మా ను తే॑ యు॒జ్యాభి॒రూతి॑ క॒దా న ఇ॒న్ద్ర రాయ॑ ఆ దశ॒స్యేః ॥ 366

(6) వా॒సయ॑సి॒వ వే॒ధన॒త్వం⁵ నః కదా॑ న ఇ॒న్ద్ర వచ॑సో బు॒భోధః॑ ।

అ॒స్తం తా॒త్యా ధి॒యా రయి॑ం సు॒వీరం॑ పృ॒క్షో నో⁷ అ॒ర్వా న్యు॑హీత వా॒జీ ॥ 367

(7) అ॒భి యం దే॒వీ నిర్మ॑తిశ్చి॒దీశే॑ నక్ష॒న్త్ర ఇ॒న్ద్రం శర॑దః సు॒పృక్షః॑ ।

ఉ॒ప త్రి॒భిః పృ॒థ్వీరద॑ష్టమే॒త్యస్వవే॑శం యం కృ॒ణవ॑న్త మ॒ర్తాః ॥ 368

1. దేష్టాం మహా అర్చస్య, 2. స్వయశా ఋభుజ్ఞా, 3. మేష్యత్వా, 4. దాశ్వాంసః, 5. వదా నై ఇన్ద్ర,

6. వేధనత్వం నః కదా నై ఇన్ద్ర, 7. పృక్షో నో అర్వా, 8. నక్షన్త్ర ఇన్ద్రం శరదః. [వా.ప్ర.]

(8) ఆ నో రాధాంసి సవిరః స్తవధ్యా¹ ఆ రాయో యస్త పర్వతస్య రాతౌ ॥

సదా నో దివ్యః పాయః సిషక్తు యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

369

సూక్తము—37

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—విశ్వేదేవతలు

(1) గద్యము॥

ఓ ఋభుక్షవాజగణమా! వహనశీలము, ప్రశంసాయోగ్యము, హింసారహితము నగు రథము
మిమ్ము వహించుగాక! సుందర హను విశిష్టులగు ఋభుగణమా! యజ్ఞమందు నానందార్థ
త్రిపుష్టమహంత మగు సోమరసముద్వారా మీ యుదరమును నిండింపుడు! ॥

367

(2) గద్యము॥

స్వర్గదర్శ ఋభుక్షగణమా! హవ్యసహితు లగు తోకులనిమిత్తము హింసారహితరత్నములను
ధరింపుము! అనంతరబలవంతులై యజ్ఞమందుఁ ద్రావుము! అనుగ్రహముంచి
విశేషముగా ధనమిమ్ము! ॥

368

(3) గద్యము॥

ఓమఘవానుడా! యింద్రుడా! మహాధనమునకు నల్పధనమునకు సేవజేయుము! మీ
రుభయులు బహుధనపూర్ణులు. మీ వాక్యము ధనలాభమునకై ప్రతిబంధకత చేయదు॥

369

1. స్తవధ్యాఽఆ రాయో. [వ్రా.ప్ర.]

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ వసాధారణుడవు! కీర్తిమంతుడవు! ఋభుక్షులారా! సాధువులారా! మీ రన్యులవలె స్తోత్రం గృహమునకు రండు! హరివంతుడా! యిప్పుడు మేము (అనగా వసిష్ఠగణము) మీ విషయమై హవ్యము నొసంగి స్తోత్రము చేయుచుండెదము ॥ 370

(5) గద్యము॥

దానదక్షులు భజనశీలురు నగు యజమానులు పరస్పరము కలిసికొని ద్యౌః భూతోకములయందు సవృతుని పరిచర్యఁ జేయుదురు. అహిర్బుధ్న్యుడు సవిత పరిచర్యఁ జేయును. అహిర్బుధ్న్యుడు మా స్తోత్రముల నాలకించునుగాక! వాగ్దేవి మా కభిముఖముగ వచ్చి దేవతలద్వారా మమ్ముఁ బాలించుగాక! ॥ 371

(6) గద్యము॥

ప్రజ్ఞాపాలకుఁ డగు సవిత మా ప్రార్థనానుసారముగ వాని రమణీయధనమును మేము పొందుట కామోదించుగాక! ఓఽస్వి యగు స్తోత్ర మమ్ము రక్షించుటకై భగుఁ డను దేవతను మాటిమాటికిఁ బిలుచుచున్నాఁడు. అసమర్థుడగు స్తోత్ర రత్నముల నడుగుచున్నాఁడు ॥ 372

(7) గద్యము॥

యజ్ఞకాలమందు స్తోత్రపరిమితము, పథవిశిష్టము, సుందరాన్నయుక్తమగు వాజినామక దేవగణము మాకు సుఖప్రద మగును. ఈ దేవగణ మదాతృహస్తులగు రాక్షసులను హింసించుచుఁ బురాతనరోగము లన్నింటిని మానుండి వేరుపరచుగాక! ॥ 373

(8) గద్యము॥

ఓ వాజిగణమా! మీరు మేధావులు, మరణరహితులు, సత్యజ్ఞులునై ధననిమిత్తమై దుగ్ధము నిచ్చి మమ్ముఁ బరిపాలింపుడు! ఈ సోమమును ద్రావుడు! ప్రమత్తు లగుడు! పరమందుఁ దృప్తులై దేవమానపథమందు వెడలుడు! ॥ 374

సూక్తమ్—38

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—1-6-సవితా, 6-ఉత్తరార్ధస్య భగో వా, 7-8-వాజినః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఉదు॑ ష్య దే॒వః స॒వి॒తా య॒యామ హి॑ర॒ణ్యయామ॒మతి॑ం యామశి॑శేత్ ।

నూ॒నం భగో॑ హ॒వ్యో మాను॑షే॒భిర్వి యో రత్నా॑ పు॒రూవసు॑ర్దధాతి ॥

370

(2) ఉదు॑ తిష్ఠ స॒వితః క్ర॒థ్యం॑స్య హి॑ర॒ణ్యపాణే॑ పృ॒థ్వాపృ॒తస్య॑ ।

వ్యం॑ర్వీం పృ॒థ్వీమ॒మతి॑ం సృ॒జాన॑ ఆ నృ॒థ్యో మర్త॑భోజ॒నం సు॒వానః॑ ॥

371

(3) అపి॑ ఘృ॒తః స॒వి॒తా దే॒వోఽ॒స్తు య॒మా చిద్ వి॑శ్వే॒ వస॑వో గృ॒ణన్తి॑ ।

స నః॑ స్తో॒మాన్ నమ॑స్యం॒శ్చనో॑ ధాద్ విశ్వే॒భిః పాతు॑ పా॒యుభి॑ర్ని సూ॒రీన్ ॥

372

(4) అ॒భి యం దే॒వ్యది॑తిర్దృ॒ణాతి॑ స॒వం దే॒వస్య॑ స॒వితు॑ర్జషా॒ణా ।

అ॒భి స॒మాజో॑ వరు॒ణో గృ॒ణన్త్యభి॑ మి॒త్రాసో॑ఽ॒ అర్య॑మా స॒జోషాః॑ ॥

373

1. సృజాన॑ ఆ నృథ్యో మర్త మోజ॑నం, 2. దే॒వోఽ॒స్తు, 3. మి॒త్రాసో॑ఽ॒ అర్య॑మా. (ప్రా.ప్ర.)

(5) అ॒భి యే॑ మి॒థో వ॒నుషః॑ స॒వన్తే॑ రా॒తిం ది॒వో రా॒తిషా॑చః పృ॒థి॒వ్యాః ।

అహి॑ర్పు॒ధ్న్యో¹ ఉ॒త సః॑ శృ॒ణోతు॑ 2వ॒రుత్రే॑క॒ధేను॑భిర్ని పా॑తు ॥

374

(6) అ॒ను త॒న్నో జా॑స్పతి॒ర్మంసే॑ష్ట ర॒త్నం దే॒వస్య॑ స॒వితు॑రి॒యాసః॑ ।

భగ॑ము॒గ్రో³వ॒సే⁸ జో॑హ॒వీతి॑ భగ॑మను॒గ్రో⁴ అ॒ధ యా॑తి ర॒త్నమ్ ॥

375

(7) శం నో॑ భ॒వన్తు⁵ వా॒జినో॑ హ॒వేషు॑ దే॒వతా॑తా మి॒తద్ర॑వః స్వ॒రాగ్ః ।

జ॒మ్భయ॑న్తో⁶హిం॒ పృ॒థ॒కం ర॒జేం॒సి ప॑నే॒మ్యస్మద్ యు॑య॒వన్న॑మీ॒వాః ॥

376

(8) వా॒జేవా॒జే⁷వ॒త వా॒జినో॑ నో॒ ధనే॑షు వి॒ప్రా⁸ అ॒మృతా॑ ఋ॒తజ్ఞాః॑ ।

అ॒స్య మ॒ధ్వః పి॒బత॑ మా॒దయ॑ధ్వం త॒ప్తస్తా॑ యాత॒ పథి॑భి॒ర్దే॒వయా॑నైః ॥

377

1. అహిర్పుధ్న్యో, 2. వరుత్రేక, 3. ముగ్రోవసే, 4. మనుగ్రో³అధ, 5. భవంతి వాజినో,

6. జమ్భయన్తోహిం, 7. వాజేవాజేవత, 8. విప్రా⁸అమృతా²ఋతజ్ఞాః. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—38*

ఋషి—మైత్రావరుణి యగు వసిష్ఠుడు

దేవత—1-6-సవిత, 6వ ఋక్కు- ఉత్తరార్థమునకు భగ్గుడు లేక సవిత, 7-8-వాజినులు

- (1) † చ ॥ బహుశము తొచు వ్యాప్తమగు భద్ర సుతేజము వాసరమ్ముగా
సహజములై యహింసితపు శక్తిని వెల్లు ఋభూగణమ్ములున్
వహనము తొచు జన్మముల వావిరి తేరును నెక్కివచ్చి తా
మహితముగాఁగ సోమమును మాన్యముగాఁగను ద్రాగి వెలుతన్ ॥

375

- (2) † గీ ॥ ఋభువులార! మీరు రూక్షమ్ము కానట్టి
దివిని గాంచి హింసఁ దిమరకుండ
జార చొర పీడ సాధ్యమ్ము కాకుండ
రత్నధాము లగుడు! రాణ కెక్కి ॥

376

- † గీ॥ అధికబలయుతు లైనట్టి యమల ఋభువు
లార! మీరలు బహువిధ యజ్ఞములను
మాకు దండిగ సోమము మనుచు ద్రావ
ధనపతులు నొచు వేగమె తరలి రండు! ॥

377

- (3) † గీ ॥ ఓ మఘవ! యంద్ర! ధనవంత! యుభయపూత
వంశ దేవ గభస్తితాప్రాభవమయి
సత్యవాక్కుతోడ వెలింగి నిత్యమైన
ధనము నొందఁజేసి వరలు! ధనదఘనత ॥

378

* ఏడవ మండలములోని యీ 38వ సూక్తమును శ్రీ నేమాని వా రాంధీకరింపలేదు.

† రచయిత :- వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(4) † గీ ॥ ఇంద్ర! నీ మహత్తుమెయిని ఋభువులెల్ల
సర్వసామాన్యమును గాని సకలవసువు
జాలమును మా గృహాశిని సత్యనిత్య
నిధిగ వెల్లుత! విధిగాఁగఁ బ్రథితగతిని ॥

379

(5) † గీ ॥ ఓయి! హర్యశ్వ! దీధితు లొనరునట్టి
చిన్మయ నుతుల స్తుతులను జెలఁగుచుండి
మాకు ధనముల నొసఁగుచు మహితమైన
యుచిత రక్షల నొసఁగుచు హృదయ మిమ్ము! ॥

380

(6) † గీ ॥ సర్వకాలములను శక్త! నీవు వినుచు
మా నుతులను స్తుతుల వీను లలర
యధికచేగ మొప్ప నశ్వరాజములను
శక్తిపుత్రుతోడ జయము గనుత! ॥

381

(7) † గీ ॥ ఎల్ల లోకములను నింద్రాణి వెల్లును
సర్వకాల ముండు శరద మట్లు
యఖిలదేవులైన యా యింద్రదేవుండు
నమరమైన శక్తి నలరుచుండు! ॥

382

(8) † గీ ॥ సర్వప్రేరకుఁ డగు సవిత యీ భువియందు
నలర నిత్య సత్య మట్లు నభము
నీతి మేరువుగతిఁ బ్రాతి యాచు నలర
దివ్య వివిధనుతులఁ దేజరిల్లు ॥

383

సూక్తమ్—39

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఊర్ధ్వో¹ అగ్నిః సుమతిం వసో² అశ్రేత్ ప్రతీచీ జ్ఞా³ర్దేవతా⁴యేతి ।

భేజా⁵తే⁶ అప్రీ⁷ రత్వే⁸ వ పథా⁹ మృతం హో¹⁰తా న¹¹ ఇషి¹²తో యజా¹³తి ॥

378

(2) ప్ర వా¹పృతే సుప్రయా బర్హి²రేషా³మా విశ్వ⁴తీ⁵వ వీరి⁶ట ఇయా⁷తే ।

విశా⁸మక్తో⁹రుష¹⁰సః పూ¹¹ర్వహూ¹²తౌ వాయుః పూ¹³షా స్వస్తయే నియు¹⁴త్వాన్ ॥

379

(3) జ్ఞాయా¹ అత్ర వస²వో రన్త దే³వాః ఉరా⁴వన్తరి⁵క్షే మర్జయన్త శు⁶భ్రాః ।

అర్వా⁷క్ పథ⁸ ఉరు⁹జ్రయః కృణు¹⁰ధ్వం శో¹¹తా దూ¹²తస్య జగ్ము¹³షో నో¹⁴ అన్య ॥

380

(4) తే హి యజ్ఞే¹షు యజ్ఞి²యాస³ ఊమాః సధ⁴న్తం విశ్వే⁵ అభి సన్తి దే⁶వాః ।

తా⁷గ్ం⁸ అధ్వ⁹ర ఉశ¹⁰తో యక్ష్య¹¹గ్నే శు¹²ష్టి భగం నా¹³సత్యా పు¹⁴రందిమ్ ॥

381

-
1. ఊర్ధ్వో¹అగ్నిః, 2. వసో²అశ్రేత్, 3. భేజా⁵తే⁶అప్రీ⁷, 4. హో¹⁰తాన¹¹ఇషి¹²తో, 5. వీరి⁶ట⁷ఇయా⁷తే,
6. పూ¹¹ర్వహూ¹²తౌ, 7. జ్ఞాయా¹అత్ర, 8. దే³వా⁴ఉరా⁴వన్త, 9. పథ⁸ఉరు⁹జ్రయః,
10. నో¹⁴అన్య, 11. యా³స³ఉమాః, 12. విశ్వే⁵అభి, 13. తా⁷గ్ం⁸అధ్వ⁹ర¹⁰ఉశ¹⁰తే. (ప్రా.ప్ర.)

(5) 1అగ్నే గిరో దివ 2ఆ పృథివ్యా మిత్రం వహ వరుణమిన్ద్రమగ్నిమ్ ।

3ఆర్యమణుదితిం విష్ణుమేషాం సరస్వతీ మరుతో మాదయన్తామ్ ॥

382

(6) రరే హవ్యం మతిభిర్యజ్ఞయానాం నక్షత్ కామం మర్త్యానామసిన్వన్ ।

ధాతా రయిమవిదన్యం సదాసాం సక్షీమహి యజ్ఞేభిర్ను దేవైః ।

383

(7) నూ రోదసీ అభిష్టుతే వసిష్ఠైర్మతావానో వరుణో మిత్రో అగ్నిః ।

యచ్ఛన్తు చన్ద్రోఽపమం నో అర్కం యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

384

సూక్తము—39

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—విశ్వే దేవతలు

(1) గద్యము॥

అగ్ని యన్ముక్తుడై సోతయొక్క సుస్తుతి సేవ జేయునుగాక! సకలమునకు జరాదాత్రి
యగు నుషోదేవత యభిముఖియై యజ్ఞమున కేతెంచును. సాదర యగు పత్నియు
యజమానుడును రథి వ్యయమువలె యజ్ఞమార్గ సేవ సేయుచున్నారు.
మా హోతలు సంప్రేరితులై యజ్ఞములను జేయుచున్నారు ॥

384

1. అగ్నే, 2. దివ2ఆ పృథివ్యా, 3. ఆర్యమణు, 4. రోదసీ2అభి,

5. చన్ద్రో2పమం నో2అర్కం. (వ్రా.వ్ర.)

(2) గద్యము॥

పీరి శోభనాన్నయతమగు బర్హి స్సన్నది. ఇపుడు ప్రజాపాలక నియంతృవాయువు,
పూషణుడు ప్రజల మంగళము నీకై రాత్రి యాసాద్య మగుటకు మొదటి పిలుపును
విని యతరిక్షమునకు వచ్చును ॥

385

(3) గద్యము॥

వసునామక దేవగణ మీ యజ్ఞమందుఁ బృథ్వియందుఁ గల సర్వజనులను నానందితులుగ
నొనర్చెదరుగాక! విస్తీర్ణాంతరిక్షస్థితులు, దీప్యమానులు నగు మరుత్తుల సేవఁజేయుదురు.
ప్రభూతగాములగు వసువులారా! మత్తులారా! మీ పథమును మా
కభిముఖముగఁ జేయుఁడు! మా దూత మీచెంతకు వచ్చుచుండును.
మీరు వీరి యాహ్వానమును వినుఁడు! ॥

386

(4) గద్యము॥

ప్రసిద్ధయజ్ఞార్హులు, యజ్ఞకరులు, నగు విశ్వదేవులు యజ్ఞస్థానమునకు వచ్చెదరు. ఓ యగ్నీ!
మా యజ్ఞమం దభిలాషతోఁగూడిన దేవతల విషయమై యాగము కావింపుము!
భగని యశ్విద్వంశమును, నింద్రుని, శ్రీఘముగఁ బూజింపుము! ॥

387

(5) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! నీవు ద్యౌలోకమునుండి స్తుతియొగ్గులగు మిత్రుని, వరుణుని, నింద్రుని,
నగ్నిని, సర్యును, విష్ణువును, మా యజ్ఞమునకుఁ బిలుపుము! భూలోకమునుండి
పిలుపుము! సరస్వతీ మరుత్తులు హృష్టు లగుదురు. ॥

388

(6) గద్యము॥

యజ్ఞార్హులగు దేవతల నుద్దేశించి స్తుతిసహిత హవ్యము నిచ్చెదను. అగ్ని మా
యభిలాషకుఁ బ్రతిబంధకుఁడుకాక యజ్ఞవ్యాప్తుఁ డగును. ఓ దేవతలారా! మీ
రనుక్షేపణీయమును, సర్వదా సంభజనీయమును, నగు ధనము నీయుఁడు!
ఇపుడు మేము సహాయభూతు లగు దేవగణములతోఁ గలిసికొనెదము ।

389

(7) గద్యము॥

ఇపుడు ద్యావాపృథువులు వసిష్ఠగణములద్వారా సంస్తుత లగుదురు. యజ్ఞవిశిష్ట లగు వరుణేంద్రులు, నగ్నియు, సుతు లగుదురు. ఆహ్లాదకరు లగు దేవతలు మా కర్చనీయము సర్వోత్కృష్టము నగు నన్నము నిచ్చెదరుగాక! మీరు మమ్ము స్తుతిద్వారా పాలింతురుగాక! ॥

390

సూక్తమ్—40

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

భందః—త్రిష్టుప్

(1) ఓ శ్రుష్టి¹స్వదధ్యా² సమేతు ప్రతి³ స్తోమం దధీమహి తురాణామ్ ।

యదద్య దేవః సవితా సువాతి స్యామాస్య రత్నినో విభాగే ॥

385

(2) మి¹న్తన్నో వరుణో రోదసి చ ద్యుభక్తమి²న్తో³ అర్యమా దదాతు ।

దిదేష్టు దేవ్యదితీ రేణ్ణో వాయుశ్చ యన్నియువై తే భగశ్చ ॥

386

(3) సేదుగ్రో¹ అస్తు మరుతః స శష్ఠి యం మర్త్యం పృషదశ్వా² అవాథ ।

⁴ఉతేమగ్నిః సరస్వతీ జునన్తి స ఆస్య రాయః పర్యేతాన్తి ॥

387

1. భక్తమిన్తో¹ అర్యమా, 2. సేదుగ్రో² అస్తు, 3. దశ్వా³ అవాథ, 4. ఉతేమగ్నిః. (ప్రా.ప్ర.)

(4) అ॒యం హి నే॒తా వరు॑ణః¹ ఋ॒తస్య మి॒తో² రాజా॑నో³ అ॒ర్యమా॒పో ధుః ।

సు॒హవా॑ దే॒వ్యది॑తిర॒స్వ తే నో॑³ అం॒హో అతి॑ ప॒రస్ప॑రిష్టాన్ ॥

388

(5) అ॒స్య దే॒వస్య మి॒హ్నుషో॑⁴ వ॒యా విష్ణో॑రే॒షస్య వ్ర॑భృ॒థే హవి॑ర్భుః ।

విదే॑ హి రు॒దో⁵ రు॒ద్రీయం॑ మహి॒త్వం యా॑సి॒ష్టం వ॒ర్తిర॑శ్వి॒నావిరా॑వత్ ॥

389

(6) మా॒త్ర పూ॑ష॒న్నాఘృ॑ణ్ ఇ॒రస్యో॑ వరు॒త్రీ యద్ రా॑తి॒షాచ॑శ్చ రా॒సన్ ।

మ॒యోభు॑వో నో⁶ అ॒ర్వన్తో॑ ని పా॒స్తు వృ॒ష్టిం పరి॑జ్ఞా వాతో॑ దదాతు ॥

390

(7) నూ రో॑దసీ⁷ అ॒భిష్ట॑తే వసి॒ష్టైర్వతా॑వా॒నో వరు॑ణో మి॒తో⁸ ఆ॒గ్నిః ।

య॒చ్ఛస్తు॑ చ॒న్ద్రా⁹ ఉ॒వమం॑ నో అ॒ర్కం యూ॒యం పా॑త స్వ॒ప్తిభిః॑ సదా॑ నః ॥

391

1. వరుణః ఋతస్య, 2. నో అర్య, 3. తే నో అంహో, 4. మిహ్నుషో, 5. ఘృణః ఇరస్యో వరుత్రీ,

6. నో అర్వన్తో, 7. రోదసీ అభి, 8. మిత్రో అగ్నిః, 9. చన్ద్రా ఉవమం నో అర్కం. (వా.ప్ర.)

సూక్తము—40

ఋషి—మైత్రావరుణేయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—విశ్వే దేవతలు

(1) గద్యము॥

ఓ దేవగణమా! మీ చిత్తముద్వారా సంపాదనీయ మగు సుఖము మా చెంతకు వచ్చునుగాక!
మేము వేగవంతులగు దేవగణముల నుద్దేశించి స్తోత్రములఁ జేసెదము. ఈ క్షణమందు
ధనప్రేరకుఁడు, రత్నవిశిష్టుఁడును నగు సవితవలన ధనమును
గ్రహించెదను ॥

391

(2) గద్యము॥

మిత్రుఁడు, వరుణుఁడు, ద్యావాభూములు, మా కా ధనము నొసంగుదురుగాక! ఇంద్రుఁడు,
నర్యముఁడు మాకు ద్యుతిమంతు లగు స్తోతలతోఁగూడ ధనము నిచ్చెదరుగాక!
మాకు ధనమునుగూర్చెడు వాయువు, భగుఁడు, దేవి యగు నదితి,
ధనదానమున కాజ్ఞాపింతురుగాక! ॥

392

(3) గద్యము॥

ఓ పృషదశ్వమరుద్గణమా! మర్త్యులను ధనమును రక్షింపుఁడు! అగ్నిసరస్వతీప్రముఖ
దేవతలు యజమానులను బ్రవర్తితులుగాఁ జేయుదురు. యజమాన ధనమునకు
వినాశము లేదు ॥

393

(4) గద్యము॥

అన్యదేవతలు యజ్ఞమందు హవ్యముద్వారా ప్రాపనీయుఁడు, నభీష్టవర్షియు నగు విష్ణువునకు
శాఖారూపము. రుద్రుఁడు రుద్రీయమహిమ నొసంగుదురుగాక! ఓ యశ్విద్వయమా!
మీరు హవ్యయుక్త మగు మా గృహమునకు రండు! ॥

394

(5) గద్యము.

సకలవరణీయ యగు సరస్వతియు దానదక్ష లగు దేవపత్నులు మాకు ధనదాన మొసంగెదరు.
దీప్తియుక్తుడగు పూషణుడా! యీ దానమునకు బాధ కలుగకుండ సుఖప్రదలును
గమనశీలురు నగు దేవతలు మమ్ముఁ బాలించుదురుగాక! సర్వగామి యగు వాయువు
వృష్టిజలము నొసంగునుగాక! ॥

395

(6) † గీ॥ ప్రాప్తదీప్తుడైన పరమపురుషుడు స
రస్వతియును సర్వరమణ యౌచు
దానమున విశేష తపనశక్తిని మించు
రవియువోలే మిగులఁ గ్రాంతి మించు ॥

396

(7) గద్యము॥

ఇపుడు ద్యావాపృథువులు, దేవగణములద్వారా సర్వవిధముల సంస్తుతు లగును.
ఆహ్లాదకరమగు దేవగణములు మా కర్చనీయము సర్వోత్కృష్టము నగు ధన
మిచ్చునుగాక! మీరు సర్వదా మమ్ముఁ బాలింతురుగాక! ॥

397

సూక్తమ్—41

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—1-అగ్నిన్ద్రమిత్రావరుణాశ్విభగపూషబ్రహ్మణస్పతిసోమరుద్రాః,

2-6-భగః, 7-ఉషసః

ఛందః—త్రిష్టుప్, 1-జగతీ

(1) ప్రాతరగ్నిం పౌతరస్థ్యం హవామహే పౌతర్మిత్రావరుణా పౌతరశ్విన్ ।

పౌతర్భగం పూషణం బ్రహ్మణస్పతిం పౌతః సోమముత రుద్రం హవేమ ॥

398

† ఈ 40వ సూక్తములోని 6వ ఋక్కును బొరపాటున శ్రీ నేమానివా రనువదించక విడిచిపెట్టిరి.

† రచయిత :— వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(2) పాత్రస్థి¹ం భగముగ్రి²ం హవేమ వయం³ పుత్రమదితే⁴ర్వ్యో విధర్తా ।

అధ్రశ్చిద్⁵ యం మన్యమానస్సురశ్చిద్ రాజా చిద్ యం భగం భక్షిత్యాహ⁶ ॥ 393

(3) భగ పృజేతర్భగ సత్యరాధో¹ భగేమాం² ధియముదవా దదన్నః ।

భగ పృ జో జనయ గోభిర్వత్సైర్భగ పృ నృభిర్భ్రువన్తః స్యామ ॥ 394

(4) ఉతేదాసీం భగపన్తః¹ స్యామోత పృషిత్వశి ఉత మధ్యే అహ్నమ్ ।

ఉతోదితా మఘవన్ త్సూర్యస్య వయం దేవానాం సుమతో స్యామ ॥ 395

(5) భగ⁴ ఏవ భగవాన్ అస్తు దేవాస్తేన⁵ వయం భగవన్తః స్యామ ।

తం⁶ త్వా భగ సర్వ ఇజ్ఞోహవీతి స నో భగ పురవితా⁷ భవేహ ॥ 396

(6) సమధ్వరా యోషసో⁸ సమన్త దధిక్రావేవ కుచయే పదాయ ।

అర్వాచీనం వసువిదం⁹ భగం నో రథమివాశ్వా వాజిన¹⁰ ఆ వహన్తు ॥ 397

1. పుత్రమదితే, 2. భగేమాం, 3. ప్రషిత్వఉత, 4. భగఽఏవ భగవాన్ అస్తు, 5. స్తోన వయం,

6. తత్వా భగసంస్వఇజ్ఞోహవీతి, 7. పురవితా, 8. యోషసే, 9. వసువింద్ర,

10. వాజినఽఆ వహన్తు. (ప్రా.ప్ర.)

(7) అశ్వావత్తిర్గోమత్తీర్న¹ ఉషాసో వీరవత్తిః సదముచ్చస్తు భద్రాః ।

పుత్రం దుహానా విశ్వతః² ప్రపీతా యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

398

*సూక్తము—41

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—ప్రథమ ఋక్కునకు ఇంద్రాది దేవతలు, 2, 3, 4, 5, 6-భగుఁడు, 7-ఉషస్సు*

(1) గద్యము॥

నేను ప్రాతఃకాలమున నగ్ని నాహ్వానింతును. ప్రాతఃకాలమున మైత్రావరుణుల నాహ్వానింతును. ప్రాతఃకాలమున నశ్వద్వయమును స్తుతించెదను. ప్రాతఃకాలమున భగుని ఋషణుని బ్రహ్మణస్పతిని స్తుతించెదను. ప్రాతఃకాలమున సోమరుద్రులను స్తుతించెదను ॥

398

(2) గద్యము॥

ఎవఁడు జగద్ధారకుఁడో!, జయశీలోగ్రాదితిపుత్రుఁడో! యట్టి భగుదేవుని ప్రాతఃకాలమున నాహ్వానింతును. అరీంద్రుఁ డగు స్తోతయు ధనశాలి యగు రాజును నీ యుభయులును భగదేవుని స్తుతించుచు “మాకు భజనీయ ధనము నొసంగుఁ”డని యాచించెదరు. ॥

399

(3) గద్యము॥

ఓ భగుఁడా! నీవు ప్రకృష్టనేతవు! ఓ భగుఁడా! నీవు సత్యధనుఁడవు! నీవు మేము కోరెడు వస్తువుల నొసంగుచు మా స్తుతిని సఫలముగాఁ జేయుము! ఓ భగుఁడా! నీవు గోవులతోను, నశ్వములతోను, మమ్ము వృద్ధిఁ బొందింపుము! ఓ భగుఁడా! నేతృగణముతో మనుష్యవంతుఁడ నయ్యెదను ॥

400

1. గోమత్తీర్న ఉషాసో, 2. విశ్వతః ప్రపీతా. (వ్రా.ప్ర.)

* ఈ సూక్తమును భగ సూక్తమనెదరు. (నే.వేం.న.శా.)

* ఈ సూక్త దేవతల విషయమై శ్రీ నేమానివారు వ్రాతప్రతిలో (7వ సంపుటము 129వ పుట) “ప్రథమ ఋక్కునకు ఇంద్రాదిదేవతలు, 2మొదలు పంచఋక్కులకు భగుఁడు, 7ఉషస్సు” అని వ్రాసి 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “నానావిధ దేవతలు, భగుఁడు, ఉషస్సు” అని వ్రాసి.

(4) గద్యము॥

నే నిపుడు భగవంతుడ నయ్యెదను. దివసప్రారంభమున, దివసమధ్యంబున, భగవంతుడ నయ్యెదను. ఓ మఘవానుడా! సూర్యోదయమందు మే మింద్రాదుల యనుగ్రహమును సంపాదింపగలము ॥

401

(5) గద్యము॥

ఓ దేవగణమా! భగుడే భగవంతుడగును. నేను భ.సుని యనుగ్రహమువలననే భగవంతుడ నయ్యెద. ఓ భగుడా! యందఱును నిన్ను నూటిమాటికిఁ బిలిచెదరు. ఓ భగుడా! నీ వీ యజ్ఞమందు మా కగ్రగామివి కమ్ము! ॥

402

(6) గద్యము॥

శుద్ధస్నానము నుద్దేశించి దధిక్రావర్ణనివలె నుషోదేవత మా యజ్ఞమునకు వచ్చుగాక! వేగవంత మగు రథమువలె నుషోదేవత ధన్వన్తరుడగు భగుని మా కభిముఖముగఁ దెచ్చుగాక! ॥

403

(7) గద్యము॥

సర్వగుణములచేఁ బ్రవృద్ధమును, భజనీయమును, నగు నుషోదేవతాగణ మశ్వవిశిష్టము, గోవిశిష్టమునై సర్వదా మా నైశ తమో నాశనమును జేయునుగాక! మీరు సర్వదా స్తుతిద్వారా మమ్ముఁ బరిపాలింపుడు! ॥

404

సూక్తమ్—42

ఋషిః — మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

చందః—త్రిష్టుప్

(1) పృ॑ బ్ర॒హ్మ॑ణో¹ అంగి॑రసో నక్ష॒త్త్ర ప్ర॑ కృ॒న్తసు॑ర్నభ॒న్యస్య॑ వేతు ।

పృ॑ ధే॒నవః² ఉద॑పుతో నవ॒న్త యు॒జ్వాతా॑మద్రో³ అధ్వ॑రస్య పే⁴తః ॥

399

(2) సు॒గ॒ప్తే⁴ అగ్నే॑ సన॒విత్తో⁵ అధ్వా॑ యు॒జ్వ సు॒తే హ॒రితో రో॒హిత॑శ్చ ।

యే వా స॒ద్యన్మ॑రుషా పీ॒రవా॑హో హ॒వే దే॒వానాం జని॑మాని స॒త్తః ॥

400

(3) స॒ము వో య॒జ్ఞం మ॒హయన్ న॑మో॒భిః పృ॑ హో॒తా మ॒న్దో⁶ రి॒చః⁶ ఉపా॑తే ।

య॒జస్వ॑ సు పు॒ర్వణీ॑క దే॒వానా య॒జ్ఞయా॑మ॒రమ॑తిం వవృ॒త్యాః ॥

401

(4) య॒వా పీ॒రస్య॑ రే॒వతో దు॒రో॒ణే⁷ పో॑న॒శీర॑తి॒థిరా॒చితే॑తత్ ।

సు॒ప్రోతో⁸ అగ్నిః॑ సు॒ధితో॑ దమ॒ ఆ స వి॑శే॒దాతి॑¹⁰ వా॒ర్యమి॑య॒త్యై ॥

402

1. బ్రహ్మణో అంగిరసో, 2. ధేనవః ఉద, 3. మద్రో అధ్వ, 4. సుగప్తే అగ్నే, 5. విత్తో అధ్వా,

6. రిచః ఉపాతే, 7. దురోణే స్వేన, 8. సుప్రోతో అగ్నిః, 9. దమ అ, 10. వార్యమియత్యై. (వా.ప్ర.)

(5) ఇ॒మం నో॑¹ అగ్నే॑ అధ్వ॒రం జ॑షస్వ మ॒రుత్వి॑ష్టే॒ యశ॑సం కృ॒ధీ నః॑ ।

ఆ నక్తా॑ బ॒ర్హిః స॑దతా॒ముషా॑సోశ॒న్తా మి॒త్రావ॑రు॒ణా యజే॑హ ॥

403

(6) ఏ॒వాగ్నిం॑ స॒హస్యం॑² వసి॑ష్ఠో రా॒యస్కా॑మో వి॒శ్వప్ర॑వృ॒త్యశ్చి॑ ప్తౌత్ ।

ఇ॒షం ర॒యిం ప్ర॑వృ॒తద్ వా॑జమ॒స్మే యూ॒యం పా॑త స్వ॒ప్తిభిః॑ సదా॑ నః ॥

404

సూ॒తము—42

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—విశ్వే దేవగణము

(1) గద్యము॥

స్తోతలగు నంగిరస్సులు, సర్వత్రా వ్యాప్య లగుదురు. పర్జన్యుడు విశేషముగ నిచ్చగించుగాక! ప్రీతిదాయను లగు నదులు జలసేచనముఁ జేయుచుఁ బ్రవహించుగాక! సాదరలగు పత్నులు, యజమానులు, యజ్ఞరూపమును గూర్తురుగాక! ॥

405

(2) గద్యము॥

ఓ యగ్నే! మీకుఁ జిరకాల లబ్ధి మగు పథము సుగమ మగును. ఏ హరిత్తులు, రోహితగణము, యజ్ఞగృహములందు. నీవలె వీరుని వహించుచు శోభింతురో! వారిని రథమునకు యోజనముఁ జేయుము! నే నుపనిష్ఠుడనై దేవతలను బిలిచెదను ॥

406

1. నో॑ అగ్నే, 2. స॒హస్యం వసి॑ష్ఠో, 3. వి॒శ్వప్ర॑వృ॒త్యశ్చి॑, 4. ప్ర॑వృ॒తద్. (వా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

ఓ దేవగణమా! నమస్కరించుచున్న యీ స్తోత్రగణము నీ యజ్ఞమును బూజించును. మా సమీపమున నున్నట్టియు, స్తుతిశీలుడయినట్టియు, హోత సర్వాపేక్షచే నుత్తముడు.

ఓ యజమానుడా! దేవతలకు యజ్ఞ మొనర్చుము! ఓ బహుతేజస్కుడా!

నీవు యజ్ఞార్థము భూమి నావర్తితముగా నొనర్చుము! ॥

407

(4) గద్యము॥

అందరికి నతిథి యగ్ని. వీరుడు ధనవంతుని గృహమునందు సుఖముగ శయనించి

పుష్టుడగును. అగ్ని గృహమందు సునిహితుడై ప్రీతుడగును. అందుచేత

వానికి నికటగాములగు ప్రజలు వరణీయధనమును దాన మిచ్చెదరు ॥

408

(5) గద్యము॥

అగ్ని మా యీ యజ్ఞమును సేవించును. ఇంద్రుడు మరుత్తుల మధ్యను మమ్ము

బూజితులుగా నొనర్చును. రాత్రియందును నుషకాలమందును బర్హిస్సున

నుపవేశించును. యజ్ఞాభిలాషులగు మిత్రావరుణులను నీ యజ్ఞమందు

బూజింతురు ॥

409

(6) గద్యము॥

వసిష్ఠుడు ధనాభిలాషియై యీ ప్రకారము బలపుత్రుండగు నగ్నిని బూజ్య ధనలాభమునకై

స్తుతి నొనర్చెను. అగ్ని మాకు నన్నమును, బలమును, ధనమును నిచ్చుగాక! మీరు

సర్వదా స్తుతిద్వారా మమ్ము బాలింపుడు! ॥

410

సూక్తమ్—43

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిస్థః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) పృ॑ వో॑ య॒జ్ఞే॑ష దే॒వయ॑న్తో¹ అ॒ర్చన్ ద్యా॒వా న॒మో॑భిః పృ॒థివీ॑ ఇ॒షద్యై॑ ।

యే॒షాం² బ్ర॒హ్మ॑ణ్యస॒మాని॑ వి॒ప్రా వి॒ష్వగ్వి॒యన్తి॑ వ॒నిన్తో న³ శా॒ఖాః ॥

405

(2) పృ॑ య॒జ్ఞ ఏ॒తు హే॒త్వో న న॒ప్తిరు॑ద్యచ్ఛ॒ధ్వం న॒మన॑సో పు॒తాచీ॑ ।

స్తృ॒ణీత॑ బ॒ర్హిర॑ధ్య॒రాయ॑ సా॒ధూర్ధ్వా శో॒చీం॑షి దే॒వయా॑న్యస్థః ॥

406

(3) ఆ పు॒త్రాసో॑ న మా॒తరం॑ విభృ॒తాః సా॒నో దే॒వాసో॑ బ॒ర్హిషః॑ సదస్తు ।

ఆ వి॒శ్వాచీ॑ విద॒ధ్యామ॑న॒క్త్వగ్నే॑ మా నో॑ దే॒వతా॑ మృ॒ధస్కః॑ ॥

407

(4) తే సీ॒షవ॑న్త జో॒షమా॑ యజ॒త్రా⁴ ఋ॒తస్య॑ ధా॒రాః సు॒దుఘా॑ దుహా॒నాః ।

జ్యే॒ష్ఠం వో⁵ అ॒ద్య మ॒హ ఆ వసూ॑నామా గ॒న్తన॑ సమన॒సో యతి॑ష్ఠ ॥

408

1. యన్తో అర్చన్, 2. బ్రహ్మణ్య, 3. శాఖాః, 4. యజత్రా ఋతస్య, 5. వో అద్యమహ ఆ. (ప్రా.ప్ర.)

(5) ఏ॒వా నో॑ అగ్నే॑ వి॒క్ష్యో దశ॑స్య త్వయా॑ వ॒యం సహ॑సావన్నాస్కాః ।

రా॒యా య॒జా స॒ధమా॑వో¹ అ॒సిష్టా॑ యూ॒యం పాత॑ స్వప్తి॒భిః సదా॑ సః ॥

409

సూక్తము—43

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—విశ్వే దేవతలు

(1) గద్యము॥

వృక్షశాఖలవలె మేధావుల స్తోత్రములు విశేషముగ నలుదిక్కులఁ జెదరును. ఆ మేధావులు
యజ్ఞమందు నమస్కారముద్వారా మిమ్ములం బొందుటకు విశేషముగ స్తవ
మొనర్చెదరు. ద్యావాభూములను స్తుతించెదరు ॥

411

(2) గద్యము॥

శీఘ్రగామియగు నశ్వమురీతి నీ యజ్ఞమునకు వచ్చెదరుగాక! నీ వేకమనస్సుతో ద్రుతక్షర
కారణి యగు ఋక్కు నుత్తోలన మొనర్చుము! అధ్వరమునకై మృదుబర్హిస్సును
బరుపుము! ఓ యగ్నీ! దేవాభిలాషులగు నీ కిరణము లూర్ధ్వముఖములై
వసించుఁగాక! ॥

412

(3) గద్యము॥

విశేషరూపమునఁ బ్రతిపాలనీయులగు పుత్రులు మాతృక్రోడముల నాక్రమించునటుల
దేవతలు యజ్ఞముయొక్క యున్నతప్రదేశము నధిరోపింతురుగాక! ఓ యగ్నీ!
జుహువు యాగయోగ్య మగు నీ జ్వాలను దడుపునుగాక! నీవు యుద్ధమందు
మా శత్రువులకు సహాయమును జేయకుము ॥

413

(4) గద్యము॥

యజనీయులగు దేవతలకు దోహదయోగ్య మగు ధారను వర్షించుచుఁ బర్యాప్తముగ మా
పరిచర్యను స్వీకరింతురుగాక! ఓ దేవతలారా! యిప్పుడు ధన మధ్యమున
నే పూజనీయ ధనమున్నదో! యది వచ్చునుగాక! మీర లంద రేకమనస్సు .
గలవారై రండు! ॥

414

(5) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! నీ వీ ప్రకారము ప్రజల మధ్యమున మాకు ధనము నిమ్ము! ఓ బలవంతుడా!
నేను నీచేఁ బరిత్యజింపఁబడకుండ నిత్యయు క్త ధనసహితుఁడనై మత్తుఁడను
నహింసితుఁడను నయ్యెదను. నీవు సర్వదా మమ్ముఁ బరిపాలింపుము! ॥

415

సూక్తమ్—44

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—దధిక్రావః, 1-దధిక్రాశ్వ్యపోఽగ్నిభగేన్ద్రవిష్ణుపూష

బ్రహ్మణస్పత్యాదిత్యద్యావాపృథివ్యావః

ఛందః—తిర్విష్టప్, 1-జగతీ

(1) ద॒ధిక్రా॑వః¹ వః పృ॒థ॒మ॒మ॒శ్వినో॑ష॒స॒మ॒గ్నిం॑ సమి॒ద్ధం॑ భ॒గ॒మూ॑తయే హువే ।

ఇ॒న్ద్రం॑ వి॒ష్ణుం॑ పూ॒ష॒ణం॑ బ॒ర్హ॒ణస్ప॑తి॒మాది॒త్యాన్ ద్యా॑వాపృ॒థివీ॑ ఆ॒వః స్వః॑ ॥

410

(2) ద॒ధిక్రా॑ము నమ॒సా తో॑ధయన్త ఉ॒చీరా॑ణాశి య॒జ్ఞము॑పప్రయన్తః ।

ఇ॒శాం దే॒వీం బ॒ర్హి॑షి సాదయన్తోఽశ్వినా వి॒ప్రా స॒హవా॑ హువేమ ॥

411

1. దధిక్రావః, 2. పృథివీఽఆప స్వః, 3. ఉచీరాణా. (వా.ప్ర.)

(3) ద॒ధికా॑వా॒ణం బు॒భానో॑¹ అ॒గ్ని॒ముప॑ బు॒వ ఉ॒ష॒సం సూ॒ర్యం గామ్ ।

బ్ర॒ధ్నం॒శి మం॑శ్చతో॒ర్వరు॑ణస్య బ॒భృం తే వి॒శ్వాన్మదో॑³ దు॒రితా॑ యావ॒యన్తు ॥

412

(4) ద॒ధికా॑వా పృ॒థమో॑ వా॒జ్యర్వా॑⁴ ॒గ్రే రథా॑నాం భవతి పృ॒జానన్ ।

సం॒విదా॑న ఉ॒షసా॑⁵ సూ॒ర్యేణా॑ ॒దిత్యే॑భి॒ర్వసు॑భి॒రిం గి॑రో॒భిః ॥

413

(5) ఆ నో ద॒ధికాః॑ ప॒థ్యామ॑న క్త॒వృత॑స్య ప॒థ్యామ॑నే॒వ్తవా॑⁶ ఉ ।

శృ॒ణోతు॑ నో దై॒వ్యం శ॒ర్థో⁷ అ॒గ్నిః శృ॒ణ్వన్తు॑ విశ్వే॒ మహి॑షా అ॒మూరాః॑ ॥

414

సూ॒త్రము—44

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—దధిక్రులు, 1-దధిక్రాదులు

(1) గద్యము॥

మీ రక్షార్థమై దధిక్రును బిలిచెదను. తదనంతర మశ్వద్వయమును, నుషస్సును, బ్రసిద్ధాగ్నిని మరియు భగుని నాహ్వనింతును. ఇంద్రుని, విష్ణువును, బూషణుని బ్రహ్మణస్పతిని నాదిత్యగణమును ద్యావాభూములను, జలదేవతను, సూర్యుని నాహ్వనింతును ॥

416

1. ధానో॒ అ॒గ్ని॒ముప॑బ్రవఉ॒ష॒సం, 2. బ్ర॒ధ్నం॒మాంశ్చ॑తో. [వ్రా.ప్ర.] బ్ర॒ధ్నం॒మగ్ంశ్చ॑తో (సా).

3. వి॒శ్వాదు॑రితా, 4. వా॒జ్యర్వాగ్నే, 5. సూ॒ర్యేణా॑దిత్యే, 6. త॒వాఉ, 7. శ॒ర్థోఅ॒గ్నిః. [వ్రా.ప్ర.]

(2) గద్యము॥

స్తోత్రములచే దధిక్రను బ్రబోధితునిగాను, బ్రవర్తితునిగాను జేయుచు యజ్ఞ ముపక్రమించునపుడు
కుశలపై నిలాదేవిని స్థాపించుచు శోభనాహ్వానయుతులు మేధావులు నగు
నశ్విద్యయమును బిలిచెదను ॥

417

(3) గద్యము॥

నేను దధిక్రను బ్రబోధించుచు, నగ్నిని, నుషస్సును, సూర్యుని, భూమిని స్తుతించెదను. నేను
శత్రువిनाశకారియగు వరుణునిపింగళవర్ణాశ్వమును నుతించెదను. ఈ దేవతలు సర్వ
పాపములను మానుండి వేరుపరచెదరుగాక! ॥

418

(4) గద్యము॥

అశ్వముఖ్యుడు, శీఘ్రగామి, గమనశీలుడు నగు దధిక్రయు, బాగుగ జ్ఞాతవ్యమును దెలిసికొని
యుషస్సుతోను, సూర్యునితోను, నాదిత్యగణముతోను, వసువులతోను,
నంగిరస్సులతోను నేకమతముగలవారలై రథాగ్రమం దుందురు ॥

419

(5)† గీ॥ అశ్విదేవతలార! మీ రశ్వయుక్త

సూర్యమార్గము నిష్కంటశోభ దేలి

యనుగమింపుడు! జనులను నాదరమున

బ్రోచి రక్షింపుఁ డెంతయుఁ బూర్ణదయను ॥

420

† ఈ44వ సూక్తమున 5 ఋక్కులుండఁగా శ్రీనేమానివాదు 4ఋక్కులను మాత్రమే యనువదించి 5వ ఋక్కును
బొరపాటున నాంధ్రీకరింపక విడిచిపెట్టిరి.

† రచయిత :- వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

సూక్తమ్—45

ఋషిః—మైత్రాచరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—సవితా

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆ దే॒వో యా॑తు స॒వితా సు॒రతో॑న్ ॥ ౧ ॥ స॒రిక్షి॑ప్రా వహ॒మానో॑¹ అ॒శ్వైః ।

హస్తే॑ దధా॒నో న॒ర్యా పు॒రూణి॑ ని॒వేశ॑యంచ ప్ర॒సవ॑ంచ భూ॒మ ॥

415

(2) ఉ॒దస్య॑ బా॒హూ శి॒థిరా బృ॒హన్తా॑ హి॒రణ్య॑యా ది॒వో² అ॒న్తాగ్ం॑ అ॒నష్టామ్ ।

నూ॒నం సో అ॒స్య మహి॑మా పనిష్ట॑ సూ॒రశ్చి॑దస్మా॒కి అను॑ దాదపస్యామ్ ॥

416

(3) స మా॑ నో దే॒వః స॒వితా సహ॑వా ⁴౧౧ సా॒విషద్ వసు॑వతి॒ర్వసూ॑ని ।

వి॒శ్రయ॑మా॒ణో⁵ అమ॑తి॒మురూ॒చీం మ ర॒థోజ॑నమధ రాసతే నః ॥

417

(4) ఇ॒మా గి॒రః స॒వితా॑ం సు॒జిహ్వా॑ం పూ॒ర్ణగ॑భ॒స్తిమీ॑శతే సుపా॒ణిమ్ ।

వి॒త్రం వయో॑ బృ॒హద॑స్మే దధాతు యూ॒యం పాత॑ స్వ॒స్తిభిః॑ సదా॑ నః ॥

418

1. మానో౧ అశ్వైః, 2. దివో౧ అన్తా౧ అనష్టాం, 3. దస్మా౧ అను, 4. సహవాసావిషద్,

5. మాణో౧ అమతి. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—45

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత—సవిత

(1) గద్యము॥

రత్నవిశిష్టుడు సంతరిక్షపూరకుడు నశ్వములచే నూహ్యమానుండు నగు సవితృదేవుడు
మనుష్యహితకరంబగు ధనమును ధరించుచు, భూతగణములను స్వస్థానమున
ధరించుచు, స్వకార్యములయందుఁ బ్రేరేపించుచు వచ్చునుగాక! ॥

421

(2) గద్యము॥

శిథిలములు బృహద్దేహిరణ్మయములు నగు బాహువులద్వారా యంతఃకృతసమూహమును
వ్యాప్తించుఁగాక! నే నిపుడు సవితయొక్క యా మహిమను నుతించెదను. సూర్యుడు
సవితకుఁ గర్మేచ్ఛ నొసంగుఁగాక! ॥

422

(3) గద్యము॥

తేజోయుతుడు, వసుపతి, యగు సవిత మాకు ధనము నిచ్చుఁగాక! వాడు బహువిస్తీర్ణ
రూపమున ధరించుచు మనుష్యులకు భోగయోగ్య మగు ధనమును మా కొసంగుఁగాక! ॥

423

(4) గద్యము॥

ఈ స్తుతిసమూహ ముత్తమజిహ్వాడు ధనపూర్ణుడు నగు సవితను స్తుతించును. వాడు
మాకు విచిత్రమగు ధనము నిచ్చుఁగాక! మీరు సర్వదా స్తుతిద్వారా మమ్ముఁ
బరిపాలింపుడు! ॥

424

సూక్తమ్—46

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—రుద్రః

చందః—జగతీ, 4-త్రిష్టుప్

(1) ఇ॒మా రు॒ద్రాయ॑ స్థి॒రధ॑స్వనే॒ గి॒రః క్షి॒పే॒షపే॑ దే॒వాయ॑ స్వ॒ధావే॑న్ ।

అ॒షా॒స్థాయ॑¹ స॒హ॒మా॒నాయ॑ వే॒ధసే॑ తి॒గ్మాయ॑దాయ భర॒తా శృ॒ణోతు॑² నః ॥

419

(2) స హి³ క్ష॒యే॒ణ క్ష॒మ్యస్య॑ జన్మ॒నః సా॒మాజ్యే॑న ది॒వ్యస్య॑ చే॒తతి॑ ।

అ॒వన్న॑వ॒స్తిరు॑వ నో దు॒రశ్చ॑రా॒నమి॒వో రు॒ద్ర జా॑సు నో భ॒వ ॥

420

(3) యా తే॑ ది॒ద్యుద॑వ॒స్పృష్టా॑ ది॒వస్ప॑రి క్ష॒మ్యా చ॑రతి పరి సా వృ॒ణక్తు॑ నః ।

స॒హస్రం॑ తే స్వ॒పివా॑త భే॒షజా॑ మా స॒ప్తోకే॑షు త॒నయే॑షు రీరి॒షః ॥

421

(4) మా నో॑ వధీ రు॒ద్ర మా పరా॑ దా మా తే భూ॒మ ప్ర॑సితో హీ॒ళిత॑స్య ।

ఆ నో॑ భ॒జ బ॒ర్హిషీ॑ జీ॒వశం॑సే⁴ యూ॒యం పా॑త స్వ॒స్తిభిః॑ సదా నః ॥

422

1. అషాహ్వా, 2. శృణోతు నః, 3. స హి క్షయేప క్షమ్యస్య, 4. జీవశంసో. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—46

ఋషి —మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—రుద్రుడు

(1) గద్యము॥

స్థిరకార్మికుడు, శ్రీఘగామి, బాణయుతుడు, నన్నవంతుడు నెవ్వరిచేతను
దిరస్కరింపఁబడనివాఁడను, నందరికి నభిభవమును గూర్చువాఁడును, దీక్షాస్థ
విధానకారియగు రుద్రునికి స్తుతి నొనర్చెదను ॥

425

(2) గద్యము॥

పృథివీస్థులు, స్వర్గస్థులు నగు జనులయొక్క యైశ్వర్యమువలన వారిని రుద్రుడు
దెలిసికొనఁగలఁడు. ఓ రుద్రుడా! నీస్తవము నొనర్చెడు ప్రజలను బాలించుచు
మా గృహమునకు రమ్ము! మాకు రోగములను బుట్టింపకుము ॥

426

(3) గద్యము॥

అంతరిక్షమునుండి విముక్తమగు నీ విద్యుత్తు షితిపైఁ దిరుగును. అది మమ్ముఁ
ద్యజించునుగాక! స్వపివాతుడా! నీకు సహస్రభేషములు గలవు. మాకును,
మా పుత్ర పౌత్రులకును హింసను గల్గింపకుము ॥

427

(4) గద్యము॥

ఓ రుద్రుడా! మాకు హింసఁ జేయకుము. మమ్ము విడిచిపెట్టకుము. నీవు కృద్ధుఁడవై మమ్ము
బంధింపకుము. జీవములయొక్క ప్రశంసాయోగ్యము లగు యజ్ఞములను మాకు
భాగ ముండునటుల నొనర్చుము! నీవు మమ్ము స్వస్తివలనఁ బరిపాలింపుము! ॥

428

సూక్తమ్—47

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—ఆపః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆపో॑ యం॑ వః॑ ప్రథ॑మం దే॒వయ॑న్త¹ ఇ॒న్ద్రాసా॑స॒మూర్మి॑చ॒క్రణ్వ॑తే॒శః ।

తం॑ వో॒ వయం॑ కుచి॑మరి॒ప్రమ॑ద్య మృ॒తపు॑షం మధు॑మన్తం వనే॑మ ॥

423

(2) త॒మూర్మి॑మాపో॒ మధు॑మత్త॒మం వో॒ ౭పాం॑ స॒పాద॑వత్వాకు॒హేమా॑ ।

యస్మి॑న్నిన్దో॒ వసు॑భిర్మాదయా॒తే తమ॑క్యామ దే॒వయన్తో॑ వో² అ॒ద్య ॥

424

(3) శ॒తప॑విత్రాః స్వ॒ధయా॑ మద॒ప్తిరే॑పీ॒ర్దేవా॑నామపి యన్తి పా॒థః ।

తా ఇ॒న్ద్రస్య॑ న మి॒నన్తి॑ వ్ర॒తాని॑ సి॒ద్ధభ్యో॑ హ॒వ్యం మృ॑తవ॒జ్జహో॑త ॥

425

(4) యాః॑ సూ॒ర్యో ర॒శ్మిభి॑రాత॒తాన॑ యాభ్య॑శి ఇ॒న్ద్రో అ॒రదద్ గా॒తుమూ॑ర్మిమ్ ।

తే॑ సి॒ద్ధవో॑ వరి॒వో ధా॑తనా నో యూ॒యం పా॑త స్వ॒స్తిభిః॑ సదా॒ నః ॥

426

1. దే॒వయ॑న్త౭ఇ॒న్ద్ర, 2. వో॒౭అ॒ద్య, 3. యాభ్య॑౭ఇ॒న్ద్రో౭అ॒రదద్. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—47

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—అప్పు (నీరు)

(1) గద్యము॥

ఓ యజ్ఞేవతా! దేవాభిలాషు లింద్రునకుఁ బాతవ్యము, భూమినంభూతము నగు నే
సోమరసము సంస్కృతమయినదో! శుచియుఁ బాపరహితము వృష్టిజలసేకి మధుర
రసయుక్తము నగు నా సోమరసమును నేను సేవించెదను॥

429

(2) గద్యము॥

ఓ యజ్ఞేవతా! శీఘ్రగతి గల “అపాం నపాత్తు” అనుదేవత నీయొక్క మధుమత్తమ
ప్రసిద్ధోర్ములను బాలించుఁగాక! ఇంద్రుడు వానివలన వసుగణములతోఁగూడ
మత్తుఁడగును. నేను దేవాభిలాషి నై యిప్పుడు నీ యా యూర్ములను బొందఁగలను॥

430

(3) గద్యము॥

బహువిచిత్రరూపములు గల యశ్వములవలన లోకములకు హర్షోత్పాదకమును
ద్యోతమానమును నగు జలము దేవతాస్థానమందుఁ బ్రవేశించును. వార లింద్రుని
కర్మలకు హింస సేయకుండురు. మీరు సింధువులకు పుత్రయుక్త మగు
హవ్యమును హోమమును సమర్పింతురు॥

431

(4) గద్యము॥

సూర్యుడు రశ్మిలవలన నే యప్సరూపమును విస్తీర్ణముగఁ జేయునో! దానికయి, ఇంద్రుడు
గమనయోగ్య మగు మార్గమును విస్తీర్ణముగఁ జేయుచున్నాఁడు. ఓ సింధుగణమా!
నీవు మాకు ధనము నొసంగుము! సర్వదా స్తుతులవలన మమ్ము రక్షింపుము!॥

432

సూక్తమ్—48

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః
దేవతా—ఋభవః, 4-విశ్వే దేవా వా
ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఋభుక్షణో వాజా మాదయధ్వమస్మే సరో మఘవానః సుతస్త్రి ।

ఆ వోఽర్వాచః క్రతవో న యాతాం విభోర్వ రథం సర్వం వర్తయన్తు ॥

427

(2) ఋభుర్భుభిరభి వః స్వామ విభోర్వి విభుభిః శవసా శవాంసి ।

వాజో అస్మాగ్ం¹ అవతు వాజసాతావిద్వ్రేణ యుజా తరుషేమ వృత్రమ్ ॥

428

(3) తే చిద్ధి పూర్వీరభి సప్తి శాసా విశ్వాగ్ం² అర్య ఉపరతాతి వన్వన్ ।

ఇన్దో³ విభ్వాగ్ం³ ఋభుజై వాజో అర్యః శతోర్మిథత్యా కృణవన్ వి నృష్టుమ్ ॥

429

(4) మా దేవాసో వరివః కర్తనా నో భూత నో విశ్వేఽవసే సజోషాః ।

సమస్మే⁴ ఇషం వసవో దదీరన్ యూయం పాత స్వప్తిభిః సదా నః ॥

430

1. అస్మాగ్ంఽఅవతు, 2. విశ్వాగ్ంఽఅర్యఽఉప, 3. విభ్వాఽఋభుజై రాజోఽఅర్యః,

4. సమస్మేఽఇషం. (వా.ప్ర.)

సూక్తము—48

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత—ఋభువులు, 4-విశ్వే దేవతలు లేక ఋభువులు

(1) గద్యము॥

నేతలు, ధనవంతులు నగు ఋభువులారా! మీరు మా సోమపానమువలనఁ బ్రమత్తులరు
కండు! కర్మనేతృసమర్థములు నగు నశ్వములు మా కభిముఖములై మనుజులకు
హితకరం బగు రథమును మరలించుఁగాక! ॥

433

(2) గద్యము॥

ఓ ఋభుగణమా! మేము మీవలనఁ బ్రసిద్ధిని బొందెదము. మీరు సమర్థులరు.
మీ సాహాయ్యమువలన సమర్థులమై మీబలమువలన శత్రుబలమును
దిరస్కరించెదము. “వాఙ్మండ” యుద్ధమందు మమ్ములను
రక్షించునుగాక! ఇంద్రుని సాహాయ్యమును బడసి కఠినుల
హస్తములనుండి విడివడుదుము ॥

434

(3) గద్యము॥

ఇంద్రుడు ఋభువులు మా బహుతర శత్రుసేనలను జయింతురు. యుద్ధము జరుగునపుడు
సమస్త శత్రుసేనలను హింసింతురు. విద్య, ఋభుక్షాణుడు, వాఙ్మండ, నింద్రుడు
నార్యులై శత్రుసేనలను వధింతురు ॥

435

(4) గద్యము॥

ద్యౌతమానులగు ఋభువులారా! మీ రిపుడు మాకు ధనము నీయుడు! మీరు ప్రితులరై
మాకు రక్ష నొసంగుడు! వసువులు, ఋభువులు, మాకు నన్నము
నొసంగుదురుగాక! ॥

436

సూక్తమ్—49

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఆపః

చందః—త్రిష్టుప్

(1) స॒ము॒ద్ర॒జ్యే॒ష్ఠాః స॒లి॒ల॒స్య మ॒ధ్యాత్ పు॒నానా య॒న్యని॑విశమానాః ।

ఇ॒న్ద్రో యా వ॒జీర్ వృ॒షభో ర॒రాద తా॑ ఆ॒పో దే॒వీరి॒హమామ॑వస్తు ॥

431

(2) యా॑ ఆ॒పో ది॒వ్యా ఉ॒త వా స॒వన్తి ఖ॒నితీ॑మా ఉ॒త వా యాః స్వ॑యంజాః ।

స॒ము॒ద్రా॒ర్థా యాః కు॒చయో పా॒వకా॑స్తాత్ ఆ॒పో దే॒వీరి॒హమామ॑వస్తు ॥

432

(3) యా॑సాం రా॒జా వరు॑ణో యాతి మ॒ధ్యే॒రి స॒త్యాన్తే॑ అ॒వప॑శ్యంజనామ్ ।

మ॒ధు॒క్పతః కు॒చయో యాః పా॒వకా॑స్తాత్ ఆ॒పో దే॒వీరి॒హమామ॑వస్తు ॥

433

(4) యా॑సు రా॒జా వరు॑ణో యాసు సో॒మో వి॒శ్వే దే॒వా యా॑సూర్జం మద॑న్తి ।

వై॒శ్వాన॑రో 7యా॒స్వగ్నిః ప్ర॒విష్ట॑స్తాత్ ఆ॒పో దే॒వీరి॒హమామ॑వస్తు ॥

434

1. ర॒రాద॒తా ఆ॒పో, 2. ర॒హి మామ॑వస్తు, 3. యా॒ ఆపో॒ది॒వ్యా ఉ॒త, 4. త్రి॒మా ఉ॒త,

5. కా॒స్తా ఆ॒పో, 6. మ॒ధ్యే స॒త్యేన్తే అ॒వప॑శ్యం, 7. యాః॒స్వగ్నిః, 8. స్తా॒ ఆపో. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—49

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—అప్పు (నీరు)

(1) గద్యము॥

సముద్రుఁ డే యప్సమూహమునకు జ్యేష్ఠుఁడు, సర్వదా గమనశీలుఁడు, శోధయిత
యగుచున్నాఁడో! యట్టి యప్సమూహ మంతరిక్షమధ్యమమునుండి వచ్చుచున్నది.
వక్షధారియు, యభీష్టవర్షియు నగు నింద్రుఁ డే యప్సమూహమును ద్యజించెనో!
యయ్యది యిచ్చటనున్న మమ్ములను రక్షించునుగాక! ॥

437

(2) గద్యము॥

ఏ యప్సమూహ మంతరిక్షమం దుత్పన్న మగునో! యేది ప్రవహించుచు ఖననమువలన
లాభము సమకూర్చునో! యెయ్యది స్వయముగ నుత్పన్నమై సముద్రాభిముఖముగఁ
బ్రవహించునో! దీప్తియుతము పవిత్రకరము నగు నా యజ్ఞేపీ సమూహము
మమ్ముల రక్షించుఁగాక! ॥

438

(3) గద్యము॥

ఏ యప్సమూహమునకు స్వామి యగు వరుణుఁడు జలమధ్యమున సత్కుండై మిథ్యాసాక్షియై
మధ్యమలోకమును బ్రవేశించునో! మధుక్షారిణీదీప్తియుతము శోధించునదియు నగు
నా యజ్ఞేపీసమూహము మమ్ముల రక్షించుఁగాక! ॥

439

(4) గద్యము॥

దేనియందు రా జగు వరుణుఁడు నివసించునో! దేనియందు సోమఁ డుండునో! దేనియందు
విశ్వే దేవత లన్నమును దిని మదించిరో! వైశ్వానరాన్ని దేనియందుఁ బ్రకాశించునో!
ద్యుతిమంత మగు నా యప్సమూహము మమ్ముల రక్షించుఁగాక! ॥

440

సూక్తమ్—50

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—1-మిత్రావరుణౌ, 2-అగ్నిః, 3-విశ్వే దేవాః, 4-నద్యః

ఛందః—జగతీ, 3-అతిజగతీ శక్వరీ వా

(1) ఆ మాం మిత్రావరుణేహ రక్షతం కులాయయద్ విశ్వయన్మా న¹ ఆ గన్ ।

అజకావం దుర్బశీకం తిరో దధే మా మాం వద్యేన రవసా విదత్ త్వయః ॥

435

(2) యద్ విజామన్ పరుషీ² వద్దనం భువదష్ఠీవన్తా పరి కుల్పా చ దేహత్ ।

అగ్నిష్టద్భౌచన్నప బాధతామితో మా మాం వద్యేన రవసా విదత్ త్వయః ॥

436

(3) యచ్ఛల్మలౌ భవతి యన్నదీపు యదోషధీభ్యః పరి జాయతే విషమ్ ।

విశ్వే దేవా నిరితస్తత్ సువస్తు మా మాం వద్యేన రవసా విదత్ త్వయః ॥

437

(4) యాః శిప్రవతో నివత ఉద్వత ఉదన్వతీ³నుదకాశ్చ యాః ।తా అస్మభ్యం పయసా పిన్వమానాః శివా దేవీరశివదా భవస్తు సర్వా⁴ నద్వో అశిమిదా భవస్తు ॥

438

1. యన్మానః ఆగన్, 2. పరుషీం వద్దనం, 3. పువతో నివతః ఉద్వతః ఉద, 4. సర్వానుద్వో అశి. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—50

ఋషి — మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—1-మిత్రావరుణులు, 2-అగ్ని, 3-ఋషిశ్రేష్ఠి దేవతలు, 4-నదులు

(1) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా! మీ రిచట మమ్ము రక్షింపుఁడు! కులాయకారియు సర్వదా
వర్ధమానము నగు విషము మా కభిముఖముగ రాకూడదు. అజకా నామక రోగ
విశిష్టము, దుర్దర్శనము నగు విషము నశించును. ఛద్రగామి యగు సర్పము
పదశబ్దమువలన మమ్ముల గుర్రెఱుంగలేదు ॥

441

(2) గద్యము॥

వందన నామక మగు నే విషము నానావృక్షముల పూర్వస్థానములం దుద్భూత మగునో!
యే విషము జానువులను గుల్బములను విస్ఫోతములుగఁ జేయునో! దీప్తిమంతుఁడగు
నగ్ని యా వ్యక్తికడనుండి యా విషమును దూరీకృతముగాఁ జేయుఁగాక! ఛద్రగామి
యగు సర్పము పదశబ్దములవలన మమ్ముల గుర్రెఱుంగలేదు ॥

442

(3) గద్యము॥

ఏ విషము శాల్మలీవృక్షమునందుఁ బుట్టునో! యెయ్యది నదీజలమం దోషధులవలన
సుత్పన్నమగునో! విశ్వే దేవగణ మావిషమును మా చెంతనుండి దూరముగఁ
జేయును. ఛద్రగామి యగు సర్పము పదశబ్దములవలన మమ్ముల
గుర్రెఱుంగలేదు ॥

443

(4) గద్యము॥

ఏ నదులు ప్రబలదేశములందుఁ బ్రవహించునో! యేవి నిష్పదేశములకుఁ బోవునో! యేవి
యుదకోచ్ఛిష్టములో! యేవి యజూదకజలమువలన జగత్తు నాప్యాయతముగ నొనర్చునో!
ద్యుతిమంత మగు నే నదీగణము మా శ్రీపదరోగమును నివారించి కల్యాణము
నొనర్చునో! యా నదీగణ మంతయు మా కహింసా ప్రద మగును ॥

444

† వ్రాతప్రతిలో 3వ ఋక్కు-నకు దేవత వైశ్వానరుఁడని యున్నది గాని యది పొరపాటు. 15b సంఖ్యగల గ్రంథములోని ఋషిదేవతల పట్టికలోను నాంధ్రానువాదములోను విశ్వేదేవత లనియే కలదు.

సూక్తమ్—51

ఋషిః — మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఆదిత్యాః

చందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆదిత్యానామవాసా నూతనేన

సక్షీమహి శర్మతా శంతమేన ।

అనాగాప్త్యై¹ అదితిత్యే తురాస ఇమం

యజ్ఞం దధతు శ్రోషమాణాః ॥

439

(2) ఆదిత్యాసో² అదితిర్మాదయంతాంమిత్రో³ అర్యమా వరుణో రజిష్ఠాః ।

అస్మాకం సస్తు భువనస్య గోపాః

పిబన్తు సోమమవసే నో అద్య ॥

440

(3) ఆదిత్యా విశ్వే మరుతశ్చ విశ్వే

దేవాశ్చ విశ్వే⁴ ఋభవశ్చ విశ్వే ।ఇన్ద్రో⁵ అగ్నిరశ్వినా తుష్టువానా

యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః ॥

441

1. అనాగాప్త్యై¹ అదితిత్యే తురాస ఇమం, 2. ఆదిత్యాసో² అదితి, 3. మిత్రో³ అర్య, 4. విశ్వే⁴ ఋభవశ్చ, 5. ఇన్ద్రో⁵ అగ్నిరశ్వినా.

(వా.ప్ర.)

సూక్తము—51

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుఁడు

దేవత—ఆదిత్యులు

(1) గద్యము॥

నే నాదిత్యదేవుని నాశ్రయించి నూతనము, సుఖకరము నగు గృహమును బొందెదను.

త్వరాన్వితులగు నాదిత్యులు మా స్తోత్రము లన్నిటిని నాలించి యీ యజ్ఞకరుల

ననపరాధులుగను, నదీనులుగను నొనర్చును ॥

445

(2) గద్యము॥

ఆదిత్యగణము, నదితి, యతిశయ ఋజుస్వభావములు గల మిత్రావరుణులు, నర్యముఁడును

బ్రహ్మత్తు లగుదురు. భువనరక్షకం బగు దేవగణము మాదే యగుఁగాక! ఇపుడు మమ్ము

రక్షించుటకై సోమమును బానమును జేయుదురుగాక! ॥

446

(3) గద్యము॥

మేము స్తవముచేసిన యే సమస్తాదిత్యగణము, సమస్త మరుద్గణము, సమస్త దేవగణము,

సమస్త ఋభుగణము, నిండ్రుఁడు, నగ్ని, నశ్విద్వయమును గలరో! యీ దేవతలు

సర్వదా స్వస్తిమూలమున మమ్ము సంరక్షింతురుగాక! ॥

447

సూక్తమ్—52

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఆదిత్యాః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆదిత్యాసో¹ అదితయః స్యామపూర్వే¹వతా¹ ససవో మర్త్యత్రా ।

సనేమ మిత్రావరుణా ససన్తో

భివేమ ద్యావాపృథివీ భవన్తః ॥

442

(2) మిత్రస్తన్తో¹ వరుణో మామహన్త

శర్మ తోకాయ తనయాయ గోపాః ।

మా వో భజేమాన్యజాతమేనో మా

తత్ కర్మ వసవో యచ్ఛయద్వే ॥

443

(3) కురణ్యవో² అంగిరసో² నక్షన్త

రత్నం దేవస్య సవితురియానాః ।

పితా చ రన్తో మహాన్ యజత్రో

విశ్వే దేవాః సమనసో జుషన్త ॥

444

1. ఆదిత్యాసో¹ అదిత, 2. కురణ్యవో² అంగిరసో. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—52

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుఁడు

దేవత—ఆదిత్యులు

(1) గద్యము॥

మే మాదిత్యులము. మే మదితులమునుగూడ నయ్యెదము. దేవతామధ్యమున నో వసుగణమా!

మీరు మనుష్యులను బాలింపుఁడు! ఓ మిత్రావరుణులారా! మిమ్ముల భజించుచు ధనము

భోగించెదము. ఓ ద్యావాభూములారా! మేము భూతి విశిష్టుల మయ్యెదము ॥

448

(2) గద్యము॥

మిత్రుఁడు వరుణ ప్రముఖు లగు నాదిత్యులారా! మా పుత్రహృతులకు సుఖ మొసంగుదురుగాక!

అన్యకృత పాపము మే మనుభవింపము. మీ రే కర్మ నశింపజేయుదురో! మే మా కర్మ

నాచరింపము ॥

449

(3) గద్యము॥

త్వరావంతులగు నంగిరస్సులు సవిత సమీపమును యాచించుచు, వారి రమణీయంబగు

నే ధనమును వ్యాప్తమగునట్టుచేసిరో! యాగశీలుఁడు మహాత్ముఁడు నగు పిత,

సమస్త దేవగణములును, నేకమనస్సుతో నా ధనమును మా కిచ్చెదరుగాక! ॥

450

సూక్తమ్—53

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ద్వాపాపృథివీ

ఛందః—త్రిష్టుప్

- (1) ప్ర ద్వాపా¹ యజ్ఞే¹ పృథివీ¹ సమో¹భిః
 సబాధ¹ ఈశే¹ బృహతీ¹ యజత్రే¹ ।
 తే చిద్ధి¹ పూర్వే¹ కవయో¹ గృణంతః¹
 పురో¹ మహీ¹ దధిరే¹ దేవపుత్రే¹ ॥

445

- (2) ప్ర పూర్వజే¹ పితరా¹ సవ్యసీభిర్గీర్భిః¹
 కృణుధ్వం¹ సదనే¹ఋతస్య¹ ।
 ఆ నో¹ ద్వాపాపృథివీ¹ దైవ్యే¹న జనే¹న
 యాతం¹ మహి¹వాం వరూ¹థమ్ ॥

446

- (3) ఉతో¹ హి¹ వాం¹ రత్నధేయా¹ని సన్తి¹
 పురూణీ¹ ద్వాపాపృథివీ¹ సుదా¹సే ।
 అస్మే¹ ధత్తం¹ యదసదస్కృ¹భోయ¹
 యూయం¹ పాత¹ స్వస్తిభిః¹ సదా¹ నః ॥

447

1. దేవపుత్రే, 2. సదనేఋతస్య. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—53

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ద్యావాభూములు*

(1) గద్యము॥

మహాత్ములు, దేవగణమును బుట్టించువారు నగు నే ద్యావాభూములను దన పూర్వస్థోతలు
స్తుతులఁ బఠించుచుఁ బురోభాగమందు స్థాపించినారలో! యజనీయు లగు
నా ద్యావాభూములను నేను ఋషిగణ సంవాదయుక్తుడనై యజ్ఞ
నమస్కార సహితుడనై స్తుతించెదను ॥

451

(2) గద్యము॥

ఓ స్తోత్రగణనూ! మీరు సూతన స్తుతులవలనఁ బూర్వప్రజాతలు విశ్వమునకుఁ బితృ
భూతలు నగు ద్యావాప్రభువులను యజ్ఞస్థలముయొక్క పురోభాగమందు స్థాపింపుము!
ఓ ద్యావాభూములారా! రమణీయ మగు మీ ధనమును దాన మొసంగుటకు
దేవతలతో మా కడకు రండు! ॥

452

(3) గద్యము॥

ఓ ద్యావాప్రభువులారా! మీ దాసులకు దేయధనము కలదు. అం దేది యతయమో! యది
మా కొసంగుము! ఓ ద్యావాభూములారా! మీరలు సర్వదా మాకుఁ గళ్యాణముల
నొసంగుచు మమ్ములను బాలింపుడు! ॥

453

* 1. 5 సంఖ్యగల సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో నీ 53వ సూక్తమునకు దేవత
“భూమ్యాకాశములు”గా శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

సూక్తమ్—54

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—వాస్తోష్పతిః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) వాస్తోష్పతే¹ ప్రతి¹ జానీహ్యస్మాన్త్వా²వే²శో² అనమీ²వో భవా² నః ।యత్ త్వే³మహే³ ప్రతి తన్నో³ జషస్వశం నో³ భవ ద్వివదే³ శం చతుష్పదే³ ॥

448

(2) వాస్తోష్పతే¹ ప్రతర¹ణో¹ న ఏధిగయస్మా²వో గో²భిర²శ్వే²భిరి²న్దో ।అజరా³నస్తే³ నభ్యే³ స్యా³మ పితే³వపుత్రాన్³ ప్రతి³ నో³ జషస్వ ॥

449

(3) వాస్తోష్పతే¹ శగ్మయా¹ సంసదాతే సక్షీ²మహి² రణ్వయా² గాతు²మత్యా ।పాహి³ క్షే³మ³ ఉత³ యోగే³ వరం³ నోయూయం³ పాత³ స్వస్తి³భిః³ సదా³ నః ॥

450

1. ప్రతి జనీ, 2. వేశో²అనమీకో, 3. ప్రతరణే న²ఏధి, 4. క్షేమ²ఉత. (ద్రా.ప్ర.)

సూక్తము—54

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత—వాస్తోష్పతి

(1) గద్యము॥

ఓ వాస్తోష్పతీ! నీవు మమ్ములఁ బ్రబోధింపుము! మా నివాసమును †నీరోగముగలదిగాఁ
జేయుము! నేను యాచించిన ధనము నొసంగుము! మా పుత్రపౌత్రాదు లగు ద్విపద
జనంబులకు గవాశ్వాది చతుష్పదవర్గమునకు సుఖమును గలుఁగఁజేయుము! ॥ 454

(2) గద్యము॥

ఓ వాస్తోష్పతీ! నీవు మమ్ములను, మా ధనమును, వృద్ధిఁ బొందింపుము! నీవు మాకు
సఖుఁడ వైనచో మేము గవాశ్వాదియైక్తులము జరారహితులము నగుదుము. పిత
పుత్రాదులను బరిపాలించునట్లు నీవు మమ్ముఁ బరిపాలింపుము! ॥ 455

(3) గద్యము॥

ఓ వాస్తోష్పతీ! మేము నీకు సుఖకరులము. సుందరము ధనవంతమును నగు స్థానమును
బొందఁగలము! మాయొక్క ప్రాప్తాప్రాప్తము వరణీయము నగు ధనమును
రక్షింపుము! మాకుఁ గళ్యాణము నిచ్చి పరిపాలింపుము! ॥ 456

† నిరో + రోగము = నీరోగము. రోగము లేకుండుట అని అర్థము. ఈ సంధిరూపము ఆంధ్రభాషకు అనహజ
రూపముగాఁ దోచి “నీ యొక్క రోగము” అను నర్థమును సామాన్యములలో స్ఫురింపఁజేయును. “నిరోగము”
అనురూపము తెలుగులో నపార్థము నీయక స్పష్టార్థక మగును.

చూ. “వ్యాపహోళికభాషా వ్యాకరణం”. (సంధిపరిచ్ఛేదం—118వ సూత్రం — 66-67 పుటలు)

సూక్తమ్—౨౨

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—వాస్తోష్పతిః, 2-8-ఇన్ద్రః, (ప్రస్వాపినీ ఉపనిషద్), 9-20-సర్వాః

ఛందః—1- గాయత్రీ, 2-4-ఉపరిష్టాద్బృహతీ, 5-13, 16-19, అనుష్టుప్, 14, 15, 20-బృహతీ

(1) అమి॑వహః॑ వాస్తో॑ష్పతే॑ వి॒శ్వ రూ॒పాత్మావి॑శన్ ।

సఖా॑ సు॒శేవ॑ ఏది॒ నః ॥

451

(2) యద॑ర్జున సార॑మేయ ద॒తః పి॒శంగ॑ యదృ॑నే ।

వీ॒వ భ్రా॒జన్త॑ ఋ॒ష్టయ॑ ఉ॒ప స్ర॑క్షే॒షు చ॑వ॒స్వతో ని ఘ॑ స్వ॒వ ॥

452

(3) స్తే॒నం రాయ॑ సార॑మేయ తస్క॑రం వా పు॒నఃసర॑ ।

స్తో॒తృని॑న్ద్రస్య రాయ॑సి కి॒మస్మాన్ దు॑చ్ఛనాయ॑నే ని ఘ॑ స్వ॒వ ॥

453

(4) త్వం సూ॑కర॒స్య దర్శ॑హి తవ దర్శ॑ర్తు సూ॒కరః॑ ।

స్తో॒తృని॑న్ద్రస్య రాయ॑సి కి॒మస్మాన్ దు॑చ్ఛనాయ॑నే ని ఘ॑ స్వ॒వ ॥

454

1. వి॒శ్వ రూ॒పాత్మా, 2. సు॒శేవ॑ ఏది॒ నః, 3. భ్రా॒జన్త॑ ఋ॒ష్టయ॑ ఉ॒ప. [వా.ప్ర.]

(5) స॒స్తు మా॒రా స॒స్తు పి॒రా స॒స్తు శ్వా స॒స్తు వి॒శ్వ॒తిః ।

స॒స॒స్తు స॒ర్వే జ్ఞాత॑యః స॒స్త్వయ॑మ॒భితో జనః॑ ॥

455

(6) య॒ ఆ॒స్తే య॒శ్చ చ॒రతి॑ య॒శ్చ ప॒శ్యతి॑ నో॒ జనః॑ ।

తే॒హం సం హ॑నో॒మ్¹ అ॒జ్ఞేణి॑ య॒తేదం హ॒ర్యం తథా॑ ॥

456

(7) స॒హస్ర॑శ్శం॒గో వృ॒షభో॑ యః స॒ముద్రా॑దు॒దాచ॑త్ ।

తేనా॑ స॒హస్రే॑నా వ॒యం ని జనాన్ త్వా॑వయామసి ॥

457

(8) ప్రో॒ష్ఠేశ॑యా వ॒హ్యేశ॑యా నా॒ర్యాస్త॒ల్పశీ॑వరీః ।

త్రియో॒ యాః పు॑ణ్యగ॒న్తాస్తాః స॒ర్వాః స్వా॑వయామసి ॥

458

† (9) స్వ॒స్మ స్వ॒స్మాధి॑క॒రజే॑ స॒ర్వం ని హ్వా॑వయా జనమ్ ।

అ॒సూర్య॑మ॒న్యాన్ త్వా॑వయావృ॒గం జా॑గ్రియామహమ్ ॥

459

1. హ॑నో॒మ్ అ॒జ్ఞేణి॑. [వ్రా.ప్ర.]

† ఈ శ్లోక సూక్తములో 9వ ఋక్కు మొదలు 20వ ఋక్కు వరకునుగల 12 ఋక్కులు కొన్ని ముద్రిత ప్రతులలో లేవు. ఈ ఋక్కులు పరిశిష్ట పాఠములుగా గొన్ని వ్రాతప్రతులలో వ్రాయబడినవి. వీనిని “భిల” మంత్రములని కొందరు భావించిరి.

† (10) అజగరో నామ సర్పః సర్పిరవిషో మహాన్ ।

తస్మిన్ హి సర్పః సుధితస్తేన త్వా స్వావయామసి ॥

460

† (11) సర్పః సర్పో అజగరః సర్పిరవిషో మహాన్ ।

తస్య సర్పాత్ నిస్తవస్తస్య గాధమశిమహి ॥

461

† (12) కాళితో నామ సర్పో నవనాగసహస్రబళః ।

యమునహ్రదే హ సో జాతోఽయో నారాయణవాహనః ॥

462

† (13) యది కాళికదూతస్య యది కాఃకాళికాద్భయాత్ ।

జన్మభూమిమతిక్రాంతో నిర్విషో యాతి కాళికః ॥

463

† (14) ఆ యాహీన్ద్ర పథిభిరీశితేభిర్యజ్ఞమిమం నో భాగధేయం జషస్వ ।

తృప్తాం జహుర్మాతుశస్యేవ యోషా భాగస్తే పైతృష్వసేయా వపామివ ॥

464

† ఈ ఋక్కులు కొన్ని ముద్రిత ప్రతులలో లేవు. పరిశిష్ట పాఠములుగాఁ గొన్ని వ్రాతప్రతులలో వ్రాయఁబడినవి. వీనిని “ఖిల” మంత్రములని కొందరు భావించిరి.

†(15) యశస్కరం బలవన్తం ప్రభుత్వం తమేవ రాజాధిపతిర్పభూవ ।
సంక్షీర్ణనాశ్వపతిర్నరాజాం సమంగల్యం సతతం దీర్ఘమాయుః ॥

465

†(16) కర్కశ్చ నామ సర్పయో దృష్టివిష ఉచ్యతే ।
తస్య సర్పస్య సర్పత్వం తస్మై సర్ప నమోఽస్తు తే ॥

466

†(17) యేఽదో రోచనే దివో యే వా సూర్యస్య రశ్మిభు ।
యేషామపు సదస్కృతం తేభ్యః సర్వేభ్యో నమః ॥

467

†(18) యా ఇషవో యాతుధానానాం యే వా వసస్పతీనసు ।
యే వావచేభు శేరతే తేభ్యః సర్వేభ్యో నమః ॥

468

†(19) నమోఽస్తు సర్వేభ్యో యే తే చ పృథివీమసు ।
యే అన్తరిక్షే యే దివి తేభ్యః సర్వేభ్యో నమః ॥

469

† ఈ ఋక్కులు కొన్ని ముద్రిత ప్రతులలో లేవు. ఇవి పరిశిష్ట పాఠములుగా, గొన్ని వ్రాతప్రతులలో వ్రాయఁబడినవి. వీనిని “ఖిల” మంత్రములని కొందరు భావించిరి.

†(20) ఉగ్రాయుధాః ప్రమతీనః ప్రవీరా మాయావిన్ బలిన్ పిచ్చమానాః ।

యే దేవానసురాః పరాభవన్ తాన్స్త్యం వజ్రేణ మఘవన్ నివారయ ॥

470

సూక్తము—55

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—1-వాస్తోష్పతి, 2-8-ఇంద్రుడు, 9-20-సర్పములు

(1) గీ॥ ఓయి! వాస్తోష్పతి! నీ వమేయ రోగ

ములను నశింపజేయుచు లలితపరచు

మధ్యమును బొందుచుం గడు మాకు సఖుడ

వగుచు సుఖకరుడవుకూడ నగుము! పీఠి ॥

457

(2) గద్యము॥

ఓ శ్వేతవర్ణుడా! కొన్నికొన్ని భాగములఁ బిశంగవర్ణముగల సరమాపుత్రుడా! నీవు దంత

ప్రకాశమును జేయుము! అది మా సమీపమందు నాహారసమయస్సక్త-జీప్రదేశమందు

నాయుధమువలె విశేషముగా శోభించును. సుఖముగా నిద్రపొమ్ము! ॥

458

(3) గద్యము॥

ఓ సారమేయమా! నీ వే స్థానమునుండి బయలువెడలెదవో! మరల నా స్థానమునే చేరుము!

నీవు చోరులకడకు హంతకులకడకుఁ జనుము! ఇంద్రస్తోతల సమీపమున కేల పోయెదవు?

మమ్మేల బాధించెదవు? సుఖముగా నిద్రపొమ్ము ॥

459

† ఈ 20వ ఋక్కు- కొన్ని ముద్రిత ప్రతులలో లేదు. ఈ ఋక్కు పరిశిష్ట పాఠముగాఁ గొన్ని వ్రాత ప్రతులలో వ్రాయఁబడినది. దీనిని “ఖిల” మంత్రమని కొందరు భావించిరి.

(4) గద్యము॥

నీవు సూకరమును జీల్చుము! సూకరము నీకొఱకుఁ జీల్చఁబడుఁగాక! ఇంద్రస్తోతలకడకేల
పోయెదవు? మ మ్మేల బాధించెదవు? సుఖముగా నిద్రపొమ్ము! ॥ 460

(5) గద్యము॥

నీ తలిదండ్రులు నిద్రపోయిరి. కుక్కురము, గృహస్వామి, బంధుగణము, నిద్రించిరి.
చతుర్ దిగ్ వర్తులగు జనులు నిద్రించిరి ॥ 461

(6) గద్యము॥

ఏ వ్యక్తి యీ స్థానమం దున్నదో! యేది చరించుచున్నదో! యేది మమ్ములఁ జూచుచున్నదో!
దాని చక్షుస్సులను నశింపఁ జేసెదను. ఈ హర్మ్యమెట్టులో! యవికూడ
నట్టులే యగును ॥ 462

(7) గద్యము॥

సహస్ర శృంగములుగల వృషభము సముద్రమునుండియు ధృత మైనది. అది యభిభవకారుల
సహాయమున మా జనులను నిద్రితులుగాఁ జేయును ॥ 463

(8) గద్యము॥

ఏ శ్రీగణము ప్రాంగణమందు శయనించునో! యేది వాహనమందు నిద్రించునో! యేది
తల్పమందుఁ బడుకొనునో! యేది పుణ్యగంధము గలదో! దాని నంతయు
నిద్రితముగాఁ జేసెదను ॥ 464

(9) †గీ॥ సూర్యు పగిదిని నధికరణ్యార్క మైన
స్వప్నములవలె యజ్ఞములు సాగుఁగాక!
లోక విస్తృతమైనట్టి వీక నొప్పు
సర్పశక్తులు సృష్టిని సాకుఁగాక! ॥ 465

† ఈ వద్యము సంస్కృత ఋగ్వేద వ్రాతప్రతులలోఁ బరిశిష్టముగాను, “ఖిల” మంత్రముగాను నున్న
9వ ఋక్కు-న కనువాదము.

† రచయిత :— వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(10)†క॥ అజగరుడను సర్పము* మరి
విజయము లేకయె కడంకఁ బ్రీతిని వెల్గన్
ప్రజ లెరిగిన దుశ్శక్తిగ
నజ పజ లేకుండ నేల నమరుత! మైత్రన్ ॥

466

(11)†క॥ ఋషులే వాహకు లనఁగ “న
హుషుఁ” డొకఁ డజగర మైనటు ఋషి శాపమునన్
విషరహితుఁడై మహామా
నుష సింధుగతము మహాతము నూతన మగుతన్! ॥

467

(12)†క॥ నవనాగులలో బలయుత
మవితథ సాహస్రిక బల మంతయు యమునన్
అవనిని గాళింది మడుఁగు
నవ నాగుల కాళికపద నారాయణిగన్ ॥

468

† ఈ పద్యములు సంస్కృత ఋగ్వేద వ్రాతప్రతులలోఁ బరిశిష్టముగాను, “ఖిల” మంత్రములుగాను సున్న
యా యా సంఖ్యలు గల ఋక్కుల కనువాదములు.

† రచయిత :— వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

* కశ్యపునకుఁ గద్రువయందుఁ గల్గిన నాగములు సహస్రములు కలవు. వానిలో ననంతుఁడు, వాసుకి,
తక్షకుఁడు, శంఖపాలుఁడు, కుశికుఁడు, వద్ముఁడు, మహావద్ముఁడు, కర్కోటకుఁడు, ననునవి అష్టనాగ
ములుగఁ బ్రసిద్ధి. వీనికి ఐరావతమును గలపినచో నవనాగు లగును. సహస్రనాగములలో శేష, వాసుకి,
తక్షక, ఐరావత, మహావద్ము, కంబళ, అశ్వతర, శంఖ, కర్కోటక, ధనంజయ, మహానీల, ఐలాపత్ర,
మహాకర్ణ, ధృతరాష్ట్ర, బిలాహక, కుహర, పుష్పదంష్ట్ర, దుర్ముఖ, సుముఖ, శంఖపాల, కపిల,
నహుష, మణి, శంఖరోమాదులు ప్రసిద్ధములు. నాగవంశీకులలో గోటిశ, మానస, పూర్ణశల, పాల,
హాలీమక, పిచ్చిల, కౌణవ, చక్ర, కాలవేగ, ప్రకాలన, హిరణ్యబాహు, శరణ, కక్షక, కాలదంతకాదు
లయిన వాసుకి కులసంభవులును, బుచ్చాండక, మండలక, పిండసేక్తృ, రణేభ, కౌచ్చిఖ, శరభ, భంగ.
బిల్వతేజో విరోహణ, శిలి, శలకర, మూక, సుకుమార, ప్రవేపన, ముద్గర, శిశురోమ, సురోమ,
మహాహన్వాదు లయిన తక్షక కులసంభవులును, ఐరావత, పారిజాత, పాండర, హరిణ, కృశ, విహంగ,
శరభ, మోద, ప్రమోద, సంహతాపనాదు లయిన యైరావత కుల సంభవులును, నేరక, కుండల, వేణీ,
వేణీస్కంధ, కుమారక, బాహుక, శృంగభేర, ధూర్తక, ప్రాతరాతకాదు లయిన కౌరవ్యకులసంభవులును,
శంకుకర్ణ, పితరక, కుతార, సుఖసేఠక, పూర్ణాంగద, పూర్ణముఖ, ప్రహాస, శకుని, దర్శమాహుత,
కామరక, సుషేణ, మాన, సావ్యయ, ఛైలవముండ, వేదాంగ, పిశంగ, చోద్రపారక, వృషభ, వేగ
వత్ప్రించారక, మహాహనురక్తాంగ, సర్వసారంగ, సమృద్ధ, పఠ, వాసక, వరాహక, వీరణక, సుచిత్ర,
చిత్ర, వేగిక. పరాశర, తరుణక, మణిస్కంధారుణ్యాదు లయిన ధృతరాష్ట్ర కుల సంభవములు నిత్యాదిగాఁ
బెఱుగులు కలవు.

(13) †క॥ కాశీదూతగ జననపు

వేశగల పుడమిని వీడి విష విరహితమై

కాలపుఁ గాళిగఁ దాఁ గల

కాలము నిలుచుతఁ బ్రవిమల కాల సహితమై ॥

469

(14) †గీ॥ యజ్ఞసాహస్ర కృతమౌచు, దక్షిణఁ డెలమి

నింద్రపదవి నధివసించి యెనయ గర్వ

మల్ల సప్తర్షిగణము పల్కంకికను ద్వ

రితగతి నడవ శప్తఁడై పతితుఁడాయె ॥

470

(15) †గీ॥ యజ్ఞసాహస్రకృత మౌచుఁ దక్షిణఁ డెలమిఁ

గీర్తివంతము స్వారాజ్యమూర్తి యయ్యె

నరుల నాగాశ్వపతియౌచుఁ బరమదీర్ఘ

మాయుపు నిక సుమాంగల్య మలరునట్లు ॥

471

(16) †గీ॥ విషపు దృష్టులు కలుగుచు వేద్యమైన

యల్ల కర్కటకమను నాగాధిపతికి

మా నమస్సులు హృద్యమై మసలుఁగాక!

సర్వసర్వస్వశక్తులు శరణ మగుత! ॥

472

(17) క†॥ సూర్యోదయాస్తమయములఁ

బర్యాప్తిని నర్ఘ్యము ఫణి ఫ ణములఁ బట్టున్

సూర్య సురశ్మల సంస్పృతి

సూర్యతిఁ దన్నుతులను నతు లొనరుతు భక్తి ॥

473

† ఈ పద్యములు సంస్కృత ఋగ్వేద వ్యాకృతప్రతులలోఁ బరిశిష్టములుగాను, “ఖిల” మంత్రములుగాను నున్న యా యా ఋక్కుల కనువాదములు.

† రచయిత:- వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(18)†గీ॥ యాతుభానుల శ్రేష్ఠము నమల మౌచు
నల వనస్పతులను వటముల నలరుచు
రాజభోగ విహిత మహా రాజ ఫణుల
హృది నమస్కరించెద భక్తి నెంతయేని ॥

474

(19)†గీ॥ పృథివిని చివిని సకలాంతరిక్షమునను
నితరలోకాలు వెల్లులై యెనయునట్టి
యా మహారాజఫణులకు నమృత హృదిని
వందనమ్ముల నొనరింతుఁ బ్రాంజులు లిడి ॥

475

(20)†క॥ ఉగ్రాయుధులును బ్రబలులు
నుగ్రంపశ్యాత్మపరులు నొగి మాయాపుల్
వ్యగ్రప్రవీర మిచ్చులు
దుగ్రాసురవరులు ప్రమతు లుండిరి జగతికా ॥

476

† మంజరీ ద్విపద॥

చివ్య దేవావళిం దెగడి తండ్రించి,
యపకృత్యములు మీర నవమానపరచు
నఘము రూపముదాల్చు నా యసురాళి,
మఘవ! నీ వజ్రాన మ్రుందించుమోయి! ॥

477

† ఈ పద్యములు సంస్కృత- ఋగ్వేద వ్రాతప్రతులలోఁ బరిశిష్టములుగాను, “ఖిల” మంత్రములుగాను సున్న
యా యా ఋక్కుల కనువాదములు.

† రచయిత:- వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

అనువాకః—4, సూక్తమ్—56

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—మరుతః

ఛందః—త్రిష్టుప్, 1-11-ద్విపదా విరాట్

(1) క ఈ॑ం ప్రి॑తా న॒రః స॒సీ॒శా చ॒ద్ర॒వ॒న్
మ॒ర్యా॑¹ అ॒ధా స్వ॑శ్వాః ॥

471

(2) స॒క్తి॒ర్వే॑షాం జ॒నూం॑షి వే॒ద తే॑² అంగ
వి॒ద్రే॑ యి॒థో వి॒జి॒నిత్ర॑మ్ ॥

472

(3) అ॒భి స్వ॑హృ॒భిః ప్రి॑తా⁴ ప॒వ॒న్
వా॒తస్వ॑న॒సః శ్నే॒నా అ॒స్పృ॒ధన్ ॥

473

(4) ఏ॒తాని॑ ధీ॒రో ని॒త్యా చి॑త॒త
పృ॒శ్నిర్వ॑దా॒ధో మ॒హీ జ॒భార॑ ॥

474

1. మ॒ర్యా॑అ॒ధా స్వ॑శ్వాః, 2. వే॒ద తే॑అంగ, 3. జ॒నిత్ర॑, 4. పూ॒భిః ప్రి॑తా. (బ్రా.ప్ర.)

(5) సా 1విత్ సువీరా మరుద్ధిరస్తు సనాత్
సహస్రీ పుష్కస్త్రి నృప్తమ్ ॥

475

(6) యామం యేష్టాః శుభా శోభిష్టాః
క్రేయా సంమిక్తా² ఓజోభిరుగ్రాః ॥

476

(7) ఉగ్రం వ ఓజః స్థిరా శవాంస్యదా
మరుద్ధిర్గజాస్తువిష్మాన్³ ॥

477

(8) శుభ్రో వః శుష్కః క్రుద్ధీ మనాంసి
ధునిర్మునిరవ శర్ధస్య ధృష్ణోః ॥

478

(9) సనేమ్యస్మద్ యుయోఽ దిద్యుం
మా వో దుర్మతిరిహ వ్రణంసః ॥

479

1. సవిద్ సువీరా, 2. మిక్తాఽఓజో, 3. మరుద్ధిర్గజాస్తు. (వృ.పృ.)

(10) ప్రియా వో నామ హవే తురాణామా యత్

తృప్తస్మరుతో వాచశానాః ॥

480

(11) స్వాయుధాన¹ ఇష్మిణః సునిష్కా ఉత

స్వయం తన్వగః² శుమ్భమానాః ॥

481

(12) శుచీ³ వో హవ్యా మరుతః శుచీనాం శుచిం⁴ హినోమ్యధ్వరం శుచిభ్యః ।

ఋతేన సత్యమృతసాప⁵ ఆయంఘుచిజన్మాసః శుచయః పావకాః ॥

482

(13) అంసేష్వా మరుతః ఖాదయో వో వక్షఃసు రుక్మా⁶ ఉపశిశ్రియాణాః ।

వి విద్యతో న వృష్టిభీ రుచానా⁷ అను స్వదామాయురైర్యచ్ఛమానాః ॥

483

(14) పృ బుధ్న్యో వశి ఈరతే మహంసి పృ నామాని పృయజ్యవన్తిరధ్వమ్ ।

సహస్రియం దవ్యం భాగమేతం గృహపేధీయం మరుతో జుషధ్వమ్ ॥

484

1. స్వాయుధాన¹ ఇష్మిణః సునిష్కా ఉత, 2. తన్వగః శుమ్భమానాః, 3. యుచికో, 4. శుచిం నో,

5. సాప⁵ ఆయం, 6. రుక్మా ఉప, 7. రుచానా అను, 8. వక్షఃరతే. (వృ.పృ.)

(15) యది స్తుతస్య మరుతో అధీశ్ఠా విప్రస్య వాజినో హపీమన్ ।

మక్షా రాయః సువీర్యస్య దాల్ నూ చిద్ యమస్య ఆదభదరావా ॥ 485

(16) అత్యాసో న యే మరుతః స్వంచో యక్షదృశో న శుభయస్త మర్యాః ।

తే హర్షైష్ఠాః శిశవో న శుభ్రా వత్సాసో న ప్రక్రీణః పయోధాః ॥ 486

(17) దశస్యన్తో నో మరుతో మృశస్తు పరివస్యన్తో రోదసి సుమేతే ।

ఆరే గోహః నృహ వధో వో¹ అస్తు సుమేభిరస్మై పసవో నమధ్వమ్ ॥ 487

(18) ఆ వో హోతా జోహవీతి సత్తః సత్తాదీం రాతిం మరుతో గృణానః ।

య² ఈవతో వృషణో³ అస్తి గోపాః సో⁴ అద్వయాన్ హవతే⁵ ప ఉక్తైః ॥ 488

(19) ఇమే తురం మరుతో రామయన్తిమే సహః సహసో ఆ నమన్తి ।

ఇమే శంసం వనుష్యతో ని పాన్తి గురు ద్వేషో⁷ అరరుషే దధన్తి ॥ 489

1. వో² అస్తు, 2. య² ఈవతో, 3. వృషణో² అస్తి, 4. సో² అద్వయ, 5. ప² ఉక్తై,

6. సహస² ఆ నమన్తి, 7. ద్వేషో² అరరుషే. [వ్యా.ప్ర.]

(20) ఇ॒మే ర॒ధ్రం చి॑న్మరు॒తో జు॑నన్తి భృ॒షిం చి॑ద్ య॒థా వ॑స॒వో జు॑షన్త ।

అ॒వ వా॑ధధ్వం వృ॒షణ॑స్త॒మాంసి ధ॒త వి॒శ్వం త॑న॒యం తో॑కమ॒స్మే ॥

490

(21) మా వో దా॒శాన్మరు॒తో ని॑రామ మా వ॒శ్చాద్ ద॒మృ ర॒భ్యో వి॒భాగే॑ ।

ఆ నః స్పా॒ర్హే భ॑జతనా వ॒సవ్యే॑క॒యదీ॑ం సు॒జాతం వృ॒షణో వో¹ అ॒న్తి ॥

491

(22) సం య॒ద్ధస॑న్త మ॒స్మభి॑ర్జనా॒నః కూ॑రా య॒హ్వోషో॑షధీ॒మ వి॒భు ।

అ॒ధ స్మా నో మ॑దతో దు॒ద్రియా॑సస్త్రా॒తా² ధా॒త పృ॑తనా॒స్వర॑ణః ।

492

(23) ధూ॑ చ॒క్ర మ॑రుతః పి॒తృణ్మి॒క్తాని॒ యా వః శ॒స్యనే॑ పు॒రా చి॑త్ ।

మ॒రుద్భి॑రు॒గ్రః పృ॑తనాసు సా॒హ్వా³ మ॒రుద్భి॑త్ త॒నిరా వా॑జమ॒ర్వా ॥

493

(24) అ॒స్మే పి॒రో మ॑రుతః శు॒ష్కస్త్తు॒ జనా॑నాం యో అ॒సురో వి॑ధర్తా ।

అ॒పో యే॑న సు॒క్షిత॑యే త॒రేమా॑ధ॒స్వమో⁴ అ॒భి వః స్వా॑మ ॥

494

1. వృషణో వో² అన్తి, 2. స్త్రా³రో ధాత, 3. సాహ్వా, 4. స్వమో⁴ అభి వః. [ప్రా.వృ.]

(25) తన్న¹ ఇన్దో² వరుణో మితో² అగ్నిరావ ఓషధీర్వానినో జాషస్త ।

శర్మన్ త్యామ మరుతాముపస్థే యూయం పాత స్వప్తిభిః సదా సః ॥

495

అనువాకము—4, సూక్తము—56

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—మరుత్తులు

(1) గద్యము।

వ్యక్తరూప నేతలు సమానస్థానవాసులు, మనుష్యహితకరులు, సుందరాశ్వవిశిష్టులు నగు
నీ రుద్రపుత్రు లిచ్చట నెవ్వరో! ॥

478

(2) గద్యము॥

అన్యు లెవ్వరును వారి జన్మప్రకారము నెరుంగరు. తమ జన్మక్రమమును వారిలో
వా రెరుంగుదురు ॥

479

(3) గద్యము॥

తాము సంచరించుచుఁ బరస్పరము కలిసికొనెదరు. వాయువువలె వేగగామి యగు
శ్వేనపక్షులవలెఁ బరస్పరము స్పర్థ నొందెదరు ॥

480

(4) గద్యము॥

ధీమంత మగు వ్యక్తి శ్వేతవర్ణముగల భూతములను దెలియును. మహతి యగు పృథ్వి
వీని నంతరిక్షమందు ధరించును ॥

481

1. తన్ను ఇన్దో, 2. మితో అగ్నిరావ ఓషధీ. (వ్యా.పృ.)

(5) గద్యము॥

ఈ ప్రజలు మరుద్గణముయొక్క యనుగ్రహమువలనఁ జిరకాలము శత్రువులను దిరస్కరించు
వారలును ధనము నిచ్చువారలును వీరపుత్ర విశిష్టులును నయ్యెదరు ॥ 482

(6) గద్యము॥

మరుద్గణము సర్వాపేక్షచే నధికపరిమాణముగల గంతవ్యస్థానమునకుఁ బోవును.
అలంకారములచే నందరికంటె నెక్కుఁడుగా శోభించును. అది శ్రీసమన్వితము
నుగ్రమునై యుండును ॥ 483

(7) గద్యము॥

మీ తేజ స్సుగ్ర మైనది. మీ బలము స్థిరము. మరుద్గణము బుద్ధిమంత మగును ॥ 484

(8) గద్యము॥

మీ బల మంతటను వెలుఁగును. మీ చిత్తము క్రోధశీలము ఘర్షణయోగ్యము బలయుక్తము
నగు మరుద్గణముయొక్క వేగవంతము. స్తోత్రవలె వివిధశబ్దకారి ॥ 485

(9) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! పురాణాయుధములు మా కడకు రాకుండఁ జేయుము! మీ క్రూర బుద్ధిని
మాపైఁ బ్రసరింపఁజేయకుము! ॥ 486

(10) గద్యము॥

మీరు వేగవంతులు. మీ ప్రయనామముల మిమ్ముఁ బిలిచెదను. అభిలాషవంతు లగు మరుత్తు
లిందువలనఁ దృప్తిఁ బొందెదరు ॥ 487

(11) గద్యము॥

మరుద్గణము సుందరాయుధ విశిష్టము, గమనశీలము, సుందరాలంకారయుక్తము.

అది మా శరీరము నలంకరించును ॥

488

(12) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మీరు శుచి గలవారు. శుచిహవ్యము మీకే యగును. శుచిప్రకాశమానులైన

మిమ్ముల నుద్దేశించి శుచియజ్ఞమును బ్రేరేపించెదను. ఉదకస్పర్శి యగు మరుద్గణమా!

సత్యముచే సత్యమును బొందుచున్నారు. మీరు శుచి గలవారు. మీ జన్మము

శుచి యైనది. మీ రన్యుల శుచివంతులుగాఁ జేయుదురు ॥

489

(13) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మీ స్కంధములందు భాద్యములు గలవు. ఉత్తమ రుక్మము మీ వక్షస్థలము

నాక్రమించుకునియున్నది. వృష్టిసహిత మగు విద్యుత్తెటులు శోభించునో! యటులనే

జలప్రదాన సమయమున స్వీయాయుధములద్వారా పరిశోభించును ॥

490

(14) గద్యము॥

అంతరిక్షోద్భవ మగు మీ తేజస్సు విశేషముగాఁ బరుగిడును. విశేషముగా యష్టవ్య మగు

మరుద్గణమా! మీరు జలమును వృద్ధిని బొందింపుఁడు! మరుద్గణమా! మీరు

సహస్ర సంఖ్యావిశిష్టము లగు గృహములయందుఁ బుట్టిన గృహమేధు

లిచ్చిన భాగములను సేవింపుఁడు! ॥

491

(15) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మీ రన్నవిశిష్ట లగు మేధావుల హవ్యయుక్తస్తోత్రములను దెలిసికొని

యుండిరి. అందువలన శోభనపుత్ర విశిష్ట మగు ధనమును శీఘ్రముగ నిమ్ము!

ఆ ధనమును శత్రువులు కొట్టలేరు ॥

492

(16) గద్యము॥

సతతగాములగు నశ్వములవలె సుందరగమన విశేష్టులు, నుత్సవదర్శులునగు మనుష్యులవలె
నలంకారధారులు, గృహస్థితశిశువులవలెఁ బరిశ్రమలు నగు మరుత్తులు క్రిడాపరాయణు లగు
వత్సలులవలెఁ బయోదాత లగుదురు ॥

493

(17) గద్యము॥

మరుద్గణము మాకు ధనము నొసఁగుచు సుందరరూపవంతములగు ద్యావాభూములను
బూర్జములుగా నొనర్చుచు సుఖవంతముగా నొనర్చుఁగాక! ఓ వాసప్రదగణమా!
మేఘభేదకు లగు మనుష్యులను మీ యాయుధములు మా చెంతనుండి తొలఁగు
నట్లు చేయుఁగాక! మీరు సుఖముతో మా కభిముఖు లగుఁడు! ॥

494

(18) గద్యము॥

నిష్కణ్ణహోత, సర్వత్రగామయు నగు మా ధనకార్యమును బ్రశంసించుచు మిమ్ములను
మాటిమాటికిఁ బిలుచుచు సుఖవంతముగాఁ జేయుఁగాక! ఓ కామవర్షగణమా!
యజమానరక్షక మగు హోత కపటత లేని స్తోత్రములచే మిమ్ము స్తుతించును ॥

495

(19) గద్యము॥

ఈ మరుద్గణము యజ్ఞమందుఁ దర్హరాన్నితయజమానుని ప్రీతునిగా నొనర్చును. వీరు బలమున
బలవంత మగు లోకము నా నిమిత్తముగా నొనర్తురు. వీరు స్తోత్రలను హింసకగణముల
హస్తములనుండి సంరక్షించుదురు. హవ్యము నీయనివారికి నప్రియ సాధన
మొనర్తురు ॥

496

(20) గద్యము॥

వీరు సమృద్ధిలోకము నుత్తేజితముగా నొనర్తురు. దరిద్రు నుత్తేజితునిగా నొనర్తురు. బంధువు
లెట్టులు కోరెదరో! యెట్టులు యో కామవర్షగణమా! తమోచినాశనము నొనర్చుఁడు!
మాకు బహుకపుత్రులను, బౌత్రులను నొసంగుఁడు! ॥

497

(21) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మీ దానమునుండి మేము తప్పిపోకూడదు. ధనదానకాలమందు మాకు మీ వెనుకభాగమును జూపకుండు! స్పృహణీయ మగు ధనమున మాకు గోవులను గలుగఁ జేయుము! ఓ కామవద్దలారా! మీకు సుజాతధన మేది కలదో! దానివలన గోవులను గలుగఁజేయుండు! ॥

498

(22) గద్యము॥

విక్రాంతజను లే కారణమున బహుతరౌషధుల నిమిత్తము మనుష్యుల నిమిత్తము కోపపూర్ణు లయ్యెదరో! యీ కారణమున రుద్రపుత్రులగు మరుద్గణమా! యుద్ధముల శత్రువులనుండి సంరక్షింపుండు! ॥

499

(23) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మీరు మా పూర్వపూరుషులకు ననేకకార్యము లాచరించితిరి! మీ పూర్వకాలీన కార్యము లన్నియుఁ బ్రశంసింపఁబడినవి. ఓజస్వి యగు వ్యక్తులు యుద్ధమున మరుద్గణ సాహాయ్యముచే శత్రువులను దిరస్కరించిరి. మీ సాహాయ్యమున స్తోత్రకారు లన్నమును బొందెదరు ॥

500

(24) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మా విషయమై వీరులును, బలవంతులును గండు! ఆ మరుద్గణ. మాసురమును లోకవిధాయకము నగును. నివాసమునిమిత్తము శత్రువుల సంహరించెదను. నేను మీస్థానమందు నివసించెదను ॥

501

(25) గద్యము॥

ఇంద్రుండు, వరుణుండు, మిత్రుండు, నవ్వు, నోషధులు, వృక్షములు, మా స్తోత్రములను సేవింతునుగాక! మరుద్గణముల క్రోడములందు మేము సుఖముగ నుండెదము. మీరు మమ్ము సర్వదా స్వసి ద్వారా పాలింపుండు! ॥

502

సూక్తమ్—57

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—మరుతః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) మ॑చ్ఛో॒ వో నా॒మ మారు॑తం యజ॒తాః పృ॒ యజ్ఞే॑షు శవ॑సా మదన్తి ।

యే రే॒జయ॑న్తి రోద॑సి చిదు॒ర్వి పిన్వ॑న్తుత॒న్తం యదయా॑సురు॒గ్రాః ॥

496

(2) ని॒చ్ఛేతా॑రో హి మ॒రుతో గృ॒ణన్తం ప్ర॒ణేతా॑రో యజ॑మానస్య మ॒న్మ ।

అ॒స్మాక॑మ॒ద్య విద॑థేషు బి॒ర్హిరా పీ॒తయే॑ సదత ప్రిపి॒యాణాః ॥

497

(3) నై॒తావద॑నే॒య మ॒రుతో యథే॑మే భా॒జన్తే ప॒త్రైరా॑యుదై॒స్తనూ॑భిః ।

ఆ రోద॑సి వి॒శ్వపి॑శః పి॒శానాః స॒మాన॑మంజ్యంజతే శు॒భే కమ్ ॥

498

(4) ఋ॒ధక్ సా వో మ॒రుతో ది॒ద్యుద॑స్తు యద్ వ॒¹ ఆ॒గః పు॒రుష॑తా కరా॑మ ।

మా వ॒స్తస్యా॑మపి భూ॒మా యజ॑తా² అ॒స్మే వో అ॒స్తు సు॒మతి॑శ్చని॒ష్ఠా ॥

499

1. యద్వ॒¹ ఆ॒గః. 2. యజ॑తా² అ॒స్మే. (వ్రా.ప్ర.)

(5) కృతే చిదతృ మరుతో 1 రణనానవద్యాసః శుచయః పావకాః ।

ప్రణోవతః సుమతిభిర్యజత్రాః పృవాదేభిస్తీరత పుష్యదేవః ॥

500

(6) ఉత స్తుతాసో మరుతో వ్యస్త విశ్వేభిర్నామభిర్నరో హపింషి ।

దదాత నోః అమృతస్య వృజాయై జిగృత రాయః సూనృతా మఘాని ॥

501

(7) ఆ స్తుతాసో మరుతో విశ్వః ఉతీ అచ్ఛా సూరీన్ తస్యర్వతాతా జిగాత ।

యే నస్త్రానా శతినో వర్తయన్తి యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః ॥

502

సూక్తము—57

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—మరుద్గణము

(1) గద్యము॥

ఓ యజినీయమరుద్గణమా! మాదయిత యగు స్తోత్రగణము యజ్ఞకాలమున బలముతో
మీ నామములతో స్తుతించును. మరుద్గణము విస్తీర్ణద్యావాభూములను గంపింపఁ జేయును.
మేఘమును వర్షింపఁజేయును. ఉగ్రమై యంతటను సంచరించును ।

502

1. రణనానవద్యాసః. 2. ప్రణోవత. 3. నోవఅమృత. 4. విశ్వః ఉతీ అచ్ఛా. (వా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

మరుద్గణము స్తుతికారులను నన్వేషించును. యజమానుల యభీష్టములను చీచ్ఛును. మీరు
ప్రీతులై మా యజ్ఞమందు సోమపానార్థమై యమర్చఁబడిన దర్భలపై వసంపుడు! ॥ 504

(3) గద్యము॥

ఈ మరుద్గణ మెంత దానముఁ జేయుదురో! యంత దానమును మనె యెవ్వరును జేయలేరు.
వీరి రుక్మాయుధములు శరీరశోభను గలుఁగఁజేయును. ద్యావాభూములు, ప్రకాశకారులు,
వ్యాప్తశీలులు నగు మరుత్తుల యాభరణములను శోభించుటకు వ్యక్తములుగా
నొనర్చును ॥ 505

(4) గద్యము॥

మీ ప్రసిద్ధాయుధములు మానుండి వేరగును. మనుష్యుల మని మీయెడల నపరాధము
నొనర్చినయెడల నో యజనీయగణమా! మీ యాయుధములు మాపైని బడఁగూడదు.
అన్నిటికంటె నన్నప్రద మగు మీ బుద్ధి మాపైఁ బ్రవర్తించును ॥ 506

(5) గద్యము॥

మా యజ్ఞకర్మవలన మరుద్గణము తృప్తి నొందుఁగాక! వారే యనిందిత ప్రీతియుక్తులు,
శోధకులు. ఓ యజనీయమరుద్గణమా! యనుగ్రహించి యుత్తమప్రీతియుక్తుల మగు
మమ్ము విశేషముగఁ బరిపాలింపుము! అన్నముచే మమ్ముఁ బోషింపుము! ॥ 507

(6) గద్యము॥

మరుద్గణము స్తుతమై హవిస్సును స్వీకరించునుగాక! వారు నేతలు, సర్వజల సహితులై
యుండువారలు. ఓ మరుద్గణమా! మా సంతతికై యుదకము, నొసంగుము!
హవ్యదాయులకు సత్యమును బ్రయ మగు ధనమును నొసంగుము ॥ 508

(7) గద్యము॥

మరుద్గణము సంస్తుతమై సకలరక్షాసహిత యజ్ఞమున స్తోతల కభిముఖముగ వచ్చును. వీరు
తమ భక్తులను శతసంఖ్యా విశిష్టలుగా నొనర్చి వృద్ధిఁ బొందించెదరు.
సర్వదా మమ్ములను స్తుతులవలనఁ బరిపాలింతురు ॥

509

సూక్తమ్—58

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—మరుతః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) పృ॑ సా॒క॒ము॒క్షే॑¹ అ॒ర్చ॒తా గ॒ణా॒య యో దై॒వ్యస్య॑ దా॒మృ॒స్తువి॑ష్మాన్ ।

ఉ॒త క్షో॑ద॒న్తి రో॒ద॒సీ మ॒హి॒త్వా స॒క్ష॒న్తే నా॒కం ని॒ర్ప॑తే॒రవం॑శాత్ ॥

503

(2) జ॒నూ॒శ్చిద్ వో మ॒రుత॑స్త్వే॒ష్యేణ॑ భీ॒మా స॒స్తువి॑మ॒న్యవో॒యాసః॑ ।

ప్ర యే మ॒హో॒భిరో॑జ॒సోత॑ స॒న్తి విశ్వా॑ వో యామన్ జ॒యతే॑ స్వ॒ర్వృక్ ॥

504

(3) ి॒బృ॒హద్ వయో మ॒ఘప॑ద్యో దధా॒⁴జా॑జో॒షన్ని॑న్మరుతః సు॒ష్టుతిం॑ నః ।

గతో॑ నా॒ద్వా వి తి॒రాతి జ॒స్తుం పృ॑ణః స్వా॒ర్వాభి॑రూతిభి॒స్తిరేత॑ ॥

505

1. ముక్షే॑ అర్చ. 2. నవంశాత్. 3. పూహద్యయో 4. జాజోషన్నిన్మరుతః. (ప్రా.ప్ర.)

(4) యుష్మోతో విష్కో¹ మరుతః శతస్వీ యుష్మోతో¹ అర్వా సహరిః సహస్యి¹ ।

యుష్మోతః¹ సమాకుత హన్తి స్పత్రం ప్ర తద్ వో² అస్తు ధూతయో³ దేష్ణమ్ ॥

506

(5) తాగ్ం⁴ ఆ రుద్రస్య మీహ్మో¹ వివాసే కువిన్నంసనే మరుతః పునన్తి¹ ।

యత్ సస్వర్తా¹ జహీశిరే యదావిరవః⁵ తదేన⁵ ఈమహే తురాజామ్ ॥

507

(6) ప్ర సా వాచి¹ సుప్తతిర్మహేనామిదం సూక్తం మరుతో జషన్త¹ ।

ఆరాచ్చిద్ ద్వేష్తో¹ వృషణో యుయోత యూయం పా¹ స్వస్తిభిః నదా నః ॥

508

సూక్తము—58

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—మరుత్తులు

(1) గద్యము॥

మీరు సతతవర్షణకారులగు మరుత్సంఘము నర్చింపుడు! వీరలు దేవతాస్థానములయందు నందజికంచెఁ బ్రవృద్ధులు. వీరు మహిమవలన ద్యావాభూములను భగ్నములు కావించురు.

భూమ్యంతరిక్షములనుండి స్వర్గమును వ్యాప్తి గలదానినిగాఁ జేయుదురు ॥

510

1. యుష్మోతో¹ అర్వా, 2. తద్వో² అస్తు, 3. దేష్ణమ్, 4. తాగ్ం⁴ ఆ రుద్రస్య మీహ్మో¹,

5. తదేన⁵ ఈమహే. (ప్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

ఓ భీమమా! ప్రవృద్ధమతీ! గమనశీల మగు మరుద్గణమా! మీ జన్మము చీప్తరుద్రులవలన
నయినది. మీరు తేజోబలంబులవలనఁ బ్రబలు లగుచున్నారు. మీ గమనంబులవలన
సూర్యద్రష్ట యగు సర్వజీవగణము భీత మగును ॥

511

(3) గద్యము॥

మీరు హవ్యవిశిష్టుల కన్నదానము నీయుఁడు! మా సుందరస్తోత్రములను సేవింపుఁడు!
మరుద్గణ మే పథమునఁ బ్రాప్తమయినను నది ప్రాణులను నశింపఁజేయదు. అది
స్పృహణీయరక్షద్వారా మమ్ము వృద్ధిఁ బొందించుఁగాక! ॥

512

(4) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! స్తోత్రలు మీచే రక్షితులై శతసంఖ్యాక ధనవంతు లగుదురు. మీచే రక్షితులై
స్తోత్రలు, నాక్రమణకారులు నభిభవితలు నగు సహస్రధనవంతు లగుదురు. మీ
పరిరక్షవలన వారు సమ్రాజయుక్తు లయ్యెదరు. ఓ కంపనకారిగణమా!
మీ రొసంగు ధన మధిక మగును ॥

513

(5) గద్యము॥

కామవర్షులగు రుద్రపుత్రగణమునకు నేఁ బరిచర్యఁ జేసెదను. వారు బహుచారము మరల
ననేక పర్యాయములు మా కభిముఖు లయ్యెదరు. ప్రకాశితాప్రకాశిత మగు నే పాప
ప్రయుక్తులవలన మరుద్గణము క్రుద్ధు లయ్యెదరో! మరుద్గణ సంబంధ మగు
నా పాపమును బోగొట్టుకొనెదను ॥

514

(6) గద్యము॥

ధనవంతు లగు మరుత్తుల సుస్తుతి మే ముచ్చరించెదము. మరుత్తులారా! సూక్తమును
సేవింతురుగాక! ఓ యభీష్టవర్షిగణమా! మీరు దూరమునుండి శత్రువులను
బారఁద్రోలుఁడు! మీరు సర్వదా స్తుతులవలన మమ్ముఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥

515

సూక్తమ్—59

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—1-11-మరుతః, 12-రుద్రః (మృత్యువిమోచనీ ఋక్)

ఛందః—1-6-విషమా బృహతీ, ససూ సతోబృహతీ (ప్రగాఢః),

7-8 త్రిష్టుప్; 9-11 గాయత్రీ; 12-అనుష్టుప్

(1) యం త్రాయ॑వ్వ¹ ఇద॑మిదం దే॒వాసో॑ యం చ న॒యథ॑ ।

తస్మా² అగ్నే॑ వరు॒ణ మిత్రా॑ర్యమన్ మరు॒తః శర్మ॑ యచ్ఛత ॥

509

(2) యు॒ష్మాకం॑ దే॒వాః అవ॑సాహ॒ని ప్రి॒య ఈ॒శాన॑స్త్రి॒తి ద్వి॒షః ।

ప్ర స క్షయం॑ తిర॒తే వి మహీ॑రిషో యో వో వ॒రాయ॑ దాశ॒శి ॥

510

(3) సహి॑ వశ్చ॒రమం చ॒న వసి॑ష్ఠః పరి॒మంస॑తే ।

అస్మా॑కమ॒ద్య⁴ మరు॒తః సుతే॑ సచా విశ్వే॑ పిబత కామి॑నః ॥

511

(4) సహి॑ వ⁵ ఊ॒తిః పృత॑నాసు మృ॒త్యి యస్మా॑కి అరా॒ధ్వం స॒రః ।

అభి॑ వ⁷ ఆవర్త॑ సుమ॒తిర్న పీ॑యసీ తూ॒యం యాత॑ పిపీష॒వః ॥

512

1. యద్వైఇద, 2. తస్మాఅగ్నే, 3. దేవైఅవసాహని ప్రియైఈశాన, 4. అస్మాకమద్యా

5. సహి వైఊతిః, 6. యస్మాఅరాధ్వం, 7. అభి వైఆవర్త. (ప్రా.ప్ర.)

(5) ఓ॑ పు॑ ఘృ॑ష్ణి॒రాధ॑సో॒ యా॒తనా॑న్దా॒ంసి పీ॒తయే॑ ।

ఇ॒మా వో॑ హ॒వ్యా మ॑రుతో ర॒రే హి॑ కం॒ మో ష్ప॑న్ద్ర॒వ్యత్ర॑ గ॒స్తన॑ ॥

513

(6) ఆ॒ చ నో॑ బ॒ర్హిః స॑ద॒తావి॒తా చ॑ నః స్పా॒ర్హాణి॑ దాత॒వే వసు॑ ।

అ॒న్రేధ॑న్తో మ॒రుతః॑ పో॒మ్యే మ॒ధా స్వా॑హే॒హ మా॑దయా॒ద్యై ॥

514

(7) స॒స్వశ్చి॒ద్ధి త॒స్వః శు॑మ్భ॒మానా॑ ఆ హం॒సాసో॑ నీల॒వృష్టా॑ అప॒స్తన్ ।

వి॒శ్వం శ॒ర్ధో అ॒భితో॑ మా ని॒షేద॑ నరో న ర॒ణ్వాః స॒పనే॑ మద॒న్తః ॥

515

(8) యో నో॑ మ॒రుతో॑ అ॒భి దు॑ర్వృ॒ణాయ॑ ని॒రశ్చి॒తాని॑ పస॒వో జి॒హంస॑తి॑ ।

దు॒ర్రహః॑ పా॒శాన్ ప॒త్రి స ము॑చీ॒ష్ట తపి॑ష్ఠేన॒ హన్మ॑నా॒ హన్త॑నా తమ్ ॥

516

(9) సా॒ంత॑వనా॒ ఇదం॑ హ॒విర్మ॑రుత॒స్తజ్జా॑జ్జన ।

యు॒ష్మాకో॑తీ రి॒శాద॑సః ॥

517

1. ఓష్ఠ, 2. రరేహీవం, 3. శుమ్భమానాఽఆ, 4. వృష్టాఽఅపస్తన్, 5. శర్ధోఽఅభితో,

6. మరుతోఽఅభి, 7. జిహంసతి, 8. హన్మనాంహన్త, 9. వనాఽఇదం. [వ్రా.ప్ర.]

(10) గృహ¹మే¹ధా¹స¹ ఆ గ¹త మ¹రు¹తో మా¹వ ధా¹త¹స ।

యు¹ష్ఠా¹కో¹తీ సు¹దా¹న¹వః ॥

518

(11) ఇ¹హే¹హ వః స్వ¹త¹వ¹సః క¹వ¹యః సూ¹ర్య¹త్వ¹చః ।

య¹జ్ఞం మ¹రు¹త² ఆ వృ¹తే ॥

519

(12) త్యో¹మృ¹కం య¹జా¹మ¹హే సు¹గ¹న్ధిం పృ¹ష్ఠ¹వ¹ర్ధ¹నమ్ ।

ఉ¹ర్వా¹రు¹క¹మి¹వ బి¹న్ధ¹నా¹న్త్రో¹త్యో¹ర్మ¹క్షీ¹య మా¹మృ¹తా¹త్ ॥

520

ఇతి

పంచమో¹ష్ఠకే చతు¹ర్థో¹ధ్యాయ

స్సమా¹ప్తః

సూక్తము—59

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—1-11 మరుత్తులు, 12-రుద్రుడు

(1) గద్యము॥

ఓ దేవగణమా! యీహవలన స్తోత్రలను రక్షింపుము! ఓ యగ్ని! వరుణుడా! మిత్రుడా!

యర్యముడా! మరుద్గణమా! మీ రెవ్వరిని వినీతుల గావించురో! వారిని

సుఖవంతులుగ నొనర్చుడు! ॥

516

1. మేధాస¹ ఆ గ¹త 2. మరుత² ఆ వృ¹తే (వ్రా.వ్ర.)

(2) గద్యము॥

ఓ దేవతలారా! మీ యాశ్రయమందు మీకుఁ బ్రయమగు దినమందు నెవ్వరు యాగము
నొనర్చెదరో! యెవ్వరు శత్రువుల నాక్రమించెదరో! యెవ్వరు మీ రితరత్ర
పోవకుండుటకుఁ బ్రచరహవ్యము నొసంగెదరో! వారు మీ
నివాసస్థానమును వృద్ధిఁ బొందింతురు ॥

517

(3) గద్యము॥

వసిష్ఠుఁడు మీలో హీనవ్యక్తిని బరిత్యజించి స్తవమును జేయఁడు. ఓ మరుద్గణమా! యిప్పుడు
సోమభిలాషులైన మీరు గలిసి మా సోమ మభిషేకమైనచోఁ ద్రావుఁడు! ॥

518

(4) గద్యము॥

ఓ నేతృగణమా! యెవరి కభిలషితదాన మిచ్చెదరో! మీ రక్ష వారిని యుద్ధమందు
హింసింపదు. మీ నూతనానుగ్రహబుద్ధి మా కభిముఖముగ వచ్చుఁగాక!
ఓ సోమపానాభిలాషులారా! మీరు శీఘ్రముగ రండు! ॥

519

(5) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మీ ధనము పరస్పరము సంహిత మైనది. మీరు సోమపానమున కుత్తమ
రూపమున రండు! నేను మీకు హవ్యము నిచ్చుచుండుటచే మీ రన్యత్ర చనకూడదు ॥

520

(6) గద్యము॥

ఓ మరుత్తులారా! మీరు మా దర్భపై విశ్రమింపుఁడు! స్పృహణీయ ధన మొసంగుటకు
మా సమీపమునకు రండు! మీరు హింసారహితులై యీ యజ్ఞమందు మదకర
సోమాత్మకహవ్యమును “స్వాహా” యని ప్రమత్తు లగుఁడు! ॥

521

(7) గద్యము॥

అంత ర్హిత మరుద్గణము సకలాలంకృతులై నీలపృష్ఠ మగు శంసగణమువలె వచ్చునుగాక!
మా యజ్ఞమం దానందితులును, రమణీయులును నగు మనుష్యులవలె విశ్వవ్యాప్తమగు
మరుద్గణము మాకు నాల్గదిక్కుల నుండెదరుగాక! ॥

522

(8) గద్యము॥

ఓ వసు మరుద్గణమా! యన్యాయ క్రోధమును వహించి యే తిరస్కృత వ్యక్తి
మా చిత్త వినాశన మొనర్చునో! యా వ్యక్తిని బాపద్రోహి యగు వరుణనిపాశము
బంధించును. మీరు వారిని నత్యంత తాపప్రదములగు
నాయుధములద్వారా నశింపజేయుఁడు! ॥

523

(9) గీ॥ శత్రుతాపకులార! యో సన్మరుత్తు

లార! హవ్యము మీ కిదె! యమరియుండె
మీరు రక్షావశంబున మిగుల దీనిఁ
బ్రీతి సేవింపుఁడి! శత్రుజాతిఁ గొట్టి ॥

524

(10) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మీరు గృహమధ్యమున దానశీలురు. మీరు రక్షాసహితులై రండు!
రాకుండనుండకుఁడు! ॥

525

(11) గద్యము॥

ఓ స్వాయత్త బల విశిష్టవారాలార! సూర్యవర్ణ మరుత్తులార! నేను యజ్ఞ కల్పనను
జేయుచున్నాను ॥

526

(12) గద్యము"

సుగంధి, పుష్టివర్ధకము నగు త్ర్యంబక యజ్ఞమును జేసెదను. ఉర్వారుకఫలమువలె నేను
మృత్యుబంధనమునుండి ముక్తుడ నయ్యెదను ||†

527

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబాగర్భశక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందుఁ
బంచమాష్టకమునఁ జతుర్థాధ్యాయము
సంపూర్ణము

† అమృతః ఇతే యేనాహ ఇ—(మూలముతో సరిపోల్చవలయును.) (నే.వేం.న.శా.)*

* ఈ 59వ సూక్తములోని 12వ ఋగనువాదము ఋగ్వేదము 7వ మండలములో మృత్యువిమోచనీ
ఋక్కులుగాఁ బ్రసిద్ధిచెందిన మంత్రాలలో సుప్రసిద్ధమైన ఋక్కుగు “త్ర్యంబకం యజామహే
సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్, ఉర్వారుకమిచ్ఛ బన్ధనాన్ మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్” అనుదాని
కనువాదము. కాని తెలుగు అనువాదములోని యీ 12వ ఋగనువాదముచివర “అమృతం ఇతే
యేన్ నాహ ఇ” (చూడు. తెలుగు వ్యాకరణము. 7వ సంపుటము. 183 పుట) అనునది మూల
మంత్రముగాఁ బేర్కొనఁబడినది. ఇది “అమృతహ” అని “హ” కారయుక్తముగా పైతము
వ్రాయుట చూడఁగా నిది పొరపాటున వ్రాసినట్లున్నది. “మూలముతో సరిపోల్చవలయును”
అని యిచ్చిన యీ “అమృతః” ఇత్యాది ఋక్కు ఋగ్వేదములోఁగల 10 మండలములలోను
నెచ్చటను లేదు. పరిశిష్ట మంత్రములందును “ఖిల” మంత్రములందునుగూడ లేదు.

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

సప్తమం మండలమ్

పంచమోఽష్టకః—పంచమోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—60

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా—1-సూర్యః, 2-12-మిత్రావరుణౌ

చందః—త్రిష్టప్

(1) యదద్య సూర్య బ్రవోఽనాగా¹ ఉద్యన్ మిత్రాయ వరుణాయ సత్యమ్ ।

వయం దేవతాదితే స్యామ తవ ప్రియాసో² అర్యమన్ గృణంతః ॥

521

(2) ఏష స్య మిత్రావరుణా నృచక్షో ఉభే ఉదేతి సూర్యో అభి జ్ఞాన్ ।

విశ్వస్య స్థాతుర్జగతశ్చ గోపా ఋణ మర్తేషు వృణినా చ పశ్యన్ ॥

522

1. నాగాఽఉద్యన్. 2. ప్రియాసోఽఅర్యమన్, 3. నృచక్షోఽఉభేఽఉదేతి సూర్యోఽఅభి. (వ్యా.ప్ర.)

(3) అయుక్త సప్త హరితః సధస్తాద్ యా! ఈం వహన్తి సూర్యం మృతాచీః ।

ధామాని మిత్రావరుణా యువాకుః సం యో యూథేవ జనిమాని చష్టే ॥

523

(4) ఉద్ వాం పృతాసో మధుమన్తో అస్థురా సూర్యో అరుహచ్ఛుక్రమర్ణః ।

యస్మా⁴ ఆదిత్యా అధ్వనో రదన్తి మిత్రో⁵ అర్యమా వరుణః సజోషాః ॥

524

(5) ఇమే చేతారో⁶ అనృతస్య భూరేర్మిత్రో⁷ అర్యమా వరుణో హి సన్తి ।

ఇమ⁷ ఋతస్య వావృధుర్దురోణే శగ్మాసః పుత్రాః ఆదితే⁸దద్వాః ॥

525

(6) ఇమే మిత్రో⁹ వరుణో దూళభాసో¹⁰ అచేతసం చిచ్ఛిరయన్తి దక్షైః ।

అపి కృతుం సుచేతసం వతన్తస్తిరశ్చిదంహః సుపథా నయన్తి ॥

526

(7) ఇమే దివో⁹ అనిమిషా పృథివ్యాశ్చికిత్వాంసో¹⁰ అచేతసం నయన్తి ।

ప్రవ్రాజే చిన్తద్యో⁹ గాధమన్తి పారం నో¹¹ అస్య విష్పితస్య వర్షన్ ॥

527

1. స్థాద్యా¹ ఈం వహన్తి సూర్య, 2. సం యో యూథేవ, 3. మన్తో² అస్థురా సూర్యో² అరు,

4. యస్మా⁴ ఆదిత్యా⁴ అధ్వనో, 5. మిత్రో⁵ అర్యమా, 6. చేతారో⁶ అనృతస్య, 7. ఇమ⁷ ఋతస్య,

8. పుత్రా⁸ ఆదితే⁸రదద్వాః, 9. దివో⁹ అనిమిషా, 10. కిత్వాంసో¹⁰ అచే, 11. నో¹¹ అస్య. (ప్రా.ప్ర.)

(8) యద్ గోపావదదితిః శర్మ భద్రం మితో యచ్చన్తి వరుణః సుదాసే ।

ఽస్మిన్నా తోకం తనయం దధానా మా కర్మ దేవహేళనం తురావః ॥

528

(9) అవ వేదిం హోత్రాభిర్యజేత రివః కాశ్చిద్ వరుణధ్రుతః సః ।

పరి ద్వేషోభిర్యమా వృణక్తురుం సుదాసే వృషణా¹ ఉ లోకమ్ ॥

529

(10) ²సస్వశ్చిద్ధి సమృతిప్త్యేష్యేషామపిచ్యేన సహసా సహన్తే ।

యుష్మద్ భియా వృషణో రేజమానా దక్షన్య చిన్మహీనా మృశతా సః ॥

530

(11) యో బ్రహ్మణే సుమతిమాయజాతే వాజన్య సాతౌ పరమన్య రాయః ।

సీక్షన్త మన్యం మఘవానో³ అర్య ఉరు క్షయాయ చక్రరే సుధాతు ॥

531

(12) ఇయం దేవ పురోహితిర్యవభ్యాం యజ్ఞేషు మిత్రావరుణావళారి ।

విశ్వాని దుర్గా పిపృతం తిరో నో యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః ॥

532

1. వృషణాఽఉ లోకమ్, 2. సఖశ్చిద్ధి, 3. మఘవానోఽఅర్యఽఉరు క్షయాయ. (వ్రా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సప్తమ మండలము

పంచమాష్టకము—పంచమాధ్యాయము

సూక్తము—60

ఋషి —మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు
దేవత—మిత్రావరుణులు, 1-సూర్యుడు

(1) గద్యము॥

ఓ సూర్యుడా! నీ వుదయించి మమ్ములఁ జాపఁజూన్యు లని యనుము! ఓ యదితి! దేవతాగణ
మధ్యమున మిత్రావరుణుల సమీపమున సత్యవంతుఁడ నయ్యెదను. ఓ యర్యముడా!
నిన్ను స్తుతించి నీకుఁ బ్రിയుఁడ నయ్యెదను ॥

528

(2) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా! యా యీ మనుష్యులకు సాక్షిభూతుండగు సూర్యుఁ డంతరిక్షమందు
సంచరించుచు ద్యావాభూముల కభిముఖముగ నుదయించుచున్నాఁడు. వాఁడు సమస్త
స్థావరజంగమపాలకుఁడు. మనుష్యమధ్యస్థిత మగు సుకృత దుష్కృతములను
దర్శింపఁడు ॥

529

(3) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా! వాఁ డంతరిక్షమున సప్తహరితులను గూర్చుచున్నాఁడు. అయ్యవి
జలమం దార్ద్రములై యీ సూర్యుని వహించుచున్నవి. గోపాలుఁడు గోయూధమును
జూచునట్లు సూర్యుఁడు ప్రాణులను దర్శించును. మీ యభిలాషను దీర్చును ॥

530

(4) గద్యము॥

మీ యుభయులనిమిత్త మన్నము, మధురపదార్థము లన్నవి. సూర్యుడు
దీప్తాంతరిక్షమును నారోహించుచున్నాడు. సమాన ప్రీతియుక్తుడగు
మిత్రుడు నర్యముడు వరుణప్రభృత్యాదిత్యగణము సూర్యునికొఱకు
మార్గము నేర్పరచును ॥

581

(5) గద్యము॥

మిత్రార్యమవరుణప్రభృతులు పాపహంతలు. సుఖకరులు. హింసారహితులు. అదితిపుత్రులు.
వీరు యజ్ఞ గృహమందు వర్ధితు లగుదురు ॥

582

(6) గద్యము॥

మిత్రావరుణులు ననభిభవనీయులు, సామర్థ్యముద్వారా చైతన్య శూన్యులకుఁ జైతన్యమును
బుట్టించుదురు. వీరు సుతేజస్కులై యనుష్ఠానపరాయణు లగు వ్యక్తుల కభిముఖముగ
వెడలుచుఁ బాపనాశనమును జేయుటకు సుపథమందుఁ బోవుదురు ॥

583

(7) గద్యము॥

వీరు నిమేషరహితులై స్వర్గభూములయందుఁగల చైతన్యరహితవ్యక్తులను నెరుఁగుచు
సుమార్గమందుఁ బోవుదురు. వీరి ప్రభావమువల్లనే నదీజల మత్యంతనిమ్నప్రదేశ
మందుండును వీరు మమ్ముల సీకర్మయందుఁ గృతార్థులుగా నొనర్చెదరు ॥

584

(8) గద్యము॥

అదితి, మిత్రావరుణులు ద్యావాభూములకు, రక్షావిశిష్టము, ప్రశంసాయోగ్యము నగు
నే సుఖము నొసఁగెదరో! యా సుఖమును బుత్రపౌత్రాదుల కిచ్చెదరుగాక! మేము
త్వరాప్రయుక్తదేవగణములకుఁ గోపకరకార్యములఁ జేయము ॥

585

(9) గద్యము॥

మా ద్వేషకారులు, స్తుతిసహితవేదీత్యాగ మొనర్చినచో వరుణహింసితులై యేదో విధమున నశింతురు. అర్యముఁ డాద్వేషులనుండి మమ్ము విడిపించుఁగాక! కామవర్ష లగు మిత్రావరుణులారా! దాతలకు విస్తీర్ణస్థానము నొసంగుఁడు! ॥

536

(10) గద్యము॥

వీరి సంహతి నిగూఢ మైనది. దీప్త మైనది. నిగూఢబలముచే మా ద్వేషులను వీరు తిరస్కరింతురు. ఓ కామర్షులారా! మీ భయమువలన లోకము కంపించును. మీ బలమహిమవలన మమ్ము సుఖవంతులుగా నొనర్చుఁడు! ॥

537

(11) గద్యము॥

అన్నముకొఱకు నుత్కృష్టధనముకొఱకు మీ స్తోత్రములయం దే వ్యక్తి మతిని స్థిరముగా నొనర్చునో! యా స్తోత్రలయొక్క స్తోత్రములను మఘవగణము సేవించును. వారు విస్తీర్ణనివాసముకొఱ కుత్తమస్థానమును నుత్తమముగాఁ జేయుదురు ॥

538

(12) గద్యము॥

దేవతలగు నో మిత్రావరుణులారా! మీ యజ్ఞమునం దీ స్తుతి చేయఁబడును. మీరు సమస్తదుర్గ మాపదలను దూరముగాఁ బోఁద్రోలి మమ్ములఁ గృతార్థులనుగాఁ జేయుఁడు! స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥

539

సూక్తమ్—61

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—మిత్రావరుణౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఉద్ వాం చక్షి॑వ్వరుణ సుప్ర॑తీకం దే॒వయో॑రేతి १సూ॑ర్యస్త॒తన్వాన్ ।

అ॒భి యో విశ్వా॑ భువ॑నాని చ॒ష్టే స మ॒న్యుం మ॒ర్త్యేషా॑ చి॒తేత ॥

533

(2) వ్ర వాం స మిత్రా॑వరుణావృతా॒వా విపో॑ మన్మా॒ని వీర్ణ॑శ్చ॒దియర్తి॑ ।

యస్య॑ బ్రహ్మ॑ణి సుక్ర॑తూ॒ అవా॑థ ఆ యత్ క్ర॒త్వా స శర॑దః పృ॒తైతే ॥

534

(3) ప్రోరోఽ॑త్మిత్రావరుణా పృథి॒వ్యాః పృ॑ది॒వ ఋ॒ష్యాద్ బృ॑హతః ४సు॑దానూ ।

స్ప॒శో దధా॑థే ఓష॑ధీషు వి॒క్ష్యధ॑గ్యతో॒ అని॑మిషం రక్ష॑మాణా ॥

535

(4) శంసా॑ మిత్రస్య పరుణస్య దామ॑ శుష్కో రోద॑సీ బద్ధ॑చే మహి॒త్వా ।

అయన్॑ మాసా అయ॑జ్వనామవీ॒రాః పృ॑ యజ్ఞమ॑న్మా పృ॒జనం॑ తిరాతే ॥

536

1. సూర్యస్తన్వాన్, 2. సుక్రతూ అవాథ ఆ యత్, 3. పృదివ ఋష్యాద్, 4. సుదాన్, 5. దధాథే ఓషధీ,

6. విధగ్యతో అనిమిషం. 7. ఆయన్మాసా అయజ్వ. [వ్రా.పృ.]

(5) అమూ॑రా వి॒శ్వా వృ॑ష॒జ్ఞావి॒మా వా॒ం న యా॑సు చి॒త్రం దదృ॑శే॒న య॑క్షమ్ ।

దృ॒హః సచ॑నే॒ అన్య॑తా జనా॒నాం న వా॑ం ని॒త్యాన్యచి॑తే॒ అభూ॑వన్ ॥

537

(6) సము॑ వాం య॒జ్ఞం సు॒హయం॑ నమో॒భిర్హవే॑ వాం మి॒త్రావ॑రుణా స॒వాధః॑ ।

వృ॒ వాం మన్మా॑న్య॒చనే॑ నవా॒ని కృ॒తాని॑ బ్ర॒హ్మ జా॑జుషన్వి॒మాని॑ ॥

538

(7) ఇ॒యం దే॑వ పు॒రోహి॑త్యవ॒భ్యాం య॒జ్ఞేషు॑ మి॒త్రావ॑రుణావకారి ।

వి॒శ్వాని॑ దు॒ర్గా పి॒సృతం॑ తి॒రో నో॑ యూ॒యం పా॑చి స్వ॒స్తిభిః॑ సదా॑ నః ॥

539

సూక్తము—61

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—మిత్రావరుణులు

(1) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా ! మీరు దేవతలు. మీ చతుస్స్వరూప శోభనరూపవిశిష్టుఁడగు సూర్యుఁడు తేజస్సును విస్తరింపఁజేయుచు నుదయించును. వాఁడు సమస్తభువనములను జూచును. వాఁడు మర్త్యులలోఁ బ్రవృత్తస్తోత్రములను నాలించును ॥

540

1. సచ॑నే॒ అన్య॑తా, 2. చి॒తే॒ అభూ॑వన్. (ప్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా! యజ్ఞవంతుఁడు, దీర్ఘశ్రోత, విప్రుఁడు, నగు వశిష్ఠుఁడు మి మనోహర
స్తోత్రమును బ్రేరేపించును. మీరు సుకర్మవంతులు. మీ రీ స్తోత్రములను రక్షించితిరి. మీరు
బహువత్సరములు వ్యాపించి యీ కర్మను బూర్ణముగాఁ జేసిరి ॥

541

(3) గద్యము॥

ఓమిత్రావరుణులారా ! మీరు విస్తీర్ణపృథివిని నతిక్రమించితిరి. దర్శనీయము మహాంతము
నగు ద్యౌలోకమును నతిక్రమించితిరి. మీ దానము మనోహర మైనది. మీ రోషధులకొఱకు
ప్రజలకొఱకు రూపమును చాలఁచుడు ! మీరు నిమేషరహితభావములో సత్యమార్గములను
బరిపాలింపుచుండుడు! ॥

542

(4) గద్యము॥

మిత్రావరుణులయొక్క- తేజస్సును స్తుతింపుడు! వారిబలము ద్యావాపృథువులను దన
మహిమవలన వేరుగా స్థాపించుచున్నది. యజ్ఞరహితగణముయొక్క- మాసము
లన్నియుఁ బుత్రరహిత భావమున వెడలుఁగాక! యజ్ఞస్థిరమతి యగు వ్యక్తి
బలమును వృద్ధి పొందించుఁగాక! ॥

543

(5) గద్యము॥

ఓ యమూఢులారా! యో వ్యాప్తులారా! కామవర్షిద్వయమా! యీ మీ స్తుతియందు విస్మయకర
మైనదికాని పూజార్హ మైనదికాని యేదియును లేదు. మనుష్యగణముయొక్క- మిథ్యాస్తుతి
ద్రోహకారులు సేవింతురు. మీ రహస్యము తెలియనిదికాదు ॥

544

(6) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా ! మీ యజ్ఞమందు నమస్కారముద్వారా పూజఁ గావించుచున్నాను.
నేను బాధాసహితుఁడనై మిమ్ముఁ బిలుచుచున్నాను. మీ సేవకొఱకు నూతనస్తుతు లన్నియు
రచించుచున్నాను. మత్స్రతంబగు నీ స్తోత్రము మిమ్ముఁ బ్రీతులుగఁ జేయునుగాక! ॥

545

(7) గద్యము॥

దేవతలగు మిత్రావరుణులారా! మీ యజ్ఞమునం దీ స్తుతి చేయఁబడుచున్నది. మీరు సమస్త దుర్గమాపదలను బారఁద్రోలుచు మమ్ముఁ బారము నొందింపుడు! మీరు సర్వదా స్వస్తి నొసంగుచు మమ్ముఁ బాలింపుడు! ॥

546

సూక్తమ్—62

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—1-3-సూర్యః, 4-6-మిత్రావరుణౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఉత్¹ సూర్యో బృహదర్చిం² ప్యశేత్ పురు విశ్వా జనిమ మానుషాణామ్ ।

సమో దివా దదృశే³ వోచమానః కృత్వా కృతః సుకృతః కర్తృ భిర్భూత్ ॥

540

(2) స సూర్య వృతి పురో నః ఉద్ గా ఏభిః సోమేభిరేతశేభిరేవైః ।

వ్య నో మిత్రాయ వరుణాయ వోచో⁴ ఽనాగసో అర్యష్టే అగ్నయే చ ॥

541

(3) వి నః సహస్రం కురుధో రదన్వితావానో వరుణో మిత్రో అగ్నిః ।

యచ్ఛస్త చన్ద్రా⁵ ఉపమం నో అర్కమా నః కామం పూపురస్తు స్తవానాః ॥

542

1. ఉసూర్యో, 2. కృత్వాకృతః, 3. పురో నః ఉద్గా¹ ఏభిః, 4. వోచోనాగసో² అర్యష్టే³ అగ్నయే⁴,

5. మిత్రో⁵ అగ్నిః, 6. చన్ద్రా⁶ ఉపమం నో⁷ అర్కమా. (వ్రా.ప్ర.)

(4) ద్యావాభూమీ అదితే త్రాసీథాం నో యే వాం జజ్ఞః సుజనిమాన ఋష్యే ।

మా హేనే భూమ వరుణస్య వాయోర్మా పిత్రస్య ప్రియతమస్య స్పృతామ్ ॥

543

(5) ప్ర చాహవా నిస్సతం జీవసే స2 ఆ నో గవ్యాతిముక్షతం ఘృతేస ।

ఆ నో జనే శ్రవయతం యువానా శ్రుతం మే పిత్రావరుణా హవేమా ॥

544

(6) నూ పిత్రో వరుణోః అర్యమా నస్తన్మనే తోకాయ వచవో దధన్తు ।

సుగా నో విశ్వా సువథాని నస్తు యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

545

సూక్తము—62

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—1-3-సూర్యుడు, 4-6-మిత్రావరుణులు*

(1) గద్యము॥

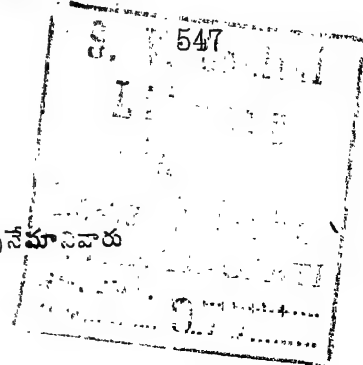
సూర్యుఁ డూర్ధ్వముఖముగ మహాబహుతేజస్సు నాశ్రయించును. సమస్తమనుష్యులనుగూడ

నాశ్రయించును. వాఁడు దివసమందు ద్యౌతమానుడై యేకరూపమున గోచరుం డగును.

వాఁడు కర్తయుఁ గృతమునునై కిర్త్యుద్వారా సుకృతుఁ డగుచున్నాఁడు ॥

1. భూమీ అదితే, 2. స2 ఆ నో, 3. వరుణో అర్యమా. (ప్రా.ప్ర.)

*వ్రాతప్రతిలో నీ సూక్తమునకు (8వ. సంపుటము. 169వ పుట) సూర్యుడై వర్షమును శ్రీనేమానివారు వ్రాయలేదు. కాని ఋషిదేవతల పట్టికలు గల 15b సంఖ్య గల సంపుటములో వ్రాసిరి.

(2) గద్యము॥

ఓ సూర్యుడా! నీవు ప్రత్యేకవ్యక్తియొక్క సమ్ముఖమున నీ స్తోత్రమును
బ్రయోగించుచున్నావు! శ్వేతవర్ణములు, గమనశీలములు నగు నశ్వముల
మూలమున నూర్ధ్వముఖముగాఁ బోవుము! నీవు మిత్రావరుణార్కమాగ్నుల
సమీపమున మమ్ము నిరపరాధులుగాఁబలుకుము! ॥

548

(3) గద్యము॥

దుఃఖప్రతిరోధకుఁడు, సత్యవంతుఁడు నగు వరుణమిత్రులు నగ్ని మాకు సహస్రధన
మొసంగుదురుగాక! వా రాష్ట్రోదకరులు. మాచే స్తూయమానులై మా యభిలాషను
బూరింతురుగాక! ॥

549

(4) గద్యము॥

ఓ ద్యావాభూములారా! యో చుదితి! యో సుదర్శనుడా! మమ్ము రక్షింపుడు! మేము
సుజన్ములము. మేము మి మ్మెరుంగుదుము. వరుణవాయువులయొక్కయు,
స్తుతికారులయొక్కయు, బ్రయతమ మిత్రునియొక్కయు, గ్రోధమునకుఁ
బాల్గము ॥

550

(5) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా! బాహువులను బ్రసరింపఁజేయుడు! మా జీవనమునిమిత్తము
గోప్రచరణ స్థానమును జలముచేఁ దడుపుడు! మనుష్యులలో మమ్ము విఖ్యాతులుగా
నొనర్పుడు! మీరు నిత్య తరుణులు. మీ రీ యాహ్వానము నాలకింపుడు! ॥

551

(6) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణార్కములారా! మా నిజపుత్రులకు ధనము ప్రసాదించురుగాక! సమస్తము
మాకు సుగమము, సుపథమును నగుఁగాక! మీరు సర్వదా స్తుతిచే మమ్ముఁ బాలింపుడు! ॥ 552

సూక్తమ్ 63

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—1-4-సూర్యః, 5-సూర్య మిత్రావరుణాః, 6-మిత్రావరుణౌ అర్యమా చ
ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఉద్వేతి సుభగో విశ్వచక్షే సాధారణః సూర్యో మానుషాణామ్ ।

చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్య దేవశ్చర్మేవ యః సమవివ్యక్ తమాంసి ॥

546

(2) ఉద్వేతి ప్రసవీతా జనానాం మహాన్ కేతురర్జవః సూర్యస్య ।

సమానం చక్రం పర్యావివృత్సన్ యదేతతో వహతి ధూర్ష యుక్తః ॥

547

(3) విభ్రాజమాన¹ ఉషసాముపస్థాద్ రేభై రుదేత్యసుమద్యమానః ।

ఏష మే దేవః సవితా చచ్ఛన్త యః సమానం న ప్రమినాతి ధామ ॥

548

(4) దివో రుక్మ² ఉరుచక్షే ఉదేతి దూరేఅర్థస్తరణిర్భ్రాజమానః ।

నూనం జనాః సూర్యేణ ప్రసూతా³ అయన్నర్థాని కృణవన్నపాంసి ॥

549

1. మానః ఉషసా, 2. రుక్మః ఉరుచక్షే ఉదేతి దూరేఅర్థస్త, 3. ప్రసూతా అయన్న. (ప్రా.ప్ర.)

(5) యత్ర చక్రమృతా గతుమస్మై క్షేనో న దీయన్నన్వేతి పాథః ।

ప్రతి వాం సూర¹ ఉదితే విధేమ నమోభిర్మిత్రావరుణో² హ వ్యైః ॥

550

(6) నా మిత్రో వరుణో² అర్యమా నస్త్రనే తోకాయ వరివో దధన్తు ।

సుగా నో విశ్వా సువథాని సస్తు యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

551

సూక్తము—63

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—1-4—సూర్యుడు, 5—సూర్య మిత్రావరుణులు, 6—మిత్రావరుణార్యములు†

(1) గద్యము॥

సుభంగుడు, సర్వదర్శి, మనుష్యసాధారణుడు, మిత్రావరుణులకుఁ జతుస్వరూపుడు, ద్యుతిమంతుడు నగు సూర్యుఁ డుదయించుచున్నాడు. వాఁడు చర్మమువలెఁ దమోరాశిని సంవేష్టితము చేయుచున్నాడు ॥

553

(2) గద్యము॥

మనుష్య ప్రసవిత, మహాత్ముడు, పదార్థ ప్రకాశకుడు, జలప్రదుడు నగు నీ సూర్యుఁ డేకమాత్ర చక్రమును ద్రిప్పటకు నిచ్చగలవాఁడై యుదయించుచుండును. రథ భావమున నియుక్తములగు హరితవర్ణాశ్వములు వానిని వహించుచున్నవి ॥

554

1. సూర¹ఉదితే, 2. వరుణో²అర్యమా. (ప్రా.ప్ర.)

†ప్రాతప్రతిలో నీ సూక్తగతమైన ఋక్కులకు (8వ సంపుటము—171 పుట) దేవతలను “మొదటి నాల్గింటికి 5వ ఋక్కు—ప్రథమార్థమునకు, అవశిష్టములకు, మిత్రావరుణులు”గా శ్రీనేమానివారు వ్రాసి, 15b సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో “సూర్యుడు, మిత్రావరుణులు”గా వ్రాసిరి.

(3) గద్యము॥

అత్యంత దీప్తిమంతుఁ డగు సూర్యుఁడు స్తోతల స్తోత్రశ్రవణమువలనఁ బ్రమత్తుఁడై
యుషస్సమూహముమధ్య నుదయించును. వాఁడు మేము కోరినది యొసంగును.
అతఁడు సర్వసమానుఁడు. నిజ తేజస్సును సంకుచితముగాఁ జేయఁడు ॥

555

(4) గద్యము॥

దూరగామి, త్రాణకర్త, దీప్తిమంతుఁడు నగు సూర్యుఁడు శోభమానుఁడు. ప్రభూత తేజో
విశిష్టుఁడునై యంతరిక్షమునుండి యుదయించును. ప్రాణులు నిశ్చయముగాఁ
బ్రసూతులై యన్యుష్మానకర్మ నాచరించుచుందురు ॥

556

(5) గద్యము॥

మరణరహిత దేవగణ మెచ్చట సూర్యునికొఱకు మార్గమును జేసినదో! గమనశీల మగు
గృధ్రమువలె నా మార్గ మంతరిక్షమునకుఁ బోవును. ఓ మిత్రావరుణులారా ! సూర్యుఁ
డుదయించినచో! నమస్కార హవ్యములద్వారా మీ పరిచర్యఁ జేసెదను ॥

557

(6) గద్యము॥

మిత్రావరుణులు, నర్మముఁడు, మా నిజపుత్రులకు ఛనము నిచ్చెదరుగాక!
మాకు సర్వము సుగమము, సుపథము నగును. మీరు సర్వదా స్తుతిచే
మమ్ముఁ బరిపాలింపుడు! !

558

సూక్తమ్—64

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—మిత్రావరుణౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) దివి క్షయన్తా రజనః పృథివ్యాం పృ వాం ఘృతస్య నిష్ఠజో దవీరన్ ।

హవ్యం నో మిత్రో¹ అర్యమా నుజాతో రాజా సుక్షత్రో వరుణో జషన్త ।

552

(2) ఆ రాజానా మహా² ఋతస్య గోపా సిన్ధవతీ క్షత్రియా యాతమర్వాక్ ।ఇశాం³ నో మిత్రావరుణో త వృష్టిమవ దివ⁴ ఇన్వతం జీరదానూ ॥

553

(3) మిత్రస్తన్నో⁵ వరుణో దేవో⁶ అర్యః ప్ర సాధిష్ఠేభిః పథిభిర్నయన్తు ।బ్రవద్ యథా న⁶ ఆదరిః సుదాస ఇషా మదేమ నహ దేవగోపాః ॥

554

(4) యో వాం గర్తం మనసా⁷ తక్షదేతమూర్ధ్వాం ధీతిం కృణవద్ ధారయచ్చ ।

ఉక్షేధాం మిత్రావరుణా ఘృతేన తా రాజానా సుక్షితీస్తర్పయేథామ్ ॥

555

1. మిత్రో¹ అర్యమా, మహా² ఋతస్య, 3. ఇశాం నో, 4. దివ⁴ ఇన్వతం, 5. దేవో⁵ అర్యః,6. న⁶ ఆదరిః సుదాస⁶ ఇషా, 7. మనసా⁷ తక్ష. (వృ.వృ.)

(5) ఏ॒షః పో॑మో వరుణ మిత్ర తుభ్యం॑ సోమః కుక్రో॑ న వాయవే॑యామి ।

అవిష్టం॑ ధియో జిగృ॑తం పురంధీ॑ర్యాయం పాత స్వప్తి॑భిః సదా నః ॥

556

సూక్తము—64

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—మిత్రావరుణులు

(1) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా ! ద్యౌరోకమందుఁ బృథ్వియందు మీరు జలస్వాములు. మీచేఁ
బ్రేరిత మగు మేఘము జలమును రూపము కలదిగా నొనర్చును. మిత్రుడా !
సుజాతార్యముడా ! రాజు, బలవంతుఁడు నగు వరుణుఁడు మా హవ్యసేవను
జేయునుగాక ! ॥

559

(2) గద్యము॥

మీరు రాజులు. మహాయజ్ఞ రక్షకులు. సింధుగతి గలవారలు. క్షత్రియులు. మీరు మా
కభిముఖముగ రండు! క్షిప్రదానశీలురగు మిత్రావరుణులారా ! యంతరిక్షమునుండి
మా కన్నమును, వృష్టిని నొసంగుడు! ॥

560

(3) గద్యము॥

మిత్రావరుణులు, నర్యముఁడు దేవతోత్కృష్టపథమున మమ్ముఁబెట్టుదురు. అర్యముఁడు
సుందరదానశీల మగు లోకముముందఱ మా ప్రసంగము నెత్తును. మేము మీచే
రక్షింపఁబడినవారమై యన్నముచేఁ బుత్ర పౌత్రాది ప్రమత్తుల మయ్యెదము ॥

561

(4) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా ! యెవ్వరు మనస్సుచే మీ యీ రథమును నిర్మించిరో! యెవ్వ రున్నత
కర్మ నాచరింతురో! యెవ్వరు యజ్ఞమందు మిమ్ము ధరింతురో! వారికి మీరు రాజులు.
మీరు వారిని జలమునఁ దడుపుఁడు! వారికి సుక్షితి నొసంగి తృప్తులుగాఁ జేయుడు! ॥ 562

(5) గద్యము॥

ఓ మిత్రావరుణులారా ! మీ నిమిత్తము, హయపు నిమిత్తము, దీప్త సోమమువలె నీ సోమము
జేయఁబడినది. మా కర్మయందుఁ బ్రవేశింపుఁడు! స్తుతి నాలింపుఁడు! మీరు
స్తోత్రములద్వారా మమ్ముఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥ 563

సూక్తమ్—65

ఋషిః—మిత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—మిత్రావరుణౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ప్రతి॑ వాం సూ॒రః॑ ఉ॒దితే॑ సూ॒తైర్మిత్రం॑ హ॒వే వరు॑ణం పూ॒తదక్షి॑మ్ ।

య॒యోర॑సి॒ర్యగ॒మక్షి॑తం జే॒ష్ఠం వి॒శ్వస్య॑ యామ॒న్నాచి॑తా శి॒జిగ॒త్ను ॥ 567

(2) తా హి దే॒వానా॑మ॒సురా॑ తావ॒ర్యా॑ తా నః శ్రీ॒తీః క॒రత॑మూర్జయ॒స్తీః ।

అ॒శ్యామ॑ మిత్రావరు॒ణా వ॒యం వాం ద్యా॑వా చ॒ యత్ర॑ పీ॒వయ॑న్నహా చ ॥ 568

1. సూ॒రః ఉ॒దితే॑, 2. సూ॒ర్యగ॒మ, 3. జి॒గత్ను, 4. తావ॒ర్యా తా నః [ప్రా.ప్ర.]

(3) తా భూరిపాశావనృతస్య సేతూ దురత్యేతూ రివపే మర్త్యాయ ।

ఋతస్య మిత్రావరుణా వథా వామపో న నావా దురిరా తరేమ ॥

559

(4) ఆ నో మిత్రావరుణా హవ్యజుష్టిం శుత్రైర్గవ్యాతిముక్షతమిశాభిః ।

ప్రతి వామత్ర వరమా జనాయ వృణీతముద్వో¹ దివ్యస్య చారోః ॥

560

(5) ఏష స్తోమో వకుణ మిత్ర తుభ్యం సోమః శుక్రో న వాయవేఽయామి ।

అవిష్టం ధియో జిగృతం పురంధీర్యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

561

సూక్తము—65

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—మిత్రావరుణులు

(1) గద్యము॥

సూర్యుఁ డుదయించినపిదప మిత్రుని శుద్ధబలముగల వరుణుని సూక్తమున

నాహ్వానింతును. వారి యుభయులబలము నక్షీణము. ప్రభూతము.

సంగ్రామము తటస్థించినయెడల వారు జయము నందెదరు ॥

564

(2) గద్యము॥

వారు దేవతామధ్యమమున నసురులు. వా రారులు. వారు మా పూజను వృద్ధి నొందింతురు.
ఓ మిత్రావరుణులారా! మేము మిమ్ముఁ బొందెదము. మీ వ్యాప్తివలన ద్యావాభూములు
మమ్ము దివారాత్ర సూప్యాయితలుగా నొనర్చును ॥

565

(3) గద్యము॥

వారి పాశము ప్రభూత మైనది. వార *లన్యత సేతువులు. శత్రుజనులకు దురత్తికములు.
ఓ మిత్రావరుణులారా! నౌకచే జలమెట్లు చాటఁబడునో! యటులు మీ యజ్ఞమార్గమందు
దురితమును దాఁటుదుము ॥

566

(4) గద్యము॥

మిత్రావరుణులు మా హవ్యమును సేవించుటకు వచ్చెదరుగాక! అన్నసహిత మగు
జలముచే మా గోప్రచారణస్థానమును సిక్తము గావింపుఁడు! మిమ్ములఁగూర్చి
యీ లోకమం దుత్కృష్టహవ్యము నెవ్వ రొసంగెదరు? మీరు
లోకమునకు స్వర్గీయరమణీయజలము నొసంగుఁడు! ॥

567

(5) గద్యము॥

ఓమిత్రావరుణులారా! మీ నిమిత్తము, వాయువునిమిత్తము, దీప్తసోమమువలె నీ సోమము
చేయఁబడినది. మా కర్మయందుఁ బ్రవేశింపుఁడు! స్తుతి నాలింపుఁడు! సర్వదా
మీరు మమ్ము స్తోత్రములఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥

568

సూక్తమ్—66

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—మిత్రావరుణౌ, 4-13-ఆదిత్యాః, 14-16-సూర్యః

ఛందః—గాయత్రీ, 10-15—సమా బృహతీ, విషమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః),
16-పురఉష్ణిక్

(1) ప్ర మిత్రయోర్వరుణయోః స్తోమో న¹ ఏతు శూష్యః ।

నమస్వాన్² తువిజాతయోః ॥

562

(2) యా ధారయంత దేవాః సుదక్షా దక్షపితరా ।

అసుర్యాయ శివమహసా ॥

563

(3) తా సః స్తిపా తనూపా వరుణ జరితృణామ్ ।

మిత్ర సాధయతం ధియః ॥

564

(4) యదద్య సూరః ఉదితే¹ ఽనాగా మిత్రో² అర్యమా ।

సువాతి సవితా భగః ॥

565

1. స్తోమో న¹ ఏతు, 2. తువిజయాతయోః, 3. ప్రమహసాః, 4. జరితృణామ్,

5. సూరః ఉదితే¹ నాగా మిత్రో² అర్యమా. (ప్రా. ప్ర.)

(5) సుప్రా¹పీ¹రస్తు స క్షయః ప్ర సు యామన్ త్సదానవః ।

యే నో¹ అంహో¹ అతిప్రతి ॥

566

(6) ఉత స్వరాజో² అదితిరచ్యస్య ప్రతస్య యే ।

మహో రాజా³న³ ఈశతే ॥

567

(7) ప్రతి వాం సూర⁴ ఉదితే మిత్రం గృణేషే వరుణమ్ ।

అర్యమణం రిశాదనమ్ ॥

568

(8) రాయా హిరణ్యయా మతిరియమవృతాయ శవసే ।

ఇయం విప్రా మేధసాతయే ॥

569

(9) తే స్మామ దేవ వరుణ తే మిత్ర సూరిభిః సహ ।

ఇషం స్వశ్చ ధీమహి ॥

570

1. యే నో¹ అంహో¹తి, 2. రాజో² అదితి, 3. రాజా³న³ ఈశతే, 4. సూర⁴ అదితే. [ప్రా.ప్ర.]

(10) బహవః సూరచక్షసోఽగ్నిజిహ్వో¹ ఋతావృధః ।

త్రోణో యే యేముర్విదథాని దీతిభిర్విశ్వాని పరిభూతిభిః ॥

571

(11) వి యే దధుః శరదం మాసమాదహర్యజ్ఞమక్తుం చాదృచమ్ ।

అనావ్యం వరుణో మిత్రో² అర్యమా క్షత్రం రాజానో³ ఆశత ॥

572

(12) తద్ వో⁴ అద్య మనామహే సూకైః సూర ఉదితే ।

యదోహతే వరుణో మిత్రో⁵ అర్యమా యాయమృతస్య రథ్యః ॥

573

(13) ఋతావానో⁶ ఋతజాతా ఋతావృహో⁷ ఘోరాసో⁸ అన్యతద్విషః ।

తేషాం వః సుమ్నే సుచ్చర్దిష్టమే నరః స్యామ యే చ సూరయః ॥

574

(14) ఉదు త్యద్ దర్శతం వపుర్వివో⁹ ఏతి ప్రతిహ్వారే ।

యదీమాకుర్వహతి దేవో¹⁰ ఏతశో విశ్వస్మై చక్షసే¹⁰ అరమ్ ॥

575

1. జిహ్వోఽఋతా, 2. మిత్రోఽఅర్యమా, 3. రాజానఽఆశత, 4. తద్వోఽఅద్య, 5. మిత్రోఽఅర్యమా,

6. ఋతావానఽఋతజాతాఽఋతా, 7. సోఽఅన్యత, 8. దివఽఏతి, 9. దేవఽఏత,

10. చక్షసేఽఅరమ్. [వ్రా.ప్ర.]

(15) శీ॒రఃశీ॒రో జగ॑త స్తస్మ॒షస్ప॑దిం స॒మయా॑ వి॒శ్వమా॑ రజః ।

సప్త॑ స్వసా॒రః సువి॑తాయ సూ॒ర్యం॑ వహ॑న్తి హ॒రితో॑ రథే ॥

576

(16) తచ్చ॑క్షు॒ర్దేవ॑హితం కు॒క్రము॑చ్ఛరత్ ।

వశ్యే॑మ శర॒దః శతం॑ జీ॒వేమ॑ శర॒దః శత॑మ్ ॥

577

(17) కా॒వ్యేభి॑రదా॒భ్యా 1౭౭ యా॑తం వరు॒ణ ద్యు॑మత్ ।

మిత్ర॑శ్చ సోమ॑పీ॒తయే॑ ॥

578

(18) ది॒వో ధా॑మభి॒ర్వరు॑ణ మిత్ర॑శ్చా యాత॑మద్రు॒హా ।

పి॒బతం॑ సోమ॑మా॒తుజీ॑ ॥

579

(19) ఆ యా॑తం మిత్రా॒వరు॑ణా జ॒షాణా॑వాహు॒తిం నరా॑ ।

పాతం॑ సోమ॑మృతా॒వృధా॑ ॥

580

1. రదాభాయాతం. (వృ.పృ.)

సూక్తము—66

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుఁడు

దేవత—4-13-ఆదిత్యులు, 14-16-సూర్యుఁడు, 1-3, 17-19-మిత్రావరుణులు

(1) గద్యము॥

మాటిమాటి కావిర్భూతులగు మిత్రావరుణులకు సుఖకరమగు స్తోమము చెల్లింపఁబడుఁగాక! 569

(2) గద్యము॥

శోభనబలవిశిష్టము బలపాలకము ప్రకృతతేజోవిశిష్టమునగు మిత్రావరుణద్వయమును
బలముకొఱకై నేవతలు ధరించిరి ॥

570

(3) గద్యము॥

ఆ మిత్రావరుణులు గృహపాలకులు శరీరపాలకు లయ్యెదరు. ఓ మిత్రావరుణులారా!
మీరు స్తోత్రలకర్మల సాధింపుఁడు ! ॥

571

(4) గద్యము॥

ఇప్పుడు సూర్యుఁ డుదయింపఁగనే పాపహంతయగు మిత్రుఁడు, సవిత, యర్యముఁడు,
భగుఁడు నే ధనమును మాకు నపేక్షించిరో! దానిని ప్రేరేపింతురుగాక! ॥

572

(5) గద్యము॥

శోభనదానశీలులారా! మీరు మా పాపమును హరింపుఁడు! మీరు వచ్చినచో
మా యాగగృహము సురక్షిత మగును ॥

573

(6) గద్యము॥

మిత్రాదులు, నదితి, హింసారహితవ్రతములకు నీశ్వరులు. మహాధనమున కీశ్వరులు ॥

574

(7) గద్యము॥

సూర్యుఁ డుదయించినవెంటనే మ్మిత్రుని, వరుణుని, శత్రుభక్షకుడగు
నర్కముని, స్తుతియించెదను ॥

575

(8) గద్యము॥

ఈ స్తుతి హిరణ్యభగవహితమై మా యహింసనీయబలముకొఱ కగును ॥

576

(9) గద్యము॥

దేవత లగు నో మిత్రావరుణులారా! మేము సూరిగణముతో మీ స్తోత్రల మగుచు
సన్నజలములను భరింపుము ॥

577

(10) గద్యము॥

మహాహృదగు సూర్యునిభంగి చేపులు, నగ్నిజిహ్వలు, యజ్ఞవర్ధకులు నగు మిత్రాదులు
మూఁడు వ్యాప్తస్థానములను అరిభవకర కర్మచే నొసంగెదరు ॥

578

(11) గద్యము॥

ఏవరు శరత్తులను, మాసములను, దినములను, యజ్ఞములను, రాత్రులను,
ఋతులను స్పృష్టించిరో! యా మిత్రావరుణులు, నర్కముఁడు,
శోభమానులై యప్రాప్తముల నొసంగెదరు ॥

579

(12) గద్యము॥

ఇప్పుడు సూర్యుఁ డుదయించినచో సూక్తములచే మీ సమీపమున నా భనమును చూపించెదను.
జలాయకులగు మిత్రావరుణులు, నర్కముఁడు దాని నొసంగెదరు ॥

580

(13) గద్యము॥

మీరు యజ్ఞవంతులు. యజ్ఞార్థము పుట్టినవారు. యజ్ఞ వర్ధకులు. భయానకులు.
అన్యతద్వేషులు. యజ్ఞవిద్వేషశీలులను ద్వేషించువారు. మీయొక్క సుఖతమ
ధనముకొఱకు శూరు లెవ్వరుగలరో! వారు మాకు నాయకు లయ్యెదరు ॥

581

(14) గద్యము॥

ఆ యా దర్శనీయ వపుస్సులు సంతరిత సమీపమందు నుదిత లగుదురు. శీఘ్రగాములు,
హరితవర్ణములునగు నశ్వములు సర్వమును దర్శనార్థమై వీటిని ధరించుచున్నవి ॥

582

(15) గద్యము॥

మస్తకమునకు మస్తకము, స్థావర జంగములకుఁ బతియు నగు రథస్థసూర్యుని,
గళ్యాణముకొఱకు సప్త సంఖ్యాకములు, గమనశీలములునగు హరిత గణము
సర్వజన సమక్షమున వహించును ॥

583

(16) గద్యము॥

చక్షుస్స్వరూపము, దేవ హితకరము, నిర్మలమునగు సూర్యమండల ముదయ మగును.
మేము దానిని *శతవత్సరములు చూచుచునుండెదము ॥

584

(17) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా ! నీవును, మిత్రుఁడును నహింసనీయులు. ద్యుతిమంతులు. మీరు స్తోత్ర
ప్రయుక్తమగు సోమమును ద్రాగుటకు రండు! ॥

585

(18) గద్యము॥

ఓ మిత్రుడా ! నీవును, వరుణుఁడు, ద్రోహరహితులు. మీరు ద్యౌలోక స్థానమునుండి రండు!
శత్రువులను హింసించుచు సోమహాసము నొనర్చుఁడు! ॥

586

(19) గద్యము॥

నేతలగు నో మిత్రావరుణులారా! నాహతిని సేవింపుడు! ఓ యజ్ఞ వర్ధకులారా! మీరు
సోమపానమును జేయుడు! ॥

587

సూక్తమ్—67

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—అశ్వినౌ

చందః—త్రిష్టుప్

(1) వృ॒తి॒ వాం ర॒థం నృ॒పతీ॑ జ॒రధ్యై॑ హ॒విష్మ॑తా మ॒నసా॑ య॒జ్ఞయే॑న ।

యో వాం దూ॒తో న॑ధి॒స్త్వావ॑జీగ॒రచ్ఛా॑ సూ॒సుర్న పి॒తరా॑ వి॒వక్తి॑ ॥

581

(2) అశో॑చ్యగ్నిః సమి॒ధానో॑ఽఅ॒స్మే ఉపో॑ అదృశన్ తమ॑సశ్చిదస్తాః ।

అచే॑తి కేతురు॒షసః॑ పు॒రస్తా॑చ్చి॒ర్భియే॑ ది॒వో దు॑హితుర్దాయమా॒సః ॥

582

(3) అ॒భి వాం నూ॒నమ॑శ్వినౌ సు॒హోతా॑ ప్రో॒మైః పిష॑క్తి నాసత్యా వి॒వక్వాన్ ।

పూ॒ర్వీభి॑ర్యాతం॑ ప॒థ్యాభి॑రర్వాక్ స్వ॒ర్విదా॑ వసు॒మతా॑ ఽథే॒న ॥

583

1. న ధిష్ఠయా, 2. వివక్తి, 3. సమిధానోఽఅస్మేఽఉపోఽఅదృశన్, 4. పూర్వాభి. (వా.ప్ర.)

(4) అ॒వో॒ర్వా॒ం నూ॒నమ॑శ్వి॒నా య॒వాకు॑ర్తు॒వే యద్ వాం సు॒తే మా॑ధ్వీ వసూ॒యుః ।

ఆ వాం వహ॑స్తు స్థవి॒రాసో॑¹ అ॒శ్వాః పి॒బాథో॑ అ॒న్యే సు॒షతా॑ మధూ॒ని ॥

584

(5) పా॒గ్రీ॒ము దే॒వాశ్వి॑నా ధి॒యం మే॑² ఒ॒మృ॒ధ్రాం సా॒తయే॑ కృ॒తం శి॒వసూ॑యమ్ ।

వి॒శ్వా⁴ అవి॑ష్టం వాజ ఆ పు॒రంధీ॑సా నః శ క్తం శచీ॒పతీ॑ శచీ॒భిః ॥

585

(6) అవి॑ష్టం ధీ॒ష్వశ్వి॑నా నో ఆసు ప॒రజా॑వద్ రేతో⁶ అహ్రా॒యం నో అస్తు॑ ।

ఆ వాం తో॑కే తన॒యే తూ॑తు॒జానాః॑ సు॒రత్సా॑సో దే॒వపీ॑తిం గమే॒మ ॥

586

(7) ఏ॒ష స్య వాం పూ॑ర్వగత్సే॒వ స॒ఖ్యే ని॒ధిర్నితో॑ మా॒ధ్వీ రాతో॑⁷ అ॒న్యే ।

అహే॑శతా మన॒సా యా॑తమ॒ర్వాగ॑న్న॒న్తా హ॒వ్యం మా॑నుషీ॒షు వి॒ష ॥

587

(8) ఏ॒కస్మి॑న్ యోగే భు॒రణా॑ నమా॒నే పరి॑ వాం స॒ప్త స॒ప్తవతో॑ రథో॒ గాత్ ।

న వా॑యన్తి సు॒భోవ్యే॑ దే॒వయ॑క్తా యే వాం ధూ॒ర్ష త॒రణ॑యో వహ॒న్తి ॥

588

1. స్థవి॒రాసో॑ అ॒శ్వాః పి॒బాథో॑ అ॒న్యే, 2. మే॒మృ॒ధ్రాం, 3. వసూ॒యుః, 4. వి॒శ్వా అవి॑ష్టం వాజ అ॒తః,

5. న అ॒సు, 6. రేతో॑ అహ్రా॒యం నో అస్తు॑, 7. రాతో॑ అ॒న్యే, 8. పరి॑ మాం. (వ్రా.ప్ర.)

(9) అసశృతా మఘపిచ్చో హి భూతం యే రాయా మఘదేయం జానన్తి ।

వ్యయే బిష్టం సూన్యతాభిస్త్రినే గవ్యా స్పృంచన్తో¹ అశ్వాః మఘావి ॥

588

(10) సూ యే హవమా శృణుతం యువానా యాసిష్టం వర్తిరశ్వినావిరావత్ ।

ధత్తం రత్నాని జరతం చ సూరీన్ యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః ॥

590

సూక్తము—67

ఋషి.—మైత్రావరుణి యగు వసిష్ఠుడు

దేవత.—అశ్వద్వయము

(1) గద్యము॥

ఓ నృపతిద్వయమా ! మేము హవ్యయుక్త స్తోత్రములచే రథమును స్తుతించుటకు,
బోవుచున్నాము. ఓ స్తోత్రార్థ ద్వయమా ! పుత్రుఁ డేరీతి జనకుని జాగరితునిగా
నొనర్చునో! యటుల నీ రథము నీ దూతవలె లోకమును జాగరితముగ
నొనర్చును. ఆ రథము మా కభిముఖముగ వచ్చుటకు సిద్ధముగ నున్నది ॥

588

(2) గద్యము॥

మాచే సమిథుఁడై యగ్ని దీప్తుఁ డగుచున్నాడు. అంధకారాంతరప్రదేశము దృష్ట మగుచున్నది.
ప్రజ్ఞాపకసూర్యుఁడు దోర్మలోక దుహితయొక్క పూర్వ దిక్కున శోభార్థమై
పుట్టుచున్నాడు ॥

589

1. స్పృంచన్తో అశ్వా మఘావి. (వ్యా.చక్ర.)

(3) గద్యము॥

నాసత్తులగు నశ్విద్యయమా ! సుహౌత, స్తుతినమూహవత్త, స్తోమమున మిమ్ముల
సేవించును. కాబట్టి మీరు ధూర్వాజరమును నర్హవిత్తము, ధనవంశము నగు
రథముపై రండు! ॥

590

(4) గద్యము॥

రక్షకులు, మధుర సోమాహ్వాలు, నగు నర్హులారా ! సోమ మభిషుత మగుటచే మేము మిమ్ములఁ
గోరుచు ధనాభిలాషులమై మిమ్ముల స్తుతించెదము. కాబట్టి యిప్పుడు మీ ప్రవృద్ధాశ్వాగణము
మిమ్ము వహించుచు వచ్చుఁగాక! మీరు మాచే నభిషుతమైన సోమమును ద్రావుఁడు! ॥

591

(5) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యేవద్యయమా ! మీరు ధనాభిలాషి, సరకము, హింసారహితమునగు మా బుద్ధిని
లాభక్షమముగ నొనర్చుఁడు! సంగ్రామమును సమస్త మగు మా బుద్ధిని సంరక్షింపుఁడు!
ఓ శశీవతేద్యయమా ! స్తోత్రప్రవృత్తుల మగు మాకు ధనము నొసంగుఁడు! ॥

592

(6) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా ! యీ కర్మసమూహమున మమ్ము మీరు రక్షించువారలు. మా రేత
స్సక్షిణమును, బుత్రవిశిష్టము నగును. మీ యనుగ్రహమువలనఁ బుత్రపౌత్రులకు
నభిమతధనము నొసంగి సుందరధనము గలవారమై దేవ యజ్ఞమునకు
వచ్చెదము ॥

593

(7) గద్యము॥

మధుప్రియులగు నశ్విద్యయమా ! బంధుభృతౌఱకుఁ బురోగామియావవతే మాచే
సంకల్పింపఁబడు సోమము నిధిస్వరూపమున మీ నన్నిధిని స్థాపిత మయ్యెను.
అందుచేతను గ్రోధరహిత మనస్సుతో మీరు మా కభిముఖముగ రండు!
మనుష్యరూపులైన ప్రజలమధ్య నున్న హవ్యమును భక్షింపుఁడు! ॥

594

(8) గద్యము॥

ఓ భర్తృద్వయమా ! మీ రుభయులుఁ గలసినచో! మీ రథము గమనశీలములగు సప్త
నదులను నతిక్రమించిపోవును. సుజాతము, దేవయుక్తమునగు నశ్వగణము
రథభారమును దరణి స్వరూపమున మిమ్ముల వహించును.

అవి యలసిపోవు ॥

595

(9) గద్యము॥

మీ రెచ్చట నాసక్తు లగుదురో! తెలియదు. ఏ ధనవంతుల ధనమునిమిత్తమై దాతవ్య
హవిస్సును బ్రేరేపింతురో! యెవ్వరు బంధువులను సూన్యత వాక్యములచేఁ
బ్రవర్ధితులుగాఁ జేయుదురో! యెవ్వరు గోవులను, నశ్వములను, ధనమును,
నిచ్చెదరో! వారి నిమిత్తమై మీ రుపయోగపడుచున్నారు ॥

596

(10) గద్యము॥

మీ రిప్పుడు మా యాహ్వానమును నాలింపుడు! హవ్య విశిష్టగృహమునకు రండు! నిత్య
యౌవనముగల యశ్వద్వయమా ! స్తోత్రలను వృద్ధిపొందింపుడు! మీరు సర్వదా
స్మతులచే మమ్ము రక్షింపుడు! ॥

597

సూక్తమ్—68

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—విరాట్, 8-9-త్రిష్టుప్

(1) ఆ కుత్రా యతమశ్వినౌ స్వశ్వా గిరో దస్రా జజుషాణా యువాకేః ।

హవాని చ ప్రతిభృతా పీతం నః ॥

598

(2) ప్ర వామన్దాంసి మద్యాన్యస్థురరం గన్తం హవిషో పీతయే¹ మే ।

తిరో² ఆరో³ హవనాని శ్రుతం నః ॥

592

(3) ప్ర వాం రథో మనోజవా³ ఇయర్తి తిరో రజాన్యశ్వినా శతోతిః ।

ఆస్మత్త్యం సూర్యావసూ⁴ ఇయానః ॥

593

(4) అయం హ యద్ వాం దేవయా⁵ ఉ అద్రిరూర్ధ్వో వివక్తి సోమసుద్ యువభ్యామ్ ।

ఆ వల్గ్నా విప్రో వవృతీత హవైః ॥

594

(5) చిత్రం హ యద్ వాం భోజనం న్వస్తి న్యత్రయే మహిష్వన్తం యుయోతమ్ ।

యో వామోమానం దధతే ప్రియః సన్ ॥

595

(6) ఉత త్యద్ వాం జురతే⁶ అశ్వినా భూచ్ఛ్వవనాయ ప్రతీత్యం హవిర్దే ।

అధి యద్ వర్చ⁷ ఇతః⁸ తి ధత్తః ॥

596

1. వితథే¹ మే, 2. తిరో² ఆరో³, 3. జవా³ ఇయర్తి, 4. వసూ⁴ ఇయానః, 5. దేవయా⁵ ఉ అద్రి,

6. జురతే⁶ అశ్వినా, 7. వర్చ⁷ ఇతః⁸ తి ధత్తః. (వా.ప్ర.)

- (7) ఉత త్వం భుజ్యామశ్వినా సఖాయో మధ్యే జహార్ధరేవాసః సముద్రే ।
విరీం పృథరావా యో యువాకుః ॥

597

- (8) వృకాయ చిజ్జసమానాయ శక్తముత శ్రుతం శయవే హూయమానా ।
యావహ్మ్యమపిన్నతమపో న స్తర్కం చిచ్ఛక్త్యాశ్వినా శచీభిః ॥

598

- (9) ఏష స్య కాదర్శితే సూక్తైరగో బుధానః ఉషసాం సుమన్మా ।
ఉషా తం వర్ధదహ్మ్య పయోభిర్యాయం పాత స్వప్తిభిః సదా నః ॥

599

సూక్తము—68

ఋషి — మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత — అశ్వినీద్యయము

- (1) గద్యము॥

దీప్తము సుందరాశ్వ విశిష్టమునగు నశ్వినీద్యయమా! రండు! మీరు శత్రు నాశకులు. ఎవ్వగు,
మిమ్ముఁ గోరెదరో! వారి స్తుతిని సేవింపుడు! మేము సంపాదించిన హవ్యమును
భక్షింపుడు! ॥

598

1. యావహ్మ్యమపి, 2. బుధానః ఉషసాం. (ప్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్వయమా! మీ నిమిత్తము మదకరాన్నము గలదు. మీరు మా హవిర్భక్షణార్థము
శిఘ్రముగ దయచేయుడు! శత్రువుల పిలుపు నాలింపక మా యాహ్వానమునే
వినుడు! ॥

599

(3) గద్యము॥

మీరు సూర్యసహితమగు రథమందు నివసింపుడు! వేగశీలము నపరిమిత రక్షావిశిష్టము నగు
మీ రథము మా నిమిత్తము ప్రార్థింపఁబడినదియై లోకముల నతిక్రమించి వచ్చుచున్నది ॥ 600

(4) గద్యము॥

మిమ్ములను దేవతలుగా నొనర్చుటకు నభిలషించుచున్నాను. మీ నిమిత్తమై
సోమాభిషవకారి యగు నీప్రస్తర మున్నత మైనదియై శబ్దమును
జేయుటవలన నో సుందరాశ్విద్వయమా! విప్రుడు హవ్యముచే
మిమ్ముల నావర్తితులుగాఁజేయును ॥

601

(5) గద్యము॥

మీ కే చిత్రధనము గలదో! దానిని మా కొసంగుడు! ఎవడు ప్రియుడై మీ రిచ్చిన సుఖము
నభిలషించునో! యట్టి యత్రవలన మహిష్యత్తుని (ఋషీశుని) వేరుగా నొనర్చుము! ॥ 602

(6) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్వయమా! మిమ్ము స్తుతించువాడును, జీర్ణ హవ్యదాయయు నగు
చ్యవనుని నిమిత్త మేది కొనితెచ్చి దాన మిచ్చితిరో! యది వానినిగూర్చి
ప్రతిగమనించును! ॥

603

(7) గద్యము॥

ఇంకను దుష్టబుద్ధిగల సఖు లేభుజ్యుని సముద్రమధ్యమున విడిచిరో! వానిని మీరు
పైకిఁ దీసితిరి. వాడు మమ్ములను గోరును. విరుద్ధము నాచరింపడు! ॥

604

(8) గద్యము॥

వృకము క్షీణించిపోవుచున్నది. ఓ యశ్విద్వయమా! మీరు కర్మచేతను, సామర్థ్యముచేతను దానికి ధన మిచ్చితిరి. ఆహూయమానులై శయుని మొర నాలించితిరి. నది జలముచే నిండునట్లు నివృత్తప్రసపులగు గోవులను దుగ్ధముచేఁ బరిపూర్ణములు గావించితిరి ॥

605

(9) గద్యము॥

ఈ స్తోత సుమనస్కుడై యుషఃకాలమునకుఁ బూర్వము జాగరితుడై సూక్తములచే స్తుతించుచున్నాఁడు. వీనిని సన్నముతోడను దుగ్ధముతోడను వృద్ధిఁ బొందింపుడు! మరియు వీని గోవులను వృద్ధిఁ బొందింపుడు! మీ సర్వదా స్తుతులచేఁ బాలింపుడు! ॥

606

సూక్తమ్ — 69

ఋషిః—మైత్రాపరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆ వాం రథో రోదసీ దద్ధధానో హీరణ్యయో వృషభిర్భాత్యశ్వైః ।

ఘృతవర్తనిః పవిత్రీ రుచాన¹ ఇషాం వోహా నృపతిర్వాజీసీవాన్ ॥

600

(2) స పప్రథానో² అభి పంచ భూమా త్రివస్త్రో మనసా యాతు యుక్తః ।

విశో యేన గచ్ఛతో దేవయన్తీః కుత్రా చిద్ యామమశ్వినా దధానా ॥

601

1. రుచాన² ఇషాం వోహా, 2. పప్రథానో² అభి. (వా. ప్ర.)

(3) స్వశ్వా¹ యశసా¹ యాతమర్వాగ్ దస్రా¹ నిధిం¹ మధుమన్తం¹ పిబాథః ।

వి వాం రథో¹ వధ్వా¹ యాదమానో² ఓస్తాన్¹ దివో¹ దాధతే¹ వర్తనిభ్యామ్ ॥

602

(4) యువోః శ్రియం¹ పరి యోషావృజిత¹ సూరో¹ దుహితా¹ వరితక్యాయామ్ ।

యద్ దేవయన్తమవథః¹ శచీభిః¹ పరి శ్మింసయోమనా¹ వాం వయో¹ గాత్ ॥

603

(5) యో హ స్వ వాం రథిరా¹ వస్త⁴ ఉస్సారో¹ రథో¹ యుజానః¹ పరియాతి¹ వర్తిః ।

తేన¹ నః శం యోరుషసో¹ వృష్టౌ¹ స్యశ్వినా¹ వహతం¹ యజ్ఞే¹ అస్మిన్ ॥

604

(6) సరా¹ గారేవ విద్యుతం¹ తృషాణా¹ ఓస్మాకమద్య¹ సవనో¹ వ యామ్ ।

పురుత్రా¹ హి వాం మతిభిర్వవన్తే⁶ మా వామన్యే¹ ని యసున్¹ దేవయన్తః ॥

605

(7) యవం భుజ్యామవనిధం¹ సముద్ర⁷ ఉదూహభురర్ణసో¹ శిఅస్రిధానైః ।

పత్రతిభిరశ్రమైరవ్యథిభిర్దంసనాభిరశ్వినా¹ పారయన్తా ॥

606

1. నిధం, 2. యాదమానోస్తాన్ దివో, 3. శ్మింసయోమనా, 4. వస్తఓఉస్సారా, 5. తృషాణాస్మాక, 6. మతిభిర్వవన్తే, 7. సముద్రఓఉదూహ, 8. సోఓఅస్రిధానైః. (వ్రా.ప్ర.)

(8) నూ మే హవమా శృణుతం యవానా యాసిష్టం వర్తిశ్శివరావత్ ।

ధత్తం చ త్వాని జితం చ సూరీన్ యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః ॥

607

సూక్తము—69

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—అశ్వద్వయము

(1) గద్యము॥

మీ రథము తరుణాశ్వయుక్తమై వచ్చుగాక! అది ద్యావాభూములకు బాధను గలిగించు చుండుగాక! ఆయ్యది హిరణ్మయము. దానిచక్కమందు జలము కలదు. అది రథనేమిద్వారా దీప్తిమంతము. అన్నవాహకము. నృపతి. అన్నవంతము. ॥

607

(2) గద్యము॥

అది పంచభూతములయందుఁ బ్రసిద్ధము. బంధురకావ్యవిశిష్టము. స్తుతి సహితము. అది వచ్చుగాక! ఓ యశ్వద్వయమా! మీ రెచ్చటకైనఁ బోవ నుద్యోగించుచు నీ రథమందు దేవాభిలాషులగు ప్రజలకడకు వెడలుడు! ॥

608

(3) గద్యము॥

మీరు సుందరాశ్వాన్నయిత్తుల మగు మారడకు రండు! ఓ దస్రద్వయమా! మీరు మధుమంత మగు సోమనిధిని బానముఁ జేయుడు! మీ రథము మధువుతోఁ బోవుచుఁ జక్రముద్వారా ఘోరోకపర్యంతముగల ప్రదేశములకు బాధను గల్పించును ॥

609

(4) గద్యము:

రాత్రియందు యోషి త్రగు సూర్యదుహిత మీ రథము పరివర్తించును. మీరు
దేవాభిలాషులను గర్మచే రక్షించుటంబట్టి దీప్తాన్నరక్ష నిమిత్తము మిమ్ముఁ
బరిగమనించును ॥

610

(5) గద్యము॥

ఓ రథిద్వయమా! యా రథము తేజస్సమూహము నాచ్ఛాదించును. అశ్వసహితమై మార్గమందుఁ
బోవును. ఓ యశ్విద్వయమా! యుషస్సు ప్రకాశించినచో మా యజ్ఞమందు
నా రథముపైని బాపశాంతికొఱకు సుఖము కలుఁగటకొఱకు రండు! ॥

611

(6) గద్యము॥

ఓ నేతృద్వయమా! మృగివలె విశేషముగ దీప్యమానసోమమును దీసికొనిరా నిచ్చ
గలవారై మార్గమును బట్టుఁడు! బహుయజ్ఞములందు స్తుతులచే మిమ్ముఁ
బిలిచెదరు ॥

612

(7) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్వయమా! మీరు విక్షిప్తసముద్రమధ్యను మునింగిన భుజ్యుని, నక్షతము, శ్రమ
రహితము, శీఘ్రగామియు నగు నశ్వముద్వారా కర్మచేతను జలమునుండి తీసి
తీరము నొందించితిరి ॥

613

(8) గద్యము॥

మీ రిప్పుడు మా యాహ్వానము నాలింపుఁడు! నిత్యయౌవనముగల యశ్విద్వయమా! హవ్యయుత
గృహమునకు రండు! మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచే సంరక్షింపుఁడు! ॥

614

సూక్తమ్—70

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆ విశ్వవారాశ్వినా గతం నః పృ తత్ స్థానమవచి వాం పృథివ్యామ్ ।

అశ్వో న వాజీ కునపృష్ఠో¹ అస్థాదా యత్ సేదథుర్ద్రువసే న యోనిమ్ ॥

608

(2) సిషక్తి సా వాం సుమతిశ్చనిష్ఠా² ఓతాపి ఘర్మో మనుషో దురోజే ।

యో వాం సముద్రాన్ తస్మరితః పిపర్శేత్ తగ్వా చిన్న సయజా యుజానః ॥

609

(3) యాని స్థానాన్యశ్వినా దదాథే దివో యహ్విషోష్వపథీషు విజా ।

ని వర్వతస్య మూర్ధని నదనేషం జనాయ దాకుషే వహన్తా ॥

610

(4) చనిష్ఠం దేవా³ ఓషధీష్యచ్చు యద్ యోగ్యా⁴ అశ్వవై⁵ ఋషీకామ్ ।

పుయాణి రత్నా దధతో స్యగస్మే అను పూర్వాణి చఖ్యభుర్యగాని ॥

611

1. పృష్ఠో అస్థాదా, 2. నిష్ఠాతాపి, 3. దేవా ఓషధీ, 4. యోగ్యా అశ్వవై⁵ ఋషీకామ్. (వా.ప్ర.)

- (5) శు॒క్ర॒వా॒ంసా॑ చి॒దశ్వ॑నా పు॒రాణ్య॑భి బ్ర॒హ్మ॑ణి చ॒క్షేథే॑ ఋషీ॒ణామ్ ।
ప్ర॒తి ప్ర॑ యా॒తం ప॒రమా॑ జనా॒యాఽస్మే॑ వామ॒స్తు సు॒మతి॑శ్చ॒నిష్ఠా॑ ॥

612

- (6) యో వా॑ం య॒జ్ఞో నా॑ స॒త్యా హ॒విష్మాన్ కృ॒తబ్ర॑హ్మ సమ॒ర్యోక॑ భ॒వాతి॑ ।
ఉప॒ ప్ర యా॒తం ప॒రమా॑ వసి॒ష్ఠః ప॒రమా॑ బ్ర॒హ్మ॑ణ్యౌచ్య॒న్తే యు॑వభ్యామ్ ॥

613

- (7) ఇ॒యం మ॑సీ॒షా ఇ॒యమ॑శ్వినా గీ॒రిమా॑ం సు॒ప్త॒క్తిం వృ॑ష॒ణా జు॑షే॒థామ్ ।
ఇ॒మా బ్ర॑హ్మ॑ణి యు॒వయా॑స్మగ్మన్ యూ॒యం పా॑ః స్వ॒స్తిభిః॑ స॒దా సః॑ ॥

614

సూక్తము—70

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—అశ్వద్వయము

(1) గద్యము॥

సకలవరణీయాశ్వద్వయమా! మా వేదిపై వసంపుడు! భూమియందు విశ్రమింపుడు!
ఏ యశ్వములు మిమ్ముఁ బ్రవేశింపజేయునో! సుఖకరములుఁ బృష్ఠవిశిష్టములునగునట్టి
యశ్వములు మీ సమీపమం దుండుఁగాక! ॥

615

(2) గద్యము॥

అతిశయాన్నముగల యా సుస్తుతి మిమ్ము సేవించును. మనుష్యగృహమందు ఘర్మతప్త మగును. ఇది మీకుఁ బ్రాప్త మగును. సరిత్తులు సముద్రమును నిండించునట్లులు నశ్వము రథమునకుఁ గూర్చునట్లులు మిమ్ము యజ్ఞములందుఁ గూర్తురు ॥

616

(3) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా! మీరు ద్యులోకమునుండి వచ్చి గొప్ప యోషధులయందు, మనుష్యుల మధ్యమందు నెట్టి స్థానమును గల్పింతురో! మీరు పర్వతమస్తకమునఁ బ్రవేశించుచు నన్నదాత కా స్థానమును గల్పింపుడు! ॥

617

(4) గద్యము॥

ఓ దేవద్యయమా! మీరు విని ఋషుల బహుకర్మను దర్శించుచుండుడు! కాబట్టి యజమాన యజ్ఞమునుగూర్చి రండు! మమ్ములఁగురించి యన్నయుక్తముగ ననుగ్రహముండును ॥

618

(5)† గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా! జ్ఞానపూర్ణ మగు మా స్తోత్రములను వినుచు ననేకబ్రహ్మకర్మలతోఁ గూడిన మా ఋషుల ఋక్కులను వినుచు మాకు మోదమును గల్పింపుడు! ఋషులకు రాజర్షులకు ధనలాభమును శత్రుజయమును ననుగ్రహింపుడు! ॥

619

(6) గద్యము॥

ఓ నాసత్యద్యయమా! యే యజమానుఁడు హవ్యవంతులు, కృతస్తోత్రులు నగు మనుష్యులను గలియుదురో! యట్టి వరణీయవసిష్ఠుని సన్నిధికి మీరు దయసేయుడు! ఈ మంత్రము లన్నియు మీ నిమిత్త ముచ్చరింపఁబడును ॥

620

† ఈ 7వ సూక్తమునందలి 5వ ఋక్కును బొరపాటున శ్రీ నేమానివా రనుపదింపక విడిచిపెట్టిరి.

(చూ. వ్రాతప్రతి-8వ సంపుటము. 186 పుట.)

† రచయిత : వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(7) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్వయమా! ఏ నిమిత్తమై యీ స్తుతి, యీ వాక్యము, ప్రవర్తిల్లుచున్నవి.
ఓ కామవర్షిద్వయమా! యీ శోభనస్తుతిని సేవింపుడు! ఈ కర్మయంతయు
మిమ్ముఁ గోరుచు సంగత మగును. మీరు సర్వదా మమ్ముఁ బరిపాలింపుడు! ॥

621

అనువాకః—5, సూక్తమ్—71

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) అ॒వ॒ స్వ॒సు॒రు॒ష॒సో॒ న॒గ్ధీ॒తే॒ య॒జ్ఞే॒ కృ॒ష్ణీ॒ర॒హ॒య॒ 1॒ప॒థా॒మ్ ।

అ॒శ్వా॒మ॒ఘా॒ గో॒మ॒ఘా॒ వాం॒ హు॒వే॒మ॒ ది॒వా॒ స॒క్తం॒ శ॒రు॒మ॒స్మద్ యు॒యో॒మ్ ॥

615

(2) ఉ॒పా॒యా॒తం॒ దా॒శ॒షే॒ మ॒ర్త్యే॒య॒ ర॒తే॒న॒ వా॒మ॒మ॒శ్వినౌ॒ వహ॑న్తా ।

యు॒యత॑మ॒స్మద॑ని॒రా॒మ॒మీ॒వాం॒ ది॒వా॒ స॒క్తం॒ మా॒ధ్వీ॒ త్రా॒సీ॒థాం॒ సః ॥

616

(3) ఆ॒ వాం॒ ర॒థ॒మ॒ప॒మ॒స్యాం॒ వృ॒ష్ణే॒ సు॒మ్నా॒య॒వో॒ పృ॒ష॒ణో॒ వ॒ర్త॒య॒న్తు॒ ।

సూ॒మ॒గభ॑స్తి॒మృత॑య॒గ్ని॒రై॒వైరా॑శ్వినౌ॒ వసు॑మ॒న్తం॒ వ॒హే॒థామ్ ॥

617

(4) యో॒ వాం రథో॑ నృ॒పతీ॑! అ॒స్తి వో॒హ్నా త్రి॑వ॒స్తురో వసు॑మాగ్ం॒ఽక్ష॒స్రయా॑మా ।

ఆ స॒ః ఏనా॑ స॒త్యోప॑ యాత॒మభి॑ యద్ వాం వి॒శ్వపో॑న్వి॒శ్య జిగా॑తి ॥

618

(5) య॒వం చ॒వనం॑ జ॒రసో॑ఽము॒ముక్తం॑¹ ని పే॒దవ॑ః ఊ॒హభు॑రాకు॒మశ్వ॑మ్ ।

నిరం॑హ॒సన్త॑మ॒సః స్ప॒ర్తమ॒త్రిం ని జా॑హ॒షం శిధి॑రే ధాత॒మన్తః॑ ॥

619

(6) ఇ॒యం మ॑నీ॒షా ఇ॒యమ॑శ్వినా గీ॒ర్ణమాం సు॑వృ॒క్తిం వృ॑ష॒తా జా॑షే॒థామ్ ।

ఇ॒మా బ్ర॑హ్మ॒ణి య॒వయా॑స్క॒గ్మన్ యూ॒యం పాత॑ స్వ॒స్తిభిః॑ స॒దా సః॑ ॥

620

అనువాకము—5, సూక్తము—71

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—అశ్వద్వయము

(1) గద్యము॥

భగిని యగు నుషస్సు సమీపమునుండి రాత్రి యపగత మగును. కృష్ణవర్ణ రాత్రి సూర్యాశ్వములగు నరుషులకు మార్గమును జూపెట్టును. కాబట్టి యోయశ్వధనమా! గో ధనాశ్వద్వయమా! మిమ్ముఁ బిలుచుచున్నాను. మీరు దివారాత్రులయందు హింసకులను సమీపమునుండి తొలగింపుడు! ॥

622

1. నృపతీఽఅస్తి వోహ్నః, 2. వసుమాగ్ంఽక్షస్ర, 3. ఆ సః ఏనా, 4. జరుసోముముక్త,

5. పేదవఽఊహ. (వ్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా! హవ్యదాయనిమిత్తము రథముపై రమణీయపదార్థములను వహించుచు
మీరు రండు! అన్నదారిర్ద్ర్యమును రోగములను మా చెంతకు రాకుండఁజేయుఁడు!
మధువిశిష్టాశ్వద్యయమా! మీరు దివారాత్రములయందు మమ్ము
రక్షింపుచుండుఁడు! ॥

623

(3) గద్యము॥

ఈ యాసన్నప్రాతఃకాలమున మీ రథమునకు సుఖముగఁ గూర్చిన యశ్వములు మిమ్ముఁ
గొనితెచ్చునుగాక! ఓ యశ్విద్యయమా! శుభకరము, రశ్మివిశిష్టము, ధనయుక్తమునగు
రథమును మీ యుదకప్రదాశ్వములు వహించును ॥

624

(4) గద్యము॥

ఓ నృపతిద్యయమా! మీ యే రథము, వహనసమర్థము, బంధురక్రయవంతము,
ధనవంతము, దివసప్రీతిగామియునగునో! యే రథము వ్యక్తరూపమునఁ
బరుగిడునో! యట్టి మీ రథమునఁ గూర్చుండి మా చెంతకు రండు! ॥

625

(5) గద్యము॥

ముదిమినుండి వ్యవనుని దప్పించితిరి. వేదుని నిమిత్తము శీఘ్రగామి యగు నశ్వమును
యుద్ధమునఁ జేరేపించితిరి. అత్రిని బాపమునుండి, యంధకారమునుండి తప్పించితిరి.
యాహసుని భ్రష్టరాజ్యమందు మరల స్థాపించితిరి ॥

626

(6) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా! యీ వాక్యములు నీ స్తుతులు మీ నిమిత్తమే. ఓ యభీష్టవర్షద్యయమా!
శోభనస్తుతిని సేవింపుఁడు! ఈ కర్మయంతయు మిమ్ముఁ గోరుచున్నది. మీరు
సర్వదా స్తుతులచే మమ్ము సంరక్షింపుఁడు! ॥

627

సూక్తమ్—72

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా—అశ్వినౌ

చందః—త్రిమృత్

(1) ఆ గోమతా నాసత్యా రథేనాఽశ్వావతా పురుశ్చన్ద్రేణ యాతమ్ ।

అభి వాం విశ్వా నియుతః సచన్తే స్పార్షయా శ్రియా తన్వా కుభానా ॥

621

(2) ఆ నో దేవేభిరుప యాతమర్వాక్ సజోషసా నాసత్యా రథేన ।

యువ్హోఽనః సఖ్యా పిత్ర్యాణి సమానో బన్ధురుత తన్య విత్తమ్ ॥

622

(3) ఉదు స్తోమాసో¹ అశ్వినోరబుధ్రంజామి బ్రహ్మణ్యుషసశ్చ దేవీః ।

ఆవివాసన్ రోదసీ ధిష్ఠ్యేమే² అచ్చా విప్రో³ నాసత్యా వివక్తి ॥

623

(4) వి చేదుచ్చస్త్యశ్వినాశి ఉషాసః ప్ర వాం బ్రహ్మణి కారవో భరన్తే ।

ఉర్ధ్వం ఖానుం సవితా దేవో⁴ అశ్రేద్ బ్రహ్మద్గుయః సమిధా జరన్తే ॥

624

1. స్తోమాసోఽఅశ్వినో, 2. ధిష్ఠ్యేమేఽఅచ్చా, 3. యశ్వినాఽఉషాసః, 4. దేవోఽఅశ్రేద్. (వ్యా.పరి.)

(౧) ఆ వ॒శ్వా॒తా॒న్నా॒స॒త్యా పు॒స్తాదా॒శ్వి॒నా యాత॑మ॒ధరాదు॑దక్తాత్ ।

ఆ వి॒శ్వ॒తః పాం॑చ॒జన్యే॑న రా॒యా యూ॒యం పాత॑ స్వ॒స్తిభిః॒ సదా॑ సః ॥

625

సూక్తము—72

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు
దేవత—అశ్వద్వయము

(1) గద్యము॥

ఓ నాసత్యద్వయమా! మీరు గవాశ్వధనములతో నిండిన రథము పై రండు! పెక్కు నియుత్తులు
మిమ్ముల సేవించును. స్పృహణీయ శోభా శరీరములచే దీప్యమాను లగుఁడు! ॥

628

(2) గద్యము॥

ఓ నాసత్యద్వయమా! మీరు దేవగణములతో సమానప్రీతియుక్తులై రథము నధిరోపించి
మా సమీపమున నుపస్థితుఁ లగుఁడు. మీకు మాకుఁగల బంధుత్వము పితృక్రమాగత
మైనది. మన కుభయులకును బంధువు, పితామహుఁడు, నొక్కఁడే
యని తెలియ నగును. మన ధన మొక్కటియే ॥

629

(3) గద్యము॥

స్తుతిసమూహము నశ్వద్వయమును సుందరరూపమున జాగరితముగఁ జేయుచున్నది.
మేధావి యగు వసిష్ఠుఁడు స్తోత్రార్థములగు ద్యావాభూములఁ బరిచర్యఁ జేయుచు
నాసత్యుల కభిముఖముగనుండి స్తుతించుచున్నాఁడు ॥

630

(4) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా! యుషస్సు సకల తమస్సును గొట్టినయెడల ప్రోతలు విశేషముగ
మిమ్ము వినుతింతురు. సవిత కూర్వమునఁ దేజస్సు నాశ్రయించును.
అగ్నిదేవుఁడు విశేషముగ నైవ మొనర్చును ॥

631

(5) గద్యము॥

నాసత్యద్యయమా! పశ్చాద్దేశమునుండి, సమ్ముఖమునుండియు రండు! దక్షిణదిక్కునుండియు
ను త్తరపుదిక్కునుండియు రండు! పంచశ్రేణులగు లోకులకు హితము సమకూర్చెడి
యన్ని దిక్కులనుండియు దయసేయుఁడు! మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులవలన
సంరక్షింపుఁడు! ॥

632

సూక్తమ్—73

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) అతాఃష్మ తమసస్పారమస్య ప్రతి స్తోమం దేవయన్తో దధానాః ।

పురుదంసా పురుతమా పురాణా¹ ఒమర్త్యా హవతే అశ్వినా గీః ॥

626

(2) స్యః ప్రియో మనుషః సాది హోతా నాసత్యా యో యజతే వన్దతే చ ।

అశ్నీతం మధ్వో² అశ్వినా ఉపాక ఆ వాం వోచే విదథేషు ప్రయస్వాన్ ॥

627

1. పురాణమర్త్యా హవతే అశ్వినా, 2. మధ్వో అశ్వినా ఉపాక ఆ వాం. (ప్ర.ప్ర.)

(3) అహేమ యజ్ఞం పథామురాణా ఇమాం సువృత్తిం వృషణా జుషేథామ్ ।

శ్రుష్టివేవ ప్రేషితో వామదోధి ప్రతి స్తోమైర్జమాణో వసిష్ఠః ॥

628

(4) ఉప త్యా వహ్ని గమతో విశం నో రక్షోహణా సంభృతా వీశుపాణీ ।

సమన్దాన్యగ్మత మత్సరాణి మా నో మర్దిష్టమా గతం శివేన ॥

629

(5) ఆ పశ్చాతాన్నాసత్వా స్థరస్తాదాశ్వినా యాతమధరాదుదవక్తాత్ ।

ఆ విశ్వతః పాంచజన్యేన రాయా యూయం పాత స్వప్తిభిః సదా నః ॥

630

సూక్తము—73

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—అశ్వినద్యయము

(1) గద్యము॥

మేము దేవాభిలాషులమై స్తుతించుచు నజ్ఞానమును బోగొట్టుకొనెదము. బహుకర్ములు ప్రభూత
తములు, పూర్వజాతులు నగు నశ్వలారా! స్తోత్రము మిమ్ముఁ బిలుచుచున్నారు ॥

631

1. రాణాఽఇమాం. (వా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

మీకుఁ బ్రియ భూతుం దగు మనుష్యుఁడు హోతగ నిచట నుపవిష్టుఁ డగుచున్నాఁడు.

ఓ నాసత్యద్వయమా! యాగ మొనర్చువారు, నమస్కరించువారు గలరు.

ఓ యశ్విద్వయమా! యట్టి వారి మధురసోమరసమును విశ్రమించి

ద్రావుఁడు! యజ్ఞమందు నన్న వంతుడై మిమ్ముఁ బిలుచును ॥

634

(3) గద్యము॥

మేము గొప్ప స్తోత్రకారులము. ఆగమనశీలు రగు దేవతలనిమిత్తము యజ్ఞ మభివృద్ధిచేయఁ

బడుచున్నది. అభీష్టవర్షిద్వయమా! యీ స్తుతిని సేవింపుఁడు! నేను వసిష్ఠుఁడను.

ద్రుతగామి యగు దూతవలె మీ సమీపమునఁ బ్రేరేపింపఁబడితిని.

స్తోత్రముద్వారా స్తుతించుచుఁ బ్రబోధితుఁడ నైతిని ॥

635

(4) గద్యము॥

హవ్యవాహిద్వయము, రాక్షసపూతిపుష్టాంగము, ధృఢపాణులు. వారు మా ప్రజలచెంత

కుపస్థితు లగుదురు. మీరు మదకరాన్నముతోఁ గూడుకొనుఁడు! మమ్ము

హింసెంపకుఁడు! మంగళముతో రండు! ॥

636

(5) గద్యము॥

ఓ నాసత్యద్వయమా! పశ్చాద్దేశమునుండి సమ్ముఖమునుండి రండు! దక్షిణదిక్కునుండి

యుత్తరదిక్కునుండి దయ సేయుఁడు! పంచశ్రేణు లగు లోకులకు హితము

సమకూర్చెడు నన్ని దిక్కులనుండి విచ్చేయుఁడు! మీరు సర్వదా

మమ్ము స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥

637

సూక్తమ్—74

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—నిషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాఢః)

(1) ఇ॒మా! ఉ॒ వా॒ం ది॒విష్ట॑యః॒ ఉ॒స్రా హ॑వ॒స్తే అ॒శ్వినౌ ।

అ॒యం వా॒మహ్నే॑వ॒స్తే శచి॑సూ వి॒శంవి॒శం హి గ॑చ్ఛ॒థః ॥

631

(2) య॒వం చి॒త్రం ద॑ద॒ధుర్భౌ॑జనం న॒రా చోదే॑ఢాం సూ॒నృతా॑ప॒తే ।

ఆ॒ర్వాగ్ర॑థం స॒మన॑సా ని॒యచ్ఛ॑తం పి॒బతం॑ సో॒మ్యం మ॑ధు ॥

632

(3) ఆ యా॑త॒ముప॑ భూష॒తం మ॑ధ్వః పి॒బత॑మశ్వినౌ ।

దృ॒గ్ధం ప॑యో పృ॒షణా జే॑న్యావ॒సూ మా నో మృ॑ష్ట॒మా గత॑మ్ ॥

633

(4) అ॒శ్వినో యే వా॒ముప॑ దా॒కుషో గృ॒హం య॒వాం ధీ॑య॒న్తి బి॑ద్ర॒తః ।

మ॒క్షాయు॑భి॒ర్పరా హ॑యేభి॒శ్వినౌ ౨౨ దే॒వా యా॑త॒మస్మ॒యా ॥

634

1. ఇ॒మా౨ఉ॒ వాం, 2. ది॒విష్ట॑య౨ఉ॒స్రా హ॑వ॒స్తే౨అ॒శ్వినౌ, 3. వా॒మహ్నే॑వ॒స్తే. (వ్యా.పృ.)

(5) అదా హా యన్తో¹ అశ్వినా వృక్షః సచస్త సూరియః ।

తా యంసతో మఘవద్యో ధ్రువం యశశ్చర్దిరన్మన్యం నాసత్యా ॥

635

(6) ప్ర యే యయురవృకాసో రథా² ఇవ పృష్ఠాతారో జనానామ్ ।

ఉత స్వేన శవసా శూశుర్నర³ ఉత క్షీయన్తి సుక్షీణిమ్ ॥

636

సూక్తము—74

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—అశ్వద్వయము

(1) గద్యము॥

నివాసప్రదులగు నశ్వద్వయమా! యీ స్వర్గేచ్ఛగణము మిమ్ముఁ బిలుచుచున్నారు.

ఓ కర్మధన ద్వయమా! రక్షణనిమిత్తమై నేను మిమ్ముఁ బిలుచుచుండుటను

మీరు ప్రజల సన్నిధికి వచ్చుచుండుడు! ॥

638

(2) గద్యము॥

ఓయశ్వద్వయమా! మీకే చిత్రధనముగలదో! దానిని స్తుతివంత మగు వ్యక్తి సమీపమునకుఁ

బ్రేరేపింపుడు! మీ రేక మనస్సుగలవారలై మీ రథమును మా కభిముఖముగఁ

బ్రోలుడు! సోమరస సంబంధ మగు మధువును ద్రావుడు! ॥

639

1. యన్తో అశ్వినో, 2. రథా ఇవ, 3. శూశుర్నర ఉత. (వ్రా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా! మీరు దయ సేయుఁడు! సమీపమున విశ్రమింపుఁడు! అభీష్టవర్షి యగు
ధనంజయద్యయమా! మీరు పయోదోహమును జేయుఁడు! మాకు హింసలను
గల్పింపకరండు! ॥

640

(4) గద్యము॥

మీ యశ్వములు హవ్యదాతృగృహమందు మిమ్ము ధరించుచుఁ బోవును.
నృ నేత లగు నో యశ్విద్యయమా! మమ్ముఁ గామించి శీఘ్రగాము లగు
నశ్వసాహాయ్యమున రండు! ॥

641

(5) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా! గమనకారి యగు స్తోత్రగణము ప్రభూతాన్నమును సేవించును. మీరు
మాకు నవిచలితయశస్సును, గృహమును, నొసంగుఁడు! ఓ నాసత్యద్యయమా!
మేము ధనవంతులము ॥

642

(6) గద్యము॥

ఎవరు పరకీయధనమును గ్రహింప మనుష్యులమధ్యను మనుష్యరక్షకులై మీ సన్నిధికి
రథమువలె వచ్చెదరో! వారి నిజబలము వర్ధిత మగును. వారు సునివాస స్థానమునకుఁ
జనెదరు ॥

643

సూక్తమ్—75

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఉషసః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) పు॒ష్పా॑ ఆ॒వో ది॒విజా॑ ఋ॒తేనా॑ఽఽవి॒ష్కృ॑త్వానా॑ మ॒హిమా॑నమా॒గాత్ ,

అవ॑ ద్ర॒హస్త॑మ అవ॑ర॒జ్జమ్ గి॑రస్త॒మా ప॒థ్యాః॑ ఆజీ॒గః ॥

637

(2) మ॒హే నో॑ అ॒ద్య ను॒వితాయ॑ బో॒ధ్యషో॑ మ॒హే సౌభ॑గాయ ప్ర య॒ద్ధి ,

చి॒క్రం ర॒యిం య॑శసం ధే॒హ్యస్మే॑ దే॒వి మ॒రేష॑ మాను॒షి శ్రవ॑స్సుమ్ ॥

638

(3) ఏ॒తే త్వే॑ భా॒నవో॑ దర్శ॒త్యాత్ప॑త్రాః ఉ॒షసో॑ అ॒మృతా॑స ఆగుః ,

జన॑యన్తో దై॒వ్యాని॑ ప్ర॒తాన్యా॑ప్త॒ణన్తో॑ అ॒న్తరి॑క్షే వ్య॒స్థుః ॥

639

(4) వీ॒హా స్యా॑ యు॒జానా॑ ప॒రాకాత్ పంచ॑ క్షీ॒తీః పరి॑ స॒ద్యో జి॑గాతి ,

అభి॑ప॒త్యసే॑ ప॒యనా॑ జనా॒నాం ది॒వో దు॒హితా॑ భువ॑నస్య పత్నీ ॥

640

1. పాఽఆవోదివిజాఽఽఋతేనా, 2. ఉపద్రహస్తమఽఆవర, 3. పథ్యాఽఆజీగః, 4. నోఽఆద్య, 5. ఏతే న్యే, 6. చిక్రాఽఉషసోఽఅమృతాసఽఆగుః, 7. పృణన్తోఽఅన్తరిక్షే. (వా.ప్ర.)

(5) వా॒జినీ॑వ॒తీ సూ॒ర్య॑స్య యోషా॑ చి॒త్రామ॑భూ రాయ॑¹ ఈ॒శే వ॑సూనామ్ ।

ఋషి॑ష్టతా జరయన్తి మ॒ఘోన్య॑షా² ఉ॒చ్ఛతి॑ వహ్ని॒భిర్ఘృ॑ణానా ॥

641

(6) ప్ర॒తి ద్యు॑తానామరుషా॒సో³ అ॒శ్వశ్చి॒త్రా అదృ॑శన్ము॒షసం॑ వహ॒న్తః ।

యాతి॑ శు॒భ్రా వి॒శ్వపి॒శా రథే॑న దధాతి రత్నం విధ॒తే జనా॑య ॥

642

(7) స॒త్యా స॒త్యేభి॑ర్మహ॒తి మహా॑ద్భిర్దేవీ॒ దేవే॑భిర్యజతా యజత్రైః ।

రుజద్⁴ దృ॒హ్వాని దద॑దుస్రియాణాం ప్రతి గావో⁵ ఉ॒షసం॑ వావశస్త ॥

643

(8) నూ నో॑ గోమద్ వీరవద్ ఛేహి రత్నముషో⁶ అ॒శ్వవత్ పురు॑భోజో⁷ అ॒న్యే ।

మా నో॑ బర్హిః పురుషతా నిదే కరూ॒యం పాత॑ స్వస్తి॒భిః సదా॑ నః ॥

644

1. రాయ॑ఈశే, 2. ఘోషా॑ఉచ్ఛతి 3. మ॒ఘోషా॑సోఅశ్వశ్చి॒త్రాఅదృశన్ము, 4. దృహ్వా॑ని,

5. గావో॑ఉషసం, 6. రత్నముషో॑అశ్వవత్, 7. భోజో॑అన్యే. (వా.ప్ర.)

సూక్తము—75

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఉషస్సు

(1) గద్యము॥

ఉష స్సంతరిక్షమందుఁ బ్రాదుర్భవింది ప్రకాశమును బుట్టించుచున్నది. అది
తేజోబలమువలనఁ దమ మహిమ నావిష్కృతముగ నొనర్చుచు వచ్చును.
అపియమును, శత్రువును నగు నంధకారమును దూరీకృతము చేయును.
గంతవ్య మార్గమును విశేషముగాఁ బ్రకాశింపఁజేయును ॥

644

(2) గద్యము॥

ఇవుడు మాకు సుఖము కలుఁగుటకై ప్రబుద్ధ మగుము. ఓ యుషస్సా! మహాసౌభాగ్యము నిమ్ము!
విచిత్రయశోయుక్త మగు ధనమును మా నిమిత్తము ధరింపుము! మనుష్యులకు హితముఁ
గూర్చెడు నో దేవీ! మనుష్యులకు ధనవంతు లగు పుత్రుల నొసంగుము ॥

645

(3) గద్యము॥

దర్శనీయ మగు నుషస్సుయొక్క- ప్రవృద్ధములు, విచిత్రములు, నశ్వరములు నగు
రశ్మిలు దేవతలకు వ్రతోత్పాదనమును జేయుచు సంతరిక్షము సంతయు
నింపుచు వచ్చును. మరియు వివిధవిధముల నేతెంచును ॥

646

(4) గద్యము॥

ద్యౌ లోకదుహితయు, భువనపాలయిత్రియు నగు నుషస్సు ప్రాణుల ప్రజ్ఞాన సమూహమును
నభిదర్శించి దూరమునుండి యుద్యోగించుచుఁ బంచశ్రేణుల నికటమునకు వచ్చును ॥

647

(5) గద్యము॥

అన్నవతియు, నూర్యగృహిణియు, విచిత్రధనవతియునై యుషస్సు ధనవసువులకు
నీశ్వరి యగుచున్నది. ఋషులను స్తుతించునదియును, ముదిమిని గలుగఁ
జేయునదియు, ధనవతియు నగు నుషస్సు యజమానులచే నుతియింపఁబడి
ప్రభాతమును గలుగఁజేయుచున్నది.

648

(6) గద్యము॥

దీప్తిమతి యగు నుషస్సును నేవి వహించునో! యట్టి యుజ్జ్వల విచిత్రాశ్వసమూహము
చూడఁబడుచుండును. ఆ యుషస్సు దీప్తి గలదియై బహురూప రథముపైఁ
బోవుచుండును. బహువిచిత్రకారి యగు మనుష్యులకు రత్నముల నొసంగును ॥

649

(7) గద్యము॥

సత్యయు, మహతియు, యజనీయు నగు నుషోదేవి సత్యరూపులు, మహాత్ములు,
యజనీయులు నగు దేవతలతోఁగూడి యత్యంతము స్థిర మగు నంధకారమును
భేదించును. గోవు లన్నియు సంచరించుటకు లోకము నొసంగును.
గోవు లన్నియు నుషస్సును గోరుచుండును ॥

650

(8) గద్యము॥

ఓ యుషస్సా! గో విశిష్టము, వీర విశిష్టము, నశ్వ విశిష్టమునగు ధనమును మా కిమ్ము!
బహ్వాన్నమును బ్రసాదింపుము! పురుషులలో మా యజ్ఞమును నిందింపకుము!
నీవు సర్వదా మమ్ముల స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుము! ॥

651

సూక్తమ్—76

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—ఉషసః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఉ॒దు జ్యోతి॑రి॒మృతం॑ వి॒శ్వజన్యం॑ వి॒శ్వాన॑రః సవి॒తా దే॒వో¹ అ॒శ్రేత్ ।క్ర॒త్వా² దే॒వానా॑మ॒జని॑ష్ట చ॒క్షరా॑వి॒కర్ష॑వ॒నం వి॒శ్వము॑షాః ॥

645

(2) ప్ర॒ మే వ॒న్తా దే॒వయా॑నా³ అ॒దృశ॑న్న॒మర్థ॑న్తో వసు॒భిరి॑ష్కృ॒తాసః॑ ।

అ॒భూదు॑ కే॒తురు॑షసః పు॒రస్తాత్॑ ప్ర॒తీవ్యా॑గా॒దధి॑ హ॒ర్యేభ్యః॑ ॥

646

(3) తానీ॑దహా॒ని బహ॑లా॒న్యాసన్॑ యా ప్రాచీ॑నమ॒దితా॑ సూ॒ర్యస్య॑ ।

యతః॑ పరి॒ జా⁴ ఇ॒వాచ॑ర॒న్త్యుషో॑ దదృ॒తే న పు॑న్య॒తీవ॑ ॥

647

(4) త⁵ ఇద్ దే॒వానాం॑ స॒ధమా॑ద⁶ ఆస॒న్నతా॑వానః క॒వయః॑ పూ॒ర్వాస్యః॑ ।7గూ॒ర్వాం జ్యోతిః॑ పిత॒రో⁸ అ॒న్యవి॑న్దన్ త॒న్యమ॑న్తా⁹ అ॒జన॑య॒న్తుషా॑సమ్ ॥

648

1. దేవో॑ అశ్రేత్, 2. ఋత్వా॑ దేవానా, 3. దేవయా॑నా అదృశ॑, 4. జార॑ అవా, 5. త॒ ఇద్, 6. మాద॑ అసన్న

7. గూర్వాం, 8. పిత॒రో॑ అన్య, 9. మ॒న్తా॑ అజన. (ప్రా.ప్ర.)

(5) సమాస¹ ఊర్వే అధి సం గతాసః సం జానతే న యతన్తే మితస్తే ।

తే దేవానాం స మినన్తి ప్రతాన్మధ్యన్తో వసుభిర్వాదమానాః ॥

649

(6) ప్రతి త్వా స్తోమైరీళితే వసిష్ఠా² ఉషర్బుధః సుభగే తుష్టవాంసః ।

గవాం నేత్రీ వాజపత్నీ నః ఉచ్ఛోషః సుజాతే ప్రథమా జరస్వ ॥

650

(7) ఏషా నేత్రీ రాధసః సూసృతానాముషా⁴ ఉచ్చస్తీ రిభ్యతే వసిష్ఠ్యైః ।

క్షీర్మశ్రుతం రయిమస్మే దధానా యాయం పాత స్వనిభిః సదా నః ॥

651

సూక్తము—76

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఉషస్సు

(1) గద్యము॥

సకలనేత యగు సవిత యూర్ధ్వదేశమందు నాశనములేనిది, సర్వజన హితకరమైనదియు నగు

జ్యోతిస్సును నాశ్రయించును. వాడు దేవతాకర్మనిమిత్తము ప్రాదుర్భూతుఁ డగును.

ఉషస్సు చతుస్స్వరూపమై సమస్త భువనములను నావిష్కృతములుగాఁ జేయును ॥

652

1. సమాస¹ ఊర్వే అధి, 2. వసిష్ఠా² ఉష, 3. న ఉచ్ఛోషః, 4. ముషా⁴ ఉచ్చస్తీ (ప్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

నేను హింసాభాన్య మగు తేజస్సుద్వారా సంస్కృత మగు దేవయాన మార్గమును
దర్శించితిని. ఉషఃకేతువు పూర్వదిక్కునందుఁ గలదు. ఉషస్సు మా కభిముఖమై
యున్నత ప్రదేశమునుండి యేతెంచును ॥

653

(3) గద్యము॥

ఓ యుషస్సా! యే తేజస్సు సూర్యోదయమునకు ముం దుదయమగునో! యెవరి గుణము
వలన నీవు కులటవలెఁగాక పతిసమీపగామిని యగు రమణివలెఁ జూడఁబడుదువో!
నీ యా తేజస్సు ప్రభూత మైనది ॥

654

(4) గద్యము॥

ఏ యంగిరోగణము సత్యవంతులు, కవులు, పూర్వకాలీనపితలు నగుచుండిరో! యెవరు గూఢ
జ్యోతిస్సును గలుఁగఁజేయుదురో! యట్టివారు వ్యర్థములుగాని మంత్రములచే
నుషస్సులను బ్రాదుర్భవింపఁజేయుదురు. వారలే దేవతలలో నెల్లచోటులను
నప్రమత్తు లగుదురు ॥

655

(5) గద్యము॥

అవి సాధారణ గోసమూహమునిమిత్తము సంగతములై యేకబుద్ధి గలవి యగుచున్నవి.
అయ్యవి పరస్పరయత్నములను జేయలేదా? అవి దేవకర్మలను హింసింపలేదు.
ఆయ్యవి హింసారహితములు, వాసప్రదములు నగు కిరణములద్వారా పోవును ॥

656

(6) గద్యము॥

ఓ శుభగోషస్సా! నిన్నుఁ బ్రాతఃకాలమందు జాగరిత స్తుతికారు లగు వశిష్ఠులు స్తోత్రములచే
నుతింతురు. నీవు గోవుల నందఁజేయుదువు. అన్నము నిచ్చెదవు. మా నిమిత్తము
ప్రాతఃకాలముఁ జేయుము! ఓ సుజాతోషస్సా! నీవు మొట్టమొదట
స్తుతింపఁబడుము! ॥

657

(7) గద్యము॥

ఈ యుషస్సు స్తోత్రసూక్తవాక్యములకు నేతియై తమోవిదారణమును గావించుచు నంతటఁ
బ్రసిద్ధధనమును మా కొసంగి వశిష్టులచే స్తుతింపఁబడుచున్నది. మీరు సర్వదా
స్తుతులచే మమ్ముఁ బరిపాలింపుడు! ॥

658

సూక్తమ్—77

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వాసిష్ఠః

దేవతా—ఉషసః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఉ॒పో రు॒రుచే॑ య॒వతి॒ర్న యో॒షా వి॒శ్వం జీ॒వం ప్ర॒సువ॑న్తి చ॒రామై॑ ।

అ॒భూద॒గ్నిః స॒మిధే॑ మా॒నుషా॑మ॒కర్ణో॒తిర్భా॑మానా త॒మాంసి॑ ॥

652

(2) వి॒శ్వం ప్ర॒తీచీ॑ స॒ప్రథా॑ ఉ॒దస్థా॑ద్ రు॒శద్ వాసో॑ బి॒భ్రతీ॑ శు॒క్రమ॑శ్వైత్ ।

హి॒రణ్య॑వర్ణా సు॒దృశీ॑క॒సందృ॑గ్ గ॒వాం మా॒రా నే॒త్ర్యహ్న॑మరోచి ।

653

(3) దే॒వానాం॑ చ॒క్షః సు॒భగా॑ వహ॑న్తి శ్వే॒తం నయ॑న్తి సు॒దృశీ॑క॒మశ్వ॑మ్ ।

ఉ॒షాఽ అ॒దర్శి॑ ర॒శ్మిభి॑ర్వ్యక్తా చి॒త్రామ॑హా వి॒శ్వమ॑ను ప్రభూ॑తా ॥

654

- (4) అన్తి॑వా॒మా దూ॒రే¹ అ॒మిత్ర॑ముచోర్విం॒ గవ్య॑తిమ॒భయం॑ కృ॒ధీ నః ।
యా॒వయ॑ ద్వే॒ష² ఆ భ॒రా వసూ॑ని చో॒దయ॑ రాధో॒ గృణ॑తే మ॒మోని ॥

655

- (5) అ॒స్మే శ్రే॑ష్ఠేభి॒ర్నాను॑భి॒ర్వి భా॒హ్యజో॑ దే॒వి ప్రతి॑ర॒స్తీ న ఆ॒యుః ।
ఇ॒షం చ నో॑ దధ॒తీ వి॒శ్వవా॑రే గో॒మద॑శ్వా॒వద్ రథ॑వచ్చ॒ రాధః ॥

656

- (6) యాం॑ త్వా ది॒వో దు॒హిత॑ర్వర్థ॒యన్త్య॑షః సు॒జాతే॑ మ॒తిభి॑ర్వ॒సిష్ఠాః ।
సాస్మా॑సు ధా ర॒యిన్త్య॑ష్యం బృ॒హన్తం॑ యూ॒యం పాత॑ స్వ॒స్తిభిః॒ సదా॑ నః ॥

657

సూక్తము—77

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఉషస్సు

- (1) గద్యము॥

యువతీయగు యోషవలె నుషస్సు సమస్త జీవములను సంచరణార్థము ప్రేరేపించుచు
సూర్యసమీపమున దీప్త యగుచుండును. అగ్ని మనుష్యులనిమిత్త మింధన యోగ్య
మగును. అంధకారనాశక మగు జ్యోతిస్సును గలుగజేయుచుండును ॥

659

1. దూరే॒అమిత్ర॑ముచోర్విం, 2. ద్వే॒షఆ భ॒రా, 3. ప్రతి॑ర॒స్తీ నఆ॒యుః. (వ్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

సమస్తజగదభిముఖియు, సర్వత్ర ప్రథితము నగు నుషస్సు పుట్టుచుండును. తేజోమయ
వసనమును ధరించుచు వర్ణిత యగును. హిరణ్యవర్ణయు, దర్శనీయయుఁ, దేజో
విశిష్టయు నగు మాతయు, దివసములకు నేత్రియు నగు నుషస్సు
శోభించుచుండును ॥

660

(8) గద్యము॥

దేవతల చక్షుర్దర్శనీయతేజస్సును వహించుచు, సుభగము లగు సర్వకీయకిరణముల వెల్గించుచు
విచిత్ర ధన విశిష్టయై జగత్సంబంధమునఁ బ్రభాత యగు నుషస్సు సుదర్శనాశ్వములను
శ్వేతవర్ణములుగాఁ జేయుచుఁ జూపట్టును ॥

661

(4) గద్యము॥

ఓ యుషస్సా! నీవు సమీపమున విచిత్ర ధనము గలదానవై యమిత్రులను వెడలఁగొట్టుచుఁ
ప్రభాత మగుము! మా విస్తీర్ణ గోప్రచరణ భూములను భయశూన్యములుగా
నొనర్చుము! శత్రువుల ధనమును హరించి తెమ్ము! ఓ ధనవతీ!
స్తుతికాకులకడకు ధనమును బ్రేరేపింపుము! ॥

662

(5) గద్యము॥

ఓ యుషోదేవీ! మా యాయువును వృద్ధిఁ బొందించుచు శ్రేష్ఠరశ్మిసహితలై
శ్రేష్ఠరశ్మిలతో మా నిమిత్తమగు ప్రభాత మగుము! ॥

663

(6) గద్యము॥

ద్యౌ లోక దుహిత యగు నోనుషస్సా! సుజాతా! వసిష్ఠగణము మిమ్ము వృద్ధిఁ బొందించును.
నీవు మాకు రమణీయధనము నిమ్ము! నీవు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ
బరిపాలింపుము! ॥

664

సూక్తమ్—78

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఉషసః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ప్రతి కేతవః ప్రథమా¹ అదృశన్ముద్ధా² అస్యా అంజయో వి శ్రయన్తే ।

ఉషో³ అర్వాచా బృహతా రథేన జ్యోతిష్మతా వామమస్మభ్యం వక్షీ ॥

658

(2) ప్రతి షీమగ్నిర్జరతే సమిద్ధః ప్రతి విప్రాసో మతిభిర్నృణః ।

ఉషా యాతి జ్యోతిషా బాధమానా విశ్వా తమాంసి దురితాప దేవీ ॥

659

(3) ఏతా⁴ ఉత్యాః ప్రత్యదృశన్⁵ పురస్తాజ్యోతిర్యచ్చస్తీరుషసో విభాతీః ।

అజీజనన్ త్సూర్యం యజ్ఞమగ్నిమపాదీనం తమో⁶ అగాదజుష్టమ్ ॥

660

(4) అచేతి⁷ దివో దుహితా మమోసీ విశ్వే పశ్యన్త్యుషసం విభాతీమ్ ।

⁷అస్తాద్ రథం స్వధయా యుజ్యమానమా యమశ్వాసః సుయుజో వహన్తి ॥

661

1. ప్రథమా¹ అదృశన్ముద్ధా² అస్యా, 2. ఉషో³ అర్వాచా, 3. ఏతా⁴ ఉ, 4. దృశన్ముర, 5. తమో⁶ అగా,

6. ఉచేతి, 7. అస్తాద్. (వ్రా.ప్ర.)

- (5) ప్రతి త్వాద్య సుమనసో బధన్తాస్మాకాసో మఘవానో వయం చ ।
తిత్విలాయధ్వముషసో¹ విభాతీర్యాయం పాత స్వప్తిభిః సదా వః ॥

662

సూక్తము—78

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత—ఉషస్సు

(1) గద్యము॥

ప్రథమకేతు వందఱిచేతను జూడఁబడును. ఏతద్వ్యంజ రశ్మి లన్నియు సూర్యముఖముగ
నంతట నాశ్రయించుచున్నవి. ఓ యుషోదేవీ! మా కభిముఖముగ వచ్చునదియు,
బృహత్తును, జ్యోతిష్మంతము నగు రథముద్వారా మాకొఱకు వరణీయ
ధనమును గొనితెమ్ము! ॥

665

(2) గద్యము॥

అగ్ని సమిద్భుఁడై సర్వత్ర వృద్ధి పొందుచున్నాడు. మేధావులు స్తుతులచే నుషస్సును
స్తుతించుచు నభివృద్ధి పొందుచున్నారు. ఉషోదేవి జ్యోతిస్సుచే నంధకారమును
బటాపంచలు గావించుచు దురితమును బోగొట్టుచు బోవుచుండును ॥

666

(3) గద్యము॥

ప్రభాతములను జేయునవియు, జ్యోతిఃప్రదాయును లగునవియు నగు నుషస్సు లంతటను
గోచర మగును. అయ్యవి సూర్యుని, నగ్నిని, యజ్ఞమును, గలుఁగఁజేయును.
వానివలన సీచగామి యగు నంధస్సు పోవుచుండును ॥

667

1. విభాతీర్యాయం. (ప్రా.ప్ర.)

(4) గద్యము॥

ద్యౌః లోక దుహితయు ధనవతియు నగు నుష .స్సదయించును. ప్రభాతకాఠిణి యగు నుషస్స
నందఱుఁ గనుచుందురు. అది యన్నయుక్త మగు రథము నధిరోపించును.
సుయుక్తము లగు నశ్వము లీ రథమును లాగును ॥

668

(5) గద్యము॥

ఓ యుషస్సా! మీకు మాకు సుమనస్సులు, ధనవంతములు నగు సకలలోకము లిపుడు మిమ్ముఁ
బ్రతిబోధించుచున్నవి. ఓ యుషోగణమా! మీరు ప్రభాతకారులై జగత్తులను స్నిగ్ధములుగా
నొనర్చుడు! మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతి ద్వారా పరిపాలింపుడు! ॥

669

సూక్తమ్—79

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఉషసః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) వ్యుగ్ధా¹ ఆవః పఞ్క్తా² జనానాం పంచ తీర్థిర్మానుషీర్పథయన్తి ।సుసందృగ్భిరుక్షభిర్భానుమశ్రేద్³ వి సూర్యో రోదసి చక్షసావః ॥

663

(2) వ్యంజతే దివో³ అ నేష్వక్తాన్ విశో న యుక్తా⁴ ఉషసో యత నే ।సం తే గావస్తమ⁵ ఆ వ ర్తయన్తి జ్యోతిర్యచ్చన్తి సవితేవ వాహనా ॥

664

1. యుగ్ధా¹ ఆవః, 2. దృగ్భిరుష, 3. దివో³ అనై, 4. యుక్తా⁴ ఉషసో, 5. స్తమ⁵ అవర్త. (వ్యా.ప్ర.)

(3) అభూదుషా¹ ఇన్ద్రతమా మమోన్యజీజనత్ సువితాయ శ్రవాంసి ।

వి దివో దేవీ దుహితా దధాత్యంగిరస్తమా సుకృతే వసూని ॥

665

(4) తావదుషో రాధో² అన్యభ్యం రాస్వయావత్ ప్రోతృభ్యో³ అరదో గృతానా ।

యాం త్వజ్జుప్వప్రభస్యా ఏవేణ వి దృష్ణస్య దురో⁴ అద్రేరార్హోః ॥

666

(5) దేవందేవం రాధసే చోదయన్త్యన్తద్ర్యక్ సూన్యరా⁵ ఈరయన్తి ।

వ్యుచ్చన్తి సః సనయే దియో ధా యాయం పాత స్వప్తిభిః సదా సః ॥

667

సూక్తము—79

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఉషస్సు

(1) గద్యము॥

మనుష్యులకు హితకర మగు ఉషస్సు తమోనాశన మొనర్చును. ఉత్తమతేజో విశిష్ట మగు కిరణ సమూహముచే సూర్యు నాశ్రయించును. సూర్యుడు తేజస్సుచే ద్యావాభూముల నావరించుచున్నాడు ॥

670

1. దుషాఽఇన్ద్ర, 2. రాధోఽఅన్య, 3. ప్రోతృభ్యోఽఅరదో, 4. దురోఽఅద్రేరార్హోః,

5. సూన్యరాఽఈరయన్తి. (ప్రా.ప్ర.)

(2) గద్యము॥

ఉషోగణ మంతరిక్షప్రాంతమందుఁ దేజస్సును వ్యక్తపరచును. పరస్పరము మిశ్రితు లగు ప్రజలవలెఁ బ్రవర్తించుచుండును. వాని రశ్మి లంధకారమును జారద్రోలును. సూర్యుఁడు బాహుద్వయము వలె జ్యోతిస్సు నొసంగును ॥

671

(3) గద్యము॥

సర్వాపేక్షచే నీశ్వరియు, ధనవతియు నగు నుషస్సు ప్రాదుర్భవించును. కళ్యాణము నిమిత్త మన్న ముత్పాదించును. స్పర్శదుహితయు సర్వాపేక్షచే నుత్కృష్టాంగిరస్సును నగు నుషోదేవి సుకర్మకారులకై ధనమును ధరించును ॥

672

(4) గద్యము॥

ఓ యుషస్సా! పూర్వపు స్తోతల కెంత ధన మొసంగితివో! మాకును నంత ధన మీయుము! ఉషస్సు వృషభమువలె వరముద్వారా ప్రాణిగణములను దెలియుటకు సమర్థము. ధృఢాద్రిద్వారములను వివృతముగా నొనర్చును ॥

673

(5) గద్యము॥

నీవు సర్వస్తోతలను ధనార్థము ప్రేరేపించుచు మా కభిముఖముగ సూన్యత వాక్యములను ప్రేరేపించుచు, దమో వినాశినివై మాకు దాన మొసంగుటకు బుద్ధిని స్థిరముగాఁ జేయుము! నీవు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుము! ॥

674

సూక్తమ్—80

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—ఉషసః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ప్రతి శ్లోమేభిరుషసం వసిష్ఠా గీర్విర్విప్రాసః¹ ప్రథమా అబుధ్రన్ ।

వివర్తయన్తీం రజసీ సమన్తే² ఆవిష్కృణ్వతీం భువనాని విశ్వా ॥

668

(2) ఏషా స్యా నవ్యమాయుర్దధానా గూఢీ³ యో జ్యోతిషోషా⁴ అబోధి ।

అగ్ర⁵ ఏతి యవతిరహయాణా ప్రాచికితత్ సూర్యం యజ్ఞమగ్నిమ్ ॥

669

(3) ఆశ్వావతీర్గోమతీర్న⁶ ఉషాశో వీరవతీః సదిమచ్ఛన్తు భద్రాః ।

ఘృతం దుహానా విశ్వతః ప్రపితా యూయం పాత స్వప్తిభిః సదా సః ॥

670

ఇతి

పంచమోఽష్టకే పంచమోఽధ్యాయ

స్సమాప్తః

1. ప్రాసః=ప్రథమా అబుధ్రన్, 2. సమన్తే=ఆవిష్కృణ్వతీం, 3. జ్యోతిషోషా=అబోధి,

4. అగ్ర=ఏతి, 5. గోమతీర్న=ఉషాశో. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—80

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఉషస్సు

(1) గద్యము॥

విప్రవసిష్ఠగణ మందఱికంటె ముందు స్తోమములచేతను, సప్తములచేతను, నుషోదేవిని
వృద్ధిఁ బొందించును. ఉషస్సు సమానప్రీతి యుక్తము లగు ద్యావాభూములను
వ్యవర్తితములుగా నొనర్చును. సమస్త భూతజాతములను బ్రకాశితములుగాఁ
జేయును ॥

675

(2) గద్యము॥

ఈ యుషస్సు నవ్యయౌవనమును ధరించుచు జ్యోతిస్సుచే గూఢ తమస్సును నంతరింపఁ
జేయుచు జాగరిత మగును. లజ్జాహీన యగు యువతివలె నది సూర్యుని కభిముఖముగాఁ
బోవును. సూర్యుని యజ్ఞమును నగ్నిని జ్ఞాపితములుగాఁ జేయును ॥

676

(3) గద్యము॥

బహ్వశ్వములు, బహుగోవిశిష్టములు, స్తుతియోగ్యములు నగు నుషస్సులు సర్వ తమో వినాశన
మొనర్చునుగాక! అవి జల దోహదమును జేయును. సర్వత్ర ప్రవృద్ధము లగును
మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుడు! ॥

677

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పాత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర

సీతాంబాగర్భశక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక

నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందుఁ

బంచమాష్టకమునఁ బంచమాధ్యాయము

సంపూర్ణము

సమూల

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

సప్తమం మండలమ్

పంచమోఽష్టకః—షష్ఠోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—81

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఉషసః

చందః—నిషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

(1) ప్ర॑త్యు॑ అద॑ర్యా॒యత్యు॑గచ్ఛ॑న్తీ దు॒హి॒రా ది॒వః ।

అ॒ప్తో మ॑హి॒ వ్యయ॑తి చక్ష॑నే త॒మో జ్యోతి॑ష్కృ॒ణోతి॑ సూ॒నరీ॑ ॥

671

(2) ఉ॒ద్ర॒స్రియాః॑ సృ॒జతే॑ సూ॒ర్యః స॒చాగ్ం॑ ఉ॒ద్యన్న॑క్షత్ర॒మచ్ఛి॑వత్ ।

తవే॑దు॒ష్టో వ్యు॒షి సూ॑ర్యస్య చ సం భ॒క్తేన॑ గమే॒మహి॑ ॥

672

1. ప్రత్యుఽఅదర్యాః 2. సచాగ్ంఽఉద్యన్న. [వ్రా.ప్ర.]

(3) ప్రతి త్వా దుహితర్దివ¹ ఉషో జీరా అభుత్స్మహి ।

యా నహసి పురు స్పార్హం² వనన్వతి రత్నం న దాశుషే మయః ॥

673

(4) ఉచ్చస్తీ యా తృతోషి మహానా మహి ప్రత్యై దేవి స్వర్తృకే ।

తస్యావే రత్నభాజ³ ఈమహే వయం స్యామ మాతుర్న సూనవః ॥

674

(5) తచ్ఛ్రుతం రాధ⁴ ఆ భరోషో యద్ దీర్ఘశ్రుతమమ్ ।

యత్ తే దివో దుహితర్మర్తభోజనం తద్ రాన్వ భునజామహే ॥

675

(6) శ్రవః సూరిభ్యో అమృతం వసుత్వనం వాజాగ్ం⁵ అస్మభ్యం గోమతః ।

చోదయత్రీ మఘోనః సూనృతావత్యషా⁶ ఉచ్చదప నిధః ॥

676

1. దివః ఉషో జీరా అభు, 2. భాజః ఈమహే, 3. రాధః ఆ, 4. శ్రవం సూరిభ్యో అమృతం,

5. వాజాగ్ం అస్మభ్యం, 6. వత్యషా ఉచ్చ. (ప్రా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సప్తమ మండలము

పంచమాష్టకము—షష్ఠాధ్యాయము

సూక్తము—81

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—ఉషస్సు

(1) గద్యము॥

తమోనివారిణీయు, ద్యౌః లోక దుహితయు నగు నుషోదేవి వచ్చును. చూడఁబడును. అయ్యది

దిర్ఘనాథము తమస్సు నపావృతము గావించును. మనుష్యులకు నేత్రియై

జ్యోతిస్సును వికసింపఁజేయును ॥

678

(2) గద్యము॥

సూర్యుడు రశ్మిసమూహము నొక్కమా రుద్ధతము గావించును. ఓ యుషస్సా!

నీయొక్కయు సూర్యునియొక్కయుఁ బ్రకాశము కలిగినచో నన్న

మందఁగలము ॥

679

(3) గద్యము॥

ద్యౌః లోక దుహితయగు నో యుషస్సా! మేము క్షిప్రకారులమై మిమ్ములను బ్రతిబుద్ధులుగాఁ

జేయుదుము. ఓ ధనవతీ! స్పృహణీయం బగు బహుధనమును వహింపుము!

ఈ జనులకు రత్నములను, సుఖమును, నొసంగుము! ॥

680

(4) గద్యము॥

ఓ మహాదేవీ! నీవు తమో నివారిణివి. మహిమ యుతవు. నీవు ప్రబోధనార్థము దిర్ఘనార్థము
సర్వ జగంబులను బ్రేరేపింపుము! నీవు రత్న భాక్కువు. కాన నిన్ను యాచించుచున్నాము.
పుత్రులు తల్లికిఁ బ్రయు లగునట్లు మేము నీకుఁ బ్రయుల మగుదుము ॥

681

(5) గద్యము॥

ఓ యుషస్సా! యే ధనము దూర స్థానమందుఁ బ్రశస్తమో! యట్టి విచిత్రధనమును దెమ్ము!
ఓ ద్యౌ లోక దుహితా! మనుష్య భోగయోగ్య మగు నే యన్నము నీకుఁ గలదో!
దానిని నిమ్ము! అది మే మనుభవించుము ॥

682

(6) గద్యము॥

ఓ యుషస్సా! స్తోత్రలకు పురణరహితము, వాసప్రదము, నగు ప్రశస్తయశస్సును
బ్రసాదింపుము! బహు గో విశిష్టమగు నన్నమును మా కొసంగుము! యాజమాన
ప్రేరయిత్రియు సూన్యతవాక్య విశిష్టయు నగు నుషస్సు శత్రువులను
వారఁద్రోలుఁగాక! ॥

683

సూక్తమ్—82

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇన్ద్రావరుణౌ

చందః—జగతీ

(1) ఇన్ద్రావరుణా యువమధ్వరాయ నో విశే జనాయ మహి శర్మ యచ్ఛతమ్ ।

తీర్థప్రయజ్ఞామతి యో వసుష్ఠతి పయం జయేషు పృతనాసు దూఢ్యః ॥

677

(2) స॒ప్ర॒మా॒శ॒స్యః॑ స్వ॒రా॒శ॒స్యః॑ ఉ॒చ్యతే॑ వాం మ॒హా॒న్తావి॒న్ద్రావ॑రు॒ణా మ॒హా॑వ॒సూ ।

వి॒శ్వే దే॒వాసః॑ వ॒రమే॑ వ్యోమ॒నిః॑ సం వా॒మోజో॑ వృ॒షణా॑ సం బ॒లం ద॑ధుః ॥

678

(3) అ॒న్వ॒పాంః॑ ఖా॒న్యత్ప॑న్త మో॒జసా॑ సూ॒ర్యమై॑ర॒యతం॑ ది॒వి ప్ర॑భుమ్ ।

ఇ॒న్ద్రావ॑రు॒ణా మదే॑ అ॒న్య మాయినో॑ ఽపి॒న్వత॑మ॒పితః॑ పి॒న్వతం॑ ధి॒యః ॥

679

(4) య॒వాపి॑ద్ యు॒త్స వృ॑త॒సాసు॑ వహ్నీ॒యో య॒వాం క్షేమ॑స్య ప్ర॒సవే॑ మి॒తజ్జ॑వః ।

ఈ॒శానా॑ వ॒స్వః ఉ॒భయ॑స్య కార॒వ ఇ॒న్ద్రావ॑రు॒ణా సు॒హవా॑ హ॒వామహే॑ ॥

680

(5) ఇ॒న్ద్రావ॑రు॒ణా య॒దిమా॑ని చ॒క్రభు॑ర్వి॒శ్వా జాతా॑ని భు॒వన॑స్య మ॒జ్జనా॑ ।

క్షే॒మేణ॑ మి॒త్రో వ॒రుణం॑ దు॒వస్య॑తి మ॒రుద్భి॑రు॒గ్రః కు॒భమ॑స్య॒ ఈయ॑తే ॥

681

(6) మ॒హే కు॒ల్కా॒య వ॑రుణ॒స్య న త్వి॒షః॑ ఓ॒జో మి॒మాతే॑ ద్రు॒వమ॑స్య యత్ స్వమ్ ।

అ॒జామి॑మ॒స్యః శ్చ॒భయ॑న్తమా॒తిరద్ ద్ర॒భేభి॑ర॒స్యః ప్ర॑ వృ॒ణోతి॑ భూ॒యసః॑ ॥

682

1. స్వ॒రా॒శ॒స్యః ఉ॒చ్యతే, 2. వ్యో॒మాని॑, 3. అ॒న్వ॒పాంః, 4. మదే॑ అ॒న్య,

5. వ॒స్వః ఉ॒భయ॑స్య కార॒వ ఇ॒న్ద్రా, 6. మ॒న్యః ఈ॒యతే, 7. త్వి॒షః ఓ॒జో. (ప్రా.ప్ర.)

(7) న తమంహో న దురితాని 1మర్త్యమిన్ద్రావరుణా న తపః కుతశ్చన ।

యస్య దేవా గచ్ఛన్ పీఠో2 అధ్వరం న తం మర్తస్య నశతే పహవ్యతిః ॥

683

(8) అర్వాజ్ నరా దైవ్యేనావసా గతం శృణుతం హవం3 యది మే జాతోషథః ।

యవోర్హి సఖ్యముః వా యదాప్యం మూర్తీకమిన్ద్రావరుణా ని యచ్ఛతమ్ ॥

684

(9) అస్మాకమిన్ద్రావరుణా భరేభరే పురోయోధా భవతం కృష్ణ్యోజసా ।

యద్4 వాం హవన్త ఉభయే5 అథ స్ఫురిది నఃస్రోకస్య తనయస్య సాతిషు ॥

685

(10) అస్మే6 ఇన్ద్రో వరుణో మిత్రో7 అర్యమా ద్యుమ్నం యచ్ఛన్తు మహి శర్మ సప్రథః ।

అవద్రం జ్యోతిరదితేరృతావృథో దేవస్య శ్లోకం సవితుర్మనామహే ॥

686

1. మర్త్య, 2. పీఠో అధ్వరం, 3. హవం యది మే, 4. యద్వాగ్ం, 5. ఉభయే అథ,

6. అస్మే ఇన్ద్రో, 7. మిత్రో అర్యమా. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—82

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుఁడు
దేవత—ఇంద్రావరుణులు

(1) గద్యము:

ఓ యింద్రావరుణులారా! మీరు మా పరిచారకజనములకు యజ్ఞ మొనర్చుటకై మహాగృహముల
నొసంగుఁడు! ఎవ్వరు యజ్ఞకారులను హింసించెదరో! దురభిసంధి విశిష్టులగునట్టి
శత్రువులను యుద్ధమందు మేము జయింతుము ॥

684

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా! మీరు మహాత్ములు. మహాధనయుతులు. మీలో నొకఁడు సప్రమాట్టు.
వే రొకఁడు స్వరాట్టు. అభీష్టవర్షిద్వయమా! యుత్కృష్టాకాశమందు విశ్వే దేవులు
తేజస్సు నొసంగిరి. బలము నిచ్చిరి ॥

685

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! వరుణుడా! మీరు బలమువలన జల ద్వారములను చీసితిరి. ప్రభు వగు సూర్యుని
నాకాశమందుఁ జలింపఁజేసితిరి. ఈ ప్రజ్ఞాకర మగు సోమపానమందానందము పుట్టినచో
మీరు జల రహిత నదులను నిండింపుఁడు! కర్మలను బూర్తి గావింపుఁడు! ॥

686

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా! స్తోత్రధారు లగు వ్యక్తులు యుద్ధమున శత్రు సేనమధ్యమందు
రక్షకొఱకై సంకుచిత జానువులుగల యంగిరోగణము మంగళోత్పాదనకై మిమ్ముఁ
బిలిచెదరు. మీ రుభయవిధములకు నీశ్వరులు. సుఖాహ్వన యోగ్యులు.
స్తోతల మగు మేము మిమ్ముఁ బిలిచెదము ॥

687

(5) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా! మీరు భువనమందు సమస్తప్రాణులను మీ బలముచే నిర్మింతురు.

మీలో నొకనికి మిత్రుఁడు మంగళమునకై పరిచర్య చేయును. రెండవ వ్యక్తి

మరుద్గణముతోఁగూడ నుగ్రమై యలంకారములను బొందును ॥

688

(6) గద్యము॥

మహాధనలాభార్థము వరుణేంద్రుల దీప్తికొఱకై యచిరముగా బలముత్పన్న మగును. వీరల

బలము నిత్యము. సత్వాస్వదీభూతము. ఒకఁ డబంధువై హింసాకారులకు బాధ

కల్పించును. వేరొకఁ డల్పముచే బహుతర శత్రువులను భాధించును ॥

689

(7) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణదేవద్యయమా! మీ రెవని యజ్ఞమునకు వెడలెదరో! యెవరిని గోరెదరో!

వారికి బాధ కలుఁగకుండుఁగాక! వారు పాపమును బొందరు. వారికి దురితము కలుఁగదు.

సంతాపము కలుఁగదు. ఆ మనుష్యుల చెంగట కెట్టి బాధలును బోఁజాలవు॥

690

(8) గద్యము॥

నేత లగు నో యింద్రావరుణులారా! మీరు మాయెడల ప్రసన్నుల రై నచో దైవరక్షతో మా

సమ్ముఖమునకు రండు! స్తోత్రముల వినుఁడు! మీ సఖిత్వము, మీ బంధుత, సుఖ

సాధకములుగ మాకుఁ గలుఁగఁజేయుఁడు ! ॥

691

(9) గద్యము॥

శత్రుకర్షకులు తేజోవిశిష్టులు నగు నో యింద్రావరుణులారా! ప్రతియుద్ధమందును మా కగ్ర

గాము లగు యోధ లగుఁడు! మిమ్ముల సుభయప్రకారనేతలు యుద్ధమునఁ బుత్ర పౌత్ర

లాభార్థమై పిలిచెదరు ॥

692

(10) గద్యము॥

ఇంద్రావరుణులు మిత్రార్యమలు మాకు ద్యౌతమాన ధనంబును మహావిస్తీర్ణ గృహంబును
నొసంగుదురుగాక! యజ్ఞవర్షిత యగు నదితియొక్క- తేజస్సు మా కహింసకమగును.
మేము సవిత్సదేవుని స్తుతించెదము ॥

693

సూక్తమ్—83

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రావరుణౌ

ఛందః—జగతి

(1) య॒వాం స॒రా ప॑శ్యమా॒నాన॑ ఆ॒వ్యం ప్రా॒చా గ॒వ్యస్తః॑ పృ॒థువ॑ర్శవో² య॒యుః ।
దాసా॑ చ వృ॒త్రా హ॑త॒మార్యా॑ణి చ సు॒దాస॑మి॒న్ద్రావ॑రు॒ణావసా॑వతమ్ ॥

687

(2) య॒త్రా స॒రః స॒మయ॑నే కృ॒తధ॑వ్య॒జ్ఞో య॑స్మి॒న్నాజా॑ భవ॒తి కిం చ॒న ప్రి॒యమ్ ।
యత్రా॑ భి॒యనే॑ భువనా స్వ॒ర్ధృశ॒స్త్రా నః॑ ఇ॒న్ద్రావ॑రు॒ణాభి॑ వోచతమ్ ॥

688

(3) సం భూ॒మ్యా⁴ అ॒న్తా ధ॑వసి॒రా అదృ॑క్షే॒న్ద్రావ॑రు॒ణా ది॒వి ఘో॒షః ఆ॑రు॒హత్ ।
అ॒స్త్వజ్జ॑నానా॒ముప॑ మామరాతయో ॒ర్వాగ॑వసా హవన॒క్రుతా॑ గతమ్ ॥

689

1. మానాస॒ఆవ్యం, (వ్రా.ప్ర.). 2. వర్శవో (సా.మా.). 3. న॒ఆఇ॒న్ద్రా, 4. భూ॒మ్యాఅ॒న్తాధ॑వసి॒రాఅదృ॑, 5. ఘో॒షఅ॒రుహత్, 6. ము॒ప॒మాతయో॑ర్వాగ. (వ్రా.ప్ర.)

(4) ఇన్ద్రావరుణా వధనాభిరప్రతి భేదం వన్వన్తా ప్ర సుదాసమావతమ్ ।

బ్రహ్మజ్యేషాం¹ శృణుతం హవీమని సత్యా తృత్సూనామభవన్ పురోహితిః ॥

690

(5) ఇన్ద్రావరుణావభ్యా తవన్తి మాఘాన్యర్యో వసుషామరాతయః ।

యువం హి వన్వ² ఉభయన్య రాజభో ఓధ స్మా నోఽవతం పార్యే దివి ॥

691

(6) యువాం హవన్త³ ఉభయాన ఆజిష్విన్ద్రం చ వసోవో వరుణం చ సాతయే ।

యత్ర రాజభిర్దశభిర్నిజాధితం ప్ర సుదాసమావతం తృత్సూభిః సహ ॥

692

(7) దశ రాజాసః నమరా⁴ ఆయజ్యవః సుదాసమిన్ద్రావరుణా న యుయుధః ।

సత్యా నృణామద్మనదాముపస్తుర్ధిర్దేవా⁵ ఏషామభవన్ దేవహూతిషు ॥

693

(8) దాశరాజే పరియతాయ విశ్వతః సుదాసో ఇన్ద్రావరుణావశిక్షతమ్ ।

శ్విత్వంచో యత్ర నమసా కపర్దినో ధియా ధీవన్తో⁷ అసపన్త తృత్సవః ॥

694

1. బ్రహ్మజ్యేష, 2. వన్వఽఉభయన్య, 3. హవన్తఽఉభయానఽఆజిష్వ, 4. సమితాఽఅయ, 5. దేవాఽఏషా,

6. సుదాసఽఇన్ద్రా, 7. ధీవన్తోఽఅసపన. (వ్రా.ప్ర.)

- (9) వ॒త్రా॒జ్యన్యః॑ స॒మి॒ధే॒భి॒ జి॒హ్ను॑తే వ్ర॒తాన్యోన్యో॑ అ॒భి రక్ష॑తే సదా ।
హ॒వామ॑హే వాం వృ॒షణా॑ సు॒వృ॒క్తిభి॑స్మే ఇన్ద్రా॒వరు॑ణా శ్ర॒మ య॑చ్ఛతమ్ ॥

695

- (10) అ॒స్మే ఇన్ద్రో॑ వరు॒ణో మి॒త్రోఽ॑ అ॒ర్యమా॑ ద్యు॒మ్నం య॑చ్ఛస్తు మ॒హి శ్ర॒మ సప్ర॑థః ।
అ॒వ॒ద్రం జ్యోతి॑రదితే॒ర్వతా॑వృ॒హో దే॒వస్య శ్లో॑కం స॒విత॑ర్మనామహే ॥

696

సూక్తము—83

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు
దేవత—ఇంద్రావరుణులు

(1) గద్యము॥

నేత లగు నింద్రావరుణులారా! మీ బంధుత్వమును జూచి గో లాభేచ్ఛకొఱకుఁ బృథువిశిష్ట
మగు యజమానగణము పూర్వదిగ్భాగమునకుఁ బోయెను. మీరు దాసవృత్తుని నార్య
గణమును జంపితిరి. మీరు సుదాసరాజును రక్షించుటకై రండు! ॥

694

(2) గద్యము॥

ఎచట మనుష్యగణము ధ్వజోత్తాళనముఁ జేయుచు మిశితు లగుదురో! యెచట యుద్ధమం
దేమాత్రమును ననుకూలురు కారో! దేనివలన దూతలు స్వర్గమును దర్శింతురో! భయ
పడుదురో! యా యుద్ధమందు నింద్రావరుణులారా! మా పక్ష మవలంబించి
ప్రసంగింపుఁడు! ॥

695

1. వ్రతాన్యన్యోఽఅభి, 2. మిత్రోఽఅర్యమా. (వ్రా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా! భూమియొక్క- యంత మంతయు ధ్వంస మొందు నని పలికి
పరిదృష్ట లగుదురు. కోలాహలము దోయి లోకము నారోపించును. సైన్యశత్రువులు
మాకడ నుండెదరు. హవనశ్రవణకారు లగు నింద్రావరుణులారా! రక్షాసహితులై
మాకడకు రండు! ॥

696

(4) గద్యము॥

ఇంద్రావరుణులారా! యాయుధములచే నప్రాప్తఁడగు భేదుని హింసించుచు సుదాసుని
సంరక్షించితిరి. తృత్సుదుని స్తోత్రమును వింటిరి. బుద్ధకాలమునఁ దృత్సుదుని
హేరోహిత్యమును సఫలము గావించితిరి ॥

697

(5) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా! శత్రువుల యాయుధములు నాలుగుదిక్కులయందు మాకు బాధను
జేయుచున్నవి. హింసకులలో శత్రువులు బాధించుచున్నారు. మీరు రెండు విధము లగు
ధనములకు నీశ్వరులు. కాన యుద్ధదినమున మమ్ము రక్షింపుఁడు!॥

698

(6) గద్యము॥

యుద్ధకాలమున నుభయ విధ లోకములయందును ధనముకొఱకై యింద్రావరుణులఁ
బిలిచెదము. ఈ యుద్ధమున దశజనరాజుచే హింసించఁబడిన సుదాసుని
దృత్స్వగణముతో మీరు కాపాడితిరి ॥

699

(7) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా! దశజన యజ్ఞరహిత రాజు† మికుతుడై సుదాసుని సంహరించుటకై శక్తుఁడు కాకయ్యుండెను. హవ్యయుత యజ్ఞమందు నేతల స్తోత్రములు సఫలము లైనవి. వీని యజ్ఞమందు సకలదేవతలు నావిర్భూతు లగుదురు ॥

700

† దశజన యజ్ఞరహిత రాజు—పారసీకారులు పలాయితులై వేర్వేరు దేశములలో నివాస మేర్పరచుకొని తా మి యార్యావర్తసౌఖ్యములను గుర్రెఱింగినవారు కావున మరలమరల నీ యార్యావర్తమునకు వచ్చి పదిమందిరాజులు కలిసి (పారసీకులు) యార్యావర్తమున నానాడు రాజ్యము చేయుచున్న సుదాసునిమీదికి దాడి వచ్చిరి. వీరినే వేదములో “రాజరాజ్ఞసమిధ” మనుచున్నారు. త్రితుదేశపాలకుఁ డగు సుదాసుని పురోహితుఁడగు వశిష్ఠుఁ డింద్రుని సహాయమును యాచించెను. ఆ పదిమందిలో నొకఁడగు తుర్యాషారాజుచే సైన్యములు నడిపించఁబడెను. (తుర్యాషారాజు తురేనియన్ సంతతివాఁడేమో యని తోచుచున్నది.) తుర్యాషా అనువాఁడు పారసీకరాజులతో కలిసి పరూష్ణి నది యొడ్డున నిలువఁబడెను. సుదాసుని సైన్యము రీవలియొడ్డున నిల్పఁబడినవి. వీరి యుభయ సైన్యములమధ్య నది యగాధముగా నున్నది. తుర్యాషాసైన్యము నదినిదాటలేక నదిలోమునిగిపోయెను. వేదభూమి. పు. 107. (నే.వేం.న.శా.)

* శ్రీమదాంధ్రఋగ్వేదసంహిత 7వ.మండలము 83వసూక్తములోని 7వ.ఋక్కునకు (వ్రాతప్రతి. 8వ సంపుటము 208-209పుటల కెడమప్రక్క గల పుటలలో) శ్రీ నేమానివారు స్వహస్తముతో నీపై నుదాహరించిన పుట్‌నోట్ వ్రాసిరి. శ్రీ నేమానివా రుదాహరించిన వేదభూమిలోని యీ విషయము 1980 లో బ్రకటితమైన తొలిముద్రణ ప్రతిలోనిది. కాని 1980లో ప్రకటితమైన ద్వితీయ ముద్రణ వేదభూమిలో, దొలి ముద్రణలోని విషయ మీ క్రింది విధముగాఁ గొంతమార్పులతో “దాశరాజసమిధము”అను నుపశీర్షికతోఁ బ్రచురింపఁబడినది. వ.గో.కృ

దాశరాజ సమిధము

“ఇట్లు పలాయితులై వేర్వేరు దేశములలో నివాస మేర్పరచుకొన్నట్టి పారసీకారులు కొంతకాలమైన తరువాత తామి యార్యావర్త సౌఖ్యముల గుర్రెఱింగినవారు గాన రుచి మఱిగినట్టి యీ దేశమునం దాన వీడజాలక పారసీకరాజులు పదిమంది కలిసి తమ సైన్యములను కలుపుకొని యార్యావర్తములం దానాటికి రాజ్యము సేయు చున్న సుదాసుని మీది కొక్కుమ్రొడి దాడి వచ్చిరి. వీరినే వేదములో “దాశరాజ్ఞసమిధ” మనుచున్నారు. త్రితుదేశభాగపరిపాలకు డైన సుదాసుని వంశపురోహితుఁ డగు వశిష్ఠుఁ డింద్రుని సహాయము యాచించెను. పదిమంది రాజులలో నొకఁడగు తుర్యాషారాజుచేత సైన్యములన్నియు నడిపించఁబడెను. కొందఱు పండితు లీ దాశరాజ సమిధము చదివి దాశరాజులందరు ననార్యులని వ్రాసియున్నారు. కాని యెచ్చటనుగూడ పీ రనార్యులని ప్రక టింపఁబడియుండలేదు. వేదములోనైతము (దశరాజానః సమితా అయజ్ఞః॥ఋగ్వే॥-83-7)వీరిని ‘అయజ్ఞః’ అనిరేకాని అనార్యః” అనలేదు. “అయజ్ఞ”యనగా” యజ్ఞముచేయని జాతి” యని అర్థము.అనగా యజ్ఞద్యేషు లగు పారసీకారులే కావలెనని కొందఱు తలంచుచున్నారు. కాని తుర్యాషా అనుపదమువల్ల వీరు టురేనియన్ జాతివారేమో యని మాకు సందేహము వొడముచున్నది. ఏది యెట్లున్నను, పారసీకారులు టురేనియనులతో కలిసి దాడెత్తిరికాబోలు. తుదకు తుర్యాషా సైన్యములు పరూష్ణినది కావలియొడ్డున నిల్పఁబడినవి. సుదాసుని సైన్యము రీవలియొడ్డున నిల్పినవి, నడుమ పురూష్ణినది యగాధమైనది. కావున తుర్యాషా సైన్యము నదిని దాటలేక నీటిలో మునిగిపోయెను.”

వేదభూమి, 105 పుట. (ద్వితీయముద్రణము)

గ్రంథకర్త. అచ్యుతుని వెంకటాచలపతిరావు.

(8) గద్యము॥

ఏ ప్రదేశమందు నిర్మలగామియు, జటా విశిష్టమును గర్మయంత్రము నగు తృత్యగణ
మన్న స్తుతులతోఁ గూడుకొని పరిచర్యఁ జేయుదురో! యా ప్రదేశమున దశజనరాజ
పరివేష్టితుఁడగు సుదాసునకు నింద్రావరుణులారా! బలము నొసంగితిరి ॥

701

(9) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా! మీలో నొకఁడు యుద్ధమున వృత్రగణమును జంపెను. ఒకఁడు
వ్రతరక్షను జేసెను. ఓ యభీష్టవర్షిద్యయమా! మీ సుప్రవృత్తస్తుతిచే మిమ్ములను
బిలుచుచున్నాము. మీరు మాకు సుఖము నొసంగుఁడు! ॥

702

(10) గద్యము॥

ఇంద్రావరుణులు, మిత్రార్యములు మాకు ద్యోతమాన ధనంబును, మహావిస్తీర్ణ గృహంబును,
నిచ్చెదరుగాక! యజ్ఞవర్షి యగు నదితితేజస్సు మమ్ము హింసింపకుండును. మేము
సవిత్పదేవతను స్తుతించెదము ॥

703

సూక్తమ్—84

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రావరుణౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆ వాం రాజానావద్ధరే వవృత్యాం హవ్యేభిర్న్ద్రావరుణౌ నమోభిః ।

ప్ర వాం ఘృతాచీ బాహ్వోర్దధానా పరి త్మనా విఘరూపా జిగాతి ॥

697

- (2) యు॒వో రా॒ష్ట్రం బృ॒హదీ॑న్వ॒తి ద్యౌర్యా॑ సే॒తృభి॑ర॒జ్జాభిః॑ సీ॒నీథః॑ ।
 పరి॑ నో హే॒ణో ప॑రుణస్య వృ॒జ్యా¹ ఉ॒రుం స ఇ॒న్ద్రోః కృ॑ణవదు లో॒కమ్ ॥

698

- (3) కృ॒తం నో య॒జ్ఞం వి॒దధే॑షు చారుం కృ॒తం బ్ర॒హ్మజి॑ సూరి॒షు ప్ర॑శస్తా ।
 ఉ॒పో ర॒యిర్దే॒వజా॑తో న॒శి ఏ॒తు ప్ర॑ జః స్పా॒ర్ధ్వాభి॑రూ॒తిభి॑స్తిరే॒తమ్ ॥

699

- (4) అ॒స్మేఽశి॑ ఇ॒న్ద్రావ॑రుణా వి॒శ్వవా॑రం ర॒యిం ధ॒త్తం వసు॑మ॒న్తం⁴ ప॒రుక్ష॑మ్ ।
 ప్ర॒యో ఆది॑త్యో అ॒నృతా॑ మి॒నాత్య॑మి॒తా కూ॑రో దయ॒కే వసూ॑వి ॥

700

- (5) ఇ॒యమి॑న్ద్రం వరుణమ॒ష్ట మే గీః॑ ప్రా॒వత్ తో॒కే తన॑యే తూతు॒జానా॑ ।
 సు॒రత్నా॑సో దే॒వవీ॑తిం గమే॒మ యూ॒యం పా॑త స్వ॒స్తిభిః॑ సదా॒ నః ॥

701

1. వృజ్యాఽఉరుం స॒ఇన్ద్రోః, 2. జా॒తో న॒శి ఏ॒తు, 3. అ॒స్మేఽఇ॒న్ద్రా, 4. ప॒రుక్ష॑మ్,

5. ప్ర॒యో ఆది॑త్యో అ॒నృతా॑. [వ్రా.ప్ర.]

సూక్తము—84

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రావరుణులు

(1) గద్యము॥

రా జగు నింద్రుడా! వరుణుడా! యీ యజ్ఞమందు హవ్యస్తుతులచే మి మ్మావ ర్తితులుగ
నొనర్చిరి. బాహుద్యయములచే బట్టువడిన నానారూప విశిష్ట జుహువు మీ
కభిముఖముగ వెడలును ॥

704

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా ! మీరు స్వర్గరూప బృహద్రాష్ట్రములను వృష్టిదానమునఁ బ్రీతములుగాఁ
జేయుదురు. మీరు రజ్జురహిత బాధాప్రదోపాయమునఁ బాపాత్ములను బంధింపుడు!
వరుణుని కోపము మమ్ము రక్షించుచు వెడలుఁగాక! ఇంద్రుఁ డీ స్థానమును
విస్తీర్ణముగాఁ జేయుఁగాక ! ॥

705

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా ! మా గృహయజ్ఞముల మనోహరములుగాఁ జేయుడు! దేవతా
ప్రేరిత మగు ధనము మాకడకు వచ్చునుగాక! స్పృహణీయరక్షలవలన వారు
మమ్ము వృద్ధిని బొందింతురుగాక! ॥

706

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రావరుణులారా ! మాకు సకల వరణీయ నివాసస్థానమును, బహ్వాన్న విశిష్ట ధనమును,
దాన మీయుడు! ఏ యాదిత్యుఁ డనృత వినాశమును జేయునో! యా శూరుఁ డపరిమిత
ధనము నొసంగుఁగాక! ॥

707

(5) గద్యము॥

మా యీ స్తుతి యింద్రావరుణులను జెందునుగాక! మేము పఠించిన యీ స్తుతి పుత్ర పౌత్రుల
విషయమై మమ్ము రక్షించుగాక! ఓ సర్వదేవతలారా! సుందర రత్నవిశిష్టమై
యజ్ఞమును బొందుడు! మీరు సర్వదా స్తుతులచే మమ్ము రక్షింపుడు! ॥

708

సూక్తమ్—85

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రావరుణౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) పు॒నీ॒షే వా॑ మ॒రక్ష॑సం మ॒నీషాం॑ సోమ॒మిన్ద్రా॑య వ॒రుణాయ॑ జు॒హ్వత్ ।
మృ॒తప్ర॑తీకాము॒షసం॑ న దే॒వీం తా నో॑ యామ॒న్నురు॑ష్యతామ॒భీకే ॥

702

(2) స్ప॒ర్ధనే॑ వా॒ ఉ దే॒వహూ॑యే అ॒త్ర యే॑షు ధ॒వజే॑షు ది॒ద్యవః॑ వ॒తన్తి ।
యా॒వం తాగ్ం॑ ఇన్ద్రా॒వరుణా॑వమి॒త్రాన్ హ॒తం పరా॑చః శ॒ర్వా వి॑హూచః ॥

703

(3) ఆ॒వశ్చి॑ద్ధి స్వ॒యశ॑సః సదః॒ను దే॒వీరిన్ద్రం॑ పరు॒ణం దే॒వతా॑ దుః ।
కృ॒ష్ణీర॑న్యో ధా॒రయ॑తి ప్ర॒విక్తా॑ వృ॒త్రాణ్య॑న్యో² అ॒ప్రతీ॑ని హ॒న్తి ॥

704

1. వా॒ఉ దే॒వహూ॑యే॒అత్ర, 2. న్యో॒అప్ర॑తీని. (వ్రా.ప్ర.)

(4) స సుక్రతుర్మతచిదస్తు హోతా య¹ అదిత్య శవసా వాం నమస్వాన్ ।

ఆపవర్తదవసే వాం² హవిష్మానసదిత్ స సువితాయ ప్రయస్వాన్ ॥

705

(5) ఇయమిన్ద్రం వరుణమష్ట మే గీః ప్రావత్ తోతే తనయే తాతుజానా ।

సురత్వానో దేవపీఠిం గమేమ యూయం పాత స్వప్తిభిః సదా నః ॥

706

సూక్తము—85

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రావరుణులు

(1) గద్యము॥

ఓ యంద్రావరుణులారా! మీ నిమిత్తమై యగ్నియందు సోమమును బోయుచు దీప్తిమతి యగు నుషస్సు వలె దీప్తావయవము, రాక్షసరహితము నగు స్తుతిని శోధనఁ జేయుచున్నాము. ఆది యపస్థిత యుద్ధమందు, యాత్రాకాలమున, మమ్ము రక్షించుఁగాక! ॥

709

(2) గద్యము॥

పరస్పరము స్పర్ధ గల సంగ్రామములయందు మేము శత్రువుతో స్పర్ధించెదము. ఏయుద్ధమున ధ్వజములనిమిత్త మాయుధము లన్నియుఁ బడునో! యట్టి సంగ్రామమందు నింద్రావరుణులారా! మీ రాయుధములవలనఁ బరాజ్యులును వివిధ గతి గలవారును నగు శత్రువులను వినాశముఁ జేయుఁడు! ॥

710

1. హోతా య¹ అదిత్య, 2. వా హవిష్మాన్. (ప్రా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

సోమమంతయు స్వామి తమైనదియు, యశోవంతమైనదియు, ద్యుతిగలదియు నై సదనమం
దుభయ దేవతలను ధరించును. వీరిలో నొకఁడు ప్రజలను వేరుపరచి ధరించును. ఇంకొకఁ
డప్రతిగత శత్రువులను నశింపఁజేయును ॥ 711

(4) గద్యము॥

ఓ యాదిత్యద్వయమా! మీరు బలశాలురు. నమస్కరించుచు మీకుఁ బరిచర్యఁ జేయువాఁడు
శోభన కర్మగల హోత ఋతజ్ఞుఁడు నగును. ఏ వ్యక్తి హవ్యము గలిగి తృప్తికై
మి మ్మావర్తితులుగా నొనర్చునో! వాఁడన్నవంతుడై యేకాంతఫలము నొందును ॥ 712

(5) గద్యము॥

మా యీ స్తుతి యింద్రావరుణులను బొందుఁగాక! మే ముచ్చరించిన స్తుతి పుత్రపౌత్రుల
విషయమున మమ్ము రక్షించుఁగాక! మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥ 713

సూక్తమ్—86

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—వరుణః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) దీ॒రా త్వ॑స్య మ॒హి॒నా జ॒హం॒షి వి య॑స్తస్తమ్ను రో॒దసీ॑ చిదుర్వి ।

ప్ర నాక॑మ్నుష్యం సునుదే బృ॒హ॒న్తం ద్వి॒తా సక్ష॑తం ప్ర॒వ॒థచ్చ॑ భూ॒మ ॥

707

(2) ఉ॒త స్వ॑యా త॒న్వా॒సం వ॑దే తత్ క॒దా స్వ॑గ్స్త॒ర్వరు॑జే భ॒వాని॑ ।
కిం మే హ॒వ్యమ॑హృ॒ణానో॑ జాషే॒త క॒దా మృ॑శీ॒కం సు॒మనా॑¹ అభి॒ఖ్యమ్ ॥

708

(3) పృ॒చ్ఛే తదే॑నో వరు॒ణ ది॒దృక్షా॑పో² ఏమి చి॒తుషో॑ వి॒పృచ్ఛ॑మ్ ।
స॒మాన॑స్మే క॒వయ॑శ్చి॒దాహు॑యం హ తు॒న్యం వరు॑ణో హృ॒ణేతే ॥

709

(4) కి॒మాగ॑ ఆస వరు॒ణ జ్యేష్ఠం॑ యత్ ప్రో॒తా³ం జి॒హంస॑సి సఖా॒యమ్ ।
ప్ర త॑స్మే వోచో దూ॒శః స్వ॒ధావో॑ ఒప త్వానే॒నా సమ॑సా తుర⁴ ఇ॒యామ్ ॥

710

(5) అ॒వ ద్రు॒గ్ధాని॑ పి॒తృః సృ॒జా నో ఒ॒వ యా వ॒యం చ॑క్ర॒మా తనూ॑భిః ।
అ॒వ రా॒జన్ ప॑శు॒తృపం॑ న తా॒యం సృ॒జా వ॒త్సం న దా॑మై॒వ వసి॑ష్ఠమ్ ॥

711

(6) న స॑స్వో దక్షో వరు॒ణ ద్రు॒తిః సా సు॑రా మ॒న్యర్విభీ॑దకో⁵ అచి॒త్తిః ।
అ॒స్తి జ్ఞా॒యాన్ క॑నీ॒యస॑⁷ ఉపా॒రే స్వప్న॑శ్చ॒నేద॑నృత॒స్య వ్ర॑యోతా ॥

712

1. సుమనాఒఅభి, 2. ఊపోఒఏమి, 3. కిమాగఒఆస, 4. తురఒఇయామ్, 5. న సః స్వో,

6. దకోఒఅచిత్తిః, 7. కనీయసఒఉపారే. (వ్రా.ప్ర.)

(7) అ॒రం దా॒సో న మ్మీ॒భుషే॑ క॒రాణ్య॒హం దే॒వాయ॑ భూ॒ర్తయే॑నాగాః ।

అచే॑తయదచి॒తో దే॒వోఽ॒అర్యో॑ గృ॒తస్సం రా॒యే కవి॑త॒వో జునా॑తి ॥

713

(8) అ॒యం సు తు॒భ్యం వరు॑ణ స్వ॒ధావో హృ॒ది స్తోమః॑ ఉప॒శ్రితః॑దస్తు ।

శం నః జే॒మే శము॑ యోగే॒నోఽ॒అస్తు యాయం॑ పాత స్వ॒ప్తిభిః॑ సదా॒ నః ॥

714

సూక్తము—86

ఋషి — మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత — వరుణుడు

(1) గద్యము॥

ఈ వరుణుని జన్మ మహిమయు కస్థిర మైనది. ఇది విస్తీర్ణ ద్యావాభూములను స్తంభితములుగాఁ జేయును. ఇది బృహదాకాశమును, దర్శనీయ నక్షత్రములను రెండువిధములఁ బ్రేరేపించుచు. ఇది భూమిని విస్తీర్ణముగా నొనర్చును ॥

714

(2) గద్యము॥

నేను స్వీయ శరీరముతోఁగాని వరుణునితోఁగాని స్తుతిఁ జేయుదునా ? వరుణ సమీపమున నుండెదనా ? వరుణుడు క్రోధరహితుడై మా హవ్యమును సేవించునా ? నేను సుమనస్కుడనై సుఖప్రద వరుణు నెక్కడ వీక్షింపఁగలను ? ॥

715

1. మ్మీభుషే, 2. దేవోఽఅర్యో, 3. స్తోమఽఉపశ్రిత, 4. యోగే నోఽఅస్తు. (ప్రా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా! నేను దిదృఘువునై యా పాపప్రసంగము నడుగుచున్నాను. నేను వివిధ ప్రశ్నలకై విద్వాంసుల కడకుఁ జోయెదను. “ఈ వరుణుడు మీ యెడలఁ గ్రుద్ధుడు” అని కవు లందఱును మా కొక రూపునఁ జెప్పిరి ॥

716

(4) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా! మిత్రభూతుడ నగు స్తోతను జంపుట కిచ్చగించితివి. నే నేమి యొనర్చితిని? ఓ దుర్బద్ధుడా! తేజస్వీ! దేనివలన నేను ద్వరావంతుడనై నమస్కరించుచు మీకడకు రాఁగలనో! యట్టి యుపాయము నుపదేశింపుము!॥

717

(5) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా! మా పితృక్రమాగత మగు ద్రోహమును విశిష్టము కావింపుము! మేము నిజశరీరముతో నే మొనర్చెదమో! దానిని శిథిలముగఁ జేయుము! ఓ రాజా! పశుభాదకుఁ డగు చోరుని మాట్కి రజ్జు బద్ధ గోవత్సము వలె మమ్ముఁ బాపములనుండి తప్పింపుము! ॥

718

(6) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా! యీ పాపము నిజదోషమువలనఁ గలిగినది కాదు. ఇది భ్రమవల్లనో! శూరత్వమువల్లనో! కోపమువల్లనో! ద్యూతక్రీడవల్లనో! యవివేక వశముననో! సంఘటించినది. కనిష్ఠుని జ్యేష్ఠుడు విపథమందుఁ బ్రవేశపెట్టును. స్వప్నమందుఁ బాప ముత్పన్న మగును ॥

719

(7) గద్యము॥

అభీష్టవర్షియుఁ బోషకుడు నగు వరుణుని యుద్దేశమై నేను దాసుని వలెఁ బర్యాయముగాఁ బరిచర్యఁ జేసెదను. మే మజ్ఞానులము. అర్యమదేవుడు మాకు జ్ఞానము నొసంగునుగాక! ప్రాజ్ఞతరదేవుడు స్తోతలను ధనార్థము ప్రేరేపించునుగాక!॥

720

(8) గద్యము॥

అన్నవంతుఁ డగు నోవరుణుఁడా! నీనిమిత్తమై రచింపఁబడిన స్తోత్రము నీ హృదయమందు
నాటుకొనునుగాక! లాభము మాకు మంగళ మగును. స్తోమము మాకు మంగళ మగును.
మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥

721

సూక్తమ్—87

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—వరుణః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) రదత్ పథో వరుణః సూర్యాయ ప్రార్థాంసి సముద్రియా నదీనామ్ ।

సర్గో న సృష్టో¹ అర్వతీర్మతాయంచకార మహీరవనీరహభ్యః ॥

715

(2) ఆత్మా తే వాతో రజ² ఆ నవీనోత్ పశుర్న భూర్జిర్యవసే సనవాన్ ।

అస్తర్మహే బృహతీ రోదసీమే విశ్వా తే ధామ వరుణ ప్రియాణి ॥

716

(3) పరి సృశో వరుణస్య స్మదిష్టా³ ఉభే పశ్యన్తి రోదసీ సుమేకే ।

ఋతావానః కవయో యజ్ఞధీరాః ప్రచేజ్ఞో య⁴ ఇషయన్త మన్మ ॥

717

1. సృష్టో¹ అర్వతీ, 2. రజ² ఆ, 3. స్మదిష్టా³ ఉభే, 4. య⁴ ఇషయన్త. (వా.ప్ర.)

- (4) ఉ॒వాచ॑ మే॒ వరు॑ణో మే॒ధిరాయ॑ త్రిః స॒ప్త నా॒మాఘ్నో బిభ॑ర్తి ।
వి॒ద్యాన్ పద॑స్య గుహ్యో న వో॑చద్ యుగాయ వి॒ప్ర¹ ఉ॒పరాయ॑ శిక్షన్ ॥

718

- (5) త్రి॒స్తో ద్యా॒వో విహీ॑తా² అ॒న్తరి॑స్మిన్ త్రి॒స్తో భూ॒మీరు॑పరాః ప॒ద్విదా॑నాః ।
గృ॒తోన్ రాజా॑ వరుణశ్చ॒క్ర³ ఏ॒తం దివి॑ ప్రేంఖం హి॒ణ్యయం॑ శుభే కమ్ ॥

719

- (6) అ॒వ సి॒న్ధుం వరు॑ణో ద్యౌరి॒వ స్థాద్ ద్ర॒పో న శ్వే॒తో మృ॒గస్తు॑విష్మాన్ ।
గమ్పి॒రశం॑సో ర॒జసో వి॒మానః॑ సుపా॒రక్ష॑తః స॒తో అ॒స్య రాజా॑ ॥

720

- (7) యో మృ॒శయా॑తి చ॒క్రపే॑ చి॒దాగో॑ వ॒యం స్యా॑మ వరు॑ణో అనా॑గాః ।
అను॑ వ్ర॒తాన్యది॑తేర్పథన్తే॒ యూ॒యం పా॑త స్వ సి॒ఖిః సదా॑ నః ॥

721

1. విప్రః ఉప, 2. విహీతా అన్తర, 3. చక్రః ఏతం, 4. వరుణే అనాగాః (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—87

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత—వరుణుడు

(1) గద్యము॥

ఈ వరుణదేవుడు సూర్యునకు మార్గమును గలుగజేయుచుండును. నడు లన్నియు
నంతరిక్షభవ మగు జలమును నొసంగుచున్నవి. పురుషాశ్వాము బడబఁగూర్చి
పరుగిడు నట్లు శీఘ్రము వెడలుట కిచ్చగించి వాడు మహారజనీ సమూహమును
దివసమునుండి వేరుచేయుచుండును ॥

722

(2) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా ! నీ ప్రేర్యమాణమైన వాయువు, జగత్తున కాత్మ. అది జలమును బ్రేరేపించును.
ఘన మొసంగిచినచోఁ బశువు నన్నవంత మగునట్లు భర్తయగు వాయువన్నవంత
మగును. మహాబృహద్ధ్యావాభూముల మధ్య స్థలమునఁ గల సమస్తస్థానము
లోకమునకుఁ బ్రయమైనది ॥

723

(3) గద్యము॥

వరుణుని చర సకలగతులును బ్రశస్తము లైనవి. అవి సుందరరూపములు గల ద్యావా
భూములను సందర్శించును. కర్మవంతులు, యజ్ఞధీరులు, ప్రాజ్ఞులు నగు
కవు లేస్తోత్రములను వినెదరో ! యా స్తోత్రములు నాల్గు దిక్కులను
సందర్శించును ॥

724

(4) గద్యము॥

నేను మేధావంతుఁడను. “గోవులు ‘ఏకవింశతి’† నామములను ధరించును” అని వరుణుడు
చెప్పెను. విద్వాంసుఁడు, మేధావియు నగు వరుణుఁ డుపయుక్తాంతేవాసి
కుపదేశించి యుత్కృష్ట మగు స్థానమందు నీ సకలగుహ్యాకథను
బ్రతిపాదించెను ॥

725

† త్రిసప్త = ఏకశటి = ఏకవింశతి

(10) గద్యము॥

ఈ వరుణునిలోపలనిఁ ద్రివిధంబు లగు ద్యులోకములు నిహితము లైనవి. మూఁడువిధము లగు భూములును షడవస్థలును వీనియం దంతర్భూతములై యున్నవి. స్తుతియోగ్యుం డగు రాజైన వరుణుఁ డంతరిక్షమున హిరణ్మయ డోల వలె సూర్యుని దీప్తి కై నిర్మించెను ॥

726

(6) గద్యము॥

సూర్యుని వలె దీప్తవరుణుఁడు సముద్రమును స్థాపించెను. వాఁడు జలబిందువు వలె శ్వేత వర్షుఁడు. గౌరమృగము వలె బలవంతుఁడు. గభీరస్తోత్ర విశిష్టుఁడు. ఉదకనిర్మాత. ఆపార షమ బల యుతుఁడు. సమస్త సత్పదార్థములకును రాజు ॥

727

(7) గద్యము॥

అపరాధ మొనర్చినను వరుణదేవుఁడు షమించును. అదీనుఁ డగు వరుణుని వ్రతము యథాక్రమముగ సమృద్ధిని జేయుచు వానికడను నే ననపరాధి నగుదును. మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥

728

సూక్తమ్—88

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః

దేవతా—వరుణః, 7- పాశవిమోచనీ

చందః—త్రిష్టుప్

(1) ప్ర॒శు॒ష్ట్యవం॑ వరు॒ణాయ॑ ప్రే॒ష్ఠాం॑ మ॒తిం॑ వ॒సిష్ఠ॑ ॥ మీ॒ర్హాషే॑ భర॒స్వః ॥

య॑ ఈ॒న్దుర్వా॑ంచం కర॒తే॑ యజ॒త్ర॑ స॒హస్రా॑మ॒ఘం॑ వృ॒షణం॑ బృ॒హస్ప॑తమ్

722

1. మీ॒ర్హాషే॑ (ప్రా.ప్ర.)

(2) అథా స్వస్య సందృశం జగన్వాసగ్నేరసికం వరుణస్య మంసి ।

స్వగర్వదశ్మన్నధిపా¹ ఉ అన్తో ఓభి మా వపుర్వశయే నిసీయాత్ ॥

723

(3) ఆ యద్ రుహవ వరుణశ్చ నావం ప్ర యత్ సముద్రమిరయావ మధ్యమ్ ।

అధి యదపాం స్నుభిశ్చరావ ప్ర ప్రేంఖి² ఈంఖయావహై శుభే కమ్ ॥

724

(4) వసిష్ఠం హ వరుణో నావ్యాధాదృషిం చకార స్వపా మ హోభిః ।

స్తోతారం విప్రః సుదినత్వే³ అహ్న్నం యాన్న ద్యావస్తతసన్ యాదుషాసః ॥

725

(5) క్వగి త్యాని నౌ సఖ్యా బభూవుః సచాపహే యదవృకం పురా చిత్ ।

బృహంతం మా⁴నం వరుణ స్వధావః సహస్రద్వారం జగమా గృహం తే ॥

726

(6) య⁴ ఆపిర్నితో⁵ వరుణ ప్రియః సన్ త్వామాగాంసి కృణవత్ సఖా తే ।

మా త⁵ ఏనస్వస్తో యక్షిన్ భుజేమ యన్ది ష్మా విప్రః స్తుపతే వరూథమ్ ॥

727

1. న్నధిపాఽఉఽఅన్తో, 2. ప్రేంఖిఽఈంఖి, 3. సుదినత్వేఽఅహ్న్నం, 4. యఽఆపిర్నితో⁵,

5. మా తఽఏనస్వస్తో. (బ్రా. ప్ర.)

(7) ద్ర॒వా॒సు॒ తా॒వ॒సు॒ క్షి॒తి॒షు॒ క్షి॒య॒న్తో॒ వ్యగ॒స్మత్ పా॒శం॒ వరు॑ణో ముమోచత్ ।

అ॒వో వ॒న్వా॒నా! అ॒ది॒తే॒రు॒ప॒స్థాద్ యూ॒యం పాత॑ స్వ॒ప్తి॒భిః సదా॑ నః ॥

728

సూక్తము—88

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—వరుణుడు

(1) గద్యము॥

ఓ వసిష్ఠుడా! యభీష్టవర్షియగు వరుణు నుద్దేశించి స్వతస్సిద్ధప్రియతమ స్తుతిని జేయుము!
వాడు యజనీయుడు. సహస్ర ధనవంతుడు. అభీష్టవర్షి. గొప్పవాడు. ఈ దేవతను
మా కభిముఖముగా నొనర్చుము! :

729

(2) గద్యము॥

ఇప్పుడు నేను వరుణుని సందర్శించి యగ్నిజ్వాలాసమూహమును స్తుతించెదను. వరుణుడు
సుఖకరపాషాణమందున్న సోమమును బానము చేయుటవలన దర్శనార్థమై మాకు
బ్రశస్తరూపము నొసంగును ॥

730

(3) గద్యము॥

నేను, వరుణుడును, నౌక నెక్కగలము. సముద్రమధ్యమున నౌకను సౌగసుగా
ప్రేరేపింతుము. జలముపై బోవు నౌకపై నుండెదము. అందుచే శోభార్థము
నౌకారూప డోలపై సుఖముగ గ్రీడింతుము ॥

731

(4) గద్యము॥

మేధావి యగు వరుణుడు గమనశీలము లగు దినరాత్రులను విస్తరింపజేయుచు దినములలో
నొక సుదినమందు నొకపై వసిష్ఠు నెక్కించెను. వానికి రక్షద్వారా
సుకర్మ జేయించెను ॥

782

(5) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా! యట్టి మన సఖ్య మెక్కడ యంతరించెనో? పూర్వకాలీన మగు హింసారహిత
సఖ్యమును సేవించెదను. అన్నవంతుడ వగు నో వరుణుడా! గొప్పదియు, భూత
గణవిచ్చేదకారీయు సహస్ర ద్వార* విశిష్టము నగు నీ గృహమునకుఁ బోయెదను ॥

783

(6) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా! యే వసిష్ఠుడు నిత్యబుద్ధుడో!, యెవ్వడు పూర్వమందుఁ బ్రియుడై
నీ కపరాధ మొనర్చెనో! వాడు నీకు సఖుడు. యజనీయ వరుణుడా! మేము
నీ కాత్మీయులము. మేము పాపాత్ములమై భోగము ననుభవింపము. నీవు
మేధావంతుడవు. నీవు స్తుతికారకులకు వరణీయ గృహంబుల నొసంగుము! ॥

784

(7) గద్యము॥

ఈ సకల నిత్య భూమియందు నివసించుచు మేము నిన్ను స్తుతించెదము. వరుణుడు మా
బంధనములను విడిచిపెట్టునుగాక! మే మఖండనీయ పృథివీ సమీప స్థానమునుండి
వరుణునిరక్ష ననుభవింప సమర్థులము ॥

785

* సహస్రద్వార విశిష్టమగు గృహము—ఆ నాడు అసంఖ్యాక ద్వారములుగల గృహరాజము
అండినట్లు సూచన—(నే.వెం.న.శా.)

సూక్తమ్—89

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—వరుణః

ఛందః—గాయత్రీ, 5-జగతి

(1) మో॑ షు॒ వరు॑ణ మృ॒న్మయం॑ గృ॒హం రా॑జన్త॒హం గ॑మమ్ ।

మృ॒ణా సు॑క్ష॒త్ర మృ॒ళయ॑ ॥

729

(2) యదే॑మి ప్ర॒స్తురన్ని॑వ దృ॒తిర్న ధా॒తో¹ అ॑ద్రీవః ।

మృ॒ణా సు॑క్ష॒త్ర మృ॒ళయ॑ ॥

730

(3) క్ర॑త॒వ్యః సమ॑హ దీ॒నతా॑ ప్ర॒తీపం॑ జగ॒మా శుచే॑ ।

మృ॒ణా సు॑క్ష॒త్ర మృ॒ళయ॑ ॥

731

(4) అ॒పాం మ॑ద్యే తస్తి॒వాంసం॑ తృ॒ష్ణావి॑ద॒జ్జరి॑తా॒రమ్ ।

మృ॒ణా సు॑క్ష॒త్ర మృ॒ళయ॑ ।

732

1. ధా॒తోఅ॑ద్రీవః. (వ్రా.ప్ర.)

(5) యత్ కిం చేదం వరుణ దైవ్యే జనే లభిదోహం మనుష్యాశ్చరామసి ।

అచిత్తీ యత్ తవ ధర్మా యయోషిష మా నస్తస్మాదేనసో దేవ రీషిషః ॥

733

సూక్తము—89

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—వరుణుడు

(1) గద్యము॥

ఓ రాజా! వరుణుడా! మృణ్మయ† గృహములు నా కక్కఱ కాదు. ఓ సుక్షత్రుడా!

దయ నుంచుము! దయనుంచుము! ॥

736

(2) గద్యము॥

ఆయుధవంతుడ వగు నో వరుణుడా! నేను గంపాన్విత కశేబరమందు వాయు చాలిత

మేఘమువలె గమనించెదను. ఓ సుక్షత్రుడా! దయ నుంచుము! దయ నుంచుము! ॥

737

(3) గద్యము॥

ధనవంతుడ వగు నిర్మల వరుణుడా! యశక్తిప్రయుక్త మగు కర్మకుఁ బ్రాతికూల్యము

కలుగుచున్నది. ఓ సుక్షత్రుడా! దయ నుంచుము! దయ నుంచుము! ॥

738

(4) గద్యము॥

జలమధ్యమందు వాసము చేసినను నీ స్తోతలకుఁ దృప్త వదలకున్నది. ఓ సుక్షత్రుడా!

దయ నుంచుము! దయ నుంచుము! ॥

739

† మృణ్మయ గృహములు—ఆర్యులు వాస్తుశాస్త్ర మెరింగిన వా రగుటచే మంటితో గృహములు నిర్మించు చున్నట్లును, నవి యక్కఱకు రాకుండుటచే నంతకంటె నెక్కువగు గృహముల ని మ్మనియు వరుణుని బ్రార్థించినట్లును గ్రహింపవలయును. (నే.వెం.న.శా.)

(5) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా! మేము మనుష్యులము. దేవతా సంబంధమై మే మేదియేని విరుద్ధాచరణము
కావించితిమేని, నీ కేకర్మలనైన నజ్ఞానమువలన నవధానమువలనఁ జేసితిమేని నవి
యన్నియుఁ బాపప్రయుక్తుల మగు మమ్ము హింసింపకుండుఁగాక! ॥

740

అనువాతః—6, సూక్తమ్—90

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—వాయుః, 5-7-ఇంద్రోవాయూ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) ప్ర వీరయా కుచయో దద్రిరే వామధ్వర్యభిర్మధుమన్తః సుతాసః ।
వహ వాయో నియుతో యాహ్యాచ్ఛా పిబా సుతస్యాన్తస్థో మదాయ ॥

734

(2) ఈశానాయ ప్రహతిం యస్త¹ ఆనత్ కుచిం సోమం కుచిపాస్తుభ్యం వాయో ।
కృణోషి తం మర్త్యేషు ప్రశస్తం² జాతోజాతో జాయతే వాజ్మస్య ॥

735

(3) రాయే సు యం జజ్ఞతూ³ రోదసీమే రాయే దేవీ ధివతా ధాతి దేవమ్ ।
అధ వాయుం నియుతః సశ్చత స్వా⁴ ఉత శ్వేతం వసుధితిం నిరేకే ॥

736

1. యస్త¹ ఆనత్ కుచిం, 2. ప్రశస్తం, 3. జజ్ఞతూ, 4. స్వా⁴ ఉత శ్వేతం. (వా. ప్ర.)

(4) ఉ॒చ్చ॒న్న॒ష॒సః పు॒ది॒నా అ॒రి॒ప్రా॑¹ ఉ॒రు జ్యోతి॑ర్వివి॒ద్ధీ॒ధ్యానాః॑ :

గ॒వ్యం చి॒దూ॒ర్వము॑శి॒జో వి వ॑ప్ర॒స్తేషా॑చ॒ను వ్రది॑వః స॒స్మరా॑వః ॥

737

(5) తే స॒త్యేన॒ మన॑సా దీ॒ధ్యానాః సే॒న యు॒క్తాసః॒ క్రతు॑నా వహ॒న్తి ।

ఇ॒న్ద్రవా॒యా వీ॒రవా॑హం రథం వామీ॒శానయో॑రభి వృ॒క్షః సచ॑న్తే ॥

738

(6) ఈ॒శానా॑సో యే దధ॑తే స॒వ్యో గో॒భిర॑శ్వే॒భిర్వసు॑భి॒ర్హిర॑జ్జైః² ।

ఇ॒న్ద్రవా॒యా సూ॒రయో॑ విశ్వ॒మాయ॑ర॒వద్ధి॑ర్హి॒రైః పృత॑నాసు శి॒సహ్యాః॑ ॥

739

(7) అ॒ర్వన్తో న శ్ర॑వ॒సో భిక్ష॑మాణా⁴ ఇ॒న్ద్రవా॒యా సు॒ష్టతి॑భి॒ర్వాసి॑ష్ఠాః⁵ ।

వా॒జయ॑న్తః స॒వవ॑సే హువే॒మ యూ॒యం పాత॑ స॒వస్తి॑భిః సదా నః ॥

740

1. అరిప్రా॑ఉరు, 2. వసుభి॑ర్హిజ్జైః, 3. సుహ్యాః, 4. మాణా॑ ఇన్ద్ర, 5. సుష్టతి॑భిర్వాసి॑ష్ఠాః (వా.ప్ర.)

అసువాకము—6, సూక్తము—90

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు
దేవత— వాయువు, 5-7-ఇంద్రవాయువులు †

(1) గద్యము॥

ఓ వాయువా! నీవు వీరుఁడవు. శుద్ధము, నభిషుతము, మాధుర్యయుతము నగు సోమమును
నధ్వర్యుగణము నీ నిమిత్తము ప్రేరేపించును. నీవు నియుద్ గణమును రథమునకుఁ
గూర్చుము! అభిముఖముగ రమ్ము! ఆనందమునకై యభిషుత సోమమును ద్రావుము! ॥ 741

(2) గద్యము.

ఓ వాయువా! నీవుగదా! యీశ్వరుఁడవు! ఎవఁడు నీ నిమిత్తమై యుత్తమాహుతిని జేయునో!
యో సోమపాయీ! యెవ్వఁడు నీకొఱకు శుచి సోమము నొసంగునో! మనుష్యులలో
నీవు వానికే శుభపరంపర నిమ్ము! వాఁడే సర్వత్ర ప్రాదుర్భూతుఁడై ప్రాప్తవ్య
ధనమును బొందును ॥ 742

(3) గద్యము॥

ఈ ద్యావా భూము లే వాయువును ధనము నిమిత్తము పుట్టించినవో! ద్యుతిమతిని ధరించుటకు
నే వాయువు దేవతలను ధరించునో! యిప్పుడు స్వకీయ నియుతగణ మా వాయువును
సేవించును. వాయువు దరిద్రునకు శ్వేతవర్ణ ధనము నొసంగును ॥ 743

(4) గద్యము॥

పాపరహిత మగు నుషస్సు సర్వ సుదినములకు హేతువై తమో నాశనమును జేయును.
దీప్యమానుఁడై విస్తీర్ణ జ్యోతిస్సును గలిగించును. ఉసిజగణము గోరూప ధనమును
బుట్టించును. పురాణ జలము వానినే యనుసరించెను ॥ 744

† ఈ సూక్తమునందలి 5-7 ఋక్కులకు “నింద్రవాయువు” లకు మారుగాఁ బొరపాటున “నింద్రావరుణులు”
దేవతలుగా శ్రీనేమానివారు 15b సంఖ్యగల సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో వ్రాసిరి.

(5) గద్యము॥

ఓ యింద్రవాయువులారా! వారు యదార్థ మననీయస్తోత్రముద్వారా చీప్యమానులై
తమ కర్మ ద్వారా వీరగణ వహనీయరథమును వహించిరి. హి రీశానులు.
సమస్తాన్నము మిమ్మే సేవించును ॥

745

(6) గద్యము॥

ఓ యింద్రవాయువులారా! శ్వమశాలు లగు నే వ్యక్తులు మాకు, గోవులను, నశ్వములను,
నివాస్థప్రద ధనమును, హిరణ్యరహిత సుఖమును నొసంగుదురో! యట్టి దాతృగణము
సంగ్రామములయందు నశ్వములను వీరగణ సాహాయ్యమున వ్యాప్తాయువును
గలిగించును ॥

746

(7) గద్యము॥

అశ్వమువలె హవ్యవాహియు, నన్నార్థియు, బలేచ్చియు నగు వసిష్ఠగణ మైన మే ముత్తమ
ప్రకార రక్ష నిమత్త ముత్తమ స్తుతులచే నో యింద్రవాయువులారా! మిమ్ములఁ
బిలుచుచున్నాము. మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుడు! ॥

747

సూక్తమ్—91

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః
దేవతా—1,3-వాయుః; 2,4-7-ఇంద్రవాయూ
ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) కువిదంగ నమస్తా యే వృధాసః పురా దేవా! అనవద్యాస ఆసన్ ।

తే వాయవే మనవే² బాధితాయా¹వాసయన్తుషసం సూర్యేణ ॥

741

1. దేవా¹అనవద్యాస²ఆసన్, 2. బాధితాయా¹వాసయన్తుషసం (వ్రా.వ్ర.)

(44)

(4) గద్యము॥

యెంతకాలము మీ శరీరమందు వేగ ముండునో! యెంతకాలము బల ముండునో! యెంతకాలము నేతలు జ్ఞానబలమున దీప్యమాను లగుదురో! యెంతకాల మో విశుద్ధసోమపాయు లగు నింద్రవాయువులారా! మీ విశుద్ధ మగు నా సోమరసమును ద్రావుడు! ఈ బర్హిస్సపై విశమింపుడు! ॥

751

(5) గద్యము॥

ఇంద్రవాయువులారా! మీరు స్పృహణీయస్తోత్రవిశిష్ట లగు నియుద్గణము నొక్కరథమునకు సమకూర్చుడు! మీ రభిముఖముగ రండు! ఈ మధురసోమాగ్రము మీ నిమిత్తము కొనిరాఁబడును. అనంతము మీరు ప్రీతులై మమ్ము విముక్తులుగాఁ జేయుడు! ॥

752

(6) గద్యము॥

ఓ యింద్రవాయువులారా! యే నియుద్గణము శత సంఖ్యాకమై మిమ్ము సేవించునో! సకల వరణీయ మగు నే మరుద్గణము సహస్రసంఖ్యాకమై సేవించునో! శోభన ధనయుత మగు నా నియుద్గణముతో నభిముఖముగ విచ్చేయుడు! ఓ నేతృద్వయమా! యుత్తర వేదికిఁ దేఁబడిన సోమమును ద్రావుడు! ॥

753

(7) గద్యము॥

అశ్వమువలె హవ్యవాహియు, నన్నార్థియు, బలేచ్చియు నగు వసిష్ఠగణ మైన మే ముత్తమ రక్షకై యో యింద్రవాయువులారా! యుత్తమస్తుతులచే మిమ్ముల నాహ్వానించుచున్నాము. మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుడు! ॥

754

సూక్తమ్—92

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః
దేవతా—వాయుః, 2,4-ఇంద్రవాయా
చందః—త్రిష్టుప్

(1) ఆ వాయో భూష కుచిపా¹ ఉప నః సహస్రం తే నియుతో విశ్వవర ।

ఉపో² తే³ అన్తో మధ్యమయామి యస్య దేవ దధిషే పూర్వపేయమ్ ॥

748

(2) ప్ర సోతా జీరో³ అధ్వరేష్వస్తాత్ సోమమిన్ద్రాయ వాయవే పిబధ్యై ।

ప్ర యద్ వాం మధ్వో⁴ అగ్రియం భరన్త్యధ్వర్యవో దేవయన్తః శచీభిః ॥

749

(3) ప్ర యాభిర్యాసి దాశ్వాంసమచ్ఛా నియుద్భిర్వాయవిష్టయే దురోజే ।

ని నో రయిం సుభోజనం యవస్య ని వీరం గవ్యమశ్వ్యం చ రాధః ।

750

(4) యే వాయవః ఇంద్రమాదనాసః ఆదేవాసో నితోశనాసో⁷ అర్యః ॥

ఘ్నన్తో వృత్రాణి సూరిభిః ష్యామ సాసహ్వాంసో⁶ యథా నృభిరమిత్రాన్ ॥

751

1. కుచిపాఽఉప నః, 2. ఉపో తేఽఅన్తో, 3. జీరోఽఅధ్వ, 4. మధ్వోఽఅగ్రియం,

5. వాయవఽఇంద్ర, 6. నాస ఽఆదేవాసో, 7. నాసోఽఅర్యః. (ప్రా.ప్ర.)

(5) ఆ సో నియుద్ధిః శతీసీభిరధ్వరం సహస్రిణీభిరుప యాహి యజ్ఞమ్ ।

వాయో¹ అస్మిన్ తస్వనే మాదయస్వ యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

752

సూక్తము—92

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు
దేవత—వాయువు, 2, 4-ఇంద్రవాయువులు*

(1) గద్యము॥

శుచి సోమమును ద్రావెడు వాయువా! మా సమీపమునకు రమ్ము! సకల వరణీయుడా!
నీ నియుద్గణము సహస్ర సంఖ్యాకము. ఓ వాయువా! నీ వే సోమమును ద్రావుటకు
మొదటి యధికారివో! యా మదకర సోమము పాత్రయందుఁ గలదు ॥

755

(2) గద్యము॥

క్షిప్రహస్తులు, నభిషవకారులు నగు నింద్రవాయువులు ద్రావుటకు యజ్ఞమందు సోమ
ముంచఁబడినది. ఇంద్ర వాయువులారా! దేవాభిలాషి యగు నధ్వర్యుగణము
కర్మముచే మీనిమిత్త మీ యజ్ఞమందు సోమాగ్రభాగమును సంపాదించినది ॥

756

(3) గద్యము॥

ఓ వాయువా! గృహస్థితహవ్యదాయి కభిముఖముగ యజ్ఞముకొఱకు నే నియుద్గణముతో
వెడలెదరో! యా నియుద్గణముతో రండు! మాకు సుందరాన్నసహిత మగు ధన
మొసంగుడు! ॥

757

1. వాయో¹ అస్మిన్. (వ్రా. ప్ర.)

* ఈ సూక్తమునకు దేవతవిషయమై వ్రాతప్రతిలో (8వ సంపుటము. 224పుట) వాయువుగాను, 15b సంఖ్యగల
సంపుటములోనున్న ఋషిదేవతల పట్టికలో “వాయువు, ఇంద్రావరుణులు” గాను శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(4) గద్యము॥

ఎవ్వ రింద్రవాయువులకుఁ దృప్తిఁ జేయుదురో! వారు దేవయుక్తులు. కాఁబట్టి శత్రువులను
జంపుదురు. ఆ స్తోత్రల సాహాయ్యమున నేను శత్రువుల సంహరింప సమర్థుడ నగుదును.
మా లోకమున యుద్ధమం దమిత్రగణమునకుఁ బరాభవము కల్పంప సమర్థుడను ॥ 758

(5) గద్యము॥

ఓ వాయువా! శతసంఖ్యలు, సహస్ర సంఖ్యలు గల నియుద్గణముతో హింసారహిత యజ్ఞ
సమీపమునకు రండు! ఈ యజ్ఞమందుఁ బ్రమత్తు లగుఁడు! మీరు మమ్ము సర్వదా
స్తుతులచేఁ బాలింపుఁడు! ॥ 759

సూక్తమ్—93

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః
దేవతా—ఇంద్రాగ్ని
ఛందః—త్రిష్టుప్

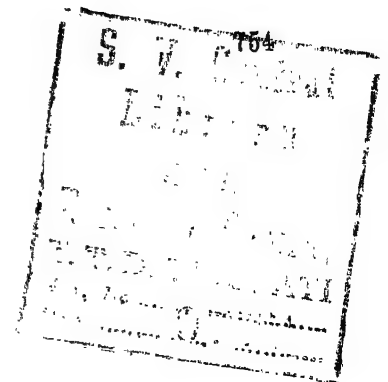
(1) కచిం ను స్తోమం నవజాతమద్యేన్ద్రాగ్ని¹ పృత్రహణా జుషేథామ్ ।

ఉభా హి వాం సుహవా జోహవీమి తా వాజం సద్య² ఉశతే ధేష్ఠా³ ॥ 760

(2) తా సానసీ శవసానా హి భూం సాకంవృధా శవసా శుశువాంసా ।

క్షయన్తై రాయో యవస్య భూరేః పృంక్తం వాజస్య శిష్ఠిరస్య ఘృష్యేః ॥

1. మద్యేన్ద్రాగ్ని, 2. సద్యఃఉశతే, 3. శిష్ఠిరస్య. (వ్రా.ప్ర.)

(3) ఉపో॑హ॒ యద్ వి॒దథం॑ వా॒జినో॑ గుర్ధీ॒భిర్విప్రాః॑ ప్రమ॒తిమి॒చ్ఛమా॑నాః ।

అర్చ॑న్తో స కా॒ష్ఠాం స॒క్షమా॑ణాః¹ ఇన్ద్రాగ్ని॑ జోహవ॑తో నర॒స్తే ॥

755

(4) గీర్ధి॑ర్విప్రః ప్రమ॒తిమి॒చ్ఛమా॑న² ఈ॒ష్టే ర॒యిం య॒శసం॑ పూర్వ॒భాజమ్ ।

ఇన్ద్రాగ్ని॑ పృత్రహ॑ణా సువ॒త్రాః³ ప్ర నో నవ్యే॑భి స్తీరతం దే॒ష్టైః ॥

756

(5) సం యన్మహి॑ మిథతీ స్పర్ధ॑మానే⁴ తనూరు॒దా శూర॑సాతా యత్రే॑తే ।

అదే॑వయుం విదథే॑ దే॒వయు॑భిః స॒త్రా⁵ హతం సోమ॑సుతా జనే॑న ॥

757

(6) ఇ॒మాము॒ ష సోమ॑సుతి॒ముప॑ న⁶ ఏన్ద్రాగ్ని॑ సౌమనసా॒య యాతమ్ ।

నూ చిద్ధి॑ పరి॒మమ్నా॑థే⁷ అ॒స్మానా॒ వాం శశ్వ॑ద్భిర్వృ॒తీయ॑ వా॒జైః ॥

758

(7) సో⁸ అగ్న॑ ఏ॒నా నమ॑సా నమి॒ద్ధో ఒచ్చ॑ మి॒త్రం పరు॑ణమి॒న్ద్రం వోచేః ।

యత్ సీ॒మాగళ్య॑కృ॒మా తత్ సు॑ మృ॒శ తద॑ర్య॒మాది॑తిః శి॒శ్రథ॑స్తు ॥

759

1. మాణాః ఇన్ద్రాగ్నిః, 2. మానః ఈష్టే, 3. సువత్రావనో, 4. మానో, 5. సత్రా హతం,

6. ముపనః ఏన్ద్రాగ్నిః, 7. థేఽఅస్మానా, 8. సోఽఅగ్నః ఏనా. (ప్రా.ప్ర.)

- (8) ఏ॒తా॑ అ॒గ్న ఆ॒శుషా॑ణా॒స ఇ॒ష్టి॒ర్యవోః॑ స॒దాభ్య॑శ్యామ॒ వాజాన్॑ ।
 మే॒న్దో॑ నో వి॒ష్ణుర్మ॑రుతః పరి ఖ్యన్ యూ॒యం పాత॑ స్వ॒ప్తిభిః॑ సదా సః ॥

760

సూక్తము—93

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—ఇంద్రాగ్నులు

(1) గద్యము॥

వృత్రహంతవగు నింద్రుడా! యగ్ని! మీరు శుద్ధము నవజాతము నగు సోమమును సేవింపుడు!
 మీరు సుఖాహ్వన యోగ్యులు. మీ యుభయుల జనకుని బునః పునః పిలిచెదను.
 యజమానులు కోరుచున్నారు. తత్క్షణమే వారి కన్న మొసంగుడు! ॥

760

(2) గద్యము॥

ఓ ఇంద్రాగ్నులారా! మేము సంభజనీయులము. మీరు బలమువలె నాచరింపుడు! మీరు
 యుగపత్ర బలముచే వర్ధమానులు. బహుధనమునకు నన్నమునకు నధీశ్వరులు. మీరు
 స్థూల శక్తు వినాశకాన్నమును గూర్చుడు! ॥

761

(3) గద్యము॥

హవిష్మంతము, ననుగ్రహాభిలాషియు నగు విప్రగణము కర్మముచే యజ్ఞప్రాప్త మగును.
 ఆ నేత లశ్వము యుద్ధభూమి నెట్లు వ్యాపించునో! యటులనే యగ్నిని గర్మ
 వ్యాప్తునిగాఁ జేసి మాటిమాటికిఁ బిలిచెదరు ! ॥

762

1. ఏ॒తాఅ॒గ్నఆ॒శుషా॑ణా॒సఇ॒ష్టి. (ప్రా.ప్ర.)

(4) గద్యము॥

ఓ ఇంద్రాగ్నులారా! యనుగ్రహార్థంబగు విప్రలు యశోయోగ్యము, ప్రథమోపభోగ్యము నగు ధనము నుద్దేశించి స్తుతులచే మిమ్ము నుతించుచున్నారు. వృతఘాతి, సుందరాయుధ సహిత మగు నో ఇంద్రాగ్ని ద్వైరసుమా! నవతరము చాతవ్యము నగు ధనమున మమ్ము వృద్ధిఁ బొందింపుము! ॥

763

(5) గద్యము॥

గొప్పది, పరస్పర క్రోధకారియుఁ, బరస్పరము స్పర్థాకారియు, సంగ్రామముల యత్నముఁ జేయునదియు నగు సేనాద్యయము తన తేజస్సున సతతముఁ బావుల నశింపఁజేయును. సోమాభిషివకారి, నేవాభిలాషియు నగు జనుని సాహాయ్యమున యజ్ఞమందు నదేవ కామవ్యక్తిని నశింపఁజేయును ॥

764

(6) గద్యము॥

ఇంద్రాగ్నులారా! సామనస్యమునకై మా యీ సోమాభిషవ క్రయమునకు రండు! మీరు మమ్ముఁ బరిత్యజించి యన్యులను దయతోఁ జూడకుఁడు! మిమ్ముల నన్నముచే నావర్తితులఁ జేయుదును ॥

765

(7) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! నీ వీ యన్నమునఁ బ్రసిద్ధుఁడవై మిత్రేంద్రులకు వరుణునకు మే మపరాధ మొనర్చియున్నచో దానినుండి మమ్ము రక్షింపుము! అర్యముఁడు నదితియు దానిని బారఁద్రోలుఁగాక! ॥

766

(8) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! శీఘ్రముగ నీ యజ్ఞమును భజించుచు మా యన్నము నొక్క-మారు పొందెదము. ఇంద్రావిష్ణువులు, మరుద్గణమును మమ్ముఁ బరిత్యజించి యితరులను జూడరు. మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥

767

సూక్తమ్—94

ఋషిః —మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—ఇంద్రాగ్ని

భందః—గాయత్రీ; 12-అనుష్టుప్

(1) ఇ॒యం వా॑చ॒స్య మ॑న్మ॒స ఇ॑న్ద్రాగ్ని॒ పూ॒ర్వ్యస్తు॑తిః ।

అ॒భాద్ పృ॒ష్ఠిర॑వా॒జని ॥

761

(2) శృ॒ణు॒తం జ॑తి॒ర్హవ॑మి॒న్ద్రాగ్ని॒ వస॑తం గి॒రిః ।

ఈ॒శానా॑ పి॒వ్యతం॑ ధి॒యః ॥

762

(3) మా పా॑స॒త్వాయ నో॑ న॒రేన్ద్రాగ్ని॒ మాఖి॑స్తయే ।

మా నో రీ॒రధ॑తం నిదే ॥

763

(4) ఇ॒న్ద్రే¹ అ॒గ్నా న॑మో బృ॒హత్ సు॑వృ॒క్తిమే॑రయామహే ।

ధి॒యా ధే॒నా² అ॒వస్య॑వః ॥

764

1. ఇ॒న్ద్రే¹ అ॒గ్నా, 2. ధే॒నా² అ॒వస్య॑వః. (వ్రా.ప్ర.)

(5) తా హి శశ్వ॑న్త॑ ఈ॑శత ఇ॒త్తా వి॒ప్రాస॑ ఉ॒త మే॑ ।

స॒బాధో॑ వా॒జసా॑తయే ॥

765

(6) తా వా॑ం గీ॒ర్భ్యో॑వ॒స్యవః॑ ప్ర॒యస్వ॑న్తో హ॒వామహే॑ ।

మే॒ధసా॑తా స॒ప్యవః॑ ॥

766

(7) ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ २ అ॒వసా॑ గత॒మస్మ॑భ్యం చ॒క్షణీ॑సహా ।

మా నో॑ దుః॒శంస॑శి ఈ॑శత ॥

767

(8) మా క॑స్య నో॒ 4 అ॒రయో॑ ధూ॒తైః ప్ర॒ణజ్మ॑ర్త్యస్య ।

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ శ॒ర్మ య॑చ్ఛతమ్ ॥

768

(9) గో॒మ॒ర్థిర॑ణ్యవద్ వసు॒యద్ వా॒మశ్వా॑వ॒తీమ॑హే ।

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ తద్ వ॒నేమ॑హి ॥

769

1. శశ్వ॑న్త॑-ఈ॑శత॒ఇ॒త్తా వి॒ప్రాస॑-ఉ॒తయే, 2. ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑-అ॒వసా॑, 3. శం॑స॒ఈ॑శత,

4. క॑స్య నో॒-అ॒రయో॑. (వా.శ్ర.)

(10) యత్ సోమ¹ ఆ సుతే నర ఇన్ద్రాగ్ని¹ అజోహవుః ।

సప్తీవన్తా సవర్యవః ॥

770

(11) ఉత్థేభిర్వృతహస్తమా¹ యా మన్తానా చిదా గిరా ।

అంగూషైరావిహసతః ॥

771

(12) తావిద్ దుఃశంసం మర్త్యం దుర్విద్వాంసం రక్షస్వి¹నమ్ ।

అథోగం హన్మనా హతముదధిం హన్మనా హతమ్ ॥

772

సూక్తము—94

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—ఇంద్రాగ్నులు

(1) గీ ॥ వారిద సమూహముననుండి వర్షమువలె
నిండ్రుఁడా! యగ్నిదేవుడ! యెసఁగు స్తోత్ర
పుంగవునినుండి శస్త్రమౌ పూర్ణ వినుతి
యుద్భవించుచునుండెఁ దా నుచితరీతి ॥*

768

1. సోమ¹ ఆ సుతే నర ఇన్ద్రాగ్ని¹ అజోహవుః. (బ్రా.ప్ర.)

* (1) గిద్యము—ఇంద్రాగ్నులారా! మేఘమునుండి వృష్టి వలె నీ స్తోత్రముండి యీ ప్రధాన స్తోత్ర ముత్పన్న మగుచున్నది. (తొలిపాఠము)

(2) గద్యము॥

ఇంద్రాగ్నులారా! స్తోత్రం యాహ్వానము నాలింపుడు! వారి స్తుతిని భజింపుడు! మీ
రీశ్వరులు గాన ననుష్ఠిత కర్మను బూర్తి నొందింపుడు ॥

769

(3) గద్యము॥

నేత లగు నింద్రాగ్నులారా! హీనభావముకొఱకు, బరాభవముకొఱకు, నిందకొఱకు
మమ్ము, బరవశులుగా నొనర్చుకుడు! ॥

770

(4) గద్యము॥

మేము రక్షాభిలాషులమై హవ్యమును, సుస్తుతిని, గర్మయుక్త వాక్యమును నింద్రాగ్నుల
సమీపమునకుఁ బ్రేరేపింతుము ।

771

(5) గద్యము॥

ఆ యుభయులను బహుజన రక్షార్థముగ నీ విధమున స్తుతించెదము. పరస్పర బాధా
ప్రాప్తలోకమునం దన్నమునకై స్తవ మొనర్చెదము ॥

772

(6) గద్యము ॥

స్తోత్రేచ్ఛవులము నన్నహితులము ధనేచ్ఛవులము నయి మేము యజ్ఞము నిమిత్తము
మీ యుభయులను స్తుతిచేఁ బిలిచెదము ॥

773

(7) గద్యము॥

ఓ యింద్రాగ్నులారా! మీరు మనుష్యుల కభిభవమును గల్పింపుడు! మీరు మా నిమిత్త
మన్నమును దెండు! పరుషవాది యగు జనుడు మాకుఁ బ్రభువు కాకూడదు ॥

774

(8) గద్యము॥

ఇంద్రాగ్నులారా! యే శత్రువువల్లను మాకు హింస కలుగకుండునుగాక! మాకు
సుఖము నిండు! ॥

775

(9) గద్యము॥

ఇంద్రాగ్నులారా! మీ చెంతను గోవిశిష్టము, హిరణ్యవిశిష్టము, నశ్వవిశిష్టము నగు ధనమును
యాచించుచున్నాను. దాని ననుభవించుటకు సమర్థుడను ॥

776

(10) గద్యము॥

సోమ మభిషుత మైనచోఁ గర్మనేత రెవ్విధమునఁ బరిచరణాభిలాషులై యుత్తమాశ్వములు గల
యింద్రాగ్నులను బిలుతురో! యట్లే మేమును వారం వార మింద్రాగ్నులనే పిలిచెదము ॥

777

(11) గద్యము॥

సర్వాపేక్షచే వృత్రహంతయు, నత్యంతానందితుఁడు నగు నింద్రుని, నగ్నికి మే ముక్త
ఘోషణీయ స్తవములచేతను, స్తుతులచేతను బరిచర్యఁ జేసెదము ॥

778

(12) గద్యము॥

ఇంద్రాగ్నులారా! దుష్టాభిసంధియుతులు, దుష్టజ్ఞానయుతులు, బలవంతులు, నవహరణ
కారులును నగు మనుష్యులను నాయుధములవలనఁ గుత్సుని రీతిఁ జంపుఁడు! ॥

779

సూక్తమ్—95

ఋషిః—మైత్రావరుణీర్వసిష్ఠః
దేవతా—సరస్వతీ; శి-సరస్వాన్
చందః—త్రిష్టుప్

- (1) ప్ర క్షోదసా¹ దాయసా¹ సప్ర¹ ఏషా¹ సరస్వతీ¹ ధరుణమాయసీ¹ వూః ।
ప్రబాబిదానా¹ రథ్యేవ¹ యాతి¹ విశ్వా² అపో¹ మహినా¹ సిన్ధురన్యః ॥

773

- (2) ఏకాచేతత్¹ సరస్వతీ¹ నదీనాం¹ కుచిర్యతీ¹ గిరిభ్యశి¹ ఆ సముద్రాద్¹ ।
రాయశ్చేతస్తి¹ భువనస్య¹ భూరేర్భృతం¹ వయో¹ దుదుహే¹ నాహుషాయ ॥

774

- (3) స వావృధే¹ నర్యో¹ యోషణాసు⁴ వృషా¹ శిశుర్వృషథో¹ యజ్ఞయాసు ।
స వాజినం¹ మఘవద్భ్యో⁵ దదాతి¹ వి సాతయే¹ తన్వం¹ మామృజీత ॥

775

- (4) ఉత స్యా¹ నః¹ సరస్వతీ¹ జుషాణోప¹ శ్రవత్¹ సుభగా¹ యజ్ఞేరి¹ అస్మిన్ ।
మితజ్ఞాభిర్నమస్త్వైరియానా¹ రాయా¹ యుజా¹ చిదుత్తరా¹ సభిభ్యః ॥

776

1. సప్రసా-ఏషా, 2. విశ్వా-అపో, 3. గిరిభ్య-ఆ సముద్రాత్, 4. యోషాసు వృషా,

5. మఘవద్భ్యధ, 6. యజ్ఞే-అస్మిన్. (వా.ప్ర.)

(6) ఇమా జహ్వనా యష్మదా నమోభిః ప్రతి స్తోమం సరస్వతి జపస్వ ।

తవ శర్మన్ ప్రియతమే దధానా ఉప స్థేయామ శరణం న వృక్షమ్ ॥

777

(6) అయము తే సరస్వతి వసిష్ఠో ద్వారావృతస్య నుభగే వాః ।

వర్ధ కుభే స్తువతే రాసి వాజాన్ యాయం పాత స్వప్తిభిః సదా నః ॥

778

సూక్తము—95

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుఁడు

దేవత—సరస్వతి, సి-సరస్వానుఁడు*

(1) గద్యము॥

ఈ సరస్వతి †యయోనిర్మితపుది వలె ధారయితి యయి ధారతోదకముతోఁ బరుగిడుచుండును. అది యన్య స్వందన శీల జలమునకు మహిమచే బాధను గల్పించుచు మార్గము వలెఁ బోవును ॥

780

(2) గద్యము॥

నదులకోఁ బరిశుద్ధమైనది, గిరి మొదలు సముద్ర పర్యంతము గమనశీలయు నగు నొక్క ‡సరస్వతీ నది తెలియఁబడుచున్నది. భువనస్థ ధనము నొసంగుచు నది నహమనికై పుత్రమును, దుగ్ధమును, దోహనము చేయుచున్నది ॥

781

1. దధానా ఉప. (వ్రా.ప్ర.)

* వ్రాత ప్రతిలో (8వ సంపుటము. 229 పుట) నీ సూక్తమునకు దేవత సరస్వతిగాను 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో సరస్వతి, సరస్వానుఁడు దేవతలుగాను శ్రీ నేమాని వారు వ్రాసిరి.

† ఆర్యుల కాలమున నయోమయపురిములు గల వసుటకు నిదర్శన మిది. ఆర్యులకు లోహము వాడుక తెలియదను పాశ్చాత్యపండితులు వీనినెట్లు సమర్థింతురో చూడవలయును. (నే.వెం.న.శా.)

‡ ఈ ఋక్కువల్ల సరస్వతీ నది గిరిమొదలు సముద్ర పర్యంతము పారుచుండినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. కాని ప్రస్తుతము భూమి ప్రకృతి మారుటవలన రాజపుతానా యెడారిలో నింకిపోవుచున్నది. ఆ మార్పును జూచియే కాబోలును సరస్వతీ నది యంచర్వాహిని యని యనుచున్నారు. (నే.వెం.న.శా.)

(3) గద్యము॥

మనుష్యులకు హిత మొనర్చునది, సేచన సమర్థము నగు శిశువు, నభీష్టవర్షిణులు
 యజ్ఞార్హులు నగు యోషీత్తుల మధ్యమున వృద్ధిబొందును. అచి హవిష్మంతులగు
 యజమానులకు బలవంతులగు పుత్రుల నొసంగును. లాభమునకు వారి
 శరీరమును సంస్కరించును ॥

782

(4) గద్యము॥

సుభగ యగు సరస్వతి ప్రీతయై చూ యజ్ఞమందు స్తుతుల నాలించునుగాక! అర్చనీయ
 దేవగణములు నతజానులై దాని చెంతకుఁ బోయెదరు. అది నిత్య ధనవతి.
 సఖుల విషయమై యత్యంత దయావతి ॥

783

(5) గద్యము॥

ఓ సరస్వతీ! మే మి హవ్యమును హోమమును జేయుచు నమస్కారముల నీచెంతను ధనము
 నందెదము. మా స్తోమమును సేవింపుము! మేము నీ కత్తిప్రియ మగు గృహమందు
 వసించుచు నాశ్రయభూత మగు వృక్షము వలె మిమ్ములఁ గలియుదుము ॥

784

(6) గద్యము॥

ఓ సుభగా! సరస్వతీ! యీ వసిష్ఠుఁడు నీ నిమిత్తము యజ్ఞ ద్వారములను దెరచెను.
 శుభ్రవర్ణయగు దేవి! వృద్ధిబొందుము! స్తుతికారుల కన్న మొసంగుము! నీవు
 సర్వదా మమ్ము మా స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుము! ॥

785

సూక్తమ్—96

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—సరస్వతీ, 4-7-సరస్వాన్

ఛందః— 1-బృహతీ, 2-సతో బృహతీ (ప్రగాథః)

3-ప్రస్తారపంక్తిః, 4-6-గాయత్రీ, 7-త్రిష్టుప్

(1) బృహదు గాయషే వచో¹ అనుర్య సపీనమ్ ।

సరస్వతీమన్మహయా సుప్తక్తిభిః ప్రోమైర్వసిష్ఠ రోదసీ ॥

779

(2) ఉభే యత్ తే మహినా శుభ్రే² అన్ధసీ అధిక్షీయన్తీ పూరవః ।

సా నో బోధ్యవిత్రీ మరుత్సఖా చోద రాధో మమోనమ్ ॥

780

(3) భద్రమిద్ భద్రా కృణవత్ సరస్వత్యకవారి చేతతి వాజినీవతీ ।

గృణానా జమదగ్నివత్ సువానా చ వసిష్ఠవత్ ॥

781

(4) జనీయన్తో న్వగ్రవః పుత్రీయన్తః సుదానవః ।

సరస్వన్తం హవామహే ॥

782

1. వచో అనుర్య, 2. శుభ్రే అన్ధసీ అధిక్షీయన్తీ. (వ్రా.ప్ర.)

(5) యే తే సరస్వతీ¹ ఊర్మయో మధుమన్తో పుత్రశ్చతః ।

తేభిర్నౌ² వితా భవ ॥

783

(6) పీపివాంసం సరస్వతః స్తనం యో చిశ్చదర్శతః ।

జతీమహి ప్రజామిషమ్ ॥

784

†(7) యస్య వ్రతం వశవో యన్తి సర్వే యస్య వ్రతముపతిష్ఠన్త ఆపః ।

యస్య వ్రతే పుష్టిపత్ని¹ విష్టన్తం సుస్వన్తమవసే హువేమ ॥

785

సూక్తము—96

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—1-3 సరస్వతి, 4-7-సరస్వానుడు

(1) గద్యము॥

ఓ వసిష్ఠా! నదులలో బలవంతురాలగు సరస్వతీ నది నుద్దేశించి బృహత్ ప్రోతములను
గానము చేయుము! ద్యావాభూములయందుగల సరస్వతిని దోషవర్జితము లగు
ప్రోతములద్వారా పూజింపుము! ॥

786

1. సరస్వతీఊర్మయో. (వ్రా.ప్ర.)

† సప్తమ మండలములోని యీ 96వ సూక్తములో ముద్రిత ప్రతులలో మొత్తము 6 ఋక్కులు
మాత్రమే కలవు. ఈ 7వ ఋక్కు అధిక పాఠముగాఁ గొన్ని వ్రాతప్రతులలోను, 4ల
మంత్రముగా మరికొన్ని వ్రాతప్రతులలోను గలదు.

(2) గద్యము॥

శుభ్రవర్ణా! సరస్వతీ! నీ మహిమచే మనుష్యుల యుభయవిధాన్నము బొందఁబడును. నీవు
రక్షాకారిణివై మమ్ము గురైరుంగుము! మరుత్తులకు సఖివై నీవు హవిష్మంతలకు
ధనమును బ్రేరేపింపుము! ॥

787

(3) గద్యము॥

కళ్యాణి యగు సరస్వతి కేవల కళ్యాణమును జేయునుగాక! సుందరాన్నము గలిగి
యన్నవతియై మాకు బ్రజ్ఞను బుట్టింపుగాక! నేను జమదగ్నివలె నుతించినయెడల
నీవు వశిష్ఠున కుపయుక్తమగు స్తవము నొనర్చుము! ॥

788

(4) గద్యము॥

మేము జయాభిలాషులము. పుత్రాభిలాషులము. సుందరాన్నవంతుల మగు స్తోత్రము. మేము
సరస్వద్దేవతను వినుతించెదము ॥

789

(5) గద్యము॥

ఓ సరస్వంతుడా! యే మీ జలసమాహము రసవంతము పుత్రక్షారియు నగునో! యా జలము
సంధ్యచే మాకు రక్షక మగును ॥

790

(6) గద్యము॥

ప్రవృద్ధ సరస్వద్దేవతయొక్క స్తవమును మే మొనర్చెదము. వాడు మేఘములకు
దర్శనీయుడు. మేము ప్రజాన్నములను బొందెదము! ॥

791

- †(7) గీ॥ పశువు లే దేవతావ్రత ప్రతతి వెల్లు ?
జలము లే దేవ వ్రతమునఁ జలన మొందుఁ ?
బుష్టి నాథుఁ డే దేవ నివిష్టుఁ డగును ?
నా సరస్వంతు నహరహ మభినుతింతు ॥

792

సూక్తమ్—97

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—1-ఇంద్రః; 2,4-8-బృహస్పతిః; 9,9-ఇంద్రాగ్రహణస్పతిః;

10-ఇంద్రాబృహస్పతి

ఛందః—త్రిష్టుప్

- (1) యజ్ఞే॑ ది॒వో సృ॒షద॑నే పృ॒థి॒వ్యా న॒రో య॑త్ర దే॒వయ॑వో మద॑న్తి ।
ఇ॒ంద్రో॑య॒ యత్ర॑ స॒వనా॑ని సు॒న్వే గమ॑న్మదాయ వ్రత॒మం వ॑యశ్చ ॥

786

- (2) ఆ దై॒వ్యా వృ॑ణీమ॒హేఽవా॑న్తి బృ॒హస్ప॑తిర్నో మ॒హా॑ ఆ స॒ఖాయః॑ ।
యథా॑ భవే॒మ మ్మి॒క్ష్వాషే॑ అనా॒గా యో నో॑ దా॒తా ప॑రావతః పిత॑వ ॥

787

- (3) తమ్మ॑ జ్యేష్ఠం నమ॑సా హ॒విర్భిః॑ సు॒శేవం॑ బ్రహ్మ॒ణస్ప॑తిం గృణో॑షే ।
ఇ॒ంద్రో యో॑ శ్లో॒కో మహి॑ దై॒వ్యః సి॒షక్తు॑ యో బ్రహ్మ॒ణో దే॒వకృ॑తస్య రాజా ॥

788

† ఇది సంస్కృత మూలము 98వ సూక్తములోని యధిక పాఠ మనియు “ఖిల” మంత్ర మనియు భావింపఁబడిన 7 వ ఋక్కున కనువాదము. దీనిని నేమానివా రనువదించలేదు.

† రచయిత :— వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్డమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

1. మహాఽఆసఖాయః, 2. మ్మిక్ష్వాషేఽనాగా. (వా.ప్ర.)

(4) స¹ ఆ నో² యోనిం సదతు ప్రేష్తో బృహస్పతిర్విశ్వవారో యో³ ఆస్తి ।

కామో⁴ రాయః సువీర్యస్య యం దాత్ పర్షన్నో⁵ ఆతి సశ్చతో అరిష్టాన్ ॥

789

(5) యమా నో⁴ అర్కమమృతాయ జుష్టమిమే ధానురమృతానః పురాజాః ।

శుచిక్రన్దం యజంతం వస్త్యానాం బృహస్పతిమనర్వాణం హవేమ ॥

790

(6) తం శగ్మాసో⁵ అరుషాసో⁶ అశ్వా బృహస్పతిం సహవాహో⁷ విహన్తి ।

సహశ్చిద్ యస్య నీలవత్ సదన్తం నభో స రూపమరుషం వసానాః ॥

791

(7) స హి శుచిః శతవద్రః స శున్ధ్యర్హిరణ్యవాశీరిషిరః స్వర్దాః ।

బృహస్పతిః స స్వావేశో⁷ ఋష్యః పురూ నభిభ్యో⁷ ఆసుతిం కరిష్ఠః ॥

792

(8) దేవీ దేవస్య రోదసీ జనిత్రీ బృహస్పతిం వావృధతుర్మహిత్వా ।

దక్షయ్యాయ దక్షతా సఖాయః కరద్ బ్రహ్మజే సుతరా సుగదా ॥

793

1. సఽఆ నో యోని, 2. యోఽస్తి, 3. పర్షన్నోఽతి సశ్చతోఽరిష్టాన్, 4. నోఽఅర్క, 5. శగ్మాసోఽఅరుషాసోఽఅశ్వా, 6. స్వావేశఽఋష్యః, 7. నభిభ్యోఽఆసుతిం. (ప్రా.ప్ర.)

(9) ఇ॒యం వా॑ బ॒హ్మణ॑స్స॒తే సు॒వృ॒క్తిప్ర॑హ్మే॒న్ద్రాయ॑ వ॒జ్రజే॑! అ॒కాఠి॑ ।

అ॒విష్టం॑ ధి॒యో జి॒గృతం॑ పు॒రంధీ॑రజ॒స్తమ॒ర్యో వ॒నుషా॑మ॒రాతీః॑ ॥ 794

(10) బృ॒హస్ప॑తే॒ యు॒వమి॑న్ద్రోశ్చ॒ ప॒సోఽ॒ ది॒వ్యసే॑శాథే॒ ఉ॒త పా॑ర్థి॒వస్య॑ ।

ధ॒త్తం ర॒యిం సు॒వతే॑ కీ॒రయే॑ చిద్ యూ॒యం పా॑త॒ స్వప్తి॑భిః సదా॑ నః ॥ 795

సూక్తము—97

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వశిష్ఠుడు

దేవత—1- ఇంద్రుడు, 2, 4-8-బృహస్పతి,

9, 9-ఇంద్ర బ్రహ్మణస్పతులు, 10-ఇంద్రబృహస్పతులు*

(1) గద్యము॥

ఏ యజ్ఞమునందు దేవాభిలాషులగు నేతలు మరుత్తు లగుదురో! యే యజ్ఞమునందు సవన సమూహ మింద్రునకై యభిషేత మగునో! ఇంద్రుడు హృష్టుడగుటకు ద్యోలోకమునుండి పృథివిలోఁ గల నేతృ గణ మా యజ్ఞమునకుఁ దొలుత వచ్చెదరుగాక! ఇటులే గమనశీలము లగు నశ్వములు వచ్చుఁగాక! ॥

793

(2) గద్యము.

ఓ సఖిగణమా! మేము దైవ రక్షను బ్రార్థించెదము. బృహస్పతి మా హవ్యమును స్వీకరించునుగాక! పిత దూర దేశమునుండి ధనమును దెచ్చి పుత్రున కొనంగు నట్లు వాడు దాన మిచ్చును. మేము కామవర్షి యగు బృహస్పతి కడ ననపరాధుల మగునటు లొనర్చుడు! ॥

794

1. వ॒జ్రజే॑అకాఠి, 2. శాథే॒ఉత. (వ్రా. ప్ర.)

* ఈ 97వసూక్తమునకు శ్రీనేమానివారు వ్రాతప్రతిలో (8వసంపుటము.232పుట) 1-ఇంద్రుడు,9,9- ఇంద్రుడు బ్రహ్మణస్పతి, 10-ఇంద్రుడు, బృహస్పతి మిగిలినవానికి బృహస్పతి దేవతలుగా వ్రాసి, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతలపట్టికలో ఇంద్రుడు, బృహస్పతి, ఇంద్ర బృహస్పతులు దేవతలుగా వ్రాసి.

(8) గద్యము॥

జ్యేష్ఠుఁడు, సుసుఖవిశిష్టుఁడు నగు బ్రహ్మణస్పతికి నమస్కరించి హవ్యముద్వారా స్తుతించెదను.
ఎవఁడు దేవకృత మంత్రములకు రాజో! దేవార్హణ్యోక మా మహేంద్రుని సేవించుఁగాక! ॥ 795

(4) గద్యము॥

ఆ ప్రియతముఁడు బ్రహ్మణస్పతి మా స్థానమునందుండుఁగాక! వాఁడు సకలవరణీయుఁ
డగుచున్నాఁడు. ధనమునందు, సువీర్యమునందు మాకుఁ గల యభిలాషను వాఁడు
దాన మొసంగునుగాక! మే ముపద్రవము గలవారము. వాఁడు మమ్ము
హింసింపకుండుఁగాక! ॥ 796

(5) గద్యము॥

ఈ పురోజాతమగు నమరగణము మాకు నమరముఁ బర్యాప్తమును నర్చనాసాధనమునగు
నన్నము నిచ్చుఁగాక! శుద్ధ స్తోత్రవిశిష్టుఁడు గృహులకు యాగయోగ్యుఁడు నగు
నప్రతిగత బృహస్పతిని మే మాహ్వనింతుము ॥ 797

(6) గద్యము॥

సుఖకరుఁడు, సుజ్ఞులుఁడు, వహనశీలుఁడు నగు నాదిత్యునిమాట్కి జ్యోతిఃపూర్ణములగు
నశ్వములు బృహస్పతిని వహించుఁగాక! వానికి బలము నివాసప్రదగృహమును గలదు ॥ 798

(7) గద్యము॥

బృహస్పతి శుచి గలవాఁడు. వాని వాహనము లనేకములు. వాఁడు సకల శోధయిత. హితుఁడు.
వరణీయ యక్తుఁడు. గమనశీలుఁడు. స్వర్గభోగకరుఁడు. దర్శనీయో త్తమ నివాసప్రదుఁడు.
వాఁడు స్తోత్రలకు సర్వాపేక్షచే నధికాన్నము నొసంగును ॥ 799

(47)

(8) గద్యము॥

బృహస్పతి దేవునకు జనను లగు ద్యావాభూములను దేవీద్యయముయొక్క మహిమ బలములు
బృహస్పతిని వృద్ధిఁ బరుచునుగాక! ఓ సఖిగణమా! వర్ధనీయ బృహస్పతికి వృద్ధి
నొసంగుము! వాఁడు ప్రభూతాన్నమునిమిత్రము జలమును దరళముగను,
నవగాహన యోగ్యముగను జేయును ॥

800

(9) గద్యము॥

ఓ బ్రహ్మణస్పతీ! వజ్రయుక్తుడగు నింద్రుని మంత్రరూపమున స్తుతించితిమి. మీరు కర్మలను
రక్షింపుడు! బహుశ్రుతులను వినుడు! మీ ప్రసాదభోజులము. మ మ్మాకమించిన
శత్రుసేనను వినాశము సేయుము! ॥

801

(10) గద్యము॥

ఓ బృహస్పతీ! నీవు నింద్రుడు నుభయులు బాధివ స్వర్గీయ ధనంబులకు నీశ్వరులు. మీ
రిరువుఁడు స్తుతికారు లగు స్తోత్రలకు ధన మొసంగుడు! మీరు సర్వదా మమ్ము
స్తుతులచేఁ బరిపాలింపుడు! ॥

802

సూక్తమ్ — 98

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః
దేవతా—ఇంద్రః, 7-ఇంద్రాబృహస్పతీ
చందః—త్రిష్టుప్

(1) అధ్వర్యవో¹ 2రుణం దుగ్ధమంకుం జుహోతన పృషభాయ¹ ఓతీనామ్ ।

గౌరాద్ వేదీయాగం¹! అవపానమిన్దో¹ విశ్వాహేద్ యాతి సుతసోమమిచ్ఛన్ ॥

796

(2) యద్ దధిషే ప్రదివి చార్వస్సం దివేదివే! పీతిమిదస్య వక్షి ।

ఉత హృదోత మనసా జషాణి ఉశన్నిష్ఠ్య ప్రస్థితాన్ పాహి సోమాన్ ॥

797

(3) జ్జానః సోమం సహసే పపాథ ప్ర తే మాతా మహిమాసమువాచ ।

ఏన్ద్రో వప్రాథోర్వం న్నరీక్షం యథా దేవేభ్యో నరివశ్యకృత్ ॥

798

(4) యద్ యోధయా మహతో మన్యమానాన్ త్సజ్జేమ తాన్ బాహుభిః శాశదానాన్ ।

యద్ వా నృభిర్వృతః ఇన్ద్రాభియుధ్యాస్తం త్వయాజిం సోశ్రవసం జయేమ ॥

799

(5) ప్రేన్ద్రస్య వోచం ప్రథమా కృతాని ప్ర నూతనా మఘవా యా చకార ।

యదేదదేవీరసహిష్ఠ మాయా⁴ అథాభవత్ కేవలః సోమో⁵ అన్యః ॥

800

(6) ఓవేదం విశ్వమభితః పశవ్యంగ యత్ పశ్యసి చక్షసా సూర్యస్య ।

గవామసి గోపతిరేకః⁶ ఇన్ద్రో భక్షీమహి తే ప్రయతస్య వన్యః ॥

801

1. దివోదివే పీత, 2. జషాణి ఉశన్నిష్ఠ్య, 3. నృభిర్వృత ఉన్ద్రా, 4. మాయా అథా, 5. సోమో అన్యః,

6. రేక అన్ద్రో. (వా. ప్ర.)

(7) బృహస్పతే యవఃస్వశ్చ పశో దివ్యస్యేతావే! ఉత పార్థివస్య ।

ధత్తం రయిం స్తువతే కీరయే చిద్ యాయం పాత స్వస్తిభిః సదా సః ॥

802

సూక్తము—98

† ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుఁడు

దేవత—ఇంద్రుఁడు, 7-ఇంద్రాబృహస్పతులు

(1) గద్యము॥

ఓ యధ్వర్యుగణమా! మనుష్యులలో శ్రేష్ఠుండుగు నింద్రునికై దీప్తిమంతమును,
నభిమతమును నగు సోమమును ద్రావుము! ఇంద్రుఁడు గౌరవ మృగాపేక్షచే
శీఘ్రచారస్థితపాతవ్య సోమమును దెలిసికొని సోమాభిలాషి యగు
యజమాను నశ్వైషిండుచు సర్వదా వచ్చును ॥

803

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! పూర్వకాలముననే సుందరాన్నములను ధరించితివి. ఎటులనో ప్రత్యహ
మా సోమపానమును గోరుము! ॥

804

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! నీవు జన్మ మెత్తి బలమునకై సోమమును ద్రావితవి. మాత నీ మహిమను
దెల్పెను. నీవు విస్తీర్ణాంతరిక్షమును బూర్ణము గావించితివి. దుగ్ధమునిమిత్తము
ధనోత్పాదనము జేసితివి ॥

805

1 శాతేఽఉత. (వా.ప్ర.)

† ఇక్కడ వ్రాతప్రతిలో (8వ సంపుటము. 235 పుట) ఋషికి మారుగా దేవత అని పొరపాటున వ్రాయబడినది.

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! ప్రభుత్వాభిమాన విశిష్ట శత్రువులతో యుద్ధము తటస్థించినపుడు హింసక
గణములను హస్తములఁ దిరస్కరించెదము. నీవు మరుద్గణముతో యుద్ధ మొనర్చినచో
సుందరాన్నమునకు హేతుభూత మగు నా సంగ్రామమందు నీ సాహాయ్యమున
జయమును బొందెదము ॥

806

(5) గద్యము॥

ఇంద్రుని పురాతన కర్మ సంతయుఁ గీర్తించెదము. అందుకుఁ గారణ మేమనఁగా వాడు
దేవి కాని మాయను దిరస్కరించెను. కాబట్టి సోమము కేవల మింద్రునిదియే! ॥

807

(6) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! పశుహితకర మగు నే విశ్వము నాల్గుదిక్కుల నుండెనో! సూర్యుని తేజస్సు
నేది చూచుచున్నదో! యీ సమ సమును నీయదియే. నీ వేకాకివై సమస్త సోమమునకుఁ
బతి వగుదువు ॥

808

(7) గద్యము॥

ఓ బృహస్పతీ! నీవు నింద్రుడు పార్థివ స్వర్గ గణములకు నీశ్వరులు. మీ రిరువురును
స్తుతికారి యగు స్తోతకు ధనము నొసంగుడు! మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచే
బరిపాలింపుడు! ॥

809

సూక్తమ్—99

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః
దేవతా—విష్ణుః, 4-రి-ఇన్ద్రావిష్ణూ
చందః—త్రిష్టవ్

(1) పరో మాత్రాయా తన్వా వృధాన న తే మహిత్వమన్వశ్చ వన్తి ।

ఉభే తే విద్య రజసీ పృథివ్యా విష్ణో దేవ యం పరమస్య విత్సే ॥

803

(2) స తే విష్ణో జాయమానో స జాతో దేవ మహిమ్నః పరమస్తమాప ।

ఉదస్తత్నా¹ నాకమృత్వం బృహన్తం దాధర్థ ప్రాచీం కకుభం పృథివ్యాః ॥

804

(3) ఇరావతీ ధేనువతీ హి భూతం సూయవసినీ మనుషే దశస్యా ।

వ్యస్తత్నా రోదసీ విష్ణవేతే దాధర్థ పృథివీమభితో మయాథైః ॥

805

(4) ఉరుం యజ్ఞాయ చక్రభరు లోకం జనయన్తా సూర్యముషాసమగ్నిమ్ ।

దాసస్య చిద్ వృషాశ్రవస్య మాయా జహ్నుభుర్నరా పృతనాజ్యేషు ॥

806

(5) ఇన్ద్రావిష్ణు దృంహితాః శమృరస్య నవ పురో నవతిం చ శ్నధిష్ఠమ్ ।

శతం వస్పినః సహస్రం చ సాకం హథో¹ అప్రత్యసురస్య పీరాన్ ॥

807

(6) ఇయం మనీషా బృహతీ బృహన్తోరుక్రమా తవసా వర్ణయన్తి ।

రరే వాం శ్తోమం విదధేషు విష్ణో పిన్వతః² పృజనేష్విన్ద్ర ॥

808

(7) సషట్ తే విష్ణవానఽ ఆ కృణోమి తన్నే జాషస్వ శిషివిష్ట హవ్యమ్ ।

వర్ధన్తు త్వా సుష్టుతయో గిరో మే యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

809

సూక్తము—99

ఋషి—మైత్రావరుణి యగు వసిష్ఠుడు

దేవత—విష్ణువు, 4-8-ఇంద్రావిష్ణువులు*

(1) గద్యము॥

ఓ విష్ణువా! నీవు మాతృ శరీరము నతిక్రమించియున్నయెడల నీ మహిమను నెవ్వరును దెలిసికొనలేరు. పృథివి మొదలు రెండు లోకములను మే మెఱుంగుదుము. కాని నీవు కేవలఁడవు. ఓ దేవా! పరమలోక మవగత మైనది ॥

810

1. హథో¹ అప్రతను, 2. వాసఽఆ కృణోమి. (వ్రా.వ్ర.)

* ఈ సూక్తమునకు వ్రాతప్రతిలో (8వ సంపుటము. 287పుట.) 1-8 ఋక్కులవరకు నింద్రావిష్ణువులు మిగిలిన వానికి విష్ణువు దేవతగా శ్రీనేమానివారు వ్రాసి, 18b సంఖ్యగల సంపుటములోని ఋషిదేవతలవట్టికలో ఋక్సంఖ్యా విరహితముగా “విష్ణువు నింద్రావిష్ణువులు” దేవతలుగా వ్రాసిరి.

(2) గద్యము॥

ఓ దేవవిష్ణూ! యెవ్వరు జన్మించిరో! యెవ్వరు జన్మింపఁగలరో! వా రెవ్వరును నీ మహిమను
దెలిసికొన సమర్థులు కాఁజాలరు. దర్శనీయ బృహన్నాకమును నూర్వముగా నీవు
ధరించుచున్నావు. నీవు పృథివీ పూర్వదిక్కును ధరించుచున్నావు ॥

811

(3) గద్యము॥

ఓ ద్యావాభూములారా! మీరు స్తుతి కారణులగు మనుష్యులకు దాన మొసంగుటకు నిచ్చఁ
బూని యన్నవతులు, ధేనుమతులు, సుందరయవ విశిష్టలు నగుచున్నారు. ఓ విష్ణవా!
యీ ద్యావాభూములను నీవు మూఁడు విధముల ధరించుచున్నావు. సర్వతస్థిత
మయూఖముద్వారా యీ పృథివిని ధరించుచున్నావు ॥

812

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రావిష్ణువులారా! సూర్యాగ్నులను నుషస్సును బుట్టించి మీరు యజమానులకు విస్తీర్ణ
లోకమును సృజించితిరి. *వృషశిశ్రుఁడను దాసుని మాయను నో నేతృద్వయమా!
సంగ్రామమందు నశింపఁజేసితిరి ॥

813

(5) గద్యము॥

ఓ యింద్రావిష్ణువులారా! శంఖరుని నవనవతి దృఢపురములను నేలఁ గల్పితిరి. మీరు
వర్చినామకాసురని శతసహస్ర వీరులను గదలకుండ వారు మరి శత్రువులు
కాకుండఁ గావించితిరి ॥

814

(6) గద్యము॥

ఈ మహాస్తుతి, బృహత్తులు, విస్తీర్ణులు, విక్రమయుక్తులు, బలవంతులు నగు నింద్రావిష్ణువులను
వృద్ధిఁ బొందించును. ఓ యింద్రావిష్ణువులారా! మీరు యజ్ఞస్థలమందు స్తోమ మిచ్చుచున్నారు.
మీరు మాకు యుద్ధమందు నన్నమును వృద్ధిఁ బొందింపుఁడు! ॥

815

(7) గద్యము॥

ఓ విష్ణువా! ని న్నుద్దేశించి ముఖమునుండి వషట్కారము బయలువెడలుచున్నది. మా యీ హవ్యమును సేవింపుము! మా సుస్తుతి, వాక్యములు, నిన్ను వృద్ధిఁ బొందించుఁగాక! మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బాలింపుఁడు ! ॥

816

సూక్తమ్—100

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్యసిష్ఠః

దేవతా—విష్ణుః

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) నా మర్తే దయతే సనిష్కన్ యో విష్ణవ! ఉరుగాయాయ దాశత్ ।

ప్ర యః సత్రాచా మనసా యజాతః ఏతావన్తం నర్యమావివాసాత్ ॥

810

(2) త్వం విష్ణో సుమతిం విశ్వజన్యామ ప్రయతామేవయావో మతిం దాః ।

వరో యథా నః సువితస్య భూరేరశ్వావతః పురుశ్చన్ద్రస్య రాయః ॥

811

(3) త్రిరేవః పృథివీమేషః ఏతాం వి చక్రమే శర్రసం మహిత్వా ।

ప్ర విష్ణురస్తు తవసన్తపీయాన్ త్వేషం హ్యస్య స్థవిరస్య నామ ॥

812

1. విష్ణావల ఉరుగాయాయ, 2. యజాతల ఏతా, 3. మేషల ఏతాం. (ప్రా. ప్ర.)

(4) వి చక్రమే పృథివీమేష¹ ఏతాం క్షేత్రాయ విష్ణుర్మనుషే దశస్యన్ ।

ధ్రువాసో² అస్య కీరయో జనానః³ ఉరుక్షితిం సుజనిమా చకార ॥

813

(5) ప్ర తత్ తే⁴ అద్య శిపివిష్ట నామా⁵ ర్యః శంసాయి వయనాని విద్వాన్ ।

తం త్వా గృణామి తవసమతవ్యాన్ క్షయంతమస్య పరజనః రాకే ॥

814

(6) కిమిత్ తే విష్టో పంచక్ష్యం ఖూత్ ప్ర యద్ వవక్షే శిపివిష్టో⁶ అస్మి ।

మా వర్పో⁷ అస్మదవ గూహ ఏతద్ యదన్యరూపః సమితే బభూథ ॥

815

(7) వషత్ తే విష్టవాన⁷ ఆ కృణోమి తన్నే జాషస్య శిపివిష్ట హవ్యమ్ ।

వర్తన్తు త్వా సుష్టుతయో గిరో మే యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

816

ఇతి

పంచమోఽష్టకే షష్ఠోఽధ్యాయ

సప్తమాస్తకః

1. మేషుల ఏషాం, 2. ధ్రువాసోఽఅద్య, 3. జనానలఉరుక్షితిం, 4. తేఽఉద్య, 5. శిపివిష్టోఽఅస్మి,

6. వర్పోఽఅస్మదవ గూహఽఏతద్, 7. వానల ఆ కృణోమి. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—100

ఋషి—మైత్రావరుణియగు వసిష్ఠుడు

దేవత—విష్ణువు

(1) గద్యము॥

ఎవ్వడు బహులోక విస్తీర్ణుడగు విష్ణువున కా హవ్యదాన మొసంగునో! యెవ్వడు యుగప
దుచ్చరిత స్తోత్రములచే బాజల గావించునో! యెవ్వడు మనుష్య గణములకు
హితకరు డగు విష్ణువునకుఁ బరిచర్య గావించునో! యా మర్త్యుడు శీఘ్రముగ
ధనేచ్ఛను బూర్తి గావించుకొనును ॥

817

(2) గద్యము॥

అభిలాషప్రదుడ వగు విష్ణువా! సర్వజన హితకరమును. దోషరహితము నగు ననుగ్రహమును
మాపైఁ జూపుము! దేనివల్ల సుప్రాప్తము, నశ్వవంతము, బహులోక ప్రీతికరము నగు
ధనము లభించునో! దానిని గావింపుము ! ॥

818

(3) గద్యము॥

ఈ దేవత శతసంఖ్యక కిరణ విశిష్ట యగు భూమియందు స్వీయ మహిమవలన మూడు
మారులు ప్రదక్షిణము కావించును. వృద్ధునికంటె వృద్ధతము డగు విష్ణువు మాకు
స్వామి. ప్రవృద్ధ విష్ణువురూపము ప్రీతియుతము ॥

819

(4) గద్యము॥

ఈ విష్ణు వీ పృథివిపై నివసించుటకు మనుష్యుల కీయ నిచ్చగించి ప్రదక్షిణఁ జేసెను.
ఈ విష్ణువు స్తోత్రలు నిశ్చలులు. సుజన్మ గల విష్ణువు విస్తీర్ణ నివాస స్థానమును
నిర్మించెను ॥

820

(5) గద్యము॥

ఓ శిపివిష్టుడా! యిప్పుడు మా స్తుతిస్వామి జ్ఞాతవ్యము నెఱింగి ప్రసిద్ధము విఖ్యాతము నగు నీ నామమును గీర్తింతును. నీవు ప్రబుద్ధుడవు. నేను బ్రబుద్ధుడ నైనచో నీ స్తుతిఁ జేసెదను. నీవు రజతోలోకపరమం మండుటయే దానికిఁ గారణము ॥

821

(6) గద్యము॥

ఓ విష్ణువా! “నేను శిపివిష్టుడను” అని నామమును బ్రఖ్యాపనముఁ జేయుట నీ కుచితముగా నున్నదా? నీవు సంగ్రామమం దన్యరూపమును ధరించెదవు. మా సమీపమున నీ శరీరము కనఁబడునట్లు చేసెదవా? లేదా? ॥

822

(7) గద్యము॥

ఓ విష్ణువా! నీగురించి ముఖమునుండి వషట్కారము బయలువెడలుచున్నది. కాఁబట్టి యో శిపివిష్టుడా! యీ హవ్యమును సేవింపుము! మా స్తుతులు, వాక్యములు, నిన్ను వృద్ధిఁ బొందించునుగాక! మీరు సర్వదా మమ్ము స్తుతులచేఁ బాలించుడు! ॥

823

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబాగర్భకుక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందుఁ
బంచమాష్టకమున షష్ఠాధ్యాయము
సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

సప్తమం మండలమ్

పంచమోఽష్టకః—సప్తమోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—101*

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః (వృష్టికామః), కుమార ఆగ్నేయో వా

దేవతా—పర్జన్యః

ఛందః—తిష్ఠప్

(1) తి॒స్రో వా॒చః॒ స్ర॒వద॒ జ్యోతి॑ర॒గ్రా॒యా॑ ఏ॒తద్ దు॒ప్రహే॑ మధుదో॒ఘ॒మూ॒ధః ।

స వ॒త్సం కృ॒ణ్వన్ గర్భ॑మోషధీ॒నాం సద్యో॑ జాతో॒ వృ॒షభో రో॑రవీతి ॥

817

* ఈ సప్తమమండలములోని 101, 102 సూక్తములు పర్వీకరణ సూక్తములు. ఉపవాసముండి జలమధ్యమునఁ గంతముకూడ నీటిలో మునుగునట్లు తూర్పునకుఁ దిరిగి సూర్యున కభిముఖముగా నిలిచి యీ రెండు సూక్తము లను ముమ్మారు జపింపఁగా నైదురాత్రుల పిదప వర్షము తప్పక కురియునని ఋగ్వేదాన గ్రంథములో శానక మహర్షి చెప్పెను. శానకుడు చెప్పిన యా శ్లోకము లివి.

ఆస్యదఘ్నుం విగాహ్యపః ప్రాజ్ఞాభః స్రయత శ్శుచిః

సూక్తాభ్యాం తిస్ర ఆదిభ్యాం ముపతిష్ఠేత భాస్కరమ్ ॥

అనశ్నతైతజ్జప్తవ్యం వృష్టికామేన యత్నతః

పంచరాత్రేఽప్యతిక్రాంతే మహతీం వృష్టిమాప్నుయాత్ ॥

ఋగ్వేదానమ్-2-328-27

1. యా॒ఏ॒కద్. (ప్రా.ప్ర.)

(2) యో వర్ధన¹ ఓషధీనాం యో అపాం యో విశ్వస్య జగతో దేవ² ఈశే ।

స త్రైదాతు శరణం శర్మ యంసత్ త్రివర్తు జ్యోతిః స్వభిష్ట్యం³ సే ॥

818

(3) స⁴ రీరు త్వద్ భవతి సూత⁵ ఉ త్వద్ యథావశం తన్వం చక్ర⁶ ఏషః ।

సితుః పయః ప్రతి గృభ్ణతి మాతా తేన⁷ పితా పృతే⁸ తేన పుత్రః ॥

819

(4) యస్మిన్ విశ్వాని భువనాని తస్మన్ప్రసో⁹ ద్యావస్త్రీ¹⁰దా సమ్రరావః ।

త్రయః కోశాస¹¹ ఉపసేచనాసో మధ్యః కోరస్యభితో¹² విరభ్యమ్ ॥

820

(5) ఇదం వచః పర్జన్యాయ స్వరాజే హృదో¹³ అస్త్యస్తరం తజ్జుజోషత్¹⁴ ।

మయోభువో వృష్టయః సస్త్యస్తే సుపిష్పలా¹⁵ ఓషధీర్దేవగోపాః ॥

821

(6) స రేతో¹⁶దా పృషభః శశ్వతీనాం తస్మిన్నాత్మా జగత్ సస్థుషశ్చ ।

తమ్¹⁷ ఋతం పాతు శతశాదాయ యూయం పాత స్వన్తిభిః సదా సః ।

822

1. వర్ధనఽఓషధీనాం యోఽఅపాం, 2. దేవఽఈశే, 3. సూతఽఉత్వద్, 4. చక్రఽఏషః, 5. కోశాసఽఉప,

6. హృదోఽఅస్త్య, 7. జ్యోషతీ, 8. సుపిష్పలాఽఓషధీ, 9. తన్మఽఋతం. (వ్రా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సప్తమ మండలము

పంచమాష్టకము—సప్తమాధ్యాయము

సూక్తము—101

ఋషి— మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు (వృష్టికాముడు) లేక
అగ్నిపుత్ర కుమారుడు
దేవత—పర్జన్యుడు

(ఉపవాసము నొనర్చి జలమధ్యమున బ్రవేశించుచు నీ సూక్తమును, దీని తరువాత నున్న సూక్తమును, శౌనకుడు పఠించెను. పంచరాత్రులైన పిదప నిశ్చయముగా వర్షము కురిసెను.)*

(1) గద్యము॥

అగ్రభాగమున జ్యోతిర్విశిష్టమగు నే మూడు వాక్యములు జల్పోత్పాదక మేఘమును
దోహనము చేసెనో! యా వాక్యముల నుచ్చరింపుము! వాడు సహవాసి యగు
విద్యుదగ్నిని బ్రాదుర్భవింపజేయుచు నోషదులకు గర్భోత్పాదన
మొనర్చుచు, దత్క్షణమే పుట్టి వృషభము వలెనే శబ్దము చేయును ॥

824

(2) గద్యము.

ఎవఁ డోషధి సమూహములకు జలమునకు వృద్ధి కలిగించునో! యెవఁడు దేవతల
సర్వతోకములకు నీశ్వరుఁడో! వాడు మూడు విధము లగు భూమిసహిత
గృహములను సుఖమును నిచ్చుగాక! నాకు మూడు విధముల వర్తమాన
సుగతియుత మగు జ్యోతిస్సును నొసంగునుగాక! ॥

825

(3) గద్యము॥

వీనియొక్క- రూపము నివృత్తప్రసవ గోవులను రెండవ రూపము జలమును బ్రసవించును.
వీఁ డిచ్చానుసారముగఁ దన రూపమును నిర్మించును. పితృ మాతల సమీపమునఁ
బయస్సును గ్రహించును. అందుచేఁ బితృ పుత్రు లుభయులు వర్ధితు లగుదురు ॥ 826

(4) గద్యము॥

సమస్త భువనములు నెవరివలన నున్నవో! యెవరివలన ద్యోలోక ప్రభృతి లోకములు నిలిచి
యున్నవో! యెవరివలనఁ బాప మంతయు మూఁడు విధముల నశియించునో! యుపసేచనకర
మగు నా త్రిప్రకారక మేఘము మహాత్ముఁ డగు పర్జన్యునకు నాల్గు దిక్కులను
మధూదకమును వర్షించును ॥ 827

(5) గద్యము॥

స్వాయత్త దీప్తి గల పర్జన్యు నుద్దేశించి యీ స్తోత్రము గావింపఁబడినది. వాఁడు దీనిని
గ్రహించుఁగాక! ఇది వాని హృదయమును గ్రహించును. మా నిమిత్తము సుఖకర మగు
వర్షము పడును. పర్జన్యుఁ డెవ్వని రక్షకుఁడో! యా యోషధి సమూహము
సుఫలప్రద మగును ॥ 828

(6) గద్యము॥

ఈ పర్జన్యుఁడు వృషభమువలె బహుతరౌషధి సమూహమునుగూర్చి రేతస్సు నొసంగును.
స్థావర జంగమములయొక్క యాత్మ వానివల్లనే వసించును. తత్ప్రదత్తజలము శతవత్సర
వ్యాపి యగు జీవనముకొరకు మమ్ము రక్షించుఁగాక! మీరు సర్వదా స్తుతులచే
మమ్ముఁ బరిపాలింపుఁడు! ॥ 829

సూక్తమ్—102

ఋషిః — మైత్రావరుణీర్వాసిన్యః (వృష్టికామః), సుమార ఆగ్నేయో వా

దేవతా—పర్జన్యః

ఛందః—గాయత్రీ, 2-పాదనిచృత్

(1) పర్జన్యాయ వ్ర గాయ దివస్పత్రాయ మిహుషే ।

స నో యవసమిచ్ఛతు ॥

823

(2) యో గర్భమోషధీనాం గవాం కృణోత్యర్హతామ్ ।

పర్జన్యః పురుషీణామ్ ॥

824

(3) తస్మా² ఇదాస్యే హవిర్భుహోతా మధుమత్తమమ్ ।

ఇశాం నః సంయతం కరత్ ॥

825

సూక్తము—102

ఋషి — అగ్నిపుత్రకుమారుడు (వృష్టికాముడు) లేక

మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు*

దేవత—పర్జన్యుడు

(1) గద్యము॥

అంతరిక్షపుత్రుడు, సేచన సమర్థుడు, నగు పర్జన్యు నుద్దేశించి స్తోత్రములను బఠింపుము!

వాడు మా యన్నమును గోరునుగాక! ॥

830

1. మిహుషే, 2. తస్మా² ఇదాస్యే. (వ్రా.ప్ర.)

*వ్రాతప్రతిలో 8వ సంపుటములోను (244 వ పుట) ఋషిదేవతల పట్టికలు గల 16b సంపుటములోను నీ సూక్తమునకు ఋషి వసిష్ఠుడుగా శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

(2) గద్యము॥

పర్జన్య దేవుఁ డోషధి సమూహమునకు, గో సమూహమునకు నశ్వసమూహమునకు,
నార్య సమూహమునకు గర్భోత్పాదనము గావించును ॥

881

(3) గద్యము॥

వాని నుద్దేశించి దేవతల కార్యభూతుడగు నగ్నియందు నతిశయ రసవంత మగు హవ్యమును
హోమము చేయుదుము! వాఁడు మాకు నిశ్చయముగా నన్నము నొసఁగును ॥

882

సూక్తమ్—103

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—మణ్ణాకాః (పర్జన్యః)

ఛందః—త్రిష్టుప్, 1-అనుష్టుప్

(1) సం॒వత్స॒రం శశ॑యా॒నా బ్రా॑హ్మ॒ణా ప్ర॑త॒చ్ఛారి॑ణః ।

వా॒చం పర్జ॑న్య॒జిన్వి॒తాం ప్ర॒ మణ్ణా॑కా¹ అ॒వాది॑భుః ॥

826

(2) ది॒వ్యా² ఆపో॑ అ॒భి యదే॑న॒మాయన్ దృ॒తిం న శు॑ష్కం స॒రసీ॑ శయా॒నమ్ ।

గ॒వామ॒హ న మా॒యర్వ॒త్స్పినీ॑నాం మణ్ణా॑కా॒నాం వ॒గ్నూర॑త్రా స॒మేతి॑ ॥

827

1. మణ్ణాకా అవాదిభుః. 2. దివ్యా అపో అభి (వ్రా.ప్ర.)

(3) యదీమేనాగ్¹ ఉశతో అభ్యవర్షీత్ తృష్యావతః ప్రావృష్యాగతాయామ్ ।

అక్షరీకృత్యా పిత॑రం స పుత్రో² అన్యో³ అన్యముప వదన్తమేతి ॥

828

(4) అన్యో⁴ అన్యము గృణ్హిత్యేనోరపాం ప్రస॑ర్గే యదమన్దిషాతామ్ ।

మన్దాకో⁵ యదభివృష్టః కనిష్కన్ పృష్ఠిః సంవృ॑ంతే హరితేన వాచమ్ ॥

829

(5) యదేషామన్యో⁶ అన్యస్య వాచం శాక్తస్యే॑వ వదతి శిక్షమాణః ।

సర్వం తదేషాం సమృదే॑ష పర్వ యత్ సువాచో వదథనాధ్యపు⁷ ॥

830

(6) గోమాయురేకో⁸ అజమాయురేకః పృణ్నిరేకో హరిత⁹ ఏక ఏషామ్ ।

సమానం నామ బిభ్రతో విరూపాః పురుత్రా వాచం పిపిశుర్వదన్తః ॥

831

(7) బ్రాహ్మణాసో¹⁰ అతిరాత్రే న సోమే సరో న పూర్ణమభితో వదన్తః ।

సంవత్సరస్య తదహాః పరిష్ఠ॑యన్మణ్డాకాః ప్రావృషీణం¹⁰ బభూవ ॥

832

1. యదీమేనాగ్=ఉశతో=అభ్య, 2. పుత్రో=అన్యో=అన్య, 3. అన్యో=అన్య 4. సంవృంతే, 5. మన్యో=అన్య,

6. దథానాధ్యపు, 7. రేకో=అజమా, 8. హరిత=ఏక=ఏషామ్, 9. బ్రాహ్మణాసో=అతిరాత్రో న,

10. ప్రావృషీణం. (బ్రా.ప్ర.)

(8) బ్రాహ్మణానః¹ సోమినో వాచమక్ర² బ్రహ్మ³ కృణ్వంతః పరివత్సరీణమ్ ।

అధ్వర్యవో⁴ ఘర్మిణః⁵ సిషిదానా⁶ అవిర్భవన్తి గుహ్య న కే చిత్ ॥

833

(9) దేవహితం⁴ జగుర్ద్వాదశస్య⁵ ఋతుం నరో న ప్రమినన్త్యేతే ।

సంవత్సరే ప్రావృష్యాగతాయాం తప్తా⁶ ఘర్మా⁷ అశ్నువతే విసర్గమ్ ॥

834

(10) గోమాయురదాదజమాయురదాత్ పృశ్నిరదాద్వరితో నో వసూని ।

గవాం మణ్డుకా⁴ దదతః శతాని సహస్రసావే ప్రతిరన్త⁷ ఆయుః ॥

835

† (11) ఉపప్లవత మండాకి వర్షమా వద తాదురి ।

మద్యే హ్రదస్య⁴ ప్లవస్య నిగృహ్య చతురః పదః ॥

836

1. బ్రాహ్మణానః, 2. బ్రహ్మ కృణ్వంతః, 3. దానా అవిర్భవ, 4. దేవహితం, 5. దశస్యఋతుం,

6. ధర్మా అశ్ను, 7. తిరన్త ఆయుః. (ప్రా.ప్ర.)

† ఈ ఋక్కు "ఖిల" మంత్రముగాఁ గొన్ని వ్రాతప్రతులలోను బరిశిష్టముగాఁ గొన్ని వ్రాతప్రతులలోను నున్నది.

సూక్తము—103

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—మండూకుడు

(వృష్టికారుడగువాఁ డీసూక్తమును జపించును. వసిష్ఠుడు వర్షమును గోరినవాఁడై పర్జన్యుని స్తుతించెను. దాని కంతకు మండూకుఁ డనుమోదించెను. వాఁడు మండూక గణమును స్తుతించెను.)

(1) గద్యము॥

సంవత్సర వ్రతచారి యగు స్తోత్రవర్గము న్యాయమున సంవత్సరము శయనించి
మండూకగణము పర్జన్యునకుఁ బ్రీతికర మగు వాక్యముల నుచ్చరించెను ॥

888

(2) గద్యము॥

శుష్క-చర్మమును బోలి సరోవరమందున్న మండూక గణము చెంతను సగ్గీయ జల మెప్పుడు
వచ్చునో! యప్పుడు వత్సయుక్త ధేనుశబ్దమువలె మండూకగణమునకు శబ్దము కలుగును॥ 884

(3) గద్యము॥

వర్షాకాల మేతెంచిన పిదపఁ బర్జన్యుడు కామనావంతము, తృష్ణావంతము, నగు మండూక
గణము జలముచే సిక్త మగును. అప్పుడు పుత్రుడు నస్క-లశీశబ్దమును జేయుచుఁ దండ్ర
నికటమునకుఁ జనునట్లుగ నొక మండూక మిం కొక మండూకముచెంతకుఁ బోవును ॥ 885

(4) గద్యము॥

వర్షము కురిసిన పిదప నెప్పుడు మండూక ద్వయము సంహృష్ట మగునో! యెప్పుడు
పర్జన్యునిచేఁ దడుపఁబడినదియై యత్యంతము లింఘించుచు ధూమ్రవర్ణ మండూకము
హరిద్వర్ణ మండూకముతోఁ గలిసి యొకచోట శబ్దము నొనర్చునో!
యపు డొక మండూకము వేటొక మండూకముపైని దయను జూపును ॥ 886

(5) గద్యము॥

గురుశిష్యన్యాయము ననుసరించి యీ మండూకము లన్నింటి మధ్యను నొక మండూక మన్య
మండూకము ననుసరించును. ఎపుడు సుందరశబ్దము గలదానవై యో మండూకమా!
జలముపై లంఘించుచు శబ్దించెదవో! యపుడు నీ శరీర మంతయు సమృద్ధ మగును ॥ 887

(6) గద్యము॥

వీనిలో నొకదాని శబ్దము, గౌరు న్యాయమును వేఱొకదాని శబ్దము ఛాగల న్యాయమును,
ననుసరించును. ఒకటి ధూమ్రవర్ణము. ఇంకొకటి హరిద్వర్ణము. వీని కన్నిటికి నామ
మొక్కటియే. కాని వీని రూపములు వివిధములు. ఇయ్యవి నానా దేశములందు
శబ్దమును జేయుచుఁ బ్రాదుర్భవించును ॥ 888

(7) గద్యము॥

ఓ మండూకగణమా! యతిరాత్రనామక మగు సోమయాగమందు స్తోత్రాలు వలె నిపుడు మీరు
పూర్ణ సరోవరమునకు నాల్గుదిశలను శబ్దమును జేయుచుఁ బ్రావృట్టు సంచరించునపుడు
నంతటఁ జెలరేగుడు! ॥ 889

(8) గద్యము॥

సోమయుతులును సాంవత్సరిక స్తుతికారులు నగు స్తోత్రాలవలె నీ మండూకగణము శబ్దమును
జేయును. ప్రవర్గచారి యగు నధ్వర్యు గణమును బోలి ఘర్మాక్రకశేఖరము గలదియుఁ
దిరుగుచున్నదియు నగు నొక్కొక మండూకము తత్క్షణము వృష్టివలన
నావిర్భవించును ॥ 840

(9) గద్యము॥

నేత లగు మండూకములు దేవకృత విధాన రక్షఁ జేయును. ఇయ్యవి ద్వాదశ మాసములను
ఋతువులను హింసింపవు. సంవత్సరము పూర్ణమై వర్షము కురిసినచో గ్రీష్మతాప
పీడిత మగు మండూకగణము గర్భములన్ని విడిచిపెట్టును ॥ 841

(10) గద్యము॥

ధేనువుమాట్టి శబ్దముఁ జేయు మండూకములు మాకు ధనమును నిచ్చునుగాక! అజము
మాట్టి శబ్దించు మండూకములు మాకు ధనము నొసంగుఁగాక! ధూమ్రవర్ణ మండూకములు
మాకు ధనమును గలుఁగఁజెయునుగాక! హరిద్వర్ణ మండూకములు మాకు ధనమును
బ్రసాదించుఁగాక! *సహస్రౌషధులను బుట్టించెడు వర్షముతువునందు మండూకము
లపరిమిత గోవులను బ్రసాదించుఁగాక! మాకు నాయువును వృద్ధిపరచుఁగాక! ॥

842

†(11) గీ॥ చక్కఁగా నుపప్లవమం దొక్కరితిఁ

గప్ప యుండియు రాతిలో నప్పనుండి
ప్రదము మధ్యను బ్లవగత మౌచు నుండి
చతురపర మౌచు వర్షముఁ జాలువార్చు ॥

843

సూక్తమ్ — 104

ఋషిః—మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠః

దేవతా—(రాక్షోఘ్నం) ఇన్ద్రాసోమ, 8, 16, 19-22, 24-ఇన్ద్రః,

9, 12-13-సోమః, 10, 14-అగ్నిః, 11-దేవాః, 17-గ్రావాణః,

18-మరుతః, 23-(పూర్వార్ధస్య) వసిష్ఠాశీః, (ఉత్తరార్ధస్య) పృథివ్యన్తరిక్షే

ఛందః—త్రిష్టుప్, 1-6, 18, 21, 23-జగతీ, 7-జగతీ త్రిష్టుప్, 25-అనుష్టుప్

(1) ఇన్ద్రాసోమా తవతం రక్ష1 ఉజ్జతం న్యర్పయతం వృషణా తమోవృధః ।

పరా శృణోతమచితో న్యోషతం హతం మదేధాం ని శీతమత్రిణః ॥

837

* సహస్రౌషధులు (వ్రా.ప్ర.పా.)

† ఇది ఖిల మంత్రానువాదము. దీనిని శ్రీనేమానివా రాంధ్రీకరింపలేదు.

† రచయిత :- వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్డమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

1. రక్ష2 ఉజ్జతం న్యర్పయతం. (వ్రా.ప్ర.)

(2) ఇ॒న్ద్రా॒స్థో॒మా స॒మ॒భు॒శం॑స॒మ॒భ్యం॑ఘం ॑పు॒ర్య॒యస్తు॑ చ॒రు॒గ్ని॒వాగ్ం¹ ఇ॒వ ।

బ్ర॒హ్మ॒ద్వి॒షే క్ర॒వ్యాదే॑ హే॒రచ॑క్ష॒సే దే॒వో ధ॒త్తమ॑న॒వాయం॑ కి॒మి॒దినే॑ ॥

838

(3) ఇ॒న్ద్రా॒స్థో॒మా దు॒ష్కృ॒తో వ॒ప్రే² అ॒న్తర॑నా॒రమ్ప॑ణే త॒మసి॑ ప్ర వి॒ధ్యత॑మ్ ।

యథా॑ నా॒తః పు॒నరే॑శ్చ॒నోద॒యత్ తద్ వా॑మస్తు సహ॒సే మ॒న్యుమ॑చ్ఛ॒వః ॥

839

(4) ఇ॒న్ద్రా॒స్థో॒మా వ॒ర్త॒యతం॑ ది॒వో వ॒ధం సం పృ॒థి॒వ్యా అ॒భుశం॑సా॒య తర్హ॑ణమ్ ।

ఉత్ తక్ష॑తం స్వ॒ర్యం॑ ప॒ర్వతే॑భ్యో యే॒న రక్షో॑ వావృ॒ధానం॑ ని॒జూర్వ॑థః ॥

840

(5) ఇ॒న్ద్రా॒స్థో॒మా వ॒ర్త॒యతం॑ ది॒వస్ప॑ర్యగ్ని॒తప్తే॑భ్యవ॒మశ్మ॑హస్మ॒భిః ।

తప॑స్వదే॒భిర॒జరే॑భి॒రత్రి॒ణో ని ప॑ర్శానే వి॒ధ్యతం॑ యస్తు వి॒స్వర॑మ్ ॥

841

(6) ఇ॒న్ద్రా॒స్థో॒మా పరి॑ వాం భూతు వి॒శ్వతః॑ ఇ॒యం మతిః॑ క॒క్ష్యేశ్వ॑వ వా॒జినా॑ ।

యాం వాం హో॑త్రాం పరి॒హినో॑మి మే॒ధయే॑మా బ్రహ్మ॑ణి సృ॒షతీ॑వ జి॒న్వత॑మ్ ॥

842

1. వాగ్ం=ఇవ. 2. వప్రే=అన్తర. 3. పునరేవశ్చ. 4. ఇన్ద్రాస్థోమావర్తయంతం. 5. పృథివ్యా=అభుశంసయా,

6. రపుర్వధే. 7. ఇన్ద్రాస్థోమా. 8. విశ్వత=ఇయం. (వ్రా.ప్ర.)

- (7) ప్రతి స్మరేథాం తుజయద్భిరేవైతం ద్రుహో రక్షసో ఖంగురావళః :
ఇన్ద్రాసోమా దుష్కృతే మా సుగం భూద్ యో సః కదా చిదభిదాసతి ద్రుహో ॥

843

- (8) యో మా పాకేన మనసా చరన్తమభిచష్టే¹ అన్యతేభిర్వచోభిః :
ఆపః² ఇవ కాశినా సంగృభీతా³ అసన్తస్త్వాసత⁴ ఇన్ద్ర ఏక్త ॥

844

- (9) యే పాకశంసం విహరన్త⁵ ఏవైర్యే వా భద్రం దూషయన్తి స్వధాభిః :
అహాయే వా తాన్ ప్రదదాతు సోమః ఆ వా దదాతు నిరృతేరుపస్థే ॥

845

- (10) యో నో రసం దిప్సతి పితో⁷ అగ్నే యో అశ్వానాం యో గవాం యన్తనూనామ్ :
రిభుః⁸ సేనః⁹ స్తేయకృద్ దభ్రమేతు ని ష హీయతాం తన్వా³ తనా చ ॥

846

- (11) పరః సోః⁸ అస్తు తన్వా³ తనా చ తిస్రః పృథివీరధో⁹ అస్తు విశ్వాః :
ప్రతి శుష్యతు యశో¹⁰ అన్య దేవా యో నో దివా దిప్సతి యశ్చ న క్తమ్ ॥

847

-
1. చష్టే¹అన్యతే, 2. ఆప²ఇవ, 3. భీత³అసన్త, 4. సత⁴ఇన్ద్ర, 5. విహరన్త⁵ఏవైర్య, 6. సోమ⁶ఆ వా, 7. పితో⁷అగ్నేయో⁷అశ్వానాం, 8. నో⁸అస్తు, 9. రధో⁹అస్తు, 10. యశో¹⁰అన్య. (వ్రా.ప్ర.)

(12) సువిజ్ఞానం చికితుషే జనాయ¹ సద్భాసచ్చ వచసీ పస్పృధాతే ।

తయోర్యత్ సత్యం యతరదృజీయస్తదిత్ సోమోఽవతి హన్త్యాసత్ ॥

818

(13) న వా ఉ సోమో వృజినం హినోతి న క్షత్రియం ఋభుయా ధాయస్తమ్ ।

హన్తి రక్షో హన్త్యాసద్ వదస్తముఖావిష్టస్య ప్రసితో శయాతే ॥

849

(14) యది వాహమనృతదేవ² ఆస మోఘం వా దేవాగ్ం³ అహ్యహే అగ్నే ।

కిమస్మభ్యం జాతవేదో హృణీషే త్రోఘవాచస్తే నిర్భుతం సచనామ్ ॥

850

(15) అద్య మురీయ యది యతుధానో⁴ అస్మి యది వాయుస్తవ పూరుషస్య ।

అథా స వీరైర్దశభిర్వి యూయా యో మా మోఘం యతుధానేత్యాహ ॥

851

(16) యో మాయాతుం యతుధానేత్యాహ యో వా రక్షః శుచిరస్మిత్యాహ ।

ఇన్ద్రస్తం హన్తు మహతా వధేన విశ్వస్య జన్తోరధమస్పదీష్ట ॥

852

1. జనాయసచ్చవచసీ, 2. దేవఽఆస, 3. దేవాగ్ంఽఅహ్యహేఽఅగ్నే, 4. ధానోఽఅస్మి. (వ్రా.ప్ర.)

(17) ప్ర॒యా జి॒గాతి॑ భ॒గ్గరే॑వ న॒క్తమ॑ప ద్రు॒హ త॑న్వం॒ గూహ॑మానా ।

వ॒వ్రాగ్ం¹ అ॒న్తన్తాగ్ం² అ॒వ సా॑ ప॒తీప్త॑ గ్రా॒వాణో॑ ఘ్న॒న్తు ర్జ॒క్షన॑³ ఉప॒తైః ॥

853

(18) వి తి॒ష్ఠద్వం॑ మరు॒తో వి॒క్షిగ్చ॑త గృ॒ణాయ॑ ర॒క్షసః॑ సం పి॒నష్ట॑న ।

వయో॑ యే భూ॒త్వి ప॑తయన్తి న॒క్తభి॑ర్యే వా రి॒పో దధి॑రే దే॒వేః³ అ॒ధ్వరే॑ ॥

854

(19) ప్ర వ॒ర్తయ॑ ది॒వో⁴ అ॒శ్మాన॑మిన్ద్రో సోమ॑శతం మ॒ఘవన్ త్నం॑ శి॒శాధి॑ ।

ప్రా॒క్తాద॑పా॒క్తాద॑ధరాదుద॒క్తాద॑భి జ॒హి⁵ ర॒క్షసః॑ ప॒వ్యతే॑న ॥

855

(20) ఏ॒తః⁶ ఉ త్యే ప॑తయన్తి శ్వ॒యాత॑వ⁷ ఇ॒న్ద్రం ది॑వన్తి ది॒వ్వో⁸ అ॒దాభ్య॑మ్ ।

శి॒శే శ॒క్రః పి॑శునేభ్యో ప॒దం నూ॑సం సృ॒జద॑శనిం యాతు॒మర్హ్యః॑ ॥

856

(21) ఇ॒న్ద్రో⁹ యాతూ॒నామ॑భవత్ పరా॒శరో హ॑వి॒ర్మథీ॑నామ॒భ్యాః వి॑వాసలామ్ ।

అ॒భీదు॑ శ॒క్రః ప॒శుర్కృ॑తా ప॒సం పా॑త్రే॒వ భి॒ష్టన్ త్స॒తః¹⁰ ఏ॒తి ర॒క్షసః॑ ॥

857

1. వ॒వ్రాగ్ం¹ అ॒న్తన్తాగ్ం² అ॒వ, 2. ర॒క్షన॑ ఉప॒తైః, 3. దే॒వే అ॒ధ్వరే, 4. ది॒వో అ॒శ్మాన॑,

5. జా॒హి ర॒క్షసః, 6. ఏ॒త ఉ త్యే, 7. త॒వ అ॒న్ద్రం, 8. త్స॒త ఏ॒తి. (వ్రా.ప్ర.)

(22) ఉ॒లూ॒కయా॑తుం కు॒కులూ॑కయా॑తుం జ॒హి శ్వ॑యాతు॒ముత॑ కో॒కయా॑తుమ్ ।

సు॒వ॒ర్ణయా॑తు॒ముత॑ గృ॒ధ్రయా॑తుం దృ॒షదే॑వ ప్ర॒మృ॒ణ రక్ష॑¹ ఇ॒న్ద్ర ॥

858

(23) మా నో॑ రక్షో॑² అ॒భి న॒ద్యాతు॑మావ॒తామ॑పో॒చ్చతు॑ మి॒థునా॑³ యా కి॒పీది॑నా ।

పృ॒థివీ॑ నః పా॒ర్థివా॑త్ పా॒తవ్సం॑హ॒సోఽన్తరి॑క్షం ది॒వ్యాత్ పా॑త॒వ్సస్మాన్ ॥

859

(24) ఇ॒న్ద్ర జ॒హి పు॑మా॒నం యాతు॑ధా॒నము॑త త్రి॒యం మా॒యయా॑ శా॒శదా॑నామ్ ।

వి॒గ్రీవా॑సో మూ॒రదే॑వా⁴ ఋ॒దన్తు॑ మా తే దృ॒శన్ త్సూ॑ర్య॒ముచ్చ॑ర॒స్తమ్ ॥

860

(25) ప్ర॒తి చక్ష॑ వి చక్షే॒న్ద్రశ్చ॑ సోమ॒ జాగృ॑తమ్ ।

రక్షో॑భ్యో వ॒ధమ॑స్య॒తమ॑శనిం యాతు॑మదృ॒భ్యః ॥

861

ఇతి

సప్తమం మణ్డలం

సమాప్తమ్

1, రక్ష¹ ఇన్ద్ర, 2, రక్షో² అభి, 3, మిథునా య, 4, దేవా⁴ ఋదన్తు. (ప్రా. ప్ర.)

సూక్తము—104†

ఋషి—మైత్రావరుణీయగు వసిష్ఠుడు

దేవత—1-7, 15-ఇంద్రసోములు,

8,16,19-22,24-ఇంద్రుడు, 9,12-13-సోముడు, 10,14-అగ్ని, 11-దేవతలు,

17-గ్రావలు‡, 18-మరుత్తులు, 23-వశిష్ఠుని ప్రార్థనము (పూర్వార్థమునకు),

పృథివ్యంతరిక్షములు (ఉత్తరార్థమునకు)*

(1) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! సోముడా! మీరు రాక్షసులకు సంతాపమును గలుగజేయుడు! హింసను
బుట్టింపుడు! కామవర్షిద్వయమా! మీ రంధకారముచే వర్షమాను లగు రాక్షసులను
నీచులుగా నొనర్చుడు! జ్ఞానరహిత రాక్షసులను బరాజుఖులఁ గావించి
హింసింపుడు! దగ్ధులుగాఁ జేయుడు!, చంపుడు!, దూరముగాఁ
ద్రోలుడు! భక్షకరాక్షసులను నెండింపఁ జేయుడు! ॥

844

† మన పూర్వులు యాగప్రియులు. అనార్యులు (పారసికారులు) యాగవిధ్వంసకులు. కావున వీరుభయులకుఁ
బరస్పర కలహము లంకురించినవి. ఎప్పు డార్యులు యాగము చేయఁదలచిరో యప్పటి కప్పడే యసురులు
పెన్నంటిపచ్చి రక్త వర్షమును, మనుష్య మాంసమును, నగ్నిగుండములందు రాల్చుచు నుద్ధాత్పహోత్రాది
ఋత్విగ్వర్గమును జీకాకుపెట్టి హింసపఱచుచు, నల్లరులు సాగించుచుండిరి. ఇట్టి యల్లరులకు యాగద్వేషమే
కారణముగాని వేరొండుకాదు. అనార్యు లార్యుల యాగమును భ్వంసమును జేయుచున్నట్లుగ నైతరేయ
బ్రాహ్మణమునఁ గలదు. (2-11)

“దేవతలు యజ్ఞమును జేయుటకు స్వస్సన్నద్ధులై యుండిరి. యజ్ఞముఁ జేయ మొదలిడిన వెంటనే
యసురులందరును వారిని ముట్టడించిరి. యాగ మేవిధముగనైనఁ గాకుండఁ జేయుటకు విఘ్నములను గల్పించు
చుండిరి.....దేవతలు మేలు కాంచి యాగపరిత్రాణార్థము యాగాగ్నిపరిత్రాణార్థము తేర్తాగ్ని
తేజోమయమగు నొక యావరణమును యజ్ఞ హోమగుండమునకుఁ జుట్టును నిర్మించిరి. అసురులు
జ్వాలాజాజ్వల్యమానమగు నావరణను జూచి జంకి పలాయితు లైరి”. అనార్యులిట్టి బాధను బెట్టిరి. ఆర్యులు
శత్రువులపైఁ దమకుఁగల యాగ్రహమును నీ సూక్తము మూలమున వెల్లడించినట్లు తోచుచున్నది.

అన్రతు లని దూషింపఁబడిన పారసికారులై చందవార్యులై ద్వేషము వహించి వారిని దూషించినట్లు “గాఢా
ఉపైన్వతి” అను గ్రంథమున జిరమాప్తా పాట పాడెను.

“ఓ దేవతలారా! మీరు దుష్టపితృచములకుఁ బుట్టియున్నారు. ఈ సోమరసమును ద్రావి మదించియున్న మిమ్ము
లను భూతము లావరించియున్నది. సోమము మీకు ననేక మాయలను బుట్టించుచున్నది. మానవజాతి సంతను
విధ్వంసము చేయుచున్నది. ఈ మాయయందు మీ రారితేరి యున్నారు. మొదలగునవి
కలవు. (నే.వేం.న.శా.)

‡ గ్రావలు = సోమము దంచునట్టి పాషాణములు.

* వ్యాకర్మతి 8వ సంపుటములో (248వ పుట) నీ సూక్తమునకు దేవతలుగా సోమాదులను, 15b సంపుటములోని
ఋషిదేవతల పట్టికలో సంఖ్యావిరహితముగా నాయా దేవతలను శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రసోములారా! యనర్థవాదులు, నాక్రమణకారులు నగు రాక్షసుల కొక పర్యాయమే
యభిభవమును జేయుడు! తాపప్రాప్త రాక్షసులను నన్నియందు వ్రేల్చిబడిన చరువు వలె
కోపింపజేయుడు! బ్రహ్మదేవులు, క్రవ్యాదులు, ఘోరదర్శనులు నగు
క్రూరబుద్ధులఁ బారద్రోలుడు! ॥

845

(8) గద్యము॥

ఓ యింద్ర సోములారా! దుష్కర్మకారుల నావరింపుడు! అవలంబనరహితాంధకారముమధ్యను
బెట్టి వారిని గొట్టుడు! వారిలో నొక్కఁడును నా యంధకారమునుండి తిరిగి రాఁజాలఁడు!
ప్రసిద్ధ క్రోధసహిత మగు నీ బల మభిభవసమర్థ మగును ॥

846

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రసోములారా! యంతరిక్షము నాల్గుప్రక్కలనుండియు నాయుధములను బ్రేరేపింపుడు!
అనర్థోత్పాదనము భూమినుండి నశింపజేయు నాయుధములను బుట్టింపుడు!
మేఘమునుండి యుపతాపప్రదమగు నశనిని బుట్టింపుడు! దానిచేఁ బ్రవృద్ధ
రాక్షసులను నశింపజేయుడు! ॥

847

(5) గద్యము॥

ఇంద్రసోములారా! యంతరిక్షము నాల్గుప్రక్కలనుండియు నాయుధములను బ్రేరేపింపుడు! మీ
రగ్నిచే సంతప్తములు, తాపప్రదములు, ప్రహారయుతములు, జరారహితములు, ప్రస్తర
వికారభూతములు నగు నస్త్రములఁ బూని రాక్షసుల పార్శ్వమందునఁ గొట్టుడు!
వారు నిశ్శబ్దముగా వెడలుదురు ॥

848

(6) గద్యము ॥

ఇంద్రసోములారా! కక్షబంధనరజ్ఞు వెటు లశ్యమును వేష్టించునో! యటు లీ మనోహరస్తుతి
మిమ్ముఁ బొందును. మీరు బలవంతులరు. మేము మేధాబలముచే స్తోత్రముల నుచ్చ
రించుచున్నాము. రాజులవలె మీర లీ స్తోత్రములను ఫలయుక్తముగా నొనర్చుడు! ॥

849

(7) గద్యము॥

ఇంద్రసోములారా! త్వరితములగు నశ్వసహాయమున మీరలు రండు! ద్రోహశీలులు,
భంజనకారులు నగు రాక్షసులను సంహరింపుడు! దానివలన రాక్షసులకు సుఖ
ముండదు. వారు ద్రోహులై యెక్కడను మమ్ము సంహరింపలేరు ॥ 850

(8) గద్యము॥

నేను బరిశుద్ధమనస్సుతో వ్రతము నాచరించెదను. అన్యతవాక్యమువలన నెవ్వ రపరాధమును
గావించురో! ముష్టిచే గృహీతజలము భంగి నా యసత్యవాది యస్తిత్యజ్ఞాన్యుడగును ॥ 851

(9) గద్యము॥

నేను గల్యాణ వృత్తి గలవాడను. పరిపక్వవాక్యములు గలవాడను. ఎవ్వరు తమ నిమిత్తమై
మాకుఁ బరివాదమును జేయుదురో! యెవ్వరు బలయుతులై మాకు దోషములను
గల్పింతురో! వారిని సోముడు సర్పములపైఁ ద్రోయునుగాక! లేక నిర్భతి
యుత్సంగముపై నుంచుఁగాక! ॥ 352

(10) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! యెవ్వరు మా యన్నసారమును నష్టపెట్టుట కిచ్చగింతురో! యెవ్వ రశ్వములకు,
గోవులకు, సంతానములకు, నష్టమును గల్పింపఁ గోరెదరో! శత్రువులు, చోరులు,
ధనాపహారులు నగు నా వ్యక్తులు హింసలను బొందెదరు. అట్టి వారి శరీరములు
తనయులతోఁగూడ నిహతము లగును ॥ 853

(11) గద్యము॥

వారి తనువులు తనయులతో వియోగము నొందును. వ్యాప్తములయిన పృథివీత్రయముయొక్క-
యధోదేశమునకుఁ బోవునుగాక! ఎవ్వరు రాత్రిందివములు మమ్ము హింసించుటకు
సంకల్పింతురో! యో దేవతలారా! వారి యశస్సు పరిశుష్క మగును ॥ 854

(12) గద్యము॥

విద్వాంసులకుఁ దెలియును. సత్యాసత్యవాక్యద్వయము పరస్పరము స్పర్థించును. వానిమధ్యను నేది సత్యమో! యేది ఋజుతమమో! సోముఁడు దానినే పరిపాలించును. అసత్యమును హింసించును ॥

855

(13) గద్యము॥

సోముఁడు పాపాత్ములను బ్రవర్తితులుగా నొనర్పఁడు. బలయుతులు మిథ్యావాదులు నగు పురుషులను బ్రవర్తితులుగాఁ జేయఁడు. వాఁడు రాక్షసులను జంపును. అసత్యవాదులను హింసించును. రాక్షసులు హతులై యింద్ర బంధమునం దుండెదరు ॥

856

(14) గద్యము॥

మమ్ములఁగూర్చి దేవతాగణ మసత్యస్వరూప మైన పక్షమునను లేక నేను వ్యర్థముగ దేవతాసమీపమునకుఁ జనినను జాతవేదుం డగు నో యగ్ని! యేల మాయెడఁ గృద్ధుఁడ వయ్యెదవు? మిథ్యావాదులు మీకు విశేషరూపమున హింసాలాభమును జేయుదురుగాక! ॥

857

(15) గద్యము॥

నేను యాతుధానుఁడ నైనచో! లేక పురుషుని యాయుస్సును నష్టపెట్టినచో! నశించిపోవుదును. లేక యెవఁడు మమ్ము రాక్షసు లని సంబోధించునో! వాని దశవీరపుత్రులు నశింతురు ॥

858

(16) గద్యము॥

నేను రాక్షసుఁడను. ఎవఁడు మమ్ము యాతుధానులని పిలుచునో! యెవఁడు “నేను రాక్షసుఁడను. ఆశుచి గలవాఁడను.” అని పలుకునో! వానిని నింద్రుఁ డాయుధములచే వినాశముఁ జేయునుగాక! వా రందఱును జలతువులలో నధము లగుదురుగాక! ॥

859

(17) గద్యము॥

ఏ రాక్షసీరాత్రికాలమందు ద్రోహయుక్తయయి యులీకివలెఁ దన శరీరమును ద్రిప్పచు వెడలునో!
యది యవాఙ్ముఖయై యనంతగర్తములలోఁ బడును. ప్రస్తరము లన్నియు నభిషవణ
శబ్దముచే రాక్షసులను నష్టపెట్టుఁగాక! ॥

860

(18) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మీరు ప్రజలమధ్యను వివిధములుగ వసింపుడు! ఎవ్వరు రాత్రులయందుఁ
బక్షుల మాట్కి వత్తురో! లేక యెవ్వరు దీప్త యజ్ఞములందు హింసలను గల్పింతురో!
యా రాక్షసులను గోరుము! గ్రహింపుము! చూరములుగాఁ జేయుము! ॥

861

(19) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యంతరిక్షమునుండి యశనిని బ్రవర్తింపఁజేయుము! ఓ మఘవానుడా!
సోమముచే దీక్షకృతయజమానుని సంస్కృతునిగాఁ జేయుము! పర్వములు గల
వజ్రముచేఁ బూర్వదిక్కునుండి, పశ్చిమదిక్కునుండి, దక్షిణదిక్కునుండి,
యుత్తరదిక్కునుండి రాక్షసులను, నశింపఁజేయుము! ॥

862

(20) గద్యము॥

వారలు కుక్కురముల వలె హింసఁజేయుచు వచ్చెదరు. ఎవ్వరు జిహ్వాంసులై యహింసనీ
యేంద్రుని హింసించుటకుఁ గోరుదురో! యా కపటులను హింసించుటకు నింద్రుఁ డశనిని
దీక్షముగాఁ జేయును. వాడు శీఘ్రముగ యాతుధానునిపైకి నశనిని బంపునుగాక! ॥

863

(21) గద్యము॥

ఇంద్రుడా హింసకులఁ, బరాశరపశువు వనమును ఖండించునటులు, ముద్గరము పాత్ర
సమూహమును భేదించునటులు హవ్య మంథనకారు లభిముఖముగ వచ్చు వారి
నిమిత్తము రాక్షసుల నశింపఁజేయుచు వచ్చుచుందురు ॥

864

(22) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! యెవ్వ రులూకరూపమున హింసఁ జేయుదురో! వారిని నశింపఁజేయుము!
 ఎవ్వరు ఘ్రద్రోలూకరూపమున హింసింతురో! వారిని నష్టపెట్టుము! ఎవ్వరు
 కుక్కుర స్వరూపమున, నెవ్వరు చక్రవాకరూపమున, నెవ్వరు శ్వేన పక్షి
 రూపమున, నెవ్వరు గుర్రపక్షిరూపమున, నాశనము గావించురో!
 పాషాణము వంటి వజ్రమున నా రాక్షసులను సంహరింపుము! ॥

865

(23) గద్యము॥

చమ్ము వ్యాపింపకుండునటుల యంత్రణదాయు లగు రాక్షసుల మిథునము లపగతము
 లగును. రాక్షసులు "ఇది యేమిటి? ఇది యేమిటి?" అని పలుకుదురు. పృథివి
 మ మృంతరిక్షభవపాపమునుండి రక్షించుఁగాక! అంతరిక్షము మా స్వర్గీయ
 పాపమునుండి రక్షించుఁగాక! ॥

866

(24) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! రాక్షసులను హింసింపుము! యే రాక్షస స్త్రీ వంచనచే హింసించునో! దానిని
 బాధింపుము! ఎవరి క్రిడ లాఘాత మొనర్చునో! యా రాక్షసుల చిన్నగ్రీవులుగా
 నొనర్చుము! వా రుదయించు సూర్యుని జూడఁజాలరు ॥

867

(25) గద్యము॥

సోముడా! నీవును నింద్రుఁడును బ్రత్యేకదర్శనముఁ జేయుఁడు! వివిధరీతుల దర్శింపుఁడు!
 జాగరితు లగుఁడు! యాతుధాను లగు రాక్షసులపై నశనిరూపాయుధములను విసరుఁడు! ॥

868

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
 సీతాంబాగర్భశక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
 నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
 శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందు

సప్తమ మండలము

సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అష్టమం మండలమ్

అనువాకః—1, సూక్తమ్—1

ఋషిః—1-2 ప్రగాథో (ఛూరః,) కాణ్వః 31-29-మేధాతిథి మేధ్యాతిథీ కాణ్వౌ,

30-33-ప్లాయోగిరాసఙ్గః, 24-ఆజ్ఞీరసీ శశ్వతీ ఋషికా

దేవతా—ఇన్ద్రః, 30-34-ఆసఙ్గః

చందః—1-4-విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ. (ప్రగాథః)

5-32-బృహతీ, 33-34-త్రిష్టుప్

(1) మా చిదన్యద్వి శంసత సఖాయో మా రిషణ్యత ।

ఇన్ద్రమిత్తోతా వృషణం సచా సుతే ముహుర్భక్తా చ శంసత ॥

1

(2) అవక్రక్షీణం వృషభం యథాజరం గాం న చర్షణీసహమ్ ।

విద్యేషణం సంపనోభయంకరం మంహిష్ఠముభయావినమ్ ॥

2

(3) యచ్చిద్ధి త్వా జనా! ఇమే నానా హవన్తః² ఊతయే¹ ।

అస్మాకం బ్రహ్మాదమిన్ద్రా భూతు తే³ ఓహో విశ్వా చ వర్ధనమ్ ॥

3

(4) వి తర్హర్యనే మఘవన్వివశ్చితో¹ ఓర్వో విషో జనానామ్ ।

ఉప క్రమన్వ పురురూపమా భర వాజం నేదిష్ఠమూతయే² ॥

4

(5) మహే చన త్వమద్రివః పరా శుక్రాయ దేయామ్ ।

న సహస్రాయ నాయుతాయ వజ్రివో న శతాయ శతామఘ ॥

5

(6) వస్యాగ్ంః¹ ఇన్ద్రాసి మే పితురుత బ్రాతురభిజ్ఞతః ।

మాతా చ మే చదయథః సమా వసో వసుత్వనాయ రాధనే ॥

6

(7) క్వేయథ క్వేదసి పురుత్రా చిద్ధి తే మనః ।

అలర్ధి యుధ్మ ఖజకృత్పురందర ప్ర గాయత్రా⁴ అగాసిఘః ॥

7

1. జనాఽఇమే, 2. హవన్తఽఊతయే, 3. వస్యాగ్ంఽఇన్ద్రాసి, 4. గాయత్రాఽఅగాసిఘః. (ప్రా.ప్ర.)

(8) పా॑స్మై గాయ॑త్రమర్చ॑త వా॒వాతు॑ర్యః పు॒రంద॑రః ।

యా॑భిః కా॒ణ్వపో॑ప బ॒ర్హిరా॒సదం॑ యా॒సద్వజ్రి॑ భి॒నత్పు॑రః ॥

8

(9) యే॑ తే స॒ప్తి దశ॑గ్వి॒సః శతి॑నో యే సహ॑స్రిణః ।

అ॒శ్వాసో॑ యే తే పృ॒షణో॑ ర॒ముదు॑రవ॒స్తేభి॑ర్నస్తాయ॒మా గహి॑ ॥

9

(10) ఆ త్వ॑గద్య స॒బర్హు॑ఘాం హు॒వే గాయ॑త్రవే॒పసమ్ ।

ఇ॒న్ద్రం దే॒నుః సు॒దుఘా॑మన్యామి॒షము॑రుధా॒రామరం॑కృ॒ణమ్ ॥

10

(11) యత్తు॑దత్సూ॒ర¹ ఏ॒తశం॑ వజ్జే॒కూ వాత॑స్య ప॒ర్జివా॑ ।

వహ॑తు॒త్సమా॑ర్జనే॒యం శఙ్క॑తః² తస్మి॑న్దగ్ధస్థ॒వమ॑ స్తృతమ్ ॥

11

(12) య³ ఋ॒తే చిద॑భి॒శిషః పు॒రా జ॒త్రభ్య⁴ ఆత్మ॑దః ।

సం॑ధా॒తా సం॑ధిం మ॒ఘవా॑ పు॒రూవసు॑రిష్క॒ర్తా వి॒హ్రాతం॑ పు॒నః ॥

12

1. దత్సూర॑ఏ॒తశం, 2. క్ర॑తు॒త్సర॑ద్గస్థ॒వ, 3. య॑ఋ॒తే, 4. జ॒త్రభ్య॑ఆత్మ॑దః. (వ్రా॒హ్మ.)

(13) మా భూమ నిష్ఠ్యా¹ ఇవేన్ద్ర త్వదరణా² ఇవ ।

వనాని స ప్రజహితాన్యద్రివో దురోషాసో³ ఆమన్మహి ॥

13

(14) అమన్మహీదనాశవో⁴ అనుగ్రాసశ్చ వృత్రహన్ ।

సకృత్స తే మహతా శూర రాధసా⁵ అను ప్రోమం ముచీమహి ॥

14

(15) యది ప్రోమం మమ శ్రవదస్మాకమిన్ద్రమిష్టవః ।

తిరః పవిత్రం సస్పవాంస⁴ ఆశవో మన్మను తుగ్రావృధః ॥

15

(16) ఆ త్వగద్య సధస్తుతిం వావాతుః సఖ్యురా గహి ।

ఉపస్తుతిర్మహేనాం ప్ర త్వావత్సదా తే వశ్మి సుప్తుతిమ్ ॥

16

(17) సోతా హి సోమమద్భిరేమేనమప్స ధావత ।

గవ్యా వస్త్రేవ వాసయన్త⁵ ఇన్నరో నిర్ధక్షన్వక్షణాభ్యః ॥

17

1. నిష్ఠ్యా¹ అ-ఇవేన్ద్ర. 2. త్వదరణా² అ-ఇవ. 3. దురోషాసో³ అ-ఆమన్మహి. 4. వాంస⁴ అ-ఆశవో.

5. వాసయన్త⁵ అ-ఇన్నరో. (వా.ప్ర.)

(18) అధ॑ జ్ఞో॑¹ అధ॑ వా॑ ది॒వో బృ॑హతో॑ రో॒చనా॑దధి॑ ।

అయా॑² వర్ధ॑స్వ త॒న్వా గి॒రా మ॒మా ౨౨ జా॒తా సు॑క్రతో॑ వృ॒ణ ॥

18

(19) ఇ॒న్ద్రాయ॑ సు॒ మది॑న్త॒మం సో॑మం॒ సో॒తా వ॑రే॒ణ్యమ్ ।

శక్ర॑³ ఏ॒ణం పి॑వ॒యద్వి॑శ్వయా॒ ధి॒యా హి॑న్వా॒నం న॑ వా॒జయ॑మ్ ॥

19

(20) మా॑ త్వా॒ సోమ॑స్య గర్ధ॒యా సదా॑ యాచ॑న్మహం॒ గి॒రా ।

భూర్ణి॑ మృ॒గం న॑ స॒వనే॑షు చుక్కు॒ధం క॑⁴ ఈ॒శానం॑ న॒ యాచి॑షత్ ॥

20

(21) మదే॑నేషి॒తం మద॑ముగ్ర॒ముగ్రే॑ణ శ॒వసా॑ ।

విశ్వే॑షాం తరు॒తారం॑ మద॒మృతం॑ మదే॒ హి ష్మా ద॑దాతి నః ॥

21

(22) శే॒వారే॑ వా॒ర్యా పు॒రు దే॒వో మ॒ర్తాయ॑ దా॒తుషే॑ ।

న సు॑న్వతే॒ చ సు॒వతే॑ చ॒ రాస॑తే వి॒శ్వగూర్తో॑ అరి॒ష్టతః॑ ॥

22

1. అధ॑ జ్ఞో॑¹ అధ॑. 2. అయా॑ వర్ధ॑స్వ. 3. శక్ర॑ ఏ॒ణం. 4. క౨ ఈ॒శానం. (ప్రా.ప్ర.)

(23) ఏ॒న్ద్రో యా॑హి మ॒త్స్వ చి॒త్రే॑ణ దే॒వ రా॑ధసా ।

స॒రో న పా॑స్యదర॒ం నపీ॑తిభి॒రా సోమే॑భిరు॒రు స్ఫి॒రమ్ ॥

23

(24) ఆ త్వా॑ నహస్ర॒మా శత॑ం యుక్తా రథే॑ హి॒రణ్య॑యే ।

బ్ర॒హ్మ॒యుజో॑ హ॒రయ॑¹ ఇన్ద్రో కేశి॑నో వహ॒న్తు సోమ॑పీతయే ॥

24

(25) ఆ త్వా॑ రథే॑ హి॒రణ్య॑యే హరీ॑ మ॒యూర॑శేష్యా ।

శి॒తివృ॒ష్టా వహ॑తాం మధో॑²స్వో అన్ద్రో వి॒వక్ష॑ణస్య పీ॒తయే॑ ॥

25

(26) పి॒బా త్వగ॑స్య గి॒ర్వణః॑ సు॒తస్య॑ పూ॒ర్వపా॑శి ఇ॒వ ।

పరి॑ష్కృతస్య ర॒సి³న ఇ॒యమా॑నుతి॒శ్చారు॑ర్మదాయ పత్యతే ॥

26

(27) య॑⁵ ఏ॒క్షో అ॒స్తి దం॒సనా॑ మహా॒గ్ం⁶ ఉ॒గ్రో అ॒భి వ్ర॑తైః ।

గమ॑త్స శి॒ప్రో న స యో॑షదా గమ॒ద్ధవం॑ న ప॒వర్జ॑తి ॥

27

1. హరయః ఇన్ద్రో, 2. మధోస్వ అన్ద్రో, 3. పూర్వపాశి ఇవ, 4. రసిన్ ఇయమా, 5. య ఏక్షో అస్తి,

6. మహాగ్ం ఉగ్రో అభి. (వ్రా. ప్ర.)

(28) త్వం పురం చరిష్ట్యం వదైః శ్రష్ట్య సం పిణక్ ।

త్వం భా² అను చరో³ అధ ద్వి⁴తా యదిన్ద్ర హవ్యో భువః ॥

28

(29) మమ త్వా సూర⁵ ఉదితే మమ మధ్యందినే దివః ।

మమ ప్రపిత్యే⁶ అపిశర్వరే వసనా శ్తోమాసో⁷ అవృత్సత ॥

29

(30) సుహి స్తుహీదేతే మా తే మంహిష్ఠాసో మమోనామ్ ।

నిన్దితాశ్వః ప్రవథీ వరమజ్ఞా మమస్య మేద్యాతిథే ॥

30

(31) ఆ యదశ్వాన్వనన్వః శ్రద్ధయాహం రథే రుహమ్ ।

ఉత వాచస్య వసునశ్చితేతతి యో⁸ అస్తి యాద్యః పశుః ॥

31

1. శ్రష్ట్య. 2. భాఅను చరోఅధ, 3. సూరఉదితే, 4. ప్రపిత్యేఅపి, 5. శ్తోమాసోఅవృత్సత,

6. యోఅస్తి, (వ్రా.ప్ర.)

(32) య¹ ఋజౌ² మహ్యం³ మామహే⁴ సహ త్వచా⁵ హిరణ్యయా⁶ ।

ఏష విశ్వస్యభ్యస్తు⁷ సౌభగా⁸ ౭౭ సంగస్య⁹ స్వనద్రోథః ॥

32

(33) అథ ప్లామోగిరతి¹దాసదన్యానా²సజ్గో³ అగ్నే⁴ దశభిః⁵ సహస్రైః⁶ ।

అరోజజ్ఞో⁷ దశ మహ్యం⁸ రుశవో⁹ నశా¹⁰ ఇవ సఃసో¹¹ నిరతిష్ఠన్ ॥

33

(34) అన్వస్య¹ స్థూరం² దదృకే³ పురస్తాదన్వ⁴ ఉరురవరమ్పమాణః⁵ ।

శ్వతీ⁶ నార్యభిచక్ష్యహ⁷ సుభద్రుర్య⁸ భోజనం⁹ విభర్షి ॥

34

1. య౭ఋజౌ, 2. సౌభగాస, 3. సజ్గో౭అగ్నే, 4. నశా౭ఇవ, 5. దనస్థ౭ఉరురవ. (ప్రా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అష్టమ మండలము

అనువాకము—1, సూక్తము—1

*ఋషి—1-2- కాణ్వదైనప్రగాథుడు (మౌరుడు), 3-29-కాణ్వలైన
మేధాతిథి మేధ్యాతిథులు, 30-33-ఆంగిరసుడైన ప్లాయోగి,
34-ఆంగిరసుని శశ్రుతీ ఋషిక
*దేవత—ఇంద్రుడు, 30-34-అనంగుడు

(1) గద్యము॥

ఓ సఖులారా! మీర లన్య స్తోత్రముల నుచ్చరింపకుడు! హింసింపబడకుడు! సోమ
మభిషుత మైనచో నింద్రుని నుతింపుడు! మాటిమాటికి నుక్తముల నుచ్చరింపుడు! ॥ 1

(2) గద్యము.

వృషభము వలె శత్రువుల హింసించువాడు, జరారహితుడు, వృషభమువలె మనుష్యులకు
బరాభవమును గల్పించువాడు, శత్రు విద్యేషి, స్తోత్ర భజనీయుడు, రెండు విధములగు
ధనము గలవాడును, దాతృతముడు నగు నింద్రుని నుతింపుము! ॥ 2

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యీ జనులు రక్షకై మాటిమాటికి నిన్ను స్తుతించినను నీ మా స్తోత్రము
సర్వకాలములయందు మీకు వర్ధక మగునుగాక! ॥ 3

* వ్రాతప్రతి 8వ సంపుటములో (265 పుట) నీ సూక్తమునకు మేధాతిథి ఋషిగాను ఇంద్రుడు దేవతగాను,
ఋషి దేవతల పట్టికలు గల 15వ సంపుటములో బ్రగాథుడు. కాణ్వడు 3-29-మేధాతిథి, మేధ్యాతిథి
30-32-నంగుడు, 34-సస్వతి ఋషులుగాను, ఇంద్రుడు, అనంగుని దానములు, అనంగుడు దేవతలుగాను
శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(4) గద్యము:

మమవానుఁడ వగు నింద్రుఁడా! నీ పండిత స్తోతలు శత్రువులకుఁ గంపనమును బుట్టించుచు
సర్వదా యాపదలనుండి తప్పకొనుచుందురు. మా కడకు రండు! తృప్తికై బహురూపయుతము,
నికట స్థితము, నగు నన్నమును మాకు నిచ్చుఁగాక! ॥ 4

(5) గద్యము॥

వజ్రవంతుఁడ వగు నింద్రుఁడా ! నీవు మహామూల్యమునకు విక్రయింపఁబడవు. ఓ వజ్రహస్తుఁడా!
యయుత సంఖ్యాత ధనమునకై నిన్ను వినియోగింపలేరు. ఓ బహుధనుఁడా! యపరిమిత
ధనమునకై ని న్నొసంగలేరు ॥ 5

(6) గద్యము॥

ఓయి యింద్రుఁడా ! నీవు మా పితకంటె నధిక ధనవంతుఁడవు! అపాలకాయగు భ్రాతృకంటె
నధిక ధనవంతుఁడవు! ఓ వసుదా ! మా మాతయు నీవును సమానులరై వ్యాప్తి సహిత
ధనమునకు మమ్ముఁ బూజితులుగా నొనర్చుము! ॥ 6

(7) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! నీ వెక్కడికిఁ బోయితివి! ఎవట నుంటివి! నీ మనస్సు నానాదిక్కుల నుండును!
యుద్ధ కుశలుఁడా! పురందరుఁడా! రమ్ము! గాయత్రగణము నీ స్తవము చేయుచున్నది ॥ 7

(8) గద్యము॥

ఈ యింద్రునకై గాయత్రమా! గానముఁ జేయుము! పురందరుఁ డగు నింద్రుఁడు భజనీయుఁడు.
ఏ ఋక్కులచేఁ గణ్యపుత్రుని యజ్ఞస్థలమునకు వజ్రహస్తుఁడై వెడలెనో! వేనివలనఁ బురములను
భేదించెనో! యా ఋక్కులను గాయత్రము గానముఁ జేయును ॥ 8

(9) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా ! దశయోజనగాములు, శత సహస్ర సంఖ్యాకములు నగు నశ్వము లెవ్వి
గలవో! యవి సేచన సమర్థములు. శీఘ్రగాములు. ఆ యశ్వముల సాహాయ్యమున రమ్ము!॥ 9

(10) గద్యము॥

దుగ్ధముల నిచ్చునవియుఁ, బ్రశంసనీయములు, వేగయుతములు, సుఖదోహన సమర్థములునగు
ధేనువులను స్తుతించెదను ॥

10

(11) గద్యము॥

సూర్యుఁ డెపు డేతఁజనకుఁ బీడఁ గల్పించెనో! యపుడు వక్రగామియు, వాయు సదృశ
గమనశీలమును గల యశ్వద్వయ మర్జున పుత్రుం డగు కుత్స్సఁ డను జుషిని
వహించెను. శతక్రతు వగు గంధర్వుఁ డహింసిత సూర్యుని ఛద్మవేషమున
నాక్రమించుటకు వెడలెను ॥

11

(12) గద్యము॥

ఏ యింద్రుడు సంతానద్రవ్య పృథిరేకముగ గ్రీవనుండి రుధిరము రాకపూర్వము సంధి
సమకూర్చెనో! క్షమావంతుడు బహుధనుడు నగు నా యింద్రుడు విచ్చిన్నుని
యింకఁ సంస్కరించెను ॥

12

(13) గద్యము॥

ఇంద్రుడా ! నీ యనుగ్రహమువలన మే మెటులు నీచులము కామో! దుఃఖుల మెటులు కామో!
యక్షిణ బలము వలెఁ బుత్ర పౌత్రాది వియుక్తుల మెటులు కామో! వజ్రి యగు నింద్రుడా!
యటు లొనర్చుము! ఇతరు లెవ్వరును మమ్ము దహింపలేరు. గృహమందు నివసించుచు
నిన్ను వినుతించెదము ॥

13

(14) గద్యము॥

ఓ వృత్రహనుడా! సత్వరులము, నుగ్రతా శూన్యలము, నగు మేము మెల్లమెల్లగా నీ స్తుతి
నొనర్చెదము. ఓ శూరుడా! నీ నిమిత్త మొకమాటు సుందరస్తోత్రముల ననుమోదించెదము॥ 14

(15) గద్యము॥

ఇంద్రుడా మా స్తోత్రము నాలించినయెడల తత్క్షణమే మా సోమ మంతయు వానిని
హర్షితునిగాఁ జేయుటకు సమర్థ మగును. ఇది తిర్యగ్భావమున నున్న పవిత్రముతో
సంపర్కమును బొందుచున్నది. వసతీవరీ ప్రభృతి జలముతో వర్షమానమై
శీఘ్రముగ మద జనక మగును ॥

15.

(16) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! నీ సేవకు లొనర్చెడు స్తుతి కభిముఖముగ నిపుడె శీఘ్రముగఁ జనుము! అన్య
హవిష్మంతుల స్తోత్రములు నీ నికటమునకు వచ్చుఁగాక! ఇపుడు నేను నీ స్తుతిఁ
జేయఁగోరెదను ॥

16.

(17) గద్యము॥

మీరు ప్రస్తరములచే సోమాభిషేకముఁ జేయుఁడు! దీనిని జలముతో సంశోధింపుఁడు!
గో చర్మమువలె మేఘమున శరీరమును నాచ్ఛాదించుకొని మరుద్గణము నదులకై
జలదోహన మొనర్చును ॥

17

(18) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! పృథ్వినుండి, యంతరిక్షమునుండి, లేక దీప్తప్రదేశమునుండి వచ్చుచు మా
విస్తృతస్తుతివలన వృద్ధిబొందుము! ఓ సుక్రతువా! మా యుత్పన్నలోకములను
నఖిలషితఫలపూర్ణములుగాఁ గావించుము! ॥

18.

(19) గద్యము॥

మీ రింద్రునకై యన్నిటికంటె మదమును బుట్టించు వరణీయ సోమము నభిషవముగా నొనర్చుడు!
క్రియాద్వారా ప్రీతిని బుట్టించువాడు, నన్నాభిలాషియు, నగు యజమానుని శత్రువులు
వృద్ధిఁ బొందింతురు ॥

19

(20) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! సవనసమూహమందు సోమశావణుడును స్తుతియుతుడను నై సర్వదా
ప్రార్థించుచు నేను నిన్నుఁ గోపింపను. నీవు భర్తవు. సింహమువలె భయంకరుండవు!
ని న్నెవ్వరు యాచింపరు? ॥

20

(21) గద్యము॥

ఉగ్రబలయుతుఁ డగు నింద్రుడు మదోత్పాదకము, స్తోత్రప్రేరితము. మదకరము నగు
సోమమును ద్రావునుగాక! సోమజనిత హర్షము పుట్టినయెడల వాడు మా శత్రువులను
జయించువాడును వారి గర్వము నడంచెడు పుత్రుల నొసంగు వాడును నగును ॥

21

(22) గద్యము॥

ఇంద్రదేవుడు సుఖోత్పాదకయజ్ఞమందు హవ్య మొసంగు యజమాను నుద్దేశించి బహుధనము
నొసంగును. వాడే సోమాభిషవకారి. స్తోత్రలకు ధన మొసంగును. వాడు సర్వకార్యోద్యోగి.
భక్తప్రశంసనీయుడు! ॥

22

(23) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! రమ్మ! ఓ దేవా! నీవు విచిత్ర ధనమున సంహృష్టుడ వగుము! ఒకచోటఁ ద్రావిన
సోమరసమున నీ విస్తీర్ణవృద్ధోదరమును సరోవరమును వలె నిండింపుము! ॥

23

(24) గద్యము॥

శతసహస్రసంఖ్యాకములైన యశ్వములు హిరణ్మయ రథమునందు ని న్నునిచి సోమపానము
నిమిత్తమై తెచ్చునుగాక! అవి ప్రభుయుతములు. కేసర సహితములు ॥ 24

(25) గద్యము॥

శ్వేతవర్ణములు, మయూరవర్ణరూప విశిష్టములు నగు నశ్వములు మధురము, స్తుతియోగ్యము
నగు సోమమును ద్రావుటకు హిరణ్మయ రథమందు ని న్నునిచి తెచ్చునుగాక! ॥ 25

(26) గద్యము॥

ఓ స్తుతియోగ్యుడా! శీఘ్రముగ నీ సోమమును బ్రథమసోమపాయి వలెఁ బానముఁ జేయుము!
ఇది పరిష్కృతము. రసవిశిష్టము. ఈ యాసవనము మదకరము. చరువు. ఇయ్యది
మదమును గలిగించును ॥ 26

(27) గద్యము॥

ఏ యింద్రుడా తన కర్మచే సకలమునకుఁ బరాభవమును గల్పించునో! యెవఁడు కర్మచే
మహాత్ముడో! యుగ్రుడును శిరస్రాణయుతుడు నగు నా యింద్రుడా వచ్చునుగాక!
వాడు వేరు కాడు. మా స్తోత్రముల కభిముఖముగ వచ్చునుగాక! వాడు మమ్ము
విడవకుండునుగాక! ॥ 27

†(28) గీ॥ ఇంద్ర! శుష్టుని వసతిని నెసఁగు వజ్ర

ధారచే జూర్ణముగఁ జేసి తనిసినావు
నీవె యష్టకు స్తోతకు నిఖిల జగము
నందు నాహ్వన యోగ్యుడ వగుదునుమ్ము! ॥ 28

† గద్యము॥ ఓ యింద్రుడా! నీవు శుష్టుని సంపరణశీల మగు వాసస్థానమును వజ్రముచేఁ జూర్ణము గావించితివి;
నీవు స్తోతకు, యష్టకు నాహ్వన యోగ్యుడవు! నీవు ధీప్తిమంతుడవై వారి ననుసరించితివి;
(తొలిపాఠము - చూ. వ్రాతప్రతి-8వ సంపుటము. 261-262 పుటలు.)

గీ॥ దీప్తమంతుఁ ప్తి నీవు దీవ్యదింద్ర!

యట్టి యష్టను మరియును నట్టి స్తోత్ర

వరుని సంప్రీతితోడుతఁ బరగుచుండి

యనుసరించినవాఁడవు! ఘనత మెరయ ।

29

(29) గద్యము॥

సూర్యుఁ డుదయించినపిదప మా స్తోత్రముల నన్నిటిని నావర్తితములుగా నొనర్చుము!

మధ్యాహ్నమున మా స్తుతుల నావర్తితములుగాఁ జేయుము! దినావసానమందు

మా స్తుతుల నావర్తితములుగా నొనర్చుము! శర్వరీ సమయమున మా

స్తోత్రముల నన్నిటిని నావర్తితములుగా నొనర్చుము! ॥

30

(30) గద్యము॥

ఓ మేధ్యాతిథీ! మాటిమాటికి మమ్ము నుతింపుము! మమ్ముఁ బ్రశంసింపుము! మేము ధనవంతుల

మధ్యను నిన్నుఁగూర్చి యన్నివిధముల నధిక ధనదాతలము. మా వీర్యమున నన్యుని

యశ్యములు నిర్మింపఁబడును. మా మార్గ ముత్కృష్టము. మా యాయుధము

లుత్కృష్టములు॥

31

(31) గద్యము॥

నేను శ్రద్ధగలవాఁడనై యాహారాంతమందు నశ్యములను రథమునకుఁ గూర్చితిని. నేను

మనోహర ధనము నొసంగుట యెరుంగుదును. నేను యదువంశోత్పన్నుఁడను.

పశుమంతుఁడను ॥

32

(32) గద్యము॥

ఎవ్వఁడు గమనశీల ధనమును హిరణ్మయ చర్మాస్తరణముతో దాన మొసంగెనో! వాఁడు

శబ్దాయమానుఁడు రథయుఁతుఁడనై శత్రువుల ధనమునంతయు నాశనముఁ జేయుఁగాక! ॥ 33

(53)

(33) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! ప్లవోగ పుత్రుడగు నానంగుడు దశసహస్ర గోవుల దానమున దాతల నతిక్రమించి దాన మొసంగెను. అనంతరము సేచన సమర్థములు, దీప్తిమంతములు, నగు పశువులు సరోవరమునుండి నలునివలె నిర్గతము లయ్యెను ॥

34

(34) గద్యము॥

వీని సమ్ముఖమునందు స్థూలము గానబడుచున్నది. ఇది యస్థి రహితము, విస్తీర్ణము. నిమ్మ ముఖమందు లంబమానము. శశ్వరి యను నారి యిది చూచి “ఆర్య! యుభయ భోగసాధన వస్తువులను ధరింపుము!” అనెను ॥

35

సూక్తమ్—2

ఋషిః—1-40-మేధాతిథిః కాణ్యః, ఆజ్ఞిరసః ప్రియమేధశ్చ,

41-42- మేధాతిథిః కాణ్యః

దేవతా—ఇంద్రః, 41-42-విభిన్దుః

ఛందః—గాయత్రీ, 28-అనుష్టుప్

(1) ఇదం వసో సుతమన్తః పిబా సుహర్షముదమ్ ।

అనాభయిన్మహా తే ॥

36

(2) సృభిర్హతః సుతో¹ అశ్నైరవ్యో వారైః పరిహతః ।

అశ్వో న విక్తో నపీష ॥

38

1. సుతో¹ అశ్నైరవ్యో. (వ్రా.ప్ర.)

(3) తం తే॑ య॒వం య॒థా గో॑భిః స్వా॒దు॒మక॑ర్మ క్రి॒ణస్తే॑ ।

ఇ॒న్ద్ర త్వా॒స్మిన్ స్త॑న్ధ॒మాదే॑ ॥

37

(4) ఇ॒న్ద్రా॑ ఇతో॒న్మపా॑ ఏ॒క ఇ॒న్ద్రః॑ సు॒తపా॑ వి॒శ్వా॒యః ।

అ॒న్తర్దే॒వాన్మ॑ర్తాంశ్చ ॥

38

(5) న॒ యం॑ కు॒క్రో న దు॑రా॒శీర్న తృ॒ప్రాః॑ ఉ॒రు॒వ్యచ॑సమ్ ।

అ॒ప॒స్పృ॒ణ్వతే॑ సు॒హ॒ర్దమ్ ॥

39

(6) గో॒భిర్య॑జీ॒మన్యే॑ః అ॒స్మన్మృ॒గం న వ్రా॑ మృ॒గయ॑న్తే ।

అ॒భి॒త్స॒రన్తి॑ దే॒ను॒భిః ॥

40

(7) త్రయో॑ ఇ॒న్ద్రస్య॑ సో॒మాః సు॒తాసః॑ స॒న్తు దే॒వస్య॑ ।

సే॒వ్య త్తయే॑ సు॒తపా॑వ్నః ॥

41

1. ఇ॒న్ద్రా॑ ఇతో॒న్మపా॑ ఏ॒క ఇ॒న్ద్రః॑, 2. తృ॒ప్రాః॑ ఉ॒రు॒వ్యచ॑, 3. మ॒న్యే॑ అ॒స్మన్మృ॒గం.

4. త్రయో॑ ఇ॒న్ద్రస్య॑. (వ్రా.వ్ర.)

(8) త్రయః¹ తోశా²సః శోక³న్తి తిప్రశ్చమవి⁴ః సుహృ⁵ద్దాః ।

సమా⁶నే⁷ అధి భా⁸ర్మాన్ ॥

42

(9) కుచి¹రసి పురునిః²ష్టాః క్షి³రైర్మద్య⁴తః ఆశీ⁵ర్తః ।

దధా⁶ మద్వి⁷ష్టః కూ⁸రస్య ॥

43

(10) ఇ¹మే త² ఇష్ట³ సో⁴మా స్త్రి⁵వ్రా⁶ అ⁷స్మే సు⁸తా⁹సః ।

కు¹⁰క్రా¹¹ ఆ¹²శి¹³రం యా¹⁴చ¹⁵న్తే ॥

44

(11) తా¹గ్ం² ఆ³శి⁴రం పు⁵రోశా⁶శమి⁷న్త్రే⁸మం సో⁹మం శ్రీ¹⁰ణి¹¹హి ।

రే¹²వ¹³న్తం హి త్వా¹⁴ శృ¹⁵ణో¹⁶మి ॥

45

(12) హృ¹త్సు పీ²తా³సో యు⁴ధ్య⁵న్తే దు⁶ర్మదా⁷సో న సు⁸రా⁹యా¹⁰మ్ ।

హి¹¹ధర్మ¹² స¹³గ్నా¹⁴ జ¹⁵ర¹⁶న్తే ॥

46

1. త్రయః¹తోశా²సః, 2. సమా⁶నే⁷అధి, 3. మద్య⁴త⁵ఆశీ⁶ర్తః, 4. త²ఇష్ట³, 5. వ్రా⁵అ⁶స్మే,

6. కు¹⁰క్రా¹¹ఆ¹²శి¹³రం, 7. తా¹గ్ం²ఆ³శి⁴రం. (వ్రా. ప్ర.)

(13) రే॒వాగ్ం¹ ఇ॒ద్రే॒వతః॑ స్తో॒తా స్యా॑త్వా॒వతో మ॒మో॒నః ।

త్రే॒దు హరి॑వః శ్రు॒తస్య॑ ॥

47

(14) ఉ॒క్థం చ॒న శ॒స్యమా॑నమగో॒రరా చి॑తేత ।

న గా॑యత్రం గీ॒యమా॑నమ్ ॥

48

(15) మా న² ఇ॒న్ద్ర పీ॒యచ్ఛ॒వే మా శ॒ర్థతే॑ పరా దాః ।

శి॒జ్జ శచీ॑పః శచీ॒భిః ॥

49

(16) వ॒యము॑ త్వా త॒దిద॑ర్థా³ ఇ॒న్ద్ర త్వా॒యస్తః॑ సఖా॒యః ।

కణ్వా⁴ ఉ॒క్తేభి॑ర్ర॒న్తే ॥

50

(17) న మే॑మ॒న్యదా॑ పవన వ॒త్రిన్న్వ॑ప॒సో నవి॑హ్నా ।

తవే॑దు స్తో॒మం చి॑తేత ॥

51

1. రే॒వాగ్ం॑-ఇ॒ద్రే॒వతః, 2. మా న॑-ఇ॒న్ద్ర, 3. ద॒ర్థా-ఇ॒న్ద్ర, 4. కణ్వా॑-ఉ॒క్తే. (ప్రా. ప్ర.)

(18) ఇచ్చన్తి దేవాః సున్వన్తం న స్వస్నాయ స్పృహయన్తి ।

యన్తి ప్రమాదమతన్ద్రాః ॥

52

(19) ఓ పు ప్రయాహి వాజేభిర్మా హృణీథా¹ అభ్యగస్మాన్ ।

మహాంగం² ఇవ యవజానిః ।

53

(20) మో వ్యగద్య దుర్లజావాన్తాయం కరదారే³ అస్మత్ ।

అశ్రీర⁴ ఇవ జామాతా ॥

54

(21) విద్మా హ్యస్య వీరస్య భూరిదావరీం సుమతిమ్ ।

త్రిపు జాతస్య మనాంపి ॥

55

(22) ఆ తూ పిణ్వా కణ్వమన్తం న మా విద్య శ్చసానాత్ ।

యశస్త్రరం శతమూలేః ॥

56

1. హృణీథాఽఅభ్య, 2. మహాంగంఽఇవ, 3. దారేఽఅస్మత్, 4. అశ్రీరఽఇవ. (వ్రా.ప్ర.)

(23) జ్యేష్ఠేన సోతరిన్ద్రాయ సోమం వీరాయ శక్రాయ ।

భరా పిబన్నరాయ ॥

57

(24) యో వేదిష్ఠో¹ అవ్యథిష్వశ్వావన్తం జిత్వభ్యః ।

వాజం ప్రోత్సభ్యో గోమన్తమ్ ।

58

(25) వన్యంవన్యమితో²న్సతార³ ఆ ధావత మద్యాయ ।

సోమం వీరాయ శూరాయ ॥

59

(26) పాతా వృత్రహః సుతమా ఘా గమన్నారేః అస్మత్ ।

ని యమతే శతమూతిః ॥

60

(27) ఏహ హరీ బ్రహ్మయుజా శగ్మా వక్షతః సఖాయమ్ ।

గీర్భిః శ్రుతం గిర్వణసమ్ ॥

61

1. వేదిష్ఠో² అవ్యథి, 2. తో³న్సతార⁴ ఆ, 3. గమన్నారే⁵ అస్మత్. (వ్రా. ప్ర.)

(28) స్వాద॑వః సో॒మా॑ ఆ యాహి॑ శ్రీ॒తాః సో॒మా॑ ఆ యాహి॑ ।

శి॒వీ॒న్నృ॒షీ॒వః శచీ॑వో నాయమచ్చా॑ స॒ధమా॑దమ్ ॥

62

(29) స్తు॑తశ్చ యాస్తా॑స్వ వర్త॑న్తి మ॒హే రా॑ధసే నృ॒ష్టాయ॑ ।

ఇ॒న్ద్రో కా॑రిణం వృ॒ధస్తః॑ ॥

63

(30) గి॒రశ్చ॑ యాస్తే॑ గి॒ర్వాహా॑ః ఉ॒క్తా చ॑ తుభ్యం తా॑ని ।

స॒త్రా దధి॑రే శ॒వాంసి॑ ॥

64

(31) ఏ॒వేదే॑ష తువి॒హర్మి॒ర్వాజా॑గ్ంః ఏ॒కో వ॒జ్రహ॑స్తః ।

స॒నాద॑న్మ॒క్తో దయ॑తే ॥

65

(32) హ॒వ్తా వృ॒త్రం దక్షి॑ణే॒న్ద్రః పు॒రూ పు॑రు॒హూతః॑ ।

మ॒హాన్మ॒హీభిః॑ శచీ॑భిః ॥

66

(33) య॒స్మిన్వి॒శ్వా॒శ్చ॒ర్షణ॑య॒ ఉ॒త చౌ॒త్యా॒ జ॒యాంసి॑ చ ।

అను॑ మే॒న్మన్తీ॑ మ॒ఘోనః॑ ॥

67

(34) ఏ॒షః॑ ఏ॒తాని॑ చ॒క్రారే॒న్ద్రో వి॒శ్వా యో॒ఽతి॑ శృ॒ణ్వే ।

వా॒జదా॑వా మ॒ఘోనా॑మ్ ॥

68

(35) ప్ర॒భ॒ర్తా ర॒థం గ॒వ్యస్త॑మ॒పాకా॑చ్చి॒ద్యమ॑వతి ।

ఇ॒నో వసు॑ స॒హ శి॒వోఽస్మా॑ ॥

69

(36) స॒నితా॑ వి॒ప్రో॒ అ॒ర్వద్వి॒ర్హస్తా॑ పృ॒త్రం సృ॒ణిః శూ॒రః ।

స॒తోఽవి॒తా వి॒ధస్తా॑మ్ ॥

70

(37) య॒జ॒ధ్వైవం॑ పి॒యమే॒ధా ఇ॒న్ద్రం॑ స॒త్రాదా॑ మ॒ససా॑ ।

యో భూతో॑న్మైః స॒త్యమ॑ద్వా ॥

71

1. చర్షణయఽఉత, 2. ఏషఽఏతాని, 3. వోశహః, 4. విప్రోఽఅర్వద్, 5. మేధాఽఇన్ద్రం. (వా.ప్ర.)

(38) గా॒థశ్ర॑వ॒సం స॑త్ప॒తిం శ్ర॑వ॒స్కా॒మం పు॒రు॒తా॒సమ్ ।

క॒ణ్వా॒సో గా॒త వా॒జిన॑మ్ ॥

72

(39) య॑¹ ఋ॒తే చి॒ద్గా॒స్పదే॒భ్యో దా॒త్స॒ఖా సృ॒భ్యః శచీ॑వాన్ ।

యేః² అ॒స్మిన్కా॒మమ॑శ్రీ॒యన్ ॥

73

(40) ఇ॒తా ధీ॑వ॒నమ॒ద్రివః॑ కా॒ణ్వం మే॑ధ్యాతిథిమ్ ।

మే॒షో భూ॑తో॒ఽభి॑ య॒న్నయః॑ ॥

74

(41) శి॒క్షా వి॒భిన్దో॑తి అ॒స్మై చ॒త్వార్క॒యతా॑ దదత్ ।

అ॒ష్టా ప॒రః సహ॑స్రా ॥

75

(42) ఉ॒త సు॑ త్యే ప॒యోవృ॒ధా మా॒కీ రణ॑స్య స॒ప్త్యా ।

జ॒నిత్వ॑నాయ మామహే ॥

76

1. య॑ఋ॒తే, 2. యే॑ఽఅ॒స్మిన్, 3. వి॒భి॒నోఽఅ॒స్మై. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—2

ఋషి—1-40-కణ్వ గోత్రీయుఁడగు మేధాతిథి

అంగిరో గోత్రుఁడగు ప్రియమేధస్సు, 41-42-కణ్వగోత్రీయుఁడగు మేధాతిథి

దేవత—ఇంద్రుఁడు, 41-42-విభిందువు*

(1) గద్యము॥

వసు వగు నో యింద్రుఁడా! యీ అభిషుత సోమమును ద్రావుము! కుక్షిని నింపుకొనుము!
అకుతోభయేంద్రుఁడా! నీకు దాన మిచ్చెదను ॥

36

(2) గద్యము.

నేత్యగణములవల్లను వస్త్రములవల్లను నభిషుతమును, మేషలోమములవల్లఁ బరిపూరితము నగు
సోమము నదిలో స్నానము చేసిన యశ్వము వలె శోభించుచుండెను ॥

37

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! యవలు వలె నుక్త సోమము నీనిమిత్తము గవ్యముతోఁ గలిసి
యాస్వాదన యోగ్యముగఁ జేయఁబడినది. కాఁబట్టి యో యింద్రుఁడా! యీ పావన
స్థలమునకు రమ్ము! ॥

38

(4) గద్యము॥

దేవతా మనుష్యులలో నింద్రుఁడే సర్వ సోమమును ద్రావుటకు సమర్థుఁడు. అభిషుత సోమమును
ద్రావు నింద్రుఁడే సర్వవిధములను నన్నవంతుఁడు ॥

39

* 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “విభిందువు దానములు” దేవతగా శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(5) గద్యము॥

దూరవ్యాపియు, సుహృత్తును నగు నే యింద్రుని సోమ మప్రీతునిగాఁ జేయదో! దుర్లభ
మిశ్రణద్రవ్యము గల సోమ మెవ్వని ప్రీతునిగాఁ జేయదో! తృప్తికర చరు పురోడా
శాదిక మెవ్వని నప్రీతునిగాఁ జేయదో! మే మా యింద్రుని స్తుతించెదము ॥ 40

(6) గద్యము॥

వ్యాధుఁడు మృగము నన్వేషించు నటుల నన్యు లెవ్వరును గవ్య సంస్కృత సోమమున నింద్రుని
నన్వేషింతురో! వాక్యములతోఁ గుత్సిత హాపమున వాని సమీపమునకుఁ జనెదరో! వారు
వానిని దెలిసికొనలేరు ॥ 41

(7) గద్యము॥

అభిషుత సోమపాయి యగు నింద్ర దేవునకు మూఁడు విధముల సోమము యజ్ఞ గృహమం
దభిషుత మగుచుండెను ॥ 42

(8) గద్యము॥

ఏకమాత్ర ఋత్విక్కులచే భరణీయ మగు యజ్ఞమందు మూఁడు కోశములతో సోమము
స్రవించుచున్నది. మూఁడు చమసములును నిండియున్నవి ॥ 43

(9) గద్యము॥

ఓ సోమమా! నీవు శుచి కలదానవు! బహుపాత్రలయం దుండుదానవు! మధ్యమందు
క్షీరములచేతను, దధిచేతను గూడుకొనినదానవు! నీ వింద్రున కన్నిటికంటె
నధికముగ మదమును బుట్టింపుము! ॥ 44

(10) గద్యము॥

ఓ యింద్రా! యీ నీ సోమ మతి తీవ్ర మైనది. అభిషుతము, దీప్త మిశ్రణ ద్రవ్యము
మి మ్మాకాంక్షించుచున్నది ॥ 45

(11) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! యుక్త సోమమును సకల మిశ్రణ ద్రవ్యములతో మిశ్రితము కావింపుము! నిన్ను
ధనవంతునిగాఁ జెప్పచుండుటయే యందుకుఁ గారణము ॥ 46

(12) గద్యము॥

సుర త్రాగినయెడలఁ గుత్సిత మదము సురాపాయికి మత్తత గలిఁగించుట కెటుల యుద్ధము
చేయఁబడునో! యట్టి విధమున నో యింద్రుడా! త్రాగిన సోమ మంతయు హృదయ
మధ్యమందు యుద్ధముఁ జేయును. దుగ్ధ పూర్ణోదస్సును లోక మెట్లు పాలించునో!
నీవు సోమపూర్ణ స్తోతలను నట్టులే పాలింతువు! ॥ 47

(13) గద్యము॥

ఓ హర్యశ్వుడా! నీవు ధనవంతుడవు! నీ స్తోతలు ధనవంతు లగుదురు. నీ వలె ధనవంతులు
ప్రసిద్ధులు నగు లోకములోఁ గల స్తోతలు ప్రభువు లయ్యెదరు ॥ 48

(14) గద్యము॥

ఇంద్రుడు స్తుతి శాన్య లగు జనులకు శత్రువు. ఉచ్చార్యమాణము లగు నుక్తములను
దెలియును. గాయత్రమును గానము చేయఁగలఁడు ॥ 49

(15) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా నీవు వధించెడి శత్రువుల హస్తమందు మమ్ము విడువకుము! తిరస్కరించెడి
వారి చేతులలో మమ్ముఁ బెట్టకుము! శక్తిమంతుడ వగు నో యింద్రుడా! నీవు స్వీయ
కర్మబలముచే మాకు ధనము నొసంగుము! ॥ 50

(16) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మేము నీకు సఖులము. నిన్నుఁ గోరుచున్నాము. నీ స్తోతమే మాకుఁ
బ్రయోజనము. మేము నిన్ను నుతించెదము. కణ్వ గోత్రోత్పన్ను లుక్తములచే
నిన్ను స్తుతించుచున్నారు ॥ 51

- (17) శీ॥ వజ్ర! నీవు కర్మ వర్తితుండవు నూత్న
 యజ్ఞమందు నన్య విజ్ఞు నేను
 సన్నుతింపకుండ నిన్నె సన్నుతులతో
 వేడఁగలుఁగువాఁడ వివిధ గతుల ॥

52

పాఠాంతరము

గద్యము॥

వజ్రము గల యో యింద్రుడా! నీవు కర్మ గలవాఁడవు! నీ నూతన యజ్ఞమందు నన్యులను
 నేను నుతించను. కేవలము నీ స్తోత్రమునే నే నెరుంగుదును ॥

53

(18) గద్యము॥

దేవతలు సోమాభిషవకారులనే సర్వదా యెరుంగుదురు. వారు స్వప్నావస్థ నిచ్చుగింపరు. వా
 రనలసులై యత్యంత మదకర సోమమును ద్రాగెదరు ॥

54

(19) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యన్న సహితులై మా ఓభిముఖముగాఁ బ్రకృష్ట రూపములతో రమ్ము!
 యువతి జాయ యైనచో గుణవంతుఁ డగు వ్యక్తి దాని యెడల నెట్లు కృద్ధుఁడు గాఁడో!
 యటులే మా యెడఁ గృద్ధుఁడవు గాకుము ॥

55

(20) గద్యము॥

దుస్సహనీయుఁడగు నింద్రుఁడు మా కడకు వచ్చుఁగాక! కుత్సిత జామాతవలె సంధ్యను
 జేయకుండును ॥

56

(21) గద్యము॥

మేము వీరుఁ డగు నీ యింద్రుని బహుధన ధాత్రి కళ్యాణినియు నగు ననుగ్రహబుద్ధి నెరుంగుదుము.
 మూఁడు లోకములయందును బ్రాదుర్భవింతు నింద్రునిహృదయము నెరుంగుదుము ॥

57

(22) గద్యము॥

కణ్వమంతుడగు నింద్రు నుద్దేశించి శీఘ్రముగ సోమమును జల్లుడు! అతి బల సంపన్నుడును
బ్రహ్మత రక్షాకారియు నగు నింద్రునికంటె నధిక యశస్విని మే మెరుంగము ॥ 58

(23) గద్యము॥

అభిషవణకారీ! నీవు వీరుడవు! శక్తిమంతుడవు! నరులకు హిత మొనర్చువాడవు! ఇంద్రు
నుద్దేశించి ముఖ్యముగా సోమము నిమ్ము! వాడు పానమును జేయుగాక! ॥ 59

(24) గద్యము॥

ఎవ్వడు సుఖకర స్తోతలను నెరుంగునో! యట్టి యింద్రుడు, హోతలకు స్తోతలకు
నశ్వములను గోవులను నన్నమును నిచ్చుగాక! ॥ 60

(25) గద్యము॥

ఓ యభిషవణకారిగణమా! మీరు మాదయితవ్యుడు, వీరుడు, భూరుడు నగు నింద్రు నుద్దేశించి
స్తుతియొగ్య సోమమును దానము చేయుడు! ॥ 61

(26) గద్యము॥

సోమపానశీలుడు వృత్రహంతయు నగు నింద్రుడు వచ్చుగాక! వాడు మాకు దూరముగా
నుండకుండుగాక! బహువిధముల రక్షకుడగు నింద్రుడు శత్రువులను నియమించుగాక! ॥ 62

(27) గద్యము॥

స్తోత్రయుక్తము, సుఖకరము నగు నశ్వద్వయము నీ యజ్ఞమందు స్తుతి ద్వారా ప్రసిద్ధము.
భజనీయ సఖుం డగు నింద్రుని దెచ్చునుగాక! ॥ 63

(28) గద్యము॥

శిరస్త్రాణ విశిష్టఁడవు, ఋషియుతుఁడవు, శక్తిమంతుఁడ వగు నో యింద్రుఁడా! యీ సోమము
స్వాదు వైనది. నీవు రమ్ము! సోమ మంతయు మిశ్రణ ద్రవ్యములచేఁ గూడుకొన్నది. రమ్ము!
నీవు హర్షప్రియుడవు! స్తోత్ర నీ కభిముఖముగా స్తుతిజేయుచున్నాఁడు ॥ 64

(29) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! వర్ధనశీలురగు స్తోతలు స్తుతి సమూహము మహా ధన లాభమునకై నిన్ను
వృద్ధిపరచును ॥ 65

(30) గద్యము॥

స్తుతిచే హవనీయుఁడ వగు నో యింద్రుఁడా! నీ నిమిత్తము స్తుతులు నుక్కులు నేవి గలవో!
యవి యన్నియు మిశితములై నీకు బలమును గలుఁగఁజేయుచున్నవి ॥ 66

(31) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు బహు కర్మ కలవాఁడు. వాఁ డొక్కఁడే వజ్రహస్తఁడు. చిరకాలమునుండి
శత్రువులవలన ననభిభూతుఁడు. వాఁడు స్తోతలకు బలము నొసంగును ॥ 67

(32) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు దక్షిణహస్తముచే వృత్రుని సంహరించెను. అనేక స్థానములకుఁ బెక్కు మారులు
పిలువఁబడెడు వాఁడు. నానావిధములగు క్రియలచే గొప్పవాఁడు ॥ 68

(33) గద్యము॥

సమస్తప్రజలును నే యింద్రునకు స్వాధీనులొ! యచ్యుతబలము తిరస్కారము నే
యింద్రునియందుఁ గలవో! యీ యింద్రుని యజమాను లనుమోదింతురు ॥ 69

(34) గద్యము॥

ఇంద్రఁ డీ సమస్త కార్యములను జేయుచున్నాఁడు. సర్వత్ర విశ్రుతుఁడు.
హవిష్మంతులకు నన్నదాత ॥

70

(35) గద్యము॥

ప్రహరణ స్వభావము గల యింద్రుఁడు గమనశీలుఁడు, గవాభిలాషి యగు స్తోతను నపకృష్ట
ప్రజ్ఞ గల శత్రువుల హస్తమునుండి రక్షించును. ఆ యింద్రుఁడే స్తోతయై ప్రభువయి
బహుధనమును దాన మొసంగును ॥

71

(36) గద్యము॥

మేధావి యగు నింద్రుఁ డశ్వ సాహాయ్యమున గంతవ్య స్థానమునకుఁ జనును. వాఁడు శూరుఁడు.
నేత లగు మరుత్తుల సాహాయ్యమున వృత్రుని జంపును. వాఁడు పరిచర్యాకారు లగు
యజమానులకు రక్షకుఁడు. మరియు సత్యస్వరూపుఁడు ॥

72

(37) గద్యము॥

ప్రియమేధస్సు గలవాఁడా! యీ యింద్రునిగూర్చి యాసత్తమంత మగు యజ్ఞమును జేయుము!
ఇంద్రుఁడు సోమమును బొందినచో సంతృప్తుఁ డగును. వాని హర్షము నిష్ఫలము కాదు ॥

73

(38) గద్యము॥

ఓ కణ్వులారా! మీరు సాధులోక పాలకులు! అన్నాభిలాషులు! బహుదేశ గాములు! వేగవంతులు!
జ్ఞేయ యశస్సంపన్నుఁ డగు నింద్రుని స్తుతింపుఁడు! ॥

74

(39) గద్యము॥

పదచిహ్నములను జూడకయే సుకర్మ గల యింద్రుఁడు, నేతయై దేవతలకు గోవులను మరల
నొసంగెను. దేవగణ మింద్రునివల్ల నభిలషిత పదార్థములను బొందెను ॥

75

(55)

(40) గద్యము॥

వజ్రవంతుడ వగు నో యింద్రుడా! నీవు మేషరూపమున నభిగమన మొనర్చుచు నీ ప్రకారము
స్తుతి నొనర్చుచున్న కణ్వుపుత్రుడగు మేధ్యాతిథిని బొందితివి! ॥ 76

(41) గద్యము॥

ఓ విభిందూ! నీవు దాతవు! నీవు మాకు నాలు గైతముల ధనము నిచ్చితివి! పిమ్మట
నష్ట సహస్ర సంఖ్యాకములను దాన మొసంగితివి! ॥ 77

(42) గద్యము॥

ప్రసిద్ధుడు, జలవర్ధకుడును భూత నిర్మాతయు నగు స్తోతనుగూర్చి యనుగ్రహము గల
ద్యావా పృథువులను ధనోత్పత్తి విషయమై స్తవమును జేయుచున్నాను ॥ 78

సూక్తమ్—3

ఋషిః—మేధ్యాతిథిః కాణ్వుః

దేవతా—ఇంద్రః, 21-24-కౌరయాణః పాకస్థామా

చందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ, (ప్రగాథః)

21-అనుష్టుప్, 22-23-గాయత్రీ, 24-బృహతీ

(1) పి॒తా సు॒తస్య॑ ర॒షి॒నో మ॒త్స్వా న॑¹ ఇ॒ంద్రో గో॑మ॒తః ।

²ఆ॒పి॒ర్నో బో॑ధి స॒ధ॒మాద్యో॑ వృ॒ధేః॑ ॒ఋ॒స్మాగ్ం³ అ॒వస్తు॑ తే॒ ధి॒యః॑ ॥

77

1. న॒ఋ॒ఇ॒ంద్రో, 2. ఆ॒పి॒ర్నో, 3. ఋ॒స్మాగ్ం॒అ॒వస్తు॑. (ప్రా. ప్ర.)

(2) భూయామ తే సుమతా వాజినో వయం మా నః స్తరభిమాతయే ।

అస్మాశ్చైత్రాభిరవతాదభిష్టిభిరా నః సుమేషు యామయ ॥

78

(3) ఇమా¹ ఉ త్వా పురూవశో గిరో వర్ధస్తు యా మమ ।

పావకవర్ణాః కుచయో విపశ్చితో లభి స్తోమైరనూపత ॥

79

(4) అయం సహస్రమృషిభిః సహస్కృతః సముద్ర² ఇవ పవతే ।

సత్యః శో³ అన్య మహిమా గృతే శవో యజ్ఞేషు విహ్రాజ్యే ॥

80

(5) ఇన్ద్రమిదైవతాయ⁴ ఇన్ద్రం వ్రయత్యధ్వరే ।

ఇన్ద్రం సమీకే వనినో హవామహ⁵ ఇన్ద్రం ధనస్య సాతయే ॥

81

(6) ఇన్దో⁶ మహ్న రోదసీ ప్రవతచ్ఛవ⁷ ఇన్ద్రః సూర్యమరోచయత్ ।

ఇన్దో హ విశ్వా భువనాని యేమిర⁷ ఇన్దో సువానాన⁸ ఇన్దవః ॥

82

1. ఇమా¹ ఉ, 2. సముద్ర² ఇవ, 3. శో³ అన్య, 4. తాయ⁴ ఇన్ద్రం, 5. మహ⁵ ఇన్ద్రం,

6. ప్రవతచ్ఛవ⁶ ఇన్ద్రః, 7. యేమిర⁷ ఇన్దో, 8. నాన⁸ ఇన్దవః. (వ్రా.ప్ర.)

(7) అ॒భి॒ త్వా॑ పూ॒ర్వపీ॑త॒యః॑ ఇ॒న్ద్రో॒ ప్రో॑మే॒భిరా॑య॒వః॑ ।

స॒మీచీ॑నా॒సః॑ ఋ॒భవః॑ స॒మస్వ॑రస్ర॒ద్రా గృ॑ణ॒న్త పూ॑ర్వ్యమ్ ॥

83

(8) అ॒న్యేది॑న్ద్రో॒ వాచ॑రే॒ వృ॒ష్ణ్యం॑ శ॒వో మ॑దే॒ సుత॑స్య వి॒ష్ణవి॑ ।

అ॒ద్యా త॑మ॒స్య మ॒హి॒మాన॑మా॒యవో॑ ॒ఽను॑ ప్థవ॒న్తి పూ॑ర్వ॒తా ॥

84

(9) త॒త్త్వా॑ యామి సు॒వీ॒ర్యం॑ తద్ర॒హ్మ పూ॑ర్వచి॒త్తయే॑ ।

యే॒నా య॑తి॒భ్యో భృ॑గవే॒ ధనే॑ హి॒తే యే॒న ప్ర॑స్క॒న్యమా॑విథ ॥

85

(10) యే॒నా స॒ముద్ర॑మ॒స్పృ॒జో మ॒హి॒ర॒వ॒న్తది॑న్ద్రో॒ వృ॒ష్ణి తే॒ శవః॑ ।

స॒ద్యః సో॑ఽ॒న్య మ॒హి॒మా న॑ స॒ంన॑శే॒యం క్షో॑ణీ॒రను॑చక్రదే ॥

86

(11) శ॒గ్ధీ నా॑ ఇ॒న్ద్రో య॒త్త్వా ర॒యిం యామి॑ సు॒వీ॒ర్యమ్ ।

శ॒గ్ధి వా॑జాయ ప్రథ॒మం వి॑షాసతే శ॒గ్ధి సో॑మాయ పూ॒ర్వ్యమ్ ॥

87

(12) శ॒గ్ధి నో॑¹ అ॒న్య య॒ద్ధ పౌ॒రమా॑వి॒థ ది॒యః² ఇ॒న్ద్రో వి॒షా॑స॒తః ।

శ॒గ్ధి య॒థా రు॒శమం॑ శ్యా॒వకం॑ కృ॒పమి॒న్ద్రో ప్రా॒వః స్వ॑ర్ణర॒మ ॥

88

(13) క॒న్నవ్యో॑శి అ॒తసీ॑నాం తు॒రో గృ॑ణీ॒త మ॒ర్త్యః ।

నహీ॑ స్వ॒స్య మహి॑మా॒నమి॒న్ద్రీయం॑ స్వ॒ర్గణ॑న్త⁴ ఆ॒న॒తుః ॥

89

(14) క॒దు స్తు॒వన్త॑⁵ ఋ॒తయ॑న్త దే॒వత॑ ఋ॒షిః కో వి॒ప్ర ఓ॒హతే॑ ।

క॒దా హ॑వం మ॒మవ॑న్ని॒న్ద్రో సు॒స్వతః॑ క॒దు స్తు॒వతః॑ ఆ గ॒మః ॥

90

(15) ఉ॒దు త్యే మ॒ధుమ॑త్త॒మా గి॒రః ప్రో॑మా॒సః ఈ॑ర॒తే ।

స॒త్రాజి॑తో ధ॒నసా॑శి అక్షి॑తోతయో వా॒జయ॑న్తో రథా॑శి ఇ॒వ ॥

91

(16) క॒ణ్వో¹⁰ ఇ॒వ భృ॑గ॒వః సూ॑ర్యా¹¹ ఇ॒వ వి॒శ్వమి॑ద్ధీ॒తమా॑న॒తుః ।

ఇ॒న్ద్రం ప్రో॑మేభి॒ర్మహో॑న్త¹² ఆ॒యవః॑ ప్రి॒యమే॑దాసో¹³ అ॒స్వర॑న్ ॥

92

1. నో¹ అన్య, 2. దియః ఇన్ద్రో, 3. కన్నవ్యోశి అతసీనాం, 4. గృణీత మర్త్యః,

5. స్తువన్తః ఋతయన్త దేవతః ఋషిః కో విప్ర ఓహతే, 6. స్తువతః ఆగమః, 7. ప్రోమాసః ఈరతే,

8. ధనసాశి అక్షితో, 9. రథాశి ఇవ, 10. కణ్వో ఇవ, 11. సూర్యా ఇవ, 12. యన్త ఆయవః,

13. మేదాసో అస్వరన్. (ప్రా. ప్ర.)

(17) యు॒జ్వా॒ హి వృ॑త్రహస్తమ హ॒రీ¹ ఇ॒న్ద్ర పరా॒వతః॑ ।

అ॒ర్వాచీ॒నో మ॒మవ॒న్తోమ॑పీతయ² ఉ॒గ్ర ఋ॒షేభి॒రా గ॑హి ॥

9

(18) ఇ॒మే హి తే॑ కార॒వో వా॒వశ్య॑యా వి॒ప్రాసో॑ మే॒ధసా॑యే ।

స త్వం॑ నో మ॒మవ॒న్నిన్ద్ర॑ గి॒ర్వాణో॑ వే॒నో న శృ॑ణుధీ హ॒వమ్ ॥

9

(19) ని॒రన్ద్ర॑ బృ॒హతీ॑భ్యో వృ॒త్రం ధను॑భ్యో³ అ॒స్పరః॑ ।

ని॒రర్చ॑దన్య మృ॒గయన్య॑ మాయినో॒ నిః ప॑ర్వతన్య గా⁴ ఆ॒జః ॥

9

(20) ని॒రగ్న॑యో రు॒రుచు॑ర్నిరు సూ॒ర్యో నిః సోమో॑ ఇ॒న్ద్రీయో ర॑సః ।

ని॒రన్త॑రిజైదధమో⁵ మహా॑మహిం కృ॒షే తది॑న్ద్ర పాన్యమ్ ॥

9

(21) యం॑ మే దురి॒న్ద్రో మ॒రుతః॑ పాక॒స్థామా॑ కౌర॒యాణః॑ ।

వి॒శ్వేషాం॑ త్మనా॒ శోభి॑ష్టముపే॒వ ది॒వి ధా॑వమానమ్ ॥

9

1. హరీఽఇన్ద్ర, 2. పీతయఽఉగ్ర ఋషే, 3. ధనుభ్యోఽఅస్పరః, 4. గాఽఆజః,

5. సోమఽఇన్ద్రీయో, 6. మహామహిం. (ప్రా. ప్ర.)

(22) రోహితం¹ మే పాకస్థామా¹ సుధరం¹ కక్ష్యప్రామ్ ।

అదాద్రాయో విబోధనమ్ ॥

98

(23) యస్మా² అన్యే దశ ప్రతి ధరం వహన్తి వహ్నయః ।

అస్తం వయో న తుగ్గ్యమ్ ॥

99

(24) ఆత్మా పితృస్తనూర్వాస³ ఓజోదా అభ్యజ్ఞనమ్ ।

తురీయమిద్రోహితస్య పాకస్థామానం భోజం దాతారమబ్రవమ్ ॥

100

సూక్తము—3

ఋషి— కణ్వగోత్రీయుఁడగు మేధ్యాతిథి
దేవత—ఇంద్రుఁడు, + 21, 22, 23, 24-కుర్వానపుత్రుఁడై
*పాకస్థాముఁ డగు రాజుయొక్క దాన స్తుతి

(1) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! రసవంతము, గవ్యయుతము, నభిషుతము నగు సోమమును ద్రావి
సంతృప్తుఁడ వగుము! నీవు మా వలె మత్తుఁడ వగుటకు యోగ్యుఁడవు! నీవు
మాకు బంధువై మాకు వృద్ధిఁ గలిగించుటకుఁ బ్రబుద్ధుఁడ వగుము!
నీ బుద్ధి మాకు రక్షక మగుఁగాక! ॥

79

1. సుధరం, 2. యస్మా² అన్యే, 3. ర్వాస³ ఓజోదా² అభ్యజ్ఞనమ్. (వ్రా, ప్ర.)

+—19, 22, 23, 24- (వ్రా.ప్ర.పా. 8వ సంపుటము. 270 పుట.) * “పాకశ్యాముఁడు” గా వ్రాతప్రతి 8వ సంపుటము
270వ పుటలో వ్రాసి 15b సంఖ్యగల సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో మాత్రమే “పాకస్థాముని దానములు”
దేవతగా శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(2) గద్యము॥

మేము హవిష్మంతులము. మేము నీ యనుగ్రహమును బడసెదము. శత్రువుల నిమిత్తము
మమ్ము హింసింపకుము! మమ్ముఁ బెక్కు విధముల రక్షింపుము! మాకు సుఖము
కలుగునటుల నియమింపుము! ॥

80

(3) గద్యము॥

బహు ధనము గల యింద్రుడా! మా యీ వాక్యములు నిన్ను వృద్ధిఁ బొందించునుగాక!
అగ్నితుల్యులు, తేజస్వులు, శుచులు, నగు విద్వాంసులు స్తోత్రముల నిన్ను స్తుతించుదురు! ॥ 81

(4) గద్యము॥

వాఁడు సహస్ర ఋషులవలన బలమును బొంది విస్తీర్ణుఁ డగుచున్నాఁడు. అవితథము,
ప్రసిద్ధము నగు వీని మహిమ, బలము, విప్రుల రాజ్యత్వమందు సంస్తుత మగును ॥ 82

(5) గద్యము॥

మేము యజ్ఞార్థ మింద్రు నాహ్వానించుచున్నాము. యజ్ఞ మారంభ మైనచో నింద్రుని
బిలిచెదము. యజ్ఞము సంపన్న మైనయెడల నింద్రుని నాహ్వానింతుము. మేము
భజమానులమై ధనము నిమిత్త మింద్రుని బిలిచెదము ॥

83

(6) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు తన మహిమవలన ద్యావా భూములను విస్తారితములుగా నొనర్చెను. ఇంద్రుఁడు
సూర్యుని దీప్తునిగా నొనర్చెను. సమస్త భువనములు నింద్రునియందు నియమితము
లయ్యెను. అభిషుత సోమ మింద్రునియం దంతర్భూత మయ్యెను ॥

84

(7) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! ప్రథమ పానమునకు మనుష్యులు స్తోత్రములచే నిన్ను వినుతించుచున్నారు.
సమీచీన ఋశుగణము లెస్సగా మిమ్ముల స్తుతించిరి. నీకుఁ బురాతనము లగు రుద్రులు
నిన్నే స్తుతించుచున్నారు ॥

85

(8) గద్యము॥

అభిషుత సోమపానమువలన వ్యాప్తిని జెందిన మత్తత జనించిన పక్షమున నింద్రుడు
యజమానుని వీర్యమును, బలమును వృద్ధిఁ జేసెను. మనుష్యులు పూర్వము వలె
నింద్రుని దయాగుణమును వినుతించిరి ॥

86

(9) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు తమ వీర్యవంతుడవు. నేను నీకడ ప్రకృష్టాన్నమును యాచించుచున్నాను.
దేనివలనఁ గర్మశూన్య లోకము చెంగట హితకరాన్నమును యాచించిరో! దేనివలనఁ
బస్కంబుని రక్షించెనో! నేను దానిని నడుగుచున్నాను ॥

87

(10) గద్యము॥

ఏ బలము సముద్రము నిమిత్తము జలమును బ్రేరేపించెనో! యో యింద్రా! నీయొక్క యట్టి
బల మభీష్టఫలప్రదము. ఇంద్రుని యా యా మహిమ, ప్రాప్తియోగ్యము కాదు.
ఆ బలమును బుడమి యనుగమించును ॥

88

(11) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! శోభనవీర్యయుత మగు నే ధనమును నీకడ యాచించున్నానో! యట్టి ధనము
నిమ్ము! భజనాభిలాషియు, హవిష్మంతుడు నగు యజమాను నుద్దేశించి మొదట ధనము
నొసఁగుము! ఓ పురాతనుడా! తదనంతరము స్తోత్ర లిడుము! ॥

89

(12) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! కర్మసంభజనకారియుఁ గురుపుత్రుని రక్షించినదియు నగు ధనమును మా
యీ యజమానున కొసంగుము! రుశముని, శ్యావకుని, గృపకుని నెటుల రక్షించితివో!
యటులు సకల హవిర్నేత లగు యజమానులను రక్షింపుము! ॥ 90

(13) గద్యము॥

సర్వత్రగామి యగు స్తుతికర్తయు, నభినవమనుష్యుడు నగు, నెవ్వఁ డింద్రుని స్తుతింపఁగలఁడు?
సుఖలభ్యుఁ డగు నింద్రుని స్తుతించువాఁడు వాని యింద్రియములను మహత్వమును
వ్యాప్తములుగా నొనర్చుటకు సమర్థుఁడు కాఁడు ॥ 91

(14) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు దేవతవు. స్తుతికారి యగు నే జనుఁడు ని న్నుద్దేశించి యజ్ఞమును జేయ
నిచ్చగొనును? ఏ ఋషి యే విప్రుఁడు నిన్ను వినుతింపఁగలఁడు? ఇంద్రుడా? నీ వే స్తుతి
కారుల యాహ్వానమును విని రాఁగలవు? ఏ స్తోత్రల సమీపమునకు వెడలఁగలవు? ॥ 92

(15) గద్యము॥

ప్రసిద్ధములు, నతిమధుతములు నగు వాక్యములు స్తోత్రములు శత్రువిజయయు, ధనభాక్కు,
నక్షయము, రక్షకము, నన్నాభిలాషి యగు రథము వలెఁ బలుకఁబడును ॥ 93

(16) గద్యము॥

కణ్వగణమువలె భృగుగణము సూర్యరశ్మిల వలె ధ్యానాస్పదీభూతుఁ డగు నింద్రుని
వ్యాప్తునిగాఁ జేసెను. ప్రియమేధస్సు లగు మనుష్యులు పూజఁ జేయుచు
స్తోత్రములచే వానినే పూజించిరి ॥ 94

(17) గద్యము॥

వృత్రహననుడా! శ్రేష్ఠుడా! హరిద్యయమును రథమునకుఁ గట్టుము! ఓ ధనవంతుడా! నీ
పుత్రుడవు! సోమము ద్రావుటకు మా కభిముఖముగా దూర దేశమునుండి
దర్శనీయు లగు మరుత్తులతో రమ్ము! ॥ 95

(18) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! కర్మకర్తలు మేధావులు నగు నీయజమానులు యజ్ఞమును భజించుటకు నిన్నే
కొనియాడుచున్నారు. ఓ మఘవానుడా! స్తుతిభాక్తు-గు నో యింద్రుడా! నీవు కాముక
పురుషుని వలె మా యాహ్వానము నాలింపుము! ॥ 96

(19) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మహాధనుస్సుచే నీవు వృత్రుని హత మార్చితివి! మాయాపులగు
నర్బుదుని, మృగయుని నష్ట పరచితివి! పర్వతమునుండి గోవులను విడిపించితివి! ॥ 97

(20) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ వెప్పు డంతరిక్షమునుండి మహాత్ముడు, హవన శీలుడు నగు వృత్రుని
వెడలించితివో! యప్పుడు బలమును బ్రకటించితివి. అగున్న లన్నియు దీపించినవి.
సూర్యుడు వెలింగెను. ఇంద్రసేవ్య మగు సోమరసము ప్రకాశించెను ॥ 98

(21) గద్యము॥

ఇంద్రుడు, మరుత్తులు, దేనిని మా కొసంగిరో! కురుయాన పుత్రుడగు పాకస్థాముడు
దానిని మా కొసంగెను. అది సమస్తధనమధ్యమందు స్వర్గమందుఁ బరుగిడువాడును
బ్రథాయుక్తుడు నగు సూర్యుని వలె శోభించెను ॥ 99

(22) గద్యము॥

పాకస్థాముఁడు మాకు లోహితవర్ణము, సుందరవహనయుతము, బంధనరఙ్గు పరిపూరకము,
బహుధనప్రాపకము నగు ధనము నిడెను ॥

100

(23) గద్యము॥

దశసంఖ్యాకాశ్వములు దీనికిఁ బ్రతినిధులై మమ్ము వహించును. అశ్వము లిట్లు
తుగ్గ పుత్రుని వహించెను ॥

101

(24) గద్యము॥

పాకస్థాముఁడు స్వయముగా వాని తండ్రికిఁ దగిన దనయుఁడు. వాసప్రదుఁడు. పరిపుష్ట
భావమున బలము నొసంగువాఁడు. శత్రుహింసకారి. భోజయుత లోహితవర్ణము గల
యశైముల నిచ్చు పాకస్థాముని నుతించెదను ॥

102

సూక్తమ్ — 4

ఋషిః—దేవతిథిః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః, 15-18-ఇంద్రః, పూషా షా, 19-21-కురుజ్ఞః

ఛందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః) 21-పుర ఉష్ణిక్

(1) యది॑న్ద్రో ప్రా॑గపా॒గుద॑జ్ న్య॒గ్వా హ॒యసే॑ సృ॒భిః ।

సి॒మా పు॒రూ నృ॑హ॒తో॑ అ॒స్యాన॑వే॒ అసి॑ ప్రశ॒ర్ధ తు॒ర్వశే॑ ॥

101

(2) యద్వా రుమే రుశమే శ్యావకే కృవ¹ ఇన్ద్ర మదయసే సచా ।

కణ్వాసస్వా బహ్మభిః సోమదాహస² ఇన్ద్రా యచ్ఛవ్యా గహి ॥

102

(3) యథా గౌరో³ అపా కృతం తృప్తన్నేత్యవేణమ్ ।

అపిత్వే నః ప్రపిత్వే తూయమా గహి కణ్వేషు సు సచా పిబ ॥

103

(4) మన్దస్తు త్వా మఘవన్నిష్ఠేస్తవో రాధోదేయాయ సున్వతే ।

అముష్యా సోమమపిబశ్చమా సుతం జ్యేష్ఠం తద్దధిషే సహాః ॥

104

(5) ప్ర చక్రే సహసా సహో బభ్రజ్ఞ మన్యుమౌజసా ।

విశ్వే త⁴ ఇన్ద్ర పృతనాయవో యహో ని వృజ్ఞై⁵ ఇవ యేమిరే ॥

105

(6) సహస్రేణేవ సచతే యవీయుధా యస్త⁶ అనకుపస్తుతిమ్ ।

పుత్రం ప్రావర్గం కృణుతే సువీర్యే దాశ్నోతి⁷ సమఉక్తిభిః ॥

106

1. కృవ¹ ఇన్ద్ర, 2. వాహస ఇన్ద్రా, 3. గౌరో³ అపా, 4. త ఇన్ద్ర, 5. వృజ్ఞై⁵ ఇవ,

6. యస్త⁶ అనకు, 7. సమఉక్తిభిః. (ప్రా.ప్ర.)

(7) మా భేమ మా శ్రమిష్టోగ్రస్య సఖ్యే తవ ।

మహాత్మే వృష్ణో¹ అభిచక్ష్యం కృతం వశ్యేమ తుర్వశం యదుమ్ ॥

107

(8) సవ్యామను స్నిగ్యం వావసే వృషా న దానో² అన్య రోషతి ।

మధ్వా సంపృక్తాః సారఘేణ దేసవస్తాయమేహి ద్రవా పిబి ॥

108

(9) అశ్వీ రథీ సురూపః ఇద్ధోమాగ్ం ఇదిన్ద్ర తే సఖా ।

శ్వాత్రభాణా వయసా సచతే సదా చన్ద్రో యాతి సభాముప ॥

109

(10) ఋష్ట్యో న తృష్ణన్నవసానమా గహి పిబా సోమం వశాగ్ం⁴ అను ।

నిమేషమానో మఘవన్దివేదిప⁵ ఓజిష్ఠం దధిషే సహాః ॥

110

(11) అధ్వర్యో ద్రావయా త్వం సోమః⁶ పిపాసతి ।

ఉప నూనం యుయుజే వృషణా హరీ⁷ ఆ చ జగమ వృక్రహా ॥

111

1. వృష్ణో¹ అభి, 2. దానో² అన్య, 3. సురూప³ ఇద్ధోమాగ్ం³ ఇదిన్ద్ర, 4. వశాగ్ం⁴ అను,

5. దివ⁵ ఓజిష్ఠం, 6. హరీ⁶ ఆ చ, (వా.ప్ర.)

- (12) స్వయం చిత్ సమన్యతే దాశుర్జనో యత్రా సోమన్య తృమ్పసి ।
ఇదం తే¹ అన్నం యుజ్యం సముక్షితం తస్యేహి ప్ర ద్రవా పిబ ॥

112

- (13) రతేష్టాయాధ్వర్యవః సోమమిన్ద్రాయ సోతన ।
అది బ్రధ్నస్యాద్రయో వి చక్షతే సున్వన్తో దాశ్వధ్వరమ్ ॥

113

- (14) ఉప బ్రధ్నం వావతా వృషణా హరీ² ఇన్ద్రమపసు వక్షతః ।
అర్వాఞ్చం త్వా సప్తయోఽధ్వరశ్శ్రయో వహన్తు సవనేదువ ॥

114

- (15) ప్ర పూషణం వృణేమహే యుజ్జాయ పురూవసుమ్ ।
స శక్ర శిక్ష పురుహూత నో ధియా తుజే రాయే విమోచన ॥

115

- (16) సం నః శశిహి భురిజోరివ జ్ఞరం రాస్వ రాయో విమోచన ।
తేస్వ తన్నః సువేదముస్రియం వసు యం త్వం హి నోషి మర్త్యమ్ ॥

116

1. తే²అన్నం. 2. హరీ²ఇన్ద్ర. (వ్రా.ప్ర.)

- (17) వే॒మ తా॒వ పూ॒షన్తు॒జ్జనే॒ వే॒మ స్తో॒తవ॑¹ ఆ॒మృ॒తే ।
న త॒స్య ॒వే॒మ్యర॑ణం హి తద॒వస్తో॒స్తుషే॒ ప్ర॒జాయ॒ సా॒మే ॥ 117
- (18) ప॒రా గా॒వో య॑వ॒సం క॑చ్చి॒దామృ॑తే॒ ని॒త్యం రే॒క్షోః³ అ॒మర్త్య॑ ।
అ॒స్మాకం॑ పూ॒షన్మ॒వి॒తా శి॒వో భ॒వ మం॑హి॒ష్ఠో వా॒జసా॑తయే ॥ 118
- (19) స్థూ॒రం రా॒ధః శ॒తాశ్చ॑ కు॒రుజ్గన్య॑ ది॒విష్టి॑షు ।
రా॒జ్జన్తే॑ష॒షస్య॑ మ॒భగ॑స్య రా॒తిమ॑ తు॒ర్వశే॑ష్వమన్మహి ॥ 119
- (20) ధీ॒భిః సా॒తాని॑ కా॒ణ్వస్య॑ వా॒జినః॑ ప్రి॒యమే॑దై॒రభి॑ద్యుభిః
ష॒ష్ఠిం స॒హస్రా॑ను ని॒ర్మజా॑మజే॒ నిర్యూ॑థాని గ॒వామృ॑షిః ॥ 120
- (21) వృ॒జ్జశ్చి॑న్మే⁴ అభి॒పితే॑స్వ అ॒రా॒రణుః॑ ।
గాం భ॒జన్త॑ మే॒హనా॑ ల॒శ్వం భ॒జన్త॑ మే॒హనా॑ ॥ 121

ఇతి
పంచమోఽష్టకే సప్తమోఽధ్యాయ
స్సమాప్తః

1. స్తోతవఽఆమృతే, 2. వేమ్యరణం, 3. రేక్షోఽఅమర్త్య, 4. చిన్మేఅభిపితేస్వఅరా॒రణుః. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—4

ఋషి —కాణ్వఃడైన దేవాతిథి

దేవత—ఇంద్రుడు, 15,16,17,18-ఇంద్రుడు లేక పూషణుడు,

19-21-కురుంగుడు*

(1) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! పూర్వపశ్చిమోత్తరదక్షిణదేశములందుఁ గల నరులచే బిలువబడుచున్నను
నో శ్రేష్ఠుడా! యసూరపుత్రుని చెంతకు స్తోత్రలచేఁ బ్రేరింపబడుము!
తుర్రశుని కడకు స్తోత్రప్రేరితుడ వగుము! ॥ 103

(2) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు, రుముడు, రుమశుడు, శ్యావకుడు, కృపుడు, నను వారితోఁ
గూడుకొని సంతృప్తుడ వగుము! స్తోత్రములు చేయు కణ్వులు నిన్ను
వినుతించుచున్నారు. నీవు రమ్ము! ॥ 104

(3) గద్యము॥

గౌర మృగము తృప్తితమై జలపూర్ణము, తృణిశూన్యము నగు స్థానము నెట్లు తెలిసికొనఁ
గల్గునో! యటులనే యో యింద్రా! నీవు బంధుత్వము గుర్రెరింగినచో మా కభిముఖముగ
రమ్ము! మేము కణ్వుపుత్రులము. మాతోఁగలిసి యొకచోట సోమమును
ద్రావుము! ॥ 105

(4) గద్యము॥

ఓ మఘవానుడా! యింద్రుడా! సోమ మంతయు నభిషవ కారులకు ధన మిచ్చుటకు నిన్నుఁ
బ్రమత్తునిగాఁ జేయుఁగాక! నీవు సోమపానమును జేసితివి! ఈ సోమమభిషవన ఫలక
ద్వారా యభిషత మయ్యెను. అందుచేత నత్యంతప్రశంసాయోగ్యము. ఇందుకొరకే
నీవు మహాబలమును ధరించితివి! ॥ 106

* ఈ సందర్భమున శ్రీనేమానివారు వ్యాకర్షణిలో (8వ సంపుటము. 275వ పుట) “కురుంగదానదేవత” అనియు
15b సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో “కురుంగుని దానములు” గాను దేవతగా వ్యాసించి.

(5) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! వీరకర్మచే శత్రువుల కభిభవము నొనర్చెను. బలముచే బరుల క్రోధమును నష్టపరచెను. మహాత్ముడ వగు నో యింద్రుడా! యుద్ధకాములగు సమస్త శత్రువులను నీవు వృక్షముల వలె నిశ్చలులుగా నొనర్చుచున్నావు ॥ 107

(6) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! యెవ్వరు మిమ్ము వినుతింతురో! వారు సహస్ర సంఖ్యాక వజ్రాయుధ వీరులను బొందెదరు. ఎవ్వరు నమస్కారముతో హవ్యము నొసగెదరో! వారు సువీర్యవంతులు, శత్రు నిధనకారులు నగు పుత్రులను బడసెదరా ॥ 108

(7) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ పుత్రుడవు! నీ చెలిమిని బొంది మేము భయపడము. శ్రాంతులము కాము. నీ వభీష్టవర్షివి! నీ మహాకర్మ నంతయుఁ బ్రకాశింపజేయుట యుచితమైన కార్యము. మేము తుర్వశుని యదువును జూచినారము ॥ 109

(8) గద్యము॥

అభీష్టవర్షి యగు నింద్రుడా! వామ కటిప్రదేశముచే సమస్త భూతజాతమును గప్పచుండెను. హవ్యదాత యింద్రునకుఁ గ్రోధము కలుగజేయకుండును. ఓ యింద్రా! మధుమక్షికాజాత మధువుచే సంపృష్టము ప్రీతి జనకము నగు సోమమున కభిముఖముగా రమ్ము! దాని సమీపమునకు వెడలుము! దానిని ద్రావుము! ॥ 110

(9) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ సఖు లశ్వవంతులు. రథవంతులు. గోమంతులు. రూపవంతులు. వారు ధనమును శీఘ్రముగాఁ బొందెదరు. సకలాష్టాదకరులై సభకుఁ జనెదరు ॥ 111

(10) గద్యము॥

పిపాసు వగు ఋశ్యనామక మృగము వలె నీవు పాత్రముద్వారా తే(బడిన సోమమున క
ముఖముగా రమ్ము! అభిలాషానురూపముగాఁ ద్రాగుము! ఓ మఘవానుఁడా! నీవు ప్రతి
దినమును నిమ్ను ముఖముగా వర్షించుచు నత్యంతజోబలమును ధరింపుము! ॥ 112

(11) గద్యము॥

అధ్వర్యూ! యింద్రుఁడు సోమము త్రావుటకు నిశ్చయించెను. నీవు సోమాభిషవమును
నొనర్చుము! తరుణవయస్సు గల యశ్వద్వయ మిపుడు సమకూర్పబడెను.
వృత్రహననుఁడు వచ్చుచుండెను ॥ 113

(12) గద్యము॥

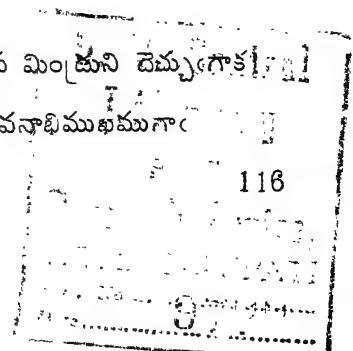
ఇంద్రుఁడా! యెవని సోమమువలన నీవు తృప్తి నొందెదవో! యట్టి హవ్యదాయ యగువ్యక్తి
యది యెరుంగును. నీకు యోగ్య మగు నన్నమును జాత్రయందుఁ జల్లెను. నీవు
సమీపమునకు వచ్చి త్రాగుము! ॥ 114

(13) గద్యము॥

ఓ యధ్వర్యుగణమా! రథమం దింద్రుఁడు గూర్చొనియున్నాఁడు. వానికై సోమమును దీయుము!
మూలప్రస్తరము పైనున్న ప్రస్తరము సకలయజమానులకును యాగనిష్పాదకమగు
సోమమును బుట్టించుచుఁ బ్రకాశించుచుండెను ॥ 115

(14) గద్యము॥

మా కర్మకై యంతరిక్ష విహారియు సేవనసంవర్ధము నగు హరిద్వయ మింద్రుని దేవుఁగాక!
ఇంద్రుఁడా! యజ్ఞసేవులు, గమనశీలులు నగు నశ్వములు నిన్ను సవనాభిముఖముగాఁ
దీసికొనిపోవుఁగాక! ॥ 116

(15) గద్యము॥

మేము చెలిమికొరకు బహుధనవంతుఁ డగు పూషణుని వరించెదము. శక్రుఁడు, పురుహూతుఁడు,
పాపవిమోచకుఁడవు నగు నో పూషణుడా! మాకు నీ బుద్ధిచే ధనము నొసంగి
శత్రువులను నశింపజేయు సామర్థ్యమును నొసంగుము! ॥

117

(16) గద్యము॥

ఓ పూషణుడా! మాకు బాహుస్థిత మగు తురము (ఖడ్గము)వలెఁ దీక్షబుద్ధి నొసంగుము!
పాప విమోచనకారీ! మాకు ధనమును దాన మీయుము! నీగో ధనము మాకు సులభము.
నీవు మర్త్యుల కా ధనమును బ్రేరేపించియుండుము! ॥

118

(17) గద్యము॥

ఓ పూషణుడా! నిన్నుఁ బ్రసాదితునిగాఁ జేయుటకుఁ గోరెదను. దీప్తియుతుడా! నీ స్తుతిని
జేయ నిచ్చగింతును. వారి స్తోత్రములను గోరను. అందుకుఁ గారణము వార లసుఖ
కరు లగుటయె. ఓ నివాసప్రదుడా! ప్రీతికరుఁడు సామయుతుఁడు నగు
వజ్రానకు నఖిలషిత ధనము నొసంగుము! ॥

119

(18) గద్యము॥

దీప్తియుతుడా! యమరపూషణుడా! యే కాలమందును మా గోవు లన్నియుఁ దృణభక్షణము
నుండి మరలకూడదు. గో రూపధనము నిత్యమును మా కుండును. నీవు మాకు రక్షకుఁడవు,
మంగళకరుఁడవు నగుము! అన్న దానమునకై మహాత్ముఁడ వగుము! ॥

120

(19) గద్యము॥

కురుంగనామకుఁడును, దీప్తియుతుఁడును, సౌభాగ్యవంతుఁడు నగు రాజునకు స్వర్గప్రాప్తి
హేతు వగు యజ్ఞమందును, దానమందును, మనుష్యులలో మే మశ్వములను
ధనమును దెలిసికొన సమర్థులము! ॥

121

(20) గద్యము॥

కణ్వపుత్రుఁడును, హవిష్మంతుఁడు, స్తోత్రభజనీయుఁడును దీ ప్రిప్రాపుఁడు నగు ప్రియ
మేధస్సును ఋషిగణముచే సేవింపఁబడిన పవిత్రవృష్టిగోసహస్రములను, నేను (దేవతిథి)
శేషభాగమందుఁ బొందితిని ॥

122

(21) గద్యము॥

నేను ధనమును బొందితిని. వృక్షములు శబ్దము చేసినవి. ఇవి ప్రశంసనీయ గోవులను,
నశ్వములను బొందినవి ॥

123

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబాగర్భకుక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందుఁ
బంచమాష్టకమున సప్తమాధ్యాయము
సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అష్టమం మండలమ్

పంచమోఽష్టకః—అష్టమోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—5

ఋషిః—బ్రహ్మతిథిః కాణ్వః

దేవతా—అశ్వినౌ, 37-(ఉత్తరార్ధస్య)-39-చైద్యః కశుః

చందః—గాయత్రీ, 37-38-బృహతీ, 39-అనుష్టుప్

(1) దూ॒రాది॒హే॒వ యత్ స॒త్య॑రు॒ణపు॒రశ్శి॑వత్ ।

వి భా॒నుం వి॒శ్వదా॑నత్ ॥

122

(2) స॒వద్ ద॒స్రా మ॒నో॒యజా॑ రథే॒న పృ॒థు॒పాజ॑సా ।

సచే॑థే॒ అశ్వి॑నో॒పస॑మ్ ॥

123

(3) యువా॑భ్యాం వాజినీ॑వసూ ప్రతి॑ స్తోమా॑ అదృక్షత ।

వాచం॑ దూతో॑ యథోహి॑షే ॥

124

(4) పురు॑ప్రియా॑ ఇతి॑ ఊతయే॑ పురుమన్ద్రా॑ పురువసూ॑ ।

స్తుషే॑ కణ్వాసో॑ః అశ్వినా॑ ॥

125

(5) మంహి॑ష్టా వాజినా॑తమే॑షయన్తా॑ కుభస్పతీ॑ ।

గస్తారా॑ దాకుషో॑ గృహమ్ ॥

126

(6) తా సు॑దే॒వాయ॑ దాకుషే॑ సుమే॒దామ॑విలా॒రిణీమ్ ।

మృతై॑ఽపూ॒తిముక్షతమ్ ॥

127

(7) ఆ నః॑ స్తోమము॑ప ద్రవత్ పూ॑యం శ్యేనే॑భిరాకుభిః॑ ।

యాతమ॑శ్వేభిరశ్వినా॑ ॥

128

1. స్తోమా అదృక్షత్, 2. ఇతి ఊతయే, 3. కణ్వాసో అశ్వినా. (వ్రా.ప్ర.)

(8) యే॒భి॒స్త్రి॒సః॑ ప॒రా॒వ॒తో ది॒వో వి॒శ్వా॒ని రో॒చ॒నా ।

త్రీ॒గ్ం¹ర॒క్షాన్ పరి॒చీ॒య॒థః॑ ॥

129

(9) ఉ॒త నో॒ గోమ॑తీ॒షః॒ ఉ॒త సా॒తీర॑హర్షదా ।

వి ప॒థః సా॒ల॒యే ని॒తమ్ ॥

130

(10) ఆ నో॒ గోమ॑న॒మశ్వి॒నా సు॒వీ॒రం సు॒ర॒థం ర॒యిమ్ ।

శి॒వోశ్చ॑ మశ్వా॒వతీ॒రి॒షః॑ ॥

131

(11) వా॒వృ॒ధానా॑ కు॒భస్ప॑తీ ద॒స్రా హి॒రణ్య॑వ॒ర॒సి ।

పి॒బ॒తం సో॒మ్యం మ॒ధు ॥

132

(12) అ॒స్మత్క॑యం వా॒జినీ॑వసూ మ॒ఘవ॑ద్యృశ్చ న॒ప్ర॒థః ।

ఛ॒ర్తి॒ర్యస్త॑మదాభ్యమ్ ॥

133

1. త్రీగ్ం¹రక్షాన్ (వ్రా.ప్ర.) త్రీరగ్ం¹క్షాన్ (సా.), 2. రిషః ఉత, 3. వోశహ. (వ్రా.ప్ర.)

(13) ని మ బ్రహ్మ జనానాం యావిష్టం హయమా గతమ్ ।

మో వ్యంన్యాగ్ం! ఉపారతమ్ ॥

184

(14) అస్య పిబతమశ్వినా యువం మదస్య చారుణః ।

మహ్వో రాతస్య ధిష్ణాః ॥

185

(15) అస్మేఽ ఆ పహతం రయిం శశవన్తం సహస్రిణమ్ ।

పురుషం విశ్వధాయసమ్ ॥

186

(16) పురుతా చిద్ధి వాం సరా విహ్వయన్తే మనీషిణః ।

వామద్భుంశ్వినా గతమ్ ॥

187

(17) జనాసో వృక్షబర్హిషో హవిష్మన్తో అరంకృతః ।

యువాం హవన్తే అశ్వినా ॥

188

1. న్యాగ్ంఽఉపారతమ్, 2. అస్మేఽఆపహతం, 3. హవిష్మన్తోఽఅరంకృతః, 4. హవన్తేఽఅశ్వినా. (వ్రా ప్ర.)

(18) అస్మాకమద్య వామయం స్తోమో వాహిష్టో¹ అస్తమః :

యువాభ్యాం భూత్వశ్వినా ॥

139

(19) యో హ వాం మధునో దృతిరాహితో రథచర్షణే² :

తతః పిబతమశ్వినా ॥

140

(20) తేన నో వాజినీవసూ వశ్వే తోకాయ శం గవే³ :

వహతం పీవరీరిషః ॥

141

(21) ఉత నో దివ్యా² ఇష ఉత సిన్ధుగంఠరహర్విదా³ :

అవ ద్వా¹రేవ వర్షతః ॥

142

(22) కదా వాం తౌగ్ర్యో విధత్సముద్రే జహితో నరా :

యద్వాం రథో విభిషృతాత్ ॥

143

1. వాహిష్టో¹ అస్తమః, 2. దివ్యా² ఇష ఉత, 3. సిన్ధుగంఠరహర్విదా. (ప్రా.ప్ర.)

(23) యవం కణ్వాయ నాసత్యా¹ లపిరిష్టాయ హరేత్యి² ।

శశ్వదూత్తి³కస్యథః ॥

144

(24) తాభిరా¹ యాతమూతిభిర్నవ్యసీభిః సుశన్తిభిః² ।

యద్వాం వృషణ్వసూ హువే ॥

145

(25) యథా చిత్కణ్వమాపతం ప్రియమేధముపస్తుతమ్¹ ।

అత్రిం శిష్టామశ్వినా² ॥

146

(26) యథోత కృత్వేన్యే¹ ధనేంశుం గోష్వగస్త్యమ్² ।

యథా వాజేషు పోభరిమ్³ ॥

147

(27) ఏతావద్వాం వృషణ్వసూశి అతో వా భూయో⁴ అశ్వినా¹ ।

గృణంతః సుచ్ఛమీమహే ॥

148

1. నాసత్యాపి, 2. ధనేంశుం, 3. వసూల అతో, 4. భూయోల అశ్వినా. (వా.ప్ర.)

(28) రథం హిరణ్యవస్తురం హిరణ్యాభీశుమశ్వినా ।

ఆ హి స్థాథో దివిస్పృశమ్ ॥

149

(29) హిరణ్యయా వాం రభిరీషా¹ అక్షో హిరణ్యయః ।

ఉభా చక్రా హిరణ్యయా ॥

150

(30) తేన నో వాజినీవసూ పరావత్సదా గతమ్ ।

ఉపేమాం సుస్తుతిం మమ ॥

151

(31) ఆ పహేథే పరాకాత్పురీర్షిర్శనైవశ్వినా ।

ఇద్యో దాసీరిమర్త్యా ॥

152

(32) ఆ నో ద్యుమైరా శ్రవోభిరా రాయా యతమశ్వినా ।

పురుశృన్ద్రా నాసత్యా ॥

153

1. రభిరీషా¹ అక్షో. (వా.ప్ర.)

(33) ఏ॒హ వా॑ ప్ర॒పిత॑స్స॒వో వ॒యో వహ॑స్తు వ॒ష్టి॑నః ।

అ॒హ్నా స్వ॑ధ్వ॒రం జ॑నమ్ ॥

154

(34) ర॒థం వా॑మ॒నుగా॑య॒సం య॑ ఇ॒షా ప॑ర్త॒తే స॒హ ।

న చ॒క్ర॑మ॒ఖి జా॑ధ॒తే ॥

155

(35) హి॒ర॒ణ్య॑యే॒న ర॑తే॒న ద్ర॒వ॒త్పాణి॑ర॒శ్వైః ।

ధీ॒జ॒వ॒నా నా॑న॒త్యా ॥

156

(36) య॒వం మృ॒గం జా॒గృ॒వాంసం॑ స్వ॒ద॒థో వా వృ॑ష॒ణ్వసూ॑ ।

తా నః॑ పృ॒జ్ కృ॒మి॒షా ర॒యిమ్ ॥

157

(37) తా మే¹ అశ్వినా సనీనాం విద్యాతం నవానామ్ ।

యథా¹ చిచ్ఛేద్యః కళుః శతమష్టా¹నాం దదత్సహస్రా¹ దశ గోనామ్ ॥

158

(38) యో మే హిరణ్యసందృ¹తో దశ రాజ్ఞో² అమంహత ।

అధస్పదా³ ఇచ్ఛేద్యస్య కృష్ణయశ్సర్ప⁴మ్నా⁴ అభితో జనః ॥

159

(39) మాకరేనా పథా గాద్యేనేమే యన్తి¹ చేదయః ।

అన్యో నేత్సూరిరోహ¹తే భూరిదావత్త¹రో జనః ॥

160

1. తా మే¹ అశ్వినా, 2. రాజ్ఞో² అమం, 3. స్పదా³ ఇచ్ఛే, 4. ర్పమ్నా⁴ అభితో. (వా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అష్టమ మండలము

పంచమాష్టకము—అష్టమాధ్యాయము

సూక్తము—౯

ఋషి—కాణ్వఃదైన బ్రహ్మతిథి*

దేవత—అశ్వద్వయము, ౩7-(ఉత్తరార్థము), ౩8-౩9-చైద్యఃదైన కశ నామకరాజు*

(1) గద్యము॥

దూరమందున్నను దగ్గఱ నుండునట్లు దీప్తరూపముగల యుషస్సు సమస్త వస్తువులను
శ్వేతవర్ణములు గలవిగాఁ జేయుటఁబట్టి దీప్తిని బహుప్రకారము విస్తారముగఁ
జేయును॥

124

(2) గద్యము॥

ఓ దర్శసియాశ్వద్వయమా! మీరు నేతల వంటివారు. ఇచ్చామాత్రమున సమకూర్చఁబడిన
యన్నముగల రథమందు మీ రుషస్సులతోఁ గలిసికొనుఁడు! ॥

125

(౩) గద్యము॥

అన్నయుతులు, ధనయుతులు నగు నశ్వద్వయమా! మిమ్ముల నుద్దేశించి రచింపఁబడిన
స్తోత్రముల నన్నిటిని నాలింపుఁడు! దూత ప్రభువు వాక్యమును బ్రార్థించు పగిది
మేము మీ వాక్యములను బ్రార్థించుచున్నాము ॥

126

* ఈ సూక్తమునకు “కణ్వనామక వమ్మాతిథి” ఋషిగా వ్రాతప్రతిలో (8వ సంపుటము. 282 పుట) వ్రాసి బ్రహ్మతిథి గా 15b సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి. అశ్వద్వయము, కశునామక రాజు” దేవతలుగా వ్రాతప్రతిలో (8వ సంపుటము. 282 పుట.) వ్రాసి “అశ్వులు, కాసుని దానములు” దేవతలుగా శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(4) గద్యము॥

మీ రనేకులకుఁ బ్రియులు. ఆనందప్రదులు. మీరు బహుధనయుతులు. మేము కణ్ణి
గణోత్పన్నులము. మమ్ము రక్షింపు మని యశ్వద్వయమును వేడుచున్నాము ॥ 127

(5) గద్యము॥

మీరు పూజనీయులు. అందరికంటె నధికులు. అధికాన్నప్రభులు. ధనవంతులు.
మంగళవ్రదు లగు హవ్యదాయులకై వెడలువారు ॥ 128

(6) గద్యము॥

ఎవ్వరు హవ్యదాతలో! సుందరదేవతావంతులో! వారి నిమిత్తము మీ రుత్తమ యజ్ఞవంతము,
నపాయరహితము, నగు గో సంచరణభూమిని జలముచేఁ దడుపుడు! ॥ 129

(7) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! యశ్వముల నారోపించి యతి శీఘ్రముగ మా స్తోత్రముల చెంతకు
రండు! ఈ యశ్వముల గతి ప్రశంసనీయము ॥ 130

(8) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! మూడు దినములు, మూడు రాత్రులు, సమస్తదీప్తివిశిష్టస్థానలయం
దీ యశ్వముల సాహాయ్యమున రండు! ॥ 131

(9) గద్యము॥

మీరు దివస ప్రాపకులు. మా నిమిత్తము గోవులను నన్నమును సంభోగయోగ్య ధనమును
మాకు దాన మీయుడు! ఈ సర్వమును భోగించుటకు మార్గమును జూపుడు! ॥ 132

(10) గద్యము॥

అశ్వద్వయమా! గోవులను, బుత్తులను, సుందర రథములను నశ్వములను మా
కొనంగుము! ॥

133

(11) గద్యము॥

శోభనపదార్థముల కధిపతులు, దర్శనీయులు, హిరణ్మయలు, మార్గయుక్తులు నగు
నశ్వద్వయమా! ప్రవృద్ధులై సోమమయ మధువును బానముఁ జేయుఁడు! ॥

134

(12) గద్యము॥

అన్నవంతులు, ధనవంతులు నగు నశ్వద్వయమా! ధనవంతములు, మాకు సర్వతో
విస్తీర్ణములు, నహింసనీయములు నగు గృహముల నొనఁగుఁడు! ॥

135

(13) గద్యము॥

మీరు మనుష్యస్తోత్రములను రక్షింపుఁడు! మీరు వేగముగ రండు! మనోహర మధురాంశమును
ద్రావుఁడు! ॥

136

(14) గద్యము॥

స్తుతియోగ్యాశ్వద్వయమా! మీరు మా కిచ్చిన మధుకర మనోహర మధువుయొక్క
యంశమును ద్రావుఁడు! ॥

137

(15) గద్యము॥

మా నిమిత్తము శతసహస్రసంఖ్యలచే నొప్పునదియు, బహు నివాసప్రదమును,
సకలధారణక్షమము నగు ధనమును దెండు! ॥

138

(16) గద్యము॥

నేత్పద్వయమా! మనీషులు నానాదేశములందు నిన్నే పిలిచెదరు. అశ్విదయమా!
వాహకాశ్యముల సాహాయ్యమున విచ్చేయుడు! ॥

139

(17)† గీ॥ కడు సమర్థ కార్యకారులు బహు హవ్య

యుతులు జనులు ప్రీతియుక్తు లగుచు
వరలు భక్తితోడఁ బర్హిస్సుఁ ద్రుంచుచు
మిమ్ముఁ బలువఁగలరు నెమ్మితోడ ॥

140

(18) గద్యము॥

అశ్విదయమా! మా యీ స్తోమము మీకంటె నధికవాహకమై మీకడనే యుండును ॥

141

(19) గద్యము॥

అశ్విదయమా! యేది మధుపూర్ణ చర్మపాత్ర మధ్యదేశమందు స్థాపిత మైనదో! యా
మధువును ద్రావుము! ॥

142

(20) గద్యము॥

అన్నయుతము, ధనవంతము నగు నశ్విదయమా! మాకుఁ బశు పుత్ర గోవుల నిమిత్తము
ప్రవృద్ధాన్నమును రథముపైఁ దెమ్ము! ॥

143

(21) గద్యము॥

దివస ప్రాపకు లగు నశ్విదయమా! స్వర్గీయము వాంఛనీయము నగు జలము మా
నిమిత్తము సేవన మొనర్చుడు! ॥

144

† (17) గద్యము ॥ హవ్యయుతులుఁ బర్యాప్త కార్యకారులు నగు జనులు బర్హిస్సును ద్రుంచుచు మిమ్ముఁ
బిలిచెదరు. (తొలిపాఠము.)

(22) గద్యము॥

నేత లగు నశ్వద్వయమా! తుగ్రపుతుడు సముద్రమందుఁ ద్రోయఁబడి, స్తుతిచే
మిమ్మేల వినుతించెను? మీ రథ మశ్వములతో వచ్చెను ॥ 145

(23) గద్యము॥

నానశ్వద్వయమా! మీ హర్మ్యతలమందు బద్ధుఁ డగు కణ్వమునిని బెక్కురీతుల
రక్షించితిరి ॥ 146

(24) గద్యము॥

వర్షణశీలము, ధనయుతము నగు నశ్వద్వయమా! యెప్పుడు మిమ్ముఁ బిలిచెదమో! యప్పుడు
ప్రశంసనీయ రక్ష నొసంగుటకు రండు! ॥ 147

(25) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! మీ రెట్లు కణ్వని, బ్రియ మేధస్సును, నుపస్తుతుని, నత్రిని,
రక్షించితిరో! యటులనే మమ్ము రక్షింపుడు! ॥ 148

(26) గద్యము॥

ధనమునకు నంశునట్లు, గోవులనిమిత్తమై యగస్త్యునట్లు, నవనమునకై సౌభారునట్లు,
మమ్ముఁ గూడ సంరక్షింపుడు! ॥ 149

(27) గద్యము॥

వర్షణశీలము, ధనయుతము నగు నశ్వద్వయమా! మేము స్తుతించుచు నీ పరిమాణము గల
ధనమునైన నింతకంటె నధికధనమునైన యాచించెదము ॥ 150

(28) గద్యము॥

అశ్వద్వయమా! హిరణ్మయసారథిస్థానమును గలిగి హిరణ్మయవల్గాయుత మగు రథమును
నధివసించుడు! ॥

151

(29) గద్యము॥

అశ్వద్వయమా! త్వదాలంబనీయ రథముయొక్క పూజ(ఇష్ట)హిరణ్మయము. అక్షములు
హిరణ్మయములు. రెండు చక్రములును హిరణ్మయములు ॥

152

(30) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! యీ రథముపై దూరదేశమునుండి రండు! ॥

153

(31)† గీ॥ మరణరహితాశ్వద్వయమా! మరువ కీరు

దాసుల పురంబులను నెల్ల దగ్ధపరచు
చుండి దూరప్రదేశమునుండి మాకు
నన్నమును భవ్య మగు దాని నంది తెండు! ॥

154

(32) గద్యము॥

బహుప్రియు లగు నశ్వద్వయమా! యన్నముతో మా సమీపమునకు రండు! యశస్సును,
ధనమును గలిగి రండు! ॥

155

(33) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! స్నిగ్ధరూపములు గలిగి పక్షయుతములైన యశ్వగణము మిమ్ము
యజ్ఞకర్తలకు జనుల చెంతకుఁ దెచ్చిపెట్టను ॥

156

† (31) గద్యము॥ మరణరహితాశ్వద్వయమా! మీరు దాసుల బహు సంఖ్యాక పురములను భగ్నములు
కావించుచు దూరదేశములనుండి యన్నమును గొనితెండు! ॥ (తొలిపాఠము)

(34) గద్యము॥

ఏ రథ మశ్వములతోఁ గూడుకొనినదో! ప్రశంసనీయు లగు మి మ్మా రథము సేనా
సమూహమును బాధింపదు ॥

157

(35) గద్యము॥

మనస్సు వలె వేగము గల నాసత్యద్వయమా! క్షిప్రపదయుతము, నశ్వసహితము నగు
హిరణ్మయ రథముపై నెక్కి- రండు! ॥

158

(36) గద్యము॥

వర్షణశీలము, ధనయుతము నగు నశ్విద్వయమా! మీరు సర్వదా జాగరూక మగు నన్వేషణీయ
సోమమును ద్రావుఁడు! మీ రన్నదానము నొసంగుఁడు' ॥

159

(37) గద్యము॥

అశ్విద్వయమా! మీ రభినవము, భజనీయము నగు ధనము నెఱుంగుదురు. చేది వంశీయుం
డగు కశురాజు శతౌష్ణములను, దశ సహస్ర గోవులను, దాన మిచ్చుటను నెరుంగుదురు ॥

160

(38) గద్యము॥

ఏ కశువు మా పరిచర్యార్థము హిరణ్యసదృశ దశజనరాజును దాన మొసంగెనో! చేది వంశీయుం
డగు నా కశురాజు పాదముయొక్క నిమ్నదేశమునందుఁ బ్రజ లుండిరి ॥

161

(39) గద్యము॥

ఏ మార్గమును బట్టి చేదిరాజు పోయెనో! యా మార్గమును బట్టి మ రెవ్వరును బోఁజాలరు.
అతనికంటె నధికతరదానశీలుఁడు విద్వాంసుఁడు నగు వ్యక్తి స్తోత్రలకు దాన
మొసంగలేదు ॥

162

అనువాకః—2, సూక్తమ్—6

ఋషిః—వత్సః కాణ్వః
 దేవతా—ఇంద్రః, 46-48-తిరిద్దిరః పార్శవ్యః
 ఛందః—గాయత్రీ

(1) మహాగం¹ ఇన్ద్రో² య ఓజసా పర్జన్యో³ వృష్టిమాగం⁴ ఇవ ।

సోమైర్వత్సస్య⁵ వావృధే ॥

161

(2) ప్రజామృతస్య⁶ విప్రతః ప్రయదే భరన్త వహ్నియః ।

విప్రా⁷ ఋతస్య⁸ వాహసా ॥

162

(3) కణ్వా⁴ ఇన్ద్రం⁵ యదక్రత⁶ సోమైర్వజ్జస్య⁷ సాధనమ్ ।

జామి బ్రువత⁸ ఆయుధమ్ ॥

163

(4) సమస్య మన్యవే⁹ విశో¹⁰ విశ్వా నమస్త కృష్ణయః ।

సముద్రాయేవ¹¹ సిన్ధవః ॥

164

1. మహాగం² ఇన్ద్రో³ య ఓజసా, 2. మాగం⁴ ఇవ, 3. విప్రా⁵ ఋతస్య,

4. కణ్వా⁶ ఇన్ద్రం, 5. సోమైర్వజ్జస్య, 6. బ్రువత⁷ ఆయుధమ్. (వ్రా.ప్ర.)

(5) ఓజస్తదస్య తిత్విష¹ ఉథే యత్సమవర్తయత్ ।

ఇన్ద్రశ్చరేవ వోదసే ॥

165

(6) వి చిద్వృతస్య దోధతో వజ్రేణ శతవర్షణా ।

శిరో బిభేద వృష్టినా ॥

166

(7) ఇమా² అభి ప్ర జోనుమో విపామగ్రేసు ధీతయః ।

అగ్నేః శోచిర్న దిదుతః ॥

167

(8) గుహా సతీరువ ంనా ప్ర యచ్ఛోచస్త ధీతయః ।

కణ్వో³ ఋతస్య ధారయా ॥

168

(9) ప్ర తమిన్ద్రా సశీమహి రయిం గోమన్తమశ్వినమ్ ।

ప్ర బ్రహ్మ పూర్వచిత్తయే ॥

169

1. తిత్విషఽఉథే. 2. ఇమాఽఅభి, 3. కణ్వోఽఋతస్య. (ద్రా.ప్ర.)

(10) అహమిద్ధి పితుష్పరి మేధామృతస్య జగ్రథ ।

అహం సూర్య¹ ఇవాజని ॥

170

(11) అహం ప్రత్యేన మన్మనా గిరః శుశ్మామి కణ్వచత్ ।

యేనేస్యః శుష్మమిద్దధే ॥

171

(12) యే త్వమిన్ద్రో న తుష్టపురృషయో యే చ తుష్టపుః ।

మమేద్యర్థస్య సుష్టతః ॥

172

(13) యదస్య మన్యరధ్వసీద్వి వృత్రం వర్వశో రుజన్ ।

అపః సముద్రమైరయత్ ॥

173

(14) ని శుష్ట² ఇన్ద్రో ధర్మసిం వజ్రం జహన్త దస్యవి ।

వృషో హ్యుగ్రో శృణ్వేషే ॥

174

1. సూర్య¹ ఇవాజని, 2. శుష్ట² ఇన్ద్రో. (ద్రా.ప్ర.)

(15) న ద్యావ¹ ఇన్ద్రమోజసా నాన్తరిజాణి వజ్రజిమ్ ।

స వివ్యచన్త భూమయః ॥

175

(16) యన్త² ఇన్ద్ర మహీరవః స్తభూయమానః ఆశయత్ ।

ని తం పద్యాసు శిశ్నథః ॥

176

(17) య⁴ ఇమే రోదసీ మహీ సమీచీ సమజగ్రభీత్ ।

తమోభిన్ద్ర తం గుహః ॥

177

(18) య⁵ ఇన్ద్ర యతయస్త్వా భృగవో యే చ తుష్టవుః ।

మమేదుగ్ర శ్రుధీ హవమ్ ॥

178

(19) ఇమాన్త⁶ ఇన్ద్ర పృశ్నయో ఘృతం దుహత⁷ ఆశిరమ్ ।

వినామృతస్య పిప్యషీః ॥

179

1. ద్యావ₂ ఇన్ద్ర, 2. యన్త₂ ఇన్ద్ర, 3. మాన్త₂ ఆశయత్, 4. య₂ ఇమే, 5. య₂ ఇన్ద్ర,

6. ఇమాన్త₂ ఇన్ద్ర, 7. దుహత₂ ఆశిరమ్. (వ్రా.ప్ర.)

(20) యా¹ ఇన్ద్ర ప్రస్వస్త్వా² ఓంసా గర్భమచక్రిరన్ ।

పరి ధర్మేవ సూర్యమ్ ॥

180

(21) త్వామిచ్ఛవసస్పతే³ కత్వా⁴ ఉత్థేన¹ వాచుధుః ।

త్వాం సుతానః³ ఇన్దవః ॥

181

(22) తవేదిన్ద్ర పృణేతిషాత ప్రశస్తిరద్రివః ।

యజ్ఞో వితస్తసాయ్యః ॥

182

(23) ఆ న⁴ ఇన్ద్ర మహీమిషం పురం దర్శి గోమతీమ్ ।

ఉత ప్రజాం సువీర్యమ్ ॥

183

(24) ఉత త్యదాశ్వశ్వ్యం¹ యదిన్ద్ర నాహుషీష్వా ।

అగ్రే¹ విభ ప్రవీదయత్ ॥

184

1. యా¹ ఇన్ద్ర, 2. కత్వా² ఉత్థేన³, 3. సుతానః³ ఇన్దవః, 4. ఆ న⁴ ఇన్ద్ర. (వ్రా.ప్ర.)

(25) అ॒భి వ్ర॒జం న త॑త్త్వి॒షే సూ॑ర॒ః ఉ॒పా॒క॒చక్ష॑నమ్ ।

య॒ది॒న్ద్రౌ మృ॒శయా॑సి నః ॥

185

(26) య॒ద॒గ్గి త॑వి॒షీ॒య॒స॒ ఇ॒న్ద్రౌ ప్ర॒రా॒జసి॑ క్షి॒తీః ।

మ॒హా॒గ్ం॒ః అ॒పార॑ ఓ॒జసా॑ ॥

186

(27) తం త్వా హ॒వి॒ష్మతీ॒ర్విశ॑ ఉ॒ప బ్రు॑వత॒ ఊ॒తయే॑ ।

ఉ॒రు॒జయ॑సమి॒న్దుభిః॑ ॥

187

(28) ఉ॒పహ్నా॑రే గి॒రీ॒జాం స॑ంగ॒థే చ న॑దీ॒నామ్ ।

ధి॒యా వి॒ప్రో॑ అ॒జాయ॑త ॥

188

(29) అ॒తః స॒ము॒ద్రము॑ద్వ॒త్కృ॒త్వాగ్ం॒ః అ॒వ ప॑శ్యతి ।

యతో॑ వి॒పాన॑ ఏ॒జతి॑ ॥

189

1. సూ॒రః ఉ॒పా॒క, 2. య॒స॒ ఇ॒న్ద్రౌ, 3. మ॒హా॒గ్ం॒ః అ॒పార॑ ఓ॒జసా॑, 4. విశ॑ ఉ॒ప బ్రు॑వత॒ ఊ॒తయే॑,

5. వి॒ప్రో॑ అ॒జాయ॑త, 6. త్వాగ్ం॒ః అ॒వ, 7. వి॒పాన॑ ఏ॒జతి॑. (వ్రా.ప్ర.)

(30) ఆదిత్రప్తస్య రేతసో జ్యోతిష్పశ్యన్తి వాసమ్ ।

వరో యదిధ్యతే దివా ॥

190

(31) కణ్వోన¹ ఇన్ద్ర తే మతిం విశ్వే వర్ధన్తి పాంశ్యమ్ ।

ఉతో శవిష్ట పృష్ఠ్యమ్ ॥

191

(32) ఇమాం మ² ఇన్ద్ర సుష్ఠితిం జాషస్వ ప్ర సు మామవ ।

ఉత ప్ర వర్ధయా మతిమ్ ॥

192

(33) ఉత బ్రహ్మణ్యా వయం తుభ్యం వ్రవృద్ధ వజ్రీవః ।

విప్రా³ అతక్ష్మ జీవసే ॥

193

(34) అది కణ్వో⁴ అనూషతా²ఽపో న ప్రవతా యతీః ।

ఇన్ద్రం వనన్వతీ మతిః ॥

194

1. కణ్వోనఽఇన్ద్ర, 2. మఽఇన్ద్ర, 3. విప్రాఽఉతక్ష, 4. కణ్వోఽఅనూషతాపో. (వా.ప్ర.)

(35) ఇ॒న్ద్రో॒మ॒ర్థాని॑ వా॒వృ॒ధుః స॒ము॒ద్ర॒మి॒వ సి॒న్ధవః॑ ।

అను॑త్తమ॒స్యమ॒జరమ్॑ ॥

195

(36) ఆ నో॑ యాహి పరా॒వతో హరి॑భ్యాం హ॒ర్యతా॑భ్యామ్ ।

ఇ॒మమి॑న్ద్ర సు॒తం పి॒బ ॥

196

(37) త్వామి॑ద్వృ॒తహస్త॑మ జనా॒సో వృ॒క్తద్వి॑ర్హిషః ।

హ॒వ॒నే వా॒జసా॑తయే ॥

197

(38) అను॑ త్వా రోద॑సీ¹ ఉ॒భే చ॒క్రం న వ॒ర్త్యేత॑శమ్ ।

అను॑ సు॒వానా॑న² ఇ॒న్దవః॑ ॥

198

(39) మ॒న్తస్వా॑ సు స్వ॒ర్ణర॑ ఉ॒తేన్ద్ర॑ శ॒ర్యణా॑వతి ।

మ॒త్స్వా వి॑వస్వతో చు॒తీ ॥

199

1. రోద॑సీ॒ఉభే, 2. నా॒సల॑ ఇ॒న్దవః, 3. స్వ॒ర్ణర॑ఉ॒తేన్ద్ర॑. (ప్రా.ప్ర.)

(40) వావృధాన¹ ఉప ద్యవి వృషా వజ్ర్యరోరవీత్ ।

వృత్రహః సోమపాతమః ॥

200

(41) ఋషిర్హి పూర్వజా² అన్యేక ఈశాన ఓజసా ।

ఇన్ద్ర చోహూయవే వసు ॥

201

(42) అస్మాకం త్వా సుతాగ్ం³ ఉప వీతపృష్ఠా అభి ప్రయః ।

శతం వహసు హరయః ॥

202

(43) ఇమాం సు పూర్వాన్యం దియం మదోర్హతన్య పివృషీమ్ ।

కణ్వా⁴ ఉక్తేన వావృధుః ॥

203

(44) ఇన్ద్రమిద్విమహీనాం మేధే వృణీత మర్త్యః ।

ఇన్ద్రం సనిష్యరూతయే ॥

204

1. ధానఽఉప, 2. పూర్వజాఽఅన్యేకఽఈశానఽఓజసా, 3. సుతాగ్ంఽఉప వీతపృష్ఠాఽఅభిః

4. కణ్వాఽఉక్తేన. (వ్రా.ప్ర.)

(45) అ॒ర్వా॒ఞ్చం॑ త్వా పు॒రు॒ష్టత॑ ప్రి॒యమే॑ధ॒స్తుతా॑ హ॒రిః ।

సోమ॑పే॒యాయ॑ వక్ష॒తః ॥

205

(46) శ॒తమ॑హం తి॒ర్ది॒రే స॒హస్రం॑ వ॒ర్కావా॑ దదే ।

రా॒ధాం॑సి యా॒ద్వానామ్ ॥

206

(47) త్రీ॑ణి శ॒తా॒న్యర్వ॑తాం స॒హస్రా॑ దశ గో॒నామ్ ।

ద॒దుష్ప॑జ్ఞా॒య సా॑మే ॥

207

(48) ఉ॒దా॒న॒క్కు॒హో ది॒వము॑ష్టా॒ఞ్చతు॑ర్య॒జ్ఞో దద॑త్ ।

శ॒వసా॑ యా॒ద్వం జ॑నమ్ ॥

208

అనువాకము—2, సూక్తము—6

ఋషి—కాణ్వదైన వత్సఁడు
దేవత—ఇంద్రుఁడు, పార్శవ్యుఁడు తిరిందిరుఁడు*

(1) గద్యము॥

వృష్టిమంతుఁ డగు పర్జన్యుఁడు వలె నెవఁడు బలవంతుఁడో! వాఁడు వత్సని స్తోమముద్వారా
వర్ధితుఁ డగును ॥ 163

(2) గద్యము॥

నభోదేశమును నిండించెడు నశ్వములు యజ్ఞమునకుఁ బ్రజ యగు నింద్రుని వహించునపుడు
విద్వాంసులు యజ్ఞప్రాపకస్తుతులచే నుతింతురు ॥ 164

(3) గద్యము॥

కణ్వగణము స్తోమముచే నింద్రుని యజ్ఞసాధకునిగా నొనర్చిరి. కాఁబట్టి లోకమందు
నాయుధ మింద్రునిది యని చెప్పఁబడును ॥ 165

(4) గద్యము॥

సింధువులు సముద్రమును జేరునటుల సమస్త ప్రజాగణములును వీని క్రోధభయమువలన
వీనికి నమస్కరింతురు ॥ 166

(5) గద్యము॥

ఏ బలమున నింద్రుఁడు ద్యావాభూములను జర్మము వలె సంవర్తితులుగా నొనర్చునో!
వాని యా బలము సందీప్త మగును ॥ 167

* ఈ సూక్తమునకు వ్రాతప్రతిలో (8వ సంపుటము-288 పుట) “ఇంద్రుఁడు, దానప్రశంస”లు దేవతగాను, 15b సంపుటములోని ఋషిచేవతల వట్టికలో “ఇంద్రుఁడు, తిరిందిరుని దానములు” దేవతగాను శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

(6) గద్యము॥

వాఁడు కంపకవృత్తుని మస్తముకమును, శతపర్వమును పీర్జశాలియు నగు వజ్రముచే
ఛేదించెను ॥

168

(7) గద్యము॥

మేము స్తోతల సమీపమున నగ్నిదీప్తి వలెఁ బ్రకాశించు స్తోత్రసమూహమును బునఃపునః
ఉచ్చరింతుము ॥

169

(8) గద్యము॥

గుహలోనుండు స్తుతి సమూహము స్వయముగా నేతెంచి దీప్తి నొందును. కణ్వులు దాని
నుదకధారాయుక్తముగాఁ జేయుదురుగాక! ॥

170

(9) గద్యము॥

ఓ నింద్రుడా! మే మశ్వములను నన్నమును ధనమును బొందెదము. ఇతరులకుఁ
బూర్వజ్ఞానమునకై యన్నము లభించును ॥

171

(10) గద్యము॥

నేను, బితయు, స్తుత్యుఁడు నగు నింద్రుని యనుగ్రహమును బడసెదను. నేను సూర్యుని వలె
బ్రొదుర్బాతుఁడ నయ్యెదను ॥

172

(11) గద్యము॥

నేను గణ్వుని వలె స్తోత్రములచే వాక్యసమూహము నలంకరించెదను. వీనిచే నింద్రుఁడు
బలమును ధరించును ॥

173

(12) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యెవ్వరు నిన్ను నుతి చేయకుండురో! యే ఋషులు నీకు నుతి చేయుదురో!
వారల చుద్యను మా స్తోత్రములు చక్కగా స్తుతములై వృద్ధి పొందును ॥ 174

(13) గద్యము॥

ఎప్పుడు పీని క్రోధము వృత్రుని పర్వమందు విభాగించుచు శబ్దము చేయునో! యప్పుడు
వాడు సముద్రాభిముఖముగా జలమును బ్రేరేపించును ॥ 175

(14) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీ పుష్కపయిత యగు శుష్టునిగూర్చి వ్రజాఘాతమును గలిగించితివి!
ఓ యుగ్రుడా! నీ వభీష్టవర్షి వన్నమాట విదితము॥ 176

(15) గద్యము॥

ద్యౌ క లోక సమూహ మిందుని బలముచే వ్యాపించును ॥ 177

(16) గద్యము॥

ఏ వృత్రుడు నీ మహాజలమును స్తంభించుచుఁ బరివ్యాప్తముగాఁ జేసెనో! వానిని గమనశీల
మగు జలమందు వధించితివి! ॥ 178

(17) గద్యము॥

ఎవ్వడు గొప్పవియును సంగతలును నగు ద్వాపాపృథువులను నావరించెనో!
యో యింద్రుడా! వానిని దమస్సమూహముచేఁ గప్పితివి! ॥ 179

(18) గద్యము॥

ఉ యంద్రుడా! యే యతులు నిన్ను వినుతింతురో! యే ఋభువులు నీకు స్తుతు లొనరింతురో!
వారి మధ్యమున మా యాహ్వానము నాలకింపుము! ॥ 180

(19) గద్యము॥

ఓ యంద్రుడా! నీయొక్క సత్యమును వృద్ధి పొందించెడు గోవులు మృతమును
బుట్టించును ॥ 181

(20) గద్యము॥

ఓ యంద్రుడా! ప్రసవకారిణు లగు గోవు లాస్యములచే నీ విచ్చిన యన్నమును భక్షింపి
సూర్యునికి నలుదిక్కులు జలము వలె గర్భధారణ మొనర్చును ॥ 182

(21) గద్యము॥

వజ్రము గల యంద్రుడా! కణ్ఠ్య లుక్థములచే నిన్ను వర్ధితునిగా జేయుదురు. అభిషేత
సోమసమూహము నీకొరకు వృద్ధి పొందింపబడెను ॥ 183

(22) గద్యము॥

ఓ బలపతీ! యంద్రుడా! నీవు పథప్రదర్శకుడ వయినచో నుత్తమస్తుతులు, ప్రవృద్ధ
యజ్ఞములును జేయబడును ॥ 184

(23) గద్యము॥

ఓ యంద్రుడా! మా నిమిత్తము గొప్పదియు గోవులు గలదియు, నగు నన్నమును
రక్షించుటకును, పీర్యవంత మగు పుత్రాది డాన మొసంగుటకును, నిశ్చయింపుము! ॥ 185

(24) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నహషరాజుయొక్క ప్రజలకు నమ్ముఖముగ శీఘ్రగాము లగు
నశ్వములతో నే బల మొసంగితివో! మాకుఁగూడ నా బలమునే యొసంగుము! ॥ 186

(25) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! నీవు ప్రాజ్ఞుడవు! నీ విపుడు సమీపమునుండి దర్శనీయ గోష్ఠములను
విస్తారముగా నొనర్చుము! మమ్ము సుఖవంతులుగాఁ జేయుము! ॥ 187

(26) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! నీవు బలము వలె నాచరింపుము! మనుష్యులకు రాజు వగుము! నీవు బలముచే
గొప్పవాడవు! అనభిభవనీయుడవు! ॥ 188

(27) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! నీవు విస్తీర్ణవ్యాపివి! హవ్యవంతు లగు జనులు సోమముచే నీకుఁ దృప్తి
కలిగించుటకై నీ కడకు వచ్చి నుతింతురు ॥ 189

(28)† గీ॥ పర్వత ప్రాంతములందుఁ బరమనదులు

సంగమించు స్థలంబుల సవనములను

జేయుచో మేధ గల్గిన శ్రీమహేంద్రుఁ

డాత్ర జన్మము గాంచుఁ దా నాదారమున ॥

190

† (28) గద్యము॥ పర్వత ప్రాంతములందు నదులు సంగమించు స్థలముల యజ్ఞక్రియ లొనర్చినచో మేధావి
యగు నింద్రుడు జన్మము నొందును. (తొలి పాఠము)

(29) గద్యము॥

సర్వవ్యాపి యగు నిందుఁ డే లోకమందు విహరించునో! యట్టి యూర్ధ్వలోకమునుండి
విద్వాంసుఁ డగు నింద్రుఁడు నిమ్ముముఖముగా సముద్రమును దర్శించును ॥ 191

(30) గద్యము॥

ద్యౌలోకము మీఁద నింద్రుఁ డెపుడు దీపించునో! యపుడు పురాతనజలప్రదుఁ డగు నింద్రుని
నివాసప్రద జ్యోతిస్సు లోకమం దగపడును ॥ 192

(31) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడా! సమస్త కణ్వులు నీ బుద్ధిని, నీ బలమును, వృద్ధిపరచుచున్నారు.
ఓ బలవత్తమా! నీ వీరకర్మను గూడ నభివృద్ధి పరచుచున్నారు ॥ 193

(32)† గీ॥ ఇంద్రుఁడా! నీవు మా స్తుతి నెల్ల వినుచు

మముఁ బ్రసన్నులుగాఁ జేసి మముల మిగులఁ

గాచి మా బుద్ధి నెలమిఁ బ్రకామ వర్ధి

తముగఁ జేయుము! మా కిలఁ దనివి కలుఁగ ॥ 194

(33) గద్యము॥

ప్రవృద్ధుఁడవు, వజ్రివి యగు నో యింద్రుఁడా! మేము మేధావులము. మేము జీవించుటకు
నిన్ను వినుతించుచున్నాము ॥ 195

† (32) గద్యము॥ఓ యిందుఁడా! నీవు మా యీ స్తుతి నేవింపుము; మమ్ముఁ బ్రసన్నులుగాఁజేసి రక్షింపుము;
మా బుద్ధిని బ్రవర్ధితముగాఁ జేయుము: ॥ (తొలి పాఠము)

(34) గద్యము॥

కణ్వుల మగు మేము స్తుతించుచున్నాము. నిమ్నాభిముఖముగాఁ బోవు జలరాశి వలె వరజీయ
స్తుతి యింద్రుని సేవకొఱ కుపయుక్త మగును ॥ 196

(35) గద్యము॥

నద గణము సముద్రమును వర్ధితముగఁ జేయునటుల నుక్థము లన్నియు నింద్రుని వృద్ధిఁ
బొందించుచుండెను. ఇంద్రుఁడు జరా రహితుఁడు. వాని క్రోధము నెవ్వరును
నివారింపలేరు ॥ 197

(36) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! దూర దేశమునుండి కమనీయాశ్వముల నధిరోహించుచు మాకడకు రమ్ము!
అభిషుత సోమమును ద్రావుము! ॥ 198

(37) గద్యము॥

శత్రు నాశకుఁడ వగు నింద్రుఁడా! బర్హిస్సును చేదించు వా రన్న లాభము నొందుటకు
నిన్నుఁ బిలిచెదరు ॥ 199

(38) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! చక్ర మశ్వము ననువర్తించునటుల ద్యావాభూములు రెండును నిన్ను
ననువర్తించును. అభిషుత సోమ మంతయు ని న్నునువర్తించును ॥ 200

(39) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! శర్యణాదేశమునఁ బుష్కరిణీతీరమున ఋత్విక్కు లారంభించిన
యజ్ఞమందుఁ దృప్తుఁడ వగుము! ॥ 201

(40) గద్యము॥

ప్రవృద్ధుఁడు, నభీష్ట వర్షియు, వజ్రియు, నతిశయ సోమపాయయు, వృతహంతయు నగు
నింద్రుఁడు ద్యోలోక సమీపమున శబ్దముఁ జేయును ॥ 202

(41) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు పూర్వజాత ఋషివి! నీ వద్విత్తీయ బలమున సకలమునకు నధిపతి
వగుచున్నావు. నీవు మాటిమాటికి ధనము నొసంగుము! ॥ 203

(42) గద్యము॥

ప్రశస్త పృష్ఠములు గలవియు, శత సంఖ్యాకములు నగు నశ్వములు మా సోమన్నముల
నుద్దేశించి నిన్నుఁ దెచ్చునుగాక! ॥ 204

(43) గద్యము॥

కణ్వుల యుక్థులచేఁ బూర్వకృతమును, మధురజల వర్ధయిత్రియు, నగు యాగ క్రియ వృద్ధిఁ
బొందింపఁబడుఁగాక! ॥ 205

(44) గద్యము॥

దేవతలు మిక్కిలి గొప్పవారు. వారి మధ్య నింద్రునే మనుష్యులు ధనాభిలాషులై
రక్షణముకొఱకు వరింతురు! ॥ 206

(45) గద్యము॥

బహుస్తుతుఁడ వగు నో యింద్రుడా! బహు ప్రేయములును ఋత్విక్ స్తుతములు నగు
నశ్వద్వయము సోమ పానార్థము మిమ్ముల మా కడకుఁ దెచ్చునుగాక! ॥ 207

(46) గద్యము॥

యదువులలోఁ బశుపుత్రుం డగు “తిరిందిరు”ని సమీపమున శత సహస్ర ధనమును
గ్రహించితిని ॥

208

(47) గద్యము॥

వారు పద్మనకు, సామునకు, శతత్రయాశ్వములను దశ శత గోవులను నొసంగిరి ॥

209

(48) గద్యము॥

వాఁ డున్నతుడై మన స్వర్ణ భారములు గల నాలు గుష్ఠములను నొసంగుచు, యదువులకు
దాస రూపము నిచ్చుచు, గీర్తిచే స్వర్ణమును వ్యాపించెను ॥

210

సూక్తమ్—?

ఋషిః—పునర్వతస్ కాణ్యః

దేవతా—మరుతః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) ప్ర యద్యత్ప్రిష్ఠభమిషం మరుతో విప్రో¹ అక్షరత్ ।

వి పర్వతేషు రాజథ ॥

209

(2) యదగ్గ తవిషీయవో యామం కుభ్రా² అచిధ్వమ్ ।

వి పర్వతాః అహాసత ॥

210

1. విప్రో¹ అక్షరత్, 2. కుభ్రా² అచి, 3. పర్వతా³ అహాసత. (ప్రా.ప్ర.)

(3) ఉదీరయన్త పాయుభిర్వాశాసః పృశ్నిమాతరః ।

ధుక్షన్త పిప్యషీమిషమ్ ॥

211

(4) వపన్తి మరుతో మిహం వ్రవేపయన్తి వర్షతాన్ ।

యద్యామం యాన్తి వాయుభిః ॥

212

(5) ని యద్యామాయ వో గిరిర్ని సిన్ధవో విధర్మణే ।

మహే శుష్మాయ యేమిరే ॥

213

(6) యుష్మాగ్ం¹ ఉ నక్తమూతయే యుష్మాన్దివా హవామహే ।

యుష్మాన్సన్యత్యధ్వరే ।

214

(7) ఉదు త్యే² అరుణస్సవశ్చిత్రా యామేభిరీరతే ।

వాశా³ అధి పునా దివః ॥

215

1. యుష్మాగ్ం² ఉ, 2. ఉదు త్యే³ అరుణ, 3. వాశా⁴ అధి. (ప్రా.ప్ర.)

(8) సృజన్తి రశ్మిమోజసా వన్తాం సూర్యాయ యాతవే ।

తే భానుభిర్వి తస్థిరే ॥

216

(9) ఇమాం మే మరుతో గిరమిమం శ్రోమమృభుక్షణః ।

ఇమం మే వనతా హవమ్ ॥

217

(10) త్రీణి సరాంసి పృశ్నయో దుదుహ్రే పక్షిణే చధు ।

ఉత్సం కపన్దముద్రిణమ్ ॥

218

(11) మరుతో యద్ధ వో దివః సుమ్నాయన్తో హవాచుహే ।

ఆ తూ న¹ ఉప గన్తన ॥

219

(12) యూయం హి ష్ఠా సుదానవో రుద్రా² ఋభుక్షణో దమే ।

ఉత ప్రచేతశో మదే ॥

220

1. న² ఉప, 2. రుద్రా² ఋభుక్షణో. (వ్రా.ప్ర.)

(13) ఆ నో రయిం మదచ్యుతం పురుజం విశ్వధాయసమ్ ।

ఇయర్తా మరుతో దివః ॥

221

(14) అదీవ యద్గిరీణాం యామం శుభ్రా¹ అచిధ్వమ్ ।

సువానై ర్మన్దధ్వ² ఇన్దభిః ॥

222

(15) ఏతావతశ్చిదేషాం సుమ్నం భిక్షేత మర్త్యః ।

అదాభ్యస్య మన్మభిః ॥

223

(16) యే ద్రప్సాః³ ఇవ రోదసీ ధమన్త్యసు పృష్టిభిః ।

ఉత్సం దుహన్తో⁴ అక్షితమ్ ॥

224

(17) ఉదు స్వానేభిరీరత⁵ ఉద్రధైరుదు వాయుభిః ।

ఉత్తోన్మైః పృశ్నిమాతరః ॥

225

1. శుభ్రాఽచిధ్వమ్, 2. మన్దధ్వఽఇన్దభిః, 3. ద్రప్సాఽఇవ, 4. దుహన్తోఽఅక్షితమ్,

5. రీరతఽఉద్. (వ్రా.ప్ర.)

(18) యేనాప తుర్వశం యదుం యేన కణ్వం ధన్వతమ్ ।

రామే సు తస్య దీమహి ॥

226

(19) ఇమా¹ ఉ పః సదానవో ఘృతం న విప్యషీరషః ।

వర్ధన్కాణ్వస్య మన్మథిః ॥

227

(20) క్వ నూనం సుదానవో మదథా వృక్షబిర్హిషః ।

బ్రహ్మ కో పః సవర్యతి ॥

228

(21) నహి స్మ యద్ధ పః పురా శ్తోమేభిర్వృక్షబిర్హిషః ।

శర్ధాగ్ం² ఋతస్య ణిన్వథ ॥

229

(22) సము త్యే మహతీరపః సం క్షోణీ సము సూర్యమ్ ।

సం వజ్రం పర్వశో దధుః ॥

230

1. ఇమా¹ ఉ పః, 2. శర్ధాగ్ం² ఋతస్య. (ప్రా.ప్ర)

(23) వి వృత్రం పర్వశో యయుర్వి పర్వతాగ్ం¹ అరాజినః ।

చక్రాణా వృష్టి పౌంస్యమ్ ॥

231

(24) అను త్రితస్య యుధ్యతః శుష్మమావన్నత క్రతుమ్ ।

అన్విన్ద్రం పుత్రతూర్యే ॥

232

(25) విద్యుద్ధస్తా² అభిద్యవః శిషాః శీర్షన్విరణ్యయాః ।

శుభ్రా వ్యజ్జత శ్రియే ॥

233

(26) ఉశనా యత్పరావతః ఉక్ష్ణో రన్ద్రమయాతన ।

ద్యౌర్న చక్రదద్భియా ॥

234

(27) ఆ నో మఖస్య దావనే లక్ష్మైర్విరణ్యపాణిభిః ।

దేవాన⁴ ఉప గస్తవ ॥

235

1. పర్వతాగ్ం¹ అరాజినః, 2. విద్యుద్ధస్తా² అభిద్యవః, 3. పరావత³ ఉక్ష్ణో, 4. దేవాన⁴ ఉప గస్తవ. (వా.ప్ర.)

(28) యదే॑షాం పృ॑వతీ॒ రథే॒ వృ॑ష్టి॒ర్వహ॑తి రో॒హితః॑ ।

యా॑న్తి శు॒భ్రా రి॒ణన్త॑పః ॥

236

(29) సు॒షోమే॑ శ॒ర్యజా॑వత్యా॒ర్ణికే॑ ప॒స్త్యా॑వతి ।

య॒యన్ని॑చ॒క్రయా॑ నరః ॥

237

(30) క॒దా గ॑చ్ఛాథ మరుత¹ ఇ॒తా వి॒ప్రం హ॑వమానమ్ ।

మా॒ర్క్తికే॑ర్నా॒ధమా॑నమ్ ॥

238

(31) క॒ర్ణ నూ॑నం క॒థప్రి॒యో య॑దిన్త్రమ॒జహా॑తన ।

కో॒ వః స॒ఖిత్వ² ఓ॒హతే॑ ॥

239

(32) స॒హో ఘ॒ణో వ॒జ్రహ॑స్త్వైః క॒ణ్వాసో॑ః అ॒గ్నిం మ॒రుద్ధిః॑ ।

సు॒షే హి॑రణ్యవాశీభిః ॥

240

1. మరుతఃఽఇతా, 2. సఖిత్వఽఓహతే, 3. కణ్వాసోఽఅగ్నిం. (ప్రా.ప్ర.)

(33) ఓ ష పృష్ఠః ప్రయజ్ఞానా నవ్యసే సువితాయ ।

పవృత్యాం చిత్రవాజాన్ ॥

241

(34) గిరయశ్చిన్ని జహతే పర్శానాసో మన్యమానాః ।

పర్వతాశ్చిన్ని యేమిరే ॥

242

(35) ఆక్షయావానో వహన్త్యన్తరీక్షేణ పతతః ।

ధాతారః సువతే పయః ॥

243

(36) అగ్నిర్హి జాని పూర్వ్యశ్చన్దో న సూరో¹ అర్పిషా ।

తే భానుభిర్వి తస్థిరే ॥

244

1. సూరో¹ అర్పిషా. (వా.ప్ర.)

సూక్తము—7

ఋషి—కణ్వగోత్రఁ డగు పునర్వత్సుఁడు*

దేవత—మరుద్గణము

(1) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! యెప్పుడు విద్యుఁ డగు వ్యక్తి సవనత్రయమందుఁ బ్రశస్తాన్నము
నొసంగునో! యప్పుడు మీరు పర్వతముల మీద దీపింపుఁడు! ॥

211

(2) గద్యము॥

జలాభిలాషులు, శోభమానులు నగు మరుత్తులారా! మీరు రథముకు నశ్వములఁ బూన్చు
నప్పుడు పర్వతములు చలించును ॥

212

(3) గద్యము॥

శబ్దకారులు, పృశ్ని తనయులు నగు మరుత్తులు వాయువులచే మేఘములు పుట్టునటులఁ
జేయును. వృద్ధిని నొసంగు నన్నము నిచ్చును ॥

213

(4) గద్యము॥

ఎప్పుడు మరుత్తులు వాయువుతోఁ గూడి రథముపైఁ బోవునో! యప్పుడు వృష్టి కలుగను.
పర్వతములు కంపించును ॥

214

(5) గద్యము॥

మీ రథములకై పర్వతములు నియతము లగును. సింధువులు మహాబలముకొఱకు
నియతములు ॥

215

* ఈ సూక్తమునకు వ్రాతప్రతిలో (8వ సంపుటము. 293 పుట.) “పునర్వత్సుఁడు” ఋషిగాను, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “పునర్వస్తుఁడు” ఋషిగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(6) గద్యము॥

మేము మిమ్ములను రాత్రి రక్షించుటకుఁ బిలిచెదము. దివాభాగమందు మి మ్మాహ్వానింతుము.
యజ్ఞ మారంభమైనయెడల మిమ్ముఁ బిలిచెదము ॥

216

(7) గద్యము॥

అరుణరూపులు, విభీత్రులు, శబ్దకారులు నగు మరుత్తులు రథ యోగమున ద్యౌలోకమునకు
మీఁద నుండు సాను ప్రదేశములను జేరును ॥

217

(8) గద్యము॥

ఏ మరుత్తులు సూర్య గమనార్థము రశ్మియుత మార్గమును సృజింతురో! వారు
తేజస్సులచే వెలుగుదురు .

218

(9) గద్యము॥

మరుత్తులారా! మా వాక్యములను సేవింపుడు! మహా మరుత్తులారా! యీ స్తోమమును
భజింపుడు! మా యాహ్వానమును మీరు సేవింపుడు! ॥

219

(10) గద్యము॥

పృథ్విగణము వజ్రికై యుత్సము, కదంబకము, నుద్రి యను నీ మూఁడు సరోవరములనుండి
మధుదోహనమును జేసెను ॥

220

(11) గద్యము॥

ఓ మరుత్తులారా! సుఖమును గోరి మేము స్వర్గమునుండి మిమ్ములను బిలిచిన యపుడు
శీఘ్రముగ మా కడకు రండు! ॥

221

(63)

(12) గద్యము॥

సుందర దానశీలులు, మహా తేజస్సులు నగు రుద్రపుత్రులారా! మీరు గృహములయందు
నానందసమయములఁ బ్రకృష్ట జ్ఞాన సంపన్నులరు కండు! ॥

222

(13) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! స్వర్గమునుండి మద్రాశ్రావియు, బహు నివాసప్రదమును, సకల భరణ
సమర్థము నగు ధనమును దెచ్చి యిడుడు! ॥

223

(14) గద్యము॥

శుభ్ర మరుత్తులారా! పర్వతోపరభాగమునకు మీ యరదము పోవునపు డభిషుత సోమబలము
మిమ్ముఁ బ్రమత్తులుగాఁ జేయును ॥

224

(15) గద్యము

స్తోత, స్తుతులకు నహింసనీయ మరుత్తుల కిడను సుఖమును యాచించును ॥

225

(16) గద్యము॥

మరుద్గణ మక్షీణమేఘమును దోహన మొనర్చుచు జల బిందువు వలె వృష్టిచే ద్యావా
భూములను సంపూర్ణముగా వ్యాపించును ॥

226

(17) గద్యము॥

పృథ్వి పుత్రులు శబ్దమును జేయుచు నూర్ధ్వముగాఁ బోవుదురు. రథములపైని,
వాయువులవలన స్తోమముల ద్వారా యూర్ధ్వముగాఁ బోయెదరు ॥

227

(18) గద్యము॥

వేటివలనఁ దుర్వసుఁడు, యదువు, రక్షింపఁబడిరో! వేసివలన ధన కాముఁ డగు కణ్వుఁడు
రక్షింపఁబడెనో! ధనమునకై వానినే ధ్యానించుచున్నాము ॥ 228

(19) గద్యము॥

ఉత్తమ దానశీలు రగు నో మరుత్తులారా! పుత్రము వలెఁ బుష్టికర మగు నీ యన్నము
కణ్వు గోత్రోత్పన్నుల స్తోత్రములతో వృద్ధిఁ బొందింపుఁడు! ॥ 229

(20) గద్యము॥

మీరు దానశీలురు! మీ నిమిత్తము బర్హిస్సు చేదింపఁబడుచున్నది. మీ రిపు డెచ్చట
మదించి యున్నవారలు? ఏ స్తోత్ర మీకుఁ బరిచర్య చేయుచున్నాఁడు? ॥ 230

(21) గద్యము॥

వృత్త బర్హిస్సు గల మరుత్తులారా! మీరు పూర్వకృత స్తోత్రములవలన యజ్ఞ బలము
సంతోషము కలుఁగఁజేయుటలేదు ॥ 231

(22) గద్యము॥

ఆ మరుత్తు లోషదులచే ననేక జలములను గలుపుచున్నవి. ద్యావాభూములు తమ తమ
స్థానములయం దుండునటులు చేసెను. సూర్యుని స్థాపించెను. అవి ప్రతి పర్వమందును
వజ్రమును ధరించును ॥ 232

(23) గద్యము॥

రాజభూన్యము, బలకారకము, నగు మరుద్గణము పర్వతము వలె వృత్తుని బ్రతి
పర్వమునందును నశింపఁజేసెను ॥ 233

(24) గద్యము॥

మరుద్గణము యుద్ధమును జేయు త్రితునిబలమును సంరక్షించెను. వాని క్రతువులను
బరిపాలించెను. వృత్రుని వధించుటకై యింద్రుని రక్షించెను ॥ 284

(25) గద్యము॥

ఆయుధ హస్తాలు, దీప్తిమంతులు, శుభ్ర వర్ణములు గల మరుత్తులు శోభార్థమై
మస్తకమునందు హిరణ్మయ శిరస్రాణమును బ్రకాశింపజేసికొనిరి ॥ 285

(26) గద్యము॥

ఓ మరుద్గణమా! మీరు కామించి యభీష్టవర్షి యగు రథముమధ్యస్థలమున వసించి
దూరమునుండి వచ్చిరి. ద్యౌలోకమున నుండు జన సమూహము వలె భూతము
లన్నింటిని బంపించిరి ॥ 286

(27) గద్యము॥

దేవతలారా! మా యజ్ఞ దానార్థము స్వర్ణమయము పాదయుతము నగు నశ్వము.
నెక్కుచు వచ్చెదరుగాక! ॥ 287

(28) గద్యము॥

ఈ మరుత్తులయొక్క రథము బిందు చిహ్నితము శీఘ్రగామియు నగు రోహితద్యయము
వహించునపుడు శోభమాన మరుత్తులు వెడలుదురు. జలము ప్రవహించును ॥ 288

(29) గద్యము॥

నేతలు శోభన సోమయుతము, యజ్ఞగృహోపేతము, ఋజీకదేశసంబంధమునగు శర్యణా
పతినామకసరోవరమందు రథ చక్రములను నిమ్నముఖముగా నొనర్చి వెడలును ॥ 289

(30) గద్యము॥

ఓ మరుత్తులారా! మీ రెపు డీటులు పిలుచుచున్న యాచమాన విప్రుని సుఖమునకు
పాతుభూత మగు ధనముతో వెడలెదరు? ॥ 240

(31) గద్యము॥

మీరు స్తుతులద్వారా ప్రీతులై యుండుడు! మీ రే యింద్రుఁ బరిత్యజించిరో! యా
యింద్రుఁ డెచ్చట నున్నాడు? ॥ 241

(32) గద్యము॥

ఓ కణ్వగణమా! యగ్నిని వజ్రహస్తులు స్వర్ణమయవాళులు నగు మరుత్తులతో
స్తుతిఁ జేయుడు! ॥ 242

(33) గద్యము॥

నేను, వర్షణస్వభావము, యజ్ఞనీయము, విచిత్రబలవిశిష్టము, నగు మరుద్గణమును
నవతరము సుఖలభ్యము నగు ధనము నావర్తితముగాఁ జేసెద ॥ 243

(34) గద్యము॥

గిరు లన్నియుఁ బీడ్యమానములై బాధను బొందినచో స్వస్థానము భ్రష్టము కాదు.
పర్వతములు నియమితము లగును ॥ 244

(35) గద్యము॥

బహదూరవ్యాపి, గమన స్వభావము గలదియు నగు నశ్వగణ మాకాశమునఁ బోవుచు
మరుత్తులను దెచ్చును. అవి స్తోతల కన్న మిచ్చును ॥ 245

(36) గద్యము॥

అగ్ని తేజోబలములు స్తుతియోగ్యసూర్యుని భంగి నన్నిటికిని ముఖ్య మైనవియై పుట్టును.
మరుత్తులు దీప్తి బలములను నానాస్థానములయం దుండునటు లొనర్చును ॥

246

సూక్తమ్—8

ఋషిః—సధ్వంసః కాణ్వః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—అనుష్టుప్

(1) ఆ నో విశ్వాభిరూతిభిరశ్వినా గచ్ఛతం యువమ్ ।

దక్షిణా హిరణ్యవర్తసి పితం సోమ్యం మధు ॥

245

(2) ఆ నూనం యాతమశ్వినా రథేన సూర్యత్వచా ।

భుజీ హిరణ్యపేశసా కపి గమ్మిరచేతసా ॥

246

(3) ఆ యాతం నహషస్పర్యా¹ఽఽ న్తరిజ్ఞత్పువృక్తిభిః ।

పిబాథో² అశ్వినా మధు కణ్వినాం నవనే సుతమ్ ॥

247

1. స్పర్యాన్తరిజ్ఞ, 2. పిబాథోఽఅశ్వినౌ. (వా.ప్ర.)

(4) ఆ నో¹ యాతం దివస్పర్యా¹ అంతరిజదధప్రియా ।

పుత్రః కణ్వస్య వామిహ¹ సుషావ¹ సోమ్యం మధు ॥

248

(5) ఆ నో¹ యాతముపక్ర్యశ్వినా¹ సోమపితయే ।

స్వాహా¹ స్తోమస్య వర్ధనా¹ ప్ర కవీ¹ ధీతిభిర్నరా ॥

249

(6) యచ్చిద్ధి¹ వాం పుర¹ ఋషయో జహూరే¹ అవసే¹ నరా ।

ఆ యాతమశ్వినా¹ గతముపేమాం¹ సుష్టుతిం మమ ॥

250

(7) దివశ్చిద్¹ రోచనాదద్యా¹ నో గంతం స్వర్విదా ।

ధీభిర్వత్సప్రచేతసా¹ స్తోమేభిర్హవనశ్రుతా ॥

251

(8) కిమన్యే¹ పర్యాసతే¹ అస్మత్ స్తోమేభిర్శ్వినా¹ ।

పుత్రః కణ్వస్య వామృషిర్గీర్భిర్వత్సో² అవీవృధత్ ॥

252

1. పురఽఋషయో, 2. భిర్వత్సో² అవీవృధత్. (వా.ప్ర.)

- (9) ఆ వాం విప్ర¹ ఇహ²వసే³ ఒహ్వత్⁴ స్తోమేభిరశ్వినా ।
ఆరిప్రా⁵ వృత్రహస్తమా⁶ తా నో భూతం మయోభువా⁷ ॥

253

- (10) ఆ యద్ వాం యోషణా¹ రథమతిష్ఠద్² వాజినీవసూ ।
విశ్వాన్యశ్వినా³ యువం ప్ర ధీతాన్యగచ్ఛతమ్ ॥

254

- (11) అతః సహస్రనిర్జిజ్ఞా¹ రథేనా² యాకమశ్వినా ।
వత్సో³ వాం మధుమద్వచో⁴ ఒశంసీత్⁵ కావ్యః కవిః ॥

255

- (12) పురుమన్ద్రా¹ పురూవసూ² మనోతరా³ రయీణామ్ ।
స్తోమం⁴ మే⁵ అశ్వినా⁶ విమమభి⁷ వహ్ని⁸ అనూషాతామ్ ॥

256

- (13) ఆ నో విశ్వాన్యశ్వినా¹ ధత్తం² రాధాన్యహ్రయా³ ।
కృతం⁴ స⁵ ఋత్వియావతో⁶ మా నో⁷ రీరధతం⁸ నిదే ॥

257

1. విప్ర¹ ఒ ఇహ, 2. మే² అశ్వినా, 3. వహ్ని³ అనూషాతామ్, 4. ఋత్వియం. (ప్రా.ప్ర.)

(14) యన్నా¹సత్యా పరావతి² యద్వా³ స్తో⁴ అధ్యమృరే ।

అతః సహస్రనిర్ణిజా రథేనా⁵ యామశ్వినా ॥

258

(15) యో వాం నాసత్యావృషిర్గిర్భిర్వతో¹స్తి² అపీవృధత్ ।

తస్మై³ సహస్రనిర్ణిజమిషం ధత్తం పుతశ్చుతమ్ ॥

259

(16) ప్రాస్మా¹ః ఊర్జం పుతశ్చుతమశ్వినా² యచ్ఛం యవమ్ ।

యో వాం సుమ్నాయ తుష్టవద్వసూయాద్ధానుసస్పతీ ॥

260

(17) ఆ నో గన్తం రిశాదనేమం స్తోమం పురుభుజా ।

కృతం నః సుశ్రియో నరేమా¹ దాశమభిష్టయే ॥

261

(18) ఆ వాం విశ్వాభిరుతిభిః¹ ప్రియమేదా² అహూషత ।

రాజనావద్వరాజామశ్వినా³ యామహూతిషు ॥

262

1. స్తో¹అధ్యమృరే, 2. అతో²స్తి²అపీవృధత్, 3. ప్రాస్మా³ఊర్జం, 4. మేదా⁴అహూషత. (వ్రా.ప్ర.)

(19) ఆ నో గన్తం మయోభవా ల్భవనా శంభవా యవమ్ ।

యో వాం విపన్యా దీతిభిర్ద్భిప్సితో¹ అపీవృధత్ ॥

263

(20) యాభిః కజ్జ్వం మేదాతిథిం యాభిర్వశం దశప్రజమ్ ।

యాభిర్గోశ్శ్మామావతం తాభిర్నౌపతం సరా ॥

264

(21) యాభిర్నరా త్రసదస్యమావతం కృత్యే దనే ।

తాభిః ప్షగ్స్మాగ్ంశి అశ్వినా ప్రావతం వాజసాతయే ॥

265

(22) ప్ర వాం శ్తోమాః సువృక్తయో గిరో వర్ధన్వశ్వినా ।

పురుత్రా పృత్రహన్తమా తా నో భూతం పురుస్సృహా ॥

266

(23) త్రీణి వదాన్వశ్వినోరావిః సావ్రి గుహా వరః ।

కవీ ఋతస్య పత్మభిరరాన్వగ్గీవేభ్యస్సరి ॥

267

1. పతోపాఅపీవృధత్, 2. స్మాగ్ంశి అశ్వినా, 3. కవీఋతస్య. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—8

ఋషి—కణ్వగోత్రోత్పన్నఁడు సధ్వంసాఖ్యఁడు*

దేవత—అశ్వద్వయము*

(1) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! మీరు దర్శనీయులు. మీ రథము హిరణ్మయము. మీరు సర్వవిధ
రక్షలతో విచ్చేయుఁడు! సోమరస మధువును ద్రావుఁడు! ॥

247

(2) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! మీరు భోక్తలు. హిరణ్మయశరీరము గలవారు. కవులు. గంభీరచిత్తులు.
మీరు సూర్యుని వలె సముజ్జ్వల రథముపై నవశ్యము మా నికటమునకు రండు! ॥

248

(3) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! దోషవర్జితము, స్తుతిప్రయుతము నగు సంతరిక్షమునుండి మనుష్య
లోకాభిముఖముగ రండు! కణ్వుల యజ్ఞమం దభిషుత సోమమును ద్రావుఁడు! ॥

249

(4) గద్యము॥

కణ్వపుత్రు లీ యజ్ఞమునందు మీ నిమిత్తము సోమమయమధువును సిద్ధము చేయుచున్నారు.
కాఁబట్టి యో యశ్వద్వయమా! యధోలోకమునకుఁ బ్రీతిగలవారలై ద్యౌలోకమునుండి
యంతరిక్షమునుండి రండు! ॥

250

*15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “సుధస్వసుఁడు” ఋషిగాను, వ్రాతప్రతి (8వ-సంపుటము, 298 పుట)లో “అశ్వయము” దేవతగాను, 15b-సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “అశ్వలు” దేవతగాను, శ్రీ నేమానివారు వ్రాపిరి.

(5) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్వయమా! సోమపానమునకై మా స్తుతులతోఁగూడిన యీ యజ్ఞమునకు
 విచ్చేయుఁడు! ఓ కవులారా! నేతృద్వయమా! మీరు స్తుతులు చేయు కర్మకరులకు
 వృద్ధి నొసంగుఁడు! ॥

251

(6) గద్యము॥

ఓ నేతృద్వయమా! పూర్వకాలమున ఋషిగణ మెక్కడ రక్షకౌఱకు మిమ్ముఁ
 బిలిచినారో! యశ్విద్వయమా! మీ రక్కడకు వచ్చినారు. మా యీ
 సుస్తుతి సమీపమునకు విచ్చేయుఁడు! ॥

252

(7) గద్యము॥

స్వర్గవిదశ్విద్వయమా! మీరు ద్యోలోకమునుండి యంతరిక్షమునుండి మాకడకు రండు!
 వత్సనిగూర్చి ప్రకృష్టజ్ఞానముగల్గిన యశ్విద్వయమా! మీరు బుద్ధిగలవారై
 దయసేయుఁడు! పిలుపుల నాలించు నశ్విద్వయమా! మీరు
 స్తోత్రములతో విచ్చేయుఁడు! ॥

253

(8) గద్యము॥

నాకంటె నన్యుఁడు స్తోమములచే నశ్విద్వయమును నుపాసింపసమర్థుఁడు నగు నా కణ్వుపుత్రుఁ
 డైన వత్సఋషి స్తుతులచే మిమ్ము వృద్ధిపరచుచున్నాఁడు ॥

254

(9) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్వయమా! స్తోత్రరత్నార్థమై స్తుతులచే మిమ్ముఁ బిలుచుచున్నాము. పాపశూన్యులు
 శత్రువినాశకశ్రేణులు నగు నశ్విద్వయమా! మీరు మాకు సుఖప్రదులుగానుండుఁడు! ॥

255

(10) గద్యము॥

అన్నమును ధనమును గలుగు నశ్వద్వయమా! యోషిత్తులు మీ రథము నెక్కిరి.
అశ్వద్వయమా! మీరు సమస్తము నొసంగుటకు రండు! ॥ 256

(11) గద్యము॥

అశ్వద్వయమా! మీ రథముపై నెక్కి మీ రెచ్చట నుండిరో! యా స్థానమునుండి రండు!
కవి పుత్రుఁ డగు కవి వత్సుఁడు మధువాక్యముల నుచ్చరించుచున్నాఁడు ॥ 257

(12) గద్యము॥

బహు మదయుతులు, బహు ధనయుతులు, ధనప్రద మగు జగత్తును ధరించువారు నగు
నశ్వద్వయమా! మా స్తుతిని బ్రశంసింపుఁడు! ॥ 258

(13) గద్యము॥

అశ్వద్వయమా! మాకు నలజ్ఞాకరమగు ధనము నొసంగుము! ప్రజోత్పాన రూపకర్మ
గలవారినిగా నొనర్చుము! నిందకులకు మమ్ము వశులుగాఁ జేయకుము! ॥ 259

(14) గద్యము॥

ఓ నాసత్యద్వయమా! దూరదేశమునందున్నను సమీప దేశమందున్నను, నే దేశమందున్నను,
సహస్రరూపములతోఁ గూడిన రథముపైఁ గూర్చొని విచ్చేయుఁడు! ॥ 260

(15) గద్యము॥

ఓ నాసత్యద్వయమా! యే వత్సఋషి స్తుతులచే మిమ్ము వృద్ధిపరచెనో! వానికొరకు సహస్ర
రూపసహితము ఘృతరక్షణ స్వభావము నగు సన్నము నిమ్ము! ॥ 261

(16) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్వయమా! మీరు వీరికి ఘృతధారతోఁ గూడిన బలకరాన్నము నొసంగుఁడు!
దానాధిపతిద్వయమా! వీఁడు తన సుఖముకొఱకు స్తుతిఁ జేయుచున్నాఁడు.
తనకు ధనమును గోరుచున్నాఁడు ॥

262

(17) గద్యము॥

శత్రు భక్షకులు, బహుభోజులు, నేతలు, నగు నశ్విద్వయమా! యీ స్తుతిక్రమమున
విచ్చేయుఁడు! మాకు సుశ్రీని గలిగింపుఁడు! పార్థివపదార్థముల నొసంగుఁడు! ॥

263

(18) గద్యము॥

ప్రియ మేఘనామక ఋషిగణము దేవతలఁ బిలుచునపుడు మీరు రక్షసును గూడి పిలుతురు.
మా యజ్ఞమందు శోభ కలుగును ॥

264

(19) గద్యము॥

సుఖప్రదులు, నారోగ్యప్రదులు, స్తుతియోగ్యులు, నగు నశ్విద్వయమా! యే వత్సుఁడు
స్తుతులచే మిమ్ము వృద్ధిపరచెనో! వాని కభిముఖముగ మీరు రండు! ॥

265

(20) గద్యము॥

ఏ యుపాయమునఁ గణ్వుని, మేఘాతిథిని, దేనిచేత దశవ్రజుని, దేనిచే గోశర్యుని, రక్షించితిరో!
నేతృద్వయమా! దానిచే మమ్ము రక్షింపుఁడు! ॥

266

(21) గద్యము ॥

నేత లగు నో యశ్విద్వయమా! దేనివలనఁ బ్రాప్తవ్యధనమునకు నే త్రసదస్యుని రక్షించితిరో!
దానివలన మా కన్నము కలుగుట కుత్తమరూపమున రక్షింపుము! ॥

267

(22) గద్యము॥

బహునేతలు, శత్రునాశకశ్రేష్ఠులు, నగు నశ్వద్వయమా! దోషహన్యస్తోమము, వాక్యములు
మిమ్ము వృద్ధిఁ బొందించుఁగాక! మీరు మాకు వివిధవిధముల నభీప్సితముల నిడుఁడు! ॥ 268

(23) గద్యము॥

అశ్వద్వయము పదత్రయగుహలో నున్న పిదప నాచిర్భూత మగుచున్నది. కవులగు
నశ్వద్వయము యజ్ఞమునకు హేతుభూత మగు నీ పదసాహాయ్యమున జీవ
లోకమునందు శ్రేష్ఠ మగుచున్నది ॥ 269

సూక్తమ్—9

ఋషిః—శశకర్ణః కాణ్వః

దేవతా—అశ్వినౌ

చందః—అనుష్టుప్, 1,4,౯,14-15-బృహతీ, 2,3,20,21-గాయత్రీ,

5-కకుప్,10-త్రిష్టుప్,11-విరాట్,12-జగతీ

(1) ఆ నూనమశ్వినా యువం వత్సస్య గన్తమవసే ।

ప్రాప్తైః యచ్చతమవృకం పృథు చ్చర్దిర్యుయతం యా¹ అరాతయః ॥ 268

(2) యదస్తరిక్షే యద్దివి యత్ పశ్చ మాసుషాగ్² అను ।

సృష్టం తద్దత్తమశ్వినా ॥ 269

1. యా¹ అరాతయః, 2. మాసుషాగ్² అను, 3. తద్దత్తమశ్వినా. (వా.ప్ర.)

(3) యే వాం దంసాంస్యశ్చినా విప్రాసః పరిమాప్సుః ।

ఏవేత్కాజ్వస్య తోధతమ్ ॥

270

(4) ఆయం వాం ఘర్మో¹ అశ్వినా శ్లోమేన పరిషిష్యతే ।

ఆయం శ్లోమో మధుమాన్వాజినీవసూ యేన వృత్రం చిక్లేతథః ॥

271

(5) యదప్స యద్వనస్సతౌ యదోషధీషు పురుదంససా కృతమ్ ।

తేన మావిష్టమశ్వినా ॥

272

(6) యన్నానత్యా భురణ్యథో యద్వా దేవ భిషజ్యథః ।

ఆయం వాం వతో మతిభిర్న విస్తతే హవిష్మంతం హి గచ్ఛతః ॥

273

(7) ఆ నూనమశ్వినోర్మషిః శ్లోమం చిక్లేత వామయా ।

ఆ శ్లోమం మధుమత్రమం ఘర్మం సిఞ్చాదథర్వణి ॥

274

1. ఘర్మోఽఅశ్వినా. (వా.ప్ర.)

(8) ఆ నూనం రఘువర్తనిం రథం తిష్ఠాథో¹ అశ్వినా ।

ఆ వాం శ్తోమా² ఇమే మమ నభో న చువ్యవీరత ॥

275

(9) యదద్య వాం నాసత్కౌత్సేరాచుచ్యవీమహి ।

యద్ వా వాణీభిరశ్వినేవేత్ కాణ్వస్య బోధతమ్ ॥

276

(10) యద్వాం కక్షీవాగ్ం³ ఉత యద్యశ్వశ్వ ఋషిర్యద్వాం ద్వీతమా జహావ ।

వృథీ యద్వాం వైస్యః సాదనేష్వేవేదతో⁴ అశ్వినా చేతయేథామ్ ॥

277

(11) యాతం ఛర్తిష్యా⁵ ఉత నః పరస్పా భూతం జగత్పా⁶ ఉత నప్రమాపా ।

వర్తిషోకాయ తనయాయ యాతమ్ ॥

278

(12) యదిన్ద్రోణ సరథం యాథో⁷ అశ్వినా యద్వా వాయునా భవథః సమోకసా ।

యదాదిత్యేభిర్భుభిః సజోషసా యద్వా విష్ణోర్విక్రమణేషు తిష్ఠథః ॥

279

1. తిష్ఠాథో¹ అశ్వినా, 2. శ్తోమా² ఇమే, 3. వాగ్ం³ ఉత యద్యశ్వశ్వ ఋషి, 4. వేదతో⁴ అశ్వినా,

5. ఛర్తిష్యా⁵ ఉత, 6. జగత్పా⁶ ఉత, 7. యాథో⁷ అశ్వినా. (వ్రా.ప్ర.)

(13) యదద్యాశ్విసావహం హవేయ వాజసాతయే ।

యత్సృతు తుర్వజే సహస్రచ్ఛేష్ఠమశ్వినోరవః ॥

280

(14) ఆ నూనం యాతమశ్వినేమా హవ్యాని వాం హితా ।

ఇమే షోమాషోఽఅది తుర్వశే యదావిమే కణ్వేషు వామథ ॥

281

(15) యస్నాసత్యా పరాకేఽఅర్వాకే అస్తి థేషజమ్ ।

తేన నూనం విమదాయ ప్రచేతసా ఛర్దిర్వత్సాయ యచ్ఛతమ్ ॥

282

(16) ఆభుత్యు ప్ర దేవ్యా సాకం వాచాహమశ్వినోః ।

వ్యావర్థేవ్యా మతిం వి రాతిం మర్త్యేభ్యః ॥

283

(17) ప్ర బోధయోషోఽఅశ్వినా ప్ర దేవి సూనృతే మహి ।

ప్ర యజ్ఞహోతరానుషక్రృ మదాయ శ్రవో బృహత్ ॥

284

1. షోమాషోఽఅది. 2. పరాకేఽఅర్వాకేఽఅస్తి. 3. బోధయోషోఽఅశ్వినా. (ప్రా.ప్ర.)

(18) యదుషో॑ యా॑సి భా॒నునా॑ సం సూ॑ర్యేణ రో॑చసే ।

ఆ హ॒యమ॒శ్వినో॑ రథో॑ వ॒ర్తి॒ర్యాతి॑ నృ॒పాయ్యమ్ ॥

285

(19) యదా॑పీతాసో॑¹ అం॒శవో॑ గా॒వో న దు॒హ్రా² హ॒ధభిః॑ ।

యద్వా॑ వాణీ॒రసూ॑షత ప్ర దే॒వయన్తో॑³ ఆ॒శ్వినా॑ ॥

286

(20) ప్ర ద్యు॒మ్నాయ॑ ప్ర శవ॑సే ప్ర నృ॒షాహ్యాయ॑ శర్మ॑ణే ।

ప్ర ద॒క్షయ॑ ప్రచే॒తసా॑ ॥

287

(21) యన్నా॒నం దీ॒భిర॑శ్వినా॒ పిశు॑ర్యోనా॒ విషీ॑దథః ।

యద్వా॑ సు॒మే॒భిరు॑క్థ్యా ॥

288

1. పీతాసో॑ అం॒శవో॑, 2. దు॒హ్రా అ॒హధ॑భిః, 3. దే॒వయన్తో॑ ఆ॒శ్వినా॑. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—9

ఋషి—కాణ్వదైన శశకర్ణుడు*

దేవత—అశ్వద్వయము

(1) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! మీరు వత్సుని రక్షించుటకు నిశ్చయముగా వెడలితిరి. ఈ ఋషికి
బాధారహితము, విస్తీర్ణము నగు గృహము నిమ్ము! వీని శత్రువులను దూరముగాఁ
బారఁద్రోలుము! ॥

270

(2) † ఉ॥ ఏ ధన మంతరిక్షమున నెక్కువగా వెలుఁగొందుచుండెనో!

యే ధన మెల్ల స్వర్గమున హెచ్చుగ నుండునో! యన్నివేళలం
దే ధన మైదు శ్రేణులను నెంతయుఁ బ్రీతి వసించుచుండునో!
యా ధన మెల్ల మా కిడరె! యశ్వల! మీరలు సంతసంబుతోన్ ॥

271

(3) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! యే విప్రగణము మీ కర్మను బునఃపునః యనుష్ఠించునో! వారిని మీ
రెరుంగుదురు. కాఁబట్టి కణ్వాపుత్రునికర్మ మీకుఁ దెలిసియుండును ॥

272

(4) గద్యము॥

అశ్వద్వయమా! మీ సంబంధ మగు ధర్మము స్తోత్రములచేఁ బరిషిక్త మగుచుండును.
అన్నవిశిష్టము, ధనయుతము, నగు నశ్వద్వయమా! యే సోమముచే మీరు వృత్రుని
దెలియఁగల్గితిరో! యట్టి మధుమంత మగు సోమ మిది ॥

273

*వ్రాఁపతిలో (8వ సంపుటము. 302 పుట) “శశకర్ణుడు” ఋషిగాను.

15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “కానకర్ణుడు” ఋషిగాను, శ్రీ నేమాని వ్రాసిరి.

† గద్యము॥ ఓ యశ్వద్వయమా: యే ధనమంతరిక్షమునందుఁ గలదో: యే ధనము స్వర్గమునందుఁ బ్రకాశించు
చున్నదో: యేది పంచశ్రేణుల మధ్యను ప్రవేశించినదో: యా ధనమును దాన మిందు: (కౌలి పాఠము.)

(5) గద్యము॥

బహుకర్మగల యశ్విద్వయమా! జలమందు, వనస్పతులందు, నోషధులయందు నేది
నిలిపితిరో! దానివలన మాకు రక్షల నొసంగుము! ॥

274

(6) గద్యము॥

ఓ దేవనాసత్యద్వయమా! మీరు జగత్సోషణమును జేయుచున్నారు. అందఱి నారోగ్యము
గలవారిగా నొనర్చుచున్నారు. వత్సుడు మిమ్ముల స్తుతులచే విడువలేదు.
మీరు హవిష్మంతుల చెంగటకు వెడలుడు! ॥

275

(7) గద్యము॥

ఋషి యుత్కృష్టబుద్ధిచే నశ్విద్వయముయొక్క స్తోత్రము నవశ్య మెరుంగును.
అతిశయమధుర సోమమును ఘర్మము, నఖర్వాగ్నియందు నిక్షేపించుచున్నావు ॥

276

(8) గద్యము॥

అశ్విద్వయమా! మీరు శీఘ్రగామి యగు రథము నెక్కుడు! మా యీ స్తోత్రము
సూర్యునికి వలె నీ కభిముఖముగ వెళ్లుచున్నది ॥

277

(9) గద్యము॥

అశ్విద్వయమా! యిపు డుక్థములచే నెటు మిమ్ముఁ దెచ్చితిరో! యే విధమున వాణిచేఁ
దెచ్చితిరో! యా ప్రకారము కణ్వపుత్రుని స్తోత్రమును దెలిసికొనుడు! ॥

278

(10) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్వయమా! కక్షివంతుడగు ఋషి యేరూపమున మిమ్ములఁ బిలిచెనో! యే విధమున
వ్యభ్యుడు, దీర్ఘతమస్స, వేనపుత్రుడగు పృథి యజ్ఞమందుఁ బిలిచిరో! యా రూపున నేను
నిన్ను స్తుతించుచున్నాను. మా స్తోత్రములను మదులఁ బెట్టుడు! ॥

279

(11) గద్యము॥

అశ్వద్వయమా! మీరు గృహపాలకు లై రండు! మీ రతిశయపాలకులు. జగత్పాలకులు.
శరీరపాలకులు కండు! పుత్రపౌత్రుల గృహములకు విచ్చేయుడు! ॥ 280

(12) గద్యము॥

అశ్వద్వయమా! మీ రింద్రునితో నొక రథముపై వెడలినయెడల వాయువుతో నేకస్థాన
వాసులైన పక్షమున, నదితిపుత్రు లగు ఋతువులతో సమానప్రీతియుతు లైనచో
విష్ణుపాదక్షేపమున నుండిన పక్షమున రండు! ॥ 281

(13) గద్యము॥

సంగ్రాహార్థము నే నశ్వద్వయము నెపుడు పిలుతునో! యపుడు వారు వచ్చెదరుగాక!
యుద్ధమున శత్రువుల హింసించుటకై యశ్వగణముయొక్క యే రక్ష గలదో!
యదియే శ్రేష్ఠ మైనది ॥ 282

(14) గద్యము॥

ఓ యశ్వద్వయమా! యీ హవ్య మంతయు మీ నిమిత్తమే విహిత మైనది. మీరు రండు!
ఈ సోమము తుర్వసునియందును యదువునందును గలదు. ఇది మీ నిమిత్తము
సంస్కృత మైనది. కణ్వపుత్రుల కీయఁబడినది ॥ 283

(15) గద్యము॥

ఓ నాసత్యద్వయమా! దూరమందుఁగాని సమీపమునందుఁగాని భేషజ మేది గలదో!
ప్రచేతోద్వయమా! దానితో విమదుని వలె వత్సనకు గృహము నొసంగుము! ॥ 284

(16) గద్యము॥

అశ్వసంబంధము, ద్యుతిమత్తును, నగు స్తోత్రముతో నేను బ్రబుద్ధుఁడ నైతిని. ద్యుతిమతి
యగు నుషస్సా! మా స్తుతి ప్రయుక్త మగు తమస్సలను నివారింపుము! మర్త్యులకు
ధనము నొసంగుము! ॥ 285

(17) గద్యము॥

ఓ యుషస్సా! దేవీ! సూన్యతా! మహతీ! యశ్విద్యయమును మేలుకొల్పుము! మేలుకొల్పుము!
దేవాహ్వానమును జేయుదానా! యనవరతమును బ్రబోధితులుగా నొనర్చుము! వీరి
యానందమునకై బృహదన్నమును సిద్ధపరపుము! ॥ 286

(18) గద్యము॥

ఓ యుషస్సా! దీప్తితో నీ వెపుడు వెడలెదవో! యపుడు సూర్యునితో సమానశోభను బొందెదవు.
ఆసమయమునందే యశ్విద్యయముయొక్క యీ రథము మనుష్యపాలనీయ మగు
యజ్ఞగృహమునకు వచ్చును ॥ 287

(19) గద్యము॥

పీతవర్ణములుగల సోమలతను గోవుల యూధప్రదేశముల వలె నెపుడు దోహదమును
జేయుదురో! యెపుడు దేవాభిలాషలు స్తుతుల నుచ్చరింతురో! యో యశ్విద్యయమా!
యపుడు రక్షింపుడు! ॥ 288

(20) గద్యము॥

ప్రచేతోద్వయమా! మీరు ధనమునకై మమ్ము రక్షింపుడు! బలమునకై, మనుష్యోపభోగ
యోగ్యుల సుఖముకొరకు, సమృద్ధికొరకు, మాకు రక్ష నొసంగుడు! ॥ 289

(21) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా! మీరు పితృభూత యగు ద్యౌలోకముయొక్క క్రోడమందుఁ గర్మ
సహితులై ప్రవేశించినవో! లేక ప్రశంసనీయులై సుఖముగా నున్నవో!
మా చెంతకు రండు! ॥ 290

సూక్తమ్—10

ఋషిః—ప్రగాథః(ఘోరః)కాణ్వః

దేవతా—అశ్వినౌ

చందః—1-బృహతీ, 2-మధ్యేజ్యోతిః, 3-అనుష్టుప్, శంకుమతీ-(పింగళమతేన), 4-ఆస్తారపంక్తిః,
5-బృహతీ, 6-సతోబృహతీ (5,6-ప్రగాథమతేన)

(1) యత్ స్తో తీర్థప్రసద్మని యద్వాదో రోచనే దివః ।

యద్వా సముద్రే¹ అధ్యాకృతే² గృహే³ తత ఆ యతమశ్వినా ॥

289

(2) యద్వా యజ్ఞం మనవే సంమిషిక్షధరేవేత్కా-జ్వస్య బోధతమ్ ।

బృహస్పతిం విశ్వాన్దేవాగ్ం³ అహం హవ ఇన్ద్రావిష్ణు⁴ అశ్వినావాకుహేషసా ॥

290

(3) తా న్వశ్వినా హవే సుదంససా గృభే కృతా ।

యయోరస్తి ప్ర ఐః సఖ్యం దేవేష్వధ్యావ్యమ్ ॥

291

(4) యయోరధి ప్ర యజ్ఞో ఆసూరే సన్తి సూరయః ।

తా యజ్ఞస్యాధ్వరస్య ప్రచేతసా స్వధాభిర్యా పిబతః సోమ్యం మధు ॥

292

1. సముద్రే¹ అధ్యాకృతే, 2. గృహే² తత ఆ, 3. దేవాగ్ం³ అహం, 4. విష్ణు⁴ అశ్వినా,

5. యజ్ఞో⁵ ఆసూరే. (ప్రా.ప్ర.)

(5) యదద్యాశ్వినాపపాగ్ యత్రాక్ష్వోవాజినీవసూ ।

యద్ద్రుహ్యవ్యనవి తుర్వశే యదౌ హువే వామథ మా గతమ్ ॥

293

(6) యదస్తరిక్షే పతథః పురుభుజా యద్వేమే రోదసీ¹ అను ।

యద్వా స్వదాభిరధితిష్ఠథో రథమత² ఆ యాతమశ్వినా ॥

294

సూక్తము—10

ఋషి—కణ్వపుత్రుడు ప్రగాథుడు

దేవత—అశ్వద్వయము

(1) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్వయమా! యే లోకమందుఁ బ్రళస్త యజ్ఞ గృహము గలదో! యచ్చట మీ దుండినను, ద్యోలోకముయొక్క దీప్తిమంత మగు ప్రదేశమం దుండినను, సంతరిక్షమందు నిర్మించిన గృహమం దుండినను, నీ యన్ని స్థానములనుండియు మా కడకు రండు! ॥

291

(2) గద్యము॥

అశ్వియగ్మమా! మీ రెటులు మనువునకై యజ్ఞమును దడిపితిరో! యటులు కణ్వ యజ్ఞమును దెలిసికొనుఁడు! బృహస్పతిని, సమస్త దేవతలను, నింద్రుని, విష్ణువును, ద్రుతగామి యగు నశ్విద్వయమును నేను బిలిచెదను ।

292

1. రోదసీ¹ అను. 2. రథమత² అ. (వ్రా.ప్ర.)

(3) గద్యము॥

అశ్వద్వయము సుకర్మగలదానిని గ్రహించుటకుఁ బ్రాదుర్భవింతును. నేను వారిని బలిచెదను.
వారితో సఖ్యము దేవతలతో నుత్కృష్ట మైనది. సహజ లభ్యము ॥ 293

(4) గద్యము॥

యజ్ఞము లన్నియు నెవరికిఁ బ్రభువులో! స్తుతి శూన్యమైన మధ్యమమున నెవ్వరి స్తోత్రము
నిలుతురో! వారు హింసారహిత యజ్ఞమునకుఁ బ్రచేతసులు. వారు స్వధాసహిత
సోమమయ మధువును బానముఁ జేయుదురు ॥ 294

(5) గద్యము॥

అన్న ధనములు గల యశ్వద్వయమా! యిప్పుడు మీరు పశ్చిమ దిక్కునందుఁగాని
పూర్వదిక్కునందుఁగాని వసతిని జేయుఁడు! మీరు తృణమువు, ననువు, తుర్వసుఁడు,
యదువు, నను వారలకు సన్నిహితు లయినను మిమ్ములనే పిలుచుచున్నాము. మా
సమీపమునకు రండు! ॥ 295

(6) గద్యము॥

బహుభోజి వగు నశ్వద్వయమా! యంతరిక్షాభిముఖముగా వెడలినను, ద్యావాభూముల
కభిముఖముగాఁ బోయినను, దేక్షోబలములచే రథమందున్నను, సకల స్థానముల
నుండియు రండు! ॥ 296

సూక్తమ్—11

ఋషిః—వత్సః కాణ్వః

దేవతా—అగ్నిః

చందః—గాయత్రీ, 1-పృతిష్ఠా, 2-వర్ధమానా, 10-త్రిష్టుప్

(1) త్వమగ్నే వ్రతపా¹ అసి దేవ ఆ మర్త్యేషాః ।

త్వం యజ్ఞేషీద్యః ॥

296

(2) త్వమసి ప్రశస్యో విదధేషు సహస్ర్య ।

అగ్నే రథీరధ్వరాణామ్ ॥

296

(3) స త్వమస్మదప ద్విషో యయోధి జాతవేదః ।

అదేవీరగ్నే అరాతీః ॥

297

(4) అన్తి చిత్సన్తమహ యజ్ఞం మర్త్య రిషోః ।

నోప వేషి జాతవేదః ॥

298

1, వ్రతపా అసి దేవ ఆ, 2, అదేవీరగ్నే అరాతీః (వ్రా.ప్ర.)

(5) చుర్తా¹ అమర్త్యస్య తే భూరి నామ మనామహే ।

విప్రాసో జాతవేదసః ॥

399

(6) విప్రం విప్రాసో² వపే దేవం చుర్తా³ సః ఊతయే ।

అగ్నిం గీర్హిర్హవామహే ॥

300

(7) ఆ తే వత్సో మనో యమత్పరమాచ్చిత్సథస్థాత్ ।

అగ్నే త్వాంకాచయా గిరా ॥

301

(8) పురుత్రా హి సదృజ్జనీ విశో విశ్వా³ అను ప్రభుః ।

సమత్సు త్వా హవామహే ॥

302

(9) సమత్స్వగ్నిమపవే వాజయంతో హవామహే ।

వాజేషు చిత్రరాధసమ్ ॥

303

1. చుర్తా² అమర్త్యస్య, 2. చుర్తా³ సః ఊతయే, 3. విశ్వా³ అను. (వా.ప్ర.)

(10) ప్రతో హి కమీద్యో¹ అధ్వరేషు సనాచ్చ హోతా నవ్యశ్చ సత్ని ।

స్వాం చాగ్నే తస్వం పిప్రయస్వాన్ సమత్వం చ సౌభగమా యజస్వ ॥

304

ఇతి

పంచమోఽష్టకే అష్టమోఽధ్యాయ

స్సమాప్తః

పంచమోఽష్టక స్సమాప్తః

సూక్తము—11

ఋషి—కాణ్వఃడైన వత్సుడు

దేవత—అగ్ని

(1) †గీ॥ అగ్నిదేవ! నీవ యమల కర్మల నెల్లఁ

గాచువాడ వాట నేచి సర్వ

యజ్ఞ కర్మలందు నఖిలాధ్వరములకు

నేత వాచ నుందు! నేర్పు మెఱయ ॥

297

(2) గద్యము॥

శత్రుపరాజయకారీ! నీవు యజ్ఞమందుఁ బ్రశంసా యోగ్యుడవు. అధ్వరములకు నేతవు! ॥ 298

1. కమీద్యోఽఅధ్వరేషు. (వా.ప్ర.)

(1) †గద్యము॥ ఓ యగ్నిదేవా! నీవు మనుష్యులలోఁ గర్మల రక్షించువాడవు. కాబట్టి యజ్ఞమందు స్తుతియొగ్యుడవు. ॥ (తొలిపాఠము)

(3) †గీ॥ జాతవేదుడ! మమ్ముల శత్రుచయము

చెంత నుంచక వేరుగఁ జేర్చుమయ్య!

దేవవిద్యేషులైనట్టి తీవ్ర శత్రు

గణముఁ ద్రోలుము! నీ వగ్ని! గణన కెక్క- ॥

299

(4) గద్యము॥

ఓ జాతవేదుడా! సమీపమం దున్నను, శత్రువుల యజ్ఞముల నే విధముననైనను

గోరకుము ॥

300

(5) గద్యము॥

మేము విప్రులము. నీవు మరణరహితుడవు. జాతవేదుడవు. మేము నీ విస్తృత నామ

మెరుంగుదుము ॥

301

(6) గద్యము॥

మేము విప్రులము. మర్త్యులము. మేము విప్రుడు దేవుడు నగు నగ్నిని హవ్యముచేఁ

దృప్తి నొందించుటకు, మమ్ము రక్షించుటకు, స్తుతులచే మిమ్ముఁ బిలిచెదము ॥

302

(7) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! వత్సఖుషి యుత్కృష్ట స్థానమునుండి మీ మనస్సు నాకర్షించును. వాని

స్తుతి మీ మృఖిలశించుచున్నది ॥

303

(8) గద్యము॥

మీరు బహు దేశములను సమాన రూపముతోఁ జూడుడు! కాబట్టి సమస్త ప్రజలకు

మీ రీశ్వరులరు. యుద్ధమందు మేము మిమ్ముఁ బిలిచెదము ॥

304

†(3) గద్యము॥ ఓ జాతవేదుడా! నీవు మమ్ముల శత్రువులనుండి వేరుపరచుము! ఓ యగ్ని! దేవద్యేషులగు సరాథులను బారద్రోలుము! ॥ (తొలి పాశము)

(9) గద్యము॥

మే మన్నమును గోరి యుద్ధమందు రక్షించుటకై యగ్నిని బిలిచెదము. వాడు సంత్రామమందు విచిత్ర ధనము గలవాడు ॥ 305

(10) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నీవు యజ్ఞమందుఁ బూజనీయుఁడవు! పురాతనుఁడవు! సనాతన హోతవు! స్తుతి యొగ్గుఁడవు! నీవు యజ్ఞమందుఁ గూర్చుండుము! నీవు నీ శరీరమును వ్యాపింపఁజేయుము! మాకు సౌభాగ్యము నొసంగుము! ॥ 306

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబాగర్భకుక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందుఁ
బంచమాష్టకమున నష్టమాధ్యాయము
సంపూర్ణము
పంచమాష్టకము సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అష్టమం మండలమ్
షష్ఠోఽష్టకః—ప్రథమోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—12

ఋషిః—పర్వతః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

చందః—ఉష్ణిక్, బిలి-శంకుమతీ (పింగళమతేన)

(1) య¹ ఇ¹న్ద్రో సోమపాతమో మదః శవిష్ఠ చేతతి ।

యేనా హంపి న్యుగ్రిణం తమీమహే ॥

305

(2) యేనా దశగ్వమద్రిగం వేపయన్తం స్వర్జరమ్ ।

యేనా సముద్రమావిథా తమీమహే ॥

306

(3) యే॒న పి॒న్ధుం మహీ॑ర॒పో రథా॑గ్ం¹ ఇ॒వ ప్ర॒వోద॑యః ।

వ॒న్ధామృ॑త॒స్య యా॑త॒వే తమీ॑మహే ॥

307

(4) ఇ॒మం శ్లో॑మమ॒భిష్ట॑యే మృ॒తం న పూ॑తమ॒దివః॑ ।

యే॒నా ను స॒ద్యః² ఓ॒జసా॑ వ॒వక్షి॑థ ॥

308

(5) ఇ॒మం జు॑ష॒స్వ గి॒ర్వణః॑ స॒ముద్ర॑ ఇ॒వ పి॒న్వతే॑ ।

ఇ॒న్ద్రో వి॒శ్వాభి॑రూ॒తిభి॑ర్వ॒వక్షి॑థ ॥

309

(6) యో నో॑ దే॒వః ప॒రావ॑తః స॒ఖిత్వ॑నాయ మామహే ।

ది॒వో న పృ॒ష్ఠిం ప్ర॒థయా॑న్వ॒వక్షి॑థ ॥

310

(7) వ॒వక్షు॑ర॒స్య కే॒తవ॑శి ఉ॒త వ॒జ్రో గభ॑స్త్యోః ।

య॒త్సూ॒ర్యో న రో॑ద॒సీ⁴ అ॒వర్ధ॑యత్ ॥

311

(8) యది॑ ప్ర॒వృద్ధ॑ స॒ర్వతే॑ స॒హస్రం॑ మహి॒షాగ్ం⁵ అ॒ఘః ।

ఆది॑త్త⁶ ఇ॒న్ద్రియం॑ మహి॒ ప్ర వా॑వృధే ॥

312

1. రథాగ్ం¹ ఇవ, 2. సద్యః² ఓజసా, 3. కేతవ³ ఉత, 4. రోదసీ⁴ అవర్ధయత్, 5. మహిషాగ్ం⁵ అఘః,

6. ఆదిత్త⁶ ఇన్ద్రియం. (వ్రా ప్ర.)

- (9) ఇ॒న్ద్రః సూ॒ర్యస్య ర॒శ్మిభి॒ర్వ్యర్హ॑సానమోష॑తి ।
అ॒గ్నిర్వ॑సే॒వ సా॒సహిః॑ వ్ర వా॒వృదే॑ ॥ 313
- (10) ఇ॒యం త¹ ఋ॒త్వియా॑వతీ దీ॒తిరే॑తి నవీ॑యసి ।
స॒వర్య॑స్తీ పు॒రుప్రి॒యా మి॒మీల॑² ఇత్ ॥ 314
- (11) గర్భో॑ య॒జ్ఞస్య॑ దే॒వయుః॑ క్రతుం పునీ॑తః ఆను॒షక్ ।
స్తోమై॑రిన్ద్రస్య వా॒వృదే॑ మి॒మీత॑² ఇత్ ॥ 315
- (12) స॒నిర్మి॒త్రస్య॑ ప॒వత॑⁴ ఇ॒న్ద్రః స్తోమ॑స్య పీ॒తయే॑ ।
ప్రా॒చీ వాశీ॑వ సు॒స్వతే॑ మి॒మీల॑² ఇత్ ॥ 316
- (13) యం వి॒ప్రా⁵ ఉ॒క్తవా॑హసో లభి॒వమ॑స్తు॒రాయ॑వః ।
ఘృ॒తం న పి॑వ్య⁶ ఆ॒సన్యృ॑తస్య యత్ ॥ 317
- (14) ఉ॒త స్వ॒రాజే॑⁷ అది॑తిః స్తోమ॒మిన్ద్రో॑య జీజనత్ ।
పు॒రుప్ర॑శస్త॒మూత॑య⁸ ఋ॒త్వ యత్ ॥ 318

1. త॒లఋ॒త్వియా, 2. మి॒మీత॒ల ఇత్, 3. పునీ॑తలఆను॒షక్, 4. ప॒వత॑లఇన్ద్రః, 5. వి॒ప్రా॒లఉక్త,

6. పి॑వ్యలఆ॒సన్యృ॑తస్య, 7. స్వ॒రాజే॒లఅది॑తిః, 8. మూ॒తయ॑లఋ॒త్వ. (వ్రా.వ్ర.)

(15) అ॒భి వ॒హ్నయ॑¹ ఊ॒తయే॑ ఓ॒నూ॒షత॑ ప్ర॒శస్త॑యే ।

స దే॒వ వి॒వ్రతా॑ హ॒రీ² ఋ॒తస్య॑ యత్ ।

319

(16) యతో॑మ॒మిన్ద్రో వి॒ష్ణవి॑ య॒ద్వా మ॒త్రిత॑ ఆ॒ప్త్యే ।

య॒ద్వా మ॒రుత్స॑ మ॒న్దనే॑ సమి॒న్దభిః॑ ॥

320

(17) య॒ద్వా శ॒క్ర పరా॑వ॒తి స॒ముద్రే॑⁴ అ॒ధి మ॒న్దనే॑ ।

అ॒స్మాక॑మి॒త్సతే॑ ర॒ణా సమి॒న్దభిః॑ ॥

321

(18) య॒ద్వాసి॑ సు॒న్వతో వృ॒ధో య॒జమా॑నస్య సత్ప॒తే ।

ఉ॒త్థే వా॒ య॒స్య ర॒ణ్యాసి॑ సమి॒న్దభిః॑ ॥

322

(19) దే॒వందే॒వం వో॒ఽవ॒సో ఇ॒న్ద్రమి॒న్ద్రం గృ॒ణీష॑ణీ ।

అ॒ధా య॒జ్ఞాయ॑ తు॒ర్వణే॑ వ్యా॒నకుః॑ ॥

323

(20) య॒జ్ఞేభి॑ర్య॒జ్ఞవా॑హ॒సం సో॑మే॒భిః సో॑మపాత॒మమ్ ।

హో॑త్రాభి॒రిన్ద్రం॑ వా॒వృ॒ధుర్వా॑న్యనకుః ॥

324

1. వహ్నయఽఊతయే, 2. హరీఽఋతస్య, 3. త్రితఽఆప్త్యే, 4. సముద్రేఽఅధి, 5. వసఽఇన్ద్రం. (వ్రా.ప్ర.)

(21) మహీర॑స్య ప్ర॑ణీత॑యః పూర్వీ॑రుత ప్రశ॑స్తయః ।

విశ్వా॑ వసూ॑ని దా॒తుషే॑ వ్యా॒నకుః ॥

325

(22) ఇ॒న్ద్రం॑ వృ॒త్రాయ॑ హ॒న్తవే॑ దే॒వాసో॑ దధిరే పు॒రః ।

ఇ॒న్ద్రం॑ వాణీ॑ర॒నూష॑తా స॒మోజ॑సే ॥

326

(23) మ॒హాన్తం॑ మహీ॒నా వ॒యం స్తోమే॑భిర్హవన॒క్రతమ్ ।

అ॒రైర్గ॒రభి॑ ప్ర తో॒నుమః॑ స॒మోజ॑సే ॥

327

(24) స యం॑ వి॒విక్తో॑ రోద॒సి నాన్త॑రి॒జాతీ॑ వ॒జ్రిణ॑మ్ ।

అ॒మాది॑ద॒స్య తి॒త్విషే॑ స॒మోజ॑సః ॥

328

(25) యది॑న్ద్ర॒ వృత॑నా॒జ్యే దే॒వాస్తా॑ దధిరే పు॒రః ।

అది॑త్రే హ॒ర్యతా॑ హ॒రీ వ॒వక్ష॑తుః ॥

329

(26) యదా॑ వృ॒త్రం నదీ॑వృ॒తం శవ॑సా వ॒జ్రిన్న॑వధీః ।

అది॑త్రే హ॒ర్యతా॑ హ॒రీ వ॒వక్ష॑తుః ॥

330

(27) యదా తే విష్ణుర్¹జసా త్రిణి¹ వదా¹ చక్ర¹మే ।
ఆది¹తే హర్¹తా హరీ¹ వవక్షతుః ॥

331

(28) యదా తే హర్¹తా హరీ¹ వాప్¹థాతే¹ దివే¹దీవే¹ ।
ఆది¹తే విశ్వా¹ భువనా¹ని యేమి¹రే ॥

332

(29) యదా తే మారు¹తీర్¹విశస్త¹భ్యమి¹న్ద్రా¹ నియే¹మి¹రే ।
ఆది¹తే విశ్వా¹ భువనా¹ని యేమి¹రే ॥

333

(30) యదా సూ¹ర్యమ¹ముం దివి కు¹క్రం జ్యో¹తి¹రధార¹యః ।
ఆది¹తే విశ్వా¹ భువనా¹ని యేమి¹రే ॥

334

(31) ఇమాం త² ఇన్ద్రా¹ సుష్ట¹తిం విప్ర³ ఇయ¹ర్¹ దీ¹తిభిః¹ ।
జామిం పదే¹వ పిప్ర¹తీం ప్రా¹ధ్వరే ॥

335

(32) యదస్య ధా¹మని ప్రియే¹ సమీచీ¹నా¹సో⁴ అస్వ¹రన్ ।
నాభా¹ యజ్ఞస్య¹ దోహ¹నా¹ ప్రా¹ధ్వరే ॥

336

1. చక్రతే, 2. ఇమాం త² ఇన్ద్రా, 3. విప్ర³ ఇయర్, 4. నాసో⁴ అస్వరన్. (ప్రా.ప్ర.)

(33) సువీర్తం స్వశ్వం సుగవ్యమిన్ద్రో దద్ధి వః ।

ఘోతేవ పూర్వచిత్తయే ప్రాధ్వరే ॥

337

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అష్టమ మండలము

షష్ఠాష్టకము—ప్రథమాధ్యాయము

సూక్తము—12

ఋషి—కణ్వగోత్రీయుఁడు పర్వతుఁడు

దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) చ॥ ఆతిశయ సోమపాయివయి యత్యధికంబగు శక్తిచేత సం
తతమతి హర్ష మొందెడు విధంబున వెల్లుచునుండు వింద్ర! యే
వితమున మత్తతం గలిగి విశ్రుత రాక్షస హర్ష వైతి వా
వితమున మత్తతన్ విధిగ వెల్లిన నీవు, నుతింపమే! నినున్ ॥

307

(2,3) సీ॥ అంగిరో గోత్రజుఁ డయిన ¹యద్రుండుని బరమ సంతుష్టిఁ గాపాడినట్టు
లతి దయావశుఁడవై యత్యంత దీప్తితో నభిని బ్రోవంగ నరుగునట్టు
లఖిలంబునకు నేతయౌ తమోహరు సూర్యు బలమున రక్షింపఁ గలుగునట్టు
లరవంబు చందాన నంబుపూరంబుల సింధుముఖంబుగాఁ జేర్చునట్టు

గీ॥ నీవు మదమును బొందుచు నిరతిశయము, మోదవారాళి మధ్యను ముసీఁగి యున్న
యజ్ఞమార్గము మే మెల్ల ననవరతము, నిన్ను యాచించెదము కాదె! నిర్మలేంద్ర! ॥

308

1. “అద్రుగ్ను” అని వాడుటకు మారు ప్రత్యేకముగా శ్రీనేమానివా రీ విశిష్ట ప్రయోగము చేయుట జరిగినది.

(4) గీ॥ స్తోమమున సంస్తుతుండవై భీమవజ్ర
ధారకా! తత్క్షణంబునఁ దగిన శక్తిఁ
బూని మా కోర్కెలం దీర్చి పూత మృతము
వలెఁ బవిత్ర మహా స్తోమముల గ్రహింపు! ॥ 309

(5) గీ॥ స్తుత్యుఁడా! యింద్రదేవ! యీ స్తోమ మభిఁ
బోలి వర్ధితమా, నిది పుచ్చుకొనవె!
యభిల రక్షణ మూలాన నభిలషితము
దాన మొసంగుచు నుండుము! ధర్మనిష్ఠ ॥ 310

(6) గీ॥ దూరదేశమునుండి యో పీఠ! యస్మ
దీయ సఖ్యంబునకు ధన మిచ్చి తీవు
గగనముననుండి వర్షము కలుగునట్లు
ధన మొసంగుచుఁ గాంక్షిత దాన మిడుము! ॥ 311

(7) గీ॥ దివిని భూమిని నిండ్రుఁడు తేజరిల్లు
నట్టొనరెచ్చెడు వేళల నతని హస్త
సంస్థితం బగు వజ్రము తనివిదీర
నభిలషితముల నెల్లఁ దా నందఁజేయు ॥ 312

(8) గీ॥ రహి సహస్రసంఖ్య మహిషంబులం గొట్టు
నపుడు నీదు వీర్య మంత మిగుల
వృద్ధిఁ బొంద లేదె! వీర్య ప్రవృద్ధుఁడా!
సాధునాయకుండ! శక్ర! నీవు ॥ 313

(9) క॥ అనలుం డే రూపంబున
వనముల దహించుచుండు వాసవుఁడు లసత్
ఘన సూర్యరశ్మి శాత్రవ
జనముల దహించి వృద్ధిఁ జను నక్షతుఁడై ॥ 314

(10) గీ॥ యజ్ఞకర్మ విశిష్ట మత్యంత నూత
నంబు బహువిధ సంప్రీతిదంబు మరియు
నల వసంతాది కాలములందుఁ జేయఁ
బడెడు సంస్తుతి వేవేగ నడచుచుండు ॥ 315

(11) గద్యము॥
ఇంద్రుఁడు దేవాభిలాషి యగు యజ్ఞమును జేయువాఁడు. అవిచ్ఛిన్నముగ సోమమును
బవిత్రముగఁ జేయుచున్నాఁడు. సోమము స్తోత్రములచే నింద్రు నభివృద్ధిఁ
బరచుచున్నది. స్తుతులచే నింద్రుని యియత్ర ప్రకటింపఁబడుచున్నది ॥ 316

(12) గద్యము॥
“స్తోత్రలకు ధన మిచ్చు నింద్రుఁడు గుణకీర్తనము చేయువాఁడు. అతఁడు సోమాభిషవము
నొనర్చు వాని వాక్యము వలె ధనదానార్థము ప్రవృద్ధకరీరఁ డగుచున్నాఁడు”. అను
నీ వాక్యము లింద్రుని యియత్రను వెల్లడిచేయుచున్నవి ॥ 317

(13) గీ॥ స్తోత్రవాహక మనుజులు తుష్టి నింద్రు
హృష్టనిగఁ జేసియుండిన యెల్ల వారి
ముఖములకు సద్భృతంబును బోలి ప్రీతి
హవ్య మందించుచుండుఁ దా నమరవరుఁడు ॥ 318

(14) గీ॥ అదితి, శోభమానుఁడైన మహేంద్రున
కఫిల విధుల రక్ష నందఁజేయ
యజ్ఞకరులచేత నతిసుశంసితనుతి
నుచ్చరింపఁబడుచు నుండుఁగాదె! ॥ 319

(15) గీ॥ కడుఁ బ్రశంసఁగోరి కడు రక్షణముఁ గోరి
వినుతిఁ జేయుచుండు వేల్పు! ఘనులు
కర్మవంత మౌచుఁ గ్రాలు హరిద్వయ
మింద్రు మోయుచుండు నిష్ఠి కౌఱకు ॥ 320

(16) గీ॥ విష్ణు వింకఁ ద్రితుఁడు వెలయు మరుత్తులు
వచ్చియున్న పిదప వాసవుండ!
దేని ద్రావి నీవు పూనితిహా! మద
మట్టి సోమ మాని యరుగఁదెమ్ము! ॥

321

(17) గీ॥ దూరదేశమునం దీవు వారి రాశి
వలెఁ బ్రకాశించు సోమమువలనఁ దుష్టి
నందితివిగాదె! యా సోమ మమరి యున్న
దానిచేఁ బ్రీతుఁడవు కమ్ము! తఱచు శక్ర! ॥

322

(18) గీ॥ సోమమున్ సిద్ధముగఁ జేయ సోమయాజి
గణము వృద్ధిని బరచెడు ఘనుఁడ వీవు
సత్పతీ! యుక్తములవల్ల సంతసంబు
నొందినట్లులు సోమాన నొందు! ప్రీతి ॥

323

(19) గీ॥ మిమ్ము రక్షింప నే యింద్రు మీరు నుతుల
వేఁడుచుందురో! యా యింద్రుఁ బెద్ద యస్మ
దీయ నుతు లెల్ల శీఘ్రమే యిచ్చికొఱకు
సేవఁ జేయుటకై కూడఁ జేరుఁగాక! ॥

324

(20) గీ॥ స్తుతితతులచేత హవ్య సంతతులచేత
సోమగమ్ముని వెండియు సోమపాన
కారియును నైన యింద్రుని జేరి నుతుల
వర్ధితునిగ నొనర్చును బండితాశీ ॥

325

(21) గీ॥ ఇంద్రదేవుని ధనదాన మెల్ల నధిక
మతని కీ ర్తియు విస్తార మగునుగాదె!
హవ్య మొసఁ గెడు పురుషున కతఁడు సర్వ
ధనము వ్యాపింపఁజేయును దత్పరమతి ॥

326

(22) గీ॥ వృత్త హస్తార్థమై దేవ వితతి యింద్రుఁ
దాల్చుచుండెను దనతన తనవిదీర
సంస్తుతులు¹ బలము గోరుచు శక్రదేవు
వినుతిఁ జేయుచు నున్నవి విస్తృతముగ ॥ 327

(23) గీ॥ పిలుపు నెల్లను వినువాఁడు పెద్దవాఁడు
మహిమచేత మహాత్ముఁడౌ మహితు నింద్రు
నర్చనామంత్రముల బల మందఁగోరి
మాటిమాటికి వినుతింప మరువఁగలమె! ॥ 328

(24) గీ॥ అంతరిక్షము, దివియును, నవనితలము
నింద్రు వేరుగఁ జేయంగ నెరుఁగలేవు
హని బలమున బలమును బడయఁగోరి
జగము సందీప్త మగుఁగాదె! చాతురిమను ॥ 329

(25) క॥ ఎప్పుడు చేవ గణంబులు
తప్పక జన్మముల నిన్ను ధరియించునో! తా
నప్పుడె హరిద్యయము నినుఁ
జప్పన ధరియించుఁగాదె! శక్ర మహాత్మా! ॥ 330

(26) క॥ జలము హరించెడు వృత్తుఁడు
బలమున హననంబు చేయఁబడినప్పుడు ని
న్నల సుందర హరియుగ్మము
ఛలమున భరియింపలేదె! శక్రుఁడ! తలఁపన్ ॥ 331

(27) క॥ నీవలన విష్ణు వెప్పుడు
వావిరిఁ బాదత్రయంబువలనఁ దిరిగెనో!
తావక హరిద్యయము నిను
నో వరద! వహింపలేదె! యోపిక నపుడే! ॥ 332

(28) క॥ హరి! నీదు హుల యుగ్మము

నిరతం బభివృద్ధిగాంచి నెగడెడు నపుడే

స్థిరముగ నీ భువనంబులు

తరచు నియమితంబు లగును దత్పరమందే ॥

333

(29) క॥ హరి! నీవు మరుత్తులఁ గడు

వెరవున నియమించియుండ విశ్వమునందున్

స్థిరముగ నీ భువనంబులు

తరచు నియమితంబు లగును దత్క్షణమందే ॥

334

(30) † క॥ భ్యాత మయి నిర్మలం బగు

జ్యోతిస్సున సూర్య నునుప ద్యో లోకమునన్

బ్రీతి మెయిన్ భువనంబులు

చాతురిమను నియమితములు చయ్యనఁ గావే! ॥

335

(31) ఉ॥ ఎట్టులొ! లోకమందుఁ గల నెల్లరు, బంధువు *నుత్తమోత్తమం

బట్టి తలాన నుంచెదరొ! యత్యధికంబగు ప్రీతితోడఁ దా

నట్టులె మోదకారక మహస్తుతి నిష్ఠులయందుఁ బండితుం

డెట్టులొ! భక్తి ని న్నునిచి యింద్ర! భవత్ పరిచర్యఁ జేసెడున్ ॥

336

(32) గద్యము ॥

స్తోత్రము సంతసించినచో యజ్ఞమందీ యింద్రుని సమవేత స్తోత్ర లుక్కృష్ట రూపమున

నుతించెదరు. అపుడు నాభి స్వరూప మగు యజ్ఞముయొక్క యభిషవ స్థానమున

ధనము నునుచుము! ॥

337

† “ఓ పరమేశ్వర! ద్యోతనాత్మకుడ వగు నీయందనంత మగు సామ్రాజ్యము అనగాఁ బ్రకాశమయ మగు జ్యోతిస్సున్నది. దానిచే నీవు సూర్యాదిలోకములను ధరించితివి. పిమ్మట సమస్త భువనములు సూర్యాది లోకములు కర్షణ నియమమున స్థిరము లగుచున్నవి, పిట్లు సూర్యాకర్షణ నియమమున స్థిరము లగుచున్నవో! యటులే పరమేశ్వరుని యాకర్షణమున సూర్యాదులు సర్వలోకములు నియమము చేసున్నవి” అని దయానందసరస్వతు లభిప్రాయముగా వ్రాసినా రీ ఋక్కు-సకు. (నే.వేం.న.శా.) * నుత్తమోత్తమై, నట్టి. (వా.ప్ర.పా.)

(338) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యుత్తమ వీర్యయుతము, నుత్తమ గోయుతము, నుత్తమాశ్వయుతము నగు
ధనమును నీవు మా కిమ్ము! నేను మొదట జ్ఞాన లాభమునకై హోత వలె యజ్ఞమందు
నిన్ను స్తుతించెదను ॥

338

అనువాకః—3, సూక్తమ్—13

ఋషిః—నారదః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—ఉష్టిక్

(1) ఇంద్రః సుతేషు సోమేషు క్రతుం పునీ¹ ఉక్త్యమ్ ।

విదే వృధస్య దక్షసో మహాన్వి షః ॥

338

(2) స వ్రతమే వ్యోమని దేవానాం సదనే వృధః ।

సుసారః² సుశ్రవస్తమః సమప్నుజిత్ ॥

339

(3) ఓమహే వాజసాతయ³ ఇంద్రం భరాయ కుష్మిణమ్ ।

భవా నః సుమే⁴ అన్తమః సఖా వృధే ॥

340

(4) ఇయం ఓ⁵ ఇంద్ర గిర్వాణో రాతిః క్షరతి సున్వరః ।

మన్దానో⁶ అస్య బర్హిషో వి రాజసి ॥

341

1. పునీతఉక్త్యమ్, 2. సుశ్రవస్తమః, 3. వాజసాతయఉక్త్యమ్, 4. సుమేఉన్తమః,

5. ఇయం తఉక్త్యమ్, 6. మన్దానోఉన్తమః. (వ్రా.వ్ర.)

- (5) మానం చిద్విద్యో దద్ధి నో యత్త్వా సున్వస్త¹ ఈమహే ।
రయిం నశ్చిద్రమా భరా స్వర్విదమ్ ॥ 342
- (6) స్తోతా యత్తే విచ్ఛణిరతిప్రశ్తయద్ధిరః ।
వయా² ఇవాసు రోహతే జుష్వన్త యత్ ॥ 343
- (7) ప్రచ్ఛవజ్జనయా గిరః శృణుధీ జరితుర్జవమ్ ।
మదేమదే వపక్షితా సుకృత్వినే ॥ 344
- (8) క్షీశన్త్యన్య సూన్యతా³ ఆప్తో న ప్రవతా యతీః ।
అయా ధియా య⁴ ఉచ్యతే పత్తిర్ధివః ॥ 345
- (9) ఉతో పత్తిర్య⁵ ఉచ్యతే కృష్టేనామేక⁶ ఇద్వశీ ।
నమోవృదైరవస్యభిః సుతే రణ ॥ 346
- (10) స్తుహి క్రుతం వివశ్చిరం హరీ యన్య ప్రసక్షితా ।
గన్తారా దాకుషో⁷ గృహం నమన్వినః ॥ 347

1. సున్వస్త¹ ఈమహే, 2. వయా² ఇవాసు, 3. సూన్యతా³ ఆప్తో, 4. ధియా య⁴ ఉచ్యతే.

5. పత్తిర్య⁵ ఉచ్యతే, 6. నామేక⁶ ఇద్వశీ, 7. దాకుషే. (ప్రా.ప్ర.)

(11) తూ॒తు॒జా॒నో మ॑హే॒మతే॑ ॒ఽశ్వే॒భిః ప్ర॑షి॒తపు॑భిః ।

ఆ యా॑హి య॒జ్ఞమా॒నుభిః॑ శమి॒ద్ధితే॑ ॥

348

(12) ఇ॒న్ద్రో శవి॑ష్ఠ స॒త్పతే॑ ర॒యిం గృ॒ణత్స॑ దారయ ।

శ్ర॒వః సూ॑రిభ్యో¹ ఆ॒మృతం॑ వసు॒త్వనమ్॑ ॥

349

(13) హ॑వే త్వా సూ॒ర² ఉది॑తే హ॑వే మ॒ధ్యంది॑నే ది॒వః ।

జు॒హాణః॑ ఇ॒న్ద్రో సప్తి॑ భి॒ర్న⁴ ఆ గ॑హి ॥

350

(14) ఆ తూ॑ గ॒హి వ్ర॑తు ద్ర॒వ మ॑త్వా సు॒తస్య॑ గోమ॒తః ।

త॒నుం తను॑ష్య పూ॒ర్యం యథా॑ విదే ॥

351

(15) య॒చ్ఛక్రా॑సి పరా॒వతి॑ యద॒ర్వావతి॑ పృత్రహాన్ ।

యద్వా॑ సము॒ద్రే⁵ అ॒స్థశో॑⁶ వి॒తేద॑సి ॥

352

(16) ఇ॒న్ద్రం ప॒థస్తు॑ నో గి॒రీ ఇ॒న్ద్రం సు॒తాన॑ ఇ॒ష్టవః॑ ।

ఇ॒న్ద్రో హవి॑ష్మతీ॒ర్వైశో⁷ అరా॑ణిః ॥

353

1. సూరిభ్యో² అమృతం, 2. సూర³ ఉదితే, 3. జుహాణ⁴ ఇన్ద్ర, 4. భిర్న⁵ ఆ గహి,

5. సముద్రే⁶ అస్థశో, 6. గిరీ⁷ ఇన్ద్రం సుతాన⁸ ఇష్టవః, 7. విశో⁹ అరాణిః. (వ్రా.ప్ర.)

(17) తమిద్విప్రా¹ అవస్యవః ప్రవత్వతీభిరూతిభిః ।

²ఇన్ద్రం ఊ³ణీరవర్ధయన్వయా⁴ ఇవ ॥

354

(18) త్రికద్రుకేషు చేతనం దేవాసో యజ్ఞమత్నః⁵ ।

తమిద్వర్ధన్తు నో గిరః సదావృధమ్ ॥

355

(19) సోతా యత్తే⁶ అనువ్రత ఉక్థాన్యృతుతా దదే ।

కుచిః పావక⁷ ఉచ్యతే సో అద్భుతః ॥

356

(20) తదిద్రుద్రస్య చేతతి యహ్వాం ప్రత్యేషు దామసు ।

మనో యత్రా వి తద్దధుర్విచేతనః ॥

357

(21) యది మే సఖ్యమావర⁸ ఇమస్య పాహ్యన్ధనః ।

యేన విశ్వా⁹ అతి ద్విషో అతాపిమ ॥

358

(22) కదా త¹⁰ ఇన్ద్ర గిర్వణః సోతా భవాతి శంతమః ।

కదా నో గవ్యే¹¹ అశ్వే వసో దధః ॥

359

1. విప్రా¹ అవస్యవః, 2. ఇన్ద్రఊ²ణీర, 3. వయా³ ఇవ, 4. యత్తే⁴ అనువ్రత ఉక్థా.

5. పావక⁵ ఉచ్యతే సో అద్భుతః, 6. వర⁶ ఇమస్య, 7. విశ్వా⁷ అతి ద్విషో అతాపిమ.

8. త⁸ ఇన్ద్ర, 9. గవ్యే⁹ అశ్వే, (వా.ప్ర.)

- (23) ఉత తే సుష్టుతా హరీ వృషణా వహతో రథమ్ ।
అజుర్యన్య మది న్తమం యమీమహే ॥ 360
- (24) తమీమహే పురుష్టుతం యహ్వం ప్రత్నాభిరూతిభిః ।
ని బ్హర్షిషి ప్రియే సదదధ ద్వితా ॥ 361
- (25) వర్తస్వాసు పురుష్టుత¹ ఋషిష్టుతాభిరూతిభిః ।
ధుక్షన్వ పిప్యషీమిషమవా చ నః ॥ 362
- (26) ఇన్ద్ర త్వమవితేదసీతా స్తువతో² అద్రివః ।
ఋతాదియక్మి తే ధియం మనోయుజమ్ ॥ 363
- (27) ఇహ త్యా సధమాద్యా యుజానః సోమపీతయే ।
హరీ³ ఇన్ద్ర ప్రతద్వసూ అభి స్వర ॥ 364
- (28) అభి స్వరస్తు యే తవ రుద్రానః సక్షః శ్రియమ్ ।
ఉతో మరుత్వతీర్విశో⁴ అభి ప్రయః ॥ 365

1. పురుష్టుతః ఋషిః, 2. స్తువతోఽఅద్రివః, 3. హరీఽఇన్ద్ర ప్రతద్వసూఽఅభి, 4. విశోఽఅభి. (ప్రా.ప్ర.),

(29) ఇ॒మా¹ అ॒స్య ప్ర॒తా॒యః ప॒దం జ॒ప॒స్త యద్ ది॒వి ।

నా॒భా య॒జ్ఞస్య॑ స॒ం దధు॑భా వి॒దే ॥

366

(30) అ॒యం దీ॒ర్ఘా॒య చక్ష॑నే ప్రా॒చి 2 ప్ర॒యత్య॑ధ్వ॒రే ।

వి॒మీ॒తే య॒జ్ఞమా॑ను॒పగ్ని॑చక్ష్య ॥

367

(31) వృ॒షా॒యమి॑న్ద్ర తే రథః॑ ఉ॒తో తే వృ॑ష॒ణా హ॑రీ ।

వృ॒షా త్వం శ॑ర॒క్రతో వృ॑షా హ॒వః ॥

368

(32) వృ॒షా గ్రా॒నా వృ॒షా మదో॑ వృ॒షా సో॑మో॒ అయం॑ సు॒తః ।

వృ॒షా య॒జ్ఞో యమి॑న్ద్ర ని వృ॒షా హ॑వః ॥

369

(33) వృ॒షా త్వా వృ॑షణం హ॒వే వ॒త్రిశ్చై॑త్రా॒భిరూ॑తిభిః ।

వా॒వస్త॑ హి ప్రతి॒ష్ఠతి॑ వృ॒షా హ॑వః ॥

370

1. ఇ॒మా॒ అ॒స్య. 2. ప్ర॒యత్య॑ధ్వ॒రే. 3. రథః॑ ఉ॒తో. 4. సో॑మో॒ అయం॑. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—13

ఋషి:—కణ్వగోత్రీయుడగు నారదుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1,2) సీ॥ ఆభిషతంబైనచో నా సోమ మింద్రుడు కలుగు భక్తుల బవిత్తులుగఁ జేయు
 నభిషతంబైనచో నా సోమ మింద్రుడు వృద్ధి బలంబులఁ గలిగి వెలయు
 నభిషతంబైనచో నా సోమ మింద్రుడు కార్యసమాప్తిని గలుగఁజేయు
 నభిషతంబైనచో నా సోమ మింద్రుడు జయక్రీర్తులం గోరి జయము గాంచు
 గీ॥ నతఁడు దేవప్రదేశమునందుఁ గ్రాలు, నతఁడు వ్యోమ ప్రదేశమునందు వెలయు
 సకల యజమానగణములు సన్నుతించు, నటుల నభివృద్ధిబరచు నత్యాదరమున ॥

339

(3) క॥ బలవంతుడ వగు నిన్నున్
 బలమును గలిగించునట్టి ప్రథనములందున్
 బిలిచెదరుకాన నింద్రుడ!
 చెలికాడవు కమ్ము! మాకు శ్రీ సోమమునన్ ॥

340

(4) క॥ స్తుతి భాక్క! యింద్ర! సీకయి
 యతి సోమాభిషవకారి యజమానుడు స
 న్మతి నాహుతి నిడుచుండిన
 నతి తుష్టిని నీవు రమ్ము! యజ్ఞంబునకున్ ॥

341

(5) క॥ నీవలన నింద్రదేవుడ!
 కావలసిన ధనము నెట్లు కాంక్షింతు జనుల్
 వావిరి న ట్లా ధనమును
 నీ విమ్మది జనుల నాక నిలయముఁ జేర్చున్ ॥

342

(6) ఉ॥ వైరులఁ జంపు మంచుఁ గడు భక్తులు పీఠి విశేష యుక్తులై
చేరుచు నిన్ను వేడెదరు శ్రీకరవాక్కులతోడ, నిన్ను వే
మారు నుతింప సత్సఖులమాటికి- సమస్త గుణ ప్రపంచ మే
తీరునా సిద్ధ మౌనుగద! దేవపతీ! యది నుగ్గడింపమే! ॥

343

(7) ఉ॥ తొల్లిటిమాటికి- సన్నుతులఁ దుష్టిని బుట్టఁగఁజేసి యింద్రుడా!
సల్లలిత స్తవంబులను జాలఁగఁ బ్రీతిని నాలకించి నీ
యుల్లముఁ జల్లఁజేసెడు చుహాన్నత సోమ మదంబు గల్గి నీ
వెల్ల బుధాశి కార్యముల నెల్ల విధంబులఁ జేయుచుండుమా! ॥

344

(8) గీ॥ స్తుత్యుఁడైన యింద్రు సూన్యత వాక్యము
నిమ్మగామి యైన నీకుఁ బోలి
పరిచరించు నాకపతి యగు నింద్రుఁడు
పొగడఁబడునుగాదె! పూర్ణ నుతుల ॥

345

(9) క॥ వశి యగు నింద్రుఁడె మనుజుల
వశులుగ నొనరించు ననెడు వాక్కుండె నుతి
ప్రశమనకారులతోడన్
నశియింపనియట్టి మదమునన్ వెలుగు హరీ! ॥

346

(10) గీ॥ స్తోత్రవర పండితోత్తమా! ఖ్యాతు నింద్రు
స్తవము చేయవె! యాతఁడు శత్రు విజయి
యౌచు హరులకు దండము నందఁజేయ
నల హవిష్మంతు గృహమున కరుగుఁగాదె! ॥

347

(11) గీ॥ ఇంద్ర! నీ బుద్ధి ఫలమును నిచ్చు నీవు
స్నిగ్ధరూపుఁడ వొడువు శీఘ్రగామి
యైన యశ్వమ్ముతోఁగూడి యజ్ఞమునకు
వచ్చియుండిన సుఖమును బడయఁగలవు ॥

348

(12) గీ॥ బలముగలవాడ! యింద్ర! సత్పతి! విశేష
 ధనము నొసఁగుము! నుతులను వినుచు నీవు
 వ్యాప్తి గాంచుచు నాశము నందనట్టి
 యన్నమును స్తోత్రవరులకు నందనిమ్ము! ॥ 349

(13) గీ॥ సూర్యుఁ డుదయింప మరియు నా సూర్యుఁ డంత
 రిక్షమున నుండ నినుఁ బిల్లు దీక్షఁ జూని
 నీవు ప్రీతుఁడవై యింద్ర! నిఖిల దేశ
 గమనశీలాశ్వమును నెక్కి కదలి రమ్ము! ॥ 350

(14) ఉ॥ రమ్ము! మహేంద్ర! యిచ్చట విరాజిలుచుండుము! నీవు వెండియుం
 బొమ్ము! సుగవ్య సోమమును బొందుము! ప్రీతిని గాంచుచుండుమా!
 యిమ్మహి నే నెఱింగిన యహీన విధిం గృతయజ్ఞకర్మ నీ
 వెమ్మెయి నైనఁ జేయవఁడె! యింపుగ మాపయిఁ జూపుచున్ దయన్ ॥ 351

(15) గీ॥ దూరమున నున్న దగ్గఁ జేరియున్న
 నంతరిక్షంబునందున్న నంతటఁ గడు
 సోమమును గ్రోలుచున్ నీవు శోభ లీన
 సర్వభక్షకుడవు కమ్ము! శక్రదేవ! ॥ 352

(16) గీ॥ వృద్ధిఁ బొందించుఁగాక! నీ యింద్రు నుతులు
 వృద్ధిఁ బొందించుఁగాక! నీ యింద్రు సోమ
 రసము కూడ, మహాజను లసమశక్రకు
 పై నిరతిఁ గల్గుచుందురు పరమభక్తి ॥ 353

(17) గీ॥ తగిన రక్షలఁ గోరు మేధావు లెల్ల
 రింద్రదేవుని యాహుతి వృద్ధిపరతు
 రవనిగల సర్వదేశంబులందు శాఖ
 లు విధి నభివృద్ధిఁ జెందు సంస్తవము నొంది ॥ 354

(18) గీ॥ అమరులు త్రికర్థకంబను యజ్ఞమందు
నిష్ఠిఁ జేసిరి ప్రీతి మహేంద్రుఁగూర్చి
యట్టి యింద్రుని మా స్తుతి యన్ని విధుల
వృద్ధిఁ బొందించుఁగాక! నే విధమునైన ॥ 355

(19) గీ॥ స్తోత్ర యనుకూల కర్మయై సూక్తములను
నుచ్చరించును వేశల నోయి యింద్ర!
యద్భుతుఁడ వని శుద్ధుండ వనియు జనులు
పావకుఁడ వని నిన్నెట్లు పలుకకుండు? ॥ 356

(20) గీ॥ ఎవనికై జ్ఞాను లెల్లరు స్రవ మొనర్తు
రట్టి రుద్రుని సంతానమౌ మరుద్గ
ణము చిరంతనమౌ సుస్థలమునఁ జాల
వెలుఁగుచుండునుగాక! నేవిధమునైన ॥ 357

(21) గీ॥ చెలిమి చేయుచు మాతోడ లలితస్రోమ
రూప మగు నన్నమున్ దిని యో పవిత్ర!
వెలుఁగుచో మేము శత్రుల వివిధరీతిఁ
గొట్ట సామర్థ్య మందఁగఁ గొడువ యేమి? ॥ 358

(22) గీ॥ ఎపుడు నీ స్తోత్ర సుఖముల నెల్లఁ బొందు?
నెట్టి కాలమునన్ గోవు లెసఁగు నశ్వ
ములును వాసప్రదంబైన లలిత ధనము
మాకు నొసఁగునో? నుతిభాక్త! మాన్య! చెవుము! ॥ 359

(23) గద్యము॥

జరారహితుండ వగు నింద్రుఁడా! సేవన సమర్థము లగు నీ యశ్వములు నీ రథమును
మాచెంతకుఁ దెచ్చునుగాక! నీ వత్యంత మదయుతుఁడవు! మేము నిన్నుఁ
బ్రార్థించుచున్నాము ॥ 360

(24) గద్యము॥

బహుస్తుతుఁడు మహాత్ముఁడు నగునట్టి యింద్రుని దృప్తికర మగు నాహుతితో యాచించెదను.
వాఁడు ప్రీతికరములగు కుశలపైఁ గూర్చుండునుగాక! అనంతరము వివిధము లగు
హవ్యములను గ్రహించునుగాక! ॥

361

(25) క॥ బహుకర్తృక సంస్తుతుఁడా!

బహుముని సంస్తుతుఁడ! నీవు బహురక్షలచే
నిహమున వృద్ధి నొసంగుచు
నహరహ మన్నంబు నీయుమా! యతుల దయ॥

362

(26) గీ॥ ఇంద్ర! వజ్రవంత! యిట్టుల స్తుతికార

కులకు రక్షకునిగ మెలఁగుచుయ్య!
యిష్టికర్మ కెల్ల హేతు వౌ నీ యను
గ్రహము వడసి యుండఁగలము మేము ॥

363

(27) గీ॥ సంతసంబుఁ గలిఁగి సత్ప్రసిద్ధిని జొంది

యధిక ధనము గలుఁగు నశ్వయుగ్మ
మరదమునకుఁ బూన్చి కరము సోమముఁ ద్రావ
నిష్ఠిఁ జేరరావె! యింద్ర! నీవు! ॥

364

(28) క॥ నీ రుద్రపుత్రు లగు నా

వీర మరుత్తులు సుయజ్ఞవేది గనుచు మ
మ్మే రీతి నైనఁ బ్రీతిం
జేరఁగవలసిన దటంచుఁ జెప్పమె! యింద్రా! ॥

365

(29) గద్యము॥

ఇంద్రుని నీ హింసకమరుత్ప్రభృతి ప్రజ లన్య దుష్ప్రప్య మగు స్థానమును జేరుదురు.
ఏ స్థానమున మేము ధనమును స్వీకరింపఁగలమో! యా స్థానమునకు
సన్నిహితు లగుదురు ॥

366

(30) గీ॥ యజ్ఞ మారంభమైనచో నట్టి వాస
వుండు ద్రష్టవ్యఫలమును మెండు పడయ
నానుపూర్వకముగ నిష్టి ననుభవించి
దాని నిష్పన్నముగఁ జేయ మాను నెట్లు? ॥

367

(31, 32, 33) సీ॥ ఇంద్రుడా! నీ రథ మెల్లఁ గోర్కె-ల నిచ్చు నశ్వద్వయము కొర్కె-లందఁజేయు
32, 33) నీ వభీష్టంబుల నిరత మిత్తువు భవదాహ్వానముం గోర్కె-లమరఁ జేయుఁ
బ్రస్తరంబు లభీష్టవర్షులు సోమము కాంక్షితంబులనెల్లఁ గలుఁగఁజేయు
నిన్నుఁ జేరుచునుండు నీ యజ్ఞకర్మము నే కాంక్షితమునైన నెసఁగఁ జేయు
గీ॥ నేను హవ్యప్రదాతనై నిభిల నుతుల నిన్నుఁ బిలుచుచు నుండెద నేను నీకు
జేయు నుతు లెల్లఁ బీరితి1 నిన్ జేరుచుంట, నీదు పిలుపులు వరముల నిత్య మొసఁగు! ॥ 368

సూక్తమ్—14

ఋషిః.—గోమాత్యశ్వసూక్తి నౌ కాణ్వాయనౌ

దేవతా.—ఇంద్రః

ఛందః.—గాయత్రీ

(1) యదీ॒న్ద్రాహం॑ యథా॒ త్వమీ॑శీ॒య వ॑స్వ॒ 1 ఏ॒క ఇ॒త్ ।

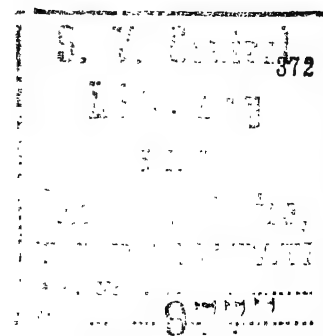
సో॒తా మే॑ గో॒పభా॑ స్యాత్ ॥

371

(2) శి॒క్షేయ॑మ॒స్మై ది॑త్యే॒యం శ॑చీ॒వతే॑ మ॒సిషి॑జే ।

యదా॒హం గో॒పతిః॑ ప్యామ్ ॥

1. నిం జేరుచుంట (వ్రా.ప్ర.పా.) 2. వస్వ॒ 1 ఏ॒క ఇ॒త్. (వ్రా.ప్ర.)

(3) ధే॒ను॒ష్టః॑ ఇ॒న్ద్రో సూ॒నృ॒తా య॑జమా॒నాయ॑ సు॒స్వతే॑ ।

గా॒మశ్వం॑ పి॒ష్యషీ॑ దు॒హే ॥

373

(4) స॒తే వ॒ర్తా॒స్తి రా॑ధ॒సః॑ ఇ॒న్ద్రో దే॒వో న మ॑ర్త్యః ।

యత్ ది॒త్ససి॑ స్తు॒తో మ॒ఘమ్ ॥

374

(5) య॒జ్ఞః ఇ॒న్ద్రోమ॑వర్త॒యద్ భూ॑మిం వ్యవ॒ర్తయత్॑ ।

చ॒క్రాణా॑ ఓ॒వశం॑ ది॒వి ॥

375

(6) వా॒వృ॒ధాన॑స్య తే వ॒యం విశ్వా॑ ధ॒నాని॑ జ॒గ్యుషః॑ ।

ఉ॒తిమి॒న్ద్రో వృ॑ణీమ॒హే ॥

376

(7) వ్య॒ంస్తరి॑క్షమతి॒రన్మదే॑ సోమ॒స్య రో॒చనా॑ ।

ఇ॒న్ద్రో యద॑భి॒సద్ వ॒లమ్ ॥

377

(8) ఉద్ గా॒ఠ ఆ॒జద॑జ్ఞోరో॒భ్య అ॒విష్కృ॑ణ్వన్ గుహా॑ స॒తీః ।

అ॒ర్వాఞ్చం॑ సునుదే॒ వ॒లమ్ ॥

378

1. ధే॒ను॒ష్టః ఇ॒న్ద్రో, 2. రా॑ధ॒సః ఇ॒న్ద్రో, 3. య॒జ్ఞః ఇ॒న్ద్రో, 4. చ॒క్రా॒ణా ఓ॒వశం॑.

5. ఉ॒ద్ గా॒ఠ ఆ॒జద॑జ్ఞోరో॒భ్య అ॒విష్కృ॑ణ్వ. (వ్రా.ప్ర.)

(9) ఇన్ద్రో¹ఁ రో²చనా ది³వో⁴ దృష్టా⁵ని దృం⁶హితాని చ ।
స్థిరా⁷ణి న పరా⁸ణుదే ॥

379

(10) అపా¹మూర్తి²ర్మద³న్ని⁴వ స్తో⁵మ⁶ ఇన్ద్రా⁷జి⁸రాయతే ।
వి⁹ తే¹⁰ మదా¹¹ ఆరా¹²జిః ॥

380

(11) త్వం¹ హి స్తో²మ³వర్త⁴న ఇన్ద్రా⁵స్య⁶క్త⁷వర్త⁸నః ।
స్తో⁹త్రా¹⁰ణా¹¹మ¹²త భ¹³ద్ర¹⁴కృత్ ॥

381

(12) ఇన్ద్రా¹మిత్ కే²శినా³ హ⁴రీ⁵ స్తో⁶మ⁷పే⁸యా⁹య వక్ష¹⁰తః ।
ఉ¹¹ప¹² య¹³జ్ఞం¹⁴ సు¹⁵రా¹⁶ధ¹⁷నమ్ ॥

382

(13) అపా¹ం ఫే²నే³న న⁴మ⁵చే⁶ః శి⁷వో⁸ ఇన్ద్రో⁹ద¹⁰వర్త¹¹యః ।
వి¹²శ్వా¹³ య¹⁴ద¹⁵జ¹⁶యః స్ప¹⁷ధః ॥

383

(14) మాయా¹భి²రు³త్పి⁴స్స⁵ప⁶స⁷త⁸ ఇన్ద్రా⁹ ద్యా¹⁰మా¹¹రు¹²క్ష¹³తః ।
అ¹⁴వ¹⁵ ద¹⁶స్మా¹⁷గ్¹⁸ం¹⁹ర²⁰ధా²¹ను²²థాః ॥

384

1. దృశహ, 2. స్తోమఽఇన్ద్రా, 3. మదఽఆరాజిః, 4. వర్తనఽఇన్ద్రా, 5. శిరఽఇన్ద్రో.

6. స్పపసతఽఇన్ద్రా, 7. దస్మాగ్ంఽరధా. (వ్రా.ప్ర.)

(15) అ॒సు॒న్వా॒మి॒న్ద్రం॑ స॒ంస॒దం॑ వి॒హ॒చీం॑ వ్య॒నాశ॑యః ।

సో॒మపా॑ ఉ॒త్త॒రో భ॑వన్ ॥

365

సూక్తము—14

ఋషి—కణ్వగోత్రీయులగు గోమాక్త్యశ్వసూక్తులు*
దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గీ॥ అమరుడా! నీవె ధనపతి వౌదు వెట్టు
లట్టు లైశ్వర్యయుతుడను నౌదు నేనె
యట్టులై యున్నచో నింద! యస్మదీయ
స్తోతలును భేను సహితులై శోభ గాంతు ॥

369

(2) గీ॥ నేను గోపతి నైనచో నిత్యభక్త
వరులకున్ దాన మొసంగుచు బరగఁగలను
నటులై ప్రార్థిత ధనమును నధికభక్తి
స్తోతలకు నందజేయుదు! సొగసు లీన ॥

370

(3) గీ॥ సత్యనిరత మౌచు సత్యప్రవర్ధక
మైన నీదు మంత్ర మనెడు గోవు
సోమ మెల్లఁ దీయు సోమయాజికి నశ్వ
గోగణంబు బ్రీతి గూర్చుఁగాక! ॥

371

(4) గీ॥ స్తుతుడవై నీవు శక్రుడా! చోద్య మలర
ధనము నీయంగఁ గోరిన దాని కెట్టి
దేవతయు, మానవుండును దివిరి నడ్డు
పెట్టలేడని పల్కె-ద నెట్టులైన ॥

372

1. సో॒మపా॑ ఉ॒త్త॒రో

*వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 25వ పుట) ఋషి “కణ్వగోత్రీయుడగు నశ్వసూక్తి గోసూక్తి
యనియు, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “గోమాక్తి, అశ్వసూక్తి” యనియు
శ్రి నేమానివారు వ్రాసిరి.

(5) గీ॥ దివిని మేఘాశిపై హరి తేజరిల్లు
నవనికిన్ వృష్టి దానంబు నందఁజేయుఁ
గాన వానికి యజ్ఞంబు కలుఁగఁజేసి
వాని నభివృద్ధిఁ బరపుఁడు! వలసినట్లు ॥

373

(6) గీ॥ వర్షమానుడ వాడు వో వాసవుండ!
శత్రుధనజేతవుగదయ్య! జగతి నీవు
కావునకా మేము నీ రక్ష గలుఁగుటకయి
నిన్ను వేడుచునున్నార మన్ని విధుల ॥

374

(7) క॥ బలభేది యౌట వాసవుఁ
డల సోమ మదంబువలన నతి దీప్తుండై
లలితాంతరిక్షమందున
వెలుఁగఁడె! యభివృద్ధి గాంచి వేయి విధములన్ ॥

375

(8) గీ॥ గుహకు మధ్యను జరియించు గోగణంబు
బైటఁ బెట్టుచు నంగిరోవర్గమునకు
వారి దాన మొసంగెడు వాసవుండు
బలుని గ్రిందు ముఖంబుగాఁ బడఁగఁ ద్రోసె! ॥

376

(9) గీ॥ దివిని నక్షత్రముల కెల్ల దృఢములైన
యవయవంబులఁ గల్పించి హరియే వాని
దృఢములుగఁ జేసె *నక్షత్ర దృఢత మాన్వ
శక్యఁడే! యెవ్వఁడైన నీ జగతియందు ॥

377

* నక్షత్రములనఁగా బ్రత్యేకముగఁ బుణ్యకర్మలఁజేసెడు వార లనంతర జన్మములయందుఁ బొందెడు విలక్షణ లోకములని పౌరాణికులు తలంచుచున్నారు. జ్యోతిర్విదులు నక్షత్ర మనఁగా ననేకగ్రహపరివృతము నతి దూరమందున్నదియు నగ్నిమయము నగు మండల మని చెప్పుచున్నారు. (నే.వేం.న.శా.)

- (10) గీ॥ ఉదధియందుఁ జెలంగెడు నూర్మి వలెను
నీదు సుస్తోత్ర జాలము నిర్మలేంద్ర!
శీఘ్రముగ 1వెడలు నీదగు శ్రీమదంబు
హెచ్చుగా దీప్తిఁ గాంచుత! మెచ్చు నటుల ॥ 378
- (11) గీ॥ స్తోత్రముల వృద్ధిఁ బొందెడు సూక్ష్మములను
వర్ధనీయుఁడ వొదువు వాసవుండ!
స్తోత్రవర వర్గములకెల్ల సొగసు లీను
మంగళంబులఁ జేయుదు మహిని నీవు ॥ 379
- (12) గీ॥ కేసరంబులతోఁ గూడి కీర్తనీయ
హరులు రెండును సోమము నాన నింద్రు
యజ్ఞ నికటంబునకుఁ దెచ్చి యచటఁ బెట్టఁ
బోవుచున్నవి చూడరె! పూజ్యులార! ॥ 380
- (13) క॥ జలమునఁ గల ఫేనంబున
నల నముచి శిరస్సుఁ గొట్టి యతిశయముగఁ దా
గలిఁగిన శత్రుగణంబులఁ
దొలఁగించుచుఁ బూర్ణజయముతో హరి యుండెన్ ॥ 381
- (14) గీ॥ మాయలను జేసి యే వేళఁ బాయకుండఁ
దిరుగుచుండెడువారును దివికి నెక్కఁ
గోరువారును నగు దస్యవారములను
నమరుండ! యథోముఖంబుగ ననిపి తీవు ॥ 382
- (15) గీ॥ ఇంద్రుఁడా! సోమరసమును నెంతయేనిఁ
గ్రోలు చుత్కృష్టతరుండవై లీల సోమ
రస విహీన జలంబుల కసమవైర
ములను గల్పించుమా! నీవు మోద మలర ॥ 383

సూక్తమ్—15

ఋషిః—గోఘాక్త్యశ్వసూక్తినౌ కాణ్వానౌ

దేవతా—ఇంద్రః

భందః—శిష్టిక్

(1) తమ్యతి ప్ర గాయత పురుహూతం పురుష్టతం ।

ఇంద్రం గీర్విస్తవిషమా వివాసత ॥

386

(2) యస్యద్విబర్హస్ బృహత్ సహా దాధార రోదసీ ।

1 గీర్గింరజ్రాగ్ం అపః స్వర్వృషత్వనా ॥

387

(3) స రాజసి పురుష్టతగ్ం2 ఏకో వృత్రాణి శిఘ్నసే ।

ఇంద్ర జైత్రా శ్రవస్యా చ యస్తవే ॥

388

(4) తం తే మదం గృణీమసి వృషణం పృథ్వీ సాసహిమ్ ।

ఉ లోకకృత్నుమద్రివో హరిశ్రియమ్ ॥

389

(5) యేన జ్యోతింష్యాయవే మనవే చ వివేదిత ।

మన్తానో4 అస్య బర్హిషో వి రాజసి ॥

390

1. గీర్గింరజ్రాగ్ం2 అపః, 2. గ్ం2 ఏకో, 3. శిఘ్నసే, 4. మన్తానో2 అస్య. (వా.ప్ర.)

(6) తదద్యా¹ చిత్¹ ప¹ ఉక్తి¹నో¹ ఓను¹ ఘవన్తి¹ పూర్వ¹తా¹ ।

వృష¹పత్ని¹రపో¹ జయా¹ దివే¹దివే¹ ॥

391

(7) తవ¹ త్యదిన్ద్రియం¹ బృహత్¹ తవ¹ శుష్మముత¹ క్రతుమ్¹ ।

వజ్రం¹ శిశాతి¹ దివజా¹ వరే¹ణ్యమ్¹ ॥

392

(8) తవ¹ ద్యౌరిన్ద్ర¹ పౌన్స్యం¹ పృతివీ¹ పృతి¹ శ్రవః¹ ।

త్వామా¹వః¹ పర్వతా¹నశ్చ¹ హిన్విరే¹ ॥

393

(9) త్వం¹ విష్ణుర్భూహన్¹తయో¹ ఘ్రో¹ గృణాతి¹ వరుణః¹ ।

త్వాం¹ శర్ధో¹ మదత్యను¹ మారుతమ్¹ ॥

394

(10) త్వం¹ పృషా¹ జన్మా¹నాం¹ మంహిష్ఠ¹ ఇన్ద్ర¹ జజ్ఞ¹షే¹ ।

సత్రా¹ విశ్వా¹ స్వపత్యాని¹ దధి¹షే¹ ॥

395

(11) సత్రా¹ త్వం¹ పురుష్టతగ్ం¹ ఏకో¹ వృత్రా¹ణి¹ తో¹శనే¹ ।

నాన్య¹ ఇన్ద్రా¹త్ కరణం¹ భూయ¹ ఇన్వతి¹ ॥

396

1. చిత్త¹ఉక్తి¹నో¹, 2. మంహిష్ఠ¹ఇన్ద్ర¹, 3. తగ్ం¹ఏకో¹, 4. భూయ¹ఇన్వతి¹. (వ్రా.వ్ర.)

(12) యదిన్ద్ర¹ మన్మథస్త్వా నానా హవన్త²ః ఊతయే ।

అస్మాకేభిర్నైభిరత్రా స్వస్త్వయ ॥

397

(13) అరం క్షయాయ నో మహా విశ్వా రూపాణ్యావిశన్ ।

ఇన్ద్రం జైత్రాయ హస్తాయా శచీపతిమ్ ॥

398

సూక్తము—15

ఋషి.—కణ్వగోత్రీయు లగు గోమాత్యశ్వసూక్తులు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గీ॥ బహుజనాహూతుఁడు మరి బహుజన స్తు
తుండు నగు నింద్రదేవుని దుష్టి కలుగ
వినుతిఁ జేయుము! సద్వాక్యగణముతోడ
వాని పరిచర్యఁ జేయుము! భక్తిపరుఁడ! ॥

384

(2) గీ॥ రెండు సుస్థానములయందు నిండినట్టి
పూజ్యమౌ నీ మహాబలస్ఫూర్తి దివిని
భువిని దాల్చును మేఘస్థ పూర్ణ జలము
వీర్యమునఁ దాల్చు శీఘ్రము వెడలుచుండి ॥

385

(3) గీ॥ నీవు శోభించుచున్నావు నిఖిలమందు
నీ వజ్రేతవ్యుఁడవు మరి నీవు శ్రవణ
యోగ్యుఁడవు కాన నింద్ర! మా కుచితధనము
నియతముగ నీయ వృత్తుని నెట్టినావు ॥

386

1. యదిన్ద్రఁగన్మ, 2. హవన్తఁఁఁతయే. (ప్రా.ప్ర.)

- (4) గీ॥ నీదు తుష్టి ప్రశంసించు, నీవు కాంక్షి
తార్థదుండవు శాత్రవ తండ హారి
వశ్యగణములతోఁ గూడ నధిక సేవ్యుఁ
డౌదు సుస్థానదుండవై యమరు దీవు ॥

387

(5,6) గద్యము ॥

ఓ యింద్రుడా! యే హర్షమువలన నాయుస్సునకు, మనువునకు, సూర్యాది దాన మొసంగితివో!
యా హర్షమువలనఁ బ్రహృష్టుడవై నీవు ప్రవృద్ధ మగు యజ్ఞమునకుఁ గర్త వగుచున్నావు.
పూర్వకాలమందు వలె నిప్పుడును నుక్థంబులను మంత్రంబులను నుచ్చరించెడువారు నీ
బలమును ప్రశంసించుదురు. నీవును బర్హన్యుడును దేనికి స్వాములో! యట్టి
జలంబువును జయింపుము! ॥

388

- (7) గీ॥ నీదు మహిమ మరియు నీదు వీర్యము నీదు
బలము వృద్ధిపరచి వెలుఁగుచుండి
యింద్ర! నీవు పవని నెంతయుఁ దీక్షము
గాఁగ దిద్ది తీర్చి గ్రాలు మెపుడు ॥

389

- (8,9) సీ॥ ద్యౌలోక మెల్ల నీ తోరంపు బలమును నభివృద్ధిఁ జేయుచు నమరుచుండెఁ
బృథ్వి నీదొ యశఃపూరంబు నంతట వృద్ధిఁ జేయుచుఁ దాను వెలుఁగుచుండె
నంతరిక్షస్థలి యమల మేఘంబులు !ని॥ బీ॥ బీ॥ జేయుచు నెసఁగుచుండె
వేళ్ళకారకుడైన విష్ణువు నీ స్తుతిఁ జేయుచు నేవేళఁ జెలఁగుచుండె

గీ॥ వరుణమిత్రులు నీదైన పరమనుతుల, గాన మొనరింతు రా మరుద్గణము “నీవు
మత్తతను గాంచ పిమ్మట మత్తు లగుచు, దిరుగుచుందురు వాసవా! కరము ప్రీతి ॥

390

- (10) గీ॥ వర్షకుండ వౌదు నీ వహా! వాసవుండ!
దాతృవరులను మించెడు దాత వగుదు
శక్ర! సుందర పుత్రాది సహితమైన
సర్వ ధనమును ధరియిం పఖర్వగతిని ॥

391

(11) క॥ ఏకాకి వగుచు శత్రుల

మూకల వధియింపు మీవు పూర్ణ పజ్ఞన్
నీకంటె నితరుఁ డెవ్వఁడు
లోకంబులఁ గర్మఁ బొందు లోకాహూతా! ॥

392

(12) గీ॥ ఆవనమును గోరి జను లెల్ల రనులయందు

స్తోత్రముల నిన్ను వినుతించి శోభ గాంతు
రట్టి యుద్ధములం దింద్ర! యస్మదీయ
శత్రుగణముల నెక్కువ చంపు మీవు ॥

393

(13) గద్యము॥

ఓ స్తోతా! మా మహాగృహమునకై పర్యాప్త పరివ్యాప్త రూపమును స్తుతులవలన వ్యాపింపఁ
జేయుచుఁ గర్మ పాలకుం డగు నింద్రుని జేతవ్య ధనమునిమిత్తము వినుతింపుము! ॥ 394

సూక్తమ్—16

ఋషిః—ఇరిమ్బిరిః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) ప్ర సమాజం చర్షణీనామిన్ద్రం స్తోతా నవ్యం గీర్భిః ।

నరం నృషాహం మంహీష్ఠమ్ ॥

399

(2) యస్మిన్నుక్థాని రణ్యన్తి విశ్వాని చ శ్రవస్యా ।

అపామవో న సముద్రే ॥

400

(3) తం స్వ॑స్త్వా వి॒వాసే॑ జ్యేష్ఠ॑రాజం భ॒రే కృ॑త్నుమ్ ।

మ॒హో వా॒జినం॑ స॒నిభ్యః॑ ॥

401

(4) య॑స్యా॒నూనా గభీ॑రా మదా॑ ఉ॒రవ॑స్తరు॒త్రాః ।

హ॒ర్షచ॑న్తః శూ॒రసా॑తౌ ॥

402

(5) తమి॑ద్ ధనే॑షు హి॒తేష్వ॑ధివా॒కాయ॑ హ॒వన్తే॑ ।

యేషా॑మి॒న్ద్రస్తే॑ జయ॒న్తి ॥

403

(6) తమి॑చ్ఛ్చ్యో త్వై॒రార్య॑న్తి తం కృ॒తేభి॑శ్చ॒క్షణ॑యః ।

ఏ॒షః ఇ॒న్ద్రో వ॑రి॒వస్క॑త్ ॥

404

(7) ఇ॒న్ద్రో బ్ర॑హ్మే॒న్ద్రః ఋ॒షిర్వి॑న్ద్రః పు॒రూ పు॑రు॒హూః ।

మ॒హాన్ మ॒హీభిః॑ శ॒చీభిః॑ ॥

405

(8) సః స్తో॒మ్యః స హ॑వ్యః స॒త్యః స॒త్వా తు॑వి॒కూర్మిః॑ ।

ఏ॒కశ్చి॑త్ సన్న॒భిభూ॑తిః ॥

406

(9) శమక్కౌభిస్తం సామభిస్తం గాయత్తైశ్చర్షణయః ।

ఇన్ద్రం వస్థస్తి క్షితయః ॥

407

(10) వజ్రేతారం వస్థో¹ అచ్చా కర్తారం జ్యోతిః సమత్సు ।

సాసహ్వంసం యథామిత్రాన్ ॥

408

(11) స నః వప్రిః పారయాతి స్వస్తి నావా పురుహూః ।

ఇన్ద్రో విశ్వా² అతి దివ్యః ॥

409

(12) స త్వం న⁴ ఇన్ద్ర వాజేభిశ్శస్యా చ గాతుయా చ ।

అచ్చా చ నః సుమ్నం నేషి ॥

410

సూక్తము—16

ఋషి—ఇరింబిరి

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) క॥ మనుజులలో సమా ట్టగు

ఘను నింద్రుని సన్నుతింపు! కర్మజ్ఞానీ!

పనిగొని యాతడు శాత్రవ

గణహరి విశేషదాతగా వెలుగొందున్ ॥

895

1. వస్థో¹ అచ్చా. (వా.ప్ర.) 2. పారయాతి (సా), 3. విశ్వా² అతి, 4. న⁴ ఇన్ద్ర. (వా.ప్ర.)

*వ్రాతప్రతిలో (3వ సంపుటము, 31వ పుట) “ఇరిన్వటుడు” ఋషిగాను, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “ఇరింబిరి” ఋషిగాను, శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

(2) గీ॥ జలతపంగ సమూహము జలధియందు

వెలుగు చందాన నుక్థముల్ వెలుగు నింద

దేవునందు విశేషము పావనాన్న

ములును దీపించుచుండును బొలుపు మిగుల ॥

396

(3) ఉ॥ ఉత్తమ రూపమా నుతి నహా! యనునట్టి ధనంబు గోరి మా

చిత్త మెలర్చ నింద్రునకు సేవ లొనర్తుము! వాడు సంతతో

దాతములైన యుద్ధముల ధర్మక్రియన్ జరిపించి శక్తుడై

యత్తమ విజ్ఞమధ్యఁ గడు సూరిత శోభను గాంచుచుండెడున్ ॥

397

(4) గీ॥ ఎవరి మదము వైరి నెల్ల హరించుచు

శూరయుద్ధ హర్ష శోభఁ దేల

విపులమై గభీరవిధి నొందుచుండునో!

యట్టి యింద్రుఁ డుండు నతిశయించి ॥

398

(5) గీ॥ ధనము లభియింప సజ్జనుల్ ఘన మహేంద్రుఁ

బక్షపాతంపు వాక్కులఁ బలుకుటకయి

పిలిచెదరు ¹మరియు నింద్రుని బిలుచు వారె

శత్రు విజయధనంబులఁ జాలఁ గొందు ॥

399

(6) క॥ బలకర సన్నుతిచే నిలఁ

గల మనుజులు కర్మచేతఁ గల్పించెద రా

బలహరుని నీశ్వరునిగాఁ

దలఁతు రతని ధనదుఁ డనియుఁ దత్పరమతులై ॥

400

(7, 8, 9, 10) సీ॥ సకలాధికుఁడు సర్వసజ్జనాహూతుఁడు కార్యపరంపరాఘనుఁ డసాధు
 9, 10) వరులఁ ద్రుంచెడువాఁడు కరము శాత్రవులకు నభిభవంబులు చేయ నరుగువాఁడు
 చర్షణి, లోకాళి జరిపించు చర్చల వర్ధితుఁ డగుచుఁ దాఁ బరగువాఁడు
 గాయత్ర మంత్రాళి ఘనసామ సంపత్తి నందుచు నభివృద్ధి నందువాఁడు
 గీ॥ కడుఁ బ్రశస్త ధనంబు లగ్ర ధనమందు, నమల తేజస్సులం గూడి నాయుధముల
 శత్రుగణముల నెల్లరఁ జంపువాఁడు, నౌ మహేంద్రుఁడు వెలుఁగొందు నఖిలమందు ॥ 401

(11) గీ॥ బహుజనాహూతుఁడౌ నల వాసవుండు
 పూరయిత యౌచు శత్రుల బారినుండి
 యంతరాయము లేకుండ నమరు నౌక
 పైని మముఁ బెట్టి తప్పింపఁ బూనుగాక! ॥ 402

(12) క॥ ఈయుము! బలజాత ధనం
 బీయుము! సత్పథము మాకు పాచ్చగు సౌఖ్యం
 బీయఁ గడంగవె! ప్రీతిం
 బాయక ప్రత్యక్ష మగుచు వాసవ! మాకున్ ॥ 403

సూత్రమ్—17

ఋషిః—ఇరిమ్మిరిః కాణ్వః
 దేవతా—ఇంద్రః, 14-వాస్తోష్పతిర్వా
 చందః—గాయత్రీ, (14-బృహతీ, 15-సతో బృహతీ, ప్రగాఢః)

(1) ఆ యాహి సుమమా హి త¹ ఇంద్ర శోమం పిబా² ఇమమ్ ।

వీదం బర్హిః సదో మమ ॥

411

1. హిత ఇంద్ర, 2. పిబా ఇమమ్. (ప్రా.ప్ర.)

(2) ఆ త్వ బ్రహ్మయుజా హరీ వహతామిన్ద్ర కేశినా ।

ఉవ బ్రహ్మణో నః శృణు ॥

412

(3) బ్రహ్మణస్త్యా వయం యుజా సోమపామిన్ద్ర సోమినః ।

సుతావన్తో హవామహే ॥

413

(4) ఆ నో యాహి సుతావతో ఽస్మాకం సుప్తతీరువ ।

ఏదా సు శిప్రిన్ద్రస్థనః ॥

414

(5) ఆ తే సిన్ధామి కుక్ష్యోరను గాత్రా వి ధావతు ।

గృథాయ జిహ్వాయా మధు ॥

415

(6) స్వాదుష్టే¹ అస్తు సంసుదే మధుమాన్ తన్వే² తవ ।

సోమః శచస్తు తే హృదే ॥

416

(7) అయము త్వా వివర్షణే జనీరివాభి సంవృతః ।

ప్ర సోమ² ఇన్ద్ర సర్పతు ॥

417

1. స్వాదుష్టే¹ అస్తు, 2. సోమ² ఇన్ద్ర. (ప్రా.ప్ర.)

(8) తువి॒గ్రీ॒వో వ॒పో॒ద॒రః సు॒బా॒హు॒రస్థ॒సో మ॒దే ।

ఇ॒న్ద్రో వృ॒త్రా॒ణి జి॒హ్ను॒తే ॥

418

(9) ఇ॒న్ద్రో ప్రే॒హీ పు॒రస్త్వం వి॒శ్వ॒స్యే॒శావ॑ ఓ॒జసా॑ ।

పృ॒త్రా॒ణి వృ॒త్రహ॑శ్శహి ॥

419

(10) దీ॒ర్ఘ॑స్థే॒ ఆ స్త్వజ్ఞో॒కుశో॒ యేనా॑ వసు॒ ప్రయ॑చ్ఛ॒సి ।

యజ॑మానాయ సు॒న్వతే॑ ॥

420

(11) అ॒యం తః ఇ॒న్ద్రో సో॒మో ని॒హతో॑ ॥ అ॒ధి బి॒ర్హిషి॑ ।

ఏహీ॑మ॒స్య ద్ర॒వా వి॒బి ॥

421

(12) శాచి॑గో శాచి॑పూజనా॒యం రణా॑య తే సు॒తః ।

ఆఖ॑ణ్డల ప్ర హూ॒యనే॑ ॥

422

(13) యస్తే॑ శృ॒ణ్వ॒వృ॒షో న॒పాత్ ప్ర॑ణ॒పాత్ కు॒ణ్డపా॑యః ।

న్యస్మిన్ దధ్ర॑ ఆ మ॒నః ॥

423

1. శానలఓజసా, 2. దీర్ఘస్థే అస్త్వ, 3. తల ఇన్ద్రో, 4. పూతో అధి, 5. పూజనాయం, 6. దధ్రల, (వ్రా.ప్ర.)

(14) వాస్తోష్పతే ప్రవా¹ స్థా² శాంఽసత్రం సోమ్యా¹ నామ్ ।

ద్రపో¹ సి¹ థే¹ త్తా పురాం శశ్వతీ¹ నామిన్దో¹ మునీ¹ నాం సఖా¹ ॥

424

(15) పృథాకుసానుర్యజతో గవే¹ షణ² ఏకః సన్న¹ భి భూయసః ।

భూక్తిమ¹ శ్వం నయత్ తుజా పురో గృభే¹ న్ద్రం సోమస్య పితయే¹ ॥

425

సూక్తము—17

ఋషి—ఇరింబితి*

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) క॥ రమ్మిచటకు నీకై సో

మ మ్మభిషుత మౌచ నుండె మా సోమము పా

నమ్మును జేయుము! దర్భల

నిమ్ముగ వసియింప రావె! యింద్ర! మహాత్మా! ॥

404

(2) గీ॥ కేసర విశిష్టములు మరి కీర్తనీయ

మంత్రయోజితములు నైన మాన్యహరులు

నిన్నుఁ గొనితెచ్చుఁగాక! నో సన్నతేంద్ర!

నీవు మన్నుతి విను మిట్టి నికటమందు ॥

405

1. స్థాశా¹ సత్రం. 2. గవే¹ షణ² ఏకః. (వ్రా.ప్ర.)

*వ్రాహ్మణ్యలో (3వ సంపుటము. 316 పుట) “ఇరిశ్వరుడు” ఋషిగాను, 15 b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “ఇరింబితి” ఋషిగాను, శ్రీ నేమానివారు వ్రాసినది.

(3, సీ॥ స్తోత్ర మగుటచే స్తోత్ర పద్ధతులను బిలుచుచుంటిమి నిన్నుఁ బ్రీతి మిగుల
4,5) సోమాభియుతులమై సోమపాయని నిన్నుఁ బిలుచుచుంటిమి మేము ప్రీతి మిగుల
నభిషుతసోమంబు నానుటకై నిన్నుఁ బిలుచుచుంటిమి మేము ప్రీతి మిగుల
నన్నము భక్షింప నస్మన్నుతిన్ వినఁ బిలుచుచుంటిమి నిన్నుఁ బ్రీతి మిగుల
గీ॥ నింద్రుఁడా! శిష్యయక్తుఁడ! యెల్లవేశ, నీదు కుక్షిద్యయంబున సాదరముగ
సోమ సేక మొనర్తు మా సోమ మెల్ల, జిహ్వతోడ గ్రహింపుము! శీఘ్రగతిని ॥

406

(6,7,8,9,10)

గద్యము॥

ఇంద్రుఁడా! నీవు సుదాతపు! ఈ మధురసోమము నీ శరీరమునకు స్వాదు వగును. నీ
హృదయమునకు సుఖ జనక మగును. లోకపతీ! స్త్రీ వలె సంవృత మగు నీ సోమము
నీ చెంతఁ జేరుఁగాక! విస్తీర్ణ కందర విశిష్టుఁడు, స్థూలోదరుఁడు, సుబాహువు నగు
నింద్రునకు సోమ జనిత హర్ష ముదయించినయెడల నతఁడు శత్రువులను
హరించును. ఇంద్రా! నీవు సర్వ జగత్తులకు స్వామివై మా ముందఱ
నిలువుము! ఓ వృత్రహననుఁడా! నీవు మా శత్రువులను దును
మాడుము! దేనివలన సోమాభిషివకారులకు ధన మొసంగెదవో!
యట్టి నీ యంకుశము కడు దీర్ఘముకదా! ॥

407

(11) గీ॥ నీ నిమిత్తము సోమము నిరత మింద్ర!

వేదిపైఁ గల దర్బల వెలుగుచుండె
నట్టి సోమము చెంతకు నరుగుదెంచి
యా క్షణంబున నది ద్రావు! దీక్ష నీవు ॥

408

(12) గీ॥ శక్తివంతుఁడ! ప్రఖ్యాతి సహిత! లోక

పూజ్యుఁడా! యింద్ర! నీకు సంపూర్ణ సుఖము
కలుగుటకు సోమ మతివృద్ధిఁ గాంచుచుండె
దాని నాఖండలా! త్రావి తనివిఁ గొనుము! ॥

409

(13) గీ॥ శృంగవృష పుత్రుఁడా! యింద్ర! శ్రీం! నీవు

పరమరక్షకుఁడవు, కుండ పార్య మనెడు
యజ్ఞ కర్మను మే మెల్ల నతిశయించి
చేయుటకుఁ 1దలఁచినారము చిత్త మలర ॥

410

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలము గణము ప్రయుక్తమైనది.

(14) గద్యము॥

వాస్తోష్పతీ! గృహాధారస్థంభము దృఢ మగుఁగాక! సోమ సంపాదనమునకు మా
స్కందములను సంరక్షించు బలము కలుఁగుఁగాక! బహుపురీ భేదకుం డగు
నిండ్రుఁడు ఋషులకు మిత్రుఁ డగుఁగాక! ॥

411

(15) గీ॥ సర్పరాజు వలెను సంశ్రిత యాగ యో
గ్యుండు ధేనువులను గూర్చు శక్రుఁ
డొక్కఁ డగుచు నరులఁ బెక్కుర బలమున
సంహరించుఁగాక! జగము మెచ్చ ॥

412

గీ॥ భరణ శీలుఁడు బహుతరవ్యాప్తిపరుఁడు
నైన యింద్రుని, సంప్రీతి నమల సోమ
రసము గ్రోలంగ సంస్తోత యసమ భక్తిఁ
దెచ్చి పెట్టునుగాక! దా దీక్షఁ బూని ॥

413

సూక్తమ్—18

ఋషిః—ఇరిమ్పిరిః కాణ్వః

దేవతా—అదిత్యాః, 4,6,7-అదితిః, 8-అశ్వినౌ, 9-అగ్నిసూర్యానిలాః†

ఛందః—ఉష్ణిక్

(1) ఇదం హ నూనమేషాం సుమ్నం భిక్షేత చక్త్యః ।

అదిత్యానామహర్వ్యం సవీమని ॥

426

† ఈ సూక్తమునకు దేవత 4,6,7 ఋక్కులకు అదితిగాఁ గొన్ని ప్రతులలోఁ బేర్కొనఁబడఁగా సాయన,
మాక్స్ముల్లర్ ప్రతులలో 1వ ఋక్కునుండి 7వ ఋక్కువరకు నాదిత్యులుగాఁ బేర్కొనఁబడినది.

(2) అ॒న॒ర్వా॒ణో హ్యే॒షాం వ॒న్ధా॑ అ॒ది॒త్యానామ్ ।

అ॒ద॒జ్ఞాః స॒న్తి పా॒యవః॑ సు॒గేవృ॒థః ॥

427

(3) తత్ సు॑ నః స॒వి॒తా భ॒గో వరు॑ణో మి॒త్రోఽ॒అ॒ర్యమా ।

శ॒ర్మ య॒చ్ఛన్తు॑ స॒ప్ర॒థో య॒దీమ॑హే ॥

428

(4) దే॒వేభి॑ర్దే॒వ్యది॒తే ల॒ష్టభి॑ర్మ॒త్నా గ॒హి ।

స్మత్ సూ॒రిభిః॑ పు॒రు॒షియే॑ సు॒శ॒ర్మభిః॑ ॥

429

(5) తే హి పు॒త్రాసోఽ॒దితే॑ర్వి॒దుర్దే॒షాంసి॒ యోత॑వే ।

అం॒పశో॑శ్చి॒దురు॑చ॒క్రయో॑ ల॒నేహ॑సః ॥

430

(6) అ॒ది॒తిర్నో ది॒వా ప॒శుమ॑ది॒తిర్న క్త॑మ॒ద్వయాః॑ ।

అ॒ది॒తిః పా॒త్యంహ॑సః స॒దావృ॑ధా ॥

431

(7) ఉ॒త స్యా॑ నో ది॒వా మ॒తిర॑ది॒తిర్యా॒త్యా గ॒మత్ ।

సా శ॑ంతా॒తి మ॒యస్క॑ర॒దప॑ ని॒దః ॥

432

1. వన్ధా అదిత్యా, 2. మిత్రో అర్యమా, 3. పుత్రాసో అదితే. (వ్రా.ప్ర.)

- (8) ఉ॒త త్వా॑ దై॒వ్యా భి॒షజ్ శం॑ సః క॒రతో॑¹ అ॒శ్వినా॑ ।
 యు॒యు॒యాతా॑² రి॒పో³ అ॒వ స్రి॑ధః ॥ 432
- (9) శ॒మగ్ని॑రగ్ని॒భిః క॒రచ్చం॑ న॒స్తవ॑తు సూ॒ర్యః ।
 శం॑ వాతో॑ వాత్స॒రపా॑ అ॒వ స్రి॑ధః ॥ 434
- (10) ఆ॒పామీ॑వాచ॒వ స్రి॒ధమ॑వ సే॒ధత॑ దు॒ర్మతి॑మ్ ।
 ఆది॑త్యానో॒ యు॒యోత॑నా నో॒⁴ అంహ॑నః ॥ 435
- (11) యు॒యోతా॑ శ॒రుష॑స్మదాగ్ం⁵ ఆది॑త్యాన ఉ॒తామ॑తిమ్ ।
 ఋ॒భగ్దే॒వః కృ॒ణత॑ విశ్వ॑వేదనః ॥ 436
- (12) తత్ సు॒నః శ॒ర్మ శి॒యచ్చ॑తా⁶ ది॒త్యా య॑స్మ॒మోచ॑తి ।
 ఏ॒నస్వ॑స్తం చి॒దేన॑సః సు॒దాన॑వః ॥ 437
- (13) యో సః క॒శ్చిద్రి॑క్షతి రక్ష॑స్త్వేన మ॒త్త్యః ।
 వై॒వ్రేః ష॑ 7 ఏ॒వై రి॑రిషేష్ట॒యునః॑ ॥ 438

1. కరతో॑ అశ్వినా, 2. రపో॑ అవ, 3. రపా॑ అవ, 4. నో॑ అంహనః, 5. స్మదాగ్ం॑ అదిత్యాన ఉతా, 6. యచ్చతాదిత్యా, 7. ష॑ ఏవై రిరి. (వ్రా.ప్ర.)

- (14) సమీత్ తమమశ్నవద్దుః శంసం మర్త్యం రిపుమ్ ।
 1యో అస్మత్రా దుష్టావాగ్2 ఉప ద్వయః ॥ 439
- (15) పాకత్రా స్థన దేవా హృత్స జానీత మర్త్యమ్ ।
 ఉప ద్వయం చాద్వయం చ వసవః ॥ 440
- (16) ఆ శర్మ పర్వతానామోరాపాం వృణీమహే ।
 ద్యావాజ్ఞామారే3 అస్మద్ రవస్కృతమ్ ॥ 441
- (17) తే నో భద్రేణ శర్మతా యుష్మాకం నావా వసవః ।
 అతి విశ్వాని దురితా పిపర్తన ॥ 442
- (18) తుచే తనాయ తత్ సు నో ద్రాఘియ4 ఆయురీవసే ।
 ఆదిత్యానః సుమహానః కృణోతన ॥ 443
- (19) యత్నో హీశో వో5 అస్తర ఆదిత్యా అస్తి మృశత ।
 యుష్మే6 ఇద్ వో అపి ష్మసి సజాత్యే ॥ 444

1. యోఽఅస్మత్రా, 2. వాగ్ఽఉప, 3. మారేఽఅస్మద్ 4. ద్రాఘియఽఆయురీ, 5. వోఽఅస్తరఽఆదిత్యాఽఅస్తి.
 6. యుష్మేఽఇదోఽఅపి, (వ్రా.ప్ర.)

(20) బృహద్ వరూథం మరుతాం దేవం త్రాతారమశ్వినా¹ ।

మిత్రమీమహే వరుణం స్వస్తయే ॥

445

(21) అనేహో మిత్రార్యమన్ నృవద్ వరుణ శంస్యమ్ ।

త్రివరూథం మరుతో యస్త సశృద్ధిః ॥

446

(22) యే చిద్ధి మృత్యుబిన్ధవ² ఆదిత్యా మనవః స్మసి ।

ప్ర సూ స ఆయుర్జీవసే తిరేతస ॥

447

సూక్తము—18

ఋషి.- కాఋగ్దైవ యిరింబితి*

దేవత—ఆదిత్యులు, 4,6,7-ఆదితి, 8-అశ్వినులు, 9-అగ్ని సూర్య వాయువులు*

(1,2, సీ॥ మనుజు లపూర్వమౌ మనసుఖం బిమ్మని యాదిత్యగణముల నడుగుచుందు

3,4) రాదిత్యసన్మార్గ మప్రతిహత మౌచు సుఖవర్ధకంబయి శోభఁ దేలు

మేము గోరు సుఖంబు మిత్రుఁడు వరుణుండు సవితృభగుల్ చక్కఁ జాటుచుందు

రదితి మహాదేవి! యతిలోకహిత! నీవు పాలక వైనచోఁ బ్రతికియుందు

గీ॥ మట్టులై యున్న మమ్ముల నెట్టివార, లైన హింసింపఁగాఁ జాల రందువలనఁ

బ్రాజులై సుఖ మొసఁగెడు ప్రకృతిఁ గలుఁగు, దేవతలతోడ మమ్ములఁ గావ రమ్ము! ॥ 414

1. మవిశ్వనా. 2. బిన్ధవః ఆదిత్యా. (వ్రా.ప్ర.)

* వ్రాఁప్రతిలో (9వ సంపుటము. 399పుట) నీ సూక్తమునకు ఋషి “ఇరిశ్వరుఁడు”గాను, 15b సంపుటములో “ఇరింబితి” గాను వ్రాసి, వ్రాఁప్రతిలో దేవత 8-ఆదిత్యుఁడు, 9-అగ్ని సూర్యుఁడు వాయువ, అవశిష్టములకు ఆదిత్యుఁడుగాను, 15b సంపుటములో ఆదిత్యులు, అశ్వలు, అగ్ని, సూర్యుఁడు, వాఁముగాను శ్రీవేమానివారు వ్రాసిరి.

(5) గీ॥ అదితిపుత్రుల ద్వేషించునట్టివారి
వేరు చేయంగ నేర్తురు విపుల కర్మ
కారకులు రక్షకత్వము గలిగి, పాప
ములను భంజింప నేర్తురు తొలగకుండ ॥

415

(6,7,8) సీ॥ అదితి మా పశువుల నహమందు నిశియందు గాపాడుచుం దాను గ్రాలుగాక!
సర్వకాలములం దఖర్వరక్షలఁ బాపములను ఖండించుచు జెలఁగుగాక!
స్తుతియొగ్గయై తాను సుందర దినమున మా సమక్షమునందు మసలుగాక!
శాంతిని సౌఖ్యంబుఁ జక్కఁగ నొనరించి శత్రుగణంబులఁ జంపుగాక!
గీ॥ నమర వైద్యులుగా నున్న యశ్వియుగ్మ, మస్మదీయులకున్ సుఖమందజేసి
పాపములనుండి మము వేరుపరచి శత్రు, వులను దూరముగాజేసి మెలఁగుగాక! ॥

416

(9,10) సీ॥ అగ్నిదేవుఁడు వివిధాగ్నుల మూలానఁ బాయక సుఖమును జేయుగాక!
సూర్యదేవుఁడు మాకు సుఖ మిచ్చుచుం దాప దానము నొసఁగంగఁ బూనుగాక!
వాయువు తాపంబు వదలుచు నంతట విస్తృతంబుగఁ దాను వీచుగాక!
నతఁడె మా శాత్రవతతి వేరు చేయుచు దూరముగా వారిఁ ద్రోలుగాక!
గీ॥ గణన కెక్కిన యాదిత్యగణమ! రోగ, ములు, కుశత్రులు దూరము తొలఁగునట్లు
దుర్మతులు, పాపములుకూడఁ దొలఁగునట్లు, లుదయ మీ రెట్టులైనఁ జేయుదురుగాక! ॥

417

(11,12,13,14)
గద్యము॥

ఓ యాదిత్యగణమా! హింసకులు, దుర్మతులు మాచెంతఁ జేరకుండఁ ద్రోలుము! శత్రువులను
మానుండి వేరుపఱపుము! సుదానశీలులారా! యే కళ్యాణము పాపాత్ము లగు స్తోత్రలను
బాపములనుండి తప్పించునో! యట్టి కళ్యాణమును మాకుఁ గలుగఁ జేయుఁడు! ఏ
మనుజుఁడు రాక్షసభావమును బొంది మమ్ము హింసించునో! యీ మనుజుఁడు
†తన కార్యమువల్లనే బాధింపఁబడుగాక! ఎవఁడు దుష్కృతియై మాకు
నాపాతమును గల్పించునో! కపటమును జేయునో! వాఁడు నిధనమును
బొందుగాక! ॥

418

† అహెరాస్త్రమంత్రప్రసక్తి యిక్కడఁ గలదు. ప.గో.కృ.

(15) శీ॥ పకర్త మైనట్టు మీ బుద్ధి వాసదాత
 లార! మాపైని నిలుపుచు నకపట జను
 లను గపటులను ద్వివిధ మౌ జనము నెరిగి
 కనుఁడు! కీర్తిని నాదిత్యగణములార! ॥

419

(16) శీ॥ జలద సంబంధ సుఖమును జల సముద్ధ
 సుఖము భజించుచుంటిమి సూక్ష్మబుద్ధిఁ
 బాప సంఘము మంతయు బహుళదూర
 దేశమున! కనుపరేమి? యాదిత్యులార! ॥

420

(17,18,19,20,
 21,22,) గద్యము

వసువులార! యాదిత్యగణమా! సుందరము, సుఖకరము నగు నొకచే మీరు మమ్ము
 దురితములను దాటింపుఁడు! సుందరతేజోవిశిష్టులగు పుత్రులకొఱకు ఛాత్రులకొఱకు
 మాకు దీర్ఘాయుర్దాయము నొసంగుఁడు! మే మొనర్చెడు యజ్ఞము మీ నిమిత్తమే!
 మీరు మమ్ము సుఖవంతులుగఁ గావింపుఁడు! మీ చెలిమిని బురస్కరించుకొని మే
 మెల్లప్పుడును మీవార మగుదుము. మరుత్తులను బరిపాలించెడు నింద్రుని
 యశ్వద్వయమును మిత్రావరుణులను శీతాదినివారక మగు గృహము
 నిమ్మని యడిగెదము. వరుణుడా! మరుద్గణమా! సకలవిధముల
 హింసారహితము పుత్రాది విశిష్టము శీతాతపవర్షా నివారకము
 నగు గృహము మా కొసంగుఁడు! ఏ మనుజులు మృత్యువునకు
 బంధుస్వరూపులౌ! వారు జీవించుటకు నాయుస్సు
 నుత్తమ రూపంబున నొసంగుఁడు! ॥

421

సూక్తమ్—19

ఋషిః—సోభిరిః కాణ్వః

దేవతా—అగ్నిః, 34-35-ఆదిత్యః, 36,37-త్రసదస్యః పౌరుకుత్స్యః
 ఛందః—1-26-విషమా కకుష్, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః), 27-ద్విపదా
 విరాట్, 28-33 సమా కకుష్, విషమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః),
 34-ఉష్ణిక్, 35-సతోబృహతీ, 36-కకుష్, 37-పంక్తిః

(1) తం గౌఢాయా స్వర్ణరం దేవాసో దేవమరతిం దధన్విరే ।
 దేవత్రా హవ్యమోహరే ॥

448

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలఘుగణము ప్రయుక్తమైనది.

(2) విభూతరాతిం విప్ర చిత్రశోచిషమగ్నిమిశిష్య యస్తురమ్ ।

అస్య మేధస్య సోమ్యస్య సోభరే ప్రేమధ్వరాయ పూర్వ్యమ్ ॥

449

(3) యజ్ఞస్థం త్వా వప్రమహే దేవం దేవత్రా హతారమమర్త్యమ్ ।

అస్య యజ్ఞస్య సుక్రతుమ్ ॥

450

(4) ఊర్జో నపాతం సుభగం సుదీధిమగ్నిం శ్రేష్ఠశోచిషమ్ ।

స నో మిత్రస్య వరుణస్య సో¹ అపామా సుమ్నం యక్షతే దివి ॥

451

(5) యః సమిధా యః² అహుతీ యో వేదేన దదాశ మర్తో³ అగ్నయే ।

యో నమసా స్వధ్వరః ॥

452

(6) తస్యేద్యద్వన్తో రంహయన్త⁴ ఆశవన్తస్య ద్యుమ్నితమం యశః ।

స తమంహో⁵ దేవకృతం కుతశ్చన న మర్త్యకృతం నశత్ ॥

453

(7) స్వగ్నయో వో⁶ అగ్నిభిః స్యామ సూనో సహసరి ఊర్జాం వతే ।

సువీరస్తవమస్మయః ॥

454

1. సో²అపామా, 2. య²అహుతీ, 3. మర్తో²అగ్నయే, 4. యన్త²ఆశవ, 5. వో²అగ్నిభిః,

6. సహసరి²ఊర్జాం. (వ్రా.వ్ర.)

(8) ప్రశంసమానో¹ అతిథిర్నమిత్రియో² అగ్నిం³ యథో⁴ న వేద్యః ।

తేవ తేమాసో⁵ అపి సన్తి సాధవస్త్యం రాజా⁶ యితామ్ ।

455

(9) సో⁸ అద్ధా⁹ దాశ్వధ్వరో¹⁰ అగ్నే మః¹¹ సుభగ స ప్రశంస్యః ।

స ధీరస్తు సనితా ॥

456

(10) యస్య త్వమూర్ధ్వో⁴ అధ్వరాయ తిష్ఠసి క్షయదీప్యః⁵ స సాధతే ।

సో⁶ అర్వద్భిః⁷ సనితా సః వివస్యభిః⁸ స శూరైః⁹ సనితా కృతమ్ ॥

457

(11) యస్యాగ్నిం¹ పృథ్వీ² జ్ఞోమం³ చనో⁴ దధీత విశ్వవార్యః ।

హవ్యా వా వేవిషవిద్విషః ॥

458

(12) విప్రస్య వా స్తువతః¹ సహసో² యహో³ మక్షా⁴ మన్య రాతిషు ।

అవో⁵ దేవముపరిమర్త్యం⁶ కృధి వసో⁷ వివిదుషో⁸ వచః ॥

459

(13) యో⁸ అగ్నిం హవ్యదా⁹ తిథిర్నమో¹⁰ బిర్వా సుదక్షమా¹¹ వివాసతి ।

గిరా¹² వాజి రశో¹³ చిషమ్ ॥

460

1. మానో¹ అతిథి, 2. తేమాసో² అపి, 3. సో³ అద్ధా, 4. మూర్ధ్వో⁴ అధ్వరాయ, 5. సో⁵ అర్వద్భిః, (వ్రా.ప్ర.)

6. సనితాః వివ (సా), 7. యహో⁷ మక్షా⁷ మన్య, 8. యో⁸ అగ్నిం, (వ్రా.ప్ర.)

(14) సమిధా యో నిశితీ దాశదదితిం ధామధిరస్య మర్త్యః ।
విశ్వేత్ స ధీభిః సుభగో జనాగ్ం¹ అతి ద్యుష్మైరుదన్² ఇవ తారిషత్ ॥ 461

(15) తదగ్నే ద్యుష్మమా భర యత్ సాసహత్ సదనే కం చిదత్రణమ్ ।
మన్యుం జనస్య దూడ్యః ॥ 462

(16) యేన చష్టే వరుణో మిత్రోః³ అర్యమా యేన నాసత్వా భగః ।
వయం తత్ తే శవసా గాతువిత్తమా⁴ ఇన్ద్రోత్వోతా విరేమహి ॥ 463

(17) తే మేదగ్నే స్వాద్యోః⁵ యే త్వా విప్ర నిదధిరే నృచక్షనమ్ ।
విప్రాసో రేవ సుక్రతుమ్ ॥ 464

(18) త⁶ ఇద్ వేదిం సుభగ త⁷ అహుతిం తే సోతుం చక్రిరే దివి ।
త⁷ ఇద్ వాజేభ్యిగ్యుర్మహద్ ధనం యే త్వే కామం న్యేరిరే ॥ 465

(19) భద్రో నో⁸ అగ్నిరాహుతో భద్రా రాతిః సుభగ భద్రో⁹ అధ్వరః ।
భద్రా¹⁰ ఉత వ్రశస్తయః ॥ 466

1. జనాగ్ం² అతి, 2. రుదన్² ఇవ, 3. మిత్రో² అర్యమా, 4. విత్తమా² ఇన్ద్ర, 5. త² ఇద్యేదిం,

6. త² అహుతిం, 7. త² ఇద్యజే, 8. భద్రో నో² అగ్ని, 9. భద్రో² అధ్వరః, 10. భద్రా² ఉత. (వ్రా.వ్ర.)

(20) భద్రం మనః కృణుస్వ వృత్రతూర్యే యేనా సమత్స సాసహః :

అవ స్థిరా తనుహీ భూతి శర్ధతాం వనేమా తే! అభిష్టిభిః ॥

467

(21) ఈశే గిరా మన్వత్రం యం దేవా దూతమరతిం న్యేరేరే :

యజిష్ఠం హవ్యవాహనమ్ ॥

468

(22) తిగ్మజమ్పాయ తరుణాయ రాజతే ప్రయో గాయస్యగ్నయే :

యః పింశతే సూన్యతాభిః సువీర్యమగ్నిష్ఠ్వితేభిరాహతః ॥

469

(23) యదీ ఘృతేభిరాహతో వాశీమగ్నిర్భరతః ఉచ్చావ చ :

అసురః ఇవ నిర్జిజిమ్ ॥

470

(24) యో హవ్యాన్యైరయతా మన్నర్హితో¹ దేవ ఆసా సుగర్హితా :

వివానతే వార్యాణి స్వధ్వరో హోతా దేవో² అమర్త్యః :

471

(25) యదగ్నే మర్త్యస్త్యం స్యామహం మిత్రమహో³ అమర్త్యః :

సహసః సూనవాహత ॥

472

1. తే²అభిష్టిభిః. 2. భరత²ఉచ్చావ చ. 3. అసుర²ఇవ. 4. మన్నర్హితో దేవ²ఆసా.

5. దేవో²అమర్త్యః. 6. మహో²అమర్త్యః. (వా.ప్ర.)

(26) న త్వ రాసియాభిశప్తయే వసో న పాపత్వాయ సత్త్య ।

న మే స్తోతామతీవా న దుష్టతః స్యాదగ్నే న పాపయా ॥

473

(27) ఏతుర్న సత్రః సుభృతో దురోణ¹ ఆ దేవాగ్ం ।

ఏతు వ్రతో హవిః ॥

474

(28) తవాహమగ్న² ఊతిభిర్నేదిష్ఠాభిః సచేయ జోషమా వసో ।

సదా దేవస్య మర్త్యః ॥

475

(29) తవ క్రత్వా సనేయం తవ రాతిభిరగ్నే ఏవ వ్రశస్తిభిః ।

త్వామిదాహూః వ్రమతిం వసో మమాగ్నే హర్షస్య దాతవే ॥

476

(30) వ్ర సో³ ఆగ్నే తవోతిభిః సువీరాభి స్తీరతే వాజభర్మభిః ॥

యస్య త్వం సఖ్యమావరః ॥

477

(31) తవ ద్రపో⁴ నీలవాన్ వాశ ఋత్వియ ఇన్ధావః సిష్టవా దదే ।

త్వం మహీనాము సామషసి ప్రియః క్షపో వస్తుషు రాజసి ॥

478

1. దురోణ ఆ దేవాగ్ం 2. ఏతు. 2. మగ్న 3. ఊతిభి. 3. సో ఆగ్ని. 4. వాశ ఋత్వియ ఇన్ధావః. (వా.ప్ర.)

(32) తమాగన్త సోభరయః సహస్రముష్కం స్వభిష్టిమవసే ।

పమాజం త్రాసదస్యవమ్ ॥

479

(33) యస్య తే¹ అగ్నే అన్యే అగ్నయ ఉపక్షితో వయా ఇవ ।

విపో న ద్యుమ్నా ని యువే జనానాం తవ క్షత్రాణి వర్తయన్ ॥

480

(34) యమాదిత్యాసో² అద్రుహః పారం నయథ మర్త్యమ్ ।

మఘేనాం విశ్వేషాం సుదాసవః ॥

481

(35) యాయం రాజానః కం చిచ్ఛర్షణీసహః క్షయన్తం మాసుషాగ్ం³ అను ।

వయం తే వో వరుణ మిత్రార్యమన్ ప్త్యామేదృతస్య రథ్యః ॥

482

(36) అదన్యే పౌరుకుత్స్యః పశ్చాశతం త్రసదస్యుర్వధూనామ్ ।

మంహిష్టో⁴ అర్యః సత్పతిః ॥

483

(37) ఉత మే ప్రయయోర్వయయోః సువాస్త్వా⁵ అధి తుగ్వని ।

తిస్తాణాం సప్తతీనాం క్యావః ప్రజేతా భువద్ వసుద్ధియానాం వతిః ॥

484

1. తే అగ్నే అన్యే అగ్నయ ఉపక్షితో వయా ఇవ, 2. దిత్యాసో అద్రుహః, 3. మాసుషాగ్ం అను.

4. మంహిష్టో అర్యః, 5. సువాస్త్వా అధి. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—19

ఋషి—కాణ్వశ్శ్చైవ సోభరి*

దేవత—అగ్ని, 34, 35-ఆదిత్యులు, 36, 37- పౌరకుత్సుశ్చైవ యేనదస్యశ్చైవ*

(1) గీ॥ స్తోత! నుతియింపు మగ్నిని స్తుతులతోడ
నతఁడు హవ్యము గ్రహించి యరిగి నాక
మునకు నమరాళికి నొసంగు భోజనంబు
ఋత్విజులు చేరఁగల రగ్నిఁ దత్త్వ మతిని ॥

422

(2) చ॥ మతి గల సౌభరీ! నుతుల మాన్యుని నగ్నిని వేడుచుండుమా!
యతఁడు విభుత్వముం గలిగి యత్యధికంబుగ దాన మిచ్చెనున్
సతతము దీప్తివంతుడయి సారససోమ సుసాధ్య మౌచు నా
తత మగు నిష్ఠి కర్మలను దప్పక గూర్చెడుఁగాఁ దలంపఁగన్ ॥

423

(3) గీ॥ అగ్ని! యాజికి శ్రేష్ఠుడ వౌదు దేవ
తలకు దేవుడ వౌదు హోతవునుగూడ
నౌదు వమరుడ వౌదువు యజ్ఞకర్త
వౌదు నిను వేడుచుంటి మత్యధిక భక్తి ॥

424

(4) గీ॥ అగ్ని దాత యౌచు నతి సుభగం డౌచు
దీప్తివంతుఁ డౌచు వ్యాప్తుఁ డౌచు
మిగుల జ్వాలఁ గలిగి మించెడు నవ్వాని
సన్నుతింపఁగలను జాల భక్తి ॥

425

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము.- 43వ పుట) సీ సూక్తమునకు “సౌభరి” ఋషిగాను, 16-17 ఏ సద్యస్యరాజు దానము 34, 35- ఆదిత్యులు, శేషమునకు-అగ్ని, దేవతగాను, 16b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “సౌభరి” ఋషిగాను, అగ్ని, ఆదిత్యులు, శ్రవదస్యవుని దానములు దేవతగాను శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి. 16-17 ముగనువాదములలో “ఏనదస్య”రాజుప్రసక్తిలేదు గాని 36-37 ముగనువాదములలో “ఏనదస్య” శబ్దమునే శ్రీనేమానివారు ప్రయోగించిరి. (చూ-589పుట) 36, 37 ముక్కులకుఁ ద్రవదస్యశ్చైవ దేవతగాఁ బెక్కు ప్రామాణిక సంస్కృతముల ఋగ్వేద ప్రతులలోఁ గలదు.

క॥ అనలుఁడు మాకై దివియం

దున వెల్గెడు వరుణ మిత్ర దుస్తర సౌఖ్యం

బును లక్ష్య ముంచుకొని తా

నొనరించునుగాక! నిష్ఠి నుదకంబునకై ॥

426

(5,6,7) సీ॥ అనలుని పూజల నాచరించెడు వారి యగ్ని కాహుతి నిచ్చునట్టి వారి

వేదంబులకు సేవ విధిగఁ గూర్చెడు వారి యజ్ఞకర్మలఁ జేసి యమరు వారి

యతి నమస్కృతులను నాచరించెడువారి యశ్వముల్ దృతగాము లగుచు నుండు

వారి సత్కిర్తియు వర్షితంబగుచుండు వారి తాపంబు నివారిత మగు

గీ॥ నన్నపతి! జలజుఁడా! నీకు నంగభూతు, లైన యగ్నుల నుత్తమంబైన యగ్నిఁ

గలుఁగువారము వీర! నీ వెలమితోడ, మమ్ముఁ గాంక్షించుచుండు! మోదమ్ము మీర ॥

427

(8) గీ॥ అధిక సన్నుతిఁ గాంచెడు నతిథి మాడ్కి

స్తోత్రలకు సుఖ మొసంగెడు సురభము వలె

ఫలము గలిగింతు వో యగ్ని! పరమ శుభము

నొనరిచెడు పతి వౌదువు ధనమునకును ॥

428

(9) క॥ సుభగాగ్ని! యజ్ఞంబున్

సభయంబుగఁ జేయువాఁడు సత్యఫలుండౌ

సుభజనశీలుం డగు జన

శుభ నుతులఁ బ్రకృతి గాంచు సుమ్ము! జగాదన్ ॥

429

(10) చ॥ ఎవని మహేష్ఠి కూర్వముగ నేపు వహించెద వగ్నిహోత్రుఁడా!

నివసన శీలుండౌ నతఁడు నిత్యము వీరులతోడఁ గూడు ను

త్సవకర సిద్ధిఁ బొందుఁ గడుఁ జక్కని యశ్వ సహాయసంపదన్

నవ జయ మందు సత్యవచన స్తుతి ప్రీతుఁడుగా వెలింగెడున్ ॥

430

(11) గీ॥ సర్వవరణీయుఁడౌ నగ్ని సరసరూప
వంతుఁడై యెవని గేహము చెంతఁ జేరి
నుతుల నన్నము గ్రహియింప మతిఁ దలంచు
నతని హవ్యము సురలందు నమరుచుండు ॥

431

(12) గీ॥ అమల మేధావి యొసఁగెడు హవ్యదాన
మం దభిజ్ఞుని వాక్యంబు లమరవరుల
క్రింద మర్త్యులలో వ్యాప్తిఁ జెందునటులఁ
జేయుమా! యగ్ని! బలపుత్ర! చిత్త మలర ॥

432

(13) క॥ ఎవఁడు నమస్కారంబుల
నెవఁడు హవిస్సులను నగ్ని నెరుఁగఁగలఁడో!
యెవఁ డతని సేవఁ జేయనో!
నవ వృద్ధిం బొందువాఁ డనంతముగాఁగన్ ॥

433

(14) గద్యము ॥
ఎవఁ డీ యగ్నియవయవములతోఁగూడి యగ్నికి సమిధల ద్వారా పరిచర్యఁ జేయునో!
వాఁడు కర్మలచే సౌభాగ్యవంతుఁడై విద్యోతమాన్నముచే జలము వలెన మస్తలోకమును
నతిక్రమించును ॥

434

(15) గీ సదనములయందు రాక్షస సరణిఁ గొట్టు
నట్టి ధన మెద్దియో వహ్ని! యఖిల పాప
బుద్ధి కోపములఁ గొట్టఁ బూనుచుండు
నట్టి ధనమును గొనితెమ్ము! చుట్ట మగుచు ॥

435

(16) సీ॥ ఏ నీదు తేజస్సు నెంతయు గ్రహించి వరుణుఁ డాలోకంబు¹ కర మొసంగు
 నే నీదు తేజస్సు నెంతయు గ్రహించి యర్యముఁ డాలోక మందఁజేయు
 నే నీదు తేజస్సు నెంతయు గ్రహించి మిత్రుఁ డాలోకంబు నాత్ర నొసంగు
 నే నీదు తేజస్సు నెంతయు గ్రహించి స్తవముల విఖ్యాతిఁ జాలఁ గాంతు
 గీ॥ నెవని తేజస్సు మూలాన నింద్రదేవ, కర్తృకంబైన రక్షల కలుఁగఁగలనా!
 యట్టి నీదు సుతేజస్సు నధికభక్తి, గొల్చెదను నగ్నిదేవుండ! తల్పి నిన్ను ॥

486

(17) గీ॥ ద్యుతిమదగ్నిదేవ! మతిమంతులకు సర్వ
 సాక్షిభూతుఁ గర్మసహితు నిన్ను
 సంగ్రహించునట్టి సజ్జనులెల్ల రు
 త్కృష్ట భక్తు లనెడు కీర్తి గాంచు ॥

487

(18,19) సీ॥ సుభగ! నిన్ గ్రహించు శ్రోత్రియు లెల్లరు వేదిపయిం దాము వెలయఁగలరు
 సుభగ! నిన్ ధరియించు శ్రోత్రియు లెల్లవా రభిషవంబును జేసి యమరఁగలరు
 సుభగ! నిన్ వహించు శ్రోత్రియు లెల్లరు బలమున ధనమును బడయఁగలరు
 సుభగ! నిను వరించు శ్రోత్రియు లెల్లవా రాహుతి నీయంగ నరుఁగఁగలరు
 గీ॥ సుభగ! నిన్ను భజించెడు సూరు లెల్లఁ, గాంక్షితంబుల నీవల్లఁ గాంచఁగలరు
 యజ్ఞసంస్తుతులకు మాకు నగ్ని! నీదు, దానము శుభంబు నొసఁగంగఁ బూనఁగలదు ॥

488

(20,21) సీ॥ అనలుఁడా! సంగ్రామమందు నీ చిత్తంబు కళ్యాణకరముగాఁ గలుఁగఁజేసి
 యనులందు శత్రుల నంత మొందించుచు విజయంబులం గొని వేడ్క వెలసి
 యభిభవకారియౌ నరిమండలంబును బ్రచుర బలంబునఁ బాడుచేసి
 స్థిరమగు భక్తిచే జేరు వైరుల నీవు దూరదేశమునకుఁ బారఁద్రోలి
 గీ॥ చెలఁగుచుండుము! హవ్యముఁ జేతఁగొనుచు, నిన్ను భజియించెదము మేము సన్నతులను
 మను కృతాహితవహ్నికి ఘన సపర్య, లను నొనర్తుము పావకుండును బతి యగు ॥

489

(22) గీ॥ జ్వాలచే శోభమానుఁడౌ జ్వలనుగూర్చి
స్తోత! గాన మొనర్చుము! స్తుతులతోడ
సూన్యత స్తుత్యుఁడై యగ్ని సుఘృత ధార
చేత నాహూతుఁడై శక్తిఁ జేర్చు నెలమి ॥ 440

(23) గీ॥ ఉచిత మృతమునఁ బావకుం డూర్ధ్వగతిని
నిమ్ముముగ శబ్దమును జేయ నేర్చు నప్పు
డసుర సూర్యుని వలె నతం డతిశయముగ
సహజరూపంబుఁ జూపెట్ట సాగుచుండు ॥ 441

(24) చ॥ మనుకృతుఁడై ద్యుతిం గలిగి మాన్యత వహ్ని సుగంధయున్ముఖం
బున నల హవ్య భాగ మిడు పూర్ణ మనస్సున దేవతాశి కిం
కొనరఁగ దేవ హోత యయి యూర్జిత యజ్ఞ విశిష్టఁ డౌచ దీ
ప్తిని ధన సేవఁజేయుఁగద! తేజము నొందుచుఁ జావు వీడుచున్ ॥ 442

(25) క॥ అనలుఁడ! బలపుత్రుండా!
యనుకూల విశేషదీప్తి! యాహూతుండా!
మనుజుఁడను నేను గావునఁ
బనిగొని నీవాఁడ నౌదుఁ బరమ ప్రీతిన్ ॥ 443

(26) గద్యము॥
ఓ వాసకాగ్ని! మిథ్యాపవాదమునకు నిన్ను నేను నిందింపను. పాపమునకై నిన్నుఁ దూల
నాడను. మా స్తోత (అభిమతవచనంబుల) నిను నుద్దేశించి దుఃఖింపకుండుఁగాక!
దుర్మతు లగు శత్రువులు నాకుఁ గలుగకుండురు. వారు మాకు బాధలను
గలిగింపకుండురు ॥ 444

(27) క॥ పిత నెట్టులు పుత్రుఁడు స
న్మతిమంతు నొనర్చు నట్లు మాచేఁ బ్రీతిం
గృత యజ్ఞమందు హవ్యము
నతిభక్తి నొసంగు నగ్ని యమరులకుఁ గడున్ ॥ 445

(28) గీ॥ నీదు రక్షవలన నీ నికటస్థుడ
నొచు నుండు వాసకాగ్ని! నేను
మనుజువరుడ నొదు ఘన మగు నీ సేవఁ
జేయఁగలను బ్రీతిఁ జాయకుండ ॥

446

(29,30) గీ॥ నీదు పరిచర్యచే మేము నిన్ను మిగుల
భజనఁ జేసెదమయ్య! యో పావనాగ్ని!
నీ ప్రశంసలచేతను నీకు నొసఁగు
హవ్యమున నిన్ను భజియింతు మాదరమున ॥

447

క॥ వసువా! ప్రకృష్ట బుద్ధి!
యసమావన కర్త వనుచు ననెదరు నిన్నే
యసదృశు లగు నీ మిత్రులు
వెన రక్షలఁ గాంచి యన్న విస్తృతిఁ గనరే! ॥

448

(31) సీ॥ సోమఃఖిషిక్తుడా! సుందర సోమము గ్రహియింపఁబడుచుండెఁ గనుము! దీని
ద్రవిణవంతుడ! నీకు ద్రవరూప సోమము గ్రహియింపఁబడుచుండెఁ గనుము! దీని
నీడవంతుడ! నీకు నిస్తుల సోమము గ్రహియింపఁబడుచుండెఁ గనుము! దీని
గమనీయ! ఋతుజాత! క్రాలు సోమరసంబు గ్రహియింపఁబడుచుండెఁ గనుము! దీని
గీ॥ నగ్నిదేవ! యుషస్సుల కధిక హితుడ, వౌదు రాత్రుల వస్తువు లన్నివిధుల
సుప్రతాశము నొందుచు శోభఁ దేలు, నట్లు లొనరింపవలవదె! యతిశయముగ ॥

449

(32) గద్యము॥

సౌభరులు రక్షలను గోరి యగ్నికడకుఁ బోవుచున్నారు. వారు సహస్ర తేజో విశిష్టుఁడును
సప్రమాట్టును నగు దస్యునిచే స్తుతింపఁబడినవారలై చక్కఁగ నేతెంచఁగలరు ॥

450

(33) గీ॥ అన్యత్రై నట్టి యగ్ను లో యగ్నిదేవ!
నీ సుశాఖాసమంబైన నికటమందు
నుండెదరు నేను నీ శక్తి మెండు చేసి
స్తోత వలె నన్న మెలమిని జేతఁ గొనెద ॥

451

(34) గీ॥ ద్యుతిమదాదిత్యులార! సుజ్యోతులార!
విగతవిద్రోహులార! యో విబుధులార!
హవ్యదులలోన శ్రేష్ఠుడౌ నగ్ని ప్రీతి
సుఫలముల నెల్ల నందడె! సుఖముఁ గోరి ॥

452

(35) క॥ పభకర శత్రుగణంబుల
కభిభవము నొనర్చునట్టి యాదిత్యులు! మీ
రభిభవమును శత్రువులకు
నభయంబునఁ జేయవలదె! యందరు మెచ్చన్ ॥

453

గీ॥ వరుణమిత్రులార! పరమార్థముడ! యుష్మ
దీయ యజ్ఞమున కమేయ ప్రీతి
యుక్త మానసంబు నొగిఁ గల్గి నేతల
మౌదు మయ్యలార! సాదరముగ ॥

454

(36) గీ॥ ఎలమిఁ బురుకుత్స పుత్రుడౌ నేసదస్యుఁ*
డనఘు లేఁబది సఖులను నందఁజేసెఁ
గావునన్ దాతృవరులతో ఘనుఁ డతందె
పతియు నార్యుడౌ శ్రేష్ఠుండు పరమవేది ॥

455

(37) గద్యము॥

సువాసములు గలిగిన నదీపుట్టముల శ్యామలవర్ణము లగు వానికి నేతలును బూజనీయ
దానార్హములు నగు 280 గోవులకుఁ బతి యగు నేసదస్యుడౌ* ధనమును
నన్నమును నొసంగు ॥

456

* ఈ 36-37 ఋగనువాదములలో నేసదస్యుడనియున్నది, కాని మూలములోఁ ద్రసదస్యుడౌగాఁ
బేర్కొనఁబడియున్నది.

సూక్తమ్—20

ఋషిః—సోభరిః కాణ్వః

దేవతా.—మరుతః

ఛందః—విషమా కకుప్, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)14-సతో విరాద్

(1) ఆ గన్తా మా రిషణ్యత ప్రస్థావానో మాప స్థాతా సమన్యవః ।

స్థీరా చిన్నమయిష్టవః ॥

485

(2) వీశపవిభిర్మరుత¹ ఋభుక్షణ ఆ రుద్రాసః సుతీతిభిః ।ఇషా² నో³ అద్యా గతా పురుస్సృహో యజ్ఞమా సోభరీయవః ॥

486

(3) విద్యా హి రుద్రయాణాం శుష్మముగ్రం మరుతాం శిమీవతామ్ ।

విష్టోరేషన్య శిమీక్షుషామ్ ॥

487

(4) వి ధ్వీపాని పాపతన్ తిష్ఠద్ దుచ్చునోభే యుజన్త రోదసీ ।

ప్ర ధన్వాన్తైరత శుభ్రభాదయో యదేజథ వ్యభానవః ॥

488

(5) ఆచ్యుతా చిద్⁴ వో అజ్మన్నా నానదతి వర్వతాసో వసన్పతిః ।

భూమిర్యామేషు రేజతే ॥

489

1. మరుతః ఋభుక్షణః, 2. నో² అద్యా, 3. శిమీహాషామ్, 4. వో² అజ్మన్నా. (వా.ప్ర.)

(6) అమాయ వో మరుతో యాతవే ద్యౌర్జహిత¹ ఉత్తరా బృహత్ ।

యత్రా సరో దేదీశతే తనూష్వా త్వజ్జంపి బాహో²జనః ॥

490

(7) స్వధామసు క్రియం సరో మహి త్వేషా³ అమవన్తో వృషప్పవః ।

వహన్తే అహూతప్పవః ॥

491

(8) గోభిర్వాణో⁴ అజ్యతే సోభరీణాం రథే కోశే హిరణ్యయే ।

గోబిన్దవః సుజాతాసః⁵ ఇషే భుజే మహాన్తో⁶ నః స్ఫురసే ను ॥

492

(9) ప్రతి వో వృషదణ్ణయో వృష్టే శర్ధాయ మారుతాయ భరధ్వమ్ ।

హవ్యా వృషప్రయావే ॥

493

(10) వృషజశ్వేన మరుతో వృషస్సనా రచేన వృషనాభినా ।

ఆ శ్వేనాసో న పక్షిణో వృథా సరో హవ్యా వో వీరయే గత ॥

494

(11) సమానమజ్ఞేషాం వి భ్రాజన్తే రుక్మాసో⁷ అధి దాహుషు ।

దవిద్యుతత్యృప్తయః ॥

495

1. హితః ఉత్తరా, 2. త్వేషాఽఅమవన్తో, 3. గోభిర్వాణోఽఅజ్యతే, 4. సుజాతాసఽఇషే,

5. రుక్మాసోఽఅధి. (వ్రా.ప్ర.)

(12) త¹ ఉగ్రా²సో వృష³ణ ఉగ్ర⁴బాహవో నకిష్టనూపు యేతిరే ।

స్థిరా ధన్వాన్యా⁵యుధా రథే⁶షు వో ఓసి¹కేష్వది క్రియః ॥

498

(13) యేషామర్హో న సప్రథో నామ త్వేషం శశ్వతామేకమిద్ భుజే ।

వయో న పిత్ర్యం సహః ॥

497

(14) తాన్ వన్తస్య మరుతస్తాగ్ం³ ఉప స్తుహి తేషాం హి ధునీనామ్ ।

అరాణాం న చరమస్తదేషాం దానా మహ్న⁴తదేషామ్ ॥

498

(15) స్తుభగః స వ⁶ ఉతిష్వాస పూర్వాసు మరుతో వ్యష్టిషు ।

యో వా నూనముతాసతి ॥

499

(16) యస్య వా యూయః ప్రతి వాజినో నర⁶ ఆ హవ్యా పీతయే గథ ।

అభిష ద్యుష్మైరుత వాజిసాతిభిః సుహ్న¹వో ధూతయో నశత్ ॥

500

(17) యథా రుద్రస్య సూనవో దివో వశన్త్యసురస్య వేదసః ।

యువానస్తథేదసత్ ॥

501

1. తలఉగ్రాసో, 2. వృషణలఉగ్ర, 3. తస్తాగ్ంలఉప, 4. తదేష్యామ్, 5. సవలఉతి,

6. నరలఆ. (ప్రా.ప్ర.)

(18) యే చార్హన్తి మరుతః సుదానవః 1 నృస్మిక్తశ్శరన్తి యే ।

అతశ్చిదా న 2 ఉప వన్యసా హృదా యువానః 3 ఆ వవృధ్వమ్ ॥

502

(19) యూనః 4 ఊ షు నవిష్టయా వృష్టః పావకాగ్ం 5 అభి సోభరే గిరా ।

గాయ గా 6 ఇవ చర్మృషత్ ॥

503

(20) సాహ యే సన్తి ముష్టిహేన హవ్యో విశ్వసు పృథు హోతృషు ।

ఎష్టశ్చర్దాన్మ సుశ్రవస్తమాన్ గిరా వన్తస్య మరుతో 7 అహ ॥

504

(21) గావశ్చిద్ మా నమన్యవః సజాత్యేన మరుతః సదన్తవః ।

రిహతే కకుభో మిథః ॥

505

(22) మర్త్తశ్చిద్ వో నృతవో రుక్మవక్షసః 8 ఉప భ్రాతృత్వమాయతి ।

అధి నో గాత మరుతః సదా హి 9 వశి ఆపిత్వమస్తి నిద్రువి ॥

506

(23) మరుతో మారుతస్య న 10 ఆ భేషజస్య వహతా సుదానవః ।

యూయం సఖాయః సప్తయః ॥

507

1. నస్మిశహూష, 2. దానఽఉప, 3. యువానఽఅ, 4. యూనఽఉఃషు, 5. పావకాగ్ంఽఅభి, 6. గాఽఇవ,

7. మరుతోఽఅహ, 8. వక్షసఽఉప, 9. వఽఅపిత్వి, 10. నఽఆ భేషజస. (వ్రా.ప్ర.)

(24) యా॒భిః సి॒స్తుమ॑వ॒థ యా॒భిస్తూ॑ర్వ॒థ యా॒భిర్వ॑శ॒స్యథా॑ క్రి॒విమ్ ।

మ॒యో నో భూ॑తోతి॒భిర్మయో॑భవః శి॒వాభి॑రసచద్విషః ॥

598

(25) యత్ సి॒న్ధో యద॑సి॒క్త్యాం యత్ స॒ముద్రే॑షు మరుతః సుబ॒ద్విషః ।

యత్ సర్వ॑తేషు భేష॒జమ్ ॥

599

(26) వి॒శ్వం ప॒శ్యన్తో బిభృ॑థా క॒నూహ్వా తేనా॑ నో॒ఽఆధి॑ వోచత ।

క్ష॒మా ర॒భో మరు॑తః ఆతు॒రస్య నా॑ ఇ॒ష్కర్తా వి॒హ్రాతం॑ పునః ॥

510

ఇతి
షష్ఠోఽష్టకే ప్రథమోఽధ్యాయ
సప్తమాస్తవః

సూక్తము—20

ఋషి—కాణ్వః, డైన సోభరి*

దేవత—మరుద్గణము

(1) గీ॥ గమనశీల మరుత్తులు! సుమతి మాకు
హింసఁ జేయకయుండుఁడీ! హెచ్చు కోధ
యుక్తులై పర్యవంతుల నొగి గదల్చి
మీరు భయదులు కాకుండ మెలఁగుఁ డెలమి ॥

457

1. యదసిక్త్యాం. 2. నోఽఆధి. 3. మరుతఽఆతురస్య. 4. నఽఇష్కర్తా. (వా.ప్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము 43, 53, 63, 69 పుటలు) 19, 20, 21, 22 సూక్తములకు ఋషి "సోభరి"గాను 15వ సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో "సోభరి"గాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి. 19వ సూక్తములోని 2వ, ఋగనువాదములోను, 20వ సూక్తములోని 2, 8, 19 ఋగనువాదములలోను, 22వ సూక్తములోని 15వ ఋగనువాదములోను, "సోభరి"యని శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి. కాని వీనిలో నెక్కడను "సోభరి" లోని "సో" వక్రరచయ క్తమై యతిస్థానమునఁ బ్రయుక్తము కాలేదు సంస్కృతమూలమున కనుగుణముగాను, శ్రీనేమానివారు ఋషిదేవతల పట్టికలో "సోభరి"యనిపేర్కొన్న దాని కనుగణముగాను, దెలుగున సవరించుట జరిగినది. 582వ పుటలోని 428వ పద్యములోను, పుటనోటులోని రెండవ పంక్తిలోను నున్న "సోభరి" శబ్దము పొరపాటున ముద్రిత మైనది. సంస్కృతమున నొకానొక ప్రతిలో "సోభరిః" "సోభరిః" పాఠాంతరములు కూడఁ గన్పించుచున్నవి.

(2) ఉ॥ దీప్తి నివాసయుక్తు లగు దివ్య మరుత్తులు! మీర లెంతయున్
దీప్తి పరీతనేమియుత దివ్య రథంబును నెక్కి యంతటన్
వ్యాప్తిని జెందు సోభరిని బంధురప్రితిని గోరుచుండి సం
దీప్తి నొసంగు నన్నమును దెచ్చుచు నిష్టికి రారె! వేటకతోన్ ॥ 458

(3) గీ॥ కర్మవంతుని విష్ణుని గాంక్షణీయ
జలసమాహము నొసఁగెడు సరస రుద్ర
పుత్రులైన మరుత్తుల పూర్ణబలము
నెఱిఁగియుండినవారమే కరము మేము ॥ 459

(4) ఉ॥ ఆయుధవంతులై కదలునప్పుడు మీ రిలఁ గల్గు దీవులున్
బాయక నాశ మొందు మరి బంధుర సుస్థిర వస్తు సంతతుల్
మాయ మగున్ దివిన్ భువియు మానక కంపము నొందువారిఁ దా
నాయితధారగా వెడలి యంతటఁ జేరును నో మరుద్వరుల్! ॥ 460

(5) గీ॥ మీర లేతెంచియున్నచో మేఘవితతి
వృక్ష ముఖ్యంబు లన్నియు విపుల శబ్ద
మును నొనర్చును నీ పృథ్వియును వణంకు
చుండుఁగాదె! మరుత్తులు! మెండు ప్రకృతి ॥ 461

(6) గద్యము॥
ఓ మరుద్గణమా! మీ దళము తిరుగుటకై ద్యౌలోకమును బృహదంతరిక్షమును ద్యజించి
యూర్ధ్వగత మయ్యెను. బలవంతులు నేతలు నగు మరుత్తులు దీప్తాభరణములఁ దమ
శరీరముల నలంకరించుకొనుచున్నారు ॥ 462

(7) గీ॥ బలముగలిఁగి మిగుల వర్షణ దేహులై
యకుటిల స్వరూపమందు నేత
తా మరుత్తు లన్న మంద మహాశోభఁ
దాల్చుచున్నవారు తఱచు ప్రీతి ॥ 463

(8) గద్యము॥

సోభరి ఋషిగణము శబ్దముచే హిరణ్మయరథమధ్య దేశమునందు మరుత్తుల బాణములను
వ్యక్తపరచుచున్నది. గోమాతృక జన్మము గలవారును, మహానుభావులును నగు
మరుత్తులు మా యన్నభోగులును బ్రీతిప్రదులును నగుదురుగాక! ॥

464

(9) గీ॥ అల మరుత్తులకుం ఋషి నందఁడేయ

హవ్య మొసఁగరె! యధ్యర్వులార! మీర
లందుచే వారు సేక్తలై యున్నచోట్ల
కుం బ్రకృష్టంబుగాఁ బోవకుండె? వేగ ॥

465

(10) గద్యము॥

నేత లగు మరుత్తులు సేవన సమర్థము నశ్వయుక్తము, వృష్టిప్రదరూపయుతము,
వృష్టిప్రదము, నాభియుక్తము నగు రథమందుఁ గూర్చుండి హవ్యము కడ
కనాయాసముగా శ్యేనపక్షి వలె వచ్చుఁగాక! ॥

466

(11) గద్యము॥

మరుదభివ్యంజకము లగు నాభరణంబు లొక్కరూపు గలవె! దీప్యమాన హిరణ్మయ హారములు
వారి కంఠములయందు శోభించును. బాహువులపై నాయుధము లత్యంతము
వెలుంగుచుండును ॥

467

(12) గీ॥ ఉగ్రబాహుయుక్తు లుగ్రవృష్టిప్రదు

లో మరుత్తు లెల్ల రమల నైజ
దేహమునకు రక్షఁ దివిరి చేయు వారి
హంసఁ బెట్టఁగలరె! యితరులు భువి ॥

468

గీ॥ మీ రథంబుపైని మేలగు నాయుధ

ములు ధనుస్సమూహములు తిరములు
గాఁగ దృఢములుగను గ్రాలుచుండును గాన
జయము మీకుఁ గలుఁగు జన్మతతుల ॥

469

(13) చ॥ ఉదకము రీతి నంతట మహాన్నత విస్తృతి నొంది దీవులై
 రొద కడుజేయు నా ఘన మరుత్తుల నామ మదొక్కటై సదా
 స్పదమయి పైతృకంబయి ప్రళప్తిని సుస్థిర మౌచునుండు నా
 మదకరమైన యన్నతతిమాటికి సుఖోగ్యసమర్థ మౌన్గదా! ॥

470

(14) ఉ॥ వందన మాచరింపు మల బంధుర మారుత పంక్తి కీవు బె
 ల్గొందెడు నార్య భూపతికిఁ గుచ్చిత సేవకుఁ డట్లు కంపముం
 బొందెడు భంగిఁ జేయు నల పూజ్య మరుత్తుల కేను భృత్యుడన్
 బందువ! వారి దాన మతిభాగ్యమహత్వయుతంబు చూడఁగన్ ॥

471

(15) గీ ॥ అవనమును బొంది మీవల్ల నఖిల జనులు
 దివసములయందు సుఖగులై తేజరిల్లు
 దురుగదా! స్తోత రెల్లరు శోభఁ దేల
 మీకు బంధువులేగద! మిత్రులార! ॥

472

(16) ఉ॥ నేతలు! మీరు హవ్యముల నిత్య మొసంగెడు వారి హవ్యముం
 బ్రీతిగఁ జూడఁ బొందు! కడు భీతిని గంతముఁ బుట్టఁ జేయు బ్ర
 భాత మరుత్సమూహములఁ గ్రాలెడు నన్నముఁ జేతఁగొంచు వి
 స్మిత సుఖంబుఁ గోరికొని వీర మరుత్తులఁ గొల్వఁ బ్రోవుఁడి! ॥

473

(17) మత్తభద్రము† ॥
 రుద్రపుత్రకు లసుర హంతలు రూఢ యౌవనవంతులై
 భద్రమైన నణస్సు వీడుచు వచ్చి యే నుతివల్లి మా
 త్పుద్రకాంక్షిత మెల్లఁ దీర్తురో! సూటి నా స్తుతిగీతి ని*
 ర్నిద్రఁ బొందుచుఁ గాంక్షితంబుల నిత్య మీర తొనంగరే! ॥

474

(18) గద్యము॥

దాత లగు నే యజమానులు మరుత్తులకుఁ బూజఁ జేయుదురో! యెవ్వరు సేక్తలకు
 హవ్యమూలమున నర్చన లిడుదురో! యా యుభయ విధము లగు వారితోను
 మేము సమానులము. మా చెంతకు నత్యంత ధనప్రద మనస్సుతో నా
 మరుత్తులు వచ్చెదరు గాక! ॥

475

† ఇది పరస్థాన విషయవృత్తము. చూ. పీఠిక.

* సూటి నా స్తోత్రాశినిన్, నిద్రఁబొందుచు. (ప్రా.ప్ర.పా.)

(19) గద్యము॥

ఓ సోభరి! నిత్యతరుణులు, నత్యంత వృష్టిప్రదులును, బావకులు నగు మరుత్తులు మిక్కిలి
మంతన వాక్యములచేఁ జక్కఁగఁ గృషకగణము బలీవర్థమును నుతించునట్లు
స్తుతింపుము! ॥

476

(20) చ॥ కదనములన్ మరుత్తులను గ్రగన్ననఁ బిల్చిన వార లెల్ల స
ముద్రమున శత్రుమండలికిఁ బూర్ణ తిరస్కృతిఁ జేయువారు స
న్నద భరితాత్మలై వెలయు మల్లల చందము తుష్టి నొందుచున్
బెదరక వాక్యమూలమున వేఁడెద మట్టి మరుద్గణంబులన్ ॥

477

(21,22,23) గద్యము॥

సమాన క్రోధశీలు రగు మరుత్తులారా! గోసమూహ మేకజాతి గలదియై సమాన మైత్రిని
బొంది నలుదిశల మేయుచున్నది. నృత్యకారులారా! యాభరణోజ్జ్వలవక్షస్థులారా!
మనుష్యుఁడు మీతోఁ జెలిమిఁజేయ వెడలుచున్నాఁడు. కాఁబట్టి మా పక్షముఁబూని
మాట లాడుఁడు! సర్వదా ధారణీయ మగు యజ్ఞమునందు మాకు సంబంధము
కలదు. దాతలు గమనశీలురు, సఖులు నగు రుద్రగణమా! మరుత్సంబంధ
మగు నౌషధమును దెండు! ॥

478

(24, సీ॥ ఎద్దానిఁ బూనుచు నెల్ల సంధ్రంబులఁ గాపాడితిరో! మీరు కరుణతోడ

25) నెద్దానిఁ బూనుచు నెల్ల శత్రువులను హింసించితిరో! మీర లెలమితోడ

నెద్దానిఁ బూనుచుఁ దృప్తజుఁ డనువాని రక్షించితిరో! మీరు రాణితోడ

నెద్దానిఁ బూనుచు నెల్ల సుఖంబులఁ బుట్టించువారలొ! పుష్టితోడ

గీ॥ నట్టి కళ్యాణకర రక్ష నస్మదీయు, లకు సుఖంబు లొసంగుచు సకల సింధు

నద మహిధర సిక్కుల నుదధియందు, నున్న యౌషధులను దెండు! వన్నెమీర ॥

479

(26) గీ॥ సకల మైనట్టి యౌషధ సరణి మీరు

మా శరీరార్థమై తెండు! మరువకుండ

వానితోడఁ జికిత్సల వలసినట్లు

చేయుచుండు మరుత్తులు చెలువు మిగుల ॥

480

క॥ మాలో నుండెడు రోగుల

కే లీలన్ రోగములను నెడఁజేయుదురో!

యా లీలన్ మా బాధలఁ

ద్రోలుచుఁ దనువులకుఁ బుష్టిఁ దుష్టి నొసఁగుడీ! ॥

481

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజ గోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర

సీతాంబాగర్భకుక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక

నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందు

షష్ఠామాష్టకమునఁ బ్రథమాధ్యాయము

సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అష్టమం మండలమ్

షష్ఠోఽష్టకః—ద్వితీయోఽధ్యాయః

అనువాకః—4, సూక్తమ్—21

ఋషిః— సోభరిః కాణ్యః

దేవతా— ఇంద్రః, 17-18- చిత్రః

చందః— విషమా కకుష్, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

(1) వ॒యము॑ త్వామ॑హు॒ర్యస్త్వ స్థూ॒రం న క॑చ్చిద్ భ॒రన్తో॑ఽవ॒స్యవః॑ ।

వా॒జే చి॒త్రం హ॑వామ॒హే ॥

511

(2) ఉ॒వ త్వా క॑ర్మ॒స్తుత॑యే న నో॒ యవో॑గ్ర॒హక్రా॒మ యో ధృ॒వత్ ।

త్వామి॑ర్ద్య॒వితా॑రం వ॒వృమ॑హే స॒ఖాయ॑¹ ఇ॒న్ద్ర సా॒నసి॑మ్ ॥

512

(3) అ యా॑హీమ² ఇ॒న్ద్రవో॑ ఽశ్వ॒వతే॑ గో॒వతః॑ ఉ॒ర్వరా॑వతే ।

శో॒మం సో॑మవతే॑ వి॒బ ॥

513

1. సఖాయఽఇంద్ర, 2. యాహీమఽఇన్ద్రవో, 3. గోవతఽఉర్వరా. (వా.ప్ర.)

- (4) వ॒యం హి త్వా॑ బ॒స్థమ॑ న్నమ॒బ్జన్త॑వో వి॒ప్రాస॑ ఇన్ద్రో యేమి॒మః ।
యా తే॑ ధా॒మాని॑ వృ॒షభ॑ తే॒భిరా॑ గహి॒ విశ్వే॑భిః సోమ॑పీతయే ॥

514

- (5) సీ॒దన్త॑స్తే వ॒యో య॑థా గో॒క్రీతే॑ మధా॒ మది॑రే వి॒వక్ష॑ణే ।
అ॒భి త్వామి॑న్ద్రో నోను॒మః ॥

515

- (6) అ॒చ్ఛా చ॑ త్వే॒నా న॑మసా॒ వదా॑మసి కిం ముహూ॒ర్షిద్ వి పీ॑ధయః ।
సన్తి॑ కా॒మాసో॑ హరి॒వో దది॑ష్ట్యం సోమో వ॒యం సన్తి॑ నో ధి॒యః ॥

516

- (7) నూత్నా॑ ఇది॒న్ద్రో తే వ॒యమూ॑తీః అ॒భూమ॑ సహి నూ తే॑ అ॒ద్రివః॑ ।
వి॒ద్మా పు॑రా పరీ॒ణసః॑ ॥

517

- (8) వి॒ద్మా స॒ఖిత్వ॑ముత॒ శూర॑ తో॒జ్యగ॑మా తే తా వ॒జ్రస్త్రిమ॑హే ।
ఉ॒తో సమ॑స్మి॒న్నా శిశీ॑హి నో వసో॒ వాజే॑ సుశి॒వ్ర గోమ॑తి ॥

518

- (9) యో నో॑ ఇ॒దమి॑దం పు॒రా వ్ర॑వస్యో ఆని॒నాయ॑ తము వః స్తు॒షే ।
సఖా॑యో ఇన్ద్రో మూ॒తయే॑ ॥

519

1. విప్రాసఽఇన్ద్రో. 2. నూత్నాఽఇదిన్ద్రో. 3. మూతీఽఅభూమ. 4. తేఽఅద్రివః. 5. వఽఇదం.

6. వస్యఽఆనినాయ. 7. సఖాయఽఇన్ద్రో. (వ్రా.ప్ర.)

(10) హ॑ర్యశ్వం॑ స॒చ్చ॑తిం చ॒క్ష॑ణీ॒సహం॑ స హి ష్మా యో॑ 1 అమస్తత ।

ఆ తు సః స వ॑యతి గవ్యమశ్వ్యం॑ స్తోతృభ్యో॑ మమ॑వా శతమ్ ॥

520

(11) త్వయా॑ హ స్విద్ యజా॑ వయం ప్రతి శ్వస॑స్తం వృషభ బ్రవీ॑మహి ।

సంస్తే॑ జనస్య గోమ॑ః ॥

521

(12) జయే॑మ కారే॑ పురుహూత కారిణో॑ 2 వి తిష్ఠే॑మ దూభ్యః ।

సృ॒తి॒ర్వృ॒త్రం హ॑న్యామ॑ శుశు॒యామ॑ 3 చా॒వే॒రి॒న్ద్ర ప్ర॑ణో ధియః ॥

522

(13) అ॒భ్రా॒త్ప్ర॒వ్యోఽ॒తా త్వ॑మనాపిరిన్ద్ర జను॑షా సనా॑దసి ।

యు॒థేదా॑పిత్వమిచ్చ॑నే 4 ॥

523

(14) సకీ॑ రే॒వస్తం॑ సఖ్యాయ॑ వి॒స్తసే॑ పీ॒యన్తి॑ తే సు॒రాశ్వః॑ ।

యదా॑ కృ॒ణోషి॑ నదనుం స॒మూహా॑స్యాదిత్ పితే॑వ హూ॒యసే॑ ॥

524

(15) మా॑ తే॒ అమా॑జరో యథా మూ॒రాసో॑ ఇన్ద్ర స॒ఖ్యే తా॑వతః ।

ని పదా॑మ స॒చా సు॑తే ॥

525

1. యో॑ అమస్తత, 2. చా॒వే॒రి॒న్ద్ర, 3. అ॒భ్రా॒త్ప్ర॒వ్యోఽ॒తానా, 4. మిచ్చ॑నే, 5. తే॒ అమా॑జరో.

6. మూ॒రాస॑ ఇన్ద్ర. (ప్రా.ప్ర.)

(16) మా¹ తే¹ గోదత్ర¹ ని¹రామ¹ రాధ¹స¹ ఇన్ద్ర¹ మా¹ తే¹ గృహ¹మహి¹ ।

2దృ²ష్టా² చిద²ర్యః² ప్ర²మృ²తా²భ్యా² భర² న² తే² దా²మా²స² ఆద²భే² ॥

526

(17) ఇన్ద్రో¹ వా¹ ఘేదియన్మ¹ఘం¹ సరస్వతీ¹ వా¹ సుభగా¹ దదిర్వసు¹ ।

త్వం¹ వా¹ చి¹త్ర¹ దా¹కు¹షే¹ ॥

527

(18) చి¹త్ర¹ ఇ¹ద్ రా¹జా¹ రా¹జకా¹ ఇ¹దన్య¹కే¹ య¹కే¹ సరస్వ¹తీ¹మను¹ ।

ప్ర¹న్య¹ ఇ¹ప త¹తన¹ద్ధి¹ వృ¹ష్ట్యా¹ సహ¹స్ర¹మయు¹తా¹ దద¹త్ ॥

528

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అష్టమ మండలము

షష్ఠాష్టకము—ద్వితీయాధ్యాయము

అనువాకము—4, సూక్తము—21

ఋషి—కణ్వపుత్రుఁడు సోభ రి*

దేవత—1-16-ఇంద్రుఁడు, 17,18-చిత్రరాజుదానము

(1) గీ॥ ఓయి పూర్వేంద్ర! వినుమ! యమేయు నిన్నుఁ

బ్రోషణ మొనర్చుచున్ రక్షఁ బొందఁ బ్రీతిఁ

బిలుచుచున్నార మనులందు వెలుగు నీవు

పెక్కు రూపులఁ దాల్తువు పెద్ద వగుచు ॥

482

1. రాధస¹ఇన్ద్ర, 2. దృ²శహ, 3. దా²మాన్² ఆద²భే, 4. చి¹త్ర¹ ఇ¹ద్రా¹జా¹ రా¹జకా¹ ఇ¹దన్య¹కే. (ప్రా.ప్ర.)

* చూ-594వ పుటలో ఋషి కిచ్చిన పుట్ నోటు.

(2,8,4) సీ॥ ఇంద్రుడా! శత్రుల నెల్లఁ జంపెడివాడ వతి యౌవనాద్యుడ వశ్యపతిపి
 మాకు సఖుండవు మాన్యోర్వరాపతి వఖిల గోగణపతి వత్యుదగ్ర
 మూర్తిపి రక్షలఁ బొందించువాడవు వరణీయుడవు మాకుఁ బరమ సోమ
 పతివౌదు వింకను భజనీయుడవు నీవు సరససోమముచెంత కరుగఁదెమ్ము!
 గీ॥ బంధువులు లేనివారము పండితులము, బంధువంతుడ వౌదువు వాసవుండ!

నీకు మిత్రుల మగుదుము నీవు తేజ, మును వహించుచు సోమముఁ బుచ్చుకొనుము! ॥ 483

(5) గీ॥ గవ్య మిశితమును మదకరము నాక
 గతి సుహేతువు నగు భవత్కాంత సోమ
 మును నుతించుచున్నాము మోద మలరఁ
 బప్పులను బోలి వసియించి వాసవుండ! ॥

484

(6) గద్యము ॥

ఓ యింద్రా! స్తోత్రములతోఁ గూడిన నీకు నభిముఖముగ నేము స్తవ మొనర్చెదము. నీవు
 మాటిమాటికిఁ జింతిల్లఁగా నేల? ఓ హరియుతుడా! మాకుఁ గోర్కెలు గలవు. నీవు
 దాతవు! మా కర్మ యంతయు నీ నికటమునఁ గలుగు ॥

485

(7) క॥ నూతనుల మగుచు నీదగు
 నూతను గొని వక్షి! నీ మహాన్నతి పూర్వం
 జే తీరునైన నెరుగము
 భ్యాతం బగు దానిఁ దెలియఁగల్గితి మిపుడే! ॥

486

(8) క॥ శూరుడ! నీ భోజ్యముల న
 పార సఖిత్వంబు నెఱిగి వర్ణితి నా
 కారణమున నీ మైత్రి న
 పార ధనం బిమ్మటంచుఁ బ్రార్థింతు నినున్ ॥

487

క॥ సుందర హను సంయుతుడా!

నందప్రదవాసదాత యగు నింద్రుడు ని

ష్టంద మగు గోసమూహము

చెందిన యన్నంబు పీతిఁ జేర్చుత! మాకున్ ॥

488

(9) క॥ తొలుతను నే యింద్రుడు మా

తెలమిని నీ ధనము తెచ్చియిచ్చెను? మిత్రుల్!

బలయుతుఁ డగు నా యింద్రుని

నిల మీ యవనంబు గోరి యేను నుతింతున్ ॥

489

(10) గీ॥ సాధుపాలకుడై యశ్వసహితుఁ డగుచు

శాత్రవుల ¹కభిభవంబును జరుపునట్టి

నింద్రుఁ దద్ధనమును బొంది యెసఁగు జనుడు

సంస్తుతించును వానిని సరసమతిని ॥

490

గీ॥ ధనదుఁ డగు నింద్రదేవుడు తనకు మేము

స్తోతల మటంచుఁ దలంచుచు సుందరాశ్వ

గో సమూహశతంబులఁ గూర్చుఁగాక!

మా కనుచుఁ గోరుచుంటి మస్తోక లీల ॥

491

(11) గీ॥ ఎల్లఁ గోర్కెలఁ దీర్చెడు నింద్రదేవ!

నీ సహాయముఁ గోరుచు నేను గో వి

శిష్టలోకయుతం బగు శ్రేష్ఠయుద్ధ

మందు శత్రుగణంబుల నడఁచఁగలను ॥

492

- (12) సీ॥ హింసాకరగణంబు నెల్ల యుద్ధంబులఁ బరిమార్చి విజయంబుఁ బడయఁగలను
 బాపాత్ములకుఁ బరాభవమును గల్పించి దూరంబుగా వారిఁ ద్రోలఁగలను
 సరసమరుత్తుల సాహాయ్యమున వృత్రహతకుని గర్వంబు నడఁచఁగలను
 భక్తిపూర్ణుడ నౌచుఁ బరమకర్మల నెల్ల వృద్ధిఁ బొందించుచు వెలుఁగఁగలను
 గీ॥ గాన నో యింద్రదేవుడా! కర్మ కెల్ల, నవన మొసఁగుచు నుండు! మా సవనమందు
 నోయి పురుహూత! మా కోర్కె లుచితరీతిఁ సఫలములుగా నొనర్చుము! సత్వరముగ॥ 493

(13,14) గద్యము॥

ఓయి యింద్రుడా! నీవు జన్మావధి శత్రురహితుండవు! చాలకాలమునుండి బంధుర హితుండవు!
 నీ వే బంధుత్వమును బడయ నిచ్చగింతువో! దానిని యుద్ధముల ద్వారా సంపాదించుము!
 ధనవంతు డగు మానవునితో నెవ్వఁడు బంధుత్వమును గల్పించుకొనఁడు?
 సురాప్రమత్తు డగు జనుఁడు నీకు హింసను గల్పించును. మనుష్యుని
 విషయమై కాపట్యము నెపుడు విడచెదవో! యపుడు వాఁడు
 పిత వలె ని న్నాహ్వానించును ॥ 494

- (15) గీ॥ నిన్నుఁ గోరిన విధమున నేను సురలఁ
 జెలిమిఁ గోరెద సోమము చెందకుండ
 నుండ నో యింద్ర! సోమము మెండుగున్న
 నొక్కచోట వసించును నిక్కముగను ॥ 495

- (16,17) సీ॥ మేము నీవారము మిక్కిలి ధనవంతు లగుదు మన్యుల కాచ మడుగఁబోము
 సామివి నీ వింద్ర! సారధనం బెల్ల మా చెంత నునుచుము! మరువకుండఁ
 ద్వద్దాన సంపత్తిఁ దప్పక హింసింపఁ దగినవా రెవ్వరు? ధరణీయండు
 హవ్యదాయని నేను భవ్యశక్రుడ! నీవు దానంబు నిడెదవా? ధనము నాకు
 గీ॥ సకలసౌభాగ్యవతి! సరస్వతి! ముదాన, నీ వొసంగెదవా? నాకు నిఖిలధనము
 చ్చితుఁడా నీవు ధనము విచిత్రరూప, దానము నొసంగనుండువా? ధర్మబుద్ధి ॥ 496

(18) గద్యము॥

మేఘము వృద్ధిచేఁ పృథ్విని సంతోషపరచునట్లు సరస్వతీతీరమునందు వాసముఁ జేయు
నన్యరాజులను జిత్రరాజు సహస్రము లయుతములు పరిమితి గల ధనముచేఁ
బ్రీతులఁగా నొనర్చెను ॥

497

సూక్తమ్—22

ఋషిః— సోభరిః కాణ్వః

దేవతా—అశ్వినౌ

చందః—1-6-విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

7-బృహతీ, 8-ఆనుష్టుప్, 11-కకుప్. 12-మధ్యేజ్యోతిః,

9, 13, 15, 17- కకుప్, 10, 14, 16, 18- సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

(1) ఓ యమహ్వా¹ ఆ రథమద్యా దంసీష్ఠమూ²యే ।

యమశ్వినా సుహవా రుద్రవత్తనీ³ ఆ సూర్యాయై ఽస్థభుః ॥

529

(2) పూర్వాపుషం³ సుహవం పురుస్సుహం భుజ్యం వాజేషు పూర్వ్యమ్ ।

సచనావత్తం సుమతిభిః సోభరే విద్వేషనమనేహసమ్ ॥

530

(3) ఇహ త్యా పురుభూమా దేవా నమోభిరశ్వినాః ।

అర్వాచీనా స్వవసే కరామహే గస్తారా దాశుషో గృహమ్ ॥

531

(4) యు॒వో॑ య॒థా॒స్య॒ పరి॑ చ॒క్రమీ॑యత॒ ఈ॒ర్వా॒స్యద్ వా॑మి॒షణ్య॑తి ॥

అ॒స్మాగ్ం² అ॒చ్ఛా సు॒మతి॑ర్వాం శుభ॒స్పతీ॑ ఆ రే॒సురి॑వ దావతు ॥

532

(5) ర॒థో యో॑ వాం త్రి॒వస్తు॑రో హి॒రణ్యా॑భీకు॒శ్వినా॑ ।

పరి॑ ద్యా॒వావృ॑థివీ భూ॒షతి॑ శ్రు॒తిస్తే॑న నాస॒త్యా గ॑తమ్ ॥

533

(6) ద॒శస్య॑న్తా మ॒నవే॑ పూ॒ర్వ్యం ది॒వి య॒వం వృ॑కే॒ణ క॑ర్ష॒తః ।

తా॑ వా॒మద్య॑ సు॒మతి॑భిః శుభ॒స్పతీ॑ అ॒శ్వినా॑ ప్ర స్తు॒వీమహి॑ ।

534

(7) ఉ॒ప నో॑ వాజి॒నీవ॑సూ యాత॒మృత॑స్య ప॒థిభిః॑ ।

యే॒భిస్తృ॑క్షిం వృ॒షణా॑ త్రా॒సద॑స్యవం మ॒హేక్ష॑త్రాయ జి॒న్వతః॑ ॥

535

(8) అ॒యం వా॒మద్రీ॑భిః సు॒తః సో॑మో నరా వృ॒షణ్య॑సూ ।

ఆ యా॒తం సో॑మపీ॒తయే॑ పి॒బతం॑ దాకు॒షో గృ॑హే ॥

536

(9) ఆ హి రు॒హత॑మ॒శ్వినా॑ రథే కో॒శే హి॒రణ్య॑యే వృ॒షణ్య॑సూ ।

యు॒జ్ఞాథాం పీ॑వరీ॒షః ॥

537

1. మీయతఽఈర్వా, 2. అస్మాగ్ంఽఅచ్ఛా, 3. శుభస్పతీఽఆ, 4. శుభస్పతీఽఅశ్వినా. (వ్రా.ప్ర.)

(10) యాభిః పక్తమవథో యాభిరద్రిగుం యాభిచ్ఛ్రుం విజోషసమ్ ।

తాభిర్నో మక్షా తూయమశ్వినా గంః భీషజ్యం యదాతురమ్ ॥

538

(11) యదద్రిగావో¹ అద్రిగూ ఇదా చిదహో² అశ్వినా హవామహే ।

వయం గిర్భిర్వివస్యవః ॥

539

(12) తాభిరా యాః పృషజోవ మే హవం విశ్వప్సం విశ్వవార్యమ్ ।

ఇషా మంహిష్ఠా పురుభూతమా నరా యాభిః క్రివిం వావృధుస్తాభిరా గతమ్ ॥

540

(13) తావిదా చిదహోనాం తాశశ్వినా వన్తమానో ఉప బ్రువే ।

తా⁴ ఊ నమోభిరీమహే ॥

541

(14) తావిద్ దోషా తా ఉషసి కుభస్పతీ తా యామన్ రుద్రవర్తసి ।

మా నో మర్తాయ రివవే వాజినీవసూ పరో రుద్రావతి ఖ్యతమ్ ॥

542

(15) ఆ సుగమ్యాయ సుగమ్యం ప్రాతా రథేనాశ్వినా వా సక్షతే ।

హువే పితేవ పోభరీ ॥

543

1. గావో¹అద్రిగూ²ఇదా, 2. చిదహో²అశ్వినా, 3. మాప²ఉప, 4. తా²ఊ, 5. తా²ఉషసి.(వ్రా.ప్ర.)

- (16) మనోజవసా వృషణా మదమృతా మఖంగమాభిరూతిభిః ॥
ఆరాతాచ్చిద్ భూచమస్మే¹ ౭ అచసే పూర్వీభిః పురుభోజసా ॥

544

- (17) ఆ నో² ౭ ఆశ్వావదశ్వినా వర్తిర్యాసిష్ఠం మధుపాతమా సరా ।
గోమద్ దస్త్రా హిరణ్యవత్ ॥

545

- (18) సుప్రావర్గం సుచీర్యం సుప్థ వార్యమనాధృష్టం ంక్షన్వినా ।
అస్మిన్నా వామాయానే వాజినీవసూ విశ్వా వామాది ధీమహి ॥

546

సూక్తము—22

ఋషి—కణ్వపుత్రుడు సోభరి*

దేవత—అశ్వద్వయము

- (1) గీ॥ అశ్వయుగ్మమ! సుందరాహ్వన పీఠ
సూర్యుని నిమిత్తమై నీవు సౌగసు లీను
నెట్టి రథ మెక్కియుంటివో! యట్టి రథము
బిలుచుచున్నాము రక్షలు కలుగ మేము ॥

498

1. చస్మే౭అచసే. 2. నో౭ఆశ్వావ. (వ్రా.వ్ర)

* చూ. 594వ పుటలోని ఋషి కిచ్చిన పుట్నోటు.

- (2) సీ॥ పూర్వజాతాని బోషించునది సుందరాహ్వనయుత మౌచ నమరునదియు
 సర్వకాంక్షితమయి సర్వరక్షకమయి జన్యంబులన్ ముందు జరుగునదియు
 సకలపూజ్యంబయి శాత్రవ విద్యేషకారియై యంతటఁ జేరునదియు
 నే యుపద్రవమును నెరుగక యంతటఁ ద్వరితంబుగాఁ దాను దిరుగునదియు
 గీ॥ నైన యరదము సోభరీ! యతిశయముగ, శుభకరంబైన కమనీయ సూక్తితోడ
 సంస్తుతింపుచు సర్వదా సరసరీతి, సుప్రసన్నముగాఁజేసి శోభఁ గనుము! ॥

499

- (8) గీ॥ స్తుతి విశిష్టము శాత్రవతతినిహంత
 హవ్యదాయి గృహంబున కరుగునట్టి
 యశ్వియుగ్మమ! యీ కర్మ కవన మీయు
 మనుచు మీకు నమస్కార మాచరింతు ॥

500

- (4) ఉ॥ మీ రథ చక్ర మొక్కటి యమేయగతిన్ జను నాకభూమికిన్
 వే రగు చక్ర మేగు నతివేగము మీ వెనువెంటఁ గావునన్
 మీరలు సర్వకార్యముల మెచ్చెడు నట్టులు చేసి మమ్ములం
 జేరుడు! మాకు నెల్ల విధి శ్రీల నొసంగుట కశ్వియుగ్మమా! ॥

501

- గీ॥ జలపతిద్వయంబ! లలితమై కళ్యాణ
 మొసఁగు నీ సుబుద్ధి యసమ గోవు
 ననుసరించి మాపయిని బ్రవర్తిలైడుఁ
 గాక! ననుచు గోరి క్రాలుచుందు ॥

502

- (5) గద్యము ॥

ఓ యశ్విద్వయమా! మీ రథమందు బంధురత్రయము (సారథి స్థానములు) కలదు. అది
 ప్రసిద్ధమై ద్యావాభూములను బరిభవించును. నాసత్యద్వయమా! మీర లా రథము
 నధివసించి రండు! ॥

503

- (6) గీ॥ ఆతిపురాతన దివియందు నమరు జలము
మనువున కొసంగుచున్ మీరు ఘనములైన
†లాంగలంబులచే యవలను విశేష
కర్షణంబును జేసిరి కనుఁడు! నుతుల ॥

504

- (7) గీ॥ తక్షి యను వానికిన్ హెచ్చు ధనము నీయ
నెట్టి సువథంబుఁ బట్టిరో! యట్టి యజ్ఞ
పథమునం బడుచు మీరు మా పజ్జ కరుగఁ
దెండు! కాంక్షిత దాతలు! నిండు దయను ॥

505

- (8) ఉ॥ నేతలు కాంక్షిత ప్రదులు నిస్తుల విత్తము గల్గినట్టి మీ
రీ తరిఁ బ్రస్తరంబుఁ గొని యిప్పుడె తీసిన సోమ మెల్ల సం
ప్రీత మనస్సుతో నెటులు భీతిని జెందక వచ్చి మా స్పృహ
వ్రాతములందుఁ గ్రోలరఁదె! పావన మైన మహాశ్వియగ్మమా! ॥

506

- (9) గీ॥ ధనవిష్టోష్టోష్టహర! ఘనులు మీరు
స్వర్ణరూపాయుధములకు స్థాన మైన
యరదమును నెక్కి- యచ్చట కరుగఁదెంచి
సోమరసమును గ్రోలుఁడి! నీమ మలర ॥

507

- (10) సీ॥ అశ్విద్వయంబ! యే యవనంబుచే బక్తుఁ డను వాని కాపాడి యమరినారో!
యశ్విద్వయంబ! యే యవనంబుచే నధ్విగునకు సంప్రీతిని గూర్చినారో!
యశ్విద్వయంబ! యే యవనంబుచే బ్రబు నంచితగతిని రక్షించినారో!
యశ్విద్వయంబ! యే యవనంబుచే వానిఁ బ్రీతునిగాఁ జేసి వెడలినారో!
గీ॥ యట్టి యవనంబుచేత నత్యంత శీఘ్ర, గమనమున వచ్చి మమ్ములఁ గాంచి పిలుచు
వారికిఁ జికిత్సఁ జేయుచుఁ బరమ సుఖము, గలుగఁజేయుఁడు! విఖ్యాతిఁ గలిగి మీరు॥ 508

† ప్రథమ మండలములో నశ్విదేవతలు కామే స్వయముగా యాగప్రియులగు నార్యులకు వ్యవసాయపద్ధతులు బోధించునట్లును నెనిమిదవ మండలమందును నా విషయమే వర్ణింపఁబడెను. ఇంకను బెక్కు మంత్రములయందుఁ గృషికార్యములు వర్ణింపఁబడెను. శుక్లయజుర్వేదమందును 12-48-71 మంత్రములందుఁ గృషి చక్కఁగా వర్ణింపఁబడినది. అథర్వణవేదమందు 12-1-4 “యస్యాం కృష్ణయః సంధ బభూవుః” అను మంత్రమువల్లఁ గృషి యీ దేశమందే యుద్భవించినట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. (నే.వేం.న.శా.)

(11) గీ॥ శీఘ్రమే స్వీయకార్యము చేయు వార
మఖిల మేధావులము, మీర లశ్వలార!
కార్యము లొనర్చు వారలు కాన నిపుడు
సూక్తులం బిలిచెదము మిమ్ము సుదినమందు ॥

509

(12) గీ॥ సకలరక్షాపరీతము సకలరూప
సంవిశిష్టము వరణీయశక్తి గలది
యైన యాహ్వానమునకు మీ భ్రముఖముగ
నరుగఁదెం డశ్వవరులార! యధికతుష్టి ॥

510

గీ॥ హవ్య మఖిలషించి యతిశయ ధనదాత
తొచు యుద్ధమందు నఖిల భావ
ములను గలిగి పుత్రకులకు వృద్ధిని జేయు
రక్షతోడ రండు! రాజులార! ॥

511

(13) గీ॥ దివసమందు నిట్టి దివ్యకాలమునందు
నశ్వలకు నమస్సు నాచరించి
చారి సూక్తితోడ వర్ణించి వారల
చెంత వేడఁగలను జతురధనము ॥

512

(14) గీ॥ రాత్రులందు నుషస్సుల స్తోత్రములను
వారి నాయకులై రుద్రవర్తులైన
యశ్వలం బిల్లు మశ్విద్యయంబు! మమ్ము
శత్రువశులుగఁ జేయక చనుఁడు! మీరు ॥

513

(15) గద్యము॥

ఓ యశ్విద్యయమా! తోకములతోఁ గలిసియుండుట మీ స్వభావము. నేను సుఖయోగ్యుడను.
ప్రాతఃకాలమున సుఖమును గలుగనిండు! నా పేరు సోభరి. నేను దండ్రి వలె మిమ్ములఁ
బిలిచెదను ॥

514

- (16) గీ॥ మనసు వలె శీఘ్రగాములు ఘనులు శత్రు
హంతకులు రక్షకులు నైన యశ్వివరులు!
పరమ రక్షా విధంబునఁ గరము రక్ష
జార్థమై చెంత నిలువుఁడి! సార్థకముగ ॥

515

- (17) గీ॥ అశ్వివరులార! మీర లత్యంతప్రీతి
సోమరసమును ద్రావుచు సుఖము గనుఁడు!
నేతలై దర్శనీయులై నిఖిలధేను
స్వర్ణ సంయుతులై మీరు సాగిరండు! ॥

516

- (18) సీ॥ ఎద్దాని దానంబు లెల్ల సుందరములై లోకంబు లంతటఁ బ్రాకుచుండు
నెద్దాని వీర్యంబు లెల్ల రమ్యంబులై జగములం దంతట జరుగుచుండు
నెయ్యది తనువరణీయమై సంప్రీతి నఖిల దిక్కుండలి కరుగుచుండు
నెయ్యది శక్తిని గలిగిన వ్యక్తిచే నభిభవం బేమియు నందకుండు
గీ॥ నట్టి ధనమును మే మెల్ల నంది యుంటి
మన్నధనులార! యశ్విద్వయంబ! మీరు
వచ్చియుండిన శీఘ్రమే వలసినంత
ధనము గలవార మగుదుము ఘనుల మగుచు ॥

517

సూక్తమ్—23

ఋషిః—విశ్వమనా వైయశ్వః,

దేవతా—అగ్నిః

చందః—ఉష్ణిక్

- (1) ఈ॥ ష్వా హి ప్రతీవ్యం యజస్వ జాతవేదసమ్ ।

చరిష్ణదూమమగృభీతశోచిషమ్ ॥

547

(2) దామాసం విశ్వచ్చరణేఁగ్నిం విశ్వమనోగిరా ।
ఉతస్తుషే విష్పర్థిసో రథానామ్ ॥

548

(3) యేషామాదాథ¹ ఋగ్నియ ఇషః పృక్షశ్చ నిగ్రథే ।
ఉవవిదా వహ్నిర్విస్తతే వసు ॥

549

(4) ఉదస్య శోచిరస్థాద్ ధీదియషో వ్యగజంమ్ ।
తపుర్జమ్మస్య సుద్యతో గణశ్రయః ॥

550

(5) ఉదు తిష్ఠ స్వధ్వరస్తవానో దేవ్యా తృపా ।
అభిఖ్యా భాసా బృహతా శుశుక్వదిః ॥

551

(6) అగ్నే యాహి సుశస్తిర్హవ్యా జహ్వన² ఆనుషక్ ।
యథా దూతో బభూథ హవ్యవాహనః ॥

552

(7) అగ్నిం పః పూర్వ్యం హువే హోతారం చర్షణీనామ్ ।
తమయా వాచా గృణే తమ పః స్తుషే ॥

553

1. దాథఁ ఋగ్నియఁ ఇషః, 2. జహ్వనఁ ఆనుషక్. (వ్రా.వ్ర)

(8) యజ్ఞేభిరద్భుతక్రతుం యం కృపా సూదయన్త¹ ఇత్ ।

మిత్రం న జనే సుధితమృతావని ॥

554

(9) మృతావానమృతాయవో యజ్ఞస్య సాధనం గిరా ।

ఉపో² ఏనం జాజుర్నుచసస్పదే ॥

555

(10) అచ్చా నో³ అగ్గీరస్తమం యజ్ఞాసో యన్తు సంయతః ।

హోతా యో అస్తి విక్ష్యే యశస్తమః ॥

556

(11) అగ్నే తవ త్యే⁴ అజరేన్ధానాసో బృహద్ భాః ।

అశ్వా⁵ ఇవ వృషణస్తవిషీయవః ॥

557

(12) స త్వం న⁷ ఊర్జాం పతే రయిం రాస్వ సువీర్యమ్ ।

ప్రావ నస్తో⁸ కే తనయే సమత్వాన్ ॥

558

(13) యద్ వా⁹ ఉ విశృతిః శతః సుప్రీతో మనుషో విశి ।

విశ్వేదగ్నిః ప్రతి రజ్ఞంసి నేధతి ॥

559

1. యన్త ఇత్, 2. ఉపో² ఏనం, 3. నో³ అగ్గీరస్తమం, 4. హోతా యో⁴ అస్తి, 5. త్యే⁵ అజరే,

6. అశ్వా⁶ ఇవ, 7. న⁷ ఊర్జాం, 8. యద్ వా⁸ ఉ. (వా.ప్ర.)

(14) శ్రు॒ష్ట్యగ్నే॑ స॒ప॒స్య మే॑ స్తో॒మన్య॑ పి॒రి వి॒శ్వతే॑ ।

వి॒ మాయీ॑న॒స్స పు॒షా రక్ష॑సో దహ॑ ॥

560

(15) స త॑స్య మాయయా॑ చ॒న రి॒ప్రశీ॑త మ॒ర్త్యః ।

యో॑¹ అ॒గ్న్యే దదా॑శ హ॒వ్యదా॑తిభిః ॥

561

(16) వ్య॑శ్యస్త్యా॒ వసు॑విదముక్ష॒ణ్యురప్రి॑ణాదృషిః ।

మహో॑ రా॒యే య॑ ము॒త్వా సమి॑ధీమహి ॥

562

(17) ఉ॒శనా॑ కా॒వ్యస్త్యా॒ ని హో॑తారమసాదయత్ ।

ఆ॒యజి॑ం త్వా మ॒సవే॑ జాతవేదసమ్ ॥

563

(18) వి॒శ్వే హి॑ త్వా స॒జోప॑సో దే॒వాసో॑ దూతమక్రత॑ ।

శ్రు॒ష్టి దే॑వ ప్రథ॒మో య॒జ్ఞయో॑ భువః ॥

564

(19) ఇ॒మం ఘా॑ పీ॒రో² అ॒మృతం॑ దూ॒రిం కృ॑ణ్వీత మ॒ర్త్యః ।

పా॒పకం॑ కృ॒ష్ణవ॑న్త॒నిం విహో॑యసమ్ ॥

565

1. యో॑ అ॒గ్న్యే, 2. పీ॒రో॑ అ॒మృతం॑. (వా.ప్ర.)

- (20) తం హవేమ యతస్మచః సుభాసం శుక్రశోచిషమ్ ।
విశామగ్నిమజరం ప్రత్నమీద్యమ్ ॥

566

- (21) యో¹ అస్మై హవ్యదాతిభిరాహతిం మర్తో²విధత్ ।
భూరి పోషం స ధత్తే వీరవద్ యశః ॥

567

- (22) ప్రథమం జాతవేదసమగ్నిం యజ్ఞేషు పూర్వ్యమ్ ।
ప్రతి స్రుగేతి నమసా హవిష్మతీ ॥

568

- (23) అభిర్విధేమాగ్నయే జ్యేష్ఠాభిర్వ్యశ్వవత్ ।
మంహిష్ఠాభిర్మతిభిః శుక్రశోచిషే ॥

569

- (24) నూనమర్చ విహాయసే స్తోమేభిః స్థూరయావవత్ ।
ఋషే వైయశ్వ దహ్మయాగ్నయే ॥

570

- (25) అతిథిం మానుషాదాం నూనుం వసస్పతీనమ్ ।
విప్రా² అగ్నిమవసే ప్రత్నమీకతే ॥

571

(26) మహా¹ విశ్వాగ్ం¹ అభి¹ పతో³ అభి హవ్యాని మానుషా¹ ।

అగ్నే ని¹ ప్తి¹ నమసాధి¹ బర్హిషి¹ ॥

572

(27) వంస్వా¹ నో¹ వార్యా¹ పురు వంస్వ¹ రాయః¹ పురుస్సహః¹ ।

సువిర్యస్య¹ ప్రజావతో¹ యశస్వతః¹ ॥

573

(28) త్వం వరో¹ సుషాష్టే¹ అగ్నే¹ జనాయ చోదయ¹ ।

సదా వసో¹ రాతిం¹ యవిష్త్¹ శశ్వతే¹ ॥

574

(29) త్వం హి¹ సుప్రతూరసి¹ త్వం నో¹ గోమతీరిషః¹ ।

మహా¹ రాయః¹ సాతిమగ్నే² అపా¹ వృధి¹ ॥

575

(30) అగ్నే¹ త్వం¹ యశా³ అస్యా¹ మిత్రావరుణా¹ వహ¹ ।

ఋతావానా¹ సమాజా¹ పూతదక్షసా¹ ॥

576

1. విశ్వాగ్ం¹ అభిపతో³ అభి, 2. మగ్నే¹ అపా¹, 3. యశా³ అస్యా¹. (ప్రా.ప్ర.)

సూక్తము—23

ఋషి—వైయస్యః డగు విశ్వమనస్సు
దేవత—అగ్ని

(1) చ॥ అనలుఁడు శత్రుహారి యగు నాతనికిన్ నుతిఁ జేయుచుయ్య! త

ద్వనతరపీఠి నే జనుఁడు కాంచఁగలఁడు? తదీయధామ మె

ల్లను నలుదిక్కులందు సువిలాసగతిఁ జరియించుచుండు నా

యనలునకున్ విశేషముగ నర్చులఁ జేయుము! పండితోత్తమా! ॥

518

(2) గీ॥ శత్రుబాధాకరుం డింక సరససూక్తి

పూజనీయుఁడు వహ్ని యే పురుషవరుని

వలన నన్నంబు సోమముఁ బడయఁగలఁడౌ!

యట్టి వాఁడు ధనంబుల నందఁగలఁడు ॥

519

(3)* గద్యము॥

ఋక్తులచేత నుతియింపఁబడెడి వహ్ని! శత్రువులవల్ల బాధింపఁబడక వెలుఁగొందుదువుగాక!

హవిస్సులను నీవు పరిగ్రహించి దేవతలకోసమై కొంపోదువుగాక! ఆ హవిర్ధన దానమును

నిచ్చు శక్తి మా కొసంగుదువుగాక! ॥

520

(4, సీ॥ అత్యంత దీప్తిచే నమరుచుండెడునట్టి సంతాపకరుఁ డౌచు సాగునట్టి

5,6) యజమానవరులకు నాశ్రీతుం డగునట్టి దండవిశిష్టఁడై యుండునట్టి

సమ్ముఖస్థిత బృహత్సందీప్తిరాశుల నందుచు స్తుతులను నందునట్టి

†జర నెరుంగనియట్టి జ్వలితమౌ నగ్నులు నుతులచేఁ దేజమ్ము నొందునట్టి

గీ॥ యగ్నిహోత్రుఁడ! సురలకు హవ్యములను, నిచ్చుచున్ హవ్యవాహివై మెచ్చునట్టి

దూత వౌతును నీవు సంపూర్ణ నుతులఁ, గూడికొనిరమ్ము! ముదమును గూర్చు మాకు ॥ 521

* ఈ 23వ సూక్తములోని 3వ ఋక్కును శ్రీనేమానివా రాంధ్రీకరింపక విడిచిపెట్టిరి. (చూ. వ్రాతప్రతి, 9వ సంపుటము. 75వ పుట.)

† సీనపద్యములోని యీ 4వ పాదమును శ్రీనేమానివారు విరచింపక విడిచిపెట్టిరి.

* † రచయిత :—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్డెముడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(7,8) సీ॥ నిఖిల మానవ హోమ నిష్పాదకుని నగ్నిఁ బిలుచుచుంటిమి మేము ప్రీతి మిగుల
 నత్యంత ప్రాచీనుడైనట్టి యనలుని వేడుచుంటిమి మేము వేటక- మీర
 నిట్టి వాక్యంబుల నిష్టికరాగ్నిని వర్ణించెదము మేము భక్తిఁ గలుగఁ
 గరము జగంబున మెరసెడు నగ్నిని నుతియించెదము మేము మతులు వెలుగ
 గీ॥ బంధు సదృశుండు తృప్తిని బడయువాడు, ప్రజ్ఞతోఁ గూడుకొనువాడు పావకుండు
 యజ్ఞసామర్థ్యయుక్తుడై యజ్ఞములను, జేయువారల సఫలులఁ జేయుఁగాక! ॥

522

(9) క॥ సవనాభిలాషులారా!
 సవనాధ్యుని సవనపూర్ణ సాధకు నగ్నిన్
 సవనమ్మున వినుతింపుడు!
 నవవిధ మంత్రములతోడ నానావిధులన్ ॥

523

(10) గీ॥ నియమబద్ధమైన నిఖిలాంగిరోగణ
 మగ్ని కభిముఖముగ నరుగుఁగాక!
 నిఖిల మనుజు హోమ నిష్పాదకుండైన
 యజుడు కీర్తివంతుఁ డగునుగాక! ॥

524

(11) గీ॥ ఓ జరావంతుడా! యగ్నిహోత్ర! నీదు
 దీప్యమాన బృహద్రశ్మి తేజ మెల్ల
 నభిమతంబుల నొసఁగెడు హయము మాట్కి-
 బలము ప్రకటించుఁగాక! నీ ప్రకృతియందు ॥

525

(12) క॥ బలపతి! మాకై యుత్తమ
 బలయుత ధన మీయవయ్య! భాసురులౌ పు
 త్రులఁ బౌత్రుల నభిలంబును
 గలిగించెడు యుద్ధమందుఁ గాపాడు! మమున్ ॥

526

(13) గీ॥ మానవాధీశుడై తీక్షణుడైన యగ్ని
ప్రీతుడై¹ మనుజగృహములఁ బెరుగునపుడు
సర్వరాక్షస గణముల సకల శక్తి
నంతమొందించుఁగాక నే చెంత నైన ॥

527

(14) గీ॥ లోకపాలక! యగ్ని! యస్తోక! నీవు
నూతన స్తోత్రముల నెల్లఁ బ్రీతి వినుచు
తాప మొసఁగెడు తేజఃప్రతాపములను
దుష్టరాక్షసులను బ్రీతి ద్రోలి తీవు ॥

528

(15,16,17,
18,19,20) గద్యము॥

హవ్య మొసఁగెడు ఋత్విజులారా! యగ్నికి హవ్య మెవ్వ రొసంగెదరో! మనుష్యశత్రువులు
వారిని వశపరచుకోనఁజాలరు. తనను ధనదాతగాఁ జేసికొనుటకు వ్యశ్యుడను ఋషి
నిన్ను సంప్రీతుని గావించెను. నీవు ధనప్రదుఁడ వగుటయే యందుకుఁ గారణము.
విస్తార ధనమును బడయఁగోరి వానిని సందీపితునిగా నొనర్చెదను. నీవు యజ్ఞ
శీలుఁడవు! కవిపుత్రుఁడవు! జాతవేదుఁడవు! ఉశనస్సు నిన్ను మను గృహమందు
హోతగాఁ బ్రవేశపెట్టెను. ఓ యగ్ని! విశ్వేదేవత లేకమై నిన్ను దూతగాఁ
జేసిరి. ఓ దేవా! యగ్ని! నీవు ప్రధానుఁడవు! నీవు యజ్ఞార్థుఁడ వగుచున్నావు!
ఆగ్ని! నిన్ను వీరమనుష్యులు దూతగా నొనర్చిరి. నేను బూల దండలను
గ్రహించుచు, దీప్తివంతుఁడు, శుభ్రవర్ణుఁడు, తేజోవిశిష్టుఁడు, మనుజు
స్తుతియొగ్గుఁడు, జరారహితుఁడు నగు నగ్నిని నాహ్వనించెదమ ॥

529

(21,22,23,
24,25) గద్యము॥

ఏ మనుజుఁడు హవ్య మొసంగువారిచే నగ్నికి నాహుతి నిప్పించునో! యతఁడు పుష్టికరము,
వీరయుక్తము నగు నన్నమును బొందును. దేవతాగ్రగణ్యుఁడు, జాతవేదుఁడు, పురాతనుఁడు
నగు నగ్ని నిమిత్తము సుక్కులు నమస్కార పూర్వకముగ వెడలుచున్నవి. విశ్వమనస్సు
గల వ్యశ్యుని చందమున స్తుతులఁ బ్రశస్తముఁడు, పూజ్యతముఁడు, శుభ్రదీప్తుఁడు
నగు నగ్నికిఁ బరిచర్య నొనర్చుచున్నాను. ఓ వ్యశ్యపుత్రముషీ! నీవు స్థూలయావ
న్యాయమున గృహభవుఁడు, మహాత్ముఁడు, నగు నగ్నిని స్తోత్రములచే
నర్పించుము!. మేధావు లగు మనుజులు, నతిథి, వనస్పతి పుత్రుఁడు,
పురాతనుఁడు నగు నగ్నిని రక్షఁ గోరి నుతించుచున్నారు ॥

530

(26,27 సీ॥ స్తోత్రలకుం గడు సుఖ మిచ్చు దర్పల వసియించియుండుమా! వహ్నిదేవ!
 28,29,30) స్తుతియోగ్యతం బొంది మతిమత్పరతమౌ హవ్యము గ్రహియింపు మగ్నిదేవ!
 వరణీయ మైనట్టి చిరధన సంపత్తి దాన మొసంగుమా! ధర్మదేవ!
 వీరులఁ బుత్రుల విపులకీర్తిని బొత్తులను బ్రసాదింపుమా! ఘన యశుండ!
 గీ॥ దాత వౌచు మహాభోగ దాత వౌచుఁ, బశువులను నన్నమును నిమ్ము! పావకుండ!
 సత్యమును గల్గి నిత్యయశస్సుఁ గలిగి, వరుణమిత్రులఁ గొనితెమ్ము! పరమ! నీవు! ॥ 531

సూక్తమ్—24

ఋషిః—విశ్వమనా వై యశ్వః
 దేవతా—ఇంద్రః, 28-30-వరుః సౌష్ఠామిః
 ఛందః—ఉష్ణిక్, 30-అనుష్టుప్

(1) సఖాయ॑ ఆ శిషా॑మహి బ్రహ్మ॑స్త్రియ వ॒శ్రితే॑ ।

స్తు॒షః॑ ఓః పు॒వో నృ॑త॒మాయ॑ ధృ॒ష్టవే॑ ॥

577

(2) శవ॑సా హ్యసి॑ శ్రుతో॑ వృ॒త్రహ॑త్యేన వృ॒త్రహః॑ ।

మ॒మైర్మ॒హేనో॑ః ఆతి॑ శూ॒ర దా॑శసి ॥

578

(3) స॒ నః॑ స్త॒వానా॑ ఆ భ॒ర ర॒యం చి॒త్రశ్ర॑వస్తమమ్ ।

నిరే॑కే చిద్ యో హ॒రివో॑ వసు॒ర్దదిః॑ ॥

579

1. సఖాయ॑ ఆ శిషా, 2. స్తు॒షః॑ ఓః పు, 3. మ॒మైర్మ॒హేనో॑ః ఆతి, 4. స్త॒వానా॑ ఆ భరః (వ్రా.ప్ర.)

(4) ఆ వి॑రే॒కము॒త ప్ర॑యమి॒న్ద్ర ద॒న్తి జనా॑నామ్ ।

ధృ॒ష॒తా ధృ॒ష్టో స్త॒వమా॒నః॑ ఆ భ॒ర ॥

580

(5) న తే॑ స॒వ్యం న దక్షి॑ణం హ॒స్తం వర॑న్తః॒ ఆము॑రః ।

న ప॑రిజా॒ధో హరి॑వో గవి॒ష్టఘ ॥

581

(6) ఆ త్వా గో॑భి॒రవ॑ న॒జం గీర్వి॑ర్మజో॒మ్యత్రి॑వః ।

ఆ స్మా కా॑మం జరి॒తురా మ॑నః పృ॒ణ ॥

582

(7) వి॒శ్వాని వి॑శ్వమ॒వసో॑ ది॒యా నో వృ॑త్రహ॒స్తమ ॥

ఉ॒గ్ర ప్ర॑తే॒తర॒ధి మా వ॑సో గహి ॥

583

(8) వ॒యం తే॑ శి॒ఆస్య॑ వృ॒త్రహన్ వి॒ద్యామ॑ భూ॒ర వ॑వ్యసః ।

వ॒సోః స్వా॒ర్చస్య॑ పు॒రుహూ॑త రా॒ధసః ॥

584

(9) ఇ॒న్ద్రో యథా॑ హ్య॒స్తి తే॑ ల॒పరి॑తం నృ॒తో శ॑వః ।

అ॒మృ॒తా రా॒తిః పు॒రుహూ॑త దా॒శషే॑ః

585

(10) అ॒వృ॒ష॒స్వ మ॒హా॒మ॒హా మ॒హే సృ॒త॒మ రా॒ధ॒సే ।

1దృ॒క్ష॒శ్చిత్ దృ॒హ్య మ॒మ॒వన్ మ॒మ॒త్త॒యే ॥

586

(11) నూ॒2 అ॒న్యత్రా॑ చిద॒ద్రి॒వస్త॒వ్నో జగ్ము॒రాశ॑సః ।

మ॒ఘ॒ప॒ఞ్చగ్ని త॒వ త॒న్న॒3 ఊ॒తిభిః॑ ॥

587

(12) స॒హ్యగ్ని॑ జ్ఞ సృ॒తో త్వద॒న్యం వి॒న్దామి॑ రా॒ధ॒సే ।

రా॒యే ద్యు॒మ్నాయ॑ శ॒వసే॑ చ గి॒ర్వ॒ణః ॥

588

(13) వి॒స్తమి॑న్ద్రాయ॒ సి॒ఞ్చత॑ పి॒ఞాతి॑ సో॒మ్యం మ॒ధు ।

ప్ర రా॒ధసా॑ చోదయా॒తే మహి॑త్వ॒నా ॥

589

(14) ఉ॒పో హ॑రీ॒ణాం ప॒తిం దక్షం॑ వృ॒జ్చస్త॑మ॒బ్రవ॑మ్ ।

నూ॒సం శ్రు॑ధి స్తు॒వతో॑4 అ॒శ్వ్య॑స్య ॥

590

(15) స॒హ్యగ్ని॑ జ్ఞ పు॒రా చ॒న జ॒జ్ఞే పీ॒తర॑స్త॒వత్ ।

వ॒కి రా॒యా నై॒వతా॑ న భ॒వన్తా॑ ॥

591

1. దృక్షహశ్చి. 2. నూ॒అన్యత్రా॑, 3. తన్న॒ఊతిభిః, 4. స్తు॒వతో॑అ॒శ్వ్యస్య. (ప్రా.ప్ర.)

(16) ఏ॒దు మ॑ధ్వో॒ మది॑న్త॒రం సి॒ఞ్చ వా॑ధ్వ॒ర్యో¹ అ॒న్తసః॑ ।

ఏ॒వా హి॑ వీ॒రః స్త॑వ॒తే స॒దావృ॑ధః ॥

592

(17) ఇ॒న్ద్ర స్థా॑త॒ర్హరీ॑ణాం న॒క్తిషే॑ పూ॒ర్వ్యస్తు॑తిమ్ ।

ఉ॒దానం॑శ శ॒వసా॑ న భ॒స్దనా॑ ॥

593

(18) తం వో॑ వా॒జానాం॑ పతి॒మహూ॑మహి శ్ర॒వస్య॑వః ।

అ॒ప్రా॒యభి॑ర్యజ్ఞేభి॒ర్వావృ॑రే॒న్యమ్ ॥

594

(19) ఏ॒తో స్యి॑ష్టం స్త॒వామ॑ స॒ఖాయః॑ సో॒మ్యం న॑రమ్ ।

కృ॒ష్టిర్యో వి॒శ్వా² అ॒భ్యస్త్రే॑క॒ ఇత్ ॥

595

(20) అ॒గోరు॑ధాయ గ॒విషే॑ ద్యు॒జ్జయ॑ ద॒స్మ్యం వ॑చః ।

ఘృ॒తాత్ స్వా॑దీ॒యో మ॒ధున॑శ్చ వో॒చత ॥

596

(21) య॒స్యామి॑తాని వీ॒ర్యా॑న రా॒ధః ప॑ర్యే॒తవే॑ ।

జ్యోతి॑ర్న॒విశ్వ॑మభ్య॒స్తి దక్షి॑ణా ॥

597

1. వాధ్వర్యోఽఅన్తసః, 2. విశ్వాఽఅభ్యస్త్రేకఽఇత్. (నా.ప్ర.)

(22) స్తు॒హీ॒స్త్రి॒ం వ్య॑శ్వ॒వద॑నూర్మి॒ం వా॒జినం॑ య॒మమ్ ।

అ॒ర్యో గ॒యం మం॑హ॒మానం॑ వి దా॒శుషే॑ ॥

598

(23) ఏ॒వా నూ॑న॒మవ॑ స్తు॒హి వై॒యశ్వ॑ దశ॒మం న॑వమ్ ।

సు॒విద్వా॑ంసం చ॒రక్ష్మ॑ల్కం చ॒రణీ॑నామ్ ॥

599

(24) వే॒త్తా హి ని॑ర్భ॒తీనా॑ వ॒జ్రహస్త॑ పరి॒వృజ॑మ్ ।

అ॒హర॑హః శు॒క్లః పరి॑పదామి॒వ ॥

600

(25) తద్వి॒స్త్రివ॑ అ భ॒ర యే॑నాం దం॒సిష్ఠ॑ కృ॒త్వనే॑ ।

ద్వి॒తా కృ॑త్సా॒య శ్శ్న॑తో ని చో॒దయ॑ ॥

601

(26) త॒ము త్వా నూ॑నమీ॒మహే॑ న॒వ్యం దం॑సిష్ఠ॒ నన్య॑నే ।

స త్వం నో వి॒శ్వా॒ అభి॑మా॒తీః సక్ష॑తీః ।

602

(27) యో॑ ఋ॒ణైదం॑హ॒సో ము॒చద్ యో వా॑ర్యాత్ స॒ప్త పి॑స్థు॒షు ।

వ॒ధర్దా॑స॒స్య తు॑వి॒స్మృ॒ష్ట నీ॑నమః ॥

603

(28) యథా వరో సుహృద్ధే సన్నిభ్య¹ ఆవహో రయిమ్ ।

వ్యక్తేభ్యః సుభగే వాజినీవతి ॥

604

(29) ఆ నార్యస్య దక్షిణా వ్యక్వాగ్² ఏతు సోమినః ।

స్థూరం చ రాధః శతవత్ సహస్రవత్ ॥

605

(30) యత్ త్వ పృచ్ఛాపీజానః కుహయా కుహయాకృతే ।

ఏషోఽప్రశ్నతో వరో గోమతీమవ తిష్ఠతి ॥

606

సూక్తము—24

ఋషి—వైయశ్వదగు విశ్వమనస్సు*

దేవత—ఇంద్రుడు, 28, 29, 30-వరువు*

(1) క॥ ఋత్విజ్ఞులారా! మీకై
తత్త్వజ్ఞుడు వజ్ర శత్రు ధర్షకుడయినే
తృత్వము నొందెను వానికి
సత్త్వరముగ సూక్తివలన సంస్తుతి నిడుడి! ॥

532

(2) క॥ ఘన బలు డగు వృత్రాసుర
హననంబును జేసి వృత్రహననుడ వగుచున్
ధనమున ధనవంతులకున్
ధన మధికం బింద్ర! నీవు దానం బిడుమా! ॥

533

1. సన్నిభ్యః ఆవహో. 2. వ్యక్వాగ్ ఏతు, 3. ఏషోఽప్రశ్నతో. (వా.ప్ర.)

* వ్రాణ ప్రతిలో (9వ సంపుటము. 81వ పుట) వ్యక్తవృత్తుడగు వైయశ్వదఋషిగాను, ఇంద్రుడు, చివరి మూడు ఋక్కులకు వరుణుడు దేవతగాను, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “విశ్వమానసుడు” ఋషిగాను, “ఇంద్రుడు, యువరాజుదానములు” దేవతగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(3, సీ॥ నానా విచిత్ర ధనంబు మాకు నొసంగి యింద్ర! సంస్తుతు లంది యెసఁగవలదె?

4,5) నిర్గమించెడు వేళ నీవు శత్రువులకు వాసప్రదండవై పరగవలదె?

యశ్య విశిష్టండవై మాకు ధనమును వెల్లజేయుచు నీవు వెడలవలదె?

స్తూయమానుండవై సుస్థిర బుద్ధితో మాకు ధనం బిచ్చి మరువవలదె?

గీ॥ దివ్యతర దుగ్ధ మిచ్చెడు ధేనువులను, నీవు వెదకెడు వేళల నీదు వామ

దక్షిణ కరంబులను నే విధంబునైన, నెవడు రోదింపఁగలవారు? సవనదేవ! ॥

534

(6) గీ॥ వాక్తతిన్ నీవు ప్రాప్తుండ వగుదు వ్రజి!

యటలె గోగోష్ఠములు లోకమందుఁ బొందఁ

బడును స్తోతలకున్ వానిఁ గడు నొసంగి

వారికిం దృప్తిఁ గలిగింపు! వారిఁ జేరి ॥

535

(7) గీ॥ అధికముగ శత్రుహారివి యగుచు నింద్ర!

ధనద! వాసప్రదా! యింద్ర! తరచు విశ్య

మనసుఁడను¹ ఋషి యొనర్చిన మాన్య కర్మ

యం దుపస్థితుఁడవు కావె! పొంది నుతుల ॥

536

(8) గీ॥ ఓయి పురుహూత! యింద్రుఁడా! యోయి శూర!

యోయి వృత్రనివారకా! యొగి విశేష

వాసదం బగు ధనమును వలయు దానిఁ

బొందఁగల్గుదు విస్తృతి నొంద నీవుఁ

537

(9) గీ॥ ఇంద్ర! సకల నర్తయిత! నీదు బలమును

నరి తిరస్కరింప నరుగలేడు

పూర్ణ హవ్యములకుఁ బురుహూత! నీ విచ్చు

దానమును హరింపఁదగు నెవండు? ॥

538

- (10,11, సీ॥ పూజ్య నేతృడ! యింద్ర! పూర్ణఫలార్థమై యదరము సిక్తమై యుండనిమ్ము!
 12,13) బహువిధ శాత్రవ పట్టణంబుల నేలపాలయి నాశంబుఁ బడయనిమ్ము!
 తొల్లి త్వద్భిన్నుల నెల్ల చేరిన మాకు రక్షా ధనంబుల దీక్ష నిమ్ము!
 బలకిర్తులన్ నేను గలుఁగంగ నన్యులఁ జేరకుండఁగ నన్నుఁ జెలఁగనిమ్ము!
 గీ॥ స్తోత్రవరులార! సోమము సురవరునకు, నొసఁగుఁ డాతఁడు దానిని మెసవి సహజ
 మైన యన్నమునొసఁగును నంది నుతుల, నతఁడె రక్షకుఁడగుఁగద! యఖిలమునకు॥ 539

- (14) గీ॥ అరిగణంబుల కధిపతియైన యింద్రు
 నిన్ నుతించెద నాతఁడు నిఖిల సహజ
 బల మొసంగును నన్యుల కెలమి శక్ర!
 వ్యశ్వపుత్రుని మొఱు నీవు పడయవయ్య! ॥ 540

- (15) గీ॥ ఇంద్రుడా! తొలుత¹ నీకంటె నితరుడైన
 ధనము గలవాఁడు, సామర్థ్య ఘనుఁడు నుతులఁ
 బొందువాఁ డాశ్రతుల నెల్లఁ బొందునట్టి
 వాఁ డెవఁడు జన్మ మొందిన వాఁడు కలఁడు? ॥ 541

- (16) గీ॥ మదకరాన్నముకంటె సమ్మదము నొసఁగు
 నంశ మింద్రున కధ్వర్య! యుండనిమ్ము!
 వీరు వర్ధనశీలుని వేల్పు నింద్రు
 సంస్తుతింతురు లోకులు సరససూక్తి ॥ 542

- (17) గద్యము॥
 హర్యధిష్ఠాతా! యింద్రా! పూర్వ మౌనికృత మగు నీ స్తుతిని నిప్పుడు మహాత్ములు చేసెడు
 నుతులను నెవ్వఁడును బలముచే వ్యాపింపఁజాలఁడు. బలముచే నీ స్తుతి నెట్టివాఁడును
 నాక్రమింపలేడు ॥ 543

(18) గీ॥ ఎట్టి యజ్ఞమందు నెల్ల ఋత్విగ్గణ
మప్రమత్త మగునో! యట్టి యిష్టే
చేత దర్శనీయుఁ బూతాన్నపతి నిండ్రు
నన్న మఖిలషించి యాదరింతు ॥

544

(19) గీ॥ మిత్రభూతు లొచు మెలఁగెడు ఋత్విజులొ!
శక్ర నభినుతింప సాగుఁ డీర
లిండ్ర దేవుఁ డొకఁడె యెల్ల శత్రువులను
సంహరింపఁగలఁడు సత్వరముగ ॥

545

(20) గీ॥ స్తుతి నిరోధింపఁజాలని మతిమతుండు
శక్రకుఁడు! స్తోత్రముల విను శ్రవణములను
మధు ఘృతంబులకంచెను మాన్యులార!
స్వాదుతర వాక్కు- పలుకుఁడు! శక్రనకయి ॥

546

(21, 22) సీ॥ ఏ యింద్రదేవుని యెక్కుడు వీర్య మమేయమై యంతట మెలఁగుచుండు
22) నే యింద్రదేవుని నెక్కుడు ధన మెల్ల వైరి హస్తంబులఁ జేరకుండు
నే యింద్రదేవుని యెల్ల కార్యఁబులు జ్యోతిస్సు వలె స్తోత్ర నొందుచుండు
నెవఁడు హవ్యదునకు నెసఁగెడు గృహమందు వితరణంబు నొనర్చి వెలుఁగుచుండు
గీ॥ నా మహేంద్రుని బలవంత మైనవాని, స్తోత్రగణకర్తృకంబులొ స్తుతులచేత
నన్నివిధుల నియంత్రితుండైన వాని, వ్యశ్వముషి వలె నుతియింపు మార్య! నీవు ॥

547

(23, 24, 25)*గద్యము॥

ఓ వైయశ్వఁడా! మనుష్యులకు దశముఁడును సువిద్వాంసుఁడు నగు నిండ్రుని నమస్కార
పురస్కరంబుగా వినుతింపుము! ఆదిత్యులు యజమానుల నెఱుంగు పెట్టో! నిఋతి
గణములను ద్యజించు పెట్టో! యది యంతయు నీవే యెరుంగుదువు! కాఁబట్టి
యో దర్శనీయేంద్రుఁడా! కర్మకారు లగు యజమానులఁగూర్చి మాకు
నీ యాశ్రయ మొసంగుము! “కుత్స”నామక ఋషిక్తై రెండు విధము లగు
వధల నొనర్చితివి! మాకుఁగూడ నట్టి రక్ష నొసంగుము! ॥

548

1. ఇక్కడ నిండ్రగణమునకు మారు “జ” గణము ప్రయుక్త మైనది.

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 8వ పుట.)నీ గద్యము పొరపాటున 23, 24 ఋక్కులకు మాత్రమే
యనువాదముగా వ్రాయఁబడినది.

(26) గీ॥ సన్యసించుటకై యింద్ర! చాల ధనము
నిన్ను యాచించుచున్నాము నిఖిల వంద్య!
నీవు మా శాత్రవగణంపు నిఖిలమహిమ
కభిభవంబును గల్పింతు వార్య వినుత! ॥

549

(27) గీ॥ ఎవఁడు రాక్షసకృత పాప మెల్లఁ గొట్టి
సప్త నదులందు నివసించు జనుల కెల్ల
ధనము నొసఁగునా! యెవ్వఁడు దాత? యతఁడు
దాసుఁ జంపంగ నస్రముఁ దాల్చుఁగాక! ॥

550

(28,29,30) గద్యము॥

ఓయి ¹వరురాజా! సుషామ రాజు నుద్దేశించి యే విధమున యాచకులకు ధన మొసంగితివో!
యా విధమున వ్యభవనకు నీ క్షణమందు ధన మొసంగుము! సౌభాగ్యశాలినియు
నన్నవతియు నగు నుషస్సా! నీవు ధనము నొసంగుము! మనుజులకు హితముఁ
గూర్చెడు సోమము గలవాఁడా! దక్షిణాసోమవిశిష్ట వ్యశ్యపుత్రుని సమీపమునకు
వచ్చెదవుగాక! ఓ యుషోదేవి! యా వరురా జెక్కడ నుండు నని యెవఁడు
ప్రశ్నించునో! వాఁడు నీ కగ్రవర్తి యగు. ఇష్టివంతుఁడగు వరు రా జెక్కడ
వసించునని యొకఁడు ప్రశ్నించినపుడు “సకలాశ్రయభూతుఁడు శత్రు
నివారకుఁడు నగు నా వరురాజు గోమతీతీరమందుండు” నని చెప్పెదవు ॥

551

సూక్తమ్—25

ఋషిః—విశ్వమనా వైయశ్యః
దేవతా—మిత్రావరుణౌ, 10-12-విశ్వే దేవాః
ఛందః—ఉష్ణిక్, 28-ఉష్ణిగర్భా

(1) తా వాం విశ్వస్య గోపా దేవా దేవేషు యజ్ఞయా ।

ఋతావానా యజనే పూతదక్షసా ॥

607

1. ఇక్కడ మాత్ర మీ గద్యములో “వరురాజా!” అని కలదు. తరువాతి పంక్తులలో “వరురాజు” అనియే కలదు.

(2) మి॒త్రా త॒నా న ॑ర॒భ్యాః ప॑రు॒ణో య॑శ్చ సు॒క్రతుః॑ ।

స॒నాత్ సు॑జాతా తనయా ధృత॑వ్రతా ॥

608

(3) తా మాతా పి॒శ్వవే॑దసాః ॒ఽసు॑ర్యాయ ప్రమ॑హసా ।

మహీ॑ జజానాదిర్పతావరీ ॥

609

(4) మహా॑న్తా మి॒త్రావరు॑ణా స॒మ్రాజా దే॒వావసు॑రా ।

ఋతా॑వానాప్తమా మోషతో బృహత్ ॥

610

(5) నపాతా॑ శవసో మహాః సూనూ దక్ష॑స్య సు॒క్రతూ॑ ।

సృ॒ప్రదానూ॑ ఇ॒షో వాస్త॑వీధి శీతః ॥

611

(6) సం యా దానూని యేమ॑భృత్తివ్యాః పార్థి॑వీషః ।

నభ॑స్వతీరా వాం చర॑స్తు వృ॒ష్టయః॑ ॥

612

(7) అధి॑యా బృహతో ది॒వోఽ॑ ॒ఽభి యూ॑ధేవ పశ్య॑తః ।

ఋతా॑వానా స॒మ్రాజా నమ॑సే హితా ॥

613

1. న రభ్యా. 2. వేదసాసుర్యాయ. 3. దివోఽభి. (ప్రా.ప్ర.)

(8) ఋతావానా ని పేదతుః సామ్రాజ్యాయ సుక్రతూ ।

ధృతవ్రతా క్షత్రియా క్షత్రమాశతుః ॥

614

(9) అక్షశ్చిద్ గాతువిత్తరా సుల్పణేన చక్షసా ।

ని చిన్మిషస్తా నిచిరా ని చిక్యతుః ॥

615

(10) ఉచి నో దేవ్యదితిరుష్యతాం నాసత్యా ।

ఉరుష్యస్తు మరుతో వృద్ధశవసః ॥

616

(11) తే నో² నావమురుష్యత దివా నక్తం సుదానవః ।

అరిష్యంతో నిః పాయుభిః సచేమహి ॥

617

(12) అఘ్నతే విష్ణవే వయమరిష్యంతః సుదానవే ।

శ్రుధి స్వయావన్ తిన్దో పూర్వచిత్తయే ॥

618

(13) తద్ వార్యం వృణీమహే వరిష్ఠం గోవయత్యమ్ ।

మిత్రో యత్ పాన్తి వతుణో యదర్యమా ॥

619

(14) ఉత నః సిన్ధురపాం తస్మరుతస్తదశ్వినా ।

ఇన్ద్రో విష్ణుర్మిథ్వాంసః సజోషసః ॥

620

(15) తే హి హ్మా వనుషో నరో ఽభిమాతిం కయస్య చిత్ ।

తిగ్మం స క్షోదః ప్రతిష్ఠన్తి భూర్జయః ॥

621

(16) అయమేకః ఇతా పురూరు చష్టే వి విశ్వతిః ।

తస్య వ్రతాస్యను వశ్రరామసి ॥

622

(17) అను పూర్వాణ్యోక్త్యా సామాజ్యస్య సశ్చిమ ।

మిత్రస్య వ్రతా వరుణస్య వీర్ఘ్రశ్రుత్ ॥

623

(18) పరి యో రశ్మినా దివో ఽస్త్రాన్ మమే పృథివ్యాః ।

ఉభేఽ ఆ పప్రౌ రోదసీ మహిత్యా ॥

624

(19) ఉదు ష్య శరణే దివో జ్యోతిరయంస్త నూర్యః ।

అగ్నిర్న శుక్రః సమిధానశి ఆహతః ॥

625

(20) వచో వీ॒ష్టప్ర॑స॒ద్మనీ॑శే॒ వాజ॑స్య గోమ॒తః ।

ఈ॒శే హి పి॒త్యోఽవి॑ష॒స్య దా॒వనే॑ ॥

626

(21) తత్ సూ॒ర్యం రో॑ద॒సీ॑ ఉ॒భే దో॒షా ఎ॒స్తోరు॑వ బ్ర॒వే ।

భో॒జేష్వ॑స్మాగ్ం² అ॒భ్యుచ్చ॑రా స॒దా ॥

627

(22) ఋ॒జ్రము॑క్ష॒ణ్ణాయ॑నే ర॒జరం హ॑రయా॒జే ।

ర॒థం యు॑క్తమ॒ననా॑మ సు॒షామ॑ణి ॥

628

(23) తా మే॒ఽఅ॒శ్వ్యా॒నాం హ॑రీ॒ణాం ని॒తోశ॑నా ।

ఉ॒తో సు కృ॑త్వా॒నాం స్మ॒వాహ॑సా ॥

629

(24) స్మ॒దభీ॑శు క॒శావ॑న్తా వి॒ప్రా స॒విష్ఠ॑యా మ॒తీ ।

మ॒హో వా॒జినా॑వ॒స్వన్తా॑ స॒చాస॑నమ్ ॥

630

1. రోదసీఽఉభే, 2. స్మాగ్ంఽఅభ్యు, 3. తా మేఽఅశ్వ్యానాం. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—25

ఋషి—వైయశ్వదగు విశ్వమనస్సు*

దేవత—మిత్రావరుణులు, 10,11,12-విశ్వే దేవతలు

(1) గీ॥ అఖిలపాలక దేవతావరులు! మీర
అఖిలమందును యజ్ఞార్థులైనవారు
జనులు లోకమునం దెల్ల ఘనతరంపుఁ
బూజలను జేయుదురు మీకుఁ బూర్ణ భక్తి ॥

552

గీ॥ వ్యశ్వదా! సత్యసంయుతు లతి విచిత్ర
బలయుతులు ¹వరుణమిత్రులు చెలఁగుచుందు
రట్టివారలకై కడు నాదరమున
యాగము నొనర్చెదవుగాక నధిక మీరు ॥

553

(2) క॥ వరుణుడు మిత్రుడు ధనముం
జిరసంభవు లదితి యనెడు చేడియ తనయుల్
వరకర్మవంతులై భా
సురయాగము గల్గువారు చుభద వ్రతులున్ ॥

554

(3) గీ॥ సత్యవతి ¹మహతి యదితి యన్ చాన ధనము
గల్గి తేజస్సు గల్గుచు వెల్లు వరుణ
మిత్రులన్ సౌర మైనట్టి మేటి తేజ
మునకుఁ బుట్టించెఁగాదె! సమ్మోద మంద ॥

555

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 37వ పుట) నీ సూక్తమునకు “రాజపుత్రుడగు వైయశ్వదగు” ఋషిగాను.

15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “వైశ్వానరుడు” ఋషిగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసెరి.

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలము గణము ప్రయుక్తమైనది.

(4, సీ॥ సప్తమాట్టులై మహాసత్యవంతులరైన మిత్రావరుణు లిష్టి మెలఁగువారు
5, 6,) ‡ నసురు లౌచు మహాత్ములౌచు దేవతలగు మిత్రావరుణు లిష్టి మెలఁగువారు
ధనదాతలై కర్మ మొనరించు వరుణుండు మిత్రుఁ డన్నంబున మెలఁగువారు
బలమహాపుత్రులై పరగెడు వరుణుండు మిత్రుఁ డన్నంబున మెలఁగువారు
గీ॥ మిత్రుఁడా! †వరుణదేవుఁడ! మీరు పృథ్వీ, యందుఁ బుట్టిన యన్నంబు కధికధనము
దాన మొసఁగుఁడు! జలవంత మైన వృష్టి, మీ సమీపమునందున మెలఁగుఁగాక! ॥

556

(7) గీ॥ మిత్రుఁడా! † వరుణదేవుఁడ! మిగుల సత్య
వంతులరు, హవ్యనిరతులు, పరమదేవ
తలను గోవుల విధమునఁ దలచు హృష్ట
లుగ నొనర్చుఁడు! సంప్రీతు లగుచు మీరు ॥

557

(8) గీ॥ సత్యవంతులు కర్మప్రశస్తి గల్గు
వారలౌ † వరుణమిత్ర లపారదీప్తి
నొంద నుపవేశనముఁ జేయ నుండ్రుగాక!
వ్యాప్తిఁ జెందింతుగాక! నత్యధికబలము ॥

558

(9) గీ॥ కన్ను దోయికంటె మున్నె మార్గంబులఁ
దెలియువారు ప్రేరకులు చిరంత
ను లగు వరుణ మిత్రు లెలమిఁ దేజోబల
ముల విశేషశోభఁ బొందఁగలరు! ॥

559

(10) గీ॥ అదితిదేవత యశ్విద్యయంబు మిగుల
వేగవంతులు నౌ మరుద్విపులగణము
మమ్ము రక్షించెదరుగాక! నెమ్మనమున
ననుచుఁ బ్రార్థించుచున్నార మధిక మేము ॥

560

† మిత్రావరుణులు సప్తమాట్టులుగాఁ జెప్పఁబడిరి. స్వరాజ్యాధిపతిని స్వరాట్టుగాఁ బిలుచుచుండినట్లు తోచుచున్నది.
స్వరాజ్యమనెడు రాజ్యాంగవిధానము వింతగా నుండును. ఇట్టిది దక్షిణదేశములో నున్నట్లు తరేయ
బ్రాహ్మణమున (8-14) “ఏతస్యాంప్రతీచీం దిశి ఏకే చ నౌచ్యానాం రాజానో.....నాచవక్షేఽ”
అని కలదు. (నే.వేం.న.శా.)

‡ అసురు లను విశేషణము ఆర్యుడైవతములగు మిత్రావరుణుల కుపయోగింపఁబడెను. ఈ యసురు శబ్దమునకు
మొదట మంచి యర్థమున్నను గాలక్రమమున దూష్టార్థము వచ్చినట్లు కన్పట్టుచున్నది. వీరినే
రాక్షసులనియు, దస్యు లనియు ననెదరు. క్రమముగాఁ బురాతనార్యులలో యాగములు చేయనివా
రొకజాతిగను యాగముల నొనర్చువా రొకజాతిగను మారియుండవచ్చును. (నే.వేం.న.శా.)

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “భల”ము ప్రయుక్త మైనది.

(11) గీ॥ భవ్యదాతలార! పవలు రాతిరి మీరు
మాకు రక్ష నొసంగ మరువవలదు
యుష్మదీయ రక్ష నొందుచు మే మెల్ల
నుండఁగలము శుభము నొందఁగోరి ॥

561

(12,13) గద్యము॥

మే మహింసితులమై హింసారహితుఁ డగు సుదాత నుద్దేశించి స్తుతి నొనర్చెదము.
ఏకాకియు, యుద్ధకారియు నగు విష్ణు! నీవు స్తోత్రలకు ధన మొసంగుము! యజ్ఞ
మారంభించెడు వారి స్తుతుల నాలింపుము! అత్యంతగురువును, సకల
రక్షకమును, వరణీయమును నగు నే ధనమును బొందెదమో!
యా ధనమును మిత్రావరుణులు నర్యముఁడు రక్షించెదరుగాక! ॥

562

(14) క॥ మరుదశ్వులు పర్జన్యుఁడు
వరవిష్ణువు కాంక్షితముల వర్షించెడు నా
సురలును మా ధనమును సు
స్థిరముగ రక్షింతుగాత! శ్రీల నొసంగుచున్ ॥

563

(15) గీ॥ పూజనీయులైన పూర్ణనేతలు మీరు
వేగగామి జలము వృక్షములను
బెల్లగించునటుల వేగులై ప్రతికూల
శత్రుగణము నెల్లఁ జంపఁగలరు ॥

564

(16) గీ॥ పాత్రమిత్రావరుణులలో మిత్రుఁ డొకఁడె
ద్రవ్యములఁ జూచుటకుఁ దాను దగిన వాఁడు
కాన మిత్రుని కర్మల గౌరవమున
ననుసరింపంగఁగలవార మతిశయముగ ॥

565

(17) గీ॥ అఖిలసామాజ్యసహితుఁ డైనట్టి వరుణు
ని గృహముం బొందెదము మేము నిశ్చలముగ
మిక్కిలి ప్రసిద్ధుఁ డైనట్టి మిత్ర వృతము
నాచరింపంగఁగలవార మతిశయముగ ॥

566

(18,19) గద్యము॥

ఏ మిత్రుఁడు ద్యావాపృథ్వల యంతరమును రశ్మలచేఁ బ్రకాశితముగఁ జేయునో! యా మిత్రుఁడే దానిని దన మహిమచేఁ బూరించును. సుందరపీఠ్యోపేతు లగు మిత్రావరుణులు ద్యుతిమతి యగు నదితిగృహమందుఁ దమ జ్యోతిస్సును బ్రకటించెదరు. పరమం దగ్ని వలె శుభ్రవర్ణులై సకలలోకులచే నాహూతు లగుచుందురు ॥

567

(20) గీ॥ స్తోత! గృహయజ్ఞమందు నస్తోకలీల
వరుణునకు! నుతి నొనర్చుమా! వరుణుఁ డన్న
మునకు నీశ్వరుండయి యన్నమును నొసంగ
నతినమర్థుఁడు పశుయతం డౌచు వెలుఁగు॥

568

(21) గీ॥ దివిని భూమిని నుతియింతు దినము రాత్రి
వరుణమిత్రుల తేజోఽభివర్ణనంబుఁ
జేయఁగలవాఁడ వరుణుఁడా! చిత్త మలరఁ
బరమదాతల చెంతకుఁ బంపు! మమ్ము॥

569

(22) గద్యము॥

తైక్షగాత్రోత్పన్నుఁడు, శత్రుసంపదాదిహారకుఁడు నగు సుషామపుత్రుఁడు దాన మిచ్చుచుండ, ఋజుగామి, రజతసదృశము నశ్వయుక్తము నగు రథమును బొందితిమి. సుషామపుత్రుని యానము శత్రువుల జీవనాదులను హరించును॥

570

(23) గీ॥ హరితవర్ణాశ్వముల మధ్య నరులఁ ద్రుంచె
సాయధమనుష్యుల వహింప సాగుచుండు
నట్టి రెం డశ్వములు మాకు నధికశీఘ్ర
ముగఁ బ్రవృత్తము లగుఁగాక! మోద మలర॥

571

(24) గద్యము॥

నూతన స్తుతులఁ బఠించుచు సుందర రజ్జువులతోఁ గూడికొనినట్టియు, గళాయుక్తమగు నట్టియు, యోగ్యము లైనట్టియు, శీఘ్రగతి గల్గినట్టివియు, నగు నశ్వద్వయమును బొందఁగలను॥

572

సూక్తమ్—26

ఋషిః—విశ్వమనా వైయశ్వః, వ్యశ్వో వాజ్గిరసః

దేవతా—అశ్వినౌ, 20-25-వాయుః

ఛందః—ఉష్ణిక్, 16-19, 21, 25-గాయత్రీ, 20-అనుష్టుప్

(1) యు॒వో॒రు మా ర॑థం హ॒వే స॒ధస్తు॑త్యాయ సూరి॑షు ।

అతూర్తద॒జై వృ॑షణా వృ॒షణ్వ॑సూ ॥

631

(2) యు॒వం వ॑రో సు॒షాష్టే॑ మహే॒తనే॑ నాసత్యా ।

అవో॑భిర్యాథో వృ॑షణా వృ॒షణ్వ॑సూ ॥

632

(3) తా వా॑మద్య హ॒వామహే॑ హ॒వ్యేభి॑ర్వాజి॒నీవ॑సూ ।

పూర్వీ॑రిష॒ ఇష॑యన్తావ॒తి త॑వః ॥

633

(4) ఆ వా॑ం వాహి॒ష్ఠో॒ అశ్వినౌ॑ రథో॒ యాతు॑ క్ర॒తో న॑రా ।

ఉప॒స్తోమాన్ తు॒రస్య॑ దర్శ॒తః శ్రే॒యే ॥

634

(5) జా॒హరా॑ణా చిద॒శ్వినా॑ ౭౭ మ॒న్యేథాం॑ వృ॒షణ్వ॑సూ ।

యు॒వం హి రు॑ద్రా పృ॒థో॒ అతి॑ ద్వి॒షః ।

635

1. రిష౭ ఇషయన్తా, 2. వాహిష్ఠో౭ అశ్వినో, 3. చిదశ్వినామన్యేథాం, 4. పృథో౭ అతి. (వ్రా.వ్ర.)

(6) ద॒స్రా హి వి॒శ్వమాను॒షజ్ మ॒క్షాభిః పరి॒చీయ॑థః ।

ధి॒యంజి॒న్వా మధు॑వ॒ర్ణా శుభ॑వృ॒తీ ॥

636

(7) ఉ॒ప నో యాత॑మ॒శ్వినా రా॒యా వి॒శ్వపు॑షా స॒హ ।

మ॒మవా॑నా సు॒వీరా॑వ॒నప॑య్యతా ॥

637

(8) ఆ మే॑ ఆ॒స్య ప్ర॑తీ॒వ్యం మి॒న్ద్రానా॑స॒త్యా గత॑మ్ ।

దే॒వా దే॒వేభి॑ర॒ద్య స॒చన॑స్త॒మా ॥

638

(9) వ॒యం హి వాం హ॒వామహా॑ ఉ॒క్షణ్య॑న్తో వ్య॒శ్వవత్ ।

సు॒మతి॑భిరు॒ప వి॒ప్రావి॑హా గత॑మ్ ॥

639

(10) అ॒శ్వినా స్వ॑పే సు॒హి కు॒వత్ తే శ్ర॑వతో హ॒వమ్ ।

నే॒దీయ॑సః కూ॒శయా॑తః ప॒ణిగ్ం॑రుతః ॥

640

(11) వై॒యశ్వ॑స్య క్రుతం స॒రోతో మే॑ ఆ॒స్య వే॑దథః ।

స॒జోష॑సా వరు॒ణో మి॒త్రో అ॒ర్యమా ॥

641

(12) యువాదత్తస్య ధిష్ణ్యా యువావీతస్య సూరిభిః ।

అహరహర్వృషణా మహ్యం శిక్షతమ్ ॥

642

(13) యో వాం యజ్ఞేభిరావృతో ఽధివస్త్రి వధూరివ ।

సవర్యస్తా శుభే చక్రాతే¹ అశ్వినా ॥

643

(14) యో వామరువ్యచస్తమం చిక్రేతతి నృపాయ్యమ్ ।

వర్తిరశ్వినా పరి యాతమస్మయా ॥

644

(15) అన్మత్యం సు ఏషణ్వసూ యాతం వర్తిర్నృపాయ్యమ్ ।

విషుద్రుహేవ యజ్ఞమూహభుర్గిరా ॥

645

(16) వాహిష్ఠో వాం హవానాం స్తోమో దూతో హవన్నరా ।

యువాభ్యాం భూత్వశ్వినా ॥

646

(17) యదదో దివో³ అర్హవ ఇషో వా మదతో గృహే ।

శ్రుతమిన్మే⁴ అమర్త్యా ॥

647

1. చక్రాతే¹ అశ్వినా, 2. వామరువ్యచస్తమం, 3. దివో³ అర్హవ ఇషో, 4. శ్రుతమిన్మే⁴ అమర్త్యా. (వ్రా.ప్ర.)

(18) ఉత స్యా శ్వేతయావరీ వాహిష్ఠా వాం నదీనామ్ ।

విస్మర్తిరణ్యవప్తనిః ॥

648

(19) స్మదేతయా సుకీర్త్యా లశ్వినా శ్వేతయా ధియా ।

వహేథే శుభ్రయావానా ॥

649

(20) యుజ్వ హి ల్వం రథానహః యువస్వ పోష్యా వసో ।

అన్నో వాయో మధు విబాఽస్మాకం సవనా గహి ॥

650

(21) తవ వాయవృతస్సతే త్వష్టరామాతరదృత ।

అవాంస్యా వృణీమహే ॥

651

(22) త్వష్టరామాతరం వయమీశానం రాయో ఈమహే ।

సుతావన్తో వాయుం ద్యుమ్నా జనానః ॥

652

(23) వాయో యాహి శివా దివో వహస్వా స్వశ్వ్యమ్ ।

వహస్వ మహాః పృథువక్షసా రథే ॥

653

(24) త్వం హి సు॒వ॒రస్త॒మం నృ॒షద॑నే॒షు హ॒మహే॑ ।

గ్రా॒వా॒ణం నా॑శ్య॒వృ॒ష్టం మం॒హనా॑ ॥

654

(25) స త్వం నో॑ దే॒వ మ॑సా॒ వాయో॑ మ॒న్తానో॑! ఆ॒గ్రియః॑ ।

కృ॒ధి వా॑జాగ్ం² అ॒పో ధి॑యః ॥

655

సూక్తము—26

ఋషి—వై॒యశ్వ॑దే॒న వి॒శ్వమ॑నసు॒డు లే॒క ఆం॑గిరసు॒డైన వ్య॑శ్వ॒డు*

దే॒వత—అ॒శ్వద్వ॑యము, 20-25-వాయువు

(1) గీ॥ కాంక్షితాశ్వద్వయంబ! మీ ఘనబలంబు
నెవరు హింసంపఁజాలుదు రెల్ల స్తోత్ర
వరులు మీ రాకఁ గోరి మీ యరద మెలమిఁ
బిలుచుచుందురుగాదె! సంప్రీతు లగుచు॥

573

(2) గద్యము॥

“నానత్యులు, నభిలాషప్రదులు, ధనవంతులు నగు నశ్వద్వయమా! మీరు సుషామరాజునకు
ధన మొసంగుటకు వచ్చినట్లు రక్షతోఁగూడ రండు!” అని యో వరురాజా! నీ వనుము! ॥ 574

(3) గీ॥ అన్నరథయుక్త మైనట్టి యశ్వియుగమ!
యిపుడు రాతిరి గడిచిన నెలమి మిముల
హవ్యమును జేతఁబట్టుచు నాదరమునఁ
బిలిచెదము మేము మిక్కిలి ప్రీతి మెఱయ॥

575

1. మ॒న్తానో॑ ఆ॒గ్రియః॑. 2. వా॑జాగ్ం అ॒పోధి॑యః. (వ్రా.ప్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము, 93వ పుట) వై॒యశ్వ॑దో, వి॒శ్వమ॑నసు॒డో, ఋషి॑గాను, 15b సంపుటములోని
ఋషి॑దే॒వతల పట్టికలో వై॒శ్వాన॑రు॒డు ఋషి॑గాను, శ్రీనే॒మాని॑వారు వ్రాసిరి.

(4) గీ॥ అధికవహనశీల మైనట్టి మీ యర
దంబు వచ్చుఁగాకఁ దనరి మీరు
స్తోత్రవరుల కెల్ల సుందరధన మిండు!
చూడుఁ డశ్వలార! స్తోమ మెల్ల॥ 576

(5) గీ॥ కుటిలకర్మకారికూటము మీ చెంతఁ
గలదు మీరు దానిఁ గాంతుగాత!
రుద్రు లొట మీరు భద్రకారుల కెల్లఁ
గ్గేశములను జూపి కీర్తిఁగనుడు! ॥ 577

(6) చ॥ జల గతిఁ గల్గవారలయి చారుతరంబగు కాంతిఁగూడి వి
చ్చలవిడి దర్శనీయు లగు సన్మతి యాగకరాశ్వియుగ్మమా!
విలసితు లౌచు నంతటకు వేగము పోయెడు నశ్వ మెక్క- మీ
రిలఁ గల యజ్ఞభూములకు నెంతయుఁ బ్రీతిని రండు! మత్తులై ॥ 578

(7) గీ॥ విశ్వప్రోషక ధనముచే వెలయునట్టి
యస్మద్విష్టులకున్ రారె! యశ్వివరులు!
మీరు మఘవానులరు మరి మీరు వీరు
లభిభవంబును బొందక యమరఁగలరు ॥ 579

(8) గీ॥ ఇంద్ర! నాసత్యవరులార! యెలవి మీరు
సేవ్యమానులరై ప్రీతిఁ జెలఁగి, మేము
సేయు యజ్ఞాదికర్మలఁ జేర, దేవ
సముదయంబులతోఁ గూడి సాగిరండు! ॥ 580

(9) క॥ ధనముం గోరుచు విమ్ముల
ఘనుఁడౌ వ్యభ్రండు విధాన గౌరవ బుద్ధిన్
వినయమునఁ బిలువ నశ్వలు!
విని మా మొఱ నిటకు మీరు విచ్చేయరాకో! ॥ 581

(10) క॥ ముని! నీ వశ్వద్వయమును

వినుతించిన దాని వారు వినుచుం జెంతన్
గనఁబడు శత్రువులకు మరి
పణులకు హింసలను జేయఁ బరికింతుగదా! ॥

582

(11,12) గద్యము॥

ఓ నేతృద్వయమా! వైయశ్వని యాహ్వానము నాలింపుము! మా స్తుతిని దెలిసికొనుము!
వరుణుఁడు, మిత్రుఁడు, నర్యముఁడు, సర్వదా కలిసి యుందురు. స్తుతి యోగ్యులు
నఖిలాక్షప్రదులు నగు నశ్వలారా! మీరు స్తోతలకు దేని నిచ్చెదరో!
దేనిని గొనితెచ్చెదరో! దానిని బ్రతిదినమును దెచ్చుచుండుఁడు! ॥

583

(13) గీ॥ వస్త్రమునఁ గప్పఁబడునట్టి వధువు మాటికి-

నిష్ఠిచే నావృతుండైన యెల్ల వ్యక్తి
కఖిలపరిచర్యఁ జేయుచు నశ్వయుగ్మ
మఖిల మంగళములఁ గూర్చు నిఖిలమునకు ॥

584

(14) గీ॥ వ్యాప్తనేతల కత్యంత పానయోగ్య

మైన సోమ రసంబును నందఁజేయ
నెరుఁగుదుము మేము లాభంబు జరుప మీరు
మా గృహంబులఁ జేరుఁడు! మాన్యులార! ॥

585

(15) ఉ॥ కోరిక లిచ్చువారలయి కోరు ధనంబు నొసంగువార లౌ

వీర మహాశ్వలార! కడు విశ్రుతనేతకుఁ బానయోగ్య మౌ
సారస సోమ మానుటకుఁ జక్కఁగ రండు! నతిప్రసక్తిచే
మారక మౌ శరంబు వలె మా కృతయజ్ఞము నంతఁ బుచ్చుఁడి! ॥

586

(16) గీ॥ అఖిలనేతలుగా నున్న యశ్వలార!

సోమములు మీ కడకు వచ్చి నీమ మలర
మిమ్ముఁ బిలుచుచు మిక్కిలి మీకుఁ బ్రీతి
కారకము లౌచు విలసిల్లుఁగాకఁ గరము ॥

587

(17) గీ॥ అశ్వలాః! మీర లర్థవమందునో!
 స్వర్గమందో! లేక సకల యాగ
 పరుల సదనమందో! పరమప్రమత్తుల
 రవుచు నుతుల వినరె! యతిశయముగ ॥

588

(18) గీ॥ "శ్వేతయావరి" యను పేరఁ జెలఁగు సింధు
 వమల సౌవర్ణపథయుక్త యగుచు మిమ్ము
 విమల సూక్తుల మూలాన వేడుచుండి
 యధికవేగము మీకడ కరుగఁగలుఁగు ॥

589

(19) గీ॥ పుష్టిహేతు వగుచుఁ బూర్ణ యశోవంత
 మగుచు శ్వేతవర్ణ మైన "శ్వేత
 యావరీ"సమాఖ్య నమరు నదిం బ్రవా
 హితముగా నొనర్చు మతిఁ దలఁపుఁడు! ॥

590

(20) ఉ॥ వాయువ! నీ రథంబునకు వారువముల్ సమకూర్చి యజ్ఞమం
 దే యనుమాన ముంచక యదేపనిఁ బూనుచు నశ్వియుగ్మమున్
 బాయక మిశ్రితంబులుగఁ బల్మరొనర్చుచు నీవు పిమ్మటం
 జేయుచు సోమపానమును జేరుము! మూఁ డగు నిష్టికర్మలన్ ॥

591

(21) గీ॥ యజ్ఞపతి వౌచు వాయువా! యద్భుతుఁడవు
 త్వష్టృజామాత వౌదువు తగినయట్టి
 నీదు పాలనమునఁజేసి నేను సర్వ
 విధములన్ లాభ మందుచు వెలుఁగఁగలను ॥

592

(22) గీ॥ త్వష్టృజామాత యైనట్టి వాయుదేవు
 కడకుఁ జేరి ధనంబును నడుగఁగలను
 సోమరసమును దీయుచు సూరు లెల్ల
 ధనము గలవార లగుదురు తథ్య మదియె ॥

593

(23,24) సీ॥ వాయుదేవుడ! నీవు స్వర్గస్థలంబున కతిమంగళుండవై యమరవలదె?
 పార్శ్వద్వయపరీత పావనాశ్వంబుల నరదంబునకుఁ గూర్చి యమరవలదె?
 యశ్వవిశిష్టమౌ నరదంబు నెక్కుచు దేశంబులం దెల్లఁ దిరుగవలదె?
 భవదీయసర్వాంగ నవమహిమంబుచే నంతటన్ వ్యాపింప నరుగవలదె?
 గీ॥ సోమరసమును దీసెడు సుందరంపుఁ, బ్రస్తరముఁ బోలి యజమాన వసతులందు
 నిన్నుఁ బిలుచుచు నుందురు నిఖిలయజ్ఞపరులు నీవును బరమసుందరుడ వౌదు ॥

594

(25) గీ॥ వాయుదేవుడ! దేవతావర్గమునకుఁ
 గడుఁ బ్రధానుండవై నీవు కరము ముదము
 కలిఁగి యన్నంబు జలమును గలుఁగఁజేసి
 కర్మచాన మొసంగుమా! నిర్మలముగ ॥

595

సూక్తమ్—27

ఋషిః—మనురైవస్వతః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

చందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

(1) అగ్నిరుక్తే పురోహితో గ్రావాణో బృహిరధ్వరే ।

ఋచా యామి మరుతో బ్రహ్మణస్పతిం దేవాగ్ం! అవో వరేణ్యమ్ ॥

656

(2) ఆ పశుం గావీ పృథివీం వసన్పతీసుషాసా నక్తమోషధీః ।

విశ్వే చ వో వసవో విశ్వవేదసో ధీనాం భూత ప్రావితారః ॥

657

- (3) ప్ర సూ న¹ ఏత్యధ్వరో² అగ్నా దేవే³షు పూ⁴న్వ్యః ।
అదిత్యే⁵షు ప్ర వరుణే⁶ ధృతప్రతే⁷ మరుత్సు విశ్వభాను⁸షు ॥ 658
- (4) విశ్వే⁹హి హ్మా మనవే¹⁰ విశ్వవేదసో¹¹ భువన్ పృథే¹²రికాదసః ।
అపి¹³ష్టేభిః పాయుభి¹⁴శ్వవేదసో¹⁵ యస్తా నో¹⁶ఽవృకం చర్తః ॥ 659
- (5) ఆ నో¹⁷ ఆద్య సమనసో¹⁸ గస్తా విశ్వే¹⁹ సజోష²⁰సః ।
ఋచా²¹గిరా మరుతో²² దేవ్యదితే²³ సదనే²⁴ పస్త్యే²⁵ మహి ॥ 660
- (6) అభి ప్రియా²⁶ మరుతో²⁷ యా వో²⁸ అశ్వ్యా హవ్యా²⁹ పిత్ర ప్రయాథన ।
ఆ బిర్హిరిన్దో³⁰ పరుణస్తరా³¹ సర³² ఆదిత్యా³³సః సదస్తు³⁴ సః ॥ 661
- (7) వయం³⁵ వో పృక్త³⁶బిర్హి³⁷షో హి³⁸ ప్రయస³⁹ ఆనుషక్⁴⁰ ।
సుకపో⁴¹మాసో⁴² పరుణ హవామహే⁴³ మనుష్యదిద్ధా⁴⁴గ్నయః ॥ 662
- (8) ఆ ప్ర యాత⁴⁵ మరుతో⁴⁶ విష్ణో⁴⁷ అశ్వినా⁴⁸ పూషన్⁴⁹ మాకీ⁵⁰నయా⁵¹ దియా ।
ఇన్ద్రో⁵² ఆ యాతు ప్రథమః⁵³ సనిఘ్యభిర్వృషా⁵⁴ యో వృత్రహా⁵⁵ గృజే ॥ 663

1. న¹ ఏత్యధ్వరో, 2. ఆ నో² ఆద్య, 3. యా వో³ అశ్వ్యా, 4. సర⁴ ఆదిత్యా⁵సః, 5. ప్రయస⁵ ఆనుషక్,

6. విష్ణో⁶ అశ్వినా, 7. ఇన్ద్రో⁷ ఆయాతు, (ప్రా.ప్ర.)

(9) వి నో¹ దేవా¹సో¹ అ¹ద్రు¹హో¹ ల¹చ్చి¹ద్రం¹ శ¹ర్మ¹ య¹చ్చ¹త¹ ।
స¹ య¹ద్ దూ¹రా¹ద్ వ¹స¹వో¹ నూ¹ చి¹ద¹వ్రి¹తో¹ వ¹రూ¹థ¹మా¹ద¹ధ¹న్తి¹ ॥

664

(10) అ¹న్తి¹ హి¹ వః¹ స¹జా¹త్యం¹ రి¹శా¹ద¹సో¹ దే¹వా¹సో¹ అ¹స్త్వా¹వ్య¹మ్ ।
ప్ర¹ణః¹ పూ¹ర్వ¹స్మై¹ సు¹వి¹తాయ¹ వో¹చ¹త¹ మ¹క్షా¹ సు¹మ్నాయ¹ న¹వ్య¹సే¹ ॥

665

(11) ఇ¹దా¹ హి¹ ప¹తి¹ ఉ¹ప¹స్తు¹తి¹మి¹దా¹ వా¹మ¹న్య¹ భ¹క్త¹యే¹ ।
ఉ¹ప¹ వో¹ వి¹శ్వ¹వే¹ద¹సో¹ న¹మ¹న్య¹రా¹గ్ం¹ అ¹స్స¹క్య¹న్యా¹మి¹ప¹ ॥

666

(12) ఉ¹దు¹ వ్య¹ వః¹ స¹వి¹తా¹ సు¹ప్ర¹జీ¹త¹యో¹ ల¹స్థా¹దూ¹ర్ధ్వో¹ వ¹రే¹ణ్యః¹ ।
ని¹ ద్వి¹పా¹ద¹శ్చ¹తు¹ష్ఠా¹దో¹ అ¹త్థి¹నో¹ ల¹వి¹శ్ర¹న్ ప¹త¹యి¹ష్ట¹వః¹ ॥

667

(13) దే¹వం¹దే¹వం¹ వో¹ల¹వ¹సే¹ దే¹వం¹దే¹వ¹మ¹భి¹ష్ట¹యే¹ ।
దే¹వం¹దే¹వం¹ హు¹వే¹మ¹ వా¹జ¹సా¹త¹యే¹ గృ¹ణ¹న్తో¹ దే¹వ్యా¹ ధి¹యా¹ ॥

668

(14) దే¹వా¹సో¹ హి¹ ష్మా¹ మ¹న¹వే¹ స¹మ¹న్య¹వో¹ వి¹శ్వే¹ సా¹కం¹ స¹రా¹త¹యః¹ ।
తే¹ నో¹ అ¹ద్య¹ తే¹ అ¹ప¹రం¹ తు¹చే¹ తు¹ నో¹ భ¹వ¹స్తు¹ వరి¹వో¹వి¹దః¹ ॥

669

1. దేవాసో¹ అ¹ద్రు¹హో¹, 2. దేవాసో¹ అ¹స్త్వా¹వ్య¹మ్, 3. వ¹ల¹ఉ¹ప¹స్తు¹తి, 4. రా¹గ్ం¹ అ¹స్స¹క్య¹.

5. చ¹తు¹ష్ఠా¹దో¹ అ¹త్థి¹నో¹, 6. తే¹ నో¹ అ¹ద్య¹ తే¹ అ¹ప¹రం¹. (వ్రా.ప్ర.)

- (15) ప్ర వః శంసామ్యద్రహః సంస్థ¹ ఉపస్తుతీనామ్ ।
న తం ధూర్నిర్వరుణ మిత్ర మర్చ్యం యో వో ధామభ్యోఽవిధత్ ॥ 670
- (16) ప్ర స క్షయం తిరతే వి మహీఽగ్నో యో వో వరాయ దాశతి ।
ప్ర ప్రజాభిర్జాయతే ధర్మణశ్చర్యరిష్టః సర్వ² ఏధతే ॥ 671
- (17) ఋతే స విన్దతే యుధః సుగేభిర్యాత్యధ్వనః ।
అర్కమా మిత్రో వరుణః సరాతయో యం త్రాయన్తే సజోషనః ॥ 672
- (18) అత్రే చిదన్యై కృణుథా న్యశ్చనం దుర్గే చిదా సుసరణమ్ ।
ఏషా చిదస్మాదశనిః పరో సు సాన్తేధన్తి వి నశ్యతు ॥ 673
- (19) యదద్య సూర్య³ ఉద్యతి ప్రియక్షత్రా⁴ ఋతం దధ ।
యన్నిముచి ప్రబుధి విశ్వవేదసో యద్ వా మధ్యందినే దివః ॥ 674
- (20) యద్ వాభిపిత్యే⁵ అసురా ఋతం యతే ఛర్దిర్యేమ వి దాశషే ।
వయం తద్ వో వసవో విశ్వవేదసః ఉప స్థేయామ మధ్య⁷ ఆ ॥ 675

1. సంస్థఽఉపస్తుతీ, 2. సర్వఽఏధతే, 3. సూర్యఽఉద్యతి, 4. క్షత్రాఽఋతం, 5. పిత్యేఽఅసురాఽఋతం.

6. వేదసఽఉప, 7. మధ్యఽఆ. (వా.ప్ర.)

(21) యదవ్య సూర¹ ఉది²తే యన్మద్యం³ది⁴న⁵ ఆతుచి ।

వాచం ధత్త మనవే విశ్వవేదసో జహ్వానాయ ప్రచేతసే ॥

676

(22) వయం తద్ వః సమాజః ఆ పృణీమహే పుత్రో న బహుపాయ్యమ్ ।

అశ్యామః చాదిత్యా జహ్వాతో హవిర్యేన వసో¹నశామహై ॥

677

సూక్తము—27

ఋషి—వైవస్వతమనువు *

దేవత—విశ్వే దేవగణము

(1) ఉ॥ యాగములందు నుక్తముల నత్యధికంబుగఁ బల్కువేళ నా
భోగమహాగ్ని ప్రస్తర విభూషిత ధర్మసమూహ సంలస
ద్భాగమునందు నుంచఁబడె వాడు మరుత్తుల బ్రహ్మణస్పతిన్
రాగ మెలర్ప మంత్రముల రంజిలఁజేయుచు నుండు నెంతయున్ ॥

596

(2) సీ॥ పావకుండా! యజ్ఞపశువుచెంతకు నీవు వచ్చి మా నుతి విని మెచ్చవలదె!
సవనస్థలిం జేరి సువనస్పతిం జూడ వచ్చి మా నుతి విని మెచ్చవలదె!
సోమముం దీసెడు సుప్రస్తరముఁ జేరవచ్చి మా నుతి విని మెచ్చవలదె!
దిన నిశీథులయందుఁ దేజరిల్లుచు నీవు వచ్చి మా నుతి విని మెచ్చవలదె!
గీ॥ సకలధనవంతులార! యో సదనదాత, లార! విశ్వాధిదేవతలార! మీరు
మా కృతము లైన కర్మల మరువకుండ, వివిధరీతుల రక్షించి వెలుగవలదె! ॥

597

1. సూర²ఉది³తే, 2. దిన⁴ఆతుచి, 3. సమాజ⁵ఆ. (వ్రా.ప్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 99 పుట) వైవస్వతమనువు ఋషిగాను, 15b సంపుటములో మనువు లేక విశ్వేదేవతలు ఋషిగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(3) గీ॥ అతిపురాతనకర్మల నగ్ని సమర
సంఘముం జేరుగాకఁ బ్రశాంతి నొంది
రూఢతేజోవిశిష్టమరుద్వరుణులు
వెలుగుదురుగాక! నా దితిబలముతోడ ॥

598

(4) క॥ ధనసంపన్నులు! శాత్రవ
గణభక్షక విశ్వదేవగణములు! మీరల్
ఘన మగు పరిపాలనమున
ననహింసతగృహము మాకు నందింపరొకో! ॥

599

(5) చ॥ నిరుపమ తుష్టియుక్తులయి నిత్యము విశ్రుత లౌచ సూక్తఋక్
నిరతిశయాధ్యులై మిగుల నేర్పున వత్తురుగాకఁ జెంతకున్
మరుదమరేళులార! పరమార్థులు మీరలు మా గృహంబులన్
సురుచిరలీలఁ జేరి కడు సౌఖ్యము నందరె! సర్వభంగులన్ ॥

600

(6,7) సీ॥ ఓ మరుద్వరులార! మీ మహాశ్వంబులఁ గదిలింపుఁడీ! కడుఁ గరుణ గలుఁగ
మిత్రదేవుఁడ! నీవు మే మిచ్చు హవ్యంబు గ్రహియింపఁగా రమ్ము! కాంతి మెఱయ
నింద్రావరుణులార! యీ కుశస్థలిపైని వసియింపుఁడీ! మీరు వాసి కెక్క
నాదిత్యవరులార! యస్మత్కుశలపైని విశ్రమింపుఁడీ! మీరు వేడ్కమీర
గీ॥ వరుణుడా! ¹మనువువలె నీకు భాసమాన, సోమరసము నొసంగుచు శుద్ధవహ్ని
వెల్గఁజేయుచు హవ్యము గల్గి కుశలఁ, ద్రుంచి పిలుచుచు నుందురు దోషహరులు ॥

601

(8) గీ॥ ఆల మరుద్గణంబు లశ్వద్వయంబును
విష్ణుపూషసురలు విమలమతిని
మేము పల్కునుతుల మెచ్చుచు నిష్ఠిని
జూడ నుండ్రు జనులు చోద్య మంద ॥

602

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “ఓల”ము ప్రయుక్త మైనది.

గీ॥ దేవతలలోన నుత్తమ దేవుడైన
యంద్రదేవత యట విశ్రమించుఁగాక!
వివిధజనులు మహేంద్రుని వృత్తహంత
యనుచు నుడువుచున్నారు మనసులందు ॥

603

(9) గద్యము ॥

ద్రోహరహిత మగు దేవగణమా! బాధారహితము లగు గృహంబుల మా కొసంగుము!
వాసప్రద లగు దేవతలారా! దూరాంతిక దేశములనుండి యెవ్వరును నెప్పుడును
వరణీయసదనంబులకు హింసలను బుట్టింప సమర్థులు కారు ॥

604

(10) గీ॥ శత్రుహంతలార! సకలదేవతలార!

యేక జాతి భావ మెసఁగు స్నేహ
ధర్మ ముండె మీకుఁ దగ ధనాభ్యుదయార్థ
మిపుడు వానిఁ జూపుఁ డెలమి మాకు ॥

605

(11) గీ॥ సర్వధనవదమరసంఘమా! నే నన్న

మఖిలషించి యోగ్య మైన మీ ధ
నంబు గోరి నుతివిధంబును మాత్రము
చేయుచున్నవాడఁ జిత్త మలర ॥

606

(12) గద్యము॥

సుందరస్తుతివంతు లగు మరుత్తులారా! మీలో నూర్ధ్వగామియు, వరణీయుఁడు నగు సవిత
యెపు డుత్థితుఁ డగునో! యపుడు ద్విపదములు గల జంతువులు, పక్షులు తమతమ
కార్యములయందుఁ బ్రవర్తిల్లును ॥

607

(13,14) సీ॥ స్తుతులచేతన్ మిమ్ము సొంపుగ వర్ణించి విశ్రుతకర్మలఁ బిలుతు నేను
 గాంక్షితదానంబు కలుఁగఁగోరి ద్యుతిఁ గలిఁగిన మిమ్ములఁ బిలుతు నేను
 ద్యుతిమత్పురలయందు మతిమంతు లగు వారి బ్రీతివంతుఁడనయి పిలుతు నేను
 సకలదేవతలకు సకలాన్నదానంబుఁ గలుఁగఁజేయఁగ మిమ్ముఁ బిలుతు నేను
 గీ॥ విశ్వదేవత లెల్లరు విపులమైన, క్రోధమును ¹మనువునకుఁ గడుఁ గూర్చఁగోరి
 యిప్పుడో! యెప్పుడో! మరి యెప్పుడై న, దాత లగుదురు మా యోగ్య తనయులకయి ॥ 608

(15) క॥ ప్రీతిమెయిం దేజో వి
 ఖ్యాతాత్ములు సురలు! మీరు ఘను లగుదురు సం
 స్తోతల కాధారములౌ
 పూతేష్టుల మిముల నుతులఁ బొగడెదముగదా! ॥ 609

(16) ఉ॥ దేవతలార! యే జనుఁడు దివ్యహవిస్సును మీ కొసంగునో!
 వావిరి వాని గేహ మతివర్ధితమై విలసిల్లు వాని కిం
 కేవిధినైన నన్న మగు నిష్ఠులవల్లఁ దదీయప్రజ్ఞయున్
 స్థావర మౌను వాఁడు కడు సౌఖ్యము నందు నిరస్తహింసుఁడై ॥ 610

(17) క॥ రణముల జరుపక యాతఁడు
 ధన మందును నశ్వ మెక్కి- తరలుచుఁ బో విం
 కను వాని కర్యమాదులు
 ఘనప్రాణము లొసఁగఁగలరు కనుచున్ వానిన్ ॥ 611

(18) గీ॥ ఆమరులార! దుర్గమాగమ్యదేశము
 సుగమ మైనయట్లు తగ నొనర్చుఁ
 డశని యెట్టివారికైన హింసలుసేయ
 లేక నాశ మొందు లీల మాత్ర ॥ 612

(19) సీ॥ భాస్కరుఁ డుదయింప భవ్యగృహంబుల ధరించి మీరలు తనియవలయు
 సూర్యుడు గతియింప సుందరగృహముల ధరించి మీరలు తనియవలయు
 రవి ప్రబుద్ధుఁడు కాఁగ రాజధ్వజంబుల ధరించి మీరలు తనియవలయు
 భానుఁడు దినమధ్య భాసింప గృహముల ధరించి మీరలు తనియవలయు
 గీ॥ ఘనబలప్రియ దేవతాగణములార!, సర్వధనవంతులార! యో సరసులార!
 సకలకళ్యాణ కరములౌ సదనములను, మీరు ధరియించెదరుగాక! మిక్కుటముగ ॥ 613

(20) ఉ॥ వాసదులార! సర్వధనభాసురులార! మహేష్టికర్తకే
 వాస మొసంగువారలయి వర్ధిలు వారలు మీర లట్టి సద్
 భాసురమై శుభం బొసంగు వాసమునందు సమస్త పూజలం
 జేసెదఁ బ్రాజ్ఞులార! విలసిల్లఁగ మీకు సమస్త భంగులన్ ॥ 614

(21) గద్యము॥
 సర్వధనవంత మగు దేవతాబృందమా! సూర్యుఁ డుదయించు సమయమున, మధ్యాహ్న కాలమున,
 సాయంసమయమున, హవ్య మొసంగువాఁడును, బ్రకృష్టజ్ఞానవంతుఁడు నగు మనువు నుద్దేశించి
 కమనీయ ధనంబు ధరియింపుఁడు! ॥ 615

(22) గీ॥ పూతసురలార! మా దివ్యపుత్రకులను
 ననుసరించుచు ధనమును నందఁగలను
 హోమము జేయుచుం బ్రీతి మేము ధనము
 వలన సంపద నొందెద మెలమి మిగుల ॥ 616

సూక్తమ్—28

ఋషిః—మనుర్వైవస్వతః,

దేవతా—విశ్వే దేవాః

ఛందః—గాయత్రీ, 4-పురణిచ్ఛిక్

(1) యే త్రింశతి త్రయస్పరో దేవాసో బహిరాసదన్ ।

విదన్మహ ద్వితాసనన్ ॥

678

(2) వరుణో మిత్రో¹ అర్యమా స్మరతిషాచో² అగ్నయః ।

వత్సవన్తో వషట్కృతాః ॥

679

(3) తే నో గోపాః అపాచ్యావ్ర ఉదక్త ఇతా స్యక్ ।

పురస్తాత్ సర్వయా విశా ॥

680

(4) యథా వశన్తి దేవాస్తేదసత్ తదేషాం నకిరా మినత్ ।

అరావా చన మర్త్యః ॥

681

(5) సప్తానాం సప్త⁴ ఋష్టయః సప్త ద్యుమ్నాన్యేషామ్ ।సప్తో⁵ అది శ్రయో దిరే ॥

682

1. మిత్రో అర్యమా, 2. షాచో అగ్నయః, 3. గోపా అపాచ్యావ్ర ఉదక్త ఇతా స్యక్, 4. సప్త ఋష్టయః,

5. సప్తో అది. (వా.ప్ర.)

సూక్తము—28

ఋషి—వైవస్వత మనువు*
దేవత—విశ్వే దేవగణము

(1) గీ॥ మూడుపదులమీద ముగ్గురొ దేవతల్
దర్శపై వసించి తగ వెణింగి
రెండు విదములౌ నఖండధనంబుల
నెసంగనున్నవార లెలమి మీర ॥

617

(2) గీ॥ వసుణమిత్రాఞ్ములు హవిఃప్రదులతోడ
గంత్వ పత్నీగణంబుతోఁ గలిసికొనిన
వాఁ లౌచు వషట్కారపద్ధతులను
బిలువబడుదురుగాక దా మెలమి మీర ॥

618

(3) గీ॥ సమ్ముఖమునందు వెనుకను సర్వవిధుల
నిమ్నమున నుత్తరంబున నీతి వేదు
లైన యనుచరులను గూడి యస్మదీయ
పాలకులు కారె! యమరులు పరమతుష్టి ॥

619

(4) గీ॥ అమరు లెయ్యది కోరుదు రది సమస్త
విధుల సిద్ధంబుగాదె! యీ విశ్వమందు
దేవతల కామనంబులఁ దివిరి యెవరు
చెరుపఁగా శక్తి గలవార లరులయందు ॥

620

(5) క॥ సప్తవిధ మరుత్తులకున్
సప్తేష్టలు గలవు మరియు సప్తాక్షరణ
వ్యాప్తులు వారలు, సంతత
సప్తవిధసుదీప్తు లుండె సర్వ సురలకున్ ॥

621

† నొసంగ మన్నవార లెలమి మీర (వ్రా.ప్ర. పా. యతి భంగము)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 107వ పుట) “మనువు” ఋషిగాను, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “మనువు లేక విశ్వేదేవతలు” ఋషిగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

సూక్తమ్—29

ఋషిః—మనురైవస్వరః, కశ్యపో వా మారీచః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

చందః—ద్విపదా చిరాత్

- (1) బ్ర॒హ్మరే॒కో వి॒షణుః॑ సూ॒రి॒రో య॒వా॒జ్ఞాజ్ఞే॑ హి॒రణ్మ॑యమ్ ॥ 683
- (2) యో॒ది॒మే॒క¹ ఆ స॒సాద॑ వ్యో॒హన్² ॒న్తర్దే॑వే॒ష మే॒ధిః ॥ 684
- (3) వా॒గ్మే॒కో వి॒భర్తి॑ హ॒స్త³ ఆ॒యసీ॑మ॒న్తర్దే॑వే॒ష ని॒ద్రువిః ॥ 685
- (4) వ॒జ్రమే॒కో వి॒భర్తి॑ హ॒స్త⁴ ఆ॒హితం॑ తే॒న వృ॒త్రాణే॑ జి॒హ్నుతే॑ ॥ 686
- (5) తి॒గ్మమే॒కో వి॒భర్తి॑ హ॒స్త⁵ ఆ॒యుధం॑ శు॒చి॒ర్ముగ్రో॑ జలా॒షభే॑షణః ॥ 687
- (6) పథో॑ ఏ॒కః పీ॒పాయ॑ తస్క॒రో యథా॑గ్ం⁶ ఏ॒ష పే॒ద ని॒ధీనామ్ ॥ 688
- (7) త్రీ॒జ్యేక⁷ ఉ॒రుగా॒యో వి చ॒క్రమే॑ య॒త్ర దే॒వాసో॑ మ॒దన్తి ॥ 689
- (8) వి॒భిర్ద్యా చ॒రత⁸ ఏ॒కయా॑ స॒హ ప్ర॒వ్రవా॑సే॒వ వస॑తః ॥ 690
- (9) సదో॑ ద్వా చ॒క్రాతే॑⁹ ఉ॒పమా॑ ది॒వి స॒మ్రాజా॑ స్పి॒రాను॑తీ ॥ 691
- (10) అ॒ర్చన్త¹⁰ ఏ॒కే మ॒హి సా॒మ మ॒న్వత॑ తే॒న సూ॑ర్యమ॒రోచ॑యన్ ॥ 692

1. మేకఽల, 2. హస్తఽలయ, 3. హస్త ఆహితం, 4. హస్తఽలయుధం, 5. పథఽఏకః 6. యథాగ్ంఽఏష,

7. త్రీజ్యేకఽఉరుగాయో, 8. చరతఽఏకయా, 9. చక్రాతేఽఉపమా, 10. అర్చన్తఽఏకే. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—29

ఋషి—వైవస్వతమనువు లేక మారీచపుత్రుడు కశ్యపుడు*

దేవత—విశ్వే దేవతలు

(1,2, సీ॥ బ్రువద్ధుడు, రాత్రపతి, యవ, సోముండు సౌవర్ణభూషణః జక్కఁబ్రోచు

3,4,5) నిశ్చలస్థలియందు లించిన యా తల్వచ్ఛేతః గుతారంబుఁ జెలఁగఁబట్టి

నేకాఁయైనట్టి యింద్రుని హస్తంబు వజ్రాయుధము దాల్చి వరలుచుండు

తీక్షణమౌ పరిధార తీక్షణవృత్తాసురు నశియింపఁగాఁ జేయ నడచుచుండు

గీ॥ సుఖవివర్ధకు లోషధశోభ గల్గు, వార లుగ్రులు శుచి గల్గు వార లైన

రుద్రపుత్రకు లాయుధరూపములను, వెలుఁగుచున్నార లి మహావిశ్వమందు ॥

622

(6,7,8) సీ॥ ఒక్కఁడై తాఁ బూవు నెక్కువ దీక్షతోఁ బథమును రక్షింపఁ బారుచుండుఁ

దన్యుఁడ బోలుచు ధనమును నెరుఁగుచు సంతసంబుఁ దాను సాగుచుండు

విష్టు వొక్కఁడె లసద్వివిధలోకములచే స్తుతియొగ్గుఁడై యిడు సోగసుఁ గాంచు

నతఁడు పదత్రయ మంతట క్షేపింప నమరులు హృష్టులై యరుగుచుండు

గీ॥ రశ్మిపుంగవు లొకతె యౌ యతివఁ గూడు, కొను ప్రవాసి ద్వియంబును ననుకరించి

యశస్తిములతోడ నంతట కరుగఁదెంచి, సంతరించుచు నుందురు సకలవిధుల ॥

623

(9,10) † సుమేశవృత్తము॥

పరస్వరోపమేయలైన వరుణమిత్రు లిద్దఱున్

బరీత దీప్తు లౌచ హవ్యభాగ్యసంయుతుల్ గదా!

కరంబు వారు సకలదివిని గల్పనంబుఁ జేయుచున్

పరుల్ పరించు సూక్తి సూర్యుఁ బరసుదీప్తుఁ జేయరే! ॥

624

*వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము-109 పుట) “మారీచపుత్రుడు కశ్యపుడో లేక వైవస్వతమనువో” ఋషిగాను,

15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “మనువు లేక కశ్యపుడు” ఋషిగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

†ఈ 624 పద్యము 9,10 ఋక్కుల కనువాదముగా వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము-109వ పుట)

వ్రాయఁబడలేదు. ఈ పద్యము “సుగంధివృత్తము”గా శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి. ఇది సరికాదు.

సుగంధికి ర, జ, ర, జ, ర, వ, గణము లుండును. ఇది త్రివిధ భిన్నచ్ఛందములతోఁ గూడిన

యొకానొక విషమ వృత్తము. (చూ. పీఠిక.)

సూక్తమ్—30

ఋషిః—మనురైవస్వతః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

ఛందః—1-గాయత్రీ, 2-పురూషిక్, 3-బృహతీ, 4-అనుష్టుప్

(1) నహి వో¹ అస్త్వర్పకో దేవాసో న కుమారకః ।విశ్వే సతోమహస్త² ఇత్ ॥

693

(2) ఇతి స్తుతాసో³ అసథా శిశాదసో యే స్థ త్రయశ్చ త్రింశచ్చ ।

మనోరేవా యజ్ఞయాసః ॥

694

(3) తే సస్త్రిధ్వం తే⁴ వత త⁴ ఉ నో అధి వోచత ।

మా నః పథః పితౄన్యానవాదది దూరం నైష్ఠ పరావతః ॥

695

(4) యే దేవాస⁵ ఇహ స్థన విశ్వే వైశ్వానరా⁶ ఉచ ।అస్మత్కం శర్మ సప్రథో గవే⁶ శ్వాయ యచ్ఛత ॥

696

1 నహి వో¹ అస్త్వర్పకో, 2. మహస్త² ఇత్, 3. స్తుతాసో³ అసథా, 4. త⁴ ఉ నో అధి, 5. దేవాస⁵ ఇహ, 6. నర⁶ ఉత. (వా.ప్ర).

సూక్తము — 30

ఋషి—వైవస్వతమనువు*

దేవత—విశ్వే దేవగణము

(1) క॥ ఎవరు కుమారులు? మీ కిం
తెవ రగుదురు శిశువులుగను? నెటు చూచిన మీ
రవగతులు మహాత్ములుగా
సవనాధిపులైన దేవసంఘములారా! ॥

625

(2) క॥ మనుకృతయజ్ఞార్హులు మీ
రనయము శాత్రవగణంబు నడచెడు మీరల్
గణనకు ముప్పదిముగ్గురు
ఘనదేవతలార! మమ్ముఁ గనుఁడీ! కశీణన్ ॥

626

(3) శ్రీ॥ మాకుఁ ద్రాణ మొసఁగి మమ్ముల రక్షించి
మిష్ట కథలతోడ మెలఁగుఁ డీరు
పథమునుండి దూరపథినుండి మే మెల్ల
జారకుండునటులఁ జరుపుఁ డీరు ॥

627

(4) శ్రీ॥ యజ్ఞసంభవులార! యో యమరులార!
యంతటన్ మీధ నివసించు రధికసుఖము
గోవులను నశ్వముల నెల్లఁ గూర్చి మాకు
దానమును నిండు! సర్వతోదాతలార! ॥

628

*వ్రాత్రవతిలో (9వ సంపుటము-111 పుట) “వైవస్వత మనువు” ఋషిగాను, 15b సంపుటములోని
ఋషిదేవతం పట్టికలో “మనువు” ఋషిగాను, శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

అనువాకః—5, సూక్తమ్—31

ఋషిః—మనురైవస్వతః

దేవతా—1-4-యజ్ఞః యజమానశ్చ, 5-9-దేవతీ, 10-18దంపత్యాశిషః

చందః—గాయత్రీ, 9, 14-అనుష్టుప్, 10-పాదనిచృత్, 15-18-పంక్తిః

(1) యో యజాతి యజాత¹ ఇత్సనవచ్చ పచాతి చ ।

బ్రహ్మాదిస్త్రస్య చాకవత్ ॥

697

(2) పురో²ణాశం యో² అస్మై సోమం రరత³ ఆశిరమ్ ।పాదిత్రం శక్రో⁴ అంహసః ॥

698

(3) తస్య ద్యుమాగ్ం⁵ అసద్రథో⁶ దేవజాతః స శూభవత్ ।

విశ్వా వన్వన్వన్వత్రియా ॥

699

(4) అస్య ప్రజావతీ గృహే⁷ అసశ్చ న్తీ దివేదివే ।

ఇళా దేనుమతీ దుహే ॥

700

(5) యా దంపతీ సమనసా సుసుత⁸ ఆ చ ధావతః ।

దేవాసో నిత్యయాశిరా ॥

701

1. యజాత్త²ఇత్స, 2. యో²అస్మై, 3. రరత³అశిరమ్, 4. శక్రో⁴అంహసః,5. ద్యుమాగ్ం⁵అసద్రథో, 6. సుసుత⁶ఆచ, (ప్రాప్త.)

(6) ప్రతి ప్రాశవ్యాగ్ం¹ ఇతః సమ్యక్సాం ఽర్హరాశాత్ ।

స తా వాజేషు వాయతః ॥

702

(7) స దేవానామపి హ్నుతః సుమతిం స జగుక్షతః ।

శ్రవో బృహద్ వివాసతః ॥

703

(8) పుత్రిణా తా కుమారిదా విశ్వమాయుర్వ్యక్తుతః ।

ఉభా హిరణ్యపేశసా ॥

704

(9) వీతిహోత్రా కృతద్వసూ దశస్యన్తామృతాయ కమ్ ।

సమూధో రోమశం హతో దేవేషు కృణుతోదువః ॥

705

(10) ఆ శర్మ పర్వతానాం వృణీమహే నవీనామ్ ।

ఆ విష్ణోః సచాభవః ।

706

(11) ఐతు హృషా రయిర్భగః స్వప్తి సర్వధాతమః ।

ఉరురద్వా స్వస్తయే ॥

707

1. ప్రాశవ్యాగ్ం¹ ఇతః. (ప్రా.ప్ర.)

(12) అ॒ర॒మ॒తి॒ర॒వ॒ర్వ॒తో వి॒శ్వా॑ దే॒వ॒స్య మ॑స॒సా ।

అ॒ది॒త్యా॒నామ॑నే॒హ¹ ఇ॒త్ ॥

708

(13) య॑థా నో మి॒త్రో² అ॒ర్య॒మా వ॑రు॒ణః స॒న్తి గో॒పాః ।

సు॒గా³ ఋ॒తస్య॑ వ॒న్తాః ॥

709

(14) అ॒గ్నిం వః॑ పూ॒ర్వం గి॒రా దే॒వమీ॑శే వ॒సూనా॑మ్ ।

స॒వ॒ర్య॒న్తః పు॒రు॒షి॒యం మి॒త్రం స॑ క్షే॒త్రసా॑ధ॒నమ్ ॥

710

(15) మ॒క్షా దే॒వతో॑ ర॒తః కూ॑రో వా పృ॒థ్వు కా॑సు చిత్ ।

దే॒వానాం॑ య⁴ ఇ॒న్మనో॑ య॒జమా॑న⁵ ఇ॒యక్ష॑త్యభీద॒యజ్వా॑నో భువత్ ॥

711

(16) న॒ య॒జమా॑న రి॒ష్యసి॑ న సు॒న్వాన॑ న దే॒వయో॑ ।

దే॒వానాం॑ య⁴ ఇ॒న్మనో॑ య॒జమా॑న⁵ ఇ॒యక్ష॑త్యభీద॒యజ్వా॑నో భువత్ ॥

712

(17) స॒కి॒ష్టం క॑ర్మ॒తా న॑శ॒న్న ప్ర॑యోష॒న్న యో॑షతి ।

దే॒వానాం॑ య⁴ ఇ॒న్మనో॑ య॒జమా॑న⁵ ఇ॒యక్ష॑త్యభీద॒యజ్వా॑నో భువత్ ॥

713

1. మనేహ॒ఇత్, 2. మి॒త్రో॒అ॒ర్య॒మా, 3. సు॒గా॒ఋ॒తస్య॑, 4. య॒ఇ॒న్మనో॑.

5. మా॑న॒ఇ॒యక్ష॑త్య. (ప్రా.ప్ర.)

(18) అసదత్ర సుపీర్యముఁ త్యదాశ్వశ్వమ్ ।

దేవానాం య1 ఇన్మనో యజమాన2 ఇయత్యత్తదయజ్ఞానో భవత్ ॥

714

ఇతి
షష్ఠోఽష్టకే ద్వితీయోఽధ్యాయ
స్సమాప్తః

అనువాకము-౨, సూక్తము—31

ఋషి—వైవస్వత మనువు*

దేవత—యజ్ఞము, యజమానుడు, 5-9-దంపతులు, 10-18-దంపతుల యాశీస్సులు*

(1) గీ॥ ఇష్టిఁ జేసినపిమ్మట నిష్టిఁ జేయు
వాఁడు సోమము దీయును వాఁడు దానిఁ
జాకముగ వండు మరియు నా పాకహారి
యైన యింద్రుని నుతియించు నాదరముగ ॥

629

(2, 3. సీ॥ నవ పురోదాశంబు సవనేశునకు నిడువారిని వైరి కాపాడుచుండు
4, 5) దేవతాప్రేరిత దివ్యయానము వారిదై ప్రవర్తిల్లుచు ధర వెలుంగు
వారు రథంబున వైరిబాధల నెల్లఁ దొలఁగింపఁజేయంగఁ దొలఁగుచుండు
రన్నంబు పుత్రుల నాలమందలఁ గడుఁ బోడిమితో వారు పొందుచుండు
గీ॥ రెవరు దంపతులై యభిషవ మొనర్తు, రెవరు సోమము శోధింతు రెవరు దాని
మిశ్రణద్రవ్యములతోడ నశ్రమమునఁ, గల్పువారలో! వారలు ఘనులు జగతి ॥

630

1. య2ఇన్మనో. 2. మాన2ఇయత్యత్. (వా.ప్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 111వపుట.) “మనువు” ఋషిగాను, “యజ్ఞము” దేవతగాను, 15b సంపుటములోని
ఋషిదేవతల పట్టికలో “మనువు” ఋషిగాను, “యజమానుడు, వాని భార్య, వారి యాశీస్సులు” దేవతగాను,
శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(6) గీ॥ అట్టి దంపతు లన్నంబు నంది మిళితు
 లౌచు నిష్టి నుపస్థితు లగుదు రింక
 వార లన్నంబునకు నెఱుఁ జేరకుండ
 నుండువారలు వేల్పులపిండులార! ॥

681

(7,8,9) సీ॥ అమరుల కిచ్చెద మని యపలాపంబుఁ జేయకుండెడివారు చెలఁగువారు
 తమ యనుగ్రహమును దప్పింప నిచ్చగింపని వారు సంతుష్టిఁ బరుగువారు
 నన్నమూలంబున సధికమౌ పరిచర్యఁ బొందువారలు ప్రీతి నొందువారు
 సకుమారులై స్వర్ణసంపత్తి నాయువు నందువారలు భ్యాతి నందువార
 గీ॥ లైన యా దంపతుల నుతు లమరవరులు, కోరెదరు వారు వారికిఁ గొదవ లేక
 సుఖకరంబైన యన్నము శోభఁ గల్గ, నిచ్చు వారిలు సంస్తుతి మెచ్చువారు ॥

682

(10,11) గీ॥ పర్వతాకులు తటినుల పరమసురలఁ
 గూడు విష్ణువు సుఖమును గూర్చుఁగాక!
 నధికధనధారి పూష్యు నధికపథము
 మంగళకరంబుగాఁ జేయు మాకు నెలమి ॥

683

(12) గీ॥ ద్యోతమానుం డధృష్యుఁడు పూతచరితుఁ
 డైన పూష్యు భక్తు లత్యంతతుష్టి
 నెరిఁగివారు మహాదిత్యవర సమూహ
 పక్షమునఁ బాపశూన్యులై పరగినారు ॥

684

(13,14) గద్యము॥

వరుణుఁడు, మిత్రుఁడు, నర్యముఁడు, నే రూపమున రక్షకులో! యజ్ఞమార్గ మంతయు నా
 రూపమున సుగమ మగును. ఓ దేవగణమా! మీకుఁ బ్రధానుఁడును, దీప్తిమంతుఁడును,
 నగు నగ్నిని ధనమున కాశించి స్తుతించును. మీకుఁ బరిచర్య నొనర్తును.
 మనుష్యులు బహులోకప్రియులు వారలు యజ్ఞసాధకుఁ డగు
 నగ్నిని స్తుతించెదరు ॥

685

(15) ఊ॥ శూరుఁడు సై న్యమధ్యమును జొచ్చిన భంగి సమస్త దేవులం
జేరెడు బాని యాన మతిశీఘ్రము దుర్గమమార్గ మందెడున్
వారక దేవమానసము బంధురభక్తినిఁ గొల్పువాఁడు ని
స్సారుని యజ్ఞశోన్య జను సత్వరరీతిఁ దిరస్కరించెడున్ ॥

666

(16,17) సీ॥ యజమానపుంగవా! యన్ని విధంబుల నీవు నశింపక నిలిచె దొర!
సోమాభిషేకాఁ! శుభము లిచ్చెడివాఁడ! నష్టము పొందక నడచె దొర!
దేవాభిలాషి వౌ దివ్యమహాజన! క్షీణింపకయే నీవు చెలఁగె దొర!
యమరమానసమును నభినుతించెడువాఁడ! సవనహీనుని నీవు చంపె దొర!
గీ॥ కర్మమూలాన నెవరితోఁ గలఁతఁ బడక, నీవు స్వస్థానములయందు నిలిచె దొర!
పుత్ర పౌత్రాదిగణములఁ బొందకుండు, నట్టి మార్గము పట్టక యమరె దొర! ॥

667

(18) చ॥ సురలకు నే మహాజనుఁడు సూక్తులతోఁ బరిచర్యఁ జేయు నా
పరమజనుండు యజ్ఞములఁ బాసినవారిఁ దిరస్కరించు సుం
దరుఁడయి వీర్యవంతుఁడయి ధర్మపరాయణుఁడైన పుత్రునిన్
సురుచిరవాజులన్ ధనము శూరులు మెచ్చఁగఁ బొందెడున్గదా! ॥

668

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజగోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వరపౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబాగర్భభక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందు
షష్ఠాష్టకమున ద్వితీయాధ్యాయము
సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అష్టమం మండలమ్
షష్ఠోఽష్టకః—తృతీయోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—౩౨

ఋషిః—మేధాతిథిః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) ప్ర॒ కృ॒తా॒న్యజీ॒షిణః॑ క॒ణ్వో॑ ఇ॒న్ద్రస్య॑ గాథయా ।

మదే॒ సోమ॑స్య వోచత ॥

715

(2) యః॑ సృ॒జి॒న్తమ॑న॒ర్కని॑ం పి॒ప్రుం దా॒సమ॑హీ॒శువమ్ ।

వధీ॑దు॒గ్ధో రి॒ణస్స॒పః ॥

716

(3) నృ॒రృద॑స్య వి॒ష్టపం॑ వ॒న్మాణం॑ బృహ॒ర॒స్తేర ।

కృ॒షే ల॒దిన్ద్ర॑ పౌంస్యమ్ ॥

717

(4) ప్రతి ప్రతాప వో ధృషత్ తూర్ణాశం న గిరేరధి ।
హువే సుశివమూతయే ।

718

(5) స గోరశ్వస్య వి ప్రజం మన్తానః సోమ్యేభ్యః ।
పురిం స శూర దర్శసి ॥

719

(6) యది మే రారణః సుతః ఉక్తే వా దధనే చనః ।
ఆరాదువ స్వధా గహి ॥

720

(7) వయం ఘా తేఽపి శ్మసి స్తోతారః ఇన్ద్ర గిర్వాణః ।
త్వం నో జిన్వ సోమపాః ॥

721

(8) ఉత నః పితౄణాం భర సంరక్షాన్ అవిక్షితమ్ ।
మఘవన్ భూరి తే వసు ॥

722

(9) ఉత నో గోమః స్కృధి హిరణ్యవతో ఆశ్వినః ।
ఇశాభిః సం రథేమహి ॥

723

(10) బృ॒జ॒బృ॒క్ష్మం॑ హ॒దామ॑హే॒ స్మృ॒తక॑న్ద॒స్వ॒మూ॒తయే॑ ।

సా॒మ॒ తృ॒ణై॒స్స॒మప॑సే ॥

724

(11) యః॒ సం॒స్థే॑ చి॒చ్ఛత॑క్ర॒తురా॑హీం కృ॒ణోతి॑ వృ॒త్రహః॑ ।

జ॒తృ॒క్ష్మః॑ పు॒రూ॒వసుః॑ ॥

725

(12) స॒ నః॑ శ॒క్రశ్చి॒దా॑ శ॒కద్ దా॑న॒వాగ్ం॑ ఆ॒న్తరా॑భ॒రః ।

ఇ॒న్ద్రో వి॒శ్వాభి॑రూ॒తిభిః॑ ॥

726

(13) యో॒ రా॒యో॒వని॑ర్మహాన్ తు॒స్పా॒రః సు॑న్వ॒తః సఖా॑ ।

తమి॑న్ద్రమ॒భి గా॑య॒త ॥

727

(14) ఆ॒యన్తా॒రం మహి॑ స్థి॒రం పృ॑త॒నాసు॑ శ్ర॒వోజి॑తమ్ ।

భూ॒రే॒శీ॒శాన॑మోజ॒సా ॥

728

(15) స॒కి॒ర్వస్య॑ శ॒చీనాం॑ వి॒యన్తా॑ సూ॒న్యతా॑నామ్ ।

స॒కి॒ర్వక్తా॑ న దా॒దితి॑ ॥

729

(16) స॒ నూ॒సం॑ బ్ర॒హ్మ॑జామృ॒ణం॑ ప్రా॒భూ॒నామ॑ వీ॒ సు॒న్వతామ్॑ ।
స సో॑మో॒ అ॒వ్రతా॑ ప॒పే ॥

730

(17) ప॒న్య॒ః ఇ॒దు॒వ గా॒యత॑ ప॒న్య॒ః ఉ॒క్తా॒ని శం॑సత ।
బ్ర॒హ్మ॑ కృ॒ణోత॑ ప॒న్య॒ః ఇత్ ॥

731

(18) ప॒న్య॒ః ఆ ద॒ర్శి॒రచ్ఛ॒తా స॒హస్రా॑ వా॒జ్యవృ॑తః ।
ఇ॒న్ద్రో యో॑ య॒జ్ఞో వృ॑ధః ॥

732

(19) వి॒ షూ॒ చర॑ స్వ॒దాః ఆ॒ను కృ॑ష్టేనామ॒న్వాహ॑వః ।
ఇ॒న్ద్రో పి॒బ సు॒తానామ్॑ ॥

733

(20) పి॒బ స్వ॒ధై॒నవా॑నాము॒త య॒స్తుగ్రే॑ స॒చా ।
ఉ॒తా॒యమి॒న్ద్రో య॒స్తవ॑ ॥

734

(21) అ॒తీ॒హి మ॒న్యుషా॑వి॒ణం సు॒పు॒వాంస॑ము॒పార॑తే ।
ఇ॒మం రా॒తం సు॒తం పి॒బ ॥

735

1. సో॑మో॒ అ॒వ్రతా॑, 2. ప॒న్య॒ః ఇ॒దు॒వ, 3. ప॒న్య॒ః ఉ॒క్తా॒ని, 4. ప॒న్య॒ః ఇత్, 5. ప॒న్య॒ః ఆ ద॒ర్శి॒రచ్ఛ॒తా,

6. స్వ॒దా॒నామ్. (వ్రా॒వ.)

(22) ఇహి తిస్రః పరావత¹ ఇహి పశ్చ జనాగ్ం అతి ।

ధేనా² ఇన్ద్రావదాశత్ ॥

736

(23) సూర్యో రశ్మిం యథా సృజాశి యత్ త్వాయచ్చస్తు మే గిరిః ।

నిమ్నమాపో న సప్రభృక్ ॥

737

(24) అర్హ్యర్హవా తు హి విజ్ఞా సోమం వీరాయ శిషిణే ।

ధరా సుతస్య పీరియే ॥

738

(25) యో ఉర్హః ఫరిగం తివస్త్వింక్ నిస్తూగ్ం³ రవాస్పజత్ ।

యో గోషు పక్వం దారయత్ ॥

739

(26) అహన్ పృత్రమృతీషమః ధౌర్జవాభమహీశువన్ ॥

హిమేనావిధర్షదర్శదమ్ ॥

740

(27) వ్ర⁴ వక్రాయ నిష్టరే⁵ యపాన్తాయ వ్రసశిణే ।

దేవత్తం బ్రహ్మ గాయత ॥

741

1. వతః ఇహి, 2. ధేనాః ఇన్ద్రా, 3. సృజత్యా, 4. యః ఉర్హః, 5. స్తూగ్ం యరవా, 6. షమః ధౌర్జవా,

7. వ్ర వక్రగ్రాయ, 8. షాశహాయ. (వ్రా.వ్ర.)

(28) యో విశ్వాన్మతి వ్రతా సోమస్య మదే¹ అన్ధసః ।

ఇన్దో² దేవేషు చేతతి ॥

742

(29) ఇహ త్వ సధమాద్యా హరీ హిరణ్యకేశ్వా ।

వోహ్నామతి ప్రయో హితమ్ ॥

743

(30) ఆర్వాఞ్చం త్వ పురుష్టత ప్రయమేధస్తుతా హరీః ।

సోమపేయాయ వక్షతః ॥

744

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అష్టమ మండలము

షష్ఠాష్టకము—తృతీయాధ్యాయము

సూక్తము—32

ఋషి—కణ్వగోత్రీయుఁడు మేధాతిథి

దేవత—ఇంద్రుఁడు*

(1) గీ॥ సహజ గాథల నాలించి శక్రుఁడధిక
మత్తుఁడై జన్మ మొందఁగ మాన్యకణ్వ
గణములార! సుసోమోద్ధకార్యములను
వెల్లడింతురుగాక! నీ విశ్వమందు ॥

639

1. మదే¹ అన్ధసః, 2. వో² హమాతి. (వ్రా.ప్ర.)

* ఈ సూక్తమునకు వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము-117పుట) “ఇంద్రుఁడు” దేవతగా వ్రాసిరి. కాని 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “యజమానుఁడు, వాని భార్య, వారి యశీస్సులు” దేవతగా శ్రీ నేమానిధాన పొరపాటున వ్రాసిరి.

(2,3) గద్యము॥

ఉగ్రుడగు నింద్రుడు దుదకమును బ్రేరింపించుచు సువిందుని, నర్ముని, బిప్రపుని, దాసును,
నభీసువుని వధించెను. ఓ యింద్రుడా! బృహస్మేఘముయొక్క- యావరకస్థానమును
విడగొట్టుము! ఇట్టి వీరకర్మల నాచరింపుము! ॥

640

(4) చ॥ జలదము యెంత జేరుచు బ్రశస్తజలంబును వేడునట్టు లా
బలహరుడైన యింద్రుడు భవస్తుతి నెల్ల వినంగ మీకు నే
వలనను నైన రక్ష లిడు వానికి బ్రార్థన జేయువాడు తా
ఖలగణగర్వభంజనుడు కావడె! స్తోతరు! తల్పి చూడగన్ ॥

641

(5) క॥ శూరుడ! సంహృష్టుడవై
వీరారిపురంబు లెల్ల విడగొట్టినటుల్
మీరుచు గవాశ్వశాలా
ద్వారంబుల దరువుమయ్య! ధర్మము గనుచున్ ॥

642

(6) గీ॥ అభిఘతంబైన సోమమునందు నుతుల
యందు ననురక్తి నీ కున్న యన్న మింద్ర
దేవ! నీ కున్నదూరస్థ దివ్యసీమ
నుండి యన్నము కొనితెమ్ము! మెండు నీవు ॥

643

(7,8, సీ॥ స్తుత్యుండవౌ నింద్ర! సోమపాయీ! నీవు మమ్ము బ్రీతుల జేయ మరువకయ్య!

9.10) ప్రితుడవై భవత్స్తోతల మగు మాకు నన్నంబు నొసగుట నాపకయ్య!

సాహసంబును బూని గోహిరణ్యాదుల నొసంగకుండుట నీకు నుచితమయ్య!

మఘవానుడా! ధనమహిమ నీయందుండె మా కన్న మొసగుట మానకయ్య!

గీ॥ లోకముల నెల్ల బాలింప లోలబాహువులను బ్రసృతములుగ జేసి లలితకార్య

ములను నొనరించు నుకృముల్ గలిగియుండు, నింద్రదేవుని వేడెద నేను నుతుల ॥

644

(11,12, సీ॥ జన్యకార్యవిశేషశత్రువిచ్ఛేదియై భక్తదేయధనంబుఁ బట్టునట్టి
 13,14,15) దాన స్వభావతఁ దగిన రక్ష నొసంగి చిద్రముల్ పరిపూర్తిఁ జేయునట్టి
 ఘనత సుపారుఁడై ధనపాలకత సోమదులకు సఖుండయి వెలుఁగునట్టి
 బలపూర్వకంబుగ బహుధనముల కీశ్వరుండయి మెలఁగుచు నుండునట్టి
 గీ॥ యుద్ధములయందుఁ జలియింపకుండునట్టి, యింద్రదేవుని కృత్యము నెవఁడు నియమ
 నంబుఁ జేయఁగల్గును? వాఁ డనారతంబు, దాతకాఁడని యెవఁ డను? ఖ్యాతిఁ దప్పి ॥ 645

(16) గద్యము॥

సోమపాయులు, సోమాభిషవకారులు, నగు స్తోతలకు ఋణంబు లుండవు. సామాన్యధనము
 గలిగిన వ్యక్తులు సోమపాన మొనర్చుటకు సమర్థులు కాఁజాలరు ॥ 646

(17) క॥ స్తుతి యోగ్యుఁడైన యింద్రున

కతిగానముఁ జేసి నుతుల ననుఁడీ! విబుధుల్!

మతిమంతుఁడ! సన్నుతి న

ప్రతిహతముగ సంగ్రహించి భాసించువదే! ॥

647

(18) క॥ స్తుతియోగ్యుఁడైన యింద్రుఁడు

తతబలమును గల్గి శత్రుతాహీనుండై!

శతశతవైరులఁ దా వి

చ్యుతులుగ నొనరించు నిష్ఠిఁ జూచుచునుండున్ ॥

648

(19,20,

21,22) గద్యము॥

ఓ యాహ్వనయోగ్యుఁడా! నీవు మనుష్యు లొసంగెడు హవ్యముచెంతకుఁ జనుము!

ఆభిఘతసోమమును గ్రోలుము! ఇంద్రుఁడా! ధేను వినిమయముచే, గ్రీతమును,

జలసంస్పృశమును నగు నీ సోమమును ద్రావుము! క్రోధపూర్వకముగ నభిషవ

మొనర్చెడువారిని, ననుపయుక్తస్థానమందు నభిషవ మొనర్చువారిని,

నతిక్రమించి పొమ్ము! నీవు మే మొసంగెడు నభిఘతసోమమును

దృప్తిచీరఁ ద్రావుము! నీవు స్తుతుల నాలించితివి!

ఝరదేశముల నుండు మూఁడు దిక్కులకు రమ్ము!

నీవు పంచజనుల నతిక్రమించి వెడలిరమ్ము! ॥

649

(23) గీ॥ సూర్యః డే రీతి రశ్మల సూటి మీర
నిడునా! యిట్టులు ధన మెల్ల నిడుము! శక్ర!
జలము నిమ్నుప్రదేశానఁ జెలఁగునట్లు
స్తుతులు నీయందు విలసిల్లు సూరివినుత! ॥

650

(24) గద్యము॥

ఓ యధ్వర్యులారా! సుందరహనువిశిష్టుఁడు వీరుఁడు నగు నింద్రు నుద్దేశించి శీఘ్రముగ
సోమమును జల్లుఁడు! సోమరసమును ద్రావుటకు వానిని నాహ్వానింపుఁడు! ॥

651

(25, సీ॥ జలమునకై హరి జలమును భేదించిభేదించి కీర్తితో వెలుఁగువాఁడు

26) నిమ్నుమునకు వారి నిశ్చలంబుగఁ బంపిపంపి విఖ్యాతిని బరగువాఁడు
పక్వదుగ్ధంబులఁ బాడి యాపుల కిచ్చియిచ్చి భక్తుల నెల్ల మెచ్చువాఁడు
హిమజలంబున మేఘ మెంతయు వేధించివేధించి యంతట వెలయువాఁడు

గీ॥ ఖలు నహీశువు † వృత్రుని గతినుడైన, యూర్జనాభుని వధియించి యున్నవాఁడు
దీప్తిమూర్తి వహించి తాఁ దీప్తి గల్గు, వాఁడు మన్నుతి నాలించి వరలుఁగాక! ॥

652

(27,28,

29,30) గద్యము॥

ఉగ్రుఁడు, నిష్ఠురుఁడు, నభిభవకారి, ప్రసహనశీలుఁడు, నగు నింద్రు నుద్దేశించి దేవప్రసాద
లబ్ధంబు లగు స్తోత్రముల గానముఁ జేయుఁడు! సోమరూపాన్నమ త్రత జనించిన పిదప
నింద్రుఁడు సమస్త కర్మల దేవతకు విజ్ఞాపించును. ప్రమత్తులు, హిరణ్యకేశవిశిష్టులు
నగు నశ్వద్వయ మీ యజ్ఞమునందు హితకరాన్నాభిముఖముగ నింద్రుని
బిలిచికొనివచ్చెదరు. ఓ యింద్రుడా! ప్రియమేధకర్తృక స్తుతు లగు
నశ్వద్వయము సోమపానార్థము నిన్ను మా కభిముఖముగఁ
దెచ్చునుగాక! ॥

653

† వృత్రవధవిషయమై కాపీతకీ బ్రాహ్మణోపనిషత్తులో (కా॥3-1, బ-ద్రా 7-28) ఇంద్రుఁడు ప్రతర్దనకు “నేను
వృత్రాసురుని (వాఁడు బ్రాహ్మణుఁడైనను) జంపితిని, బ్రహ్మప్రతిపాదక యుక్తుల నెరుంగని వ్యాసులను
ముక్కలుముక్కలుగ నరికి తోడేశ్యవాఁడ వేసితిని. మా ప్రతిజ్ఞల ననేకముల మల్లంపునముఁ జేసినవారును,
బ్రహ్మాదుని యాత్తులును. గోత్రజులు నైన పౌలోమ కాల ఖంజనామ రాక్షసుల వధించితిని. ఇట్టివి యెన్ని
యొనర్చినను దానిచే (“తస్య మే తత్ర స లోమం చ మా మీయదే”) నా లోమమునకైనను వంకు
కయగరేడు”. అని చెప్పెను. ఇంతను నెవ్వరు పూర్ణముగ నాత్మజ్ఞానము కలవారై యున్నారో! వారికి
మాతృవధ పితృవధ బ్రాణహత్య స్నేయాదులగు నితరకర్మల దోషములుకలుగవు. ఇట్టివిషయములు
మనస్సునందిండుకొని యింద్రుఁడు ప్రత్యర్థన కాత్మవిద్య దోషించెను. (గీతాహస్యము)

సూక్తమ్—33

ఋషిః—మేఘాతిథిః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—బృహతీ, 16-18-గాయత్రీ, 19-అనుష్టుప్

- (1) వయం య త్వా సుతావన్త¹ ఆటో న వృక్షబర్హిషః ।
పవిత్రస్య ప్రసవజేషు సృత్రహన్ వః స్తోతార² ఆసతే ॥

745

- (2) స్వరన్తి త్వా సుతే సరో వసో నిరేక³ ఉక్తిసః ।
కదా సురం తృషాణ⁴ ఓక ఆ గమ ఇన్ద్ర స్వర్ధివ వంసగః ॥

746

- (3) కణ్వేర్భిర్భష్టచా ర్భషద్ వాణం రర్షి సహస్రిణమ్ ।
విశ్వరూపం మమవన్ విచ్ఛజే చక్షా గోమ సమీమహే ॥

747

- (4) పాహి గాయస్త్రో మద⁵ ఇన్ద్రాయ మేఘాతిథే ।
యః సమిన్దో హర్ష్యోర్యః సుతే సచా వజ్రే రథో హిరణ్యయః ॥

748

- (5) యః సువన్యః సుదక్షిణ⁷ ఇనో యః సుక్రతుర్భుజే ।
య⁸ ఆకరః సహస్రా యః శతమమ⁹ ఇన్ద్రో యః పూర్విదారితః ॥

749

1. సుతావన్త¹ ఆటో, 2. స్తోతార² ఆసతే, 3. నిరేక³ ఉక్తిసః, 4. తృషాణ⁴ ఓక ఆ గమ ఇన్ద్ర, 5. మద⁵ ఇన్ద్రాయ, 6. సమిన్దో, 7. సుదక్షిణ⁷ ఇనోయః, 8. య⁸ ఆకరః, 9. మమ⁹ ఇన్ద్రో యః. (ప్రా.ప్ర.)

5. మద⁵ ఇన్ద్రాయ, 6. సమిన్దో, 7. సుదక్షిణ⁷ ఇనోయః, 8. య⁸ ఆకరః, 9. మమ⁹ ఇన్ద్రో యః. (ప్రా.ప్ర.)

- (6) యో ధృ॒షి॒తో యో॒ఽన్య॒తో యో॑ అ॒స్తి శ్మశ్రు॑షు శ్ర॒తః ।
విభూ॑తద్యుమ్నశ్చ్యవ॑నః² పురు॑ష్టతః క్ర॒త్వా గౌ॑రీవ కా॒కినః ॥

750

- (7) క తః॑ వేద సు॒తే స॒చా పి॒బన్తం॑ కద్ వయో దదే ।
అ॒యం యః పు॑రో విభి॑నత్క్యోజ॒సా మన్తా॑నః శి॒వ్యస్థ॑నః ॥

751

- (8) దా॒నా మృ॒గో న వా॑రణః పురు॑త్రా చర॑థం దదే ।
నకి॑ష్ట్యా ని య॑మదా సు॒తే గ॒మో మహా॑గంశ్చర॑స్యోజ॒సా ॥

752

- (9) యః॑ ఉ॒గ్రః సన్న॑నిష్ఠతః స్థి॒రో రణా॑య సంస్కృ॑తః ।
యది॑ స్తోతు॒ర్మమ॑వా శృ॒ణవ॑ద్ధ॒వం నేన్ద్రో॑⁴ యోష॑త్యా గమత్ ॥

753

- (10) స॒త్యమి॒త్యా వృ॑షేదసి వృ॑షణాతి॒ర్నోఽవృ॑ణః ।
వృ॒షా హ్యే॒గ్ర శృ॑ణ్వేషే వరా॑వతి వృ॒షోఽఅ॑ర్వావతి శ్రు॒తః ॥

754

- (11) వృ॑షణస్తేరి అభీ॑శవో వృ॒షా కళా॑ హిర॒ణ్యయా॑ ।
వృ॒షా రథో॑ మమ॑వన్ వృ॑షణా హరీ వృ॒షా త్వం శత॑క్రతో ॥

755

1. యోఽఅస్తి, 2. ద్యుమ్నయశ్చ్యవనః, 3. యఽఉగ్రఃసన్ననిష్ఠతః, 4. నేన్ద్రోషత్యా,

5. వృషోఽఅర్వావతి, 6. వృషణస్తేరి అభీశవో. (ప్రా. ప్ర.)

(12) వృ॒షా॑ సో॒తా సు॒నోతు॑ తే॒ వృ॒షన్మృ॑జీ॒పిన్నా॑ భ॒రః ।

వృ॒షా దధ॑స్వే వృ॒షణం॑ నదీ॒ష్యా తు॑భ్యం స్థాత॒ర్హరీ॑ణామ్ ॥

756

(13) ఏ॒స్త్వ యా॑హి పీ॒తయే॑ మధు॒ శవి॑ష్ఠ సో॒మ్యమ్ ।

నాయ॑మచ్ఛా మ॒ఘవా శృ॒ణవద్ గి॒రో వి॒హోత్థా॑ చ సు॒క్రతుః॑ ॥

757

(14) వహ॑స్తు త్వా ర॒థేష్ఠా॑మా హ॒రయో॑ రథ॒యుజః॑ ।

తి॒శ్చిద॒ర్యం స॑వనాని పృ॒తహ॑న్న న్యే॒షాం యా శ॑త॒క్రతో॑ ॥

758

(15) అ॒స్మాక॑మ॒ద్యా న॒మం శో॑మం ది॒ష్వ మహా॑మహా ।

అ॒స్మాకం॑ తే స॒వనా॑ స॒స్తు శం॑తమా మదాయ ద్యు॒క్ష సో॑మపాః ॥

759

(16) నహి॑ స॒స్తవ॒ నో మమ॑ కా॒స్త్రే¹ అ॒న్యస్య॑ ర॒ణ్యతి॑ ।

యో² అ॒స్మాన్ పీ॒ర అ॒నయత్॑ ॥

760

(17) ఇ॒న్ద్రి॒చ్ఛద్ ఘా తద॑బ్ర॒హ్మీత్ త్రి॒యా³ అ॒శాన్యం॑ మనః ।

ఉ॒తో⁴ అ॒హ క్రతుం॑ ర॒ఘమ్ ॥

761

1. కా॒స్త్రే¹ అ॒న్యస్య, 2. యో² అ॒స్మాన్ పీ॒ర అ॒నయత్, 3. త్రి॒యా³ అ॒శాన్యం, 4. ఉ॒తో⁴ అ॒హ. (ప్రా.ప్ర.)

(18) సప్తీ¹ చిద్ ఘా మదమ్యతా మిథునా చహతో రథమ్ ।

ఏవేద్ ధూర్వస్థ² ఉత్తరా ॥

763

(19) అహః పశ్యస్వ మోహరి సంతరాం పాదకౌ హర ।

మా తే కళవక్తౌ దృశన్ త్త్రి హి బ్రహ్మ బభూవిథ ॥

763

సూక్తము—33

ఋషి—కణ్వగోత్రీయుఁడగు మేధ్యాతిథి*

దేవత—ఇంద్రుఁడు*

(1) గీ॥ సోమము నమర్చి వృతారి! నీమ మలర

నిమ్న దేశముఁ జేరెడు నీశుల వలె

భవదభిముఖంబుఁ జేరెద మవన మిడవె!

సేవకులు ని న్నుపాసింతు చిత్త మలర ॥

654

(2) గద్యము॥

వాసప్రదుఁడా! యింద్రుఁడా! యభిషుతసోమము నిర్గతం బైనచో నుక్త విశిష్ట లగు నేతలు

స్తోత్రములను బఠింపఁగలరు. సోమము విషయమై నీవు తృప్తార్తుఁడవై వృషభము వలె

శబ్దముఁ జేయుచు యజ్ఞస్థానమున కేల వచ్చెదవు ? ॥

655

1. సప్తీచిద్ధా, 2. వృష్ణఉత్తరా. (బ్రా.వ్ర.)

* వ్రాతవ్రతిలో (9వ. సంపుటము. 123 పుట) “కణ్వ గోత్రీయుఁడు మేధుఁడు” ఋషిగాను. దేవత “ఇంద్రుఁడు” గాను, 15వ సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “మేధ్యాతిథి” ఋషిగాను, యజమానుఁడు, వాని భార్య, వారి యాశీస్సులు” దేవతగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(3) గీ॥ శత్రుదమనకారి! శక్రుడా! కణ్వుల
కన్నదాన మిడవె! యతిశయముగ
బటుపిశంగరూప భాగ్యవద్గోవుల
నిన్ను నడుగుచుంటి నేను బ్రీతి ॥

656

(4,5) సీ॥ అశ్వద్వయంబును నరదంబునకుఁ బూన్చువాఁ డెవ్వఁడో! తీక్షణజి యెవఁడో!
సోమమునకు మహాశోభాసహాయము నొనరించు నెవ్వఁడో! ధని యెవఁడో!
యాశ్వరుఁ డెవ్వఁడో! యిష్టుల స్థిరుఁడయి పురముల భేదించి పెరిగె నెవఁడో!
కార్తస్వరరథంబుఁ గలిగియుండె నెవఁడో! సుక్రతు వెవ్వఁడో! శూరుఁ డెవఁడో!
గీ॥ యెవని హస్తద్వయము కడు నేపుఁగలిగి, వెలుఁగుచుండునో! యటువంటి వేల్పు శక్రు
నకుఁ బ్రమత్తఁ గలిగింప నకలుషమతి, నమల మేధ్యాతిథి! కొల్వు మతని మిగుల ॥ 657

(6,7) సీ॥ ఎవఁడు ధర్షకుఁ డగు నెవని శాత్రవగణ మాక్రమింపకయుండు ననుల నుండు
నెవ్వని యాశ్రయ మెల్లరుఁ గోరెద రెవఁడు ధనాఢ్యుఁడో! యెవఁడు సుతులఁ
గొనువాఁడో! యెవ్వఁడు ఘన సోమమును ద్రావు నెవ్వని హనువులు నివ్వటిలునో!
యరిపురంబుల నెల్ల నడచిపెట్టె నెవఁడో! సోమ మెవ్వఁడు ద్రావి శోభఁ గనునో!
గీ॥ యట్టి యింద్రుఁడు కార్యము లాచరించు, కోవిదుల కెల్ల దుగ్ధద గోస్వరూపుఁ
డమల సోమము ద్రావిన యతని నెవఁడు, తెలిసికొనియున్న ధీరుఁడో! తెలియఁబడదు ॥ 658

(8) గీ॥ ఆరిగణంబుల వెదకెడు హస్తీ, దాన
జలము ధరియించునట్టులు శక్రుఁ డిష్టి
కర్మల మదంబు నెంతయుఁ గలిగియుండు
నింద్రుఁడా! నిన్ను నియమించు నెవఁడు? జగతి ॥

659

గీ॥ నీవు సోమాభిముఖముగ నిర్మలేంద్ర!
వచ్చియుండుము! సజ్జనుల్ మెచ్చునటుల
నీవు పీఠ్యప్రభం బొంది నిఖిలమందు
విచరణంబును జేయుచు వెలుఁగుమయ్య! ॥

660

(9) శి॥ వాసవుఁ డుగ్రుడై వెలుగ వానిని శత్రులు చూడలేక సం
త్రాస మనస్సు లయ్యెదరు, రాజిలు యుద్ధములందు భూషణన్
భాసిలుచుండి వాఁడు బహుభక్తుల సూక్తుల నాలకించి త
ద్వాసము చేరుచుండుఁగద! తత్క్షణమే పరులన్ ద్యజించుచున్ ॥

661

(10,11) నీ పభీష్టదుఁడవు నీవు కామప్రదాకృష్ణుండ వరులచే †నపరివృతుఁడ
11,12) పభిమతదుఁడ వను ఖ్యాతిఁ బొందితి వీవు నీ యశ్వరజ్జువుల్ నిఖిల మెరుగు
నీ హిరణ్మయకళ నిఖిల మిచ్చుచునుండు ఋజుగామి శతయజ్ఞ! యింద్రదేవ!
యభిషవకరులకు నభిమతార్థదుఁడవై యొగిఁ బురస్కృతిని జేయుదువుగాక!
శీ॥ నశ్వమున కభిముఖంబుగ నమరియున్న, వర్షిత సుసోమమును గడు వారియందు
ధారణము చేయుచున్నాఁడు ధన్యతముఁడు, ధన మొసంగుము ! వానకిఁ దద్ద నీవు ॥

662

(13,14)గద్యము॥

ధనవంతుఁడ వగు నింద్రుఁడా! సోమరూప మధువును ద్రావుటకు రమ్ము! సుకర్మ గలవాఁడు,
బలవంతుఁడు, నగు నింద్రుఁడు మా చెంతఁ జేరకుండ నుక్థములను నాలించును. వృత్రమారకా!
శతక్రతూ! నీవు రథస్థుఁడవు! ఈశ్వరుఁడవు! రథమునకుఁ బూన్పఁబడిన యశ్వము
లన్యుల యజ్ఞములను దిరస్కరించి నిన్ను మా యజ్ఞమునకుఁ దెచ్చునుగాక! ॥

663

(15) శీ॥ ఓ మహామహా! సందీప్త సోమపాయ!
నికటవర్తివిగా స్తోమ నివయ మెల్లఁ
చాల్చియుండుము! నీకు మత్తత జనింప
నిష్ఠి కళ్యాణకర మౌను సృష్టియందు ॥

664

(16,17)గద్యము॥

వీరుం డగు నే యింద్రుఁడు మాకు నేత యగునో! వాఁడు మన శాసనమువలనఁ బ్రీతుండు
కాఁజాలఁడు. “శ్రీల మనస్సు దుశ్శాస్యము. క్రతువు లఘువు.” అని యింద్రుఁడే
వచించెను ॥

665

* ఇక్కడ యతిభంగము. తలకట్టు భ్రమవల్ల “ఆకృష్ణుండవు” లోనున్న “కృ” వర్ణముమీది తలకట్టును
జూచి “అ” కార మను భ్రమతో “అపరి” లోని “అ” కారమునకు యతి వేయఁబడినది. (చూ.పీఠిక.)

(18) గీ॥ సోమమున కభిముఖంబుగ నూటిఁ జనెడు
నశ్వములు రెండు వాసవు యానము కడు
మోయు నిట్టి మహేంద్రు నమేయ రథము
శ్రేష్ఠతర మౌను నశ్వ సుశ్రీలఁ దలఁప ॥

666

(19) గద్యము॥

ప్రయోగీ! నీవు స్తోత్రవై శ్రీవి యౌటచే నధోదేశమును జూడుము! ఊర్ధ్వదేశమును
జూడకుము! నీ కశమును బ్రక్షుప్తదేశమును, నెవ్వరును, నిరీక్షింపఁగూడదు ॥

667

సూక్తమ్—34

ఋషిః—1-15-నీపాతిథిః కాణ్వః, 16-18- సహస్రం వసురోచిషోఽశ్లోరసః
దేవతా—ఇన్ద్రః
ఛందః - అనుష్టుప్, 16-18-గాయత్రీ

(1) ఏ॒న్ద్రో యా॒హి హ॑రి॒భిరు॒వ క॑ణ్వ॒స్య సు॑స్తుతిమ్ ।
ది॒వో॒॑ అ॒ము॒ష్య శా॑స॒తో ది॒వం య॑య ది॒వావ॑సో ॥

764

(2) ఆ త్వా గ్రా॒వా వ॑దన్తి॒హ సోమీ॑ ఘోషే॒ణ య॑చ్ఛతు ।
ది॒వో॒॑ అ॒ము॒ష్య శా॑స॒తో ది॒వం య॑య ది॒వావ॑సో ॥

765

(3) అ॒త్రా వి నే॒మిరే॑షా॒మురాం న॒ ధూను॑తే వృ॒కః ।

ది॒వో¹ అ॒ముష్య॑ శా॒సతో ది॒వం య॑య ది॒వావ॑సో ॥

766

(4) ఆ త్వా క॒ణ్వా 2॒ఇహా॑వ॒సే హ॒వస్తే॑ వా॒జసా॑తయే ।

ది॒వో¹ అ॒ముష్య॑ శా॒సతో ది॒వం య॑య ది॒వావ॑సో ॥

767

(5) ద॒ధామి॑ తే సు॒తానాం॑ వృ॒ష్టే న పూ॑ర్వపా॒య్యమ్ ।

ది॒వో¹ అ॒ముష్య॑ శా॒సతో ది॒వం య॑య ది॒వావ॑సో ॥

768

(6) స్మ॒త్పు॒రంధి॒ర్న³ ఆ గ॒హి వి॒శ్వతో॑ధీ॒ర్న⁴ ఊ॒తయే॑ ।

ది॒వో¹ అ॒ముష్య॑ శా॒సతో ది॒వం య॑య ది॒వావ॑సో ॥

769

(7) ఆ నో॑ య॒హి మ॒హేమ॑తే సహ॒స్రోతే॑ శ॒తామ॑పు ।

ది॒వో¹ అ॒ముష్య॑ శా॒సతో ది॒వం య॑య ది॒వావ॑సో ॥

770

(8) ఆ త్వా హో॒తా మ॒న్ము॒తో దే॒వత్రా॑ వక్ష॒పీడ్యః॑ ।

ది॒వో¹ అ॒ముష్య॑ శా॒సతో ది॒వం య॑య ది॒వావ॑సో ॥

771

1. ది॒వో॒అ॒ముష్య॑, 2. క॒ణ్వా॒ఇ॒హా॑వ॒సే, 3. ధీ॒ర్న॒ఆగ॒హి, 4. ధీ॒ర్న॒ఆఊ॒తయే॑ (వ్రా.ప్ర.)

(9) ఆ త్వా మదచ్యుతా హరీ శ్యేనం వక్షేవ పక్షతః ।

దివో¹ అముష్య శాసతో దివం యయ దివావసో² ॥

772

(10) ఆ యాహ్యర్య³ ఆ పరి స్వాహా సోమస్య పీతయే ।

దివో¹ అముష్య శాసతో దివం యయ దివావసో² ॥

773

(11) ఆ నో యాహ్యవశ్రుత్య⁴ కేష రణయా⁵ ఇహ ।

దివో¹ అముష్య శాసతో దివం యయ దివావసో² ॥

774

(12) సరూపైరా య నో గహి సంభృతైః సంభృతాశ్వః ।

దివో¹ అముష్య శాసతో దివం యయ దివావసో² ॥

775

(13) ఆ యాహి పర్వతేభ్యః సముద్రస్యాది విష్టవః ।

దివో¹ అముష్య శాసతో దివం యయ దివావసో² ॥

776

(14) ఆ నో⁴ గవాన్యశ్వాన్య సహస్రా దద్ధిహి ।

దివో¹ అముష్య శాసతో దివం యయ దివావసో² ॥

777

1. దివో² అముష్య, 2. యాహ్యర్య² అపది, 3. రణయా² ఇహ, 4. అనో² గవాన్య. (ప్రా.ప్ర.)

(15) ఆ సః సహస్రతో భరాఽయుతాని శతాని చ ।

దివో¹ అముష్య శాసతో దివం యయ దివావశో ।

778

(16) ఆ యదిన్ద్రోశ్చ దద్యహే సహస్రం వసురోచిషః ।

ఓజ్జష్టమశ్వ్యం పశుమ్ ॥

779

(17) య ఋజ్రా వారంహసో రుషాసో రముష్యదః ।

భాజస్తే సూర్యా³ ఇవ ॥

780

(18) పారావతస్య రాతిషు ద్రవప్రకేష్వాశుషు ।

తిష్ఠం చనస్య మధ్య⁴ ఆ ॥

781

సూక్తము—34

ఋషి—కణ్వగోత్రీయుఁడగు నీపాతిథి 16-18-ఆంగిరసుఁడైన సహస్ర వసురోచిషుఁడు
దేవత—ఇంద్రుఁడు*

(1) గీ ॥ సౌశర్వ కణ్వైల సుందర సంస్తవముల
కభిముఖంబుగఁ జను మింద్ర! యధికదీప్త
హవ్యవంతుడా! వాసవా! యతిశయముగ
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికిఁబొమ్ము! ॥

668

1. దివోఽఅముష్య, 2. ఋజ్రాఽవారం, 3. సూర్యాఽఇవ, 4. మధ్యఽఆ. (ప్రా.ప్ర.)

* ఈ సూక్తమునకు వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము, 127వ పుట) “కణ్వగోత్రీయుఁ డగు “నీపాతిథి” ఋషిగాను,
“ఇంద్రుఁడు” దేవతగాను, వ్రాసి 16b సంపుటములోని ఋషిదేవతలపట్టికలో “నీపాతిథి” ఋషిగాను,
“యజమానుఁడు, వాసిభావ్య, వారి యాశీస్సులు” దేవతగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(2) గీ॥ అభిషవ ప్రస్తరము శబ్ద మతిశయముగ
జేయుచున్ సోమవంతమై శ్రీల నొసంగు
ధ్వనిని గూడుచు నిండ్రుడా! వచ్చి పెద్ద
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికి బొమ్ము! ॥

669

(3) గీ॥ వృకము మేషిని గదలింప వెడలునట్లు
ప్రస్తరము సోమవల్లి సంత్రస్త మైన
యటు లొనర్చును నిండ్రుడా! యతిశయముగ
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికి బొమ్ము! ॥

670

(4) గీ॥ కణ్వసంతతి యన్తంబు గలుగఁగోరి
యవనమును గోరి యింద్ర! యీ యజ్ఞమందు
నిన్ను బలుచుచు నుండె దా నెన్నునటుల
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికి బొమ్ము! ॥

671

(5) గీ॥ తొల్లి వాయువునకు సోమ మెల్ల నిష్టి
యందు నిడినట్టి యింద్రుడా! యాదరమున
నీకు సోమ మొసంగెద నిష్ఠ బూని
దివిని బాలించుచున్ నీవు దివికి బొమ్ము! ॥

672

(6) గీ॥ స్వర్గలోక పురంద్రి! మా సరస కరుగఁ
దెమ్ము! లోకాధికారకా! నెమ్మి మాకు
రక్షల నొసంగు మింద్రుడా! దీక్ష బూని
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికి బొమ్ము! ॥

673

(7) గీ॥ బహుధనాథ్య! మహాపతి! బహు సహస్ర
రక్ష లొసంగెడువాడ! విరాజమాన
హవ్య యుక్తుడ! మా కడ కరుగఁదెంచి
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికి బొమ్ము! ॥

674

(8) గీ॥ ఆమరమధ్యంబునన్ నుతు లందునట్టి
మనుజుగృహహోత యైనట్టి మాన్యుడైన
యగ్ని వహించుఁగాక! ని న్నమర! యింద్ర!
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికిఁ బొమ్ము! ॥

675

(9) గీ॥ స్వేనపక్షి స్వపక్షము లెటు భరించు?
నటుల మదము స్వరించెడు నశ్వియుగ్మ
మింద్రు వహించుఁగాక! దా నింద్రదేవ!
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికిఁ బొమ్ము! ॥

676

(10) గీ॥ సర్వతోభావమున రమ్ము! సామి! నీవు
స్వాహ పలుకుచునున్నాను జాల సోమ
రసము దీసితి నీ కింద్ర! యసమరీతి
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికిఁ బొమ్ము! ॥

677

(11) గీ॥ ఉక్థము పఠింపఁబడఁగ నీ వుచితరీతి
మా సమీపంబునకు వచ్చి మమ్ము సంత
సాత్ములుగఁ జేయు మింద్రుడా! శక్తి మెరయ
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికిఁ బొమ్ము! ॥

678

(12) గీ॥ హృష్టపుష్టాశ్వవంతుడా! పుష్టములును
దుర్లభరూప విశిష్టముల్ ధూర్వహంబు
లైన యశ్వంబులన్ గూడి యరుగుదెంచి
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికిఁ బొమ్ము! ॥

679

(13) గీ॥ పర్వతంబులనుండియో వాసవుండ!
యంతరిక్షమునుండియో యతిశయంపుఁ
బ్రీతిఁ గొని యిచ్చుటకు వచ్చి ఖ్యాతహవ్య!
దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికిఁ బొమ్ము! ॥

680

(14) గీ॥ శూరుఁడా! వేలకొలఁది సుశోభమాన

గోసమూహంబులన్ మాకుఁ గూర్చుచుండి

ధనము నొసఁగు మహేంద్రుఁడా! ఘన తరంపు

దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికిఁ బొమ్ము! ॥

681

(15) గీ॥ శతసహస్రాయుతంబు లౌ సకల కాంక్షి

తంబులను నిండదేవ! ముదంబు మీర

మా కొసంగుచుఁ బ్రీతి నస్తోకమైన

దివిని శాసించుచున్ నీవు దివికిఁ బొమ్ము! ॥

682

(16,17,18)గద్యము॥

ధన మూలమును నేను శోధించెదను. ఇంద్రుఁడు, మేము, బలవంతము లగు నశ్వపశువులను గ్రహించెదము. ఋజుగాములు, వాయు సదృశములు, వేగవంతములు, నారోచమానములు, స్వల్పస్యందమానములు, నగు నశ్వములు సూర్యుఁడు వలెఁ బ్రకాశించును. ఈ సకల రథచక్రగతిం బుట్టించెడు నశ్వముల నొసంగునపుడు నేను వనమునకుఁ బోయెదను ॥

683

సూక్తమ్—35

ఋషిః—శ్యావాశ్వ ఆత్రేయః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—ఉపరిష్టాజ్ఞ్యోతిః(త్రిష్టుప్), 22,24-పంక్తిః, 28-మహాబృహతీ

(1) అగ్నినేన్ద్రేణ వరుణేన విష్ణునా ఒఒదిత్యై రుద్రైర్వసుభిః సచాభువా ।

సజోషసా¹ ఉషసా సూర్యేణ చ సోమం పిబతమశ్వినా ॥

782

1. సజోషసాఒఉషసా. (వా.ప్ర.)

- (2) విశ్వాభిర్భిర్భుచనేన వాజినా దివా పృథివ్యాద్రిభిః సచాభువా ।

సజోషసా¹ ఉషసా సూర్యేణ చ సోమం విచితమశ్వినా ॥

783

- (3) విశ్వేర్దేవై త్రిభిరేకాదశైరిహా² ద్భిర్మరుద్భిర్భుగుభిః సచాభువా ।

సజోషసా¹ ఉషసా సూర్యేణ చ సోమం విచితమశ్వినా ॥

784

- (4) జుషేథాం యజ్ఞం బోధతం హవస్య మే విశ్వేహ దేవా సవనావ గచ్ఛతమ్ ।

సజోషసా¹ ఉషసా సూర్యేణ² చేషం నో వోక్ష్వమశ్వినా ॥

785

- (5) సోమం జుషేథాం యువశేవ కస్యనాం విశ్వేహ దేవా సవనావ గచ్ఛతమ్ ।

సజోషసా¹ ఉషసా సూర్యేణ² చేషం నో వోక్ష్వమశ్వినా ॥

786

- (6) గిరో జుషేథామధ్వరం జుషేథాం విశ్వేహ దేవా సవనావ గచ్ఛతమ్ ।

సజోషసా¹ ఉషసా సూర్యేణ² చేషం నో వోక్ష్వమశ్వినా ॥

787

- (7) హరిద్రవేవ సతతో వనేదువ సోమం సుతం మహిషేవావ గచ్ఛతః ।

సజోషసా¹ ఉషసా సూర్యేణ చ త్రిర్వర్తిర్యాతమశ్వినా ॥

788

1. సజోషసా² ఉషసా. 2. 4, 5, 6 ఋక్కులకు గూడఁ గొన్ని ప్రాచీనపురిలో “సూర్యేణ చ సోమం విచితమశ్వినా” అని పేర్కొనఁబడినది. (ప్రా.ప్ర.)

(8) హంసావివ పతథో¹ అధ్వగావివ సోమం సుతం మహిషేనాప గచ్ఛతః ।

సజోషసా² ఉషసా సూర్యేణ చ త్రిర్వర్తిర్యాతమశ్వినా ॥

789

(9) శ్యేనావివ పతథో హవ్యధాతయే సోమం సుతం మహిషేనాప గచ్ఛతః ।

సజోషసా² ఉషసా సూర్యేణ చ త్రిర్వర్తిర్యాతమశ్వినా ॥

790

(10) విజితం చ తృప్తతం చా చ గచ్ఛతం ప్రజాం చ ధత్తం ద్రవిణం చ ధత్తమ్ ।

సజోషసా² ఉషసా సూర్యేణ చోష్ఠం నో ధత్తమశ్వినా ॥

791

(11) జయతం చ ప్రస్తుతం చ ప్రచావతం ప్రజాం చ ధత్తం ద్రవిణం చ ధత్తమ్ ।

సజోషసా² ఉషసా సూర్యేణ చోష్ఠం నో ధత్తమశ్వినా ॥

792

(12) హతం చ శత్రూ³ యతతం చ మిత్రీణః ప్రజాం చ ధత్తం ద్రవిణం చ ధత్తమ్ ।

సజోషసా² ఉషసా సూర్యేణ చోష్ఠం నో ధత్తమశ్వినా ॥

793

(13) మిత్రావరుణవస్తా³ ఉత ధర్మవస్తా మరుత్వస్తా జరితుర్గచ్ఛతో హవమ్ ।

సజోషసా² ఉషసా సూర్యేణ చాఽఽదిత్యైర్యాతమశ్వినా ॥

794

1. పతథో² అధ్వగావివ, 2. సజోషసా² ఉషసా, 3. వస్తా² ఉత. (వ్రా.ప్ర.)

(14) అంగిరస్వ॑న్తా॑ ఉత॑ విష్ణు॑వన్తా మరు॑త్వన్తా జరి॑తుర్గచ్ఛ॑తో హ॑వమ్ ।

స॒జోష॑సా॒ ఉష॑సా సూ॒ర్యేణ॑ చా॒ఽఽది॒త్యైర్వా॑తమశ్వి॒నా ॥

795

(15) ఋ॒భుమ॑న్తా వృ॒షణా॑ వాజ॑వన్తా మరు॑త్వన్తా జరి॑తుర్గచ్ఛ॑తో హ॑వమ్ ।

స॒జోష॑సా ఉష॑సా సూ॒ర్యేణ॑ చా॒ఽఽది॒త్యైర్వా॑తమశ్వి॒నా ॥

796

(16) బ్ర॒హ్మ జి॑న్వత॒ముత॑ జి॒న్వత॑ం ధి॒యో హ॑తం ర॒జ్ఞంపి॑ నే॒ధత॑మమీ॒వాః ।

స॒జోష॑సా॒ ఉష॑సా సూ॒ర్యేణ॑ చ సో॒మం సు॑న్వతో॑ః అశ్వి॒నా ॥

797

(17) క్ష॒త్రం జి॑న్వత॒ముత॑ జి॒న్వత॑ం నృ॒న్ హ॑తం ర॒జ్ఞంపి॑ నే॒ధత॑మమీ॒వాః ।

స॒జోష॑సా॒ ఉష॑సా సూ॒ర్యేణ॑ చ సో॒మం సు॑న్వతో॑ః అశ్వి॒నా ॥

798

(18) ధే॒నుర్జి॑న్వత॒ముత॑ జి॒న్వత॑ం విశో॑ హ॑తం ర॒జ్ఞంపి॑ నే॒ధత॑మమీ॒వాః ।

స॒జోష॑సా॒ ఉష॑సా సూ॒ర్యేణ॑ చ సో॒మం సు॑న్వతో॑ః అశ్వి॒నా ॥

799

(19) అ॒త్రేరి॑వ శృ॒ణుఁం పూ॑ర్వ్యస్తు॒తిం శ్వా॑వాశ్వ॒స్య సు॑న్వతో॑ మద॒యతా॑ ।

స॒జోష॑సా॒ ఉష॑సా సూ॒ర్యేణ॑ చా॒శ్వి॒నా 4తి॑రోఅ॒హ్న్యమ్ ॥

800

1. వన్తాఽఉత, 2. సజోషసాఽఉషసా, 3. సున్వతోఽఅశ్వి॒నా, 4. తిరోఅహ్న్యమ్. (వ్రా.ప్ర.)

(20) సర్గాగ్¹ ఇవ స్పృజతం సుప్తతీరువ క్యావాశ్వస్య సున్వతో మదచ్యుతా ।

సజోషసా² ఉషసా సూర్యేణ చా³శ్వినా శితిరో⁴అహ్నామ్ ॥

801

(21) 4రశ్మిగ్⁵రివ యచ్చతమధ్వరాగ్⁶ ఉప క్యావాశ్వస్య సున్వతో మదచ్యుతా ।

సజోషసా² ఉషసా సూర్యేణ చా³శ్వినా శితిరో⁴అహ్నామ్ ॥

802

(22) ఆర్వాగ్ రథం వి యచ్చతం పిబితం శోమ్యం మధు ।

ఆ యతమశ్వినా గతమవస్యూర్వామహం హువే ధత్తం రత్నాని దాకుషే ॥

803

(23) నమోవాకే ప్రస్థితే⁶ అధ్వరే నరా వివక్షణస్య పీతయే ।

ఆ యతమశ్వినా గతమవస్యూర్వామహం హువే ధత్తం రత్నాని దాకుషే ॥

804

(24) స్వాహాతృతస్య తృమృతం సురస్య దేవావస్థసః ।

ఆ యతమశ్వినా గతమవస్యూర్వామహం హువే ధత్తం రత్నాని దాకుషే ॥

805

1. సర్గాగ్¹ ఇవ, 2. సజోషసా² ఉషసా, 3. శితిరో³ అహ్నామ్, 4. రశ్మిగ్⁴ రివ, 5. మధ్వరాగ్⁵ ఉప, 6. ప్రస్థితే⁶ అధ్వరే. (వా.ప్ర.)

సూక్తము—35

ఋషి—అత్రిగోత్రీయ శ్యావాశ్వఃడు*
దేవత—అశ్వద్వయము

- (1) ఉ॥ పూనికతోడ విష్ణు వను పూజ్య మహేంద్రుని నశ్వరాజముల్!
మానక సర్వ సుద్రగణ మాన్యులఁ బూతవసుప్రపంచమున్
మానిని యౌ నుషస్సతిని మౌని నుతాదితిపుత్రమండలిన్
భానుని గూడఁ గూడుకొని భాసుర సోమము మీరు ద్రావుఁడి! ॥ 684
- (2) ఉ॥ దానవిశేషయుక్తు లగు దస్రులు! మీరలు భూతజాతముం
బూనుచుఁ బర్యవ్రతంబులను బూనుచుఁ బృథ్వీని సంతసంబుతోఁ
బూని దివం బుషస్సతిని బూని మహాబల మెల్ల సర్వదా
భానునిగూడఁ గూడుకొని భాసుర సోమము మీరు ద్రావుఁడి! ॥ 685
- (3) ఉ॥ మానవ యజ్ఞకర్మముల మానుగ హవ్యము సంగ్రహించి స
న్మానముఁ బొందు దేవతల మారుతమున్ భృగువంశ జాతులన్
మానిని యౌ నుషోఽంగన నమంద వికాసముఁ గల్గువాని నా
భానుని గూడఁ గూడుకొని భాసుర సోమము మీరు ద్రావుఁడి! ॥ 686
- (4) ఉ॥ మీరలు యజ్ఞకర్మల కమేయగతిం జనుదెంచుచుండి వి
స్తారముగా సుయష్టిగత సర్వ మెరుంగుచు నశ్వలార! గం
భీరముగా వినంబడెడు పిల్పును వీనులఁ బెట్టి కల్యమున్
సూరుని గూడఁ గూడుకొని శోభిలు నన్నము సంగ్రహింపుఁడి! ॥ 687
- (5) ఉ॥ పూరుషుడెట్లు కన్యకకుఁ బూర్ణముగాఁ బరిచర్యఁ జేయు నా
తీరున యజ్ఞ సన్నుతి కదేపనిఁ బూనుచు సేవఁ జేయుఁడి!
మీరలు దస్రులార! కడు మే మొనరించెడు కర్మఁ జూచుచున్
సూరినితోడఁ గూడుకొని శోభిలు నన్నము సంగ్రహింపుఁడి! ॥ 688

* వ్రాతప్రతిలో నీ 35వ సూక్తమునకు “శ్యావాశ్వఃడు” ఋషిగాను, 36, 37, 38 సూక్తములకు “శ్యావాశ్వఃడు” ఋషిగాను, యకారవకార భేదములతో (చూ. 9వ సంపుటము. 131, 137, 139, 141 పుటలు) శ్రీనేమావిపారు వ్రాసిరి. 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో నీ సూక్తము లన్నింటికిని ఋషి “శ్యావాశ్వఃడు” గానే వ్రాయుట జరిగినది.

(6) ఉ॥ చేరుచు యజ్ఞభూములను సేవ లొనర్చుచు వాని కెల్ల వి
స్తార మహేష్టి కర్మములఁ జాల నెఱుంగుచు సంతసంబుతో
మీర లుషస్సు వెంటఁగొని మిక్కిలి వెల్గెడు నశ్వలార! యా
సూరునితోడఁ గూడుకొని శోభిలు నన్నము సంగ్రహింపుఁడి! ॥

689

(7) ఉ॥ కానన భూములం బడిన కాంతఖగంబుల మాట్కి- సంతత
ధ్యాన పరాత్ములౌ సరసద్రులు! సోమము చెంతఁ జేరి మీ
రూనుచు సన్మతిన్ మహిష యుగ్మము రీతి నెఱింగి కర్మలన్
మానుగ సూర్యుఁ గూడుచుఁ ద్రిమార్గమునం బడి సంచరింపుఁడి! ॥

690

(8,9) సీ॥ హస్తి ద్వయము మాట్కి- నభిషుత సోమరసంబును జేరుఁడి! సరసులార!
పథికద్వయము రీతిఁ బావన సోమరసంబును జేరుఁడి! సరసులార!
మహిషద్వయము రీతి మరువక సోమంబు సంతృప్తిఁ జూడుఁడి! సరసులార!
శ్యానపక్షుల భంగి శ్రీకర సోమరసంబును జేరుఁడి! సరసులార!

గీ॥ యశ్వివరులార! శుభకరంబైన వ్రత్యు, షస్సుతో సూర్యవిభునితో శాంతి మిళితు
లౌచ రమ్య త్రిమార్గమునందుఁ బడుచు, వెడలుఁడి! మీరు ప్రీతితోఁ గడుఁ బ్రళస్తి ॥ 691

(10) ఉ॥ పానముఁ జేయుఁడి! పరమపావన సోమము దృప్తిఁ దీర సం
తాన మొసంగి సద్ధనము దానము నీయుఁడు! మా కుషస్సుతో
భానునితోడఁ గూడుకొని భాగ్యముతోఁ జరియించుచున్ మహా
ధ్యాన పరాత్ములార! బల దాన మొసంగుఁడు! మాకు నిచ్చులున్ ॥

692

(11) ఉ॥ దానము నిండు! సంతతిని దానము నిండు! ధనంబు జేత్తుతా
దానము నిండు! రక్షలను దానము నిండు! విశేషతుష్టితో
మానిని యౌ నుషస్సతిని మాన్యుని సూర్యుని గూడుకొంచు స
ధ్యాన పరాత్ములార! బల దాన మొసంగుఁడు! మాకు నిచ్చులున్ ॥

693

- (12) ఉ॥ దానము నిండు! సంతతిని దానము నిండు! ధనంబు శత్రులన్
 బూనికతో వధించి పరిపూర్ణతఁ జెందిన మిత్రుఁ గూడుచున్
 మానిని యౌ నుషస్సతిని మాన్యుని సూర్యుని గూడుకొంచు స
 ధ్యాయ పరాత్ములార! బల దాన మొసంగుఁడు! మాకు నిత్యమున్ ॥ 694

- (13,14, 15, 16, 17) సీ॥ మిత్రుని పరుణుని మేటి మరుత్తులఁ గూడుచు మమ్ములఁ జూడ రండు!
 విష్ణు నంగిరసుల వివిధార్థ వర్షియౌ వాజి ఋభుష గూడి పారి రండు!
 కర్మకు నతులకుఁ గల్పించి విజయంబు దానవులను జంపఁ బూనిరండు!
 మీర లాదిత్యులఁ జేరుచు మా కెల్ల నభిముఖంబుగఁ బ్రీతి నరుగఁ దెందు!
 గీ॥ సుందర ప్రత్యుషస్సుతో సూర్యుతోడ, నన్నివిధముల సజ్జను లెన్నునటుల
 వచ్చియుండుఁడు! మీరలు సచ్చరిత్ర, నతిశయ భ్యాతులార! యో యశ్వలార! ॥ 695

- (18) ఉ॥ ఉభయులు ఛేను సంఘముల నూర్జిత లోకములన్ జయించి మా
 కభయ మొసంగ రాక్షసుల నందరిఁ జంపుచు మీరు సర్వతో
 విభు వగు సూర్యదేవతను విశ్రుత కల్యము గూడుచుండి యీ
 యభిభవకారి సోమరస మానఁగ రండు! మహాశ్వదేవతల్! ॥ 696

- (19) గద్యము॥
 ఓ యశ్వద్వయమా! శాత్రవుల గర్వము నడంచుము! అత్రి స్తుతి నాలించునటుల
 సోమాభిషివకారి యగు *శ్యావాశ్వని నుతి నాలింపుము! ఉషస్సుతో సూర్యునితో
 మికితులై ప్రాతఃకాలమున నీ యజ్ఞమందు సోమపానమును జేయుము! ॥ 697

- (20,21) గద్యము॥
 అశ్వద్వయమా! *శ్యావాశ్వని మనోహర స్తుతిని నాభరణము వలె గ్రహించి యశ్వరజ్జువుల
 మాట్కి- వాని యాగమునకుఁ జని యుషస్సుతో సూర్యునితోఁ గలిసి ప్రాతఃకాలమున
 సోమమును ద్రావుము! ॥ 698

(22, 23) అశ్వదేవతలార! యరదంబు మా కభిముఖముగఁ గొనితెచ్చి ముదము గనుఁడు!

23, 24) మధువును ద్రావుఁడు! మా యిష్టిఁ జూడుడు! సోమాభిముఖముగ సాగిరండు!

నే విచక్షణుఁ డను నేతలు మీర లీ యభిషేత సోమంబు నందుకొనుఁడు!

రత్నాభిలాషినై రాజుల మిముఁ బిల్లు హవ్యదాతకు రత్న మందనిండు!

గీ॥ స్వాహతో¹ నభిషేతంబైన సరస సోమ, రసముఁ ద్రావి నమోవాక్యరాజిఁ గూడు

సోమమును గ్రోలి మిక్కిలి శోభఁ జెంది, వెలుగుదురుగాక! మీరలు విశ్వమందు ॥ 699

సూక్తమ్—36

యిషిః—శ్యావాశ్వ ఆత్రేయః

దేవతా—ఇంద్రః²

చందః—శక్వరీ, 7-మహాపంక్తిః

(1) అవి॑తాసి॑ సు॒న్వతో॑ వృ॒త॒న్హి॑షః॒ పి॒దా సో॒మం మ॑దాయ॒ కం శత॑క్రతో॒

యం॑ తే॒ భా॒గమ॑ధారయన్ వి॒శ్వాః సే॒హాసః॑ వృ॒తనా॑ ఉ॒రు బ్ర॒యః

సమ॑పు॒జిన్మరు॑త్వాగ్ం² ఇ॒న్ద్ర స॑త్సతే॒॥

806

(2) ప్రా॒వ సో॒తారం॑ మ॒మవ॑న్న॒వ త్వాం పి॒దా సో॒మం మ॑దాయ॒ కం శత॑క్రతో॒

యం॑ తే॒ భా॒గమ॑ధారయన్ వి॒శ్వాః సే॒హాసః॑ వృ॒తనా॑ ఉ॒రు బ్ర॒యః

సమ॑పు॒జిన్మరు॑త్వాగ్ం² ఇ॒న్ద్ర స॑త్సతే॒॥

807

(3) ఊ॒ర్దా దే॒వాగ్ం³ అ॒వసో॑జి॒సా త్వాం పి॒దా సో॒మం మ॑దాయ॒ కం శత॑క్రతో॒

యం॑ తే॒ భా॒గమ॑ధారయన్ వి॒శ్వాః సే॒హాసః॑ వృ॒తనా॑ ఉ॒రు బ్ర॒యః

సమ॑పు॒జిన్మరు॑త్వాగ్ం² ఇ॒న్ద్ర స॑త్సతే॒॥

808

1. వృతనాఉరు, 2. త్వాగ్ంఉఇన్ద్ర, 3. దేవాగ్ంఉఅవసోజి. (వ్రా.వ్ర.)

1. ఇక్కడ వింద్రగణమునకు మారు “భల”ము ప్రయుక్త మైనది.

- (4) జనితా దివో జనితా పృథివ్యాః పితౄణాం సోమం మదాయ కం శతక్రతో ।
యం తే భాగమధారయన్ విశ్వాః సేహసః పృతనా ఉరు జయః
సమప్సుజిన్మరుత్వాగ్ం² ఇన్ద్రో సత్వతే ॥

809

- (5) జనితాశ్వానాం జనితా గవామపి పితౄణాం సోమం మదాయ కం శతక్రతో ।
యం తే భాగమధారయన్ విశ్వాః సేహసః పృతనా ఉరు జయః
సమప్సుజిన్మరుత్వాగ్ం² ఇన్ద్రో సత్వతే ॥

810

- (6) అత్రీణాం స్తోమమద్రివో మహస్కృధి పితౄణాం సోమం మదాయ కం శతక్రతో ।
యం తే భాగమధారయన్ విశ్వాః సేహసః పృతనా ఉరు జయః
సమప్సుజిన్మరుత్వాగ్ం² ఇన్ద్రో సత్వతే ॥

811

- (7) శ్వావాశ్వస్య సున్వతస్తస్థా శృణు యథాశృణోరత్రేః కర్మాణి కృత్వాతః ।
ప్రత్రసదస్యమావిత్ త్వమేకః ఇన్ద్రోషాహ్య ఇన్ద్రో బ్రహ్మాణి వర్తయన్ ॥

812

సూక్తము—36

ఋషి—శ్వావాశ్వః(డు)*

దేవత—ఇంద్రుడు

- (1) మ॥ త్వరితం బీవు కుశంబు సోమరసమున్ వర్తిల్లఁగాఁజేయు నా
వరలోకాళికి రక్షలిచ్చుచు మరుద్ వారంబుతోఁ గూడుచున్
సుర లే సోమరసంబు భాగములుగా సూచించిరో! దాని సు
స్థిరతం ద్రావుము! వారి జేత వగుచుం జెందాడుచున్ శత్రులన్ ॥

700

1 పృతనా ఉరు 2. త్వాగ్ం ఉఇన్ద్రో 3. త్వమేక ఇన్ద్రోషాహ్య. (ప్రా.ప్ర.)

* శ్వావాశ్వః(డు. (ప్రా.ప్ర.పా.)

(2) మ॥ పరమస్తోతల కెల్ల రక్ష లిడుచున్ భాసిల్లు సోమంబుచే
వర రక్షం గలిపించి యింద్రుడ! మరుద్ వారంబుతోఁ గూడుచున్
సుర లే సోమరసంబు భాగములుగా సూచించిరో! దాని సు
స్థిరతం ద్రావుము! వారి జేత వగుచుం జెండాడుచున్ శత్రులన్ ॥

701

(3) మ॥ పరమస్తోతలకెల్ల రక్ష లిడుచున్ భాసిల్లు సోమంబుచే,
పరమేష్టి ప్రియుడా! మహేంద్రుడ! మరుద్ వారంబుతోఁ గూడుచున్
సుర లే సోమరసంబు భాగములుగా సూచించిరో! దాని సు
స్థిరతం ద్రావుము! వారి జేత వగుచుం జెండాడుచున్ శత్రులన్ ॥

702

(4) మ॥ స్థిరతం దంద్రివి! సత్పతీ! దివికి సుశ్రీకారణం బౌదు వో
నవయజ్ఞప్రియుడా! మహేంద్రుడ! మరుద్ వారంబుతోఁ గూడుచున్
సుర లే సోమరసంబు భాగములుగాఁ జూపించిరో! దాని సు
స్థిరతం ద్రావుము! వారి జేత వగుచుం జెండాడుచున్ శత్రులన్ ॥

703

(5) మ॥ పరమాశ్వాశికిఁ బాలకుండ వగుచుం బా లిచ్చు గోజాతికిం
బరమ శ్రీజనకుండవై యల మరుద్ వారంబుతోఁ గూడుచున్
సుర లే సోమరసంబు భాగములుగాఁ జూపించిరో! దాని సు
స్థిరతం ద్రావుము! వారి జేత వగుచుం జెండాడుచున్ శత్రులన్ ॥

704

(6) మ॥ సురమాహాత్యయుతాత్రిమౌని కృత సుస్తోత్రంబుఁ బూజించుచుం
బరమాద్రికి భరియించు నింద్రుడ! మరుద్ వారంబుతోఁ గూడుచున్
సుర లే సోమరసంబు భాగములుగాఁ జూపించిరో! దాని సు
స్థిరతం ద్రావుము! వారి జేత వగుచుం జెండాడుచున్ శత్రులన్ ॥

705

(7) గీ॥ అత్రి మునికృత సుతులను నాలకించి
నట్టి శ్యావాశ్వ*సూక్తుల నధిగమించి
యొక్కరుండవె యింద్రుడా! యుద్ధమందు
నేసదస్యుని గాపాడ నేగినావు ॥

706

సూత్రమ్—37

ఋషిః—శ్యావాశ్వ ఆత్రేయః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—మహాపంక్తిః, 1-అతిజగతి

(1) ప్రేదం బ్రహ్మ వృత్రతూరేషావిథ ప్రసున్వతః శచీపత ఇంద్ర విశ్వాభిరూతిభిః ।

మాధ్యందినస్య నవనస్య వృత్రహన్మనేద్య పిబా సోమస్య వజ్రవః ॥

813

(2) సేహానః ఉగ్ర పృతనా అభి ద్రుహః శచీపత ఇంద్ర విశ్వాభిరూతిభిః ।

మాధ్యందినస్య నవనస్య వృత్రహన్మనేద్య పిబా సోమస్య వజ్రవః ॥

814

(3) ఏకరాశస్య భువనస్య రాజసి శచీపత ఇంద్ర విశ్వాభిరూతిభిః ।

మాధ్యందినస్య నవనస్య వృత్రహన్మనేద్య పిబా సోమస్య వజ్రవః ॥

815

(4) సస్థావానా యవయసి త్వమేక ఇచ్చచీపత ఇంద్ర విశ్వాభిరూతిభిః ।

మాధ్యందినస్య నవనస్య వృత్రహన్మనేద్య పిబా సోమస్య వజ్రవః ॥

816

(5) క్షేమస్య చ ప్రయుజశ్చ త్వమేకేషే శచీపత ఇంద్ర విశ్వాభిరూతిభిః ।

మాధ్యందినస్య నవనస్య వృత్రహన్మనేద్య పిబా సోమస్య వజ్రవః ॥

817

1. శచీపత ఇంద్ర, 2. సేహానః ఉగ్ర పృతనా అభి, 3. త్వమేక ఇచ్చచీపత ఇంద్ర. (వ్రా.ప్ర.)

- (6) క్షత్రాయ త్వమవసి న త్వమావిథ శచీవతః ఇన్ద్రో విశ్వాభిరూతిభిః ।
మాధ్యందినస్య సవనస్య వృత్రహన్సనేద్యః పిదా సోమస్య వజ్రపః ॥

818

- (7) శ్వావాశ్వస్య రేభతస్తథా శృణు యథాశృణోరత్రేః కర్మాణి కృణ్వరః ।
వ్రత్రసదస్యమావిథ త్వమేక ఇన్ద్రస్సాహ్య ఇన్ద్రో క్షత్రాణి వర్ణయన్ ॥

819

సూక్తము—37

ఋషి—శ్వావాశ్వః(ఋ) *

దేవత—ఇంద్రుడు

- (1) చ॥ సవనవ యజ్ఞభూముల ననారత రక్షల నిష్ఠికారులన్
సవనవతీ! సమస్తమును జక్కని రీతిని నేలుచుండి యో
పవిః గలవాడ! వృత్రహర! పావన మధ్యదినేష్టి సోమముం
జవిఃగొని నీవు ద్రావవఁటె! చక్కఁగ దానిని నిండ్రదేవుడా! ॥

707

- (2) చ॥ సవనవతీ! మహేంద్ర! బల శత్రుబలంబు హరించి వేడ్క మా
కవనపరంపరాకలన నందఁగఁజేయుచు నుగ్రదేవతా!
పవిఃగలవాడ! వృత్రహర! పావనమధ్య దినేష్టి సోమముం
జవిఃగొని నీవు ద్రావవఁటె! చక్కఁగ దానిని నిండ్రదేవుడా! ॥

708

- (3) చ॥ భువనమునందె నీవు చిర భూపతి వౌచి సమస్త రక్షలన్
సవనవతీ! మహేంద్రుడ! ప్రళస్తముగా వెలుఁ గొందుచుండుమా!
పవిః గలవాడ! వృత్రహర! పావనమధ్య దినేష్టి సోమముం
జవిఃగొని నీవు ద్రావవఁటె! చక్కఁగ దానిని నిండ్రదేవుడా! ॥

709

1. శచీవతః ఇన్ద్రో. 2. త్వమేక ఇన్ద్రస్సాహ్య. (వ్రా.ప్ర.)

* శ్వావాశ్వః(ఋ) (వ్రా.ప్ర.పా.)

(4) మ॥ సవనపతీ! సమాన మగు చక్కటి నొప్పెడు రెండు లోకముల్
ద్వివిధములైన యట్లు కడు దీక్ష వహించుచు జేయుచుండుమా!
పవి గలవాడ! వృత్రహర! పావనమధ్య దినేష్టి సోమముం
జవిగొని నీవు ద్రావవఁబె! చక్కఁగ దానిని నిండదేవుడా! ॥

710

(5) మ॥ సవనపతీ! మహేంద్రుడ! వికాసవిధిం బరిరక్షకుండవై
భువన సుయోగ మంగళవిభూతికి నాథుడ వౌదు నిత్యముం
బవి గొనువాడ! వృత్రహర! పావనమధ్య దినేష్టి సోమముం
జవిగొని నీవు ద్రావవఁబె! చక్కఁగ దానిని నిండదేవుడా! ॥

711

(6) మ॥ అవితథ సర్వరక్షకుడ వౌదు శచీపతి! యిందదేవ! నీ
కవన మొసంగలేఁ డెవఁ డనంత బలంబును గల్గజేయు మో
పవిగలవాడ! వృత్రహర! పావనమధ్య దినేష్టి సోమముం
జవిగొని నీవు ద్రావవఁబె! చక్కఁగ దానిని నిండదేవుడా! ॥

712

(7) గీ॥ అత్రిమునికృత సుతులసు నాలకించి
నట్లు శ్యావాశ్వసూక్తుల నధిగమించి
యొక్కరుండవె యింద్రుడా! యుద్ధమందు
నేసదస్యుని గాపాడ నేగినావు ॥

713

సూక్తమ్—38

ఋషిః—శ్యావాశ్వ ఆత్రేయః

దేవతా—ఇంద్రాగ్ని

ఛందః—గాయత్రీ

(1) యజ్ఞస్య హి స్థ¹ ఋత్విజా సస్మీ వాజేసు కర్మసు ।
ఇంద్రాగ్ని తస్య బోధకమ్ ॥

820

(2) తో॒ళాసా॑ రథయా॑వా॒నా వృ॒త్రహ॑ణాపరాజితా :

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ తస్య॑ దో॒ధతమ్॑ ॥

821

(3) ఇ॒దం॑ వా॒ం మ॒దిరం॑ మ॒ధ్వధు॑క్షన్న॒ద్రిభి॑ర్నరః ।

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ తస్య॑ దో॒ధతమ్॑ ॥

822

(4) జు॒షే॒తాం॑ య॒జ్ఞమి॒ష్టయే॑ సు॒తం పో॑మం స॒ధస్తు॑తీ ।

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ ఆ గ॒తం న॑రా ॥

823

(5) ఇ॒మా జు॒షే॒తాం స॑వ॒నా యే॒భిర్హ॑వ్యాన్యూహ॒తుః ।

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ ఆ గ॒తం న॑రా ॥

824

(6) ఇ॒మాం గా॑య॒త్రవ॑న్త॒నిం జు॒షే॒తాం సు॒ష్ఠితి॑ం మ॒మః ।

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ ఆ గ॒తం న॑రా ॥

825

(7) ప్రా॒తర్యా॑వభి॒రా గ॑తం దే॒వేభి॑ర్జ్ఞానావసూ ।

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ సోమ॑పీత॒మే ॥

826

1. జు॒షే॒తాం (సా.మా.) 2. ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ ఆ గ॒తం. (ప్రా.ప్ర.)

(8) శ్వా॒వా॒శ్వ॒స్య సు॒న్వతో॑ ॒ఽత్రీ॑జాం శృ॒ణుతం॑ హ॒వమ్ ।

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ సోమ॒పీత॑యే ॥

827

(9) ఏ॒వా వా॑మ॒హ్వః॑ ఓ॒తయే॑ యథాహ॒వన్త॑ మే॒ధిరాః॑ ।

ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ సోమ॒పీత॑యే ॥

828

(10) ఆ॒హం స॒రస్వ॑తీవతో॒న్ద్రాగ్ని॑ర్హో॒వః పృ॑ణే ।

యా॒భ్యాం గా॒యత్ర॑మృ॒చ్యతే॑ ॥

829

సూక్తము—38

ఋషి—శ్వావాశ్వః, ఋషి—

దేవత—అగ్ని, యింద్రుడు

(1) గీ॥ అగ్నిదేవుడా! యింద్రుడా! యజ్ఞమునకు
ఋత్విజులు సర్వవిధ కర్మతత్త్వమందు
యుద్ధభూములయం దెల్ల నోపి మీరు
స్థిరమనస్సున నా స్తుతిఁ దెలిసికొనుడు! ॥

714

(2) గీ॥ శత్రుహింసాకరులు మీరు శత్రు! యగ్ని!
రథముపైఁ బోవు వా రపరాజితులును
వృత్రసంహర్త లగుదురు వివిధరీతి
స్థిరమనస్సున నా స్తుతిఁ దెలిసికొనుడు! ॥

715

1. వామహ్వః ఓతయే (వ్రా.ప్ర.) * శ్వావాశ్వః, ఋషి— (వ్రా.ప్ర.పా.)

(3) గీ॥ ఇంద్రుడా! యగ్నిదేవుడ! యజ్ఞనేత
 తైన మిముఁగూర్చి శిలలను బూని మధువు
 దోహనముఁ జేయుచున్నాము తుష్టి మీర
 స్థిరమనఁచున మా స్తుతిఁ దెలిసికొనుడు! ॥ 716

(4) క॥ అసల! మహేంద్రుడ! మీరలు
 విను వారల స్తుతుల నెల్ల విశ్వాధిపతుల్
 గనుఁగొనుచు మా సుయజ్ఞము
 పనిగొని మా సోమమునకుఁ బరుగిడి రండి! ॥ 717

(5,6,7, 8, 9, 10) సీ॥ నేత లింద్రాగ్నులు! నిస్తుల గాయత్రమార్గ విశేష్టులై మా సమస్త
 నుతి నాలకింపుడు! తతధనజేతలై సురలతోఁ గూడుచు సొగసు తీను
 సోమముఁ ద్రావంగ నీమముతో రండు! *శ్యావాశ్వసంబంధ యజ్ఞకరుల
 పిలుపు సోమమునకుఁ బ్రేరేపణముఁ జేయుఁ డతిప్రాజ్ఞుని విధాన నతిశయముగ
 గీ॥ నవన మొసఁగంగ మా కృతసవనమందు, సోమముం ద్రావ నత్యంత సామనిరతు
 తైన మీ చెంత మిమ్ముల నాదరముగ, సన్నుతించుచున్నాఁడ సర్వవిధుల ॥ 718

సూక్తమ్—39

ఋషిః—నాభాకః కాణ్వః

దేవతా—అగ్నిః

చందః—మహాపంక్తిః

(1) అగ్నిమస్తోష్వగ్నియమగ్నిమీశా యజ్ఞధ్యై ।

అగ్నిర్దేవాగ్ం! అనక్తు న ఉభే హి విదథే కవిరన్తశ్చరతి దూత్యంగ సభన్తామన్తకే సమే ॥ 830

1. దేవాగ్ం అనక్తు న ఉభే. (వ్రా.ప్ర.)

* ఋషినామ నిర్దేశకత్వములో శ్రీనేమానివారు “శ్యావాశ్వ” శబ్దమును “వ” కార సంయుక్తాదిగానే వ్రాసినను
 నీ సందర్భమున “శ్యావాశ్వ” అని “య” కార యుక్తముగా వ్రాసి యతిస్థానమునఁ బ్రయోగించిరి.
 “శ్యా” అని “వ” కారయుక్తముగా నెక్కడను యతిస్థానమున శ్రీనేమానివారు ప్రయోగించకపోవుట
 విశేషము.

(2) స్యగ్నే నవ్యసా నవస్తనూపు శంసమేషామ్ ।

న్యరాతీ రరాష్ట్రాం విశ్వా అర్యోః¹ అరాతీరితో యచ్చన్వామరో నభస్తామన్యకే సమే ॥

831

(3) అగ్నే మన్మాని తుభ్యం కం ఘృతం న జహ్వః² ఆసని ।

స దేవేసు ప్ర చికిర్ధి త్వం హృషి పూర్వ్యః

శివో దూతో వివస్వతో నభస్తామన్యకే సమే ॥

832

(4) తత్తదగ్నిర్వయో దధే యథాయథా కృవణ్యతి ।

ఊర్జాహుతిర్వసూనాం శం చ యోశ్చ మయో దధే

విశ్వస్యై దేవహూత్యై నభస్తామన్యకే సమే ॥

833

(5) స చికేత నహీయసా అగ్నిశ్చిత్రేణ కర్మణా ।

స హోతా శక్యతీనాం దక్షిణాభిరభృతశి ఇనోతి చ ప్రతీవ్యం³ నభస్తామన్యకే సమే ॥

834

(6) అగ్నిర్జాతా దేవానామగ్నిర్వేద మర్తానామపీచ్యమ్ ।

అగ్నిః స ద్రవిణోదా⁴ అగ్నిర్వాసా హృద్ధతే స్వాహుతో నవీయసా నభస్తామన్యకే సమే ॥

835

1. అర్యోఽఅరాతీ, 2. జహ్వఽఆసని, 3. పృతఽఇనోతి, 4. ద్రవిణోదాఽఅగ్నిర్వాసా. (వ్రా.ప్ర.)

(7) అగ్నిరేవేఘ సంవసుః స విజ యజ్ఞయాస్వా ।

స ముదా కావ్యా పురు విశ్వం భూమేవ పుష్కతి దేవా దేవేఘ యజ్ఞయో నభస్తమస్తతే సమే ॥ 886

(8) యో¹ అగ్నిః స ప్రమానుషః శ్రీతో విశ్వేఘ పిస్తుఘ ।

తమాగన్మ త్రివస్త్యం మన్తతుర్దస్తుహ స్తమమగ్నిం యజ్ఞేఘ పూర్వ్యం నభస్తమస్తతే సమే ॥ 887

(9) అగ్నిత్రీణీ త్రివాతూన్యా క్షేతి విదథా కవిః ।

స శ్రీగ్ంరేకాదశాగ్ం ఇహ యక్షచ్చ పిప్రయచ్చ నో విప్రో దూతః

పరిష్కృతో నభస్తమస్తతే సమే ॥ 888

(10) త్వం నో² అగ్న ఆయుఘ ర్విం దేవేఘ పూర్వ్య వస్వ³ ఏక ఇరజ్యసి ।

త్వామావః పరిప్రతః పరి యన్తి న్వసే⁴ వో నభస్తమస్తతే సమే ॥ 889

సూక్తము—39

ఋషి—కణ్వగోత్రీయుఁడగు నాభాకుఁడు

దేవత—అగ్ని

(1) క॥ పనిగొని ఋజ్మంత్రంబుల

ననలుని నుతియింతు నేను యజ్ఞార్థము కా

పున నాతఁడు దేవతలకు

మన హవ్యం బొసఁగుఁగాక! గమనీయేష్టికా ॥

719

1. యో²అగ్నిః, 2. శ్రీగ్ంరేకాదశాగ్ం, 3. నో²అగ్న ఆయుఘ, 4. వస్వ³ఏక ఇరజ్యసి. (వ్రా.ప్ర.)

గీ॥ స్వర్గభూమీస్థలంబులు సరసరీతి
దౌత్యకార్యములను నెల్లఁ దద్ద జరుపు
ననలదేవుండు శత్రుల నంత మొందఁ
జేయుఁగావుత! హింసలఁ జేయుచుండి ॥

720

(2) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నూతనస్తోత్రములచే మా శరీరమునఁ గల శత్రువులఁ బరిమార్చుము! హవ్య
మొసంగెడువారికున్న వైరులను హింసింపుము! అభిగమనశీలు రగు నదుల నిచ్చటనుండి
పారఁద్రోలుము! అనలుఁడు శత్రువులను హింసింపుఁగాక! ॥

721

(3) చ॥ అనలుఁడ! నీ ముఖంబున సుభాకర మౌ ఘృతధారఁ బోని యీ
వినుతిని జేయఁగల్గుదుము విశ్రుత నిర్మల దేవ మధ్యమం
దున విను దాని బ్రతుఁడవు దుస్త్వజ సౌఖ్య మొసంగువాఁడవై
చనెదవు దూతగాఁ బ్రబలశత్రుహరుండవు నీవు కావఁతే! ॥

722

(4) చ॥ అనయముఁ గోరువారలకు నన్న మొసంగుచు నట్టిదానితో
మొనయుచుఁ బిల్చువారలకు మోద మొసంగుచు భోగయోగ్యమై
విఁబడు సౌఖ్య మిచ్చుచు నభీతిని దేవగణంబుఁ బిల్చు నా
యనలుఁడు సర్వవైరులకు నన్ని విధంబుల హింసఁ జేయుతన్! ॥

723

(5) చ॥ ఘనతర నిష్ఠలం గలుగు కర్మలచేఁ గడు గోచరుఁడు తా
ననయము దేవహోత యయి యచ్చపశుప్రకరంబు గల్గుచుం
బనిఁగొని శత్రుమండలముపజ్జకుఁ బోవుచు నున్నయట్టి యా
యనలుఁడు సర్వవైరులకు నన్నివిధంబుల హింసఁజేయుతన్! ॥

724

(6) చ॥ మనుజుల గుహ్యరీతుల నమానుష జన్మము గురైరుంగుచు
ధనము నొసంగువాఁ డగుచుఁ దప్పక సన్నుతి నాలకించుచు
ధనమును బైటఁబెట్టెడు విధంబు నెరుంగుచు నుండునట్టి యా
యనలుఁడు సర్వవైరులకు నన్నివిధంబుల హింసఁజేయుతన్! ॥

725

(7) చ॥ మనుజుల దేవతాతతుల మధ్యను వాసముఁ జేయు నిష్ఠియం
దనయముఁ బూజలక నుతుల నందును భూమి విధాన సర్వ పో
షణమును జేయు హర్షమునఁ జక్కఁగఁ గార్యము నాచరించు నా
యనలుఁడు సర్వవైరులకు నన్ని విధంబుల హింసఁ జేయుతన్! ॥

726

(8,9) సీ॥ సప్తమానుషులతో సరిగఁ గూడెడువాఁడు నదుల కాశ్రితుఁడౌచు నడచువాఁడు
మాంధాతృదస్యుల మట్టుపెట్టినవాఁడు త్రిస్థానములయందుఁ దిరుగువాఁడు
సకలప్రధానుడై సకల విశుడై బంధనస్థలములఁ బరఁగువాఁడు
ప్రాజ్ఞుడై దూతయై బాసురాలంకారయుతుఁడౌచు సంప్రీతి నుండువాఁడు
గీ॥ నైన యగ్నిని జేరుదు మతఁడు దేవ, యజ్ఞము లొనర్చుగావుత మఖిలకాంక్షి
తములఁ దీర్చుత! శాత్రవదళములకయి, బాధలను! గలుగఁజేయుతఁ! బంత మలర॥

727

(10) చ॥ ధనమున కీశ్వరుం డవుదు! ధర్మపరాయణ దేవకోటిలో
ధనమున కీశ్వరుం డవుదు! దద్దయు మానుషపం క్తిలోన నీ
వనయము సేతురూపివయి యంతటకుం జనువాడ వౌదు వా
యనలుఁడు సర్వవైరులకు నన్ని విధంబుల హింసఁ జేయుతన్! ॥

728

సూక్తమ్—40

ఋషిః—నాభాకః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రాగ్ని

భందః—మహాపంక్తిః, 2-శక్వరీ, 12-త్రిష్టుప్

(1) ఇ॒న్ద్రాగ్ని॑ యు॒పం సు॒ నః సహ॑న్తా దా॒సతో రయి॑మ్ ।

యేన॑ 1 దృ॒ష్టా స॒మత్వా॑ పీ॒త చిత్ సా॒హిషీ॑మహ్య॒గ్నిర్వసే॑వ వాత॑ ఇ॒న్నభ॑న్తామ॒న్యకే॑ స॒మే ॥

840

1. దృశహ. 2. వాత ఇన్నభ. (ప్రా.ప్ర.)

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలఘుగణము ప్రయుక్త మైనది.

- (2) నహి వాం వప్రయామహే ఽథేన్ద్రమిద్ యజామహే శవిష్ఠం నృణాం నరమ్ ।
స నః కదా చిదర్వతా గమదా వాజసాతయే గమదా మేధసాతయే నభన్తామన్యతే సమే ॥ 841

- (3) తా హి మధ్యం భరాణామిన్ద్రాగ్ని¹ అదిక్షితః ।
తా² ఉ కవిత్వనా కవీ వృచ్ఛమానా సఖీయతే సం రీతమన్నతం నరా నభన్తామన్యతే సమే ॥ 842

- (4) అభ్యర్చ నభాకవదిన్ద్రాగ్ని యజసా గిరా ।
యయోర్విశ్వమిదం జగదయం ద్యాః పృథివీ మహ్యాంపస్థే బిభృతో వసు నభన్తామన్యతే సమే ॥ 843

- (5) ప్ర బ్రహ్మణి నభాకవదిన్ద్రాగ్నిభ్యామిరజ్యత ।
యా సప్తబుధ్నమర్జితం జిహ్వాభారమపోర్జిత³ ఇన్ద్రా ఈశాన ఓజసా నభన్తామన్యతే సమే ॥ 844

- (6) అపి వృశ్చ పురాణవద్ ప్రతతేరివ గుప్తితమోజో దాసస్య దమ్భయ ।
వయం తదస్య సంభృతం వప్సిన్ద్రేణ వి భజేమహి నభన్తామన్యతే సమే ॥ 845

- (7) యదిన్ద్రాగ్ని జనా ఇమే⁴ విహ్వయన్తే తనా గిరా ।
అస్మాకేభిర్వృథిర్వయం సాసహ్యమ వృణస్యతో వసుయామ
వసుష్యతో నభన్తామన్యతే సమే ॥ 846

1. మిన్ద్రాగ్ని² అదిక్షితః. 2. తా² ఉ కవిత్వ. 3. పోర్జిత³ ఇన్ద్రా ఈశాన⁴ ఓజసా. 4. జనా⁴ ఇమే. (ప్రా.ప్ర)

(8) యా ను శ్వేతాపవో దిప¹ ఉచ్చరాత ఉప ద్యుభిః ।

ఇన్ద్రాగ్న్యోరను వ్రతముహానా యన్తి సిన్ధవో యాన్ త్సిన్ బన్ధదముఞ్చతాం నభన్తామన్యకే సమే ॥ 847

(9) పూర్వీష్ఠ² ఇన్ద్రో³వమాఽయః పూర్వీరుత ప్రశన్తయః సూవో హన్వన్య హరివః ।

వసో⁴ వీరస్యావృచో యా ను సాధన్త నో ధియో నభన్తామన్యకే సమే ॥ 848

(10) తం శశితా నువృక్తిభిస్త్యేషం సత్వానమృగ్మియమ్ ।

ఉతో ను చిద్ య³ ఓజసా శుష్టస్యాన్తాని భేదతి జేషత్ స్వర్వతీరపో నభన్తామన్యకే సమే ॥ 849

(11) తం శశితా స్వధ్వరం సత్యం సత్వానమృత్వియమ్ ।

ఉతో ను చిద్ య⁴ ఓహత ఆన్తా శుష్టస్య భేదత్వజైః స్వర్వతీరపో నభన్తామన్యకే సమే ॥ 850

(12) ఏవేన్ద్రాగ్నిభ్యాం పితృవన్నపీయో మన్థాతృవదగ్గరస్వదవాచి ।

త్రిధాతునా శర్మణా పాతమస్మాన్ వయం సామ వతయో రయీజామ్ ॥ 851

1. దిపఁఉచ్చరాతఁఉప, 2. పూర్వీష్ఠఁఇన్ద్రో, 3. చిద్యఁఁఓజసా, 4. చిద్యఁఁఓహతఁఆన్తా. (నా.ప్ర.)

సూక్తము—40

ఋషి—కణ్వగోత్రీయుఁడగు నాభాకుఁడు

దేవత—ఇంద్రుఁడు, వహ్ని

- (1) చ॥ అరమరలేక శత్రువుల కన్నివిధఁబులఁ గీడుఁ జేసి త
త్పరమథనంబు మా కొనఁగి వాయు వశంబునఁ గాల్చి చెట్ల నా
పరమథనంబుమూలమున వైరి తిరస్కృతి నెల్లొనర్చు నా
హరి యనలుండు సర్వవిధ హానులఁ జేయుత! శత్రుపంక్తికిన్ ॥

729

- (2) చ॥ హరి! యనలుండ! మీ నికటమందు ధనంబును వేడఁబోను నో
హరి! ధనవంత! నేతృవర యజ్ఞముఁ జేయుదు నీకు నింక నా
హరిహయరాజ మెక్కి- కడు నన్నజలంబులఁ దెచ్చుఁగాన నా
హరి, యనలుండు సర్వవిధ హానులఁజేయుత! శత్రు పంక్తికిన్ ॥

730

- (3) చ॥ వర రణరంగభూముల నివాస మొనర్చెడు నేతృయుగ్మహా!
పఃమకవుల్ భవత్స్తుతినిఁ బాడిన మీ రది యాలకించి స
త్పురుషకతేష్టికర్మములఁ బోడిమి మీరలు చేరువండుఁ దా
హరి యనలుండు సర్వవిధ హానులఁ జేయుత! శత్రుపంక్తికిన్ ॥

731

(4,5) గద్యము॥

యజ్ఞములచేతను, వాక్యములచేతను, నాభాకుని వలె నింద్రాగ్నులఁ బూజింపుము! ఈ సర్వ
జగత్తులు నింద్రాగ్నులయందు వసించుచుండును. వారు తమ క్రోడమునందు మహాపృథ్విని,
ద్యౌలోకమును, ధనమును, ధరింతురు. నాభాకుని చందమున ఋషి యింద్రాగ్నుల
నుద్దేశించి వినుతించును. వారు సప్తమూల విశిష్టము నవరుద్ధము నగు నర్ణవమును
నాచ్ఛాదించుదురు. ఇంద్రుఁడు తేజోబలములకు నీశ్వరుఁడు. ఆ యింద్రాగ్నులు
మా శత్రువులకు హానిఁ జేయుదురుగాక! ॥

732

- (6) చ॥ సుఃవర! పూర్వకాలమున సౌంపగు తీగలఁ ద్రుంచునట్లు మా
యరులను ద్రుంచి దాసుల మహాబల మెల్ల నశింపఁజేయుమా!
హరి దయఁబూనుచుండి యల దాసుల యర్థము సంగ్రహించెదన్
హరి యనలుండు సర్వవిధ హానులఁ జేయుత! శత్రుపంక్తికిన్ ॥

733

(7) చ॥ పరమధనంబునన్ స్తుతుల వాసవు నన్నిని బిల్చుచుండు నా
గురుజనమద్య సైన్యములఁ గూడుచు వైరిఁ దిరస్కరించెదన్
వరసుతులన్ భజించెదను భాసురభక్తిని న్నవేశలన్
హరి యనలుండు సర్వవిధ హానులఁ జేయుత! శత్రుపంక్తికిన్॥ 734

(8) చ॥ వెరవునఁ గ్రింది తోకమును వీడుచు నాకముపైకిఁ జేరు నా
హరికి మహాగ్ని కన్నమును నందఁగఁజేయుదు రార్యు లెల్ల నా
హరి యనలుండె సింధువుల నంతటఁ బోవఁగఁ జేయుచుండు నా
హరి యనలుండు సర్వవిధ హానులఁ జేయుత! శత్రుపంక్తికిన్ ॥ 735

(9) చ॥ హరులను నశ్వముల్ గలిగినట్టి మహేంద్ర! ధనంబు ప్రితి మా
కరమర లేక యిమ్ము! చిరమైన ప్రశస్తి సువస్తువుల్ సదా
స్థిరముగ నుండె నీకు నవి చేయునుగాక! మదీయ కర్మలన్
హరి యనలుండు సర్వవిధ హానులఁ జేయుత! శత్రుపంక్తికిన్ ॥ 736

(10) చ॥ మెరయు ధనంబు గల్గి కడు మేలగు ఋక్తతి కెల్ల యోగ్యుడౌ
హరిని నలంకరింపుడు! మహాత్ములు! మీరలు శుష్టహస్తముల్
వెరవునఁ గొట్టె నాకజల విస్తృతి నెల్ల జయించె నాతఁడే
హరి యనలుండు సర్వవిధ హానులఁ జేయుత! శత్రుపంక్తికిన్ ॥ 737

(11) చ॥ స్థిర మగు వాఁడు సద్ధనముఁ జెందినవాఁడు మహేష్టి యోగ్యుడౌ
హరిని నలంకరింపుడు! మహాత్ములు! మీరలు యజ్ఞగామి యౌ
హరి యల శుష్టహస్తముల నన్నిటిఁ గొట్టి జయించె నీశులన్
హరి యనలుండు సర్వవిధ హానులఁ జేయుత! శత్రుపంక్తికిన్ ॥ 738

(12) గద్యము॥

పితరులకు వలె, మాంధాతలకు మాట్కి, నంగిరోగణమునకుఁ జందాన, నింద్రాగ్నుల నుద్దేశించి
నూతనస్తుతులఁ బఠించుచున్న వాడను. వారు త్రిధాతృగృహములచే మమ్ముఁ
బాలింతురుగాక! మేము ధనస్యాముల మగుదుము ॥ 739

సూక్తమ్—41

ఋషిః—నాభాకః కాణ్వః

దేవతా—వరుణః

ఛందః—మహాపంక్తిః

(1) అస్మా¹ ఊ షు ప్రభూతయే వరుణాయ మరుదో²న్య ల్లా విదుష్టరేభ్యః ।

యో ధీతా మానుషాణాం వశో³ గా² ఇవ రక్షతి నభన్తామన్యకే సమే ॥

852

(2) ఓమూ షు సమనా గిరా పితౄణాం చ మన్మథిః ।

నాభాకస్య ప్రశస్తిభిః సిన్ధూనాముపోదయే సప్తస్వసా

స మధ్యమో నభన్తామన్యకే సమే ॥

853

(3) స క్షవః పరి పన్వజేన్యైస్రో మాయయా దధే స విశ్వం పరి దర్శతః ।

తస్య వేసీరసు ప్రతముషస్త్రిస్రో³ అవర్తయన్ నభన్తామన్యకే సమే ॥

854

(4) యః కకుభో నిధారయః పృథివ్యామధి దర్శతః ।

స మాతా పూర్వ్యం పదం తద్ వరుణస్య సప్త్యం

స హి గోపా⁴ ఇవేర్యో నభన్తామన్యకే సమే ॥

855

1. అస్మాఽఊ, 2. వశో³ గా² ఇవ, 3. ముషస్త్రిస్రో³ అవర్త, 4. గోపా⁴ ఇవే. (ప్రా.ప్ర.)

(6) యో ధర్తా భవనానాం య¹ ఉస్రాజామపీచ్ఛా² వేద నామాని గుహ్య³ ।

స కవిః కావ్యా పురు యాపం ద్భౌరివ పుష్యతి సభన్తామన్యకే సమే ॥

856

(6) యస్మిన్ విశ్వాని కావ్యా చక్రే నాభిరివ శ్రితా ।

త్రితం జాతీ సవర్యత ప్రజే గావో స సంయుజే

యుజే² అశ్వాగ్ం అయుక్షత సభన్తామన్యకే సమే ॥

857

(7) య³ అన్వత్క ఆశయే విశ్వా జాతాన్యేషామ్⁴ ।

పరి దామాని మర్మశబ్ద వరుణస్య పురో గయే

విశ్వే దేవా⁵ ఆను ప్రతం సభన్తామన్యకే సమే ॥

858

(8) స సముద్రో⁶ అపీచ్ఛస్తురో ద్యామివ రోహతి ని యదాను యజ్ఞర్థే ।

స మాయా⁷ అర్పినా పదా ఉస్తౌజాన్నాకమారు హన్నభన్తామన్యకే సమే ॥

859

(9) యస్య శ్వేతా విచక్షణా తిస్రో భూమీరధిక్షితః ।

త్తిరుత్తరాణి పప్రతుర్వరుణస్య ద్రువం సదః

స సప్తానామిరఙ్మతి సభన్తామన్యకే సమే ॥

860

1. యఽఉస్రాజామపీచ్ఛో, 2. యుజేఽఅశ్వాగ్ంఽఅయుక్షత, 3. యఽఅన్వత్కఽఅశయే, 4. జేతాన్యేషామ్.

5. దేవాఽఅను, 6. సముద్రోఽఅపీ, 7. సమాయఽఅర్పినా పదాస్తౌజా. (ప్రా.ప్ర.)

- (10) యః శ్వేతాగ్ం¹ అదిన్ద్విజశ్చక్రే² కృష్ణాగ్ం అను వ్రతా ,
 స ధామ పూర్వ్యం మమే యః స్కమ్మేన వి రోదసీ² అజో స
 ద్యామధారయన్నభన్తామన్నకే సమే ॥

861

సూక్తము—41

ఋషి—కాణ్వ్యుడైన నాభాకుడు

దేవత—వరుణుడు

- (1) చ॥ వరుణమరుద్గణంబుల నవారితభక్తిని గొల్వఁ డీర లా
 వరుణుడు మానవాళిఁ బశుసంఘముఁ గాచును బ్రీతితోడ నే
 మరకయే గోగణంబు వలె మోనివరుల్! స్తుతి పాశకోతముల్!
 వరుణుడు శత్రుమండలిని వంచనఁ జేయునుగాక! నెంతయున్ ॥

740

- (2) గద్యము॥

నే నా వరుణుని సమానస్తుతులచే వినుతించెదను. పితృవర్గముయొక్క- స్తోమములచే వరుణు
 నుద్దేశించి స్తవ మొనర్చెదను. నాభాకమహర్షి వలెఁ గొనియాడఁగలను. అతఁడు నదీ
 సమూహములనుండి యుద్గతుఁ డగును. వాఁడు సప్తస్వసలలోనివాఁడు. మధ్యముఁడు.
 వాఁడు సమస్త శత్రువులను హింసించును ॥

741

- (3,4) సీ॥ అల వరుణుడు రాత్రి నాలింగనముఁ జేసికొను దర్శనీయుడై ఘనతఁ గాంచు
 సూర్యుంబుగాఁ బోవుచుండి మాయారీతి జగముల ధరియించి సాగుచుండుఁ
 దత్త-రత్నఁ గాంక్షించి తగ జనులకు మూఁడు సవనంబులను వృద్ధి జరుపుచుండు
 సర్వేశ్వరుండయి సకల గోతతి కెల్ల నవనంబు నొసఁగుచు నమరుఁడుండుఁ
 గీ॥ బుడమిపైఁ గల దిక్కులఁ బొందియుండు, మిగులఁ బ్రాచీనపదమును మేము దిరుగు
 పదము వరుణునిదే యగు వరుణుఁ డెపుడు, శత్రువుల హింసఁబెట్టుతఁ! జాతురిమను ॥ 742

1. శ్వేతాగ్ం=అది. 2. రోదసీ=అజో. (వ్రా ప్ర.)

(5) చ॥ సురుచిర రశ్మి మధ్యమున శోభిలు గుహ్య మెరుంగు నెవ్వఁడో!
 వర కవికర్మరూప సుదివంబును బోడిమిఁ గాచు నెవ్వఁడో!
 గురు భవనంబులన్ మిగులఁ గూర్చిని దాల్చుచునుండు నెవ్వఁ డా
 వరుణుఁడు శత్రుమండలికి వంచనఁ జేయునుగాక! నెంతయున్ ॥

748

(6) గద్యము॥

సమస్త కవికర్మ నాభిని పఠె నే వరుణుని నాశ్రయింతురో! స్థానత్రయ విశిష్టఁ డగు నా
 వరుణుని శీఘ్రముగ నాశ్రయింపుము! గోవులు గోవమున కరుగునట్లు మా కభిభవములను
 గల్పించెడు యుద్ధములకై శత్రుగణాశ్వములు సమకూర్చఁబడుచున్నవి. వరుణుఁడు
 సమస్త శత్రువులను హింసించుఁగాక! ॥

744

(7) చ॥ వరుణుఁడు దిక్సమూహముల వ్యాప్తిని జెందును శత్రుపంక్తి నా
 నరుల పురాణఁ దా నడచు నాదట వాని రథంబు చెంత నే
 సురలు సమస్త కర్మముల సౌంపుగఁ జేయుదు రన్ని భంగులన్
 వరుణుఁడు శత్రుమండలికి వంచనఁ జేయునుగాక! నెంతయున్ ॥

745

(8,9) సీ॥ వారిధిరూపియౌ వరుణుఁ డంతర్హితుఁ డగుచు నాదిత్యుని ననుకరించి
 స్వర్గంబునకుఁ బోవు సకల దిక్చక్రంబు ప్రజకుఁ దానంబయి పారుచుండు
 ద్యుతిమత్పదంబుచే దత మగు మాయను నశియింపఁజేయుచు నాకమునకుఁ
 బోవును శితవర్ణభూషిత తేజత్రయంబునఁ బ్రథితుడై యమరుచుండు
 గీ॥ నట్టి వరుణాఖ్యుని నివాస మచల మతఁడు, సప్త సింధ్వీశ్వరుండయి సకలవిధుల
 బాధఁ బెట్టుచునుండెడు వైరులకయి, హింసఁ బెట్టునుగాక! దా నెల్ల విధుల ॥

746

(10) గద్యము॥

ఎవఁడు నిజరశ్మి సమూహములను శ్వేత వర్ణముగా నొనర్చునో! వాని కర్మల నుద్దేశించి
 ద్యోలోకమును నంతరిక్షలోకమును నిర్మింపఁబడెను. అదిత్యుఁడు ద్యోలోకమును ధరించు
 విధమున వరుణుఁ డంతరిక్షమును ద్యావాభూములను ధరించును. వాఁడు సమస్త
 శత్రువులను హింసించునుగాక! ॥

747

సూక్తమ్—42

ఋషిః—నాభాకః కాణ్వః, ఆర్చనానా ఆత్రేయో వా

దేవతా—1-శివరుణః, 4-6-అశ్వినౌ

ఛందః—1-3-త్రిష్టుప్, 4-6-అనుష్టుప్

- (1) అస్తభ్నాద్ ద్యామసురో విశ్వేదా! అమిమీత వరిమాణం పృథివ్యాః ,
అసీదద్ విశ్వా భువనాని సప్రమాద్ విశ్వేత్ తాని వరుణస్య వ్రతాని ॥

862

- (2) ఏవా వస్తస్య వరుణం బృహస్తం సమస్యా ధీమమృతస్య గోపామ్ ,
స నః శర్మ త్రివరుధం వి యంసత్ పాతం నో ద్యావాపృథివీః ఉపస్థే ॥

863

- (3) ఇహం ధియం శిక్షమాణస్య దేవ క్రతుం దక్షం వరుణ సం శిశాధి ,
యయాతి విశ్వా దురితా తరేమ సుర్రాణమధి నావం రుహేమ ॥

864

- (4) ఆ వాం గ్రావాణోః అశ్వినా ధీభిష్విప్రా! ఆచుచ్యవుః ,
సాసత్వా సోమపీతయే సభన్తాచుస్యతే సమే ॥

865

- (5) యథా వాచత్రిశ్వినా గీర్భిర్విప్రో! ఆజోహవీత్ ,
సాసత్వా సోమపీతయే సభన్తాచుస్యతే సమే ॥

866

1. వేదాఽఅమిమీత, 2. పృథివీఽఉపస్థే. 3. గ్రావాణోఽఅశ్వినా, 4. విప్రాఽఅచుచ్యవుః.

5. విప్రోఽఆజోహవీత్. (ప్రా.ప్ర)

(6) ఏ॒వా వా॑చ॒హ్వా¹ ఊ॒తయే॑ యథాహ॒వన్త॑ మే॒ధిరాః ।

నా॑స॒త్యా సోమ॑పీతయే నభ॒న్తామన్య॑కే స॒మే ॥

867

సూక్తము—42

ఋషి—కాణ్వః దైన నాథాకుఁడు లేక ఆత్రేయుఁడైన యర్చనానసుఁడు*

దేవత—1,2,3-వరుణుఁడు, 4,5,6-అశ్విద్యయము

(1) గీ॥ అసురవరుణుఁడు విజ్ఞాని యగుచు దివము

స్తంభితంబుగఁజేసెఁ దా సకలవిధుల

పుడమి విస్తృతి కంతయుఁ బూర్ణమతిని

నన్నివిధములఁ బరిమాణ మాచరించె ॥

748

గీ॥ సర్వభువనంబులకుఁ దాను సరసచక్ర

వర్తియై వెల్లువాఁడల వరుణుఁడొకఁడె!

వరుణదేవుఁడొనర్చిన పరమకర్మ

జాలములు పెక్కు కన్పట్టు లీలతోడ॥

749

(2) గద్యము॥

ఈ రూపమున బృహద్వరుణునకు వందన మర్పింపుము! అమృతరక్షకుఁడు, ప్రాజ్ఞుఁడు

నగు వరుణునకు నమస్కరింపుము! అతఁడు మాకుఁ ద్రిపర్వవిశిష్ట మగు నాశ్రయమును

నొసంగుఁగాక! నేను వాని క్రోడమునం దుండువాఁడను. ద్యావాభూములు మమ్ము

రక్షింపుఁగాక! ॥

750

1. వాచహ్వాఽఊతయే. (వ్రా.వ్ర.)

*వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము, 153వ పుట) 'నీ సూక్తమునకు ఋషినామములు పొరపాటున శ్రీనేమానివారు వ్రాయలేదుకాని 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో "అర్చనానసుఁడు-నాథాకుఁడు" ఋషులుగా వ్రాసిరి.

(3) గద్యము॥

ఓ వరుణుడా! యీ కర్మానుష్ఠానుకారుల కర్మములను, సామర్థ్యములును చీడ్చుములునుగా నొనర్చుము! అందువలన మేము సమస్త దురితములను నతిక్రమింపఁగలము. పారయోగ్య మగు సుఖ నొక నధిష్ఠింపఁగలము ॥

751

(4) గీ॥ దేవ నాసత్యవరులార! తిరము గలుఁగ
విప్రు లభిషవప్రస్తరవిధిని బూని
సోమమును పీయ మా కభిగాములుగద!
నశ్వియుగ్మము శత్రుల నడఁచుఁగాత! ॥

752

(5) గీ॥ దేవనాసత్యవరులార! తిరము నేను
విప్రుఁ డప్రిమునీశుని విధిని బూను
మిమ్ముఁ బిలిచెద సోమపానమ్ముకొరకు
నశ్వియుగ్మము శత్రుల నడఁచుఁగాత! ॥

753

(6) గీ॥ అఖిలమేధావుల విధాన నమలసోమ
రసము పానము సేయంగ నసమ మైన
భక్తిచే ¹మిములఁ బిల్చు నాసక్తి నేను
నశ్వియుగ్మము శత్రు నడఁచుఁగాత! ॥

754

అనువాకః—6, సూక్తమ్—43

ఋషిః—విరూప ఆఙ్గిరసః

దేవతా—అగ్నిః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) ఇమే విప్రస్య వేదసోఽగ్నేరస్తృఙ్గయజ్వసః ।

గిరః స్తోమాన¹ ఈరతే ॥

868

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “భరి”ము వ్రయుక్త మైనది.

1. స్తోమాన¹ ఈరతే. (వ్రా.వ్ర.)

(2) అ॒స్మై తే॑ ప్ర॒తిహ॑ర్యతే॒ జాత॑వేదో॒ విష్వ॑జే ।

అగ్నే॑ జనామి సు॒ష్టుతి॑మ్ ॥

869

(3) ఆ॒రో॒కా॑ ఇ॒వ మే॑దహ॒ తిగ్మా॑ అగ్నే॒ య త్వి॑షః ।

దద్ధి॑ర్వనాని బ॒స్పతి॑ ॥

870

(4) హ॑రయో॒ ధూ॒మకే॑తవో॒ నాత॑జాతాః॒ ఉప॑ ద్యవి ।

యత॑స్తే॒ వృ॒థగ॑గ్నయః ॥

871

(5) ఏ॒తే తే॑ వృ॒థగ॑గ్నయః॒ ఇద్ధా॑సః సమదృ॒క్షత॑ ।

ఉ॒షసా॑మి॒వ కే॑తవః ॥

872

(6) కృ॒ష్ణా ర॑జాంసి ప॒త్సరః॑ ప్రయా॒జే జా॒దవే॑దసః ।

అగ్ని॑ర్యద్ రో॒ధతి॑ క్షమి ॥

873

(7) ధా॒సిం కృ॑త్వాన॒ ఓష॑దీర్చ॒స్సదగ్ని॑ర్న వాయ॒తి ।

పు॒నర్యన్ త॑రుణీ॒రపి॑ ॥

874

- (8) జిహ్వ¹భిరహ¹ నన్న¹మదర్పి¹హ జిజ్ఞా¹తాభవన్ ।
అగ్ని¹ర్వసే¹మ రోచ¹తే ॥ 875
- (9) అప్స్వి¹గ్నే సధి¹ష్ట¹వ సౌ¹షధీ¹రను దు¹ధ్యసే ।
గర్భే¹ సజ్ఞా¹యసే¹ పు¹నః ॥ 876
- (10) ఉద¹గ్నే తవ¹ తద్¹ పు¹తాదర్పి¹ రోచ¹త ॥ ఆహ¹తమ్ ।
నింసా¹నం జిహ్వో¹క్త ము¹ఖే ॥ 877
- (11) ఉజ్జె¹న్నాయ వశా¹న్నాయ సోమ¹స్పృహాయ వే¹ధసే ।
సోమై¹ర్విరేమా¹గ్నయే ॥ 878
- (12) ఉచి¹ త్వా నమ¹సా వయం హో¹తర్వరే¹జ్యక్ర¹తో ।
అగ్నే¹ సమ¹ర్పి¹రీమ¹హే ॥ 879
- (13) ఉత¹ త్వా భృ¹గువచ్చు¹చే మను¹ష్వదగ్న² ఆహ¹త ।
అగ్ని¹రస్వ¹ద్ధవామ¹హే ॥ 880

1. రోచత ఆహతమ్. 2. దగ్న ఆహత. (వా.ప్ర.)

(14) త్వం హ్యగ్నే¹ అగ్నినా విప్రో విప్రేజ సన్ త్సతా ।
సఖా సఖ్యా సమిధ్యసే ॥

881

(15) స యం విప్రాయ దాశుషే రయం దేహి సహస్రిణమ్ ।
అగ్నే వీరవతీమిషమ్ ॥

882

(16) అగ్నే భాతః సహస్కృత రోహితశ్చ కుచివ్రత ।
ఇమం స్తోమం జపస్వ మే ॥

883

(17) ఉత త్వగ్నే మమ సుతో వాత్రాయ ప్రతిహర్యతే ।
గోష్ఠం గావ² ఇవాశత ॥

884

(18) కుభ్యం తాః అజ్గర స్తమ విశ్వాః సుక్షితయః పృథక్ ।
అగ్నే కామాయ యేమరే ॥

885

(19) అగ్నిం ధీర్మర్మవీషణో మేధిరాసో వివశ్పిః ।
అద్యసద్యాయ హిన్విరే ॥

886

1. హ్యగ్నే¹ అగ్నినా, 2. గావ² ఇవా, 3. తా³ అజ్గర స్తమ. (వ్రా.ప్ర.)

(20) తం త్వామజ్మే¹షు వాజినం తన్వానా¹ అగ్నే ఆధ్వరమ్ ।

వహ్నిం హోతారమీశతే ॥

887

(21) పురుతా హి సదృజ్జపి విశో విశ్వా² అను ప్రభుః ।

సమత్స త్వా హవామహే ।

888

(22) తమీశ్వ యశి ఆహతో³ అగ్నిర్విభ్రాజతే పుత్రైః ।

ఇమం నః శృణవద్ధవమ్ ॥

889

(23) తం త్వా వయం హవామహే శృణ్వంతం జాతవేదవమ్ ।

అగ్నే పుస్తమప ద్విషః ॥

890

(24) విశాం రాజానమద్భుతమధ్యక్షం ధర్మజామిమమ్ ।

అగ్నిమీశే స⁴ ఉ శ్రవత్ ॥

891

(25) అగ్నిం విశ్వాయువేపసం మర్యం న వాజినం హితమ్ ।

స ప్రిం న వాజయామసి ॥

892

1. తన్వానా అగ్నే ఆధ్వరమ్, 2. విశ్వా అను, 3. య అహతో, 4. స ఉ శ్రవత్. (ప్రా.ప్ర.)

(26) మున్ మృత్రాణ్యప ద్విషో దహన్ రజంసి విశ్వహా ।

అగ్నే తిగ్మేన దీదిహి ॥

893

(27) యం త్వా జనాన¹ ఇన్ద్రతే మనుష్యదక్షిర స్రమ ।

అగ్నే స బోధి మే వచః ॥

894

(28) యదగ్నే దివిజా² అన్యపుజా వా సహస్కృత ।

తం త్వా గీర్భిర్హవమహే ॥

895

(29) తుభ్యం ఘేత్ తే జనాః ఇమే విశ్వాః సుక్షితయః పృథక్ ।

దాసిం హిన్వన్త్యత్తవే ॥

896

(30) తే మేదగ్నే స్వాద్యోఽహా విశ్వా నృచక్షసః ।

తిరన్తః స్వామ దుగ్ధహా ॥

897

(31) అగ్నిం మన్ద్రం పురుప్రియం శ్శిరం పావకశోచిషమ్ ॥

హృద్భిర్మన్ద్రేభిరీమహే ॥

898

1. జనాన¹ ఇన్ద్రతే. 2. దివిజా² అన్య. 3. జనా³ ఇమే. (వా.ప్ర.)

(32) స త్వమగ్నే విభావసుః స్పృజన్ త్సూర్యో న రశ్మిభిః ।

శక్తన్ తమాంసి జిహ్నువే ॥

899

(33) తత్ తే సహస్వ! ఈమహే దాత్రం యన్నోపదస్యతి ।

త్వదగ్నే వార్యం వసు ॥

900

సూక్తము—43

ఋషి—అంగిరోపుత్రుఁ డగు విరూపుఁడు

దేవత—అగ్ని

(1) గీ॥ స్తోత్రవరు లెల్ల రగ్నికి స్తుతులఁ జేయ
నుండు రగ్ని విధాత నిష్పందబుద్ధి
మంతుఁడయి యెల్ల చోటుల మాన్యపురుష
వరులకున్ హింసఁజేయక పరగుఁగాక! ॥

755

(2) గీ॥ జాతవేదుఁడ! యనలుఁడా! సర్వదర్శి!
దానములఁ జేయుచుండువు! ధర్మ నిరతి
నందుచేతనె నినుఁగూర్చి యఖిలజనులు
స్తుతుల నొనరించుచున్నారు సూక్తులఁ దగ ॥

756

(3) గీ॥ అనలుఁడా! నీను తీక్షణు లైన శిఖలు
దీప్తివంతంబు లొగద! వ్యాప్తిఁ జెందు
దంతములతో నరణ్యంబు తరచు భక్ష
ణమును జేయుదు! పశురీతి సముచితముగ ॥

757

(4) గీ॥ ఆశుగప్రేరితుం డౌచ హరణశీలుఁ
డౌచ ధూమాంకుఁడై యగ్ని యఖిల మైన
యంతరిక్షంబు భిన్నముగా నమర్చి
వెడలిపోవుచునుండుఁ దా వివిధగతుల ॥

758

(5,6,7,8) గద్యము॥

వేరువేరుగఁ బ్రసిద్ధము లగు నగ్ను లుషఃప్రజ్ఞాపకంబుల వలె దృష్టము లగుచుండును.
అగ్ని పుడమిపై శుష్క-కాష్ఠంబుల నాశ్రయించును. అగ్ని గమనకాలమునఁ
బాంశువంతము కృష్ణవర్ణము నగును. అగ్ని యోషధులను నన్నస్వరూపముగఁ
దలంచుచుఁ బ్రకాశింపఁడు. తరుణోషధులనుగూర్చి పరుగిడును. అగ్ని
జిహ్వచే వనస్పతులను నత్యంతము నవనతములుగా నొనర్చుచుఁ దేజో
బలములఁ బ్రజ్వలితుండయి వనములందుఁ బ్రవేశించును ॥

759

(9) క॥ జలమున ననలా! నీ ను
స్థల ముండెను నోషధులను జక్క నిడుచు మా
లలితోషధిగర్భముతో
పల జన్మము నొందుమయ్య! పరమప్రీతిన్ ॥

760

(10,11) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! ఘృతముచే నాహూతం బగు జుహువు ముఖంబున నాస్వాదింపుము! నీ శిఖలు
శోభించుచుండును. ఎవ్వఁడు హవ్యభక్షణయోగ్యుఁడో! యెవరి యన్న మఖిలషణీయమో!
సోమపృష్ఠుఁడు నభీష్టవిధాయయు నగునట్టి యగ్నికి స్తోత్రమూలమునఁ బరిచర్యఁ
జేసెదను ॥

761

(12) గీ॥ దేవతాహ్వనకారి! యో పావకుండ!
ప్రజ్ఞ గలవాఁడ! వరణీయభాసురంబు
లైన సమిధలతో రెండు హస్తములను
గలిపి నిను వేడుచున్నాను గరము భక్తి ॥

762

(13) గీ॥ ఘనతరుండైన శ్రీయుతమనువు వలెను
నమలుఁ దైనట్టి భృగుఋషి యంద మొప్ప
ననల! యాహూతుఁడా! శుచి! యచ్చనుతులఁ
బిలుచుచున్నాఁడు నీ మది పిచ్చలింప ॥

763

(14) గీ॥ అగ్ని! సాదు వౌదు వమలవిప్రుడ వౌదు

సఖుడ వౌదు మిగుల సాధువులును

సఖులు విప్రులైన చక్కని యగ్నులఁ

జెలిపితోడ దీప్తిఁ జెందె దీవు ॥

764

(15, గీ॥ వేలకాలఁది ధనంబును వీరయుక్త

16) మైన యన్నము విప్రుల కందనిమ్ము!

భ్రాత! బలపుత్రుడా! యగ్ని! భ్యాతి మెఱయ

నస్మదీయస్తవంబుల నాలకింపు! ॥

765

(17) గీ॥ నే నొనరెచ్చెడు నుతు లెల్ల నిన్నుఁజేరు

ధేనువులు సోత్సుకంబులై తీయనైన

శబ్దము లొనర్చు చత్వాశి సరస కరుగ

గోష్ఠములఁ జేరునట్లు విస్పష్టగతిని ॥

766

(18,19,20) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! యంగిరోగణముల మధ్య శ్రేష్ఠుడవు! సమస్త ప్రజలు నఖిలషితసిద్ధికొఱకు నీ

స్తుతియం దాసక్తు లగుదురు. మనుష్యులు, ప్రాజ్ఞులు, మేధావులు, నన్నమునకై యగ్నిని

బ్రీతునిగఁ జేయుదురు. నీవు బలవంతుడవు! హవ్యవాహివి! హోతవు! ప్రసిద్ధుడవు!

స్తోతలు యజ్ఞముఁ జేయుదురు. నిన్ను స్తుతింతురు ॥

767

(21) గీ॥ అఖిల జనులకు సమదర్శి వౌచు నుంట

విభుతఁ గల్గుచు నంతట వెలయుచుంట

నఖిలగ్రామములందును నఖిలజనులు

నిన్నె పిలుచుచు నుందురు నిర్మలాగ్ని! ॥

768

(22) క॥ పృథమున నాహూతుడవై

తతముగ శోభింపఁగలవు తత్క్షణ మగ్ని!

స్తుతుల వినునట్టి యగ్నిని

స్తుతియింతురుగాక! వివిధసూక్తుల సుజనుల్ ॥

769

(23) గీ॥ జాతవేదుడ వౌదువు! జ్వలనదేవ!
యఖిల శత్రుల హింసించి యస్మదీయ
మైన యాహ్వాన మాలింపవయ్య! మేము
నిన్ను సుతీయించుచున్నాము నిర్మలాగ్ని! ॥

770

(24) క॥ మనుజుల కీశ్వరుడగుచు
మనుజుల వలె హిత మొనర్చి మాన్యుల కెల్ల
ఘనకర్మాధ్యక్షుండౌ
ననలుడు మా సుతుల నెల్ల నందునుగాతన్! ॥

771

(25) గీ॥ సర్వగామిని బలవంతు సరసబలుని
మనుజునిన్ బోలి హితమును నొనరజేయు
నగ్ని నశ్వంబు చందాన నధిరబలము
గల్గివానిగఁ జేయుదుఁ గరము ప్రీతి ॥

772

(26) గీ॥ హింసఁ జేసెడు వారికి హింసఁ జేసి
రాక్షస సమూహముల నెల్ల దీక్షఁ బూని
దహనపరచుచు ననలుండు తద్ద తీక్ష
తేజమున దీప్తుఁ డగుఁగాక! స్థిరతఁ గలుఁగ ॥

773

(27,28,29,30) గద్యము॥

అంగిరోగణముమధ్య శ్రేష్ఠుడ వగు నగ్ని! మానవులు నిన్ను మనువు వలె సందీప్తునిగాఁ
జేయుదురు. నీవు మనువు వలెఁ దెలిసికొనుము! నీవు స్వర్గీయాంతరిక్ష బలములచేత
నుత్పాదితుడ వగుదువు! స్తుతులచే నీకు నావాహన మొనర్చెదను. ఈ సర్వలోకములు
ప్రజాగణము నీ భక్షణమునకై వేర వే రన్నములను బ్రేరేపించుచున్నారు. నీ
యనుగ్రహమువలన సర్వదర్శులమై సర్వదుర్గమస్థానములను దాటచున్నాము ॥

774

(31) గీ॥ హర్షయుక్తుఁ డగుచు నఖిలలోక ప్రీయుం
డవుచు యజ్ఞశాయి యగుచుఁ బూత
దీప్తియుక్తుఁ డగుచుఁ దెలి వొందు నగ్నిని
వేడుచుంటి నేను విషలభక్తి ॥

775

- (32) క॥ నీవు విభావసుఁ డగుదువు!
 పావక! యుదయంబు నొందు భానుని పగిదిన్
 దావకరశ్మలవలనం
 గావలసిన యట్లు తిమిర ఘనతఁ దునుముమా! ॥

776

- (33) గీ॥ దానయోగ్య మైన ధనము నీ కున్నది
 యది నశింపకుండు నగ్ని! నీవు
 బలము కల్గివాఁడ వెలమిని నిను ధన
 మడుగుచున్నవాఁడ నధిక భక్తి ॥

777

సూక్తమ్—44

ఋషిః—విరూప ఆజ్ఞీరసః

దేవతా—అగ్నిః

చందః—గాయత్రీ

- (1) సమిధాగ్నిం దువస్యత పృతైర్హోధయతాతిథిమ్ ।
 అస్మిన్ హవ్యా జహోతన ॥

901

- (2) అగ్నే స్తోమం జషస్య మే వర్ధస్వానేన మన్మవా ।
 వ్రతి సూక్తాని హర్య నః ॥

902

- (3) అగ్నిం దూతం పురో దధే హవ్యవాహముప బ్రువే ।
 దేవాగ్ంః ఆ సాదయాదిహ ॥

903

(4) ఉత్ తే బృహన్తో¹ అర్చయః సమిధానస్య² వీదివః ।

అగ్నే శుక్రాసః³ ఈరతే ॥

904

(5) ఉప త్వా జుహ్వతి⁴ మమ పుతాచీర్యస్తు హర్షత⁵ ।

అగ్నే హవ్యా జువస్వ నః ॥

905

(6) మన్త్రం హోతారమృత్విజం చిత్రతానుం విధావసుమ్ ।

అగ్నిమీశే సః ఉ శ్రవత్ ॥

906

(7) ప్రశ్నం హోతారమీద్యం జుష్టమగ్నిం కవిక్రతుమ్ ।

అధ్వరాణామభిశ్రయమ్ ।

907

(8) జుషాణో⁴ అజ్గరస్తమేమా హవ్యాన్యానుషక్ ।

అగ్నే యజ్ఞం నయ⁵ ఋతుధా ॥

908

(9) సమిధానః⁶ ఉ సన్త్య శుక్రశోచ⁷ ఇహ వహ ।

చికిత్వాన్ దైవ్యం జనమ్ ॥

909

1. బృహన్తో¹ అర్చయః. 2. శుక్రాసః² ఈరతే. 3. మీశే సః³ ఉ. 4. జుషాణో⁴ అజ్గరస్త,

5. నయ⁵ ఋతుధా. 6. సమిధానః⁶ ఉ. 7. శోచ⁷ ఇహ. (వ్రా.ప్ర.)

(10) వి॒ప్రం హో॑తా॒మద్రు॑హం ధూ॒మకే॑తుం వి॒భావ॑సుమ్ ।

య॒జ్ఞానాం॑ కే॒తుమీ॑మహే ॥

910

(11) అగ్నే॑ వి॒పాహి॑ న॒స్త్వం ప్రతి॑ష్ఠ దే॒వ రీ॑షః ।

భిన్ది॑ దే॒వః సహస్కృ॑త ॥

911

(12) అ॒గ్నిః ప్ర॑క్షే॒స మ॑న్మ॒నా శు॑మా॒నస్త॑న్వం॒స్పామ్ ।

క॒విర్వి॑ప్రే॒ణ వా॑వృదే ॥

912

(13) ఊర్లో॑ న॒పాత॑మా హ॒వే అ॒గ్నిం పా॑వశో॒చిష॑మ్ ।

అ॒స్మిన్ య॒జ్ఞే స్వ॑ధ॒వరే॑ ॥

913

(14) స॒ నో మి॑త్రమహ॒స్త్వమగ్నే॑ శు॒క్రేణ॑ శో॒చిషా॑ ।

దే॒వై రా॑ స॒త్ని బ॒హ్విషి॑ ॥

914

(15) యో॑ అ॒గ్నిం త॒న్వోఽద॑మే దే॒వం మ॒త్తః స॒వర్య॑తి ।

త॒స్మా॒ ఇద్ దే॑ద॒యద్ స॑సు ॥

915

(16) అగ్ని॑ర్మూర్తా॒ ది॒వః క॒కుత్ ప॒తిః పృ॒థి॒వ్యాః అ॒యమ్ ।
అపాం॑ రే॒తాం॑సి జి॒న్వతి ॥

916

(17) ఉద॑గ్నే॒ కుచ॑య॒ స్తవ॑ క॒క్రా భ్రా॑జ॒న్తః ఈ॑రతే ।
తవ॑ జ్యోతి॑ం॒ష్యర్చ॑యః ॥

917

18) ఈ॑శే వా॒ర్య॒స్య హి దా॒త్రస్యా॑గ్నే॒ స్వర్ప॑తిః ।
స్తోతా॑ స్వాం తవ॑ శ॒ర్మణి॑ ॥

918

19) త్వామ॑గ్నే॒ మనీ॑షి॒ణస్తా॑న్ హి॒న్వన్తి చి॑త్తి॒భిః ।
త్వాం వర్ధ॑న్తు నో॒ గిరః ॥

919

20) అద॑భి॒స్య స్వ॒దావ॑తో దూ॒తస్య॑ రే॒భతః॑ సదా ।
అగ్నేః॑ సఖ్యం॑ వృ॒ణీమ॑హే ॥

920

1) అగ్నిః॑ కుచి॑వ్రతతమః కుచి॑ర్వి॒వ్రః కుచిః॑ క॒విః ।
కుచీ॑ రోచత॑ ఆహుతః ॥

921

(22) ఉత॑ త్వా॑ ధీ॒తయో॑ మమ॒ గిరో॑ వర్త॒న్తు వి॒శ్వహా॑ ।

అగ్నే॑ సఖ్య॑స్య జో॒ది సః ॥

922

(23) యద॑గ్నే॒ స్సామ॑హం॒ త్వం త్వం॑ వా॒ మా స్యా॑¹ అహమ్ ।

స్యౌ² సత్వా³ ఇహా॑శిషః ॥

923

(24) వసు॑ర్వసు॒వత్త్రి కమ॑స్యగ్నే॒ విభా॑వసుః ।

స్యామ॑ తే సుమ॒తావపి॑ ॥

924

(25) అగ్నే॑ ధృ॒తవ్ర॑తాయ॒ తే సము॑ద్రా॒యేవ॑ పి॒వః ।

గిరో॑ వా॒త్రాస॑³ ఈ॒రతే॑ ॥

925

(26) యవా॑నం వి॒శ్పతిం॑ క॒వి వి॒శ్వాదం॑ పు॒రుషే॑వసమ్ ॥

అగ్నిం॑ కు॒మ్భామి॒ మన్మ॑భిః ॥

926

(27) య॒జ్ఞానాం॑ ర॒థే వ॒యం తి॒గ్మజ॑మ్భాయ॒ వీళ॑వే ॥

సోమై॑షేమా॒గ్నయే॑ ॥

927

1. స్యా॑అహమ్, 2. సత్వా॑ఇహా, 3. వా॒త్రాస॑ఈ॒రతే॑. (వ్రా.ప్ర.)

(28) అ॒యమ॑గ్నే॒ త్వే॑¹ అ॒పి జ॑రితా భూ॒తు స॒న్త్య ।

త॒స్మై పా॑వక మృ॒తయ ॥

928

(29) దీ॒ర్ఘా॑ హ్య॒స్యద॒త్తప॑ద్ వి॒ప్రీ॒తా న జా॑గృ॒విః స॒దా ।

అ॒గ్నే వీ॒దయ॑పి ద్య॒వి ॥

929

(30) పు॒రాగ్నే దు॒తేభ్యః॑ పు॒రా మృ॒ద్రేభ్యః॑ కవే ।

ప్ర॒ణ॒ణి ఆ॒యుర్వ॑సో జి॒ర ॥

930

సూ॒క్తము—44

ఋషి—అంగిరసుడైన విరాపుడు

దేవత—అగ్ని

(1) గీ॥ అతిథి యాచు వెలింగెడు నగ్ని కెలమి
హవ్యమున సేవజేయుఁ డా హవ్యముననె
జాగరితుఁగా నొనర్చుడు! జ్వలను నతని
యందె నాహుతి వేయుఁ డస్పందులార! ॥

778

(2) గీ॥ అస్మదీయ స్తవంబుల నందుకొనుము!
వానిచే మాకు వృద్ధి సంప్రాప్తమగును
మేము పఠియించు సూక్తాళి మిగుల మదిని
బెట్టుచుండుము! సర్వదా ప్రీతి నగ్ని! ॥

779

1. త్వే॒అపి, 2. అ॒యుర్వ॑సో. (ప్రా.ప్ర)

(3) గీ॥ దేవతాగణదూతుఁడు దివ్య హవ్య
వాహకుం డగు నగ్నిని పరమసమ్మ
ఖంబుననె గాలఁజేయుఁడు! ఘనుఁ డతఁడు
దేవతల యజ్ఞకర్మకుఁ దెచ్చుఁగాక! ॥

780

(4,5) గీ॥ పావకా! నీవు మిక్కిలి ప్రజ్వలింప
నీ మహాజ్వల శిఖ లెల్ల నిశ్చయముగ
సుప్రకాశతఁ బొందును సుక్కు లెల్ల
నిన్నుఁ బొందును హవ్యము నీవు కొనుము! ॥

781

(6,7,8,9,10) గద్యము॥

అగ్ని, హర్షయుక్తుఁడు, హోత, స్తుతియోగ్యుఁడు, ఋత్విజుఁడు, విచిత్రదీప్తియుతుఁడు,
విభావసువు. నేను వానిని వినుతించుచున్నాను. అతఁడు వాని నాలకించును. అతఁడు
ప్రాచీనుఁడు, ప్రీతుఁడు. కవి. కార్యకారి. యజ్ఞాశ్రీతుఁడు. అట్టి వానిని నేను
వినుతించెదను. అంగిరోగణశ్రేష్ఠుఁడా! క్రమముగ నకల హవ్యములను
గ్రహింపుము! ప్రతికాలమందును యజ్ఞముల నొనర్చుము!
భజనశీలుఁడా! యుజ్జ్వల దీప్తి సహితుఁడా! నీవు
ప్రజ్వలించినచో దేవతలు జాగరితు లగుదురు.
వారి నీ యజ్ఞమునకుఁ దెమ్ము! అగ్ని మేధావి.
ఘామాంకితుఁడు. యజ్ఞపతాకా స్వరూపుఁడు.
అట్టి వానిని నేను వేడెదను ॥

782

(11) క॥ బలమునఁ బుట్టెడువాఁడా!
యెలమిని మా కవన మొసఁగి హింసాకారీ!
యిలఁ గల మా శత్రువులం
దొలఁగింపుము! వార తెపుడు దుష్టులు కానన్ ॥

783

(12) గీ॥ అమరకవి! యగ్ని ప్రాచీనుఁ డౌను నతఁడు
సుందరస్తోత్రములచేత నంద మొప్పఁ
దనదు దేహము శోభతోఁ దనరునట్లు
సేసికొని విప్రవృద్ధుఁడై చెలఁగుచుండు! ॥

784

(13, గీ॥ పూతదీప్తియుతుని బూర్ణబోధుని

14) నగ్ని హింసలేని యజ్ఞమందు
నిలుపుచున్నవాడ నిఖిల పూజ్యుడ! నీవు
విశ్రమింప యజ్ఞ పీఠియందు ॥

785

(15.16) గద్యము॥

ఏ మనుజులు గృహములయం దగ్నికి ధనలాభార్థము పరిచర్య గావించురో! వారికే యతడు
ధనము నొసంగును. దేవతలకు మస్తక స్వరూపుడు, స్వర్గమునకుఁ గకుద్స్వరూపుడు,
పృథివికిఁ పతియు నగు నీ యగ్ని బలవీర్యస్వరూప మగు భూతసమూహమును
బ్రీతముగాఁ జేయుచున్నవాడు ॥

786

(17, గీ॥ అగ్ని! శుభ్రవర్ణ మౌచ నిర్మల మైన

18) జ్యోతి వెలుఁగఁజేయుచుండె దీవు!
ధనము గల్గుచుండి ఘననాకపతి వాడు!
నీదు సేవ కూర్చు నిఖిలసుఖము ॥

787

(19) గీ॥ అగ్ని! నీకు నుతుల నాచరింతురు ధీరు

లఖిలకర్మవలన నతిశయముగ
నిన్నుఁ బ్రీతుఁ జేయ నిత్తురు మా నుతి
నిన్ను వృద్ధిపరుప నిలుచుఁగాక! ॥

788

(20) గీ॥ అనలుడ! హింసాశూన్యుడ

వనఘబలాఢ్యుడవు! దూత వవుదువు! మరియున్
వినతులఁ జేసెడువాడవు!
కనుఁగొని నినుఁ బ్రార్థనంబు గావింప మొకో! ॥

789

(21, గీ॥ అధిక శుద్ధకర్ముఁ డతిశుచి మేధావి

22) యైన యగ్ని శోభ నందు నుతుల
నగ్ని! నిన్నుఁ గర్మ మతిశయింపఁగఁజేయు
నెసఁగునట్టి దాని నెన్నవలదె? ॥

790

(23,24,25) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! నేను దర్శింపడు నగు స్తోత్రము. అందువలన నీ యాశీస్సులు నా యెడల సత్యములు కాగలవు. నీవు వాసప్రదుడవు! ఎనుపతివి! విభావసుడవు! మేము నీ యనుగ్రహమును బడయగలము. నీవు ధృతవ్రతుడవు! నదులు సముద్రమును జేరునట్లు శబ్దకారు లగు మా స్తుతులు నిన్నుఁబొందును ॥

791

(26) గీ॥ సర్వభక్షకుండు, సకలాధిపతి, యువ
బహుశ కర్మ గల్గివాఁడు వహ్ని
స్తోత్రవిధులవలన శోభితుఁగా వానిఁ
జేయుచున్నవాఁడఁ జెలిమి నేను ॥

792

(27) గీ॥ యజ్ఞమునకు నేత యగువానిఁ దీప్తుని
నధికబలము గల్గి యమరు నగ్ని
స్తోమమూలకమున సుందరవిధిఁ జూని
మదిఁ దలంతు నేను ముదముతోడ ॥

793

(28,29,30) గద్యము॥

ఓ పావకుడా! భజనీయుడా! యగ్నీ! మా స్తోత్రము నీయం దాసక్తు లగుదురు. వానిని సుఖవంతులుగా నొనర్చుము! నీవు ధీరుండవు! హవ్య మొసంగనున్న మేధావి వలె నీవు సర్వదా జాగరితుడవై యంతరిక్షమునఁ గ్రీడించుచుండువు! వాసప్రదా! కపి! మా కర్మలను బాపహింసలనుండి సంరక్షింపుము! ॥

794

సూక్తమ్—45

ఋషిః—త్రిశోకః కాణ్వః
దేవతా—ఇంద్రః, 1-అగ్నిస్తోత్రం
చందః—గాయత్రీ

(1) ఆ ఘా యే॑ అగ్నిమి॑న్దతే॑ స్తృ॒ణన్తి బ॒ర్హిరా॒నుషక్ ॥

యేషామి॑న్దో॒ యువా॑ సఖా ॥

93 !

2) బృహన్నిదిధ్మ¹ ఏషాం భూతి శస్త్రం పృథుః స్వరుః ।

యేషామిన్ద్రో² యువా సఖా ॥

932

3) అయుర్ధ³ ఇద్ యథా వృణం కూర ఆజతి సత్వతిః ।

యేషామిన్ద్రో² యువా సఖా ॥

933

4) ఆ బున్దం వృత్రహా దదే జాతః పృచ్ఛద్ వి మాతరమ్ ।

కః ఉగ్రాః కే హ శృణ్వరే ॥

934

5) ప్రతి త్వా శవసీ వదద్ గిరావప్తో వ యోధిషత్ ।

యస్తే శత్రుత్వమాచకే ॥

935

6) ఉత త్వం మహువజ్ఞుణు యస్తే వష్టి వపక్షి తత్ ।

యద్ వీశయాసి వీశు తత్ ॥

936

7) యదాజిం యాత్యాజికృదిన్ద్రః స్వశ్వయురుహ ।

రథీతమో రథీనామ్ ॥

937

(8) వి॒ షు వి॒శ్వా¹ అ॒భియు॒జో వ॒జ్జిన్ వి॒ష్వగ్య॑థా వృ॒హ ।

త॒వా నః॑ సు॒శ్రవ॑స్తమః ॥

938

(9) అ॒స్మాకం॑ సు॒ ర॒తం పు॒ర² ఇ॒న్ద్రః కృ॒ణోతు॑ సా॒తయే॑ ;

న యం॑ దూ॒ర్వప్తి॑ దూ॒ర్తయః॑ ॥

939

(10) వృ॒ణ్యామ॑ తే పరి॒ ద్విషో॑ ॒ఽరం తే॑ శక్ర॒ దావ॑నే ।

గమే॑మే॒దిన్ద్ర॑ గో॒మః ॥

940

(11) శ॒నై శ్చిద్ య॒న్తో³ అ॒ద్రివో॑ ॒ఽశ్వావ॑న్తః శ॒తగ్వి॑సః ।

వి॒వక్ష॑ణా⁴ అ॒నేహ॑సః ॥

941

(12) ఊ॒ర్ధ్వా హి॑ తే ది॒వేది॑వే స॒హస్రా॑ సూ॒నృతా॑ శ॒తా ।

జరి॑తృ॒భ్యో⁵ వి॒మంహ॑తే ॥

942

(13) వి॒ద్మా హి॑ త్వా ధ॒నంజ॑యమిన్ద్రో⁶ దృ॒హ చి॒దారు॑జమ్ ।

ఆ॒దారి॑ణం యథా గయమ్ ॥

943

1. విశ్వాఽఅభి. 2. పురఽఇన్ద్రః. 3. చిద్యన్తోఽఅద్రివో. 4. వివక్షణాఽఅనేహసః. 5. విమన్తతే.

6. దృశహః. (వ్రా.వ్ర)

(14) కకుహం చిత్ త్వా కవే మన్తసు దృష్టవిన్దవః ।

ఆ త్వా పణిం యదీమహే ॥

944

(15) యస్తే రేవాగ్ం¹ అదాకురిః ప్రమమ్న మమత్రయే ।

ఽస్య నో వేద² ఆ భర ॥

945

(16) ఇమః ఉ త్వా వి చక్షతే సఖాయ ఇన్ద్ర సోమినః ।

పృష్ఠాపన్తో యథా పశుమ్ ॥

946

(17) ఉచ త్వాబిధిరిం వయం శ్రుక్ష్ణైః సన్తమూతయే ।

మూరాదిహ హవామహే ॥

947

(18) యచ్ఛ్రూయా³ ఇమం హవం దుర్మత్వం చక్రియా⁴ ఉచ ।

భవేరాపిర్నో⁵ అన్తమః ॥

948

(19) యచ్ఛిద్ధి తే⁶ అపి వృథ్విగన్వాంసో⁷ అమన్మహి ।

గోదా⁸ ఇదిన్ద్ర బోధి నః ॥

949

1. రేవాగ్ం అదా. 2. వేద అభర. 3. ఇమ ఉ త్వా. 4. సఖాయ ఇన్ద్ర. 5. శ్రూయా ఇమం.

6. చక్రియా ఉచ. 7. పిర్నో అన్తమః. 8. తే అపి. 9. గన్వాంసో అమన్మహి. 10. గోదా ఇదిన్ద్ర. (వ్రా.వ.)

(20) ఆ త్వా ప్తమ్మం న జిప్రయో ¹రరథా శవనస్సతే ।

ఉశ్మసి ²త్వా సధస్థ ఆ ॥

950

(21) స్తోత్రమిన్ద్రాయ గాయత పురుస్సమ్మాయ సత్వనే ।

నకిర్యం పృణ్యతే యుధి ॥

951

(22) అథి త్వా వృషభా సుతే సుతం పృణామి పితయే ।

శతృమ్నా వ్యకుపీ మదమ్ ॥

952

(23) మా త్వా మూరా ⁴అవిష్యవో మోపహస్వాన ⁵ఆ దభన్ ।

మాకీం బ్రహ్మద్విజో వసః ॥

953

(24) ఇహ త్వా గోపరీణసా మహే ⁶మస్థస్థు రాధనే ।

సరో గౌరో యథా పిబ ॥

954

(25) యా పృత్రహా వరావతి సనా నవా చ ⁷చుచ్యవే ।

తా సంసత్సు వ్ర వోచత ॥

955

1. రరథా, 2. ఉశ్మసి త్వా సధస్థ ఆ, 3. తృపా, 4. మూరా ఆవి, 5. హస్వాన ఆ దభన్,

6. మహా మస్థస్థు, 7. చుచ్యవే. (వ్రా.వ్ర.)

(26) అపిచిత్ కద్రువః సుతమిన్ద్రః సహస్రబాహ్వః ।
అత్రాదేదిష్ట పౌన్యమ్ ॥

956

(27) సత్యం ఓత్ తుర్వశే యదా విదానో¹ అహ్నావాయమ్ ।
వ్యానత్ తుర్వశే శమి ॥

957

(28) తరణిం వో జనానాం త్రదం వాజస్య గోమతః ।
సమానము ప్ర శంపిషమ్² ॥

958

(29) ఋభుక్షణం న వర్తవః ఉత్తేషు తుగ్ర్యావృధమ్ ।
ఇన్ద్రం సోమే సదా సుతే ॥

959

(30) యః కృత్తదిద్ వి యోస్యం త్రిశోకాయ గిరిం పృథుమ్ ।
గోభ్యో గాతుం నిరేతవే ॥

960

(31) యద్ దధిషే మనస్యసి మస్తానః ప్రేదియక్షసి ।
మా తత్ కరిన్ద్ర మృశయ ॥

961

1. విదానో¹ అహ్నావాయమ్, 2. శంపిషం, 3. వర్తవ ఉత్తేషు. (బ్రా.ప్ర.)

(32) ద॒ద్ర॒వం చి॒ద్ధి త్వా॒వతః కృ॒తం శృ॒ణ్వే¹ అ॒ధి క్ష॒మి ।
జి॒గత్సి॒న్ద్ర తే మ॒నః ॥

962

(33) త॒వే॒దు రాః సు॒క్తి॒ర్తయో² ॒సన్తు॒త ప్ర॒శస్త॒యః ।
యది॒న్ద్ర మృ॒శయా॑సి॒ నః ।

963

(34) మా స³ ఏ॒కస్మి॑న్నా॒గసి॒ మా ద్వ॒యోరు॒త త్రి॒భు ।
వ॒ధీర్మా శూ॒ర భూ॑రి॒భు ॥

964

(35) వి॒భయా॒ హి త్వా॒వతర్ ఉ॒గ్రాద॑వి॒ప్రళ॑జ్జే॒ణః ।
ద॒స్మాద॒హమృ॑తీ॒షహః ॥

965

(36) మా స॒ఖ్యః శూ॒నమా॑ వి॒దే మా పు॒త్రస్య॑ ప్రభూ॒వసో॑ ।
ఆ॒వృ॒త్యద్ భూ॑తు తే మ॒నః ॥

966

(37) కో ను మ॒ర్త్యా అ॒మితి॑తః స॒ఖా స॒ఖాయ॑మ॒బ్రవీ॑త్ ।
జ॒హః కో అ॒స్మదీ॑ష॒తే ॥

967

1. శృణ్వే ॒అధి. 2. సు॒క్తి॒ర్తయో॑సన్తు॒త. 3. మృ॒శయ॑ నః. 4. మా స॒స॒ఏక॑స్మి.

5. త్వా॒వతర్ ॒ఉగ్రా. 6. ఆ॒వృ॒త్యద్భూ॑తు తే. (బ్రా.వ.)

(38) ఏ॒వా॒రే॑ వృ॒షభా॑ సు॒తే॑ ॒ఁవి॒వ్వన్ భూ॑ర్భా॒వయః॑ ।
 శ్వ॒స్మీ॒వ॑ ॒ని॒వతా॑ చ॒రన్ ॥

968

(39) ఆ త ఏ॒తా వ॑చో॒యజ్ఞా హ॑రీ గృ॒ణ్ణే సు॒మద్ర॑తా ।
 య॒తీం బ్ర॒హ్మ॒భ్యః॑ ఇ॒హదః॑ ॥

969

(40) త్వి॒న్ది వి॒శ్వా అ॒వ ద్వి॒షః ప॒తి బా॑ధో జ॒హీ మృ॑ధః ।
 వసు॑ స్పా॒ర్హం తదా॑ భ॒ర ॥

970

(41) య॒వ్వీ॒శావి॑స్త్త॒ యత్ ప్తి॑రే॒ యత్ ప॒ర్శానే॑ ప॒రాభృ॑తమ్ ।
 వసు॑ స్పా॒ర్హం తదా॑ భ॒ర ॥

971

(42) య॒స్య తే॑ వి॒శ్వమా॑ను॒షో భూ॑రే॒ర్తత్య॑ వే॒దతి॑ ।
 వసు॑ స్పా॒ర్హం తదా॑ భ॒ర ॥

972

ఇతి
 పక్షోఽష్టకే తృతీయోఽధ్యాయ
 స్పృహస్తః

సూక్తము—45

ఋషి—కణ్వగోత్రీయుఁ డగు త్రిశోకుఁడు

దేవత—ఇంద్రుఁడు, 1-అగ్నింధ్రులు*

- (1) గీ॥ ఎవ్వరగ్నిని వెలిగింతు రెవరి కింద్రుఁ
డెపుడు సఖుడై వెలుంగు నా యెల్ల ఋషులు
కుశలు మిశితము లగునట్లు కూర్చి చేర్చి
యోలి విస్తీర్ణముగఁ జేయుచున్నవారు ॥

795

- (2) క॥ మునుల సమిత్తులు గొప్పవి
ఘన ఋషుల స్తుతులు కూడఁ గాంచెఁ బ్రశస్తి
గనఁగా స్వరువును స్థూలము
మునులకు సఖుఁ డగును నింద్రమూర్తి ప్రీతిన్ ॥

796

- (3) గద్యము ॥

హరిలో నంతచ్ఛాతుఁ డగు నే యయోధ శత్రువేష్టితుడై నిజబలమున బలవంతుడై
శత్రువులను నవనతులుగాఁ జేయుఁగలఁడు? ॥

797

- (4) గీ॥ వృత్రహంతగ జాతుడై వివిధబాణ
ములను ధరియించి యింద్రుఁడు మోద మలర
నగ్రులఁ బాఠి నెవ్వార లందినార
లనుచు మాతను బ్రశ్నించె నాదరమున ॥

798

- (5) గీ॥ ఎవఁడు నీతోడ శతృత్వ మెల్ల వేళఁ
బూనునో! వాడు పర్యతభూమిపైని
నుండు మదదంతి విధమున యుద్ధ మొనరఁ
జేయు నని తల్లి మరుమాట చెప్పె దాను ॥

799

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము, 165వ పుట,) “ఇంద్రుఁడు” దేవతగాను, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల
పట్టికలో “అగ్నింద్రులు, ఇంద్రుఁడు,” దేవతలుగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(6) గీ॥ స్తోత్ర లెల్లరు నీచెంతఁ బూతమతిని
నేది కోరెదరో! దాని నీయు మింద్ర!
నీవు మా స్తుతుల్ విని యేది నిశ్చలముగఁ
జేయుదువో! యద్ది దృఢ మౌను శ్రీకరముగ ॥ 800

(7) గీ॥ జన్మకారి యైన శక్రుఁడు సుందరా
శ్వములఁ గోరి వేగ జరుగునపుడు
రథుల మధ్య ముఖ్యరథియై వెలుంగుఁ దా
నదియై యింద్రమహిమ నెదఁ దలంప ॥ 801

(8) గీ॥ దేనివలనఁ బ్రజలు దివ్యాభివృద్ధిని
బొందఁగలరొ! యట్టి పూర్ణవిధిని
వృద్ధిఁ జెంది నీవు వివిధాన్నయుక్తుఁడ
వగుము! వజ్రధారి! యమరనాథ! ॥ 802

(9) క॥ హింసక సమూహ మెవ్వని
హింసింపఁగలేదో! యట్టి యింద్రుఁడు శక్రు
ధ్వంసక రథముం దెచ్చి ప్ర
శంసలు గొనుగాక! దాని సరస నునుచుచు ॥ 803

(10,11,12) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నేను శక్రువులను జేరఁబోను. కాని నీ వెప్పుడు బహుశగోవిశిష్టుఁడ వగుదువో!
యపు డభీష్టప్రదానసమర్థుఁడ వని దలంచి నీ సన్నిధిఁ జేరెదను. పవిత్రాఠీ! నేను
మందమందముగఁ జనుచు నశ్వవంతుఁడను, బహుధనవంతుఁడను, నుపద్రవ
రహితుఁడను, విచక్షణుఁడను నగుదును. నీవు స్తోత్రలకు శతసహస్ర
సంఖ్యాకము లగు నుత్కృష్ట సుందర వస్తువుల నిచ్చుచున్నావు ॥ 804

(13) గీ॥ వైరిమథనకారి, బహుపరాక్రమశాలి
ధనవిజేత, వజ్రజి, ధనహరుండు,
వసతి వలె నుపద్రవరహితుఁ డని యింద్రు
నెరుఁగుచుంటి నేను బరమతుష్టి ॥ 805

(14) గీ॥ వణిజుడవు కాన ధృష్టుడా! వలసి నన్ని
 కోరికల నెల్ల నే వేళ గోరుచుంటి
 నీవు కకుదస్వరూపివి! నీవు సోమ
 మత్తుడవు కమ్ము! కవివరమాన్య! ప్రీతి ॥ 806

(15) క॥ ధనవంతు లౌచు నెవ్వరు
 ధనదాన మొసంగకుండ ధరనుండెద రా
 ధనవంతుల ధన మెల్లఁ
 దనదాత! యపరుడ! మాకు దానం బిడుమా! ॥ 807

(16) గీ॥ ఘాససంగ్రహముం జేసి భాసమాన
 పశువు గనునట్లు లోకము వశిసఖుండు
 సోమరసమును దీయుచు సుందరేంద్ర!
 నీదు ప్రక్కకుఁ జూచుచు నిలుచుఁగాదె! ॥ 808

(17) గీ॥ బధిరుడవు కావు నీ వింద్ర! బహువిధముల
 నాలకింపఁగఁ గల్గుదు లీల నుతుల
 మమ్ము రక్షించుటకు మహామాన్య! నిన్ను
 దూరమున నుండి పిలిచెదఁ దుష్టిఁ బూని ॥ 809

(18) గీ॥ అస్మదాహ్వానమును విను మమర! యింద్ర!
 తావక బలంబు దుర్ధర్షతరము కాదె!
 శక్ర! హృదయంగముండవు! సఖుడ వౌదు!
 చుట్ట మౌదువు! నీవు విస్పష్టగతిని ॥ 810

(19) గీ॥ పరమదారిద్ర్యభాధచే బాధపడుచు
 నిన్నుజేరుచు నుతియింతు నేన్ మహేంద్ర!
 కావునన్ గోవులన్ మాకుఁ గల్గుఁగనీయ
 జాగరూకుండ వగుమోయి! చాతురిమను ॥ 811

(20) సీ॥ ష్రీజలము మేము బలపతి! చెలంగు నీకు
దండము విధాన లాభము తరచుఁ గలుగఁ
జేయుదుము¹ మరియు యజ్ఞముఁ జేయునపుడు
నిన్నుఁ గోరుచు నుందుము నిశ్చలముగ ॥

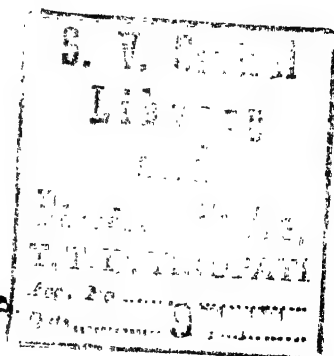
(21) గీ॥ జహరన విశిష్టః! దానపరుః! యండ్ర!
నిన్ను వర్తింతు నుతులను నేను బ్రీతి
నిను నివారింప నెవరును నేర్యలేరు
యద్భటాములతో నెల్ల నో మహేంద్ర! ॥

(22) శీ॥ వృషభుఁడా! యింద్ర! సోమము వివిధగతుల
నభివృతం బైనచో నది యందికొనుట
కరుగదె మృత్యునర్చిన నది యొసంగఁ
గల్గుదును దాన మదమును గలుగు నీకు ॥

(28) గీ॥ ఆవనమును గోరి మూడులు సవనదేవ
నిన్ను హింసింపకుందురు, నిన్నుఁ జూచి
పరిహసింపకయుండును బండితాః
భజనఁ జేయకయుండుఁ దాఁ బరుల కెప్పుడు ॥

(24) గీ॥ ధనము నొందంగ నిష్టిలో మనుజువరులు
 సోమరసమత్తు లగుదురు సుందరంపు
 గౌరవ్యగము, సరోవరశీరమందుఁ
 ద్రావునట్లులు సోమము ద్రావు మీవు ॥

(25) గీ॥ ఎవరు సూతన ధనమును నెవరు ప్రత్న
 ధనము దూరమునకుఁ బంపఁదగినవారో!
 యింద్రుఁడా! వృత్రమారక! యెల్ల సభల
 వారలను మిత్రులని నీవు పలుకవయ్య! ॥

(26,27) గద్యము॥

నీవు రుద్రఋషియొక్క- యభిషతసోమమును ద్రావితీవి! సహస్రబాహుని, శత్రువులను,
నశియింపజేసితీవి! అట్టి సమయములయందు నీ వీర్యము సందీప్త మయ్యెను.
తుర్వశునియొక్క-యు, యదువుయొక్క-యు, బ్రసిద్ధకర్మలు సత్యము లని
తలంచి వారి విషయమై సంగ్రామమందు నహ్న వాయుని
వ్యాపించితివి! ॥

818

(28,29,30) గద్యము॥

స్తోతలారా! మీకు సంతానకారకుడు, శత్రువిమర్దకుడు, గోవిశిష్టుడు, నన్నదాతయు,
నగు సాధారణేంద్రుని నేను స్తుతించెదను. జలవర్షియు, మహాత్ముడు, నగు
నింద్రుని ధనమునకై సోమ మభిషత మైనచో నుక్తోచ్ఛారణకాలమున
వినుతించెదను. ఏ యింద్రుడు జలనిర్గమనమునకు ద్వారరూప మగు
మేఘుని నేతృశోకమునకై కప్పెనో! వాడు జలనిర్గమనార్థము
మార్గమును గల్పించెను ॥

819

(31) గీ॥ ఎట్టి పూజలఁ గావించు వేది దాల్చు

వేది దానంబు నిచ్చెద వింద్రదేవ!

యట్టి సర్వము మా కిచ్చి గట్టి సుఖము

గలుఁగఁజేయుము! సంతృప్తిఁ గలుఁగుచుండి ॥

820

(32) క॥ నీ మతకర్మలు కొలఁదిగ

నీ మహిలో నేను జేసి యెసఁగుచునున్నన్

క్షేమప్రసిద్ధి నొందెద

నీ మనుజులపైకిఁ ద్రిప్ప! నీ మానసము ॥

821

(33,34) గద్యము॥

ఓయి యింద్రుడా! యెట్టి వానిచే నీవు మముల సుఖవంతులుగాఁ జేయుదువో! యట్టి
స్తుతులు, నట్టి కీర్తియు, నీయవియే. ఒక యపరాధ మొనర్చినను, రెం డపరాధము
లొనర్చినను, మూఁ డపరాధముల లొనర్చినను, నన్ను వధింపకుము! ॥

822

(35) గీ॥ నిన్నుఁ బోలుచు నుగ్రుడై నిలుచునట్టి
శత్రువిచ్చేదకుండయి సాగునట్టి
చూడఁదగినట్టి హింసలఁ గూడునట్టి
దేవునకుఁ జెంత నిర్భీతిఁ దిరుగఁగలను ॥

823

(36) గద్యము॥

ప్రభూ! ధనవంతుడా! యింద్రుడా! నీ చెలికాని సమృద్ధిని దత్సత్రపరిస్థితులను నేను
నివేదించుచున్నాను. నీ బుద్ధి మమ్ము విడుచునట్లు చేయకుము! ॥

824

(37) గద్యము ॥

మనుజులారా! యెవఁ డాక్రోశ కర్మ గలవాడు? ఇంద్రునికంటె భిన్నుడు? “నే నెవరిని
వధించితిని? ఎవఁడు మావల్ల భీతిల్లి పారిపోవుచున్నాడు?” అని సఖునితో నెవఁడు
పలుకుచున్నాడు? ఇంద్రుడే యిట్టి వాక్యప్రవక్త ॥

825

(38) శా॥ ఏవారుం దనువాడు సంతసముతో నెంతేని సోమంబు లా

భావప్రేరితుఁ డాచుఁ దీసినను నీ వా వ్యక్తికిం జాలఁగాఁ
బ్రోవం జాలు ధనంబు నీయకుము సూ పౌల్పారు నా సోమమే
నీ వంకం జనఁగా ఖలున్ వలె సురల్ నిస్సారులైయుండరే! ॥

826

(39, సీ॥ స్తోతలకున్ నీవు సుందరధనమును నిచ్చువాడవు కాన మెచ్చఁదగిన

40,41) యానంబుతోఁ గూడునట్టివి వాక్యము నుచ్చరింపఁగ యానయోజితంబు
లైన యశ్వంబుల నాకర్షణముఁ జేయుదును నింద్రదేవుడ! దోషిగణము
సంహరింపుచు వారిఁ జాల హింసింపుము! జన్యంబులను మరి జరుపకయ్య!

గీ॥ యింద్ర! సుదృఢస్థలంబుల నెల్ల సుస్థి, రంబులైన స్థలంబులఁ బ్రబల మైన

సంశయము గల్గు తలములఁ జాలనున్న, కాంక్షిత ధనంబుఁ గొనితెమ్ము! కరుణ మాకు ॥ 827

(42) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! నీచే దత్త మైనది యే ధనము గలదో! లోకమునందు చాని
నెరుంగుదును. అట్టి సృహజీయ ధనమును గొనితెమ్ము! ॥

828

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజగోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వరపౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబాగర్భశక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందు
షష్ఠాష్టకమునఁ దృతీయాధ్యాయము
సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అష్టమం మండలమ్
షష్ఠోఽష్టకః చతుర్థోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—46

ఋషిః—వశోఽశ్వ్యః

దేవతా—ఇంద్రః, 21-24-కానీతః పృథుశ్రవాః, 25-28, 32-వాయుః
చందః—గాయత్రీ, 1-పాదనిచృత్, 5-కకుష్, 7-బృహతీ, 8-అనుష్టుప్,
9-సతోబృహతీ, 11-12-విపరీతోత్తరః బృహతీ, విపరీతా, (ప్రగాఢః) 13-ద్విపదా జగతీ,
14-బృహతీ విపీలికమధ్యా, 15-కకుమ్మ్యంకుశిరా, 16-విరాట్, 17-జగతీ,
18-ఉపరిష్టాద్ బృహతీ, 19-బృహతీ, 20-విషమపదా బృహతీ, 21, 24-పంక్తిః,
22-సంస్థారపంక్తిః, 25-28-బృహతీ, సతోబృహతీ, (ప్రగాఢః)
30-ద్విపదా విరాట్, 31-ఉష్టిక్, 32-పంక్తిః.

(1) త్వవతః పురుషసో వయమిన్ద్ర ప్రజేతః ।

స్మసి స్థాఽర్హిణామ్ ॥

973

(2) త్వం హి సత్తమద్రివో విద్య దాతారమిషామ్ ।

విద్య దాతారం రయీణామ్ ॥

974

(3) ఆ యస్య తే మహిమానం శరమాతే శక్రతో ।

గీర్విర్భూతాన్తి కారవిః ॥

975

(4) సునీతో మా స మర్త్యో యం మరుతో యమర్తమా ।

మిత్రః పాన్త్యద్రుహః ॥

976

(5) దదానో గోమదశ్వవత్ సువీర్యమాదిత్యజాత విధతే ।

సదా రాయా పురుస్సృహో ॥

977

(6) తమిన్ద్రం దానమీమహే శవాసానమభీర్వమ్ ।

ఈశానం రాయ ఈమహే ॥

978

(7) తస్మిన్ హి సన్తూతయో విశ్వాః అభీరవః సచా ।

తమా వహన్తు సప్తయః పురూవసుం మదాయ హరయః సుతమ్ ॥

979

(8) యస్తే మదో వరేణ్యో యః ఇన్ద్ర పృత్రహస్తమః ।

యో అదదిః స్వగర్భభిర్యః పృతనాసు దుష్టరః ॥

980

- (9) యో దుష్టరో విశ్వవార శ్రవాన్యో వాజేష్వసి తరుతా ।
స సః శవిష్ట సవనా వపో గహి గమేమ గోమతి వ్రజే ॥ 981
- (10) గవ్యో ఘ జో యథా పురా ల్వయోత రతయా ।
వరివస్య మహామహా ॥ 982
- (11) నహి తే శూర రాధపో లస్తం విస్తామి సత్రా ।
దశస్యా నో మమవన్నూ చిద్రివో ధియో వాజేరివిథ ॥ 983
- (12) యః ఋష్యః శ్రావయత్పథా విశ్వేత్ స వేద జనిమా పురుష్తతః ।
తం విశ్వే మానుషా యుగేన్ద్రం హవస్తే తవిషం యతస్రచః ॥ 984
- (13) స నో వాజేష్వవితా పురూవనుః ।
పురఃస్థాతా మమవా వృత్రహా భువన్ ॥ 985
- (14) అథి నో వీరమన్తసో మదేమ గాయ గిరా మహా విచేతనమ్ ।
ఇన్ద్రం నామ క్రుత్యం శాకినం వచో యథా ॥ 986

- (15) దతీ॑ రే॒క్ష॑స్త॒న్వే దది॑ర్వసు దది॒ర్వాజే॑షు పురు॒హూత॑ వాజినమ్ ।
నూనమ॑త ॥

987

- (16) వి॒శ్వేషా॑మి॒రజా॑న్తం వనూ॑నాం సా॒సహ్యం॑సం చిదస్య॑ వర్చ॒సః ।
కృ॒పయ॑తో నూనమ॑త ॥

988

- (17) మహా॑ సు వో॑ 1 అరమి॑షే స్తవా॑మహే 2 మి॒హృషే॑ అరం॒గమాయ॑ జగ్మయే॑ ।
యజ్జే॑త్సీర్ని॒ర్విశ్వ॑మనుషాం మరు॑తామి॒యతే॑సి గాయే॑ త్వా నమ॑సా గిరా ॥

989

- (18) యే పా॒తయ॑న్తే 3 అజ్మ॑త్సీర్ని॒జాం స్ఫు॑భిరేషామ్ ।
యజ్జం॑ మహి॒ష్వజీ॑నాం సుమ్నం॑ తువి॒ష్వజీ॑నాం ప్రాధ్వ॑రే ॥

990

- (19) ప్ర॒భజ్ఞం॑ దు॒ర్మతీ॑వామి॒న్ద్రో వి॒ష్టా భు॑ ।
ర॒యిమ॒స్మత్భ॑జ్ఞం యు॒జ్యం చోద॑యన్మతే॒ జ్యేష్ఠం॑ చోద॑యన్మతే ॥

991

- (20) సవి॑తః సు॒సవి॑తరు॒గ్ర చి॒త్ర చే॒త్త సూ॑న్యః ।
సా॒సహా॑ స॒మ్రాత్ సహ॑రిం సహ॑న్తం భు॒జ్యాం వాజే॑షు పూ॒ర్వ్యమ్ ॥

992

1. వో 2 అరమిషే, 2. మిహృషే 2 అరంగమాయ, 3. యన్తే 2 అజ్మత్సీర్ని. (వా.ప్ర.)

- (21) ఆ స¹ ఏతు య ఈవదాగ్ం అదేవః పూర్తమాదదే ।
యథా చిద్వశో² అశ్వ్యః పృథుశ్రవసి కానీతే³స్యా వ్యష్టాదదే ॥ 993
- (22) షష్టిం సహస్రాశ్వ్యస్యాయుతాసముష్ట్రా⁴నాం వింశతిం శతా ।
దశ శ్యావీ⁵నాం శతా దశ త్ర్యయషీ⁶తాం దశ గవాం సహస్రా ॥ 994
- (23) దశ శ్యావా⁷ ఋధద్రయో వీతవరాస⁸ ఆశవః ।
మత్రా నేషిం ని వావృతుః ॥ 995
- (24) దానాసః పృథుశ్రవసః కానీతస్మ సురాధసః ।
రథం హిరణ్యయం దదన్మంహిష్ఠః సూరిరభూద్వర్షిష్ఠమకృత శ్రవః ॥ 996
- (25) ఆ నో వాయో మహే తనే యాహి మఖాయ పాజనే ।
పయం హి తే చక్రమా భూరి దావనే సద్యశ్చిన్మహి దావనే ॥ 997
- (26) యో⁹ అశ్వేతిర్వహతే వస్త¹⁰ ఉస్రాప్తిః సప్త సప్తతీవామ్ ।
ఏతిః సోమేతిః సోమసుద్ధిః సోమపా దానాయ కుక్రహాకపాః ॥ 998

1. సలఏతు యలఈవదాగ్ంలఅదేవః, 2. చిద్వశోలఅశ్వ్యః, 3. శ్యావాలఋధద్రయో,

4. వారాసలఆశవః, 5. యోలఅశ్వేతి, 6. వస్తలఉస్రాప్తిః. (ప్రా.ప్ర.)

(27) యో మ॑ ఇ॒మం చి॒దు త్మనా॑మస్తచ్చి॒త్రం దా॒వనే॑ ।

అ॒ర॒త్వే॒ అ॒క్షే న॒హ॒షే సు॒కృ॒త్వని సు॒కృ॒త॒రాయ॑ సు॒క్రతుః॑ ॥

999

(28) ఉ॒చ॒త్యే॒ వపు॑షి॒యః స్వ॒రా॒భత॑ వాయో పు॒త॒స్మాః ।

అ॒త్యే॒షితం॑ ర॒జే॒షితం॑ శు॒నే॒షితం॑ ప్రా॒జ్ఞ ర॒దిదం॑ సు తత్ ॥

1000

(29) అ॒ధ ప్రి॒యమి॒షి॒రాయ॑ ప॒ష్టిం స॒హస్రా॑సనమ్ ।

అ॒శ్వనా॑మిన్న వృ॒ష్టామ్ ॥

1001

(30) గా॒వో న యూ॒థము॑ప॒యన్తి వ॒ధ్రయః॑ ఉ॒ప మా యన్తి॑ వ॒ధ్రయః॑ ॥

1002

(31) అ॒ధ యచ్చా॑రే గ॒జే శ॒తము॑ష్టాగ్ం॑ అచి॒క్రదత్ ।

అ॒ధ శ్వ॑త్నే॒మ వింశతిం॑ శ॒తా ॥

1003

(32) శ॒రిం దా॒సే బి॒ల్బా॒తే వి॒ప్రస్త॑రుక్ష॒ ఆ దదే॑ ।

తే॒ తే వాయ॑వి॒మే జనా॑ మద॒వీ॒స్వగో॑పా మద॒న్తి దే॒వగో॑పాః ॥

1004

1. మ॒ఇమం, 2. అ॒ర॒త్వే॒అక్షే, 3. వ॒ధ్రయ॑ఉప, 4. ము॒ష్టాగ్ం॑అచి, 5. రుక్ష॑అదదే. (వ్రా.ప్ర.)

(33) అధ స్యా యోషణా మహీ ప్రతీచీ వశమ్యమ్ ।
అధిరుక్మా వి నీయతే ॥

1005

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అష్టమ మండలము
షష్ఠాష్టకము—చతుర్థాధ్యాయము

సూక్తము—46

ఋషి—అశ్వపుత్రుఁడగు వశుఁడు*

దేవత—ఇంద్రుఁడు, 21-24-కానీతుఁడైన పృథుశ్రవసు, 25-28, 32-వాయువు*

(1) గీ॥ బహుధనాఢ్య! యింద్ర! బహుకర్మపూరకా!
త్వత్సమాన జనులె ధరణియందు
నస్మదీయు లగుదు రత్యుచ్చహరినామ
రాశ్వనాయకుండ పౌదు నీవు ॥

829

(2,3) గీ॥ అన్నదాత వనుచు నట్టులె ధనదాత
వనుచు నెరిఁగియుంటి మమర! నిన్ను
నమితమైన యవన మందించు శతయజ్ఞ
స్తుతు లొనర్తు నీకు సూరు లెల్ల ॥

830

* వ్రాతప్రతిలో (1వ సంపుటము. 177వ పుట) “అశ్వపుత్రుఁడగు వశుఁడు” ఋషిగాను, “21-24-కానీతుని దానస్తుతి. 25-28, 31-వాయువు, శేషమునకు ఇంద్రుఁడు” దేవతగాను వ్రాసి, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “వాసుఁడు, అశ్వఁడు” ఋషిగాను, “ఇంద్రుఁడు, పృథుస్వరసుని దానము” దేవతగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

- (4) గీ॥ ద్రోహరహితమరుత్తులు తొడరి యెవని
కవన విడెదరో! యెవ్వని కర్యముండు
ఘోత్రుడున్ రక్ష విడెదరో! మెరయుచుండు
నట్టి మనుజుడు యోగ్యుడై యమరు బుడమి

831

- (5) గీ॥ బలసుయోగకారి, భయరహితుండును
సకలమునకు సామి సత్ప్రసిద్ధి
నొందినట్టి యింద్రు బొంది నేను ధనంబు
నీయు మనుచు నడుగ నేగువాడ ॥

832

- (6) గద్యము॥

ఆచితానుగ్రహితుం డగు యజమానుడు గోసహితుడు నశ్వియుతుడు సుందర
వీర్యవంతుడు నగు పుత్రుని బడసి సర్వదా వృద్ధి బొందుచుండును.
స్పృహణీయ మగు ధన మభివృద్ధి జెందును ॥

833

- (7) గీ॥ అంతటం బోవునది భయ మందనదియు
సర్వమునకు సహాయంబు సల్పునదియు
నౌ మరుత్సేన యింద్రుని దౌనుగాదె!
హులు గొనితెచ్చుగాక! నా హరిని ద్రుతము ॥

834

- (8,9) సీ॥ ఎయ్యది తోకాన నింద్రవిభూత్రమాసంవరణీయమై చాల వెలుగు?
నెయ్యది శత్రుల నెల్ల పేశేషము పథియించి యేవేళ వరలుచుండు?
నెద్దానిచే వైరి యిద్ధధనం బెల్ల గ్రహించుచున్ నీవు గ్రాలుచుండు?
వే విధి నైనను నెయ్యది దాటంగ నీ వక్షముంకవై నిరతముండు?

గీ॥ వట్టి నీ హర్షమున నింద్ర! యస్మదీయ, యజ్ఞకర్మలకున్ దయ నరుగఁదెమ్ము!
గోసమూహించితంబైన గోష్ఠములకు, నరిగెదము మేము సంతతానంద మొప్ప ॥

835

గీ॥ సకలవరణీయుడా! యింద్ర! జన్మభూమి
శత్రుసంహారకారకా! శత్రుదేవ!
యంతట బ్రసిద్ధి గాంచిన యట్టివాడ!
సకలబలవంత! భాసురసదనదాత! ॥

836

(10) క॥ తొల్లిటి వలె ధేనువులను
నుల్లసితాశ్వముల రథము నొగి సేయఁగ నీ
కెల్ల విధి నిచ్చ పొడమైన
సల్లిలితధనాధ్య! వాని సమకూర్చఁగదే! ॥

837

(11) క॥ ధన మింత నీకుఁ గలదని
కనుగొనలే నింద్ర! నేను గావున నీ వా
ధనమును మాకు నొసంగుచు
ననయము రక్షించు మముల నన్న మొసంగుతున్ ॥

838

(12) చ॥ ఎవనికి యిత్విజుల్ సఖులొ! యెల్ల విధంబుల దర్శనీయుడై
యెవఁడు వెలుంగునో! జగతి నెవ్వఁడు సంస్తుతు లందుచుండునో!
యెవఁడు సమస్తకర్మతతి నెల్ల నెరుంగునో! యట్టి యింద్ర మా
నవులు సహవ్యూలై చుతిఘనంబుగఁ బిల్తురు భక్తియుక్తులై ॥

839

(13) గీ॥ బహుధనాధ్యుడు వృత్రుని వంచునట్టి
ధీమదైన మహేంద్రుడు తిరము గలుగ
ననులయం దెల్ల రక్షకుఁ డౌను నింక
నగ్రవర్తియు నగు మాకు నగ్రుఁ డగుచు ॥

840

(14) ఉ॥ స్తోత్రలు మీకు సౌఖ్యకరసోమమదంబు జనించియున్న వి
భ్యాతులఁ బ్రాజ్ఞులన్ మరి మహాబలవంతుల శత్రుమానవ
వ్రాతములన్ హరింపుఁ డల వాసవ సూక్తము లెన్నియున్నవో!
పూతమనస్సుతోడ నవి పూర్ణమనంబున నుచ్చరింపుడి! ॥

841

(15) క॥ ధనదాత వగుచు మాకున్

ఘనయుద్ధములందు నన్నఘనత ధనంబున్

బనిగొని యిడు పురుహూతుడ!

ధనముం బుత్తుల కొసంగు! తద్దయు మాకున్ ॥

842

(16) గీ॥ బాధ నొసంగువాడు, పరమ ధనేశుడు,

శత్రుహననకారి, శత్రు డెలమి

సంస్తుతించియున్న సర్వజ్ఞు డగువాడు

ధనము నొసంగు మాకు ధర్మబుద్ధి ॥

843

(17, సీ॥ అమర! మహాత్ముండ వౌటచే నీ యాగమున నిన్ను దలతును ఘనత మీర

18) సంపూర్ణగమనుడా! సవిలసంసేవకా! నిను వినుతింతును నెనరు మిగుల

సకలమరున్నేత! సకలమానవభక్త! నిను సంస్మరింతును మనసు దీర

నేను నమస్కృతుల్ నీకయి సేసి నీ గుణముల వర్ణింతు గోర్కె లూర

గీ॥ జలదములనుండి పడునట్టి జలముతోడ, నరుగఁడెంచు మరుత్తుల కైన యజ్ఞ
మావరింతును నా యజ్ఞమందువార, తొసంగునట్టి సుఖంబుల నొందఁగలను ॥

844

(19) గీ॥ సకలదుర్మతినాశకా! చాల ధనము

గలుగువాడ! మహేంద్రుడా! వెలుగు ధనము

నిమ్ము! నీ బుద్ధి ధనమును నీయజేయు

దేవ! యుక్తృష్టధనమును వెమ్ము! మాకు ॥

845

(20,21,22) గద్యము॥

ఓ దాతా! యుగ్రుడా! ఏచిత్రుడా! ప్రియసత్యభాషీ! శత్రుపరాభవకారీ! సకలస్వామీ!

యింద్రుడా! శత్రువులన్ వధింపుము! భోగయోగ్యమును, బ్రవృద్ధమును నగు ధనమును

యుద్ధమున మా కొసంగుము! అశ్వపుత్రు డగు వశుడు, కన్యాపుత్రు డగు

పృథుశ్రవసు డను రాజు సమీపమున బ్రాతఃకాలమందు ధనమును

గ్రహించుటంబట్టి దేవశూన్యమనుష్యులవలన ధనము స్వీకరించి

వచ్చునుగాక! నేను షష్ఠీసహస్రాయతాశ్వములను

బడయుచుంటిని. వింశతి సహస్రోష్ఠములను,

గృష్టవర్ణబడబలను, మూడు స్థానములయందు

శుభ్రవర్ణదశశతసహస్రగోవులను

బొందుచుంటిని ॥

846

(23) గీ॥ మంఘసము చేయునట్టివి మఱి బలంబు
గలుగునట్టివి వేగము గలుగునట్టి
కృష్ణవర్ణాశ్విదశఁము కేరి యాన
నేమి ద్రిప్పుచు విలసిల్లు నిరతిశయము ॥

847

(24) గీ॥ స్వర్ణరథము నొసంగుచుఁ బ్రాజ్ఞుఁ డగుచు
నతివివృద్ధయశస్సును నందఁజేసెఁ
గన్యకాపుత్రుఁ డైనట్టి ఘనపృథుశ్ర
వసుని దానము లివి యౌచుఁ బరగుచుండె॥

848

(25) గీ॥ బలధనంబుల మా కీయ వాయుదేవ!
యిటకు ర మీవు ధనవంత! యిద్ద మైన
నుతులఁ బరియింతు నీకు సన్మతిఁ దలంచి
నీవు బలదాత వగుటచే నిశ్చయముగ॥

849

(26) గద్యము॥

సోమపాయా! దీప్తుఁడా! పూతసోమపానకర్త! వాయువా! యెవ్వఁ డశ్వంబుల నెక్కునో!
యెవఁడు గృహముల నందునో ! యెవఁడు త్రిగుణిత త్రింశద్గోవుల
సహాయమునకై వెడలెనో! వాడే సోమరసము నిచ్చుటకయి
సోమరసమును గలిగియుండును॥

850

(27)† మత్తభృంగి॥

ఏ పృథుశ్రవసుండు మా కిల నెల్ల ధనము నొసంగఁ దా
నోపి మనసునఁ దల్చి తుష్టిని నొందియుండెనో! యాతఁడే
యా పరాక్షు, సుకృత్తు, నహుషుని నా యరధ్వని బ్రీతితో
నేవు మీరఁగ ధనము నడిగెను నీయు మంచుఁ బ్రపత్తితోన్॥

851

(28) గద్యము॥

“ఉదయ్యఁడు, వసువు ననురాజులకంటె నెవఁడు బలవంతుడో! వాఁడు ఘృతమువలెఁ
బరిశుద్ధుడైన రాజు. అశ్వములపైని నుష్ట్రములపైని కుక్కురములపైని
నేవి పంపఁబడెనో! యవియె యివి. ఇది యంతయు నీ
యనుగ్రహమువలననే కలిగినది॥

852

† వ్రాతవ్రతీ (9వ సంపుటము. 183 పుట) శ్రీ నేమానివా రీపద్యమును “మత్త॥”గా సంగ్రహించుచు
నిర్దేశించిరి. ఇది “మత్తకోకిల” కాదు. “మత్త”పృత్తమును గాదు. ఇది యొకానొక వరస్థాన
విషయపృత్తము. (చూ. పీఠిక.)

(29) గద్యము॥

ఈ ఋణమున దనాప్రిపేరకుఁ డగు నారాజుయొక్క- యనుగ్రహమువలన లభించిన
యశ్యములను వలె షష్ఠి సహస్రసంఖ్యాకములగు ప్రియధేనువుల బొందినారము॥ 853

(30) గీ॥ దేనితో యూధమును జేరు ధేనువిశతి

యట్టిదైన బరీవర్ధ మస్మదీయ
నికటమును బొందుచుండెఁ దా సకలవృషభ
ములు సపీపంబుఁ జేరును మోద మలర॥ 854

(31) గద్యము॥

ఉష్ణము లెపుడు సవనాభిముఖముగఁ బ్రేరితము లయ్యెనో! యపుడు శతసంఖ్యాకోష్ణములను
మా నిమిత్తమై మేము కొనితెచ్చితిమి. శ్వేతవర్ణగోవులలో విశతి
ధేనువులను దెచ్చితిమి॥ 855

(32) గీ॥ నేను మిత్రుఁడ నొదును నే గవాశ్వ

పాలకుఁడ నొదుఁ దా దాసుఁడౌ వల్వలాఖ్యు
చెంతఁ జేరుచు శతమిత్రశ్రీసుధేను
వులను బొందినవాఁడను వెలుఁగుతోడ॥ 856

గీ॥ వాయుదేవుఁడ! యీ లోకవర్ధమునకు
నీవె యాశ్రయఁడవుసుమ్మ! నిఖిలభువన
ములు మహేంద్రునిచేతను వెలిఁగి దేవ
గణముచే రక్షితములయి గ్రాలుచుందు ! ॥ 857

(33)* గీ॥ రాజదత్త మైన రమణకన్యను బోలి

పూజనీయ మౌచుఁ బృథ్వి వెలుఁగ
నశ్యపుత్రతతులు ననుగమించి మనల
వృద్ధి నొందు నింద్ర! యిద్ధమతిని॥ 858

* 3వ పుండలము 48వ సూక్తము చందలి యీ 33వ ఋక్కును శ్రీ నేమానివా రినువడింపక విడిచిపెట్టిరి.

(చూ. వ్రాతప్రతి. 3వ సంపుటము. 185 పుట.)

* రచయిత :— వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్డమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

సూక్తమ్—47

ఋషిః—త్రిత ఆప్త్యః

దేవతా—ఆదిత్యాః, 14-18-ఆదిత్యోషసః*

చందః—మహాపంక్తిః

(1) మహి వో మహతామవో పరుణ పిత్ర దాళషే ।

యమాదిత్యా 1 అభి ద్రుహో రక్షతా నేమఘం శశదనేహసో వ 2 ఉతయః ।

3 సుఉతయో వ ఉతయః ॥

1006

(2) విదా దేవా 4 అఘానామాదిత్యాసో అపాకృతిమ్ ।

పజి వయో యథోపరి వర్ణిస్తే 5 శర్మ యచ్చతానేహసో వ 2 ఉతయః ।

3 సుఉతయో వ ఉతయః ॥

1007

(3) వర్ణిస్తే 6 అభి శర్మ తత్ పజి వయో న యస్తన ।

విశ్వోని విశ్వవేదసో వయాత్య మనామహే 2 నేహసో వ 2 ఉతయః ।

3 సుఉతయో వ ఉతయః ॥

1008

(4) యస్మా 7 అరాసత క్షయం జీవాతుం చ ప్రదేతసః ।

మనోర్విశ్వస్య ఘేదిమ 7 ఆదిత్యా రాయ ఈశతే 2 నేహసో వ 2 ఉతయః ।

3 సుఉతయో వ ఉతయః ॥

1009

* ఇది దుస్స్వప్నదోష నిర్మూలకమైన సూక్తమని కొంద రందురు. ఈ సూక్తగత మంత్రమలను ద్వాదశ పర్యాయములు పఠించినచో దుస్స్వప్నమూలకమైన దోషము హరించునని కొందరి యభిప్రాయము.

1. యమాదిత్యా 2 అభి. 2. వ 2 ఉతయః. 3. సు 2 ఉతయో వ 2 ఉతయః. 4. దేవా 2 అఘానామాదిత్యాసో 2 అపాకృతిమ్.

5. స్మే 2 అభి. 6. యస్మా 2 అరాసత. 7. ఘేదిమ 2 ఆదిత్యా రాయ 2 ఈశతే. (వా.ప్ర.)

- (5) పరి॑ తో॑ పృ॒ణజ॑స్స॒నూ దు॒ర్గాణి॑ ర॒తో య॑తా ।
 స్యా॑మేది॒న్ద్రస్య॑ శ॒ర్మత్యా॑ది॒తానా॑ము॒తావ॑స్స॒నేహ॑సో వ॑ ఊ॒తయః॑
 2సు॒క్షిప్తయో॑ వ ఊ॒తయః॑ ॥

1010

- (6) పరి॑హ్యై॒తేదనా॑ జనో॒ యుష్మా॑ద॒త్తస్య॑ వాయ॑తి ।
 దే॒వాః అద॑భ్ర॒మాశ॑ వో య॒మాది॑త్యా అ॒హేతనా॑నేహ॑సో వ॑ ఊ॒తయః॑
 2సు॒క్షిప్తయో॑ వ ఊ॒తయః॑ ॥

1011

- (7) న తం॑ తి॒గ్మం చ॑న త్త॒జో న ద్రా॑సద॒ధిం గు॑రు ।
 యస్మా॑ః ఊ॒ శర్మ॑ సప్ర॒థ అ॑ది॒త్యాసో॑ అరా॒ధ్యమ॑నేహ॑సో వ॑ ఊ॒తయః॑
 2సు॒క్షిప్తయో॑ వ ఊ॒తయః॑ ॥

1012

- (8) యు॒ష్మే దే॒వాః అపి॑ పృ॒సి యు॑ధ్య॒న్త॑ ఇ॒వ ఎ॒ర్మసు॑ ।
 యూ॒యం మ॒హో నః॑ ఏ॒నసో॑ యూ॒యమ॑ర్పా॒దురు॑ష్య॒తానేహ॑సో వ॑ ఊ॒తయః॑
 2సు॒క్షిప్తయో॑ వ ఊ॒తయః॑ ॥

1013

- (9) అది॑త్పి॒ర్న ఉ॑రు॒ష్యత్వది॑తిః శర్మ॑ యచ్చ॒తు ।
 మా॒తా మి॒త్రస్య॑ రే॒వతో॑ ఒర్వి॒ష్టా వరు॑ణస్య చా॒నేహ॑సో వ॑ ఊ॒తయః॑
 2సు॒క్షిప్తయో॑ వ ఊ॒తయః॑ ॥

1014

1. వ॒తయః॑, 2. సు॒తయః॑ వ॒తయః॑, 3. దే॒వాఅద॑భ్ర 4. యస్మా॑ఃఊ॒తయః॑
 5. అది॑త్యాసో॒అరా॑ధ్య, 6. దే॒వాఅపి॑, 7. యు॑ధ్య॒న్త॑ఇ॒వ, 8. వ॒తయః॑
 9. అది॑త్పి॒ర్నఉ॑రు॒ష్యత్వది॑తిః (వా.ప్ర.)

(10) యదే॑వాః శర్మ॑ శరణం॑ యద్భద్రం॑ యదనాతు॑రమ్ ।
 త్రి॒రా॒తు యద్వ॑రూ॒త్యం॑ తదస్మా॒సు వి య॑త్తనా॒నేహ॑సో వ॑ 1 ఊత॑యః
 2సు॒ఊత॑యో వ ఊత॑యః ॥

1015

(11) ఆది॑త్యాః ఆ॒వ హి॒ ఋతా॑ది॒ కూలా॑ది॒వ స్ప॑శః ।
 సు॒తీర్థ॑మర్చ॒యతో యథా॑ను నో నే॒షతా॑ సు॒గమ॑నేహ॒సో వ॑ 1 ఊత॑యః
 2సు॒ఊత॑యో వ ఊత॑యః ॥

1016

(12) నేహ॑ భద్రం॑ రక్ష॒స్వినే నా॒పయై నో॒పయా॑ ఊత॑యః ।
 గవే॑ చ భద్రం॑ దే॒వవే॑ వీ॒రాయ॑ చ శ్రవ॒స్యతే॑ 2 నేహ॑సో వ॑ 1 ఊత॑యః
 2సు॒ఊత॑యో వ ఊత॑యః ॥

1017

(13) యదా॑విర్యద॒పీఠ్యం॑ దే॒వాసో॑ అ॒ప్తి దుష్కృ॑తమ్ ।
 త్రి॒తే తద్వి॑శ్వ॒మాప్త్య॑ ఆరే॒రి అ॒స్మద్ దదా॑తనా॒నేహ॑సో వ॑ 1 ఊత॑యః
 2సు॒ఊత॑యో వ ఊత॑యః ॥

1018

(14) యచ్చ॑ గో॒షు దుష్ట॑స్త్వం॒ యచ్చా॑స్మే దుహి॑తర్థి॒వః ।
 త్రి॒తాయ॑ తద్వి॑భావ॒ర్యాప్త్యా॑య స॒రా వహా॑నేహ॒సో వ॑ 1 ఊత॑యః
 2సు॒ఊత॑యో వ ఊత॑యః ॥

1019

1. వ॒ఊత॑యః, 2. సు॒ఊత॑యో వ॒ఊత॑యః, 3. ఆది॑త్యా॒లవ॑,

4. నో॒పయా॑ఊత॑యః, 5. దే॒వాసో॑ఊత॑యః, 6. మా॒ప్త్యఊత॑యే. (వ్రా. వ్ర.)

(15) నిష్కం॑ వా॒ ఘా॑ కృ॒ణవ॑తే॒ స॒జం॑ వా॒ దుహి॑త్యవః ।

త్రి॒తే దు॒ష్వస్త్వం॑ సర్వ॒మాప్తే॑ పరి॒ దదృ॑స్యనేహ॒సో వ॑ 1 ఉ॒తయః॑

2ను॒ఉతయో॑ వ॒ ఉతయః॑ ॥

1020

(16) తద॑న్నాయ॒ తద॑వసే॒ తం భా॑గము॒వసే॑దుషే ।

త్రి॒తాయ॑ చ॒ ద్వి॒తాయ॑ చో॒షో దు॒ష్వస్త్వం॑ పహ॒నేహ॒సో వ॑ 1 ఉ॒తయః॑

2ను॒ఉతయో॑ వ॒ ఉతయః॑ ॥

1021

(17) య॑తా క॒లాం య॑తా శ॒ఫం య॑తా॒ ఋణం॑ సం॒నయా॑మసి ।

ఏ॒వా దు॒ష్వస్త్వం॑ సర్వ॒మాప్తే॑ సం॒ నయా॑మన్యనేహ॒సో వ॑ 1 ఉ॒తయః॑

2ను॒ఉతయో॑ వ॒ ఉతయః॑ ॥

1022

(18) ఆ॒శ్త్రస్మా॑ద్యాసనా॒చ రా॒భూమా॑నాగ॒సో వ॑యమ్ ।

ఉ॒షో య॑స్మాద్ దు॒ష్వస్మా॑దభై॒ష్మావ॑ తదు॒చ్ఛత్వ॑నేహ॒సో వ॑ 1 ఉ॒తయః॑

2ను॒ఉతయో॑ వ॒ ఉతయః॑ ॥

1023

1. వ॒ఉతయః॑, 2. ను॒ఉతయో॑వ॒ఉతయః॑, 3. య॑త॒ఋణం॑. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—47

ఋషి—ఆప్త్యఃదైన త్రితుడు*

దేవత—ఆదిత్యుడు, 14-18-ఆదిత్యోషస్సులు*

(1) చ॥ వరుణుడ! మిత్ర! భక్తులకు వావిరి మీ యొనరించు రక్షయే
కరము ప్రళ సై మౌనుగద! గౌరవమర్చులఁ గాంచువారలన్
స్థిర మగు పాపసంచయము చేర దుపద్రవ మేమి సూరులన్
బొరయదు మా సురక్ష కడుఁ బూజ్యతమంబగుఁగాదె! చూడఁగన్॥ 859

(2, సీ॥ ఆదిత్యవరులు! మీ రఖిలదుఃఖ నివారణమును గావించుట సముచిత మతి
3,4) నే నెఱుంగుదుఁ బక్షు లెల్ల పక్షంబులఁ దమ శిశువులపైని దాము కప్ప
నతివి స్తృతంబు లొన ట్టొనరిన! భంగి సౌఖ్య మొసంగుడు! సదనమునకు
నుపయుక్తధనమును నొందింప వేఁడెద మెవరికి గృహముల నెవరి కన్న
గీ॥ దానము నొసంగుచున్నాడు ధర్మనిరతి, నట్టి వారలు మానవార్థాధిపత్య
మొందెదరు మీరు రక్షింపనున్న మాకు, హాని పుట్టనె! మీ రక్ష యధికముగద!॥ 860

(5,6) సీ॥ రథగామి లోక మే విధి దుర్గమస్థానముం ద్యజించునో! యట్లు పూర్ణపాప
ముల వేఁడెదము మేము బలభేదిదత్తమౌ పరమసుఖంబును బడయఁగలము
మానవుల్ క్షేళంబుఁ బూని మీ ధన మెల్లఁ బొందువారలునుఁడీ! పూర్ణబుద్ధి
మీర లే పురుషులఁ జెరుదురో! వారు నల్పధనంబును నందఁగలరు
గీ॥ దేవతాదిత్యవరులార! పావనాత్ము, లార! మీరలు రక్షించువారలైన
నే యుపద్రవములుకూడ నెటులొ! లీల, నెగిరిపోవును మీ రక్ష యెక్కు- వగుట॥ 861

(7) చ॥ ఎవరికి మీరు సౌఖ్యమును నెల్లెడఁ గల్గఁగఁజేయ నుందురో!
యవమతి వాఁడు తిష్ఠతను నందినఁ గోపము వానిఁ జెందునే ?
భువనమునందు దుఃఖములు పొందవు వానిని నెల్ల వేళ మీ
రవన మొసంగువారుగద! యార్దులు! మీ యవనంబె యోగ్య మౌన్॥ 862

*వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 185 పుట) నీ సూక్తమునకు "ఆప్త్యత్రితుడు" ఋషిగాను, "ఆదిత్యుడు" దేవతగాను వ్రాసి. 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో "త్రితుడు, ఆప్త్యఃడు" లిన్న ఋషులుగాను, "ఆదిత్యుడు, ఆదిత్యోషస్సులు" దేవతగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

- (8,9, సీ॥ ఆదిత్యులార! ఓ యాశ్రయంబును నేను యోధుఁడు వర్మము నొందునట్లు
 10) పొందుదు మిమ్ములఁ బోడిమితో మీరు మా యనిష్టంబుల మట్టుపెట్టుఁ
 ధదితి మా కవనంబు నందించుఁగావుత మదితి మాకు సుఖంబు నమరఁజేయు
 వశుజిత్తార్యమవరులకు నామెయె తల్లియై విలసిల్లు నుల్ల మలర
 గీ॥ నఖిలశరణీయభజనీయ మగుచు రోగ, రహితమైతి గుణయుత మౌ గృహమున కయి
 నొసగుఁడు! సుఖంబు మీ రక్ష యొగి నుపద్ర, వములఁ గొట్టును మీ రక్ష వరముకూడ॥ 863

(11) గద్యము॥

ఓ యాదిత్యగణమా! మనుష్యులు తీరమునందుండి యుదకమును దర్శించునట్లు
 పీడినుండి నిమ్నముఖముగఁ జూడుఁడు! ఆశ్వముల ఘాటుల (ఘట్టముల) కెట్లు
 త్రోలెదరో! యట్లు మమ్ము మంచి మార్గమునఁ బ్రవేశపెట్టుఁడు! మీరు
 మమ్ముఁ గాపాడుచో మా కుపద్రవములు కలుగవు. మీ రక్షయే సురక్ష॥ 864

- (12, సీ॥ ఆదిత్యులార! యీ యఖిలంబునన్ హింసకులకు సుఖంబునుగూడ నిండు!
 13) గోధేనువులు తాము గోరెడు సుఖమును నతిశయంబుగ మీర లమరనిండు!
 వివిధాన్నములఁ గోరు పీఠలకుం జాలఁ గమనీయ సుఖమును గలుగనిండు!
 ప్రాదుర్భవత్పాపపంక్తి యంతర్భూత పాపముల్ దూరము పారనిండు!
 గీ॥ భాసురాప్త్యత్రితుఁడ నేను బాపలవము, నాకుఁ జెందింపకుండు! భీకరంబు
 లౌ నుపద్రవములు కూడ నంతరించు, మీ సురక్షల మీ రక్ష మేలుసుండు॥ 865

- (14, సీ॥ గోసమూహమునకుఁ గూడెడు దుస్స్వప్నములను దూరముఁజేయ వలనుబడదె?
 15) నిష-కారులు చెందు నిస్తల దుస్స్వప్నములను దూరముఁ జేయ వలనుబడదె?
 మాకుఁ గల్గెడు నట్టి భీకరదుస్స్వప్నములను దూరముఁ జేయ వలనుబడదె?
 మాల్యకారకులైన మనుజుల దుస్స్వప్నములను దూరముఁ జేయ వలనుబడదె?
 గీ॥ స్వర్గదుహిత! విభావరీ! భాసురాప్త్య, త్రితునికై పాపసంఘము మతిఁ దలంచి
 దూరముగఁ బోవునట్టులు త్రోలవలదె!, మీ సురక్ష జగంబున మేలు సురలు॥ 866

(16) గద్యము॥

ఓ యుషోదేవి! స్వప్నమున నన్న కర్మభావము కలిగినయెడల నాప్త్యత్రితుల
 కష్టములఁ దొలఁగింపుము! ఆదిత్యులారా! మీరు రక్షించుచుండ
 నుపద్రవములు కలుగవు. మీ రక్షయే సురక్ష॥ 867

(17, సి॥ యజ్ఞార్థపశుహృదయంబు తచ్చృంగముల్ క్రమవిలు ప్రంబై నకరణి ఋణము

18) క్రమముగ శోధను గాంచినరీతిని నాప్యైతిదుస్స్వప్న మంతరించు
విజయంబుఁ బడయుచు వివిధసుఖంబుల నందు చపాపుడ నొడు నేను
బ్రత్యూషదేవి! నా ప్రబల దుస్స్వప్నంబువలన భీతిల్లక వెలుగుమమ్మ!
గీ॥ మీరు రక్షకు లైనచో వీరులార! యే యుపద్రవములు కూడ నెగిరిపోవు
పుడమిఁ గల యెల్లవారల పూర్ణరక్ష, కన్న మీ రక్ష యెక్కువకాదె! తలఁప॥

868

సూక్తమ్—48

ఋషిః—ప్రగాథో ఛూరః కాణ్వః†

దేవతా—సోమః

ఛందః—త్రిష్టుప్, 5-జగతి

(1) స్వాదోఽభక్షి వయసః సుమేధాః స్వాభ్యో వసవోవిత్తరస్య ।

విశ్వే యం దేవాః ఉత మర్త్యాసో మధు బ్రువన్తోఽభి సంచరన్తి ॥

1024

(2) అస్తశ్చ ప్రాగా అదితిర్పవాన్యవయాతా హరసో దైవస్య ।

ఇన్ద్రోవిన్ద్రస్య సఖ్యం జషాణః శ్రోష్టివ దురమసు రాయః ఋధ్యాః ॥

1025

(3) అపామ సోమమమృతా అభూమాగన్మ జ్యోతిరవిదామ దేవాన్ ।

కిం నూనమస్మాన్ కృణవదరాతిః కిము దూర్తిరమృత మర్తస్య ॥

1026

† “ప్రగాథో కాణ్వః” అని మాత్రమే మాక్సుముల్లర్ ప్రతిలో పేర్కొనబడినది.

1. దేవా ౭ ఉత. 2. బ్రువన్తోఽభి. 3. ఇన్ద్రం విన్ద్రస్య. 4. రాయ ౭ ఋధ్యాః, 5. మమృతాఽఅభూమా, (వ్రా.ప్ర.)

(4) శం నో యో హృదః¹ ఆ పిత ఇన్దో² వితేవ సోమ సూనవే సుతేవః ।

సతేవ సఖ్యో³ ఉరుశంస దీరః ప్రణ⁴ ఆయుర్జీవనే సోమ తారీః ॥

1027

(5) ఇమే మా పితా యశసో⁵ ఉరుష్కవో రథం న గావః సమనాహ వర్షసు ।

తే మా రక్షన్తు విప్రసశ్చరిత్రాదుః మా స్రామార్థ్యవయన్విస్తవః ॥

1028

(6) అగ్నిం న మా మథితం సం దీపీవః ప్రచక్షయ కృణుహి వన్యసో నః ।

అథ హి తే మదర ఆ సోమ మన్యే రేవాగ్ం⁶ ఇవ ప్రచరా పృష్టిమచ్ఛ ॥

1029

(7) ఇషిరేణ తే మనసా సుతన్య భక్షీమహి పిత్ర్యన్యేవ రాయః ।

సోమ రాజన్ ప్రణ⁷ ఆయాంషి తారీరహానీవ సూర్యో వాసరాణి ॥

1030

(8) సోమ రాజన్ మృశయా నః స్వస్తి తవ నృపి ప్రత్యాకస్తన్య విద్ధి ।

అర్చి దక్షతి ఉత మన్యూర్నిహో మా నో⁸ అర్హో అమకామం వరా దాః ॥

1031

(9) త్వం హి సస్తవన్యః సోమ గోపా గాత్రేగాత్రే నిషసత్థా నృచక్షః ।

యత్ తే వయం ప్రమనామ ప్రతాని స నో మృశ సుషథా దేవ వన్యః ॥

1032

1. హృదః ఆ పితః ఇన్దో, 2. సఖ్యో ఉరుశంస, 3. ప్రణ ఆ ఆయుర్జీవనే, 4. యశసో ఉరుష్కవో,

5. మదర ఆ, 6. రేవాగ్ం ఇవ, 7. ణ ఆ ఆయాంషి, 8. దక్ష ఆ ఉత,

9. మా నో అర్హో అమకామం. (వా.ప్ర)

- (10) ముదూదరేణ సఖ్యా సచేయ యో మా స రిష్యేద్ధర్మశ్చ పితః ।
అయం యః సోమో స్మదాయోస్మే తస్మా ఇన్ద్రం వ్రతిరమేమ్యాయః ॥ 1033
- (11) అప త్యా² అస్థురనిరా అమీవా నిరత్రసన్ తమిషీరీర భైమః ।
అ సోమో అస్మాగ్ం³ అరుహద్ విహయా అగన్మ యత్ర వ్రతిరన్త⁴ ఆయుః ॥ 1034
- (12) యో న⁵ ఇన్దుః పితరో హృద్వ పితో ఒమర్త్యో మర్త్యాగ్ం⁶ ఆవివేశ ।
తస్మై సోమాయ హవిషా విధేమ మృశీకే⁷ అన్య సుమతౌ స్యామ ॥ 1035
- (13) త్వం సోమ పితృభిః సంవిదానో ఒసు ద్యావాపృథివీ ఆ తత్తస్థ ।
తస్మై త⁸ ఇన్దో హవిషా విధేమ వయం స్యామ పతయో రయాణామ్॥ 1036
- (14) త్రాతారో దేవా¹⁰ అధి వాచతా నో మా నో నిద్రా¹¹ ఈశత మోత జల్మిః ।
వయం సోమన్య విశ్వహ ప్రయాసః సువీరాసో విదతమా వదేమ॥ 1037
- (15) త్వం సః సోమ విశ్వతో వయోదాన్త్యం¹² స్వర్విదా విశా వృచజ్ఞః ।
త్వం న¹³ ఇన్ద ఊతిభిః సజోషాః సాహి పశ్చాతాదుత వా పురస్తాత్ ॥ 1038

-
1. తస్మా² ఇన్ద్రం. 2. అప త్యా² అస్థురనిరాఅమీవా. 3. అస్మాగ్ం³ అరుహద్విహయా⁴ అగన్మ. 4. వ్రతిరన్త⁴ ఆయుః. 5. యో⁵ న⁵ ఇన్దుః. 6. మర్త్యాగ్ం⁶ ఆవివేశ. 7. మృశీకే⁷ అన్య. 8. పృథివీ⁸ అ. 9. తస్మై త⁸ ఇన్దో. 10. దేవా¹⁰ అధి. 11. నిద్రా¹¹ ఈశత. 12. వియోదాన్త్యం. 13. న¹³ ఇన్ద¹³ ఊతిభిః. (వ్రా.వ్ర.)

సూక్తము—48

ఋషి—కణ్వపుత్రుడు ప్రగాథుడు *

దేవత—సోముడు

(1) గీ॥ సుందరాధ్యయన్¹ పరుడను శోభ లీను
కర్మగలవాడ వ్రాజుడ ఘనుడ నేను
బూజితంబైన యన్నము పుచ్చుకొనుట
కతిసమర్థుడ నయ్యెద నధికతుష్టి॥ 869

గీ॥ విశ్వదేవగణంబులు వివిధమర్త్య
గణములును నిర్ది యన్నము ఘన మటంచు
బలుకుచున్ దీని చెంతకు బహువిధముల
వచ్చెదరుగాక! దీనిని మెచ్చుచుండి॥ 870

(2) గీ॥ నీవు హృదయమధ్య నిలువుము! సోముడా!
యతిథి వౌడు మరియు నఖిలదేవ
సంఘతీక్షకోప సంచయంబును వేగ
వేరు చేయవలదె! వేడక-మీర॥ 871

(3) గీ॥ ఇంద్రుడా! మాకు సౌఖ్యము నీయఁగోరి
త్వరితముగ నశ్వ మెట్టులు భారవహన
మును నొనర్చునొ! యట్టులు ధనము నెల్ల
నీవు వహించుచుచున్ మాకు నెమ్మిఁ దెమ్ము!''॥ 872

(4) గద్యము॥

ఓ యిందూ! పిత పుత్రునకు సఖుఁ డగునట్టు †మేము నిన్నుఁ ద్రావెదము. నీవు
మాకు సుఖకరుడ వగుము! అనేక ప్రశంసితుడ వగు సోముడా!
నీవు బుద్ధిమంతుడవు! నీవు మా జీవనార్థము మా యాయుస్సు
నభివృద్ధిఁ జేయుము! ॥ 878

*కణ్వపుత్రుడైన ఘోర ప్రగాథుడని పాఠాంతరము. 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల వట్టికలో
“ప్రగాథుడు” ఋషిగా శ్రీనేమాని వారు వ్రాపిరి.

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “చల”ముగాని, వంచలము గణముగాని. ప్రయుక్తమైనట్లు భావింపవలెను.

† “మేము నిన్ను (సోమమును) ద్రావెదము”. ఆర్మ్యుల సోమపానాభిలాషులు కావున సోమయాగములను
జేయుచుండెడువారు. సోమయజ్ఞమున సోమ మతిప్రదాన మైనది. సోమరసమును, దయారుచేయు విధానము

వేరొకచోటఁ జెప్పఁబడినది, సోమరసోపయోగము పెక్కుమంత్రములయందుఁ గలదు. యజుర్వేదమున XIX - XXI సౌత్రామిని యజ్ఞవిధానము జెప్పఁబడియెను. ఆ యజ్ఞము సోమయజ్ఞమును బోలియున్నది. యజుర్వేదమునకుఁ గల మహీధరునిభాష్యమునుబట్టి చూచినచో (యజు. 32, 33, 34) సర్వమేధముఁ జేయుక్రమము వర్ణిత మయ్యెను. ఇది పురీషమేధముకంటె నతిముఖ్యమైనది. ఈ యజ్ఞమునొనర్చిన పిదప యజమానుడు సంసారత్యాగము గావింపవలెను. ఇట్టి యజ్ఞకర్తకుఁ బునర్జన్మ కలుగదు (యజు. 9, 10) సోమయాగభేదము లగు 'వాజపేయము, రాజసూయము' అనునవి వర్ణితము లయ్యెను. (యజు. 19, 20) సౌత్రామిని యనేడు యజ్ఞము జెప్పఁబడినది, (యజు-31) నిత్యాగ్నిహోత్రవిధానక్రమము గలదు. ఇంకఁ బెక్కుయోగములు కలవు కాని గ్రంథవిస్తరభయముచే వానిని వ్రాయుట మానితిని. ఇవి యన్నియు గౌతమబుద్ధునిమతము వ్యాపింపఁగనే క్షీణింప సాగినవి. కాని వామాచార మనునది యొకటి లోకమున వ్యాపింప సాగినది ఈ వామహర్గమతము బహుశః క్రీ॥పూ॥ 4000 క్రిస్తు॥ పూ॥ 3000 మధ్యకాలమున వ్యాప్తి గాంచుచుండవచ్చును. అప్పటినుండి ఇప్పటివరకును నిలచియున్నది వామహర్గప్రచారమున కిటీవలి వారలొ వేదవ్యాభాతలగు చాయన మహీధరాదులు తమ భాష్యములలో అశ్వమేధము, గోమేధము, పౌత్రామిణి మొదలగు యోగములఁగూర్చి వింతలగు నిర్వచనములు వ్రాసియుండిరి.

వామాచార పద్ధతు లిట్లుండును.

“మధ్యం మాంసం చ మీనం చ ముద్రా మైథునమేవ చ

ఏతే పంచ మకారాస్సుర్మోక్షదాహి యుగే యుగే” (కాశీఽంశ్రము)

“పీత్యా పీత్యా పునః పీత్యా యావత్పతతి భూతలే

పునరుద్ధాయ వై పీత్యా పునర్జన్మ న విర్యతే” (మహానిర్వాణతంత్రము)

“సౌత్రామణ్యాం సురాం పిదేత” - ప్రోక్షితం భక్షయేన్మాంసం

వై దికి హింసా హింసా న భవతి”

“న మాంసనిక్షణే దోషో న మద్యే న చ మైథునే

ప్రవృత్తిరేషా భూతానాం నివృత్తిస్తు మహాఫలా” మమ॥అ॥5-56

అనఁగా మధ్యము త్రావుటయు, మాంసము భక్షించుటయు, వై దిక హింస హింసకాదనియుఁ దేలుచున్నది. పూర్వోక్తమగున శ్వమేధశబ్దమునకు బ్రాహ్మణాదులయందు. వే రర్థములు గలవు “రాష్ట్రం వా అశ్వమేధః” శత. 18, 1, 6-3 “అగ్నిర్వా అశ్వః” శతపథ బ్రా-“ఆజ్యం మేధః” అశ్వమేధ మనఁగా రాత్రియనియు, అశ్వ మనఁగా నగ్ని యనియు, ఆజ్య మనఁగా మేధస్సనియు, సర్థము లండఁగా భాష్యకారుల కర్థము లెట్లు తట్టినవో తెలియదు, ఇట్లులే కొన్ని సందర్భములయందు శతపథాది బ్రాహ్మణముల మూలమునఁ గల్పనమును జేయుచో సమంజసముగా నుండునేమో ?

కావ్యశ్రీధర్

నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి

(5,6) సీ॥ ఆతియశస్కరుడయి యవనాభిలాషియౌ సోముడు ప్రీతుడై నీమ మలరఁ
బ్రతిపర్వమున గో వితతి రథంబునకయి యోజితం బగునట్టు లోర్మి మిగులఁ
బ్రతిపర్వమందునఁ బ్రబలకర్మల మాకు సరిగూర్పుఁగావుత! సచ్చరిత్ర
నాశంబు కాకుండ నడిపించుఁగావుత! వ్యాధుల నడచుచు నడచుఁగాక!
మథితాగ్నిఁ బోలుచు మాకు దీప్తి నొసంగ దర్శన మిడుఁగాక! దాను మిగుల
గీ॥ మమ్ము ధనవంతులుగఁ జేయు! మాన్య!యిందు!, యీ షణంబున నీ కెంతో యెక్కుడైన
సంతసముఁ బుట్టి నిను నేను సంస్తవింతుఁ, గనుకఁ బుష్టిని బొందుమా! ధనము గలిగి॥ 874

(7) గీ॥ పైతృక ధనంబు వడువునఁ బూత సోమ
రసము ద్రావుచు నీవు విరాజసోమ!
దివసముల సూర్యుఁ డభివృద్ధిఁ దేల్పునట్టు
లాయువును వృద్ధిపరపు మమేయమహిమ॥

875

(8) గీ॥ రాజసోముడ! మమ్ము విరాజమాన
స్వస్తికై సౌఖ్యవంతుల సలుపు మీవు
వ్రతుల మైనట్టి మేము మీ వార మగుదు
మమృతకర! మమ్ముల నెచుంగుమయ్య! నీవు ॥

876

గీ॥ ఇంద్ర! మా శాత్రవులు కడు వృద్ధిఁ బొంది
వెడలుచున్నారు క్రోధము వెలుగుచుండె
నుభయ విధముల బాధల నొసలఁజేసి
యుద్ధరింపుము! మమ్ముల నిద్ధచరిత! ॥

877

(9) గీ॥ సోమ! మా శరీరశోభలకున్ రక్ష
కుండ వౌదు! కర్మఁ గూర్చువాడ
వౌదు! కానఁ బ్రీతి నఖిల గాత్రంబుల
నియతి నుండు మీవు! నెనరు నునిచి ॥

878

గీ॥ మేము నీ వ్రతవిఘ్నంబు నేమి యైన
నాచరింపంగఁ గలవార మైన సోమ!
యుత్తమసఖుండవై మాకు నుచితసుఖము
నొసఁగి సుఖవంతులుగఁ జేయుమోయి! మమ్ము ॥

879

(10) గీ॥ ఉదరపీడలఁ బుట్టింపకోయి! మాకు

సఖుడ వగు నిన్నుఁ గూడంగ జరుగఁగలము

సోమపీతుల మైనచో సూక్ష్మహింస

నైనఁ బొందకయుండెద మతిశయముగ ॥

880

క॥ హరినామకాశ్య! యింద్రుడ!

యురవడి మాయందు సోమ ముంచుటవలనన్

సురుచిర మగు నా సోమము

స్థిర మగు జతరంబునందుఁ జేర్చు! మహేంద్రా! ॥

881

(11) గద్యము॥

అన్ని చికిత్సలకును నసాధ్యము లగు కఠినపీడలు నశించును. ఈ సకలపీడలును

బలవంతములై మ మ్మేకాంతమునఁ గంపింపఁ జేయుచున్నవి. మహాసోమము

మాకుఁ బ్రాప్తమగుచున్నది. ఇది ద్రావిణచో నాయువు వృద్ధి యగును.

మేము మనుజులము. మేము దీనిచెంతఁ జేరుదుము ॥

882

(12) గద్యము॥

ఓ పితృగణమా! యే సోముఁడు పీతుఁడై మరణరహితుఁడై మర్త్యుల మగు మాయొక్క-

హృదయములయందుఁ బ్రవేశించునో! యా సోమునకు హవ్యము ద్వారా

పరిచర్య జేసెదము. మేము ధనమునకుఁ బతుల మగుదుము ॥

883

(13) గీ॥ పితృగణులఁ గూడుచుఁ బృథ్వి దివము

దాటుచుందువు సోముఁడా! తరచు నీవు

హవ్యమూలమునన్ నీకు నఖిల సేవ

లను నొనర్చుచు ధనరాట్టు లొదు మేము ॥

884

(14, 15) మిష్ట వాక్యములను మీరలు నుడివిన స్వప్నముల్ మా కేమి జరుపలేవు!

మిష్ట వాక్యములను మీరలు నుడివిన నిందకుల్ మముఁజేర నేర్వలేరు!

మిష్ట వాక్యములు మీరలు నుడివిన మా స్త్రీత్రముల నేరు మాన్వలేరు!

మిష్ట వాక్యముల మీరలు నుడివిన నెవరును మముల నిందింపలేరు!

గీ॥ సోముఁడా! యన్నిదిక్కుల శోభ! రేలు,నన్నము నొసంగువాడ వత్యంతసర్వ

దర్శి వౌదువు! నాక ప్రదర్శి వౌదు,నీవు మాయందు వసియించి నెగడవలదె! ॥

885

గీ॥ ఇంద్ర! నీ వాక్కుచోటను నెల్ల వేళఁ
 బ్రీతివంతుడవై మాకుఁ బ్రీతిఁ గొలుప
 ముందు వెనుకల మమ్ముల మోద మలర
 నీపు రక్షించెదవుగాక! నిశ్చలముగ ॥

888

అథ వాలఖిల్యమ్*

సూక్తమ్—49

ఋషిః—ప్రస్క-ఋషిః కాఠ్యః

దేవతా—ఇన్ద్రః

చందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాఢః)

(1) అఖి ప్ర వః సురాధసమిన్ద్రమర్చ యథా విరే ।
 యో జుర్యధ్యో మమవా పురూవసుః సహస్రేణేవ శీక్షతి ॥

1039

(2) శతాసీకేవ ప్ర జిగాతి ధృష్టయా హన్తి వృత్రాణి దాతుషే ।
 గిరేవ ప్ర రసాః అన్య ఏన్విరే దత్రాణి పురుభోజనః ॥

1040

(3) ఆ త్వా సుతాసః ఇన్ద్రవో మదా య ఇన్ద్ర గిన్విజః ।
 ఆపో న వజ్రన్మన్వోక్యంగి నరః పృణన్తి శూర రాధసే ॥

1041

* ఈ 49వ సూక్తము మొదలు 59వ సూక్తమువరకు సున్న సూక్తములకు ద్రష్టలు “వాలఖిల్యలు”. ఈ పదకొండు సూక్తములను బ్రామాణికములుగాఁ గొందరు పరిగ్రహింపఁగా మరికొందరు ప్రామాణికములుగా గ్రహింపలేదు. ఈ సూక్తముల విషయమై “సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత” ప్రథమ సంపుటములోఁ బ్రకటితమైన నా పీఠికలో (చూ. 83, 84 పుటలు) సంగ్రహముగాఁ గొంత వివరించుట జరిగినది. వ.గో.కృ.

1. రసాః అన్య, 2. సుతాసః ఇన్ద్రవో మదా య ఇన్ద్ర. (వ్రా.ప్ర.)

(4) అనేహసం ప్రతరణం విపక్షణం మధ్యః స్వాదిష్ఠమిం పిబి ।

ఆ యథా మన్దసాసః కిరాసి సః ప్ర జుద్రేవ త్మనా ధృషత్ ॥

1042

(5) ఆ సః స్తోమమువ ద్రవద్ధియానో¹ ఆశ్వో న సోత్పదిః ।

యం తే స్వరావన్ తస్విదయన్ రేనవ² ఇన్ద్ర కణ్వేష రాతయః ॥

1043

(6) ఉగ్రం న వీరం నమసోప నేదిమ విభూతిమక్షితావసుమ్ ।

ఉద్రీవ వజ్రిన్నవతో న పిశ్చితే క్షర స్తీన్ద్ర రీతయః ॥

1044

(7) యథా నూనం యద్వా యజ్ఞే యద్వా పృథివ్యామధి ।

అతో నో యజ్ఞమాశుభిర్మహేమతః³ ఉగ్ర ఉగ్రేభిరా గహా ॥

1045

(8) అజిరాసో హియో యే త⁴ అశవో వాతా ఇవ ప్రసక్షిణః ।

యేభిరవత్యం మనుషః పరీయనే యేభిర్విశ్వం స్వర్తృకే ॥

1046

(9) ఏతావత స్త ఈమహ ఇన్ద్రో⁵ సుమ్నస్య గోమతః ।

యథా ప్రావో మమవన్ మేధ్యాతిథిం యథా నీపాతిథిం ధనే ॥

1047

1. యానో¹ అశ్వో, 2. రేనవ² ఇన్ద్ర, 3. మేమత³ ఉగ్ర² ఉగ్రేభిరా, 4. యే త⁴ అశవో వాతా⁴ ఇవ,

5. చిస్త⁵ ఈమహ⁵ ఇన్ద్ర, (ప్రా.ప్ర.)

(10) యథా కజ్వే మఘపన్ త్రసదన్యవి యథా వత్థే దశవ్రజే ।

యథా గోశర్యేః అసవోవృజిశ్వసీన్ద్రో గోమద్విరణ్యవత్ ॥

1048

వాలఖిల్య సూక్తములు†

సూక్తము—49

ఋషి—కణ్వపుత్రుఁడైన ప్రస్క-ఋషుఁడు*

దేవత—ఇంద్రుఁడు*

(1,2) గీ॥ ఎట్టి రూపున ధనమును బట్టినావో!

యట్టి రూపున ధనవంతు నమరు నింద్రుఁ

ద్యౌత్యరస్థలి నునుచుచుఁ దగిన పూజఁ

జేయుదువుగాక! యజమాన! చింత వీడి ॥

887

1. గోశర్యేః అసవో. (వా.ప్ర.)

† 49వ సూక్తమునుండి 59 సూక్తము వరకుగల 11 సూక్తములు వాలఖిల్య ప్రోక్తములు. సాయనాచార్యుఁ డీ వాలఖిల్య సూక్తములకు వ్యాఖ్యానము జేయలేదు. అందుకుఁ గారణమును దెలుపలేదు. వీటిని భాషాంతరీకరించుట మిక్కిలి శ్రమ సాధ్యము. ఐతరేయ బ్రాహ్మణము టీకలో సాయణుఁ డిట్లు వ్రాసెను. “ఎనిమిదిమాత్రము వాలఖిల్యుఁడు చెప్పిన సూక్తములు”- కాని మాక్స్ ముల్లరు ప్రకటించిన గ్రంథమును దిలకించిన 11 సూక్తములు గలవు. అలోచింపఁగా సాయణుఁ డే గంధ్ర లిపిని దిలకించినాఁడోగాని యందు 8 సూక్తములు మాత్రమే గలవు. ఋగ్వేదసంహితాసూక్తములు సాయణవికాశమందు 1028 సూక్తములని నిర్దేశింపవచ్చును. ఋగ్వేదసూక్తములను గణనసేయఁగా 1028 సూక్తము లగును. వీనిని(వాలఖిల్యసూక్తములను) విడిచిపెట్టినయెడల 1017 సూక్తము లగును. (నే.వేం.న.శా.)

ఈ వాలఖిల్య సూక్తములకు సంబంధించిన మరికొన్ని విశేషవిషయములకై

చూ. సమాల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత. ప్రథమ సంపుటము. పీఠిక-83, 84 పుటలు.

* ఈ 49వ సూక్తము మొదలు 59 సూక్తమువరకును మన్న పదునొకంటికిని ఋషి “వాలఖిల్యుఁడు” గా వ్రాతప్రతిలో(9వ సంపుటము 197, 202, 203, 205, 209, 211, 213, 215, 217, 219 పుటలు) వ్రాసి యా యా సూక్తములకా యా దేవతలను వ్రాసిన శ్రీనేమానివారు 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతలపట్టికలో నీ వాలఖిల్య సూక్తములకు ఋషిదేవతలను వ్రాయలేదు. 15b సంపుటములో ననలీ వాలఖిల్య సూక్తపంఖ్యలను బేర్కొనకుండఁగనే తరువాతి సూక్తపంఖ్యలను మాత్రమే క్రమబద్ధములుగా నిచ్చుట జరిగినది.

సీ॥ మఘవానుఁ డగు నింద్రుఁ డఘములఁ బోఁద్రోలు బహుధనవంతుడై పరగుచుండు
వేల ధనంబును వివిధభక్తులకయి దానము నొసఁగంగఁ జూనుచుండు
గర్వంబునన్ వాడు కదలుచు భీకరశతసేనలకు వాడు పతిగ నుండు
హవ్యదాతలకయి యతిఁ బోలు వృత్తుని జంపి సంప్రీతితో సాగుచుండు
గీ॥ వాడు బహులోకపాలకత్వమును దాల్చు, వానికై నీయఁబడినట్టి పరమరసము
పర్వతరసంబు చందాన భాసమాన, మౌచఁ బ్రీతిని బుట్టించి యమరుచుండు ॥

888

(3) గద్యము॥

స్తుతిభాజనుడా! యింద్రుడా! యే సోమము మదకరమో! నీ నిమిత్త మది యభిషుత
మైనది. వక్షధారి! శూరుడ! ధనార్థమై జల మంతయు నిపుడు నీ వాసస్థాన మగు
సరోవరమును నిండఁజేయుచున్నది॥

889

(4) గద్యము॥

నీవు సోమమువలనఁ బాపశూన్యుడవు! రక్షణకాఁచి! స్వర్గప్రదుడవు! నీవు మధుర తమ
రసమును గ్రోలుము! నీవు ప్రమత్తుడ వైనయెడల గర్వితుడ వౌదువు!
క్షుద్రులకు వలె మా కభిలషితదాన మొసంగుము! ॥

890

(5) గీ॥ ఆన్నవంతుడ! యింద్రుడా! యభిలకణ్య

గణమునకు నీ వొసంగిన ఘనతరంపు
దాన మా స్తోమమును స్వాదుతరము చేయు
చున్నయది చూచెదవుగాక! నన్న! నీవు ॥

891

గీ॥ అభిషవణకారకులు నిను నాదరమునఁ

బిలిచినట్లైన నశ్వము పెంపుఁ దాల్చి
స్తోమమున కభిముఖముగ శోభ లీను
గమనమున రమ్ము! పవిధారి కడకు నీవు ॥

892

- (6) గీ॥ అక్షయధనాభ్యు న్మగుని నఖిలభూతి
సహితు వీరుని నిండ్రుని రహిని గండు
జలవిరాజిత నిర్మల జలము మాట్కి-
నిండ్ర! నినుఁ దద్వేదను నేను నిఖిల నుతుల ॥

893

- (7) ఉ॥ ఇచ్చట నుండుమోయి! హరి! యీ క్షణమందున నిష్టికర్మలన్
ముచ్చట లాడుచుండ వఁటె! మోదముతోడ మహామతీ! ద్రుతం
బచ్చటనుండి యెంతయును నాశు చరించెడు నశ్వరాజుతో
వచ్చుట నీకు యుక్త మగు వాసవదేవ! మహాముదంబునన్ ॥

894

- (8) చ॥ హరు లను పేరుతో వెలయు నశ్వము లున్నవి నీకు నిండ్రుఁడా!
సురుచిరవాయువేగమున సౌంపుగఁ బోవుచు శత్రుపంక్తి నీ
వరుగఁగఁ జేసి మానవుల నందఱఁ జేరుచు వస్తుసంతతిఁ
స్థిరముగఁ జూచి లోకముల తీరులఁ గానఁగఁబోవుమా! వడిన్

895

(9,10) గద్యము॥

ఓ యిండ్రుఁడా! యేతత్పరిమితము గో విశిష్టము నగు ధనమును నిన్ను యాచించెదను.
ఓ మఘవానుఁడా! నీవు ధనమునకై మేధ్యాతిథిని, నీపాతిథిని రక్షించితివి!
నీవు కణ్వునికి, నేసదస్యనకు, పక్కునకు, * గోశర్యునునకు, ఋజిశ్వనకు,
గో హిరణ్యరూప మగు ధన మొసంగితివి! ॥

896

సూక్తమ్—50

ఋషిః—పుష్టిగుః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

చందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాఢః)

- (1) ప్ర సు క్రుచం సురాధసమర్చా శక్రమభిష్టయే ।

యః సున్వతే స్తుపతే కామ్యం వసు సహస్రేజేవ మంహతే ॥

1049

* గోశర్వునకు. (ప్రా.ప్ర.పా.) 1. మహతే. (ప్రా.ప్ర.)

- (2) శతా¹నీకా హేత²యో¹ అన్య² దుష్టరా² ఇన్ద్ర²స్య సమి²షో² మహీ²ః ।
గిరి²ర్న భు²క్త్వా మ²ఘవ²త్సు వి²న్వతే² య²దీం సు²తా² అ²మన్ది²ఘః ॥ 1050
- (3) య¹దీం సు¹తా¹న¹ః ఇ¹న్ద్ర¹వో¹ లభి¹ప్రి¹యమ¹మన్ది¹ఘః ।
అ¹పో న ధా¹యి స¹వనం మ¹ వ¹సో దు¹ఘా¹ఇ¹వో¹ప రా¹కు¹షే ॥ 1051
- (4) అ¹నేహ¹సం వో హ¹వ¹మా¹న¹మా¹త¹యే మ¹ధ్వః రక్ష¹ర¹న్తి దీ¹త¹యః ।
అ త్వా వ¹సో హ¹వ¹మా¹నా¹న¹ః ఇ¹న్ద్ర¹వ ఉ¹ప స్తో¹త్రే¹షు ద¹ధి¹రే ॥ 1052
- (5) ఆ నః సో¹మే స్వ¹ధ్వ¹ర¹ ఇ¹యా¹నో అ¹త్కో న తో¹శ¹తే ।
యం తే స్వ¹దా¹వన్ త¹స్వి¹దన్తి గూ¹ర్త¹యః పౌ¹రే ఛ¹న్ద్ర¹య¹సే హ¹వ¹మ్ ॥ 1053
- (6) ప్ర పీ¹ర¹ము¹గ్రం వి¹వి¹చిం ధ¹న¹స్సృ¹తం వి¹భూ¹తిం రా¹ధ¹సో మ¹హః ।
ఉ¹ద్రీ¹వ వ¹క్రి¹న్న¹వ¹తో వ¹సు¹త్వ¹నా స¹దా పీ¹పే¹త రా¹కు¹షే ॥ 1054
- (7) య¹ద్ధ¹నూ¹నం ప¹రా¹వ¹తి య¹ద్ వా పృ¹థి¹వ్యాం ది¹వి ।
యు¹జ్ఞా¹న¹ః ఇ¹న్ద్ర¹ హ¹రి¹భి¹ర్మ¹హే¹మ¹త¹ః ఋ¹ష్య ఋ¹ష్యే¹భి¹రా గ¹హి ॥ 1055

1. హేతయో¹ అన్య² దుష్టరా² ఇన్ద్ర²స్య, 2. సుతా² అమన్ది²ఘః, 3. సుతా²న² ఇన్ద్ర²వో, 4. మ²ల²వ²సో దుఘా²ఇ²వో²ప.
5. శర²న్తి దీ²త²యః, 6. మా²నా²స² ఇన్ద్ర²వ²ఉ²ప, 7. స్వ²ధ్వ²ర² ఇయా²నో² అ²త్కో, 8. యు²జ్ఞా²న² ఇన్ద్ర²,
9. మ²ల² ఋ²ష్య² ఋ²ష్యే²భి²రా. (వా.ప్ర.)

- (8) చ॒ది॒రా॒సో హ॒యో యే తే॑ అ॒స్రి॒ధ ఓ॒తో వా॒తస్య॑ పి॒ప్రతి॑ ।
యే॒భిర్ని॑ ద॒స్యం ప॒ను॒షో వి॒హే॒షయో॑ యే॒భిః స్వః॑ పరీ॒యసే॑ ॥ 1056
- (9) ఏ॒తావ॑త॒స్తే వ॒సో వి॒ద్యామ॑ శూ॒ర న॒వ్యసః॑ ।
యథా॒ ప్రా॒వ॒ ఏత॑శం కృ॒త్యే దనే॑ యథా॒ వశం॑ దశ॒వ్రజే॑ ॥ 1057
- (10) యథా॒ క॒త్యే మ॒ఘవ॑న్ మే॒ధేః అ॒ధ్వరే॑ పీ॒ష్ఠపీ॒థే ద॒మూస॑సి ।
యథా॒ గో॒శర్యే॑ అ॒పి॒షాసో॑ అ॒ద్రివో॑ మ॒యి గో॒త్రం హ॒క్రియ॑మ్ ॥ 1058

సూ॒తము—50

ఋషి—కణ్వపుత్రుడైన పుష్టిగుడు*
దేవత—ఇంద్రుడు

- (1) క॥ ధనవిఖ్యాతుం దగు హరి
ననయముఁ బూజింతుఁగాక నాతఁడు నుతులఁ
మొనయుడుఁ జేసెడు వానికి
ధన మొసఁగును దాను యోగ్యధనయుక్తుడై ॥ 897
- (2) చ॥ శతమిత మైన యస్త్రతతి శక్తునకుం గల దన్న మెంతయుఁ
వితతము, వాడు సోమరస విస్తృతిచే మద మొందియున్న ప
ర్వతమును బోలి ఖాద్యము నఖర్వ మనీష నొసంగ దాతయై
సతతము విత్తవంతులకు సంతసమున్ జనియింపఁజేసెడుఁ ॥ 898

1. తే॒ అ॒స్రి॒ధఓ॒తో, 2. ప్రా॒వ॒ ఏత॑శం, 3. మ॒ఘవ॑న్మే॒ధే అ॒ధ్వరే॑, 4. గో॒శర్యే॑ అ॒పి॒షాసో॑ అ॒ద్రివో॑. (వ్రా.ప్ర.)

* వాల్మీకిుడు. (వ్రా.ప్ర.పా.)

(3) చ॥ అభిషుత సోమ మెప్పుడు మహాముద మందఁగఁజేయు నప్పుడే
విభు వగు నింద్రదేవుఁ డతివిస్తృతహవ్య మొసంగు వారికిన్
రథసముతోడ ధేనువుల రాజులకున్ వలె సంతసంబుతో
శుభ మగు నీటి నిచ్చుఁగద! సుందరయజ్ఞమహాతలంబులన్ ॥ 899

(4) ఉ॥ ఋత్విజులార! మీ కిలను బ్రీతిని రక్ష నొసంగఁ గర్మముల్
తత్వ మెరుంగు నింద్రునకుఁ దత్క్షణ మిచ్చు మధుప్రపంచమున్
సత్వర మో గృహప్రదుఁడ! చక్ర-ని సోమము దెచ్చి నీ మన
స్తత్వము పొంగ నుంచఁబడు సమ్ముఖమందు నులించు వేళలన్ ॥ 900

(5) గీ॥ యజ్ఞసోమము ప్రేరితం బొచు నింద్ర!
యశ్యము విధాన నతితుష్టి నరుగుచుండె
సిద్ధ మయ్యెను సోమంబు శ్రేష్ఠపురుష
సన్నతులఁ బ్రీతిదములుగాఁ జలుపు మీవు ॥ 901

(6) గీ॥ వీరు నుగ్రుని నంతట వెలుఁగు వాని
ధనముచేఁ బ్రేరితుం డగు ధర్మపరుని
మరియు ధనభూతి విగ్రహ మాన్యు నింద్రు
సన్నుతించెద నే వేళ సరస సూక్తి ॥ 902

గీ॥ జలవిశిష్టకూప సరణి నో పవిధారి!
యంతటం బ్రసక్త మైన ధనముఁ
గూడు హవ్యములకుఁ గూర్చంగ మంగళ
మమల సోమరసము నాను మీవు ॥ 903

(7) గీ॥ స్వర్గమందునఁ బృథ్విని జాల దూర
దేశమందున్న యింద్ర! నీ తేరు ముందు
హరివరంబులఁ గూర్చుచు నధికదర్శ
నీయ! ర మ్మిక్కడకు నీ వమేయతుష్టి ॥ 904

- (8) ఉ॥ నీ రథవాహకాశ్వములు నిత్యము హింసలఁ బొందకుండు నో
 పీరుఁడ! యవ్వ వాయుగత వేగము తాము జయింపఁగల్గుఁ దత్
 సారమువల్ల దస్యులను ద్రచ్చితి వామను కీర్తి హెచ్చుగాఁ
 బ్రేరణఁ జేసి తీవు మరి ప్రేరణఁ జేసితి వన్ని వస్తులన్ ॥

905

(9) గద్యము॥

ఓ శూరుఁడా! నివాసప్రదుఁడా! యంద్రా! యేతత్పరిమిత మగు నీ నూతన ధనము
 నే నెరుంగుచును. నీ విట్టి కర్తవ్య ధనార్థమై యేతశుని దశవ్రజవిశిష్టఁ డగు వశుని
 సంరక్షించితివి! ॥

906

- (10) శీ॥ కణ్వదీర్ఘనీఘ కమనీయ గోశర్య
 లనెడు వారి కెట్టు లవన మిచ్చి
 యమరినావో! యట్టు లశ్వముల్ మూలాన
 కావలదె! మమ్ముఁ గరుణఁ బాని ॥

907

సూక్తమ్—౨1

ఋషిః—శ్రుష్టిగుః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

చందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాఢః)

- (1) యథా మనా సాంవరణౌ సోమమిన్ద్రాపిబః సుతమ్ ।
 నీపాతిథౌ మఘవన్ మేధ్యాతిథౌ పుష్టిగౌ శ్రుష్టిగౌ సచా ॥

1059

- (2) పార్షిద్వాణః వ్రసన్-ఇన్ద్రం సమసాదయచ్చయానం జివిమృద్ధితమ్ ।
 సహస్రాఙ్గసిహసద్ గవామ్మృషిస్త్వితో దస్యవే వృకః ॥

1060

(3) య¹ ఉత్తే²భిర్న విస్త³తే చికి²ద్య² ఋషి¹చోదన : ।

ఇన్ద్రం తమ¹ద్వా పద సవ్య¹స్యా మత్య¹రిష్య¹న్తం న భో¹జ¹సే ॥

1061

(4) యస్మా³ అర్కం స ప్రశీ¹ర్వాణమాన్మచు¹త్రి¹దా¹తు¹ము తమే¹ పదే ।

స త్వి¹గమా విశ్వా భువనా¹ని చిక్ర¹దదా¹ద్విజ్జ¹నిష్ట పౌం¹స్యమ్ ॥

1062

(5) యో నో¹ దాతా వసూ¹నామిన్ద్రం తం హవా¹మహే¹ సయమ్ ।

విద్యా¹ హ్యస్య సుమ¹తిం నవీ¹యసీం గమే¹మ గో¹మతి ప్రజే¹ ॥

1063

(6) యస్మై¹ త్వం వసో¹ దానాయ శిక్ష¹సి స రాయ¹సో¹పమ¹శ్చు¹తే ।

తం త్వా వయం మమ¹వన్నిష్ట¹ గిర్వ¹ణః సుతా¹వస్తో¹ హవా¹మహే ॥

1064

(7) కదా చవ సరీ¹రసి నే¹న్ద్ర సశ్చ¹సి దా¹శు¹షే ।

ఉపో¹షేన్న మమ¹వన్ భూ¹య¹ ఇన్న తే దా¹నం దే¹వస్య వృ¹చ్య¹తే ॥

1065

(8) ప్ర యో నన¹క్షే¹ అభో¹జసా క్రి¹విం వదై¹ శు¹ష్టం ని¹మో¹షయన్ ।

యదే¹దస్త¹మీ¹త్ ప్రథ¹దయ¹న్న¹మాం ది¹వమా¹ద్విజ్జ¹నిష్ట పార్థి¹వః ॥

1066

(9) యస్మా¹యం విశ్వ² ఆర్ద్రో³ దాసః కేవధిపా⁴ ఆరిః ।

తిరశ్చిద్ర్యే¹ దుశమే² పవీవి³ తుభ్యేత్⁴ సోః అజ్యతే⁵ రయిః ॥

1067

(10) 4తురణ్యవో¹ మదుచన్తం² పృతశ్చన్తం³ విప్రాసో⁴ అర్కమా⁵స్పదః ।

అస్మే¹ రయిః పవతే² వృష్ణం³ శవో⁴ స్మే⁵ సువానా⁶ ఇన్దవః ॥

1068

సూక్తము—51

ఋషి—కాణ్వః దైన శ్రుష్టిగుడు*

దేవత—ఇంద్రుడు

(1,2) సీ॥ ఘనసాన్వరుణీ మనుషనకు సోమరసంబు పానముఁ జేయంగఁ బూనినావు

మేధాతిథింగూర్చి మెఱయు నీపాతిథింగూర్చి సోమంబును గ్రోలినావు

శయనించు ప్రస్క-ణ్యశాంతఋషీశుని నూర్వదేశమునందు నునిచినాఁడ

వల్ల పార్శద్వానుఁ డనువాని దివమందు స్థాపింపఁగా నీవు చాలినావు

గీ॥ దన్యుగణపక్ష ఋషివర్గ ధర్మపరుఁడ, వైన నీవల్ల రక్షల నంది వేయి

గోవులకు రక్షణ మొసంగఁ గూడు వాని, కమితముదమును నొసఁగు మో యమరవిభుఁడ! ॥ 908

(3) గద్యము॥

ఎవనికి నుక్తములచే లాభముఁ జేయఁబడునో! యెవఁడు ఋషికర్తృకప్రేరితుఁడై సకలమునకు

విజ్ఞాతుఁడో! రక్షణాభిలాషియో! యట్టి యింద్రుని సమ్మఖమున సేవనిమిత్తము

నూతనస్తుతి నుచ్చరింపుము! ॥

909

1. విశ్వఽఆర్ద్రో, 2. కేవధిపాఽఆరిః, 3. తుభ్యేకోఽఅజ్యతే, 4. తురణ్యవో.

5. విప్రాసోఽఅర్క, 6. నానఽఇన్దవః. (వా.ప్ర.)

* వాంఖ్యుఁడు. (వా.ప్ర పా.)

(4) గద్యము ॥

ఉత్తమ స్థానమందు నెవరి నుద్దేశించి సప్తశీర్షవిశిష్టములు, స్థానత్రయయుతములు,
నగు నర్చనామంత్రము లుచ్చరింపఁబడునో! వాఁ డీ సమస్తభువనములను
శబ్దయుతములుగా నొనర్చెను. వాఁడే బలము నుల్పాదించెను ॥

910

(5) గీ॥ ఎవఁడు మాకు ధనము నెల్లనొసంగునో!

యట్టి యింద్రుఁ బలిచె ¹దతని నూత్న

కరుణ నెరుగు² దేను గమనీయ గోయకు-

లైన గోష్ఠములకు నరుగఁగలను ॥

911

(6) చ॥ స్తుతిపర! యోగ్యవాసదుఁడ! తుష్టివిశేషము నీయఁదల్చి నీ

వతిశయ మైన దానము మహాత్మున కిచ్చిన వానికిన్ ధనం

బతిశయ మౌను గావున సమంచిత సోమముచేతఁ బట్టుచున్

హితకరసత్యసూక్తముల నెక్కువ మేము నినున్ నుతింపమే! ॥

912

(7) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! నీ వెక్కడను నివృత్తప్రసవుఁడవు కాకుము! హవ్యదాతలతోఁ

గలియుము! నీవు దేవతవు! నీ దానము మాటి మాటికి మా సమీపమునకు

వచ్చును ॥

913

(8,9) సీ॥ అస్త్రప్రయోగంబు నాచరించుచు శుష్టుఁ జెండి కూపము నిండఁజేసె నెవఁడో!

ఘనదివికిన్ ఖ్యాతిఁ గల్పించుచున్ దాని స్తంభితంబుగఁజేయఁజాలె నెవఁడో!

సకాలార్థదాసుల సంఘం బొనర్చెడు స్తోత్రంబులకు నెల్లఁ బాత్రుఁ డెవఁడో!

శ్వేతవర్ణుఁ బరీరుఁ జేరుచుఁ బ్రీతితో నచ్చఁ పిటుపస్థితుఁ డయ్యె నెవఁడో!

గీ॥ యట్టి ఘనుఁడు మహాత్ముఁడత్యంతమైన, ధనము నొసఁగంగఁజాలుచు ధర్మనిరతుఁ

డైన యింద్రుఁడు మాతోడ నన్నివేళ,లందు మిళితుఁడై మనుఁగాక నతిశయముగ॥

914

1. పరిచెదతని. (పరిచెదన్ + తని) 2. ఎరుగుదేను. (ఎరుగుదున్ + ఏను)

3. అచ్చబువపితుఁడు. (అచ్చబన్ + ఉవపితుఁడు)

- (10) గీ॥ మధుఘృతస్రావి యైనట్టి మంత్రసరణి
విప్రులు పఠించుచున్నారు వివిధవారి
ధనము ప్రథితంబు పిరుషోచితబలము ప్రము
దితము సోమరసంబు ప్రథితము గాదె॥

915

సూక్తమ్—52

ఋషిః—ఆయుః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

- (1) యథా మనో వివస్వతి సోమం శక్రాపిబః సుతమ్ ।
యథా త్రితే ఛన్ద¹ ఇన్ద్ర జిజ్ఞోషస్యాయా మాదయసే సచా ॥

1069

- (2) పృషద్రే మేద్యే మాతరిశ్వనీన్ద్ర సువానేః అమన్దథాః ।
యథా సోమం దళశ్రే దళోజ్యే సూమరశ్మావృజానపి ॥

1070

- (3) యః ఉక్థా కేవలా దదే యః సోమం ధృషితాపిబత్ ।
యస్మై విష్ణుశ్రీణే వదా విచక్రమ⁴ ఉప మిత్రస్య ధర్మభిః ॥

1071

- (4) యస్య త్వమిన్ద్ర సోమేషు చాకనో వాజే వాజిజ్ఞాతక్రతో ।
తం త్వా వయం సుదుమామివ గోదుహో జహూమపి శ్రవస్యవః ॥

1072

1. ఛన్దః ఇన్ద్ర. 2. సువానే అమన్దథాః. 3. యః ఉక్థా. 4. చక్రమ ఉప. (వ్రా.వ్ర.)

(6) యో నో దాతా స నః పితా మహాగం! ఉగ్ర ఈశానకృత్ ।
అయామన్నుగ్రో మమవా పుయావసుగోరశ్వస్య వ్ర దాతు నః ॥ 1073

(8) యస్మై త్వం వసో దానాయ మంహసే స రాయసోపమిన్వతి ।
వసూయవో వసువతిం శతక్రతుం సోమైరిన్ద్రం హవామహే ॥ 1074

(7) కదా చన వ్ర యుచ్చస్యథే ని పాపి జన్మనీ ।
తురీయాదిత్య హవనం తః ఇన్ద్రియమా తస్థావమృతం దివి ॥ 1075

(8) యస్మై త్వం మమవన్నిన్ద్ర గిర్వణః శిక్షో శిక్షవి దాతుషే ।
అస్మాకం గిర ఉత సుప్తతిం వసో కణ్వవచ్చృణుధీ హవమ్ ॥ 1076

(9) అస్తావి మన్మ పూర్వ్యం బ్రహ్మేష్టాయ వోచత ।
పూర్వీర్పతస్య బృహతీరనూషత సోమర్మేధా అన్పక్షత ॥ 1077

(10) నమిన్ద్రో రాయో బృహతీరధూనుత సం ఖోతే సము సూర్యమ్ ।
సం శుక్రాసః శుచయః సం గవాశిరః సోమా ఇన్ద్రమమృషిః ॥ 1078

1. మహాగం 2. ఉగ్ర 3. ఈశాన, 2. వసుగోరశ్వస్య, 3. త 4. ఇన్ద్రియమా.

4. గిర 5. ఉత, 5. మేధా 6. అన్పక్షత, 6 సోమా 7. ఇన్ద్ర (వ్రా.వ్ర.)

సూక్తము—52

ఋషి—కాణ్వదైవ యాయువు*

దేవత—ఇంద్రుడు

(1,2) సీ॥ వాసవుడా! వివస్వన్మనుసోమ మన్ రసము నెట్టులు నీవు మెసవినావో!
 త్రితుని మన స్సెట్టు స్థిరముగ నీయందుఁ గలియునట్టులు చేయఁగలిగినావో!
 సతత మాయువుతోడ సరిఁగూడి నీ వెట్టు లధికమత్తుడ వౌచు నమరినావో!
 మాతరిశ్వ సుసోమ మతన మారంభింప నెట్టు మత్తుడ వౌచు నెసఁగినావో!
 గీ॥ యల్ల దీప్తివిశిష్టుడై యమరునట్టి, యీ దశోన్ముని సోమంబు నింక మిగుల
 శ్రేష్ఠదశశిప్ర సోమంబుఁ జేరి దాని, పానమును జేయుదువుగాక! భాగ్య మలర ॥

916

(3,4) గద్యము॥

ఎవ్వఁ డుక్తముల ధరించునో! యెవ్వఁడు ధృష్టుని వలె సోమపానము నొనర్చునో!
 యెవరి నుద్దేశించి మిత్రుని కర్మచెంత విష్టువు మూఁడు పాదములను విక్షేపించెనో!
 వేగవంతుడవు, శతక్రతువువు, నగు నట్టి నీ వెవరి యజ్ఞమున స్తుతులను
 గోరెదవో! యట్టి మే మన్నాభిలాషులమై, గో దోహకుఁడు
 గోవులను బిలుచునట్లు నెన్నుఁ బిలుచుచున్నాము ॥

917

(5) సీ॥ ఏ వాసవుడు మాకు నెనలేని దాతయో! యాతఁడు మా కిల నతిశయించు
 నే వాసవుడు మాకు నెనలేని దాతయో! యాతఁ డుగ్రుండయి యమరుచుండు
 నే వాసవుడు మాకు నెనలేని దాతయో! యాతఁ డైశ్వర్యంబు నందఁజేయు
 నే వాసవుడు మాకు నెనలేని దాతయో! యాతఁడు మఘవుడై ప్రీతి నొసఁగు
 గీ॥ నాతఁడు ప్రభూతధనవంతుఁ డగుచు మాకు, నశ్వసంఘంబులను మరి యాలమంద
 లను నొసంగునుగాక నిల నిఁక మమ్ముఁ, చాలనముఁ జేయుఁగాక నే లీలనైన ॥

918

(6) గీ॥ ఇంద్ర! నీ వెవ్వరికి ధన మీయ నుండు
 వట్టి వారలు ధనపుష్టి నందఁగలరు
 ధనముఁ గోరుచు వసుపతి ఘనశతేష్ఠి
 నింద్రుఁ బిలుచుచునుంటిని నెల్ల వేళ ॥

919

(7) గీ॥ వాసవా! యిప్పు డప్పుడు భ్రమల నీవు
పడుచునుండువుగద! ప్రాణిపంక్తి కెల్ల
నవన మొసఁగుము! కణ్వుని యచ్చనుతులఁ
బోలి మా! స్తుతుల నెల్ల సులీల వినుము! ॥

920

(8) గీ॥ హవ్యదాతలకున్ దాన మందఁజేసి
కణ్వు మోసీశు వాక్యము కరుణ వినిన
యటులె మా వాక్యపద్ధతి నాలకింపు!
స్తుతిపరా! వాసదా! నీవు! మతిఁ దలంచి ॥

921

(9, 10) గీ॥ ఇంద్రు నుద్దేశించి యెల్ల ప్రత్నస్రోమములను బరింపుఁడు! మోద మలర
10) నతినవీనంబులై యత్యంతస్వచ్ఛంబు లౌ స్తవంబులఁ బల్కుఁ దంద మొప్ప
యజ్ఞంబునకుఁ బూర్వమందున్నసూక్తుల యుచ్చారణముఁ జేయుఁ డోర్కి మిగుల
స్రోతల మేధస్సు శోభ లీనెడునట్లు వృద్ధిని జేయుఁడు! వెలుఁగు కలుఁగ
గీ॥ నింద్రుఁడు ధనంబు దివి భువి నినుని శ్వేత, వర్ణశుచి వస్తువుల నెల్ల బహువిధములఁ
ప్రేరణముఁ జేసి వానిని బ్రీతి గవ్య, మిశ్రిత సుసోమరసమున మెఱయఁజేసె ॥

922

సూక్తమ్—53

ముషీః—మేధ్యః కాణ్యః

దేవతా—ఇన్ద్రః

చందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగృహః)

(1) ఉపచం॑ త్వా మ॒హేనాం॑ జ్యేష్ఠం॑ చ వృ॒షథా॑హమ్ ।
హృ॒త్త॒మం మ॒చువ॑న్నిన్ద్రో గో॒వి॒ధమీ॑శానాం॒ రాయ॑! ఈ॒మహే॑ ॥

1079

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “భరి”ము ప్రయుక్త మైనది.

1. రాయ॑ ఈమహే. (వ్రా.ప్ర.)

(2) య¹ ఆయుం కుత్సమతిథిగ్వమర్థయో వాప్యథానో దివేదివే ।

తం త్వా వయం హర్యశ్వం శత్రుక్రతుం వాజయన్తో హనామహే ॥

1080

(3) ఆ నో విశ్వేషాం రసం మర్ద్యః సిజ్జన్త్వద్రయః ।

యే పరావతి సున్విరే జనేష్యా యే² అర్వావతీన్దవః ॥

1081

(4) విక్వా ద్వేషాంసి జహి చావ చా కృది విశ్వే సన్వన్త్వా వసు ।

కిష్టేషు చిత్తే మదిరాసోః³ అంశవో యత్రా సోమవ్య తృమ్పసి ॥

1082

(5) ఇన్ద్రో నేదీయో⁴ ఏదిహి మితమేదాభియాతిభిః ।

ఆ శంతమ శంతమాభిరభిష్టిభిరా స్వాపే స్వాపిభిః ॥

1083

(6) అజితురం సత్పుతిం విశ్వచర్షణం కృది ప్రజాస్వాభగమ్ ।

ప్రసూ తిరా శరీభిర్యే త⁵ తక్తి⁶నః క్రతుం పునత⁶ ఆనుషక్ ॥

1084

(7) యస్తే సాధిష్టో⁷ అవసే తే స్యామ భరేషు తే ।

వయం హోత్రాభిరుత దేవహూతిభిః ససవాంసో మనామహే ॥

1085

1. య¹ఆయుం, 2. యే²అర్వావతీ, 3. రాసో³అంశవో, 4. నేదీయ⁴ఏదిహి, 5. త⁵తక్తి⁶నః,

6. పునత⁶ఆనుషక్. (ప్రా.ప్ర.)

(8) అహం హి తే హరివో బ్రహ్మ వాజయరాజిం యామి సదోతిభిః ।

త్వామిదేవ తమమే సమశ్చయర్థవ్యురగ్రే మథీనామ్ ॥

1088

సూక్తము—53

ఋషి—కాణ్వదైన మేధ్యుడు *

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గద్యము॥

నీవు ధని కుపమాన స్వరూపుడవు! అభీష్టవర్షలలో జ్యేష్ఠుడవు! అందరికంటె,
గాంక్షితముల నొసంగువాడవు! స్వామివి! ఓ మమవానుడా! యింద్రుడా!
ధనమును నిన్ను యాచించుచున్నాను॥

923

(2) గీ॥ ఎవడు ప్రత్యహంబు నెంతయు నభివృద్ధిఁ
బొందుచుండి యాయు పూజ్యకుత్స
ముఖుల కవన మొసఁగె? ముఖవానుడగు వాని
నాదరించుచుంటి నన్నమునకు॥

924

(3) గీ॥ అధికదూరమునం దెద్ది యభిషుతంబొ?
యంతికమునందు నెయ్యది యభిషుతంబొ?
యట్టి సోమరసంబు మా యభిషవళిల
సిరులఁ బోషించుగాక! సుస్థిరము గాఁగ॥

925

(4) ఉ॥ ఎచ్చట సోమపానమునఁ దృప్తుడ నయ్యెదవో! మహాత్మా ! నీ
వచ్చట శత్రుమండలిని నంతముఁ బుచ్చి పరాభవింపుమా!
పొచ్చెము లేనిదో ధనము పూర్ణముగా నుపభోగ్య మౌను దా
నిచ్చట సోమ మంతట నహీన ముదంబును నీకుఁ జేసెడుకా॥

926

- (5) గీ॥ నీవు కళ్యాణతముడవు! నిఖిలబంధు
వవుదు వత్సంతకుభదుడ వౌ దభీష్ట
కరుడ వౌదువు! రక్షాప్రకారకార్య
పద్ధతినిగూడి మా చెంతఁ బడు! మహేంద్ర!॥

927

- (6) గీ॥ సాధుపాలకుండు సకలలోకాధీశ్వ
రుండు యుద్ధమందు మెండు త్వరను
గలిగియున్న యింద్రు వెలిగెడు జనులందుఁ
బూజ్యునిగ నొనర్తు పూజ్యు లెల్ల॥

928

- గీ॥ ఎవరు కర్మవలన నెన్నియొ! సఫలముల్
గలుగఁజేయుచుండు ఘనులు వా ర
ఖండభారమునను మెండుగ యజ్ఞముల్
జరుపుచుండుగాత! జగతియందు॥

929

- (7) గద్యము॥

అన్నిటికన్న నుత్కృష్టమైనదియు నీ సంబంధ మైనదియు నేది కలదో! దానిని మేము
పొందెదము. రక్షావిషయమై మేము నీ వారమే యగుదుము. మేము స్తుతి చేతను,
నాహ్వానముచేతను, నిన్ను భజించుచు వినుతించెదము॥

930

- (8) ఉ॥ అన్నగవాశ్యకాంక్షినయి యశ్వవిశిష్టుడ! యింద్రదేవ! నిఁ
గ్రన్నన సన్నుతించెద సురక్షలఁ గోరుచు యుద్ధభూమి, వి
ద్యన్నత! భీతి నే విడచి తప్పక నిన్నుఁ గుశత్రు సన్నిధిన్
మన్ననతోడఁ బెట్టెదను మాన్యులు సూక్తులతోడ మెచ్చఁగన్॥

931

సూక్తమ్—54

ఋషిః—మాతరిశ్వా కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః, 3-4-విశ్వే దేవాః

చందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

(1) ఏతత్ త¹ ఇంద్ర పీఠ్యం గీర్భిర్మన్తై కావః ।

తే ప్రోభన్త² ఊర్జమావన్ పుత్రశ్చుతం పౌరాసో నక్షన్ దీతిధిః ॥

1087

(2) నక్షన్త³ ఇంద్రమవసే మకృత్యయా యేషాం సుతేషు మన్తసే ।

యథా సంవర్తే⁴ ఆమదో యథా కృశ ఏవాస్మే ఇన్ద్ర మత్స్వి ॥

1088

(3) ఆ నో విశ్వే సజోషసో దేవాసో గన్తవోప నః ।

వసవో యద్రా⁵ ఆవసే న ఆ గమన్మృణ్వన్తు మరుతో హవమ్ ॥

1089

(4) పూషా విష్ణుర్జవనం మే సరస్వత్యవన్తు సన్త సిన్ధవః ।

ఆపో నాతః సర్వశాసో వసస్పతిః శృణోతు పృథివీ హవమ్ ॥

1090

(5) యదిన్ద్ర రాధో⁶ అప్తి తే మహేనం మమవత్తమ ।

తేన నో భోది సదమాద్యో వృరే రగో దానాయ వృత్రహన్ ॥

1091

1. ఏతత్ ఇంద్ర, 2. ప్రోభన్తః ఊర్జ, 3. నక్షన్తః ఇంద్ర, 4. సంవర్తే ఆమదో యథా కృశ ఏవాస్మే ఇన్ద్ర, 5. యద్రా ఆవసే న ఆ, 6. రాధో ఆప్తి. (వా.ప్ర.)

- (6) అజివతే నృపతే ఓవమిర్ది నో వాజి¹ ఆ వక్షీ నుక్రతో² ।
 పీతీ హోత్రాభిరుత దేవపీతిభిః ససవాంపో వి శృణ్వేరే³ ॥ 1092
- (7) సన్తి హ్యగ్ర్యో⁴ ఆశిష ఇన్ద్రో ఆయుర్జనానామ్ ।
 అస్మాన్ సక్షస్య ఘృవన్ముపావసే రుక్షస్య పిపుష్మిషమ్ ॥ 1093
- (8) వయం తః ఇన్ద్రో స్తోమేభిర్విరేమ త్వమస్మాకం శతక్రతో⁵ ।
 మహి స్థూరం శశయం రాధో⁶ అహాయం ప్రసక్తావాయ వి తోశయ ॥ 1094

సూక్తము—54

ఋషి—కాణ్వః, డై న మాతరిక్వుడు*
 దేవత—ఇంద్రుడు, 3, 4-విశ్వే దేవతలు†

- (1) క॥ స్తుతికరులు సన్నుతుల నీ
 తతవీర్యము నుగ్గడించి తత్క్షణమే నినున్
 స్తుతియించి బలముఁ బడయుదు
 రతులిత కర్మముల నిన్ను నమరుడ! కంటే! ॥ 982
- (2) గద్యము॥
 ఎవరి సోమాభిషేకమువలన నీవు ప్రమత్తుడ వగుదువో! వా రుత్కృష్టకర్మల నొనర్చి నిన్నుఁ
 బొందెదరు. ఎటులు సంవర్తుని విషయమై కృశుని విషయమై దయ తల్పితివో!
 యటులు మముగురించి ప్రసన్నుడ వగుము! ॥ 983

1. వాజిఽత. 2. ర్యఽఆశిషఽఇన్ద్రోఽఆయుర్జనానామ్, 3. తఽఇన్ద్రో, 4. రాధోఽఅహాయం. (వా.ప్ర.)

* వాలఖిల్వడు (వా.ప్ర.పా.) † 3, 4-పెక్కురు. (వా.ప్ర.పా.)

(3) గద్యము॥

సమస్త దేవతలు సమానప్రీతియు కులై మా కభిముఖముగ మా సమీపమునకు
వచ్చెదరుగాక! మరుత్తులు మా యాహ్వానమును నాలకింతురుగాక! ॥

984

(4) గీ॥ పర్వత వనస్పతులు జలవాయువులును

బూష విష్ణు సరస్వతుల్ పూతయజ్ఞ
కర్మ రక్షించెదరుగాక! కరుణఁ బూని
పృథ్వి మా పిల్పు చెవులందుఁ బెట్టుఁగాక! ॥

985

(5) గీ॥ ఇంద్రదేవ! నీకు నెల్ల ధనం బుండె

మదము నొంది వృద్ధి మాకుఁ జేయ
దానితో సమృద్ధిఁ దాల్పును నీ వతి
శ్రేష్ఠతముఁడ వౌదు సృష్టియందు ॥

986

(6) గీ॥ నీవు మా యుద్ధములయందు నిలుచు చింద్ర

వినుము! మా స్తోత్రముల నెల్ల వీను లలర
యజ్ఞకర్మములం దెల్ల నమరవరులు
భక్షణార్థము మిశితులై పరఁగఁగలరు ॥

987

(7) గీ॥ ఇంద్రుఁ డౌసఁగుచుండె నెంతయు నాశీస్సు

నాయు వుండె జనుల కతిశయముగ
మఘవ! నీవు వచ్చి మా కభివృద్ధిని
నన్న సంపదలను నందనిమ్ము! ॥

988

(8) గీ॥ స్తుతులచే నుతింతు శతయజ్ఞ! నీవు మా

వాఁడ వౌదువయ్య! ప్రకృతియందుఁ
బ్రచుర మైనయట్టి ప్రస్థుల మైనట్టి
ధన మొసంగవలదె! దాత వగుట ॥

989

సూక్తమ్—౧౮

ఋషిః—కృశః కాణ్యః

దేవతా—ఇన్ద్రః, ప్రస్క-ఇన్ద్రశ్చ

ఛందః—గాయత్రీ, 8, 5-అనుష్టుప్

- (1) ఘోరీన్ద్రస్య పీర్వం వృత్తమత్యాయతి ।
రాధస్తే దన్యవే వృక ॥

1095

- (2) శతం శ్వేతాపః¹ ఉక్షతో దివి తారో వ రోచస్తే ।
మహ్నీ దివం న తస్తభః ॥

1096

- (3) శతం వేణాశ్చతం శునః శతం చర్మాణి మౌతాని ।
శతం మే బల్బజస్తృకా² అరుషీతాం చయఃశతమ్ ॥

1097

- (4) సుదేవాః స్థ కాత్వాయానా వయోవయో వివరస్తః ।
అశ్వాసో న చక్షోక్రమత ॥

1098

- (5) అదిత్ సాప్తస్య చర్కిరన్నానానస్య మహి శ్రవః ।
శ్యావీరతిర్వసన్ వథశ్చక్షిషా చన శిసంనశే ॥

1099

1. శ్వేతాపః ఉక్షతో, 2. స్తృకా అరుషీతాం, 3. వన్నశే. (వ్రా. వ్ర.)

సూక్తము—౯౯

ఋషి—కాణ్వః(డగు కృశుః)†

దేవత—ఇంద్రుఁడు, ప్రస్క-ఋషిఁడు*

(1) గీ॥ ఇంద్ర! నీదు కర్మ లెక్కు డటంచు నే
నెఱుంగుచుంటి దస్య వృకశరీర!
మఘవ! నీదు ధనము మా కభిముఖముగ
వచ్చుచుండె మేము మెచ్చునటుల ॥

940

(2) గీ॥ ఆకసంబునఁ దారక లితిశయముగ
శోభఁ జెందెడునట్టులు సుందరంపు
వృషము లతికాంతి గాంచుచు వివిధరీతి
స్తంభితము లయ్యె సంతతాదంభవృత్తి ॥

941

(3) గద్యము॥

శత వేణులును, శత శ్వానములును, శత వ్హూత చర్మములును, శత వల్వజస్తుకములును,
శత చతుష్టయమును, నరుపులును నున్నవి ॥

942

(4) గీ॥ కణ్వగోత్రగణమ! గ్రాలెడు ప్రత్యన్న
మందుఁ దిరుగుఁ డీర లంద మైన
యశ్వగణముఁ బోలి యతిశయ శీఘ్రంబు
తోడ దేవతలను గూడుకొనుచు ॥

943

(5) గీ॥ సప్తసంఖ్యా విశిష్టఁడౌ శక్రునకు మ
హాన్నసంపత్తి యంతయు నమరుచుండె
శ్యామమార్గము దాటుచుఁ జాతురిమను
నేత్రములఁ జూడఁబడుచుండె నేతృవరుఁడు ॥

944

† వాంఛిఱ్యుఁడు (వ్రా.ప్ర.పా.)

* వ్రాతప్రతిలో నీ సూక్తమునకు దేవఁ “ఇంద్రుఁడు”గా శ్రీ నేమావివారు వ్రాసి “ప్రస్క-ఱ్య” దై వత్వమును బేర్కొనలేదు. (చూ. వ్రాతప్రతి-9వ సంపుటము-213 పుట.)

సూక్తమ్—56

ఋషిః—పుష్యధ్రః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః, ప్రస్క-ఇన్ద్రశ్చ, 5-అగ్నిసూర్యౌ

ఛందః—గాయత్రీ, 5-పంక్తిః

(1) ప్రతి కే దస్యవే వృక రాధో¹ అదర్శ్యహయమ్ ।

ద్యౌర్న ప్రథినా శవః ॥

1100

(2) దశ మహ్యం పౌతక్రతః సహస్రా దస్యవే వృకః ।

నిత్యద్రామో² అమంహత ॥

1101

(3) శతం మే గర్భానాం శతమూర్ధావతీనమ్ ।

శతం దాసాగం³ అతి సజః ॥

1102

(4) తత్రో⁴ అపి ప్రాజీయత పుత్రకాయై వ్యక్తా ।

అశ్వనామిన్న యూథ్యామ్ ॥

1103

(5) అచేత్యగ్నిశ్చికితుర్హవ్యవాత్ స సుమద్రథః ।

అగ్నిః శుక్రేణ శోచిషా బృహత్ సూరో⁵ అరోచత దివి సూర్యో⁶ అరోచత ॥

1104

1. రాధో¹ అదర్శ్య, 2. ద్రామో² అమంహత, 3. దాసాగం³ అతి, 4. తత్రో⁴ అపి,5. బృహత్సూరో⁵ అరోచత, 6. సూర్యో⁶ అరోచత. (వా.ప్ర.)

సూక్తము-96

ఋషి-కాణ్వః డైన పృషద్రుడు†

దేవత-5-అగ్ని సూర్యులు, 1-4- ఇంద్రప్రసక్-ఋతు*

మంత్రము- 1-4-4

(1) గీ॥ దన్యువృకరూప! నీదగు ధనము చాల

దర్శితం బొచు నుండెను దరచు మాకు. (1)

నీ మహాసేన యంతయు నిఖిలదివము

బోలి విస్తృత మగుచుండె లీలమాత్ర ॥ 945

(2,3) గీ॥ దన్యువృకరూప! నీ నిత్యధనమునుండి

దశసహస్రము మరియును దాన గర్థ (2)

భముల మేష శతంబును సముచితముగ (3)

దాన మిడుమయ్య! యింద్రుడా! తత్క్షణంబు ॥ 946

(4) గీ॥ అశ్వయాధము చందాన నతెలికొన

మైన ధన మతిశయపాజ్ఞులైనయట్టి (1)

శుద్ధులౌ వ్యక్తులకు ముందు సొంపు కలుగఁ

జేరఁగల దంచ నే నిష్ఠ చెప్పఁగలను ॥ 947

వెలుగు సూర్యుడు, విజ్ఞాని, సదా (2)

(5) క॥ జ్ఞాతుడు, విజ్ఞాని, సదా

పూత హవిర్వాహి, కిరణ పూర్ణాగ్ని ప్రవి (3)

స్థితముగ వెలుగు సూర్యుడు

జ్యోతిని స్వర్గంబునందుఁ జొనిపెను బ్రీతిన్ ॥ 948

† వలఖియ్యడు. (వ్రా.ప్ర.పా.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము-215 పుట) నీ సూక్తమునకు దేవత "అగ్ని"గా మాత్రమే శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి. మిగిలిన దేవతల నామములను జేర్చినలేదు.

సూక్తమ్—57

ఋషిః—మేధ్యః కాణ్వః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—త్రిష్టుప్

(1) యు॒వం దే॒వా క్ర॑తు॒నా పూ॑ర్వే॒ణ యు॒క్తా రి॑తే॒న త॒విషం॑ యజ॒త్రా ।

అగ॑చ్ఛ॒తం నా॒సత్యా॑ శచీ॒భిరి॒దం తృ॑తీ॒యం స॒వనం॑ పి॒దాథః॑ ॥

1105

(2) యు॒వాం దే॒వాస్త్రయో॑ః ఏ॒కాద॒శాసః॑ స॒త్యాః స॒త్యస్య॑ దదృ॒శే పు॒రస్తా॑త్ ।

అస్మా॑కం య॒జ్ఞం స॒వనం॑ జ॒హాతా॑ పా॒తం సోమ॑మశ్వినౌ తీ॒ద్యగ్ని॑ ॥

1106

(3) వ॒సాన్యం॑ తద॒శ్వినౌ కృ॒తం వా॑ం పృ॒షథో ది॒వో రజ॑సః పృ॒థివ్యాః॑ ।

సహ॒స్రం శంసా॑² ఉ॒చ యే గ॒విష్టౌ స॒వాగ్ం³ ఇ॒త్ తాగ్ం॑ ఉ॒చ యాతా॑ పి॒దిధ్యై॑ ॥

1107

(4) అ॒యం వా॑ం భా॒గో నిహితో॑ యజ॒త్రేమా గి॒వో నా॒సత్యో॑ప యాతమ్ ।

పి॒దిఽం సోమం॑ మ॒ధుమ॑న్తమ॒స్మే ప్ర దా॒వాంస॑మ॒వతం॑ శచీ॒భిః ॥

1108

1. దే॒వాస్త్రయో॑ః ఏ॒కాద॒శాసః॑. 2. శంసా॑ఽఉ॒చ యే. 3. స॒వాగ్ంఽఇ॒త్తాగ్ంఽఉ॒చ. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—57

ఋషి—కాణ్వుడైన మేధ్యుడు*

దేవత—అశ్వీర్వయము

(1) గీ॥ పూర్వమున నిర్మితంబైన పూర్వరథము

పైని వసించి యజ్ఞముఁ గాన రండు!

మీర లశ్వలు! పూజ్యులై మీ సుకర్మ

చేత మూఁడవ నవవముఁ జేరుఁ డిపుడు! ॥

949

(2) గద్యము॥

దేవతలసంఖ్య త్రయస్రింశత్సరిమితి కలది. వారు నిత్య సత్కులై యజ్ఞసమ్ముఖమునఁ

జూడఁబడుదురు. వారు దీప్తిమంతులు. అగ్నివిశిష్ట మగు నశ్వీర్వయమా! మీరు

మా వారలే! యజ్ఞమున కేతెంచి సోమమును ద్రావుఁడు! ॥

950

(8) క॥ దివియందు గగనమందున్

భువియందుం గాక్షితములఁ బూరించు మిమున్

నవనవములైన నుతులన్

బ్రవిమలమతు లశ్వలార! ప్రకటింతు నొగిన్ ॥

951

(4) గీ॥ మీకు సోమ మిచట మెరయుచు నుండెను

స్తుతుల వినుచు రండు! సూరులార!

హవ్యదులకుఁ బ్రీతి నవనం బొసంగుచు

దానిఁ ద్రావి మీరు తనివి గనుఁడు! ॥

952

సూక్తము—578

ఋషిః—మేధ్యః కాణ్వః
దేవతా—విశ్వేదేవాః, 1-ఋత్విజో వా
ఛందః—తిష్ఠమ్

(1) యమృత్విజో బహుధా కల్పయన్తః సచేతసో యజ్ఞమిమం వహన్తి |
యోః అనూచానో బ్రాహ్మణో యుక్తః అసిత్ కాన్విత్ తత్ర యజమానస్య సంవిత్ || 1109

(2) ఏకః ఏవాగ్నిర్బహుధా సమిధో ఏకః సూర్యో విశ్వమను ప్రభూతః |
ఏతే వోహః సర్వమిదం విభాక్యేకం వా ఇదం వి బభూవ సర్వమ్ || 1110

(3) జ్యోతిష్మత్సంక్తేక్షున్తం త్రిచక్రం సుఖం శతం సుషదం భూరివారిష్టమ్ |
చిత్రాచూ యస్య యోగోఽరిజ్జతే తం హం హువే అతి రిక్తం పిబధేతి || 1111

సూక్తము—58

ఋషి—కాణ్వః డైన మేధ్యః డు†
దేవత—విశ్వేదేవతలు, 1-విశ్వేదేవతలు లేక ఋత్విజులు*

(1) చ॥ కవివరు లెల్ల నెవ్వనిని గల్పనఁ జేయుచుఁ బెక్కురీతులన్ |
189 సవనముఁ జేయుచుండెద రసత్యవచస్సులఁ బెక్కురీతులన్ |
కెవడు నియుక్తుఁ డెనొ? నుతి సృష్టి నొనర్చెడు వాని రూపుచేఁ
బ్రవిమలుడె నవానిఁ గనఁ బ్రాజ్ఞుల కెక్కడ జ్ఞాన మెంచఁగన్ || 953

1. యోఽనూచానో, 2. యుక్తః అసిత్ కా, 3. ఏకః ఏవాగ్ని, 4. సమిధో ఏకః.

5. వా ఇదం, 6. హువే అతి రిక్తం (ప్రా.ప్ర.)

† జ్యోతిష్మిన్ డు. (ప్రా.ప్ర.పా.)

* వ్రాతప్రతిలో నీ సూక్తమునకు (3వ సంపుటము-217 పుట) దేవత "అగ్ని"గా మాత్రమే
శ్రీ నేమానివారు వ్రాసి మిగిలిన దేవతలను బేర్కొనలేదు.

- (2) గీ॥ బహువిధంబుల ననలుండు పరగుచుంట
విశ్వమందున సూర్యుండు వెలయుచుంటఁ
గల్య మొక్కటె జగమునఁ గలుగుచుంటఁ
గలుగుచుండును నొక్కటి కలుగుచుంట ॥

954

- (౪) ఉ॥ జ్యోతిని వెల్లువాని సుఖయోగ్యరథాత్ముఁ బ్రవేశ యోగ్యునిం
గేతువుఁ గల్గి చక్రములఁ గీర్తిత దేహుని నగ్నిదేవుఁ బ్ర
ఖ్యాతిని గాంచు సోమమును యజ్ఞమునం జవిఁజూడఁ బిల్లు నేఁ
బ్రీతిని వానిఁ గూడుకొనఁ బెద్ద ధనంబును బొందకుండునే! ॥

955

సూక్తమ్—59

ఋషిః—సుపర్వః కాణ్వః
దేవతా—ఇన్ద్రావరుణౌ
ఛందః—జగతి

- (1) ఇమాని వాం భాగదేయాని సిప్రత¹ ఇన్ద్రావరుణౌ ప్ర మహే సుతేషు వామ్ ।
యజ్ఞేయజ్ఞే హ సవనా భురణ్యతో యత్ సుస్వతే యజమానాయ శిక్షతః ॥

1112

- (2) నిష్పిధ్వరీరోషధీరావ² ఆస్తామిన్ద్రావరుణౌ మహిమానమాశత ।
యా సిప్రతూ రజసః పారే³ అధ్వనో యయోః శక్రుర్నకిరాదేవ⁴ ఓహతే ॥

1113

- (3) సత్యం తదిన్ద్రావరుణౌ కృశస్య వాం మధ్వ⁵ ఊర్మిం దుహతే సప్త వాణీః ।
తాధిర్దాశ్వాంసమవతం కుభస్పతీ యో వామదబ్ధో⁶ అభి పాతి చిత్తిభిః ॥

1114

1. సిప్రత-ఇన్ద్రా, 2. రాసల-ఆస్తామిన్ద్రా, 3. పారే-అధ్వనో, 4. దేవ-ఓహతే,

5. మధ్వ-ఊర్మిం, 6. వామదబ్ధో-అభి. (వా.ప్ర.)

(4) పుతప్రపః సౌమ్యా జీరదానవః సప్త స్వసారః సదనః ఋతస్య ।
యా హ వామిన్ద్రావరుణా పుతశ్చుతస్తాభిర్ధితం యజమానాయ శిక్షతమ్ ॥ 1115

(5) అవోచామ మహతే సౌభగాయ సత్యం త్వేషాభ్యాం మహిమానమిన్ద్రాయమ్ ।
అస్మాన్ త్విన్ద్రావరుణా పుతశ్చుతస్త్రిభిః సాపేభిరవతం కుభస్పతి ॥ 1116

(6) ఇన్ద్రావరుణా యదృషిభ్యో మనీషాం వాచో మతిం శ్రుమదత్తమగ్రే ।
యాని స్థానాన్తస్యజన్త దీరా యజ్ఞం తన్వానాస్తవసాభ్యవశ్యమ్ ॥ 1117

(7) ఇన్ద్రావరుణా సౌమనసమదృప్తం రాయస్సోషం యజమానేషు ధత్తమ్ ।
ప్రజాం¹ పుష్టిం భూతిమస్మాసు ధత్తం తీర్థాయుత్వాయ ప్ర తిరతం నః ఆయుః ॥ 1118

ఇతి వాలఖిల్యమ్ సమాప్తమ్

సూక్తము—59

ఋషి—కాణ్వదైవ సువర్ణుడు*

దేవత—ఇంద్రుడు, వరుణుడు

(1) చ॥ సురుచిర యాగకర్మముల సోమముఁ దీసెడు వేళలందు నో
వరుణమహేంద్రులార! మిము వాక్కులఁ బిల్చుచునుంటి నేను మీ
రిరువురి భాగధేయ మిది యీరలు దీనిని సంగ్రహించి స
త్పురుషులకున్ ధనం బొసఁగి పోషణఁ జేయుడు! యజ్ఞకర్మకున్ ॥ 958

1. సదనః ఋతస్య. 2. ప్రజాపుష్టిం. 3. నః ఆయుః. (వా.ప్ర.)

* వాలఖిల్యడు. (వా.ప్ర.పా.)

(2,3) సీ॥ వరుణేంద్రులార! మీ రిరువురు గగనంబుపై నున్న పథమునఁ బారుచుండు!

దేవశూన్యవ్యక్తి దివ్యులారా! మీకు శత్రువు కాకుండ సాగుచుండు!

మీ యనుగ్రహమున మే లగు నోషధుల్ సంపాదితంబులై సాగుచుండు!

మీ వర్తనంబున మించిన జలము తా లోకంబు లంతటఁ జ్రాకుచుండు!

గీ॥ మీ నిమిత్తము కుశ ఋషి పూని సోమ, రసముఁ దీయుచు నుండెను నసమకర్మ

పాలకుల మిమ్ముఁ బోషించు వారి కఖిల, కర్మముల! నవన మొసగుడు! మర్మ మెఱిగి॥ 957

(4) గీ॥ దానశీలము, కమనీయ దర్శనంబు,

సప్తభగినీ సమూహము, సద్భుత త్

రణము గల్గి మహాయజ్ఞమునఁ బ్రదాన

యు క్తమై² మెఱయుచుండెనుర క్తి మీర॥

958

గీ॥ ఇంద్ర! వరుణ! మీకు నెవ్వరు ఘృతమును

నొసఁగువారో! వారి యుచితయజ్ఞ

ధారణంబుఁ జేసి తగ యజ్ఞకరులకు

దాన మీయుఁ డీరు ధర్మనిష్ఠ॥

959

(5) గీ॥ దీప్తవరుణేంద్రుల సమీపదేశమందు

నతిశయంబైన సౌభాగ్య మందఁగోరి

యింద్రుఁ డనువాని మహిమల నెల్ల నేను

బొగడెదను సర్వవిధములఁ బొలుపు మీగుల॥

960

గీ॥ వర మహేంద్రాదిగాఁ గార్యవరపతు లను

వారలు త్రిసప్తసంఖ్యాకబహుళకార్య

ములను రక్షించెదరుగాక! జెలఁగు మమ్ము

ఘృతము వారికి నర్పింతు మతిశయముగ ॥

961

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలఘుగణము ప్రయుక్త మైనది.

2. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “భల”ము ప్రయుక్త మైనది.

3. మెఱయుచుం డనుర క్తి. (మెఱయుచుండున్ + అనుర క్తి)

- (6) చ॥ వరుణుడ! యింద్రదేవ! ఋషివర్యుల కెట్టి మనీష సంస్తుతిన్
 సురుచిర మౌ శ్రుతంబు పరిశోభి తలంబు నొసంగినారలో!
 పొరిఁ బొరి మేము ధైర్యమును బూనుచు యాగముఁ జేరి నిష్ఠచే
 నెరుఁగుదు మా సమస్తమును నెక్కువ భక్తి పురస్కరంబుగన్ ॥

962

- (7) గీ॥ ఎట్టి ధనమున మామన స్సెల్లఁ దృప్తిఁ
 బొందునో! గర్వ మేమియుఁ జెందకుండు
 నట్టి ధనము మహాత్ముల యజ్ఞ కరుల
 కిచ్చెదరుగాక! వరుణుడా! యింద్ర! మీరు ॥

963

- గీ॥ పుష్టిఁ బ్రజ్ఞల నొసఁగుఁడు! భూతి నిండు!
 మేము దీర్ఘాయువుల మౌదు మో మహాత్ము
 లార! యాయువు రక్షింపఁ బూనుఁ డనుచు
 *వాలభిల్యుండు ప్రార్థించె వరుణు మిత్రు ॥

964

వాలభిల్యసూక్తములు
 సమాప్తము

అనువాకః—7, సూక్తమ్—60

ఋషిః—భర్గః ప్రాగాథః

దేవతా—అగ్నిః

ఛందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

- (1) అగ్నీ¹ ఆ యాహ్యగ్నిర్హోతారం త్వ వృణీమహే ।

ఆ త్వమవక్తు ప్రయతా హవిష్మతీ యజ్ఞం బర్హిరాసదే ॥

1119

- (2) అచ్ఛా హి త్వ సహసః సూనో² అజ్గరః సుచశ్చరన్తర్వరే ।

ఊర్జో సపాతం ఘృతకేశమీమహే అగ్నిం యజ్ఞేషు పూర్వ్యమ్ ॥

1120

* మూల ఋక్కులో "వాలభిల్య" శబ్దము ప్రయుక్తము కాలేదు. కాని శ్రీనేమానివా రీ యాంధ్రీకరణములో
 "వాలభిల్య" శబ్దమును బ్రయోగించిరి.

1. అగ్నే అయాహ్యగ్ని. 2. సూనో అజ్గరః (ప్రా.ప్ర.)

(3) అగ్నే కవి¹ర్యే²ధా¹ అపి హో³తా పావక యక్ష⁴ః ।

మనో⁵ యజిష్ఠో² అధ్వరే²షీ²ద్యో² విప్రే²భిః శుక్ర మన్మ²భిః ॥

1121

(4) అద్రో¹మమా¹ పహో¹శతో¹ యవి¹వ్య దేవా¹గం¹ అజ¹స్ర పిత¹యే ।

అతి ప్రయా¹ంసి సుది¹తా పసో¹ గహి మన్ద¹స్వ ధీ¹తిభి¹ర్హితః ॥

1122

(5) త్వమి¹త్ సప్ర¹థా¹ అస్యగ్నే¹ తాత¹ర్భు¹రస్క¹విః ।

త్వాం విప్రా¹సః సమి¹ధా¹న వీది¹వత్ ఆ వివా¹సన్తి వే¹ధసః ॥

1123

(6) శో¹చా శో¹చి¹ష్ఠ వీది¹హి విశే¹ మయో¹ రా¹స్వ స్తో¹త్రే¹ మహా¹గం¹ అపి ।

దేవా¹నాం శర్మ¹న్ మమ సన్తు సూ¹రయః శత్రూ¹షా¹హః స్వ¹గ్న¹యః ॥

1124

(7) యథా చిద్ వృ¹ద్ధమత¹నమగ్నే¹ పంజూ¹ర్వసి క్షమి ।

ఏవా¹ దహ మిత్ర¹మహో¹ యో¹ అస్మ¹ద్రుగ్ దు¹ర్మ¹న్మా¹ కళ్ప¹ వే¹సతి ॥

1125

(8) మా నో¹ మర్తాయ¹ రిప¹వే¹ రక్ష¹స్వి¹నే మా¹మశం¹సాయ¹ రీ¹రథః ।

అ¹సే¹దద్వి¹స్త¹ రణి¹ర్భి¹ర్య¹వి¹స్య శి¹వే¹భిః పా¹హి పా¹య¹భిః ॥

1126

1. ర్యే²ధా¹అపి, 2. యజిష్ఠో²అధ్వరే, 3. దేవా¹గం¹అజ¹స్ర, 4. సప్ర¹థా¹అస్యగ్నే¹, 5. వీది¹వత్.

6. మహా¹గం¹అపి, 7. యో¹అస్మ¹ద్రుగ్. (వా.ప్ర.)

- (9) పాహి నో¹ అగ్న ఏకయా పాహ్యు² ద్వితీయయా ।
పాహి గీర్విస్తే స్పృభియా³ వతే పాహి చతస్పృభిర్వసో⁴ ॥ 1127
- (10) పాహి విశ్వస్మాద్రక్షసో⁵ అరావ్తః ప్ర స్మ వాజేమ నో⁶ వ ।
త్వామిద్ధి నేదిష్ఠం దేవతాతయః ఆపిం సజమహే వృధే ॥ 1128
- (11) ఆ నో⁷ అగ్నే వయోవృధం రయిం పావక శంస్యమ్ ।
రాస్వా చ నో ఉపమాతే పురుస్పృహం నునీతీ స్వయశస్తరమ్ ॥ 1129
- (12) యేన వంసామ పృతనాసు శర్థరస్తరనో⁸ అర్య ఆదిశః ।
స త్వం నో వర్త ప్రయసా శచీవసో జిన్వా ధియో వసువిదః ॥ 1130
- (13) శశానో వృషభో యథాగ్నిః శృణ్వే దవిధ్వత్ ।
తిగ్మా⁹ అస్య హసవో న ప్రతిధృషే సుజమ్నః సహసో యహః ॥ 1131
- (14) సహి¹⁰ తే¹¹ అగ్నే వృషభ ప్రతిధృషే జమ్నాసో యద్వితిష్ఠనే ।
స త్వం నో హోతః సుహరిం హవిష్కృధి వంప్వా నో వార్యా పురు ॥ 1132

1. నో¹ అగ్నే² ఏకయా, 2. ద్రక్షసో³ అరావ్తః, 3. తాతయ⁴ ఆపిం, 4. ఆ నో⁵ అగ్నే, 5. చ న⁶ ఉపమాతే,

6. త⁷ స్తర⁸ నో⁹ అర్య¹⁰ ఆదిశః, 7. తిగ్మా¹¹ అస్య, 8. సహి¹² తే¹³ అగ్నే, 9. (వా.ప్ర.)

- (15) శేషే వసేషు మాత్రోః సం త్వా మర్తాన ఇవతే ।
అతన్దో హవ్యా వహసి హవిష్కృత ఆదిద్ దేవేషు రాజసి ॥ 1133
- (16) సప్త హోతారసమిదీశతే త్వా ఓగ్నే సుత్యజమహాయమ్ ।
భిసత్స్వద్రిం తపసా వి శోచిషా ప్రాగ్నే తిష్ఠ జనాగ్ం² అతి ॥ 1134
- (17) ఆగ్నిమగ్నిం వో³ అద్రిగుం హవేమ వృక్షబర్హిషః ।
ఆగ్నిం హతప్రయసః శశ్వతీష్వా⁴ ఓఽహోతారం చర్షణీనామ్ ॥ 1135
- (18) కేతేన శర్మన్ తపతే సుషామణ్యగ్నే తుభ్యం చికిత్వనా ।
ఇషణ్యయా నః పురురూపమా భర వాజం నేదిష్ఠమూతయే ॥ 1136
- (19) ఆగ్నే జరితర్విశ్వతిప్తేపానో దేవ రక్షసః ।
అప్రోషివాన్ గృహపతిర్మహాగ్ం⁵ అసి దివస్పాయుర్దరోజాయః ॥ 1137
- (20) మా నో రక్షః ఆ వేకిదాఘృణీవసో మా యాతుర్యాతుమావతామ్ ।
వరోగవ్యాశ్యవిరామవ జుధమగ్నే సేధ రక్షసిన్వః ॥ 1138

1. హవవిష్కృత ఆదిద్దేవేషు, 2. జనాగ్ం ఆతి, 3. వో ఆద్రిగుం, 4. శశ్వతీష్వాహోతారం

5. మహాగ్ం ఆసి, 6. రక్ష ఆవేకి (ప్రా.ప్ర.)

అనువాకము—7, సూక్తము—60

ఋషి—ప్రగాథపుత్రుఁడు భర్గుఁడు

దేవత—అగ్ని

- (1) గీ॥ అగ్నులం గూడి రారాదె! యగ్నిదేవ!
నిన్ను హోతగఁ బ్రీతితో నెన్నుచుంటి
హవ్యమండితకుశలపై హవ్యదాత!
ని న్నలంకృతుఁగాఁ జేయ నేర్పుఁగాక! ॥

965

- (2) గద్యము॥

బలపుత్రుఁడ వగు నంగిరస్సా! స్రుక్కు లన్నియు నిన్నుఁ జేరుచున్నవి.
ప్రదీప్తజ్వాలాసహితుఁడును బురాతనుఁడును నగు నగ్నిని యజ్ఞమందు
మేము వినుతించుచున్నాము ॥

966

- (3) చ॥ ఫలము నొసంగె దీవు! శుభపావక! హోతవు! యాగయోగ్యతా
కలితుఁడ వార్యకాండ పరికల్పిత యజ్ఞములందు శుక్రుఁడా!
వెలిగెడువానికంటెఁ దగ వేయి మడుంగులు వెల్లు ని న్ననా
విలు లగు విప్ర సంతతులు వేడఁగ నుందురు మంత్రరాజులన్ ॥

967

- (4) గీ॥ ద్రోహరహితామరులు మమ్ము రూఢిఁ గోరు
చుండు కావున వారికి నోపి యన్న
మును నొసంగిన నెంతైన మోద మబ్బు
నిత్య! తరుణ! నివాసదా! నిర్మలాగ్ని! ॥

968

- (5,6) సీ॥ సత్యస్వరూపుఁడా! సర్వరక్షకుఁడవై కవివయి యంతటఁ గ్రాలె దీవు!
సర్వవిస్తృతుఁడవై సకలవిప్రులుఁ జేయు నమలసేవల నెల్ల నందె దీవు!
దీపుఁడవై చాల దీప్తి నొసంగుచు సౌఖ్యం బొసంగఁగ జరగె దీవు!
మా స్తోత్రవరు లెల్ల మరువక సురదత్త సౌఖ్య మందెడునట్లు సలిపె దీవు!

గీ॥ వారు శత్రుగణంబుల వంచునట్లు, వార లగ్నిపరీతులై వరలునట్లు
తోయి శుచికర! యనలుఁడా! పాయకుండఁ, జేయుచున్¹ మముల సంప్రీతిఁ జేరవలదె? ॥ 969

1. ఇక్కడ నిండ్రగణమునకు మారు "భం"ము ప్రయుక్తమైనది.

(7) గీ॥ మాకు ద్రోహము నొనరించి మమ్ము మందు
లుగ నొనర్చెడు వారిని నొగి సుమిత్ర
పూజకా! యగ్ని! దహియింపు! పుడమిఁ గలుఁగు
శుష్క- కాష్టము లట్టలు సూటి నీవు ॥

970

(8) గీ॥ అనలుఁడా! హింసఁ జేసెడు మనుజువరుల
కవశులుగఁ జేయుమా! మమ్ము నతిశయముగ
దుష్టకథలఁ బ్రసంగించు దోషుల కడ
కంపకుము మమ్ము నేవేళ సొంపు వీతి ॥

971

గీ॥ నిత్యతరుణుఁడ! నీ రక్ష నిఖిల హింస
లను దొరంగుచు నాపదలను గతింపఁ
జేయు సుఖసంపదలఁ గూడఁ జేయుఁగాన
దానిచే మమ్ముఁ గాపాడఁ బూస మేపు ॥

972

(9) క॥ పాలింపు మొక్క- ఋక్కు-నఁ
బాలింపుము! నాల్గు వాక్యపద్ధతుల మమున్
బాలింపు! మూఁడు ఋక్కు-లఁ
బాలింపుము! నాల్గు వాక్యపద్ధతులఁ గడున్ ॥

973

(10) గీ॥ రాక్షసులఁ గొట్టి మా కల రక్ష నొసఁగి
రణమునం దెల్ల మా కతిరక్ష నిచ్చి
యనల! చుట్టంబు వపుటచే యజన వృద్ధి
కొరకు నినుఁ బొందెదము మేము కొదవ లేక ॥

974

(11) గీ॥ పావకా! యగ్ని! మా కన్న పర్థికింబు
నతిప్రళస్తము నగు ధన మందనిమ్ము!
నీతి మూలంబునన్ స్పృహణీయ మైన
ధనము నీయుము! సంతతచాత! నీవు ॥

975

(12) గీ॥ ఎట్టి ధనముచేత నెల్ల యుద్ధములందు
శత్రువులను నస్త్రసమితిఁ జిమ్మి
వానిఁ దప్పకొనుచు వారికి హింసలఁ
జేయఁగలము! దానిఁ జేర్పు! మాకు ॥

976

(13) గీ॥ వృషభముం బోలి శృంగముల్ వెలుఁగఁజేయు
చుండి తీక్షణుగాఁ జేయుచుండి కనలు
నగ్ని తన మస్తకంబును నతిశయముగఁ
గదలఁజేయుచు నుండెఁ దా గౌరవమున ॥

977

గీ॥ అగ్నిహనువులు తీక్షణు లౌను నెవరు
తన్ని వారుణఁ జేయంగఁ దగినవార ?
లగ్ని దంతాః సుతముఁ డౌను సతఁడు
బలమునకుఁ బుత్రుఁ డౌగద! భాగ్య లీల ॥

978

(14) గద్యము॥

వృష్టిప్రదా! యగ్ని! యే కారణమున నీవు వృద్ధిఁ బొందెదవో! యా కారణమున
నీ దంతములు సివారింపఁబడఁగలవు! అగ్ని! నీవు హోతవు! నీవు మా
హవ్యమును సుతమరూపమున హోమముఁ జేయుము! మాకు
వరజీయం బగు సుతమ ధనంబును దాన మొసంగుము! ॥

979

(15) చ॥ అనలుఁడ! మాతృభూతవనమందు జనించెడు కావ్యమందు నీ
వనయము నిద్రఁ బోయెడు! మహాత్ములు ని న్నభివృద్ధిఁ జేయఁగా
ననలస భావముం గనుచు హవ్యద హవ్యము గొంచు దేవతా
గణముల కందఁజేసి యట గౌరవ భావముఁ బొంది వెల్లుమా! ॥

980

(16) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! నిన్ను సప్తహోతలు వినుతింతురు. నీవు దానశీలుఁడవు! అక్షిణుఁడవు!
నీవు తాపప్రదు లగు తేజోబలమువలన మేఘమును భేదింపుము! అగ్ని!
మమ్ముల నతిక్రమించి ముందుకుఁ జనుము! ॥

981

(17) గద్యము॥

ఓ స్తోత్రగణమా! మీ నిమిత్తమై యగ్ని నాహ్వనించుచున్నారు. మేము బర్హిస్సులను
ఛిన్నఛిన్నములుగాఁ జేయుచున్నాము. అగ్ని కర్మధారి బహులోకములం దున్నవాఁడు.
సమస్తలోకములకును హోత ॥

982

(18) క॥ సోమయుత గృహములందున

నో మహనీయుండ! నిన్ను సూరిత విజ్ఞా
రామబలులై న వారిని
బ్రేమం గూడుకొని మిములఁ బ్రకటింప మొకో! ॥

983

గీ॥ అనందేవుఁడ! మా కిల నవన మొసఁగఁ

దావకేఛ్చాప్రకారము తరచు నికట
వర్తులయి రూపములఁ దాల్చు పావనాన్న
సంపదలఁ దెమ్ము! నీ విపు సంతసమున ॥

984

(19) గద్యము॥

ఓ యగ్నీ! యో దేవతాస్తుత్యుఁడా! నీవు ప్రజాగణపాలకుఁడవు! యజమాన
గృహపాలకుఁడవు! ఇట్టి పాలకత్వము నెప్పుడును విడువకుము! నీవు
మహాత్ముఁడవు! ద్యోలోకమును గాపాడు వాఁడవు! యజమాన
గృహములం దుండువాఁడవు! ॥

985

(20) గద్యము॥

ఓ దీప్తధనుఁడా! యగ్నీ! రాక్షసాదులు మా గృహమధ్యమును బ్రవేశింపకుండెదరు.
యాతుధానుల పీడ మాకుఁ గలుఁగకుండుఁగాక! హింసాకారులు, బలవంతులు,
నగు రాక్షసులను దూరమునఁ బరిహరింపుము! ॥

986

సూక్తమ్—61

ఋషిః—భర్గః ప్రాగాథః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః), 17-శంకుమతీ†

(1) ఉభయం శృణవచ్చ న¹ ఇన్దో² అర్వాగిదం వళః ।సత్రాచ్య మఘవా సోమపీతయే దియా శవిష్ఠ³ ఆ గమత్ ॥

1139

(2) తం హి స్వరాజం వృషభం తమోజసే దిపతే నిష్ఠతక్షతుః ।

ఉకోవమానాం ప్రథమో ని షీదసి సోమకామం హి తే మనః ॥

1140

(3) ఆ వృషస్య పురుషసో సుతస్త్వేన్ద్రాన్తసః ।

విద్యా హి త్వా హవిః పృథ్వు సాసహిమధృష్టం గిచిద్ ధృష్వణీమ్ ॥

1141

(4) ఆప్రామినత్య మమవన్ తథేదసదిన్ద్రో క్రత్వా యథా వళః ।

సనేమ వాజం తవ శిప్రిన్నవసా మక్షా చిద్యన్తో⁴ అద్రివః ॥

1142

(5) శగ్న్యా⁵ మ శచీవత⁶ ఇన్ద్రం విశ్వాభిరూతిభిః ।

భగం న హి త్వా యశసం వసువిదమను కూర చరామసి ॥

1143

† ఈసూక్తముక్తులకు ఛందస్సు సాయన, మాక్కుముల్లర్ ప్రతులలో “ప్రగాథ” మతము మాత్రమే పేర్కొనబడినదికాని 17వ ఋక్కునకుగల శంకుమతి మతము పేర్కొనబడలేదు.

1. నలెఇన్దో² అర్వాగిదం, 2. శవిష్ఠ³ ఆ గమత్, 3. చిద్యన్తో⁴ అద్రివః, 4. శచీవత⁵ ఇన్ద్రం, (ప్రా.ప్ర.)

(6) పొరో! అశ్వస్య పురుకృద్ గవామన్యుతోన్ దేవ హిరణ్యయః ।

నక్ష్త్రా దానం పరిమర్శిత తేన్య ద్యద్వామి తదా భర ॥

1144

(7) త్వం హ్యహి చేరవే విదా భగం వసు త్తయే ।

ఉద్ వావృషవ్య మమవన్ గవిష్టయః ఉదిన్ద్రాశ్వవిష్టయే ॥

1145

(8) త్వం పురూ సహస్రాణి శతాని చ యూతా దానాయ మంహసే ।

ఆ పురందరం చక్రమ విప్రవచసః ఇన్ద్రం గాయన్తోఽపిసే ॥

1146

(9) అవిప్రో నా యదవిధద్విప్రో వేస్థ తే ఎచః ।

స ప్ర మమస్తత్ త్వయా శతక్రతో ప్రాచమన్యోః అహంసన ॥

1147

(10) ఉగ్రబాహుర్మృక్షకృత్వా పురందరో యది మే శృణవద్ధవమ్ ।

వసూయవో వసువతిం శతక్రతుం సోమైన్ద్రం హవామహే ॥

1148

(11) స పాపాపో మనాచుహే నారాయాసో న జిల్లవః ।

యదిన్ని వన్ద్రం వృషణం సదా సుతే సఖాయం కృణవామహే ॥

1149

- (12) ఉ॒గ్రం య॑యు॒జ్మ పృ॑త॒నాను సా॑స॒హిమృ॑ణకా॒తిమ॑దాభ్యమ్ ।
వే॒దా భృ॑మం చి॒త్ సవి॑తా ర॒థేత॑మో వా॒జినం॑ యమి॒దూ నశ॑త్ ॥ 1150
- (13) య॑త॒ ఇ॒న్ద్ర భయా॑మహే॒ తతో నో॑² అభయం కృ॒ది ।
మ॑ఘ॒స॒జ్ఞాన్ధి తవ॑ తన్న³ ఊతి॒భిర్వి ద్విభో॑ వి మృ॒ధో జహి॑ ॥ 1151
- (14) త్వం హి రా॒ధస్ప॑తే రా॒ధసా॑ మహాః శయ॒స్యాసి వి॒ధతః॑ ।
త్వం త్వా వ॒యం మ॑మవన్ది॒న్ద్ర గి॒ర్వజః॑ సుతావ॒న్తో హ॑వామహే ॥ 1152
- (15) ఇ॒న్ద్రః స్ప॑శత వ॒త్రహః॑ వ॒రస్సా నో వ॑రే॒ణ్యః ।
స నో ర॑క్షిషచ్చ॒రమం స మ॑ర్ద॒మం వ స॑శ్చాత్ పా॒శు సః పు॒రః ॥ 1153
- (16) త్వం సః ప॒శ్చాద॑ధరాదు॒త్రరాత్ పు॑ర⁴ ఇ॒న్ద్ర ని పా॑హి వి॒శ్వతః॑ ।
ఆ॒రేత్ ఆ॒స్మత్ కృ॑ణుహి దై॒వ్యం భ॒యమా॑రే హే॒తిరదే॑వీః ॥ 1154
- (17) అ॒ద్యాద్యా శ్వఃశ్చ⁵ ఇ॒న్ద్ర త్రా॑న్వ వ॒రే చ సః॑ ।
వి॒శ్వా చ నో జ॑తి॒త్యాన్ తృ॑త్పతే⁷ అహో ది॒వా న॒క్తం చ ర॑క్షిషః ॥ 1155

1. యత॑ ఇ॒న్ద్ర. 2. నో॑ అభయం, 3. తన్న॑ ఊతి॒భి, 4. పు॒ర ఇ॒న్ద్ర.

5. ఆ॒రే అ॒స్మత్, 6. శ్వః ఇ॒న్ద్ర, 7. తృత్పతే॑ అహో. (వా.ప్ర.)

- (18) ప్రభజీ¹ ఊరో¹ మమవా¹ తపీమఘః¹ సంమి¹న్లో¹ వీర్యాయ¹ కమ్ ।
ఉభా¹ తే¹ బాహూ¹ వృషణా¹ శతక్రతో¹ వి యా¹ వజ్రం¹ మిమిక్షతుః॥

1156

సూక్తము—61

ఋషి—ప్రగాథుడైన భర్గుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

- (1) గీ॥ అస్మదీయోభయ విధంబు లైన వాక్య
ములను నిండుండు వినుఁగాక! మోద మలర
నతఁడె సహగామియై మాకు నఖిలబలము
నొసఁగుచున్ సోమమును ద్రావ నుండుఁగాక! ॥

987

- (2) గీ॥ పృథ్వీ దివి యను శోభనవృష్టి నొసఁగు
నిండునిన్ సంస్కరించుచు నెసఁగ మెసఁగ
వానికిన్ జలము కలుఁగంగ వలయు సంస్క-
రణము చేయంగఁబడుచుండె జనులచేత ॥

988

గీ॥ కాన నో యింద్ర! నీ వుపమానభూత
దేవతలలోనఁ బెద్దవై తేజరిల్లి
వేదిపై నివసింపుమా! వేల్పు! నీదు
మానసము సోమమును ద్రావఁ బూనుగాదె! ॥

989

- (3) గీ॥ జరమున సోమమును నీవు చల్లు మనల!
ని న్నదృష్టునిగా మరి నిన్ను ధర్ష
కునిగ నరిజేతగా నెన్నుకొనుచు నుండి
మమలహర్యశ్వవంతుడా! యతిధనేశ! ॥

990

1. తపీమఘః. (వా.ప్ర.)

* ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “భరి” ము ప్రయుక్త మైనది.

(4) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! మఘవుడా! నీ సత్యము నెవ్వరు హింసింపగలరు? దేనివలన
శత్రువులయందు ఫలము నందగలనో! యది యగుగాక! హనుయుక్త
వజ్రవంతుడా! నీ యాశ్రయమున నన్నమును బొంది శీఘ్రముగ
శత్రువులను దిరస్కరించెదము ॥

991

(5) గీ॥ అభిమతఫలంబు నాకిమ్ము! యజ్ఞనాథ!

నీవు ధనపాలకుండవు! నీవు కీర్తి
మంతుడవు! శూరుడా! యింద్ర! చెంతనుండి
నీ సపర్యల జేయంగ నేర్తు నేను ॥

992

(6,7) గీ॥ అశ్వాశి బోషించి యాలమందల నెల్ల వృద్ధి జేయుచు నీవు వెలుగు మింద్ర!

స్వర్ణదేహుండవై పరమోత్ససదృశుండ వౌచు జగంబుల నమరు మింద్ర!
నీవు మాకు నొసంగు నిఖిల దానంబులు హింసింపబడ వని యెరుగు మింద్ర!
నే గోరుచున్నట్టి నిఖిలశాంతముల నింపుగ నీవు మా కియు మింద్ర!

గీ॥ ధనము గోరెడు వారికి ధనము నీయు, మశ్వముల! మరియు నావుల నఖిలషించు
నాకు వానిని నొసంగుచు నావన!, యిటకు రమ్ము! మహేంద్రుడా! యెలమి నీవు ॥

993

(8) గీ॥ బహుశతంబు లొచు బహుసహస్రంబులొ

నాల నొసంగ నాకు ననుమతించు
మింద్ర! నగరభేది! యే వేళ నిను నుతి
యించుచుండి యిచట నెసంగగలను ॥

994

(9) గద్యము॥

ఇంద్రా! శతక్రతూ! యప్రతిహతక్రోధవిశిష్టుడా! సంగ్రామములయం దహంకారము
గలవాడా! వేధాశూన్యుడు కాని, మేధావి కాని, నిన్ను వినుతించినచో వా
రానందితు లగుదురు ॥

995

(10) ఉ॥ పట్టణ భేది, యుగ్రతరభాహు, మహేంద్రుడు, మా స్తవాశిఁ దా
నెట్టులొ యాలకింప గమకించిన మేము ధనంబు గోరి యి
ప్పట్టున శత్రుమారకుని, బావనకర్ముని, నింద్రదేవునిన్
గట్టిగఁ బిల్వకుండు మెటు? గ్రాలు మహాస్తుతి మూలకంబునన్ ॥

996

(11) గీ॥ మేము ధనశూన్యులము మరి మేము వహ్ని
కార్యరహితుల మగుటచేఁ గఠినపాప
కార్యములఁ జేయువారము కాన నెట్టు
లింద్రదేవుని నిజముగ నెరుఁగఁగలము? ॥

997

గీ॥ కాన నీ క్షణంబు కమనీయ సోమము
నభిషుతంబుఁ జేసి యమరియున్న
మేము కూడి యొకట నా మహాత్ముని నింద్రు
సఖునిగా నొనర్పఁజాలఁగలము ॥

998

(12) గీ॥ ఉగ్ర యుద్ధతలంబున నున్నయట్టి
శత్రువులఁ జంపునట్టి యా శక్రదేవు
నునిచి యొకచోట వానికి నుచితపూజ
ధ్యానముల భక్తితోఁగూడ నాచరింతు ॥

999

గీ॥ అతఁ డహింస్యుడు, రథపతి, యశ్వములను
నెరుఁగు దాత యగున్ మరి యెల్ల లోక
మధ్యతలముల నున్నట్టి మములఁ జేరు
చుండి సప్రపత్తితో వెలుచుండెఁగాదె? ॥

1000

- (13) ఓ॥ ఆభయ మొసంగుము! కడు మాకు నభయదాన
మునకు రక్షావిధుల శత్రుగణములకును
హింసల నొనర్చువారికి నెంతయేని
బాధఁ గల్పించుచుండుమా! విజ్ఞి! నీవు ॥

1001

- (14) క॥ ధనమునకు సేవఁ జేసెడు
ఘనుల గృహంబులకు వృద్ధిఁ గల్పించువు! కా
వున సోమరసముఁ దీయుచు
నిను నాహ్వానింతు నింద్ర! నిత్యధనుండా! ॥

1002

- (15) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు సకలజ్ఞాఁ. ఇతఁడు వృత్రహంత. ఈ యింద్రుఁడు మా పుత్రుని మా
శేషపుత్రుని, మా మధ్యమపుత్రుని రక్షించుఁగాక! ఇతఁడె మమ్ము
సమ్ముఖమునందును, బిశ్వాద్భాగమునందును, నుభయదిక్కులయందును
రక్షించుఁగాక! ॥

1003

- (16, 17) వేల్పురేడా! నీవు వెనుకభాగమునుండి మమ్ము రక్షించుట మానఁ దగదు
17) పూజ్యదేవుడ! నీవు పూర్వభాగమునుండి మమ్ము రక్షించుట మానఁ దగదు
దోషహరి! నీ వధోభాగముననుండి మమ్ము రక్షించుట మానఁ దగదు
బ్రాజ్ఞప్త! నీ వుత్తరపు భాగముననుండి మమ్ము రక్షించుట మానఁ దగదు
గీ॥ దివ్య! మా కిష్ట రేపటి దినమునందుఁ, దత్పరదినంబునందునఁ ద్రాణ మొసంగు
మేము నీ స్తోతలముగద! భీమశత్రు, భయము దూరముగాఁ జేయఁ బాడి నీకు ॥

1004

- (18) క॥ హరి వీరత్వంబునకై
స్థిరముగాఁ జరియించుఁగాదె! శ్రీలు చెలఁగఁగన్
సురుచిర వజ్రము కరముల
ధరియించుఁగాదె! యతఁడు తత్పరమతియై ॥

1005

సూత్రమ్—62

ఋషిః—ప్రగాథో ఘోరః కాణ్యః

దేవతా—ఇంద్రః

చందః—పంక్తిః, 7-9-బృహతీ

(1) ప్రో¹ అస్మా² ఉపస్తు³తిం భర⁴తా యజ్ఞ⁵తోషతి ।

ఉత్తే⁶న్ద్రస్య మాహి⁷నం ఏయో వర్త⁸న్తే సోమ⁹నో భద్రా¹⁰ ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥

1157

(2) ఆయు¹జోః అస²మో నృభి³రేకః కృష్టి⁴రయా⁵స్యః ।

పూర్వీ⁶రతి ప్ర వా⁷వృధే విశ్వా జాతా⁸న్యోజసా భద్రా⁹ ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥

1158

(3) అహి¹తేన చిద²న్వతా జీర³దానుః విషా⁴సతి ।

ప్రవా⁵ఙ్మిన్ద్ర తత్ తవ⁶ వీర్యా⁷ణి కరి⁸ష్వతో భద్రా⁹ ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥

1159

(4) ఆ యా¹హ కృణ²వామ త³ ఇన్ద్ర బ్రహ్మ⁴ణి వర్త⁵నా ।

యే⁶ః శవిష్ఠ చాక⁷నో భద్రమి⁸హ శ్రవ⁹న్తే భద్రా¹⁰ ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥

1160

(5) ధృవ¹తిశ్చిద్ ధృష్ణ²నః కృణో³షిన్ద్ర యత్ త్వమ్ ।

తీ⁴న్ద్రైః సోమైః సవర్త⁵తో నమో⁶భిః ప్రతిభా⁷వతో భద్రా⁸ ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥

1161

† ఈ సూక్తమునకు ఋషి“ప్రగాథః” అని మాత్రమే సాయన. మాక్సుముల్లర్ ప్రకారతో పేర్కొనబడినది.

1. ప్రో¹ అస్మా² ఉపస్తు³తిం. 2. భద్రా¹⁰ ఇన్ద్రస్య. 3. ఆయు¹జో² అస³మో. 4. త³ ఇన్ద్ర. (ప్రా.ప్ర.)

- (6) అవ చష్టః ఋచీషమోఽవతాగ్ం² ఇవ మానుషః ।
జాష్ట్యే దక్షస్య సోమనః సఖాయం కృణుతే యుజం భద్రాః ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥ 1162
- (7) విశ్వే త⁴ ఇన్ద్రో వీర్యం దేవా⁵ అను క్రతుం దదుః ।
భువో విశ్వస్య గోవతిః పురుష్టత భద్రాః ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥ 1163
- (8) గృతే తదిన్ద్రం⁶ తే శవః⁷ ఉపమం దేవతాతయే ।
యద్ధంసి వృత్రమౌజసా⁸ శచీవతే భద్రాః ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥ 1164
- (9) సకునేవ వపుషతః కృణవన్మానుసా యుగా ।
విదే తదిన్ద్రం⁹ తేతనమధ శ్రుతో భద్రాః ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥ 1165
- (10) ఉజ్జాతమిన్ద్రం¹⁰ తే శవః ఉత్ త్వాముత్ తవ క్రతుమ్ ।
భూరిగో భూరి వావృధున్మఘవన్ తవ శ్మితీ భద్రాః ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥ 1166
- (11) అహం చ త్వం చ వృత్రహన్త్యం యుజ్ఞావ సనిభ్యః¹¹ ఆ ।
అరాతీవా చిద్రద్రీవో¹² అను నౌ కూర మంసతే భద్రాః ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥ 1167

1. అవ చష్టః ఋచీష. 2. తాగ్ంఽవ. 3. భద్రాఽఇన్ద్రస్య. 4. తఽఇన్ద్ర. 5. దేవఽఅను. 6. శవఽఉపమం. (వ్రా.ప్ర.)

7. వృత్రమౌజసా. (సా.మా.వ్రా.ప్ర.) 8. శవఽఉత్తాన్తి. 9. సనిభ్యఽఅ. (వ్రా.ప్ర.).

(12) సత్యమిచ్ వా¹ ఉ తం వయమిన్ద్రం స్తవామ నాస్మకమ్ ।

మహాగ్ం² అసున్వతో వఘో భూరి జ్యోతిషి సున్వతో భద్రా³ ఇన్ద్రస్య రాతయః ॥

1168

సూక్తము — 62

ఋషి—కణ్వుని పుత్రుడగు ఘౌరుడైన ప్రగాథుడు*
దేవత—ఇంద్రుడు

(1) ఉ॥ శ్రీసహితేంద్రుఁ డెల్లపుడు సేవ నొనర్చును గాన మీర లే
యాసులు లేక వానికయి యెంతయు సంస్తుతులం బరింపుడి!
భాసురసోమయుగగతి వానికి నన్నము వృద్ధిఁ బొందు నా
వాసపు దానముల్ మిగుల భద్రము లొనుగదే! తలంపఁగన్ ॥

1006

(2) ఉ॥ మోసముఁ జేయనట్టి సురముఖ్యుఁ డసాధ్యుఁ డసామ్యుడైన యా
వాసపుఁ డెల్ల మానవుల వర్గము జాతపదార్థమండలిన్
బాసి విశేషరూపమున వర్తితుడై యసహాయుఁ డౌను నా
వాసపు దానముల్ మిగుల భద్రము లొనుగదే! తలంపఁగన్ ॥

1007

(3) ఉ॥ ఓ సుమనస్స! యింద్రుడ! యయోజితమౌ తగు నశ్వసంపదన్
వాసవ! నీవు సంతతము బంధురభోగము నందినాడ వా
నీ సుమహత్వ మెల్లెడల నిశ్చల కీర్తిత మౌను నింక నా
వాసపు దానముల్ మిగుల భద్రము లొనుగదే! తలంపఁగన్ ॥

1008

(4) ఉ॥ చేసెద మేము సంస్తుతులఁ జిత్త మెలర్పఁగ నీకు నెంతయున్
భాసుర తావకిన బలభాగ్యము హెచ్చగుచుండు నింద్రుడా!
యా సరసంపు భక్తులకు నీయుము! మంగళ మన్న కాంక్షివై
వాసపు దానముల్ మిగుల భద్రము లొనుగదే! తలంపఁగన్ ॥

1009

1. మిద్వాఁఉ, 2. మహాగ్ంఁఅసున్వతో, 3. భద్రాఁఇన్ద్రస్యఁరాతయః. (వా.ప్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 233 పుట) నీ సూక్తమునకు ఋషి “ప్రగాథుడు” గానే వ్రాసిన
శ్రీ నేమానివారు 15b సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో ఋషి “ప్రగాథుడు”గా వ్రాసిరి.

- (5) ఉ॥ నీ సుమనస్సు గర్భితము నీ వల సోమమువల్లఁ బూజలన్
జేసెడు నట్టివారలకుఁ జెన్ను వహింతు! నమస్క్రియాతతిం
జేసెడు నట్టి వారలకుఁ జేర్చుదు! మంగళ మింద్రదేవుడా!
వాసవు దానముల్ మిగుల భద్రము తొనుగదే! తలంపఁగన్ ॥ 1010
- (6) ఉ॥ భాసుర సంస్తవప్రకర భాగ్యపరీతుడ వౌచు నిశ్శమున్
వాసవ! మానవుల్ కుశలవర్ధిత దృష్టిని జూచునట్లు సం
తోసమురోడఁ జూడు! మము, దుష్టుల నెల్లర సంహరించుచున్,
వాసవు దానముల్ మిగుల భద్రము తొనుగదే! తలంపఁగన్ ॥ 1011
- (7) ఉ॥ నీ సుమహాబలంబు మరి నీదగు ప్రజ్ఞయుఁ గూడుకొంచు నా
యాసురపక్షిక్త వీర్యము మహస్సును దాల్చును ధేనుపాలకా!
యీసులు మాని లోకముల యెన్నిక వీవు వహించుచుండవే
వాసవు దానముల్ మిగుల భద్రము తొనుగదా! తలంపఁగన్ ॥ 1012
- (8) ఉ॥ చేసెడు యజ్ఞకర్మలను శ్రీల నొసంగు బలప్రసక్తులన్
భాసిలునట్టి సన్నుతులఁ బాయక వేఁడెద, నిన్ను శక్తిచే
వాసికి నెక్కు వృతుఁ డను వాని వధింపవె? యిష్టిపాలకా!
వాసవు దానముల్ మిగుల భద్రము తొనుగదే! తలంపఁగన్ ॥ 1013
- (9) ఉ॥ భాసుర యౌవనాధ్య యగు భామిని పూరుషు నట్లు ప్రితితో
వాసవ! మానవాళిఁ గడు వశ్యులఁగా నొనరించు!, కాలమున్
!జేసెద వీవు, కావునఁ బ్రసిద్ధుడ వైతివి! లోక మంతటన్
వాసవు దానముల్ మిగుల భద్రము తొనుగదే! తలంపఁగన్ ॥ 1014
- (10) ఉ॥ ఓ సురవర్య! నీ కృత సుఖోన్నతిఁ బొందిన యజ్ఞకారకుల్
నీ సుబలంబు, సంతతము నీదగు ప్రజ్ఞను, వృద్ధిఁ జేయుచున్
వాసద! నిన్నుఁగూడఁ గడు వర్ధితుఁ జేయుదు రెన్ని భంగులన్
వాసవు దానముల్ మిగుల భద్రము తొనుగదే! తలంపఁగన్ ॥ 1015

1. కాలమున్ జేసెద వీవు = "వీవు కాలాధిపతివి", అను వర్ధము మాత్రమే యీ సందర్భములోఁ బరిగ్రహ్యము.
ఇది "చినితోయెదవు" అను వర్ధమున నుపయోగించు తెలుగు నామధి కాదు.

(11) ఉ॥ ఏ సమయంబునన్ దనవిహీనుల మయ్యెదమో! మహేంద్రుడా!
యా సమయంబునందు నిను నాత్ర భజింపగఁ జేరువార మో
వాసవ! దానశూన్య మగు వ్యక్తియు నీదగు దాన మెన్నెడున్
వాసవు దానముల్ మిగుల భద్రము లొనుగదా! తలంపగన్ ॥

1016

(12) ఉ॥ వీస మసత్యమౌ నుతులఁ బ్రేలక సత్యపు సంస్తవంబులన్
జేసెద, యాగహీనులను జెందుచు సోమము నిచ్చువారి కా
వాసవుఁ డిచ్చు జ్యోతిని నవారిత లీల శుభప్రదంబుగన్
వాసవు దానముల్ మిగుల భద్రము లొనుగదా! తలంపగన్ ॥

1017

సూక్తమ్—63

ఋషిః—ప్రగాథః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః, 12-దేవాః

ఛందః—గాయత్రీ, 1, 4-5, 7-ఆనుష్టుప్, 12-తిష్టుప్

(1) స పూర్వో మహానాం వేనః క్రతుభిరానజే ।

యస్య ద్వారా మనుష్యతా దేవేషు ర్దియః అనజే ॥

1169

(2) రివో మాసం నోత్సదన్ తోమస్థస్థాసోః అద్రయః ।

ఉక్తా బ్రహ్మ చ శంస్యా ॥

1170

(3) స విద్వాగ్ం అజ్గరోభ్య ఇన్దో గా అవృణోదప ।

సుషే తదస్య పౌంస్యమ్ ॥

1171

మహానా వేనః, 2. ర్దియః అనజే, 3. పృష్ఠాసోః అద్రయః, 4. స విద్వాగ్ం అజ్గరోభ్య ఇన్దో గా అవృణోదప. (వ్రా.వ్ర.)

(4) స ప్రత్నథా కవివృధ¹ ఇన్దో² వాకస్య పక్షణిః ।

శివో³ అర్కస్య హోమస్యస్మత్రా గన్తవీ⁴ ॥

1172

(5) ఆదూ ను తే⁵ అను క్రతుం స్వాహా వరస్య యజ్ఞవః ।

శ్వాత్రమర్కా⁴ అనూషతేన్ద్రో⁵ గోత్రస్య దావనీ⁶ ॥

1173

(6) ఇన్ద్రో విశ్వని పీఠ్యా కృతాని కర్తావని చ ।

యమర్కా⁵ అధ్వరం విదుః ॥

1174

(7) యత్ పాశ్చజన్యయా విశేన్ద్రో⁶ మోషా⁷ అస్సక్షతః ।

అస్తౌతాద్భుతా విహిత⁸ లర్కా మానస్య స శయః ॥

1175

(8) ఇయము తే⁷ అనుష్ఠతిశ్చకృషే తాని హింస్యా ।

ప్రావశ్యక్రస్య వర్తనిమ్ ॥

1176

(9) అస్య పృష్ఠో వ్యోదన ఉరు⁸ క్రమిష్ఠ జీవనీ⁹ ।

యవం స పశ్య⁹ ఆ దదే ॥

1177

1. వృధ¹ ఇన్దో². 2. శివో² అర్కస్య. 3. తే³ అను. 4. మర్కా⁴ అనూషతేన్ద్రో. 5. యమర్కా⁵ అధ్వరం.

6. మోషా⁶ అస్సక్షతః. 7. తే⁷ అను. 8. వ్యోదన⁸ ఉరు. 9. పశ్య⁹ ఆ దదే. (ప్రా.ప్ర.)

- (10) తద్దధానా¹ అవస్థా² యస్మా³భిర్దక్షపితరః ।
స్యాదు మరుత్వతో వృధే ॥

1178

- (11) బిశ్వత్వియా¹య దామ్న² ఋక్వభిః శూర నోనుమః ।
జేహమేన్ద్ర³ త్వయా యజా ॥

1179

- (12) అస్మే రుద్రా మేహనా వర్చితాసో పృత్రహత్యే భరమాకా సజోషాః ।
యః శంసతే స్తువతే దాయ వజ్రః ఇన్ద్రోజ్యేష్ఠా అస్మాగ్ం అవస్తు దేవాః ॥

1180

సూక్తము—63

ఋషి—కణ్వపుత్రుడగు ప్రగాథుడు*

దేవత—ఇంద్రుడు, 12-దేవగణము

- (1) చ॥ ఎవఁడు ప్రధానుడై వెలుఁగు? నెవ్వఁడు పూజ్యుల కర్మ పొందు? నిం
కెవఁడు మనోహరుండయి యహీనత నొప్పెడు? నట్టి యింద్రుకై
సవన విశేష కర్మముల సల్పి బలమ్ము నొసంగువాఁడు సం
స్తవముల నందు, దేవతల సన్నిధి నెంతయు భక్తియుక్తుడై ॥

1018

- (2) గీ॥ ప్రబల సోమాభిషవమునఁ బ్రతిభ గాంచు
ప్రస్తరము వీడకుండఁ దాఁ బ్రబలు నింద్రు
స్తోత్ర పద్ధతులం గడు సుందరంపు
టుకముల నుచ్చరించుట యుచితముగద! ॥

1019

1. ధానా అవస్థా. 2. ధామ్న ఋక్వభిః. 3. వజ్ర ఇన్ద్రోజ్యేష్ఠా అస్మాగ్ం అవస్తు. (వ్రా.ప్ర.)

* ప్రగాథుడు. (15b సంపుటము. పా.)

(3,4,5) గద్యము॥

బిద్వాంసుండగు నింద్రు డంగిరసులకై గోవుల నావరించెను. ఆ పురుషత్వమును స్తుతించెదము.
ఇంద్రుడు పూర్వము వలె నేక కాలమునఁ గవిగణముల వృద్ధి పరచుచున్నవాఁడు.
స్తోతృకారనిర్వాహకుఁడు, సుఖకరుఁడు, నర్చనీయుఁడు నగు నింద్రుఁడు హోమ
కార్యముల ముందు మమ్ము రక్షించుటకై వచ్చుఁగాక! స్వాహాపతి నుద్దేశించి
యాగకరులు “ఇంద్రుడా! నీ కీర్తి గానము చేయఁబడుచుండెను! స్తోత్రలు
శ్రీఘము ధనమును బొందుటకై నిన్ను వినుతించుచున్నవారలు” అని
స్తుతించుచున్నారు ॥

1020

(6) గీ॥ సకల కర్తవ్య కార్యముల్ సకల వీర్య
కార్యములు వాసవునియందె కలవు కాన
వాని నధ్వర్యవరునిగాఁ బండితాః
పలుకుచుందురుగాదె! యీ ప్రకృతియందు ॥

1021

(7) గీ॥ పంచ జనపదలోకముల్ వాసవునకు
స్తుతుల ఘోషించుటంబట్టి శోషిలింగఁ
జేయు నింద్రుఁడు శాత్రవ శ్రీల నెల్ల
నతఁడె పూజలకున్ స్థాన మగునుగాదె! ॥

1022

(8) గీ॥ సకలపౌరుష వాక్యముల్ శక్ర! నీవు
సలిపియుంటను నీకయి స్తవ మొనర్చు
చున్న వారము కావున నో మహేంద్ర!
చక్రమార్గము రక్షింపఁజాలు మీవు ॥

1023

(9) గీ॥ వృష్టిద మహేంద్రుఁ డొసఁగిన వివిధరూప
మైన యన్నము లోకాళి కందియున్న
యది బ్రతికి కర్మములఁ జేయు నదియె పశువు
చందమున¹ యవల నెల్లను సంగ్రహించు ॥

1024

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచరిము గణము వ్రయుక మైనది.

(10,11)గద్యము॥

స్తోత్రకారకులము, నన్నాభిలాషులమునై మే మో బుద్ధిజులారా! మరుద్విశిష్టఁ డగు నింద్రుని
యభివృద్ధికై మీతోఁ గలిసి యన్న పాలకుల మగుదుము! ఇంద్రుఁడా! నీవు యాగకాల
ప్రాదుర్భూతుఁడవు! తేజోవిశిష్టఁడవు! కూరుఁడా సత్యముగా మంత్రములవలన
నిన్ను స్తుతించి నీ సహాయమువలన జయము నందెదము ॥

1025

(12) చ॥ అతిశయభీతిఁ గొల్పెడు మహాంబుదముల్ పిలువంగ శాస్త్ర సం
తతి పఠియించి యింద్రుఁడు ముదంబును గాంచుచు సంస్తుతించు స
న్మతియుత యాగకారకుల మానుగఁ జేరును, వాఁడు దేవతా
ప్రతతుల జ్యేష్ఠుఁ డౌచు మముఁ బాలనఁ జేయునుగాక! బీతితోన్ ॥

1026

సూక్తమ్—64

ఋషిః—ప్రగాథః కాణ్వః
దేవతా—ఇన్ద్రః
ఛందః—గాయత్రీ

(1) ఉత్ త్వా చున్దస్మ స్తోమాః కృణుష్వ రాధో! అద్రివః ।

అవ బ్రహ్మద్విజో జహి ॥

1181

(2) వదా వణిగంఽరరాధసో ని బాధస్వ మహాగం అపి ।

నహి త్వా కశ్చన ప్రతి ॥

1182

(3) త్వమీశే సుతానామిన్ద్ర త్వమసుతానామ్ ।

త్వం రాజా జనానామ్ ॥

1183

(4) ఏ॒హి వే॒హి క్షయో॑ ది॒వ్యాతి॑ ఘో॒షఞ్చ॑ జీ॒నామ్ ।

ఓ॒భే పృ॒తాసి॑ రో॒దసి॑ ॥

1184

(5) త్వం॑ చి॒త్ ప॒ర్వ॑కం గి॒రిం శ॒త॑వ॒న్తం స॒హస్రి॑మ్ ।

వి స్తో॒త్పతో॑ రు॒రోజి॑థః ॥

1185

(6) వ॒యము॑ త్వా ది॒వా సు॒తే వ॒యం న॒క్తం హ॑వామహే ।

అ॒స్మాకం॑ కా॒మమా॑ పృ॒ణ ॥

1186

(7) క్వం॑ స్య పృ॒ష్ఠతో॑ య॒వా తు॒విగ్రీ॒వా¹ అ॒నాన॑తః ।

బ్ర॒హ్మ క॒న్తం ప॑వ॒ర్యతి॑ ॥

1187

(8) క॒స్య వీ॒క్ స॒వనం॑ పృ॒షా జి॒జ్ఞాస్వాగ్ం² అ॒వ గ॑చ్ఛతి ।

ఇ॒న్ద్రం కః॑ ఉ॒ వీ॒ర్వా చ॑కే ॥

1188

(9) కం॑ తే॒ దానా॑ అ॒వక్ష॑త పృ॒త్రహ్న॑ కం సు॒వీ॒ర్యా ।

ఉ॒క్తే కః॑ ఉ॒ వీ॒ర్వద॑న్తమః ॥

1189

1. గ్రీ॒వా॒అనా॑నతః, 2. జి॒జ్ఞా॒స్వాగ్ం॒అవ॑, 3. క॒ల॒ఉ వీ॒ర్వా, 4. దా॒నా॒అవ॑క్షత. (వ్రా.ప్ర.)

(10) అ॒యం తే॑ మా॒నుషే॑ జ॒నే శో॒మః పూ॒రుష॑ సూ॒యతే॑ ।

తస్యే॒హి వ్ర॑త॒ద్రవ॑ పి॒బి ॥

1190

(11) అ॒యం తే॑ శ॒ర్యతా॑వ॒తి సు॒ఖోమా॑యామ॒ది ప్రి॒యః ।

అ॒ర్జికి॑యే మ॒దిస్త॑మః ॥

1191

(12) త॒మద్య॑ రా॒ధసే॑ మ॒హే చా॒దుం మదా॑య పు॒ష్పయే॑ ।

ఏ॒హీమి॑న్ద్రో ద్ర॒వా పి॒బి ॥

1192

సూక్తము—64

ఋషి—కణ్వపుత్రుడగు ప్రగాథుడు*

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గీ॥ సకల సంస్తవాశి సంతసంబును నీకుఁ
జేయుఁగాక! దృప్తిఁ జేయుఁగాక!
ధన మొసంగి మాకుఁ దరచు నుతి ద్వేషు
లను హరింతుగాక! ఘనుఁడ! నీవు ॥

1027

(2) గీ॥ అదిక లుబ్ధులైన యర్థార్థులను బాద
ఘట్టనములఁ ద్రుంతుగాక! నీవు
ఘనుఁడ నీవు దైవఘన! ప్రతిద్వందీ నీ
కెవఁడు గలఁడు? సకలసవన దేవ! ॥

1028

(3,4,5) గద్యము॥

నీ వభిషుత సోమమునకు రాజువు! ఈశ్వరుడవు! జనసమూహ పాలకుడవు! ఓ యింద్రా!
రమ్ము! మానవుల నిమిత్తము యాగ గృహంబులను శబ్దంబుచే నిండింపజేయుచు
స్వర్గమునుండి రమ్ము! ద్యావాభూములను బరిపూర్ణము కావింపుము! నీవు
స్తోతలకొఱకుఁ బర్యవీశిష్టములు, నత్యంత జల సహితములు నగు
మేఘములను బ్రద్దలు సేసితివి! ॥

1029

(6) గీ॥ సోమ మభిషుత మైనచో మేము రేయిఁ
బవలు నినుఁ ¹బిలుచుచుందుము వాసవుండ!
యభిలషించెడు మా కోర్కె నతిశయముగ
నీవు సఫలంబుఁ జేయుము! నిర్మలేంద్ర! ॥

1030

(7,8) గద్యము॥

వృష్టిప్రదుఁడు, నిత్యతరుణుఁడు, విస్తీర్ణస్కంధ విరాజితుఁడు, ననవనతుఁడు నగు నింద్రుఁ
డెక్కడ నుండునో? ఎవఁడు వానిని స్తుతింపఁగలఁడు! వృష్టిప్రదుఁడగు నింద్రుఁ డే
యజమానుని యజ్ఞమును దెలిసికొనఁగలఁడు! ఏ యజమానుఁ డింద్రుని
స్తుతింప నేర్చు ? ॥

1031

(9) చ॥ సురుచిరశాస్త్రపద్ధతి ద్వి సూక్తులఁ జాతముఁ జేయుకాలమం
దురుతర సంస్తవాః కడు సూక్ష్మత సేవల నీ కొనర్చు నో
హరివిభు! నీవు కీదృశుడ వౌదువె! యెవ్వరు యుద్ధమందు నీ
కిరుగడ లుందు రిష్ట కరణీయ సుదానము నిన్నుఁ బొందఁగన్ ॥

1032

(10) గీ॥ మానవావశి మధ్యను నేను నీకు
సోమమును దీయచున్నాను శుభకరేంద్ర!
వారి నికటంబునకు నీవు చేర వచ్చి
వేగగామివి కాబట్టి త్రాగు మద్ది ॥

1033

(11) గద్యము॥

ఈ సోమము శర్వణౌవతీ సుసోమ నదులకంటె నీ కన్నివిధంబుల నధిక ముదముఁ
బుట్టించును. అట్లే యజ్ఞీయ నదియు నన్నిరీతుల నన్నిటికంటె నిన్నుఁ
బ్రమత్తునిగాఁజేయును ॥

1034

- (12) గీ॥ ఈ మనోహరసోమంబు! నిపుడె త్రావి
ధనము నీయంగ శత్రులఁ ద్రచ్చ యోగ్య
మైన మదమును బొందంగ నమర! నీవు
శీఘ్రముగ సోమపాత్రను జేరవలదె! ॥

1035

సూక్తమ్—6౮

ఋషిః—ప్రగాథః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

చందః—గాయత్రీ

- (1) యదిన్ద్రో ప్రాగపాగుదజ్ఞో¹ నృగ్వా హూయసే నృభిః ॥
ఆ యాహి తూయమాశుభిః ॥

1193

- (2) యద్వా ప్రసవజే దివో మాదయాసే స్వర్ణరే ।
యద్వా సముద్రే² అన్తసః ॥

1194

- (3) ఆ త్వ గీర్భిర్మహామురుం హువే గామివ భోజసే ।
ఇన్ద్రో సోమస్య పితయే ॥

1195

- (4) ఆ తః ఇన్ద్రో మహిమానం హరయో దేవ తే మహాః ।
రథే సహస్ర విభ్రతః ॥

1196

(5) ఇ॒న్ద్రో గృ॒ణీష॑ ఉ॒ స్తు॒షే మ॒హాగ్ం ఉ॒గ్ర ఈ॒శాన॑కృత్ ।

ఏహి॑ సః సుతం పిబి ॥

1197

(6) సు॒తావ॑న్త స్తా॒స్త్వ వ॒యం వ్ర॑యస్వన్తో హ॒వామ॑హే ।

ఇ॒దం నో॑ బి॒హ్వి॒రాన॑దే ॥

1198

(7) య॒చ్చి॒ద్ధి ఈ॒శ్వతా॑మసీ॒న్ద్రో సా॑ర॒ణస్త్వమ్ ।

తం త్వా వ॒యం హ॒వామ॑హే ॥

1199

(8) ఇ॒దం తే॑ సోమ్యం మ॒ధ్వదు॑క్షన్న॒ద్రితి॑ర్నరః ।

జు॒షాణ॑ ఇ॒న్ద్రో తత్ పి॑బి ॥

1200

(9) వి॒శ్వాగ్ం॑ అ॒ర్యో వి॒వశ్చి॑తో ఽతి॒ బ్యస్తా॑యమా గహి ।

అ॒న్యే దే॒హి శ్ర॑వో బృ॒హత్ ॥

1201

(10) దా॒తా మే॒ పృ॒షతీ॑నాం॑ రా॒జా హి॑ర॒ణ్యవీ॑నామ్ ।

మా దే॒వా మ॒మ॒వా రి॑షత్ ॥

1202

1. గృ॒ణీష॑ఉ ఉ॒ స్తు॒షే మ॒హాగ్ం ఉ॒గ్ర ఈ॒శాన॑, 2. జు॒షాణ॑ ఇ॒న్ద్రో, 3. వి॒శ్వాగ్ం అ॒ర్యో

4. పృ॒షతీ॑నాం. (వ్రా.ప్ర.)

(11) సహస్రే పృషతీనాచది శృన్వం బృహత్ పృథు ।

శుక్రం హిరణ్యమా దదే ॥

1203

(12) సహతో దుర్గహస్య మే సహస్రేణ సురాధనః ।

శ్రవో దేవేష్వక్రత ॥

1204

సూక్తము—65

ఋషి—కణ్వపుత్రుడగు ప్రగాథుడు*

దేవత—ఇంద్రుడు

(1,2) సీ॥ పూర్వదిక్కున నుండి పొగడెద నిన్నింద్ర!యశ్వంబుపై నెక్కి-యరిగిరావె!

పశ్చిమాశను నుండి బహు ప్రశంసించెద నశ్వంబుపై నెక్కి-యరిగిరావె!

దక్షిణ దిక్కునఁ దగ నిన్ నుతించెద నశ్వంబుపై నెక్కి-యరిగిరావె!

యుత్తర దిక్కున నుండి నిన్ బిల్చెద నశ్వంబుపై నెక్కి-యరిగిరావె!

గీ॥ తివిరి ప్రశ్రవణంబునఁ దేజరిలుము! భూమిపై మత్తుడవుకమ్ము! పూజ్యమైన
యన్నమునకు నుపాదాన మైన యంతరిక్షమున మత్తుడవుకమ్ము! దీక్ష సీవు ॥

1086

(3,4,5) గద్యము॥

కాఁబట్టి యో యింద్రుడా! నిన్ను స్తుతులచే బిలచెదను. సీవు మహాత్ముడవు! ప్రభూతుడవు!

సోమపానమునకు భోగమునకు గోవులను వలె నిన్నాహ్వానింతును! రథ యోజితములగు

నశ్వములు నీ మహిమను నీ తేజస్సును బిలుచునుగాక! ఓ యింద్రుడా! వాక్యముల

మూలమున స్తుతుల మూలమున నిను వినుతించెదను! సీవు మహాత్ముడవు!

ఉగ్రుడవు! ఐశ్వర్యకారివి! సీవు వచ్చి సోమమును ద్రావుము! ॥

1087

* ప్రగాథుడు. (15b సంపుటము. పా.)

(6,7) గీ॥ సోమమును నన్నమును గల్గి మేము యజ్ఞ
కర్తృసాధారణుండవౌ ఘనుని నిన్నుఁ
గుశలపై విశ్రమింపంగఁ గోరి పిలుచు
చున్నవారము వాసవా! యుచితభక్తి ॥

1088

(8) గీ॥ భక్తి నధ్వర్య ముఖ్యులు పరమ సోమ
మధువు దీయుతున్నారు మాన్యము లగు
ప్రస్తరంబులఁ బట్టుచు వాసవుండ!
దానిఁ ద్రావుము! సంప్రీతిఁ బూని నీవు ॥

1089

(9) గీ॥ నీవు సామి వౌదు! నీవు మహాస్తోత
లను నతిక్రమించి కనుము! నన్ను
శీఘ్ర మేగుదెంచి చేర్చుము! మా కన్న
రసము నిండదేవ! మసలకుండ! ॥

1040

(10,11,12)గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు హిరణ్య వర్ణముగల గోవులకు రాజు. మాకు దాత. దేవతలారా! యింద్రుని
హింసింపకుఁడు! గో సహస్రధారితమైనట్టి బృహత్తు విస్తీర్ణము, నాహ్లాదకరము
నగునట్టి హిరణ్యమును నేను స్వీకరించెదను. నే నక్షతుఁడను. అదుఃఖిని. నా
లోక మంతయు నపరిమిత ధనంబున ధనవంత మగును. దేవతలు
ప్రీతు లై నచో నపరిమితాన్నము పొందఁబడును ॥

1041

సూక్తమ్—66

ఋషిః—కలిః ప్రాగాథః

దేవతా—ఇన్ద్రః

ఛందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ, (ప్రగాథః) 15-అనుష్టుప్

(1) తరో॑భి॒ర్వో వి॒దధ్య॑సు॒మిన్ద్రో॑ం స॒దాధ॑ః॒ శశ॑తే ।

బృ॒హద్ధా॑య॒స్తః సు॑త॒సోమే॑ః అ॒ధ్వరే॑ హ॒వే భ॒రం న కారి॑ణమ్ ॥

1205

(2) న॒యం దు॒ద్రా వర॑నే॒ న స్థి॒రా ము॒రో మదే॑ సు॒శివ॑మస్త॒సః ।
య॒ ఆదృ॑త్యా శశ॒మానా॑య సు॒న్వతే॑ దా॒తా జ॒త్రిత॑ ఉ॒క్త్యమ్ ॥ 1208

(3) యః శక్రో॑ మృక్షో॒॑ అశో॑వ్యో యో వా కీ॒జో హి॒రణ్య॑యః ।
సః ఊర్వ॑స్య రే॒జయ॑త్యపావృ॒తిమి॒న్దోగ్గ॑ గవ్య॑స్య వృ॒త్రహా॑ ॥ 1207

(4) వి॒భాతం చి॒ద్యః పు॒రుసం॑భృతం వసూ॑దిద్యపతి దా॒తుషే॑ ।
వ॒జ్రే సు॒శివో హ॑ర్య॒శ్వో ఇత్ క॒రది॑న్ద్రః క్ర॒త్వా య॒థా వశత్ ॥ 1208

(5) య॒ద్వావ॑స్థ పు॒రుష్టత॑ పు॒రా చి॒హ్నుర॑ నృ॒జామ్ ।
వ॒యం తత్ తత్ ఇ॒న్ద్ర సం భ॑రామపి య॒జ్ఞము॒క్తం తు॒రం వచః ॥ 1209

(6) సదా శో॑మే॒షు పు॒రుహూ॑త వ॒జ్రివో మదా॑య ద్యు॒త సోమ॑పాః ।
త్వమి॒ద్ధి బ్ర॒హ్మకృ॑తే కా॒మ్యం వసు॑ దే॒వ్యః సు॒న్వతే భువః ॥ 1210

(7) వ॒యమే॑నమి॒దా హో॑ ఒపీ॒పేమే॒హ వ॒జ్రిణమ్ ।
తస్మా॑కి ఉ॒ అద్య॑ వ॒మనా॑ సు॒తం భ॒రా ఒ॒ల మా॒వం భూ॑వత క్ర॒తుతే ॥ 1211

1. జ॒త్రిత॑ఉ॒క్త్యమ్. 2. మృక్షో॑అశో॑వ్యః. 3. స॒లఊర్వ॑స్య.
4. హ॑ర్య॒శ్వః ఇత్క॒రది॑న్ద్రః. 5. తత్త॑ఉ॒క్త్యమ్. 6. తస్మా॑ఉ॒క్త్యమ్. (వ్రా.వ్ర.)

- (8) వృ॑కశ్చి॒దన్య॑ వా॒రణః॑ ఉ॒రామ॑ధి॒రా వ॒యవే॑ష భూ॒షతి॑ ।
సే॒మం నః॑ ప్రో॒మం జా॒షాణః॑ ఆ గ॒హీన్ద్ర॑ ప్ర చి॒త్రయా॑ ది॒యా ॥ 1212
- (9) క॒దూ న్వ॑స్సా॒కృః మి॑న్ద్ర॒స్యాన్తి॑ పి॒ పాం॑స్యమ్ ।
తేనో॑ ను కం శ్రో॒మతే॑న న కు॒శ్రవే॑ జను॒షః పరి॑ వృ॒తహా॑ ॥ 1213
- (10) క॒దూ మ॒హీర॑ధృ॒ష్టాః అన్య॑ తవి॒షీః కడు॑ వృ॒త్రమో॑ అస్తృ॒తమ్ ।
ఇన్ద్రో॑ విశ్వాన్ బే॒కనా॑టాగ్ం అహర్దృ॒శ ఉత॑ క్ర॒త్వా వణి॑గ్ం రభి ॥ 1214
- (11) వ॒యం మా॑ తే॒ అపూ॑ర్వేన్ద్ర॒ బ్రహ్మ॑ణి వృ॒త్రహన్॑ ।
పు॒రుత॑మా॒నః పు॒రుహూ॑త వజ్రి॒వో భృ॑తిం న ప్ర భ॒రామ॑సి ॥ 1215
- (12) పూ॒ర్వీశ్చి॒ద్ధి త్వే॑ తువి॒కూర్మి॑న్నాశపో హ॒వస్తః॑ ఇన్ద్రో॒కయః॑ ।
తి॒రశ్చి॒దర్యః॑ స॒వనా॑ వసో గ॒హీ శవి॑ష్ఠ క్రు॒ధి మే హ॑వమ్ ॥ 1216
- (13) వ॒యం మా॑ తే॒ త్వేః ఇ॒ద్విన్ద్ర॑ వి॒ప్రా అపి॑ శ్మసి ।
సహి॑ త్వదన్యః పు॒రుహూ॑త కశ్చ॒న మ॒భువ॑న్నన్తి మర్తి॒తా ॥ 1217

1. వా॒రణః ఉ॒రామ, 2. జా॒షాణః అగ॒హీన్ద్ర, 3. ధృ॒ష్టా అన్య, 4. వృ॒త్రమో అస్తృ॒తమ్.

5. నాటాగ్ం అహర్దృ॒శ ఉత, 6. వణి॑గ్ం రభి, 7. తే అపూ॑ర్వేన్ద్ర.

8. హ॒వస్త ఇన్ద్రో, 9. త్వే ఇద్విన్ద్ర॑ వి॒ప్రా అపి. (వా.ప్ర.)

(14) త్వం నో¹ అస్యా ఆమతేరుత త్వో² లభిశస్తే³వ స్పృధి ।

త్వం న² ఊతి తవ చిత్రయా ద్రియా శిజ్జ శచిష్ట గాతువిత్ ॥

1218

(15) శోమశి ఇద్వః సుతో అస్తు కలయో మా విభీతన ।

అపేదేష ధ్వస్మాయతి స్వయం మైషో⁴ అపాయతి ॥

1219

సూక్తము—66

ఋషి—ప్రగాథపుత్రుఁడు కలి

దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) చ॥ అతిశయవేగవంత మగు నశ్వము మూలమునన్ ధసంబు సం
తతము నొసంగు నింద్రునికి ధన్యుడ! నీ వతిహింసితుండవై
నుత మగు సామగానమును నూత్నవిధిం బరియించుచుండి స
న్మతిఁ గొని వాని సేవలను మానుగఁ జేయుము! సంతసంబునన్ ।

1042

గీ॥ హితకరకుటుంబపోషకు నెట్లు పిలుతు?
నట్లు లభిషుతసోమరసాభిరాముఁ
డైన యింద్రుని యజ్ఞమునందు నేను
బలిచెదను బ్రీతి మీరఁగ లలితనుతుల ॥

1048

1. నో¹ అస్యా ఆమతేరుత. 2. త్వం న² ఊతి. 3. శోమ³ ఇద్వః సుతో³ అస్తు.

4. మైషో⁴ అపాయతి. (ప్రా.ప్ర.)

- (2) సీ॥ శత్రుగణంబును చారు హన్యించితు నిండుని వారింప నెరుగలేరు
 స్థిరులై వెలింగెడు సురుచిరదేవత లిండుని వారింప నెరుగలేరు
 ఘనబలంబున నొప్పు మనుజవర్గములు దా మిండుని వారింప నెరుగలేరు
 హింసాపరాయణు లెవ్వరైననుగూడ నిండుని వారింప నెరుగలేరు
 గీ॥ సోమరసపానసంజాత శోభవలనఁ, దనకుఁ గలిగెడు నానందఘనతఁ గాంచ
 సోమ మభిషవమును జేయు సూరులకయి, దాన మొసఁగు మహేంద్రుఁడు ధర్మబుద్ధి ॥ 1044

- (3,4) సీ॥ ఎవఁడు శాత్రవసేన నేవగింపక యుండు? నెవఁ డదృతుండయి యెసఁగినాఁడో!
 యెవ్వఁడు గోవుల సవ్యడి నరుగూచు వాని గోష్ఠములకుఁ బంపినాఁడో!
 యెవఁడు భూమినిఖాత నవధనంబు గ్రహించి యిష్టికరాళికి నిచ్చినాఁడో!
 యెవఁడు స్వర్ణంబుతో నెనఁగల్గు దేహుఁడై యన్నివిధంబుల నున్నవాఁడో!
 గీ॥ యట్టి యింద్రుఁడు, పవిత్రారి, హనుయుతుండు, హరితవర్ణాశ్వవంతుఁడై యతిశయించి
 దేనిఁ గాంక్షించుచుండునో! దానిఁ గర్మ, మూలమున సిద్ధముగఁజేయు లీలమాత్ర ॥ 1045

- (5) గీ॥ తొల్లిటిని బోలి స్తోతలవల్ల దేనిఁ
 గోరితివో! దానినే మేము కూర్చుగలము
 దాని యజ్ఞాశ్రవాక్కుల దేని నైన
 నొసఁగఁగలవార మో యింద్ర! యుచితమతిని ॥ 1046

- (6) గద్యము॥
 ఓ పురుహూతుఁడా! వ్రజి! స్వర్గయుక్తసోమమయీ! సోమ మభిషుత మైనచో
 మదయుక్తుడవు కమ్ము! స్తోత్రకారులకు సోమాభిషవ మొనర్చువారల
 కత్యంతము ధన మిచ్చువాడవు! ॥ 1047

- (7) గీ॥ ఇప్పుడో! రేపొ! పవిత్రారి! యింద్రుఁ డచ్చ
 సోమ మభిషుత మైనచో శోభఁ గాంచు
 ననులకున్ సోమమును దెండు! నతఁడు ప్రీతి
 నుతుల వినవచ్చు వినుటకు మతిఁ దలంచి ॥ 1048

(8) ఉ॥ చోరుఁడు సర్వకార్యములఁ జూచుచు శీఘ్రము మార్గగాములన్
జేరుచు వారికిన్ మిగులఁ జేటులు కూర్చునుగాని యిమ్మహా
వీరమహేంద్రదేవకృత విశ్రుతకార్యపరంపరన్ ద్వరన్
వారణఁ జేయఁజాలునొకొ! వాసవ! రమ్ము! విశేషతుష్టితోన్ ॥

1049

(9) గీ॥ పౌరుషకృతస్వరూపమా పరమకార్య
సరణి నెద్దాని నింద్రుఁడు జరుపకుండె?
వాని కార్యము శ్రుతులను బడని దెద్ది ?
వాఁడు జన్మావధిఖ్యాతి వడయుఁగాదె! ॥

1050

(10) గద్యము॥

ఇంద్రుని సేనారూపబలంబు లెప్పుడును నన్యబలంబున హింసితములు కావు. వృత్రహంత
యగు నింద్రుని శారీరక బల మితరులచే బాధపెట్టఁబడదు. ఇట్టి ద్వివిధము లగు బలముచే
నింద్రుఁడు దివసగణనాకారులకు, వణిజులకు, దాదనము మొదలగువానిచే
నభిభవమును గల్పించును ॥

1051

(11, సీ॥ భృతిని గ్రహించిన విధమున నింద్రుఁడా! నిన్ను నే నుతియింతు నెనరు మిగుల

12) నా యాశ లన్నియు నీయందె యున్నవి మద్రక్ష నీయందె మాటువడియె

స్తోత్రగణం బెల్ల సుందరకర్ముఁడా! నిన్నె యాహ్వానింప నేర్వఁగలదు

నీవు నా పిలుపును నిశ్చలంబుగ నాలకింపుము! పవిత్రాధి! సొంపు కలుఁగ

గీ॥ నరు లొనర్చుచుచు¹ నున్నట్టి యజ్ఞములకుఁ, జనక, నే నిష్ఠ సేసెడు జన్మమునకు

వచ్చి మేము పఠించెడు పరమ నుతుల, వినుము! పురుషాతుఁడా! నీవు విపులతుష్టి ॥ 1052

(18) గీ॥ మేము నీ వారమెసుమ! యో మహేంద్ర!

నిన్ను నుతియించువారము, నీకు సేవ

లను నొనర్చెడువారము మనసుఖంబు

నిచ్చువా¹ రెవరు? నీకందె నింద్ర! మాకు ॥

1053

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “భరి”ము ప్రయుక్త మైనది.

(14) సీ॥ పరమచారిర్ద్రోణుః శారద్రోణుచ నింద్ర! యభిమతంబుల మాకు నందనిమ్ము!

ఘద్బాదలను నెల్లఁ గొట్టుచుఁ దత్క్షణ మభిమతంబుల మాకు నందనిమ్ము!

నిందాపరంపర నెట్టుచుఁ గడు దూర మభిమతంబుల మాకు నందనిమ్ము!

సకలబాధల నీవు సాగనంపుచుఁ బ్రీతి నభిమతంబుల మాకు నందనిమ్ము!

గీ॥ మాకు నవనం బొసంగుచు మాకు నభిమతార్థములఁ గూర్చుచుండుమా! యధికబలము

గల్గువాఁడ! యుపాయజ్ఞ! వెల్గువాఁడ!, సకలలోకైకరక్షకా! శక్ర! నీవు ॥

1054

(15) గద్యము॥

ఓ కవిగణమా! మీ సోమ మభిమత మయ్యెను. ఈ రాక్షసాదులు దూరముగఁ

బోవుచున్నారు. మిమ్ము వారలు విడిచిపెట్టుచున్నారు ॥

1055

సూక్తమ్—67

ఋషిః—మత్స్యః సామ్మదః, మైత్రావరుణిర్మాన్యః,

బహవో వా మత్స్యా జాలనద్ధాః

దేవతా—అదిత్యాః, 10-12-అదితిః†

ఛందః—గాయత్రీ

(1) క్యాన్ మ క్షత్రియాగ్ం! అవ అదిత్యాన్ యచిషాచహే ।

సుమ్మశీకాగ్ం² అభిష్టయే ॥

1220

(2) మిత్రో నోః అత్యంహతిం పరుణః పర్షదర్యమా ।

అదిత్యాసో యథా విదుః ॥

1221

† ఈ సూక్తమునకు దేవత సాయన, మాక్కుముల్లర్ ప్రతులలో సామాన్యముగా వాదిత్యులుగా మాత్రమే పేర్కొనబడినదికాని 10-12 ఋక్కుల దేవత “అదితి” పేర్కొనబడలేదు.

1. క్షత్రియాగ్ం² అవ అదిత్యా, 2. కాగ్ం² అభిష్టయే, 3. మిత్రో నో² అత్యం. (వా.ప్ర.)

- (3) తే॒షాం హి చి॒త్ర॒ము॒క్త్యం॑ వ॒రూ॒థమ॑ సి॒ దా॒శ॒షే ।
ఆది॒త్యానా॑మ॒రంకృ॑తే ॥ 1222
- (4) మ॒హి నో మ॒హాతామ॑నో వరు॒ణ మి॒త్రా॒ర్యమన్ ।
ఆ॒వాంస్యా వృ॑జీచ॒హే ॥ 1223
- (5) జీ॒వాన్ నో॑ 1 అ॒భి దే॒తనా॑ఽఽది॒త్యానః పు॒రా హా॑తాత్ ।
కర్ధ॑స్థ హ॒వన॑శ్ర॒తః ॥ 1224
- (6) య॒ద్యః శ్రా॒న్తాయ॑ సు॒న్వతే॑ వ॒రూ॒థమ॑ సి॒ యచ్చ॑ర్ధిః ।
తే॒నా నో॑ 2 అ॒ధి వో॑చ॒త ॥ 1225
- (7) అ॒స్తి దే॒వాః అం॒హోరు॑ర్వ॒స్తి రత్న॑మనా॒గసః ।
అది॒త్యాః 4 అదు॑ప్తై న॒సః ॥ 1226
- (8) మా నః సేతుః పి॒షేద॑యం మ॒హే పృ॑ణక్తు న॒స్పరి॑ ।
ఇ॒న్ద్రో 5 ఇ॒ద్ధి శ్రు॑తో న॒శీ ॥ 1227

1. జీ॒వాన్నో॑ఽఅ॒భి. 2. నో॑ఽఅ॒ధి. 3. దే॒వాఽఅం॒హోరు॑.

4. అది॒త్యాఽఅదు॑ప్తై. 5. ఇ॒న్ద్రోఽఇ॒ద్ధి. (వా.ప్ర.)

- (9) మా నో మృ॒తా రి॒హితాం॑ వృ॒జినా॑ మవిష్య॒వః ।
దే॒వా॑ అ॒భి ప్ర మృ॒తత ॥ 1228
- (10) ఉ॒త త్వా॑మది॒తే మ॒హా॒హం దే॒వ్యవ॑ బ్ర॒వే ।
సు॒మృ॒తామ॑భి॒ష్టయే ॥ 1229
- (11) వర్షి॑ దీ॒నే గభీ॑రః ఆ॒గ్ం ఉ॒గ్రపు॑త్రే జి॒హంస॑తః ।
మా॒కి॒స్థోక॑స్య నో రి॒షత్ ॥ 1230
- (12) అ॒నే॒హో నః॑ ఉ॒రు॒వ్ర॒జ ఉ॒రూచి॑ వి ప్ర॒స॒ర్తవే॑ ।
కృ॒ది తో॒కాయ॑ జీ॒వ॒సే ॥ 1231
- (13) యే మూ॒ర్ధానః॑ ఊ॒తీనా॑మద॒భానః॑ స్వ॒యశ॑సః ।
వ్ర॒తా రక్ష॑స్తే॒ ఆ॒ద్రు॒హః ॥ 1232
- (14) తే నః॑ అ॒స్థో వృ॒కాణా॑మది॒త్యాస్థో॑ ము॒మోచ॑త ।
వే॒సం బి॒ర్ధమి॑వాదితే ॥ 1233

1. దే॒వా॑ అ॒భి. 2. గభీ॑ర అ॒గ్ం ఉ॒గ్ర. 3. న ఉ॒రు॒వ్ర॒జ ఉ॒రూచి॑.

4. రక్ష॑స్తే అ॒ద్రు॒హః. 5. తే న అ॒స్థో. (వ్రా.వ్ర.)

(15) అపో సు ఐ॑ ఇ॒యం శ॒రు॒ది॒త్యా॑ ఆప॒ దు॒ర్మ॒తిః॑ ।

అ॒స్మదే॒వ్వి॒జ్ఞమ్ము॑షీ ॥

1234

(16) శ॒శ్వ॒ద్ధి॒వః సు॒దా॒న॒వః ఆ॒ది॒త్యా॑ ఊ॒తి॒భి॒ర్వ॒యమ్ ।

పు॒రా నూ॒నం బు॒భు॒జ్మహే॑ ॥

1235

(17) శ॒శ్వ॒న్తం హి॑ వ్ర॒చే॒త॒సః వ్ర॒తి॒య॒న్తం చి॒దే॒న॒సః ।

దే॒వాః కృ॒ణు॒థ జీ॒వ॒సే ॥

1236

(18) ఓ॒త్ సు నో॑ వ॒న్యం వ॒న్య॒సః ఆ॒ది॒త్యా॑ య॒న్మమో॑చతి ।

వి॒స్థా॒దృ॒ద్ధమి॒వాది॑తే ॥

1237

(19) వా॒స్మాక॑మ॒స్తి తత్ ప॒రత్ ఆ॒ది॒త్యా॑సో అ॒తి॒ష్క॒దే ।

యా॒యామ॒న్మభ్యం॑ మృ॒శత॑ ॥

1238

(20) మా నో హే॒తి॒ర్వి॒వస్వ॑తః ఆ॒ది॒త్యాః కృ॒త్రి॒మా శ॒రుః ।

పు॒రా సు జ॒ర॒సో వరీ॑త్ ॥

1. అపో సు ఐ॑ ఇ॒యం, 2. శ॒రు॒ది॒త్యా॑ ఆప॒, 3. సు॒దా॒న॒వః ఆ॒ది॒త్యా॑ ఊ॒తి॒భి॒ర్వ॒యమ్.

4. వ॒న్యం వ॒న్య॒సః ఆ॒ది॒త్యా॑, 5. తత్ ప॒రత్ ఆ॒ది॒త్యా॑సో అ॒తి॒ష్క॒దే, 6. వి॒వస్వ॑తః ఆ॒ది॒త్యాః. (వా.క్ర.)

(21) వి షు ద్వేష్తో వ్యంహతిమాదిత్యాస్తో వి సంహితమ్ ।

విష్వగ్విష్వ పృహతా రవః ॥

1240

ఇతి

షష్ఠోఽష్టకే చతుర్థోఽధ్యాయః

సమాప్తః

సూక్తము—67

ఋషి—సామ్యుడు, డైన మత్స్యుడు, మైత్రావరుణి మాన్యుడు, జాలబద్ధములైన మత్స్యములు*
దేవత—ఆదిత్యగణము, 10-12-అదితి*

(1) గీ॥ బలము కలిగినవారయి పరమసుఖము
గలుగఁజేసెడు నాదిత్యగణము చెంతఁ
జేరి యవనము గోరెద శ్రీలఁ జెలఁగు
నభిమతఫలంబులను నెల్ల నందఁగోరి ॥

1056

(2) గద్యము॥

మిత్రావరుణార్యమాదిత్యవర్గము దుస్సహ మని తెలిసికొని యహంతిని
దాటింతురుగాక! ॥

1057

(3) గీ॥ మనత గల్గిన యాదిత్యగణము చెంత
సుందరంబయి సర్వదా స్తుత్య మైన
దన సమూహంబు కడుగడు ధన్యుడైన
హవ్యదాతను జెందె! యవనియందు ॥

1058

* శ్రీనేమానివారు 3వ మండలములోని యీ 87వ సూక్తమునకు వ్రాతవ్రతిలో (9వ సంపుటము. 249 పుట)
“బ్రగథపుత్రుడు కవి”. ఋషి యనియు, “ఆదిత్యగణము, సమదనామక మహామీనుని పుత్రుడగు
మత్స్యుడు, మిత్రావరుణుల పుత్రుడు మాన్యుడు, లేక పెక్కు-వంఖ్యగల మత్స్యములు జాలబద్ధములై
యీ స్తుతి నొనర్చినవి.” అని దేవతలను భ్రమాస్పదములుగాఁ జొరపాటున వ్రాసిరి. 15b సంపుటములోని
ఋషి దేవతల పట్టికలో “మత్స్యుడు, మాన్యుడు” ఋషిగాను, “ఆదిత్యులు” దేవతగాను, శ్రీనేమానివారు
వ్రాసిరి. ఈ ఋక్కులు మత్స్యస్తుతము లనుమాట వేరుమాట.

(4) క॥ వరుణాదులార! మీ సు

స్థిర మగు నవనప్రళస్తి స్త్రీ పురుషులకున్

స్థిర మగునుగాడె! కావునఁ

గర మది మే మెల్లఁ బ్రీతిఁ గాంక్షింతుముగా ॥

1059

(5) గీ॥ బ్రతికియున్నార మాదిత్యబంధుగణమ!

మముల నిప్పుడె యభిధారణమును జేయుఁ

డస్మదాహ్వనమును మీర లాలకించి

మృత్యుదేవతకంటె ముం దీరు రండు! ॥

1060

(6) గద్యము॥

శ్రాంతాభిషవకారుల కొసంగఁబడు ధన మేది కలదో! గృహము లేవి కలవో!

తద్వారా ప్రీతులై మాలో మిష్టవాక్యములఁ బలుకుము! ॥

1061

(7) గీ॥ పాప శీలుర పాపముల్ పరగుచుండెఁ

బాపశూన్యుల సుకృతముల్ పరగుచుండెఁ

బాపహీనాత్ము లైనట్టి బంధుగణమ!

యభిలషిత మిండు! మాకయి యధిక మీరు ॥

1062

(8) క॥ జాలముచే బంధింపఁడు

జాలము విడఁదీసి మముల శుక్రుఁడు చాలన్

లీలమెయి వశముగాఁ గొను

చీ లీల ఖ్యాతి నందె యీ జగమందున్ ॥

1063

(9) గీ॥ పరిహరింపుచు మమ్ముల సురలు! మీరు

మాకు రక్షల నొసఁగుఁడు! భీకరాత్మ

శత్రుపాంసకగణముల జాలజాత

బాదలను! దొలఁగఁజేయుఁడు! పరమతుష్టి ॥

1064

(10,11,12) గద్యము॥

దేవి! యదితీ! నీవు మహాత్మ్యురాలవు! కావున నభిమత లాభమునకై నిన్ను వినుతించుచున్నాను.
సకలదిక్కులనుండి సంరక్షింపుము! క్షిణము, నుగ్రపుత్రసహితము నగు జలమందు
హింసాకారులజాలము మా తనయులను హింసింపకుండునటులఁ జేయుము!
విస్తీర్ణగమనము గలదియు, గుర్వియు నగు నదితీ! నీవు పుత్రుల
జీవింపఁజేయుము! ॥

1065

(13, సీ॥ సర్వశీర్షంబుల స్థానంబులుగఁ గొను నాదిత్యులార! మా కవన మిడుఁడు!

14,15) మనుజుల హింసింప మానిన వారలై యాదిత్యులార! మా కవన మిడుఁడు!

సత్కీర్తి సహితులై సరసులై యున్నట్టి యాదిత్యులార! మా కవన మిడుఁడు!

ద్రోహవిహీనులై దోషజ్ఞు లైనట్టి యాదిత్యులార! మా కవన మిడుఁడు!

గీ॥ బద్ధుఁడైనట్టి చోరుని పగది దుష్ట

బాధితుల మమ్ము రక్షించి వారి దీర్ఘ

జాలము నశించునట్లులు లీలఁజేసి

శత్రుమండలిఁ దోలుఁడు! చాల శక్తి ॥

1066

(16) క॥ తొల్లిటి వలె మీ యాశ్రయ

మెల్లఁ గొనుచు నిపుడుకూడ నే మెల్లరమున్

సల్లలితభోగభాగ్యము

లుల్లసలఁగ ననుభవించు మో యాదిత్యుల్! ॥

1067

(17) గీ॥ పాపకారులు మాపైని బడుచునున్న

వార లాదిత్యవర్గమా! మీరు మేము

బ్రతుకుచున్ జాల భాగ్యముఁ బడయుటకయ్య

త్రోలుదురుగాక! వారిల దూరమునకు ॥

1068

†(18,19,20,21) గద్యము॥

ఆదిత్యులార! మీ యనుగ్రహమువల్ల బంధనము బద్ధపురుషుని విడుచునట్లు జాలము మమ్ము విడుచును. మమ్ముల నే జాలము విడుచుచున్నచో! యది స్తుతియోగ్య మైనది. మీ కున్నట్టి వేగము మాకు లేదు. ఈ వేగము మమ్ము విడుచుటకు సమర్థ మైనది. మీరు మమ్ము సుఖవంతులుగాఁ జేయుఁడు! వివస్వంతుని యాయుధము వలె నున్న యీ కృత్రిమ జాలము పూర్వకాలమునందు వలె నిపుడు జీర్ణవృక్షులను వధింపదు. ద్వేషకారులను నున్ముక్తులుగాఁజేయుఁడు! పాతకములను నశింపఁజేయుఁడు! సర్వవాపి యగు కిల్బిషమును హరింపఁజేయుఁడు! ॥

1069

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజగోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పాత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబాగర్భకుక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాదక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందు
షష్ఠాష్టకమునఁ జతుర్థాధ్యాయము
సంపూర్ణము

†ఈ గద్యము 18,19,20,21 ఋక్కుల కనువాదము. వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము, 253పుట) శ్రీనేమానివా రీ గద్యము 18,19 ఋక్కులకు మాత్రమే అనువాదముగా నా సంఖ్యలను మాత్రమే పేర్కొని పొరపాటున 20,21 ఋక్కులను వ్రాయుట చురచిరి.

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అష్టమం మండలమ్

షష్ఠోఽష్టకః -- పంచమోఽధ్యాయః

సూక్తమ్ — 68

ఋషిః — ప్రియమేధ ఆజీరసః

దేవతా — ఇన్ద్రః, 14-19-ఋషాశ్వమేధౌ

చందః — గాయత్రీ అనుష్టుప్ముఖః (అనుష్టుప్ + గాయత్ర్యై) (ప్రగాథః),
1,4,7,10-అనుష్టుప్, 18-శంకుమతీ

(1) ఆ త్వా రతం యథోఽయే సుహృయ వర్తయామసి ।

కువిహూర్మిమృతీషహమిన్ద్ర శవిష్ట సత్పతే ॥

1241

(2) కువికుష్మ కుచిక్రతో శచీవో విశ్వయా మతే ।

ఆ సప్రాథ మహిత్వనా ॥

1242

(3) యస్య తే మహీనా మహాః పరి జ్ఞాయన్తమీయకుః ।

హస్తా వజ్రం హిరణ్యయమ్ ॥

1243

(4) విశ్వానరస్య వస్పతిమనానతస్య శవసః ।

ఏనై శ్చ చర్షణీనామూతీ హవే రథానామ్ ॥

1244

(5) అభిష్టయే నదావృధం స్వర్గీశ్చేష యం నరః ।

నానా హవస్త² ఊతయే ॥

1245

(6) పరోమాత్రమృచీషమిన్ద్రముగ్రం సురాధనమ్ ।

ఈశానం చిద్విసూనామ్ ॥

1246

(7) తంతమిద్రాధనే మహా ఇన్ద్రం చోదామి పీతయే ।

యః పూర్వామనుష్ఠతిమీశే కృష్టీనాం స్మతుః ॥

1247

(8) న యస్య తే శవసాన సఖ్యమానంశ మర్త్యః ।

నకిః శవాంసి తే సశత్ ॥

1248

(9) త్వోకాసస్త్వా యుజా ల్పు సూర్యే షహధనమ్ ।

జయేమ స్మతు వక్రపః ॥

1249

1. స్వర్గీశచేష. 2. హవస్తలఊతయే, 3. మహాఇన్ద్రం. (వ్రా. ప్ర)

- (10) తం త్వ యజ్ఞేఠీరీమహే తం గీర్ఘిర్గిర్వణస్తమ ।
ఇన్ద్రో యథా చిదావిథ వాజేషు పురుమాయమ్ ॥

1250

- (11) య్యే తే స్వాదు సఖ్యం స్వాదీస్ ప్రజేతిరద్రవః ।
యజ్ఞో వితస్తసాయ్యః ॥

1251

- (12) ఉరు ఐస్తస్వేఽతన ఉరు కయాయ నస్కృది ।
ఉరు జో యన్ది జీవసే ॥

1252

- (13) ఉరుం నృభ్యః ఉరుం గవ ఉరుం రథాయ వస్తామ్ ।
దేవవీతిం మనచుహే ॥

1253

- (14) ఉవ మా వద్ ద్వద్వా సరః సోమస్య హర్ష్యా ।
తిష్ఠన్తి స్వాదురాతయః ॥

1254

- (15) ఋత్రావిన్దోతః ఆ దదే హరీ ఋక్షస్య సూనవి ।
ఆశ్వమేధస్య రోహితా ॥

1255

(16) సురథాగ్¹ అతిథిగే² స్వభీ³కుగం⁴రా⁵దే ।

అశ్వ⁶మే⁷రే సు⁸వే⁹శసః ॥

1256

(17) షళశ్వాగ్¹ అతిథిగ్వ² ఇన్ద్రో³తే వధూ⁴మ⁵తః ।

సదా⁶ పూ⁷త⁸క్ర⁹తౌ సన¹⁰మ ॥

1257

(18) ఐసు¹ చేతద్వ²పణ్య³త్వ⁴స్తర్ప⁵జ్ఞే⁶ష్వ⁷రుషీ ।

స్వభీ⁸కుః కశా⁹వతీ ॥

1258

(19) న యు¹ష్మే వా²ఽఽన్ధ³వో ని⁴వి⁵తు⁶శ్చ⁷న మ⁸ర్త్యః ।

అవ⁹ద్య¹⁰మధి¹¹ దీ¹²ధరత్ ॥

1259

1. సురథాగ్¹ అతిథిగే². 2. షళశ్వాగ్¹ అతిథిగ్వ² ఇన్ద్రో³. (వా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అష్టమ మండలము

షష్ఠాష్టకము—పంచమాధ్యాయము

సూక్తము—68

ఋషి—ఆంగిరసుడైన ప్రియమేధస్సు *

దేవత—ఇంద్రుడు, 14-19-ఋష్యాశ్వమేధములు *

- (1) గీ॥ బలపతీ! సత్పతీ! నీవు ప్రచరకర్మ
గల్గువాడవు! హింసకగణనిహంత
వోదు! రక్షాసుఖంబుల నంద నిన్ను
యానమును బోలి మరలింపఁ బానినాను ॥ 1070
- (2) గీ॥ ప్రాజ్ఞుడా! ప్రధితబలశాలి! బహుకర్మ
పూజనీయుడ! యింద్రుడా! పూర్ణగతిని
వ్యాప్త మగు¹ మహిమచే లోక మాక్రమించి
యున్నవాడవుకావఁటె! యుచిత భంగి ॥ 1071
- (3) గీ॥ నీ మహత్త్వంబు వలననే నిఖిలపృథ్వి
యం దతివ్యాప్త మౌచ నానంద మొసఁగు
స్వర్ణమయ వజ్రమున్ జేతఁ బట్టినాడ
వో మహేంద్రుడ! నీ యట్టి యొడయుఁ డెవఁడు ? ॥ 1072
- (4) క॥ యజమానులార! మిమ్ముల
భజియించెడు సైనికాశి ప్రథనంబులయం
దు జయము గాంచఁ దలంచుచు
విజయహరిని బిలువుఁ డీరు వివిదస్తుతులన్ ॥ 1073

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 256 పుట) నీ సూక్తమునకు “ప్రియమేధస్సు” ఋషిగాను, “చివరి రెండు ఋక్కులకు దానము లిక్కినవానికి ఇంద్రుడు” దేవతగాను వ్రాపి, 15b సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో “ప్రియమేధుడు” ఋషిగాను, “ఇంద్రుడు, రాజకుమారుల దానములు” దేవతగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలముగణము ప్రయుక్త మైనది.

(5) క॥ అవనమును గోరి నాయకు
 లేవనిని యుద్ధమునందు హెచ్చు పిలుతు రా
 నవనపతి నిండు నే నా
 యవనంబును గోరి నుతుల నాహ్వానింతున్ ॥ 1074

(6) గీ॥ స్తుతి పరిచ్చన్నుడై తాను సుందరంపు
 ధనము నిచ్చుచు సామియై ధనసమూహ
 మునకు, నపరిమితంబైన ఘనశరీర
 మును ధరించిన యింద్రుని గనెద నేను ॥ 1075

(7) గీ॥ నేత యెవ్వఁడో! మానవ పూతయజ్ఞ
 భూమి సంస్థిత సంస్తుతిఁ బొందు నెవఁడో!
 యట్టి యింద్రుని బహుధన మందఁ గోరి
 సోమమును ద్రావఁ బిలిచెద సొంపు మీర ॥ 1076

(8) క॥ బలవంతుడ! మానవ గణ
 ములు నీ సఖ్యంబు నెట్టు పొందఁగలరు? నీ
 బలధనముఁ జెందుటకు వా
 రిలను సమర్థులరె? శీఘ్ర మింద్రుడ! చెపుమా! ॥ 1077

(9) చ॥ పవిత్ర! యింద్ర! నీ దయన పావన రక్షలఁ బొందుచుండి యు
 త్సవకర సత్యమూలమునఁ జల్లని వారుల స్నాన మాద స
 ద్ధివస మొనర్చు సూర్యుఁ డను దేవుని జూడ వమేయదీక్షతో
 నవనవ యుద్ధపీఠుల ననంతధనంబు జయింపకుందుమే! ॥ 1078

(10) గీ॥ ప్రస్తుతులఁ గనెడు వాడ! యో ప్రాజ్ఞ! యెటులు
 నీవు రక్షించెదవో! మమ్ము నిఖిలయుద్ధ
 ములను, నట్టులే నిష్ఠుల మోద మలర
 నిన్ను వేఁడెద సంస్తుతి నికరములను ॥ 1079

(11) గీ॥ వజ్రవంతుడ! నీ చెల్మి స్వాదు వగును
 నీ ధనాదుల ప్రేరణ నీతి గలది
 యగును, నీ యజ్ఞతతికూడ నధికయోగ్య
 పగుచు నుండెనుగాదె! యీ యఖిలమందు ॥ 1080

(12) గీ॥ ఇమ్ము! పుత్రులకున్ దాన మిమ్ము! పౌత్ర
 గణమునకు దాన మచికమ్ము ఘనుడ! నీవు
 మేము నివసింప గృహమును మేము సౌఖ్య
 జీవనముఁ జేయ ధనమును జేర్పు! మాకు ॥ 1081

(13) గీ॥ మనుజుసమూహమునకు గో
 గణములకున్ హితముఁ జేయఁగల్గు మనుచు నిం
 కను రథమునకుఁ బథంబును
 గనుపరుపు మటంచు వేడఁగల్గుదు నింద్రా! ॥ 1082

(14) గీ॥ నేత రై నట్టి యార్గురు నియమపరులు
 సోమమునకయి యుపభోగశోభి ధనము
 పట్టికొని యిద్ద రిద్దరు పరమతుష్టిఁ
 గలియుచుందురు మమ్ములఁ గలియుచుండి ॥ 1083

(15, 16, 17) గీ॥ ఇంద్రోతనుని చెంత నెనలేని యశ్వంబులను సంగ్రహించి చెలంగుచుంటి
 ఋక్షపుత్రుని దరి నిద్ధాశ్వముల రెండు పొందుచుఁ బ్రీతిని బొందుచుంటి
 నశ్వమేధుని పుత్రు నంతికింబందున నశ్వద్యయంబును నందుచుంటి
 నతిధిగ్వసూనుని యంతికస్థలమున సుక్షకరాశ్వంబుల¹ జూచుచుంటి
 గీ॥ నశ్వమేధుని తనయుని యంతికమున, శోభితాశ్వసమూహంబు సౌగసు గంటి
 శుద్ధకర్మాతిధిగ్వని సుసుతుని కడ, నశ్వముల నశ్వినులఁ గూడ నడిగియుంటి ॥ 1084

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 259 పుట) నీ పద్యము 16, 17 ఋక్కుల కనువాదముగా శ్రీనేమానివారు
 పొంపాటున వ్రాపిరి. ఇది 15, 16, 17 ఋక్కుల కనువాదము.

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు "తం"ము ప్రయుక్తమైనది.

(18) గద్యము॥

దీప్తిమతి, సోచనసమర్థ యశ్వవిశిష్ట, సుందరకళవతియు నగు బడబ ఋజుగాము లగు
నీ యశ్వముల మధ్యఁ గలదు ॥

1085

(19) గద్యము॥

ఓ యన్నప్రదాతలారా! నిందకులు మాపై నిందల నారోపింపలేదు ॥

1086

సూక్తమ్—69

ఋషిః—ప్రియమేధ ఆజ్ఞిరసః

దేవతా—ఇంద్రః, 11-(అర్ధరచస్య)విశ్వే దేవాః, 11-(ఉత్తరార్ధస్య) 12-వరుణః
ఛందః—అనుష్టుప్, 2-ఉష్టిక్, 4-6-గాయత్రీ, 11, 16-పంక్తిః, 17-18-బృహతీ

(1) ప్రప్ర వత్రిష్టబమిషం మన్తవీరాయేన్దవే ।

దియా వో మేధసాశయే పురంధ్యా వివాసతి ॥

1260

(2) నదం వ1 ఓదతీనాం నదం యోయువతీనామ్ ।

వతిం వో2 అహ్మనాం రేనూనామిషుధ్యసి ॥

1261

(3) తా1 అస్య సూదదోహసః సోమం శ్రీణన్తి వృశ్నయః ।

జన్మన్ దేవానాం విశత్రిష్వా రోచనే దివః ॥

1262

- (4) అభి ప్ర గోపతిం గిరేన్ద్రమర్చ యథా విదే ।
సూనుం సత్యస్య సత్పతిమ్ ॥

1263

- (5) ఆ హరయః సస్పృశిరే ఽరుషీరది బిర్హిషి ।
యత్రావి సన్సవామహే ॥

1264

- (6) ఇన్ద్రాయ గావ² ఆశిరం దుదుప్రే వశిణే మధు ।
యత్ సీముపహ్వారే విదత్ ॥

1265

- (7) ఉద్యద్రుధ్వస్య విష్టవం గృహమిన్ద్రశ్చ గన్వహి ।
మధ్వః పితౄ పచేవహి త్రిః సప్త సఖ్యః వరే ॥

1266

- (8) అర్చిత³ ప్రార్చిత ప్రియమేధాసో⁴ అర్చిత ।
అర్చిస్తు పుత్రకా⁵ ఉత పురం న ధృష్ట్యర్చిత ॥

1267

- (9) అవ స్వరాతి గర్గరో గోధా పరి పవిష్వజత్ ।
పిన్దో పరి చనిష్కుదదిన్ద్రాయ బ్రహ్మాద్యతమ్ ॥

1268

1. సన్నవామహే, 2. గావఽఆశిరం. 3. అర్చంఽ, 4. మేధాసోఽఅర్చిత,

5. పుత్రకాఽఉత. (బ్రా.ప్ర.)

- (10) ఆ యత్ వత్ న్యేన్యః సుదుఘా¹ అనవస్సరః ।
అవస్సరం గృభాయత సోమమిన్ద్రాయ² పాతవే ॥ 1269
- (11) అపాదిన్ద్రో³ అపాదగ్నివ్యే⁴ దేవా⁵ అమత్సర ।
వరుణ⁶ ఇదిహ క్షయత్ తమాపో⁷ అభ్యనూషత వత్సం సంశ్శరీరివ ॥ 1270
- (12) సుదేవో⁸ అసి వరుణ యన్య తే సప్త నిస్తవః ।
అనుక్షరన్తి కాకుదం సూర్యం సుషిరామివ ॥ 1271
- (13) యో వ్యతీగ్ంరపాణయత్ సుయుక్తాగ్ం⁹ ఉప దాకుషే ।
తక్వో నేతా తదిదవ్వురుపమా యో¹⁰ అముచ్యత ॥ 1272
- (14) అతీదు శక్ర¹⁰ ఓహత ఇన్ద్రో¹¹ విశ్వా అతి దివిషః ।
భినత్ కనీన¹¹ ఓదనం పచ్యమానం పరో గిరా ॥ 1273
- (15) అర్చకో న కుమారకో¹² ఓధి తిష్ఠన్ నవం రథమ్ ।
స పక్షన్యహిషం మృగం పిత్రే మాత్రే విభుక్రతుమ్ ॥ 1274

1. సుదుఘా¹ అనవ, 2. పాతయే, 3. దిన్ద్రో³ అపాద, 4. దేవా⁴ అమత్సర, 5. వరుణ⁵ ఇదిహ, 6. తమాపో⁶ అభ్య, 7. సుదేవో⁷ అసి, 8. క్తాగ్ం⁸ ఉప, 9. యో⁹ అముచ్యత, 10. శక్ర¹⁰ ఓహత ఇన్ద్రో¹⁰ విశ్వా అతి, 11. కనీన¹¹ ఓదనం. (వ్రా.వ్ర.)

(16) ఆ తా సుశ్రవ దంవతే రథం తిష్ఠా హిరణ్యయమ్ ।

అధ ద్యక్షం నచేవహి నహస్రపాదమరుషం స్వప్తిగామనేహసమ్ ॥

1275

(17) తం ఘేమితా నమస్వినః ఉవ స్వరాజమాసతే ।

అర్థం చిదస్య సుధితం యదేతవః అవర్తయన్తి రావనే ॥

1276

(18) అమ ప్రక్షిప్త్యాకసః ప్రియమేరాస ఏషామ్ ।

పూర్వామను ప్రయతిం వృక్షర్హిషో హితప్రయస ఆశత ॥

1277

సూక్తము—69

ఋషి—అంగిరసుడైన ప్రియమేధస్సు

దేవత—ఇంద్రుడు, 11- (పూర్వార్థము) విశ్వే దేవతలు

11- (ఉత్తరార్థము) 12- వరుణుడు*

(1) గీ॥ ఎవడు వీరాళి కెలమిని పాచ్చు సంత
సమును బుట్టించునో! యట్టి శక్రునికయి
స్తోభసహితంబులొ మూడు సుందరాన్న
ములను గ్రహయింపుఁ డీరలు మోద మలర ॥

1087

గీ॥ ఇష్టి భోగార్థమై యాతఁ డెల్ల ప్రజ్ఞఁ
గల్గి కర్మల మూలాన గౌరవంబు
గల్గు మా కెల్ల సత్కృతిఁ గలుఁగఁజేయు
చుండు నింద్రుడు స్తుతులచే శీనానరఁబడును ॥

1088

1. నమస్వినః ఉవ. 2. తవ అవర్తి. (వా.ప్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 259 పుట) నీ సూక్తమునకు దేవత “వరుణుడు”గా మాత్రమే వ్రాసి, 16 b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “ఇంద్రుడు, విశ్వదేవతలు” దేవతగా శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

3. స్తుతులచే నెన్నఁబడును. (వా.ప్ర.పా. యతిభంగము.)

(2) గద్యము॥

ఇంద్రుఁ డుషస్సులఁ బుట్టించును. నదులకు శబ్దమును గలుఁగఁజేయును. గోవులకుఁ బతి యగును. ఇట్టి యింద్రు నాహ్వానింపుము! అందునకుఁ గారణ మతఁడు షీర్షపదుఁ డగుటయే! ॥

1089

(3) గీ॥ దేవతాదిత్యతలముల దీప్తి నెవ్వ
చేరఁగల్గునా! యెవ్వని శ్రీద దుగ్ధ
నిస్సృతులు కూపములఁ గూడ నిండఁజేయు
నట్టి గోవులు సోమము నురఁగూర్చు ॥

1090

(4) గీ॥ సాధుపాలకుండు, సకలగోపతి యజ్ఞ
పుత్రుఁ డైన వాసవుండు ప్రితి
నెట్లు లెరుఁగఁగలఁడా! యట్లులే స్తోత్రాశి
నర్చ లిడుదు వాని కమితభక్తి ॥

1091

(5) క॥ హరినామకాశ్యగణములు
స్థిరభక్తిన్ వెలుఁగుచుండి శ్రీకుశలపయిన్
హరివిభుని దెచ్చి పెట్టఁగఁ
బర మతిని భజించె దేను భాగ్యం బలరన్ ॥

1092

(6) గీ॥ నలుదిశలనుండి యింద్రుఁడు నవనవ మధు
రసము కల్పించుటంబట్టి రాజమాన
ధేనుగణ మింద్రునకు సోమదివ్యరసము
మధుయుతంబుగఁ జేయు సన్మాన మెసఁగ ॥

1093

(7,8) గద్యము॥

నేను నింద్రునితోఁగూడ సూర్యగృహమునకుఁ జనెదను. కావున నాదిత్యుని యేకవింశతి స్థానములయందు మధువును గ్రోలి మే ముభయులము కలసియుండెదము. ఓ ప్రియమేధోగణమా! మీ రింద్రుని విశేషముగ నర్చింపుఁడు! పుత్రగణము పురవిదారి నెట్లు లర్పించినారలో! యట్లు లింద్రుని మీర లర్పించురుగాక! ॥

1094

- (9, సీ॥ గర్గర ధ్వనియుక్త కఠినవాద్యంబులు భీతిద శబ్దంబు బిట్టుజేయు
 10) నాల్గదిక్కులనుండి నవగోద తరచుగ భీతిద శబ్దంబు బిట్టుజేయుఁ
 బింగళవర్ణజ్య పెక్కు విధంబుల భీతిద శబ్దంబు బిట్టుజేయుఁ
 గాఠిన్యవృద్ధమౌ కదనము స్థిరముగ వాసవునకు సుతి వరలజేయు
 గీ॥ నాపగలు శుభవర్ణంబు లౌచ దోహ, న పరివీతంబులై వృద్ధి నడుచుచుండె
 నట్టి యింద్రుఁడు త్రావంగ నచ్చసోమ, మును గ్రహింపుడు! మీరలు తనివి తీర ॥ 1095

- (11) చ॥ వరుణుఁడు త్రావె సోమమును వాసపుదేవుఁడు గ్రోలె దానినే
 సురుచిరవిశ్వదేవతలు శోభితు లౌచ వసింతుగాక! నా
 పరమగృహంబునందుఁ గడుఁ బావనుఁడై వెలుఁగొందునట్టి యా
 వరుణుఁడు నిల్చుఁగాక! ననివారితత్తుష్టి విశేషయుక్తులై ॥ 1096

- గీ॥ వత్సములతోడఁ గూడు గోవర్గ మెట్లు
 వత్సములకై సుశబ్దంబు వరలజేయు
 నట్లు లుదకంబు వరుణార్థ మధిశక్తి
 వరుణు వినుతించుచుండు నవ్వారిగాఁగ ॥ 1097

- (12) గీ॥ శుభదరశ్మి లెట్లు సూర్యాభిముఖముగఁ
¹బరుగు లిడెడు నటుల వరుణదేవ!
 సప్తనదులు నీదు చక్కని తాలువు
 నం దనుక్షణంబు నమరఁ దిరుగు ॥ 1098

- (13) గద్యము॥

ఏ యింద్రుఁడు వివిధ గమనాంబిత మగు నరదంబునకుఁ గట్టఁబడిన యశ్వములను
 హవ్యదాతలకడ విడిచిపెట్టెనో! యే యింద్రుఁ డుపమానభూతుఁడో! యెవని
 కెల్లరును బథమును విడుతురో! యా యింద్రుఁడు యజ్ఞమునకుఁ బోవునపుడు
 జలమునకు నేత యగును ॥ 1099

(14) గీ॥ వివిధ విద్వేషకారుల, వివిధశత్రు

గణముల నతిక్రమించుచు మన మహేంద్రుఁ

డమల వాక్యంబులన్ దాడనమును జేసి

జలద భేదంబుఁ జేయుచు వెలుఁగుచుండు ॥

1100

(15) గీ॥ క్షిణదేహము కలిఁగిన శ్రీకుమారుఁ

బోలి రథమున వసియించి లీల నిండ్రుఁ

డమల పితృమాతల నిమిత్తమై మృగ స్వ

రూపమేఘమునకు వృద్ధిఁ జూపుఁగాక! ॥

1101

(16) గద్యము॥

సుందరహనువిశిష్టుఁడ వగు రథస్వామీ! నీవు స్వరచ్చందగమనకారియు, దీప్తము,

సహస్రపాదయుతము, నుజ్జ్వలహిరణ్మయము నగు రథము నెక్కుము! అపుడు

మన ముభయులమును గలిసికొనెదము ॥

1102

(17) గద్యము॥

ఓ యన్నవంతులారా! మీరు దీప్తేంద్రున కిట్లు సేవ తొనర్చుచున్నారు. పరమందు

గమనార్థము హవ్యదానార్థము స్తుతు లింద్రుని మరలించును ॥

1103

(18) గద్యము॥

ప్రియమేధస్సులు వీరి పురాతనస్థానములను బొందిరి. వీరు పూర్వప్రదాన నిమిత్తమై

కుశలను బరచిరి. హవ్యమును స్థాపించిరి ॥

1104

అనువాకః—8, సూక్తమ్—70

ఋషిః—పురుహన్మా ఆజ్ఞీరసః

దేవతా—ఇన్ద్రః

ఛందః—బృహతీ, 1-6-విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః). 12-శంకుమతీ,
13-ఉష్ణిక్, 14-అనుష్టుప్, 15-పురఉష్ణిక్

- (1) యో రాజా చర్షజీనాం యాతా రథేభిరద్రిగుః ।
విశ్వాసాం తరుతా పృతనానాం జ్యేష్ఠో యో వృత్రహః గృతే ॥ 1278
- (2) ఇన్ద్రం తం కుమ్భ పురుహన్మన్నవసే యస్య ద్వితా విధర్తరి ।
హస్తాయ వజ్రః ప్రతి దాయ దర్శతో మహో దివే న సూర్యః ॥ 1279
- (3) నకిష్ఠం కర్మణా నశద్యశ్చకార సదావృధిమ్ ।
ఇన్ద్రం న యజ్ఞైర్విశ్వగూర్తమృత్యునమర్చష్టం ధృష్ట్వోజ్జయమ్ ॥ 1280
- (4) అషాశ్చక్షుగ్రం వృతనాసు పాసహిం యస్మిన్ మహీరురుజయః ।
సం ధేనవో జాయమానేః అనోనవుర్ద్యావః జైమోః అనోనవుః ॥ 1281
- (5) యద్ద్యావ⁴ ఇన్ద్ర తే శతం శతం భూమిరుత స్యుః ।
న త్వా వజ్రీన్ తస్మాప్రసం సూర్యా⁵ అను న జాతమష్ట రోదసి ॥ 1282

1. అషాశహ, 2. మానేః అనోనవు, 3. జైమోః అనోనవుః, 4. ద్యావః ఇన్ద్ర, 5. సూర్యాః అను. (వ్రా.ప్ర.)

(6) ఆ పప్రాథ మహినా వృష్ట్యా వృషన్ విశ్వా శవిష్ట శవసా ।
అస్మాగ్ం! అవ మఘవన్ గోమతి వ్రజే వజ్రిశ్చైత్రాభిరూతిభిః ॥

1283

(7) న సీమదేవ² ఆపదిషం పీర్వాయో మర్త్యః ।
ఏతగ్వా చిద్య ఏతశా యుయోజితే హరీః ఇన్దో³ యుయోజితే ॥

1284

(8) తం వో మహో మహాయ్యమిన్ద్రం దానాయ సక్షణీమ్ ।
యో గాధేషు యో ఆరణేషు హవ్యో వాజేష్వసి హవ్యః ॥

1285

(9) ఉదూ షు ణో వసో మహే మృశస్వ శూర రాదసే ।
ఉదూ షు మహ్యై మఘవన్ మఘ త్రయో ఉదిన్ద్రో శ్రవసే మహే ॥

1286

(10) త్వం స⁵ ఇన్ద్రో ఋతయుస్తాన్విదో ని తృమ్పసి ।
మధ్యే వసిష్వ తువిన్ద్రమైర్వోర్వి దానం శిశ్నో⁶ హధైః ॥

1287

(11) అన్యవ్రతమమానుషమయజ్వానమదేవయమ్ ।
అవ స్వః సఖా దుధువీత పర్వతః సుమ్నాయ దన్యం పర్వతః ॥

1288

1. అస్మాగ్ంఽఅవ. 2. దేవఽఆపదిషం. 3. హరీఽఇన్దో. 4. యఽఆరణేషు.

5. మఘ త్రయఽఉదిన్ద్రో, 6. త్వం సఽఇన్ద్రోఽఋతయు. (వ్రా.వ్ర.)

(12) త్వం న॑ ఇన్ద్రా॑సాం హ॑సే శవిష్ఠ॑ దావనే॑ ।

ధానానాం న సం గృ॑భాయాస్మయ్యుద్వి॑ః సం గృ॑భాయాస్మయః ॥

1289

(13) సఖా॑యః క్రతు॑మిచ్చత కథా॑ రాధామ॑ శరస్య॑ ।

ఉప॑స్తుతిం భో॑జః సూరి॑ర్యోఽ॒తి అ॑హ్రయః ॥

1290

(14) భూరి॑భిః సమహా॑ః ఋషి॑భిర్నర్తి॑ష్కద్భిః స్తవి॑ష్యసే ।

యది॑త్థమే॑కమే॒కమిచ్చ॑ర వత్సాన్ పరా॑దదః ॥

1291

(15) క॒ష్టగృ॑హ్య మ॒ఘవా శౌరదే॑వ్యో వత్సం న॑త్రిభ్యో॑ అన॑యత్ ।

అజాం సూరి॑ర్న ధాతవే॑ ॥

1292

అనువాకము—8, సూక్తము—70

ఋషి—ఆంగిరసుడైన పురుహన్త*

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) చ॥ ఎవడు మనుష్యసంతతికి నెప్పుడు రా జగుచున్ వెలుంగునో!
యెవడు రథోత్తమంబుపయి నేగునో! యెవ్వని యాత్ర కెవ్వడేన్
వివిధములైన కష్టముల బెట్టగఁజాలఁడో! జ్యేష్ఠుఁ డౌచు నిం
కెవడు సుసైన్యనాయకుఁడో! యట్టి మహేంద్రు నుతింతు నే నొగిన్ ॥

1105

1. త్వం న॑ ఇన్ద్రా॑సాం. 2. సూరి॑ర్యోఽ॒తి అ॑హ్రయః. 3. సమహా॑ఽఋషి॑.

4. నత్రి॑భ్యోఽఅన॑యత్. (వ్రా ప్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 269 పుట.) నీ సూక్తమునకు ఋషి “పురుహన్త”గా వ్రాసి, 15b సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో “పురుహన్తానుడు”గా శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(2) క॥ పురురుక్కుఁడ! రక్షార్థము
హరిని నలంకృతుని జేయు మతిపాలకుఁడా!
హరిదేవ సుస్వభావము
నెరుఁగుము! ద్వైవిధ్య మనుచు నెంతయు భక్తిన్ ॥ 1106

క॥ సురుచిరహస్తంబందున
హరి వజ్రము దాల్చుచుండు నది రమ్యంబౌ
పరమాకాశంబందున
ఖరకరుని విధాన దీప్తి గ్రాలునుగాదే! ॥ 1107

(3) చ॥ అతిశయవృద్ధిశీలుఁడు, మహాత్ముఁడు. వైరిసమూహజేత, స
న్మతి గలవాఁడు నౌ హరికి, మానవుఁ డెవ్వఁడు యాగదీక్ష సం
తతము నొనర్చు నాతఁడె యతంద్రితుడై హరిఁ జేరుఁగాదే! యా
తత మగు కర్మసంగ్రహవిధంబున నెంతయుఁ బ్రీతియుక్తుడై ॥ 1108

(4) ఉ॥ వైరివినాశకుండయి యవారితశక్తిపరీతుడైన యా
వీర మహేంద్రుఁ డెంతయును వేడ్కను బుట్టఁగ వేగయుక్త గో
వారము భూమిగామి జనవారము ద్యౌ గతమైన స్వరమున్
జేరుచు వానికిన్ స్తుతులఁ జేసిరిగాదే! విశేషభక్తితోన్ ॥ 1109

(5) సీ॥ ఇంద్రుఁడ! ద్యౌలోక మెల్ల నీ పరిమాణ సరణిని నెరుఁగంగఁజాలఁగలదె!
ప్రథ్వి శతాత్మయై పెరిగినఁ ద్వత్పురిమాణము నెరుఁగంగఁజూనఁగలదె!
వెలిఁగెడు సూర్యు లీ విశ్వంబునన్ నిన్ను సొంపు మీరఁగ వెలిఁగింపఁగలరె!
రోదసీతలములు సాదరంబుగ నీదు పరిమాణ మెరుఁగంగ జరుగఁగలవె!
గీ॥ పూర్వ మెయ్యది పు డైనో! పూజ్యమైన, యదియు నీదగు పరిమితి నధిగమింపఁ
జాలు నెట్లు? మహాత్మ! నీ లీల తెలియ, నెవ్వరికి శక్య మౌను నీ యెల్ల జగతి? ॥ 1110

(6) చ॥ బలయుతుఁడా! ధనీ! రుచిరవజ్రవిభాసితహస్తఁడా! మరు
ద్బలమును గూడుచున్ బలము వ్యాప్తముఁ జేయుచు నుందు వెల్ల గో
బలము నిమిత్తమై మము నపార ముదంబునఁ బొందుచుండి నీ
విలను విశేషరూపముగ నీయుము! మాకు సమస్తరక్షలన్ ॥ 1111

(7) గీ॥ శ్వేతవర్ణాశ్వయుగ్మముఁ జేర్చు నెవఁడు?
నీ రథంబునకున్, వానిఁ జేర హరులఁ
గూర్చు మరదంబునకు నీవు కూడ నింద్ర
దేవవిరహితుఁ డన్నంపు దీప్తిఁ గనునె? ॥ 1112

(8,9)సీ॥ దానంబు నీ యిష్టి దర్శించు నింద్రుని సేవించుచుండుట శ్రేష్ఠ మగును
జలమును బొందంగ శక్తదేవునికయి పూజలు సేయుట పూజ్య మగును
నిమ్నస్థలార్థము నిరత మింద్రాహ్వనమును జేయుచుండుట మోద మగును
సంగ్రామములయందు శత్రునిఁ బిలుచుట సర్వవిధంబుల సౌఖ్య మగును
గీ॥ వాసవా! శూర! యింద్రుఁడ! వలయు ధనముఁ, బొందుటకుఁ, గీర్తి లాభంబుఁ బొందుటకును
మముల నుత్థాపితులఁజేసి మఘవ! నీకు, మాకు రక్షల నొసఁగుట మాన్య మగును ॥ 1113

(10) గీ॥ నీవు యజ్ఞాభిషిచి! నీవు మాకు
నిందఁ జేసెడు వారల నిఖిలధనము
నపహరించుచు నత్యంతమైన ప్రీతి
నందుమోయి! మహేంద్రుఁడా! యాదరమున ॥ 1114

గీ॥ తర్పణీయుఁడ! యత్యంతధనుఁడ! యింద్ర!
యూరు యుగ్మముచే మమ్ము నోలిఁ గప్పి
వైరుల వధింపుమా! దాస వర్గములను
నస్రములఁ బరిహరింపుమా! యధికదీక్ష ॥ 1115

(11) ఉ॥ వాసవ! నీకు మిత్రుఁ డగు పర్వతమౌని త్వదన్యనిష్ఠులం
జేసి యమానుషుం డగుచు శ్రీకరయాగ మొనర్చుకుండఁ దా
భాసిలుచున్నవాఁ డతని స్వర్గమునుండి యధస్థులంబుపైఁ
ద్రోసి వెలుంగు, దాసులను, దోషుల మృత్యుముఖంబుఁ జేర్చుమా! ॥ 1116

(12) గీ॥ మా నిమిత్తము బలవంత! పూని నీవు
దానములఁ బోలి గోవుల ధర్మబుద్ధి
సంగ్రహింపుము! మాకయి సకలవిధుల
నావులఁ బరిగ్రహింపు మత్యాదరమున ॥ 1117

(13) గద్యము॥
ఓ సఖులారా! కర్మలఁ జేయుట కిచ్చగింపుఁడు! ఆ హింసకు లింద్రు నే విధముగ
స్తుతింపఁగలరు? అతఁడు శత్రుగణభక్షకుఁడు, సూరిప్రేరకుఁడు. అతఁ డెక్కడను
దిరస్కారము నొందఁడు ॥ 1118

(14) గద్యము॥
సకలపూజనీయుండ వగు నో యింద్రుఁడా! ఋషులు, హవ్యదాతలు నీ స్తవములఁ
జేయుదురు. ఓ హింసకుఁడా! యొక్కొక్కటి చొప్పున స్తోత్రలకు బహువత్సములు
దాన మిడుము! ॥ 1119

(15) గద్యము॥
ఓ మఘవ! ముగ్గురు హింసకులనుండి యుద్ధములందు జయించిన గోవులను, వత్సములను,
గర్జములఁ బట్టికొని మా చెంతకుఁ దీసికొనిరమ్ము! ఇటులనే స్వామి దానము
నొసఁగుటకు నజమును దెచ్చును ॥ 1120

సూక్తమ్—71

ఋషిః—సుదేతి, పురమీశ్వరాజ్ఞరసౌ, తయోర్వాన్యతరః

దేవతా—అగ్నిః

చందః—గాయత్రీ, 10-15-విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

(1) త్వం నో¹ అగ్నే² చ³హో⁴భిః పాహి విశ్వస్యా⁵ ఆరాతేః ।

అత ద్విషో⁶ చర్తస్య ॥

1293

(2) నహి చన్దుః పౌరుషేయో⁷ ఈశే⁸ హి వః ప్రియజాత ।

త్వమిదస్మి⁹ క్షపావాన్ ॥

1294

(3) స నో¹⁰ విశ్వేభిరైవేయా¹¹ నపాద్యద్రోచే ।

రయిం దేహి విశ్వవారమ్ ॥

1295

(4) వ తమగ్నే¹² ఆరాతయో¹³ చ త్రం యవస్త రాయః ।

యం త్రాయసే¹⁴ దాశ్వాంసమ్ ॥

1296

(5) యం త్వం విప్ర మేధసాతావగ్నే¹⁵ హినోషి ధనాయ ।

స తవోతీ గోఘ గస్తా ॥

1297

1. త్వం నో¹ అగ్నే, 2. విశ్వస్యా² ఆరాతే, 3. పేయ³ ఈశే, 4. తమగ్నే⁴ ఆరాతయో. (వా.ప్ర.)

(6) త్వం రయిం పురుపీరమగ్నే దాకుషే మర్తాయ ।

వ్రతో నయ వసో¹ ఆచ్య ॥

1298

(7) ఉరుహ్యో తో మా వరా దా² అహాయతే జాతవేదః ।

దురాధ్యే³ మర్తాయ ॥

1299

(8) అగ్నే మాకిష్టే దేవస్య రాతిమదేవో యయోత ।

త్వమీశే వసూనామ్ ॥

1300

(9) స నో వస్వ³ ఉప మాస్మ్యర్థో సపాన్మాహివస్వ ।

సతే వసో జతిత్వభ్యః ॥

1301

(10) అచ్చా నః శిరశోచిషం గిరో యస్తు దర్శితమ్ ।

అచ్చా యజ్ఞాసో నమసా పురూవసుం పురుప్రశస్తమూతయే ॥

1302

(11) అగ్నిం సూనుం సహసో జాతవేదనం దానాయ నార్యాణామ్ ।

ద్వితా యో భూదమృతో మర్త్యేస్వా హోతా మన్వశ్శమో విశి ॥

1303

1. వసోఽఆచ్య, 2. వరా దాఽఅహాయతే, 3. వస్వఽఉప. (వ్రా.వ్ర.)

- (12) అగ్నిం వో దేవయజ్యయా అగ్నిం వ్రయత్యధ్వరే ।
అగ్నిం దీపు ప్రథమమగ్నిమర్వత్యగ్నిం క్షైత్రాయ సాధనే ॥ 1304
- (13) అగ్నిరిషాం సభ్యే దదాతు నః ఈశే యో వార్యాజామ్ ।
అగ్నిం తోకే తనయే శశ్వదీమహే వసుం సంతం తనూపామ్ ॥ 1305
- (14) అగ్నిమీషిష్యావనే గాథాః శిరశోచిషమ్ ।
అగ్నిం రాయే పురుషీష్టః శ్రుతిం నరో అగ్నిం సుదీతయే చర్మః ॥ 1306
- (15) అగ్నిం ద్యేషో యోతవై నో గృణీమస్యగ్నిం శం యోశ్చ దాతవే ।
విశ్వాసు విత్స్వవితేవ హవ్యో భవద్యస్తురృమాజామ్ ॥ 1307

సూక్తము—71

ఋషి—ఆంగిరసులైన సుదీతి, పురుషీష్టుడు లేక వారిలో నొకఁడు*
దేవత—అగ్ని*

- (1) గీ॥ నీ వదాత్మలబ్ధ నిభిలధనంబును
మా కొసంగి యధిక భీకరాత్ము
లైన శత్రువులను నడచుచు మమ్ముఁ బా
లనముఁ జేయు మగ్ని! ఘనుడ! నీవు ॥

1121

1. నః ఈశే, 2. పురుషీశహ, 3. చర్మః. (వ్రా.వ్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 269పుట)నీ సూక్తమునకు ఋషి “సుదీతి, పురుషీష్టుడు”గాను, దేవత “అదితి”గాను వ్రాసి, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “సుదీతి, పురుషీష్టుడు లేక వారిలో నొకఁడో” ఋషిగాను, “అగ్ని” దేవతగాను, శ్రీనేమానివారు వాసితి.

(2) గీ॥ పురుషులకు సులభ మైనట్టి పూర్ణకోప
మనలుఁడా! నిన్ను బాధింప నాగఁగలదె?
సకలసుప్రియజాతుఁడా! సరసరాత్రి
వంతుడవు కావె! సంప్రీతిఁ బడయు! నీవు ॥ 1122

(3) గీ॥ వర్ణనీయకాంతివంతుఁడా! బలపుత్ర!
సకల దేవతలను జక్కఁ గూడి
సర్వకాంక్ష్య మైన సరసంపు ధనమును
నిమ్ము! మాకు నీవు నెమ్మి మిగుల ॥ 1123

(4) గీ॥ అర్థవంతులైన హవ్యదాతల నెల్లఁ
బాలనం బొనర్చి వాసవుండ!
వీర శత్రువులను వేరుగఁ జేయుచు
దూర దేశమునకుఁ ద్రోలు మీవు ॥ 1124

(5) గీ॥ అనల! మేధావి! యే వ్యక్తి ధనము గోరి
యజ్ఞము ప్రవర్తితముఁ జేయు నట్టి వ్యక్తి
నీదు రక్షాప్రతిజ్ఞచే నిఖిల గో వి
శిష్టఁ డగుచుండు సుధన విశిష్టఁ డగుచు॥ 1125

(6) గీ॥ హవ్య మొసఁగెడు మర్త్యుల కనల! వీర
సహిత మగు¹ ధనము నెల్లను జాల నొసఁగి
వాసయోగ్య ధనంబును వారి కభిము
ఖంబుగన్ బ్రేరణముఁ జేయు! ఘనుఁడ! నీవు ॥ 1126

(7) గీ॥ సర్వదాఽనిష్టములఁ బల్కి సకల విధుల
హింస లొనరించు బుద్ధిచే నిలను గల్గు
మనుజుల వశంబుఁ జేయకు! మమ్ము నీవు
దేవుఁడా! జాతవేదుఁడ! దివ్యతేజ! ॥ 1127

- (8) గీ॥ ద్యోతమానుండ! యనలుదా! పూతదేవ
రహితమౌ వ్యక్తి నిను ధనరాజి విరహి
తునిగఁ జేయంగఁ గల్గునె! యనలదేవ!
యట్టివాఁ డెవ్వఁ డుండు? నీ యవనియందు ॥

1128

- (9) గీ॥ అనలుదా! నీవు సఖుడవు! ఘనబలంబు
వలనఁ బుట్టినవాడవు! వాసదుడవు!
మేము స్తోత్రల మగుదుము మేటి ధనము
మాకు దాన మొసంగుమా! మరువ కీవు॥

1129

- (10, సీ॥ అస్మదీయ స్తుతు లన్నియు నగ్నికి నభిముఖంబుగ శీఘ్ర మరుఁగుఁగాక!

- 11) హవ్యాంచితంబు లౌ హవ్యంబు లగ్నికి నభిముఖంబుగ శీఘ్ర మరుఁగుఁగాక!
నుతు లన్నియున్ బలసుతుడైన యగ్నికి నభిముఖంబుగ శీఘ్ర మరుఁగుఁగాక!
జాతవేదుం డగు జ్వలను చెంతకు నుతు లభిముఖంబుగ శీఘ్ర మరుఁగుఁగాక!

- గీ॥ నగ్ని మనుజుల మధ్యను సమరుచుండు, నతఁడు ద్వైవిధ్యమును బూని యరుఁగుచుండు
హోమ సంధానకుండయి హోయలు కలుఁగు, మదముఁ బుట్టించుచుండుఁ దా సదయుఁ డగుచు॥ 1180

- (12, సీ॥ దేవయాగమునకు దివ్యవహ్నిని నేను స్తుతియించుచున్నాను సూక్తితోడ

- 18) యజ్ఞం బొనర్చిన ననలదేవుని నేను స్తుతియించుచున్నాను సూక్తితోడఁ
బాలనకర్మలఁ బ్రథమాగ్నిహోత్రుని స్తుతియించుచున్నాను సూక్తితోడ
వైరివర్గంబును వంచిన యగ్నిని స్తుతియించుచున్నాను సూక్తితోడ
గీ॥ త్రేత్రఫలముల నే వేళఁ జెందుటకయి, నగ్ని నుతియించుచున్నాఁడ నధిక భక్తి
నగ్ని ధనమున కీశ్వరుం డగుటవలన, వానిఁ బూజించుచున్నా నవార్య భక్తి॥

1181

- గీ॥ అగ్ని మా కన్నదానంబు నందఁజేయుఁ
గాకఁ బుత్రులకుం బొత్ర గణములకును
నంగపాలకుఁ డౌ నగ్ని నధిక ధనము
నేను యాచించుచున్నాఁడ నిశ్చలముగ॥

1182

(14, సీ॥ పురుషీధుఁడా! నీవు పుణ్యాత్ము నగ్నిని గణియింపుమా! మహాగాఢవలన

15) దాహకరంబులౌ తచ్చిఖాసంతతి స్తుతియింపుమా! మృదుసూక్తివలన
సుదితి నిమిత్తమై సుందరగేహంబు ననలు యాచింపుమా! మనసువలన
నన్యుల లాగున నడుగక యగ్నిని వినుతింపుమా! నీవు వినతివలన

గీ॥ వైరి గణముల వేరుగాఁ బారఁద్రోల
నభయ సుఖముల నొసఁగంగ నగ్నిఁ దలఁతు
జనులలో రాజు వలె ఋషిజనమునకయి
వాసముల² నడుగుమా! నీవు పావకుండ! ॥

1188

సూక్తమ్—72

ఋషిః—హర్యతః ప్రాగాథః
దేవతా—అగ్నిః హవీంషి వా
ఛందః—గాయత్రీ

(1) హవిష్కృణుధ్వమా గమదధ్వర్యుర్వనతే పునః ।

విద్వాగ్ం! అస్య ప్రశాసనమ్ ॥

1308

(2) ని తిగ్మమభ్యంగతుం సీదధ్ధోతా మనావది ।

జుషాణో² అస్య సభ్యమ్ ॥

1309

(3) అన్తరీచ్ఛన్తి తం జనే రుద్రం పరో శిమనీషయా ।

గృణ్తన్తి జిహ్వాయా ససమ్ ॥

1310

1. పురుషూధుఁడా! (వ్రా.ప్ర.పా.). 2. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలఘుగణము ప్రయుక్త మైనది.

1. విద్వాగ్ంఽఅస్య. 2. జుషాణోఽఅస్య. 3. మనీషయా. (వ్రా.ప్ర.)

(4) జామ్యతీతపే ధనుర్వయోధా¹ అరుహద్యనమ్ ।

దృష్దం జిహ్వయావధీత్ ।

1311

(5) చరిన్ వతో² ఋశన్నిహ నిదాతారం న విస్తతే ।

వేతి స్తోతవ³ అమృమ్ ॥

1312

(6) ఉతో న్వస్య యస్మహదశ్వావద్యోజనం బృహత్ ।

దామా రథస్య దదృతే ॥

1313

(7) దుహన్తి సప్తైకామప ద్వా పశ్చ పృజతః ।

తీర్థే పిన్దోరది స్వరే ॥

1314

(8) ఆ దశభిర్వివస్వతః⁴ ఇన్ద్రః కోశచుచ్యవీత్ ।

భేదయా త్రివృతా దివః ॥

1315

(9) సరి త్రిదాతురధ్వరం జ్ఞాత్తిరేతి నవీయసి ।

మధ్వా హోతారో⁴ ఆజ్ఞతే ॥

1316

1. యోధా అరు, 2. స్తోతవ అమృమ్, 3. స్వతః ఇన్ద్రః, 4. హోతారో ఆజ్ఞతే. (వ్రా.ప్ర.)

(10) సి॒ఞ్చ॒న్తి న॒మసా॑వత॒ముచ్చా॑చక్రం వరి॒జ్మానమ్ ।
నీచీ॑న॒బా॒రమ॑క్షితమ్ ॥

1317

(11) అ॒భ్యా॒రమి॑దద్రయో నిషి॒క్తం పు॑ష్క॒రే మ॒దు ।
అ॒వత॑స్య వి॒సర్జ॑నే ॥

1318

(12) గా॒వః ఉ॑పా॒దతా॑వతం మహీ య॒జ్ఞస్య॑ ర॒పుదా॑ ।
ఉ॒భా కర్ణా॑ హి॒రణ్య॑యా ॥

1319

(13) ఆ సు॒తే సి॒ఞ్చత॑ క్రి॒యం రో॑దస్యోరభి॒క్రియమ్ ।
రసా॑ దధీత వృ॒షభమ్ ॥

1320

(14) తే జా॒నత॑ స్వమో॒క్యం సం వ॒త్సాస్యో న మా॒త్మభిః॑ ।
మి॒థో న॑న॒న్త జామి॑భిః ॥

1321

(15) ఉ॒ప స్ర॑క్వే॒షు బ॑స్పతః కృ॒త్వాతే॑ ధ॒రుణం॑ దివి ।
ఇ॒న్ద్రోఽ॒ అగ్నా॑ నమః స్వః ॥

1322

- (16) అధుక్షత్ పిప్యషీషమూర్జం నప్తవదీమరిః ।
సూర్యస్య నప్త రశ్మిభిః ॥

1123

- (17) సోమస్య మిత్రావరుణోదితా సూరః ఆ దదే ।
తదాతురస్య భేషజమ్ ॥

1124

- (18) ఉతో న్వస్య యత్ పదం హర్తతస్య నిధాన్యమ్ ।
పరి ద్యాం జిహ్వయాతనత్ ॥

1125

సూక్తము—72

ఋషి—ప్రగాథపుత్రుడు హర్యతుడు
దేవత—అగ్ని లేక హవిస్తుతి*

- (1) గీ॥ అనలుఁ డేతెంచె మీరలు హవ్యములను
నతని కొసఁగరె, యధ్వర్వుతతి, విశేష
యజ్ఞములఁ జేయుచుండుఁ దా నగ్ని హవ్య
దాన మొసఁగుట నెరుఁగు నుదారబుద్ధి॥

1124

- (2) గీ॥ అగ్నియజమానులకు సఖ్య మమరియుండు
హోత తీక్షణతరంబైన పూతవహ్ని
స్థాపనముఁ జేయుచున్ దాను సరసరీతిఁ
జెంతఁ జేరుచున్నాఁడు శీఘ్రగతిని॥

1125

1. సూరః ఆ దదే. (ప్రా.ప్ర.)

* “అగ్ని” దైవత్వము నొక్కదానిని మాత్రమే క్రినేమానివారు పేర్కొనిరి.

(3) గీ॥ తమసి శుద్ధిని బడయంగఁ దామ ప్రజ్ఞ
వలన రుద్రాన్నిఁ దమ చెంత వెలుఁగఁజేయ
నిద్రితాన్నిని స్తుతులచే నెనరు మిగుల
సంగ్రహించుచునున్నారు సత్త్వమతులు॥ 1136

(4) గద్యము॥
ఏ యంతరిక్షము సకల బృహద్వస్తువుల నతిక్రమించునో! యన్నదాత యగు నగ్ని
యా యంతరిక్షమున కధికతాపమును గలిఁగించుచున్నాఁడు. వాఁడు శిఖలచే
మేఘమును ఛేదించుచున్నాఁడు. జలముపై నారోహించుచున్నాఁడు॥ 1137

(5) గీ॥ చంచలుం డౌను నగ్ని వత్సరముఁ బోలి
శ్వేతవర్ణంబుతో వెల్గు శ్రీకరాన్ని
జగము రోధించు వ్యక్తుల సరస కరుగు
భక్తవరులను గామించు భావనాన్ని ॥ 1138

(6,7) గద్యము॥
మాహాత్మ్యయు క్తము నశ్వసహితము నగు నగ్నిప్రకాండయుగము, నగ్నిరథరక్షువులు
గోచర మగును. అపుడు సప్తఋత్విజ్ఞులు శబ్దసహిత మగు సింధునదీతీరమున
జలదోహనముఁ జేయుచున్నారు. ఇరువురు ఋత్విజ్ఞులు పంచజనులను
వేరు ప్రవర్తితులుగ నొనర్చుచుండిరి॥ 1139

(8) గద్యము॥
పరిచర్యాకారు లగు దళాంగుశులచే యాచితుం డగు నింద్రుఁ డాకాశగత మేఘములనుండి
మూఁడు విధము లగు రశ్మిలవలన జలమును వర్షించుచున్నాఁడు॥ 1140

(9, 10, 11) సీ॥ మూఁడు వర్ణములతో మురియుచుండెడు నగ్ని శిఖలతో యజ్ఞముఁ జేరుచుండె
నద్యర్వ్య గణము తా నతిశయమధువుతోఁ బాయక తత్పూజఁ జేయుచుండె
నుపరిభాగ సుచక్రయుతుఁ డగ్ని జలమున బహువిధములఁ దద్వృద్ధులగుచునుండె
నిమ్నముఖద్వార నిరతిశయాన్ని తా నక్షీణుడై ప్రీతి నమరుచుండె
గీ॥ భక్తి నద్యర్వ్యలు సమీపవర్తు లగుచు, నగ్ని విడిచెడు వేశలయందు యోగ్య
పాత్రములయందు మధుసేక పరమకర్మనాచరించుచున్నవా రతిశయముగ॥ 1141

(12) గీ॥ దోహనీయ సరస దుగ్ధప్రయోజన
మెల్లఁ దీరియున్న యెల్ల గోవు
లార! యగ్ని కడకు మీరలు వెడలుడు
స్వర్ణమయుఁ డతండు సర్వవిధుల॥

1142

(13) గీ॥ పాలఁ బిడికిన యధ్విర్యవర్యులార!
రోదసికి నాశ్రితంబును రూఢి మ్మిశ్రి
యంబునకు యోగ్య మగు దాని నంది చల్లి
యజము దుగ్ధము వహ్నికి నందఁజేయు ॥

1143

(14) గీ॥ స్వీయ వాసప్రదం బైన శ్రీకరాగ్ని
నెరుఁగుదురు వార వత్సము లెట్లు జనని
తోడఁ గూడునో! యట్టులే తువ్వగోవు
లెల్లఁ దమ బంధువులఁ గూడు నుల్ల మలర॥

1144

(15) గీ॥ శిఖలచే భక్షణంబును జేయునగ్ని!
యన్న మిందుని నగ్నిని నాదరించు
నంతరిక్షంబుఁ బోషించు నమరవసున
కగ్ని దేవునకును నన్న మందనిచ్చు ॥

1145

(16) గీ॥ వాయు వతిచంచల సుశస్థపాదుఁ డగుచు
మాధ్యమిక వాక్కునుండి సన్మాన్యసూర్య
సప్తరశ్మిలచే వృద్ధి సరణి నొంది
చాల సన్నము గ్రహించు లీలతోడ॥

1146

(17) గీ॥ సూర్యుఁ డుదయింపఁగా వాఁడు సోమ మాను
నాతురౌషధ మిది యగు హర్వత ఋషి
స్థానము సుహవ్యమును నుంచఁదగినది యగు
నగ్నిశిఖల దివంబున వ్యాప్తుఁ డగును॥

1147

(18)†క॥ మిత్రావరుణులు సూర్యులు

భద్రత నుదయించి సోమపానముఁ జేయన్

మిత్రులుగ వెలుగు నొందుచుఁ

బ్రత లతా సుమ కలితపుఁ బ్రౌషధు లలరున్॥

1148

సూక్తమ్—73

ఋషిః—గోపవన ఆత్రేయః సప్తవధిర్యా

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—గాయత్రీ

(1) ఉదీ॑రా॒థామృ॑తాయ॒తే య॒జ్ఞా॒థాచ॑శ్వినౌ ॒ ఛథమ్ ॑ ।

అ॒న్తి ష॑ద్మాతు వామవః ॥

1326

(2) నిమి॑షశ్చి॒జ్జవీ॑యసా రథే॒నా యా॑తమశ్వినౌ ।

అ॒న్తి ష॑ద్మాతు వామవః ॥

1327

(3) ఉప॑ స్తృణీ॒తప॑త్రయే హిమే॒న పు॑ర్వమశ్వినౌ ।

అ॒న్తి ష॑ద్మాతు వామవః ॥

1328

(4) కుహ॑ స్తః కుహ॑ జగ్మథుః కుహ॑ శ్వేనే॒ప పే॑తథుః ।

అ॒న్తి ష॑ద్మాతు వామవః ॥

1329

† 8వ మండలము 72వ సూక్తమునందు మొత్తము 18 ఋక్కులుండఁగా శ్రీనేమానివారు 17 ఋక్కులను మాత్రమే యనువదించి 18వ ఋక్కును ననువదినపక విడిచిపెట్టిరి. (వ్రాతప్రతి 9వ సంపుటము. 277పుట)

† రచయిత :—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(5) యదద్య కర్హి కర్హి చిచ్ఛ్రుయాతమిమం హవమ్ :

అన్తి షడ్భూతు వామవః ॥

1330

(6) అశ్వినా యాచహతమా నేడిష్ఠం యామ్యావ్యమ్ ।

అన్తి షడ్భూతు వామవః ॥

1331

(7) అవన్తమత్రయే గృహం కృణుతం యువమశ్వినా ।

అన్తి షడ్భూతు వామవః ॥

1332

(8) వరేథే అగ్నిమాతపో వదతే వర్ణ్యత్రయే ।

అన్తి షడ్భూతు వామవః ॥

1333

(9) ప్ర సప్తపద్మిరాశసా రామగ్నేరళాయత ।

అన్తి షడ్భూతు వామవః ॥

1334

(10) ఇహ గరిం వృషణ్వసూ శృణుతం మ ఇమం హవమ్ ।

అన్తి షడ్భూతు వామవః ॥

1335

(11) కిమిదం వాం పురాణవజ్జితోరివ శస్త్రతే ।

అన్తి పద్మాతు వామవః ॥

1336

(12) సమానం వాం సజాత్యం సమానో బిష్టుశ్చినా ।

అన్తి పద్మాతు వామవః ॥

1337

(13) యో వాం రజాంస్యశ్చినా రతో వియాతి రోదసే ।

అన్తి పద్మాతు వామవః ॥

1338

(14) ఆ నో గవ్యేభిరత్వైః సహస్రైరువ గచ్ఛతమ్ ।

అన్తి పద్మాతు వామవః ॥

1339

(15) మా నో గవ్యేభిరత్వైః సహస్రేభితి ఖ్యతమ్ ।

అన్తి పద్మాతు వామవః ॥

1340

(16) అరుణస్పరుషా అభూదకర్ణ్యోతిర్భూతవరీ ।

అన్తి పద్మాతు వామవః ॥

1341

1. స్పరుషా అభూత. (వా.ప్ర.)

(17) అ॒శ్వినా॒ సు వి॒చాక॑శద్వృ॒క్షం పర॑శుమా॒గ్ం॒॑ ఇవ॑ ।

అ॒న్వి స॒హృతు॑ వామ॒వః॑ ॥

- 1342

(18) పు॒రిం న దృ॒ష్టవా॑ రు॒జ కృ॒ష్ణయా॑ దాధి॒తో విశా॑ ।

అ॒న్వి స॒హృతు॑ వామ॒వః॑ ॥

1343

సూక్తము—73

ఋషి—ఆత్రేయుఁడైన గోపవనుఁడు లేక సప్తవర్తి†

దేవత—అశ్వద్వయము

(1) గీ॥ అశ్వ॑లార ! నేను యజ్ఞాభిలాషిని
నుదయ మొంది మీర లొగి రథంబు
యోజితముగఁ జేసి యుండుట కడు లెస్స
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1149

(2) గీ॥ అశ్వ॑లార! మీర లరదంబు నెక్కుచు
నిమషకాలమందె నిలువ నిచట
కరుగఁదెండు! శీఘ్ర మతితుష్టియుక్తులై
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1150

(3) గీ॥ ఆశ్వి॑వర్మలార! యత్రి॒క్తై హిమ॑జల
పూ॒రములను పు॒ర్మపూ॑రముల ని
వారణంబుఁ జేయఁ జేరుఁ దిచ్చట కీరు
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1151

1. పర॑శుమా॒గ్ం॒॑ ఇవ॑. (వ్రా.ప్ర.)

† సప్తవర్తి, సప్తబుధ్ని పాఠాంతరములు. వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 279వ పుట) నీ సూక్తమునకు ఋషి “సప్తబుధ్ని”గా వ్రాసి, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “గోపవనుఁడు లేక “సప్తవర్తియో” అని శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

- (4) గీ॥ ఎచట నున్నవారో? యెచ్చట కరిగిరో!
 శ్వేనపక్షి వలెను జెలఁగుచుండి
 యెచటఁ బతితులై రో! యెరుఁగరాకుండెను
 మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥ 1152
- (5) గీ॥ ఎట్టి తలమునందో! యెప్పుడో! మా పిల్పు
 నాలకింపువారో! యదియుఁగూడ
 నే నెరుంగఁజాల నిశ్చయము మీ మాట
 మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥ 1153
- (6) గీ॥ అమలకాలమందు నాహ్వానయోగ్యులౌ
 నశ్వవదులకడకు నరిగి పిదప
 నికట జాంధవులను నేఁ జేరి యుండెద
 మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥ 1154
- (7) గీ॥ అశ్వివర్యులార! యత్రి మహామునీ
 శ్వరున కవన మొసఁగు చారు గృహముఁ
 గల్పనంబుఁ జేసి కలఁగించినారలు
 మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥ 1155
- (8) గీ॥ అతిమనోహర సుతికారి యైన యత్రి
 కగ్నితాపము వారించి యధికసుఖము
 నందఁజేయుఁడు! మీర లో యశ్వలార!
 మీ సురక్షలు మా చెంత మెలఁగుచుండు ॥ 1156
- (9) గీ॥ సప్తవర్ధి యనెడు సరసుఁడు స్తుతులచే
 నగ్నిధార మిగుల నాశ్రయించి
 సౌఖ్య మలరఁ దాను శయనించియుండెను
 మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥ 1157

(10) గీ॥ వృష్టిధనము నొసగు వేల్పులారా! మీర
లిచ్చట కరుగఁదెంచి యెల్ల నుతుల
నాలకింపవలదె! యతిశయప్రీతితో
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1158

(11) గీ॥ అశ్వవర్యులార! యతివృద్ధునిం బోలి
రండటంచు జగము రాణఁ బిలువఁ
గారణం బదేమొ! కన్నట్టకున్నది
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1159

(12, గీ॥ మీకు బంధు వొకఁడె! మీకు జన్మస్థాన
13) మొకటె! మీ రథంబు సకల దివికి
భువికి లోకములకుఁ బోవుచుండునుగాదె!
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1160

(14) గీ॥ వేయి ధేనువులను వేయి యశ్వంబులఁ
గూడుకొనుచు మీరు కూర్చి మిగుల
నశ్వవర్యులార! యరుగుదెం డిభటకు
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1161

(15) గీ॥ ఆల గణముతోడ నశ్వ సంఘంబుతో
నశ్వవర్యులార! యస్మదీయ
బాధ నపనయించి బహుతుష్టి నుండుఁడు!
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1162

(16) గీ॥ ప్రత్యుషస్సు శుభ్రవర్ణము జోత్కిస్సుఁ
బుట్టఁజేయు యజ్ఞపూర్ణ మగును
నశ్వవర్యులార! యార్యవందితులార!
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1163

- (17) గీ॥ చేత గొడ్డలిఁ గలవాఁడు చెట్ల పోలి
సూర్యుఁడు తమస్సుఁ గొట్టును సూక్తితోడ
నశ్రివర్యులఁ బిలిచెద నాదరమున
మీ సురక్షలు మా చెంత మెలఁగుమందు ॥

1164

- (18) గీ॥ సప్తబద్ధి! నీవు చక్కని కృష్ణ పే
తకమునందు నుంటి వకలుషముగఁ
బట్టణమును వలెను బాడు చేయుము! వారి
మీ సురక్ష మా సమీపవర్తి ॥

1165

సూక్తమ్—74

ఋషిః—గోపవన ఆత్రేయః

దేవతా—అగ్నిః, 13-15-ఆర్షః శ్రుతర్వా

చందః—1-2-గాయత్రీ అనుష్టుప్ముఖః, (అనుష్టుప్ + గాయత్ర్యౌ) (ప్రగాఢః),
13-15-అనుష్టుప్

- (1) విశో॑విశో॑ వో॒॑ అతి॑థిం వా॒జయ॑న్తః పురు॒షీయమ్ ।

అగ్నిం॑ వో దు॒ర్యం వచః॑ స్తు॒షే శూ॒షస్య॑ మన్మ॒థిః ॥

1344

- (2) యం॑ జనా॒సో హవి॑ష్మనో॒ మిత్రం॑ న సర్పి॒రాసు॑తిమ్ ।

ప్రశం॑సన్తి ప్రశ॒స్తిభిః॑ ॥

1345

- (3) పన్యాం॑సం జాత॑వేద॒సం యో దే॒వతా॑భ్యుద్యతా ।

హవ్యా॑న్యైరయద్దివి ॥

1346

- (4) అగస్త్య పుత్రహస్తమం జ్యేష్ఠమగ్నిమానవమ్ ।
యస్య శ్రుతర్వా బృహన్నాశ్తో¹ అనీక విధతే ॥ 1347
- (5) అమృతం జాతవేదసం తిరస్తమాంసి దర్శతమ్ ।
ఘృతాహవనమీద్యమ్ ॥ 1348
- (6) సభావో యం జనా² ఇమే³ ఽగ్నిం హవ్యేభిరీళతే ।
జుహ్వనాశో యతస్రచః ॥ 1349
- (7) ఇయం తే నవ్యసీ మతిరగ్నే³ అధాయ్యన్మదా ।
మస్త్ర సుజాత సుక్రతో ఽమూర దస్మాతిథే ॥ 1350
- (8) సా తే⁴ అగ్నే శంతమా చనిష్ఠా భవతు ప్రియా ।
తయా వర్ధస్వ సుప్తుతః ॥ 1351
- (9) సా ద్యుష్టైర్ద్యుమ్నీనీ⁵ బృహదుపోవ శ్రవసి శ్రవః ।
దధీత మృతతూర్యే ॥ 1352

1. బృహన్నాశ్తో అనీక విధతే, 2. జనా ఇమే ఽగ్నిం, 3. రగ్నే అదా, 4. సా తే అగ్నే,

5. ద్యుష్టైర్ద్యుమ్నీనీ. (వా.ప్ర.)

(10) అశ్వమిధాం రథప్రాం తేవమిన్ద్రం న సత్పతిమ్ ।

యన్య శ్రవాంపి తూర్వథ పన్యంవన్యం¹ చ కృష్ణయః ॥

1353

(11) యం త్వా గోపవనో గిరా చనిష్ఠదగ్నే² అజ్గిరః ।

స పావక శ్రుధీ హవమ్ ॥

1354

(12) యం త్వా జనానః ఈశతే సదాధో వాజసాతయే ।

స దోధి వృత్రతూర్యే ॥

1355

(13) అహం హువాన³ ఆరే శ్రుతర్వణి మదచ్యుతి ।

శర్ధాంసీవ స్తుకావినాం మృజై శీర్షా చతుర్థామ్ ॥

1356

(14) మాం చత్వార⁵ ఆశవః శవిష్ఠన్య ద్రవిత్సవః ।

సురథాసో⁶ అలి ప్రయో వక్షన్ వయో వ తుగ్ర్యమ్ ॥

1357

(15) సత్యమిత్ త్వా మహేనది పరుష్ఠ్యవ దేదిశమ్ ।

నేమాపో⁷ అశ్వదాతరః శవిష్ఠాదప్తి మర్త్య ॥

1358

1. వన్యంవంచ, 2. దగ్నే అజ్గిరః, 3. జనానః ఈశతే, 4. హువాన ఆరే, 5. చత్వార ఆశవః,

6. సురథాసో అలి, 7. నేమాపో అశ్వదాతరః. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—74

ఋషి—ఆత్రేయఁడైన గోపవనుఁడు
దేవత—అగ్ని, 18-15-ఆర్షఁడైన శ్రుతర్వుఁడు*
(ఇది దానస్తుతిపరమైన సూక్తము)

- (1) ౨॥ ఆతిథిని మానవాళులకు నన్నము గోరెడు వాని లోక స
మృతుఁ డగు వానినగ్ని విభు మాన్యునిగా వినుతింపుఁ డీరు నే
నతిశయ సౌఖ్య సంపదల నందఁగఁజేయఁగ మీకు, సత్య వా
క్తరులను నుచ్చరించెదను దత్క్షణమే ప్రతిభావిశేషతన్ ॥

1166

- (2, 3) ఎవనికై ఘృతహోమ మెల్లఁ జేయఁగఁబడు నెవఁడు హవ్యాదుల నందఁగలుఁగు?
3,4) నెవ్వఁడు స్తోతల నెల్లఁ బ్రశంసించి జాతవేదుండయి పూతుఁ డగునా !?
మెవఁడు యజ్ఞములందు నెల్ల హవ్యంబుల దివికిఁ బ్రేరణఁజేసి తిరుగఁగలుఁగు ?
నెవని శిఖాశిచే ఋక్షపుత్రశ్రుతుర్వర్ధితుం డగు చరి స్పృథి యగును?
గీ॥ నట్టి వృత్ర నివారకుండైన వాని
మనుజ హితమును జేయుచు మనెడు వాని
సర్వ విధముల జ్యేష్ఠుడై సాగువాని
నగ్నిహోత్రుని సేవించు నాదరమున ॥

1167

- (5, 6) మరణవిహీనుడై స్థిర తమస్సును గొట్టు వహ్నికి ఘృతమీయఁబడును బ్రీతి
6,7) జాతవేదుండయి పూతస్తుతులఁ గొను వహ్నికి ఘృతమీయఁబడును బ్రీతి
జన్నం బొనర్చుచు సకలలోకంబుల వహ్నికి నుతి సల్పుఁబడును బ్రీతి
స్రక్కులఁ బట్టుచు శుభహవ్యముం దాల్చి వహ్నికి నుతి సల్పుఁబడును బ్రీతి
గీ॥ హృష్టజాతుఁడ! సక్రతూ! స్పష్ట దర్శ
నీయుఁడా! మౌఢ్యరహిత! యమేయశక్తి!
నూత్నసంస్తవముల నెల్ల యత్నమునను
జేసియుంటినిగాదె! సుశ్రీల నేను ॥

1168

* 15bపంపుటములలోని ఋషిదేవతల పట్టికలో నీ సూక్తమునకు “అగ్ని, సుతుర్వుని దానము”
దేవతగా శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(8, సీ॥ అత్యంతసుఖకరం బైన యీ స్తుతి యగ్ని! నీకుఁ బ్రయంబయి నిలిచియుండు!

9,10) బ్రచురాన్నసహితమై ప్రబలమౌ నీ సూక్తి నీకుఁ బ్రయంబయి నిలిచియుండు!
నన్న విశిష్టమై యనియందు నీ స్తుతి యన్నము ధరియించి యమరియుండు!
నుతులచేఁ గ్రమముగ స్తుతుఁడవై యభివృద్ధిఁ బొలుపారఁగా నీవు పొందియుండు!

గీ॥ వెవఁడు బలశాత్రవాన్నంబు నెల్ల ధనముఁ
గరము హింసించి యా ధన గౌరవమున
నరదమును నిండఁజేయు నా యగ్ని కశ్య
వాసవుల రీతిఁ బరిచర్య పరగుఁగాక!॥

1169

(11) గీ॥ ¹అనలుఁడా! గోపవన నుతి నమరె నీవు
దాన మొసఁగితి వన్నంబు తరచు గమన
శీలుఁడవు! పాలకుండవు! చిత్త మలర
వాని యాహ్వానమును వినఁ బూనుమోయి! ॥

1170

(12) గీ॥ సకల శాధా విశిష్టమౌ సకలలోక
మన్నమును గోరి నీ స్తుతి నాచరించు
వివిధ భేకర సంగ్రామ వీధులందు
మేలుకొనుమయ్య! జగతికి మేలు కలుఁగ!॥

1171

(13) గద్యము॥

శత్రువుల గర్వము నడచువాఁడును ఋక్షపుత్రుఁడు నగు శ్రుతుర్ముఁ డను రాజుచే
నీయఁబడిన లోమయుతాశ్వచతుష్టయముయొక్క యున్నతలోమాంచిత
మస్తకములను నే నాహూతుఁడనై హస్తముచే సమార్పించెదను ॥

1172

(14) గద్యము॥

మిక్కిలి యన్నవంతుఁ డగు తుర్వరాజు యొక్క నాలు గశ్యములు ద్రుతగామి యగు
రథమునకుఁ బూన్పఁబడి పక్షులు తుగ్రు వహించునటు లన్నమును వహించినవి ॥

1173

1. “అనలుఁడు” ఒకానొక ఋషి. (నే.వేం.న.శా) 2. శుతుర్ముఁడు. (ప్రా.ప్ర.పా.)

(15) గద్యము॥

మహానదీరుపత్తి! యో జలమా! సర్వాపేక్షయా బలవంతుఁ డగు తుర్వశునికంటె
నశ్వముల నొసంగు వే రొకఁడు మనుష్యులలో లేఁడు॥

1174

సూక్తమ్—75

ఋషిః—విరూప ఆంగిరసః

దేవతా—అగ్నిః

ఛందః—గాయత్రీ

- (1) యుక్ష్వ హి దేవహూతమాగ్ం¹ అశ్వాగ్ం అగ్నే రథీవ ।
వి హోతా హ్యర్వ్యః సదః ॥

1359

- (2) ఉత నో దేవ దేవాగ్ం² అచ్చా వోచో విదుష్టరః ।
శ్రద్విశ్వా వార్యా కృది ॥

1360

- (3) త్వం హ యద్యవిష్ట్య సహసః సూనవాహుత ।
ఋతావా యజ్జియో భువః ॥

1361

- (4) అయమగ్నిః సహ సీతో వాజస్య శతినస్పతిః ।
మూర్ధా కవీ రయూజామ్ ॥

1362

1. మాగ్ం అశ్వాగ్ం అగ్నే, 2. దేవాగ్ం అచ్చా. (బ్రా.ప్ర.)

- (11) కు॒వి॒త్ సు॒ నో॑ గ॒వి॒ష్టయే॑ ॒ఽగ్నే॑ స॒ంవే॑షో ర॒యిమ్ ।
ఉ॒రు॒కృ॒దురు॑ జ॒న్మ॒ప్ర॒ధి ॥

1369

- (12) మా॒ నో॑¹ అ॒న్మిన్ మహా॒ధనే॑ ప॒రా వర్ణా॑ర॒భద్య॑తా ।
స॒ంవర్ణం॑ స॒ం ర॒యిం జ॒య ॥

1370

- (13) అ॒న్యమ॑స్మద్వి॒యా² ఇ॒యమ॑గ్నే॒ సిష॑తు దు॒చ్ఛనా॑ ।
వర్ణా॑ నో॒³ అమ॑వ॒చ్ఛవః॑ ॥

1371

- (14) య॒స్యాఽప॑న్నమ॒న్విసః॑ శ॒మీమ॑దు॒ర్మఖ॑స్య వా ।
తం మే॒దగ్ని॑ర్వృ॒ణావతి॑ ॥

1372

- (15) వ॒రస్యా॑⁴ అ॒ది స॒ంపతో॑ ॒ఽవరాగ్ం⁵ అ॒భ్యా త॑ర ।
య॒త్రాహ॑మ॒స్మి తాగ్ం⁶ అ॒వ ॥

1373

- (16) వి॒ద్మా హి॑ తే॒ పు॒రా వ॒యమ॑గ్నే॒ పితు॑ర్యాతా॒వసః॑ ।
అ॒థా తే॒ సు॒మ్నూ॑మీ॒మహే॑ ॥

1374

1, మానోఽఅన్మిన్ మహా. 2, ద్వియాఽఇయమగ్నే. 3, నోఽఅమవ, 4. వరస్వాఽఅది,
5. పరాగ్ంఽఅభ్యా తర, 6. తాగ్ంఽఅవ. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—75

ఋషి—అంగిరఃపుత్రుఁడు విరూపుఁడు

దేవత—అగ్ని

- (1,2, సీ॥ రథి వలె దేవతారాజి యాహ్వానంబు విని యశ్వములఁగూర్చి వెలుఁగు మనల!
 3,4) సీవు ముఖ్యుండవై నిత్యము హోతవై యుపవేశనముఁ జేయుమోయి యనల!
 సురలచెంతను మమ్ముఁ గరము విద్వాంసులఁగా వలించుచు సీవు గ్రాలు మనల!
 బలమున వరజీయ బహుధనంబు హవిస్సు సార్థకంబుగ సీవు సలుపు మనల!
 గీ॥ బలసుపుత్రుఁడ! యరుణుఁడా! బహుశ సత్య
 వంతుఁడవు సీవు ఘన యజ్ఞవంతుఁ డవుదు
 వన్నముల కెల్లఁ బతి వౌదు వతుల కవివి!
 ఘనశిరోయుక్తుఁడవు! ధనమునకుఁ బతివి॥

1175

- (5) గీ॥ ఋభుగణంబుల రథనేము లెట్లు లాన
 మితములుగఁ జేయుదురొ! సురతతిని గూడి
 యట్లు నికటంబునం గల యజ్ఞములను
 నానమితములుగాఁ జేయు మనల! సీవు ॥

1176

- (6) గీ॥ నిత్యవాక్కుల† మూలాన నిత్యత్వపుఁ
 డవుచుఁ గాంక్షితముల నెల్లనందఁజేయు
 ననలునకు! స్తుతుల నర్పించు నధికభక్తి
 వెలుఁగుచుండు విరూపుఁడా! వివిధగతుల॥

1177

† నిత్యవాక్కులు అనఁగా వేదములు. వేదములు నిత్యములు. కాని సృష్టితోఁ గూడ నవి మరలమరలఁ బుట్టుచుండుటచే ననిత్యములని చెప్పవలెనుపడదు. ఇవి బ్రహ్మచేతనే ప్రవర్తింపఁజేయఁబడుచున్నవి. అప్పటి కున్న ఋషులు వేదములను విలోకమునఁ బ్రవర్తింపఁజేయుచుందురు. దీనికిఁ బ్రమాణము మహాభారతము (శాంతి.) ఆ 210-5-19) “యుగాంతేఽంతర్హితాన్ వేదాన్ సేతిహాసాన్ మహారయః॥ లేఖరే తపసా పూర్వమనుజ్ఞాతా స్వయంభువా”॥ తపభూతి ఉత్తర రామచరిత్ర. (1-15) బ్రహ్మర్షయో బ్రహ్మ హితాయ తప్తాః పరఃసహస్రాః శరదస్తపాంః॥ ఏతాన్యవశ్యన్ గురవః పురాణాః స్వాన్వేవ తేజాంః తపోమయాని॥ మహర్షులు స్వయంభువుచే ననుజ్ఞాతులై యుగాంతమం దంతర్హితము లగు వేదములను నితిహాసములను బూర్వమందలి తపశ్శక్తిచే సంపాదించిరి. కావున మహర్షులు వేదములను జూచినవారే కాని రచయితలు కారు. వేదములు నిత్యములే. వేదవాఙ్మయ మంతయు నీ యధిప్రాయమునే తెలియఁజేయుచున్నది. (నే.వేం.న.శా.)

- (7) గీ॥ మేము ధేనుగణ నిమిత్త మెక్కువ నేత్ర
ములను గల్గు నగ్ని వెలుగు శిఖల
నెట్టి ఫణికి నైన నెక్కువ హింసల
జేయఁగలమె! మిగులఁ జింత లేక ॥ 1178
- (8) ఉ॥ క్షీరము లిచ్చు గోవులను జెచ్చెర వీడఁగలేని యట్లు గో
వారము వత్సలన్ మిగుల వత్సలతం దక్షిణింపనట్లు లో
వీరవతంస! యగ్నివిభు! వీడక మమ్ముఁ బరిగ్రహింపుమా!
పారము లేని భక్తి గలవారము మే మల దేవతాశిన్ ॥ 1179
- (9) గీ॥ అబ్ధిభంగా? నౌకకు నధికతరము
బాధ కలిఁగించునట్టులు పరమ దుష్ట
శత్రువులు మమ్ముఁ జేరుచు సకలవిధులఁ
బాధ కలిఁగింపకుండుతఁ! బావకుండ! ॥ 1180
- (10) గీ॥ మనుజువర్గము బలమును గనఁగఁ గోరి
యనల! నీకు నమోవాక మాచరించుఁ
గావునన్ నీవు శాత్రవగణము నెల్లఁ
బరిహరింపుము! మిక్కిలి బలముఁ గలిఁగి॥ 1181
- (11) గీ॥ అనల! మేము ధేను బలము నందుటకయి
తగిన రథము మాకు దాన మిడుము!
వృద్ధికర్త వౌచు వివిధవిధంబుల
వృద్ధి నొసఁగు! మాకు విశ్వమందు॥ 1182
- (12) గీ॥ భారవాహి వలెను బావక! యుద్ధము
నందు మమ్ము విడువ నంద మగునె?
వైరిగణముచేతఁ బడనట్టి ధనమును
బొందవలదె! నీవు పూర్ణమహిమ॥ 1183

(13) గీ॥ బాధ లెల్ల ననల! పరజనసమితికి
భయముఁ గలుఁగఁజేసి వరలు మీవు
బలముతోడఁ గూడు బహువేగమున మాకు
వృద్ధిఁ కలుఁగనిమ్ము! వివిధగతుల॥ 1184

(14) గీ॥ బహు నమస్కారములఁ జేయు వానికర్మ
నైన దృష్టము కానట్టి యజ్ఞకర్మ
నైన సేవింపు! వారల యంతికమున
ననలుఁడు వసింపఁబోవు తా నతిశయముగ॥ 1185

(15) గీ॥ అరుల సేనల వీడుచు నన్యవీర
సేనలను బంపుచో నవి చేరు మముల
నెవరి మధ్యను నే నుండి యెసగఁగలనా!
యట్టి వారిని రక్షింపు మనల! నీవు॥ 1186

(16) గీ॥ నీవు తండ్రివి మా కౌడు నిర్మలాగ్ని!
పూర్వ కీతిని నిప్పుడే పూర్ణరక్ష
యవగతంబయి యుండెను నందువలన
నిన్ను యాచించుచున్నాము నిఖిలసుఖము॥ 1187

సూక్తమ్—76

ఋషిః—కురుసుతిః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) ఇమం ను మాయినం హవ! ఇంద్రమీశానమౌజసా ।
మరుత్వన్తం న వృజ్ఞనే ॥ 1375

(2) ఆయమిన్దో మరుత్సఖా వి వృత్రస్యాభినచ్చిరః ।
వజ్రేణ శతపర్వతా ॥ 1376

(3) వా॒ప్స॒థానో॑ మ॒రుత్స॒వేన్ద్రో॑ వి॒ ప్ర॒త॒ప్తే॑రయత్ ।

స్ప॒జన్ త॑స్మద్రి॒యా¹ అ॒వః ॥

1377

(4) అ॒యం హ॒ యేన॒ వాః ఇ॒దం స్వ॑ర్మ॒రుత్స॒తా జి॒తమ్ ।

ఇన్ద్రే॑జ సోమ॒పీత॑యే ॥

1378

(5) మ॒రుత్స॒ నమృ॑జీ॒షిజ॒మోజ॑స్వ॒న్తం వి॒ర॒ష్కీ॑నమ్ ।

ఇన్ద్రం॑ గీర్ధి॒ర్హ॒వామ॑హే ॥

1379

(6) ఇన్ద్రం॑ ప్ర॒తే॒న మ॒న్మ॒వా మ॒రుత్స॒న్తం హ॒వామ॑హే ।

అ॒స్య సోమ॑స్య పీ॒తయే॑ ॥

1380

(7) మ॒రుత్వా॑గ్ం³ ఇన్ద్రో॑ మీ॒ధ్వః పి॒తా సోమం॑ క॒తక్ర॑తో ।

అ॒స్మిన్ య॒జ్ఞే పు॑రు॒ష్టత॑ ॥

1381

(8) కు॒భ్యేదిన్ద్రో॑ మ॒రుత్స॒తే సు॒తాః సోమ॑సో⁴ అ॒ద్రి॒వః ।

హృ॒దా హూ॑య॒న్త ఉ॒క్తి॒నః ॥

1382

1. ముద్రియా॑ అ॒వః. 2. వా॒ ఇ॒దం. 3. త్వా॑గ్ం॒ అ॒స్మిన్, 4. సోమ॑సో॒ అ॒ద్రి॒వః.

5. హూ॑య॒న్త ఉ॒క్తి॒నః. (వా.ప్ర.)

- (9) పిబేదిన్ద్రో దురుత్సఖా నుతం సోమం దివిష్టిమ ।
వజ్రం శిశాన¹ ఓజసా ॥ 1383
- (10) ఉత్తిష్టన్నోజసా సహ ప్రీత్య శిషే² అవేపయః ।
సోమమిన్ద్రో చమూ సుతమ్ ॥ 1384
- (11) అను త్వా రోదసీ³ ఉభే కక్షమాణమకృపేతామ్ ।
ఇన్ద్రో యద్దన్యుహోభవః ॥ 1385
- (12) వాచమష్టావపీమహం నవస్రక్తిమృతస్సృశిమ్ ।
ఇన్ద్రాత్ వరిః స్వం మయే ॥ 1386

సూక్తము - 76

ఋషి—కణ్వాగోత్రీయుఁడు కురుసుతి*

దేవత—ఇంద్రుఁడు

- (1) గీ॥ ప్రాజ్ఞః డగు నింద్రదేవుని వైరిగణముఁ
గొట్టుటకు¹ బిలిచెదను వాఁడు కూర్మి సకల
సహజ బలమునకున్ సామి సన్మరుచ్చ
యంబుతోఁ గూడుకొని తా ముదంబునందు॥ 1188
- (2) గీ॥ ఇంద్రుఁడు మరుద్గణంబుతో నెల్లఁ గూడు
కొనుచు శతసంధియుతమైన కొత్త వజ్ర
మును భరించుచు దానితో మోదు² వృత్ర
చుస్తకంబును నీదు ప్రశస్తి కలుగ ॥ 1189

1. శిశానఁ ఓజసా, 2. శిషే అవేపయః, 3. రోదసీ ఉభే (వ్రా.ప్ర.)

* “కురుసుతి” రూపాంతరము. (వ్రా.ప్ర.పా. 9వ సంపుటము 289 పుట. 15b సంపుటములోనున్న ఋషి దేవతల పట్టికలోని పాఠము.)

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలముగణము ప్రయుక్త మైనది. 2. మోది (వ్రా.ప్ర.పా.)

(8,4, సీ॥ వర్జితంబయి మరుద్వర్గంబుతోఁ గూడి వృత్తుని బరిమార్చ వెడలునట్టి
5,6,7,) తగఁ జరించెడు మరుద్వర్గంబుతోఁ గూడి కఠినుని బరిమార్చఁ గడలునట్టి
ఘనమరుత్తులఁ గూడుకొనుచు సోమార్థమై స్వర్గంబు విజయింప సాగినట్టి
ఘనమరుత్తులఁ గూడుకొనుచు జిగీష వై యోజస్వి యై ప్రీతి నుండునట్టి
గీ॥ వాఁడె యింద్రుఁడు మే మల వాని నిట్టి, సోమమును ద్రావు మని ప్రత్నసూక్తివలన
యజ్ఞకర్మములం దెల్ల నధికభక్తిఁ, బిలుచుచున్నాము మిక్కిలి ఫలములందు॥ 1190

(8) గీ॥ వజ్రధారి! మరుద్దేవవర్గమునకు
సోమ మభిషుత మగుచుండె నూక్తమంత
పాఠముల నుచ్చరించెడు భక్తవరులఁ
బిలుచుచున్నారు ప్రీతిని గలుఁగుచుండి॥ 1191

(9,10, సీ॥ స్వర్గసాధనభూత సవనాభిషుత మైన సోమము ద్రావుము! సోమపాయి!
11) యభిషవజ్రార్థమై యమరెడు ఫలకమునందలి సోమము నాను మింద్ర!
బలపూర్వకంబుగ వజ్రంబు గొని దాని వాడిగఁజేయు మో వాసవుండ!
యతిబలంబున లేచి హనువులఁ గంపింపఁజేసియుండుము! ప్రీతి శ్రీమహేంద్ర!
గీ॥ శాత్రవగణంబు నెల్లను జంపుమయ్య!, దస్య సంఘంబు నంతను ద్రచ్చుమయ్య!
నిన్ను దివి భువి కంపింప నేర్చెనయ్య!, కరము నిన్ను నుతింప మా తరమటయ్య!॥ 1192

(12) గీ॥ అష్టనవదిక్కులకు వ్యాప్త మైన యట్టి
యజ్ఞముల నెల్ల స్పృశియించి యమరునట్టి
సూక్తి వాసవుకందెను శూన్య మగును
జేయుచున్నాడ నా స్తుతిఁ జిత్త మలర॥ 1193

సూక్తమ్—77

ఋషిః—కురుసుతిః కాణ్యః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—గాయత్రీ, 10-11-బృహతీ, సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

(1) జ్ఞానో న శత్రుత్వో వృచ్ఛదీతి మాతరమ్ ।

క¹ ఉగ్రాః కే మా శృణ్వరే ॥

1387

(2) అపీం శవస్యబ్రహ్మదావాభమహిశవమ్ ।
తే సుత్ర వస్తు నిష్ఠః ॥

1388

(3) సమిత్ తాన్ పృతహాభిదత్ ఖే¹ అరాగం ఇవ ఖేదయా ।
ప్రవృద్ధో దమ్యహాబవత్ ॥

1389

(4) ఏకయా ప్రతిధాపీబిత్ సాకం సరాంసి త్రింశతమ్ ।
ఇన్ద్రో సోమస్య కాణితా ॥

1390

(5) అవి గన్త్యమతృణదబుధ్నేషు రజాస్వా ।
ఇన్ద్రో బ్రహ్మభ్యో ఇద్వృధే ॥

1391

(6) నిరావిధ్యద్ధిరిభ్యో⁴ ఆ ధారయత్ పక్వమోదనమ్ ।
ఇన్ద్రో బున్ధం స్వాశతమ్ ॥

1392

(7) శతబ్రధ్నో⁵ ఇషుస్తవ సహస్రమ్⁶ ఏక ఇత్ ।
యమిన్ద్రో చక్రపే యుజమ్ ॥

1393

1. దత్ ఖేఅరాగంఇవ, 2. త్రిశతమ్. 3. బ్రహ్మభ్యుఇద్వృధే, 4. రిభ్యుఅ ధారయత్,

5. బ్రధ్నుఇషు, 6. వర్ణుఏకఇత్. (వా.ప్ర.)

(8) తేన॑ స్తో॒తృభ్య॑ ఆ భ॒ర నృ॒తో నా॑రి॒భ్యోఽ అ॒తవే॑ ।

సద్యో॑ జాత॑ః ఋభు॑ష్టిర ॥

1394

(9) ఏ॒తా చ్యో॒తాని॑ తే॒ కృతా॑ వర్షి॒ష్ఠాని॑ పరీ॒ణసా॑ ।

హృదా॑ వీ॒ద్యధా॑రయః ॥

1395

(10) విశ్వే॑త్ తా వి॒ష్ణురా॑భరదు॒క్రమస్తే॑షితః ।

శతం॑ మహి॒షాన్ తీ॒రితా॑మోదనం॒ వరా॑హమి॒న్ద్రో ఏ॒ముషమ్ ॥

1396

(11) తువి॑క్షం తే సు॒కృతం॑ సూ॒మయం॑ ధనుః సాధు॒ర్వన్దో హి॑రణ్యయః ।

ఉభా॑ తే బా॒హు రద్యా॑ సునంస్కృ॒తః ఋదూ॑పే చిదృ॒దూవృ॑ధా ॥

1397

సూక్తము--77

ఋషి—కణ్యగోత్రీయుఁడు కురుసుతి*

దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) గీ॥ ఇంద్రదేవుఁడు జనియించి యెల్ల కర్మ
యుక్తుడై తల్లిఁ బ్రశ్నించె “నోసి యంబ!
సుప్రసిద్ధిని గాంచిన శూరుఁ డెవ్వఁ
డుగ్రుడై సర్వవిధముల నుండె” ననుచు॥

1194

1. స్తోతృభ్యః ఆ భర, 2. నారిభ్యోః అతవే, 3. జాతః ఋభుష్టిర, 4. మిన్ద్రో ఏముషమ్,

5. సన్ద్యధా రయః ఋదూపే. (వ్రా.వ్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 298 పుట) ఋషి “పురుసూతి”గాను, 15b సంపుటములోని ఋషి దేవతం పట్టికలో “కురుసూతి”గాను, శ్రీ నేమానివారు వ్రాసరి.

(2) గీ॥ “హిరణ్మయః ధీశువు లున్నవారు
వారలను ధిక్కరించుట పాడి యగును”
ననుచుఁ దత్క్షణమే పల్కె నంబ శవసి
పుత్రకునితోడ సంతృప్తపూర్ణ యగుచు ॥

1195

(3) గీ॥ రక్షువులతోడ నా నార రాజి వలెను
వారి నాకర్షణముఁ జేసి వాసవుండు
సకలదస్యగణంబులఁ జంపి చంపి
సుప్రసిద్ధుఁడు కాఁడఁటె! సొంపు మీర ॥

1196

(4,5) ఉ॥ సుందరరూపముల్ గలిగి శోభిలుచుండెడు పాత్రలందు ని
స్సందత నున్న సోమమును వ్రజి గ్రహించుచు మూలశూన్యతన్
బొందిన యంతరిక్షమును బొందిన భక్తుల వృద్ధికై మహా
నందము మీర మేఘముల నాలుగు దిక్కులనుండి కొట్టఁడే! ॥

1197

(6) గీ॥ వ్రజిపక్వాన్నమును సిద్ధపరచుచుండి
విస్త్రుతములైన బాణముల్ వేగఁదాల్చి
మేఘమండలి నంత నమేయశక్తి
తోడ ఛేదించి యుండఁడె? తుష్టి వ్రజి ॥

1198

(7) గీ॥ ఇంద్రదేవుఁడ! నీదైన యేకమాత్ర
బాణము శతాగ్రయు క్తమై పరగి వేయి
పత్రములతోడఁ గూడుచుఁ బరిధవిల్లె
దానికిన్ సాయ మొనరించి తనియు మీవు ॥

1199

(8) క॥ స్తుతికర పురుషవరస్త్రి
తతి కాహారంబు దెమ్ము! తత్క్షణమే యీ
తతబాణమువలనను నీ
వతిశయముగ స్థిరత నొందుమా! వాసవుఁడా! ॥

1200

(9) గీ॥ వృద్ధిఁ బొందుచు మిక్కిలి వివిధదశలఁ

బరిణతంబైన పర్వతపంక్తి నీవు

జగతి నిర్మించినాడవు! చతుర బుద్ధి

స్థిరముగా వాని దాల్చుము! శ్రీమహేంద్ర! ॥

1201

(10) ఉ॥ నీ కడ నున్న వారులను నీకె సమర్పణఁ జేసి విష్ణు ప

స్తోకము లైన వస్తువుల శూరుడ! యందఁగ నిచ్చుచుండు వే

సాకులు చెప్పకుండ మహిషంబులు నూరును దుగ్ధపక్వమై

శ్రీకరమైన యన్నమును జేర్చితి వీవు! వరాహపంక్తిలోన్ ॥

1202

(11) ఉ॥ నీదు మనస్సు వాసవ! సునిర్మితమై సుఖదాయకంబునై

యాదర మొప్ప బాణముల నంతటఁ జిమ్ముచు నుల్లసిల్లదే!

నీదగు బాణపంక్తి యతినిర్మల రుక్మమయంబు వెండియున్

నీదగు బాహుయుగ్మము వినింద్యము కాదఁబె! మర్మ భేదియై ॥

1203

సూక్తమ్—78

ఋషిః — కురుసుతిః కాణ్వః

దేవతా—ఇంద్రః

చందః—గాయత్రీ, 10-బృహతీ

(1) పురోవాశం! నో అన్తస ఇన్ద్ర సహస్రమా భర ।

శతా చ కూర గోనామ్ ॥

1398

(2) ఆ నో భర వృజ్జనం గామశ్వమభ్యజ్జనమ్ ।

సచా మనా హిరణ్యయా ॥

1399

1. పురోవాశం నో అన్తస ఇన్ద్ర. (వా.ప్ర.)

(3) ఉత నః కర్ణశోభనా పురూణి ధృష్టవా రర ।

త్వం హి శృణ్వేషే వసో ॥

1400

(4) నకీం వృధీక¹ ఇన్ద్ర తే న సుహా ని సుదా² ఉత ।

నాస్యస్వహూర వాచుతః ॥

1401

(5) నకీమన్దో³ నికర్తవే న శక్రః పరిశక్తవే ।

విశ్వం శృణోతి పశ్యతి ॥

1402

(6) స మన్యం మర్త్యానామదత్తో ని చికిషతే ।

పురా విదశ్యకీషతే ॥

1403

(7) క్రత్వ³ ఇత్ పూర్ణముదరం తురస్యాన్తి విధతః॥

ప్రత్రష్నుః సోమపాష్నుః ॥

1404

(8) త్వే వసూని పంగతా విశ్వా చ సోమ పౌభగా ।

సుదత్వపరిహ్వతా ॥

1405

1. వృధీకఽఇన్ద్ర. 2. సుదాఽఉత. 3. క్రత్వఽఇత్పూర్ణ. (వా.ప్ర.)

(9) త్వమిద్యపయ్యమ్ కామో గర్భస్త్విరజాయః ।

త్వామశ్వయరేషతే ॥

1406

(10) తవేదీస్తాహమాశసా హస్తే దాత్రం చనా దదే ।

దీనస్య వా మఘవన్ తస్మంభ్యుస్య వా పూర్తి యవస్య కాశినా ॥

1407

సూక్తము—78

ఋషి—కాణ్వదైన కురుసుతి*

దేవత—ఇంద్రుడు

(1,2, సీ॥ ఇంద్ర! పురోహాశ మెల్ల గహించుచు గో దానమును మాకుఁ గూర్చవలదె?

3,4) యశ్వదానంబుల నందిచుచున్ మాకు హేమభూషణముల నీయవలదె?

యెలమి నీ కథలను నెల్ల నాలించెదఁ జెవుల భూషావళిఁ జేర్చవలదె?

శాత్రవులకుఁ బరాజయము గావించుచు సదనప్రదాతలై సాగవలదె?

గీ॥ ఎవఁడు? నీకంటె భిన్నుఁడు వృద్ధికారి

యుత్తముం డెవఁడు? నీకంటె నోయిదేవ!

దాత యెవ్వఁడు నీకంటె? ధన్యు లైన

ఋత్విజుల కెల్ల నేతయౌ నెవఁడు చెప్పుమ! ॥

1204

(5,6, సీ॥ హరి యందఱి కవజ్ఞ నాచరించుచునుండు నతఁడు పరాభూతి నందకుండు

7) నతఁడు జగంబుల నందంబుగాఁ జూచు వీనులతో నెల్ల వినుచునుండు

నతఁడు కోపమునకు నంతస్సు నొసఁగఁడు మానవ హింసలఁ గానకుండు

నతనికి నపనింద లంటక గతియించు నతఁడు త్వరాయుక్తుఁ డగుచునుండు

గీ॥ నతఁడు వృత్రుని వధియించి యమరుచుండు

నతఁడు సోమంబు నే వేళ నానుచుండు

నట్టి యింద్రుని యుదరంబు నెట్లో పూత

కన్మమాలాన నిండింతు కర్మపరులు ॥

1205

(8) క॥ హరి! ధన సౌభాగ్యంబులు

కరము నినుం బొందుచుండు ఘనసోమరతా

సురుచిర మగు నీ దానము

నిరతం బకుటిలితఁ గాంచు నిశ్చయ మిదియే! ॥

1206

* కురుసుతి. (ప్రా.ప్ర.పా. 15b సంప్రదములోని పాఠము.)

- (9) సీ॥ మా మానసము భక్తి మరువక యవలను నభిలషించుచుఁ బ్రీతి నమరుచుండు
మా మానసము భక్తి మరువక గోవుల నభిలషించుచుఁ బ్రీతి నమరుచుండు
మా మానసము భక్తి మరువక స్వర్ణంబు నభిలషించుచుఁ బ్రీతి నమరుచుండు
మా మానసము భక్తి మరువక సర్వంబు నభిలషించుచుఁ బ్రీతి నమరుచుండు
గీ॥ నింద్ర! నీపైని నాశల నెల్లఁ బెట్టి
పాత్రములఁ బూనినాగము పాణులందుఁ
బూర్ణవిచ్చిన్న యవలనో! పూర్ణసంగు
హిత యవలనో! ముష్టితో నీయు మీవు ॥

1207

సూక్త మే—79

ఋషిః—కృత్నుర్భార్గవః
దేవతా—సోమః
చందః—గాయత్రీ, 9-అనుష్టుప్

- (1) అ॒యం కృ॒త్నుః॑ గృ॒తీతో॑ వి॒శ్వజి॒దుద్భి॒దిత్ సో॑మః ।
ఋ॒షిర్వి॒ప్రః కా॑వే॒న ॥

1408

- (2) అ॒భ్యుర్జ్ఞోతి॑ యన్న॒గ్నం భి॒షక్తి॑ వి॒శ్వం యత్ తు॑రమ్ ।
ప్రే॒మన్తః భి॒న్నః శ్రో॒ణో భాత్ ॥

1409

- (3) త్వం సో॑మ తనూ॒క్నద్యో॑! ద్వే॒షోభో॑ఽన్న॒కృతే॑భ్యః ।
ఉ॒రు య॒న్తాపి॑ ప॒రూథమ్ ॥

1410

- (4) త్వం చి॒త్తీ తప॑ దక్షే॒ర్దివః॑ ఆ పృ॒థివ్యా॑ ము॒జీషిన్ ॥
యాపీ॑షు॒స్య చిద్ ద్వే॑షః॥

1411

1. తనూక్నద్యో, 2. దివఽల పృథివ్యాఽముజీషిన్. (వా.ప్ర.)

(5) అ॒థ్తనో॑ య॒న్తి చే॒త్తం॑ గ॒చ్ఛాన్తి॑ ద॒క్షో రా॒తిమ్ ।

వ॒ష్ట॒జ్యస్తృ॑ష్య॒తః కా॑మమ్ ॥

1412

(6) వి॒ద॒ద్యత్ పూ॒ర్వ్యం॑ స॒ష్టమ॑ దీ॒మృతా॑య॒మీర॑యత్ ।

ప్రే॒హ॒యిస్తా॑రీ॒దతీ॑ర్ణమ్ ॥

1413

(7) సు॒కే॒వో నో॑ మృ॒తయా॑ కు॒రదృ॒తక్ర॑తు॒రవా॑తః ।

భ॒వా నః శో॑మ శం॒హృదే॑ ॥

1414

(8) మా॑ నః శో॒మ స॒ం పీ॒వితో మా॑ వి॒ వీ॒భిష॑థా రాజన్ ।

మా॑ నో హ॒ర్షి త్వి॒షా వ॑ధీః ॥

1415

(9) అ॒వ య॑త్ సే॒వ స॒ర్థే దే॒వానా॑ం దు॒ర్యతీ॑రీ॒క్షే ।

రా॒జన్న॒వ ద్వి॒షః సే॒త మి॒ధో॒వః అ॒వ స్రి॑ధః సే॒ద ॥

1416

1. మృతయాకు, 2. మిథోవః అవ. (వా.ప్ర.)

సూక్తము — 79

ఋషి — భార్గవుడైన కృత్వుడు †

దేవత — సోముడు

(1) గీ॥ ఇట్టి సోముడె కర్తయౌ, నెవడు వీని
సంగ్రహింపంగలవాడు? సకలజేత
యుద్బిదుడు, మౌని, మేధావి, యెగి సమస్త
సంస్తుతుడు కాడె? యీతడు సకలవిధుల ॥ 1208

(2) క॥ రుగ్నుల కారోగ్యము నిడు
నగ్నుల కాచ్ఛాదనమున నర్థుండయి యు
ద్విష్టము విడి దర్శన మిడు
భగ్నులు పంగులకు సోమపతి సంప్రీతిన్ ॥ 1209

(3) గీ॥ దేవసోమ! నీవు దేహశోభ కృశింపఁ
జేయువాడ వౌ దమేయ వ్రిపి
యములనుండి మమ్ము సమముగఁ దప్పించి
రక్ష లొసఁగు! మాకు రాజు వౌట ॥ 1210

(4, 5, 6) గద్యము॥

ఋషిష సోమవంతుడా! నీవు ప్రజ్ఞాబలంబులతో ద్యోలోకమునుండి భూలోకమునుండి
శత్రుకార్యము మమ్ము జెందకుండ నొనర్చుము! ధనాభిలాషులు ధనవంతుల
చెంతకు వెడలినచో వారివలన ధనమును బొందఁగలరు. భిక్షువుల
కాంక్షితము లీడేరును. పురాణనష్టధనమును బొందుదువు! కాఁబట్టి
యజ్ఞాభిలాషులను బ్రేరేపింపుము! దీర్ఘాయువు నొసంగుము! ॥ 1211

(7) గీ॥ సోమదేవుడ! మా చిత్తసుందరుడవు!
యజ్ఞసంపాదకుండ వత్సంతసుఖము
నొసఁగువాడవు! నీ వౌదు! వానర రమ్య
మంగళకరుండ వౌదువు! మాకు మిగుల ॥ 1212

† కృత్వునకుఁ గృష్ణుడని పాఠాంతరము కలదు. వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము-297 పుట) కృష్ణుడుగాను,

15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల వట్టికలో “కృత్వుడు”గాను, ఋషినామము శ్రీనేమానివారు వ్రాపిరి.

1. సకల ఽమ్య (వ్రా.ప్ర పా. యతిభంగము)

(8.9) సీ॥ సరససోముఁడ! మమ్ముఁ జంచలాంగుల వలె నీవు సేయకు మతినిష్ఠఁ బూని
రాజ! మమ్ముల నీవు రంజింపఁజేసి మా భయమును గొట్టుము! పంత మూని
చీ ప్తితో మా చిత్తదీప్తిని దొలఁగింప యత్నముఁ జేయకు! యత్న మూని
యిట్లన్నివిధముల నెంతయు శ్రద్ధతోఁ బాలింపు! మమ్ములఁ బంత మూని
గీ॥ నీ గృహంబున చుట్టలొ నిఖిలసురలు
లలిఁ బ్రవేశింపఁగలరఁదె? బల విరాజ
మానశత్రుల, హింసకసంఘములను
సుష్టు తొలఁగింపుచుండుమా! సోమసేక్త! ॥

1218

సూక్తమ్—80

ఋషిః—ఏకద్యౌర్నాథసః

దేవతా—ఇన్ద్రః, 10-దేవాః

చందః—గాయత్రీ, 10-త్రిష్టుప్

(1) నహ్యోన్యం బళాకధం మర్తికాం శతక్రతో ।

త్వం న ఇన్ద్ర మృశయ ॥

1417

(2) యో నః శశ్వత్ పురావిభామృద్రో వాజసాతయే ।

స త్వం న ఇన్ద్ర మృశయ ॥

1418

(3) కిమ్న్య రధ్రవోదనః సున్వానస్యావితేదసి ।

కువిత్ స్విన్ద్ర ఇః శకః ॥

1419

(4) ఇన్ద్ర ప్రణో యమవ పశ్యాచ్చిత్ సప్తమద్రివః ।

పురస్తాదేసం మే కృది ॥

1420

(5) హస్తో ను కిమాససే ప్రథమం నో పథం కృధి ।

ఉపమం వాజయు శ్రవః ॥

1421

(6) అవా నో వాజయుం పథం సుకరం తే కిమత్ పరి ।

అస్వాత్సు¹ జిగ్యుషస్కృధి ॥

1422

(7) ఇన్ద్రో దృహస్వ పూరసి భద్రా త² ఏతి నిష్కృతమ్ ।

ఇయం దీర్ఘత్వియావతీ ॥

1423

(8) మా సీమవద్యో ఆ భాగుర్వీ కాష్ఠా హితం ధనమ్ ।

అపావృక్తో⁴ అరత్నయః ॥

1424

(9) తురీయం నామ యజ్ఞయం యదా కర స్తదుశ్మసి ।

అదిత్ పత్తిర్న⁵ ఓహసే ॥

1425

(10) అవీవృధద్యో⁶ అమృతా అమస్తీదేకద్యార్దేవా⁷ ఉత యాశ్చ దేవీః ॥

తస్మా⁸ ఉ రాధః కృణుత ప్రశస్తం ప్రాతర్మక్షా దియావస్త్రిగమాత్ ॥

1426

1. కస్తాస్త్సు, 2. భద్రా తం ఏతి. 3. వద్యుః ఆ భాగు, 4. వృక్తో అరత్నయః, 5. పత్తిర్న ఓహసే,

6. ధద్యో అమృతా అమస్తీ, 7. దేవా ఉత, 8. తస్మా ఉ. (వా.ప్ర.)

సూక్తము—80

ఋషి—నోధసుని పుత్రుఁ డేకద్యుఁడు

దేవత—ఇంద్రుఁడు, 10-దేవతలు*

(1) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడా! నీకంటె భిన్నుఁడగు సుఖదాతకు బహుమాన మొసంగుము! శతక్రతూ!
మమ్ము సుఖవంతులనుగాఁ జేయుము! ॥

1214

(2) గద్యము॥

అహింసకుఁ డగు నే యింద్రుఁడు పూర్వ మన్నమునకై మిమ్ము రక్షించునో! వాఁడు
సర్వదా మమ్ము రక్షించుఁగాక! ॥

1215

(3) గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! యారాధకులను బ్రవర్తితులుగా నొనర్చుము! నీ వభిషవకారులకు
రక్షకుఁడవు! కావున మాకు ధన మొసంగుము! ॥

1216

(4) గద్యము॥

ఇంద్రుఁడా! నీవు మా వెనుక నున్న రథమును గాపాడుము! ఓ వజ్రీ! దానిని
సమ్ముఖమునకుఁ దెమ్ము! ॥

1217

(5) గద్యము॥

ఓ హంత! యింద్ర! నీ వీ సమయమందు శబ్దశూన్యుఁడవై యున్నావు! మాకు
రథము నొసంగుము! అన్నాభిలాషివై యన్న సమీపవర్తివి కమ్ము! ॥

1218

(6) గద్యము॥

అన్నాభిలాషి యగు మా రథమును రక్షింపుము! నీకుఁ గర్తవ్యకార్య మెద్ది? సర్వ
విధముల సంగ్రామములయందు మమ్ము జయశీలురుగ నొనర్చుము! ॥

1219

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము, 299 పుట) “ఇంద్రుఁడు” దేవతగా వ్రాసి, 15b సంపుటములోని
ఋషిదేవతల పట్టికలో “ఇంద్రుఁడు, దేవతలు” దేవతగా శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(7) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! దృఢుడ వగుము! నగరము వలె మంశమయ్యుడవు! స్తుతిక్రియ
యథాకాలమున నిన్ను జేరును. నీవు యజ్ఞ నిష్పాదకుడవు! ॥

1220

(8) గద్యము॥

నిందాభాక్కు లగు వారు మా కడకు రాకుండుగాక! విస్తీర్ణదిక్కులందు నిహిత మగు
ధనము మాచే యగు. శత్రువులు నశింతురు ॥

1221

(9) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు యజ్ఞసంబంధ మగు చతుర్థనామమును ధరించినావు! కావున
మేము దానిని గోరుచున్నాము. నీవే మాకు బాలకుడవు! నీవే మమ్ము
బ్రతిపాలించువాడవు ॥

1222

(10) గద్యము॥

మరణరహిత మగు దేవగణమా! యేకద్యు ఋషి మమ్ములను దేవతలను వృద్ధి
బరచుచున్నాడు. సంతృప్తులుగా జేయుచున్నాడు. వారి నుద్దేశించి మధు రసము
నొసంగుము! కర్మధనుడగు నింద్రుడు ద్రుతతరముగ వచ్చుగాక! ॥

1223

అనువాకః—9, సూక్తమ్—81

ఋషిః—కుసీదీ కాణ్యః

దేవతా—ఇన్ద్రః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) ఆ తూ¹ న¹ ఇన్ద్రో¹ ఖమన్తం¹ చిత్రం¹ గ్రాభం¹ సం గృభాయ¹ ।

మహాహస్తీ¹ దక్షిణేన॥

1427

(2) వి॒ద్యా హి త్వా తువి॒హ్నిం తువి॒దే॒ష్టం తువి॒మ॒మ॒ ।

తువి॒మా॒త్రమ॒వో॒ది॒ ॥

1428

(3) స॒హ తాః పూ॒ర దే॒వా స మ॒ర్తానో ది॒త్స్వ॒త్తమ్ ।

నీ॒మం స గాం వా॒రయ॑న్తే ॥

1429

(4) ఏ॒తో వ్వి॒ద్యం ప్ర॒వా॒మే॒శానం వ॒స్వః స్వ॒రాజి॑మ్ ।

స రా॒ధసా మ॒ర్తిష॑న్మ ॥

1430

(5) ప్ర॒వో॒షదు॑వ గావి॒షచ్చ॑వత్ సా॒మ గీ॒యమా॑నమ్ ।

అ॒ది రా॒ధసా జగు॑రత్ ॥

1431

(6) ఆ॒ వో భ॒ర దక్షి॑ణా॒ది స॒ప్తేన॑ ప్ర॒మృ॑శ ।

ఇ॒న్ద్రం హ॒ వో వ॒సోర్వి॑ర్భాత్ ॥

1432

(7) ఉ॒ప క్ర॒మస్యా॑ య॒త ధృ॒షతా ధృ॒ష్టో జ॒నానా॑మ్ ।

అ॒ధా హృ॑ష్ట॒రన్త వే॒దః ॥

1433

(8) ఇ॒న్ద్రో య! ఉ॒ ను తే అ॒స్మి వా॒జో వి॒ప్రే॒భిః స॒ని॒త్యః ।

అ॒స్మా॒భిః సు తం స॒నుహి ॥

1434

(9) స॒హ్యో॒జు॒వస్తే వా॒జాః అ॒స్మభ్యం వి॒శ్వశ్చ॒న్ద్రాః ।

వ॒శైశ్చ మ॒క్షా జ॒న్తే ॥

1435

ఇతి

షష్ఠోఽష్టకే పంచమోఽధ్యాయ

స్సమాప్తః

అనువాకము—9, సూక్తము—81

ఋషి—కణ్వగోత్రీయుఁడు కుశీది

దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! నీవు మహాహస్త విశిష్టుఁడవు! నీవు మా కొసంగుటకై శబ్దవంతము,
విచిత్రము, గ్రహణయోగ్యము నగు ధనము రక్షిణహస్తమున గ్రహింపుము! ॥

1224

(2) గద్యము॥

ఇంద్రా! నిన్ను మే మెరుఁగుదుము! నీవు బహుకర్మ గలవాఁడవు! బహుదాతవు!
బహురక్షాయుక్తుఁడవు! ॥

1225

(3) గద్యము॥

శూరుఁడ వగు నింద్రుడా! నీవు దాన మిచ్చుటకు నిశ్చయించినచో దేవతలు, మనుష్యులు,
భయంకర వృషభమును వలె నిన్ను నివారించుట యశ్యమము ॥

1226

1. ఇ॒న్ద్రో య! ఉ॒ ను తే అ॒స్మి, 2. వా॒జాః అ॒స్మభ్యం. (వ్రా.ప్ర.)

(4) గద్యము॥

ఓ మా జనులారా! మీరు రండు! ఇంద్రుని స్తుతింపుడు! అతడు స్వయముగా దీప్యమాన
ధనపతి. అన్యధనవంతుని వలె ధనమువలన బాధగలిగింపకుండుగాక! ॥ 1227

(5) గద్యము॥

ఇంద్రుడు మా స్తుతిని బ్రశంసించుగాక! ధనవంతుడై మమ్ముల ననుగ్రహించుగాక! ॥ 1228

అర్థాంతరము*

*విప్రాస మధురగతి రగడ॥

మా సోమ గానాల మహితేంద్రుఁ డొగి మెచ్చి
ధనరాసులను నిచ్చి ఘన తృప్తి పరచుతను! ॥ 1229

(6) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! మమ్ముఁ జూడ రమ్ము! వామ హస్తముచే దాన మొసంగుము! మమ్ము
ధనమునుండి వేరుపరచకుము! ॥ 1230

(7) గద్యము॥

ఇంద్రా! ధనము చెంతకు వెడలుము! శత్రువులను దిరస్కరించువాడా! సాహంకార
మనస్సుతో నదాత లగు వారి ధనమును సంగ్రహింపుము! ॥ 1231

(8) గద్యము

ఇంద్రుడా! విప్రగణభజనీయుడా! యాచింపఁబడినవాడవై మాకు ధనం
బొసంగుము! ॥ 1232

(9) గద్యము

ఇంద్రుడా! నీ యన్నము మా చెంతకు శీఘ్రముగ వచ్చుగాక! మా స్తోత్రలు
నానాభిలాషయుక్తులై త్వరితముగ మిమ్ముల స్తుతించుచున్నారు ॥

1233

ఇయ్యది

శ్రీ బారద్వాజగోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబాగర్భకుక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందు
షష్ఠాష్టకమునఁ బంచమాధ్యాయము
సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అష్టమం మండలమ్
షష్ఠోఽష్టకః — షష్ఠోఽధ్యాయః

సూక్తమ్ — 82

ఋషిః — కుసీదీ కాణ్వః

దేవతా — ఇంద్రః

ఛందః — గాయత్రీ

(1) ఆ వ్ర ద్రవ పరావతో ఽర్వావతశ్చ వృతహన్ ।

మధ్యః ప్రతి ప్రభర్మణి ॥

1436

(2) తీవ్రాః సోమాస1 ఆ గహి సుతాసో మాదయిష్టవః ।

పీడా దధ్యగ్యథోచిషే ॥

1437

(3) ఇషా మస్తస్వాదు తే ఽరం వరాయ మన్యవే ।

భువత్ త ఇన్ద్ర శం హృదే ॥

1438

(4) ఆ త్వశత్రవా గహి న్యుగ్ధాని చ హూయసే ,
ఉవమే రోచనే దివః ॥

1439

(5) తుభ్భాయచ ద్రిభిః సుతో గోభిః శ్రీతో మదాయ కమ్ ,
ప్రసోమ ఇన్ద్ర హూయతే ॥

1440

(6) ఇన్ద్ర శ్రుధి సు మే సావమస్మే సుతస్య గోమతః ,
వి పీతిం తృప్తిమన్నహి ॥

1441

(7) య ఇన్ద్ర చమనేహ్వి సోమశ్చమూష తే సుతః ,
పిబేదస్య త్వమీశిషే ॥

1442

(8) యో ఆపు చన్ద్రమా ఇవ సోమశ్చమూష దదృశే ,
పిబేదస్య త్వమీశిషే ॥

1443

(9) యం తే శ్యేనః పదాభర త్తిరో రజాంస్సస్పృతకు ,
పిబేదస్య త్వమీశిషే ॥

1444

1. ప్ర సోమ ఇన్ద్ర, 2. య ఇన్ద్ర, 3. యో ఆపు చన్ద్రమా ఇవ. (వా.ప్ర.)

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అష్టమ మండలము

షష్ఠాష్టకము—షష్ఠాధ్యాయము

సూక్తము—82

ఋషి—కణ్వగోత్రీయుఁడు కుసీది *

దేవత—ఇంద్రుఁడు *

- (1) గీ॥ దూరమందు నున్నఁ జేరువ నున్నను
వృతహంత! నీవు విలసిత పశు
సంగ్రహంబు గల్గు జన్మంబునకుఁ గడు
నభిముఖముగ శీఘ్ర మరుగఁదెమ్ము! ॥

1234

(2) గద్యము॥

వేగము మదమును బుట్టించునవి, మాదన శీలములు నగు సోమములు నీ నిమిత్త
మఖిషతము లైనవి. నీవు మా యజ్ఞమునకు వచ్చి యా రసమును ద్రావుము!
అప్పుడు నీవు ప్రగల్భుఁ డవై యథా కామము గ్రోలుము! ॥

1235

- (3) గీ॥ సోమరూపాన్నమునఁ దుష్టి శోభ నందు
మింద్ర! నీ క్రోధము హరింప నీ సుసోమ
రసము పర్యాప్త మగుచు నీ రాజమాన
చిత్తమున కెల్ల సుఖమును జేయుఁగాక! ॥

1236

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 306 పుట) ఋషినామము వ్రాయకయే పొలిపాటున “కణ్వపుత్రుఁడు నీదుఁడు”
దేవతగా వ్రాసి, 156 సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “కుసీది” ఋషిగను, “ఇంద్రుఁడు”
దేవతగను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(4) గద్యము॥

సపత్ని సహితుడా! నీవు మా యజ్ఞమునకు రమ్మ! అగ్నులచే దీప్యమాన సమీపమునందు
నుక్థముల నుద్దేశించి నీ వాహ్వానింపబడుచున్నావు! ॥ 1237

(5) గీ॥ ఇంద్ర! గ్రావలచే సోమ మెల్ల నీకు
నభిషుతంబయి ధేను పయస్సుఁ గూడి
సంస్కృతంబయి మిక్కిలి శక్తి నీకు
వెలయఁజేయంగ నన్నిని వేల్వఁబడియె ॥ 1238

(6) క॥ విను మింద్రుఁడ! మా పిలుపులఁ
బనిగొని నుత సోమ రస సుపాన క్రియచే
ననయముఁ దృప్తి బొందుము!
ఘనసోమము దుగ్ధరసము కల విచ్ఛటనే! ॥ 1239

(7) గీ॥ ఇంద్రదేవుఁడ! నీవు సోమేశ్వరుఁడవు!
కాన సోమము ద్రావుము! కరుణఁ బూని
నీ నిమిత్తము సోమము నిఖిల చమస
పాత్రలం దభిషుతమౌచుఁ బరగుచుండె ॥ 1240

(8) గీ॥ ఇంద్రదేవుఁడ! నీవు సోమేశ్వరుఁడ
వగుటచే నంతరిక్షాన నమల చంద్రుఁ
డక్షులకు గోచరుం డగు నలగ్రహంబు
లందుఁ గన్నట్టుచుండెద వంద మొప్ప ॥ 1241

(9) గీ॥ ఇంద్రదేవుఁడ! నీవు సోమేశ్వరుండ
వగుట, శ్వేనము నీకయి యఖిలసోమ
పాలకులఁ గెల్పుచున్ శత్రుపంక్తి ముట్ట
నట్టి సోమము పదములఁ బట్టి తెచ్చె ॥ 1242

సూక్తమ్—83

ఋషిః—కుసీదీ కాణ్యః

దేవతా—విశ్వే దేవాః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) దే॒వా॒నామి॒ద॒వో॑ మ॒హాన్ తదా॑ పృ॒ణీమ॑హే॒ వయమ్ ।

1. పృ॒ష్ఠామ॑స్మత్ప॒త్యమూ॑తయే ॥

1445

(2) తే నః॑ స॒స్తు య॑జః సదా॒ వరు॑ణో మి॒త్రోఽ॒తర్హ॑మా ।

వృ॒థాస॑శ్చ ప్ర॒చేత॑సః ॥

1446

(3) అతి॑ నో వి॒ష్ణి॒తా పు॒రు నా॒భిః పో॑ న వర్ష॑త ।

యా॒యమృ॑తస్య॒ రథ్యః॑ ॥

1447

(4) వా॒చం నోః॑ అ॒స్త్వర్క॑మన్ వా॒చం వరు॑ణ శం॒స్యమ్ ।

వా॒చం హ్యే॑వృ॒ణీమ॑హే ॥

1448

(5) వా॒చస్య॑ హి ప్ర॒చేత॑సః॒ ఈశా॑నాసో॒ ఛాద॑సః ।

నే॒హాది॑త్యో॒ అఘ॑స్య॒ యత్ ॥

1449

1. పృ॒ష్ఠామ॑, 2. మి॒త్రోఽ॒తర్హ॑మా, 3. నో॒ఽఅ॒స్త్వర్క॑మన్, 4. ప్ర॒చేత॑సఽ॒ఈశా॑నాసో,

5. ది॒త్యా॒ఽఅఘ॑స్య. (నా.ప్ర.)

(6) వ॒యః॒॑ద్యః సు॒దా॒నవః॑ ॒క్షి॒యన్తో॑ యాన్తో॑ అ॒ధ్వన్నా॑ ।

దే॒వా వృ॒థాయ॑ హ॒రామ॑హే ॥

1450

(7) అ॒ది న॒ ఇన్ద్రో॑షాం వి॒ష్ణో స॒జాత్యా॑నామ్ ।

ఇ॒తా మ॒రుతో॑ అ॒శ్వినా॑ ॥

1451

(8) ప్ర॒భ్రాతృ॑త్వం సు॒దా॒నవో॑ అ॒ధ ద్వి॒తా స॒మాన్యా॑ ।

మా॒తుర్గర్భే॑ హ॒రామ॑హే ॥

1452

(9) యూ॒యం హి॑ ప్తా సు॒దా॒నవః॑ ఇన్ద్రో॑జ్యేష్ఠా అ॒ది॒ద్యవః॑ ।

అ॒థా చి॒ద్యవ్ ఉ॒త బ్ర॑వే ॥

1453

సూక్తము—83

ఋషి— కణ్వపుత్రుఁడు కుసీదుఁడు*

దేవత—విశ్వే దేవతలు

(1) గద్యము

దేవతలారా! స్వతేజస్సుచే సర్వతోదీప్యమాను లగు మీ పాలనమును గోరుచున్నాము.

అట్లు కోరుట మేము రక్షలను బొందుటకే! ॥

1248

1. యాన్తోఅధ్వన్నా. 2. అది నఇన్ద్రోషాం, 3. మరుతోఅశ్వినా, 4. సుదానవఇన్ద్రోజ్యేష్ఠాఅదిద్యవః,

5. చిద్యవఉత. (ప్రా.ప్ర.)

* వ్రాతవతిలో (9వ సంపుటము. 307పుట) ఋషి “కణ్వపుత్రుఁడు కుసీదుఁడు” గా వ్రాసి,

16b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “కుసీది”గా శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

- (2) గీ॥ దేవవరుణులు మిత్రుడై మెలగు నర్య
ముండు మాకు సహాయము మోద మలరఁ
జేయుదురుగాక! విజ్ఞాన చిత్తు లగుచు
ధనము కలిగించెదరుగాక! దత్తణంబు ॥

1244

- (3) గీ॥ నావిత్తోత్తముఁ డెట్లులు నౌకవలన
జలము తీరముఁ జేర్చునో! జనుల, నట్లు
యజ్ఞనాయకులార! మీ రరులనుండి
మములఁ దప్పింపుఁ డిప్పుడు సముచితముగ ॥

1245

- (4) గీ॥ అధికమౌ ధన మే మెల్ల నడుగుచున్న
వార మగుట సునర్యమ! వరుణదేవ!
స్తుత్యమై యొప్పి భజనీయశోభ నందు
ధనము మా కగుఁగాక! నీ క్షణమునందు ॥

1246

- (5) గద్యము॥

ప్రకృష్టజ్ఞానులును, శత్రుక్షేపకులును నగు దేవతలారా! మీరు సంభజనీయధనమునకు
స్వాములు! కావున మిమ్ము ధనమును యాచించుచున్నాను. * ఏ ధనము పాపులకుఁ
జెందియున్నదో! యా పాప ధనము నన్నుఁ బొందకుండునుగాక! ॥

1247

- (6) గీ॥ అగ్నిహోత్రార్థమై గృహమందు నున్న
వార మైనను, సమిధలఁ బడయ వెడలు
చున్నవారల మైనను, నో సుదాసు
లార! మిమ్ములఁ బిలుచు నపారభక్తి ॥

1248

- (7) గీ॥ ఓ మరుత్తులు! విష్ణువా! యోయ యింద్ర!
మా సజాత్యుల మధ్యను మమ్ము మీరు
గౌరవపురస్కరంబుగాఁ గనికరించి
తెలిసికొనియుండుఁడి! తేటతెల్లముగను ॥

1249

* ఏ ధనము పాపమునకుఁ జెందియున్నదో యా ధనము నన్నుఁ బొందునుగాక! ॥ (ప్రా.ప్ర.పా.
9వ సంపుటము. 309 పుట)

(8) గద్యము॥

శుభప్రదము లగు దానముల నొసఁగెడు నాదిత్యులారా! సామాన్యముగాఁ బూర్వమున
దేవతల సాహాయ్యమున మాత్రం యగు దీతి గర్భమున ద్విప్రకారముగ
సంజాతమైన మీ బ్రాతృత్వమును మేము ప్రకాశింపఁజేయుచున్నాము॥

1250

(9) గీ॥ మంగళప్రద దానులౌ మమవముఖ్య
దేవతోత్తములార! సద్ధిపిఁ గలుఁగు
మీరు మా యజ్ఞములయందు మెలఁగుఁ డనుచుఁ
దత్తణమె విమ్ము నుతియింతుఁ దత్సరమతి ॥

1251

సూక్తమ్—84

ఋషిః—ఉశనా కావ్యః

దేవతా—అగ్నిః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) ప్రేష్ఠం! వో! ఆతిథిం స్తుషే మిత్రమివ ప్రియమ్ ।

అగ్నిం ఁథం న² వేద్యమ్ ॥

1454

(2) కవిమివ ప్రచేరసం యం దేవాసో³ అథ ద్వితా ।

ని మ ర్వేష్యాదదుః ॥

1455

(3) త్వం యవిష్ఠ దాశుషో నృగ్ంః పాహి శృణుధీ గిరిః ।

ఁజై తోకముల త్మనా ॥

1456

- (4) కయా తే॑ అగ్నే॑ అజ్గి॑రః॒ డి॒ష్టో న॒పాదు॑ప॒స్తుతి॑మ్ ।
ప॒రాయ॑ దే॒వ మ॒న్యపే॑ ॥ 1457
- (5) దా॑తే॒మ క॒స్య మ॒నసా॑ య॒జ్ఞస్య॑ స॒హసో॑ య॒హో ।
కరు॑ వో॒చః॒ ఇదం॑ స॒మః ॥ 1458
- (6) అ॒ధా ఽ॒న్యం హి॑ న॒స్కరో॑ వి॒శ్వాశి॑ అ॒స్మభ్యం॑ సు॒క్షితిః॑ ।
వా॒జ్రద్ర॑వి॒ణసో॑ గి॒రః ॥ 1459
- (7) క॒స్య నూ॒నం ప॑రీ॒ణసో॑ ది॒యో జి॒న్వసి॑ దం॒పతే॑ ।
గో॒షాతా॑ య॒స్య తే॑ గి॒రః ॥ 1460
- (8) తం మ॒ర్షయ॑న్త సు॒క్రతుం॑ పు॒రోయా॑వా॒నమా॑జి॒షు ।
స్వే॒షు క్ష॑యే॒షు వా॑జి॒నమ్ ॥ 1461
- (9) క్షేతి॑ క్షే॒మేభిః॑ సా॒దుభి॑ర్న॒కిర్యం॑ ఘ్న॒న్తి హ॒న్తి యః॑ ।
అగ్నే॑ సు॒వీర॑ ఏ॒థతే॑ ॥ 1462

సూక్తము—84

ఋషి—కావ్యుఁడైన యశనస్సు†

దేవత—అగ్ని

(1) చ॥ పురుషవరేణ్యులార! యతిపూజ్యు, భవత్ప్రియు, సర్వదేవతా
వరులకు హవ్య మీయఁగ నపార ముదంబున నేగు వాని, నిం
కరదము లాగునన్ ధనము నందగఁజేసెదువాని, మిత్రవ
త్పర మహితప్రదాత నల పావకు వేఁడెద మీ నిమి త్తమై ॥

1252

(2) గీ॥ కవిని, విజ్ఞాని, నగ్నిని, ఘనుఁడు రెండు
కార్యముల ధర్మమును జోలి కనలుచుండు
నింద్ర ముఖ్యు దేవాళిని నెల్ల మర్త్య
లందు ద్వివిధంబుగా నుంచి యమరినారు ॥

1253

(3) క॥ యువతమ! యజమానులు
సంస్తవకారులఁ గాచి వారి తనయుల నెల్లన్
నవరీతిఁ గనుచు మా మా
స్తవముల రక్షింపు మీవు సరసపు తీవిన్ ॥

1254

(4) గీ॥ అంతటం దిరుగువాఁడ! యో యన్నరూప!
దేవ విద్యోతమానుఁడా! పావకుండ!
పరుఁడ వైనట్టి నిన్నెట్టి సురుచిరుపు
వాక్కుచేత నుతింతును? వైరిహంత! ॥

1255

(5) గీ॥ అనల! యే విధ యజమాన మనసుతోడఁ
గూడుకొని హవ్య మిడెదమో! కూర్మి మిగుల
నింక నీకు నమస్కార మెప్పు డెట్లు
లాచరింపంగఁగలవార మౌదు మోయి! ॥

1256

† వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 309 పుట.) ఋషి “ఔశనసుఁడు”గా వ్రాసి, 16b సంపుటములోని ఋషి
దేవతల పట్టికలో “ఔశనస్సు-కావ్యుఁడు” ఇరువురును ఋషులను భావము కలుగునట్లు శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “భల”ము ప్రయుక్త మైనది.

- (6) క॥ ఆనలుడ! మాచేతను నీ
వనయము నుతియింపఁబడుచు నధికము సంశో
భనము లగు నివాసంబుల
ధనపుత్రాన్నముల మాకుఁ దప్పక యిమ్మా! ॥

1257

(7) గద్యము॥

గృహపతీ! యగ్నీ! యేవని సంబంధము లగు స్తుతులు గో లాభమును గలుగఁ జేయునో!
యట్టి నీ వెవరి కర్మలను బ్రీణింపఁజేయుచున్నావు? (†ఇతరుల యేవరి కర్మలను
సంతసింపఁజేయలేదు. మా కర్మలనే సంతసింపఁజేయుచున్నావు!) ॥

1258

- (8) గీ॥ శత్రుమండలి మున్నుందుఁ జంపువాని
సుక్రతుని¹ బలము గలవాని శోభనాగ్ని
స్వీయగృహములయం దుంచి చిత్త మలర
భక్తగణములు పూజింతు వాని నెప్పుడు ॥

1259

- (9) గీ॥ సదనములయందు నెవ్వఁడు సాధుపాల
నముల నుండునో! యెవ్వఁ డనయము వైరిఁ
జంపఁగలవాడో! యెవ్వనిఁ జంపలేరొ!
శత్రువులు, వాడె సంస్తోత జ్వలన! నీకు ॥

1260

సూక్తమ్—85

ఋషిః—కృష్ణ ఆశ్విరసః

దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—గాయత్రీ

- (1) ఆ మే వావం నాసత్వా అశ్వినౌ గచ్ఛతం యవమ్ ।

మధ్యః సోమస్య పీతయే ॥

1463

† ఎవరి కర్మలను (ప్రా.ప్ర.పా.)

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలఘుగణము ప్రయుక్త మైనది.

(2) ఇ॒మం మే॑ సో॒మమ॑శ్వి॒నేమం॑ మే॒ శృ॒ణు॒తం హ॑వ॒మే ।
మ॒ధ్వః సో॒మస్య॑ పీ॒తయే॑ ॥

1464

(3) ఆ॒యం నాం॑ కృ॒ష్ణో! అ॒శ్వినా॑ హ॒వతే॑ వా॒జినీ॑వ॒సూ ।
మ॒ధ్వః సో॒మస్య॑ పీ॒తయే॑ ॥

1465

(4) శృ॒ణు॒తం జ॑రి॒తుర్వ॒నం కృ॒ష్ణస్య॑ సు॒వతో॑ న॒రా ।
మ॒ధ్వః సో॒మస్య॑ పీ॒తయే॑ ॥

1466

(5) చ॒ర్ది॒త్య న॒మదా॑త్యం వి॒ప్రాయ॑ సు॒వతో॑ న॒రా ।
మ॒ధ్వః సో॒మస్య॑ పీ॒తయే॑ ॥

1467

(6) గ॒చ్ఛ॒తం దా॑శ॒షో గృ॒హమి॒తా సు॒వతో॑ అ॒శ్వినా॑ ।
మ॒ధ్వః సో॒మస్య॑ పీ॒తయే॑ ॥

1468

(7) యుం॑జా॒తాం రా॑వ॒థం ర॒థేః వీ॒ధ్వజ్ఞే॑ వృ॒షణ్వి॒సూ ।
మ॒ధ్వః సో॒మస్య॑ పీ॒తయే॑ ॥

1469

- (8) త్రివస్త్రేణ త్రివృతా రతేన యాతమశ్వినా ।
మధ్వః సోమస్య పితయే ॥

1470

- (9) నూ మే గిరో నావత్యా లశ్వినా ప్రావతం యువమ్ ।
మధ్వః సోమస్య పితయే ॥

1471

సూక్తము--85

ఋషి—అంగిరసుడైన కృష్ణుడు*

దేవత—అశ్వినదేవతలు

- (1) గీ॥ అశ్వలార! మీర లన్నదాహ్వానంబు
నాలకించి పిదప నన్నదీయ
యజ్ఞసదనమునకు నతిశయ సోమ పా
నమును జేయ రండు! సముచితముగ ॥

1261

- (2,3) గీ॥ అన్నయుక్తులైన యశ్వలు! మీరు నా
స్తవము వినుచు నాదు సరస సోమ
మాను మనుచు మిముల నతివినయంబునఁ
బిలుచుచుండె మౌని ప్రీతి మెఱయ ॥

1262

- (4) క॥ సదయు లగు నశ్వలారా!
ముదమున నులియించు కృష్ణముని వాక్కుల మీ
రెదఁ దలఁచి యాలకింపుచు
మదకరసోమంబుఁ ద్రావ మానుగ రండి! ॥

1263

- (5) క॥ ముదమును గొల్పెడు నుతులన్
వదలక పఠియించు విప్రవరసకు భవ్య
ప్రద మగు గృహంబు నొసఁగుచు
మదకరసోమంబు ద్రావ మానుగ రండి! ॥

1264

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 311 పుట) “కృష్ణుడను అంగిరసుడు” ఋషిగా వ్రాసి, 15b సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో “కృష్ణుడు” ఋషిగా శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

(6) క॥ సదయు లగు నశ్వలారా!
ముదమున హవ్యం బొసంగు మూర్తుల గృహముం
గదియుచు మీరలు ప్రీతిన్
మదకర సోమంబు ద్రావ మానుగ రండి! ॥ 1265

(7) క॥ హృదయంగమ ధన మందిన
సదయాశ్వలు రాసభాఖ్యసారాశ్వములన్
ముదమున సిద్ధముఁ జేయుచు
మదకర సోమంబు ద్రావ మానుగ రండి! ॥ 1266

(8) క॥ సదయు లయి, త్రిఫలకంబై
చెదరెడు రథ మెక్కి పీరు చేరుచు మా స
మ్మదకర సోమ క్రియలన్
మదకర సోమంబు ద్రావ మానుగ రండి! ॥ 1267

(9) క॥ మద మల వాకుల నెల్లను
నెదఁబెట్టఁగఁ దలచి మీర లిప్పుడె యశ్వత్!
ముదితు లయి సర్వ విధముల
మదకర సోమంబు ద్రావ మానుగ రండి! ॥ 1268

సూక్తమ్—86

ఋషిః—కృష్ణ ఆజ్ఞిరసః, విశ్వకో వా కార్షిః
దేవతా - అశ్వినౌ
ఛందః—జగతీ

(1) ఉభా హి దస్రా భిషజా మమోభువోభా
దక్షస్య వచసో బభూవభుః ।
తా వాం విశ్వకో హవతే తనూక్సతే

మా నో వి యోష్ఠం సభ్యా ముమోచతమ్ ॥

1472

(2) కథా నూనం వాం విమనా¹ ఉవ² ప్రవద్యువం

ధియం దదధుర్వస్య³ ఇష్టయే ।

తా వాం విశ్వకో హవతే తనూకృతే మా

నో వి యోష్టం సఖ్యా ముమోచతమ్ ॥

1473

(3) యువం హి స్నా పురుభుజేమమేధతుం

విష్టాప్యే దదధుర్వస్య³ ఇష్టయే ।

తా వాం విశ్వకో హవతే తనూకృతే మా

నో వి యోష్టం సఖ్యా ముమోచతమ్ ॥

1474

(4) ఉత త్వం పీఠం ధనసామృజీషిణం³

దూరే చిత్ స సమవసే హవామహే ।

యస్య స్వాదిష్ఠా సుమతిః పితృర్యథా మా

నో వి యోష్టం సఖ్యా ముమోచతమ్ ॥

1475

(5) ఋతేన¹ దేవః సవితా² శమాయత

ఋతస్య శృణ్ణిమూర్వియా వి ప్రవతే ।

ఋతం సాసాహ మహి చిత్ పృతస్యతో మః

నో వి యోష్టం సఖ్యా ముమోచతమ్ ॥

1476

1. విమనా²ఉవ, 2. ధుర్వస్య³ఇష్టయే, 3. జీషిణం, 4. సమాయత²ఋతస్య, 5. మ నో వి. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—86

ఋషి—అంగిరసుడైన కృష్ణుడు లేక కాశ్మి యైన విశ్వకుడు*

దేవత—అశ్వలు

(1) ఉ॥ ఓపి సమస్తశత్రువుల యుక్కు నడంచెడు వారు, రోగ సం
తాపముఁ గొట్టు వైదులరు, దక్షవచస్కులు, సౌఖ్యదాతలై
యేపు వహింప విశ్వకుఁ డహిన సుతార్థము మిమ్ముఁ బిల్వఁడే!
మాపయి మీ సఖిత్వమును మందము చేయకుఁ డశ్వదేవతల్! ॥ 1269

(2) ఉ॥ చూపుచు నమ్రతన్ విమనసుండు మిమున్ నుతియించెఁ గాన మీ
రేపు వహించి వారికి నహిన ధనంబును బుద్ధి సీమ లే
దా పనిఁ బూని విశ్వకుడు ధర్మసుతార్థము మిమ్ముఁ బిల్వఁడే!
మాపయి మీ సఖిత్వమును మందము చేయకుఁ డశ్వదేవతల్! ॥ 1270

(3) ఉ॥ ఓపి ధనప్రశస్తిని మహాన్నత పాలకులైన మీరు వి
ష్ణ్వపువుఁ దృప్తి జేసితిరి వావిరి నిష్టధనం బొసంగుచున్
బ్రాహ్మయి విశ్వకుండు మిమ్ముఁ బ్రార్థనసేయఁడే! పుత్రకామియై
మాపయి మీ సఖిత్వమును మందముఁ జేయకుఁ డశ్వదేవతల్! ॥ 1271

(4) ఉ॥ స్థాపితకర్మచక్షు, ధని సార గృహీత ఋజీష సోము వి
ష్ణ్వపుని రక్షలై నుతి యొనర్తుము తత్పితృసంస్తవంబు లే
దేపు వహించు దేవతల కెంతయు నట్టుల వాని నెయ్యెడన్
మాపయి మీ సఖిత్వమును మందము చేయకుఁ డశ్వదేవతల్! ॥ 1272

(5) ఉ॥ ఓపి సవిత్వఁడే ఋతము యుక్తిని సంజ స్వచ్ఛుష్టితాపముల్
వాపెడు నే ఋతాగ్రమున భవ్యవిభావమునందు దానిఁ దా
నే పొనరించు నట్టి ఋత మెంతయు మా యరిఁ ద్రుంచు దానిచే
మాపయి మీ సఖిత్వమును మందము చేయకుఁ డశ్వదేవతల్! ॥ 1273

* వ్రాతప్రతిలోను (9వ సంపుటము. 313 పుట), 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలోను
ఋషి “విశ్వకుడు”గా మాత్రమే శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

+ “సవిత్వ” శబ్దము ఋకారాంతము. కావున “త్వ” పూర్వమందున్న “వి” పట్టము లఘువే కావలసియున్నది.
కాని శ్రీనేమానివారు “వి” పట్టము నిక్కడ గురువుగాఁ బ్రయోగించుట విశేషము. (చూ. పీఠిక)

సూక్తమ్—87

ఋషిః—కృష్ణ ఆజ్ఞరసో, వాసిష్టో వా ద్యుష్మీకః, ప్రియమేధ ఆజ్ఞరసో వా
దేవతా—అశ్వినౌ

ఛందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

(1) ద్యుష్మీ॑ వాం శ్లో॒మో॑ అశ్వినా॑ క్రి॒చ్ఛ సే॒కః॑ ఆ గ॒తమ్ ।

మ॒ర్త్యః సు॒తస్య॑ స దివి॑ ప్రి॒యో నరా॑ పా॒తం గౌ॒రావి॑వేరి॒ణమ్ ॥

1477

(2) పి॒బతం॑ ఘృ॒తం మ॒ఘమ॑న॒మశ్వినా॑ లల॒ బి॒ష్టాః సీ॒దతం॑ నరా ।

తా మ॒ర్తసా॑నా మను॒షో దు॒రో॒జః॑ ఆ ని పా॒తం వే॒దసా॑ వ॒యః ॥

1478

(3) ఆ వాం వి॒శ్వతి॑రూ॒తిః ప్రి॒యమే॒ధా అహూ॑షత ।

తా ప్రి॒రా॒తమ॑ష॒స్మక్త॑ర్హి॒షో జృ॒ష్ణం య॑జ్ఞం దివి॑ష్టి॒షు ॥

1479

(4) పి॒బతం॑ శో॒మం మ॒ఘమ॑న॒మశ్వినా॑ లల॒ బి॒ష్టాః సీ॒దతం॑ సు॒మత్ ।

తా వా॒ప్య॒ధానా॑ ఉ॒ప సు॒భృతిం॑ ది॒వో గ॒నం గౌ॒రావి॑వేరి॒ణమ్ ॥

1480

(5) ఆ సూ॒నం యా॑తమ॒శ్వినా॑ ల॒శ్వేభిః॑ ప్రి॒షిత॑స్స॒పిః ।

ద॒స్రా హి॑ర॒ణ్యం ర॒సీ క॒వస్ప॑తీ పా॒తం శో॒మమృ॑తావృ॒థా ॥

1481

1. శ్లోమో అశ్వినా. 2. సేకః ఆ గతమ్. 3. దురోజః ఆ ని, 4. మేధా అహూషత.

5. స్మృధాన అఉప, 6. మశ్వినాశ్వేభిః. (బ్రా.ప్ర.)

(6) షయం హి వాం హవామహే విచన్యవో విప్రాసో వాజసాః యే ।

తా వల్లా దస్రా పురుదంససా రియా ఒశ్వినా క్రుష్ణ్యా గతమ్ ॥

1482

సూక్తము—87

ఋషి—అంగిరసుడైన కృష్ణుడు లేక వాశిష్ఠుడైన ద్యుమ్నికుడు

లేక అంగిరసుడైన ప్రియమేధుడు*

దేవత—అశ్వినదేవతలు

(1) గద్యము॥

ఓ యశ్వినదేవతలారా! యదకము బైటకుఁ దోడివేయుచున్నను గూప మల్పొదకము కాని యట్లు
క్షీణింపని స్తోత్రములు గల ద్యుమ్నికుఁ డను ఋషి మీకు స్తోత్ర యగుచున్నాఁడు!
కాఁబట్టి మీరు మా యజ్ఞమునకు వచ్చి స్తుతుల నాలకింపుఁడు!
నేత లగు నశ్వినదేవతలారా! యా స్తోత్రవరుఁడు విద్యోతమాన మగు
యజ్ఞమున నభిషుత మగు సోమమునకుఁ బ్రియుఁ డగుచున్నాఁడు.
కావున దప్పిఁ గొను గౌరవ్యగము తటాకాదులయందు
నీరు ద్రావుటకు వచ్చునట్లు సుత సోమమును ద్రావుటకు మీరు రండు! ॥

1274

(2, 3) సీ॥ పాత్రములందున్న పరమసోమరసంబు నశ్వలారా! మీర లమరఁ గొనుఁడు!
బహువిస్తృతంబైన బర్హాసనంబును నతిశయప్రీతితో నందికొనుఁడు!
మనుజు గృహంబుల ఘనయజ్ఞగృహముల సోమపానంబున శోభ గనుఁడు!
సత్పురోడాశాదిసహిత హవిస్సోమ మను నన్నసారము నందికొనుఁడు!

గీ॥ కాంక్షితార్థంబులను నెల్లఁ గలుగఁ గోరి
సకలయాగ ప్రయతములు చాల భక్తిఁ
బిలుచుచున్నారు మిమ్ములఁ బ్రీతి నుదయ
కాలములయందు హవ్యము కనుఁ డటంచు ॥

1275

(4) చ॥ మదకర మైన సోమమును మాటికి మాటికి ద్రావుచుండి మీ
రెదను దలంచి యజ్ఞముల నెంతయు మత్తత విశ్రమింపుఁడి!
సుదివమునుండి రండు! కడు శోభన సంస్తుతికై సరస్సులన్
ముదమును జేరు గౌరములఁ బోలిక శీఘ్రమె యశ్వినదేవతల్! ॥

1276

* వ్రాతప్రతిలో (9వ సంపుటము. 315 పుట) “ద్యుమ్నికుడు” ఋషిగా శ్రీనేమానివారు వ్రాసి, 15b సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో “ద్యుమణికుడు, ప్రియమేధుడు, లేక కృష్ణుడు” ఋషులుగా వ్రాసిరి.

- (5,8) సీ॥ అశ్వదేవతలార! యశ్వంబులన్ గూడి యజ్ఞంబులకు మీర లరుగఁదెండు!
 దక్షులారా! మీరు దర్శనీయ హిరణ్య యానంబుపై నెక్కి యరుగఁదెండు!
 కళ్యాణమును మీరు కాపాడువారలై శీఘ్ర మీ స్థలమును జేరరండు!
 జల వివర్ధకులార! సత్యపాలకు లయి యతితృప్తి సోమంబు నానరండు!
 గీ॥ స్తోత్రలము మేము కావున సుందరంపు
 టన్నమును గోరి మిమ్ముల నడుగుచున్న
 భనము మొదలగు వానిని దత్తణంబ
 యిచ్చుటకు¹ సులభ గమనులై యిటకు రండు! ॥

1277

సూక్తమ్—88

ఋషి:—నోధా గౌతమ:

దేవతా—ఇన్ద్ర:

చంద:—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

- (1) తం వో ద॒స్మమృ॑తీ॒షహం॑ వ॒సోర్మ॑న్తా॒నమ॑న్త॒సః ।

అ॒తి వ॒త్సం న॑ న్వ॒సరే॑షు దే॒నవ॑¹ ఇన్ద్ర॑ం గీర్వి॒ర్నవా॑మహే ॥

1483

- (2) ద్యృ॒తం సు॒వా॒నం త॒విషీ॑రా॒వృ॒తం గి॒రిం న పు॑రు॒భోజ॑నమ్ ।

క్షు॒మన్తం॑ వా॒జం శ॒తినం॑ వహ॒స్రిణం॑ మ॒క్షా గో॑మ॒న్తమి॑మహే ॥

1484

- (3) స త్వా॑ బృ॒హన్తో² అ॒ద్రయో॑ వ॒రన్త॑ ఇన్ద్ర॑ వి॒శవః॑ ।

యద్ది॑త్స॒పి స్తు॒వతే॑ మా॒వతే॑ య॒ నకి॑ష్టదా మి॒నాతి॑ తే ॥

1485

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలముగణము ప్రయుక్త మైనది.

1. దేనవలై ఇన్ద్రం, 2. బృహన్తో అద్రయో వరన్తలై ఇన్ద్ర. (ప్రా.ప్ర.)

(4) యోధాపి క్రత్వా శవసోత దంసనా విశ్వా జాతాభి మజ్జనా ।

అ త్వా¹యమర్క¹ ఊతయే² వవ ర్తతి యం గోతమా² అజీజనన్ ॥

1486

(5) ప్ర హి రిక్షి³ ఓజసా దివో అస్తేభ్యస్సరి³ ।

న త్వా వివ్యాచ రజ⁴ ఇన్ద్ర పార్థివచను స్వధాం వవితి ॥

1487

(6) నక్తి పరిష్టిర్మఘవన్ మఘస్య తే యద్ధాశుషే దశప్యసి ।

అస్తాకం బోధ్యచథస్య చోదితా మంహి⁵జ్ఞో నాజసాతయే ॥

1488

సూక్తము—88

ఋషి—గౌతముఁడైన నోధస్సు

దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) చ॥ పురుషవరేణ్యులార! కడుఁ బోడిమి శత్రుల నుక్కడంచి నుం
దర మగు పాత్ర సోమమును ద్రావి ప్రమత్తత మోద మందు నా
సురపతి కుచ్చరించెదము సూక్తము గోష్ఠములందు దేనువుల్
సురుచిర వత్సముం గనుచు శోభిలు శబ్దముఁ జేయు కైవడిన్ ॥

1278

(2) గద్యము॥

అతిశయ దీప్తిమంతుఁడు, శోభనదానుఁడు, మేఘములచే శిలోచ్ఛయము వలె బలముచే
నాచ్ఛాదింపఁబడినవాఁడు, సోమాది హవిఃప్రదానమున యజమానులవలన
భోజనము పెట్టఁబడినవాఁడు, నగు నింద్రుని స్తోత్రాదులఁ జేయునదియు,
శతసహస్ర సంఖ్యాక ధనయుక్తమును, గవాదిసహితమును, నగు
నన్నమును శీఘ్రముగ యాచించుచున్నాము ॥

1279

1. మర్క¹ ఊతయే, 2. గోతమా² అజీజనన్, 3. రిక్షి³ ఓజసా దివో² అస్తేభ్య, 4. రజ⁴ ఇన్ద్ర. (ప్రా.ప్ర.)

- (3) గీ॥ బలముచేత మహత్వంబుఁ బడసినట్టి
యన్ని విధముల దార్థ్యము నందునట్టి
పర్యతాళి మహేంద్రుడా! బలమువలన
నిన్ను వారింపలేకుండు నెన్నఁడైన ॥

1280

గీ॥ స్తోత్రములఁ జేయుచుం గడు శోభ గాంచు
మత్సమానులకే ధన మహిమ నొసఁగ
నున్నవాడవు! నీ వింద్ర! యుక్త ధనము
నెవఁడు హింసింపఁగల్గు నీ యవనియందు ॥

1281

- (4) గద్యము॥

వృత్రహననాదికర్మలచేతను, బలముచేతను, యోధ వగుచున్నావు! స్వకర్మచేతను,
బలముచేతను, భూతజాతమును దిరస్కరించుచున్నావు! నోధఃప్రభృతు లెట్లు
నిన్నుఁ బ్రాదుర్భవింపఁజేసినారలో! యట్లు నిన్ను నీ మంత్ర
మభిముఖముగఁ జేసికొనుచున్నది ॥

1282

- (5) గీ॥ ఇంద్రదేవుడా! బలమున నెసఁగు దివిని
భువిని మించెడు నీవు విభూతితోడఁ
నన్ను సంపదనో! శీతలాంబువులనా!
నొసఁగ నిచ్చ దలంపు మీ వొనర మాకు ॥

1283

- (6) క॥ ధనవన్మహేంద్రుడా! నీ
ధనము నిరోధించు వాడు ధరఁ గల్గినఁటే!
ధనమును నీ విచ్చిన నా
ధనమునకు నిరోధకుండు ధరఁ గల్గినఁటే! ॥

1284

క॥ ధన చోదకుడవు! దాతవు
ఘనుడా! మే మెల్ల నధికగౌరవ నుతులం
బనిగొని యన్నంబునకై
యొనరఁ బఠించితి మటంచు నొగి నెరుగవొకో! ॥

1285

సూక్తమ్—89

ఋషి:—నృమేధ-పురుమేధావాగ్గిరసౌ

దేవతా—ఇంద్రః

చందః—1-4-విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః),
5-8-అనుష్టుప్, 7-బృహతీ

(1) బృహదిన్ద్రాయ గాయత మరుతో వృత్రహంతమమ్ ।

యేన జ్యోతిరజనయన్మృతావృధో దేవం దేవాయ జాగృవి ॥

1489

(2) అసాదమదధిస్తీరశస్త్రహః లతేన్ద్రో ద్యుమ్నాభవత్ ।

దేవాస్త ఇన్ద్ర సఖ్యాయ యేమిరే బృహద్భావో మరుద్గణ ॥

1490

(3) ప్రవః ఇన్ద్రాయ బృహతే మరుతో బ్రహ్మర్చత ।

వృత్రం హనతి వృత్రహః శతక్రతుర్వజ్రేణ శతపర్వతా ॥

1491

(4) అది ప్రభిర ధృష్ణా ధృష్ణస్మః శ్రవశ్చిత్ తేఽ అసద్భూహత్ ।

అర్హన్త్యావో జవసా వి మాతరో హనో వృత్రం జయాస్యః ॥

1492

(5) యజ్ఞాయతా అహర్వ్య మభవన్ వృత్రహర్యాయ ।

తత్ పృథివీమప్రథయస్తదస్తభ్నాఽత ద్యామ్ ॥

1493

1. దేవాస్త ఇన్ద్రః. 2. వల ఇన్ద్రాయ. 3. చిత్రే అసద్భూహత్, 4. యతా అహర్వ్యః.

5. స్తభ్నా అతః. (వా.ప్ర.)

గీ॥ ఓ మరుద్గణతేజస్క! యోయి యింద్ర!
ప్రభలఁ గల్గెడు దేవతా వర్గ మెల్లఁ
దమకు సఖ్యంబు కలుగంగఁ దరచుఁ బ్రీతి
నిను నియోగించుచున్నారు నిష్ఠఁ బాని॥

1289

(3) క॥ మితరావిణు లగు భక్త
ప్రతతులు! మీ బంధు లైన వాసవునకు సం
తతమును బ్రహ్మసుగానం
బలిశయముగ నుచ్చరించు చమరుడు! మీరత్! ॥

1290

గీ॥ పాపహంత! శతేష్టుడు వజ్ర మూని
యుష్మదభితుష్టుడై శీఘ్ర ముదకమార్గ
వారకు నివృత్తుఁ డను వాని జేరి సత్య
రముగఁ జంపునుగాక! విశ్రాంతికొఱకు ॥

1291

(4) గీ॥ శత్రు ధర్మణశీలుడా! శక్ర! నీకు
నన్న ముండెఁ బ్రభూతంబు నది సుఘృష్ట
మనసునం గూడుకొని నీవు మాకు మిగులఁ
ప్రీతితోడుత నీయుము! భ్యాతి మెఱయ ॥

1292

గీ॥ నీళ్ళు మాతలు మా కౌను నిర్మలేంద్ర!
యవి ప్రవేశించుఁగాక నీ యవనియందు
శీఘ్రముగ ¹జలము సరికట్టి చెలఁగునట్టి
వృత్తుఁ బరిమార్చుచు జయించు! వివిధములను ॥

1293

(5) గద్యము॥

సతోవ్యతిరిక్త మగు పూర్వ్యముచే వర్జితుండును, మహనీయ ధనవంతుండును, నగు
నింద్రుడా! వృత్రాసురహననమునకు నీ వెపుడు ప్రాదుర్భవింబితివా! యప్పుడు
పృథ్విని దృఢముగా నొనర్చితివి! ద్యౌలోకమును నంతరిక్షమును
నిరుద్ధముగాఁ జేసితివి! ॥

1294

- (6) ఉ॥ ఎప్పుడు పుట్టినాడవో! మహేంద్రుడ! యజ్ఞము పుట్టె నప్పుడే!
యప్పుడే! హర్షకారి యగు నర్చితమంత్రము సంభవించె నిం
కప్పుడే! భూతజాతము మహాధృతి జన్మము నొందఁ గల్గె నీ
వప్పుడే! పుట్టనున్న జగ మంత మహామహిమన్ జయింపవే! ॥

1295

- (7) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! యపక్వములను గోవులయందుఁ బక్వము లగు పయస్సులను నునుచితివి!
ద్యోలోకమున సూర్యుని స్థాపించితివి! దీపనశీల మగు ప్రవర్గ్యమును సామములచే
నెట్లు తపింపఁజేయుచున్నారో! స్తోతలారా! యటులు స్తుతులచే నింద్రు
నుగ్గడింపుడు! పిదప సూక్తములచే వసనీయుఁ డగు నింద్రునకుఁ
బర్యాప్త మగు సామమును బలింపుడు! ॥

1296

సూక్తమ్—90

ఋషిః—నృమేధ-పురుమేధావాజ్ఞికసౌ

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

- (1) ఆ నో విశ్వాసు హవ్య¹ ఇంద్రః² సమత్స భూషతు ।

ఉప బ్రహ్మణి³ సవనాని వృత్రహ⁴ పరమశ్వా⁵ ఋచీషమః ॥

1496

- (2) త్వం దాతా వ్రథమో రాధసామన్యసి సత్య⁶ ఈశానకృత్ ।

తువిద్యుమ్నస్య యజ్ఞా వృణీమహే పుత్రస్య శవసో మహాః ॥

1497

- (3) బ్రహ్మ త⁷ ఇంద్రో గిర్వణః క్రియన్తే⁸ అనతిద్భుతా ।

ఇమా జాషస్వ హర్యశ్వ యోజనేన్ద్రో యా తే⁹ అమన్మహి ॥

1498

1. హవ్యఽఇంద్రః, 2. మశ్వాఽఋచీషమః, 3. సత్యఽఈశాన, 4. తఽఇంద్రో, 5. క్రియన్తేఽఅనతి.

6. తేఽఅమన్మహి. (వా.ప్ర.)

(4) త్వం హి సత్తో మమవన్నసతో వృత్రా భూర్వృష్ణాపే ।

స త్వం శబ్ద్య వజ్రహస్త దాకుషే లక్ష్మణ్యం రయిమా శ్చది ॥

1499

(5) త్వమిన్ద్రో యశా¹ అన్యజీషీ శవసస్పతే ।

త్వం వృత్రాణి హంస్యప్రతీన్యేక² ఇదనుత్రా చర్షణీధృతా ॥

1500

(6) తము త్వా నూనమసుర ప్రచేతసం దాధో భాగమివేమకే³ ।

మహివ కృత్తిః శరణా త⁴ ఇన్ద్రో ప్ర తే సుమ్నా నో⁴ అశ్నవన్ ॥

1501

సూక్తము—90

ఋషి—అంగిరసుఁడైన నృమేధసుఁడు పురుమేధస్సు*

దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) గీ॥ అసురయద్ధములం దెల్ల నాత్మరక్ష
కార్థమై పిలువఁదగినట్టి యమరుఁ డింద్రుఁ
డస్మదీయ హవీరూప మైన యన్న
ములను సేవించుఁగాక! దా మోద మలర ॥

1297

గీ॥ పాపబల నిహంత పరమబలంబున
శత్రువులను గొట్టు శక్తిఁ గలిగి
స్తుతులవలనఁ దనిసి సొంపగు స్తుతులను
బొందుఁగాక! బ్రీతి నొందుఁగాక! ॥

1298

1. యశా¹ అన్యజీషీ, 2. తీన్యేక² ఇదనుత్రా, 3. త³ ఇన్ద్రో, 4. నో⁴ అశ్నవన్. (వ్రా.ప్ర.)

* వ్రాతవ్రతిలో (9వ సంపుటము. 323పుట) నృమేధ - పురుమేధు లిరువురును ఋషులుగా వ్రాపి. 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో నృమేధుఁడు లేక పురుమేధుఁడు ఋషిగా శ్రీనేమానివారు వ్రాపిరి.

- (2) గీ॥ ఇంద్రుడా! నీవు ముఖ్యుండ వెల్లరకును
బ్రథముడవు! నీవు ధనదాతృవర్గమందు
జనుల నై శ్వర్యయుతులుగఁ జాలఁ జేసి
సత్యకర్ముడ వగుమయ్య! సకలవిధుల ॥

1299

గీ॥ బహుధనంబు గలిగి వైరి వధార్థమై
బలమువలనఁ బుట్టి వెలుగు నింద్ర!
నీకు యోగ్య మైన నిఖిల ధనంబును
బొందఁగలము మేము పూర్ణభక్తి ॥

1300

- (3) గీ॥ ఇంద్ర! గీర్వానసీయుడా! యెల్ల వేళ
లందు సత్యస్వరూపంబు లొను వెల్గు
స్తోత్రములు నీ నిమిత్తము సొంపు మీర
వెల్లడించుచున్నాము వినుము! వాని ॥

1301

క॥ విను మింద్రుడా! నీకు సుయో
జన శీలములైన సర్వసంస్తవతతులన్
విను మింద్ర! నీ నిమిత్తం
బనయము మే ముచ్చరించునట్టి స్తుతులన్ ॥

1302

(4) గద్యము॥

ధనవంతుడ వగు నింద్రా! సత్కర్ముడ వగు నీ వెవ్వరికిని లొంగక బహురాక్షసుల
ధిక్కరించుచున్నావు! ఓ బలవృద్ధతమ! యో వజ్రహస్తుడా! యింద్రుడా! నీవు
హవ్య మొసంగువానికి ధనము మొదలగునవి యభిముఖ మగునట్లు చేయుము! ॥

1303

(5) గద్యము॥

బలవంతులచే నప్రతిగతము లగుటచేతనే యన్యులచే జయింప శక్యులుగాని రాక్షసులను
నీ వొక్కరుడచే మనుష్యధారక మగు వజ్రముచే జంపుచున్నావు! అభివుతసోమము
గలవాడా! నేవు యశోవంతుడ వగుచున్నావు! ॥

1304

- 1305

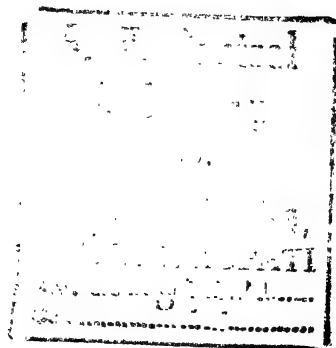
1806

చందః—అనుష్టుప్, 1-2-పంక్తిః

- 1502

- 1503

- 15-04

(4) కువిచ్చకత్ కువిత్ కరత్ కువిన్నో వస్యస్కరత్ ।

కువిత్ పతిద్విపో యతీర్ణేజ సంగమామహై ॥

1505

(5) ఇమాని త్రిణి విష్టసా తానీన్ద్ర వి రోహయ ।

శిర సతస్సోర్వరామాదిహం మః ఉపోదరే ॥

1506

(6) అసౌ చ యా నః ఉర్వరాదిహం తస్యంగ మమ ।

అథో తతస్య యచ్చిరః సర్వా తా రోహకా కృది ॥

1507

(7) షే రథస్య షేనసః షే యగస్య తత్రతో ।

అపాలామిన్ద్ర త్రిహ్నుత్వ్యకృతోః సూర్యత్వచమ్ ॥

1508

సూక్తము—91

ఋషిక—అత్రిపుత్రియగు నపాల†

దేవత—ఇంద్రుడు

* (1) ॥ కన్యాయా నపాల కాంక్షితార్థము రీతి
సోమ మంది యధిక శోభః దీర
దంతములను ధ్వనిని దార్జ్యముగా నొప్ప
నింద్రుఁగూర్చి పల్కె నీడ్యమతిని ॥

1807

1. మఽఉపోదరే, 2. సఽఉర్వరాదిహం. (వా.ప్ర.)

† శ్రీ మదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత 9వ మండలము మూలవ్రాతప్రతి 9వ సంపుటము 325 పుటలో 91వ సూక్తమునకు “ఋషిక” అయిన అత్రిపుత్రి యగు “అపాల” “ఋషిక” గా గాక “ఋషి” గా బేర్కొనఁబడినది. ఇది పొరపాటు. “అపాల” త్వగ్దోష నివారణార్థమై యీ సూక్తమును బలింపినట్లు శ్రీ నేమానివాలు వివరముగా నా చరిత్రను గూడ వ్రాయుట జరిగినది. కాని యా చరిత్రవాలు సంఘాటముగా వ్రాయఁగాఁ గొంత భాగము మీఁదుమిక్కిలి తుదిభాగము పోయినట్లు తోచుచున్నది. అంతియేకాదు. ఈ 91వ సూక్తములోని ఋక్కులకేకాక 92-93-94 సూక్తములలోని ఋక్కులకు సైతము నాంధ్రానువాద భాగము మూల వ్రాతప్రతి 9వ సంపుటము చివరగాని, 10వ సంపుటము మొదటగాని లేదు. 9వ సంపుటము. 327వ పుటతో ముగియఁగా 10వ సంపుటము 4వ పుటలో (8వ మండలము)

* రచయిత :—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్డమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

నారవ యష్టకమున 9వ సూక్తాదిగా ననువాదము ప్రారంభమైనది. మూలప్రతి 10వ సంపుటము, 4వ పుట ప్రారంభములో బ్రాతెల్లలో “షష్ఠాష్టకము శేషభాగమునగల 9వ సూక్తమునుండి యీ సంపుటమున వ్రాయబడినది” అని విన్నపముగా వ్రాయబడియున్నది. దీనినిబట్టి చూడగా మూలప్రతి ప్రతి 9వ సంపుటము 327వ పుటతో ముగియలేదనియు, సత్రిపుత్రియగు ఋషిక అపాల 91వ సూక్తమును చర్మదోషనివారణార్థమై వరించిన వివరములు కథయుఁ బూరిగా సాయన భాష్యానుసారముగా శ్రీ నేమానివారు వ్రాయుటయేగాక 91-92-93-94 సూక్తములను నైతము కామేయాంధ్రీకరించి 9వ సంపుటములోనే వ్రాసి యీ 9వ సంపుటమును 91వ సూక్తానువాదభాగముతో ముగించి రనియుఁ దోచుచున్నది. కాఁగా అపాల కథ చివరిభాగముతోపాటు 91-92-93-94 సూక్తముల ఆంధ్రానువాద భాగములు తరువాతి కాలమున శిథిలమై పోయినట్లు భావింపవచ్చును. అందువలన నపాల కథ తుది భాగమును 91-92-93-94 సూక్తలను నే నాంధ్రీకరించి పూరించుట జరిగినది. ఈ 91వ సూక్తము విషయమై పుట్టినోట్గాఁ గాక “ఋషిక” నామము వద్దనే అనల్ల గ్రంథభాగముతోనే శ్రీ నేమానివారు సాయనచార్యులు వ్రాసిన వివరములను నీ క్రింది విధముగా ననువదించిరి. వ.గో.కృ.

“అత్రిపుత్రి యగు అపాల ఆమె త్వగ్గదోష నివారణార్థ మి సూక్తమును బఠించినది. ఈ సూక్త సందర్భమున నొక యతిహాసము కలదు. అది యీ క్రింద నుదహరింపబడినది.

పూర్వ మొక కాలమున అత్రిసుర యగు అపాల బ్రహ్మవాదినియై యుండెను. ఏదో యొక కారణమున ఆమె త్వగ్గ దోష దుష్టయయ్యెను. ఆ కారణమున “దుర్బుగ” యని భర్తచే విడవబడినదియై యా త్వగ్గ దోష నివారణార్థమై యామె పితరశ్రమమునందు నింద్రునిగూర్చి తపస్సు చేసెను. ఆ తపశ్శ్రుణ్వకాలమున దొకప్పుడు ఆ శ్రీ “ఇంద్రునకు సోమము ప్రియమగును గావున దానిని నింద్రుని కొసంగెదను” అని నవీతిమము జేరెను.

ఆమె యా నదిలోఁ దాన మండి మార్గముందు సోమమును సంపాదించుకొని ఆశ్రమమునకు మరలి వచ్చుచు దానిని భక్షించెను. ఆమె యట్లు సోమమును భక్షించుచుండ దంతపుంజమువలన శబ్దము జనించెను. ఆ శబ్దము గ్రావలయొక్క యభిషేధస్థినిగా తలంచి యప్పుడె యింద్రుఁ డామెకుఁ బ్రత్యక్షమయి “ఇక్కడేఁ గ్రావల ధ్వని వినబడుచున్నది?” అని యామెను ప్రశ్నించెను. అప్పు డామె “అత్రికన్య నదికి స్నానార్థమై వచ్చి సోమమును సంగ్రహించి దానిని భక్షించుచున్నది. అది యా భిక్షణమువలన కలిగిన ధ్వనియేకాని గ్రావల సోమాభిషేధస్థిని కాదు” అని సత్యుత్తర మిచ్చెను.

అట్టి ప్రత్యుక్తిని విని యింద్రుఁడు ములెను. అప్పు డింద్రునితో నామె “ఆర్య! నీవు సోమమునకుఁ బ్రతిగ్గుహంబు నకుఁ బోవుచుందువు! ఇచ్చట నా దంతములచే నభిషేచ మగు సోమమును ద్రావుము! దానములను భక్షింపుము!” అని తిరిగి ఆమె వానిని నింద్రునిగా నాదరింపక “నిన్నింద్రునిగా నే నెరుగను. నీవు మధ్యహంబున కేతెంచినచో నిన్ను బహుకరించెదను.” అని పలికి “ఇక్కడికి వచ్చిన వాడినింద్రుఁడెకాని వేరొకఁడుకా” డని నిశ్చయించి తన నోటియందుఁ గు సోమము నుద్దేశించి “ఓ సోమమా! యింద్రుని దృష్టిపరచుటకు మెల్ల మెల్లగా న్రవించుము!” అని పలికెను. పిదప నింద్రుఁడామెను† గూించి యామె ముఖమునగల దంష్ట్రాభిషేచ సోమమును ద్రావెను. అప్పు డపాల “త్వగ్గోషమువలన భర్తచే విడవబడినదాని నై యింద్రునిగూడితిని” అని నుడివెను. అంత నింద్రుఁడు “నీకేమి కావలయునో తెలిపినయెడల దాని నీ కొసంగెదను.” అని పలిక “నా తండ్రి శిరస్సు రోమ వర్ణితము. వాని యూసరక్షేత్రము ఫలాదిరహిణము. నా గుహ్యస్థానము అరోమశము. ఈ మూడింటిని రోమఫలాది యుక్తములుగా నొనర్చుము!” అని ప్రార్థించెను. ఇంద్రుఁ డట్లొనర్చి యా కాంత ర్వగ్గోషము పోవుటకలదన రథచ్ఛిద్రములందు శకటయుగచ్ఛిద్రములందు నామెను మూడు పర్యాయములు దూర్చి పరిశుద్ధురాలనుగాఁ జేసెను. అప్పు డామె త్వక్కు-శల్యకము, గోడి, కర్ణకలాపము నయ్యెను. పిదప నింద్రుఁ డా యపాలను సూర్యునితో నమానమగు చర్మము గల దానినిగా నొనర్చెను. (ఈ యైతిహాసిక కథ శాత్రాయన బ్రాహ్మణమునందుఁగలదు.)

కావ్యత్తి

నేమాని వేంకటనరసింహశాస్త్రి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళా-ప్రపూర్ణ”

† శ్రీ నేమాని వేంకటనరసింహశాస్త్రిగారు వ్రాసిన అపాల కథ. “పిదప నింద్రుఁ డామెను” అనుసంతకము మాత్రమే వ్రాతప్రతి. 9వ సంపుటము 327వ పుటలో ననమగ్రముగాఁ గలదు. మిగిలిన కథాభాగము A.P.G.O.M.L. & R.I. లోని Book No-29. Call No-T 25-29 Acc No-3773 ప్రతిలో నేనువ్రాసి పూర్తి చేయుట జరిగినది. వ.గో.కృ.

అర్థాంతరము

*గీ॥ సోమమ! నిను మహేంద్రుని శోభకౌఠకు
సోమమా! నిను శక్రుని శుభముకౌఠకుఁ
బుట్టజేయుదు నని యత్రి పూతకన్య
స్నాన మాడంగఁబోవుచుఁ బూని పలికె ॥†

1808

(2)*క॥ వీరుడ వగు నో యింద్రుడ!
వారక యేతెమ్ము! వేగ వర సోమముకై
పారని శక్తుల వెలిగెడు
చారు పురోదాశసహిత సర్వస్తుతులన్ ॥

1809

అర్థాంతరము

*గీ॥ ఇంద్ర! నీవు సమర్థుడ వెసఁగు వాడ
వోచుఁ బ్రతిగృహసీమకు నమలసోమ
రసము పానము సేయంగ నసమతుష్టి
నరుఁగుచున్నాడవు గదయ్య! యందువలన ॥†

1810

*గీ॥ సక్తమంతము దానాదిసహిత మింక
స్తోత్రముఞ్ఞాదియుక్తము శోభి మామ
కేన దంతాభిషత మోచుఁ గీర్తనీయ
మైన సోమముఁ ద్రావనోఁ బూని యింద్ర! ॥†

1811

(8)*గీ॥ ఇంద్ర! నిన్ను నేను నింద్రుఁగా నెరుగక
సోమ మీయ నైతిఁ బ్రేమ మీర
క్షరణ శీల మోచు క్షతరహిత మైన
సోమ మొందుమోయి! చోద్య పడఁగ ॥

1812

అర్థాంతరము

*గీ॥ నిన్నుఁ దెలియంగ మా కిట నేర్పు లేదు
నీవు మా యిల్లు చేరిన నిశ్చయముగ
నింద్రుగఁ దెలియఁ గలుగు మేమటంచుఁ
బలికెను నపాల యింద్రుతోఁ బట్టు పట్టి ॥†

1813

* రచయిత ;—వాఙ్మయ మహాద్యక్ష, డాక్టర్ వడ్డమాడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”
† ఈ యర్థాంతరానువాద పద్యములు సాయనభాష్యానుసారములు. ఆర్షవిజ్ఞానము దృష్టితో
నీ ఋక్కుల కున్న వైశిష్ట్యమే వేరు.

*గీ॥ ఉరణ సోమరసమ! కరము క్షిప్రమే నాదు
నోటినుండి నీవు బైటఁ బడవె!
యనఁగ నోట వచ్చు నా సోమరసమును
నింద్రదేవుఁ డాని యేపుఁ గాంచె ॥†

1814

(4)*క॥ సోమము ద్రావిన యింద్రుఁడు
ప్రేమమెయిన్ జూచి మమ్ముఁ బెంచుత! శక్తిన్
నీమమున మాటి మాటికిఁ
గామిత శక్తుల నొసంగి కావుత! నెపుడున్ ॥

1815

అర్థాంతరము

*సీ॥ ఇంద్రదేవుఁడు నాకు నెక్కుడు సౌమర్య మిచ్చుచుఁ దాఁ బ్రీతి పొందుఁగాక!
నింద్రదేవుఁడు నాకు నెక్కువల్ గల్పించి వివిధరీతులఁ దాను వెలయుఁగాక!
నింద్రదేవుఁడు నాకు నెక్కువ వసువులు కలుఁగునట్టులుచేసి గ్రాలుఁగాక!
నింద్రదేవుఁడు నాకు నెక్కిటికముఁ జూపి యన్ని విధంబుల నమరుఁగాక!
గీ॥ జర్మదోషంబుచే నేను జతురుఁడైన
భర్తచే వీడఁబడి యిటు పరుగు లిడుచు
నస్యు రెవ్వరిచేతను నాదరింపఁ
బడక యింద్రునితోఁ జెల్మిఁ బడసి యుంటి ॥†

1816

(5)*గీ॥ మూఁడు విష్టపస్థానాల మూర్తి గొన్న
నాభిశక్తుల నెరుఁగంగఁ బ్రాభవమున
నుర్వరశ్చేత సంనాశకొన్నతగతి
నుండి పెంపును జెందును నుచిత రీతి ॥

1817

అర్థాంతరము

*గీ॥ సాదరంబుగ నింద్రుఁడా! నాడు తండ్రి
రోమ వర్జిత శిరసును రోమశముగ
వాని యూసరమౌ శ్చేత్రపంక్తి పూర్ణ
సస్యపూర్ణముగాఁ జేయ సాగు మీవు! ॥†

1818

* రచయిత :—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

† ఈ యర్థాంతరానువాద పద్యములు సాయనభాష్యానుసారములు. ఆర్షవిజ్ఞానము దృష్టితో
నీ ఋక్కుల కున్న వైశిష్ట్యమే వేరు.

*గీ॥ చర్మదోషంబుచే నాదు మర్మతలము
నందు రోమాశి లేకుండె నందువలన
నజట రోమాశిఁ బుట్టించి యమరు మింద్ర!
యిట్టి మూఁడు వరంబుల నిడుము! నాకు॥†

1819

(6)*గీ॥ సహ్య మైనట్టి స్థానము గుహ్య మౌచు
రోమవరితమై యొప్ప రూఢగతిని
జర్మదోషాలు నశియింప చద్యశక్తి
నింద్ర! మమ్ములఁ గాపాడు పానయఁజేమ ॥

1820

అర్థాంతరము

*గీ॥ నా పిశ్యక్షేత్రమును మరి నాదు తండ్రి
శిరస్సు నా గుహ్యతలమును గరము సఫల
రోమశాఢ్యములుగఁ జేయు మో మహాత్మ!
యనుచు వేడె నపాల యయ్యమరవిభుని ॥†

1821

(7)*గీ॥ నూరు జన్నాల నొనరింప నోపినట్టి
శక్ర! మహితంపు శక్తిని జల్పరహిత
రథశకటయుగచ్చిద్రాల రాణ మీర
శోభనముఁ జేసి పొందుము! సూర్యశక్తి ॥

1822

అర్థాంతరము

*గీ॥ బహువిధప్రజ్ఞఁ దగు హరిప్రథితరథశ
కటయుగచ్చిద్రములు నట్టి కాంత మూఁడు
వారములు శుద్ధిఁ జేసి యా వనిత తనువు
సూర్యసదృశముగాఁ జేసి శోభ నొసఁగె॥†

1823

* రచయిత :—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

† ఈ యర్థాంతరానువాద పద్యములు సాయనభాష్యానుసారములు. అర్థవిజ్ఞానము దృష్టితో
నీ ఋక్కుల కున్న వై శిష్ట్యమే వేరు.

సూక్తమ్ — 92

ఋషిః—శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా ఆజీరసః

దేవతా—ఇన్ద్రః

ఛందః—గాయత్రీ, 1-అనుష్టుప్

(1) పా॒న్త॒మా వో॑¹ అ॒న్త॒స ఇ॒న్ద్ర॒మ॒ః ప్ర॒గా॒య॒తః ।

వి॒శ్వా॒సా॒హం శత॑క్రతుం మంహీ॒ష్ఠం చ॒క్ష॒ణామ్ ॥

1509

(2) పు॒రు॒హూ॒తం పు॒రు॒ష్ట॒ః గా॒తాన్ద్రం॑ స॒న॒శ్రు॒తమ్ ।

ఇ॒న్ద్రో² ఇ॒తి బ్ర॑వీతన ॥

1510

(3) ఇ॒న్ద్రో³ ఇ॒న్నో మ॒హా॒నాం దా॒తా వా॒జా॒నాం నృ॒తః ।

మ॒హా॒గ్ం అ॒ఽఽన్ద్రా॑ యమత్ ॥

1511

(4) అ॒పాదు॑ శి॒వ్ర॒హ్మ॒న్త॒సః సు॒ద॒క్ష॒న్య ప్ర॒హో॒షి॒తః ।

ఇ॒న్ద్రో॒రి॒న్ద్రో య॑వాశిరః ॥

1512

(5) త॒మ్వ॒ః ప్రా॒ర్చ॒తే॒న్ద్రం సో॑మ॒న్య పీ॒తయే॑ ।

తది॒ద్ధ్యన్త్య॑ వర్ధనమ్ ॥

1513

1. వో॒అన్త॒సఇ॒న్ద్ర, 2. ఇ॒న్ద్రఇ॒తి, 3. ఇ॒న్ద్రఇ॒న్నో. (వ్రా.ప్ర.)

(6) అస్య పిత్వా మదానాం దేవో దేవస్యోజసా ।

విశ్వాతి భువనా భువత్ ॥

1514

(7) త్తము పః సత్రాసాహం విశ్వసు గీర్వాయతమ్ ।

ఆ చ్చావయస్మాతయే ॥

1515

(8) యద్యం సంతమనర్వాణం సోమపామనవచ్యతమ్ ।

సరమవార్కక్రతుమ్ ॥

1516

(9) శిజే ఇ¹ ఇన్ద్రో రాయ ఆ పురు విద్వాగ్ం ముచీషమ ।

అవా నః పార్శ్వే ధనే ॥

1517

(10) అతశ్చిద్దన్ద్రో ఇ² ఉపా లల యాహి శతవాజయా ।

ఇషా సహా స్రవాజయా ॥

1518

(11) అయామ ధీవతో దియో లర్వద్భిః శక్ర గోదరే ।

జయేమ పృతున్ వజ్రివః ॥

1519

1. ఇలఇన్ద్రో రాయలల పురు విద్వాగ్ంలముచీ, 2. ఇలఉపా యాహి. (వ్రా.ప్ర.)

(12) వ॒యము॑ త్వా శర॑క్ర॒తా గా॒వో న॑ య॒వనే॑ష్వా ।
ఉ॒త్తే॑మ॒ రణ॑యామసి ॥

1520

(13) వి॒శ్వా హి॑ మ॒ర్త్యత్వ॑నా॒ ఒను॑కామా శత॑క్రతో ।
అగ॑న్మ వ॒జ్రిన్మా॑శనః ॥

1521

(14) త్వే॒ ను పు॑త్ర శ॒వసో॑ ఒ॒వృత్ర॑న్ కా॒మకా॑తయః ।
న త్వా॒మిన్ద్రా॑తి రి॒చ్ఛతే॑ ॥

1522

(15) న నో॑ వృ॒షన్ త॑స్వి॒ష్టయా॑ సం హే॒రయా॑ ద్రవి॒న్వా ।
ధి॒యావి॑డ్ధి పు॒రంద్వా ॥

1523

(16) య॒స్తే నూ॑నం శత॑క్రతవి॒న్ద్ర ద్మి॒న్ద్ర మో॑ మదః ।
తేన॑ నూ॒నం మదే॑ మదేః ॥

1524

(17) య॒స్తే చి॒త్రశ్ర॑వస్త॒మో య॑ ఇ॒న్ద్ర వృ॑త్రహస్త॒మః ।
య॒ఽఓ॒దాత॑మో మదః ॥

1525

(18) వి॒ద్యా హి య॑స్తే॑ అ॒ది॒వస్త్వా॑తః స॒త్య సోమ॑పాః ।
వి॒శ్వాసు॑ ద॒న్మ కృ॑ష్టి॒షు ॥

1526

(19) ఇ॒న్ద్రాయ॑ మ॒ద్వనే॑ సు॒తం పరి॑ష్టోభ॒స్తు నో॑ గి॒రః ।
అ॒ర్కమ॑ర్చ॒స్తు కా॒రవః॑ ॥

1527

(20) య॒స్మిన్ వి॒శ్వాః అ॒ది శ్రీ॒యో రణ॑ వి॒స్తప్త॑ సం॒సదః॑ ।
ఇ॒న్ద్రం సు॑తే॒ హ॒వామ॑హే ॥

1528

(21) త్రి॒క॒ద్రుకే॑షు॒ చేత॑నం దే॒వాసో॑ య॒జ్ఞమ॑త్ప॒త ।
తమి॑ద్వర్త॒స్తు నో॑ గి॒రః ॥

1529

(22) ఆ త్వా॑ వి॒శ॒వ్విస్త॑వః స॒ముద్ర॑మి॒వ సి॑స్త॒వః ।
స త్వా॑మి॒న్ద్రాతి॑ రి॒ద్యతే॑ ॥

1530

(23) వి॒వృ॒క్త మ॒హినా॑ వృ॒షన్ భ॒క్షం సోమ॑స్య జాగృ॒వే ।
యః ఇ॒న్ద్ర జ॑తరే॒షు తే॑ ॥

1531

(24) అ॒రం త¹ ఇ॒న్ద్ర కు॒క్షయే॑ సో॒మో భ॑వతు వృ॒త్రహ॑న్ ।

అ॒రం దా॒మభ్య² ఇ॒న్ద్రసిః॑ ॥

1582

(25) అ॒రమ॑శ్వా॒య గా॒యతి॑ క్ర॒తక॑క్షో॒తి అ॒రం గ॒వే ।

అ॒రమి॑న్ద్రస్య॒ దామ్నే॑ ॥

1583

(26) అ॒రం హి॑ ప్లా॒సుతే॑ష॒ణః శో॑మే॒ష్విన్ద్ర॑ భూ॒షసి॑ ।

అ॒రం తే॑ శక్ర॒దావ॑నే ॥

1584

(27) ప॒రాకా॑తాచ్చి॒ద్రివ॑స్త్వాం స॒క్షన్త॑ నో గి॒రః ।

అ॒రం గ॒మామ॑ తే వ॒యమ్ ॥

1585

(28) ఏ॒వా హ్యసి॑ వీ॒రయ॑రే॒వా శూ॒ర⁴ ఉ॒చ స్త్రిః॑ ।

ఏ॒వా తే॑ రా॒ధ్యం॒ మసః॑ ॥

1586

(29) ఏ॒వా రా॒తిస్తు॑వీ॒మఘ॑ ఏ॒శ్వేభి॑ర్దాయి॒ దాతృ॑భిః ।

అ॒థా చి॑ద్విన్ద్ర మే॒ సచా॑ ॥

1587

1. త॒ఇన్ద్ర, 2 దా॒మభ్య॒ఇన్ద్రసిః, 3. క॒క్షో॒అరం॑ గ॒వే, 4. శూ॒ర॒ఉత॑. (ప్రా.ప్ర.)

(80) మో షు బ్రహ్మే¹వ తస్మయి²ర్బువో³ వాజానాం పతే ।

పశ్వా¹ సుతస్య² గోమతః³ ॥

1538

(81) మా¹న ఇన్ద్రా²భా³దిశః⁴ సూరో⁵ అక్తు⁶ష్వా⁷ యమన్ ।

త్వా¹ యజా² పనే³మ తత్ ॥

1539

(82) త్వయే¹దిన్ద్ర² యజా³ వయం ప్రతి⁴ బ్రువీ⁵మహి⁶ స్పృధా⁷ ।

త్వమస్మా¹కం² చ³ సమి⁴ ॥

1540

(83) త్వమి¹ద్ధి త్వాయ²వో³ అసు⁴నో⁵సువత⁶శ్చరా⁷న్ ।

సఖాయ¹ ఇన్ద్ర² కారవః³ ॥

1541

సూక్తము—92

ఋషి—అంగిరసుఁడైన శ్రుతకఞ్చుఁడు లేక సుకఞ్చుఁడు
దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1)*గీ॥ శత్రు హననకారి శతయజ్ఞుఁడు మనుష్య
దాత యగును సోమ పూతరసము
నాభి ముఖ్యముగను నానెడు నా యింద్రు
సన్నుతింపుఁ డీరు సరుసులార! ॥

1924

1. వలె ఇన్ద్రా, 2. సూరో అక్తుష్వా, 3. సఖాయ ఇన్ద్రా. (వా.ప్ర.)

*రచయిత:- వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(2)*క॥ పురుహూతుని గాతవ్యుని

జీరకాల విశుద్ధ సుతులఁ జెలఁగెడు వానిన్
సిరముగ నిండ్రుఁ డటంచున్
బరమమతిన్ మీరు పలికి పావను లగుఁడి! ॥

1825

(3)*గీ॥ అట్టి యింద్రుఁడె మా కెల నన్న మెడుత!

వాడె భక్తుల కెదురుగా వచ్చుఁగాక!
వచ్చి కరముల ధనమును బుచ్చుకొనుచు
మా కౌసంగుత! మాన్యులు మెచ్చునటుల ॥

1826

(4,5)*గద్యము॥

సుశీర ప్రాణుఁడు దేవతలఁ దృప్తిపరచువాఁడు నగు సుదక్షుఁ డనెడు ఋషి సంబంధ మగు
నదియు, స్రవించునదియు నగు సోమలక్షణాన్నము నింద్రుఁడు స్వీకరించెను. సోమపానమే
యింద్రుని వృద్ధిఁ బరచునది. కాఁబట్టి ఋత్విజులారా! యింద్రుఁడు సోమపానమును
గావించుటకు వానిని స్తుతియింపుఁడు! ॥

1827

(6)*క॥ ముదమున మా సోమము హరి

సదయుండై త్రావి దేవసదనాశి లస
న్మదకర సోమ బలమ్మున
నది యిది యనకుండ జగము నంత జయించెన్ ॥

1828

(7)*గీ॥ స్తోత! బహువిజేత, సుందర స్తోత్రాశి,

వితత్తుడైన యట్టి విశ్వభర్త
యస్మదీయ రక్షణార్థము యజ్ఞముఁ
జేయునటుల నుతులఁ జేయు మీవు! ॥

1829

(8)*గీ॥ శత్రు హింసితుండు శత్రు ప్రహారి స

మస్త నేత యైన మఘవకుఁ గడు
సోమరస మదంబు శోభిల్ల నతఁ డని
వారణియుఁ డౌను వీరవరుఁడ! ॥

1830

(9)*క॥ సర్వ విషయజ్ఞః(డా! యింద్ర! సర్వదర్శ
 సీయ! శత్రు ధనంబుల నిడుము! మాకు
 నట్టు తొనరించి మమ్ముల నమితధనము
 వలనఁ బాలింపుమా! నీవు బహుశ మహిమ ॥

1331

(10)*గీ॥ శత్రు తలమునుండి శతబలంబు సహస్ర
 సంఖ్య గలుగు నన్న శక్తి బహుశ
 మైన యన్నగసము నధిగమించుచు మాకు
 నభిముఖముగ నింద్ర! యరుగఁదెమ్ము! ॥

1332

(11)*గీ॥ కర్మవంతులమై శక్ర! కదనకర్మ
 నందుటకు మేము కర్మల నందఁగలము
 కదనములయందు నింద్రుఁడు గలుగఁజేయు
 నశ్వములతోడ జయముల నమరఁగలము ॥

1333

(12)*క॥ గోపాలుఁడు గోగణములఁ
 గాపాడుచు వానిఁ బెట్టు గ్రాసస్థలియం
 వా పగిది బహువిచక్షణఁ
 బ్రాపగు నిను నుంచఁగలము ప్రాంచత్ స్తుతులన్ ॥

1334

(13)*గద్యము॥

బహుప్రజ్ఞః(డా! యింద్రుఁడా మానవులు కామోపేతులు. కాబట్టి యో వత్రి! యష్టల
 మగు మేము ధనాదికామములను బొందుచున్నాము ॥

1335

(14)*గద్యము॥

ఓ బలపుత్రుఁడా! కామపరములగు శబ్దములు గల మనుష్యులు లెస్సగా నివసించుచున్నారు.
 కావున బలముచేతఁగాని ధనముచేతఁగాని యెట్టి దేవుఁడును ని న్న త్రికమింప
 సమర్థుఁడు కాఁజాలఁడు॥

1336

(15)*గద్యము॥

కామవర్షి! యింద్రుడా! పూర్వోక్త లక్షణుడ వగు నీవు ఘోరమైనట్టియు, శత్రుభయంకర
మగునట్టిదియు, శత్రువులు పరుగిడునట్లు చేయునదియు నగు కర్మచే మమ్ముల
నన్ని విధంబులఁ బాలింపుము! ॥ 1337

(16)*గీ॥శతవిధ జ్ఞానవంత! యశస్వి యైన

సోమ మభిషుత మయ్యె నీ శోభకౌఱకు
నిపుడు మా సోమమున మద మింద్ర! నీకుఁ
గలుగ మాకు ధనంబును గలుగనిమ్ము! ॥ 1338

(17)*క॥ ఎయ్యది కీ ర్తియుతంబో!

యెయ్యది యభిషుత మో! నీకు నెది పాపంబుం
జయ్యనఁ గొట్టునో! బలదం
బెయ్యది యా సోమ మింద్ర! హెచ్చు మద మిడున్! ॥ 1339

(18)*గీ॥నీ నిమిత్తము మే మిచ్చు నిఖిల సోమ

మద్ర వక్షాడ! సత్య యత్యంతదర్శ
నీయ! యింద్రుడా! మే మెల్ల నిష్ఠులందు
నీదె యని యెఱింగెదముగా నిశ్చయముగ ॥ 1340

(19)*గీ॥ మదన శీలేంద్రునకు నభిమానమైన

సోమము నుతించుఁగాక! సులభవాక్కు-
పిమ్మటన్ స్తోత్ర లెల్లరుఁ బ్రీతిఁ బూజ్య
సోమ మర్పింతుగాక! నా సుందరునకు ॥ 1341

(20)*గీ॥ఎవనియిందుఁ గా తు లెల్ల వనించునో!

యిష్టికర్మకర్త లెవని నుతల
వేడుచుందు రట్టి వేల్పును నేఁ బిల్లు
సోమ పానమునకు నీమ మలర ॥ 1342

(21)*చ॥ సురలు త్రికర్ణకంబుల సుశోభిలు చేతనయజ్ఞకర్మలన్
బరిపరి రీతులన్ జరిపి పాలన చేసిరో! వాని నెటు మా
వరనుతి వాక్కు లెల్ల ననివారిత పద్ధతితోడ నట్లు మా
సురుచిర యజ్ఞ కర్మముల సూటిగఁ జేయుత! సంతసంబునన్ ॥

1343

(22)*గీ॥ స్యందమాన నదులు సంద్రంబుఁ జేరెడు
నట్లు మే మొసంగు నమల సోమ
మింద్ర! నిన్నె పొందు నెవ్వఁడు బలమున
నిన్ను గెలువఁగలఁడు? నిఖిలమందు ॥

1344

(23)*గీ॥ ఏది నీ జతరతలాన నెసఁగునట్టి
పడిఁ బ్రవేశించునో! కామవర్షి! యింద్ర!
జాగరణశీల! యా సోమ శక్తికొఱకు
సర్వతోవ్యాప్తిఁ జెందితి! శక్ర! నీవు ॥

1345

(24)*గీ॥ పాపహంత మహేంద్ర! మా భాసమాన
సోమమే నీదు కుక్షిని సూక్ష్మరీతిఁ
దృప్తిఁ బొందించుఁగాక! సుదీప్త సోమ
మే భవత్తనువుకుఁ దృప్తి నిచ్చుఁగాక! ॥

1346

(25)*క॥ శ్రుతకక్షి యనెడు ముని వి
శ్రుత గోవుల నశ్వములను శోభి వసతి నం
చితముగఁ బొందఁగ నింద్రుని
శ్రుతులం గొనియాడుచుండె సూక్తులవలనన్ ॥

1347

(26)*గీ॥ మేము సోమరసము మేలుగఁ దీయంగ
నీవె దానిఁ గ్రోలి నెగడుచుంటి
ధన మొసంగు నీకు ఘనమైన సోమము
తృప్తిఁ జేయుఁగాక! దీప్తి నింద్ర! ॥

1348

(27)*గీ॥ వజ్రవన్నింద్ర! మా స్తుతివర్గ మెల్ల
దూరముననుండి నిన్నుఁ దాఁ జేరుఁగాక!
నట్టులై యున్న స్తోతల మైన మేము
నీ ధనముఁ బొందుదుముగాక! నిశ్చయముగ ॥

1349

(28)*గీ॥ పీఠకర్మల నే వేళఁ గోరుచుందు
పండుచే నీవు శూరుఁడ వౌదు వింద్ర!
కదనములయందు ధైర్యాధికము ధరించు
చుంటచే నీ మనస్సు మహాన్నతంబు ॥

1350

(29)*గీ॥ కర్మ కర్త తెల్లఁ గాంత గవాశ్వ ధ
నాదులను ధరింతు సాదరముగఁ
గాన నింద్ర! నీవు కర్మిష్ఠునకు నాకు
ధనముఖాదు లౌసఁగి తనువు! నన్ను ॥

1351

(30)*గీ॥ భక్తి యాగాది హినుఁడౌ బ్రాహ్మణుని వి
ధానఁ గాకుండ నుండవు తరచు నింద్ర!
యభిషుతంబౌచు దుగ్ధాన నమరియున్న
సోమమును గ్రోలుచున్ మదశోభఁ జెందు ॥

1352

(31)*గద్యము॥

ఓ యింద్రుఁడా! యన్నివిధము లగు నాయుధములను బ్రయోగించు సమర శీలు రగు
రాక్షసు లహోరాత్రులయందు నియుతులు కాకుండ నుందురుగాక! వా రట్లు వచ్చిన
యెడల వారిని నీ సహాయమునఁ జంపఁగలము ॥

1353

(32)*గీ॥ స్పర్థమానుల శత్రులఁ జంపఁగలము
నీ సహాయంబువల్లనే నిశ్చయముగ
నీవు మావాఁడ వౌదువు! నిఖిలమందు
మేము నీవార మౌదుము సామి! యింద్ర! ॥

1354

* రచయిత :—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(33)*గద్యము

ఓ యింద్ర! ధనాదికమును నిన్ను యాచించుచు నిన్ను స్తుతించుచు నఖిలగు స్తోతలు
నీకే స్తుతులచేఁ బరిచర్యఁ జేయుదురుగాక! ॥

1355

సూక్తమ్—93

ఋషిః—సుకష్ ఆజ్ఞిరసః

దేవతా—ఇన్ద్రః, 34-ఇన్ద్ర ఋభవశ్చ

ఛందః—గాయత్రీ

(1) ఉద్ధేద॑ధి క్ర॒తామ॑మం వృ॒షభం॑ వర్కా॑వసమ్ ।
అస్తా॑రమే॒షి సూర్య॑ ॥

1542

(2) స॒వ యో॑ స॒వతి॑ం పు॒రో వి॒భేద॑ వా॒హ్నోజ॑సా ।
అహిం॑ చ వృ॒త్రహా॑వధీత్ ॥

1543

(3) వ స॒ ఇన్ద్రో॑ శి॒వః సఖా॑ లశ్వా॒వద్గోమ॑ద్యవ॒మత్ ।
ఉరు॑భారే॒వ దోహ॑తే ॥

1544

(4) యద॒ద్య క॑చ్చ వృ॒త్రహ॑స్తుద॒గాః అ॒భి సూర్య॑ ।
సర్వం॑ తదిన్ద్రో॒ తే వశే॑ ॥

1545

* రచయిత :—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

1. ఉద్ధేద॑ధి, 2. స॒వఇన్ద్రో॑, 3. ద॒గాల॒భి. (వ్రా.ప్ర.)

(5) యద్వా ప్రవృద్ధ సత్పతే¹ స మరా¹ ఇతి మన్యనే ।

ఉరో తత్ సత్కమిత్ తవ ॥

1546

(6) యే సోమానః పరావతి యే² ఆర్వావతి సున్విరే ।

సర్వాగంస్తాగం ఇన్ద్ర గచ్ఛసి ॥

1547

(7) తమిన్ద్రం వాజయామసి మహే వృత్రాయ హస్తవే ।

స వృషా వృషభో భవత్ ॥

1548

(8) ఇన్ద్రః స దామనే కృతః⁴ ఓజిష్ఠః స మదే హిరః ।

ద్యుమ్ని శ్లోకే స సోమ్యః ॥

1549

(9) గిరా వజ్రో⁵ స సంభృతః స బిరో⁵ అనపచ్యతః ।

వవక్ష⁶ ఋషో⁶ ఆస్తృతః ॥

1550

(10) దుర్గే చిన్నః సుగం కృది గృతాన⁷ ఇన్ద్ర గిర్వణః ।

త్వం చ మమవన్ వశః ॥

1551

1. మరా¹ఇతి, 2. యే²ఆర్వావతి, (వ్రా.ప్ర.) 3. సర్వాంసాగం (సా), స్తాగం³ఇన్ద్ర, 4. కృతః⁴ఓజిష్ఠః,

5. బిరో⁵అన, 6. వవక్ష⁶ఋషో⁶ఆస్తృతః, 7. గృతాన⁷ఇన్ద్ర. (వ్రా.ప్ర.)

(11) యస్య¹ తే² నూ³ విదాదిశం⁴ స మిసన్తి⁵ స్వరాజ్యమ్ ।

స దేవో⁶ నాద్రిగ్జునః⁷ ॥

1552

(12) అథా¹ తే² అప్రతిష్కుతం³ దేవీ⁴ శుష్మం⁵ సవర్యతః ।

ఉధే⁶ సుశివ్ర⁷ రోదసీ⁸ ॥

1553

(13) త్వమేతదధారయః¹ కృష్ణాసు² రోహణేషు³ చ ।

పరుష్టిషు⁴ యశత్⁵ పయః⁶ ॥

1554

(14) వి యచ హేరధ¹ త్విషో² విశ్వే³ దేవాసో⁴ అక్రముః ।

విదస్మగస్య⁵ తాగ్ం⁶ అమః⁷ ॥

1555

(15) ఆదు¹ మే నివరో² భువన్వృత్రహదిష్ట³ పౌంస్యమ్ ।

అజాతశత్రురస్తృతః⁴ ॥

1556

(16) క్రుతం¹ వో² వృత్రహస్తమం³ ప్ర శర్థం⁴ చర్షణీనామ్ ।

ఆ శుషే⁵ రాధసే⁶ మహే⁷ ॥

1557

1. తేఽఅప్ర, 2. దేవి, 3. దేవాసోఽఅక్రముః, 4. తాగ్ంఽఅమః. (వ్రా.ప్ర.)

(17) అ॒యా ధి॒యా చ॑ గ॒వ్యయా॑ పు॒రః॑జామన్ పు॒రః॑ప్టుక ,
యత్ సోమే॑సోమః! ఆ॒భవః॑ ॥

1558

(18) దో॒ది॒స్మనా॑ ఇ॒దస్తు॑ నో॒ వృ॒త్రహః॑ భూ॒ర్యాసు॑తిః ,
శృ॒ణోతు॑ శ॒క్రః ఆ॒శిష॑మ్ ॥

1559

(19) క॒యా త్వం॑ చ॒ ఊ॒త్యా లభి॑ ప్ర॒స్తునే॑ పృ॒షన్ ,
క॒యా స్తోతృ॑భ్యో ఆ॒ భవః॑ ॥

1560

(20) క॒స్య పృ॑షా సు॒తే స॒దా ని॒యత్యాన్ పృ॑షథో॒ రిజత్ ,
పృ॒త్రహః॑ సోమ॑పీతయే ॥

1561

(21) అ॒భీ మ॒ ఇ॒స్తన్విం ర॒యిం మ॒న్తసా॑నః స॒హస్రి॑ణమ్ ,
ప్ర॒యస్తా దో॒ధి దా॒కుషే॑ ॥

1562

(22) వ॒త్సీవ॑న్తః సు॒తా ఇ॒మ ఉ॒శన్తో॑ య॒న్తి వీ॒తయే॑ ,
అ॒పాం జగ్మి॑ర్మిచమ్ప॒ణః ॥

1563

1. సోమః ఆభవః, 2. మనా ఇదస్తు, 3. శక్రః ఆశిషమ్, 4. త్వచ్చ, 5. స్తోతృభ్యః ఆ భవః, 6. సుతా ఇమః ఉశన్తో. (వా.ప్ర.)

(23) ఇ॒ష్టా హో॑త్రాః ఆ॒స్పత్యే॑స్థ్యం వృ॒థాసో॑ ఆ॒ధ్వరే॑ ।

అ॒హ్వాప॑స్థితమో॒జసా॑ ॥

1564

(24) ఇ॒హ తా॑ స॒ధమా॒ద్యా హ॒రి హి॑రణ్యకేశ్యా ।

వో॒హామ॑భి స॒యో హి॑తమ్ ॥

1565

(25) తు॒భ్యం సో॑మాః సు॒తా ఇ॒మే స్తే॒ష్ఠం బి॒హ్విర్వి॑భావసో ।

స్తో॒తృభ్య॑ ఇ॒న్ద్రమా॑ స॒హ ॥

1566

(26) ఆ తే॑ దక్షం వి రో॒చసా॑ దధ॒ద్రత్నా॑ వి దా॒కుషే॑ ।

స్తో॒తృభ్య॑ ఇ॒న్ద్రమ॑ర్చత ॥

1567

(27) ఆ తే॑ దదామి॒న్ద్రీయ॑ముక్తా విశ్వా శత॒క్రతో॑ ।

స్తో॒తృభ్య॑ ఇ॒న్ద్ర మృ॑శయ ॥

1568

(28) క్ష॒ద్రం క్ష॒ద్రం స॒ ఆ భ॑రే॒షము॑ష్టం శత॒క్రతో॑ ।

యది॑న్ద్ర మృశయా॒సి సః॑ ॥

1569

1. హోత్రాః ఆస్పత్యే, 2. వృథాసో ఆధ్వరే, 3. వోహామభి, 4. సుతా ఇమే, 5. స్తోతృభ్య ఇన్ద్ర, 6. స్తోతృభ్య ఇన్ద్ర, 7. స ఆ భరేష. (ద్రా.ప్ర.)

(29) స నో విశ్వాన్యా భర సువిరాని శతక్రతో ।
యదిన్ద్ర మృశయాసి నః ॥

1570

(30) త్వామిద్వ్యత్రహ స్తమ సుతావనో హవామహే ।
యదిన్ద్ర మృశయాసి నః ॥

1571

(31) ఉప నో హరిభిః సురం యాహి మదానాం పతే ।
ఉప నో హరిభిః సుతమ్ ॥

1572

(32) ద్వితా యో వృత్రహ స్తమో విద ఇన్ద్రః శతక్రతుః ।
ఉప నో హరిభిః సుతమ్ ॥

1573

(33) త్వం హి వృత్రహ స్నేషాం పాతా సోమానామసి ।
ఉప నో హరిభిః సుతమ్ ॥

1574

(34) ఇన్ద్రో² ఇషే దదాతు న³ ఋభుక్షణమృభుం రయిమ్ ।
వాజీ దదాతు వాజినమ్ ॥

1575

1. విద ఇన్ద్రః, 2. ఇన్ద్రః ఇషే, 3. న ఋభుక్షణ. (ప్రా.ప్ర)

సూక్తము—93

ఋషి—అంగిరసుడైన సుకత్తుడు

దేవత—ఇంద్రుడు, 34-ఇంద్ర ఋభువులు

(1)†గీ॥ సూర్య రూపేంద్ర! సర్వవిశ్రుతధనుండ
వౌచ యాచక ధనవర్షి వౌచ నర హి
తుండ వౌచ సుదాతృత్యమండితుండ
వౌచఁ బుట్టుచున్నాడ వేచి నీవు ॥

1356

(2)†క॥ నవనవతి పురంబులఁ గడు
నెవఁడు విభేదించె? వృత్ర నెవఁడు దునిమె? దా
నెవఁ డహినఁ జంపెనో! యా
సవనజ్ఞుఁడు ధనము మాకుఁ జాలఁగ నిడుతన్! ॥

1357

(3)†క॥ శివుఁడు సఖుండు మహేంద్రుఁడు
యవధాన్యము ధేనువులను నశ్వచయంబున్
నవ ధనమును మా కిచ్చుత!
భువి ధేనువు పాలు వత్సమున కిడునట్లే! ॥

1358

(4)†గీ॥ అప్పు నావరించు నంబుదంబును గొట్టు
వాడ! సూర్యరూపవాసవుండ!
దేని కెదుట నీవు దీపించితివో! యది
నీకు వశ్య మగుచు నిలిచియుండె ॥

1359

(5)†గీ॥ స్రవణలవర్ణమాన! సత్పతీ! యింద్రుడ!
“మానవుని విధాన మరణ మేను
బొంద” ననెడు నీదు పూర్ణమౌ మననంబు
సత్య మగునుగాదె! సర్వవిధుల ॥

1360

(6)†క॥ దూరాంతికదేశంబులఁ

జేరిన సోమముల మరియు శ్రీ ఋత్విజ్ఞుల్

పేరిచిన సోమ మెల్ల న

పారముగాఁ గోలె దీవు వాసవ! దేవా! ॥

1361

(7)†క॥ జలములను నావరించిన

బలవంతుని వృత్రహతకుఁ బరిమార్చ, హరిన్

విలసిల్లెడు సోమస్తుతి

బలవంతునిగా నొనర్చఁ బరగుదుముగదా! ॥

1362

†క॥ ధనదాత యగుచు నంతట

ధనియై విలసిల్లునట్టి ధర్మాత్ముం డీ

ఘనసోమ మొసంగ మాకున్

ధనసేచకుఁ డగునుగాతఁ! దద్దయుఁ బ్రీతిన్ ॥

1363

(8)†గీ॥ ధనము మొదలగు వానిని దాన మీయ

సోమపానంబు సేయంగ నీమ మలర

నిండ్రుఁడు సృజింపఁబడెఁ గాన సృష్టియందు

నా మహేంద్రుఁడు సోమార్హుఁ డయ్యె జగతి ॥

1364

(9)†గద్యము॥

వజ్రమున వజ్రాయుధము తీక్షణముగాఁ జేయుఁబడునట్లు స్తుతిలక్షణ వాక్కుల మూలమున

స్తోతలచే నుత్పాదితుండై తీక్షణకృతుండును నందువలన బలయుతుండును గావున

ననభిగతుఁడు మహాత్ముఁడు యుద్ధమం దహింసితుఁడు నగు నిండ్రుఁడు స్తోతల

నిమిత్తము ధనాదికమును వహించుట కిచ్చగించును ॥

1365

(10)†గద్యము॥

వాగ్వనసీయేంద్రుఁడా! నీవు సంస్తూయమానుఁడవై దుర్గమ మగు మార్గమునుగూడ మాకు

సుగమముగ నొనర్చుము! ఓ మఘవానుఁడా! సోమపానమునకై మమ్ములను గోరినచో

మార్గమును శోభనగమనము గలదానినిగ నొనర్చుము! ॥

1366

(11)†గీ॥ నీ బలంబును నిండ్రుఁడా! నీ స్వరాజ్య
సంపదను నన్యదేవుఁడు సకలజన్య
కర్మలను జేయు వీరులు కలుగఁబోవు
మానవుఁడుకూడ హింసింపఁబూనలేడు ॥

1367

(12)†గీ॥ అన్యబలశోషకంబును నరి నిరోధి
యైన నీమ బలంబు నత్యంత దీప్య
మాన రోదసి పూజింపఁ బూనుచుండు
పథశిరస్రాజుఁడా! యింద్ర! సౌగసుగాఁడ! ॥

1368

(13)†గీ॥ కృష్ణ వర్ణాంబితంబులా క్షీరనీయ
గోవులందును లోహిత గోవులందు
శ్వేతవర్ణ పయస్సును శ్రీ మహేంద్ర!
తాల్పుచుండుట బలమును దాల్తు! నీవు ॥

1369

(14)†గీ॥ అహి సుసామర్థ్యమున భీతి నందినట్టి
విశ్వదేవత రెప్పుడు వివిధపాద
విహరణంబును జేసిరో! వృత్ర బలము
దేవతాపంక్తి నప్పుడు తెలిసికొనియె ॥

1370

(15)†గీ॥ నాకు బంధువుగానున్న పాకహరి
వృత్రవారకుఁడై తాను వెలసె వాని
బలమునన్ రాజ్యము లభించె వాఁ డజాత
శత్రు వయ్యెను బ్రతిహత శత్రు వగుచు ॥

1371

(16)†గీ॥ ఆతిబలంబువలన నతిరిక్తుఁ డగు వృత్ర
హంత యింద్రుఁ డెలమి యష్టతార!
ధనము మీకు నొసఁగ ఘనుని వానిని దెచ్చి
మీకుఁ జూపుచుంటి మిగుల నేను ॥

1372

† పదముత : —వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ ”

(17)†క॥ బహువిధ నామోపేతుఁడ!

బహుసంస్తుత! సోమ మీవు పానముఁ జేయన్

బహువిధముల యత్నించిన

బహువిధముగ నాదియుక్త భాగ్యముఁ గనవే! ॥

1373

(18)†గద్యము॥

వృత్తహంత యగు బహుదేశాభిషుతసోముఁడు స్తోత్రల యభిమతముల నెఱుంగువాఁడును,

సంగ్రామములయందు శత్రుహననసమర్థుఁడును నగు నింద్రుఁడు మా స్తుతి

నాలకించుఁగాక! ॥

1374

(19)†క॥ ఎప్పుడు మా యజ్ఞంబునఁ

దప్పక సోమమును ద్రావ దయచేసెదవో!

యెప్పుడు స్తోత్రలకున్ ధన

మొప్పుగ నిచ్చెదవో! యింద్ర! యో కామదుఘా! ॥

1375

(20)†గీ॥ ఎవని యజ్ఞమందు నింద్రుఁడు రమియింతు!

నెవడు నియుతుఁడగునో! యెవఁడు ధనము

నిచ్చు వృత్తహంత యెవ్వఁడో! యా హరి

మత్కలేష్టి కిపుడు మరలుఁగాక! ॥

1376

(21)†గద్యము॥

ఇంద్రుఁడా! నీవు మే మిచ్చు సోమముచే మడించిన వాఁడవై సహస్రసంఖ్యాక ధనమును

మాకుఁ గొనితెమ్ము! “హవ్య మొసంగు యజమానునకు ధనప్రదాత వగుచున్నావు”

అని నీవు తెలిసికొనుము! ॥

1377

(22)†గద్యము॥

పరిపాలించునవియు, నభిషుతము లైనవియు, భవదీయగృహస్థములును జమసస్థములు నగు

సోమములు తమ్ముఁ బానము చేయు మని కోరుచు నింద్రుని బొందుచున్నవి.

సోమము జలమధ్యమును బొందును ॥

1378

† రచయిత :—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(123)

(23)†గీ॥ అస్మదీయ యజ్ఞహవ్యంబులు మహేంద్రు

వృద్ధిఁ బరచుచుండు వెలుఁగు సప్త
హోత లంతమందునున్న తేజస్సుతో
విడుచుచున్నవారు వేల్పు నింద్రు ॥

1379

(24)†గద్యము॥

ఇంద్రునితోఁగూడ హవ్యములతోఁ దర్పితవ్యములు, హిరణ్మయస్కంధగతకేశవంతములు,
నగు హరు లను సంజ్ఞ గల యశ్వములు నీ యజ్ఞమందు హితకర మగు పయస్సును
లక్ష్యముగాఁ జేసికొని యింద్రుని దెచ్చునుగాక! ॥

1380

(25)†గీ॥ భాసమానాగ్ని! సోమము పరగుచుండెఁ

బరుపఁబడె దర్ప లెల్లెడఁ గరము నీకు
నందుచే నింద్రుఁడు సుసోమ మానుటకయి
పిలిచికొనిరమ్ము! వానినిఁ బెద్ద వగుచు ॥

1381

(26)†గద్యము॥

ఓ యిష్టా! దీప్యమాన మగు బలము నింద్రుఁడు నీ కిచ్చుఁగాక! రత్నముల నొసంగుఁగాక!
స్తోతలారా! మీ కింద్రుఁడు బలరత్నాదీకమును గలుగఁజేయుఁగాక! మీ రింద్రుని స్తుతి
హవ్యములచేఁ బూజింపుఁడు! ॥

1382

(27)†క॥ శతయజ్ఞాఁడ! వీర్యాంచిత

మతిరుచ్యంబైన సోమ మతిశయ నుతి సం
తతులను సంపాదించితి
సతతము నుతి కారకులకు సరి సుఖ మిడుమా! ॥

1383

(28,†సీ॥ కరము భద్రం బొచ్చుఁ గళ్యాణతమ మైన ధనము నిచ్చుట నీకు ఘనత యగును
 29,30) బలవదన్నంబును బహుయజ్ఞుఁడా! నీవు తగు మా కొసంగుట ధర్మ మగును
 సర్వమంగళముల సమకూర్చి దానిని మా కొసంగుట నీకు మాన్య మగును
 నభిషుతసోముము నంది సంప్రీతితో నిన్నుఁ బిల్చుట మాకు నిష్ఠ యగును
 గీ॥ నంబువుల నాదరించిన యావరకముఁ
 గొడ్డినట్టి మహేంద్రుఁడా! యెట్టులైన
 మమ్ము సుఖపెట్టఁదల్పుచో మాకు నీవు
 ధనము నిడు! నిన్నుఁ బిల్చుము తత్క్షణంబు॥

1384

(31)†క॥ శతసంఖ్యాకాశ్వంబుల
 తతిఁ గూడుచు సోమనాథ! తత్క్షణమున నీ
 వతి శీఘ్రము రా వెందుకు?
 సుత సోతము ద్రావఁ బూని శుచికర్మలకున్ ॥

1385

(32)†గీ॥ వృత్రహంత! శత్రుకతూ! యింద్ర! యుగ్రుఁ
 డవుదు వృత్రాది హరణంబునందు జగము
 పాలనముఁ జేయునప్పుడు పరమశాంతుఁ
 డవుదు! నీవు వడిన్ రమ్ము! హరులతోడ ॥

1386

(33)†గీ॥ పాపహర! నీవు మా సోమపాయి వగుదు
 వందుచే నశ్వములఁ గూడి యాదరమున
 సోమరసమును ద్రావంగ కోభతోడ
 నరుగఁదె మ్మిచ్చుటకుఁ బ్రీతి కరము గూడి ॥

1387

(34)†గద్యము॥

ఇంద్రుఁడు మాచేత సుతింపఁబడినవాఁడై యాగాది కర్మకరణమున మహాత్మమైనట్టి సోమ
 రసమును ద్రావుటచే నమరత్వమును బొందినట్టి ఋభువను దేవుని మా కొసంగునుగాక!
 బలవంతుఁ డగు నింద్రుఁడు వాఱు డను వాని కనిష్ఠభ్రాతను మా కన్నలాభమునకు
 నొసంగునుగాక! ॥

1388

అనువాకః—10, సూక్తమ్—94

ఋషిః—బిష్టుః పూతదక్షో వా ఆజ్ఞీరసః

దేవతా—మరుతః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) గో॑ష్ఠి॒యతి మ॑రుతాం శ్రవ॑స్సు॒ర్మాతా మ॑హేనామ్ ।

యుక్తా॑ వహ్ని॒ రథా॑నామ్ ॥

1576

(2) య॑స్యా దే॒వాః ఉ॒వస్థే॑ వ్రతా విశ్వే॑ ఛారయ॑న్తే ।

సూ॒ర్యామాసా॑ దృశే॑ కమ్ ॥

1577

(3) తత్ సు॑ నో విశ్వే॑ అ॒ర్య ఆ సదా॑ గృ॒ణన్తి కార॑వః ।

మరు॑తః సోమ॑పీతయే ॥

1578

(4) అ॒స్మి సోమో॑తి అ॒యం సు॑తః వి॒భి॒వ్యస్య మ॑రుతః ।

ఉ॒త స్వ॑రాకో॒తి అ॒శ్వినా॑ ॥

1579

(5) వి॒భి॒న్తి మి॒త్రో అ॒ర్యమా తనా॑ పూతస్య వరు॑ణః ।

త్రి॒షధ॑స్య జా॒వతః॑ ॥

1580

1. దే॒వాః ఉ॒వస్థే, 2. విశ్వే॑ అ॒ర్య ఆ సదా, 3. సోమో॑ అ॒యం,

4. స్వ॑రాకో॒తి అ॒శ్వినా, 5. మి॒త్రో అ॒ర్యమా. (వ్రా.ప్ర.)

(6) ఉతో¹ న్వస్య జోషమాగ్ం¹ ఇన్ద్రః¹ సుతస్య గోమతః¹ ।
ప్రాతర్హోతేవ మత్సరి ॥

1581

(7) కదత్విషన్త సూరయన్త² ఆప ఇవ ప్రిధః¹ ।
అన్త¹ ని పూతదక్షసః ॥

1582

(8) కద్వో³ అద్య మహానాం దేవానామవో పృజే ।
త్మనా చ దస్మవర్చసాచ ॥

1583

(9) ఆ యే విశ్వా పార్థివాని ప్రప్రథన్ రోచనా దివః ।
మరుతః సోమపీతయే ॥

1584

(10) త్యాన్ సు⁴ పూతదక్షసో దివా వో మరుతో హవే ।
అన్య సోమన్య పీతయే ॥

1585

(11) త్యాన్ సు యే వి రోదసీ తస్తభర్మరుతో హవే ।
అన్య సోమన్య పీతయే ॥

1586

1. మాగ్ం=ఇన్ద్రః, 2. న్త=ఆప=ఇవ, 3. కద్వో=అద్య, 4. త్యాన్యపూత. (వా.ప్ర.)

- (12) త్వం సు మారుతం గణం గిరిష్ఠాం వృషణం హవే ।
అన్య సోమన్య పితయే ॥

1587

అనువాకము—10, సూక్తము—94

ఋషి—ఆంగిరసుడైన బిందువు లేక పూతదక్షుడు
దేవత—మరుత్తులు

- (1)*గీ॥ ధని మరుద్గణాలకు నెల్ల, దాతి యైన
పృశ్ని యను గోవు సోమము బీజుచుండు
నదియె యన్నంబుగూడఁ దా నందఁగోరు
నద్దియె మరుత్సమూహము యొద్ద నుండు ॥

1389

- (2)*గద్యము॥

సర్వమరుత్తులకు మాత యగు గోవుయొక్క- యుపస్థమునందుఁగల విశ్వేదేవతలచేతను
వ్రతములచేతను స్వప్నకర్మలు ధరింపఁబడును. సూర్యచంద్రులు సర్వలోక
ప్రకాశముకొఱకు నా గోవు సమీపమున నుందురు. అట్టి గోవు సోమమును
ద్రావుచున్నది॥

1390

- (3)*క॥ మే మొసఁగు సోమముం గొన
సీమముతోఁ దిరుగునట్టి నిఖిల జనులకున్
భీమ మరుద్గణ బలమును
శ్రీమహితులతోడఁ జెప్పెదరుగదా! ॥

1391

- (4)*త॥ మరుదర్థ మభిషుతంబయి
కర మిచ్చట సోమరసము గ్రాలును మరి వా
రురుతరతేజస్సుం గొని
తరుచుగ నశ్వములఁ గూడి త్రావుదు రదియే! ॥

1392

* రచయిత :—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

(5)*గీ॥ స్తుత్యజనవంతమును బరిశోధితంబు
మూఁడు సుస్థానములు గల్గి మురియునదియు
నైన సోమరసంబును నర్యమూఁడు వ
రుణులు మిత్రుండుఁ ద్రావెద రనయముఁ గడు ॥

1892

(6)*గద్యము॥

మరియుఁ బ్రాతస్సవనమున స్తోత దేవతల స్తుతులను వినుట కిచ్చగించునటులు నిండ్రుఁడు
మాచే నభిషుత మైనట్టియు గవ్యమిశ్రితమైనట్టియు దశాపవిత్రమున సంశోధింపఁబడియున్న
సోమముయొక్క పానరూఢ సేవను ప్రాతస్సవనమునందుఁ బ్రత్యక్షముగా
వినుతించును ॥

1894

(7)*గీ॥ పూని ప్రాజ్ఞులుదకమును బోలుచుం దిర
శీన గతినిఁ గల్గి చెలఁగు వార
లెపుడు బలి మరుత్తు లెప్పుడు వచ్చెద
రిష్టిఁ జూడఁగోరి యెలమిఁ దాము॥

1895

(8)*గీ॥ భూషణంబులు లేకున్నపూత దర్శ
నీయు లవుటను దీ ప్రినిఁ బాయనట్టి
మీర లెపుడున్ మరుత్తులు! చేరి మమ్ముఁ
బాలనము చేయవారలు పరమప్రీతి॥

1896

(9)*గీ॥ ఎవరు పార్థివ భూతాళి దివిని వెల్లు
దివ్య తేజస్సులనుగూడఁ దివిరి విస్తృ
తములుగాఁ జేయు వారలో! తగిన యట్టి
వారలను సోమమునకయి చేరి పిల్తు॥

1897

(10)*క॥ పరిశుద్ధ బలము గలుగుచుఁ
బరమంబౌ తేజమునను భాసిల్లెడు నో
మరుదమరులార! మిమ్ముల
సురుచిర సోమంబుఁ ద్రావ సూక్తులఁ బిలుతున్॥

1898

- (11)*క॥ పరమంబౌ స్వబలంబున
స్థిరముగ రోదసినిఁ జేసి చెలఁగుచు నుంటన్
మరుదమరులార! మిమ్ముల
నురుచిర సోమంబుఁ ద్రావ సూక్తిని బిలుచున్॥

1399

- (12)*గీ॥ సర్వతో విస్తృతంబును సరస మేఘ
సంస్థితంబును మరుత్సంఘ మేను
క్షిప్రగమనంబునన్ సోమసీమ నందఁ
బిలుచుచుండును నేవేళఁ బ్రీతి నేను ॥

1400

సూక్తమ్—95

ఋషిః—తిరశ్చిరాజ్గిరసః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—అనుష్టుప్

- (1) ఆ త్వా గిరో రథీరివాఽస్థుః సుతేషు గిర్వణః।
అభి త్వా సమనూషతేన్ద్రో వత్సం న మాతరః ॥

1588

- (2) ఆ త్వా శుక్రా అచచ్యవుః సుతానఽఇన్ద్రో గిర్వణః।
పిబా త్వంస్యాన్ద్రసః ఇన్ద్రో విశ్వాసు కే హితమ్ ॥

1589

- (3) పిబా సోమం మదాయ కమిన్ద్రో క్షేనాభృతం సుతమ్।
త్వం హి శశ్వతీనాం పతి రాజా విశామపి ॥

1590

† రచయితః—వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమాడి గోపాలకృష్ణయ్య “కళా-ప్రపూర్ణ”

1. శుక్రాఽచచ్యవుః, 2. సుతానఽఇన్ద్రో, 3. స్యాన్ద్రసఽఇన్ద్రో. (వా.ప్ర.)

(4) క్ర॒థీ హ॑వం తి॒రక్ష్వా¹ ఇ॒న్ద్ర య॑స్త్వా ప॒వర్య॑తి ।
సు॒వీర్య॑స్య గో॒మతో రా॒యస్సూ॑ర్ధి మహా॑గ్ం² అ॒సి ॥ 1591

(5) ఇ॒న్ద్ర య॑స్వే న॒వీయ॑సీం గి॒రం మ॒న్ద్రామ॑జీజనత్ ।
చి॒త్తి॒స్య న॒సం ది॒యం ప్ర॒తామృ॑తస్య పి॒వ్యషే॑మ్ ॥ 1592

(6) త॒ము ప్త॑వామ॒యం గి॒ర³ ఇ॒న్ద్రము॒క్తాని॑ నా॒వృదుః॑ ।
పు॒రూఞ్య॑స్య పౌం॒స్యా సి॒షాన॑వో వనామహే ॥ 1593

(7) ఏ॒తో వి॒న్దిన్ద్రం॑ ప్ర॒వామ॑ క॒ర్ణం క॒ర్ణేన॑ సా॒మ్నా ।
క॒ర్ణైరు॒క్తైర్వా॑ప్స॒ర్వాన॑సం క॒ర్ణ⁴ ఆశీ॑ర్వాన్ మమ॒త్తు ॥ 1594

(8) ఇ॒న్ద్ర క॒ర్ణో న ఆ॑ గ॒హి క॒ర్ణః క॒ర్ణాచి॑రాతిభిః ।
క॒ర్ణో ర॒యిం ని ధా॑రయ క॒ర్ణో మమ॑ద్ధి సో॒మ్యః ॥ 1595

(9) ఇ॒న్ద్ర క॒ర్ణో హి నో॑ ర॒యిం క॒ర్ణో ర॒త్నాని॑ దా॒శుషే॑ ।
క॒ర్ణో వృ॒త్రాణి॑ జి॒ఘ్నే క॒ర్ణో వా॑జం సి॒షాస॑సి ॥ 1596

1. తిరక్ష్వాఽఇన్ద్ర, 2. మహాగ్ంఽఅసి, 3. యం గిరఽఇన్ద్ర,

4. కర్ణఽఆశీర్వాన్, 5. నఽఆ గహి. (వ్రా.ప్ర.)

సూక్తము—95

ఋషి — ఆంగిరసుఁడైన తిరశ్చి
దేవత — ఇంద్రుఁడు

(1)క॥ వనసీయమహేంద్రుఁడ ! రథి
తన గంతవ్యస్థలంబుఁ దాఁ జేరెడు తీ
రున నస్మదీయ నుతితో
నినుఁ జేరును సోమ మెల నిశ్చయము సుమా ! ॥

1401

క॥ ధేనువు వత్సమునుం గని
మానక శబ్దంబుఁ జేయుమాడ్కి మహేంద్రా!
మా నుతి సంఘము నిను స
న్మానముతోఁ బొగడుచుండె మాన్యులు మెచ్చన్॥

1402

(2)గీ॥ పాత్రములయందు విలసిల్లు పరమ సోమ
ములు నినుం బొందుఁగాక! సమ్మోద మలర
నీదు భాగముఁ ద్రావుము! నిఖిల దిక్కు
లందు సోమాదికంబుండు టందువలన॥

1403

(3)గీ॥ వహ్నీలకు దేవతామరుద్వర్గమునకుఁ
బలివి! రాజువు! కావున వాసవుండ!
శ్వేనగాయత్రి తెచ్చిన పానయోగ్య
సోమమును నీవు గ్రోలుము! శోభ మీర॥

1404

(4)గీ॥ హవ్యముల నీకు నేవేళ నందఁజేయు
నటి నా స్తుతి నాలింపుమయ్య! నీవు
సుతగవాక్యాదియతమును సుభగవీర్య
వంతమును నగు ధనమును వరుస నిమ్ము!॥

1405

(5) ా॥ క్రొత్తదియు¹ మదము నేవేళఁ గూర్చునదియు
నైన నుతి నెవ్వఁడు పఠించు నతనికొఱకు
దివ్య సత్యస్వరూప మతీంద్రియార్థ
దర్శకం బగు నీ రక్షఁ దయ నొసఁగుము॥

1406

(6) క॥ స్తుతు లుక్థము లెవ్వని వి
స్తృతునిగఁ జేసినవా! వాని తీవ్ర సుతులన్
నుతియింతుము తద్వీర్య
ప్రతతులను భజించి వానిఁ బ్రకటింపమొకో! ॥

1407

(7) గద్యము॥

శుద్ధ్యత్పాదక మగు సామముచే శుద్ధిహేతువు లగు నుక్థములచేతను నింద్రుని బరిశుద్ధునిగా[†]
నొనర్చి స్తుతించెదము. పిమ్మట సామశస్త్రములవలనఁ బాపరహితుఁడయి వృద్ధిఁ బొందిన
యింద్రుని శుద్ధమును, నాశ్రయణవంతము, నగు సోమము మదింపఁజేయుఁగాక! ॥

1408

(8) క॥ శుద్ధుఁడవై మా సామ వి
శుద్ధుఁడవై యింద్ర! నీవు శుద్ధమరుత్సం
శుద్ధుఁడవై ధన మిడుచున్
శుద్ధిన్ సౌమ్యుండ వగుచు శోభం గనుమా! ॥

1409

(9) క॥ శుద్ధుఁడవై హరి మాకున్
శుద్ధులరై హవ్య మొసఁగు శుద్ధాత్ములకున్
శుద్ధఫలంబు నొసంగుము!
శుద్ధమతివి నీవ యగుట సూరిస్తుత్యా! ॥

1410

క॥ శుద్ధుఁడవై యరిఁ ద్రుంచితి
శుద్ధుఁడవై యస్మదీయ సురుచిర సూక్తిన్
బద్ధమనస్కృత నీ పరి
శుద్ధాన్నము మాకు నొసఁగఁజూడు! మహేంద్రా! ॥

1411

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు పంచలఘుగణము ప్రయుక్త మైనది.

† పూర్వకాలమున నింద్రుఁడు వృత్రాసురుని జంపి బ్రహ్మహత్యాదిదోషమువలనఁ దనను నవరిశుద్ధునిగఁ దలఁచెను.
తద్దోషమును నివారించుమని యింద్రుఁడు ఋషులను బ్రార్థింప వారు సోమముచేతను శస్త్రములచేతను
వానిని బరిశుద్ధునిగాఁ జేసిరి. అట్టి పరిశుద్ధుఁ డగు నింద్రునకు ఋషులు యాగాదుల నొసర్చి
సోమాదు లొసంగిరి. (శాత్రాయణ బ్రాహ్మణము) (నే.వేం.స.శా.)

సూక్తమ్—96

ఋషిః—తిరశ్చిరాజ్జిరసో, ద్యుతానో వా మారుతః

దేవతా—ఇంద్రః, 14-ఇంద్రామరుతః, 15-ఇంద్రాబృహస్పతి

ఛందః—త్రిష్టుప్, 4-విరాట్, 21-పురస్తాజ్ఞోతిః

- (1) అస్మా¹ ఉపాస ఆతిర న్త యామమింద్రాయ
 న క్తమూర్మ్యః సువాచః॥
 అస్మా² ఆపో మాతరః న వ తస్థుర్మృభ్యస్తరాయ
 సిన్ధవః సుపారాః ॥

1597

- (2) అతివిద్ధా విభురేణా చిదస్యా త్రిః
 సప్త సాసు సంహితా గిరీతామ్॥
 న తద్ధేవో న మర్త్యసుతుర్యాద్యాని
 ప్రవృద్ధో వృషభశ్చకార ॥

1598

- (3) ఇన్ద్రస్య వజ్రః ఆయసో నిమిశ ఇన్ద్రస్య
 బాహ్వోర్మృయిష్టమోజః॥
 శీర్షిన్నిన్ద్రస్య క్రతవో విరేక⁴
 అనన్నేషన్త క్రత్యా ఉపాకే ॥

1599

1. అస్మాఽఉపాసాఽఆతిరన్త, 2. అస్మాఽఆపో, 3. వజ్రఽఆయసో నిమిశ ఇన్ద్రస్య.

4. విరేకఽఅనన్నేషన్త క్రత్యాఽఉపాకే. (వా.ప్ర.)

(4) మ॑స్యే॒ త్వా య॑జ్ఞి॒యం య॑జ్ఞియా॒నాం

మ॑స్యే॒ త్వా చ్య॑వ॒నమ॑చ్యుతా॒నామ్ ।

మ॑స్యే॒ త్వా స॑త్వ॒నామి॑న్ద్ర కే॒తుం మ॑స్యే

త్వా పృ॑ష॒థం చ॑ర్ష॒ణీనా॑మ్ ॥

1600

(5) ఆ య॑ద్వ॒జ్రం జా॒హ్వోఽన్ద్ర॑ ధ॒తే

మ॑ద॒చ్యుత॑మహ॒యే హ॒స్తవా॑ ॥ १ ॥

ప్ర వ॑ర్వ॒తా॒ అన॑వ॒న్త ప్ర॒ గావః॑ ప్ర

బ్ర॒హ్మ॑ణో॒ అధి॑న॒క్ష॒న్త ఇ॒న్ద్రమ్ ॥

1601

(6) త॒ము॒ష్టవా॑మ య॒ ఇ॒మా జ॒జా॒న

వి॒శ్వా జా॑తా॒న్యప॑రా॒ణ్యస్మాత్ ॥

ఇ॒న్ద్రో॒ మి॒త్రం ది॑ధి॒షేమ॑ గి॒ర్విరు॑పో

న॒మోఽవి॑ర్వృష॒థం వి॑శే॒మ ॥

1602

(7) పృ॒త్రస్య॑ త్వా శ్వ॒సథా॑వీ॒షమా॑జా

వి॒శ్వే దే॒వా అ॑జహ॒ర్యే స॒ఖాయః॑ ।

మ॒రుద్ధి॑ర్ని॒న్ద్ర సంఖ్యం॑ తే॒రి అ॒న్త్యథే॒మా

వి॒శ్వాః పృ॑త॒నా జయా॑సి ॥

1603

. హ॒స్తవా॑ ॥ १. २. వ॑ర్వ॒తా అన॑వ॒న్త, 3. బ్ర॒హ్మ॑ణో॒ అధి॑న॒క్ష॒న్త ఇ॒న్ద్రమ్,

4. య॒ఇ॒మా, 5. దే॒వా అ॑జహ॒ర్యే, 6. తే॒రి అ॒న్త్యథే॒మా. (ప్రా.ప్ర.)

(8) త్రిః పృష్టిప్త్యా¹ సురుతో వావృధానాః²

ఉస్రా ఇవ రాశయో యజ్ఞియాసః ।

ఉవ త్వేమః కృధి నో భాగధేయం కుష్మం

త2 ఏవా హవిషా విధేమ ॥

1604

(9) తిగ్మమాయుధం మరుతామనీకం కస్త³

ఇన్ద్రో వ్రతి వ్రతం దధన్ ।

అనాయుధాసో⁴ అసురా అదేవాశ్చత్రేణ

తాగ్ం⁵ అప వప ఋణీషిన్ ॥

1605

(10) మహా⁶ ఉగ్రాయ తవసే సువృక్తిం

ప్రేరయ శివతమాయ పశ్యః ।

గిర్వాహసే గిర⁷ ఇన్ద్రాయ పూర్వీర్ధేహి

తన్వే కువిదన్త వేదత్ ॥

1606

(11) ఉక్తవాహసే విభ్వే మనీషాం ద్రుణా

వ పారమీరయా వదీనామ్ ।

వి స్పృశ దియా తన్వి క్రుతస్య

జాష్టతరస్య కువిదన్త వేదత్ ॥

1607

1. వృధానాఽఉస్రాఽఇవ, 2. త2ఏవా. 3. కస్తఽఇన్ద్రో, 4. యుధాసోఽఅసురాఽఅదేవా,

5. తాగ్ంఽఅప వపఽఋణీషిన్, 6. మహాఽఉగ్రాయ, 7. గిరఽఇన్ద్రాయ. (వా.ప్ర.)

(12) తద్విదిధి యత్ 1 ఇన్ద్రో జతోషత్ సుహి

సుప్తతిం నమసా వివాస ।

ఉప భూష జరితర్మా రుషణ్యః శ్రావయా

వాచం కువిదన్తి వేదత్ ॥

1608

(13) అప ద్రప్తో² అంశుమతీమతిష్ఠదియాసః

కృష్ణో దశఖిః సహస్రైః ।

అవత్ తమిష్టైః శత్యైః ధమన్తమప

స్నేహితీర్ఘమశా³ అధత్ ॥

1609

(14) ద్రప్సమపశ్యం విశుజే చరన్తముపహ్వరే

నద్యో⁴ అంశుమత్యాః ।

నతో న కృష్ణమవతస్థివాంసమిష్యామి

వో వృషణో యుధ్యతాజౌ॥

1610

(15) అధ ద్రప్తో⁵ అంశుమత్యా ఉపస్థే

అధరయత్ 2 న్వం తిత్విషాణః ।

విశో⁶ అదేవీరభ్యాః పరన్వీరహస్పతినా

యజేస్యః ససాహే ॥

1611

1. యత్తై ఇన్ద్రో, 2. ద్రప్తో అంశు, 3. మదా అధత్, 4. నద్యో అంశుమత్యాః,

5. ద్రప్తో అంశుమత్యా ఉపస్థే, 6. విశో అదే. (వా.ప్ర.)

(16) త్వం హ త్యక్త సప్తభ్యో జాయమాన్

శక్రభ్యో¹ అభవః శక్రరిన్ద్రః ।

గూఢే² ద్యావాపృథివీ అన్వవిన్దో విభుమద్యో³

భువనేభ్యో రణం ధాః ॥

1612

(17) త్వం హ త్యదప్రతిమాసమోజ్ఞో

పజ్ఞేణ పజ్ఞిన్ దృపితో జిహ్వః ।

త్వం కుష్ఠస్యావాతిరో వదత్తైన్ద్ర్యం

గా⁴ ఇన్ద్ర శచ్యేదవిన్దః ॥

1613

(18) త్వం హ త్యద్వృషభ చర్షణీనాం

ఘనో వృత్రాణాం తవిషో బిభూథః ।

త్వం సిన్ధూగింరసృజస్తవధానాన్

త్వమపి⁴ అజయో దాసపత్నీః ॥

1614

(19) స సుక్రతూ రణితా యః

సుతేష్యసుత్తమన్యర్యో⁵ అహేవ రేవాన్ ।

య⁶ ఏక ఇన్నర్యపాంసి కర్తా స వృత్రహ

వతీదన్యమాహః ॥

1615

1. శక్రభ్యో¹ అభవః, 2. గూఢే² ద్యావాపృథివీ అన్వ, 3. గా³ ఇన్ద్ర, 4. త్వమపి⁴ అజయో,
5. మన్యర్యో⁵ అహేవ, 6. య⁶ ఏక ఇన్నర్య. (వా.ప్ర.)

(20) స పృత్రహేస్త్యశ్చజీర్ణత్ తం

సుప్తత్యా హవ్యం హవేమ

స ప్రావితా మమవా నోఽధివక్తా

స వాజస్య శ్రవన్యస్య దాతా ॥

1616

(21) స పృత్రహేస్త్య¹ ఋభుజైః

సద్యో జ్ఞానో హవ్యో బభూవ

కృణ్వన్నపాంస నర్యా పురూజి

భోమో న పీతో హవ్యః సఖిభ్యః ॥

1617

సూక్తము—96

ఋషి—ఆంగీరసుడైన తిరశ్చి లేక మరుత్సుడైన ద్యుతానుడు*

దేవత—ఇంద్రుడు, 14-ఇంద్రా మరుత్తులు, 15-ఇంద్రా బృహస్పతులు*

(1,2) సీ॥ వాసవు భీతిచే బ్రతుకషస్సులు తమ గమనాభివృద్ధిని గాంచుచుండు
హరికయి నిశీయందు నఖిలజనావళి కళ్యాణవాక్కులఁ గలిగియుండు
సర్వత్ర వ్యాపించు సప్తసింధువులును స్యందమానంబులై సాగుచుండు
మనుజులు దాటంగ ననువులై యా సింధువులును దార్యంబులై వెలుగుచుండు
గీ॥ శత్రుమారక శీలుడౌ శక్రుఁ డేక
వింశతి గిరీశసానుప్రవిదశనంబుఁ
జేసి సోమప్రవృద్ధుడై సేసినట్టి
కార్యముల నెల్ల నెవ్వఁడు కలతఁ బెట్టు? ॥

1412

1. పృత్రహేస్త్య¹ ఋభుజైః. (వా.ప్ర.)

* వ్రాతప్రతిలో (10వ సంపుటము. 5వ పుట) “మరుత్సుక్రుడౌ. ఆంగీరసో” ఋషిగాను “ఇంద్రుడు” దేవతగాను వ్రాసి, 15b సంపుటములోని ఋషి దేవతల పట్టికలో “ద్యూతానుడు లేక తిరశ్చి” ఋషిగాను, “ఇంద్రుడు, మరుత్తులు, ఇంద్రబృహస్పతులు” దేవతగాను, శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

- (3) సీ॥ మమవప్రజం బయోమయమయి తద్దస్త తలమున నేవేశ వెలుగుచుండుఁ
గానఁ దద్భుజములు కమసీయ వీర్యంబు గలుగుచుఁ గార్యముల్ కలుపుచుండు
జన్యంబులకు హరి జరుగఁగ గన్నులు పీక్షణాదిక్రియన్ వెలుగుచుండు
నశ్వాదులను ద్రోలుఁ డను వాక్యపద్ధతి వాని యాస్యంబునఁ బరగుచుండు
గీ॥ మరియు సంగ్రామమునకయి యరుగుచున్న
యింద్రదేవుని వాక్యంబు లెల్ల వినుట
కయి తదంతికమును జేరఁ గ్రాలుచున్న
వారు భృత్యులు సర్వదా వీరు లగుచు॥

1418

- (4) సీ॥ యజ్ఞార్థులైనట్టి యమరుల ముందర నిష్ఠి కర్తుఁడ పని యెరుగుచుంటి
పవివల్లఁ బర్యతపంక్తిఁ గొట్టుటకయి తగినవాడ పటంచుఁ దలంచుచుంటి
భజమానులైనట్టి భటులకుఁ గేతువుగా నిన్ను శక్తుఁడ! కాంచుచుంటి
మానవాభిమతంబుఁ బూని యిచ్చెద వంచు ఘనబుద్ధితో ననుకొనుచునుంటి
గీ॥ బలవిరాజితు లైనట్టి వైరివరుల
నెల్లఁ ద్రుంచెద వంచు నే నెరుగుచుంటి
భక్తసంతతికిన్ నీవు పరుఁడ వనుచు
నంచితంబుగ నిన్ బ్రశంసించుచుంటి॥

1414

- (5) సీ॥ అహిని జంపఁగఁ బవి నమరుఁడు తాల్పఁగ జలదముల్ ధ్వనిఁ జేసి వెలిగియుండె
నహిని జంపఁగఁ బవి నమరుఁడు తాల్పఁగఁ దత్రస్థ జలములు ధ్వని నొనరె
నహిని జంపఁగఁబవి నమరుఁడు ధరియింపఁ దాను స్తుతుల నెల్లఁ బూనియుండె
నహిని జంపఁగఁ బవి నమరుఁడు తాల్పఁగ బ్రాహ్మణుం దాతని బ్రస్తుతించె
గీ॥ మదము నడఁగించు శత్రుల మద మణించు
పవిని నీచేతఁ బట్టఁగా వాసవుండ!
బహుళవృద్ధిని బొందిన పర్యతములు
నిశ్చలంబుగ నుతియించె నిన్ను భీతి॥

1415

- (6) సీ॥ వానినే మే మెల్ల వర్గముగాఁ గూడి సంస్తవంబులఁ జేయఁజాలఁగలము
వానినే స్తుతులచే వర్ణించి తన్మైత్రిఁ బరమభక్తిని మేము ఏడయఁగలము
వానికి సఖులము మాన కయ్యెద మని తీరైన స్తుతుల నుతింపఁగలము
వాని మా యభిముఖ వర్తిఁ జేసికొనంగ హవ్యాదు లందించి యమరఁగలము
గీ॥ వానివల్లనే సర్వమౌ వస్తు వితతి
యపరకాలీనములు కూడ నవతరించు
నెవ్వఁడు సమస్త భూతాళి నెల్లవిధులఁ
బుట్టఁజేయుచు నింద్రుడై పూజ్యుఁ డగునో? ॥

1416

(7) గద్యము॥

ఇంద్రుడా! యే విశ్వేదేవతలు “నీ సఖిత్వమును సంగ్రామములయందుఁ బొందఁగల మని నీకు మిత్రు లయిరో! యా విశ్వేదేవతలు వృత్రాసురుని నిశ్వసనమువలన భీతులై యంతటను బరుగిడుచు యుద్ధమునందు నిన్ను విడిచిరి. ఇది యిట్లుండ నో యింద్రుడా! మరుత్తులతో సఖిత్వము నీ కుండనిమ్ము! వారు నీ మైత్రిని విడనాడరు. నీ శత్రుసేన లన్నిటిని నీవు జయింపఁగలవు ॥

1417

(8) గద్యము॥

ఓ యింద్రుడా! త్రిషప్తి సంఖ్యాకము లగు మరుత్తులు గోవుల వలె సంఘీభవించి నిన్ను వృద్ధిఁ బొందించి యజ్ఞార్హము లై నవి. మరుత్సహాయము గల నిన్నుఁ బొందెదము. కావున నీవు మాకు భజనీయ మగు ధనము నిమ్ము! మరల మేమును హవిస్సుచే శత్రుశోషక మగు బలమును నీకుఁ గలుఁగఁజేయుదుము ॥

1418

(9) గీ॥ ఆమరుడా! నీదు తీక్షణమౌ నాయుధంబు,
వజ్రము, మరుత్సహాయము, పామరామ
రాళి నెవ్వఁడు నిందింపఁ గ్రాలు వాడో!
చెప్పఁగా నౌను నెవనికిఁ ? దప్పకుండ ॥

1419

గీ॥ ఓ ఋణీష! యింద్ర! యోపియ దేవుల
చక్ర సదృశ మైన శక్తివలన
నపగతాసువులుగ నతిశీఘ్ర మొనరించి
వెలుగుమయ్య! నీవు విశ్వమందు ॥

1420

(10) సీ॥ స్తోత! గుణోగ్రుని సుందరవృద్ధుని స్తుతియింపుమా! నీవు మతిఁ దలంచి
కళ్యాణవంతుని గమనీయ సూక్తుల స్తుతియింపుమా! నీవు మతిఁదలంచి
సుఖమును ధనమును జూపించుటకుఁ గడు స్తుతియింపుమా! నీవు మతిఁ దలంచి
మంత్రంబుల వహించు మఘవాను వేక్కుతో స్తుతియింపుమా! నీవు మతిఁ దలంచి

గీ॥ యిటు లొనర్చిన పిమ్మట నింద్రవిభువు
పుత్రసంతతికిన్ మఱి పూర్ణదేహ
మునకు ధన సంచయంబును బొందఁజేయుఁ
గాక! సంతృప్తి నే వేళఁ గలిగి తాను ॥

1421

- (11) గీ॥ నావికుఁడు పథికుల నెల్ల నదుల యొడ్డు
చేర్చునట్టులు స్తోత్రఁడా! శ్రీమహేంద్ర
విభునకున్ సన్నతుల నెల్ల వివిధ రీతిఁ
బొందఁజేయుచు నుండుమా! పూర్ణభక్తి ॥

1422

గీ॥ అంతటన్ విశ్రతుండయి యమరునట్టి
ప్రీణయిత యియి మిక్కిలి పెరుగునట్టి
యింద్రదేవుని ధనమును నెల్ల మాకు
నీ నుతిం! గలుగఁజేయుము! నిష్ఠ నీవు ॥

1423

- (12) సీ॥ స్తోమాదిహవ్యంబు సుందరేంద్రుని కయి ఋత్విజఁడా! ప్రీతి నిడుము నీవె!
చేసెడు స్తోత్రంబు శ్రీమహేంద్రుఁడు పొందునట్టు లొనర్చుచు నమరు నీవె!
స్తోత్రప్రధానుఁడా! సురుచిర మహేంద్రుని వివిధ సూక్తులతోడ వేడు మీవె!
స్తోత్రహవిస్సుల సుందరేంద్రున కగు పరివర్యఁ జేయంగ నరుగు దీవె!

గీ॥ సురుచిరాలంకృతుండవై శోభ గనుము!
ధనము లేదను దుఃఖంబు చాల్చుకుండు
మింద్రుని నుతించుచో నీ వతంద్ర వృత్తి
నతఁడు ధనము నొసంగఁడె! యతిశయముగ ॥

1424

- (13) గద్యము॥

శ్రీఘ్రముగఁ బోవుచు దశసహస్రసంఖ్యాకు లగు నసురులతోఁ గూడకొని కృష్ణుఁడను
†నసురుఁ డంశమతీ యను నదిలో నుండెను. ప్రజ్ఞానముచే నుదక మధ్యమున జగద్వీతి
కర మగు శబ్దమును జేయు నా యసుగుని నింద్రుఁడు మరుత్తులతోఁగూడి వెడలి
పరిమార్చెను. వాని యనుచరులను గూడ సంహరించెను ॥

1425

- (14) గద్యము॥

మరుద్గుణమా! ద్రుతగామి యగు కృష్ణుని నేను జూచితిని. వాఁడు విషమప్రదేశమందుఁ
దిరుగాడుచుండెను. అంశమతీనదియొక్క యత్యంతనిగూఢస్థానంబున నభస్సున
నాదిత్యుని వలెఁ బ్రకాశించుచుండును. ఉదక సేవకు లగు మరుత్తులారా! వాఁడు
దృష్టికిఁ గనఁబడిన దత్తణము యద్ధార్థము మిమ్ములఁ గోరితిని. పిదప మీ రా
కృష్ణుని యుద్ధమందు జయింతిరి! ॥

1426

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “భరి”ము వ్రయుక మైనది.

† ఇచ్చట నొక కథ కలదు - కృష్ణుఁడను నసురుఁడు దశసహస్రసంఖ్యగల యసురలఁ గూడి
యంశమతీజల మధ్యమునందుండెను. అప్పు డింద్రుఁడు బృహస్పతితో నహా వచ్చి వానిని
వాని యనుచరులను బరిమార్చెను. (నే.వేం.న.శా.)

(15) గద్యము॥

ద్రుతగామి యగు కృష్ణుఁ డంశుమతీ నదీ సమీపమునఁ బ్రకాశించుచుఁ బరులచే నహింస్య మైన శరీరమును ధరించెను. అచ్చటి కింద్రుఁడు వచ్చి బృహస్పతి యను దేవత సహాయమునఁ గృష్ణరూపము లగు సేవలను సంహరించెను ॥

1427

(16, సీ॥ జాయమానుండవై సప్తశత్రువులతో శత్రుత్వమును బూని సాగునట్టి

17) ప్రాదుర్భవించుచుఁ బరమగోవులకయి ఫణిగణ వై రివై పరగునట్టి పర్వతద్యోభూమి ఫక్కిని సృష్టించి తివిరి యా త్రయమును దెలియునట్టి తోక పంక్తులనుండి ప్రాకెడు రమణుని దర్శనీయంబుగఁ దాల్చునట్టి

గీ॥ వజ్రవన్నింద్ర! శాత్రవవర్గహనన
కార్యములయందుఁ గుశలతఁ గాంచుచుండి
మగటిమిం గల శుష్టుని తగిన బలము
వజ్ర మను నాయుధంబున వంచి తీవు! ॥

1428

(18) గద్యము॥

కామవర్షి! యింద్ర! నీవు మనుజులపద్రవములఁ గొట్టువాఁడవు! ప్రవృద్ధ బలవంతుఁడవు! అసురులచే విరుద్ధమానము లగు గంగాదిసప్తనదులను సృజించితివి! అసురస్వాములను జయించి జలమును బుట్టించితివి! ॥

1429

(19) సీ॥ అభిషుత సోమంబు నానుచుండెడు వాఁడు శోభన కర్ముడై శోభఁ జెందు వాఁడు శాత్రవపక్షి వంచుచుండెడు వాఁడు దివసముల్ ధనమునఁ దేలఁజేయు వాఁడు ధనంబును బట్టుచుండెడు వాఁడు నిస్సహాయుండయి నిఖిల మనుజు కిర్మల కేవేళఁ గర్తయై వెలుఁగొంది యసురవిధ్వంసియై యమరుచుండు

గీ॥ వాఁడనుచుఁ జెప్పచుందురు పరమశత్రు
సంఘములఁ గూడఁ గిన్నతోఁ జంపుచుండు
వాఁడనుచు సర్వవిధముల వాయి విడిచి
పలుకుచుందురు లోకులు పగమ ప్రీతి ॥

1430

(20, సీ॥ ఆ వృత్రమారకుం డఖిల జనాశికి ధనము నొసంగెడు చాత యగును

21) నా యింద్రదేవత యస్మదీయస్తుతి కోలి విశేషము యోగ్యుఁ డగును యా మేఘమే మాకు నధిక మౌ బహుమాన వరమతితో మాకు వక్త యగును నాతఁడు కీర్తినో! యన్నంబునో! మాకుఁ దగ నిచ్చునట్టి వదాన్యుఁ డగును

గీ॥ నాతఁడే¹ బుభుగణంబుతో నమరుచుండు
నతఁడు పుట్టిన యప్పుడె యఖిల యష్ట
సంతతులవల్ల సంస్తుతుల్ చాలఁ గాంచు
నట్టి యింద్రుడె యఖిల మహాత్ముఁ డగును ॥

1431

1. ఇక్కడ సంద్రగణమునకు మారు “భల”ము ప్రయుక్త మైనది.

గీ॥ నరులకు హితముఁ గూర్చుచుఁ గరము వెలిఁగి
యష్టలకు స్వర్గఫలముల నందఁజేయు
పితసోమము చందానఁ బ్రీతి సఖుల
పిలుపునకు నింద్రుడే కడుఁ బెద్ద యగును॥

1432

సూక్తమ్—97

ఋషిః—రేభః కాశ్యపః

దేవతా—ఇంద్రః

చందః—బృహతీ, 10, 13-అతిజగతీ, 11-12-ఉపరిష్టాద్ బృహతీ,
14-త్రిష్టుప్, 15-జగతీ

(1) యా¹ ఇంద్రో భుజ ఆభరః స్వర్వాగ్ం అనురేభ్యః ।

సోతారమిన్మమవన్నస్య వర్తయ యే చ త్వే వృక్తబ్హిషః ॥

1618

(2) యమింద్రో దధిషే త్వమశ్వం గాం భాగమవ్యయమ్ ।

యజమానే సుస్వతి దక్షిణావతి తస్మిన్ తం ధేహి మా పణౌ ॥

1619

(3) యః² ఇంద్రో సన్త్యప్రతో అనుష్వాపమదేవయః ।

వైస్ షః ఏవై ర్ముమరత్ పోష్యం రయిం సనుతర్ధేహి తం తతః ॥

1620

(4) యచ్చత్రాపి పరావతి యదర్వావతి వృత్రహన్ ।

అతస్యా గీర్భిర్ద్యుగదింద్రో తేభిః సుతావాగ్ం⁴ ఆ వివాసతి ॥

1621

1. యా ఇంద్రో భుజ ఆభరః స్వర్వాగ్ం అనురేభ్యః, 2. య ఇంద్రో, 3. ష ఏవై ర్ము,

4. సుతావాగ్ం అవివాసతి. (వా.ప్ర.)

(5) యద్వాసి¹ రోచనే² దివః సముద్రస్యా³ది విష్టవి⁴ ।

యత్ పార్థివే⁵ సదనే⁶ వృతహస్తమ⁷ యదనరిక్ష⁸ ఆ గహి⁹ ॥

1622

(6) స నః సోమే¹షు సోమపాః సుతే²షు శవసస్పతే³ ।

మదయస్వ⁴ రాధసా సున్మతా⁵వతేన్ద్ర⁶ రాయా పరిణసా⁷ ॥

1623

(7) మా న² ఇన్ద్ర¹ పరా వృణగ్భవా³ నః సదమాద్యః⁴ ।

త్వం న³ ఓతి² త్వమిన్న¹ ఆవ్యం మా న¹ ఇన్ద్ర¹ పరా వృణక్² ॥

1624

(8) అస్మే⁴ ఇన్ద్ర¹ సచా సుతే² ని పదా పీతయే³ మధు⁴ ।

కృధీ¹ జరిత్రే² మఘవన్నవో³ మహదస్మే⁵ ఇన్ద్ర¹ సచా సుతే² ॥

1625

(9) స త్వా దేవా³నరి ఆశత² స మర్త్యాసో⁷ అద్రివః¹ ।

విశ్వా జాతా¹ని శవసా²భిభూ³నసి స త్వా దేవా³నరి ఆశత² ॥

1626

(10) విశ్వాః పృతనా⁷ అభిభూతరం⁸ నరం సజాస్తతః⁹పురిన్ద్రం¹⁰ జజనుశ్చ¹¹ రాజసే¹² ।

క్రత్వా పరిష్ఠం¹ వర² ఆమురిముతో³ గమోజిష్ఠం⁴ తవసం తరస్వి⁵నమ్⁶ ॥

1627

1. రిక్షల ఆ గహి, 2. నల ఇన్ద్ర, 3. త్వం నల ఓతి త్వమిన్నల ఆవ్యం మా నల ఇన్ద్ర, 4. అస్మేల ఇన్ద్ర,

5. మహదస్మేల ఇన్ద్ర, 6. దేవానల ఆశత, 7. మర్త్యాసోల అద్రివః, 8. పృతనల అభి,

9. వరిల ఆమురి. (వా.ప్ర.)

(11) సమీం రేభాసో¹ అస్వరవిన్ద్రం సోమస్య పీతయే ।

స్వర్చతి² యదీం పురే ధృతప్రతో హ్యోజసా నమూతిథిః ॥

1628

(12) నేమిం నమన్తి చక్షసా మేషం విప్రా² అభిస్వరా ।

సుతీతయో వో² అద్రుహో ఒపి కర్ణే తరస్విసః నమృక్వతిః ॥

1629

(13) తమిన్ద్రం జోహవీమి మమవానముగ్రం

సత్రా దధానమప్రతిష్కృతం శవాంసి ।

మంహిష్టో గీర్భిరా చ యజ్ఞయో వవర్తద్రాయే

నో విశ్వా సుపథా కృణోతు వత్రీ ॥

1630

(14) త్వం పుర⁴ ఇన్ద్ర చికిదేనా వ్యోజసా శవిష్ట శక్ర నాశయధై⁵ ।

తద్విశ్వాని ఘవనాని వజ్రన్ ద్యావా రేజేతే పృథివీ చ భీషా ॥

1631

(15) తస్మత్ ఋతమిన్ద్ర కూర చిత్ర పాత్వపో

స వజ్రన్ దురితాతి పర్తి భూరి ।

కదా న⁶ ఇన్ద్ర రాయ ఆ దశస్వేర్విశ్వస్సన్నస్య⁷

స్సృహయాయస్య రాజన్ ॥

1632

ఇతి

షష్ఠోఽష్టకే షష్ఠోఽధ్యాయ

సమూహః

1. రేభాసోఽఅస్వర, 2. విప్రాఽఅభి, 3. వోఽఅద్రుహో, 4. పురఽఇన్ద్ర, 5. తస్మత్ఽఋత,

6. కదా నఽఇన్ద్ర రాయఽఆ, 7. శ్వస్వేర్విశ్వస్య. (వా.ప్ర.)

సూక్తము—97

ఋషి—కాశ్యపుడైన రేభుండు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గీ॥ అసురబృందము నెల్లఁ దా నంతఁ బుచ్చి
సకల భోక్తవ్య ధనమును సంక్రమించి
యన్నవాడవు! దానిని నో మహేంద్ర!
యిచ్చి మాకుఁ బ్రసిద్ధిని నెసఁగు మీవు! ॥

1483

గీ॥ ఆన్యపురుషులెవరు యవ్వలై నినుఁగూర్చి
కుశల భూమిపైని గూర్చువార
అట్టివార కెల్ల నతిశయధనమును
వృద్ధిఁ జేయు మెంద్ర! వివిధగతుల॥

1484

(2) చ॥ గమన సుసాధకంబులయి గ్రాలెడు నశ్వములన్ బయస్సులన్
సమముగ నిచ్చు గోవులను శాశ్వతమౌ ధనసంపదయంబు నా
కుమతులవల్ల మాకు సమకూర్చు! మహేంద్రుడ! నీవు కాని పా
పముల నొనర్చు నీ ఫణికి భవ్యధనం బిడఁబోకు! ప్రీతితోన్॥

1485

(3) ఉ॥ దేవతలన్ స్మరింపకను దివ్య తపస్సులఁ జేయకుండ నో
దేవ! మహేంద్ర! స్వప్నములఁ దేలెడునట్టులు నిద్ర పోవు వాఁ
డే విధి నైనఁ బోష్య మగు స్వీయధనంబును గోలుపోయెడున్
నీ వల వానిఁ బెట్టవఁటె! నిర్మల కర్మప్రదేశమం దొగిన్॥

1486

(4,5) సీ॥ దుష్టహారక! యింద్ర! ద్యౌలోకమందున్న నీ వధస్థలియందు నిల్చియున్న
నతినమిపంబున నమరుచున్నను భూమిభాగంబును బొందియున్న
దివి రెండు తలములఁ దిరుగాడుచున్నను నుదధి మధ్యంబును నొందియున్నఁ
బాపవారక! యింద్ర! పార్థివసదనంబునందున్న నే లోకమందు నున్నఁ

గీ॥ గేశవంతంబు లొచుఁ బ్రకాశమాన
హరుల వలె నుండి చాల సుందరము లైన
స్తుతులవల్లను యజమానతతులు నిన్నుఁ
గర్మలనుఁ బొందఁజేయంగఁగలరు సుమ్ము! ॥

1487

(6) క॥ బలపాలక! యింద్రుడ! యీ
యిలఁ బుత్రోపేత మైన నెక్కుడు ధనముల్
బలవర్ధక మగు నన్నము
గలిగింపుము! నీవు మాకుఁ గరుణ దర్శన్॥

1438

(7, సీ॥ మఘవ! సోమమువల్ల మాదనశీలుండవై ప్రకాశింపుమా! యధికతుష్టి
8,9) నింద్రుడా! మమ్ముల నెల్ల రక్షలయందు వసియింపజేయుమా! పరమకృపను
నీవై బాంధవుడవు! నిరతము మా కౌట మము వీడకుండమా! మమత వెలుగ
మధుకర సోమేష్టి మమ్ములఁ గూడుచు నివసింపుమా! యిట నిశ్చలముగ
గీ॥ సోమరసమును ద్రావంగ శుభద దేవ
తలు మనుష్యులు నినుజేరి వెలుగలేరు
విశ్వభూతంబులన్ నీవు విపుల సహజ
బలముచేత జయించువు! భాగ్య ములర॥

1439

(10) గీ॥ సేన అన్నియు నొకచోటఁ జేర్చియుండి
శత్రువర్గము నంతటఁ జంపువాని
సర్వనరనేత నింద్రుని సంస్తవముల
సఘిక బలవంతునిగఁ జేయ నమరియుండె॥

1440

గీ॥ శోభఁ గాంచుటకై తాము సూర్యరూపుఁ
డైన యింద్రుని బుట్టించి యఖిల భక్తు
లాత్మ ధనలాభమునఁ బయి యతని జేరి
సంస్తుతించుచున్నారు సరసరీతి॥

1441

గీ॥ ఉగ్రుఁ, దేజోవిశిష్ట, నుదగ్రయుద్ధ
శత్రుహననంబునకు వేగఁ జనెడు వాని
నాత్మ ధనలాభ మాశించి యఖిల పురుష
వరులు వర్ణించుచున్నారు వలసినట్లు॥

1442

(11) ఉ॥ సోమము ద్రావు మం చభిల సూరులు శక్రకుని వేడి పిమ్మట
 నీమముతోడ హస్తముల నిర్మల హవ్యముఁ బట్టికొంచు నా
 సామి, ధనాధినాథు, మనసార నుతింప నతండు తృప్తుడై
 భీమ బలప్రపాలనముఁ బిట్టు వహించునుగాదె! చూడఁగన్ ॥

1443

(12) చ॥ అరముల నేమి పొందునటు నా యమరేంద్రుని జూచినంతనే
 కరము నమోవచస్సు లతిగౌరవ రీతిని బొందె వాని నా
 హరి పటు మేషమై మునిని నాదర మొప్పుఁగ నాకభూమికిన్
 వెరవునఁ బంప నా మునియుఁ బిట్టు మహేంద్రుని సంస్తుతింపఁడె! ॥

1444

గీ॥ మీరు భ కులార! మిక్కిలి దీప్తులై
 కర్మకుశలు రగుచు ఘనతరేంద్రు
 కర్ణసీమయందు వర్ణించు సూక్తుల
 నాతఁ డాలకించు నధిక కృపను ॥

1445

(13) గీ॥ పరమధను, సుగుని, యదార్థ బలుని. శత్రు
 వారకుని, నింద్రుఁ బిలుతు, నా వాసవుండు
 పూజ్యతముఁడయి ప్రీతి సంపూర్ణుఁ డగుచు
 నిలుచుఁగావుత! మీ యిష్టి నికటమందు ॥

1446

గీ॥ వలసినంత ధనము వ్రజి మే మొందంగ
 సుపథములను మాకుఁ జూపి చూపి
 సకలదిశలనుండు సకల ధనంబును
 నిచ్చుఁగాక! జనులు మెచ్చఁగాను ॥

1447

(14) క॥ బలవత్తమ! శక్రుండా!
 యిల శంఖరపట్టణముల నెగురం గొట్టన్
 వలె ననెడు తెలివిఁ గలుఁగుచు
 వెలుఁగుచు నున్నావుకావె! వివిధక్రియలన్ ॥

1448

శ్రీ వజ్రభారి! నీదు బంధురభీతివే
వివిధభూతతతులు, విపుల దివియు,
భూమి కంప మొందెఁ బోడిమి దప్పుచు
నుండునదియుఁ గలత నొందు నదియు॥

1449

(15) శ్రీ వివిధభూప! ఋంద్ర! విపుల బలాధ్యుడా!
శ్రీ ప్రళస్తబలము నిభిల విదుల
రాణ మీర నన్ను రక్షింపుఁగాక! నో
వజ్రభారకుండ! వాసవుండ! ॥

1450

హా నావికు! దాపగాజలము నాచలచే మనుజాళి కైవడిన్
నీప్త మహేంద్రుడా! మముల నిస్తుల పాపమునుండి దాటఁగా
వావిరి జేసి మాకుఁ గడు వాంఛిత మైన వనంబు నెపు స
చ్ఛావముతోడ నిచ్చెదవో! భాసుర గాత్రుడ! సత్కసాంద్రుడా! ॥

1451

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజగోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర
సీతాంబాగర్భశక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక
నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో
శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందు
షష్ఠాష్టకమున షష్ఠాధ్యాయము
సంపూర్ణము

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత ఋగ్వేద-సంహితా

అష్టమం మండలమ్

షష్ఠోఽష్టకః — సప్తమోఽధ్యాయః

సూక్తమ్—98

ఋషిః—నృమేధ ఆజ్ఞీరసః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—ఉష్టిక్, 7,10-11-కకుష్, 9,12-పురఉష్టిక్

(1) ఇ॒న్ద్రాయ॑ సా॒మ గా॒యత॑ వి॒ప్రాయ॑ బృ॒హతే॑ బృ॒హత్ ।

ధ॒ర్మకృ॑తే వి॒పశ్చ॑తే ప॒నన్య॑వే ॥

1633

(2) ఉ॒వ్విమి॑న్ద్రాభి॒భూర॑సి త॒వం సూ॑ర్యమ॒రోచ॑యః ।

వి॒శ్వక॑ర్మా వి॒శ్వదే॑వో మ॒హాగ్ం¹ అ॑సి ॥

1634

(3) వి॒భ్రాజ॑జ్ఞోతి॒షా స్వ॑గ॒రగ॑చ్ఛో రో॒చనం॑ ది॒వః ।

దే॒వాస్త॑² ఇ॒న్ద్ర స॒ఖ్యా॑య యేమి॒రే ॥

1635

1. మహాగ్ం అసి, 2. దేవాస్త ఇన్ద్ర. (వ్రా.ప్ర.)

(4) ఏ॒న్ద్రో నో॑ గ॒ది ప్ర॒యః॑ స॒త్రాజి॑దగో॒హ్యః॑ ।

గి॒రి॒ర్న వి॒శ్వత॑స్పృ॒థుః ప॑త్తి॒వః ॥

1636

(5) అ॒ది హి॑ స॒త్య సో॑మపా॑ ఉ॒భే బ॒భూథ॑ రో॒దసీ॑ ।

ఇ॒న్ద్రాసి॑ సు॒స్వతో వృ॒ధః ప॑త్తి॒వః ॥

1637

(6) త్వం॑ హి శ॒శ్వతీ॑నామి॒న్ద్రో ద॒ర్తా పు॒రామ॑సి ।

హ॒న్తా ద॒స్యోర్మనో॑ర్వృ॒ధః ప॑త్తి॒వః ॥

1638

(7) అ॒థా హే॑న్ద్రో గి॒ర్వజః॑ ఉ॒ప త్వా॑ కా॒మాన్ మ॑హా॒ సస్ప॑జ్మహే ।

ఉ॒దేవ॑ య॒న్తః ఉ॒దః ॥

1639

(8) వా॒ష్ట త్వా॑ య॒వ్యాభి॑ర్వృ॒ష్టన్తి॑ శూ॒ర బ్ర॑హ్మ॒ణి ।

వా॒ప్సర్వా॑ంసం చిద॒ద్రవో॑ ది॒వేదీ॑వే ॥

1640

(9) య॒జ్ఞాన్తి॑ హ॒రీః ఇ॒షిర॑స్య గా॒తయో॑రా ర॒థః ఉ॒రయు॑గే ।

ఇ॒న్ద్రోవా॑హా వచో॒యుజా॑ ॥

1641

(10) త్వం న¹ ఇన్ద్రా భరగ్ం ఓజో నృష్టం శతక్రతో విచక్షణే ।
ఆ వీరం పృతనాషహమ్ ॥

1642

(11) త్వం హి నః పితా పసో త్వం మాతా శతక్రతో విభూవిథ ।
అథా తే సుమ్నమీమహే ॥

1643

(12) త్వం కుష్మిన్ పురుహూత వాజయన్తముప బ్రువే శతక్రతో ।
స నో రాస్వ సువీర్యమ్ ॥

1644

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

అష్టమ మండలము

షష్ఠాష్టకము—సప్తమాధ్యాయము

సూక్తము—98

ఋషి—అంగిరసుడైన నృమేధుడు

దేవత—ఇంద్రుడు

(1) గీ॥ ధర్మకర్త మహాత్ముడు తగు విపశ్చి
తుండు సంస్తవముల విన నుండు విప్ర
వరుడు నగు నింద్రునకు మీరు పరమసామ
మును బలింపరె! యుద్ధాత్మముఖ్యులార ! ॥

1452

(2. సీ॥ శత్రుఁడా! నీ వెల్లె శత్రువులకుఁ బరాభవమును గల్పించి వరలలేదె ?

3,4) తేజఃప్రసక్తిచేఁ దేజస్వి నాదిత్యు నింపుగా నీవు వెల్గింపలేదె ?

యఖిలకర్ముండవై నమరుచు సర్వదా విశ్వదేవుండవై వెలుగలేదె ?

యాదిత్యదీపకం బైన నాకంబును బోషించుచున్ దాని బొందలేదె ?

గీ॥ నీదు మైత్రిని బొందంగ నిఖిలసురలు

సర్వరీతుల యత్నంబు సలుపలేదె ?

ప్రియతముండవు! జేతవు! పెద్దకొండ

వలెను నున్నట్టివాడవు స్వర్గపతివి! ॥

1453

(5) గీ॥ సత్య! సోమపాయి! సకల భూ దివముల

గెలువఁగలిగి నీవు వెలుగుచుంటి!

సోమరసము దీయు సూరులకున్ వర్ష

కుండవు! స్వర్గవర్ధకుండవు! నీవు ॥

1454

(6) క॥ తెగఁగొట్టె దగుదు శత్రులఁ

దగు పురముల ననుమఁ జంపఁ దగుదు మహేంద్రా !

యొగి మనుజుల కిష్టికరుం

దగుదువు! నాకేశ్వరుండ వగుదువు! నీవే! ॥

1455

(7) క॥ ఇప్పుడె నినుఁ బొందింతుము

తప్పక మా కామములను దద్దయు రతి నే

చొప్పున జలవర్తులు కడ

నొప్పు జనుల పైని జలము నొగిఁ జల్లెదరో ! ॥

1456

(8) గీ॥ నదులచే నుదకతలమును నరులు వృద్ధిఁ

బరుచునట్టులు పవిధారి పరమవృద్ధి

నొందియున్నట్టి నిను సేవకోత్తము లభి

వృద్ధిఁ బొందించుచున్నారు సిద్ధిఁ బడయ ॥

1457

(9) గీ॥ ఉరుయుగంబులు గల్గిన హరి రథోత్త
మమునకున్ వాని సద్వాహనముల గుండు
హరుల, వచనంబుచేతనే కరము గూర్చు
చున్నవారలు స్తోత్రలౌ సూరు తెల్ల ॥ 1458

(10) క॥ అనయము సూర్యోపేతం
బును, సేనాసహము నౌచుఁ బొలుపొందెడు నీ
ధనమును నోజోబలములఁ
బనిగొని యాచింతు మేము బహుకర్మ! నినున్ ॥ 1459

(11) గీ॥ పాలకుండవు! పితవలెఁ బరమమాత
వలెను నుద్ధారకుండవు! వాసవుండ !
బహుసుకర్ముడ ! నీ దై న పరమసుఖము
మేము కోరుచున్నా మమేయభక్తి ॥ 1460

(12) క॥ పురుహూతుడ! బలవంతుడ!
సురుచిర మగు కర్మవలన శోభలువాడా !
పరమతి నినుఁ బ్రార్థింతున్
గరము సుప్రీత్యంబు నాకుఁ గల్పింపవోకో ! ॥ 1461

సూక్తమ్ — 99

ఋషిః—నృమేధ ఆజ్ఞి సః

దేవతా—ఇంద్రః

ఛందః—విషనూ బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాధః)

(1) త్వమిదా హ్యో నరా లపీష్యన్

వజ్రీన్ భూయః ।

స1 ఇంద్ర స్తోమవాహసాహ

శ్రుధృప స్వసరమా గహి ॥

1645

1. స2 ఇంద్రః. (వా.ప్ర.)

- (2) మత్స్వ¹ సుశివ హరివస్త² బీమహే
 త్వే ఆ భూష³ ని వేధసః ।
 తవ శ్రవాన్యవమాన్యక్థా⁴
 సుతేష్విన్య⁵ గిర్వణః ॥

1646

- (3) శ్రాయ¹ న్న² ఇవ సూర్యం
 విశ్వేడిన్య³ భక్షత ।
 వసూని జాతే జనమాన⁴ ఓజసా
 ప్రతి భాగం న బీదిమ ॥

1647

- (4) అనర్కరాతిం వసుదామువ
 సుహి భద్రా ఇన్య¹ రాఽయః ।
 సో² అన్య కామం విధతో న రోషతి
 మనో దానాయ చోదయన్ ॥

1648

- (5) త్వమిన్య¹ ప్రతూరిష్వతి
 విశ్వా² అసి స్పృధః ।
 అశన్తిహో జనితా విశ్వతూరపి
 త్వం తూర్య తరుష్యతః ॥

1649

1. శ్రాయ¹ న్న² ఇవ, 2. జనమాన³ ఓజసా, 3. సో⁴ అన్య, 4. విశ్వా⁵ అసి. (వా.ప్ర.)

(6) అను తే కుష్మం తురయన్తమీయతుః
 ఖోజీ శిశుం న మాతరా ।
 విశ్వస్తే స్పృహః శ్చతయన్త మన్యపే
 వృత్రం యదిన్ద్ర తూర్వాసి ॥

1650

(7) ఇతః డితి వో అజరం
 ప్రహేతారమప్రహితిమ్ ।
 ఆరుం జేతారం హేరాం
 రథీతమమతూర్తం తుగ్ర్యావృధమ్ ॥

1651

(8) ఇష్కరారమవిష్కృతం సహస్కృతం
 శతమూతిం శతక్రతుమ్ ।
 సమానఃస్ద్రమవసే హవామహే
 వసవానం వసూజివమ్ ॥

1652

సూక్తము — 99

ఋషి—ఆంగిరసుఁడైన నృమేధుఁడు

దేవత—ఇంద్రుఁడు

(1) గద్యము॥

వ్రజి! హవిర్భరణశీలు రగు యజమాను లే నీవే సోమము నిప్పుడును, గతదినమునందును
 ద్రావిందితిలో! యద్ది నీవు స్తోత్రవాహకుల మగు మాయొక్క స్తుతి నీయజ్ఞమునందు
 నాలింపుము! నీవు మా గృహంబులకు రమ్ము! ॥

1462

(2) గద్యము॥

ఓ శోభనోష్ఠీమఃదా! * యశ్యవంత! గీర్వననీయుఃదా! సీకడఁ బరిచారకులు
నివసించుచున్నారు. కాఁబట్టి సోమరసము ద్రావి మదింపుము! సోమము
లభిషుతములయిన పిదప నీ కుపాయన భూతము లగు నన్నములు
ప్రశంస్యములై నవి యగుఁగాక! ॥

1463

(3) గద్యము॥

అస్మజ్జనులారా! సమాశ్రితారంభులై సూర్యుని భజించుచున్న మీ రింద్రుని విశ్వధనములను
బొందుఁడు! అతఁ డుత్పన్నుఁడు, జనిష్యమానుఁడు, నగు మనుష్యున కోఱోబలంబున
నే ధనము నొసంగునో! యా ధనంబును బిశ్వభాగమును వలె సంగ్రహించెదము॥

1464

(4) గీ॥ ధన మొసంగువాని, ఘనదాత యగు వాని

నింద్రు సన్నుతింపుఁ డీరు మిగుల
నతని దానరీతు లధిక కళ్యాణంబుఁ
జేయుననియుఁ దృప్తిఁ జేయుననియు॥

1465

గీ॥ అతఁ డభీష్టదాన మందింప జనులను
ప్రేరణంబుఁజేసి ప్రీతిఁ జేసి
సేవఁ జేయునట్టి సేవకావళి కాంక్షి
తములఁ జెరువఁబోఁడు ధర్మనిష్ఠ॥

1466

(5,6) సీ॥ సంగ్రామములయందు శత్రుసేనల కెల్ల నభిభవంబులఁగూర్చి యమరుచుంటి

శత్రుబాధక! నీవశ స్తిహంతవు దైత్యహంతవై యంతట నమరుచుంటి
సకలాసురలనుండి చాల నశస్తులఁ బుట్టించుచుం గీర్తి బొందుచుంటి
సర్వశత్రులను సంహరించుచు బాధఁ బెట్టువారికి బాధఁ బెట్టుచుంటి

గీ॥ వింద్రుఁడా! నీదు బలమును హింసఁ బెట్టు
శత్రువుల్ ద్యోభువంబులు సరసహృదయ
లైన మాతలు శిశువును ననుసరించు
నట్టులే¹ యనుసరింతు రత్యద్భుతముగ॥

1467

* ఇంద్రు డుష్టిషము ధరించియున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఆర్యులలో నాయకు లగు వారు ఉష్టిషములను ధరించు
చున్నట్లైన నుండవలయును లేక అప్పటి యార్యులందరును దలపాగాలను ధరించినట్లైన నుండవలయు.
ఇప్పుడు కొంద రుష్టిషమును ధరించునట్లు వర్ణన డందరును పాగాలను ధరించుచుండిరేమో! (నే.వేం.న.శా.)

1. ఇక్కడ నింద్రగణమునకు మారు “భల”ము ప్రయుక్తమైనది.

(7,8)సీ॥ అజరుడై శత్రుల నడచువాడై యరి ప్రేరకుండయి కీర్తి వెలుగువాని
వేగవంతుండయి వివిధవిజేతయై యప్రహీతుండయి యమరువాని
నుదకవర్ధకుడయి యుత్తమ రథి యయి హింసావిహీనుడై యెసగువాని
స్వయ మసంస్కృతుడయి శత్రుసంస్కర్తయై సాధారణుండయి సాగువాని

గీ॥ ధనముఁ గప్పెడువానిని, ఘనుల కెల్ల,
వసువుఁ గూర్చెడు వానిని నసము నిండు
సంస్తుతింపుడు! మీరలు! చాల మేము
నభినుతింతుము! వానికే యసమ భక్తి ॥

1468

సూక్తమ్—100

ఋషిః—1-3, 6-12-శేమో భార్గవః, 4-5-ఇన్ద్రః
†దేవతా—ఇన్ద్రః, -సుపర్వః, 9-ఇన్ద్రః ఎజ్రో వా, 10,11-వాక్
చందః—త్రిష్టుప్, 6-జగతి, 7-9-అనఘ్నుప్

(1) ఆ॒యం త॑ ఏ॒మి త॑న్వా పు॒స్తాద్వి॑శ్వే
దే॒వాః అ॒భి మా॑ య॒న్తి ప॒శ్చాత్ ।
యదా మ॒హ్యం పీ॑ధరో భాగమిన్ద్రా॒దిన్ద్రయా॑ః
కృ॒ణవో వీ॑ర్యాణి ॥

1653

(2) ద॒ధామి తే మ॑ధునో భక్షమగ్రే హిత॑స్తే
భాగః సు॒తో॑ అ॒స్తు హే॑మః ।
అస॑శ్చ త్వం వక్షి॑ణతః సఖా మే ॒ఽరా
వృ॒త్రాణి జి॑హ్మనావ భూ॑తి ॥

1654

† ఈ సూక్తమునకు దేవతలు 1-7, 12 ఋక్కులకు ఇంద్రుడుగాను, 10-11 ఋక్కులకు వాక్కుగాను, సాయన, మౌక్ష్మిమల్లర్ ప్రతులలో పేర్కొనబడినదిగాని 8, 9 ఋక్కులకు దేవత పేర్కొనబడలేదు.

1. ఆ॒యం త॑ఏ॒మి, 2. దే॒వాః అ॒భి, 3. భాగమిన్ద్రా॒దిన్ద్రయా॑, 4. సు॒తో॑ అ॒స్తు. (ప్రా.ప్ర.)

(3) ప్ర సు శ్లోమం భరత వాజయన్త¹

ఇన్ద్రాయ సత్యం యది సత్యమస్తే ।

నేన్ద్రో అస్తితి నేమ ఉ త్వ ఆహ

క ఈం దదర్శ కమభిష్టవామ ॥

1655

(4) అయమస్మి జరిరః పశ్య మేహ

విశ్వా జాతాన్యభ్యస్మి మహ్నా ।

ఋతస్య మా ప్రదిశో వృథయన్త్యాదర్శిరో

ధువనా దర్శరీమి ॥

1656

(5) ఆ యన్మా వేనా³ అయహస్త్పతస్త్రిగ్ం⁴

ఏకమాసేనం హర్యతస్య పృష్ఠే ।

మసత్పిన్నే హృదః ఆ స్రత్యవోచదచిక్ర

దజ్ఞోకుమస్తః సఖాయః ॥

1657

(6) విశ్వేత్ తా తే సవనేమ ప్రవాచ్యా

యా చకర్థ మమవన్న్విన్ద్రో సున్వతే ।

పారావతం యత్ పురుసంభృతం వన్వపావృణోః

శరభాయ⁶ ఋషిబన్ధవే ॥

1658

1. వాజయన్త ఇన్ద్రాయ. 2. నేన్ద్రో అస్తితి నేమ ఉ త్వ ఆహ, 3. వేనా అయహ, 4. స్త్రిగ్ం ఏక,

5. హృదః, 6. భాయ ఋషి. (వా.ప్ర.)

(7) ప్ర॒ నూ॒నం॑ దా॒వతా॑ పృ॒థజ్ నే॒హ
యో॒ వో॑! అ॒వాప॑రీత్ ।
ని॒ షీం॑ వృ॒తస్య॑ మ॒ర్మణి॑
వ॒జ్రమి॒న్దో² అపి॑పరత్ ॥

1659

(8) మ॒నోజ॒వా³ అ॒యమా॑న
అ॒యసీ॑మ॒తరి॑త్ పు॒రమ్ ।
ది॒వం సు॒ప॒ర్ణో గ॒ర్వా॒య
సో॒మం వ॒జ్రణి॑⁴ ఆ॒భర॑త్ ॥

1660

(9) స॒ముద్రే॑త్ అ॒న్తః శ॒యత॑
ఉ॒ద్నా వ॒జ్రో అభి॑వృ॒తః ।
భి॒రన్త్య॑న్తై సం॒యతః॑
పు॒రఃప్ర॑స॒వణా॑ బ॒లిమ్ ॥

1661

(10) య॒ద్వాగ్వి॑దస్త్యవి॒చేత॑నాని
రా॒ష్ట్రే దే॒వానాం॑ ని॒షసా॑ద మ॒న్ద్రా⁵ ।
చ॒త॒స్రః⁶ ఉ॒న్జం దు॒దుహే॑ ప॒యాంపి॑
క॒వ్వ సి॒ద్ధిద॑స్యాః ప॒రమం॑ జ॒గామ ॥

1662

1. వో॒అ॒వా, 2. మి॒న్దో॒అ॒పి. 3. జ॒వాఅ॒యమా॑నఅ॒య, 4. వ॒జ్రణి॑అ॒భర॑త్,
5. స॒ముద్రే॑అ॒న్తః శ॒యత॑ఉ॒ద్నా వ॒జ్రోఅ॒భి, 6. చ॒త॒స్రఃఉ॒న్జం. (వ్రా॒వ.)

- (11) కే॒సః వా॒చ॒మ॒సయ॑స్త కే॒వాస్తాం
 వి॒శ్వ॒రూ॒పాః పశ॑వో వదన్తి ।
 సా నో॑ దు॒ష్టే॒షమూర్జం॑ దుహా॑నా
 కే॒సుర్వా॒గస్మా॒నువ॑ సు॒ష్టతే॑తు ॥

1663

- (12) వి॒శ్వే వి॒ష్టో వి॒తరం॑ వి క్రమ॑స్త్వ ద్భౌరే॒హీ
 లో॒కం వ॒జ్రాయ॑ వి॒ష్క॒భే ।
 హ॒వాఽపృ॒తం రి॒జవా॑న పి॒ష్టాని॑స్త్వ
 యస్తు॑ ప్ర॒సవే॑ వి॒శృ॒ష్టాః ॥

1664

సూక్తము—100

ఋషి — భార్గవుడైన నేముడు, 4-5-ఇంద్రుడు*

దేవత — ఇంద్రుడు, 8-సుపర్ణుడు, 9-ఇంద్రుడు లేక వజ్రము, 10, 11-వాక్కు*

- (1) గో శత్రు॑పుల చెంత నున్నట్టి సకలధనము
 మా కోసంగఁ దలంచిన మఘవుడ! కడుఁ
 బుత్ర సహితులమై శత్రు పూర్ణవిజయ
 మునకుఁ జొయెడు శక్తిని నొనర నిమ్ము! ॥

1469

- (2) క॥ మరకర సోమముఁ దార్చెద
 నది నీ హృదయంబునందు నమరుత నింద్రా !
 ముదమున నా పార్శ్వంబున
 నవయుడవై యున్న నీవు శత్రులు చనరే! ॥

1470

* వాక్కులలో (10వ సంపుటము. 17వ పుట) నీ సూక్తమునకు దేవత “ఇంద్రుడు”గాను, ఋషి “నేముడు”గాను వ్రాసి. 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “నేముడు, ఇంద్రుడు (4, 6)” ఋషిగాను, “ఇంద్రుడు, వాక్కు” దేవతగాను, శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

(3) గద్యము॥

ఓ జనులారా! సంగ్రామములను గోరుచున్న మీ రింద్రునకు సత్యభూత మగు స్రోమమును బట్టుడు! భార్గవుం డగు నేముఁ డనెడివాఁడే యింద్రుఁడు. కాని వే రొకఁ డింద్రుఁడు లేఁడు. ఎవఁ డింద్రుని జూచెను ? ఎవ్వఁడును దర్శింపలేఁడు. కాబట్టి యెవ్వని స్తుతింపఁ గలము ? (ఇంద్రుఁ డను వాఁ డొక్కఁ డుండె నను వాక్యము సత్యమైనది కాదు)॥ 1471

(4) సీ॥ నీ సమీపంబున నే నున్నవాఁడను నన్నుఁ జూడ వదేమి ? యెన్న వేమి ?
యన్ని లోకంబుల నభిభవించుచునుండు నన్నుఁ జూడ వదేమి ? యెన్న వేమి ?
సత్యవిద్వాంసుల సన్నుతిఁ గనుచుండు నన్నుఁ జూడ వదేమి ? యెన్న వేమి ?
యాసక్తిశీలినై యరులఁ గొట్టుచునుండు నన్నుఁ జూడ వదేమి ? యెన్న వేమి ?
గీ॥ యనుచు “నింద్రుఁడు లేఁడని యరచుచున్న
నేముఁ డను హౌని వాక్యముల్ నిశ్చలముగ
వినుచు నా మౌని ముందర వేగగామి
యౌచుఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను నమరవిభుఁడు ॥ 1472

(5) గద్యము॥

ఎవరు యజ్ఞమును గావించుచున్నవారలై యంతరిక్షము నందున్ననన్నుఁ దెలిసికొనిరో!
యట్టి మీ మనస్సు “పుత్ర యుక్తులు సఖులు నగు మీ నన్నుఁగూర్చి పరితపించుచున్నా”
రని నాకుఁ దెలియఁబరచెను ॥ 1473

(6) గీ॥ మఘవ! సోమముఁ దీసెడు మానవునకు
నెట్టి కర్మలఁ జేసితి వట్టి కర్మ
లను వచించుట శక్యమే ? ఘనుఁడ వైన
నీదు మహిమ యంతమై నెగడుఁగాదె ॥ 1474

(7) గీ॥ ఎవఁడు పరుగిడుచుండునో! యెవఁడు మీకు
దూరమం దుండఁబయె మిమ్ముఁ జేరువాఁడో!
యట్టి శత్రుని మర్మమునందు వ్రజి
కులిశమును! విడుచుఁగాదె! తాఁ దొలంగకుండ 1475

- (8) గీ॥ కడు మనోవేగమును గల్గు గరుడుడు తగఁ
బోవుచు హిరణ్మయం బగు పురము దాటి
స్వర్గమును జేరి సోమము శక్కునకయి
తెచ్చి యిచ్చె జగంబులు మెచ్చనటల ॥

1476

- (9) గీ॥ జలధిమధ్యంబునం దేది మెలఁగుచుండు?
నంబువుల నెయ్య దభివృత మౌచు నుండు?
నట్టి వజ్రమునకు శాతవా? యెల్లఁ
బవిగ నర్పణఁ జేయంగఁబడునుగాదె! ॥

1477

- (10) ఉ॥ రాజన శీలవాక్కు కడు రంజిలు నర్థములన్ వచించు వి
భ్రాజిత యజ్ఞవేదికల భాసిలుచుండును దానివల్ల రా
రాజిలు దిక్కు లన్నము విరాజి పయస్సు జలంబుఁ గల్గెడున్
దేజము లొల్కు నా వచనదీప్తిని జూడఁగ శక్య మౌనఁతే! ॥

1478

- (11) గద్యము॥

ద్యోతమానమైన యే మాధ్యమిక వాక్కును* దేవతలు పుట్టించుచున్నారో! యా వాక్కును
సర్వరూపములు వ్యక్తావ్యక్త వాచులు నగు పశువులు చెప్పుచున్నవి. ఆ వాగ్దేవి స్తుత్యయై
వృషప్రదానమున మా కన్నముగను బయోఘృతాదిరూపము లగు రసములుగను
స్రవించుచు ధేనుభూతయై నేముల మగు మమ్ముఁ బొందుఁగాక! ॥

1479

- (12) గద్యము॥

ఓ సఖుడా! విష్ణూ! నీవు మముఁగూర్చి విశ్రమింపుము! ఓ దివమా! వజ్రవిష్కంభనమునకు
నవకాశము నొసంగుము! ఓ విష్ణూ! మన ముఖయులము నసురను
జంపెదము. నదులను బొందించెదము. విస్పృష్టము లగు నా నదు లింద్రుని
ప్రేరణమున నుండుఁగాక! ॥

1480

* ఈ మాధ్యమిక వాక్కు సర్వప్రాణ్యంతర్గత మైన ధర్మమును వచించుచున్నది. (నే.వేం.న.శా)

సూక్తమ్—101

ఋషిః—జమదగ్నిర్భారవః

దేవతా—మిత్రావరుణౌ, ౧-మిత్రావరుణాదిత్యాః, ౧-ఆదిత్యాః,

7-8-అశ్వినౌ, 9-10-వాయుః, 11-12-సూర్యః, 13-ఉషాః సూర్యప్రభా వా*

14-పవమానః, 15-16-గౌః

ఛందః—1-2-బృహతీ, సతోబృహతీ (ప్రగాథః), 3-గాయత్రీ,

4-సతోబృహతీ, 5-13-విషమా బృహతీ, సమా సతోబృహతీ (ప్రగాథః)

14-16-త్రిష్టుప్

(1) ఋధగిత్థా స మర్త్యః

శశమే దేవతాః మే ।

యో నూనం మిత్రావరుణావభిష్టయః

అచక్రే హవ్యదాదయే ॥

1665

(2) వర్షిష్టక్షత్రాః ఉరుచక్షసా నరా

రాజానా ప్రిష్ఠశ్రుతమా ।

తా బహుతా న దంసనా రథర్యతః

సాకం సూర్యస్య ఋశ్మిభిః ॥

1666

(3) ప్ర యో వాం మిత్రావరుణా ఒజిరో దూతోః అద్రవత్ ।

అయఃశ్విరా మదేరఘుః ॥

1667

* సూర్యప్రభా ఉషాః (వ్రా.ప్ర.)

1. వభిష్టయః అచక్రే, 2. క్షత్రాః ఉరు, 3. దూతోః అద్రవత్. (వ్రా.ప్ర.)

- (4) వ యః సంపృచ్ఛే న పున్వర్హపీతవే
 వ సంవాదాయ రమతే ।
 తస్మాన్నో¹ అద్య నమృతేరుష్యతం
 బాహుభ్యాం న² ఉరుష్యతమ్ ॥

1668

- (5) ప్ర మిత్రాయ ప్రార్థ్యే
 సచభ్యమృతావసో ।
 వరూభ్యం³ వరుణే చన్ద్యం వచః
 స్తోత్రం రాజసు గాయత ॥

1669

- (6) తే హిన్విరే³ అరుణం జేన్యం
 వస్వేకం పుత్రం తిస్సాతామ్ ।
 తే రామాన్యమృతా మర్త్యానా
 మదభా⁴ అభి చక్షతే ॥

1670

- (7) ఆ మే వచాన్యద్యతా
 ద్యుమత్తమాని కర్వా :
 ఉభా యాతం నాసత్యా సజోషసా
 ప్రతి హవ్యాని పీతయే ॥

1671

1. తస్మాన్నో¹ అద్య, 2. న ఉరుష్యతమ్, 3. హిన్విరే³ అరుణం, 4. మదభా⁴ అభి. (వా.ప్ర.)

(8) రా॒తిం య॑ద్వా॒మర॑క్ష॒సం హ॑వా॒మహే
 య॒వాభ్యాం॑ వా॒జినీ॑వ॒సూ ।
 ప్రా॒చీం హో॑త్రాం ప్ర॒తిర॑న్తా॒వితం
 స॒రా గృ॑తా॒నా జ॒మద॑గ్ని॒నా ॥

1672

(9) ఆ నో॑ య॒జ్ఞం ది॒విస్పృ॑శం వా॒యో
 యా॒హి సు॒మన్మ॑తిః ।
 అ॒న్తః ప॒విత్ర॑¹ ఉ॒పరి శ్రీ॑తా॒నోఽ॒యం
 శు॒క్రో² అ॒యామి తే ॥

1673

(10) వే॒ద్యధ్వ॑ర్యః పథి॒భి ర్జి॒హ్వైః
 ప్ర॒తి హ॒వ్యాని॑ పీ॒తయే॑ ।
 అ॒థా ని॒యుత్వ॑³ ఉ॒భయ॑స్య సః
 వి॒బి శు॒చిం సో॒మం గ॒వాశి॑రమ్ ॥

1674

(11) బి॒ణ్మహా॑గ్ం⁴ అ॒సి సూ॒ర్య
 బి॒ళాది॑త్య మహా॑గ్ం⁵ అ॒సి ।
 మహా॑స్తే స॒తో మ॒హిమా॑ ప॒సన్య॑తే
 ఒ॒ద్ధా దే॒వ మహా॑గ్ం⁵ అ॒సి ॥

1675

1. పవిత్రఽఉపరి, 2. శుక్రోఽఅయామి, 3. నియుత్వఽఉభయస్య, 4. బిణ్మహాగ్ంఽఅసి,

5. మహాగ్ంఽఅసి. (వ్రా.ప్ర.)

(12) ఒత్ మూర్తి శ్రవసా మహాగం¹

అసి సతా దేవ మహాగం¹ అసి ।

మహ్న దేవానామసుర్యః పురోహితో

విభుః జ్యోతిరదాభ్యమ్ ॥

1676

(13) ఇయం యా సిద్ధర్కిణీ

రూపా రోహిత్యా కృతా ।

చిత్రేవ ప్రత్యుదయాత్కయత్కన్తర్

దశసు దాహుషు ॥

1677

(14) ప్రజా హ తిస్రో² అత్యాయమియుర్మగ్నా³

అర్కమభితో వివిశ్రే ।

బృహర్ష రశ్మౌ ధవనేష్యస్తః

పవమానో హరిత⁴ ఆ వివేళ ॥

1678

(15) మతా మద్రాక్షాం దుహితా వసునాం

స్వసాదిత్యానామమృతస్య నాభిః ।

ప్రసవోచం చితితుషే జనాయ మా

గామనాగామదితిం వధిష్ట ॥

1679

1. మహాగం² అసి, 2. తిస్రో² అత్యాయ, 3. న్యా² అర్కమ, 4. హరిత² అవివేళ. (వ్రా.ప్ర.)

(16) వచోవిదం వాచముకీరయ స్తీం
విశ్వాభిర్ధీ విరుపతిష్ఠమానామ్ ।

దేవీం¹ దేవేభ్యః పర్యేయుషీం గామా
మావృక్త మర్క్తో వృధచేతాః ॥

1680

సూక్తము—101

ఋషి—భాగ్యవుడైన జమదగ్ని*

దేవత—మిత్రావరుణులు, 6-మిత్రావరుణాదిత్యులు,
7-ఆదిత్యులు, 8-అశ్వినులు, 9-10-వాయువు, 11-12 సూర్యుడు,
13-సూర్యప్రభ లేక ఉషస్సులు†, 14-పవమానుడు, 15-16-గోవులు*

(1) గీ! హవ్య మొసంగునట్టి యజమాను చెంతకు
వరుణదేవు, మిత్రు, బనువునట్టి
మానవుండు సత్య మూని యజ్ఞార్థము
సంస్కరించుగాక! సద్దవిస్సు॥

1481

2) గద్యము॥

అతిశయప్రవృద్ధ బలులును, మహాదర్శనులు నగు నేతలు కర్మచే దీప్యమానులును గడు
విద్వాంసులు నగు మిత్రావరుణులు భుజములు వలె సూర్యరశ్మిలవలన,
గార్జమును బొందుచున్నారు॥

1482

(3) క॥ వరుణుడ! మిత్రుడ! మిమ్ములఁ
గరము మహాకిర్మకరుండు గాంచు, సతఁడే
సురదూత స్వర్ణశీర్షం
దురు ధనవంతుండు కాడె! యూహింపంగన్॥

1483

1. దేవీం దేవేభ్యః. (వ్రా.ప్ర.)

*వ్రాతప్రతిలో (10వ సంపుటము-19 పుట) నీ సూక్తమునకు “జమదగ్ని” ఋషిగా వ్రాసి, “మిత్రావరుణులు”
దేవతగా వ్రాసి. 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో “జమదగ్ని” ఋషిగా వ్రాసి, “మిత్రావరుణులు,
ఆదిత్యులు, అశ్వవు, వాయువు, సూర్యుడు. ఉషస్సు, పవమాన గోవు”దేవతలుగా శ్రీనేమానివారు వ్రాసిరి.

† సూర్యప్రభైన యుషస్సులుగా సంస్కృతమూలమునఁ జాతాంతరము గలదు.

- (4) గీ॥ హవ్యవాహక విషయ ప్రశ్నార్థమునకు¹
వాదమును జేయు నిష్ఠము పడనియట్టి
శత్రువులనుండి మమ్ముల శక్తితోడ
మీరు రక్షింప వారఁచె! మిత్ర! వరుణ! ॥

1484

- (5) గీ॥ యజ్ఞధన! మిత్ర సేవకు నర్హమైన
యజ్ఞదేహభవం బగు నమల సుతిని
వరుణునకు నర్యముం డను సురవరునకుఁ
బరమసంతోషవాక్కును బలుకు మీవు! ॥

1485

- (6) గీ॥ అరుణవర్ణాంచితుని, జయకరుని, వాస
కుని, బృథివ్యాది పుత్రుని గూర్చి దేవ
తావరులు ప్రేరణముఁ జేసి తనిసినారు
గాఢమైనట్టి తమసును గలఁతఁ బెట్టి ॥

1486

- క॥ సుర లన్యాహింసితులై
మరణరహితు లగుచుఁ బ్రీతి మనుజుస్థులన్
బరమ ముదమ్ముం గొనుచున్
సురుచిరముగఁ జూచుచుండు చోద్యం బలరన్ ॥

1487

- (7) గీ॥ సత్యసంకల్పులై కడు సంగతులయి
మీరు నా స్తోత్రముల విని మిగుల నేను
జేయు కర్మలకై వచ్చి పాయకుండ
హవ్యముల నెల్లఁ బ్రీతితో నందుకొనుఁడు! ॥

1488

- (8) గీ॥ అన్నధనవంతులార! యో యశ్వలార!
మీ సుదానము యోగ్యమై మెలఁగుచుండుఁ
గాన మీరలు ప్రీతినిఁ బూని చేయు
దానమును గోరుదుము మేము తనివిఁ జెంద॥

1489

1. హవ్యము వహించుఁ బ్రశ్నకు నమరబుద్ధి (తొ.పా.)

గీ॥ ప్రాజ్ఞాభంబులుగా నుండు ప్రస్తుతులను
వృద్ధిఁ బొందించు నేతలై వృద్ధిఁ బొందు
వారలై మీరు జమదగ్ని ప్రస్తుతులను
నధిగమించుచు నిచటకు నరుగుదెండు॥

1490

(9) గద్యము ॥

సుస్తుతులచేఁ బవిత్ర మధ్యమందు నిషిచ్యమాన మగు సోమము నీ నిమిత్త ముండెను.
వాయువా! మా యజ్ఞమునకు రమ్ము॥

1491

(10) క॥ వాయువ! తగు నధ్వర్యుఁడు
పాయక హవ్యములఁ బ్రీతి భక్షింపంగా
న్యాయ మగు మార్గమునఁ బడి
తా¹యరుగుచు నుండుఁగాక! దత్పరమతియై॥

1492

గీ॥ శుద్ధసోమము గవ్యవిశుద్ధసోమ
మనెడు సుభయాత్మకంబు లౌ నస్మదీయ
సోమరసములఁ ద్రావుమీ! శుభద వాయు
దేవుఁడా! సన్నియుక్తాశ్వ! దివ్యమూర్తి॥

1493

(11, సీ॥ దివ్యసూర్యుఁడ! నీవు తేజోఽధికుఁడ వౌట సత్యము ముమ్మారు సత్య మగును!

12) నాదిత్య! బలముచే నధికుండవై యుంట సత్యము ముమ్మారు సత్య మగును!
వీర్యంబుచే నీవు వెలయుచుండుట కడు సత్యము ముమ్మారు సత్య మగును!
నాదిత్య! నీదు మహత్వ మెక్కువ యౌట సత్యము ముమ్మారు సత్య మగును!

గీ॥ శ్రవణసర్వాధికుఁడ వౌట సత్య మగును!
సకల దేవాధికుఁడ వౌట సత్య మగును!
శత్రు సంహారకుఁడ వౌట సత్య మగును!
సర్వసురరక్షకుఁడ వౌట సత్య మగును॥

1494

1. “తాను” చుత ప్రకృతికము. “తా నరుగుచు” ననుటకు మారు ప్రాసభంగ భయమున శ్రీ నేమానివా
రిగతికముగా యదాగమము చేసిరి. (చూ. పీఠిక)

- (13) సీ॥ నీచయై యెవ్వతె నిరళ ముందు నటన్న సూర్యప్రభ యటంచు సూరు లనరె!
 స్తుతుల నందుచు రూపవతి యెవ్వతె యటన్న సూర్యప్రభ యటంచు సూరు లనరె!
 యతి ప్రకాశాన్విత యగు నెవ్వతె యటన్న సూర్యప్రభ యటంచు సూరు లనరె!
 భాసురసామర్థ్యభవ యెవ్వతె యటన్న సూర్యప్రభ యటంచు సూరు లనరె!
 గీ॥ యట్టి ప్రభ లోక మధ్యంబు నందు
 బాహుభూత దిక్కుల నెల్లఁ బొందుచుండి
 చిత్రగోవు విధంబునఁ జిత్రరీతిఁ
 జూడఁబడుఁగాక! సర్వముఁ జోద్య మంద॥

1495

(14) గద్యము ॥

మూఁడు విధము లగు నే ప్రజ లత్యాయమును బొందిరో! యన్యు లగు నట్టి ప్రజ
 లర్చనీయుఁ డగు నగ్నిని నఁతటఁ బ్రవేశింపఁజేసినారు. అందువలన వారు
 పరాభూతులు కాలేరు. భువన మధ్యమున మహాత్ముఁ డగు నాదిత్యుఁ
 (ఛాయాపతి యని కొందఁ జనెదరు) డుండెను. దిక్కులయందు
 వాయువు ప్రవేశించెను॥

1496

- (15) సీ॥ ఎవతె! మహత్తుల కెల్ల మాతగసుండి ప్రజలను సంతోష పరచునదియో!
 యెవ్వతె! వసువుల కెల్లఁ బుత్రిక యయి యానందక ర్తియై యమరు నదియో!
 యెవతె! యాదిత్యుల కెల్ల సోదరి యయి సంతోషకరయయి సాగునదియో!
 యెవతె! పయస్సుల కెల్ల సుస్థానమై యెంతయుఁ బ్రీతిని నిచ్చునదియో!
 గీ॥ కడు ననాగస యౌ నట్టి కమ్రగోవు
 మీరు హింసింపకుండుడు! వీరులార!
 యనుచు శుశ్రూణమాణు లౌ నఖిలజనుల
 కెపుడు వచియించితినిగాదె! యెలమి మీర॥

1497

(16) గద్యము ॥

వాక్కుల నుచ్చరించునదియు, సమస్త వాక్కులచేతను సేవింపఁబడుచుండునదియుఁ,
 బ్రకాశించునదియు, నన్ను దేవతల వశము చేయునదియు నగు గోవును, నల్పబుద్ధి గల
 మనుష్యుఁడు విడిచిపెట్టుచున్నాడు॥

1498

1. వాతప్రతిలో (10వ సంపుటము. 21పుట) 1,3,4 పాదములలో “ఏది” అని మొదట వ్రాసి దానిని గొట్టివేసి
 “ఎవతె” అనియు, రెండవ పాదములో తొలుత “ఎయ్యది” అని వ్రాసి దానిని గొట్టివేసి “ఎవ్వతె” అనియు
 సవరింపఁబడినది. ఈ నాలుగుపాదములలోను “ఎవ్వతె” శబ్దము వ్రాతెట్లలో నుంచుటకూడ జరిగినది.

సూక్తమ్—102

ఋషిః—భార్గవః ప్రయోగః, అగ్నిర్బార్హస్పత్యః, పావకో వా,

సహసః పుత్రౌ గృహపతి-యవిష్ఠౌ తయోర్వాన్యతరః

దేవతా—అగ్నిః

ఛందః—గాయత్రీ

(1) త్వమగ్నే బృహద్భయో దధాసి దేవ దాతుషే ।

కవిర్గృహపతిర్భూవా ॥

1681

(2) స నః¹ ఈశానయా సహ దేవాగ్ం² అగ్నే దువస్మవా ।

చికిర్ద్విభానవా సహ ॥

1682

(3) త్వయా హ స్విద్యుజా వయం చోదీష్మేన యవిష్మ్య ।

అభి ష్మో వాసాతయే ॥

1683

(4) భర్వభృగువచ్చుచిమష్ణవానవదా హుషే ।

అగ్నిం సముద్రవాససమ్ ॥

1684

(5) హుషే వాతస్వనం కవిం పర్జన్యక్రన్థ్యం సహః ।

అగ్నిం సముద్రవాససమ్ ॥

1685

(6) ఆ స॒వం స॒వి॒తు॒ర్వ॒తా భ॒గస్మే॒వ భ॒జిం హ॒వే ।

అ॒గ్నిం స॒ము॒ద్ర॒వాస॒సమ్ ॥

1686

(7) అ॒గ్నిం వో॑ వృ॒థ స్త॒మధ్వి॒రాణాం॑ పృ॒థాత॑మమ్ ।

అ॒చ్ఛా న॒ప్తే స॒హస్వ॑తే ॥

1687

(8) అ॒యం య॑తా న॒ ఆ॒భువ॑న్ త్వ॒ష్టా రూ॒పేవ త॑జ్జ్య ।

అ॒న్య క్ర॒త్వా య॑శస్వ॒తః ॥

1688

(9) అ॒యం వి॒శ్వా² అ॒భి శ్రి॒యో అ॒గ్నిరే॒వేష॑ స॒త్యతే॑ ।

ఆ వా॒జై రు॒ప వో॑ గ॒మత్ ॥

1689

(10) వి॒శ్వేషా॑మి॒హ స్తు॒హి హో॑త॒వ్రాణాం॑ య॒శస్వ॑మమ్ ।

అ॒గ్నిం య॒జ్ఞేష॑ పూ॒న్యమ్ ॥

1690

(11) శీ॒రం పా॑వ॒కశో॑చి॒షం జ్యేష్ఠో॑ యో ద॒మేష్వా॑ ।

ఓ॒దాయ॑ ఓ॒ర్జిత్ర॑ త్ర॒మః ॥

1691

(12) తమర్వ॑త్తన్న॑ న సా॑నపిం గృ॑తేహి వి॒ప్ర క॒ష్ఠిణి॑మ్ ।
మిత్రం॑ న యాత॑యజ్జనమ్॥

1692

(13) ఉ॒ప త్వా జా॒మయో గి॒రో దే॒దిశత్పి॑ వి॒ష్కృతః॑ ।
వా॒యోర॒నీకే॑ః అస్థి॑రన్ ॥

1693

(14) యస్య॑ త్రి॒దాత్వవృ॑తం బ॒హిః స్తస్థా॑వశందినమ్ ।
ఆప॑శ్చిన్ని దదా॑ పదమ్ ॥

1694

(15) పదం॑ దే॒వస్య॑ శి॒మీళ॒హృషో॑ః సా॒రృష్టా॑భిరూతిః ।
భద్రా॑ సూర్య॑ః ఇ॒వాప॑రృక్ ॥

1695

(16) అగ్నే॑ ఘృ॒తస్య॑ దీ॒తిభి॑స్తే॒షానో॑ దే॒వ శోచి॑షా ।
ఆ దే॒వాన్ పక్షి॑ యక్షి॑ చ ॥

1696

(17) తం త్వ॑జనస్త మాత॑రః కవిం దే॒వాసో॑ః అజ్గ॑రః ।
హ॒వ్యవా॒హమ॑ర్త్యమ్ ॥

1697

1. తమర్వతన్న, 2. నీకేఽఅస్థిరన్. 3. మీళహృషో. 4. సూర్యఽఇవాప.

5. దేవాసోఽఅజ్గరః (ప్రా.ప్ర.)

(18) ప్రచేత॑సం త్వా క॒వే ॒ఽగ్నే॑ దూ॒తం వ॑రే॒ణ్మమ్ ।

హ॒వ్య॒వాహం॑ ని పే॒దిరే॑ ॥

1698

(19) సహ॑ మే॒! అ॒స్త్వమ్నో॑ స స్వ॒ధితి॑ర్వస॒స్వతి॑ ।

అ॒థైతా॑దృగ్భరామి తే ॥

1699

(20) యద॑గ్నే॒ కాని॑ కాని॒ చిదా॑ తే దా॒రూఞి॑ ద॒ధ్మసి॑ ।

కా జ॑షస్వ యవి॒ష్ట్య ॥

1700

(21) యద॑త్య॒పఞి॑హ్వాకా య॒వ్వమో॑తి॒ అతి॑స॒స్వతి॑ ।

స॒ర్వం త॑వస్తు తే పృ॒థమ్ ॥

1701

(22) అ॒గ్నిమి॑న్ధానో మన॒సా ది॑యం సచేత॒ మస్త్యి॑ ।

అ॒గ్నిమీ॑దే వి॒వస్వతిః॑ ॥

1702

సూక్తము—102

ఋషి—భార్గవుడైన ప్రయోగుడు, భార్గస్పత్యుడైన యగ్ని లేక ప్రావకుడు
సహనిపుత్రులు గృహపతి-యవిష్టులు లేక వారిలో నొకడు*
దేవత—ఆగ్ని*

(1) గీ॥ క్రాంతకర్ముడ వగుదువు! కవిః! నిత్య
యోవనుండవు! గృహపతి వగుదు నుండి
హవ్యము నొసంగు వారికి నధిక మైన
యన్నము నొసంగుచున్నాడ వగ్ని! నీవు ॥ 1499

(2) గీ॥ ఓ విశిష్టదీప్త! యో యగ్నిదేవుడా!
జ్ఞాత వగుచు నీవు పూత సేవ
లను నొనర్చునట్టి ఘనవాక్రృశ స్తిచే
బిలుపుమయ్య! నీవు ప్రీతి సురల ॥ 1500

(3) గీ॥ యువతమాగ్నిదేవ! యుత్తమ ధనదాత
వైన నీదు మైత్రి నంది మేము
కఠినశత్రువులకుఁ గల్పించి హింసల
నతిశయాన్నలాభ మందఁగలము ॥ 1501

(4) గీ॥ శుద్ధుఁ డౌచుఁ దాను శోభిల్లు నగ్నిని
నౌర్వ భృగు మునీశుఁ డధిక మెట్లు
పిలిచి పొందె నటులఁ శ్రీతితో నే నల
నబ్ధివా సియైన ననలుఁ బిలుతు ॥ 1502

(5) గీ॥ పూత లైన యట్టి వాత పర్జన్యుల
శబ్దములను బోలు శబ్దములను
జలుపువానిఁ గవిని జారు సహస్విని
నబ్ధివాసి యైన యగ్నిఁ బిలుతు ॥ 1503

* వ్రాతప్రతిలో (10వ సంపుటము 21వ పుట) నీ సూక్తమునకు ఋషి “ప్రయోగుడు”గాను, దేవత “గాయత్రి, ఆగ్ని” గాను వ్రాపి, 15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల వట్టికలో “ప్రయోగుడు లేక ఆగ్ని. గృహపతి లేక యవిష్టుడు” ఋషిగాను, దేవత “ఆగ్ని” గాను, శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

- (6) గీ॥ భగుని భోగభాగ్య భంగిఁ బ్రేరేపించు
సవిత్పదేవు ప్రసవ సరణి నేను
గ్రాంతకర్ము దేవరాజును సంప్రీతి
నభివాసి యైన నగ్నిఁ బిలుతు ॥

1504

- (7) గద్యము॥

అహింస్య లగు బలవంతులకు బంధువును జ్వాలావర్ధమానుఁడును నతిశయించిన
వాఁడును నగు నగ్నిని నో ఋత్విజులారా! మీరు సేవింపుఁడు! ॥

1505

- (8) గద్యము॥

త్వష్టకర్తవ్యరూపములను వలె నీ యగ్ని యెటుల మమ్ములను బొందుచున్నాఁడో!
యెటుల మీ రగ్నిని బొందుఁడు! ॥

1506

- (9) క॥ మావవసంపద నగ్ని!

పూనుచు దేవతల మధ్యఁ బొలుకొందుచు నీ
పూనిన యన్నములను స
ద్దానము సీయంగ మాకు దర్శన మిడుమా! ॥

1507

- (10) గీ॥ హోతృవరుల మధ్య నున్నత కీర్తిని
నుండనట్టి యిష్టి నుండునట్టి
యగ్ని సస్మదీయ యజ్ఞమునం దోయి
స్తోత! సన్నుతింపు! సూక్తివలన ॥

1508

- (11) గీ॥ దేవతలలోన ముఖ్యుఁడు ధీరవరుఁడు
యజ్ఞగృహములయం దెల్ల నమరువాఁడు
శీరుఁడై నట్టి యగ్నిని జేర మీరు
సన్నుతింపుఁడు! ప్రీతితో సరసులారా! ॥

1509

(12) గీ॥ అశ్వము విధాన భజనీయుఁ డైనవాఁడు
బలము కలిగిన మిత్రుని పగిది శాత్ర
వులను జంపెడు వాఁడు నై చెలఁగు నగ్ని
నన్నతింపుఁడు! మీరలు సరసులార! ॥

1510

(13) క॥ స్వసలు వలెన్ యజమానుల
కసమ స్తుతు లెల్ల నీ మహాగుణగణముల
వెసఁ దెలిపి వాము సన్నిధి
విస్మయరునిగ నిన్నుఁ జేసి వెలసిరి విజ్ఞుల్ ॥

1511

(14) గద్యము॥

ఏ యగ్నికిఁ ద్రిధాతువు ననావృతము నబద్ధము నగు బర్హి స్సాసనము నిమిత్తమై
కూడో! యా యగ్నియందు జలముకూడ స్థానమును గల్పించుకొనినది ॥

1512

(15) గీ॥ అభిమతార్థము లిచ్చెడు నగ్నిపథము
శత్రువిరహిత మైనట్టి సర్వరక్ష
చేత భజనీయ మగు వాని పూతదృష్టి
భద్ర మగు సూర్యదేవుని పగిదిఁ దలఁప ॥

1513

(16) గీ॥ దేవ! యగ్నిహోత్ర! దీప్తి సాధన విధా
నములవలన నీవు సముచితముగ
వెలిగి జ్వాలచేత వేల్పుల నెల్లరఁ
బిలిచి యిష్టఁ జేయ వెడలు మీవు ॥

1514

(17) గీ॥ అంగిరస్స! సర్వహవ్యవాహునిఁ గవిఁ
గ్రాంతకర్ము, మరణరహితు నిన్ను
సర్వదేవగణము జనపక్షి కైవడిఁ
బుటజేయుచుండుఁ బూర్ణశక్తి ॥

1515

(18) శీ॥ క్రాంతకర్మ! యగ్ని! ఘనబుద్ధునిగ దేవ
తలకు దూతునిగను దరచు హవ్య
వాహకునిగ నిన్ను వరియించుచున్ బుధుల్
నీకు సేవజేయ నిలుతురుగద! ॥

1516

(19) శీ॥ దేని దుగ్ధముచే నీకుఁ దివిరి యజ్ఞ
కర్మ నొనరింతు నా గోవు కలుఁగకుండె
బరశువున నెట్టి కావ్యము లరయఁగలనొ!
యట్టి కావ్యము లర్పింతు నగ్ని! నీకు ॥

1517

(20) శీ॥ యువతమాగ్ని! నీదు సవనంబులం గొన్ని
కావ్యముల ధరింపఁ గలుఁగునపుడు
కడు సువృక్షములను గాంచుచు వానిని
బొందుమయ్య! నీవు పూర్ణ ప్రీతి ॥

1518

(21) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! యే కాష్ఠాదికమును నుపజిహ్వ భజించుచున్నదో! యే కాష్ఠాదికమును వప్రము
పొందుచున్నదో! యది యంతయు నీకు ఘృతసదృశ మగుఁగాక! ॥

1519

(22) క॥ మనుజుఁడు కావ్యంబులతో

ననలుని వెలిఁగింపఁజేసి యతని భజించున్

మనమున శ్రద్ధం గొని వాఁ

డనయము జ్వలియింపఁజేయు ననఘులవలనన్ ॥

1520

సూక్తమ్—103

ఋషిః—సోభరిః కాణ్వః

దేవతా—అగ్నిః, 14-అగ్నామరుతః

ఛందః—బృహతీ, 5-విరాడ్ రూపా, 7, 9, 11, 13-సతోబృహతీ
8, 12-కకుష్, 10-హసీయసీ, 14-అనుష్టుప్

(1) అదర్శి గాతువి త్రమో యస్మిన్ వ్రతాన్యదరుః :

ఉపో మ జాతమార్యస్య వర్ధనమగ్నిం నక్షత్రనో గిరిః ॥

1703

(2) ప్ర దైవోదాసో¹ అగ్నిరైవాగ్ం అచ్చా న మజ్మనా ।

అను మాతరం పృథివీం చి వాఽతే తస్థౌ నాకస్య సానవి ॥

1704

(3) యస్మాదేజస్త కృష్ణయశ్చరగృత్వాని కృణ్వతః ।

సహస్రసాం మేధసాతావివ త్మనాఽగ్నిం దీధిః సవర్యత ॥

1705

(4) ప్ర యం రామే నిసీపసి మర్త్యో యస్తే వసో దాశత్ ।

స వీరం ధత్తే³ అగ్న ఉక్తశంసినం త్మనా సహస్రపోషిణమ్ ॥

1706

(5) స⁴దృశ్తే చిదభి తృణత్తి వాజమర్వతా స ధత్తే⁵ అక్షితి శ్రవః ।

త్వే దేవత్రా సదా పురూవసో విశ్వా వామాని ధీమహి

1707

1. దాసోఽఅగ్నిరైవాగ్ంఽఅచ్చా, 2. కృష్ణస్వతః, 3. ధత్తేఽఅగ్నఽఉక్త,

4. దృశహే, 5. ధత్తేఽఅక్షితి. (వ్రా.ప్ర.)

(8) యో విశ్వా వియతే వసు హోతా మన్తో జనానామ్ ।

మహోచ్చ హతా ప్రథమాన్యస్తై వ్ర సోమా యన్యగ్నయే ॥

1708

(9) అన్యం న గీర్తి ర్భయం సుదానవా

మర్మజ్యస్తే దేవయవః ।

అశతోకే తనయే దన్మ విశ్వతే

ప్రతిరాపో మహేనామ్ ॥

1709

(10) వ్ర మంహిష్ఠాయ గాయతః ఋతావే

బృహతే శుక్రశోచిషే ।

అవస్తతాసోః ఆగ్నయే ॥

1710

(9) ఆ సంపతే మమవా పిరవద్యః

సమిర్థో ద్యుహ్మహూతః ।

కువిన్తోః ఆన్య సుమతిర్నవీయన్యచ్చా

వాజేఢిరాగమక్ ॥

1711

(10) వ్రేష్ఠము వ్రయాతాం సుహ్యసావాధిమ్ ।

అగ్నిం రథానాం యమమ్ ॥

1712

1. గాయతః ఋతావే, 2. స్తతాసోః ఆగ్నయే, 3. కువిన్తోః ఆన్య. (వ్రా.ప్ర.)

(11) ఉదితా యో నిదితా వేదితా వస్వా యజ్ఞియో వవత్తతి ।
దుష్టరా యస్య ప్రవణే నోఽర్థయో ధియా వాజం సిషానతః ॥

1713

(12) మా నో హృతీతామతిభిర్వసురగ్నిః పురుషశస్త్ర ఏషః ।
యః సుహౌతా స్వర్వరః ॥

1714

(13) మో తే రిషన్యే² అవృత్తిభిర్వసో లగ్నే తేభిర్చదేవైః ।
కీర్తిర్భిర్చామిష్టే దూత్యాయ రాతహవ్యః స్వర్వరః ॥

1715

(14) అగ్నే యహి మరుత్సభా రుద్రేభిః సోమపితయే ।
సోభర్యాః³ ఉప సుప్తుతిం మాదయస్వ స్వర్ణరే ॥

1716

ఇతి

అష్టమం మణ్డలం

సమాప్తమ్

సూక్తము—103

ఋషి—కాశ్యపాచార్యుడైన సోభరి*

దేవత—అగ్ని, 14-అగ్నిమరుత్తులు*

(1) గీ॥ ఏవనియందుఁ గర్మ లెల్ల ధరింతురో!

యజ్ఞకర్త లట్టి యగ్ని పుట్టు
నార్యవర్తకుఁ డగు నగ్ని సుజాతుని
స్తుతులు పొందుచుండుఁ దుష్టి మీర ॥

1521

(2) గీ॥ ఆల దివోదాస హూయమానాగ్ని మాత

యైన పృథ్వీనిగూర్చి తా నాదరమున
యజ్ఞమున దేవతలకయి హవ్యములను
నిచ్చుటకు! వెడలనే లేదు మెచ్చునటుల ॥

1522

గీ॥ బలముచేత దివోదాస పరమ మౌని

యగ్నిదేవుని బిలుచుట కఖిల విపుల
స్వర్గలోకస్థలిం బ్రీతిఁ బడసి చాల
వెలుగుచుండెను నచ్చట వివిధ గతుల ॥

1523

(3) శ॥ కర్మలఁ జేయు వారలకుఁ గర్మల జేయక యుండు వారు త

న్మర్మ మెఱింగి సంతత మనంతము హింసలఁ జేయుచుందురో!
కర్మకలాప! మీరు కడు గారవ మొప్ప ధనం బొసంగు నా
కర్మపరాగ్ని యజ్ఞములఁ గాంచుచు వానినిఁ దృప్తిఁ జేయఁడి! ॥

1524

(4) శ॥ వాసక వహ్ని! నీ యమల శక్తునకున్ ధన మిచ్చుచుండుమా !

భానుఁడైన మర్త్యుఁడు విభాసిలు హవ్యము నీ కొసంగు నా
వాస నివాసి తాను నుతి వారము పల్కుచు నిత్యసంతసో
చ్ఛాసి ధనాభ్య పీర సుతభాగ్యము ప్రీతిని దాల్చుచుండెడున్ ॥

1525

* వ్రాత ప్రతిలో (10వ సంపుటము. 24 పుట) నీ సూక్తమునకు ఋషి “సోభరి”గాను, దేవత “అగ్ని”గాను వ్రాసి.
15b సంపుటములోని ఋషిదేవతల పట్టికలో ఋషి “సోభరి”గాను, దేవత “అగ్ని”గాను, శ్రీ నేమానివారు వ్రాసిరి.

1. ఇక్కడ సంప్రదించుచున్న మారు పంచలముగణము ప్రయుక్త మైనది.

(5) గీ॥ బహుధనాగ్ని! యెవఁడు బహు హవ్యము నొసంగు
నతఁడు శత్రుపురమునందు నుండు
నన్నకలనయొక్క యాధిక్యమును గొట్టు
నశ్వమహిమవలన నధిక ప్రీతి ॥

1526

గీ॥ పురుషుఁ డక్షిణధనమును గరము పట్టు
నటుల నీకు హవిస్సును నందఁజేయు
మేము నీ కున్నయట్టి యమేయ ధనము
దాల్చుచున్నట్టివారము తత్పరమతి ॥

1527

(6) గీ॥ సురలఁ బిల్చునట్టి శుభదాగ్ని జనులకు
ధన మొసంగుచుండెఁ గనుక వాని
కమల సోమపాత్ర నతిశ్రీఘముగ నీయఁ
బడుచునుండెఁగాదె! కడు ముదాన॥

1528

(7) చ॥ అతిశయ దర్శనీయుఁడ! మహాగ్ని! సురాశిని గోరుచుండి స
న్నతుల నినున్ భజించెద మనూన రథంబు వహించునట్టి యూ
ర్జిత మగు నశ్వమున్ వలెను జిత్తమునం దలపొసి నీవు మా
సుతులకుఁ బుత్ర సంతతికి శోభిలుచున్న ధనం బొసంగుమా! ॥

1529

(8) గీ॥ ఓ యుపస్తోతలాఁర! మీ రోలి ధాతృ
వరుని, సత్కన్యరూపుని, సురుచిర మగు
దీప్తిఁ గలవాని నగ్నిని దీ ప్త సుతుల
సన్నుతింపుఁడు! భక్తి విస్తార మొప్పు ॥

1530

(9) చ॥ ధనమును గల్గి యన్నమును దాల్చి వెలింగి పరాక్రమాఢ్యతం
దనరి యెసంగు నగ్ని నిరతం బహితంబుగ నిచ్చు నన్నమున్
ఘనులకు, వాని దైన మతి, గౌరవ మిచ్చెడు నన్నరాశితో
డను నిడుఁగాక! వారిని విడంబన చేయక సంతసంబునన్॥

1531

(10) గీ॥ స్తోత్రవరుఁడ! నీవు పూతమౌ బుద్ధితో
యానముఁకు నెల్ల సంతయైన
వాని, నతిథి యైన వానిని, బ్రయతము,
నగ్ని, వేడుమయ్య! యసదృశముగ ॥

1532

(11) గీ॥ వేత్తయై యిష్టికర్మల వెలయు నటులఁ
బూజ్యుఁడగుచుండి సర్వదా పూర్ణుఁడైన
యగ్ని మరలించుచుండును నఖిలలోక
నిందితోదిత మైనట్టి నిఖిలధనము ॥

1533

గీ॥ జన్యములఁ జేయఁబోవు నా జ్వలను మంట
లెల్లఁ బ్రవణాభిముఖముగ నెగు, నవ్వి
జలధి కరగలు బోని దుస్తము లగును
నట్టి యగ్నిని స్తుతియింపుమయ్య! నీవు ॥

1534

(12) గద్యము॥

వాసకుఁడు, నతిథి వలెఁ బ్రయిఁడు, బహుస్తుతుఁడు, దేవతలఁ బిలుచువాఁడును నగు,
నీ యగ్ని యెవ్వరిచేతను నడ్డుపెట్టఁబడకుండ మాకు ధనము నొసంగుఁగాక! ॥

1535

(13) గద్యము॥

ఓ వాసకాగ్ని! మనుష్యులగు స్తోత్ర లెట్టి యభిష్టుతులచేతను, నెట్టి యభిగమనములచేతను
నిన్ను హింసింపకుండురుగాక! దత్త హవిష్కృతుఁడు సోభనయజ్ఞుఁడు నగు స్తోత్ర,
హవిర్యహనాది దూత కర్మకౌఱకు నిన్ను వినుతించుచున్నాఁడు ॥

1536

(14) గద్యము॥

ఓ యగ్ని! మరుత్ప్రియుండ వగు నీవు మేము చేయు యజన కర్మకౌఱకు, సోమపానమునకు,
మరుత్తులను గూడి రమ్ము! సోభరి నగు నా స్తుతి నాలింప నరుగుదెమ్ము!
స్తుతిని విని సోమమును ద్రావి మచింపుము! ॥

1537

ఇయ్యది

శ్రీ భారద్వాజగోత్ర శ్రీ వేంకటేశ్వర పౌత్ర శ్రీ సంగమేశ్వర పుత్ర

సీతాంబాగర్భశక్తి ముక్తాయమాన భగవత్పాదారాధక

నేమాని వేంకట నరసింహశాస్త్రి విరచిత కృతులలో

శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహితయందు

నష్టమ మండలము

సంపూర్ణము

† వ్రాతప్రతిలో (10వ సంపుటము. 25పుట) నిక్కడ “గద్యము” అని వ్రాయుటకు మారు “గీ” అని పొరపాటున వ్రాయఁబడినది.

ఋగ్వేదాలోకనమున

దిగ్విలసిత కాల మూల దీప్తులు కల్గున్

ఋగ్వేద దివ్యదృష్టిని

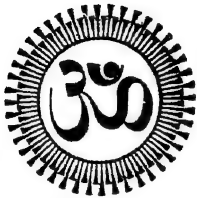
దిగ్విలసన కాల రహిత దీప్తులు వెల్గున్ ॥

బ్రహ్మర్షి

వాఙ్మయ మహాధ్యక్షి

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

“కళా-ప్రపూర్ణ”

సంకేతాక్షర పద వివరణ

అ - అధ్యాయం, అష్టకం

ఋ - ఋక్కు

ఐ. బ్రా - ఐతరేయ బ్రాహ్మణమ్

కా - కాండ

కా - కాపీతకీ బ్రాహ్మణోపనిషత్తు

తొ. పా - తొలిపాఠము

నే. వేం. న, శా - నేమాని వేంకట నరసింహ శాస్త్రి

పా - పాఠము, పాఠాంతరము

భా - భారతము

మం - మండలము

మా - మాక్స్ముల్లర్ ప్రతి

వ. గో. కృ - వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

వ్రా. ప్ర - వ్రాతప్రతి

వ్రా. ప్ర. పా - వ్రాతప్రతి పాఠము

శాంతి - శాంతి పర్వము

స. శ్రీ. ఋ - సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సా - సాయణాచార్యభాష్యోపేత ప్రతి

ఉదాహృత గ్రంథాలు - గ్రంథ సముచ్చయాలు

అథర్వవేదం

అథర్వణకారికావళి - అథర్వణుడు

అనంతుని చందం - అనంతుడు

అనుభవసారము-పాల్కురికి సోమన

అప్పకవీయం - కాకునూరి అప్పకవి

అప్పకవీయ వివరణము - వేదుల రామ శాస్త్రి

అమరకోశం

అష్టాధ్యాయ - పాణిని మహర్షి

అహోబల పండితీయం - ప్రభంజనం అహోబలవతి పండితుడు (గాలి నరసయ్య)

ఆంధ్రప్రభ (తెలుగు దినపత్రిక)

ఆంధ్రభూమి (తెలుగు సచిత్ర వార్తపత్రిక)

ఆంధ్ర వ్యాకరణ సంహితా సర్వస్వము - కళా-ప్రపూర్ణ వజ్జుల చిన సీతారామస్వామి శాస్త్రి

ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి - నన్నయభట్టు

ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి : బాలసరస్వతీ వ్యాఖ్య - ఎలకూచి బాలసరస్వతి

ఆంధ్ర శబ్ద శాసనము - పరవస్తు చిన్నయసూరి

అనంద రంగరాట్ చందం - కస్తూరి రంగకవి

ఆయుర్వేద గ్రంథాలు

ఆరణ్యకాలు

ఆర్ష విజ్ఞాన సర్వస్వం - తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల ప్రచురణ

ఆర్ష విజ్ఞాన సర్వస్వం - వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

ఆర్ష విజ్ఞాన సర్వస్వము - శీలపు రామకృష్ణ శాస్త్రి

ఉత్తర రామచరిత్ర - భవభూతి

ఉపపురాణాలు

ఐతరేయ బ్రాహ్మణమ్

ఋగ్వేదానం - శౌనకమహర్షి

ఋగ్వేదం

ఋగ్వేద దివ్యాలోకనం - వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

ఋగ్వేద సాయణభాష్యం

ఋగ్వేద స్కందభాష్యం

కవి జనాశ్రయం - మల్లియ రేచన

కావ్యాలు

కృష్ణయజుర్వేదం

కృష్ణశతశతి - వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

కౌషీతకీ బ్రాహ్మణోపనిషత్తు

ఖగోళ శాస్త్రాలు

గాథా ఉపనైస్వతి (ఫార్మిగ్రంథం)

గీతా రహస్యము - బాల గంగాధర తిలక్

చతుర్వేదసారము-పాల్కురికి సోమన

చుక్కలసుద్ది - గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవరావు

చెన్నమల్లు సీసములు-పాల్కురికి సోమన

ఛందోదర్పణం - అనంతదు

జలనాడి గ్రంథాలు

జలార్గళ శాస్త్రం

జ్యోతిర్వేదం - గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవరావు

త్రిలింగ (తెలుగు వారపత్రిక)

తెలుగులో ఛందోరీతులు - డాక్టర్ గిడుగు వెంకట సీతాపతి

నక్షత్రములు - గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవరావు

నామలిజ్ఞానుశాసనం

పతంజలి వ్యాకరణ మహాభాష్య ప్రదీప వ్యాఖ్య - కైయటదు

పాణినీయశిక్ష - పాణిని మహర్షి

పురాణాలు

ప్రాచీన వాఙ్మయంలో వ్యావహారిక భాష

లేక

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

"కళా-ప్రపూర్ణ"

ధ్వని - లిపి - పరిణామం

ప్రాతిశాఖ్యలు

బ్రహ్మ పురాణం

బ్రహ్మ వైవర్త పురాణం

బ్రహ్మాండ పురాణం

బాల వ్యాకరణం - పరవస్తు చిన్నయ సూరి

బాల వ్యాకరణ గుప్తార్థ ప్రకాశికా వ్యాఖ్య - కల్లూరి వెంకటరామ శాస్త్రి

బాల వ్యాకరణ గ్రాంథి కాంధ్ర కల్పక నామాంతర సారస్యసర్వస్వపేటికాటీక-దూసి రామమూర్తి శాస్త్రి

బాల వ్యాకరణ లఘుటీక - బులుసు వెంకట రమణయ్య

బ్రాహ్మణాలు

భగవద్గీతా భాష్యం - మధ్వాచార్యులు

భగవద్గీతా భాష్యం - రామానుజాచార్యులు

భగవద్గీతా భాష్యం - శంకరాచార్యులు

మంత్రశాస్త్రాలు

మహాభాగవతం - వ్యాసమహర్షి

మహాభారతం - వ్యాసమహర్షి

మార్గ - దేశి; - వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

రత్న శాస్త్రాలు

రామాయణం - వాల్మీకి

లక్షణ సార సంగ్రహం - చిత్రకవి పెద్దన

వాఙ్మయ మహాధ్యక్షుని సామవేద విశ్వరూప ప్రదర్శన -

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య. "కళా-ప్రపూర్ణ"

వాసుదేవ వృత్తి - మంచెళ్ల వాసుదేవ కవి

వృక్షశాస్త్రం

వ్యాకరణ మహాభాష్యం - మహర్షి పతంజలి

వ్యావహారిక భాషా వ్యాకరణం-వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

వికృతి వివేకం - అథర్వణుడు

విష్ణు పురాణం

వేద భూమి - అచ్యుతుని వేంకటాచలపతి

వేద వ్యాకరణం - వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

వేద విజ్ఞాన సర్వస్వం - వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

వైద్య శాస్త్రాలు

శతపథ బ్రాహ్మణం

శాత్యానన బ్రాహ్మణం

శ్రీ విరూపాక్ష - శ్రీరామ శాసనములు : ఆరవీటి వంశచరిత్ర -

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

శుక్ల యజుర్వేదం

శృంగార పదములు పీఠిక - వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

సంగీత శాస్త్రాలు

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత - ప్రథమ సంపుటము - పీఠిక -

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

సమూల శ్రీమదాంధ్ర ఋగ్వేద సంహిత : ద్వితీయ సంపుటము - పీఠిక -

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష, డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాల కృష్ణయ్య "కళా-ప్రపూర్ణ"

సామవేద కౌఠుమశాఖ

సామవేద జై మిని శాఖ

సామవేద రాణాయణీయ శాఖ

సామవేద వాంకార శాఖ

సామవేద ఉవ్వట ఖట్ట భాష్యం

.. దేవరాజయజ్ఞ భాష్యం

.. భరతస్వామి భాష్యం

.. భాస్కరమిత్ర భాష్యం

.. మాధవదేవ భాష్యం

.. రామావదేవ భాష్యం

.. శ్రీనివాస భాష్యం

.. సాయణాచార్య భాష్యం

.. స్కంద భాష్యం

సుత్రతం - ధన్వంతరి

సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణం (సంస్కృతం) - పరవస్తు చిన్నయ సూరి

స్వప్న శాస్త్రాలు

హరివంశం - యెఱ్ఱాప్రెగడ

Arctic Home of Vedas - Bala Gandadhara Tilak.

ముఖ్యమైన అచ్చు తప్పులు

225	పంక్తి	ఉండివలసినది
229	11	బలయొద్దము
574	8	విప్రియానా:
576	9	అదిత్యులు
676	23	సోఽతి: కాద్య:
684	అక్షరము	
	1వ పంక్తి	1 ఇచ్చిన యితరంగము.
901	అక్షరము	
	3వ పంక్తి	కాలమునందు
904	6	అంగుళియై న

611
35 M81

పాఠములు

225	పంక్తి	ఉండివలసినది
XXXX	10	"మహాభారత" (98,99,100,101 పేజీలు) గ్రంథమునందు ముద్రాకరణ సమయము
XLII	24	వీరియొక్క ప్రారంభమునందు
XLVIII	28	నారాయణునిచేత అర్చితము
	అక్షరము	
	1వ పంక్తి	మహాభారత

